Geylânî Külliyatı

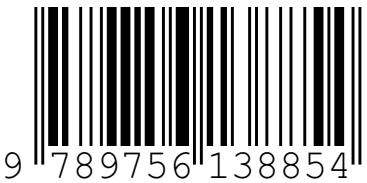
Abdülkadir Geylânî

GELENEK

ISBN 978-975-6138-85-4

Abdülkâdir Geylânî

Geylânî Külliyatı

Çevirenler:

Doç. Dr. OSMAN GÜMAN
Prof. Dr. MEHMET EREN
İLYAS ASLAN, DERYA ÇAKIR

GELENEK YAYINCILIK
TASAVVUF KİTAPLIĞI

Geylânî Külliyatı

YAZAR / Abdülkâdir Geylânî
MÜTERCİM / Prof. Dr. Mehmet Eren
Doç. Dr. Osman Güman
İlyas Aslan, Derya Çakır
DİZİ EDİTÖRÜ / Ercan Alkan, Ali Yasin Altuncu
KAPAK TASARIMI / Erkan Metiner
İÇ TASARIM / Mürettibhane

BASKI / Ofis Matbaacılık
Orta Mahallesi, Fatin Rüştü Sokak, No: 3-3A
Bayrampaşa / İstanbul, Türkiye
Tel: 0212 612 95 59

© ***Bu kitabın tüm hakları, yazarı ile anlaşmalı olarak yayınevine aittir. İzinsiz, kısmen ya da tamamen çoğaltılıp yayınlanamaz.***

BASIM / Mayıs 2017
YAYINCI SERTİFİKA NO / 12062
ISBN / 978-975-6138-85-4

© Gelenek Yayıncılık San. ve Tic. Ltd. Şti.
Adres: Fevzi Çakmak Mh. 1110 Sk. No: 10/1 Esenler / İSTANBUL
Tel: 0212 562 01 71 - ***Faks***: 0212 562 01 72 – www.gelenek.com.tr

Abdülkâdir Geylânî, künyesi Ebû Muhammed'dir. 1077 (Hicrî 470) senesinde İran'ın Geylân şehrinde doğmuştur. Nesebi Hz. Peygamber'in torunu Hz. Hasan'a dayanır. On sekiz yaşında tahsil için Bağdat'a gönderilmiş olan Abdülkâdir Geylânî, Kadı Ebû Sâid el-Mübarek'in elinden sûfilik hırkasını giydikten ve 1127 (Hicrî 521) senesinde Yusuf el-Hemedânî'nin kendisini irşad etmesinden sonra bu şehirde vaaz vermeye başlamıştır. Daha sonra, tekrar vaaz vermeye başlayacağı döneme kadar Kerh kasabasında inzivaya çekilmiş ve yirmi beş sene sürekli ibadetle meşgul olmuştur. Kısa zamanda sayısız müridi olmuş ve şöhreti bölge sınırlarının dışına taşmıştır. 1165 (Hicrî 561) senesinde Bağdat'ta vefât etmiş ve orada defnedilmiştir. Eserlerinden bazıları şunlardır: *Günyetü't-tâlibîn, Fütûhu'l-Gayb, Hizbü'l-beşâiri'l-hayrât, Cilâü'l-hâtir, Melfûzât-ı Geylânî, Mektûbât, Sırru'l-esrar ve Mazharu'l-envar, es-Sirâcu'l-vehhâc fî Leyleti'l-mi'rac, el-Fethu'r-rabbânî, el-Fuyûzâtü'r-rabbâniyye fi'l-Evrâdi'l-Kâdiriyye, Behçetü'l-esrâr, el-Mevâhibü'r-rahmâniye ve'l-Futûhu'r-rabbâniyye fî Merâtibi'l-ahlâki's-seniyye ve'l-Makâmâti'l-irfâniyye, Yevâkitü'l-hikem, Divânü Gavsi'l-a'zâm.*

İÇİNDEKİLER

EL-FETHU'R-RABBÂNÎ

– Âlemlerin Anahtarı –

BİRİNCİ SOHBET 19
İKİNCİ SOHBET 25
ÜÇÜNCÜ SOHBET 30
DÖRDÜNCÜ SOHBET 36
BEŞİNCİ SOHBET 41
ALTINCI SOHBET 46
YEDİNCİ SOHBET 49
SEKİZİNCİ SOHBET 51
DOKUZUNCU SOHBET 53
ONUNCU SOHBET 55
ON BİRİNCİ SOHBET 61
ON İKİNCİ SOHBET 65
ON ÜÇÜNCÜ SOHBET 70
ON DÖRDÜNCÜ SOHBET 74
ON BEŞİNCİ SOHBET 78
ON ALTINCI SOHBET 82
ON YEDİNCİ SOHBET 85
ON SEKİZİNCİ SOHBET 89
ON DOKUZUNCU SOHBET 94
YİRMİNCİ SOHBET 97
YİRMİ BİRİNCİ SOHBET 102
YİRMİ İKİNCİ SOHBET 104
YİRMİ ÜÇÜNCÜ SOHBET 111
YİRMİ DÖRDÜNCÜ SOHBET 114
YİRMİ BEŞİNCİ SOHBET 119
YİRMİ ALTINCI SOHBET 122

YİRMİ YEDİNCİ SOHBET 126
YİRMİ SEKİZİNCİ SOHBET 128
YİRMİ DOKUZUNCU SOHBET 132
OTUZUNCU SOHBET 140
OTUZ BİRİNCİ SOHBET 143
OTUZ İKİNCİ SOHBET 146
OTUZ ÜÇÜNCÜ SOHBET 148
OTUZ DÖRDÜNCÜ SOHBET 150
OTUZ BEŞİNCİ SOHBET 152
OTUZ ALTINCI SOHBET 154
OTUZ YEDİNCİ SOHBET 159
OTUZ SEKİZİNCİ SOHBET 163
OTUZ DOKUZUNCU SOHBET 168
KIRKINCI SOHBET 171
KIRK BİRİNCİ SOHBET 175
KIRK İKİNCİ SOHBET 178
KIRK ÜÇÜNCÜ SOHBET 183
KIRK DÖRDÜNCÜ SOHBET 188
KIRK BEŞİNCİ SOHBET 192
KIRK ALTINCI SOHBET 196
KIRK YEDİNCİ SOHBET 198
KIRK SEKİZİNCİ SOHBET 202
KIRK DOKUZUNCU SOHBET 206
ELLİNCİ SOHBET 216
ELLİ BİRİNCİ SOHBET 220
ELLİ İKİNCİ SOHBET 228
ELLİ ÜÇÜNCÜ SOHBET 234
ELLİ DÖRDÜNCÜ SOHBET 239
ELLİ BEŞİNCİ SOHBET 248
ELLİ ALTINCI SOHBET 253
ELLİ YEDİNCİ SOHBET 258
ELLİ SEKİZİNCİ SOHBET 262
ELLİ DOKUZUNCU SOHBET 264
ALTMIŞINCI SOHBET 270
ALTMIŞ BİRİNCİ SOHBET 277
ALTMIŞ İKİNCİ SOHBET 292
ABDÜLKÂDİR GEYLÂNÎ'NİN VEFATI 380

CİLÂÜ'L-HÂTIR

– Mârifet Yolu –

ÖNSÖZ 385
BİRİNCİ SOHBET 389
İKİNCİ SOHBET 393
ÜÇÜNCÜ SOHBET 396
DÖRDÜNCÜ SOHBET 402

BEŞİNCİ SOHBET 407
ALTINCI SOHBET 412
YEDİNCİ SOHBET 420
SEKİZİNCİ SOHBET 423
DOKUZUNCU SOHBET 426
ONUNCU SOHBET 430
ON BİRİNCİ SOHBET 434
ON İKİNCİ SOHBET 438
ON ÜÇÜNCÜ SOHBET 443
ON DÖRDÜNCÜ SOHBET 448
ON BEŞİNCİ SOHBET 454
ON ALTINCI SOHBET 457
ON YEDİNCİ SOHBET 459
ON SEKİZİNCİ SOHBET 463
ON DOKUZUNCU SOHBET 467
YİRMİNCİ SOHBET 470
YİRMİ BİRİNCİ SOHBET 473
YİRMİ İKİNCİ SOHBET 479
YİRMİ ÜÇÜNCÜ SOHBET 484
YİRMİ DÖRDÜNCÜ SOHBET 488
YİRMİ BEŞİNCİ SOHBET 494
YİRMİ ALTINCI SOHBET 500
YİRMİ YEDİNCİ SOHBET 505
YİRMİ SEKİZİNCİ SOHBET 509
YİRMİ DOKUZUNCU SOHBET 514
OTUZUNCU SOHBET 519
OTUZ BİRİNCİ SOHBET 524
OTUZ İKİNCİ SOHBET 530
OTUZ ÜÇÜNCÜ SOHBET 535
OTUZ DÖRDÜNCÜ SOHBET 542
EY KUL 554
DUA 559

FÜTÛHU'L-GAYB

– Âlemlerin Kapısı –

TAKDİM 565
1. "HER MÜ'MİNE LÂZIM OLANLAR"A DÂİR 567
2. "HAYRI TAVSİYE ETME"YE DÂİR 568
3. "İMTİHAN"A DÂİR 569
4. "MANEVÎ ÖLÜM"E DÂİR 571
5. "DÜNYA"YA DÂİR VE ONA İLTİFÂT ETMEMEYE TEŞVİK 573
6. "MAHLÛKATTAN FÂNÎ OLMA"YA DÂİR 574
7. "KALBİN KEDERİNİ GİDERME"YE DÂİR 576
8. "ALLAH TEÂLÂ'YA YAKLAŞMA"YA DÂİR 579
9. "KEŞF VE MÜŞAHEDE"YE DÂİR 581

10. “NEFS VEHÂLLERİ”NE DÂİR 583
11. “ŞEHVET”E DÂİR 586
12. “ALLAH’IN EMRİNE TESLİM OLMA”YA DÂİR 587
13. “KALBİ MAL SEVGİSİNDEN TEMİZLEME”YE DÂİR 590
14. “ALLAH DOSTLARININ HÂLLERİNE UYMA”YA DÂİR 591
15. “KORKU VE ÜMİT”E DÂİR 593
16. “TEVEKKÜL VE MAKAMLARI”NA DÂİR 594
17. “MÜRŞİD VÂSITASIYLA HAKK’A VÂSIL OLMANIN KEYFİYETİ”NE DÂİR 596
18. “ŞİKAYET ETMENİN NEHYEDİLMESİ” HAKKINDA 598
19. “VAADİNE BAĞLI KALMANIN EMREDİLMESİ VE VAADİNDEN DÖNMENİN YASAKLANMASI”NA DÂİR 601
20. “SALLÂLLAHU ALEYHİ VESELLEM EFENDİMİZ’İN ‘ŞÜPHE ETTİKLERİNDEN ŞÜPHE ETMEDİKLERİNE DÖN’ KAVL-İ ŞERÎFİ”NE DÂİR 603
21. “İBLİS ALEYHİLLANE” HAKKINDA 605
22. “MÜ’MİNİN İMÂNI ÖLÇÜSÜNCE BELÂ İLE İMTİHAN EDİLMESİ”NE DÂİR 606
23. “ALLAH’IN YAPTIĞI TAKSİME RIZÂ GÖSTERME”YE DÂİR 608
24. “MEVLÂ’NIN KAPISINDAN AYRILMAMA”YA DÂİR 610
25. “İMÂN AĞACI”NA DÂİR 612
26. “YÜZÜNDEN PEÇEYİ KALDIRMANIN YASAKLANMASI”NA DÂİR 614
27. “HAYIR VE ŞERRİN İKİ MEYVE OLMASI”NA DÂİR 617
28. “MÜRÎDİN AHVÂLİNİN TAFSİLİ”NE DÂİR 620
29. “ALEYHİSSALÂTÜ VESSELÂM EFENDİMİZ’İN ‘FAKİRLİK NEREDEYSE KÜFÜR OLACAKTI’ KAVL-İ ŞERÎFİ”NE DÂİR 622
30. “HANGİ İŞİ YAPAYIM, ÇARE NEDİR?” DEMENİN NEHYEDİLMESİ HAKKINDA 624
31. “ALLAH İÇİN BUĞZ”A DÂİR 626
32. “ALLAH SEVGİSİNE BAŞKASINI ORTAK KILMA”NIN NEHYEDİLMESİ HAKKINDA 627
33. “İNSANIN DÖRT SINIFTA DEĞERLENDİRİLMESİ”NE DÂİR 629
34. “ALLAH TEÂLÂ’YA GÜCENMENİN NEHYİ” HAKKINDA 632
35. “VERÂ”YA DÂİR 635
36. “DÜNYA, ÂHİRET VE BU İKİSİ İÇİN NELER YAPMAK GEREKTİĞİ”NE DÂİR 637
37. “HASEDİN KINANMASI VE ONDAN NEHYEDİLMESİ” HAKKINDA 641
38. “DOĞRULUK VE NASÎHAT”A DÂİR 643
39. “ŞİKÂK, VİFÂK VE NİFÂKIN AÇIKLANMASI”NA DÂİR 644
40. SÂLİK, RÛHÂNÎLER ZÜMRESİNE NE ZAMAN DÂHİL OLUR? 645
41. “ZENGİNLİK VE KEYFİYETİ”NE DÂİR 647
42. “NEFSİN İKİ HÂLİNİN AÇIKLANMASI”NA DÂİR 649
43. “ALLAH TEÂLÂ’DAN BAŞKASINDAN BİRŞEY İSTEMENİN YERİLMESİ” HAKKINDA 651
44. “ÂRİF-İ BİLLAHIN DUÂSINA İCABET OLUNMASININ SEBEBİ”NE DÂİR 652
45. “NÎMET VE BELÂ İLE İMTİHAN”A DÂİR 653
46. “ALEYHİSSALÂTÜ VESSELÂM EFENDİMİZ’İN ‘MEŞGULİYETİ BENİM ZİKRİM OLAN KİMSE...’ BUYURDUĞU HADÎS-İ KUTSÎ”YE DÂİR 656
47. “ALLAH’A YAKINLAŞMA”YA DÂİR 658
48. “MÜ’MİNİN NE İLE MEŞGUL OLMASI GEREKTİĞİ”NE DÂİR 659
49. “UYKUNUN YERİLMESİ” HAKKINDA 660
50. “ALLAH TEÂLÂ’DAN UZAKLAŞMAYA MÂNİ OLAN ŞEY İLE O’NA YAKINLAŞMAYI TEMİN EDEN ŞEY”E DÂİR 661

51. "ZÜHD"E DÂİR 663
52. "MÜ'MİNLERDEN BİR GRUBUN BELÂ İLE İMTİHAN EDİLMESİ"NE DÂİR 665
53. "ALLAH TEÂLÂ'NIN RIZÂSINI TALEP ETMENİN VE O'NDA FÂNİ OLMANIN EMREDİLMESİ"NE DÂİR 666
54. "ALLAH TEÂLÂ'YA KAVUŞMAYI İSTEYEN KİMSEYE VE O'NA KAVUŞMANIN KEYFİYETİ"NE DÂİR 668
55. "NASİPLERİN TERKEDİLMESİ"NE DÂİR 670
56. "KULUN, MAHLÛKAT, HEVÂ, NEFS, İRÂDE VE EMELLERDEN FÂNİ OLMASI"NA DÂİR 672
57. "KADERİ TARTIŞMAMA"YA VE "ONA RIZA GÖSTERME"YE DÂİR 674
58. "BÜTÜN CİHETLERDEN SARF-U NAZAR EDEREK YALNIZ RABB'İN LÜTUF CİHETİNİ TALEP ETME"YE DÂİR 676
59. "BELÂYA RIZÂ VE NÎMETE ŞÜKR"E DÂİR 677
60. "BAŞLANGIÇ VE SONUÇ"A DÂİR 680
61. "MUBAHLIĞI ORTAYA ÇIKINCAYA KADAR HERHANGİ BİR İŞE GİRİŞMEME"YE DÂİR 682
62. "SEVMEK, SEVİLMEK VE GEREKLERİ"NE DÂİR 684
63. "MÂRİFETİN BİR VEÇHİ"NE DÂİR 686
64. "HAYATSIZ ÖLÜM VE ÖLÜMSÜZ HAYAT"A DÂİR 687
65. "DUÂYA İCÂBETİ GECİKTİRDİ DİYE RABB'E GÜCENMENİN NEHYİ" HAKKINDA 688
66. "DUÂNIN EMREDİLMESİ VE TERKİNİN NEHYEDİLMESİ"NE DÂİR 690
67. "NEFS İLE CİHÂD VE KEYFİYETİ"NE DÂİR 692
68. RABB'İN, "O HER AN AYRI BİR ŞE'N ÜZEREDİR" KAVLİNE DÂİR 694
69. "HAKK TEÂLÂ'DAN, MAĞFİRET, İSMET, UVAFFAKİYET, RIZÂ VE SABIR İSTEMENİN EMREDİLMESİ"NE DÂİR 696
70. "ŞÜKRETME VE KUSURLARI İTİRAF ETME"YE DÂİR 698
71. "MÜRÎD VE MURÂD"A DÂİR 699
72. "ÇARŞIYA GİRDİĞİNDE ORADAKİ MALA MEYLEDEN VE ÇARŞIYA GİRDİĞİ HALDE SABREDEN"E DÂİR 701
73. "RABB'İN BAŞKALARININ AYIPLARINA MUTTALÎ ETTİĞİ BİR KISIM EVLİYÂ"YA DÂİR 703
74. "AKILLI KİMSENİN ALLAH TEÂLÂ'NIN VAHDÂNİYETİNE DELİL GÖSTERMESİ GEREKEN ŞEY"E DÂİR 705
75. "TASAVVUF VE ONUN NE ÜZERİNE BİNA EDİLDİĞİ"NE DÂİR 706
76. "VASİYET"E DÂİR 708
77. "MAHLÛKATTAN FÂNİ OLUP ALLAH'LA BİRLİKTE OLMA"YA DÂİR 710
78. "MÜCÂHEDE EHLİ, MUHÂSEBE EHLİ ULÜ'L-AZM VE ÖZELLİKLERİ"NE DÂİR 712

ŞERH İBN TEYMİYE 715

SIRRU'L-ESRÂR

– Sırların Sırrı –

ÇEVİRENİN ÖNSÖZÜ 757
MÜELLİFİN MUKADDİMESİ 761
BİRİNCİ FASIL: İNSANIN ASIL VATANINA DÖNÜŞÜ 767
İKİNCİ FASIL: İNSANIN AŞAĞILARIN EN AŞAĞISINA İNDİRİLMESİ 771
ÜÇÜNCÜ FASIL: RUHLARIN BEDENLERDEKİ DÜKKÂNLARI 773
DÖRDÜNCÜ FASIL: İLİMLERİN SAYISI 776
BEŞİNCİ FASIL: TÖVBE VE TELKİN 779
ALTINCI FASIL: TASAVVUF EHLİ 786
YEDİNCİ FASIL: EZKÂR (ZİKİRLER) 789

SEKİZİNCİ FASIL: ZİKRİN ŞARTLARI 791
DOKUZUNCU FASIL: ALLAH TEÂLÂ'NIN RÜ'YETİ 793
ONUNCU FASIL: ZULMÂNÎ VE NÛRÂNÎ PERDELER 796
ONBİRİNCİ FASIL: SAÂDET VE ŞAKÂVET 798
ONİKİNCİ FASIL: "FUKARÂ" KİMLERDİR 802
ONÜÇÜNCÜ FASIL: TAHÂRET 805
ONDÖRDÜNCÜ FASIL: ŞERİAT VE TARİKAT NAMAZI 807
ONBEŞİNCİ FASIL: TECRİD ÂLEMİNDE MARİFET TAHÂRETİ 809
ONALTINCI FASIL: ŞERİAT VE TARİKAT ZEKÂTI 811
ONYEDİNCİ FASIL: ŞERİAT VE TARİKAT ORUCU 813
ONSEKİZİNCİ FASIL: ŞERİAT VE TARİKAT HACCI 815
ONDOKUZUNCU FASIL: VECD VE SAFÂ 818
YİRMİNCİ FASIL: HALVET VE UZLET 821
YİRMİBİRİNCİ FASIL: HALVET EVRÂDI 825
YİRMİİKİNCİ FASIL: UYKU VE ŞEKERLEME ESNASINDA GÖRÜLEN RÜYÂLAR 827
YİRMİÜÇÜNCÜ FASIL: TASAVVUF EHLİ 833
YİRMİDÖRDÜNCÜ FASIL: HÂTİME: SON NEFES 836
TERİMLER SÖZLÜĞÜ 839
KAYNAKÇA 845

EL-FETHU'R-RABBÂNÎ

– Âlemlerin Anahtarı –

Çeviren:
OSMAN GÜMAN

Allah'ın insanlara açacağı bir rahmeti tutup hapseden olamaz. (Fâtır, 2)

Rahman ve Rahîm olan Allah'ın adıyla.

Allahım! Ey zatını hamdetmekten âciz olduğumu bilen! Seni övenlerin en kamili olan, isim ve sıfatlarının hakikatini, zatının tecellilerinin inceliklerini bildirdiğin, seni kemaline lâyık bir biçimde tanıyan, başkalarına ilham etmediğin hamd sözlerini kendisine ilham ettiğin ve ferdâniyetinin zuhur edeceği ve mazhariyetinin ortaya çıkacağı günde de kat kat fazlasını ilham edeceğin zât hürmetine Ona, Onun enfes varlığına, mukaddes kemaline yaraşır biçimde, salat ü selam etmeni, edeceğin salat ü selamları, onun hissî ve manevî varlık dairelerine ve bu ikisine bağlı olan halk ve emr âlemlerine tamim etmeni diliyorum ki nebilerinden, resullerinden, meleklerinden ve sâlih kullarından kimseyi dışarıda bırakma ve bu yüce lutfa onların hepsi mazhar olsunlar.

BİRİNCİ SOHBET

Efendimiz Şeyh Muhyiddin Ebu Muhammed Abdülkâdir (r.a.)
Ribat'ta 13 Şevval 545/1150 Pazar günü şöyle sohbet etti:

Kaderin vakti gelip gerçekleşince Allah'tan şikayetçi olmak dinin, tevhidin, tevekkül ve ihlasın ölümüdür. İnanan gönül bunun niye ve nasıl olduğuna bakmaz, sadece "Gözüm, başım üstüne" olana rıza gösterir.

Nefis hep karşı gelir, kavgacının tekidir. Onu düzeltmek isteyen şerrinden emin oluncaya dek onunla savaşmalıdır. Nefis kötülüğün ta kendisidir. Mücadele edilip huzura erince de mahzâ hayra dönüşür; yapılan bütün ibadetlerden, kaçılan bütün günahlardan hoşnut olmaya başlar. İşte o zaman *"Ey huzura kavuşmuş nefis! Sen ondan, o senden hoşnut olarak Rabbi'ne dön"*[2] hitabına mazhar olur.

Artık güzel şeyleri ister, kötülüğü yok olur. Yaratılan hiçbir şeyle bağı kalmaz. Babası İbrahim'den (a.s.) gelen soyu, sahih olur. Çünkü O (a.s.), nefsinden tamamen uzaklaşmış, arzularından kurtulmuştu ve sâkin bir duruşu vardı. İnsanlar ona yardım

---

1. "Ribat" sufilerin buluşup konuştuğu, meselelerini müzakere ettikleri yer. İlk dönemlerde sufiler cami, mescid, ev ve işyeri gibi mekânlarda toplanırken daha sonra örgütler gelişip yaygınlaşınca yeni mekânlara ihtiyaç duyulmuştur. İlk tasavvufi kurum Remle'de "Hangâh" adıyla kurulmuştur. Çeşitli dönem ve bölgelerde bu kurumlara ribat, tekke, zaviye, dergân, âsitâne gibi isimlerde verilmiştir. (geniş bilgi için bkz. İlmihal (TDV), I / 60)
2. Fecr / 27-28

etmek istediler. Onlara şu cevabı verdi: *"Sizin yardımınızı istemiyorum, O'nun (c.c.) benim ne halde olduğumu bilmesi bana yeter, ayrıca istekte bulunmama gerek yok".*

Onun teslimiyeti ve tevekkülü sağlam olunca ateşe *"İbrahim'e serinlik ve esenlik ol"*[3] hitâbı geldi. Allah'ın, sabreden kuluna dünyada yaptığı yardımlar sınırsız, âhirette lütfedeceği nimetler ise hadsiz hesapsızdır. *"Sabredenlere mükâfatları sınırsız olarak ödenecektir"*[4].

Sabredenlerin hangi sebeplerle, nelere sabrettikleri Allah'a âşikârdır. Onun lütuf ve ihsânını yıllarca gördünüz, biraz da sabretseniz ne olur? Yiğitlik birazcık sabretmek demektir. Allah, yardımıyla sabredenlerin yanındadır.

Allah yolunda sebat edin, hep Allah bilincine sahip olun ve bir an olsun ondan gaflet etmeyin. Uyanma vaktini ölümden sonraya bırakmayın. Çünkü o zaman uyanmak fayda etmez. Onun huzuruna çıkmadan önce kendinize çekidüzen verin. Mecburî uyanış vakti gelmeden önce kendiliğinizden uyanın. Aksi halde pişmanlığın fayda etmeyeceği günde pişman olursunuz.

Kalplerinizi düzeltin. Çünkü kalbiniz düzgün olursa diğer halleriniz de düzelir. Efendimiz (s.a.v.) şöyle buyuruyor: *"İnsanoğlunda bir et parçası vardır, o düzelince bedenin diğer organları da düzelir, bozulunca onlar da bozulur. İyi biliniz ki, bu et parçası kalptir".*

Kalbin düzgünlüğü takvâ, Allah'a tevekkül, onun birliğini kabul ve amellerde ihlas ile olur; bozukluğu ise bunların yokluğuyladır. Gönül kafeste bir kuştur, kutudaki incidir, kasadaki maldır. Değerli olan kuş, inci ve maldır; kafes, kutu ve kasa değil.

Allahım! Organlarımızı tâatinle oyala, kalplerimizi marifetinle aydınlat, gece, gündüz, bütün bir ömürde bizi meşgul et. Bizi, geçmiş sâlihler zümresine kat, onlar gibi bizden de ihsânını esirgeme. Bize de onlar gibi muamele et. Âmin.

Ey cemâat! Siz de sâlih kimseler gibi, kendinizi Allah'a adayın ki Allah size de onlar gibi davransın. Allah'ın sizin yanınızda olmasını istiyorsanız ona kullukla meşgul olun, sabredin, O'nun her yaptığına rıza gösterin.

Allah dostları[5], dünyaya değer vermediler ve kısmetlerini takvâ ile elde ettiler. Sonra ahireti istediler ve onun için çalıştılar. Nefislerine uymadılar, Rablerine itaat ettiler, önce kendilerine, sonra başkalarına öğüt verdiler.

Oğlum! Sen de önce kendine, sonra başkalarına öğüt ver. Sen kendine bak, ken-

---

3. Enbiya, 69
4. Zümer / 10
5. Abdülkâdir Geylânî (r.a.) büyük mutasavvıflardan bahsederken "el-kavm" ifadesini kullanıyor. Biz bunu tercümede "Allah dostları" ifadesiyle karşılamayı uygun bulduk. (trc.)

dinde düzelteceğin bazı şeyler dururken başkasıyla niye uğraşırsın? Vay sana! Sen mi başkasını kurtaracaksın? Körsün sen, başkasına nasıl rehberlik edersin?! Gözü görenler, rehber olur; boğulanı usta dalgıçlar kurtarır. İnsanları, Allah'ın yoluna O'nu bilenler götürür. Allah'ı tanımayan, yolunu nereden göstersin?

Allah'ın yaptıkları hakkında senin bir sözün olamaz. Onu sever, yalnız onun için çalışırsın; başkasından değil, yalnız O'ndan korkarsın. Bu, kalple olur, lafla değil. Halvette olur bu, insanlar arasında değil. Tevhidi kapıya koyar, şirki eve buyur edersen buna münafıklık derler. Yazık sana! Dilinden takva dökülüyor, gönlünden günâh. Dilin şükrediyor, gönlün şikâyet. Allah (c.c.) *"Ey insanoğlu! Benim hayırlarım sana inerken, senin bana şerrin çıkıyor."* buyurur.

Yazık sana! O'na kulluk dâvâsı güdersin ama başkasına itaât edersin. O'nun hakikî kulu olsan dostluğun da, düşmanlığın da O'nun uğruna olurdu. Sağlam bir imana sahip olan kimse nefsine, şeytana, arzu ve hevesine itaat etmez. Şeytanı tanımaz ki ona itaat etsin, dünyaya aldırmaz ki ona boyun eğsin. O, dünyaya değer vermez, ahireti ister. Dünya avucuna konsa bırakır onu, Allah'a dayanır, her an O'na kulluk eder samimi kalp ile. O, Allah'ın *"Dini yalnız Allah'a has kılarak ve hanifler olarak O'na kulluk etmeleri emrolunmuştu"*[6] buyruğunu işitmiştir.

Yaratılanı Yaradan'a eş tutmayı bırak artık, Allah'ın birliğini kabul et. O, bütün herşeyi yaratandır, ve herşey onun elindedir.

A başkasından medet uman! Senin aklın yok mu? Allah'ın hazinelerinde olmayan ne var ki! Allah (c.c.) şöyle buyurur: *"Herşeyin hazineleri bizim yanımızdadır"*[7].

Oğlum! Kader oluğunun altında, sabır yastığına yaslan, muvafakat kılıcını kuşan, kurtuluş ümidiyle kulluk et de öyle uyu. Böyle yaparsan Allah, istemek bir yana, aklının ucundan bile geçiremeyeceğin lütuf ve ihsanlarını senin üzerine döker de döker.

Ey cemâat! Kadere karşı gelmeyin, gelin kadere karşı gelmemek için didinip duran Abdülkadir'e uyun. Beni kudret sahibine yaklaştıran yegâne şey, kadere karşı gelmeyişimdir.

Ey cemâat! Gelin Allah'a, yazgısına ve tasarruflarına teslim olalım. Zâhir ve bâtın başlarımızı eğelim. Kadere karşı gelmeyelim ve onun ardına düşüp yürüyelim. Çünkü o, hükümdar elçisidir, gönderenin hatırına ona ikram edelim. Ona böyle davranırsak bizi yanına alır, kudret sahibine götürür.

"İşte orda tek yetki Hak olan Allah'a aittir"[8].

Onun engin ilim denizinden ve lütuf sofrasından afiyetle yer içersin, onun yakın-

6. Beyyine / 5
7. Hicr, 21
8. Kehf, 34

lığını hisseder, rahmet örtüsüne bürünürsün. Bu mazhariyete, binlerce kabile ve aşiretten tek tük insan erer.

Oğlum! Takvaya sarıl, dinin sınırlarını iyi koru. Nefsine, arzularına, şeytana ve kötü arkadaşlara uyma. Gerçek iman sahibi, bunlarla mücadele ederken başından miğferi çıkarmaz, kılıcını kınına sokmaz, atının sırtını üzengisiz bırakmaz, Allah dostları gibi uyur.

Onlar uyku basmadıkça uyumazlar, zorda kalmadıkça yemezler, mecbur kalmadıkça konuşmazlar, dilsizlik onların âdetidir. Rablerinin yazgısı konuşturur onları. Kıyamet gününde organları konuşturacak olan, canlı cansız herşeyi dile getiren Allah konuşturur onları. Onlara sebepleri hazırlar, onlar da dile gelir. O, bir şeyin olmasını dileyince sebeplerini hazırlar. Kıyâmet gününde insanlara bir bahâne bırakmamak için onlara uyarı ve müjdelerini ulaştırmayı dileyince peygamberlerini konuşturur. Onların ruhunu kabzedip yanına alınca da ilmiyle amel eden âlimleri onların yerine geçirir ve onlar peygamberlere sözcülük yaparlar. Hz. Peygamber (s.a.v.) *"Âlimler peygamberlerin mirasçılarıdır"* buyuruyor.

Ey cemaat! Verdiği nimetlerden dolayı Allah'a teşekkür edin ve nimeti ondan bekleyin. Çünkü O, *"Size ne nimet gelmişse Allah'tandır"*[9] buyurmuştur.

Ey Allah'ın nimetleri içinde boğulup nimeti başkasından bilenler! Şükrünüz nerede!? Gâh nimeti başkasından biliyorsunuz, gâh az bulup fazlasını istiyorsunuz, bazen de onun nimetlerini günahlara alet ediyorsunuz.

Oğlum! Halvette iken seni büyük ve küçük günahlardan uzak tutacak takvaya ve Allah'ın nazarının senin üzerinde olduğunu hatırlatacak murâkabeye ihtiyacın vardır. Halvetinde bunların seninle birlikte olmasına muhtaçsın, mecbursun. Sonra nefis, hevâ ve şeytanla mücadele etmelisin. İnsanların çoğunun helâki küçük günahları sebebiyledir. Zâhidlerin helâki şehvetleri sebebiyledir. Bedellerin (ebdâl) helâki halvette iken düşünmeleri ve hâtıralar (kalbe gelen yanlış düşünceler) sebebiyledir. Sıddîklerin helâki ise küçücük zaman dilimlerinde saklıdır. Onların bütün işi kalplerini korumaktır. Çünkü onlar hükümdârın kapısında uykudadır, Onlar davet makamındadır. İnsanları Allah'ı tanımaya çağırırlar ve dâima kalpleri davet ederler. "Ey kalpler, ey ruhlar! Ey insanlar ve cinler! Ey hükümdârın müritleri! Hükümdârın kapısına gelin. Kalplerinizle, takvâ ve tevhidinizle, marifetinizle, vera'ınızla, dünya, âhiret ve yüce Mevlâ dışında herşeyden vazgeçerek koşun O'na!" derler. Sıddîklerin tek işi budur. Gâyeleri insanları ıslâh etmektir. Onların gâyeleri Arştan ferşe kadar yerin ve gökün her yerini kuşatır.

Oğlum! Nefsini ve hevânı bir yana bırak. Bu davetçilerin ayaklarının altında top-

9. Nahl, 53

rak ol. Yüce Allah diriyi ölüden, ölüyü de diriden çıkartır. Hz. İbrahim (a.s.)'i küfürleri yüzünden manen ölü olan bir anne-babadan çıkarttı. Mü'min diridir, kâfir ölü; tevhid ehli diridir, müşrik ise ölü. İşte bu yüzden Allah (c.c.) bir kelâmında *"Yarattıklarım arasında ilk ölen İblistir"* buyurmuştur. Yani İblis Allah'a isyan etmiş ve bu isyanı sebebiyle ölmüştür.

Şimdi âhir zamandır; nifak ve yalan pazarı kurulmuştur. Sakın ola! Yalancı, münâfık ve deccâllerle oturmayasın. Yazık sana! Nefsin yalancı, kâfir, günahkâr, müşrik ve münafığın teki iken onunla nasıl oturuyorsun?! Ona uyma, hep muhalefet et; Onu bağla, serbest bırakma. Nefsine yapman gerekeni yap. Mücadele ederek onu pes ettir. Nefsine sen bin, Onu kendi hâline bırakırsan o sana biner. Tabiatınla da arkadaşlık etme. Çünkü o, aklı olmayan küçük bir çocuktur. Küçük bir çocuktan ne öğrenebilir ve hangi söylediğini kabul edebilirsin ki! Şeytan senin ve baban Âdem'in düşmanıdır. Aranızda böyle ezelî bir düşmanlık varken nasıl ona ısınabilir ve söylediğini kabul edebilirsin? Kendini asla ondan güvende hissetme. Çünkü o, babanı ve anneni öldürendir. Fırsatını bulursa seni de öldürecektir. Takvâ silahın olsun, Allah'ı birlemek, hep onu gözetmek, halvette vera', doğruluk ve Allah'tan yardım dilemek askerlerin olsun. İşte bu silah ve asker onu hezimete uğratacak, perişan edecek ve ordusunu dağıtacaktır. Hak senin yanında iken onu yenmemek olur mu?

Oğlum! Dünya ve âhireti yanyana koy ve bir kefede kabul et. Kalbinden dünya ve âhiret giysilerini çıkartarak Mevlân ile başbaşa ol. O'na, ancak başkalarından uzaklaşarak yönelebilirsin. Yaradanı bırakıp yaradılana bağlı kalma. Bu sebepleri bırak ve bu Rableri çıkar at üstünden. Gâyene ulaştığın zaman dünyayı nefsine, âhireti kalbine ve Mevlâ'yı da sırrına bırakıverirsin.

Oğlum! Nefsini, onun arzularını, dünya ve âhireti bir yana koy. Tükenmez bir hazineye ermişken Hak'tan başka kimsenin ardına düşme. Bunu yaptığın zaman Hak'tan sana öyle bir hidâyet gelir ki ondan sonra dalâlet yoktur. Bütün günahlarından tevbe et, günah elbiselerini samimi bir tevbeyle, sahte olmayan gerçek bir hayâ ile çıkart. Tevbe, uzuvlar sâlih amellerle temizlendikten sonra kalbe ait bir iştir. Kalıbın ayrı, kalbin ayrı işi vardır. Kalp, sebepler ve yaratılanlara bağlılık çölünden çıkınca tevekkül, marifetullah, sebebleri terk ve sebeblerin yaratıcısını arama denizinde yola koyulmuş olur. Denizin ortasına varınca *"Beni yaratan yolumu elbette gösterir"*[10] der. Bir o kıyıya, bir bu kıyıya, bir oraya bir buraya gider ve sonunda doğru yolu bulur. Rabbini her hatırladığında yolu aydınlanır ve kuşkuları dağılır. Hak tâlibinin kalbi uzak mesafeler kat eder ve herkesi geride bırakır. Yolun birinde helâk olacağından korkarsa imanı ortaya çıkar ve onu yüreklendirir. Bunun üzerine yalnızlık ve korku ateşleri söner, ya-

10. Şuara / 78

kınlığın neşesi ve ünsiyet nûru onun yerini alır.

Oğlum! Dert gelince onu sabırla karşıla ve devâ gelinceye kadar bekle. Devâ gelince onu da şükürle karşıla. Bu hal üzere olursan dünya hayatında (mesud) olursun.

Cehennem korkusu müminlerin ciğerlerini dağlar, yüzlerini sarartır, kalplerini hüzne boğar. Bu hal onlarda bir süre devam edince Allah onların kalplerine rahmet ve lütuf suyunu döker, onlara ahiretin kapısını açar. Onlar da orada güvende olacaklarını görürler. Sükûnete erip rahatlayınca onlara celâl kapısını açar, kalp ve sırlarını paramparça eder, onlara öncekinden daha çok korku verir. Bu hâlleri bir süre devam ettikten sonra onlara cemâl kapısını açar. O zaman huzura kavuşur, sükûnet bulurlar ve böylece derece derece yükselirler.

Oğlum! Yiyeceği, içeceği, giyeceği, evleneceği ve oturacağı tasa etmeyesin. Bunlar nefsin arzu ve hevesleridir. Kalbin ve sırrın arzusu olan Hakk'ı aramak nerede? Neyi düşünüyorsan senin kaygın odur. Öyleyse sen Rabbini ve onun nezdindekileri düşün. Dünyanın yerini alacak âhiret, yaratılanların yerini alacak Yaradan vardır. Sen bu dünyada her neyi terkedersen O, âhirette sana onun yerini dolduracak bir şeyi, hatta ondan daha iyisini halkeder. Dünyada yaşayacağın yalnızca bu günün kalmış farzet ve ölüm meleğinin gelmesini bekleyerek âhiret için çalış. Dünyâ Allah dostları için bir aşçıdan ibarettir, ahiret de onlar için imar edilmiştir. Vakti gelince Allah, dünya ile onların arasına girer, Allah'ın tekvîn sıfatı da âhiretin yerini alır. Artık onlar ne dünyaya, ne de âhirete ihtiyaç duyarlar.

Vay yalancı! Demek sen nimet içindeyken Allah'ı sevdiğini söylersin, başına bir belâ geldiğinde ise hiç sevmemiş gibi kaçarsın O'ndan ha?! Kul denendiği zaman belli olur. Allah'tan bir belâ geldiğinde sen aynı kalabiliyorsan Allah'ı seviyorsun demektir. Belâ geldiğinde değişirsen yalanın ortaya çıkar ve ortada sevgi falan kalmaz.

Hz. Muhammed'e (s.a.v.) birisi geldi ve "Ey Allah'ın Resûlü! Ben seni seviyorum! dedi. Hz. Peygamber *"O halde fakirlik için bir elbise hazırla"* buyurdu.

Yine biri geldi ve "Ey Allah'ın Resûlü! Ben Allah'ı seviyorum." dedi. Bunun üzerine Hz. Muhammed (s.a.v.) *"O halde belâ için bir elbise hazırla"* buyurdu.

Allah ve Peygamber sevgisi fakirlik ve belâ ile arkadaştır. Bundan dolayı sâlihlerden biri *"İnsanlar olmadık şeyleri iddia etmesinler diye belâ ile sevgi başbaşa bırakılmıştır, Böyle olmasa herkes Allah'ı sevdiğini iddia ederdi."* İşte bu yüzden belâya ve fakirliğe sabır, Allah sevgisinin göstergesi kabul edilmiştir.

"Rabbimiz bize dünyada ve âhirette güzellikler ver ve bizi cehennem azâbından koru".

İKİNCİ SOHBET

Abdülkâdir Geylânî (r.a.) medresede
5 Şevval 545 tarihinde şöyle sohbet etti:

Allah'tan uzaklaşman seni Allah'tan gaflete düşürdü. Dövülüp horlanmadan, bela yılanları ve akrepleri üzerine salınmadan önce bu gafletinden dön. Belayı henüz tatmadın. Sakın ha aldanma. Sahip olduğun hiçbir şey seni şımartmasın. Çünkü yakında onlardan eser kalmayacak. Yüce Allah (cc.) "Onlar kendilerine verilenlerle sevinip şımarınca onları apansız yakalayıverdik"[11] buyurmuştur. Allah katında olan, sabırla elde edilir. Bundan dolayı Allah (c.c.) sabır konusu üzerinde çok durmuştur. Sabır ve fakirlik ancak gerçek iman sahibi olan kimselerde bir arada bulunur. İman edenler imtihan edilir ve sabrederler. Sıkıntı ve bela içinde olmalarına rağmen onlara iyi işler ilhâm edilir. Rableri tarafından gönderilen musibetlere sabrederler.

Sabır olmasa beni aranızda görmezdiniz. Geceden geceye kuş avlayan bir ağ kılındım, gözüm açılır, ayağım serbest bırakılır. Gündüz ise gözlerim kapalı, ayağım ağda bağlıdır. Bu, siz faydalanasınız diye böyle yapılmıştır. Ama siz bunu bilmiyorsunuz. Allah'a muvafakat göstermek olmasa aklı başında bir kimse bu memlekette oturup halkıyla içiçe olur mu hiç? Gösteriş, münâfıklık, haksızlık, şüphe ve haram dizboyu olmuş. Hakk'a karşı nankörlük ve günahkârlıkta birbirine yardım çoğalmış. Evin-

11. En'âm / 44

de âciz, dükkanında takvalı; içerken zındık, koltuğuna kurulunca sıddıklar çoğalmış. Allah'ın hükmü olmasa sizin evinizde olan biteni size haber verirdim. Fakat benim, üzerine binâ yapacağım bir temelim, terbiyeme muhtaç çocuklarım var. Bildiğim şeylerin bir kısmını sayıp döksem ayrılmamıza sebep olur. İçinde bulunduğum şu halde, Peygamberlerin gücüne ihtiyacım var. Hz. Adem'den bugüne kadar gelmiş geçmiş bütün insanların sabrına ihtiyacım var. Rabbânî bir güce ihtiyacım var.

Allahım! Lütfunu, yardımını ve rızanı esirgeme! Âmîn.

Oğlum! Dünyada sonsuza dek kalmak ve ondan faydalanmak için yaratılmadın. Allah'ın sevmediği özelliklerini değiştiriver. Allah'a kulluk için "Lâ ilâhe illallâh" demeyi yeterli görüyorsun. Buna bir şey daha eklemediğin sürece bu sözün sana faydası olmaz. İman söz ve ameldir. Küçük ya da büyük günahlar işler, Hakk'a karşı gelir, bunda ısrar edersen, namazı, orucu, zekatı ve diğer hayır işlerini terkedersen imanın sana fayda vermez. Böyle yaparsan kelime-i şehâdetin sana ne faydası olur?

"Lâ ilâhe illallâh" dediğin zaman bir iddiada bulunmuş oluyorsun. Sana "Bu sözü söylüyorsun ama delilin var mı? Nedir delilin?" denir. Bu sözün delili emre uymak, yasaklardan kaçmak, sıkıntılara sabretmek ve kadere teslim olmaktır. Bütün bunları yapsan bile bunlar, ancak ihlâslı olduğun zaman kabul edilir. Amel olmadan söz; sünnete uygunluk ve ihlas olmadan da amel kabul edilmez.

Mallarınızın bir kısmıyla fakirlere yardım edin, dilenciyi geri çevirmeyin. Siz ona az veya çok bir şeyler verebilecek güçtesiniz. Vermeyi sevmek konusunda Hak Teâlâ'ya uyun ve sizi verecek durumda kıldığı için O'na şükredin.

Yazık sana! Dilenci Allah'ın sana gönderdiği bir hediyedir. Ama sen verebilecek durumda iken hediyeyi, gönderene geri çeviriyorsun. Benim yanımda iken dinliyor ve ağlıyorsun, yanına bir fakir geldiğinde ise kalbin katılaşıveriyor. Demek ki sen içten gelerek ağlayıp dinlemiyorsun. Benim öğütlerimi dinlemek, önce sır, sonra kalp, sonra da organların iyi işler yapması ile olur. Benim sohbetime, ilmini, amellerini, dilini, nesebini, hasebini terket de gel. Malını ve aileni de unut. Benim önümde Hak'tan başka herşeyi kalbinden çıkarıp atmış olarak dur ki O, sana yakınlık ve lütuf elbiselerini giydirsin. Sohbetime böyle gelirsen sabahleyin yuvasından aç çıkıp akşam tok dönen kuşlar gibi olursun.

Kalbin aydınlığı Allah'ın nûrundandır. Bundan dolayı Hz. Muhammed (s.a.v.) "Müminin ferâsetinden sakının, Çünkü o, Allah'ın nûruyla bakar" buyurmuştur.

A günahkâr adam! Gerçek iman sahiplerinden sakın ve günah kirlerine bulanmış bir halde onların huzuruna girme. Çünkü onlar, Allah'ın nûruyla senin içinde bulunduğun hâli görürler. Senin şirkini ve nifâkını görürler. Örtülerin altında gizlice işlediğin işlerini ve günahlarını görürler. Kurtulmuş birini görmeyen felâh bulmaz. Sen heves düşkünü birisin, ancak hevesine düşkün olanlarla düşüp kalkarsın.

(Cemaatten birisi *"Bu körlük ne zamana kadar sürecek?"* diye sordu.)

Abdülkâdir Geylânî şöyle cevap verdi: Bu körlüğün sona ermesi için doktora gidip başını kapısının eşiğine koymalı, onun hakkında güzel düşünmeli, hakkında beslediğin suçlayıcı düşünceleri yok etmelisin, çocuklarını da yanına alıp onun kapısına oturmalısın, verdiği ilacın acısına da katlanmalısın. İşte o zaman gözlerinin körlüğü gider.

Allah'a boyun eğ ve ihtiyaçlarını ona arzet. Yaptığın hiçbir işe değer verme. Amellerini iflasın eşiğine bırak. Onunla arandaki kapıları ardına kadar aç, günahlarını itiraf et, kusurlarından dolayı ona mazeretini sun. Ondan başka kimsenin sana fayda veya zarar dokunduramayacağını, sana gelecek bir hayrı engelleyemeyeceğini veya nasibinde olmayan şeyi sana veremeyeceğini iyi bil. İşte o zaman gözünün körlüğü gider. Baş gözün ve kalp gözün açılır.

Oğlum! Elbiselerinin sertliği veya ne yediğin-içtiğin önemli değildir. Önemli olan kalbinin dünyadan arınmış olmasıdır. Sâdik kimse, yünü önce iç dünyasında giyer, sonra bu yün (derece derece) dışa çıkar. Önce sırrı, sonra, kalbi sonra nefsi ve en son organları yün giyer. Tamamen sertleşince rahmet eli yetişir ve onu değiştiriverir, Üzerinden yas elbiselerini çıkartıp neşe elbiseleri giydirir. Sıkıntıyı nimete, üzüntüyü sevince, korkuyu güvene, uzaklığı yakınlığa, fakirliği de zenginliğe dönüştürür.

Oğlum! Kısmetini ihtirasla değil, gönülsüzce (zühd eliyle) al. Yerken gülenle ağlayan bir olmaz. Bütün kısmetler ve kalbin Hakk'ın yanındadır. Doktor kontrolünde yersen yediğin şeylerin zararından güvende olursun. Bu, ne olduğunu bilmediğin şeyi yalnız başına yemenden elbette daha iyidir.

Kalpleriniz ne kadar da katı! Emânet duygusu gitmiş, aranızda acıma duygusu kalmamış. Dinin hükümleri size bir emânettir, fakat siz bu emâneti bıraktınız ve korumadınız.

Vay sana! Emâneti korumazsan yakında gözlerine su iner, ellerin ve ayakların bağlanır, Allah (c.c.) rahmet kapısını sana kapatır. İnsanların kalbine sana karşı katılık duygusu verir ve sana vermelerine engel olur. Başlarınızı Rabbinizin yanında tutun ve ondan sakının. Çünkü onun yakalaması çok çetin ve acıdır. Güven, âfiyet ve şımarıklık içinde iken sizi yakalayıverir. Ondan korkun, çünkü o göklerin ve yerin Tanrısıdır. Verdiği nimetleri şükür ile koruyun, emir ve yasaklarına "Baş üstüne" diyerek karşılık verin. Zorluğa sabredin, kolaylığa şükredin. Sizden önceki Peygamberler ve sâlih insanlar böyle yapıyorlardı; nimetlere şükrediyor, sıkıntılara katlanıyorlardı.

Ona isyan edilen sofralardan kalkın, kulluk edilen sofralardan yiyin. Onun sınırlarını koruyun. Kolaylık geldiğinde şükredin, zorluk geldiğinde günahlarınızdan tev-

be edip kendinizi sorgulayın. Çünkü Allah, kullara asla haksızlık etmez. Ölümü ve ötesini düşünün, Rabbinizi ve O'nun sizi hesaba çekeceği günü düşünün, size mühlet verdiğini hatırlayın.

Uyanın artık! Ne zamana kadar uyuyacaksınız? Bu bilgisizlik ne zamana kadar sürecek ve ne zamana kadar boş işler içinde dönüp duracak, nefis ve hevânıza, âdetlere uyacaksınız? Neden Allah'a kulluk ederek, dinin emirlerine uyarak kendinizi yetiştirmiyorsunuz? Kulluk âdeti terk etmek demektir. Niye Kur'ân'ın prensipleriyle ve Peygamber sözleriyle hayatınıza düzen vermiyorsunuz?

Oğlum! İnsanların içine uykulu, dalgın, körü körüne ve bilgisizce bir hâlde karışma. Basiretli, bilgili ve uyanık ol. Onlardan övgüye lâyık bir davranış görürsen sen de ona uy. Seni üzecek bir davranış görürsen ondan kaç ve insanları o davranıştan vazgeçirmeye çalış. Siz Allah'tan gaflet ediyorsunuz. Bırakın bu gafleti. Camiden ayrılmamalı ve Hz. Peygamber'e çokça salât ü selâm okumalısınız. Hz. Muhammed (s.a.v.) *"Gökyüzünden bir ateş inecek olsa cami cemaati dışında hiç kimse o ateşten kurtulmazdı"* buyuruyor. Namaz kılmakta üşengeçlik ederseniz Rabbinizle bağınız kopar. Bundan dolayı Hz. Muhammed (s.a.v.) *"Kulun Rabbine en yakın olduğu an secde hâlidir"* buyurmuştur.

Vay sana! Ne kadar da yorum yapıyor ve ruhsatların peşine düşüyorsun. Yorum yapan yanlış yapar. Keşke azîmetleri yapabilsek, icmâ ipine asılıp amellerimizde ihlaslı olabilsek. Ancak böyle yaparsak Allah'ın elinden kurtulabiliriz. Peki yorum yapıp ruhsatların peşine düşersek hâlimiz nice olur! Azimet ve azimet amelleri işleyenler kalmadı. Devir azimet değil, ruhsatlar devridir. Zaman gösteriş, nifâk ve haksız yere mal alma zamanıdır. Yaradan için değil de insanlar için namaz kılan, oruç tutan, hacca giden, zekat veren ve iyi işler yapanların sayısı bir hayli çoğaldı. Bu âlemin çoğu yaradanı olmayan insanlara döndü.

Hepinizin kalpleri ölü, nefisleri diri. Dünyalık istiyorsunuz. Kalp, insanların içinden çıkıp Hak'la beraber olmakla hayat bulur. Çünkü bu makamda şeklin önemi yoktur. Kalp, Hakk'ın emirlerine uyup yasaklarından kaçmakla, verdiği musibetlere, kaza ve kaderine sabretmekle hayat bulur.

Oğlum! Kaderinde ona teslim ol sonra da onunla beraber ol. -Bina ancak bir temel üstüne yapılabilir.- Sonra gece gündüz her anında bu hal üzere devam et.

Yazık sana! İçinde bulunduğun durumu bir düşün. Düşünmek kalbe ait bir iştir. Sana ait bir güzellik görürsen Allah'a şükret, kötülük görürsen ondan da tevbe et. Bu düşünme ile dinin canlanır ve şeytanın ölür. Bundan dolayı *"Bir anlık tefekkür bütün geceyi ibadetle geçirmekten daha iyidir"* denmiştir.

Ey Ümmet-i Muhammed! Allah'a şükredin. Çünkü O, önceki ümmetlere göre, sizi çok az bir amel ile yükümlü tutmuştur. Siz son ümmetsiniz. Âhirette ise ilkler ola-

caksınız. Sizden biriniz sağlam olursa onun gibi başka bir sağlam yoktur. Siz yöneticilersiniz, diğer ümmetler ise yönetilenler. Nefsinin evinde oturduğun sürece sağlam olamazsın. İnsanların elindekine arzulu olur, gösteriş ve nifakla onu elde etmeye çalışırsan sağlam olamazsın. Dünyalığa rağbet ettiğin sürece sağlam olamazsın. Kalbin Allah'ın dışında bir şeye güven duyduğu sürece sağlam olamazsın.

Allahım bize sana karşı sağlamlık ver. Bize dünyada ve âhirette güzellik ver ve bizi cehennem azabından koru.

ÜÇÜNCÜ SOHBET

Abdülkâdir Geylânî Hazretleri 8 Şevval 545 tarihinde
Cuma günü sabahı medresede şöyle sohbet etti:

Ey fakir! Zenginlik arzun olmasın. Çünkü o senin helâk sebebin olabilir. Ey hasta! Sen de sağlığına kavuşmayı arzulama. O da senin helâk sebebin olabilir. Akıllı ol. Elinde olan meyveyi koru ki yaptığın iş övgüye lâyık olsun. Elinde olan bu miktarla yetin ve fazlasını isteme. Hakk'ın senin isteğinle verdiği herşey senin hayat suyunu bulandırır, başına bela olur. Bu tecrübe edilmiş, yaşanmış bir gerçektir. Ancak istemek, kula kalbi tarafından emredilirse istediği şey bereketli kılınır ve pislikleri giderilir. Allah'tan dâima affetmesini, sıhhat-afiyet vermesini, dinde, dünyada ve âhirette kurtuluş vermesini dile ve bu kadarcığıyla yetin. Allah'a karşı kendini muhayyer sanma ve ona (zorba bir hükümdar gibi) emirler sıralama. O, senin belini büker. Ne Allah'a, ne de kullarına karşı, gençliğin, kuvvetin ve malvarlığınla zorbalık etme. Çünkü O, seni ansızın yakalayıverir, önceden kıskıvrak yakaladığı kimseler gibi seni de yakalar. Onun yakalaması çok acıdır.

Vay sana! Dilin teslim olmuş ama kalbin değil. Sözün teslim olmuş, fiilin değil. İnsanlar arasında müslümansın ama yalnız kaldığında değil. Bilmez misin ki sen kıldığın namazla, tuttuğun oruçla ve yaptığın tüm hayır işleriyle Allah'ın hoşnutluğunu kazanma gayesi gütmezsen münafık ve Allah'tan uzak olursun. Hemen şimdi bütün fiil ve sözlerinden ve alçak emellerinden vazgeç ve Allah'a dön.

Allah dostlarının amellerinde yaltakçılık yoktur, onlar kazananlardır, kesin olarak inanır, Allah'ın birliğini kabul edip o doğrultuda yaşar, ihlasla amel eder ve Allah'ın verdiği sıkıntılara sabır, ihsan ettiği nimetlere şükür ederler. Onu önce dilleriyle sonra kalpleriyle, sonra da sırlarıyla zikrederler. İnsanlardan bir zarar gördüklerinde onların yüzlerine gülüp geçerler. Dünya hükümdarları onların katında görevden alınmıştır. Yeryüzündeki herkes onların nezdinde ölüdür, âcizdir, hasta ve fakirdir. Cennet onlara göre sanki bir viranedir, cehennem de sönmüş gibidir. İkisinde de yer, gök ve bunlarda oturan kimse yoktur. Onların bütün yönleri birleşir ve tek cihete yönelir. Önce dünya ve dünya halkıyla, sonra âhiret ve âhiret halkıyla en son da dünya ve âhiretin Rabbiyle birlikte olurlar. Siz de Allah'a ve onu sevenler kervanına katılın. Onlar ki kalpleriyle O'na doğru yürüdüler ve vuslat buldular. Yola çıkmadan önce arkadaş edindiler. Allah'la aralarındaki kapıyı ardına kadar açtılar. Onlar Allah'ı zikrettiği sürece Allah da onları zikreder ve bu zikir onların günahlarını siler süpürür. Onların yokluğu başkasıyla beraber olduklarında, varlıkları O'nunla beraber olduklarındadır. Allah'ın *"Beni anın ki Ben de sizi anayım, Bana şükredin ve nankörlük etmeyin"*[12] buyruğunu işitmişlerdir ve Allah'ın kendilerini anması ümidiyle O'nu zikretmeye devam ederler. Allah'ın bir kelâmında *"Ben Beni zikredenin sohbet arkadaşıyım"* buyurduğunu da işitmişler ve Allah'ın kendilerine sohbet arkadaşı olması için, insanlarla oturup kalkmayı bırakıp zikirle yetinmişlerdir.

Ey cemaat! Heves etmeyiniz. Amel olmadıkça bu ilim hevesinin size faydası dokunmaz. Bu siyahı, beyaz üzerine işlemeniz gerekir. Allah'ın hükmü böyledir. Netice verinceye kadar günlerce, yıllarca amel etmeye devam edersiniz.

Oğlum! İlmin *"Benimle amel etmezsen ben senin aleyhinde bir delilim, amel edersen senin lehinde delil olurum"* diye sana seslenir. Hz. Peygamber (s.a.v.) *"İlim amele seslenir, Amel cevap verirse kalır, yoksa çekip gider"* buyurmuştur. Bereketi gider, sıkıntısı kalır, efendisi nezdinde senin için yapacağı şefaatı gider, ihtiyaç duyduğun anlarda senin yanında olması sona erer. Kabuk olarak kaldığı için çekip gider, Çünkü ilmin özü ameldir. İlmin sana söylediği şeyleri yerine getirmedikçe Hz. Peygamber'e de itaat etmiş olmazsın. Emrettiklerini yaparsan o, senin kalbini ve sırrını kapıda karşılar ve Rabb'in huzuruna götürür. İlmin sana sesleniyor fakat sen onu duymuyorsun. Çünkü kalbin yok. Kalbinin ve sırrının kulağıyla onu dinle ve sözünü kabul et. Böyle yaparsan faydasını görürsün. İlminle amel etmen seni, ilim sahibine yaklaştırır. İlmin ilk basamağı olan bu hüküm ile amel edersen ikinci ilim pınarına ulaşırsın. Böylece akan iki pınarın olur. Kalbini hüküm, zâhir ve bâtın ilimleri kuşatır. İşte o zaman sahip olduğun ilmin zekatını vermen gerekir. Din kardeşlerine ve müridlerine yardımcı olursun o ilimle. İlmin zekatı onu yaymak ve halkı Hakk'a çağırmaktır.

---

12. Bakara / 152

Oğlum! Sabreden güç yetirir. Allah (c.c.) *"Sabredenlere elbette mükâfatları eksiksiz verilecektir"*[13] buyuruyor. Kazanarak (alın teri ile çalışarak) ye, dinini âlet ederek yeme. Çalışıp kazan ve kazancından ye. Hakiki iman sahipleri ve Allah'ın sâdık kulları gibi, kazandığınla başkalarına da yardım et. Onların yaptıkları işten nasipleri ancak fakir ve zavallı kullara yardım etmektir. Onlar Allah'ın hoşnutluğunu ve sevgisini kazanmak gayesiyle halka rahmet ulaştırmak emelindedir. Hz. Peygamber'in (s.a.v.) *"İnsanlar Allah'ın ailesidir (onun yardımına ihtiyaç duyarlar). Allah'ın en çok sevdiği kişi de Allah'ın ailesine en çok yardım edendir"* buyruğunu işitmişlerdir.

Allah'ın has kulları, insanlar yanında sağır, dilsiz ve kördürler. Kalpleri Allah'a yakın olduğu için başkasını duymazlar, görmezler. Onları yakınlık sarar ve heybet bürür, sevgililerine karşı besledikleri sevgi de onlara faydalı olur. Onlar celâl ve cemâl sıfatları arasındadırlar. Sağa sola, arkaya dönmezler. Sadece önlerine (Rablerinin cemâline) bakarlar. İnsanlar, cinler, melekler ve bütün mahlukât onlara hizmet eder. Hüküm ve ilim de onlara hizmet eder. Onun lütfu ile doyarlar, yakınlığı ile kanarlar. Onun lütuf sofrasından yerler, yakınlık şarabından içerler. Onların, insanlara kulak vermekle işi yoktur. Onlar bir vadide, insanlar başka bir vadidedir. Hz. Peygamber'in yerine, Allah'ın emirlerini ve yasaklarını insanlara iletirler. Onlar gerçek mirasçılardır.

İşleri güçleri halkı Hakk'ın kapısına yöneltmektir. Allah'ın delillerini onlara sunarlar, herşeyi yerli yerine koyarlar, fazilet sahibi herkesin hakkını da verirler. İnsanların haklarını tastamam verirler, nefislerinin hakkını ise tam almazlar. Allah için sever, Allah için kızarlar. Onlar bütün varlıklarıyla O'na aittir; başkalarının onlar üzerinde hiçbir nasibi yoktur. Kim bu hâle ererse O'nunla beraberliğe nâil olur, kurtuluş ve felâh bulur. İnsanlar, cinler, melekler, yerler ve gökler onu sever.

Behey münafık! Ey halka ve sebeplere tapan! A hakkı unutan! Şu içinde bulunduğun duruma rağmen bu makamın kendiliğinden gelip eline konmasını istiyorsun. Senin ne değerin var ki! Önce tam teslim ol, tevbe et, sonra ilim öğren ve ilminle âmil ol, amelinde de samimi ol. Yoksa doğru yolu bulamazsın.

Yazık sana! Benim, doğruyu söylemek ve Allah'ın dini konusunda sana müsamaha tanımamaktan başka seninle ne alıp veremediğim olabilir ki! Ben mürşid-i kâmillerin sert sözleriyle, çetin bir gurbet ve fakirlik içinde büyüdüm. Ben sana bir söz söyleyince sen onu Allah'tan geliyor gibi kabul et. Çünkü o sözü bana söyleten O'dur. Benim yanıma gireceğin vakit nefis ve hevâ elbiselerini çıkarıp öyle gel. Gören gözün olsa benim de üzerimde elbise olmadığını görürdün. Fakat hasta anlayışın seni bozmuştur.

Ey benimle beraber olmak ve benden faydalanmak isteyen mürid! Benim hâlimde ne halk, ne de dünya ve âhiret vardır. Benim ellerimde tevbe edip benimle beraber

13. Zümer / 10

olan, benim hakkımda güzel düşünüp söylediklerimle amel eden kimse de Allah'ın izniyle benim gibi olacaktır. Allah (c.c.) Peygamberlerini kelâmıyla, sâdık kullarını da kalplerine verdiği ilhamla terbiye eder. Çünkü onlar, peygamberlerin mirasçıları, halifeleri ve manevî evlatlarıdır. Allah (c.c.) Musa (a.s.) ile konuşmuştur. Onun kelâmı yaratılmış değildir. Yaratıcı ve gaybı bilen Allah onun anlayacağı dilden konuşmuş ve onun aklına vâsıtasız ulaşmıştır. Peygamberimiz Muhammed (s.a.v.) ile de vâsıtasız konuşmuştur. Bu Kur'ân sizinle Allah arasında Rabbinizin sağlam ipidir. Cebrail (a.s.) onu Allah katından elçisine indirmiştir. Bunu inkâr etmek de câiz değildir.

Allahım! Hepimizi doğru yola ilet, tevbelerimizi kabul et ve bizlere merhamet et.

Müminlerin Emiri Mu'tasımbillah'ın, vefât edeceği sırada "Allah'a yemin ederim ki ben Ahmed b. Hanbel'e yaptıklarımdan dolayı, her ne kadar o sırada ben değil başkası görevli idiyse de Allah'a tevbe ediyorum" dediği rivayet edilmiştir.

A zavallı! Sana faydası olmayan şeyleri konuşmayı bırak. Mezheb tutuculuğunu da terket. Dünyada ve âhirette sana faydası olacak şeylerle uğraş. Pek yakında sana verilen haberin doğruluğunu görecek ve sözümü hatırlayacaksın. Savaşa miğfersiz girdiğin vakit başına ne darbeler gelecek göreceksin. Kalbinden dünya kaygılarını çıkar. Çünkü yakında oradan alınacaksın. Dünyada rahat bir yaşam sürme sevdasında da olma. Orada eline ne geçebilir ki? Hz. Peygamber (s.a.v) *"Gerçek hayat, âhiret hayatıdır"* buyurmuştur. Kendine yakın hedefler koy. Dünyaya değer vermemen gerektiğini biliyorsun. Dünyaya değer vermemek, kendine yakın hedefler koymak (ve daha ötesini kaygı etmemek) demektir.

Kötü arkadaşları terket ve varsa aranızdaki sevgi bağını da kopar. Sâlih kimselerle sevgi bağları kur. Arkadaşlıkları kötüyse yakın çevreni bırak ve iyi arkadaşlık eden tanımadık kimselerle beraber ol. Aranızda sevgi bağı olan herkes senin yakınındır. Kimlerle sevgi bağı kurduğuna dikkat et. Sûfilerden birine "Yakınlık nedir?" diye sorulmuş, o da "sevgidir" diye cevap vermiş.

Senin için ayrılmış ve ayrılmamış olan rızkın peşine düşmeyi de bırak. Çünkü senin için ayrılmış olan rızkın peşine düşmen seni yorar. Ayrılmamış rızkın peşine düşmen ise sana verilen bir rüsvâlık ve boşuna çabadır. Bundan dolayı Hz. Peygamber (s.a.v.) *"Allah'ın kullarına verdiği cezalardan biri de, kulun kendisi için ayrılmamış olan rızkın peşine düşmesidir"* buyuruyor.

Oğlum! Allah'a eserlerinden hareket ederek ulaşmaya çalış. Allah'ın eserleri üzerinde düşünürsen O'na ulaşırsın. Marifet ve gerçek iman sahibi bir müminin iki iç, iki de dış gözü vardır. Dış gözleriyle (beden gözüyle) Allah'ın yeryüzünde yarattıklarını görür, iç gözüyle de gökyüzünde yarattıklarını görür. Sonra kalbinden perde kalkar, teşbihsiz ve tekyifsiz (keyfiyeti açıklanamayacak ve herhangi bir şeye benzetilemeye-

cek) bir surette Allah'ı görür de O'nun sevgili, yakın kulu olur. Ondan hiçbir şey saklanmaz. Kalpten perdeyi kaldıran yegane şey, insanlardan, nefis ve hevâdan ve şeytandan uzaklaşmaktır. Allah yerin hazinelerinin anahtarlarını onun eline vermiş; artık taşın ve toprağın onun yanında bir farkı kalmamıştır. Akıllı ol, söylediklerimi düşün ve anlamaya çalış. Çünkü ben işin hakikatini ve sözün özünü söylüyorum.

Oğlum! İnsanlara yaratıcıyı şikâyet etme. Şikayetlerini yine O'na arzet. Kudret sahibi odur, başkası değil. İyiliğin hazinesi sırrı, musibetleri, hastalıkları ve sadakayı saklamaktır. Sağ elinle sadaka ver ve sol elinin dahi bundan haberi olmaması için gayret et. Dünya denizinden sakın. Birçok insan orada boğulmuştur. Kurtulanlar üç beş kişidir. O, herkesi boğacak kadar engin bir denizdir. Ancak Allah (c.c.) dilediği kullarını ondan kurtarır. Allah (c.c.) *"İçinizden oraya uğramayacak hiçbir kimse yoktur. Bu, Rabbin için kesinleşmiş bir hükümdür"*[14] buyurmuştur. Allah (c.c.) ateşe *"Bana inanan, sırf benim için çalışan, yalnız bana rağbet edip başkalarından yüz çeviren kullarım, üzerinden geçinceye kadar serinlik ve selamet ol"* der. Nemrud'un İbrahim (a.s.)'i yakmak için tutuşturduğu ateşe dediği gibi der. Dünyaya da *"Ey dünya denizi, ey su! Bu sevgili kulumu boğma"* der de kul ondan kurtulup varlık sırrına ulaşır. Allah (c.c.) Musa'yı ve kavmini de denizden böyle kurtarmıştır. O (c.c.), lütfunu dilediğine verir. Dilediğine de hadsiz hesapsız rızıklar ihsan eder. Hayrın hepsi onun elindedir. Vermek de, vermemek de ona aittir. Zenginlik ve fakirlik; izzet ve zillet onun elindedir. Onun yanında kimsenin herhangi bir yetkisi yoktur. Akıllı kimse, onun kapısından ayrılmayan, başka kapılarda da işi olmayandır.

A düşünceli (!) adam! Bakıyorum da insanları pek memnun ediyor, Hakk'ı kızdırıyorsun. Dünyanı imar ediyor, ama âhiretini harabeye çeviriyorsun. Pek yakında yakayı ele vereceksin. Yakalaması çok çetin ve acı verici olan Yüce Zât seni de yakalayacak. Yakalayıp elindeki yetki belgeni yırtıp atacak. Sana hastalık, zillet ve fakirlik verecek, sıkıntıları ve kaygıları başına musallat edecek, seni insanların eline ve diline düşürecek. Bütün yarattıklarını senin üstüne salacak. A uykucu, uyan artık! Allahım bizi seninle ve senin için uykudan uyandır. Âmin.

Dünyayı elde etmeye çalışma. Gece odun toplayan, eline ne geleceğini bilmez. Ben seni yaptığın işlerde aysız, ışıksız, zifiri karanlık bir gecede, öldürücü hayvanların bol olduğu sık ağaçlı bir ormanda odun toplayan kimse gibi görüyorum. Orada seni bir hayvanın öldürmesi an meselesidir. Gel odunu gündüzün topla. Çünkü güneşin ışığı sana zarar verecek bir şeye ellemene engel olur. İşlerini tevhid, din ve takva güneşinin ışığında yap. Çünkü bu güneş seni, nefsin ve şeytanın tuzaklarından ve yaratılanı yaratıcıya eş tutma tuzağından korur, yürürken acele etmekten de korur.

14. Meryem / 71

Vay sana! Aceleci olma. Acele eden yanlış yapar ya da yanlıştan döner. Âheste davranan doğru yapar ya da hiç değilse doğruya yaklaşır. Acele şeytandan, âhestelik Rahmândandır. Seni aceleye sevk eden en önemli şey dünya malını toplamaya çok istekli oluşundur. Kanaat sahibi ol, çünkü kanaat, tükenmek bilmeyen bir hazinedir. Senin için ayrılmamış ve asla eline geçmeyecek olan şeyleri ne diye elde etmeye uğraşırsın! Nefsine gem vur, Allah'tan razı ol ve başkalarıyla ilişkini kes. Allah'ı lâyıkıyla tanıyıncaya kadar buna devam et. Çünkü Allah'ı tanıdığın vakit hiçbir şeye ihtiyacın kalmaz, kalbin O'na güvenir, sırrın durulur ve Rabbin seni bilir. Neticede beden gözün dünyayı, kalp gözün âhireti, sır gözün de Hakk'ın dışında herşeyi (mâsivâ) değersiz görmeye başlar. Allah dışında hiçbir şeyi artık gözünde büyütmezsin. İşte o zaman bütün yaratılanlar nezdinde değerli olursun.

Oğlum! Allah'la aranda kapalı bir kapı kalmamasını istiyorsan Allah'tan sakın. Bütün kapıların anahtarı takvadır. Allah (c.c.) *"Her kim Allah'tan sakınırsa Allah ona bir çıkış kapısı açar ve ona hiç ummadığı yerlerden rızıklar verir"*[15] buyurmuştur.

Ne kendi şahsın, ne ailen, ne malın, ne de zamanında yaşayan insanlar hakkında Allah'a karşı gelme. Onun, yaptığı bir şeyi değiştirmesini emretmeye utanmıyor musun? Sen ondan daha bilgili, daha hikmet sahibi ve daha merhametli olabilir misin?

Sen de, bütün insanlar da onun kullarısınız. O (c.c.) senin işlerinin de, onların işlerinin de sonunu düşünendir. Dünyada ve âhirette onunla beraber olmak arzusundaysan susacak, dilini yutacaksın. Allah'ın veli kulları onun önünde edebli davranırlar. Onun tarafından kalplerine açık bir izin gelmediği sürece hareket etmez, adım atmazlar. Mübah şeyleri yemezler, giymezler, evlenmezler, hiçbir işlerini yapmazlar. Onlar Hak ile, kalpleri ve gözleri Çekip Çeviren ile beraberdir. Dünyada kalpleri ile, âhirette de bedenleri ile Rablerine kavuşmadıkları sürece onlar için rahat yoktur.

Allahım! Dünyada ve âhirette sana kavuşmamızı lütfet, yakınlığının ve cemâlini müşahede etmenin tadına vardır. Senden başka herşeyi terkedip sırf seninle hoşnut olanlardan eyle bizi. Bize dünyada ve âhirette güzellikler ihsan eyle ve bizi Cehennem azabından koru.

15. Talâk / 2-3

DÖRDÜNCÜ SOHBET

Abdülkâdir Geylânî (r.a.)
10 Şevvâl 545 tarihinde Ribat'ta şöyle sohbet etti:

Hz. Muhammed'in (s.a.v.) şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir: *"Her kime bir iyilik kapısı açılırsa onu bir fırsat bilip değerlendirsin. Çünkü o kapının, yüzüne ne zaman kapatılacağını bilemez".*

Ey cemaat! Hayat kapısı açık olduğu sürece onu değerlendirin. Yakında yüzünüze kapatılacak. Gücünüz yettiği sürece hayır işleri yapın. Tevbe kapısını fırsat bilin ve açık iken oradan içeri girin. Duâ kapısını da ganimet bilin. O da size açıktır. Sâlih kardeşlerinizle bir arada olduğunuzu da fırsat bilin. Bu da sizin bildiğiniz aşikâr bir şeydir.

Ey cemaat! Yıktığınızı yapın. Kirlettiğiniz şeyleri yıkayın. Bozduğunuz şeyleri düzeltin. Bulandırdığınızı durultun. Aldıklarınızı geri verin. Kaçmayı bırakıp Mevlânıza geri dönün.

Oğlum! Âlemde sadece Yüce Yaratıcı vardır. Sen, Yaratıcı'nın yanında olursan onun kulu olursun, halkın yanında olursan onların kulu olursun. Kalbinle çölleri, sahrâları aşmadıkça ve sırrınla bütün herşeyden ayrılmadıkça sana söylenecek bir söz yoktur. Bilmez misin ki Hakk'ı arayan kimse herşeyden kopup ayrılır. O, yaratılan herşeyin Allah ile arasında bir perde olduğunun farkındadır. Neyin yanında durursa o, Allah'a perde olur.

Oğlum! Tembellik etme. Çünkü tembel kimse, her zaman mahrumdur ve pişmanlık onun boynundadır. Amellerini güzelce ve cömertçe yap. Çünkü Allah (c.c.) dünyayı da, âhireti de senin hizmetine cömertçe sunmuştur. Ebu Muhammed Acemî (r.a.) "Allahım bizi iyi kıl" dedi. Aslında o "Allahım bizi cömertleştir" demek istedi. Ancak istediği şekilde anlatamadı. Tadan bilir.

Dinin koyduğu sınırlara ve Allah'ın rızasına uygun olmak şartıyla insanlarla güzelce geçinmek iyidir ve bereketi çoktur. Dinin sınırlarından birinin delindiği ve Allah'ın rızasına ters olan bir konuda insanlarla iyi geçinmek ise hoş değildir ve böyle insanın bir değeri de yoktur. Allah'ın seçkin kullarının katında, ibadetlerinin kabul edildiğini veya geri çevrildiğini gösteren işaretler vardır.

Oğlum! Duâ ağını at ve Allah'ın rızasına dön. Kalbin itiraz edip dururken dilinle duâ etme. Kıyamet gününde insan dünyada iken yaptığı hayır ve şer işleri hatırlayacaktır. Orada pişmanlığın da, yaptıklarını hatırlamanın da bir faydası yoktur. Önemli olan, yapılması gereken şeyi ölmeden önce, daha şimdiden hatırlamaktır. Hasat mevsiminde ekin ekmeyi ve tohum saçmayı düşünmek neye yarar. Hz. Peygamber (s.a.v.) *"Dünya âhiretin tarlasıdır"* buyurmuştur. Her kim iyilik ekerse diğer insanların imrenerek bakacağı mükâfatlar biçer. Kim de kötülük ekerse pişmanlık biçer. Sana ölüm gelince uyanırsın ama o zaman uyanmanın bir anlamı yoktur. Allahım bizi, senden gâfil olan ve seni bilmeyenlerin uykusundan uyandır. Âmin.

Oğlum! Kötülerle beraber olmak seni iyiler hakkında kötü düşünmeye sevkeder. Gel Kur'ân'ın ve sünnetin gölgesinde yürü ve kendini kurtulmuş bil.

Ey cemaat! Allah'tan lâyıkıyla hayâ edin. Vaktinizi gaflet içinde geçirmeyin. Yiyemeyeceğiniz malları toplamakla uğraşıyor, ulaşamayacağınız hedefleri düşleyip duruyor ve oturmayacağınız evler yapıyorsunuz. Bütün bunlar, sizi Rabbinizden alıkoyuyor. Allah'ın zikri, ârif kulların kalplerine çadır kurar, onları çepeçevre sarar ve zihni meşgul edecek diğer bütün herşeyi unutturur. Asıl sığınak Cennettir, cennet ise iki çeşittir: Biri dünyadaki cennet, diğeri de Allah'ın vaadettiği cennettir. Dünyadaki cennet Allah'ın belirlemiş olduğu kaderden hoşnutluk, kalbin Allah'a yakınlığı, onunla münâcât etmesi ve aradaki perdelerin kalkmasıdır. Bu kalbin sahibi, gizli ve âşikâr bütün hâllerinde, niteliği açıklanamayacak ve benzetme yapılamayacak bir şekilde Hak'la beraber olur. Onun benzeri yoktur. O işitendir, görendir. Vaadedilmiş olan ise Allah'ın iman edenlere vaadettiği cennettir, bir de arada perde olmaksızın Allah'ın cemâlini müşâhede etmektir. Şunda şüphe yok ki her çeşit hayır Allah katında, her çeşit şer de başkalarının yanındadır. Hayır, Allah'a yönelmekte, şer ise Allah'a sırt dönmektedir. Karşılık bekleyerek yaptığın her amel sana, Allah için yaptığın ameller ise Allah'a aittir. Bir amel işleyip karşılığını istersen mükâfatın yaratılmış (ve geçici) bir şey olur. Sırf Allah rızası için işlediğin amellerin karşılığı ise O'na yakın olman ve cemâlini seyretmendir. Öyleyse sen, hiçbir amelin için bir karşılık bekleme. Dünya,

âhiret ve Allah'ın dışındaki bütün şeyler O'nun yanında nedir ki! Sen nimeti değil, Nimet Veren'i (Mün'imi) iste. Ev arama, komşu ara. Herşeyden önce var olan, herşeyi var kılan ve herşeyden sonra var olacak olan, O'dur.

Ölümü hatırından çıkarmamalı, sıkıntılara katlanmalı ve bütün hâllerinde Allah'a mütevekkil olmalısın. Bu üç özelliğe tam sahip olabildiğin anda hakiki mülkün sahibi olursun. Ölümü hatırlamak dünyaya rağbetini söndürür, sabrederek Rabbinden istediğin şeylere erersin, tevekkül ile de herşey kalbinden çıkar ve sen Rabbine bağlanırsın. Dünya, âhiret ve Mevlâ dışındaki herşey senden uzaklaşır. Her yönden huzura erer, her taraftan himâyede olursun. Mevlân seni bütün yönlerinden korur, Kimse sana yaklaşmak için bir yol bulamaz. Seni korumak için bütün yönlere set çeker, bütün kapıları kapatır. Allah (c.c.) böyle kulları hakkında *"Benim kullarıma karşı senin yapabileceğin herhangi bir şey yoktur"*[16] buyuruyor. Amellerinde gösteriş yapmayan, ihlaslı ve iman sahibi kimselere şeytan ne yapabilir ki! İşin başında değil, sonunda konuşulur. Başlangıç baştan ayağa dilsizlik, bitiş ise tamamen konuşmadır. İhlaslı kimsenin mülkü kalbinde, sultanı sırrındadır ve o, görünürdekine değer vermez. Hem bâtın, hem de zâhir mülküne sahip olanları ise çok azdır.

Hâlini hep gizle. Kemâle erip Rabbine vâsıl oluncaya dek böyle devam et. Kemâle erince artık hiçbir şeye aldırış etmezsin. Hâlinden emin olmuş ve kendine sağlam bir yer edinmiş, bekçiler gözlerini senin üzerinden eksik etmezken, insanlar senin nazarında bir direk ve ağaçtan ibaret olmuş iken, övgüleri, yergileri; sana önlerini veya arkalarını dönmeleri senin için bir olmuş iken nasıl aldırış edebilirsin ki! Onların yapanı ve yıkanı olursun. Yaratıcılarının izniyle onlar üzerinde tasarruf edersin. Allah sana çözme ve bağlama gücü verir, imzayı kalbinin, nişanı sırrının eline verir. İşte bu hâle erinceye kadar aslâ konuşma. Sözün özü akıllı ol.

Heves etme. Sen körsün, yolda sana yolu gösterecek birini ara. Sen câhilsin, sana öğretecek birini ara. Bulduğun zamanda ondan ayrılma, onun sözüne ve görüşüne yönel. Sana yolu göstermesi için ondan yardım iste. Varacağın yere ulaşınca da marifetin kesinlik kazanıncaya kadar oracıkta oturuver. İşte o zaman yolu kaybetmiş herkesin sığınağı, bütün fakir ve zavallıların örtüsü olursun.

Fütüvvetin bir parçası da Allah'ın sırrını saklamak ve insanlarla güzel geçinmektir. Hakk'ı aramak ve başkalarını bırakıp sadece O'nun rızasını gözetmek nerede, sen neredesin! Allah (c.c.)'ın *"Kiminiz dünyayı ister, kimimiz de âhireti ister"*[17], *"Onun rızasını isterler"*[18] buyrukları kulağına hiç çalınmadı mı? Bahtiyarlar zümresinden isen gayretullah (Allah'ın kulunu kendinden başka herkesten kıskanması) gelir, seni Hakk'ın

16. Hicr / 42
17. Al-i İmran / 152
18. Kehf / 28

dışında herşeyin elinden kurtarıp Hakk'a yakınlık kapısına götürür. Artık orada tek yetki Hak olan Allah'a aittir.

Bu hâlin tamamlanınca dünya da, âhiret de birer hizmetçi olarak senin ayağına gelirler, sen de hiçbir yorgunluk çekmez, zarar ziyan görmezsin. Allah'ın kapısını çal ve orada bekle. Sen orada bekleyince hâtıralar (kalbine gelen düşünceler), kendini belli eder. Hangisi nefisten, hangisi kalpten, hangisi şeytandan ve hangisi melekten bilirsin. Sana "Bu düşünce Hak'tandır, bu düşünce bâtıldır (şeytandandır)" denir. Her birini işareti ile tanırsın. Bu makâma erince sana Hak tarafından bir ilham gelip seni terbiye eder, sana sebat verir; oturtur, kaldırır; durdurur, hareket ettirir; emreder ve yasaklar.

Ey cemaat! Ne artırma ve eksiltme, ne de ilerleme, gerileme isteyin. Çünkü kader hepinizi teker teker kuşatmıştır. Hepinizin bir defteri vardır ve o defterde kendine ait bütün tarihler yazılıdır. Hz. Peygamber (s.a.v.) *"Rabbiniz yaratma, rızık verme ve ecel işlerini sonlandırdı. Kalem, olacak bütün işleri kayda geçirerek kurudu"* buyurmuştur. Allah bütün işlerini bitirmiş, hükmünü ezelden vermiştir. Fakat hüküm gelmiş ve emirler, yasaklar ve bağlayıcı iradeler onun üzerini örtmüştür. Bundan dolayı hiç kimsenin, "Bunlar önceden yazılmış idi, bu benim kaderim, ne yapabilirim?" gibi bahaneler ileri sürerek hükme karşı gelme hakkı yoktur. Bunun yerine *"O (c.c.), yaptığından sorguya çekilmez, insanlar ise sorguya çekilecektir"* demelidir.

Ey cemaat! Zâhir hükümleriyle (dinin emirleriyle) amel edin, siyahı beyazın üzerine işleyin ki bu, sizi emirlerin hakikati ile amel etmeye sevketsin. Zâhir hükümleriyle amel edersen hakikati kavrayabilirsin. Bu hakikati ilk kavrayacak olan sırrındır, (sırrın, bunu kalbine), kalbin nefsine, nefsin diline, dilin de insanlara yazdırır. Bu hakikat, faydalanabilmeleri için insanlara iletilir. Hakk'a uyar onu seversen ne mutlu sana!

Yazık sana! Allah'ı sevdiğini iddia ediyorsun. Bilmez misin ki sevginin şartları vardır. Onu sevmenin şartları kendin ve başkaları hakkında onun tasarruflarından hoşnut olman, O'ndan başkasıyla huzur bulamaman, O'na yaklaşıp, O'ndan kaçmamandır. Allah sevgisi bir kulun kalbine yerleşince O'na yakınlık duyar ve kendini O'ndan alıkoyan herşeyden kaçar.

Vazgeç bu yalancı davadan. Bu iş, yalan dolanla, yapmacık davranışlarla, münafıklıkla ve kuru kuruya istemekle olmaz. Tevbe et ve tevbende sebat kıl. Önemli olan tevbe etmek değil, tevbede sebatlı olmaktır. Önemli olan fidan dikmek değil, o fidanın kök salması, dallanıp budaklanması, meyve vermesidir.

Sıkıntıda, rahatlıkta; fakirlikte, zenginlikte; darlıkta, bollukta; hastalıkta, sağlıkta; hayırda, şerde; vermede, vermemede Hakk'ın yaptığına rıza gösterin. Sizin için, Hakk'a teslim olmaktan başka devâ bilmiyorum. Sizin için bir şeyin olmasına hük-

mettiği zaman ürküp ondan kaçmayın, o konuda onunla takışmayın ve O'nu başkalarına şikayet etmeyin. Çünkü bu, sizin sıkıntınızı arttırır. Aksine sessiz kalıp hiçbir şey söylemeyin. Onun huzurunda sebat edin ve Rabbinizin sizin için ne yaptığına bakın. Böyle yaparsanız onun verdiği sıkıntıyı kaldırdığına sevinirsiniz. Sizin O'nunla muameleniz böyle olursa ürkekliğinizi yakınlığı ile, yalnızlığınızı da sevinç ile değiştirecektir.

Allahım bizi kendi tarafında ve seninle beraber kıl. Dünyada ve âhirette bize güzellikler ihsân eyle. Bizi cehennem azabından koru.

BEŞİNCİ SOHBET

Abdülkâdir Geylânî (r.a.)
12 Şevvâl 545 Salı günü akşamı medresede şöyle sohbet etti:

Oğlum! Allah'a kulluk nerede? Kulluğu hakkını vererek yerine getir ve diğer bütün işlerinde yetecek miktarla kanaat et. Sen Efendisinden kaçmış bir kölesin. O'na dön, emrini yerine getirip yasaklarından uzak durarak, yazgısına sabredip şikayet etmeyerek O'nun önünde eğil. Efendine kulluğun lâyıkıyla olup herşeyin yeter miktarı Hak'tan sana gelince Allan (c.c.) *"Allah kuluna kâfî değil midir?"*[19] buyurur. Senin O'na kulluğun sağlam olunca seni sever, kalbinde onun sevgisi güçlenir ve hiç uğraşmadan ve başkalarıyla beraberlik istemeden seni kendine yaklaştırır. Böylece bütün hâllerinde ondan hoşnut olursun. Artık bütün genişliğine rağmen yeryüzünü sana der etse, kapıları teker teker yüzüne kapasa ona kızıp da başkasının kapısına gitmez, başkasının yemeğini yemez, Musâ'nın kervanına (a.s.) katılırsın. Şöyle ki Allah (c.c.) onun hakkında *"Süt anneleri ona önceden haram kılmıştık"*[20] buyuruyor. Rabbimiz herşeyi görür, her yerde hazırdır, herşeyi gözetleyendir ve herşeye yakındır. Siz ondan bağımsız kalamazsınız. Allah'ı tanıdıktan sonra inkâr etmek de ne oluyor?

Yazık be sana! Allah'ı tanıyor, sonra dönüp inkâr ediyorsun. Ondan yüz çevirme. Aksi takdirde bütün hayırlardan yoksun kalırsın. Dâima O'nunla beraber ol ve

19. Kasas / 12
20. Al-i İmran / 200

O'nsuzluğa katlanma. Bilmez misin ki sabreden başarır. Bu gaflet, bu acelecilik nedir? Allah (c.c.) *"Ey iman edenler! Sabredin, sebat gösterin, hazırlıklı ve uyanık bulunun ve Allah'tan korkun ki başarıya erişebilesiniz"*[21] buyurmuştur. Sabır hakkında Kur'ân'da pek çok ayet vardır. Bu âyetlerde sabrın güzelliğinden, sabredenlerin alacağı mükâfattan ve her iki cihanda rahat edeceklerinden söz edilir. Sabırdan ayrılmayın, her iki cihanda iyilik görürsünüz, vesselam.

Kabirleri ziyaret edin, sâlih kimselere gidip gelin, hayır işleri işleyin. Bu dediklerimi yaparsanız işleriniz yoluna girer. Öğüt verildiğinde ders almayan, dinlediği tavsiyelere kulak asmayan kimseler gibi olmayın. Dininiz dört şey yüzünden gider:

1. Bildiklerinizi hayata geçirmezseniz
2. Hakkında bilginiz olmayan işler yaparsanız
3. Bilmediklerinizi öğrenmez, câhil kalırsanız
4. İnsanların, bilmedikleri şeyleri öğrenmelerine engel olur, ayaklarına taş koyarsanız

Ey cemaat! Zikir meclislerine tedavi için değil, rahatlama amacıyla geliyorsunuz. Vâizin vaazını bırakıp hatalarını belliyor, onunla alay ediyor, gülüp eğleniyorsunuz. Siz Allah'a karşı başınızı tehlikeye atıyorsunuz. Vazgeçin bundan, Allah'ın düşmanlarına benzemeyin. Dinlediklerinizden istifade etmeye bakın.

Oğlum! Âdetlere bağlanmışsın, Geçim yollarının yaratıcısını ve O'na tevekkül etmeyi bırakıp geçim yollarının kendisine takılıp kalmışsın. Sen, işe baştan başlamalı ve samimi olmalısın. Allah (c.c.) *"Ben insanları ve cinleri ancak bana kulluk etsinler diye yarattım"*[22] buyuruyor. Allah sizi oyun ve eğlence için, yemek, içmek, uyumak ve evlenmek için yaratmadı.

A gâfiller! Gaflet uykunuzdan uyanın artık. Senin kalbin O'na bir adım atar, O, sana birkaç adım yaklaşır. O, kendini seven kullarıyla buluşmaya onlardan daha isteklidir. O, dilediğine hesapsız rızık verir. Bir kulun bir iş yapmasını dileyince onu o işe hazırlar. Bu, suretlerle değil, mânâlarla ilgili bir husustur. Bir kul bu hâle erince ne dünyaya, ne âhirete, ne de Allah'ın dışında herhangi bir şeye dönüp bakar. Sıhhat bulur, mülk ve saltanata erer; zerresi bir dağ, katresi bir derya, yıldızı ay, ayı güneş, azı çok, yokluğu varlık, fenâsı bekâ, hareketi sebat olur. Ağacı yükselip arşa değer, kökü derinlere kadar iner. Dalları ise dünyada ve âhirette devam eder. Peki nedir bu dallar? Hüküm ve ilimdir. Dünya onun gözünde gümüş bir yüzüktür artık. Onu ne dünya, ne de âhiret kendine bağlayabilir. Ne bir hükümdar ve ne de hüküm altında biri ona sahip olabilir. Kimse onu engelleyemez ve tutamaz, bulanık sular da onu bulandırmaz.

21. Al-i İmran / 200
22. Zariyat / 56

Kul bu makâma erince halkla beraber olup onları ellerinden tutarak dünya denizinden kurtarabilir. Allah bir kulun iyiliğini dileyince onu insanlara rehber, tabib, terbiyeci, tercüman, kandil ve güneş yapar. Bunu dilerse olur. Dilemezse onu kendi yanında tutup başkalarının gözlerinden uzaklaştırır. Allah'ın, selamet içinde ve tam koruması altında olarak kullarına geri gönderdiği bu insanlar çok nadirdir. Onları, insanların maslahat ve hidayetine muvaffak kılar. Dünyaya itibar etmeyen, âhiretle; dünyaya ve âhirete itibar etmeyen ise her ikisinin Rabbi ile başbaşa kalır.

Sanki hiç ölmeyecek, kıyamet gününde haşredilmeyecek ve Hakk'ın huzurunda hesaba çekilmeyecek, sırat köprüsünden hiç geçmeyecek gibi gaflet içinde yüzüyorsunuz. Müslüman ve iman sahibi olduğunu iddia eden sizlerin durumu işte budur. Şayet Kur'ân'la ve bildiğinizle amel etmezseniz ikisi de sizin aleyhinizde birer delil olur. Âlimlerin yanına gelip size söylediklerini kabul etmediğinizde onların meclisinde bulunmanız da sizin aleyhinize bir delil olur. Bunun, kıyamet gününde Hz. Peygamberle (s.a.v.) karşılaşıp söylediklerini kabul etmemek kadar vebali vardır. O gün, Allah'ın celali ve azametinin korkusu bütün insanları sarar. Dünyada hükümran olanlar teker teker yok olup gider, O'nun mülkü ise bakidir. Kıyamet gününde herkes O'na döner, Allah dostlarının mülkleri, izzet ve zenginlikleri ve Allah'ın onlara olan ikramı da o gün meydana çıkar. Kullar, ülkeler ve yerin kazıkları onların ellerindedir. Yeryüzü onlar sayesinde ayakta durur. Onlar insanların âmir ve reisi, Hakk'ın sözcüsüdürler. Gerçekten değil, mâna bakımından böyledirler. Bugün mânâdır, yarın ise gerçeğe dönüşür. Kâfirlerle mücadele edenlerin yiğitliği karşı karşıya geldiklerinde gösterdikleri sebat iledir, sâlihlerin yiğitliği; nefislerine, şeytana ve insan şeytanları olan kötü arkadaşlara karşı durabilmekle, havassın (Allah'ın seçkin kullarının) yiğitliği ise dünyaya, âhirete ve Allah dışında hiçbir şeye değer vermemekledir.

Oğlum! Uyandırılmadan önce kendiliğinden uyan, dindar ol ve dindarlarla düşüp kalk. Çünkü insan olan onlardır, insanların en akıllısı Allah'a itaat edenler, en câhilleri ise isyan edenlerdir. Hz. Peygamber (s.a.v.) *"Bir kadınla dört şeyden dolayı evlenilir: Malı, ailesi, güzelliği ve dini. Eli toprak olasıca sen dindar olanını seç"* buyurmuştur. Hadisteki *"Teribet yedâke"* (Eli toprak olasıca) ifadesi "fakir düşesin" demektir. (Aynı kökten if'âl babından kullanılan) "etrabe" fiili ise "zengin oldu" demektir. Dindar kimselerde hemhâl olur, onları seversen elin zengin olur, gönlün nifaktan kaçar. Münafıklar ise amelsiz riyakârlardır. Allah ancak senden kendi rızası için yaptığın emelleri kabul eder. Amellerinin dış görünüşünü değil, hakikatini kabul eder. Nefsin, şeytanın ve dünyanın hoşlanmayacağı amelleri kabul eder. Amel et ve ihlaslı ol. İşlediğin amele de hiç bakma. Allah, insanlar için değil, ancak kendi rızası için yaptığın amelleri kabul eder.

Yazık sana! İnsanlar için amel işliyorsun ve Allah'ın onu kabul etmesini bekliyorsun. Bu beklenti, boşu boşuna bir hevestir. Oburluğu, şımarıklığı ve aşırı sevinci ter-

ket. Neşeyi azalt, hüznü artır. Çünkü sen hüzün yurdundasın, zindandasın. Peygamberimiz (s.a.v.) dâima düşünür, az sevinir, çok üzülür, az gülerdi. Gülüşü de sahabenin kalplerini okşamak için küçük bir tebessümden ibaretti. Kalbinde öyle hüzünler ve meşguliyetler vardı ki sahâbe ve dünya işleri olmasa evinden dışarı adım atmaz ve kimseyle oturmazdı.

Oğlum! Allah'la halvetin (başbaşa kalışın) sağlam olunca sırrın ne yapacağını bilemez hâle gelir ve kalbin durulur. Baktığına ibret nazarıyla bakarsın, kalbin hep düşünceli olur. Ruhun ve mânân Hakk'a vâsıl olur. Dünyayı düşünmek bir ceza ve perdedir. Âhireti düşünmekse bilgidir, kalbin hayatıdır. Tefekkür verilen bir kula mutlaka dünyâ ve âhiret hâllerinin bilgisi de verilmiştir.

Yazık sana! Kalbini dünya için harcıyorsun. Halbuki Allah dünyadan sana vereceği kısmeti çoktan belirlemiştir. Kısmetinin sana geleceği zaman da Allah katında bellidir. Talep et veya etme her gün sana yeni rızıklar gelir. Hırsın seni Allah katında da, insanlar katında da rezil ediyor. İmanın eksikse rızık peşinde koşarsın, yeterli ise oturur, aramaya ihtiyaç duymazsın, imanın olgunlaşmışsa uyur, düşünmeye bile gerek duymazsın.

Oğlum! Şakayı, ciddiyi birbirine karıştırma. Kalbin insanlar arasında kendine sağlam bir yer edinmişken Allah'la nasıl bir araya gelebilir? Sen geçim yollarını O'na eş tutuyorsun. Hangi yolla geçim yollarının Yaratıcısı ile birlikte olursun. İçle dış, düşünenle düşünmeyen, yaratılanların yanındakilerle yaratıcının yanındakiler hiç yanyana gelir mi? Geçim yollarının yaratıcısını unutup geçim yollarına takılıp kalan, bakiyi unutup fâni ile sevinen kimse ne kadar da câhildir!

Oğlum! Câhillerle arkadaşlık etme ki cehâletleri sana da sirayet etmesin. Ahmakla edilen arkadaşlık aldatıcı bir arkadaşlıktır. Sen, ilimleriyle amel eden imanlı kimseleri arkadaş tut. Bütün işlerinde onların hâlleri ne kadar güzeldir. Onlar, nefis ve hevâya karşı mücadele verip onu ezmekte ne kadar güçlüdür. Bundan dolayı Hz. Peygamber (s.a.v.) *"Müslümanın neşesi yüzünde, hüznü kalbindedir"* buyurmuştur. Bu kimse, güçlü olduğu için, insanların yüzüne karşı güler yüz göstermeyi, Allah'la kendi arasında ise hüzünlü olmayı başarabilmiştir. Onun kaygısı sürekli, tefekkürü çoktur, gülmesi az, ağlaması çoktur. Bundan dolayı Hz. Peygamber (s.a.v.) *"İman sahibinin, rahat etmek için Rabbine kavuşmaktan başka yolu yoktur"* buyurmuştur. İman sahibi, güler yüzü ile hüznünü saklar, dışı kazanç uğruna çalışır durur, içi ise Rabbi ile birlikte sükûnet içindedir; dışı ailesi için, içi ise Rabbi içindir. Sırrını ne ailesine, ne çocuğuna, ne komşusuna, ne de insanlardan herhangi birine açmaz. O, Hz. Peygamber'in (s.a.v.) *"İşlerinizde, saklamak yoluyla yardım isteyin"* buyruğunu işitmiştir. İçindekini hep saklar. Kendinden geçer veya yanlışlıkla diline bir söz gelirse hemen hatasını giderip ifadesini değiştirir, ağzından çıkanı örter ve ortaya çıkandan dolayı özür beyan eder.

Oğlum! Beni kendine ayna tut, kalbinin ve sırrının aynası, amellerinin aynası. Yaklaş bana. Benden uzakta iken göremediklerini bana yaklaşınca göreceksin. Dinin konusunda bir ihtiyacın varsa benden ayrılma. Çünkü ben Allah'ın dini konusunda senden taraf olmam. Benim Allah'ın dinine dönük bir katılığım vardır. Özü sözü bir olan sert bir elde büyüdüm. Dünyanı evinde bırak ve bana yaklaş. Çünkü ben âhiretin kapısı başında beklemekteyim. Yanımda dur, sözümü dinle ve şu üç günlük hayatın bitip, ölmeden önce benden duyduklarınla amel et. İşin esası Allah korkusudur. Ondan korkmuyorsan dünyada da, âhirette de güvende değilsin. Allah'tan korkmak ilmin ta kendisidir. Bundan dolayı Allah (c.c.) *"Allah'tan ancak ilim sahipleri korkar"*[23] buyuruyor. Allah'tan ancak ilmiyle amel eden âlimler korkar.

Allah dostları, yaptıkları ameller için Allah'tan bir karşılık beklemezler, tek istedikleri onun yakınlığı ve rızasıdır. Onun sevgisini, aradaki uzaklığın ve perdenin kalkmasını isterler. Dünyada ve âhirette O'nun kapısının yüzlerine kapanmamasını isterler. Dünya, âhiret ve O'nun dışındaki hiçbir şeyle işleri yoktur onların. Dünya bir topluluğa, âhiret bir topluluğa, Hak (c.c.) da bir topluluğa aittir. Onlar, kesin olarak inanan, Allah'ı tanıyan, seven, O'ndan korkan, önünde saygı ile eğilen ve O'nun için hüzünlenen kimselerdir. Onlar öyle bir topluluktur ki yanlarında kimseler yokken, hatta beden gözleri bile kendilerini görmezken, kalp gözlerinin yanında bulunurken Allah'tan korkarlar. Nasıl korkmasınlar ki O, her gün yeni bir iştedir, değiştirir, birine yardım eder, öbürünü kendi hâline bırakır, kimini öldürür, kimini diriltir, kimini kabul eder, kimini kapısından geri çevirir, kimini yaklaştırır, kimini uzaklaştırır. O, yaptığı hiçbir şeyden sorguya çekilmez.

Allahım bizi kendine yaklaştır, uzaklaştırma. Bize dünyada ve âhirette güzellikler ver ve bizi cehennem azâbından koru.

23. Fatır / 28

ALTINCI SOHBET

Abdülkâdir Geylânî (r.a.) 545 yılında
Şevval ayının ortalarında Cuma günü medresede şöyle sohbet etti:

Allah dostlarının kalbi temiz ve saftır, onlar halkı unutmuştur. Allah'ı ise her zaman hatırda tutarlar. Onlar dünyayı unutmuşlardır, ahireti ise hep hatırda tutarlar. Onlar sizin yanınızda olan şeyleri unutmuşlardır, Allah'ın katında olanları hatırda tutarlar. Sizinle onlar ve onların içinde bulunduğu hal arasında perde vardır. Siz dünyanızla uğraşarak âhireti unutuyorsunuz. Allah'a karşı hayâyı bırakıp yüzsüzlük yapıyorsunuz.

Mümin kardeşinin öğüdünü kabul et ve ona karşı gelme. Çünkü o, senin kendinde göremediğin şeyleri görür. Bundan dolayı Hz. Muhammed (s.a.v.) *"Mümin müminin aynasıdır"* buyurmuşlardır. Müslüman, kardeşine verdiği öğütte doğru söyler. Kardeşinin farkedemediği şeyleri ona açıklar. İyilikleri ve güzellikleri ona farkettirir. Onun yararına ve zararına olan şeyleri anlatır.

Kalbime insanlara öğüt verme düşüncesini yerleştirip bunu en büyük kaygım yapan Allah ne yücedir! Ben size nasihat ediyorum ve bunun için de sizden bir karşılık beklemiyorum. Benim âhiretim Rabbimin yanında hazır bekliyor, ben dünya isteklisi değilim, ben ne dünyanın, ne âhiretin, ne de Allah dışında herhangi bir şeyin kuluyum. Ben yalnız bir ve ezelî olan Yaratıcı'nın kuluyum. Sevincim sizin kurtuluşa ermeniz, üzüntüm ise helak olmanız sebebiyledir. Ben, benim elimde kurtuluşa ermiş sadık bir

müridin yüzünü gördüğümde doyar ve kanarım, elbisemi de giyinmiş sayarım. Nasıl oldu da benim elimde böyle bir mürit yetişti diye de sevinçten uçarım.

Oğlum! Benim muradım sensin, kendim değil. Gayem senin değişmendir, kendimin değil. Ben senin için geri döndüm, bana tutun ki çabucak ilerleyesin.

Ey cemaat! Allah'a ve insanlara karşı büyüklenmeyi bırakın. Haddinizi bilip alçakgönüllü olun. Başlangıcınız değersiz bir sudan meydana gelen pis bir nutfedir. Sonunuz da bir köşeye atılmış bir cifedir. Tamahkârlığı tarafından idare edilen, arzuları tarafından avlanan, nefsine uyarak sultanların ayağına gidip kısmetinde olmayan bir şey dilenen ya da kendini alçaltarak kısmetinde zaten var olan bir şeyi talep eden kimselerden olmayın. Hz. Muhammed (s.a.v.) *"Allah'ın kuluna verdiği en büyük ceza kulun, nasibinde olmayan şeyi aramasıdır"* buyurmuştur.

A kendine takdir edileni bilmez, kaderi tanımaz kimse! Yazık sana. Dünyada yaşayanların, nasibinde olmayan şeyi sana verebileceğini mi sanırsın? Bu düşünce, senin kalbine, kafana yerleşmiş olan Şeytan'ın vesvesesinden başka bir şey değildir. Sen Allah'ın değil, nefsinin, arzularının, şeytanın ve paranın kulusun. Yoluna girip kurtulacağın kurtulmuş birini bulmaya çalış. Sûfilerden biri *"Kurtulmuş birini bulmayan kimse kurtulmaz"* demiştir. Sen kurtulmuş birini görüyorsun ama gönül gözünle değil, baş gözünle. İmanın da sana ait olmayan bir iman. Bundan dolayı şüphe yok ki başkasını görmeni sağlayacak bir bilinç vermeyecek sana. Allah (c.c.) *"Şüphe yok ki gözler kör olmaz. Fakat göğüslerde olan kalpler kör olur"*[24] buyurmuştur. İnsanların elinden dünyayı almaya çalışan kimse dini bir incire satana, kalıcı olanı bırakıp fâniyi alana benzer. Hiç kuşkusuz onun eline ne o, ne de öteki geçmeyecek.

İmanın eksik olduğu sürece geçim şartlarını düzeltmeye çalış ki başkalarına muhtaç kalmayasın. Aksi halde onlara dinini satar, mallarını alıp yersin. Güçlü ve yetkin bir imana sahipsen Allah'a tevekkül etmeye, sebeplerle ilişkini kesmeye ve kalbinle herşeyden ayrılmaya bak. Kalbini memleketinden, ailenden, dükkanından ve bilgilerinden uzaklaştır, elindekini ailene, kardeşlerine ve arkadaşlarına teslim et ve ölüm meleği ruhunu almış gibi, can hırsızı seni çarpmış gibi, yer yarılıp seni yutmuş gibi, kader ve kudret dalgaları seni ilim denizine alıp boğmuş gibi ol. Bu makama eren kimseye sebeplerin (dünyevî ilgiler) bir zararı yoktur. Çünkü sebepler onun içinde değil, dışındadır, sebepler onun için değil, başkaları içindir.

Ey cemaat! Sebepleri ve dünyevî ilgileri içinizden büsbütün atamıyorsanız hiç olmazsa bir bölümünü çıkarıp atın. Efendimiz (s.a.v.) *"Dünya kaygılarından, gücünüz yettiği ölçüde kurtulun"* buyurmuştur.

Evlâdım! Gücün yetiyorsa dünya kaygılarından kurtul. Yoksa kalbinle Hakk'a

24. Hacc / 46

koş ve onun rahmet eteğine tutun ki dünya kaygısı kalbinden çıkıp gitsin. O, herşeye gücü yeten, herşeyi bilendir ve herşey onun elindedir. Onun kapısından ayrılma ve kalbini başka şeylerden temizlemesini, iman ve marifetle doldurmasını ve kendinden başka hiçbir şeye muhtaç bırakmamasını iste. Sana sağlam inanç vermesini, kalbini kendine ısındırmasını ve organlarını kendine tâat ve ibâdetle oyalamasını iste. Herşeyi O'ndan iste, başkasından değil. Senin durumunda olan yaratılmış kimselere ezilip büzülme. Sadece O'na karşı alçal ve her türlü muamelen O'nunla olsun.

Oğlum! Kalbin ameli olmadan diline doladığın dinî bilgiler seni Allah'a bir adım bile yaklaştırmaz. Bu yol kalbin yoludur, yakınlık da sırrın yakınlığıdır. Amel ise organlarla dinin sınırlarını korumak ve Allah'a ve kullarına karşı alçakgönüllü davranmak şartıyla mânâların amelidir. Kendine bir ağırlık veren kimsenin hiçbir ağırlığı yoktur. Amellerini insanlara göstere göstere yapanın da ameli yoktur. Amel, halvette (yalnız iken) olur ve insanların gözü önünde yerine getirilmesi gereken farz ameller dışında hiçbir amel göz önünde olmaz.

Sen temeli yanlış atmışsın. O temelin üzerine oturttuğun binayı sağlamlaştırmanın bir yararı olmaz. Bina yıkılmaya yüz tutunca ancak temeli sağlam atmışsan o binayı onarabilirsin. Amellerin temeli tevhîd ve ihlastır. Tevhidi ve ihlası olmayan kimsenin ameli de yoktur. Amel temelini, tevhid ve ihlasla güçlendir. Sonra da o temelin üzerine kendi güç ve kuvvetinle değil, Allah'ın gücü ve kuvvetiyle amel binasını dik. Binayı yapan şirk ve nifak eli değil, tevhid elidir. Muvahhid (Allah'ı tevhid eden, birleyen), ameli ay gibi yükselmiş olan kimsedir. Münafık ise böyle değildir.

Allahım bizi her halimizde nifaktan uzak tut, bize dünyada ve âhirette güzellikler ver ve bizi cehennem azabından koru.

YEDİNCİ SOHBET

Abdülkâdir Geylânî (r.a.)
17 Şevvâl 545 tarihinde, Pazar günü Ribat'ta şöyle sohbet etti:

Allahım! Muhammed'i ve onun neslinden gelenleri bağışla. Bize sabır yağmurunu yağdır ve ayaklarımızı kaydırma, rızkımızı bollaştır ve verdiğine şükretmemizi nasib et.

Ey cemâat! Sabırlı olunuz. Çünkü dünya büsbütün sıkıntı ve musibetlerle doludur. Nâdir olan, bunun dışındaki bir şeydir. Her nimet beraberinde bir musibet getirir. Hüzünsüz bir neşe ve darlıksız bir bolluk olmaz. Dünyaya hayatınızı verin ve ondan alacağınız nasibinizi dinin eliyle alın. Dünyadan bir şey elde etmenin yolu ve yordamı budur.

Oğlum! Mürid isen nasibini dinin eliyle al, Allah'ın özel kulu ve sıddîk isen âmirinin eliyle al, Allah'a ulaşmış ve ona yakın kullardan isen Allah'ın tasarruf eliyle al. Nasibin sana bu yollardan biriyle gönderilir. Âmir sana emirler ve yasaklar koyar, tasarruf da sende hareketlenir. İnsanlar üç gruptur: Avâm (insanların geneli), havâs (özel kullar) ve havâssu'l-havâs (çok özel kullar).

Avâm, takva sahibi müslüman demektir. Dini, eliyle tutar, dine sımsıkı yapışır ve ondan hiç ayrılmaz. Allah'ın (c.c.) *"Peygamber size ne verdiyse onu alın, size neyi yasakladıysa ondan da sakının"*[25] buyruğu ile amel eder. Bunu gerçekleştirip içi ve dışıyla, bunları amele dökünce aydınlanmış bir kalbe sahip olur ve artık o kalple görür. Dinin eliyle bir şey aldığı zaman kalbi ona yanaşmaz ve Hakk'ın ilhâmını bekler. Çünkü

25. Haşr / 7

onun ilhâmı herşeyde söz konusudur. Allah (c.c.) *"Allah ona günahını ve takvâsını ilham etti"*[26] buyurmuştur. İşte bu kimsenin kalbi Allah'tan sakınır ve O'nun göndereceği ilhâmı bekler. İlhâmın işareti ise işin dış yüzüne bakmakla olur. Bu ise geçimini sürdürmeye çalışan kimsenin dükkanında olan herşeyin ona ait ve onun elinde olmasıdır. Sonra döner ve kalbinin ışığından istifade etmek için bu konuda neler düşündüğüne şöyle bir bakar. Bu durum, dinin emriyle amel ettikten sonra gerçekleşir: Artık bu kimsenin imanı ve tevhidi güçlüdür, kalbi dünyadan ve insanlardan geçmiş, çölleri, denizleri aşmıştır. İşte o zaman sabahın aydınlığı, iman nuru, Rabbine yakınlık nûru, amel, sabır, teennî (âhestelik / aceleci olmama) ve mutmain olma nûru ona geliverir. Bütün bu meyveler dinin emirlerini yerine getirdikten sonra gerçekleşir ve bunlar, emre uymanın bereketidir.

Ebdâl kullar ise havâssu'l-havâstır. Onlar, dinden fetva isterler, sonra da Allah'ın emrini, fiilini, harekete geçirmesini ve ilhamını beklerler. Bu üç grubun dışındaki insanlar helâk olup gitmiş, amansız hastalığa yakalanmış ve haramlarla kuşatılmış durumdadır. Bunlar din için birer baş ağrısı, kalp için birer musibet ve beden için onulmaz bir yaradır.

Ey cemaat! O, sizin ne şekilde davranacağınızı görmek için sizin üzerinizde tasarruflarda bulunur. Sebat mı göstereceksiniz, yoksa yenilgiyi kabul mü edeceksiniz. Tasdik mi edeceksiniz, yoksa yalanlayacak mısınız, görmek ister. Kaderine rıza göstermeyene arkadaş olunmaz, kazâya rıza göstermeyenden razı olunmaz. Vermeyene verilmez. Belini eğmeyenin sırtına binilmez.

A bilgisiz! Sen her ne istersen onun değişmesini mi bekliyorsun? Sen ikinci bir tanrı mısın ki Allah'ın sana uygun hareket etmesini bekliyorsun?! Ters iş yapıyorsun. Bu tutumunu değiştir ki doğruyu bulasın. Kader olmasa yalan iddialar bilinemezdi. Cevherler deneye deneye ortaya çıkar. Nefsinin Allah'a karşı takınmış olduğun bu yadırgayıcı tutumu yadırga. Kendi davranışlarını yadırgayabilirsen başkalarının hoş olmayan davranışlarını da yadırgayabilirsin. Kötü davranışları (münker) iman gücün ölçüsünde ortadan kaldırabilirsin. İmanın zayıf olması durumunda ise evinde oturur, hoş olmayan davranışları ortadan kaldırmak yerine sus pus olur kalırsın. İman ayakları, insanlardan ve cinlerden olan şeytanlarla karşılaştığında sapasağlam duran, belâ ve musibetler kuşattığında sebatlı olan ayaklardır. Senin iman ayaklarının sebatı yok. Boş yere, inandığını iddia etme.

Hiçbir şeyi sevme, sadece herşeyin Yaratıcısını sev. Şayet O, sana sevmediğin bir şeyi sevdirirse koruma altında olursun. Çünkü seven sen değilsin, sevdiren O'dur. Bundan dolayı Peygamberimiz (s.a.v.) *"Dünyanızdan bana üç şey sevdirildi: Güzel koku ve kadın. Gözümün aydınlığı da namazda kılındı"* buyurmuştur. O, bunları terkedip yüz çevirdikten sonra (Allah tarafında) ona bunların sevgisi verilmiştir. Sen de kalbini mâsivâdan (Allah dışındaki herşeyden) arındır ki Allah sana dilediği şeylerin sevgisini versin.

---

26. Şems / 8

SEKİZİNCİ SOHBET

Abdülkâdir Geylânî (r.a.)
19 Şevvâl 545 tarihinde Salı günü akşamı şöyle sohbet etti:

Riyâkârın giysisi temiz, kalbi pistir. Mübahlara rağbeti yoktur, çalışıp kazanmaktan üşenir, dinini satarak geçinir ve genel olarak çekinceli bir duruşu da yoktur. Apaçık haram olan şeyleri yer içer, durumunu insanların genelinden saklar ama özel arkadaşlarından saklamaz. Onun bütün zühd ve ibadeti, dışındadır. Dört başı mamur bir görüntüsü vardır ama içi harabeye dönmüştür.

Yazık sana! İnsan Allah'a kalıbıyla değil, kalbiyle ibadet eder. Bütün bu şeylerin bağlantısı kalple, sırla ve mânâ iledir. İçinde bulunduğun giysileri çıkartıp at ki sana Hak'tan hiç eskimeyecek bir giysi alayım. Sen soyun da seni Rabb'in giydirsin. Allah'ın hakları hususunda sergilemiş olduğun gevşeklik elbisesini çıkart. İnsanlar içinde giyindiğin şirk elbiseni çıkartıp at üstünden. Şehvet, üşengeçlik, kendini beğenme, nifak (içi-dışı başka olmak), insanlar içinde makbul olma ve onların teveccühünü kazanma ve onlardan gelecek maddî yarar elbisesini de çıkart. Dünya elbiseni çıkart da âhiret elbisesine bürün. Güç ve kuvvetinden ve varlığından kendini soyutla ve güçsüz, kuvvetsiz bir halde, bütün sebepleri ve Allah'a herhangi bir şeyi ortak koşmayı bir yana koyarak kendini Hakk'ın huzuruna at. Bunu yaparsan Allah'ın lütuflarıyla seni çepeçevre kuşattığını görürsün. Rahmeti gelip seni dağınıklıktan kurtarır. Nimeti ve minneti seni giydirir ve bağrına basar. Ona kaç. Kendini ve başkalarını bırakıp çırılçıplak

ona koş. Ondan başka herşeyle bağlarını kesip O'na yürü. Dağınık ve herkesten ayrılmış olarak O'na yürü ki O seni toplasın ve senin iç ve dış güçlerini birbirine eklesin. Bu duruma gelebilirsen artık kâinattaki bütün kapıları sana kapasa ve bütün yükleri sırtına vursa sana bir zarar vermez bunlar. Allah bu sıkıntılar içinde seni korur.

Her kim insanları tevhid eliyle, dünyayı zühd eliyle, Rabbinin dışındakileri de rağbet (yüz çevirme) eliyle yok ederse kendini büsbütün düzeltmiş ve kurtuluşa ermiş, dünyanın ve âhiretin iyiliklerini de elde etmiş olur. Ölmeden önce, nefis ve hevâlarınızı ve şeytanlarınızı öldürün. Genel ölümden önce özel ölümle tanışın.

Ey cemaat! Benim çağrıma kulak verin. Çünkü ben Allah'ın davetçisiyim. Sizi O'nun kapısına ve O'na ibadet etmeye çağırıyorum, kendime değil. Münafık, insanları Allah'a çağırmaz, kendine çağırır. O, dünya zevklerinin peşinde ve insanlar tarafından kabul edilme sevdasındadır.

A bilgisiz! Bu sözü dinlemeyi bırakıp nefis ve hevanı arkadaş tutarak köşende oturuyorsun. Sen herşeyden önce mürşidlerin sohbetinde bulunman, nefsini ve tabiatını, Allah'tan başka herşeyi öldürmen gerekir. Mürşidlerin evlerinin kapısından ayrılma ki bir süre sonra evinin bir köşesinde ibadetini yaparken Hak'la birlikte oturasın. Bunu başarabilirsen insanlar için ilaç olursun, Allah'ın izniyle doğru yolu bulmuş ve başkalarına da bu yolu gösteren bir rehber olursun. Senin dilin günahtan kaçıyor ama kalbin günahkâr; dilin Allah'ı övüyor ama kalbin şikâyet ediyor. Dışın teslim olmuş ama için tanımıyor, Görünüşte Allah'ı birliyorsun ama içinden şirk koşuyorsun. Senin zühdün ve dindarlığın görünüşte kalıyor. İçin ise tuvaletin parlaklığı ve çöplüğün kapısındaki kilit gibi, harap olmuş. Sen böyle devam edersen şeytan senin kalbine çadır kurar ve yerleşir oraya. İnanan kimse önce içini, sonra dışını onarır, bir ev yapan kimse gibi. Önce evin içini yapmak için bir sürü harcama yapar, içerinin yapımı bittikten sonra da kapıyı yapar. Bu da böyledir. Başlangıç Allah ile onun rızasını kazanmakla olur. Sonra O'nun izniyle insanlara yönelirsin. İşe âhireti kazanmakla başlarsın, dünyadaki nasibini ondan sonra elde etmenin yollarına bakarsın.

DOKUZUNCU SOHBET

Abdülkâdir Geylânî (r.a.) 12 Şevvâl 545 tarihinde
Cuma günü medresede şöyle sohbet etti:

Peygamberimiz (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: *"Allah sevdiği kuluna azab etmez fakat onu imtihan edebilir".*

Mümin, Allah'ın kendisini peşinden gelecek dünyevî ve uhrevî bir yarar olmadığı sürece imtihan etmeyeceğini bilir. O, (Allah'ın göndereceği) imtihana razıdır ve sabırlıdır, Rabbine karşı herhangi bir suçlayıcı tavır takınmaz. Rabbi onu (başka işlerle) oyalar (onun içinde bulunduğu belayı düşünmesine fırsat bırakmaz).

Ey dünya ile oyalanıp duranlar! Bu makamlar hakkında dilinize doladığınız laf kalabalığını bir yana bırakın. Siz kalbinizle değil, dilinizle konuşuyorsunuz. Siz Allah'tan, yüce kelâmından, peygamberlerinden ve onlara gerçekten uyan haleflerinden yüz çevirmişsiniz. Siz, takdir edilmiş olanla ve Allah'ın kudretiyle didişip duranlarsınız. Allah'ın vereceklerini bir yana bırakıp insanlardan gelecek maddî yararları yeterli gördünüz. Sizin Allah katında ve onun güzel kulları katında dinlenip itibar görecek herhangi bir sözünüz de yoktur. (Sözünüzün Allah ve güzel kulları tarafından dinlenmesini istiyorsanız) tevbe edin ve tevbenizde samimi olup sebat gösterin, yararınıza veya zararınıza; zillette, izzette; zenginlikte, fakirlikte; hastalıkta, sağlıkta; özetle hoşunuza giden ve gitmeyen her konuda kadere ve kazâya boyun eğin.

Ey cemaat! Siz uymayı bilin ki başkaları da size uysun; siz hizmet etmeyi bilin ki başkaları da size hizmet etsin. Kazâ ve kadere uyun ve onun emrinde çalışın ki başkaları da size uysun, size hizmet etsin. Siz kader ve kazaya boyun eğin ki başkaları da size boyun eğsin. *"Ne ekersen onu biçersin"; "Siz nasılsanız öyle yönetilirsiniz"; "Amelleriniz sizin işçilerinizdir"* sözleri kulaklarınıza hiç çalınmadı mı? Allah (c.c.) kullarına haksızlık yapıp da az günaha çok ceza verecek değildir. Sağlam düşünceli bir kimse O'nun hakkında "bozuk" (fâsit) demez, doğru sözlü de "yalancı" demez.

Oğlum! Hizmet edersen hizmet görürsün, uyarsan uyulan olursun. Allah'a uşak ol, O'nu bırakıp da sultanların uşaklığı ile zaman harcama. Sultanların sana herhangi bir zararı veya yararı dokunmaz. Onlar sana ne verebilirler ki. Nasibinde olmayanı verebilirler mi ya da Allah'ın senin için takdir etmediği bir şeyi takdir edebilirler mi? Onların kendiliklerinden, başlı başına yapabildikleri hiçbir şey yoktur.

Sen nankörlük ettin. Bilmiyor musun ki Allah'tan başka verecek, engelleyecek, fayda veya zarar verecek, bir olayı vaktinden önceye alacak veya sonraya bırakacak hiç kimse yoktur. Şayet sen "Elbette biliyorum bunu" diyecek olursan sana "Başkalarını O'nun önüne geçiriyorsun, bu nasıl bilmek?" derim.

Yazık sana! Dünyadaki yaşantınla âhiretini nasıl da berbat ediyorsun! Nefsine, hevana, şeytanına ve insanlara itaat ederek Efendine yapacağın itaati nasıl da kirletiyorsun. Başkalarına şikayetler ederek takvanı nasıl da berhavâ ediyorsun. Sen bilmez misin ki Allah takva sahiplerinin koruyucusu ve yardımcısıdır, başlarına gelecek belaları savar ve onlara zâtı hakkında bilgi ve irfan verir. Onları ellerinden tutar ve kötülüklerin içinden çekip alır. Kalplerine bakar ve onları, hiç ummadıkları yerlerden rızıklara boğar. Allah (c.c.) kitaplarından birinde şöyle der: *"Ey insanoğlu! İyi geçimli komşundan utandığın gibi Benden de utan."* Hz. Muhammed (s.a.v.) de *"Kul kapılarını kapatıp perdeleri indirip insanlardan ayrılarak günahlarla başbaşa kalınca Allah ona 'Ey insanoğlu! Beni kendini izleyenlerin en dikkate alınmazı yerine koydun' der."* buyurmuştur.

ONUNCU SOHBET

Abdülkâdir Geylânî (r.a.)
14 Şevvâl 545 tarihinde Pazar günü sabahı şöyle sohbet etti:

Peygamberimiz (s.a.v.) *"Ben ve ümmetimden takva sahibi olanlar zorlama şeylerden uzağız"* buyurmuştur. Takva sahibi kul Allah'a zoru zoruna ibadet etmez. Çünkü ibadet onun doğal bir özelliği olmuştur artık. Dolayısıyla o, hiç zorlanmadan içiyle ve dışıyla ibadet eder Allah'a. Münafık ise tüm durumlarında ve özellikle de Allah'a ibadette göz önünde iken yapmacık davranışlar sergiler, yalnız başına kaldığında ise terkeder. Takva sahiplerinin girdiği yere giremez. Her ortamın ayrı bir sözü, her işin de ayrı bir adamı vardır. Savaş için de özel kimseler yaratılmıştır.

Ey münafık kafalılar! Nifakınızdan vazgeçiniz ve bu kaçışa artık bir son veriniz. Şeytanın size gülmesine ve sizin bu durumunuzdan şifa bulmasına nasıl müsaade ediyorsunuz? Namaz kıldığınızda veya oruç tuttuğunuzda bunu Allah için değil, insanlar için yapıyorsunuz. Sadakanız, zekatınız ve haccınız da doğrusu çok farklı değil. Siz çalışıyor ve yorgun düşüyorsunuz. Hatanızdan dönmez, tevbe edip özür dilemezseniz yakında sıcak ateşe gireceksiniz. Sizin, bid'atların peşine düşmeden uymanız gerekiyor. Sâlih geçmişlerimizin yoluna girmelisiniz. Dosdoğru yolda yürüyün. Benzetme yapmadan, sıfatları yok saymadan, hiç zorlama olmadan, yapmacıklıktan ve şiddetten uzak bir şekilde Resulullah'ın (s.a.v.) sünnetine uyun. Sizden öncekilere yeten herhalde size de yetecektir.

Yazık sana! Kur'ânı ezberliyorsun ama onunla amel etmiyorsun. Resulullah'ın (s.a.v.) sünnetini ezberliyorsun, onunla da amel etmiyorsun. Niye böyle yapıyorsun? İnsanlara emrediyorsun, sen yapmıyorsun, insanlara yasaklar koyuyorsun, o yasakları başta sen takmıyorsun. Allah (c.c.) *"Yapmadığınız şeyleri söylemeniz Allah'ın kızdığı çok büyük bir şeydir"*[27] buyuruyor. Niye hem söylüyor, hem de aykırı davranıyorsunuz. Siz hayâ etmiyorsunuz. Neden iman etmediğiniz halde iman ettiğinizi iddia ediyorsunuz? İman sahibi, sıkıntılara karşı dimdik ayakta durandır. Bizim ağırlığımız altında tahammül gösterendir, güreşen ve mücadele edendir. İman sahibi, sahip olduğu dünya malını cömertçe harcayandır. İman sahibi, Allah rızası için cömert olur. Hevâsına uyan ise şeytanı razı etmek ve nefsin isteklerini karşılamak için harcama yapar. Hakk'ın kapısında durma fırsatını kaçıran, insanların kapısında oturur. Hakk'ın yolundan ayrılıp yolunu şaşıran, insanların kapısında oturur. Allah her kimin iyiliğini dilerse insanların kapısını onun yüzüne kapatır ve ona vermelerini engeller ve böylece onu kendine yöneltir. Onu dere kenarından nehir kenarına ulaştırır. Hiçbir şeyi yokken onu mal sahibi yapar.

Yazık sana! Kış mevsiminde dere kenarında oturduğuna seviniyorsun, az zaman sonra yaz gelecek ve yanındaki su çekilip gidecek ve öleceksin. Senin asıl durman gereken yer nehir kenarıdır. Nehirin suyu yazın kesilmez, kışın da çoğalır. Allah'la beraber ol ki zengin, izzet sahibi, emredici ve emrine uyulan bir yol gösterici olasın. Her kim Allah'la yetinirse herşey ona ihtiyaç duyar. İman, süslenip püslenmekle, güzel şeyler düşlemekle olacak iş değildir. Aksine kalpte bir ağırlıktır, amel onu doğrular ve o doğrultuda işler ortaya koyar.

Oğlum! Dilsizliği alışkanlık edin, şöhretsizlik elbisesini kuşan, insanlardan kaçmak da yegâne hedefin olsun. Gözden kaybolmak için yerin içine girmeye bir yol bulabilirsen çekinme gir. İmanın yemyeşil olup, îkân (kesin inanç) ayağın yerde sapasağlam duruncaya, doğruluk kanatların tüylenip kalp gözün açılıncaya, evinin zeminini yukarı kaldırıp Allah'ı bilme (marifetullah) semâsına kanat açıncaya değin bu alışkanlıkta devam et. Bunu başarabilirsen sana arkadaşlık, bekçilik ve rehberlik eden biriyle doğuyu, batıyı; denizi karayı; dağları, tepeleri, yerleri gökleri dolaşır, kolaçan edersin. İşte o zaman dilini konuşmakta serbest bırak, şöhretsizlik elbiseni çıkartıp at, insanlardan kaçmayı bırak ve yer altındaki gizli yerinden onların içine çık. Çünkü artık sen onlar için bir devasın. Onların azlığına çokluğuna, sana yönelme ve sırt dönmelerine, övgü ve yergilerine aldırış etme. Hiç aldırma, sen nereye düşersen mutlaka seni bir bulan çıkar. Çünkü sen artık Rabbinle berabersin.

Ey cemaat! Bu Yaratıcıyı tanıyın ve onun huzurunda edepli olun. Kalpleriniz ondan uzak olduğu sürece siz terbiyesiz davranıyorsunuz demektir. Kalpleriniz Allah'a

27. Saff / 2

yaklaşınca edebi de güzelleşir. Kölelerin saray kapısında saçma sapan konuşmaları hükümdar atına binmeden önce olur. Hükümdar atına binince dilsizleşirler ve davranışlarına dikkat ederler. Çünkü artık onlar hükümdarın yakınındadır. Her biri bir köşeye kaçar. İnsanlara teveccüh gösterip yaklaşmak Allah'tan uzaklaşmak demektir. Sahte rableri boynundan çıkarıp atmadıkça, sebeplerle ilişiğini kesmedikçe, fayda ve zararı insanlardan bilmeyi bırakmadıkça kurtuluşun yoktur. Siz hem sağlıklı, hem hastasınız; hem zengin, hem fakirsiniz; hem ölü, hem dirisiniz; hem var, hem yoksunuz. Allah'tan kaçışınız ve yüz çevirmeniz ne zamana kadar sürecek? Ne zamana kadar dünyayı mamur, âhireti harap etmeye devam edeceksiniz? Her birinizin yalnızca bir kalbi vardır. Onunla nasıl olur da hem dünyayı, hem âhireti sevebilirsiniz? Bir kalpte hem Yaratıcı, hem yaratılan nasıl bulunur? Bir anda, tek bir kalpte bu nasıl mümkün olur? Bu olsa olsa bir yalandır. Hz. Muhammed (s.a.v.) *"Yalan imanın karşı köşesindedir"* buyuruyor. Küpün içinde ne varsa dışarı o sızar. Amellerin senin hangi inanışa sahip olduğunu gösteren birer işarettir. Dışın içini gösterir. Bundan dolayı sûfilerden birisi *"Dış için adresidir"* demiştir. Senin için (bâtının), Allah'ın katında ve onun özel kullarının katında apaçık meydandadır. Onlardan biri senin karşına çıkacak olursa, huzurunda edepli ol ve onunla karşılaşmadan önce günahlarından tevbe et. Onun karşısında küçül, alçakgönüllü ol. Sâlih kullar karşısında alçakgönüllü olursan Allah'a karşı alçakgönüllülük yapmış olursun. Mütevazı ol. Mütevazı olanı Allah yükseltir. Senden büyük olanların huzurunda edepli davran. Çünkü Resûlullah (s.a.v.) *"Bereket sizin büyüklerinizdedir"* buyurmuştur.

Resûlullah (s.a.v.) bu sözüyle yalnızca yaşlı olmayı kastetmemiştir. Buna ek olarak emirlere uymak ve yasaklardan sakınmak konusunda takvalı olmayı, Kitap ve Sünnetten ayrılmamayı da kastetmiştir. Yoksa nice yaşlılar vardır ki bırak saygı göstermeyi kendisine selam bile vermek doğru değildir, görülmesinde de en ufak bir bereket yoktur.

Büyükler, amelinde ihlaslı, takva sahibi olan sâlih kimselerdir. Büyükler, Allah'ın dışında herşeyden yüz çevirmiş olan duru gönüllerdir. Büyükler Allah'ı bilen ve O'na yakın olan ârif kimselerdir.

Kalplerin bilgisi arttıkça Efendisine yaklaşır. İçinde dünya sevgisi olan kalpler ise Allah'tan mahrumdur. İçinde âhiret sevgisi taşıyan kalpler de Allah'a yakınlıktan mahrumdur. Dünyaya ne kadar çok rağbet edersen âhirete rağbetin o kadar azalır. Âhirete de ne kadar çok rağbet edersen Hakk'a duyduğun sevgi o kadar azalır. Yerinizi bilin ve kendinizi Allah'ın yerleştirmediği yerlere koymayın. Bundan dolayı sûfilerden biri *"Her kim yerini bilmezse kader, ona yerini öğretir"* demiştir. Kaldırılacağın yere oturma, bir eve girdiğin zaman ev sahibinin seni oturtmadığı yere oturma. Aksi halde gönülsüzce oradan kaldırılırsın. Direnseni bile aşağılanarak kaldırılır ve kapı dışarı edilirsin.

Oğlum! Ömrünü hiç amel etmediğin ilmi yazıp ezberlemekle heba ettin. Bunun sana ne faydası var! Peygamberimiz (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: *"Allah (c.c.) kıyamet gününde peygamberlere ve âlimlere 'Siz insanların çobanlarıydınız. Güttüğünüz bu insanlar hakkında ne yaptınız?' der, hükümdar ve zenginlere de 'Siz benim hazinelerimin bekçileriydiniz, fakirleri gözetip yetimleri yetiştirdiniz mi, sizin üzerinize farz kıldığım hakkımı mallarınızdan çıkarttınız mı?' der".*

Ey cemaat! Resûlullah Efendimiz'in (s.a.v.) öğütlerinden ders alın ve sözünü kabul edin. Kalpleriniz ne kadar da katı! Bana, insanlara tahammül etme gücü veren Allah ne yüce! Her ne zaman uçup gitmek istesem kader makası gelip kanadımı kesiyor yine de teselli buluyorum. Hükümdarın geniş toprağında yaşarken nasıl teselli bulmayayım ki!

Yazıklar olsun sana behey münafık! Benim bu yöreden çıkıp gitmemi çok arzuluyorsun. Ayrılıp gitsem iş değişir, organlar parçalanır ve söz değişir. Fakat ben acele ederim diye Allah'tan korkuyorum. Paçalarımı sıvamış değilim, aksine üzerimde kaderin ağır bir yükü var. Ben ona uymuş, teslim olmuşum. Allahım senden esenlik ve teslimiyet diliyorum.

Yazık sana! Ben Hakk'ın kapısında durmuş, insanları O'na çağırırken sen benimle alay ediyorsun. Fakat cevabını pek yakında alacaksın. Ben yukarıya bir arşın, aşağıya ise binlerce arşın bina yapıyorum. Ey münafıklar! Allah'ın azabını ve cezasını pek yakında hem dünyada, hem de âhirette göreceksiniz. Zaman çok şeylere gebedir. Neler olacak göreceksiniz. Ben Allah'ın ters yüz etme elindeyim. Beni bir dağ yapar, bir zerre. Bir bakmışsın beni deniz yapmış, bir bakmışsın bir damla. Bir bakarsın güneş olurum, bir bakarsın bir hüzme. Geceyle gündüzü değiştirdiği gibi durmadan beni değiştirir. O her gün, hatta her an yeni bir iş başındadır. Sizin anlayışınıza göre bir gün, başkasının anlayışına göre ise bir an.

Oğlum! Gönül genişliği ve kalp temizliği istiyorsan insanların söylediklerine kulak asma, sözlerine aldırma. Bilmez misin ki onlar Yaratıcılarından bile hoşnut değiller, senden hiç hoşnut olurlar mı? Bilmez misin ki onlar düşünmezler, görmez ve inanmazlar, aksine yalanlar, doğrulamazlar. Allah'tan başka hiçbir şeyi düşünmeyen, başkasını duymayan ve görmeyen topluluğun peşine düş. Allah'ın rızasını elde etmek için insanlardan gördüğün sıkıntılara göğüs ger. Seni imtihan ettiği her türden belaya tahammül et. Bu, Allah'ın seçkin kullarına karşı değişmez tavrıdır. Onların herşeyle ilişkisini keser ve onlara türlü türlü sıkıntılar verir. Dünyayı, âhireti, arştan ferşe heryeri onlara dar eder. Onların varlıklarını yok edinceye kadar bu tutumunu sürdürür. Varlıkları yok edince de onları başkaları için değil, yalnız kendi için tekrar var eder. Onları başkalarının yanına değil, kendi yanına yerleştirir. Âdeta onlara başka bir yaratılış verir. Nitekim Allah (c.c.) *"Sonra onu başka bir yaratılışla ye-*

niden var ederiz. Yaratıcıların en güzeli olan Allah ne yücedir!"[28] buyuruyor. Birinci yaratılış ortaktır, bu yaratılış ise münferittir. Onu kardeşlerinden, insanoğlundan ayırır. Onun ilk mânâsını değiştirir, altını üstüne getirir, onu rabbânî ve ruhânî hale getirir. Artık kalbi insanları görmekten daralır, sır kapısı insanların yüzüne kapanır. Ona dünyayı, âhireti, cenneti, cehennemi, bütün yaratılanları ve evreni tek bir şey olarak gösterir. Sonra o şeyi onun sır eline verir ve kendisi hiç farkına varmadan o el, o şeyi yutuverir. Musa'nın asasında kudretini gösterdiği gibi, o elde de gösterir. İstediği konuda ve istediği kimsenin elinde kudretini gösteren Allah ne kadar yücedir! Musa'nın asası büyük miktarda ipi ve diğer şeyleri yutuverdi de karnı hiç değişmedi. Allah onlara bunun bir hikmet değil, kudret olduğunu göstermek istedi. Çünkü o gün sihirbazların yaptığı şeyler bir hikmet ve hesap işiydi. Musa'nın asasında ortaya çıkan şey ise Hakk'ın kudretiydi. Âdet üstü bir mucizeydi. Bundan dolayı baş sihirbaz, arkadaşlarından birine "Musa'ya bak, ne durumda" dedi. O da "Rengi solmuş" dedi. Asa ise görevine hâlâ devam ediyordu. Bunun üzerine baş sihirbaz, "Bu, Musa'nın yapacağı bir iş değildir, olsa olsa Allah'ın işidir. Çünkü sihirbaz kendi sihrinden korkmaz. Sanatkâr kendi sanatından korkmaz" dedi. Sonra da iman etti. Bunun üzerine arkadaşları da ona uydular.

Oğlum! Hikmetten kudrete ne zaman geçeceksin? Hikmetle amelin seni Allah'ın kudretine ne zaman ulaştıracak? Amelindeki samimiyetin seni Rabbine ne zaman yaklaştıracak? İrfan güneşi avamın ve havasın kalplerini sana ne zaman gösterecek? Seni imtihan edecek diye Allah'tan kaçma. O, seni imtihan ediyor ki sebeplere tutunup kapısını terkedecek misin, etmeyecek misin, dış görünüşe aldanacak mısın, yoksa gerçeği mi bulacaksın, idrak edenin kapısına mı gideceksin, yoksa idrak etmeyenin mi, görenin mi yoksa görmeyenin mi kapısına baş koyacaksın?

Allahım bize bela (imtihan) verme! Allahım bizi imtihana tabi tutmadan zâtına yakın olmamızı lütfet! Allahım yakınlığını ve lütfunu bizden esirgeme! Allahım bize uzaklığı olmayan bir yakınlık ver. Bizim senden uzak kalmaya ve belalarına dayanmaya gücümüz yok. Bize âfet ateşi olmadan yakınlık nasip et. Âfet ateşini görmemiz mutlaka gerekiyorsa bizi ateşin içinde yumurtlayıp yavrulayan, ateşin zarar vermediği ve yakmadığı semendel kuşu gibi yap. O ateşi bize Halîlin İbrahim'in ateşi gibi yap. Onun etrafında bitirdiğin gibi, bizim de etrafımızda otlar bitir. Onu hiçbir şeye muhtaç etmediğin gibi bizi de muhtaç etme. Onu koruduğun gibi bizi de koru ve kendine ısındır. Âmin.

İbrahim (a.s.) yola çıkmadan önce kendine arkadaş buldu, evden önce komşusunu seçti, yalnız kalmadan önce arkadaşını belirledi, hastalanmadan önce tedbirini aldı, bela ile yüzleşmeden önce katlanmayı öğrendi, kazâ gelmeden önce ona razı oldu.

---

28. Müminun / 14

Atanız İbrahim'den ders alın, söz ve fiillerinde ona uyun. Bela denizinde ona lütufta bulunan, onu bela denizinde yüzmek zorunda bırakıp destekçisi olan Allah ne yücedir! Onu at sırtındaki düşmana hamle yapmakla görevlendirdi, eli sırtında yüksek bir yere çıkmakla görevlendirdi. Onu masrafları kendine ait olmak üzere insanları ziyafetine çağırmakla görevlendirdi. Bu, gizli bir lütuftur.

Oğlum! Allah'ın kaderi ve tasarrufu gelince O'na karşı sus ki sayısız lütuflarını göresin. Hakîm Calinus'un oğlunu hiç duymadın mı? Nasıl dilsiz ve akılsız numarası yapmıştı da bütün ilimleri öğrenmişti. Çok saçmalayıp Allah'la tartıştığın ve O'na itiraz ettiğin için hikmet-i ilâhiye senin kalbine gelmiyor.

Allahım bize uyumlu olmayı ve tartışmamayı nasip et. Bize dünyada ve âhirette güzellikler ver ve bizi cehennem azabından koru.

ON BİRİNCİ SOHBET

Abdülkâdir Geylânî (r.a.) 19 Şevvâl 545 tarihinde,
Cuma günü sabahı medresede şöyle sohbet etti:

Ey cemaat! Allah'ı tanıyın, O'nun câhili olmayın. O'na itaat edin, isyan etmeyin. Onun yaptıklarına rıza gösterin, baş kaldırmayın. Kazasına razı olun, şikayetçi olmayın. Allah'ı ortaya koyduğu eserleriyle tanıyın. O yaratandır, rızık verendir, ilktir, sondur, zâhirdir, bâtındır. O, evveli olmayan ilk (kadîm), sonu olmayan dâimdir. O; istediğini yapandır, yaptığı şeylerden sorguya çekilmez, insanlar ise sorgulanacaktır. Zenginliği, fakirliği, faydayı, hayatı, ölümü ve cezayı veren, korkulan ve umulan da O'dur. Başkalarından değil, sadece O'ndan korkun. Başkasından değil, yalnız O'ndan bekleyin. Kudret hikmete üstün gelinceye kadar Onun kudreti ve hikmeti ile yaşayın. Onunla aranıza bir engel girinceye kadar siyahı beyaz üzerine işleyin ki dinin, şekil bakımından değil de mânâ bakımından belirlenmiş olan sınırlarını aşmaktan korunasınız. Bu makama sâlih kimselerden ancak birkaç kişi erebilir. Bizim dinin sınırları dışında herhangi bir şeye ihtiyacımız yoktur. Bunu ancak işin içine girip bizzat yaşamış olanlar bilir. Sırf sıfatları öğrenmekle bunu kavrayamazsın.

Bütün işlerinizde Resûlullah'ın (s.a.v.) huzurundaymış gibi olun ve hükümdar sizi çağırıncaya kadar onun emir ve yasakları altında ve ona tâbi olma yolunda kuşaklarınızı bağlayın. Hükümdar sizi huzuruna çağırdığında da Resûlullah'dan (s.a.v.) izin isteyip huzura girin.

Sûfilerden bir gruba ebdâl (bedeller) denmiştir. Çünkü onlar, Allah'ın iradesi yanında başka bir irade istemezler. Onlar açık hükümlerle hükmeder, açık ameller işlerler, sonra da sırf kendilerine ait olan amellerle başbaşa kalırlar. Dereceleri ve makamları yükseldikçe emir ve yasakları da artırırlar. Bu hal, emir ve yasakların bulunmadığı bir makama yükselinceye kadar sürer. Bu makamda, dinin emirleri onlarda artık kendiliğinden gerçekleşir ve onların doğal bir davranışı olarak kabul edilir. Onlar Allah'ın yanında kendilerini kaybetmişlerdir. Onlar ancak emir ve yasaklar geldiği zaman kendilerine gelirler. Allah'ın emir ve yasaklarını ise hep korur ve dinin sınırlarından dışarı hiç çıkmazlar. Çünkü farz ibadetleri terketmek zındıklıktır, haramları işlemek ise isyandır. Farzlar hiç kimseden hiçbir zaman düşmez.

Oğlum! O'nun hükmü ve ilmiyle amel et, yoldan çıkma, verdiğin sözü unutma. Nefsinle, şeytanınla, tabiatınla ve dünya ile mücadele et, Allah'ın yardımından ümidini kesme. Allah'ın yardımı, sana sabır ve sebat göstermen durumunda gelecektir. Allah (c.c.) *"Allah sabredenlerle beraberdir"*[29]; *"Allah'ın taraftarlarıdır üstün gelecek olan"*[30] ve *"Yolumuzda çaba gösterenlere yollarımızı göstiririz"*[31] buyuruyor. İnsanlara bir konuda şikayet ileteceğin zaman nefsinin dilini tut. Ona ve bütün insanlara karşı Allah adına hasım ol. Onlara Allah'a itaat etmelerini emret, O'na karşı bir suç işlemekten sakındır, sapkınlıktan, bid'atlerin peşine düşmekten, heva ve heveslerine uymaktan sakındır. Allah'ın kitabına, Peygamberinin yoluna uymalarını emret.

Allah'ın kitabına hürmet edin ve Ona karşı edepli olun. Allah'la sizin aranızdaki bağdır o. Onun hakkında "yaratılmıştır" demeyin. Allah "Bu benim sözümdür" diyor, siz ise "Hayır, değil" diyorsunuz. Kim Allah'a karşı itiraz eder ve Kur'ân'ı yaratılmış kabul ederse Allah'ı tanımamış olur ve bu Kur'ân o kimseden uzaklaşır. Bu Kur'an, bu tilavet edilen, okunan, dinlenen, bakılan ve mushaflarda yazılı olan kitap Allah'ın sözüdür. İmam Şafiî ve Ahmed İbn Hanbel (r.a.) *"Kalem yaratılmıştır, onun yazdığı ise yaratılmamıştır; kalp yaratılmıştır, onun ezberinde olan ise yaratılmamıştır"* derlerdi.

Ey cemaat! Kur'ân'dan, hakkında tartışarak değil, içindekilerle amel ederek faydalanın. İtikat yalnızca birkaç kelimedir, ameller ise çoktur. Ona iman edin, kalplerinizle doğrulayın, organlarınızla da uygulayın. Size yararı dokunacak şeylerle uğraşın, eksik ve işe yaramaz birtakım düşüncelere bakmayın.

Oğlum! Nakil yoluyla elde edilen bilgiye akılla ulaşılamaz, nass da kıyasa dayanılarak terkedilmez. Apaçık delili bırakıp da salt iddiadan ibaret sözlere kanma. İnsanların malları, delil olmadan, sırf dava edilerek ellerinden alınamaz. Resûlullah *"İnsanlar sırf dava etmekle istediklerini alacak olsalardı birileri başka birilerinin malları-*

29. Bakara / 153
30. Ankebut / 69
31. Maide / 56

nı ve canlarını dava ederdi. Fakat delil getirme yükümlülüğü dava edene, yemin etme yükümlülüğü ise inkâr edene aittir" buyurmuştur. Bilen kimsenin dilinin, bilmeyenin kalbine bir yararı dokunmaz. Efendimiz (s.a.v.) *"Ümmetim hakkında en çok endişe ettiğim şey, ağzı laf yapan münafıktır"* buyurmuştur.

Ey âlimler ve câhiller! Ey burada olan ve olmayan herkes! Allah'dan utanın ve kalplerinizle O'na yönelin. Onun önünde alçalın, nefislerinizi kader balyozlarının altına koyarak onu nimetlere şükretmeye zorlayın. Ona itaat konusunda gündüzü geceye ulayın. Bunu başarabilirseniz Allah'ın ikramı, izzeti ve cenneti hem dünyada, hem de âhirette gelip sizi bulacaktır.

Oğlum! Dünyada sevdiğin hiçbir şey bırakmamaya çalış. Bunu başarabilirsen nefsinle bir an olsun başbaşa bırakılmazsın. Unutursan sana hatırlatılır, dalgın düşersen uyandırılırsın. Artık Allah az bir süre için bile seni zâtından başkasına baktırmaz. Bunu tadan bilir. Bu grup, insanlar içinde üç beş kişidir, insanlar yanında huzur bulmayı hiç kabullenemezler.

A münafık kafalılar! Âfet ve musibetleri kalplerinizin başı ucunda duruyor. Allah'ın dostları, (bir an olsun) kalp gözleriyle Hak'tan başkasına bakınca yeniden Allah'ın huzuruna dönebilmek, kendilerini O'nun önüne atmak, insanları görmezlikten gelmek ve dillerinin şikayet etmesine engel olmak için varlarını yoklarını harcarlar. Günler, geceler, aylar ve yıllar geçer, onlar Hakk'a karşı hiç değişmeden aynı durumlarını sürdürürler. Onlar Allah'ın yarattığı en akıllı varlıklardır. Siz onları görseniz "bunlar deli" dersiniz. Onlar sizi görse "Bunlar herhalde ceza gününe inanmamışlar" derler. Onların kalpleri Allah'ın huzurunda üzgün ve kırıktır. Onlar sürekli korku ve endişe içindedirler. Allah'ın celâl ve ululuk perdesi onlara her açıldığında korkuları biraz daha artar. Kalpleri kırıldı kırılacak, organları da parçalandı parçalanacak durumdadır. Allah onların bu hâlini görünce rahmet, cemâl, lütuf ve ümit kapılarını açar. Bunun üzerine onlardaki korku yerini dinginliğe bırakır. Ben ancak âhireti ve Hakk'ı isteyenlere bakmayı severim. Dünyayı, insanları, nefis ve hevâyı isteyenlerle ise ben ne yapabilirim ki? Ben böyle kimseyi ancak tedavi edebilirim. Çünkü o hastadır. Hastaya ancak doktoru sabredebilir.

Yazık sana! Sen, benden gizli olmadığı halde halini benden saklıyorsun. Dünyayı arzuladığın halde, kendini âhireti severmiş gibi gösteriyorsun. Bu kalbindeki heves senin alnında yazılıdır. Gizlediğin şey, göz önünde durmaktadır. Elindeki dinar, geçersiz bir akçedir, içinde biraz altın bulunan gümüştür. Bana geçersiz akçe verme, ben öyle çok paralar gördüm. Ver onu bana, imkân tanı da onu eritip saf altını ortaya çıkarayım ve gerisini atayım. Az miktardaki kaliteli mal çok miktardaki kalitesiz maldan iyidir. Elindeki o dinarı bana ver. Ben para basanım, bu işin aleti benim yanımdadır. Gösteriş ve nifaktan dön ve nefsinin münafık olduğunu itiraf etmekten utanma. Muhlislerin çoğu eskiden münâfıktı. Bundan dolayı sûfîlerden biri *"İhlası, ancak gösterişçiler bilebilir"* demiştir. Baştan sona kadar ihlasını sürdürebilenler her nâdirden daha da nâdirdir. Çocuklar ilkin yalan söyler,

toprakla ve pis şeylerle oynar, başlarını derde sokar, anne babalarından para çalar ve söz taşırlar. Akılları başlarına geldikçe bu yaptıklarını azar azar bırakırlar, anne, baba ve öğreticilerine karşı davranışlarını düzeltmeye başlarlar. Allah kimin iyiliğini dilemişse edepli olur ve sahip olduğu kötü özellikleri terk eder. Kimin de kötülüğünü dilemişse olduğu hal üzere yaşar, hem dünyada, hem de âhirette helak olur gider. Allah (c.c.) derdi de, devasını da yaratmıştır. Günah derttir, devası itaattir. Zulüm bir derttir, devası adalettir. Hata bir derttir, devası ise doğruyu yapmaktır. Allah'a karşı gelmek bir derttir, devası günahların sarhoşluğundan tevbe etmektir. Tedavinin başarılı olması, kişinin kalbini insanlardan büsbütün uzaklaştırıp Allah'a yaklaştırmasına veya yükseltmesine, ruhunun gökyüzünde, evinin yeryüzünde olmasına bağlıdır. Kalben Allah'la birlikte olur, hükmüyle amel etme konusunda insanlar gibi yaparsın. Hiçbir konuda onlardan farklı davranmazsın. Böylece ne Allah'ın, ne de insanların sana karşı ileri süreceği bir delil kalmaz. İç dünyanda Allah'la, dış dünyanda insanlarla başbaşa kalırsın. Nefsinin başını kaldırmasına fırsat bırakma. Sen onun sırtına bin, aksi halde o senin sırtına biner. Sen onu yere çal, aksi halde o seni yere çalar. Allah'a itaat konusunda senin isteklerine uymazsa açlık, susuzluk, zillet ve kimseciklerin olmadığı bir yerde yalnızlık kırbacıyla onu cezalandır. Mutmain olup bütün hallerinde Allah'a itaat edinceye dek kırbacını onun üzerinden eksik etme. Bulduğun her fırsatta "falanca zaman şöyle şöyle yapmamış mıydın?" diye ona hatırlat ki hep ezik olsun. Bütün bunlarda ancak Allah'ın muradını, O'na karşı gelmemeyi, günah işlememeyi, içinin ve dışının bir olmasını, yani karşı gelişi olmayan bir uyum, günahsız bir itaat, nankörlüğü olmayan bir şükür, unutması olmayan bir zikir, hiç kötülüksüz bir hayır olmasını isteyerek yardım görebilirsin. İçinde Allah'tan başka birsi olduğu sürece kalbinin kurtuluşu olmaz. Sen kalbinle başkasına yönelmiş isen bin yıl ateşin üstünde secde etsen bile bir işe yaramaz. Efendisinden başkasını seviyorsa onun güzel bir sonu olmaz. Herşeyden vazgeçmediğin sürece onun sevgisiyle mutlu olamazsın. Kalbinle dünya malına yönelmiş iken kendini zühd sahibiymiş gibi göstermenin ne yararı vardır? Allah'ın bütün canlıların kalbinden geçeni bildiğini bilmiyor musun? Sen hiç utanmıyorsun. Kalbinde başkası olduğu halde nasıl dilinle "Allah'a tevekkül ettim" diyebiliyorsun?

Oğlum! Allah'ın senin günahlarına göz yumduğuna aldanma. Çünkü onun yakalayışı çok çetindir. Bu Allah'ı tanımaz âlimlere de aldanma. Onların tüm bilgileri faydalarına değil, zararlarınadır. Onlar Allah'ın hükümlerini bilirler, ama Allah'ı bilmezler. İnsanlara O'nun buyruklarını iletirler, ama kendileri uymazlar. İnsanlara yasaklar koyarlar, ama koydukları yasakları kendileri çiğnerler. İnsanları Allah'a çağırırlar, ama kendileri kaçarlar. Günah ve suç işleyerek Allah'la cenk ederler. Onların hepsinin ismi benim yanımda yazılı, kayıtlı ve sayılıdır.

Allahım benim de, onların da günahlarını bağışla. Hepimizi Peygamber'in Muhammed'e (s.a.v.), ve atamız İbrahim'e (a.s.) bağışla. Allahım bizi birbirimize düşürme. Birbirimizden faydalandır ve hepimizi rahmetin altına al. Amîn.

ON İKİNCİ SOHBET

Abdülkâdir Geylânî (r.a.) 2 Zilkade 545 tarihinde
Pazar günü sabahı Ribat'ta şöyle sohbet etti:

Oğlum! Sen Allah'ı gerçekten istemiyorsun, Allah hakkındaki iraden sağlam değil. Çünkü Allah'ı istediğini iddia edip başkasının peşinde koşup duran kimsenin davası geçersizdir. Dünyayı isteyenler çok, âhireti isteyenler ise azdır. İradesinde samimi olanlar ise azın da azıdır. Onlar nadir bulunurlukta kibrît-i ahmer gibidir. Tek tüktür onlar, birini bile bulmak çok zordur. Onlar aşiretleri içinde kaybolmuşlardır, tanınmazlar, yeryüzünün madenleridir ve yeryüzünde hükümrandırlar, beldelerin ve kulların korumasıdırlar. Onlar sayesinde insanların başına gelen belalar savuşturulur, insanlar onlar sayesinde yağmur görürler ve Allah onlar için gökyüzünden yağmur indirir, yeryüzü de onlar sebebiyle bitkilerini bitirir. Onlar, ilkin dağdan dağa, beldeden beldeye, harabeden harabeye kaçarlar. Tanındıkları heryeri derhal terkederler. Onlar herşeyi arkalarına atmışlar, dünyanın anahtarlarını da sahibine teslim etmişlerdir. Etraflarına kaleler yapılıp, kalplerine nehirler akıtılıncaya ve Allah tarafından gönderilen askerler onları çepeçevre kuşatıncaya kadar böylece devam ederler. Onlardan herbiri tek başına onun bekçiliğini yapar, böylece ikram görür, korunurlar ve insanlara dönerler. Bütün bu olanlar onların iradeleri dışında gerçekleşir. İşte o zaman insanlara yönelmeleri bir farz oluverir. Kendileri birer doktor, diğer insanlar da hastalar olurlar.

Yazık sana! Sen de onlardan olduğunu iddia ediyorsun. Sende onlardan olduğunu gösteren en ufak bir işaret yok. Sen Allah'ın yakınlığından ve lütfundan hiçbir iz taşımıyorsun. Sen Allah'ın katında hangi rütbe ve makamda olabilirsin ki! Senin yüce âlemlerde (melekût âlemi) adın ve lakabın nedir? Her gece kapını ne şekilde kapatıyorsun? Yediğin içtiğin şeyler mübah ve helâl midir? Dünya ile mi, âhiret ile mi yoksa, Allah'ın yakınlığı ile mi yatar kalkarsın? Yalnız iken senin beraber olduğun kimdir, halk içinde kiminle otururşun?

A yalancı! Yalnızken arkadaşın nefsin, şeytanın, hevan ve dünya düşüncesidir. Halk içinde ise insanlardan olan şeytanlardır ki bunlar kötü ve dedikodu yapan arkadaşlardır. Bu, öyle kuru iddialarla ve saçmasapan sözler söylemekle olacak iş değildir. Senin bu konuda konuşman, faydasız bir hevestir. Senin, Hakk'ın huzurunda sâkince durman, şöhretten kaçman ve edepsizliği bırakman gerekir. Bu konuda mutlaka konuşman gerektiğini düşünüyorsan hiç olmazsa söyleyeceklerini, kalbinde ondan hiçbir iz olmadığı halde sırf görünüşünle kuru iddia olarak değil, bu konuların bereketini umarak, bu halleri yaşayanları yâd etmenin bereketini umarak söyle. Kalbe uygun olmayan her görüntü anlamsızdır. Resûlullah'ın (s.a.v.) *"İnsanların etini yeyip duranlar (gıybet edenler) oruç tutmamıştır"* buyruğu hiç kulağına çalınmadı mı? Peygamberimiz bu sözü ile açıklamaktadır ki oruç sadece yemeyi, içmeyi ve orucu bozan şeyleri terketmek değildir. Günahların terkedilmesi de buna eklenmelidir. Birbirinizi çekiştirmekten uzak durun. Çünkü çekiştirme ateşin odunu yeyip tükettiği gibi güzellikleri yer bitirir. Kurtulmuş kimseler bunu alışkanlık edinmemişlerdir. Başkalarını çekiştirmekle ünlenmiş kişiye de insanların saygısı az olur. Şehvetle bakmaktan da sakının. Çünkü o, kalplerinize günah tohumları eker ve sonu dünya ve âhirette hiç de hoş değildir. Yalan yere yemin etmekten de sakının. Çünkü o, memleketleri kurak bırakır, malların ve alacakların bereketini götürür.

Yazık sana! Yalan yere yemin ederek sermayeni boş yere harcıyorsun ve alacağında zarar ediyorsun. Senin azıcık aklın olsa bunun ziyanın ta kendisi olduğunu bilirdin. Tamamen yalan olduğunu bile bile "Allah'a yemin olsun ki bu şehirde böyle bir mal yok, kimsenin yanında bunun bir benzeri yok", "Allah'a yemin ederim ki bu mal şu değerdedir, ve bana maliyeti de şudur" diyorsun. Sonra yalan şahitlik ediyorsun ve "doğru söylüyorum" diye Allah'a yemin ediyorsun. Yakında kör, kötürüm olacaksın.

Hakk'ın huzurunda biraz edepli olun. Her kim dinin edeplerine uygun davranmazsa kıyamet günü ateş onun hesabını görür.

(Birisi Abdülkâdir Geylânî'ye sohbet sırasında "Bu beş özelliğin hepsine veya bir kısmına sahip olan kimsenin abdest ve orucunun olmadığına mı hükmedeceğiz?" diye sordu. O da şöyle cevap verdi:)

Abdest ve orucu geçersiz olmaz. Fakat bu, insanlara öğüt vermek ve sakındırmak gayesiyle söylenmiştir.

Oğlum! Belki yarın veya daha sonra sen bu hayattan ayrılacak ve kabre gireceksin. Bu gaflet nedir? Kalpleriniz ne kadar da katı! Adeta kaya gibisiniz. Ben söylüyorum, başkaları söylüyor ama siz aynen yaşantınıza devam ediyorsunuz. Kur'an okunuyor, Resûlullah'ın (s.a.v.) başından geçenler, önceki peygamberlerin görüp geçirdikleri anlatılıyor ama nafile! Hiç ibret almıyor ve sakınmıyorsunuz, amellerinizde hiçbir farklılaşma olmuyor. Her kim öğüt verilen bir yere gelir de öğüt almazsa o kimse en hayırlı yerdeki en kötü insan demektir.

Oğlum! Allah'ın veli kullarını hafife almanın sebebi Allah hakkındaki bilginin az olmasıdır. "Neden onlar bizimle yaşamıyorlar, bizimle oturup kalkmıyorlar" diyorsun. Kendini bilemediğinden bunları söylüyorsun. Kendin hakkında bilgin az olunca insanların yeri, değeri hakkında da bilgin az oluyor. Dünyayı ve sonunu ne kadar az bilirsen âhiret hakkındaki bilgisizliğin de o ölçüde olur. Âhireti ne kadar az bilirsen Allah hakkındaki bilgisizliğin de o ölçüde olur.

A dünya ile uğraşıp duran! Yakında pişman olma vaktin gelecektir. Pişmanlığın, kıyamet gününde, teğabün (aldanma) gününde, rezil rüsva olma gününde, pişmanlık gününde gün gibi ortaya çıkacaktır. Âhiret gelmeden önce kendini hesaba çek ve sakın ha Allah'ın seni affedeceği ve sana yumuşak davranacağı hülyasına kapılma. Sen büyük ve küçük günah ve insanlara haksızlık etmek gibi en kötü haller üzeresin. Nasıl ki humma ölümün habercisi ise günahlar da küfrün habercisidir. Ölmeden önce, ruhları almakla görevli ölüm meleği gelmeden önce tevbe etmeye bak.

Gençler! Tevbe edin. Görmüyor musunuz Allah tevbe etmeniz için sizi imtihana tâbi tutuyor. Fakat siz bunu anlayamıyor ve günahlarda diretiyorsunuz. Bu zamanda imtihana tâbi tutulan çok az kişi bu imtihandan başarıyla geçebilmektedir. Yalan söylemeniz size nimet verilmesini sağlamaz, ceza görmenize sebep olur. Yalan, insanın derecesini ve değerini yükseltmez, günahlarından dolayı ceza görmesine neden olur.

Allah'ın veli kulları da, sahipleri katında dereceleri yükselsin diye imtihana tâbi tutulurlar. Onlar Allah'ın rızasını istedikleri için bu imtihana sabrederler. Bunu başardıklarında mülkü elde etmiş olurlar. Bunu elde edince de kendilerinin bir tehlike içinde olduklarına inanırlar. Allahım! Velilerin hakkı için sana yakın olmayı, dünyada kalplerimizle âhirette de gözlerimizle seni görmeyi istiyoruz.

Ey cemaat! Allah'ın rahatlık ve kurtuluş vereceğinden ümidinizi kesmeyin. Çünkü O, size çok yakındır. Ümidini kesme. Çünkü herşeyi yapan Allah'tır. Bilemezsin belki de Allah bu sıkıntıdan sonra sana bir çıkış kapısı açacaktır. Beladan da kaçma. Çünkü bela sabırla birlikte bütün iyiliklerin temelidir. Nübüvvet ve risaletin, velilik ve marifetin ve sevginin temeli beladır. Belaya sabretmezsen senin temelin yok demektir. Bir

binanın temeli olmadan kalıcı olması ise mümkün değildir. Sen bir tepelikteki çöplüğün üzerinde sağlam duran bir ev gördün mü? Sen bela ve musibetlerden, Allah'ın yakın kulu olmaya, O'nu tanımaya ve yaklaşmaya gerek duymadığın için kaçıyorsun. Kalbinle, sırrınla ve ruhunla Allah'a yakınlık kapısından geçinceye dek sabret ve çalışmaya devam et. Âlimler, veliler ve ebdâllar (bedeller) peygamberin mirasçılarıdır. Peygamberler simsârlardır, bunlar da onların önlerinde halka duyuru yapan tellallardır.

İnanan kimse Allah'tan başka kimseden korkmaz ve başkasından hiçbir şey beklemez. Onun kalbine ve sırrına güç verilmiştir. İnananların kalpleri Allah'ın huzuruna çıkartılmış iken ve hep orada iken nasıl güçlü olmasınlar ki. Kalpler onun yanındadır, kalıplar ise yeryüzündedir. Allah (c.c.) *"Onlar bizim katımızda hayırlı ve seçkinlerdendir"*[32] buyurmuştur. Onlar kendi aileleri ve kendi nesilleri içinden seçilip çıkartılmışlardır. Mânâları onlardan ayrılır ve binaları da aydınlıktır. Bundan dolayı insanlardan uzaklaşmış ve alışıldık herşeyle ilgilerini kesmişlerdir. Onlar önlerine doğru yürümüşler, otlar onların ardından bitmiş ve artık onlar için geriye dönüş yolu kalmamıştır. Yalnızlıkla arkadaş olmuş, bayındır yerleri değil; harabeleri, deniz kıyılarını, çölleri ve ıssız yerleri tercih etmişlerdir. Kırsal alanlarda yetişen şeyleri yerler ve oraların küçük su birikintilerinden içerler. Orada yabani hayvan gibi olurlar, kalpleri Allah'a yaklaştırılır ve ısındırılır. Onların binaları, Peygamberlerin, sıddıkların ve şehidlerin binalarıyla beraberdir, mânâları da Allah'la birlikte durur. Onlar daima Allah'a hizmet halindedir. Geceleri ve gündüzleri yalnızlıkla geçer. Arzu içinde olanların ve ünsiyet (yakınlık) isteyenlerin rahat ve huzuru Allah iledir.

Oğlum! Acı ve tatlı, düzgünlük ve bozukluk, bulanıklık ve duruluk hayatta olması zorunlu şeylerdendir. Bütünüyle duru bir hayat istiyorsan kalbinle insanlardan uzaklaş ve Allah'a yaklaş. Dünyadan ayrıl, aileni bırak ve onları Rabbine teslim et. Kalbini herşeyden soyutla ve âhiret kapısına yaklaşıp içeri gir. Rabbini orada bulamazsan kaçarak ve Allah'a yaklaşmanın yolunu arayarak oradan çık. Onu bulabilirsen duruluğun bütününü onun huzurunda bulursun. Allah'ı seven başkasını neylesin. Cennet, yüksek dereceler isteyenlerin, tüccarların yurdudur. Onlar dünyayı cennete karşılık satmışlardır. Bundan dolayı Allah (c.c.) *"Orada canların çekeceği ve gözlerin hoşlanacağı herşey vardır"*[33] buyurmuştur. Kalp zikri nedir? Sır zikri nedir? Mânâ zikri nedir? Cennet oruç tutan, ibadet eden, şehvet ve lezzetlerini unutup terkedenlere aittir. Onlar oruca karşılık oruç, bahçeye karşılık bahçe, eve karşılık ev satmışlardır. Ben sizden söz değil ameller istiyorum. Allah rızası için çalışan ârif kul, bir örs gibidir. Üzerinde demir dövülür de hiç sesi çıkmaz. Yer gibidir, üzerinde yürünür, değiştirilir, halden hale sokulur da dilini açmaz.

---

32. Sad / 47
33. Zuhruf / 71

Allah dostları, Allah'tan başkasını görmezler, ve başkasından hiçbir şey dinlemezler. Onların dilsiz gönülleri vardır. Onlar kendilerinden ve başkalarından vazgeçmişlerdir. Onlar bu hal üzere devam ederler ve Allah dileyince onları yeniden diriltir ve gönüllerini dile çevirir. Hükümdar onları şefkat ve rahmet eliyle yanına alır ve onları dilediği bir kalıba sokar ve başkaları için değil, yalnızca kendi için onları yeniden insanların içine gönderir. Musa'yı (a.s.) kendi için seçip de ona *"Seni kendim için seçtim"*[34] buyurduğu gibi onları da kendisi için seçer. Onun benzeri hiçbir şey yoktur. O işitendir, görendir. Hiç güçlüğü olmayan bir rahatlık, hiç yalnızlığı olmayan bir arkadaşlık, hiç sıkıntısı olmayan bir nimet, kızgınlığı olmayan bir neşe, acılığı olmayan bir tatlılık ve yok olup gitmeyecek bir mülk verir. Orada mülk, Hak olan Allah'a aittir. Her kim bu hale gelebilirse rahata çabucak kavuşur. Fakat üzerinde bulunduğun şu hayat tarzı ile dünyada huzur bulamazsın. Çünkü dünya keder ve sıkıntılar yurdudur. Senin bu hayat tarzından sıyrılıp çıkman gerekiyor. Dolayısıyla dünyayı kalbinden ve elinden çıkarmalısın. Bunu yapamıyorsan hiç olmazsa bırak elinde kalsın ama kalbinden çıkar. Kalbin güçlendiği zaman elinden de çıkar ve fakir ve yoksullara, Allah'a muhtaç olan kullara ver. İster zengin, ister fakir ol, ister dünyaya rağbet eden, ister ondan yüz çevirmiş bir kimse ol bunu yapmalısın. Kalbinin ve sırrının sağlıklı olması ve duruluğu, ilim öğrenip öğrendiği ile amel etmekle, amelde de ihlaslı olmakla ve Hakk'ı aramakta doğrulukta mümkündür.

Oğlum! *"Fıkıh öğren sonra uzlete çekil, ayrıl"* sözünü hiç duymadın mı? Bu söz "zâhir fıkhını öğren sonra bâtın fıkhına yönel" demektir. Yani bu zâhir ilimle amel et ki amelin seni daha önce yapmamış olduğun şeylerin bilgisine ulaştırsın. Bu zâhir ilimleri, görünen kısmın ışığıdır, bâtın ilimleri ise görünmeyen kısmın ışığıdır. Bâtın bilgisi, seninle Rabbin arasındaki ışıktır. İlminle amel ettiğin sürece Allah'a giden yolda hedefe yaklaşırsın, O'nunla arandaki kapı genişler ve kapının sana ait olan kanadı kaldırılır.

Rabbimiz! Bize dünyada ve âhirette güzellikler ver ve bizi cehennem azabından koru.

34. Şura / 1

ON ÜÇÜNCÜ SOHBET

Abdülkâdir Geylânî (r.a.) 4 Zilkade 545 tarihinde
Salı günü akşamı, medresede şöyle sohbet etti:

Oğlum! Âhireti dünyanın önünde tut. Böyle yaparsan her iki dünyada da kârlı çıkarsın. Dünyayı âhiretin önünde tutacak olursan her iki dünyada da ziyan edersin. Bu, sana emredilmeyen işlerle uğraşmanın cezasıdır. Dünya işleriyle uğraşmazsan Allah dünya yaşantında göndereceği yardımlarla sana destek çıkar, ve dünyadan alınma vaktin gelince sana başarı ihsan eder. Dünyadan bir şey aldığında onu bereketlendirir. İnanan kimse hem dünyası, hem âhireti için çalışır. Dünyası için ihtiyaç duyduğu ölçüde ve yeteri kadar çalışır. Yolcunun azığı kadar bir mal onu dünyada kanaat sahibi yapar ve o, daha fazlasını istemez. Câhilin bütün kaygısı dünyadır, ârif kulun tüm kaygısı ise âhiret, sonra da Mevlâsıdır. Eline bir dilim ekmek geçer de nefsin seninle didişip arzuladığı şeyleri elde etmek için diretecek olursa eline bir ekmek kırıntısı dahi geçmeyenlerin durumuna bak. Çünkü nefsine buğz ve düşmanlık edip Allah'ın tarafını tutmadığın sürece kurtuluşun söz konusu bile olamaz. Sıddıklar birbirini tanır ve herbiri diğerinden kabule mazhar olma ve doğruluk kokusunu alır.

A Hak'tan ve O'nun sıddık kullarından yüz çeviren! İnsanlara yönelip onlarla ortaklık eden! Onlara ne zamana kadar yöneleceksin? Onların sana ne faydası var? Onların elinde ne sana zarar verme, ne fayda verme yetkisi vardır, onlar sana ne bir şey verebilirler, ne de herhangi bir şeyi senden alıkoyabilirler. Zarar ve fayda vermek ko-

nularında onlarla cansız varlıklar arasında en ufak fark yoktur. Mülk sahibi tektir, zarar veren, fayda veren, hareket ettiren, durduran, musallat eden, emre hazır kılan, veren, engel olan tektir. Yaratan ve rızık veren sadece Allah'tır (c.c.). O, başı ve sonu olmayan kadîmdir. O, bütün yaratılanlardan önce, baba ve annelerinizden, zenginlerinizden önce vardı. O, göklerin, yerlerin ve ikisi arasındakilerin yaratıcısıdır. Onun benzeri hiçbir şey yoktur. O işiten ve görendir.

Ey okuyucu yarattığı kullar! Ne kadar da üzüntü verici bir durumdasınız. Yaratıcınızı gerektiği gibi tanımıyorsunuz. Kıyamet gününde benim Allah katında en ufak bir yetkim olursa baştan sona hepinizin yüklerini taşıyacağım.

Ey öğretici! Gökler ve yer halkını bir yana bırak da yalnızca benden oku. İlmiyle amel eden herkesin Rabbi ile kendisi arasında bir kapı olur ve kalbi o kapıdan içeriye girer.

A dedikodu ile ve mal toplamakla uğraşıp ilmiyle amel etmeye fırsat bulamayan âlim! Hiç şüphe yok ki senin eline, ilminin mânâsı değil, dış görünüşü geçecektir. Allah, kullarından birinin iyiliğini murad edince ona ilim öğretir, sonra da ilmiyle amel etmesini ve amelinde ihlaslı olmasını ona ilham eder. Sonra da onu kendine yaklaştırır ve ona kalplerin ve sırların ilmini öğretir. Bu ilim yalnızca ona aittir. Musa'yı seçip de ona *"'Seni'* benden başkası için değil, şehvet ve lezzetler, gereksiz şeyler için değil, yer ve gök için değil, cennet ve cehennem için değil, varlık ve yokluk için değil, sadece *'kendim için seçtim'* hiçbir şey seni benden çeviremez, hiçbir şey seni benden oyalayamaz, hiçbir görüntü seni benden alıkoyamaz, hiçbir yaratılmış aramızda perde olamaz ve hiçbir arzu ve istek seni benden ihtiyaçsız bırakamaz." buyurduğu gibi onu da seçer.

Oğlum! İşlediğin bir günah sebebiyle Allah'ın rahmetinden ümidini kesme. Bunun yerine din elbisenin kirini tevbe suyuyla yıka, tevbende sebat et ve samimi ol ve din elbisene marifet kokusu sür. İçinde bulunduğun bu yerden sakın. Çünkü sen nasıl ve ne tarafa dönersen dön yırtıcı hayvanlar senin etrafındadır ve sıkıntılar senin peşin sıra gelir. Bu dünyadan yüz çevir de kalbinle Hakk'a dön. Tabiatına ve arzularına göre yeme. Ancak iki âdil şahid huzurunda ye. Bu şahitler Kitap ve Sünnettir. Bunlara ek olarak iki şahit daha iste. Bunlar da kalbin ve Allah'ın tasarrufudur. Kitap, Sünnet ve kalbin yemene izin verdiği zaman dördüncüyü yani Allah'ın tasarrufunu bekle. Gece odun toplayan kimse gibi olma ki o, eline ne geleceğini bilmeden odunları rasgele toplar. Bu iş, süslenmekle, dilekte bulunmakla, zorlama ve yapmacık davranışla olacak iş değildir. Aksine gönüle düşen ve davranışların yani Allah'ın rızasını isteyen kimsenin yaptığı amellerin de desteklediği bir şeydir.

Oğlum! Afiyet, afiyet aramayı terketmekle başlar, zenginlik zengin olma sevdasından vazgeçmekle başlar. Deva aramayı bırakmadan deva gelmez. Bütün deva, Hakk'a teslim olmakta, sebeplerle ilişkiyi kesmekte ve kalpten sahte rableri söküp atmakta-

dır. Deva, Allah'ı sadece diliyle değil, kalbiyle de birlemektedir. Tevhid ve zühd beden ve dilde olmaz. Tevhid, zühd, takva, marifet, Hak bilgisi, Allah sevgisi, Allah'a yakınlık hepsi kalptedir. Akıllı ol, hevesine uyma, yapmacık ve zorlama davranışlarda bulunma. Sen bir heves, yapmacıklık, zorlama, yalan, nifak ve gösteriş içindesin. Bütün kaygın insanları kendine çekebilmek. Bilmez misin ki insanlara yaklaştığın her adım ile Allah'tan da uzaklaşıyorsun. İnsanları etkilemeye çalıştığın halde Allah'ı aradığını iddia ediyorsun. Sen, "Mekke'ye gitmek istiyorum" deyip Horasan'a yönelen ve böylece Mekke'den uzaklaşan kimseye ne kadar da benziyorsun. Kalbinin insanların içinden sıyrılıp çıktığını iddia ediyorsun ama onlardan korkuyor ve onlardan bekliyorsun. Görünüşte zâhid gibisin ama içten içe çok isteklisin. Dışın Hak'la berabermiş gibi ama için halka yönelmiş durumda. Bu, laf kalabalığı ile olacak iş değildir, bu halde ne dünya, ne ahiret, ne insanlar ve ne de Allah'ın dışında herhangi bir şey olamaz. O birdir, ancak biri kabul eder, tektir, ortağı kabul etmez. O senin işinin sonunu düşünür. Bundan dolayı sana söyleneni kabul et. İnsanlar âcizdir, sana ne zarar, ne de yarar verebilirler. Bunu onların elinde meydana çıkaran, Allah'tır. Allah'ın tasarrufu, senin üzerinde ve onların üzerinde gerçekleşir. Faydana ve zararına olan bütün konularda kalem Allah'ın ilminde yazacağını yazmıştır. Sâlih ve tevhid ehli kullar diğer insanlara karşı Allah'ın hüccetidir. Onlardan bir kısmı içi ve dışıyla, kimi de yalnızca içiyle kendini dünyadan soyutlamıştır. Allah onların içinde dünyadan hiçbir iz görmez. Duru kalpler onlarınkilerdir. Her kim bunu başarabilirse insanlara hâkim olma mertebesine ulaşmış demektir. Yiğit işte o kimsedir. Yiğit, kalbini Allah'ın dışında herşeyden temizleyip tevhid ve din kılıcıyla O'nun kapısında duran kimsedir. Yaratılanlardan hiçbir şeyin kalbine girmesine izin vermez ve kalbini, kalpleri halden hale çevirene yoğunlaştırır. Din (namaz, oruç v.s. gibi ibadetler) dışı düzenler, terbiye eder. Tevhid ve marifet ise içi düzenler.

Yahu! "Onlar dediler", "biz de deriz ki" gibi tartışmalarla bir şey elde edemezsin. "Bu haramdır" diyor, ardından onu sen yapıyorsun. "bu helâldir" deyip sen yapmıyor ve kullanmıyorsun. Sen arzularının içine gömülmüşsün. Hz. Peygamber'in (s.a.v.) *"Bilmeyene bir defa, bilene yedi defa yazıklar olsun"* buyurduğu rivayet edilmiştir. Bilmeyene bir defa yazıklar olsun, neden öğrenmedi diye. Bilene de yedi defa yazıklar olsun. Çünkü o öğrendi fakat bildiği ile amel etmedi. Bundan dolayı bilgisinin bereketi ondan çekilip alındı. Fakat hücceti (yani aleyhinde delil olması) kaldı.

İlim öğren sonra amel et sonra insanlardan ayrılıp halvetinde yalnız kal ve Allah sevgisi ile meşgul ol. Yalnızlık ve sevgi sağlamlaşınca Allah, seni kendine yaklaştırır ve kendinde yok eder. Sonra isterse seni yeniden meşhur eder, insanların arasına çıkarır ve kısmetinin geriye kalanını tamamlamak için geri gönderir. Kader rüzgârına emreder ve senin hakkında onu bilgilendirir. O da halvetinin duvarları üzerinde eser ve onları yıkılacak hale getirir, böylece senin işini gün yüzüne çıkarır. Sen de insanlar arasında kendinle değil, Allah'la birlikte olursun. Nefis ve tabiatın kötülüğü ortadan

kalkmış olarak kısmetini tamamlarsın. Senin hakkındaki ilmi, geçersiz kalmasın diye seni kısmetin için geri yollar. Kalbin Allah'la birlikte olarak kısmetini tamamlarsın.

Ey Allah'ı ve velîlerini tanımayanlar! Allah'a ve velîlerine suçlamalar yöneltenler! Dinleyin ve dinlediklerinizle amel edin. Doğru ve gerçek olan yalnızca Allah'tır, batıl ise sizsiniz, ey insanlar! Hak, kalplerde, sırlarda ve mânâlardadır. Bâtıl ise nefis, tabiat, heva, âdetler, dünya ve Allah dışındaki herşeydedir. Bu kalp, başı ve sonu olmayan, kadim olan Allah'ın yakınlığına ermedikçe kurtuluş elde edemez.

A münafık! Kavgayı bırak. Senin yanında olan, bundan daha iyi değildir. Sen ekmek ve katığının, tatlının, elbisenin, atının ve sultanının kölesisin. Doğru kalp yaratılmışlardan Yaratan'a yolculuk eder, yolda bazı şeyler görür ve onlara selam verip yoluna devam eder. İlmiyle amel eden âlimler geçmiş büyüklerin sözcüleridir, Peygamber mirasçılarıdır ve sonraki büyüklerden de geriye kalanlardır. Onlar, insanların önünde öncülerdir, onlara, din şehrini bayındır hale getirmeyi emrederler ve yıkıp dökmeyi yasaklarlar. Kıyamet gününde onlar peygamberlerle bir araya gelir ve peygamberler onların mükâfâtlarını Rablerinden tastamam alırlar. Allah ilmiyle amel etmeyen âlimi eşeğe benzeterek *"(Onlar) Kitaplar taşıyan eşekler gibidir"*[35] buyurmuştur. (Ayette geçen) "esfâr" kelimesi ilim kitapları anlamındadır. Eşek, ilim kitaplarından faydalanabilir mi? Yorgunluk ve halsizlikten başka o kitaplardan, eline ne geçer ki?! Her kimin ilmi artarsa Allah korkusu ve O'na boyun eğmesi de artmalıdır.

Ey ilim davası güden! Allah korkusundan akıttığın gözyaşı nerede? Sakınman ve korkun nerede? Günahlarını itirafın nerede? Allah'a ibadette aydınlığı karanlığa ulaman nerede? Allah için nefsini terbiye etmen, onunla mücadelen ve ona karşı düşmanlık etmen nerede? Senin kaygın gömlek, sarık, yemek, evlenmek, ev dükkan sahibi olmak ve insanların arasında oturup kalkmaktır. Böyle şeyleri düşünmeyi, kaygı etmeyi bırak. Şayet senin bunlardan bir kısmetin varsa zamanı geldiğinde olacaktır. Kalbini de bu bekleme derdinden ve aşırı arzulama yükünden kurtar ve Allah'la birlikte ol. Tamamen bitirilmiş olan bir konuda bunca yorulmanın ne anlamı var?

Oğlum! Halvetin bozuk, sağlam değil; pislik içinde, temiz değil. Ben sana ne yapayım? Kalbindeki tevhid ve ihlastan hiçbiri sağlam değil.

Ey kendilerinden haberdar olunan uykucular! Ey kendinden yüz çevrilmemiş olan yüz çeviriciler! Ey unutulmamış olan unutanlar! Ey terkedilmemiş olan terkedenler! Ey Allah'ı ve Peygamberi'ni, geçmişi, geleceği bilmeyen câhiller! Siz hiçbir işe yaramayan yere serilmiş odunlara benziyorsunuz.

Allahım! Bize dünyada ve âhirette güzellik ver ve bizi cehennem azabından koru.

---

35. Cuma / 5

ON DÖRDÜNCÜ SOHBET

Abdülkâdir Geylânî (r.a.) 7 Zilkade 545 tarihinde
Cuma günü sabahı medresede şöyle sohbet etti:

Amünafik! Allah yeryüzünü senin gibilerden temizlesin. İki yüzlülüğün yetmiyormuş gibi bir de tutup âlimlerin, velilerin ve sâlih kulların gıybetini yaparak onların etini yiyorsun. Sen ve senin gibi münafıkların dillerini ve etlerini pek yakında kurtlar kemirecek ve paramparça edecek. Yer de sizi çürütecek ve tersyüz edecek. Allah ve sâlih kulları hakkında güzel düşünmeyenler ve onlara karşı saygıda kusur edenlerin kurtuluşu yoktur. Onlar yönetici ve komutanlardır. Sen onlara karşı nesin ki? Niye onlara karşı alçakgönüllü davranmıyorsun? Allah (c.c.) bağlamayı, çözmeyi, her türlü işi onlara teslim etmiştir. Gökyüzü onlar sayesinde yağmur yağdırır ve yer onlar sayesinde ot bitirir. Bütün yaratılanlar onların idaresi altındadır. Onların herbiri dağlar gibidir, sıkıntı ve musibet rüzgârları onları yerinden oynatmaz. Tevhid ve Mevla'dan rıza makamından hiç kalkmadan hem kendileri, hem de başkaları için isterler. Allah'a tevbe edin ve ondan özür dileyin ve O'nunla aranızda işlemiş olduğunuz günahları da itiraf edin ve önünde eğilin. Sizin elinizde ne var ki? Gerçeği bilseniz bulunduğunuz hal üzere olmazdınız. Sizden öncekiler gibi, Allah'ın huzurunda edebli olun. Siz o kullarla karşılaştırıldığınızda kadınlar ve kadına benzeyen erkekler gibi kalırsınız. Yiğitliğiniz nefis, heva ve tabiatlarınız size bir şey yapmanızı emrettiği zaman belli olur. Dinde yiğitlik, Allah'ın haklarını yerine getirmekle olur. Hikmet ve ilim sahiplerinin sözlerini küçümsemeyin. Çünkü onların sözleri devadır, kullandıkları her kelime de Allah'ın vahyinin meyvesidir. Sizin aranızda canlı bir peygamber yoktur ki ona uyasınız. Resûlullah'a

(s.a.v.) gerektiği gibi uyanlara uyduğunuz zaman O'na uymuş gibi olursunuz. Onları gördüğünüz zaman Resûlullah'ı (s.a.v.) görmüş gibi olursunuz. Takva sahibi âlimlerle birlikte olun. Çünkü onlarla beraberlik sizin için berekettir. Bildikleri ile amel etmeyen âlimlerle birlikte olmayın. Onların birlikteliği sizin için uğursuzluktur. Takva ve ilimde senden yukarıda olan biriyle birlikte olduğun zaman bu birliktelik senin için bereket olur. Senden yaşça büyük olan fakat takvası ve ilmi olmayan biriyle birlikteliğin ise senin için uğursuzluktur. Başkaları için değil, yalnızca Allah için amel et. Başkaları için değil, yalnızca Allah için terket. Başkası için yapılan amel küfürdür, başkası için bir ameli terketmek ise riyadır. Bunu bilmeyip başka bir şekilde davranan kimse bir arzusunun peşinde demektir, pek yakında ölüm gelecek ve arzularını sona erdirecektir.

Yazık sana! Rabbinle bağlantını sıkı tut ve başkalarıyla olan kalp bağlantılarını kes. Hz. Resûl-i Ekrem (s.a.v.) *"Rabbinizle aranızı sıkı tutun, mutlu olursunuz. Sâlihlerin kalplerini koruyarak Rabbinizle aranızı düzeltin"* buyurmuştur.

Oğlum! İnsanlar sana geldiğinde zenginle fakir ayrımı yapıyorsan kurtuluşun yoktur. Sabreden fakirlere ikramda bulun, onları, onlarla karşılaşmayı ve oturup kalkmayı bereket bil. Efendimiz (s.a.v.) *"Sabreden fakirler kıyamet gününde Rahman'ın sohbet arkadaşlarıdır"* buyurmuştur. Bugün kalpleriyle, yarın da bedenleriyle Allah'la birlikte oturacak olanlar kalplerini dünyadan çevirmiş ve dünyanın süslerinden yüz çevirmiş olanlar ve fakirliği zenginliğe tercih edenler ve fakirliklerine sabredenlerdir. Bunu başardıkları zaman âhiret onlara dünür gelir ve kendini onlara arzeder ve onunla birleşirler. Âhireti elde edince onun, rableri olmadığını anlarlar, onunla yaptıkları anlaşmayı bozmak istediklerini iletirler ve ona sırt dönerler ve "Biz nasıl Rabbimizin dışında birinin yanında durduk sonradan olmuş bir şeyin yanında huzur bulabildik" diye düşünerek Rablerinden utanıp kaçarlar. Yaptıkları bütün güzel amelleri âhirete teslim ettikten sonra doğruluk kanatlarıyla Rablerini aramak için uçar giderler. Kafesi de âhiretin yanında bırakırlar. Onlar varlık kafeslerinden çıkıp kendilerini var edene uçmuşlardır. Refiki a'lâyı (en yüce arkadaşı) aramışlardır. Evvel ve Âhir olan, Zâhir ve Bâtın olan Allah'ı aramışlar ve O'na yakınlık burcuna varmışlar ve Allah'ın, haklarında *"Hiç şüphesiz onlar bizim katımızda iyi ve seçilmişlerdendir"*[36] buyurduğu kimselerden olmuşlardır. Onların kalpleri, himmetleri, mânâları ve akılları dünya ve ahirette bizim katımızdadır. Allah dostları, bunu başardıkları zaman onların yanında artık ne dünya, ne de ahiret bulunur. Gökler, yer ve ikisi arasındakiler onların kalpleri ve sırlarından dürülür gider. Allah onları kendinden başka herşeyden vazgeçirir ve kendisiyle var eder. Onların dünyadan alacakları kısmetleri kalmışsa onları beşerî hayatlarına geri döndürür ve böylece onların kısmetlerini tamamlar ki geçmiş ilmini ve kazasını değiştirmiş olmasın. Onlar da Allah'ın ilmine, kaza ve kaderine karşı edepli davranırlar ve verdiklerini nefis, heva ve irade yoluyla değil de, zühd ve

36. Sad / 47

terketme yoluyla alırlar. Zâhir hüküm, bütün durumlarda onların yanında koruma altındadır, cimrilik yapmadan ellerindeki dünyevî imkânları insanlara sunarlar. Güçleri yetse bütün insanları Allah'a yaklaştırırlar. Kalplerinde, yaratılanların ve sonradan olanların zerresi kalmaz. Sen dünya ile birlikte olduğun sürece ahiretle ilişiğin yok demektir. Ahiretle olduğun sürece de Allah'la ilişiğin yok demektir. Amel et ve bilgisiz kalma. Sen Allah'ın, sahip olduğu bilgiye rağmen sapkınlıkta bıraktığı kimselerdensin. Malının bir kısmıyla fakirlere yardım etmen Allah'la bağlantı kurmanın bir parçasıdır. Bilmez misin ki sadaka vermek zengin ve kerem sahibi olan Allah'la muamele yapmaktır? Zengin ve kerem sahibi olan kimse hiç ziyan eden kimseyle iş yapar mı? Sen Allah rızası için bir zerre verirsin, Allah sana bir dağ verir. Sen bir damla verirsin, o sana dünyada iken bir derya verir, ahirette de ecrini ve sevabını fazlasıyla verir.

Ey cemaat! Allah'la muamele yaptığınızda ekinleriniz bereketli olur, nehirleriniz akar, ağaçlarınız dallanır, yapraklanır, meyve verir. İyiliği emredin, kötülüğü yasaklayın, Allah'ın dinine yardım edin ve onun uğruna düşmanlık edin. Arkadaş, hayırda iken ona arkadaşlık edendir, onun arkadaşlığı yalnızken ve insanlar içindeyken, rahatlık ve darlık içinde, zorluk ve bolluk içinde devam eder. İhtiyaçlarınızı insanlardan değil, Allah'tan isteyin. İllaki insanlardan isteyecekseniz hiç olmazsa kalplerinizle Allah'ın huzuruna giriniz. Çünkü O, size hangi taraftan aramanız gerektiğini ilham eder. İstediğiniz size verilse de, verilmese de bu, onlardan değil, O'ndandır.

Allah dostları, rızık kaygısını kalplerinden çıkarmışlardır. Çünkü onlar, rızkın belirli vakitlerde gelmek üzere takdir edildiğini bilirler. Bundan dolayı rızık aramayı terketmişler ve hükümdarlarının kapısını mekân tutmuşlardır. Allah'ın lütfuyla, yakınlığıyla ve ilmiyle hiçbir şeye ihtiyaçları kalmamıştır. Bunu gerçekleştirdikleri zaman da insanları hükümdarın huzuruna götüren sözcüler ve teşrifatçılar olmuşlardır. Onların kalplerinin elinden tutup hükümdardan onlar için huzura kabul edilme hil'ati ve hükümdarın onlardan razı olmasını dilenirler.

Sûfilerden birinin şöyle dediği nakledilmiştir: "Allah'a olan kullukları gerçekleşmiş, süreklilik kazanmış olan kullar, O'ndan ne dünyayı, ne de ahireti isterler. O'ndan, başkasını değil, sadece kendisini isterler."

Allahım! Bütün insanları kapına ilet. Benim sonsuza dek dileğim budur, ancak yetki sana aittir.

Bu genel bir duadır. Ben bu duadan dolayı sevap alırım, fakat Allah kulları hakkında dilediğini yapar. Kalp sağlam olunca insanlara rahmet etme ve acıma duygusuyla dolar.

Sûfilerden biri de "İyiliği çokça yapan, günahları hep terkeden, sıddıklardan başak kim olabilir?" demiştir. Sıddık büyük ve küçük günahları terkeder, sonra arzularını ve genel mübahları terkederek haramdan kaçma durumunu kontrol eder. Sadece helâl olan

şeyleri talep eder. Sıddık gündüz ve gecesinin çoğunda Rabbine ibadet etmeye devam eder ve böylece insanların alışkanlıklarına aykırı bir iş yapmış olur. Bundan dolayı âdet de onun için yırtılır, yani harikulade davranışlar sergiler ve hiç hesap etmediği yerlerden rızıklandırılır. Kendisine rızkı verilir ve alması emredilir. Herşey ona özel olur ve saflaşır. Çünkü o, nice zaman engellenmiş ve ihtiyaçları göğsünde kırılmış, isteklerinin kırılmasına katlanmış ve bütün hallerinde reddedilmiştir. Davet ederdi de davetine icabet edilmezdi. İsterdi de verilmezdi. Şikayet ederdi de şikayet ettiği şeyin şiddeti iyice artardı. Bir kurtuluş kapısı arardı da bulamazdı. Sakınır, takvalı olurdu da çıkış kapısı bulamazdı. Allah'ı tevhid eder ve amellerinde ihlaslı olurdu da amel ettiği zâta bir yakınlık göremezdi. İmanlı ve tevhid ehli değil gibiydi. Ancak bütün bunlara rağmen idare ediciydi ve bütün bunlara sabrediyordu. Bildi ki sabır kalbi için devadır, seçkinliğine ve Allah'a yaklaştırılmasına sebeptir ve iyilik, bu imtihandan sonra gelecektir ve bu imtihan iman sahibi ile münafıkı, tevhid ehli ile müşriki, ihlaslı ile gösterişçiyi, yiğitle korkağı, yerinde sağlamıca duran ile sallananı, sabredenle feryat koparanı, haklı ile haksızı, doğru ile yalancıyı, sevenle nefret edeni, tâbi olanla bidat sahibi olanı birbirinden ayırmak içindir.

Sûfilerden birinin şu sözüne kulak ver "Dünyada, yarasını tedavi edip devanın acılığına katlanan gibi ol". Deva, belanın yokolması için bir ümittir. Bütün belalar ve hastalıklar insanları ortak koşman ve onları zararda, faydada, vermede, vermemede yetkili görmendir. Bütün deva ve belanın yokolması da insanların, kalbinden çıkmasında, kaza ve kaderler vakti gelip gerçekleştiğinde azim sahibi olmanda, insanlar üzerinde yöneticilik istememende ve yücelik taslamanda, kalbinin sırf Allah'a adanmış olmasında, sırrının sadece Allah'a ait olmasında, himmetinin O'na yükselmesindedir.

Bunu başarabilirsen kalbin yükselir ve peygamberlerin, şehidlerin, sâlihlerin ve mukarreb meleklerin saflarına katılır. Bu halin devam ettiği sürece de büyür, yüceltilir, öne geçirilir, görevlendirilir ve yönetici yapılırsın. Gelen her olay sana gelir, görevlendirileceğin işe görevlendirilirsin, sana verilecek verilir. Gerçek mahrum, bu sözü dinlemekten, buna inanmaktan ve sahiplerine saygı göstermekten mahrum kalandır.

Ey iş güçlerinden dolayı beni dinlemeye vakit bulamayanlar! Geçim benim yanımdadır, kazanç benim yanımdadır, ahiret sermayesi benim yanımdadır. Ben gâh tellallık ederim, gâh komisyonculuk ederim. Bazen de kendi malımı satarım. Herşeye hakettiğini veririm. Yanımda ahiretten bir şey bulunduğu zaman ben onu yalnız başıma yemem. Çünkü cömert kimse yalnız yemek yemez. Allah'ın cömertliğine âşina olan kimse onun katında cimrilikten eser bulmaz. Allah'ı tanıyan katında, O'ndan başkası çok değersizdir. Cimrilik nefisten kaynaklanır. Ârif kulların nefsi ise diğer insanlara nispetle ölüdür. Onların nefisleri huzur bulmuştur. Allah'ın vaadini gerçekleştireceği konusunda gönlü rahattır, tehdidinden de korkar.

Allahım! Dostlarına verdiğin bu nimetini bizlere de ver. Bize dünyada ve ahirette güzellikler ver ve bizi cehennem azabından koru.

ON BEŞİNCİ SOHBET

Abdülkâdir Geylânî (r.a.) 9 Zilkade 545 tarihinde
Pazar günü sabahı Ribat'ta şöyle sohbet etti:

İnanan ilerisi için azık edinir, inkâr edense sadece dünyada yararlanır. İnanan ilerisi için azık edinir, çünkü o, öyle bir yol üzerindedir ki az mala kanaat eder, çoğunu ise ahirete gönderir. Kendi için dünyada, yolcuya yetecek miktarda, kendini taşıyacak kadar bir azık bırakır. Bütün malını ahirete yönlendirir. Kalbi ve bütün düşüncesi oradadır. Kalbi dünyadan tamamen ilgisini kesmiştir. Bütün tâatlerini, dünyaya ve dünyadakilere değil, ahirete yönlendirir. Yanında helâl ve temiz bir yiyecek varsa yedirmek için fakirleri tercih eder. Çünkü ahirette ondan daha iyisini tadacağını bilir. İlim sahibi olan ve ilmiyle amel eden bir müminin bütün çabası, himmeti Allah'a yakınlık ve ahiretten önce daha dünyada iken kalbinin Allah'a ermesidir. Allah'a yakınlık, kalbin atacağı adımların son sınırıdır, sırrın da içinde sakladığı en son şeydir. Ben seni ayakta, otururken, secdede, rûkû ederken, geceleri uyanık ve yorgun görüyorum ama kalbin hâlâ yerinde sayıyor, varlık evinden bir türlü çıkamıyor ve alışkanlıklarından bir türlü vazgeçemiyor. Mevlanı aramakta kararlı ol. Bu kararlılık, seni birçok yorgunluktan kurtaracaktır. Sıdk gagasıyla varlık yumurtanı gagala, insanlara görünme ve tevhid ve ihlas belgelerini onlara arzetme duvarlarını yık artık. Zühd eliyle mal arayıp kazanma kafesini kır ve kalbinle uç. Bu uçuş Rabbine yakınlık denizinin kıyısına ininceye kadar sürsün. İşte o zaman sana kader kaptanı gelecek ve

beraberinde inayet gemisi olacaktır ve o gemi seni alıp Rabbinin yanına götürecektir. Bu dünya bir denizdir, imanın o denizde yüzen gemidir. Bundan dolayı Lokman Hakîm şöyle demiştir: *"Oğlum! Dünya bir denizdir, iman onun gemisidir. Kaptan ibadetlerdir. Kıyısı ahirettir".*

Ey günahlarda diretenler! Pek yakında körlük, sağırlık, kötürümlük, fakirlik ve insanların size karşı kalp katılığı vakti gelecektir. O zaman mallarınız zarar ziyanla, el koymalarla, hırsızlıklarla kaybolup gidecektir. Akıllı olun ve Rabbinize dönün. Mallarınızı Allah'a eş tutup da mallarınıza güvenmeyin. Mallarınıza çakılıp kalmayın. Mal sevgisini kalbinizden çıkarın, evlerinizde, ceplerinizde, kölelerinizin, bekçilerinizin yanında tutun ve ölümü gözetleyin. Hırsınızı azaltın ve çok ileriye ait planlar kurmayı bırakın. Bayezid Bistami'den şöyle dediği nakledilmiştir: *"İrfan sahibi bir mümin Allah'tan ne dünyayı, ne de ahireti ister. Mevlasından yalnızca Mevlasını ister".*

Oğlum! Kalbinle Allah'a dön. Allah'a tevbe etmiş olan O'na dönendir. Allah'ın *"Rabbinize dönünüz"*[37] buyruğu, herşeyi O'na teslim edin demektir. Nefislerinizi O'na teslim ediniz ve onu Allah'ın kaza ve kaderinin, emir ve yasaklarının ve evirip çevirmesinin önüne bırakınız, kalplerinizi de dilsiz, elsiz, ayaksız, gözsüz, nasıl ve niye demeden ve karşı çıkmadan, tartışmadan, uyum göstererek ve doğrulayarak O'nun huzuruna bırakınız.

"Emir doğrudur, kader doğrudur, ezelden çizilmiş olan yazgı elbette doğrudur" deyin. Böyle yapabilirseniz hiç şüphe yok ki kalpleriniz Allah'a dönmüş ve O'nu müşahede etmiş olur. Onun dışında hiçbir şeye ısınmaz, aksine arştan ferşe kadar her ne varsa hepsinden kaçar, bütün yaratılanlardan kaçar, sonradan olmuş herşeyi üzerinden çıkarıp atar ve öylece kalır. Mürşidlere ancak onlara hizmet eden ve onların Allah'a karşı sergilemiş oldukları bazı davranışları ve halleri görmüş olanlar saygılı davranır.

Allah dostları, övgüyü ve yergiyi gece gündüz gibi, yaz kış gibi kabul etmişlerdir. Her ikisini de Allah'tan bilirler. Çünkü bunları yapmaya Allah'tan başka kimsenin gücü yetmez. Bunu kesinkes anladıkları için kendilerini övenlere aldırmaz ve yerenlere de savaş açmazlar ve onlarla hiç uğraşmazlar. İnsanların sevgisi ve nefreti onların kalplerinden çıkmıştır. Sevmezler, nefret etmezler, sadece acırlar. İcraatı olmayan bilginin sana ne faydası olabilir? Allah seni ilmine rağmen sapkınlıkta bırakmıştır. İnsanlar için, seni tanıyıp mallarını sana sunmaları için, evlerinde ve sohbetlerinde seni övmeleri için ilim öğreniyor, namaz kılıyor, oruç tutuyorsun. Farzet ki bu gerçekleşti. Ölüm, azap, darlık ve korkular seninle onlar arasına girdiği zaman sana onların hiçbir faydası olmayacak, onlardan alıp biriktirdiğin malları da başkaları yiyecek, sa-

37. Zümer / 54

na da onun cezası ve hesabı kalacak.

A yüz çeviren, a mahrum! Sen boşuna çalışıp yorulanlardansın. Bugün dünyada yoruluyorsun, yarın da âhirette yorulacaksın. İbadet bir sanattır, onun ustaları ise Allah'ın veli kulları ve Hakk'a yakın ihlaslı kullar olan ebdâllerdir. İlmiyle amel eden âlimler Allah'ın yeryüzündeki sözcü ve elçileridir, peygamberlerin mirasçılarıdır.

A hevesliler! A laf kalabalığı ile ve zâhir fıkhı ile uğraşıp duran ve bâtın fıkhından bîhaber olanlar! Sözcüler ve mirasçılar sizler değilsiniz.

Oğlum! Sen hiçbir şey üzere değilsin. Senin müslümanlığın sağlam değil. Müslümanlık, şâhitliğin, üzerine kurulduğu temeldir. Senin şâhitliğin tam değil. "Allah'tan başka ilah yoktur" diyorsun ama yalan söylüyorsun. Senin kalbinde bir sürü ilah var. Sultandan ve şehrin valisinden korkmak birer ilahtır. Kazanca, kâra, güce, kuvvete, işitmeye, görmeye ve tutmaya güven duymak birer ilahtır. İnsanların zarar ve fayda verdiklerini, sana vermeye ya da senden bir şeyi engellemeye muktedir olduklarını düşünmek bir ilahtır. İnsanlardan çoğu kalpleriyle bunlara güvenir fakat Allah'a güvendikleri izlenimi verirler. Onların Allah'ı zikretmeleri genellikle kalpleriyle değil, dilleriyle olur. Bu konuda kendileriyle tartışıldığı zaman da hemen kızarlar ve "Bizim hakkımızda nasıl böyle bir şey söylenebilir? Biz müslüman değil miyiz?" derler. Öte dünyada bu gizli haller ortaya çıkacak ve rezil olacaklar.

Yazık sana! "İlah yok" sözünde kapsamlı bir inkâr, "Allah'tan başka" sözünde ise ilahlığın tamamıyla Allah'a ait olduğunu ispat vardır. Her ne zaman kalbin Allah'tan başka bir şeye güvenirse ispatından yalan söylemiş olursun ve güvendiğin şey senin ilahın olur. Görünüşe itibar edilmez. İnanan, birleyen, ihlaslı olan, takva ve vera sahibi olan, zühd sahibi olan, yakinen inanan, bilen, amel eden, yöneten sadece kalptir. Diğer uzuvlarsa onun askerleri ve tâbileridir. "Allah'tan başka ilah yok" dediğin zaman bu sözü önce kalbinle, sonra dilinle söyle ve başkasına değil, sadece O'na güven ve dayan. Dışını hükümlerle, içini de Hak ile meşgul et. İyiliği ve kötülüğü dışında bırak. İçinde iyiliğin ve kötülüğün Yaratıcısıyla uğraş. Her kim O'nu tanırsa huzurunda eğilir ve önünde dil sus pus olur. O'na ve güzel kullarına alçakgönüllü davranır, kaygısı, kederi, ağıdı çoğalır, korkusu, hayası, geçmişteki eksiklerine pişmanlığı artar, sahip olduğu marifet, bilgi ve yakınlığın kaybolup gitmesinden sakınır. Çünkü Allah (c.c.) dilediğini yapandır. Yaptığından sorguya çekilmez, başkaları ise sorguya çekilir. İki düşünce arasında tereddüd eder ve önceden yaptığı hataları, bilgisizliklerini ve aşırı neşeli olduğunu düşünür ve utancından erir, hesaba çekilmekten korkar ve geleceğe bakar. Kabul mü edilecek, reddedilip verilenler elinden mi alınacak yoksa olduğu gibi mi bırakılacak? Kıyamet gününde inananlarla mı, yoksa inkâr edenlerle mi birlikte olacak? Bundan dolayı Hz. Peygamber (s.a.v.) *"Ben sizin içinizde Allah'ı en çok tanıyan ve O'ndan en çok korkanını-*

zım" buyurmuştur. Ârifler içinde kendine güven gelen çok az kimse vardır. Ona kendi hakkında önceden belirlenmiş olan yazgısı okunur. Sonunun neye varacağını bilir. Sırrı, levh-i mahfuzda kendi için yazılmış olanı okur, sonra kalbe de bunu haber verir ve saklamasını, nefsi bundan haberdar etmemesini emreder. Bu işin başlangıcı teslim olmak, emirlere uymak, yasaklardan kaçmak ve sıkıntılara sabretmektir. Bitişi ise Allah dışında herşeyi kalbinden çıkarıp atmak, altınla toprağı, övgü ile yergiyi, verme ile vermemeyi, cenneti ve cehennemi, nimeti ve sıkıntıyı, zenginlik ve fakirliği, yaratılanların varlığını ve yokluğunu bir tutmaktır. Bütün bunlar tamamlanınca bunların ardından Allah gelir, sonra da Allah tarafından insanlar üzerindeki yöneticilik ve velayeti onaylanır. Allah'ın heybetini ve nurunu taşıdığı için onu her gören ondan faydalanır.

Allahım bize dünyada ve âhirette güzellik ver ve bizi cehennem azabından koru.

ON ALTINCI SOHBET

Abdülkâdir Geylânî (r.a.) 11 Zilkade 545 tarihinde
Salı günü akşamı medresede şöyle sohbet etti:

Hasan Basrî (r.a.) şöyle demiştir: *"Dünyayı aşağılayın. Çünkü Allah'a yemin ederim ki o, aşağılanmadıkça güzelleşmez".*

Oğlum! Kur'an'la amel etmek Kur'anın derecesini anlamanı sağlar. Sünnetle amel etmek de Peygamberimiz Hz. Muhammed'i (s.a.v.), tanımanı sağlar. O, kalbi ve himmetiyle sûfîlerin kalplerinin etrafından ayrılmaz. Güzelleştiren, sırlarını parlatan ve süsleyen, yakınlık kapısının açılmasını isteyen, tarayan, kalpler ve sırlar ile Rableri arasında elçilik yapan, Odur. Ona yaklaşılan her adımda sevinç artar. Bu hâle mazhar olan kimsenin şükretmesi ve itaatinin artması gerekir. Bunun dışında bir sebeple sevinmek ise kuru bir hevestir. Câhil dünyada sevinir, âlim ise kederlenir. Câhil kaderle çekişir, âlim ise uyum gösterir ve razı olur.

A zavallı! Kaderle çekişme, helak olursun. Aslolan, Allah'ın fiillerine razı olmak ve kalpten insanları çıkarıp o kalple insanların Rabbinin karşısına çıkmaktır. Allah'a, peygamberlerine ve güzel kullarına uymaya devam ettiğin zaman kalbinle, sırrınla ve mânânla O'nun karşısına çıkarsın. Sâlihlere hizmet edebiliyorsan bunu yap. Çünkü bu, dünyada da, ahirette de senin için hayırlıdır. Dünyanın tamamına sahip olsan ama kalbin onların kalbi gibi olmasa bir zerreye bile sahip olmuş sayılmazsın. Kalbi

Allah'a ait olup dünyada ve ahirette Onunla birlikte olan kimseler havas ve avamın arasında Allah'ın hükmüyle hükmederler.

Yazık sana! Yerini bil. Sen onların yanında nesin ki? Senin bütün kaygın yemek, içmek, giyinmek, evlenmek, dünya malını toplamak ve dünyaya karşı çok istekli olmaktır. Sen, dünya işleri için çok gayret ediyor, ahiret işlerinde ise tembellik ediyorsun. Etini çürütüyor, kurtlara ve böceklere yem yapıyorsun. Hz. Peygamber'den (s.a.v.) şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir: *"Allah'ın bir meleği vardır. Her sabah ve akşam "Ey insanoğlu! Ölmesi için çocuk doğurunuz, harab olup yıkılması için, bina yapınız ve düşmanlarınız için toplayınız"* diye seslenir. İnanan kimsenin, bütün işlerinde düzgün bir niyeti vardır. Dünyada dünya için çalışmaz. Dünyada ahiret için bina yapar. Camileri, köprüleri, okulları ve sınır boylarını imar eder. Müslümanların yollarını düzeltir. Bunun dışında bina yaparsa o da ailesi, dullar, fakirler ve mutlaka yapılması gereken yerler içindir. Bunu yapar ki ahirette de bunun yerine kendisi için bir bina yapılsın. Tabiatı, hevası ve nefsi için bina yapmaz. İnsanoğlu sağlam iman sahibi olunca bütün hallerinde Allah'la birlikte olur. Yokluğu da, varlığı da Allah'la beraber olur. Kalbi peygamberler kervanına katılır. Onların getirdiklerini diliyle söyleyerek, amel ederek, inanarak kabul eder. Hiç şüphe yok ki dünyada ve ahirette onların arasına girecektir. Allah'ı hatırlayan her zaman diridir, bir hayattan başka birine geçer. Küçük bir zaman dilimi dışında onun için ölüm yoktur. Zikir kalbe yerleşince diliyle zikretmese bile kulun Allah'ı zikretmesi süreklilik kazanır. Kul Allah'ı zikretmeye devam ettiği sürece O'na uyumu ve fiillerinden hoşnutluğu da devam eder. Yazın gelişinde Allah'a uyum göstermezsek Allah yazın sıcağını artırır, kışın gelişinde uyum göstermezsek kışın soğuğunu artırır. Her ikisinde de uyum göstermek onların vereceği eziyeti ve etkilerinin şiddetini yok eder. Bela ve musibetlere uyum göstermek de başa musibet geldiğinde sıkıntıyı, darlığı, bıkkınlığı giderir. Allah dostlarının işleri ne kadar enteresan, halleri ne kadar güzeldir! Allah tarafından kendilerine güzel bir koku gelince Allah onları marifet yağmuruyla sular, lütuf kucağında uyutur ve yakınlığını onlara hissettirir. Hiç şüphe yok ki Onunla birlikte olup O'nun dışında herşeyden uzaklaşmak onların hoşuna gider. Allah'ın huzurunda hep heybete düşmüş ölüler gibidirler. Allah dilediği zaman onları yeniden diriltir, kaldırır, hayat verip uyandırır. Onlar Allah'ın önünde, mağara arkadaşları gibidir. Allah onlar hakkında *"Biz onları bir sağa, bir sola döndürürüz"*[38] buyuruyor. Onlar insanların en akıllılarıdır. Bütün hallerinde Rablerinden bağışlanma diler ve kurtuluş beklerler. Onların ulaşmak istedikleri yüksek gayeleri budur.

Yazık sana! Cehennemliklerin amelini işliyorsun ama buna rağmen cenneti ümit ediyorsun. Sen ümit edilmeyecek bir durumda ümit ediyorsun. Aldanıp da ödünç malı

38. Kehf / 18

kendinin sanma. Yakında senden alınacak. Allah hayatı sana ödünç vermiştir ki kendisine itaat edesin. Sense onu kendinin sandın ve dilediğin gibi kullandın. Âfiyet de senin yanında bir ödünçtür. Zenginlik, güven, makam ve sana verilmiş diğer bütün nimetler de senin yanında ödünçtür. Bu ödünçleri kusurlu kullanma. Çünkü onlar senden istenecek ve sen onlardan sorguya çekileceksin. Sizin sahip olduğunuz bütün nimetler Allah'tandır. Onların yardımıyla Allah'a itaat ediniz. Sizin rağbet ettiğiniz herşey Allah dostlarına göre insanı oyalayan birer meşguliyettir. Allah dostları dünyada ve ahirette Allah'la beraber olmaktan başka şey istemezler. Sûfîlerden biri şöyle demiştir: *"İnsanlar hakkında Allah'a uy, fakat Allah hakkında insanlara uyma".* Kırılan kırılmış, onarılan onarılmıştır. Allah'a uymanın nasıl olacağını Allah'ın salih kullarından öğreniniz.

ON YEDİNCİ SOHBET

Abdülkâdir Geylânî (r.a.) 14 Zilkade 545 tarihinde
Cuma günü sabahı medresede şöyle sohbet etti:

Rızkını dert etme. Çünkü o seni, senin onu aradığından daha çok aramaktadır. Bugünün rızkını elde edince, dünün rızkını aramayı bıraktığın gibi, yarının rızkını düşünmeyi de bir yana bırak. Dün geçmiştir, yarına çıkıp çıkmayacağını ise bilemezsin. Seni içinde olduğun gün için uğraş. Allah'ı tanısaydın rızık aramak yerine O'nunla uğraşırdın. Heybeti senin rızık aramana engel olurdu. Çünkü Allah'ı tanıyanın dili tutulur. Ârif kul, Allah'ın huzurunda her zaman dilsizdir. Bu dilsizlik, Allah onu insanların yararı için geri gönderinceye kadar devam eder. İnsanların içine tekrar girince dilindeki tutukluk kaldırılır. Musa (a.s.) koyun otlatırken dilinde bir tutukluk ve aşırı hızlılık vardı. Allah onu insanlara göndermeyi dileyince ona ilham etti de o *"Dilimdeki düğümü çöz ki sözümü anlasınlar"* diye dua etti. O, sanki şöyle demek istemişti: "Otlakta koyun otlatırken buna ihtiyaç duymamıştım. Şimdi ise insanlarla uğraşmamı ve konuşmamı gerektiren bir işle görevlendirildim. Dilimdeki düğümü çözerek bana yardımcı ol".

Bu duası üzerine dilindeki düğüm çözüldü. Küçüklüğünde, başka çocukların birkaç kelime söyleyebildiği bir dönemde, fasih ve anlaşılır doksan kelime konuşurdu. Asiye ve Firavun'un yanında vakti gelmeden konuşmak istedi. Bunun üzerine Allah onun ağzına bir tutukluk verdi.

Oğlum! Senin, Allah'ı ve Resulünü, Allah'ın veli kullarını, peygamberlerinin insanlar içindeki halef ve bedellerini pek tanımadığını görüyorum. Sen mânâdan mah-

rumsun. Sen kuşsuz bir kafes, yıkık ve ıssız bir evsin, kurumuş ve yaprakları dökülmüş bir ağaçsın. Kulun kalbinin mamur olması müslümanlığı ile, sonra da müslümanlığın gerçek olup olmadığının kontrol edilmesi iledir ki bu da gönülden teslim olmaktır. Sen bütün varlığını Allah'a teslim et ki O da nefsini ve başkalarını sana teslim etsin. Kalbinden kendini ve başkalarını çıkart ki Allah'ın huzurunda kendinden ve başkalarından soyutlanmış olarak durabilesin. Allah dilediği zaman seni giydirir, kuşatır ve insanlara yeniden gönderir. Sen de Peygamberin ve onu Gönderenin rızası için kendin ve başkaları hakkında, Allah'ın emrini yerine getirirsin. Sonra da vereceği emirleri bekler ve hakkında vereceği hükümlere uyarsın. Allah'tan başka herşeyden uzaklaşan ve kalp ve sır ayakları üzerinde Allah'ın huzurunda duran kimse Musa'nın (a.s.) dediği gibi, hal diliyle *"Rabbim! Razı olman için sana acele geldim"* der. Dünyamı, ahiretimi ve bütün insanları azlettim, sebeplerle ilgimi kestim, sahte rableri boynumdan çıkartıp attım ve benden razı olman için ve daha önce onlarla birlikte durduğumdan dolayı beni bağışlaman için sana aceleyle geldim.

A bilgisiz! Senin bununla ne işin var? Sen nefsinin, dünyanın ve hevanın kölesisin. Sen insanların kölesisin, onları ortak koşuyorsun. Çünkü yarar ve zararı onların verdiğini düşünüyorsun. Sen cennet peşindesin, oraya girmek istiyorsun, cehenneme girmekten de korkuyorsun. Kalpleri ve gözleri çekip çeviren ve bir şeyi var etmek istediğinde "ol" demesi yeterli olana karşı siz neredesiniz?

Oğlum! Yaptığın ibadetlere aldanma ve onları beğenme. Allah'tan onları kabul etmesini iste ve seni ibadetlerinden uzaklaştırmasından da sakın. İbadetine "günah oluver", rahat yaşantına da "sıkıntı oluver" denilmesinden seni emin kılan nedir? Allah'ı tanıyan, hiçbir şeye güvenmez ve aldanmaz. Dinini kurtarmış olarak ve Allah'la arasındaki ilişkiyi koruyarak dünyadan çıkmadıkça kendini güvende bilmez.

Ey cemaat! Kalp amelleri işlemeye ve kalbinizi ihlaslı tutmaya bakın. Olgun ihlas, ameli Allah'ın dışındaki herkesten saklamakla olur. Aslolan Allah'ı bilmektir. Sizin çoğunuzun tek başınayken ve insanlar arasındayken, sözünde ve fiilinde yalancı olduğunu görüyorum. Sizin sebatınız yok. Eyleme dönüşmeyen sözleriniz, ihlassız ve tevhidsiz fiilleriniz var. Mihenk taşı ettiğin amellerin geçersiz olduğunu ortaya çıkartırsa sana hangi şeyin yararı dokunabilir? Allah'ın seni kabul etmesini ve senden razı olmasını istiyorsun. Yakında ateş yakılıp da paran eritilince elindeki altının kalitesizliği ortaya çıkacak ve sen rezil olacaksın. Bu ak, bu kara, bunun durumu karışık, denilecek. Herkes kıyamet gününe sana sırtını dönüp gidecek. İkiyüzlülük yaptığın bütün amellerin böyle değerlendirilecek. Allah'tan başkası için yapılan her amel boştur. Amel edin, sevin, beraber olun, benzeri olmayan, işiten ve gören Allah'tan isteyin.

(Diğer ilahları) inkâr edin, (sadece O'nu) ispat edin. O'nu, zatına lâyık olmayan şeylerden tenzih edin, lâyık olan özelliklerini de ispat edin. Bu da kendinin ve peygamberinin, Allah'ın zatı için razı olduğu özelliklerdir. Bunu yaptığınız zaman Allah'ın sıfatlarını

kullardakine benzetme ve sıfatları hepten yok sayma itikadı (teşbih ve ta'tîl), kalbinizden çıkar gider. Allah'a, peygamberine ve sâlih kullarına karşı saygılı ve yüceltici olun. Kurtuluş istiyorsanız yanıma edebli bir şekilde gelin. Yoksa gelmeyin. Siz hep boş işlerle uğraşıyorsunuz. Boş işleri bırakın. Yanımda olduğunuz şu anda, topluluk içinde akıllarınız ve anlayışlarınız ötesinde Allah'a saygılı ve edepli davranan birileri bulunabilir. Aşçı pişirdiği yemeği bilir, ekmekçi de ekmeğini iyi bilir. Usta sanatını bilir. Davet sahibi de neye davet ettiğini ve davetine kimlerin geldiğini bilir. Dünyanız kalplerinizi kör etmiş, kalplerinizle birşey görmüyorsunuz. Dünyadan sakının. Çünkü dünya kendisini size tekrar tekrar sunar ve derece derece sizi azaba yaklaştırır ve sonunda da sizi boğazlar. Sarhoş edici içeceklerini size ikram eder. Sonra ellerinizi ve ayaklarınızı paramparça eder ve gözlerinizi çıkarır. Sarhoşluk geçip ayıldığınızda size ne yaptığını görürsünüz. Dünyayı sevmenin, onun peşinde koşmanın, dünyaya ve dünya malını toplamaya karşı aşırı istekli olmanın sonu budur. Dünyanın yapacağı şey budur. Bundan dolayı ondan sakının.

Oğlum! Sen dünyayı sevdiğin sürece kurtuluşun yoktur. Ve sen ey Allah'ı sevdiğini iddia eden kimse! Ahireti veya başka bir şeyi birazcık bile sevdiğin sürece kurtulamaz, sağlam kalamazsın. Seven ârif kul, ne bunu, ne de ötekini sevmez. Allah'ın dışındaki hiçbir şeyi sevmez. Allah sevgisi tamamlanıp gerçeğe dönüşünce dünyadaki kısmetleri bereketli ve eksiksiz olarak gelir. Ahirete vardığında da böyledir. Terkedip arkasına attığı herşeyi Allah'ın yanında bulacaktır. Terkettikleri onu geçip ahirete gitmişlerdir. Çünkü o, onları Allah rızası için terketmiştir. Allah veli kullarına, kısmetlerini uzakta olsalar bile verir. Kalbin aldığı tadlar gizlidir. Nefsin aldığı tadlar ise açıktır. Kalbin aldığı tadlar ancak nefsi tad alacağı şeylerden alıkoyduktan sonra gelir. Nefis engellenince kalbin hazlarının kapıları açılır. Kalp Hak'tan gelen hazlarına doyunca da nefis için acıma gelir. Bu kula "nefsini öldürme" denir. İşte o zaman nefsin hazları da gelir, o da huzurlu bir şekilde onları alır. Senin dünyaya rağbetini artıran kimselerle oturmayı bırak da dünyaya olan ilgini azaltacak kimselerle oturma yolunu ara. Cins cinse çeker, birbiri içinde dolaşırlar. Seven, içlerinde sevdiğini buluncaya kadar sevenler arasında dolaşır. Allah'ı sevenler onun için birbirini severler. Hiç şüphe yok ki O da onları sever ve birbirine kenetler. Onlar imana, tevhide ve amellerde ihlasa davette yardımlaşırlar. Birbirinin elinden tutar ve Allah'ın yoluna iletirler. Hizmet edene hizmet edilir, iyilik eden iyilik görür, verene verilir. Sen cehennem için çalışırsan ahirette cehenneme girersin. Yaptığının karşılığını görürsün. Olduğunuz gibi yönetilirsiniz. Amelleriniz sizin işçilerinizdir. Cehennemliklerin amelini işliyor ve Allah'tan cennetleri bekliyorsun. Cennetliklerin amellerini işlemeden cenneti nasıl temenni edebiliyorsun? Dünyada kalp sahipleri sadece azalarıyla değil, aynı zamanda kalpleriyle amel edenlerdir. Kalbin onayı olmadan yapılan amelin etkisi ne olabilir ki? Gösterişçi, azalarıyla amel eder. İhlaslı ise kalbi ve azalarıyla amel eder, azalarından önce kalbiyle amel eder. İnanan diridir, münafık ise ölüdür. İnanan kimse Allah için amel eder, münafık ise insanlar için amel eder ve onlardan yaptığı amele karşılık övgü ve bahşiş ister. İnananın ameli, içinde ve

dışındadır, yalnızken ve insanlar arasındaykendir, darlıkta ve bolluktadır. Münafığın ameli ise sadece insanlar arasında iken ve bolluk içinde ikendir. Sıkıntı geldiğinde ameli bırakır. Allah'la beraberliği de yoktur. Allah'a, peygamberlerine ve kitaplarına da imanı yoktur. Haşrı, neşri ve hesap gününü hiç hatırlamaz. İmanının sebebi dünyada iken canını ve malını kurtarmaktır. Ahirette Hakk'ın azabı olan cehennem azabından kurtulmak gibi bir kaygısı da yoktur. İnsanlar içindeyken namaz kılar, oruç tutar ve ilim öğrenir. Yalnız kaldığı zamansa asıl işine ve inkâr ediciliğine geri döner.

Allahım biz bu durumdan sana sığınırız. Dünyada ve öte tarafta senden ihlas istiyoruz. Amin.

Oğlum! Amellerinde ihlaslı olmaya bak. Ameline bakmayı ve yaptığın amele Yaradandan ve yaratılanlardan karşılık beklemeyi bırak. Allah'ın vereceği nimetler için değil, sırf Allah rızası için amel et. Allah'ın rızasını arayanlardan ol. O'nun rızasını ara ki sana versin. Sana verdiği zaman dünyada da, ahirette de cenneti elde etmiş olursun. Dünyadaki cennet Allah'a yakınlık, ahirette ise O'nun cemalini seyretmektir. Allah'ın vaad ettiği şeye karşılık vermesi bir alışveriştir.

Oğlum! Kendini ve malını, Allah'ın kader, hüküm ve kazasına teslim et. Satılan malı, satın alana teslim et, O, yarın sana bedelini verecektir.

Ey Allah'ın kulları! Kendinizi O'na teslim edin. Bedel de, bedel karşılığı da O'na aittir. "Can da, mal da, cennet de, senin dışındaki herşey de Sana aittir. Senden başka bir dileğimiz yoktur" deyin. Ev alınmadan önce komşu seçilmelidir, yola çıkmadan önce yol arkadaşı bulunmalıdır.

Ey cenneti isteyen! Onun satın alınması ve imar edilmesi yarın değil, bugündür. Nehirlerini yarın değil, bugünden çoğalt ve suyunu akıt.

Ey cemaat! Kıyamet gününde kalpler ve gözler çevrilir. Ayakların kaydığı gün, Allah'a yaklaştırılmış olanlardan herbiri iman ve takva ayağı üzerinde durur. Ayakların yere sağlam basması iman miktarıncadır. O gün haksızlık edenler "nasıl oldu da haksızlık ettim" diye parmaklarını ısırırlar. Bozguncular "nasıl oldu da bozgunculuk yaptım, düzeltmedim, Mevlamdan nasıl da kaçtım" diye parmaklarını ısırırlar.

Oğlum! Ameline aldanma. Çünkü amellerin hükmü neticesine göredir. Allah'tan sonunu güzelleştirmesini ve ruhunu en sevdiği ameller üzerindeyken almasını iste. Tevbe ettiğinde tevbeni bozup da yeniden günaha dönmekten sakın ve kimsenin sözüyle tevbenden dönme. Nefsine, hevana, tabiatına uyma ve Mevlanın emrinden çıkma.

Bugün ve yarın Allah'a isyan edersen Allah yardımını senden keser ve seni kendi haline bırakır. Allahım! Sana itaatte bizlere yardımcı ol ve sana karşı bir günah işlediğimizde bizi kendi halimize bırakma. Bize dünyada ve ahirette güzellikler ver ve bizi cehennem azabından koru.

ON SEKİZİNCİ SOHBET

Abdülkâdir Geylânî (r.a.), 16 Zilkade 545 tarihinde
Pazar günü sabahı Ribat'ta şöyle sohbet etti:

Allah sana iki cihaddan haber vermiştir. Bunlar zâhir ve bâtın cihadlarıdır. Bâtın cihadı nefis, heva, tabiat ve şeytana karşı mücadele etmek, küçük ve büyük günahlara tevbe etmek, tevbede sebat etmek ve haram arzuları terketmektir.

Zâhir cihadı ise Allah'a ve peygamberine karşı gelen inkârcılarla mücadele etmek, onların kılıç, mızrak ve oklarına göğüs germek ve bunun sonucunda öldürmek ya da öldürülmektir. Bâtın cihadı zâhir cihadından daha zordur. Çünkü bâtın cihadı kişiden hiç ayrılmayan ve durmadan yenilenen bir cihaddır. Nefsin alışmış olduğu haramlarla ilgisini kesmek, dinin emirlerine uymak ve yasaklarını terketmek demek olan bu cihad nasıl daha zor olmasın ki? Her iki cihadda da Allah'ın emrini yerine getiren kimse her iki cihanda da mükâfatını alacaktır. Şehidin cesedindeki yaralar sizden birinin elinden kan aldırdığı yer gibidir, acısı yoktur. Günahlarından tevbe etmiş olan ve nefsiyle mücadele eden kimse hakkında ölüm susuz kimsenin soğuk su içmesi gibidir.

Ey cemaat! Biz sizden bir şey yapmanızı istiyorsak ondan daha iyisini size vereceğimiz için istiyoruz. Murad olan kimseye, her an kalbi tarafından emirler ve yasaklar gönderilir, diğer insanlar ve Allah'a, peygamberine düşmanlık eden münafıklar ise böyle değildir. Onlar Allah'ı bilmedikleri ve O'na karşı düşmanlık ettikleri için

cehenneme gireceklerdir. Dünyada iken Allah'ın emirlerine uymuyorlardı, nefis, heva, tabiat, alışkanlık ve şeytanlarına uyuyorlardı, dünyalarını ahiretlerine tercih ediyorlardı, onlar nasıl cehenneme girmesinler ki? Bu Kur'an'ı işitmişlerdi de inanmamışlar, emirlerini yerine getirmemişler, yasaklarından kaçmamışlardı, nasıl cehenneme girmesinler?

Ey cemaat! Bu Kur'an'a inanın, onunla amel edin ve amellerinizde ihlaslı olun. Amellerinizde gösteriş ve münafıklık yapmayın, insanların amellerinizi övmesini, sizi mükâfatlandırmasını beklemeyin. İnsanlardan çok azı bu Kur'an'a inanır ve onunla Allah rızası için amel eder. Bundan dolayı ihlaslılar az, münafıklar ise çok olmuştur. Allah'a ibadet konusunda ne kadar tembel, Allah'ın ve sizin düşmanınız olan şeytana itaatte ne kadar da güçlüsünüz!

Allah dostları, bir an olsun Allah'ın yükümlü tuttuğu işlerden boş kalmamayı isterler. Çünkü bilirler ki Onun yükümlü tuttuğu işlere, kaza ve kaderine katlanıp sebat göstermekte dünya ve ahiretçe çok hayırlar vardır. Tasarruflarında ve çekip çevirmesinde Allah'a rıza gösterirler. Bazen sabreder, bazen şükrederler. Bazen yakından, bazen uzaktadırlar. Bazen yorgun, bazen rahatlık içindedirler, bazen zengin, bazen fakirdirler, bazen afiyette, bazen de hastadırlar. Onların tüm emeli kalplerini Allah'la birlikte tutmaktır. Bu onların en çok önem verdiği şeydir. Kendi kurtuluşlarını ve diğer insanların kurtuluşlarını temenni ederler. Daima Allah'tan, insanların yararına olan şeyler isterler.

Oğlum! Sahih ol ki fasih olasın. Hükümde sahih ol ki bilgide fasih olasın. Yalnızken sahih ol ki insanlar içinde fasih olasın. Bütün esenlik ve selamet, Hakk'a itaattedir. O da Allah'ın emrettiklerini tutmak, yasaklarını terketmek ve bütün hükümlerine sabretmektir. Her kim Allah'ın emirlerine olumlu yanıt verirse Allah da onun dualarını kabul eder. Kim de Allah'a itaat ederse Allah bütün insanları ona itaat ettirir.

Ey cemaat! Benim sözlerimi kabul edin. Çünkü ben sizin iyiliğinizi istiyorum. Ben içinde bulunduğum her işte, kendimden ve sizden tarafım. Ben Allah'tan tarafım. Hepimiz hakkında Allah'ın tasarruflarında bize mutluluk vermesini isterim. Beni töhmet altında bırakmayınız. Çünkü ben, kendim için ne istiyorsam sizin için de onu istiyorum. Hz. Peygamber (s.a.v.) *"İman eden, kendi için istediğini müslüman kardeşi için de istemedikçe imanını olgunlaştırmış olmaz"* buyurmuştur. Bu, Hz. Adem zamanından kıyamet gününe dek peygamberlerin ve sıddıkların önderi, şefaatçimiz, öncümüz, elçimiz, büyüğümüz ve komutanımızın sözüdür. O, kendisi için istediğinin bir benzerini de müslüman kardeşi için istemeyen kimsenin olgun imana sahip olmadığını ifade etmiştir. Kendin için en güzel yiyecekler, en kaliteli giysiler, en konforlu evler, en güzel yüzler ve çok mal isterken müslüman kardeşin için bunun tersini istiyorsan kâmil bir imana sahip olduğun iddiasında yalancısın demektir.

Ey az tedbirli! Fakir komşun var, fakir ailen var. Zekat borcu olan malın var. Gittikçe artan bir kazancın var. İhtiyaç duyduğundan fazla malın var. Senin onlara vermemen, içinde bulundukları fakirliğe razı olman demektir. Fakat nefsin, hevan, şeytanın senin arkanda olunca hiç şüphesiz iyilik yapman kolay olmayacaktır. Sende aşırı hırs, çok ileriye yönelik hedefler belirleme, dünya sevgisi, takvasızlık ve inanç azlığı var. Sen bilmeden kendini, malını ve insanları Allah'a eş tutuyorsun. Kimin dünyaya rağbeti aşırı olur, ona karşı aşırı istekli olur, ölümü, Allah'ın huzuruna çıkacağını unutur, haram ve helâli birbirinden ayırmazsa *"Bu hayat bizim dünya hayatımızdan ibarettir, ölür, diriliriz, bizi zamandan başka bir şey öldürmez"* diyen inkârcılara benzemiş olur.

Sanki o müşriklerden birisin de İslamı bir zinet olarak takınıyorsun, kelime-i şehadetle kan aldırıyorsun ve namazda ve oruçta müslümanlara ibadet olarak değil de alışkanlık olarak uyuyorsun. İnsanlara kendini takva sahibi olarak sunuyorsun, kalbin ise günahkâr. Bunun sana hiçbir yararı olmaz.

Ey cemaat! Akşamleyin iftarınızı haramla açacaksanız gündüzün açlık ve susuzluk çekmenizin size ne gibi bir faydası olabilir! Gündüz oruç tutuyor, gece günah işliyorsunuz.

Ey haram yiyiciler! Siz gündüz nefislerinizin su içmesine engel oluyor, sonra müslümanların kanlarıyla iftar ediyorsunuz (yani gıybet ediyorsunuz). Kiminiz de gündüz oruç tutuyor, gece fâsıklık ediyor. Hz. Muhammed (s.a.v.) *"Ümmetim Ramazan ayını yücelttiği sürece yardımsız kalmaz"* buyuruyor. Ramazan ayının yüceltilmesi, takva ile ve dinin sınırlarını koruyarak Allah rızası için oruç tutmakla olur.

Oğlum! Oruç tut, iftar ettiğinde iftarlığından bir kısmı ile fakirlere yardım et. Tek başına yeme. Tek başına yeyip başkalarına yedirmeyen kimsenin fakir düşmesinden korkulur.

Ey cemaat! Komşularınız açken siz tok geziyorsunuz. Sonra da kalkıp inandığınızı iddia ediyorsunuz. Sizin inancınız sağlam değildir. Yanınızda kendinize ve ailenize yetip artacak kadar çok yiyecek varken dilenci kapınıza geliyor ve eli boş gönderiliyor. Yakında ne hale geleceğini göreceksin. Yakında sen de onun gibi olacaksın ve yedirmeye gücün yete yete dilenciyi gönderdiğin gibi sen de kapılardan gönderileceksin.

Yazık sana! Kalkıp da önündekilerden bir kısmını alsan ve ona versen iki güzelliği bir arada yapmış olurdun. Kalktığın için alçakgönüllülük etmiş ve malından vermiş olurdun. Peygamberimiz Hz. Muhammed (s.a.v.) dilenciye kendi eliyle verirdi, devesini de kendisi yemlerdi, koyununu kendisi sağar, söküğünü kendi dikerdi. Sözlerinde ve fiillerinde ona karşı gelip dururken, hiçbir delil olmaksızın kuru kuruya bir iddia içinde iken nasıl oluyor da O'na uyduğunuzu iddia ediyorsunuz. *"Ya katıksız Yahudi ol, ya da Tevrat'a elini sürme"* diye bir deyim vardır. Ben de sana öyle diyorum. Ya İslam'ın

şartlarını yerine getirirsin, ya da "Ben Müslümanım" demezsin. İslam'ın şartlarını yerine getirmeye bakın, İslamın hakikatini anlamaya çalışın. İslam Allah'ın huzurunda gönülden teslim olmak demektir. Sen bugün insanlara yardım et ki Allah yarın rahmetiyle sana yardım etsin. Sen yeryüzündekilere acı ki gökyüzündeki de sana acısın.

(Abdülkâdir Geylânî (r.a.) bir süre sohbet ettikten sonra şöyle devam etti:)

Sen nefsinin safında durdukça bu makama eremezsin. Nefsinin arzularını yerine getirdiğin sürece onun esiri olarak kalırsın. Nefsine hakkını eksiksiz ver, fakat arzularını verme. Hakkını vererek nefsini hayatta bırakmış olursun, arzularını vererek ise öldürmüş olursun. Nefsin hakkı, gerektiği kadar yiyecek, giyecek, içecek ve oturacağı bir evdir. Arzuları ise lezzet ve haz aldığı şeylerdir. Nefsinin hakkını din eliyle al. Arzularını da kadere ve Allah'ın ezelî ilmindeki yazgıya bırak. Nefsine haram değil, mübah yiyeceklerden yedir. Dinin kapısında otur ve nefsini dine hizmet etmekle görevlendir. Böyle yaparsan kendini kurtulmuş bil. Allah'ın *"Peygamber size ne verdiyse onu alın, size yasakladıklarını da terkedin"*[39] buyruğunu hiç duymadın mı?

Aza kanaat et, nefsini de buna alıştır. Allah'ın ezelî ilmi ve yazgı eliyle sana çok mal gelecekse zaten o malı bulursun. Aza kanaat etmekle nefsini öldürmüş olmazsın, kısmetinde olanı da kaçırmış olmazsın.

Hasen-i Basrî *"Keçiye yeten mümine de yeter. Bir avuç ot ve bir içim su"* demiştir. Mümin ilerisi için azık biriktirir, münafık ise sadece yaşarken faydalanır. Çünkü mümin yoldadır ve varacağı yere henüz ulaşmamıştır. Varacağı yerde ihtiyaç duyacağı herşeyin olduğunu bilir. Münafığın ise ne varacağı bir yer, ne de ulaşmak istediği bir amacı vardır. Günlerinizi ve aylarınızı ne kadar az değerlendiriyorsunuz! Ömrünüzü yok yere tüketiyorsunuz. Sizin, dünyanızla ilgili işlerinizi eksiksiz yaptığınızı, dininizde ise ihmalkâr davrandığınızı görüyorum. Bunu tersine çevirin ki doğruyu bulasınız. Dünya kimseye kalmamıştır, size de kalmayacak.

Ey cemaat! Hayatınızı sürdüreceğinize dair Allah'tan bir belgeniz mi var? Ne kadar düşüncesiz davranıyorsunuz! Kim ahiretini yıkarak başkasının dünyasını imar ederse kendi dinini dağıtarak başkasının dünyasını toplamış olur ve başkasını razı etmek için Allah'ın kızgınlığını üzerine çekmiş olur. Öleceğinizi, pek yakında Allah'ın huzuruna varacağınızı ve bütün yaptıklarınızdan hesaba çekileceğinizi bilseniz şu an yapmakta olduğunuz işlerin bir çoğunu terkederdiniz.

Lokman Hakîm oğluna şöyle nasihat etmiştir: *"Yavrucuğum! Hastalanıp nasıl hastalandığını bilmediğin gibi öleceksin ve nasıl öldüğünü bilemeyeceksin"*. Sizi uya-

39. Haşr / 6

rıyorum, günah işlememenizi söylüyorum. Ama siz sakınmıyor ve günah işlemeye devam ediyorsunuz.

A hayırsızlar! A dünya ile oyalananlar! Yakında dünya size baskın yapacak ve sizi boğacak. Dünyada topladıklarınız ve tadına vardığınız hiçbir şey size fayda vermeyecek. Aksine bütün bunlar üzerinizde büyük bir yük olacak.

Oğlum! Dayanıklı ol ve kötülüğü kesip at. Kelimelerin kardeşleri vardır. Onlardan biri sana bir kelime söylediğinde, sen de ona bir cevap verdiğinde o kelimenin kardeşleri gelir de aranıza kötülük giriverir. İnsanlardan çok azı insanları Allah'ın kapısına çağırmağa yetkilidir. İnsanlar da onlardan kabul etmeyecek olursa onlar, insanlar aleyhinde bir delil olur. Onlar inananlar için bir nimet, Allah'ın dininin düşmanları olan münafıklar içinse bir cezadır.

Allahım! Bize tevhid kokusu sür, insanlardan ve senin dışındaki herşeyden vazgeçmemizi sağla.

Ey Allah'a şirk koşarken tevhid ehli olduğunu iddia edenler! Kimsenin elinde hiçbir yetki yoktur. Herkes âcizdir. Hükümdarlar, köle sahipleri, sultanlar, zenginler ve fakirler hepsi Allah'ın kaderinin esirleridir. Kalpleri O'nun elindedir. O, onların kalplerini istediği gibi çekip çevirir. Onun gibi hiçbir şey yoktur, o işitendir, görendir.

Nefislerinizi semirtmeyin. Semirtirseniz sizi yer bitirir. Böyle yapan kimse, saldırgan bir köpek tutup büyüten ve besleyen, sonra da onunla yalnız kalan kimseye benzer. Hiç şüphesiz köpek onu yiyecektir. Nefislerinizin ipini salmayın ve bıçaklarını bilemeyin. Çünkü nefis, sizi ölüm vadilerine atar ve sizi aldatır. Onun isteklerini kesin. Arzularının peşine bırakmayın.

Allahım! Nefislerimize karşı bize yardım eyle. Rabbimiz dünyada ve ahirette bize güzellik ver ve bizi cehennem azabından koru.

ON DOKUZUNCU SOHBET

Abdülkâdir Geylânî (r.a.) 18 Zilkade 545 tarihinde
Salı günü akşamı medresede şöyle sohbet etti:

Allah cenneti ve cehennemi yaratmamış olsaydı bile kendisinden korkulmaya ve ümit edilmeye lâyıktır. Rızasını isteyerek O'na itaat edin. Onun vereceği mükâfattan ve cezadan size ne? Allah'a itaat etmek, buyruğunu yerine getirerek, yasaklarını terkederek ve kaderine boyun eğerek olur. Ona tevbe edin, önünde ağlayın, baş ve kalp gözyaşlarınızla önünde alçalın. Ağlamak bir ibadettir ve alçalmanın son noktasıdır. Tevbe etmiş olacak, temiz niyetle ve güzel amellerle öldüğünde Allah sana yardım eder ve haksızlığa uğrayanların mükâfatını vermeyi üzerine alır. Çünkü o zaman boyun eğenlere O'ndan başka rahmetini gösterecek kimse yoktur. Dünyada da, ahirette de Allah'ı sevmeye bak. Onun sevgisi en çok önem verdiğin şey olsun. Allah sevgisi sana gereklidir. Sana fayda verecek odur. Bütün insanlar seni kendi menfaati için ister, Allah ise, seni senin menfaatin için ister.

Ey cemaat! Nefisleriniz ilahlık davası güdüyor, fakat haberiniz yok. Çünkü nefisleriniz Allah'a karşı zorbalık taslıyor, Onun muradı dışında şeyler istiyor, Onun düşmanı olan kovulmuş şeytanı seviyor da O'nu sevmiyor. Allah'ın kazası gelince rıza göstermiyor, sabretmiyor, aksine şikayet ediyor, karşı geliyor. O, gönülden teslim olmanın ne demek olduğunu bilmeden İslam'ın adıyla yetiniyor. Fakat bunun ona bir faydası olmayacak.

Oğlum! Daima korku içinde ol ve Rabbinin huzuruna çıkıncaya, kalp ve beden ayakların O'nun huzurunda sapasağlam basıncaya ve eman belgesi eline verilinceye kadar kendini güvende bilme. O belgeyi aldığın vakit kendini güvende hissedebilirsin. Allah seni güvende kılınca Onun yanında birçok hayır görürsün. O seni güvende kılınca artık rahat ol. Çünkü O, bir şeyi bağışladığı zaman dönmez. Allah (c.c.) bir kulu seçince kendine yaklaştırır. O, kulunu korku sarınca korkusunu alacak, kalbini ve sırrını huzura erdirecek şey gönderir ve bu, Allah'la kendi arasında kalır.

Yazık sana! A câhil! Allah'a yüzünü dönüyor ve Onu kalbinin arkasına atıyorsun ve insanlara hizmet etmekle uğraşıyorsun. Allah dostları, Allah'a hizmet etmekle meşgul oldular. O da onların kalplerini kendisine yaklaştırdı, böylece onlar Allah'ı tanıdı. Sûfîlerden biri Allah'ı tanıyıp nefsi, hevası, tabiatı ve şeytanı ile savaşı sona erdirince, onlardan ve dünyadan kurtulunca ve Allah ona yakınlık kapısını açınca yapacak başka bir iş arar. Ona "Geriye dön ve insanlara hizmet etmekle uğraş ve onlara bizim yolumuzu göster" denir. Doğru yolu arayıp bulmak isteyenleri bizim adımıza kandırınız. Siz Allah dostlarının, içinde bulunduğu hallerden habersizsiniz. Düşmanınız olan nefsinizi memnun etmek için gecenizi gündüzünüze katıyorsunuz ve Allah'ı kızdırmak pahasına eşlerinizi memnun etmeye uğraşıyorsunuz. İnsanların çoğu, eşlerinin ve çocuklarının rızasını Allah'ın rızasının önünde tutarlar. Ben senin hareketlerini ve tavırlarını, Allah'ın yanındakinden bihaber olarak eşin, kendin ve çocukların hakkında kaygılandığını görüyorum.

Yazık sana! Sen Allah'ın erlerinden sayılmazsın. Allah'ın erleri, Ondan başka kimse için amel etmezler. Kalbin kör olmuş, bizi görmüyor, sırrının safâsı gitmiş. Haberin olmadan Rabbinden perdelenmişsin. Bundan dolayı sûfîlerden biri *"Perdelenip de bunu farkedemeyenlere yazıklar olsun"* demiştir.

Yazık sana ekmek kırıntılarının içinde kırık cam parçaları var, bilmeden sen onu yiyorsun. Çünkü çok obur, aşırı istekli ve hırslısın. Bir süre sonra miden paramparça olacak ve öleceksin. Başına gelen bütün sıkıntılar, Efendinden uzaklaşıp başkalarını tercih ettiğin içindir. İnsanları gerçekten tanımış olsan onlara buğzeder, yaratıcılarını severdin. Resûlullah (s.a.v.) "Haber al, buğzet" buyurmuştur. Yani, sen daha denemeden seviyor ya da buğzediyorsun. Akıl dener, seninse aklın yok. Kalp dener, senin kalbin de yok. Kalp düşünür, kafa yorar ve ders çıkarır. Allah (c.c.) *"Bunda kalbi olanlar için veya görerek kulak verenler için öğüt vardır"*[40] buyuruyor. Akıl kalbe, kalp sırra, sır yokluğa, yokluk varlığa dönüştü.

Hz. Adem ve diğer peygamberlerin arzu ve istekleri vardı. Ancak onlar nefislerine karşı çıkıyor ve Rablerinin rızasını istiyorlardı. Adem (a.s.) cennette tek bir şey arzuladı ve küçük bir hata (zelle) yaptı. Sonra da tevbe etti ve bir daha aynı hatayı iş-

40. Kaf / 7

lemedi. Onun arzuladığı şey övülecek bir şeydi. Çünkü o, Allah'ın komşuluğundan hiç ayrılmamayı istemişti. Peygamberler hep nefislerine, tabiat ve şehvetlerine karşı geldiler ve böylece gerçekten melekler seviyesine çıktılar. Çünkü nefisleriyle çok fazla mücadele ediyor, savaşıyorlardı. Peygamberler ve Allah'ın veli kulları sabrederler, siz de onlara uyup sabredin.

Oğlum! Düşmanından aldığın darbeye dayan. Yakında sen vurup onu öldürecek ve geriye bıraktığı malını alacaksın, sonrada hükümdardan hil'at giyecek, toprak alacaksın.

Oğlum! Kimseye sıkıntı vermemeye ve herkese karşı güzel niyet beslemeye çalış. Ancak dinin, sıkıntı vermeni emrettiği kimseler bunun dışındadır. Onlara sıkıntı vermek, eziyet etmek ibadettir. Akıllı, seçkin ve sıddık olanların suruna üflendi ve onlar nefislerinin kıyametini kopardılar ve himmetlerini dünyadan çevirdiler ve tasdikleriyle sırat köprüsünden geçtiler. Kalpleriyle yürüdüler ve cennetin kapısında durdular. Yolda durup "Biz tek başımıza yeyip içmeyiz. Çünkü cömert, tek başına yemez" dediler ve gerisin geriye dünyaya dönüp insanları Allah'a itaat etmeye çağırdılar ve orada olacakları haber verdiler. Böylece onların işlerini kolaylaştırdılar. Kimin imanı güçlü, yakîni sağlam olursa Allah'ın haber verdiği bütün kıyamet sahnelerini kalbiyle görür. Cenneti, cehennemi ve oradakileri görür. Suru ve ona üflemekle görevli meleği görür. Dünyayı ve dünyanın yok oluşunu, dünya devletlerinin değiştiğini gördüğü gibi herşeyi görür. İnsanları yürüyen tabutlar olarak görür. Kabristandan geçerken oradaki nimetleri ve işkenceleri görür. Kıyameti, insanların dirilişini ve Allah'ın tasarrufuna boyun eğdiklerini görür. Allah'ın rahmetini ve azabını görür. Melekleri ayakta görür. Peygamberleri, ebdâlleri ve velileri sırasıyla görür. Cennetliklerin birbirini ziyaret ettiklerini, cehennemliklerin birbirine geçmiş olsun ziyaretinde bulunduklarını görür. Kimin bakışı sağlam ise baş gözüyle insanlara, kalp gözüyle de Allah'ın tasarrufuna bakar. Allah'ın insanları nasıl durdurduğunu ve hareket ettirdiğini görür. Bu, Allah'ın veli kullarına ait olan izzet bakışıdır. O veliler ki bir şahsa baktıklarında baş gözleriyle onun dışını, kalp gözleriyle içini, sır gözleriyle de Mevlasını görürler.

Kim hizmet ederse hizmet görür. Kader geldiği zaman kendini karaya veya denize taşımasına, dağa veya tepeye götürmesine, acı veya tatlı yedirmesine rıza gösterir. Yücelik ve alçaklıkta, zenginlik ve fakirlikte, sağlık ve hastalıkta da rıza gösterir. Kaderle birlikte yürür. Kader onun yorulduğunu anlayınca sırtından iner ve onu kendi sırtına alır. Artık kadere binen odur. Kader ona hizmet eder, alçalır. Çünkü artık o, Allah'a yakın ve onun katında değerlidir. Bütün bunlar nefsine, hevasına, tabiat ve alışkanlıklarına, şeytanına ve kötü arkadaşlara uymadığı içindir.

Allahım! bütün durumlarımızda kaderine rıza göstermemizi nasip et. Rabbimiz! bize dünyada ve ahirette güzellik ver ve bizi cehennem azabından koru.

YİRMİNCİ SOHBET

Abdülkâdir Geylânî (r.a.) 21 Zilkade 545 tarihinde
Cuma günü sabahı medresede şöyle sohbet etti:

Ey belde halkı! İçinizde münafıklık yayıldı, ihlas azaldı, eyleme dönüşmeyen sözler çoğaldı. Eyleme dönüşmeyen söz, hiçbir şeyi düzeltmez. Bu gidişat, yürünecek yol değil, aleyhinize bir delildir. Eyleme dönüşmeyen söz, kapısı, yolu ve avlusu olmayan ev gibidir, harcanmayan bir gömü gibidir, delili olmayan kuru bir iddiadan ibarettir; ruhsuz bir şekil, elleri, ayakları olmayan ve tutamayan bir put gibidir. Amellerinizin çoğu ruhsuz bir cesed gibi. Amelin ruhu ihlas, tevhid ve Allah'ın kitabına, Resûlünün sünnetine sarılmaktır. Gaflet etmeyin. İşi tersine çevirin ki doğruyu bulasınız. Emirleri yerine getirin, yasaklardan kaçının, kadere rıza gösterin. Ünsiyet, müşahede ve yakınlık şarabı, çok az insanın kalbini kandırır da kaderin acılarını ve sıkıntılarını sezmezler. Böylece sıkıntı günleri geçer gider de onlar farkına bile varmazlar. Onlar "Nasıl oldu da varlığımızın farkına varmadık. Allah'tan şikayetçi olmadık" diye Rablerine hamd ve şükrederler. Sıkıntılar, sizin başınıza geldiği gibi Allah dostlarının da başına gelir. Kimi sabreder, kimi de kendinden geçip katlandığı sıkıntıların farkına bile varmaz. Zarar görmek, çocukluk döneminde imanın zayıf olduğu devrededir. Sabır vakti, ergenlik dönemine yaklaşıldığı zamandır. Kadere boyun eğmek, ergenlik dönemindedir. Rıza ise Allah'a yakınlık dönemindedir. Bu aşamaya gelen kimse, bilgisiyle Allah'a bakar. Gaybet ve fena (kendinden geçmek ve yok olmak) kalbin ve sırrın,

Allah'ın huzurunda olduğu zamandır. Bu sonuncusu müşahede ve konuşma halidir. İçini yok eder, varlığını yok eder ve insanlar açısından varlığını siler ve Allah'ın huzurunda var eder. O zaman yok olur ve erir sonra Allah dilediği zaman onu yeniden diriltir. Dileyince onu geri gönderir, kıyamet gününde insanların bedenlerini, parçalandıktan sonra bir araya getireceği gibi, onun da dağılan kısımlarını bir araya getirir. Onların kemiklerini, etlerini, tüylerini birleştirir sonra da İsrafil'e suru üflemesini emreder. İnsanlar hakkında da bu böyledir. Bunları Allah dünyaya hiç aracısız yeniden gönderir. Bir bakışta onları yok eder, bir bakışta yeniden var eder. Sevginin şartı, sevdiğinin yanında senin hiçbir irade taşımaman, onu bırakıp ne dünya ile, ne ahiretle, ne de insanlarla oyalanmamandır. Allah'ın sevgisi kolay değildir ki her önüne gelen bunu iddia etsin. Allah'ın sevgisinden uzak olduğu halde bu davada olan niceleri vardır, böyle bir iddiası olmadığı halde Allah'ı sevenlerin sayısı da çoktur. Hiçbir müslümanı küçük görmeyin. Çünkü Allah'ın sırları onlarda billur gibi belirginlik kazanmıştır. Birbirinize karşı alçakgönüllü olun ve Allah'ın kullarına karşı böbürlenmeyin. Gaflet uykunuzdan uyanın. Siz çok büyük bir gaflet içindesiniz. Sanki hesaba çekilip köprüyü geçmiş ve cennetteki yerlerinize yerleşmiş gibisiniz. Bu büyük aldanma nedir böyle! Herbiriniz düşünmeden Allah'a karşı nice günahlar işlediniz de tevbe bile etmiyorsunuz ve unutulduğunu sanıyorsunuz. O günahlar amel defterlerinizde tarih ve saatleriyle yazılıdır. Onların azından da, çoğundan da hesaba çekilip cezasını göreceksiniz.

A gafiller! A uykucular! Uyanın da Allah'ın rahmetine kendinizi sunun. Kimin küçük ve büyük günahları çok olur da, onlarda diretir, tevbe etmez, pişman olup durumunu düzeltmezse küfre düşmesi yakındır.

Ey ahiretsiz dünya! Ey yaratıcısını unutan insan! Sen fakirlikten başka bir şeyden korkmuyor, zenginlikten başka da bir şey beklemiyorsun.

Yazık sana! Rızık taksim edilmiştir, artmaz ve eksilmez, geride kalmaz, ileri gitmez. Sen Allah'ın rızkına kefil oluşunda şüphe içindesin, kısmetinde olmayanı elde etmek için aşırı hırslısın. Bu aşırı hırsın, senin, âlimlerin sohbetine gitmene, hayır işlerinde bulunmana engel oluyor. Kazancının eksilmesinden, aldattığın kimselerin azalmasından korkuyorsun.

Yazık sana! Sen annenin karnında bir bebekken seni kim besledi? Sen kendine, insanlara, parana, alışverişine, ülkenin hükümdarına güveniyorsun. Kime güveniyorsan senin tanrın odur. Kimden korkuyor, kimden bekliyorsan tanrın odur. Sana gelen fayda ve zararı Allah'ın yarattığını düşünmeden, kimin sana doğrudan fayda ve zarar verdiğini düşünüyorsan tanrın odur. Yakında doğru haberi öğreneceksin. Allah senden kulağını, gözünü, gücünü, malını ve güvendiğin herşeyi alacak, seninle insanlar arasındaki ilişkiyi kesecek, kalplerini sana karşı katılaştıracak, ellerini senin üzerinden çekecek, seni oyalanıp durduğun işinden edecek ve bütün kapıları yüzüne kapatacak, seni kapıdan kapıya sürecek, sana bir lokma, bir zerre bile vermeye-

cek, dua ettiğinde sana cevap vermeyecek. Bütün bunlar Allah'a şirk koştuğun, başkasına güvendiğin, nimetleri başkasından beklediğin ve nimetleri günahlara aracı kıldığın için olacak. Ben bunun insanoğlundan birçoğunun başına geldiğini gördüm. Günah işleyenlerde genellikle olan budur. Onlardan bir kısmı tevbe ile durumlarını düzeltirler, Allah da onların tevbelerini kabul eder ve onlara rahmet nazarıyla bakıp kerem ve lütfuyla muamele eder.

Ey Allah'ın kulları! Tevbe ediniz. Ey âlimler! Ey fakihler! Ey zâhidler! Ey kullar! İçinizde tevbeye ihtiyacı olmayan yoktur. Siz yaşarken de, öldüğünüzde de haberleriniz bendedir. Başlangıcınızın ne olduğunu bilmesem de işin sonunda öldüğünüz zaman durumunuz bana âşikâr olur. Sizin, malınızı nereden kazandığınızı bilemezsem elinizden çıkacağı günü beklerim. Çocukların ve ailenin masrafları için, fakirler için, insanların faydası için harcanırsa helâl yoldan kazanılmış olduğunu anlarım. Allah'ın özel kulları (havas) olan sıddıklar için çıkarsa malın Allah'a tevekkül ile kazanıldığını ve helâlin ta kendisi olduğunu anlarım. Ben çarşıda, pazarda sizinle birlikte değilim, fakat Allah bana sizin mallarınızı nasıl kazandığınızı bu ve benzeri yollarla açıkladı.

Oğlum! Allah'ın kalbinde kendinden başka birini görmesinden sakın ki çiğnenirsin. Kalbinde kendisinden başkasından korktuğunu, başkasından umduğunu veya başkasını sevdiğini görmesinden de sakın. Kalplerinizi Allah'ın dışındaki herşeyden temizleyin. Faydayı, zararı başkasından bilmeyin. Siz onun diyarında ve sofrasındasınız.

Oğlum! Gördüğün güzel yüzler ve onlara karşı duyduğun sevgi eksik bir sevgidir, o sevgi yüzünden cezalandırılacaksın. Değişmeyen sağlam sevgi Allah sevgisidir. Kalp gözünle gördüğün Odur. Bu, rûhânî sıddıkların sevgisidir. Onlar inanarak değil, kesin bilerek, görerek sevmişlerdir. Onların kalp gözlerinden perdeler kaldırılmış ve gaybı, açıklamaları mümkün olmayan bir şeyi görmüşlerdir.

Allahım bizi affet, bize sağlık ver ve bize sevgini nasip eyle.

Kısmetleriniz dünyaya Allah katında belli bir vakte kadar emanet edilmiştir. Sahibinden izin çıkıp vakti gelince onu size teslim etmekten hiç kimse kaçınamaz. Kısmetiniz insanlara güler, akılarını tahrip eder, onlarla alay eder ve kendine ait olmadığı kimsenin kendisini arayıp elde etmeye çalışmasına, ait olduğu kimsenin de kendisini Allah'tan izin çıkmadan önce istemesine güler.

Ey cemaat! Kısmet kapısından yüz çevirir, Hakk'ın kapısına yönelirseniz kısmetiniz çıkıp sizin peşinize düşer. Allah'tan akıl isteyin. Dünya Allah'ın veli kullarının peşine takılırsa onlar "Git, başkasını aldat, biz seni tanıdık, gördük. Bizi deneme, biz senin sınavını öğrendik, bize karşı süslenip püslenme. Senin paran güzeldir, süsün odundan, ruhsuz, içi boş bir put üzerindedir; mânâsız bir görüntüdür." derler.

Allah dostları dünyanın kusurlarını anlayınca ondan kaçarlar. İnsanların ayıplarını anlayınca onların yanından da kaybolurlar, onlardan uzak durmak isterler, sahralara, kırlara, köhne, yıkıntı yerlere, mağaralara sığınırlar, cinlerle ve yeryüzünde dolaşan meleklerle arkadaşlık ederler. Melekler ve cinler kendi görünümleri dışında başka bir şekle girerek gelirler. Bazen sakallı râhipler ve zâhidler şekline bürünürler. Bazen de yabani hayvanlar şekline girerler. İstedikleri her şekle girerler. Melekler ve cinler için şekiller, sizin evinizde asılı duran ve istediğinizi giydiğiniz elbiseleriniz gibidir. Allah'ı irade etmekte kararlı olan mürid, başlangıçta insanları görünce, onlardan bir söz duyunca, dünyadan küçücük bir parça görünce içi daralır. Yaratılanlardan hiçbir şeyi görmeye dayanamaz. Kalbi şaşkına döner, aklını yitirir, gözünü yukarıya diker. Rahmet eli kalbinin yanıbaşına ininceye kadar böyle devam eder. O zaman dinginlik ve sükunet gelir. Rabbine yakınlık kokusunu koklayıncaya kadar sarhoşluğu devam eder. Kokuyu alınca ayılır. Tevhidinde, ihlasında, Rabbini tanımasında, sevgisinde iyice sağlam hale gelince kalbine sebat ve insanlara karşı genişlik gelir. Allah'tan kuvvet gelir ve onların yükünü hiç zorlanmadan taşır. Onlara yaklaşır ve onları ister. Bütün işi, onları düzeltmek olur. Bir göz açıp kapayıncaya kadar Rabbinden başka bir işle oyalanmaz. Dünyadan el etek çekmeye çalışıp bu yolda ilerlemek isteyen, insanlardan kaçar. Zühdü tam olan zâhid ise onlara hiç aldırış etmez ve onlardan kaçmaz. Aksine onları arar. Çünkü artık Allah'ı tanımıştır. Ârif kul ise O'ndan başka hiçbir şeyden kaçmaz. Zühd yolunda ilerlemekte olan (mütezehhid) ise fâsıklardan, günahkârlardan kaçar. Zühd yolunun sonuna gelmiş olan ise onları arar. Onların devası yanında dururken nasıl olur da aramaz? Bundan dolayı sûfîlerden biri *"Fâsığın yüzüne ancak ârif kullar güler"* demiştir. İrfanı tam olan ve marifetullaha eren kimse, Onun yolunu gösterir. İnsanları dünya denizinden avlayan bir ağ olur. Ona kuvvet verilir, o da şeytanı ve ordusunu insanları ellerinden alarak yener.

Ey zâhidlik yapacağım diye bilgisizce köşesine çekilenler! Beri gelin de söylediğimi dinleyin. Ey yeryüzünün zâhidleri! Beri gelin, ibadethanelerinizi yıkın ve bana yaklaşın, halvet yerlerinizde boş yere oturdunuz ve birşey elde edemediniz. Beri gelin de hikmet meyvelerini toplayın. Ben sizin gelmenizi kendim için değil, sizin için istiyorum.

Oğlum! Meslek öğrenmeye ihtiyaç duyduğun için yorulup koşuyorsun. Güzel ve sağlam bir şey yapmak için bin kere yapıp yıkıyorsun. Yapıp yıkmayı bırakırsan Allah sana yıkılmayacak bir bina yapar.

Ey cemaat! Ne zaman düşünecek ve benim yürüdüğüm yolu anlayacaksınız? Allah'a vasıl olmak isteyenleri arayın. Onları bulduğunuz zaman malınızla, canınızla onlara uşaklık edin. Sadık müridlerin kokuları ve yüzlerini aydınlatan işaretleri vardır. Fakat bozukluk sizin gözlerinizde ve hasta anlayışınızdadır. Sıddıkla zındığı, helâlle haramı, zehirli ile zehirsizi, müşrikle muvahhidi, muhlisle münafığı, günahkârla itaatkârı,

Hakk'ı arayanla insanların peşinden koşanı birbirinden ayıramıyorsunuz. İlmiyle amel eden mürşitlere hizmet edin ki size eşyayı olduğu gibi tanıtsınlar. Allah'ı tanımaya gayret edin. Çünkü siz Onu tanıdığınızda Onun dışındakileri de tanırsınız. Onu tanıyın sonra da sevin. Gözlerinizle Onu göremiyorsanız kalp gözlerinizle görmeye çalışın. Onun nimetlerini gördüğünüzde zorunlu olarak Onu seveceksiniz. Resûlullah (s.a.v.) *"Allah'ı sevin ki size nimetlerinden yedirsin. Allah'ın beni sevmesi sebebiyle siz de beni sevin"* buyurmuştur.

Ey cemaat! Allah sizi annenizin karnındayken ve oradan çıktıktan sonra besledi. Sonra size sağlık, kuvvet ve tutma yeteneği verdi. Size, kendisine itaat etmenizi nasip etti. Sizi Peygamberine uyan müslümanlar kıldı. Peygamberini sevmek ve ona itaat etmek Allah'ı sevip itaat etmek yerindedir. Allah'ın nimetlerini gördüğünüzde insanlara karşı duyduğunuz sevgi kalbinizden çıkar. Allah'ı tanıyan, seven, kalp gözüyle Onu seyreden, iyiliği, kötülüğü Ondan bilen kimse insanlardan kendine iyilik ve kötülük eden kimseye bakmaz olur. Onlardan bir iyilik görünce Allah'ın emriyle gerçekleştiğini bilir. Bir kötülük görünce bunun da Allah'ın görevlendirmesiyle olduğunu bilir. Bakışı insanlardan Allah'a çevrilir. Bunun yanında dine hakkını verir ve dinin hükümlerini yapmaktan geri durmaz. Ârif kulun kalbi durmadan bir halden başka bir hale çevrilir. Bu değişim, insanlardan tamamen yüz çevirinceye, onları terkedinceye, Allah'a yönelinceye ve tevekkülü güçleninceye kadar devam eder. Elde ettiği şeyleri insanlardan aldığı düşüncesini unutur ve onlardan Allah'ın eliyle aldığının bilincine varır. Kendisiyle insanlar arasında ortak olan aklı güçlenir ve buna karşı bir akıl eklenir ki bu, Allah'tan gelen akıldır.

Ey insanlara muhtaç olan! Ey onları Allah'a ortak koşan! Bu haldeyken ölümün gelmesinden kork. Allah senin ruhuna kapısını açmaz ve ona bakmaz. Çünkü O, kendine şirk koşan ve başkasına güvenen herkese kızgındır. Önce nefsinden, sonra insanlardan, sonra dünyadan ayrıl. Sonra ahiretten, sonra da Allah'ın dışındaki herşeyden vazgeç. Efendinle başbaşa olmak istiyorsan varlığından, geleceğini kaygı etmekten ve hezeyanlarından vazgeç.

Yazık sana! Kalbin insanların evinde dururken, onların gelmelerini, hediyelerini beklerken sen ibadethanende oturuyorsun. Senin zamanın boşa gitti ve sen kendin için mânâsız bir şekil yaptın. Kendini, Allah'ın ehil görmediği bir işe ehil görme. Allah tarafından bir işe ehil kılınıp görevlendirilmemişsen ne sen, ne de başkaları başarılı olabilir. Allah senin bir işi yapmanı dileyince seni o iş için hazırlar. Senin sağlam gönül dünyan ve Allah'ın dışındaki herşeyden boşalmış bir kalbin olmayınca sırf halvetle, insanlardan bir köşeye çekilmekle bir şey elde edemezsin.

Allahım söylediklerimle beni faydalandır. Söylediğim ve işittikleri sözlerle bu dinleyicileri de faydalandır.

YİRMİ BİRİNCİ SOHBET

Abdülkâdir Geylânî (r.a.) 15 Zilkade 545 tarihinde
Salı günü akşamı medresede şöyle sohbet etti:

Dünya ahiretin perdesidir. Ahiret, dünya ve ahiretin Rabbi'nin perdesidir. Bütün yaratılanlar, Yaratan'ın perdesidir. Sen her neyin yanında durursan o bir perdedir. İnsanlara, dünyaya ve Allah'ın dışındaki hiçbir şeye dönüp bakma ki sır ayaklarınla ve Allah'ın dışındaki şeylerden sağlam bir şekilde el etek çekerek, herşeyden soyutlanarak, Ondan yardım dileyerek ve Onun ezelî ilmine ve yazgısına bakarak Allah'ın kapısına ulaşabilesin. Kalbinin ve sırrının vuslatı gerçekleşip de Allah'ın huzuruna girince, Allah seni kendine yaklaştırıp yeniden hayat vererek seni kalpler üzerinde görevli ve yetkili kılınca ve seni kalplerin doktoru yapınca dünyaya ve insanlara dönebilirsin. İşte o zaman insanlara yönelmen onlar hakkında bir rahmet olur, ellerinden dünya malını alıp fakirlere vermen ve dünyadaki kısmetini tamamlaman bir ibadet ve kurtuluş olur. Kim dünya malını böyle alırsa zarar etmez, aksine dünyadan kurtulur ve kısmeti, bulanıklığın kötü kokusundan arınır. Veliliğin, velilerin yüzünde bir işareti vardır ve onu feraset sahipleri tanır. Veliliği dil değil, işaretler söyler. Kim kurtuluş istiyorsa canını ve malını Allah'a adasın ve kılın, hamurdan ve sütten çıktığı gibi, kalbiyle insanlardan ve dünyadan çıksın. Ahiret hakkında, Allah'ın dışındaki herşey hakkında da bu böyledir. İşte o zaman Allah her hak sahibine hakkını verir. Sen Allah'ın kapısında durarak dünya ve ahiretten olan kısmetlerini yer-

sin, sen otururken onlar, senin önünde ayakta dururlar. Dünyadaki kısmetini o oturup sen ayakta dururken yeme, aksine hükümdarın kapısında otururken, dünya da ayakta iken ye. Dünya ayakta, başında tabaklar Allah'ın huzurunda oturanlara hizmet eder, kendi kapısında bekleyenleri ise alçaltır. Dünyadan, Allah'ın sana verdiği zenginlik ve izzet ile ye.

Allah dostları dünyada iflas etmeye razı olmuşlar, ahiret yerine de Allah'ın, kendilerini zatına yaklaştırmasına razı olmuşlardır. Allah'tan zatı dışında hiçbir şey istemezler. Bilirler ki dünya taksim edilmiştir. Bundan dolayı onun peşinde koşmayı ve onun için çalışmayı bırakırlar. Allah'ın zatından başka hiçbir şey istemezler. Cennete girdiklerinde Onun cemalini görünceye kadar gözlerini açmazlar. Tecrîdi ve tefrîdi sev. Kalbi insanlardan ve sebeplerden arınmış olmayanlar, peygamberlerin, sıddıkların ve sâlih kimselerin yoluna giremezler ki az dünya malına kanaat edip çok malı kaderin eline teslim etsinler. Çok mal peşinde koşmaya kalkışma ki helak olursun. Sen istemeden Allah'tan çok mal sana gelecek olursa korunmuş olursun.

Hasan Basrî (r.a.) şöyle derdi: *"İnsanlara bilginle ve sözünle öğüt ver".*

Ey öğüt verici! Sırrının safâsıyla ve kalbinin takvasıyla insanlara öğüt ver. İçin çirkin iken dışını güzelleştirmekle öğüt verme. Allah, müminleri yaratmadan önce onların kalplerine imanı yazmıştır. Bu yazgıdır. Ancak yazgının yanında durup ona güvenmek doğru olmaz. Aksine çalışmak, işe girişmek ve elinden geleni yapmak gerekir. İmanı elde etmeye çalışır. Hakk'ın esintilerine karşı kendini hazırlar ve daima kapısında durur. Dolayısıyla kalplerimiz iman kazanmak için çalışır. Umulur ki Allah uğraşmadan, yorulmadan imanı bize bağışlar. Utanmıyor musunuz? Allah kendisini kendine lâyık sıfatlarla niteliyor. Siz ise o sıfatları yorumlayıp değiştiriyorsunuz. Sizden önceki sahabe ve tabiine caiz olan şeyler, size de câizdir anlamına gelmez. Rabbimiz, buyurduğu gibi, herhangi bir şeye benzemeksizin, sıfatları inkâr edilmeksizin ve herhangi bir cisme benzetilmeksizin arşın üzerindedir.

Allahım! Bizi rızıklandır, bizlere başarı ver ve bizi bidattan uzak tut. Bize dünyada ve ahirette güzellik ver ve bizi cehennem azabından koru.

YİRMİ İKİNCİ SOHBET

Abdülkâdir Geylânî (r.a.) 16 Zilkade 545 tarihinde
sabahleyin Ribatta şöyle sohbet etti:

(Sohbettekilerden biri "Dünya sevgisini kalbimden nasıl çıkaracağım?" diye sordu: O da şöyle cevap verdi:)

Dünyanın, sahiplerini ve oğullarını nasıl döndürüp dolaştırdığına, onlara ne dolaplar çevirdiğine, onları oyaladığına ve sonra da arkasına attığına bak. Onları derece derece yukarılara, insanların üstüne çıkarır, onların boyunlarını o kimselerin ellerine verir, hazinelerini ve güzelliklerini ortaya çıkarır. Onlar tam yücelikleriyle, elde ettikleri imkânlarıyla, güzel yaşamlarıyla ve dünyanın kendilerine ettiği uşaklıkla sevinip havaya girmişken onları ansızın yakalayıp bağlayarak aldatır ve baş aşağı yuvarlayıverir de paramparça olup dağılır, helak olurlar. O da şeytanla birlikte onların arkasından güler. Hz. Adem'den kıyamet gününe kadar çoğu hükümdara, güç sahiplerine, zenginlere yaptığı şey işte budur. Böylece onları önce yüceltir, sonra alçaltır; önce ilerletir, sonra geriye düşürür; önce zenginleştirir, sonra fakir eder; önce kendine yaklaştırır sonra da boğazlar. Onlardan çok azı, kurtulup dünyayı alaşağı ederek kötülüğünden yakayı kurtarabilir. Bunlar da sadece üç beş kişidir. Dünyanın kötülüğünden kurtulabilenler, onu tanıyıp ondan ve tuzaklarından sakınanlardır.

Ey bu soruyu soran! Dünyanın ayıplarına kalp gözünle bakarsan onları kalbinden çıkartabilirsin. Yok eğer beden gözünle bakarsan onun süsleri ile oyalanarak ayıplarını

göremez ve kalbinden çıkartamaz, ondan uzaklaşamazsın. Başkalarını öldürdüğü gibi seni de öldürür. Huzura erip mutmain oluncaya kadar nefsinle mücadele et. Huzur bulduğunda dünyanın ayıplarını tanır, ondan uzaklaşabilirsin. Nefsin huzur bulması, kalbin emir ve yasaklarını kabul etmesi, sırra uyup itaat etmesi, verdikleriyle yetinmesi, engel oldukları şeylere de katlanması ile olur. Huzur bulunca kalbin safına katılır ve ona ısınır. Başındaki takva tacını ve Allah'a yakınlık hil'atini giyer.

İnanmaya ve tasdik etmeye bakın, Allah'ın dostlarını yalanlamayı, onlarla mücadele etmeyi bırakın. Onlarla çekişmeyin. Çünkü onlar, dünya ve ahirette hükümrandırlar, Allah'ın yakınlığını elde etmişler, böylece Allah dışındaki şeylere de sahip olmuşlardır. Allah onların kalplerinin bütün ihtiyacını karşılamış, yakınlığı ve sıcaklığı, nûru ve keremi ile doldurmuştur. Dünyayı elinde tutanlara ve onu yiyenlere hiç aldırış etmezler. Onlar, işin başına değil, neticesine ve fenâsına bakarlar. Allah'ı sır gözlerinin tam ortasına koyarlar. Onların ibadetleri ne helak korkusuyla, ne de mal, mülk arzusuyladır. Allah onları kendi için ve beraberliklerinin sürmesi için yaratmıştır. Allah sizin bilmediğiniz daha nice şeyler yaratır. O, istediğini yapandır.

Münafık, konuştuğunda yalan söyler, söz verdiğinde sözünü tutmaz, kendine güvenildiğinde güveni boşa çıkartır. Kim, Resûl-i Ekrem'in (s.a.v.) belirttiği bu kötü özelliklerden uzak olursa münafıklıktan uzak olmuş olur.

Bu özellikler müminle münafığı ayıran mihenk taşıdır. Bu mihenk taşını ve aynayı al ve onunla kalp yüzüne bak. Mümin misin, münafık mısın, muvahhid misin, yoksa müşrik misin o aynada gör. Bütün dünya bir imtihan aracıdır. Ahiret için sâlih bir niyetle alınan şeyler ise bunun dışındadır. Kişinin dünya malında tasarruf ederken niyeti düzgün ise dünya ahirete dönüşür. Her nimet Allah'a şükretmeyi gerektirir. Allah'ın nimetlerini şükrüne bağlayınız. Allah'a şükretmek, verdiği nimetlerden dolayı Ona teşekkür etmekle olur. Allah'a şükretmenin iki ana unsuru vardır:

1. Nimetleri itaat ve ibadet için, fakirlere yardım etmek için kullanmak
2. Nimetlerin, Nimet Veren'den geldiğini itiraf edip nimeti indirene şükretmektir ki nimeti veren ve indiren, Allah'tır.

Sûfilerden biri şöyle demiştir: *"Seni oyalayıp Allah'ı unutturan herşey, senin için uğursuzdur".* Bir şeyi hatırlamak, Allah'ı unutturuyorsa o senin için uğursuzdur. Namaz, oruç, hac ve bütün iyilik işleri, (sana Allah'ı unutturuyorsa) senin için uğursuzdur. Verdiği nimetler seni oyalayıp Allah'ı unutturuyorsa senin için uğursuzdur. Onun nimetlerine günahlarla karşılık verdin, önemli işlerinde Ondan başkasının kapısını çaldın. Gündüzünde ve gecende hareketinde, duruşunda, suretinde ve mânânda yalan ve ikiyüzlülük yerleşmiş. Şeytan sana tuzak kurmuş, yalanı ve çirkin işleri sana güzel göstermiş. Namazında bile yalan söylüyorsun. Çünkü sen "Allah en büyüktür / Allahu Ekber" diyorsun, ama yalan söylüyorsun. Çünkü kalbinde başka tanrılar

var. Güvendiğin herşey senin tanrındır. Korktuğun ve birşeyler beklediğin herşey senin tanrındır. Kalbinle dilin aynı şeyi söylemiyor. Eylemlerin sözlerinle çelişiyor. Kalbinle bin defa, dilinle bir defa "Allah en büyüktür" de. Başka bin tanrın olduğu halde "Allah'tan başka tanrı yoktur" demeye de utanmıyorsun. İçinde bulunduğun tüm bu hallerden bir an önce Allah'a tevbe et.

Sen ey bilgiyi bilen fakat uygulamayı bir yana bırakıp sırf bilginin kendisiyle uğraşan! "Ben bilgiliyim, âlimim" demenin sana ne yararı var ki! Sen yalan söylüyorsun. Kendinin yapmadığı bir işi başkasına buyurmaya kendi adına nasıl hoşnut olabiliyorsun?! Allah (c.c.) *"Neden yapmadığınız şeyleri söylersiniz"*[41] buyuruyor.

Yazık sana! İnsanlara doğruluğu emrediyorsun ama kendin yalan söylüyorsun. İnsanlara Allah'ı bir kabul etmelerini söylüyorsun ama sen ortak koşuyorsun. İnsanlara ihlası emrediyorsun ama sen gösteriş ve ikiyüzlülük yapıyorsun. Günahları bırakmalarını emrediyorsun ama kendin işliyorsun. Senin gözünden utanma perdesi kalkmış. Şayet inancın olsa utanırdın. Hz. Muhammed (s.a.v.) *"Utanmak imanın yarısıdır"* buyurmuştur.

Senin ne inancın, ne de güvenilirliğin var. Sen bilgiye hıyanet ettin, güvenilirliğini yitirdin ve Allah katında hâinler defterine fişlendin. Senin için, tevbe edip tevbede sebat etmekten başka bir çözüm bilmiyorum. Allah'a ve kaderine inancı tam olan kimse, bütün işlerini Ona teslim eder ve hiçbir işinde Ona ortak koşmaz. İnsanları ve sebepleri Allah'a ortak koşmaz, Allah'ı bırakıp sebeplere bağlanmaz. Bunu başarırsa Allah onu bütün sıkıntılarından kurtarır. Sonra o kimse, imam basamaklarının en üstüne çıkar. Sonra ona "ebdal veliliği", sonra da "gayb veliliği" gelir. Bazen de en üst mertebeye çıktığında "kutupluk" verilir. Allah bütün yarattıklarına, cinlere, insanlara, meleklere ve ruhlara karşı onunla övünür. Onu ilerletir, kendine yaklaştırır ve yarattıkları üzerinde yetkili kılar, ona mülk ve imkân verir, onu kendisi sever, insanların kalbine de onun sevgisini verir. Bütün bunlar işin temeli ve başlangıcıdır. Allah'a ve peygamberlerine inanmak ve onları doğrulamak bu işin temelidir. Önce müslüman olmak sonra inanmak; önce Allah'ın kitabı ve Peygamber'in sünnetini uygulamak sonra iman olgunlaşınca kalbin Allah'ın birliğini kabul etmesiyle birlikte amellerde ihlaslı olmak gelir. Gerçek iman sahibi, kendinden, amellerinden ve Allah dışındaki herşeyden vazgeçer. İşlediği amellerden kendini soyutlar. Allah onu kendi yoluna götürünceye kadar Allah tarafında kalıp nefsiyle ve insanlarla mücadele etmeyi sürdürür. Allah (c.c.) *"Bizim yolumuzda mücadele edenleri biz kendi yolumuza iletiriz"*[42] buyurmuştur.

Allah'ın, sizin hakkınızdaki tedbirine razı olarak dünya malından uzak durun. O, onları kader elinde çekip çevirir. Kadere uyum gösterip şikayetçi olmayınca da

41. Saf / 2
42. Ankebut / 69

onları kudretine yükseltir. Kadere uyup kader belirleyicinin tasarrufunu bekleyenlere, kaderle hareket edip kaderle yürüyenlere ve kader nimetini inkâr etmeyenlere ne mutlu! Kaderi belirleyen Allah'ın nimet verdiğinin göstergesi, Allah'a yakınlık ve bütün insanlardan vazgeçip Onunla yetinmektir. Kulun kalbi, Rabbine erince Rabbi onu kimseye muhtaç etmez. Onu kendine yaklaştırır, ona imkân ve mülk verir ve ona *"Sen bugün bizim katımızda yerleşik ve güvendesin"*[43] buyurur. Mısır hükümdarının Yusuf'u (a.s.) yardımcı kılıp mülkünde ve kenar şehirlerde, hükmü altında olan yerlerin yönetiminde yetki verdiği ve hazine bakanı yaptığı gibi Allah da onu yetkilerle donatır. Kalp de böyledir. Sağlam olup Allah dışındaki herşeyden temizliği ve değeri ortaya çıkınca Allah onu diğer kullarının kalpleri üzerinde ve hükümran olduğu dünya ve ahiret üzerinde yetki sahibi kılar. Böylece o, bu ilme ermek ve zâhir ilimle amel etmeye giden yolu bulmak isteyen müridlerin Kâbesi olur. Allah'a itaat konusunda tembellik ve üşengeçliği alışkanlık haline getirme. Çünkü Allah ceza olarak seni imtihan eder. Hz. Muhammed (s.a.v.) *"Kul amelinde gevşek davranınca Allah onu kaygı imtihanına tabi tutar"* buyurmuştur. Onu kısmetinde olmayan şeyi arama kaygısıyla, aile sıkıntıları kaygısıyla, geçiminde kazanç eksikliği ve çocuğunun dikbaşlılığı kaygısıyla ve eşiyle arasında sevgisizlik kaygısıyla imtihan eder. Ne yöne dönse ayağı takılır. Bütün bunlar Rabbine ibadet ve itaatte gevşekliğinin ve Allah'ı bırakıp dünya ile, insanlarla uğraşmasının cezasıdır. Allah (c.c.) *"Siz şükreder inanırsanız Allah size niye azap etsin"*[44] buyurmuştur. Hiç kimsenin, kader ve kazasını ileri sürerek Allah'a itiraz etmesi doğru değildir. Hüküm ve tasarruf tamamen Ona aittir.

Yazık sana! Ne zamana kadar kendinle, ailenle oyalanıp Allah'tan habersiz kalacaksın? Sûfilerden birinin şöyle dediği nakledilmiştir: *"Çocuğun çekirdeği açıp içindekini yemeyi öğrenince artık onunla ilgilenmeyi bırak da Rabbinle ilişkini düzeltmeye bak".*

Bu zatın, bu sözüyle anlatmak istediği şey şudur: Çocuk çekirdeğin bir işe yaradığını ve bir değeri olduğunu bilince artık emeğiyle kendi için bir şeyler yapmayı öğrenmiş olur. Bundan dolayı zamanını onun için çalışarak boşa geçirme. Çünkü artık onun sana ihtiyacı kalmamıştır. Çocuklarına bir meslek öğret, sonra bütün vaktini Allah'a kulluk etmeye ayır. Çünkü eşin ve çocuklarının, Allah'tan gelecek hiçbir bela ve sıkıntıda sana yararı dokunmaz. Kendini, aileni ve çocuklarını yaşamak için yetecek kadar yiyecek ve giyeceğe kanaat etmeye zorla. Sen ve onlar zamanınızı Rabbinize kulluk etmeye ayırın. Kaderinizde rızık bolluğu yazılmışsa Allah katında belirlenmiş olan vakitte gelecektir. O rızkı Allah'tan göreceksin. İnsanları Allah'a ortak koşmaktan da kurtul. Kaderinde böyle bir şey yoksa zühd ve kanaatin senin en büyük zenginliğindir.

43. Yusuf / 54
44. Nisa / 147

Kanaatkâr mümin herhangi bir dünyalığa gerek duyarsa dileme, yalvarma, alçaklık ve tevbe ayaklarıyla Rabbinin huzuruna girer. İstediğini verirse verdiğinden dolayı Ona şükreder. Vermezse yine şikayetçi olmaz ve itiraz etmeden, karşı gelmeden sabreder.

A münafık! Kanaatkâr mümin, senin yaptığın gibi, dinini kullanarak, gösteriş yaparak ve ikiyüzlülükle zengin olma yoluna girmez. Gösteriş, ikiyüzlülük ve günahlar fakirlik, alçaklık ve Allah'ın huzurundan kovulma sebebidir. Gösteriş yapan ikiyüzlüler dini kullanarak ve liyakatsizce sâlihlerin kılığına bürünerek dünya malını elde ederler. Onların sözlerini konuşur, onların giysilerini giyerler fakat onlar gibi amel etmezler. Hiçbir ilgileri olmadığı halde, onlardan olduklarını iddia ederler. Senin *"Allah'tan başka tanrı yoktur"* sözün bir iddiadır, ona tevekkül etmen, güvenmen ve kalbini Onun dışındakilerden çevirmen ise o iddianın delilidir.

A yalancılar! Doğru sözlü olun. A Efendi'sinden kaçanlar! Dönün, kalplerinizle Allah'ın kapısına yönelin, Onunla anlaşın ve Ondan özür dileyin. İman halinde, dünyadan dinin mübah kıldığı şeyleri alırsın. Velilik durumunda Allah'ın emriyle ve Kitap ve Sünnetin şahitliği ile alırsın. Ebdâllik ve kutupluk durumunda ise Allah'ın tasarrufu ile alırsın, herşeyi O'na havale edersin.

Oğlum! Sen utanmıyorsun. Otur da nefsin için ağla. Çünkü doğrudan ve başarıya ulaşmaktan yoksun bırakıldın. Utanmadan bir itaat ediyor, bir kızıyorsun; bir gün ihlaslı davranıyor, öbür gün ortak koşuyorsun. Resûlullah (s.a.v.) *"İki günü birbirine eşit olan aldanmıştır. Dünü bugününden hayırlı olan yoksundur"* buyurmuştur.

Oğlum! Seninle hiçbir şey olmaz ama sensiz de olmaz. Sen çalış, Allah yardım edecektir. İçinde bulunduğun denizde hareket et, dalgalar seni kaldıracak ve seni kıyıya atacaktır. Dua senden, kabul etmek Ondandır. Çalışmak senden, başarıya ulaştırmak Ondandır. Terketmek senden, korumak, uzak tutmak Ondandır. Allah'ı aramakta sebatlı olursan Allah sana yakınlık kapısını gösterecek ve sen de rahmet, lütuf, kerem ve sevgi elinin iştiyakla sana uzandığını göreceksin. Allah dostlarının gayeleri de bundan ibarettir.

Ey nefsine, arzu ve hevesine, doğasına ve şeytanına kul olanlar! Ben sizi ne yapayım? Benim yanımda haktan, özden, safâdan, ilgiyi kesme ve irtibat kurmadan başka bir şey yoktur. Allah'ın dışındaki herşeyden ilgimi keserim ve Allah'la irtibat kurarım.

A münafıklar! A kuru dava sahipleri! A yalancılar! Ben sizin hevesinizi kabul etmem. Ben sizin yüzünüzden utanmam. Siz Rabbinizden utanmazken, yüzsüzce hareket ederken, Onun ve başınızda görevli meleklerinin bakışını hiçe sayarken ben sizden niye utanayım ki?! Tevbe etmeyen, tevbe ve özür dileme ayaklarıyla Rabbine dönmeyen her inkârcının, ikiyüzlünün ve yalancının başını kesebilecek bir doğruluğum vardır. Sûfîlerden biri şöyle diyor: *"Doğruluk, Allah'ın yeryüzündeki kılıcıdır. Her neyin*

üzerine konursa keser". Benim söylediklerimi kabul edin. Çünkü ben sizin iyiliğinizi istiyorum. Sizi sizin için istiyorum. Ben sizden geçtim, Allah'la beraberim. Kim benim sohbetime düzenli olarak ve samimiyetle katılırsa faydalanır ve kurtulur ve kim sohbetimde beni yalanlar ve yalan söylerse faydadan yoksun kalır ve hem dünyada, hem de ahirette cezalandırılır.

Allah'ı tanıma yollarından biri de Onunla tartışmaya ve şikayet etmeye son vermek ve tedbirine rıza göstermektir. Bundan dolayı Malik b. Dinar müridlerinden birine "Allah'ı tanımak istiyorsan tedbirine ve takdirine rıza göster. Nefsini, hevanı, tabiatını ve isteklerini tedbir ve takdir etmek konusunda Allah'a eş tutma." demiştir.

Ey bedenleri sapasağlam olduğu halde amelle uğraşmayanlar! Rabbinizden gelecek ne büyük fırsatları tepiyorsunuz. Kalpleriniz bunu bir bilse pişman olurdunuz. Uyanın artık.

Ey cemaat! Siz yakında öleceksiniz. Ölünüze ağıt yakılmadan önce siz kendiniz için ağlayın. Belirsiz bir sorunuz ve çok kalabalık günahlarınız var. Kalpleriniz dünya sevgisi ve hırsıyla hastalanmış. Onu dünyaya değer vermeyerek ve Hakk'a yönelerek iyileştiriniz. Dinin kurtuluşu sermayedir, güzel ameller ise kazançtır. Sizi azdıracak şeyleri istemeyi terkedin ve size yetecek kadarıyla yetinin. Aklı olan, helâli hesabı gerektiren, haramı cezayı gerektiren bir şeyi elde ettiğine sevinmez. Çoklarınız hesabı ve cezayı unutmuş durumdasınız.

Oğlum! Eline dünyadan bir şey geçip kalbinin ondan rahatsız olduğunu görürsen terket onu. Fakat senin kalbin yok ki terkedesin. Sen nefis, tabiat ve hevadan ibaretsin. Gönül ehli ile düşüp kalk ki senin de bir gönlün olsun. Senin, hikmet sahibi, Allah'ın hükmüyle amel eden, seni terbiye edecek, öğretecek ve öğüt verecek bir mürşide ihtiyacın var.

Ey bütün varlığını bedavaya satan! Varını yoğunu verip yok değerinde bir şey satın alan! Sen ahireti verip dünyayı satın aldın, dünyayı alıp ahireti sattın. Sen heves içinde heves, yokluk içinde yokluk, bilgisizlik içinde bilgisizlik içindesin. Hayvanlar gibi, araştırmadan, hesabını düşünmeden, sormadan, hiçbir şeye niyet etmeden, herhangi bir emir almadan ve herhangi bir amel işlemeyi düşünmeden yiyorsun. Mümin, dinin mübah kıldığı şeyleri yer. Veli kula ise yemesini emreden ve yasaklayan kalbidir. Bedeller (ebdal) ise hiçbir şeye önem vermez. İşlerini Rabbiyle beraber olup kendinden geçmiş bir halde yapar. Veliler emirlere uyar. Ebdâl kulların ise iradeleri ve seçme hakları ellerinden alınmıştır. Bütün bunlar dinin sınırlarını koruduktan sonra olacak şeylerdir. Kendinden ve insanlardan vazgeçmiş olan kimse dinin sınırlarını korur ve kudret denizinde yardım ister. Kudret denizinin dalgaları onu bir kaldırır, bir indirir, bir deniz kıyısına atar, bir okyanusun tam ortasına sürükler. Allah'ın, haklarında

"Biz onları bir sağa, bir sola çeviririz"[45] buyurduğu mağara arkadaşları (ashab-ı kehf / yedi uyurlar) gibi olur. Onların akıl, tedbir ve duyuları çalışmıyordu. İç ve dış gözlerini kapamış bir halde, lütuf ve yakınlık evinde idiler. Allah'a yaklaştırılan kullar da böyledir. Kalp gözlerini Allah dışındaki herşeye yumarlar. Ancak onun verdiği güçle, Ona bakar ve ancak onu duyarlar.

Allahım bizi senin dışındaki herşeyden uzaklaştır ve kendinle var et. Bize dünyada ve ahirette güzellik ver ve bizi cehennem azabından koru.

45. Kehf / 18

YİRMİ ÜÇÜNCÜ SOHBET

Abdülkâdir Geylânî (r.a.) 12 Zilhicce 545 tarihinde
Cuma günü sabahı medresede şöyle sohbet etti:

Resûlullah'ın (s.a.v.) şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir: *"Hiç şüphe yok ki bu kalpler paslanır. Kalplerin parlatıcısı ise Kur'an okumak, ölümü hatırlamak ve zikir meclislerine katılmaktır".*

Kalp paslanır. Paslanan kalbin sahibi, Efendimizin anlattığı şekilde hareket ederse yeniden parlar, tersi durumda iyice kararır. Aydınlıktan uzaklaştığı için kararır, dünyayı sevdiği ve kendini hiç korumadan dünya malını elde etmeye çalıştığı için kararır. Çünkü kalbine dünya sevgisi yerleşen kimsenin vera'ı (haramdan ve şüpheli şeylerden sakınma duygusu) yok olur. O da haram, helâl demeden dünya malını toplar. Dünya malını toplamaktaki ayırt ediciliği, Rabbinden utanması ve sürekli Onu hatırda tutması yok olur.

Ey cemaat! Peygamberinizin sözünü kabul edin de size önerdiği ilaçla kalplerinizin pasını çözün. Biriniz hasta olsa da bir doktor ona bir ilaç önerse onu kullanmadıkça rahat etmez. Yalnızken ve insanlar arasındayken Rabbinizi gözetin. Onu görüyormuş gibi gözünüzün tam orta yerinde tutun. Siz onu görmüyorsanız da O sizi görür. Allah'ı kalbiyle zikreden kimse zâkirdir. Kalbiyle zikretmeyen ise zâkir değildir. Dil kalbin çocuğudur ve ona tabidir. Öğütleri dinlemeye devam et. Çünkü kalp öğüt-

ten uzaklaşınca körleşir. Gerçek tevbe bütün durumlarda Allah'ın buyruğuna saygı göstermek ve yarattıklarına şefkatli davranmaktır. Allah'ın buyruğuna saygı gösterip yarattıklarına şefkatli davranmayan kimseler Allah'tan uzaktır.

Allah (c.c.) Musa'ya *"Sen acı ki Ben de sana acıyayım. Ben çok merhametliyim. Acıyana acır ve onu cennetime koyarım"* diye vahyetmiştir. Acıyabilenlere ne mutlu! Ömrünüz "Onlar yediler, biz yedik; onlar içtiler, biz içtik, onlar giydiler, biz giydik; onlar topladı, biz topladık" gibi kuru laflarla boşa gitti. Kurtuluş isteyen, nefsini haramlardan, şüpheli şeylerden ve şehvet ve arzu ile istenen şeylerden uzak tutsun. Allah'ın emirlerini yerine getirmeye, yasaklarını terketmeye ve kaderine rıza göstermeye bakın.

Allah dostları sabredip Allah'ın safında yer aldılar, Allah'tan uzakta kalmaya ise sabredemediler. Onun için ve Onun yolunda sabrettiler. Onunla olmak için sabrettiler. Allah'a yakınlıklarının gerçekleşmesini istediler. Nefis, heva ve tabiatlarının evinden çıktılar, dini yanlarına yoldaş ettiler ve Rablerine yürüyüp gittiler. Karşılarına sıkıntılar, korkular, musibetler, gamlar, tasalar, açlık, susuzluk, çıplaklık, aşağılanma dikildi de bana mısın demediler, yürüyüşlerini yanda kesmediler ve içinde bulundukları durumu değiştirmediler, yürüyüşlerini hiç kesmeden hep ileriye yürüdüler. Kalp ve kalıpları baki kalıncaya kadar onlar hep böyle devam ederler.

Ey cemaat! Allah'ın huzuruna çıkmak için çalışın ve huzuruna çıkmadan önce Ondan haya edin. İnanan kimsenin dinle ilgili konular ve dinin sınırlarının aşılması durumu dışında Allah'tan utanması onun güzel ahlakındandır. Bu durumlarda ise utanması helâl değildir. Aksine Allah'ın dini konusunda yüzsüzleşir, dinin sınırlarını düzeltir ve Allah'ın emirlerini yerine getirir. Allah'ın dini konusunda sizi, onlara karşı bir acıma duygusu almasın.

Kimin Hz. Peygamberr'e (s.a.v.) uyması sağlam olursa Hz. Peygamber zırhını, miğferini ona giydirir, kılıcını kuşandırır, edebiyle ve güzel huylarıyla onu bezendirir, ona hilat giydirir ve ümmetinden böyle biri çıktığı için sevinir ve Rabbine şükreder sonra da onu ümmeti için sözcü, yol gösterici ve Hak yolunun davetçisi yapar. Davetçi ve yol gösterici oydu. Allah (c.c.) onun ruhunu alınca ümmeti içinde onun yerini tutacak kimseler belirledi. Bunlar da on bin kişi içinde birkaç tanedir. İnsanlara yol gösterir, öğüt vermeye devam eder ve onlardan gelecek sıkıntılara katlanırlar. İki yüzlü ve fâsık kimselerin yüzüne gülerler ve onları içinde bulundukları bu kötü durumdan kurtarmak ve Rablerinin kapısına götürmek için her yola başvururlar. Bundan dolayı sûfilerden biri *"Fâsık kimsenin yüzüne ârif kuldan başkası gülmez"* demiştir. Yüzüne güler, o da ârifin, kendinin ne durumda olduğunu bilmediğini sanır. Halbuki o, onun din evinin harabeye döndüğünü, kalp yüzünün karardığını ve bulandığını çok iyi bilmektedir. Fâsık ve ikiyüzlü kimse ise, ondan gizil kaldığını ve onun, kendinin ne durumda olduğunu bilmediğini sanırlar. Hayır, onların hiçbir değeri yoktur, o haller o

kimseden saklı değildir. Bir bakışta ve harekette onların ne olduğunu anlar. Hiç şüphesiz onların içini de, dışını da bilir.

Yazık size! Siz, sıddık, ârif ve âlimlerden saklandığınızı sanıyorsunuz. Ne zamana kadar ömrünüzü yok yere geçireceksiniz? Ey ahiret yolunu şaşırmışlar! Size ahiret yolunu gösterecek birini arayıp bulun. Allah büyüktür. A kalbi ölmüşler! A sebepleri Allah'a ortak koşanlar! A güç, kuvvet ve geçim, sermaye putlarına ve ülkelerinin ve yöneldikleri yönün sultanına tapanlar! Onlar Allah'tan perdelidir. Faydayı ve zararı Allah'ın dışındakilerden bilenler Allah'ın kulu değildir. Fayda ve zararı kimin verdiğini düşünüyorsa onun kuludur. O, bugün gazap ve perdelenme ateşindedir, yarın ise cehennem ateşinde olacaktır. Allah'ın ateşinden ancak takva sahibi, Allah'ın birliğini kabul eden, ihlaslı ve tevbe etmiş olanlar kurtulur.

Önce kalplerinizle sonra dillerinizle tevbe ediniz. Tevbe yönetim değişikliğidir. Nefis, heva, şeytan ve kötü arkadaşların yönetimini kaldır. Tevbe ettiğin zaman kulağını, gözünü, dilini, kalbini ve bütün organlarını yenilemiş, yiyeceğini, içeceğini haram ve şüphe bulanıklığından arındırmış, geçiminde, alışverişinde ihtiyatlı davranmış ve bütün kaygını Allah'a yöneltmiş olursun. Alışkanlığı kaldırıp yerine ibadeti koymuş, günahı kaldırıp yerine itaati koymuş olursun, sonra da dinin sağlamlığı ve şahitliği ile birlikte gerçeğe ulaşmış olursun. Çünkü dinin şahitlik etmediği herşey, zındıklıktır. Bu gerçekleşince insanları fayda ve zararda etken olarak görmekten kaynaklanan kötü huylar yok olur. Bu durumda da dışın korunur, için Rabbinle meşgul olur. Bunu başardığında dünya büsbütün sana yönelip gelse ve kendini sana sunsa, önceki, sonraki bütün insanlar peşine düşse hiçbir zararları olmaz ve seni Allah'ın kapısından alamazlar. Çünkü sen Onunla birliktesin, Ona yönelmişsin, Onunla meşgulsun ve Onun cemaline ve celaline bakmaktasın. Onun celaline baktığın zaman darmadağın olursun, cemaline baktığında ise yeniden toplanırsın. Celalini gördüğünde korkar, cemalini gördüğünde ümitlenirsin. Celalini gördüğünde yok olur, cemalini gördüğünde yeniden dirilirsin. Bu tadı tadabilenlere ne mutlu!

Allahım! Bize sana yakınlık yemeğinden yedir ve sıcaklığının içeceğini içir. Bize dünyada ve ahirette güzellik ver ve bizi cehennem azabından koru.

YİRMİ DÖRDÜNCÜ SOHBET

Abdülkâdir Geylânî (r.a.) 14 Zilhicce 545 tarihinde
Pazar günü sabahı Ribat'ta şöyle sohbet etti:

Nefsinizi, heva ve tabiatlarınızı bilmesinde ve bunlar hakkındaki tedbirinde Allah'a ortaklığa yeltenmeyin. Kendiniz ve başkaları hakkında Allah'tan sakının. Sûfîlerden biri *"İnsanlar hakkında Allah'a uy, Allah hakkında insanlara uyma"* demiştir. Kırılan kırılmış, onarılan onarılmıştır. Allah'a rıza göstermeyi Onun sâlih kullarından öğrenin.

İlim ezberlenip insanlara sunulmak için değil, kendisiyle amel edilmek için var edilmiştir. Öğren, öğrendiğini uygula sonra da onu başkalarına öğret. Öğrenip öğrendikten sonra amel edersen ilmin senin adına konuşur. Sussan bile amelinle, ilim diliyle söyleyeceklerinden daha çoğunu söylersin. Bundan dolayı sûfîlerden biri *"Sana bir bakışı fayda vermeyen kimsenin verdiği öğüdün hiç faydası olmaz"* demiştir. Kişi ilmiyle amel ederse ondan kendisi de, başkaları da faydalanır. Çünkü Allah, bendeki huzur miktarına göre bana dilediğini söyletir. Aksi halde sizinle benim aramda düşmanlık olur. Canım ve malım sizin emrinizdedir, benim hiçbir şeyim yoktur. Bir şeyim olsa size vermezlik edecek değilim. Ben sizin iyiliğinizden başka bir şey istemem. Size kendim için değil, Allah rızası için öğüt veriyorum. Kadere rıza göster, aksi halde kader seni yere çalar. Kaderle onun isteğine göre yürü, yoksa seni boğazlar. Sana acıyıp terkine alıncaya kadar onun önünde diz çök. Sûfîlerin işi, kazanmakla başlar. Dünya-

dan ihtiyaç duydukları kadarını dinin eliyle alırlar. Bünyeleri kazanmaktan âciz düşüp tevekkül vakti gelince kalplerine mühür vurulur ve organları bağlanır. O zaman dünyadaki kısmetleri bereketlice ve bolca yorgunluk olmadan geliverir. Allah'a yaklaştırılmış olanlardan herbirine ahirette kendi isteği olmaksızın cennet nimetlerinden giydirilir. Ne giydirileceği konusunda o, Allah'a rıza gösterir. Nitekim dünyadaki kısmetlerini alırken de Rabbine rıza gösteriyordu. Allah dünyada da, ahirette de onların kısmetlerini tastamam verir. Çünkü O kullarına haksızlık edecek değildir.

Oğlum! Himmetin kadar alırsın. Kalbinle Allah'ın dışındakilerden uzaklaş ki Allah'a yaklaşasın. Kendinden ve insanlardan vazgeçerek öl ki seninle Rabbin arasındaki engeller kaldırılsın.

(Birisi "Nasıl öleyim?" diye sordu. O da şöyle cevap verdi:)

Nefsine, hevana, tabiatına ve alışkanlıklarına uymaktan, insanlara ve sebeplere uymaktan vazgeç, onlardan ümidini kes, onları Allah'a ortak koşmayı, Allah'tan zatı dışında bir şey istemeyi bırak. Bütün amellerini nimetlere konmak için değil, Allah rızası için yap. Allah'ın tedbirine, kazasına ve tasarruflarına rıza göster. Bunu yaptığın zaman kendinden vazgeçerek ölmüş ve yeniden dirilmiş olursun. Kalbin diner, huzur bulur. Allah onu dilediği gibi çekip çevirir. Kalp, Allah'a yakınlık Kâbesine girerek perdelerine tutunur, Allah'ı anar ve Ondan başka herşeyi unutur. Cennetin anahtarı *"Allah'tan başka tanrı yoktur, Muhammed Onun elçisidir"* sözünü (kelime-i tevhid) söylemek, ilelebet kendinden ve başkalarından vazgeçmek ve dinin sınırlarını korumaktır. Allah'a yakınlık sûfilerin cenneti, uzaklık ise cehennemdir. Onlar ancak bu cenneti ister ve ancak bu cehennemden korkarlar. Cehennemin onlara karşı güttüğü hangi kin vardır ki ondan korksunlar? Cehennem inanan kimseden korkar ve kaçar. Allah'ı sever ve ihlaslı olan kimselerden nasıl kaçmasın ki? Gerçek iman sahibinin durumu dünyada ve ahirette ne güzeldir! Dünyada Rabbinin kendinden razı olduğunu bildikten sonra, içinde bulunduğu hiçbir duruma aldırış etmez. Nereye düşse orada kısmetini bulur ve ona razı olur Nereye yönelse Allah'ın nuruyla bakar. Onun yanında hiç karanlık yoktur. Bütün işaretleri Onu gösterir. Bütün güveni ve tevekkülü Onadır. İman sahibinin, başınıza açacağı sıkıntıdan sakının. Çünkü onun eziyeti, sıkıntı verdiği kimsenin bedeninde bir zehirdir, onun fakirliğine ve ceza görmesine sebeptir.

Ey Allah'ı ve onun özel kullarını bilmeyen! Onların gıybetinin tadını tatma. Çünkü o, öldürücü bir zehirdir. Onlara bir kötülük yapmaktan son derece sakın. Çünkü onları, kıskanan ve koruyan Allah vardır.

A münafık! Münafıklık şüphesi senin kalbine takılı kalmış, içini, dışını bürümüş. Bütün durumlarında Allah'ın bir olduğunu bilerek davran ve ihlaslı ol. Böyle yaparsan şüphen gider ve şifa bulursun. Dinin sınırlarını ne kadar çok deliyor, takva elbiseleri-

nizi yırtıyor, tevhid giysilerinizi kirletiyor, imanınızın nurunu söndürüyor ve bütün fiillerinizde Rabbiniz nazarında çirkinleşiyorsunuz. İçinizden biri kalkıp bir ibadet yapsa kendi amelini, beğenme ve insanlardan övgü alma arzusuyla karıştırıyor. İçinizden kim Allah'a ibadet etmek isterse insanlardan ayrılsın. Çünkü insanların görmesi, yapılan amelleri boşa çıkarır. Resûlullah (s.a.v.) *"Yalnız kalmaya bakın. Çünkü yalnızlık bir ibadettir, sizden önceki sâlih kulların âdetidir"* buyurmuştur.

Allah'a inanın sonra bu inancınızı güçlendirin, sonra yok olun, sonra da Allah'la var olun. Ne kendinizle, ne de başkalarıyla. Dinin sınırlarını koruyun, Hz. Muhammed'in onayını alın, tilavet edilen ve dinlenen Kur'an'ın hükümlerine rıza gösterin. Bundan başka söz söyleyen kimsenin hiçbir değeri yoktur. Mushaflarda ve levhalarda yazılı olan bu şey, Allah kelamıdır, onun bir ucu Onun elinde, bir ucu bizim elimizdedir. Allah'a sarıl, Ona yönelip herşeyle ilgini kes ve Ondan ayrılma. Çünkü Allah dünya sıkıntına da, ahiret sıkıntına da yeter. Yaşarken ve öldükten sonra seni korur, bütün durumlarda seni müdafaa eder. Siyahı beyaz üzerine işlemeye bak. Sen ona hizmet et ki o da senin işini kolaylaştırsın, kalbinin elinden tutsun ve Rabbinin önünde durdursun. Onunla amel etmek kalbinin kanatlarını tüylendirir de kalbin onlarla Rabbine uçar gider.

Ey yün giyen! Sen o yünü önce sırrına, sonra kalbine, sonra nefsine, sonra da bedenine giydir. Zühd buradan başlar, dıştan içe doğru değil. Sır safâ bulunca bu safâ kalbe, nefse ve diğer organlara, giyecek ve yiyeceklere geçer, bütün hallerinde görülmeye başlar. Önce evin içi düzenlenir. O tamamlanınca kapıya geçilir, içsiz dış, yaratıcısız yaratılan, kapısız ev olmaz. Harabenin kilidi olmaz.

Ey ahiretsiz dünya! Ey yaratıcısız yaratılan! Senin yapmakta olduğun bu davranışlardan hiçbiri kıyamet gününde sana fayda vermeyecek, tersine zarar verecektir. Yanında olan bu malın alıcısı çıkmaz. Senin yanındaki mal gösteriş, ikiyüzlülük ve günahlardır. Bunlarsa ahiret çarşısında geçmez paradır. Önce müslümanlığını sağlamlaştır, sonra almaya başla. İslam kelimesi gönülden teslim olmak kökünden türemiştir. Allah'ın emrini kendisine teslim edersen nefsini de ona teslim eder, ona güvenir, kendi güç ve kuvvetini unutursun. Elinde olan dünyalığı da Ona itaat yolunda harcarsın. İbadet eder, bu ibadetleri Allah'a teslim edip unutursun. Senin bütün amellerin, içi boş cevizdir. İhlassızca yapılan bütün ameller içi boş kabuktur, yere yatırılmış bir kütüktür, cansız bir ceset, mânâsız bir şekildir. Bu ise münafıkların, ikiyüzlülerin amelidir.

Oğlum! Bütün yaratılanlar birer aletten ibarettir. Allah ise o aletin ustası ve kullanıcısıdır. Kim bunu anlarsa alete bağlanıp kalmaktan kurtulur ve onu kullananı görür. İnsanlara bağlanıp kalmak Allah'ın gazabına sebep olur, külfet ve sıkıntı doğurur. Allah'a bağlanıp herşeyi Ondan bilmekse bir sevin,ç güzellik ve nimettir. Sen ge-

çip gitmiş olanların (selefin) yürüdüğü caddeden çıkmışsın. Seninle onlar arasında hiçbir ilişki kalmamış. Sen kendi görüşünle yetinden de seni tanıyan, eğitecek bir üstad edinmedin. A yoldan çıkmış! A insanların ve cinlerin oyuncağı! A nefsinin, hevasının ve tabiatının kölesi!

Yazık sana! Dilini yuttun. Allah'tan yardım dile. Pişmanlık ve özür dileme ayaklarıyla Rabbine dön ki seni düşmanlarının elinden kurtarsın, ölüm denizinin enginlerinden çekip alsın. İçinde bulunduğu ve terketmesi kolay olan şeylerin sonunu bir düşün. Sen gaflet ağacını altında gölgeleniyorsun. Güneşin ışığını gördün ve yolu tanıdın, artık onun gölgesinden çık. Gaflet ağacı bilgisizlik suyu ile büyür. Uyanıklık ve marifet ağacı ise düşünce ve tefekkür suyuyla büyür. Tevbe ağacı pişmanlık suyuyla büyür, sevgi ağacı ise rıza suyuyla büyür.

Oğlum! Çocukluk ve gençlik döneminden şu ana kadar biraz mazeretin vardı. Ama artık sen kırkına yaklaştın ya da aştın, ama halen küçük çocukların oynadığı şeylerle oynuyorsun. Câhillerle içiçe olmaktan, kadınlarla, çocuklarla yalnız kalmaktan sakın. Takva sahibi yaşlılarla birlikte ol. Bilgisiz gençlerden de uzak dur. Sûfilerin tarafında ol. Onlardan biri sana gelirse ona doktor gibi ol, insanlar için çocuğuna şefkatle davranan bir baba gibi ola. Allah'a itaatini artır, çünkü Ona itaat etmek Onu zikretmek demektir.

Hz. Muhammed (s.a.v.) *"Allah'a itaat eden namazı az kılsa, orucu az tutsa ve Kur'anı az okusa bile Onu zikretmiş olur. Allah'a isyan edense namazı, orucu ve Kuran okuması çok olsa bile Onu unutmuş demektir"* buyuruyor. İnanan kimse, Rabbine itaat eder, Ona rıza gösterir, arzuladığı zevklerinde, konuşmasında, yemesinde, giyinmesinde ve bütün işlerinde hep Onunla birlikte durur. Münafık ise buna hiç önem vermez.

Oğlum! Yaptığın iş üzerinde düşün ve sende bulunmayan nitelikler konusunda nefsinle yüzleş. Sen ne doğru sözlüsün, ne arkadaşsın, ne seviyorsun, ne uyum gösteriyorsun, ne hoşnut oluyorsun, ne de tanıyorsun. Allah'ı tanıdığın iddiasını güdüyorsun. Bana söyler misin, Onu tanımanı işareti nedir? Kalbinde ne gibi hikmetler ve nurlar görüyorsun? Allah'ın veli kullarının, ebdâlin ve peygamberlerin işareti nedir? Sanıyorsun ki bir kimse bir şey iddia etti mi söylediği hemen kabul edilecek ve delil istenmeyecek. Parasının değeri mihenk taşıyla ölçülmeyecek. Allah'ı tanıyan kulların özelliklerinden biri sıkıntılara sabretmek ve bütün durumlarda kendisi, ailesi ve diğer insanlar hakkında Allah'ın kaza ve kaderine rıza göstermektir.

Oğlum! Allah'ın sevgisi ile başkasının sevgisi bir kalpte bir arada bulunamaz. Allah (c.c.) *"Allah hiçkimsenin göğsünde iki kalp yaratmamıştır"* buyuruyor. Dünya ve ahiret bi rarada bulunmaz. Yaratanla yaratılan bir arada bulunmaz. Fani şeyleri terket ki yok olmayan Bir'i elde edesin. Canını ve malını Allah yoluna ada ki cenneti elde edesin. Allah (c.c.) *"Allah cennet karşılığında inananlardan canlarını ve malları-*

nı satın almıştır"[46] buyuruyor. Sonra kalbinden Allah'ın dışındaki şeyleri at ki Allah'a yakınlığa erebilesin, dünyada ve ahirette Onunla birlikte olabilesin.

Ey Allah'ı seven! Kaderin seni nereye döndürürse oraya dön, Allah'a yakınlık evi olan kalbini temizle. Kalbinle Allah dışında her ne varsa onları süpür ve kapısında tevhid, ihlas ve doğruluk kılıcıyla otur ve o kapıyı Ondan başka kimseye açma. Kalbinin hiçbir köşesini Allah'tan başkasıyla meşgul etme.

A oyun oynayanlar! Benim yanımda oyun yoktur. A kabuklar! Benim yanımda kabuğun içindekinden başka bir şey yoktur. Benim yanımda katıksız bir ihlas, yalansız bir doğruluk vardır. Allah sizin kalplerinizden takva ve ihlas istiyor. O sizin amellerinizin görünen yüzüne bakmaz. Allah (c.c.) *"O hayvanların ne eti, ne de kanı Allah'a ulaşır. Ona ulaşan ancak sizin takvanızdır"*[47] buyuruyor.

Ey insanoğlu! Dünyada ve ahirette her ne varsa hepsi sizin için yaratılmıştır. Şükrünüz, takvanız, Ona yöneldiğinizi gösteren işaretleriniz ve hizmetleriniz nerede? Âciz kalıp da cansız ameller yapmayın. Amellerin canı vardır, o da ihlastır.

46. Tevbe / 111
47. Hacc / 37

YİRMİ BEŞİNCİ SOHBET

Abdülkâdir Geylânî (r.a.) 19 Zilhicce 545 tarihinde şöyle sohbet etti:

İsa (a.s.) güzel bir koku kokladığı zaman burnunu kapatır ve *"Bu dünyadandır ve sizin aleyhinizde bir delildir"* derdi.

A söz ve davranışlarıyla zâhid olduklarını iddia edenler! Siz zâhidlerin giysilerine bürünmüşsünüz, içiniz ise dünya hırsıyla, dünyaya özlemle dolu. Üzerinizdeki giysileri çıkarıp kalplerinizdeki özlemi, isteği, hırsı ortaya koysanız sizin için daha iyi ve ikiyüzlülükten daha uzak olurdu. Gerçek zâhidin kısmeti ayağına gelir, o da alır, dışını kısmetiyle örter. Kalbi ise zühd doludur, dünyaya ve başka şeylere en ufak rağbeti yoktur. Bundan dolayı Peygamberimiz Muhammed (s.a.v.) İsa'dan (a.s.) ve diğer peygamberlerden daha zâhid idi. Bununla birlikte O, *"Dünyanızdan bana üç şey sevdirildi: Güzel koku ve kadınlar. Gözümü aydınlığı da namazda kılındı"* buyurmuştur.

Dünyaya ve başka şeylere karşı hiçbir arzu, isteği olmamasına rağmen bunları sevmiştir. Çünkü bunlar, Rabbinin ilminde daha önceden yazılmış olan kısmeti idi. Kısmetini Allah'ın emrini yerine getirmek için alıyordu. Emri yerine getirmek de bir itaattir. Kısmetini bu yolla alan herkes dünya ile içiçe olsa da itaat halinde demektir.

A cehaletine dayanarak zâhid geçinenler! Beni dinleyin ve doğrulayın, yalanlamayın. Bunu öğrenin ki bilgisizliğinizle kaderden şikayetçi olmayasınız. Bilgisine rağmen bilgisiz olan, kendi görüşüyle yetinen, nefsinin, hevasının ve şeytanının sözünü kabul

eden kimseler iblisin kuludur, ona tabi olmuş ve onu mürşidi yapmış demektir. A bilgisizler! A münafıklar! Kalpleriniz ne kadar da karanlık! Ne kadar kötü kokuyorsunuz! Dilleriniz ne de laf yapmasını biliyor! İçinde bulunduğunuz bütün bu hallerden tevbe ediniz. Allah'tan ve Onun sevdiği ve Onu seven veli kullardan şikayetçi olmayı bırakın ve kısmetlerini almak konusunda onlara itiraz etmeyin. Çünkü onlar hevalarıyla değil, Allah'ın fermanıyla alırlar. Onlar Allah'ı çok severler, onu çok arzularlar, Onun dışındaki şeylerle ilgilerini kesmek, içlerini ve dışlarını herşeyden çevirmek konusunda çok titizdirler. Fakat onların, Allah'ın ilminde önceden bilinmekte olan kısmetleri vardır ve onu almaları gereklidir. Onların en büyük sıkıntısı dünyada bulunmaları, kısmetleriyle içli dışlı olmaları ve Allah'ı ve kendilerini yalanlayanları görmeleridir.

Oğlum! Nefsin ve hevan ile birlikte olduğun sürece insanlar hakkında konuşup durmayı bırak. Konuşma bakımından ölü gibi ol. Çünkü Allah seni bir iş için dilediği zaman seni ona hazırlar. Dilediği zaman seni ayağa kaldırır, o işe ehliyetli kılar ve sana sebat verir. Gösteren odur, sen değil. Kendini, konuşmanı ve bütün durumlarını Onun kaderine teslim et ve amele meşgul ol. Sözsüz amel, gösterişsiz ihlas, şirksiz tevhid, zikirsiz dilsizlik, kalabalığa karışması olmayan bir yalnızlık ve dışsız iç ol. Niyetini iptal ederek içinle uğraş. Sen Allah'a hitap ediyor ve "yalnız sana kulluk eder, yalnız senden yardım dileriz" sözünle Ona işaret ediyorsun. Bu, bir yerde hazır bulunan kimseye yöneltilen bir hitaptır. Sen benim yanımda bulunuyorsun, ey bana yakın olan ve beni bilen! Ey beni gören! Namazlarınızda ve diğer ibadetlerinizde bu niyetle bu şekilde, sesleniniz. Bundan dolayı Hz. Muhamed (s.a.v.) *"Allah'ı görüyormuş gibi kulluk et, Sen Onu görmüyorsan da O seni görüyor"* buyurmuştur.

Oğlum! Helâl lokma yiyerek kalbini temizle. Rabbini ancak böyle yaparak tanıyabilirsin. Lokmanı, hırkanı ve kalbini temiz tut. Böyle yaparsan safâ bulursun. Tasavvuf "safâ" kökünden türemiştir.

A yün giyen! Tasavvufla uğraşmakta kararlı olan kimsenin kalbi Allah dışında herşeyden temizlenir. Bu ise, hırkaları değiştirmekle, yüzleri sarartmakla, omuzları toplamakla, sâlihlerin hikayelerini ağzına dolamakla, tesbih ve tehlil için parmakları hareket ettirmekle olacak iş değildir. Hakk'ı istemekle kararlılıkla, dünyadan ilgiyi kesmekle ve insanları kalpten çıkarmakla ve Allah dışındaki herşeyden soyutlanıp uzaklaşmakla olur.

Sûfîlerden biri *"Bazı gecelerimde "Allahım! beni, bana fayda veren, sana zarar vermeyen şeylerden yoksun bırakma"* diye dua ettim, bu duayı tekrarladım ve uyudum. Rüyada sanki şöyle diyen birini gördüm: *"Sen de kendine fayda verecek şeyleri yapmaktan kaçınma, sana zarar verecek şeylerden de uzak dur."*

Peygamberinize ulaşan nesebinizi sağlamlaştırın. Ona sağlamca uyan kimseni nesebi de sağlam demektir. Ona uymadan "Ben Onun ümmetindenim" demenin ise sa-

na bir yararı yoktur. Söz ve eylemlerinizde Ona uyduğunuz zaman ahiret yurdunda onunla birlikte olursunuz. Allah'ın (c.c.) *"Peygamber size ne verdiyse onu alın, size neleri yasakladıysa onlardan da sakının"*[48] buyruğunu hiç duymadınız mı?

Size emrettiği şeyleri yerine getirin, yasakladığı şeylerden de kaçının. Böyle yaparsanız dünyada kalplerinizle, ahirette ise nefis ve bedenlerinizle Allah'ın yakınında olmuş olursunuz. A zâhidler! (!) Siz güzelce zâhidlik etmiyorsunuz. Nefis ve hevalarınızla zühd yapıyorsunuz ama görüşlerinizle sıvışıp kaçıyorsunuz. Allah'ı tanıyan, bilen ve nasihat diliyle ve tamahkarlık etmeden insanlara yönelmiş olan üstadlara uyun ve onlarla birlikte olun. Onlar Allah'a yönelmiş, başkasından da yüz çevirmişlerdir.

Oğlum! Senin arkana oturulmadan önce kalbinle Allah'a dön. Sâlihlerin güzel hallerinden yalnız söz etmekle ve temenni etmekle yetiniyorsun. Elinde duran suya ağzını açıp da ağzında hiçbir şey göremeyen kimse gibisin. Yazık sana! Temenni ahmaklık ovasıdır. Hz. Peygamber (s.a.v.) "Temenni etmekten uzak durunuz. Çünkü temenni ahmaklık ovasıdır" buyurmuştur.

Kötü kimselerin yaptığını yapıyor, iyilerin derecelerini umuyorsun. Ümidi korkusuna baskın olan kimse zındıklaşır, korkusu ümidine baskın olan kimse ise ümitsizliğe düşer. Kurtuluş ikisinin dengeli oluşundadır. Resûlullah (s.a.v.) "İnananın korku ve ümidi tartılsa birbirini dengelerdi" buyurmuştur.

Sûfilerden biri "Süfyan-ı Sevri'yi ölümünden sonar rüyada gördüm. Dedim ki 'Allah sana nasıl davrandı?'. 'Ayağımın birini sırat köprüsü üzerine, diğerini cennet üzerine koydum' dedi" diye anlatmıştır.

Allah'ın selamı onu üzerine olsun. Fakih, zâhid, takvalı bir kimseydi. İlim öğrendi ve ilmiyle amel etti. Amel ederek ilme hakkını verdi, ihlaslı davranarak da amele hakkını verdi. Allah da ona doğrudan rızasını verdi. Peygamber (s.a.v.) de ona kendisine uyması sebebiyle rızasını verdi. Hz. Peygambere uymayan, bir eline dinini, diğer eline de ona indirilen kitabı almayan kimse yürüdüğü yolda Allah'a ulaşamaz. Kendisi helak olur, başkalarını da helak eder, kendisi sapar, başkalarını da saptırır. Kitap ve sünnet Allah'a götüren iki kılavuzdur. Kur'an Allah'a götüren kılavuz, Sünnet ise Peygambere götüren kılavuzdur.

Allahım! Bizi nefislerimizden uzaklaştır. Bize dünyada ve ahirette güzellik ver ve bizi cehennem azabından koru.

48. Haşr / 7

YİRMİ ALTINCI SOHBET

Abdülkâdir Geylânî (r.a.)
20 Zilhicce 545 tarihinde Ribat'ta şöyle sohbet etti:

Hz. Muhammed (s.a.v.) *"Musibetlerin saklanması arşın hazinelerindendir"* buyurmuştur.

A insanlara musibetlerinden şikayet eden! Şikayetini insanlara iletmenin sana ne yararı olabilir? Onlar sana ne yarar, ne de zarar verebilir. Onlara güvenip de Hakk'a ortak koştuğun zaman seni Onun kapısından uzaklaştırırlar, Allah'ın gazabına sebep olurlar ve seni Ondan perdelerler.

Ey bilgisiz! Sen bildiğin iddiasını güdüyorsun. Dünyayı, asıl sahibinden değil de, başkalarından istemen senin bilgisizliğini gösterir. İnsanlara şikayetini ileterek sıkıntılardan kurtulmayı bekliyorsun.

Yazıklar olsun sana! Şu obur köpek bile, avı korumayı öğreniyor da oburluğunu ve tabiatını değiştiriyor. Yırtıcı kuş da eğitilerek yaratılışının dışına çıkıp yakaladığı avı yeme özelliğini bırakıyor. Senin nefsin eğitilmeye onlardan daha elverişlidir. Ona öğret ve anlat ki dinini yeyip parçalamasın ve Allah'ın senin yanına bırakmış olduğu emanetine hıyanet etmesin. Nefsini eğitmeden, onunla arkadaşlık etme. Nefsin eğitilip bazı gerçekleri kavrayınca ve huzur bulunca nereye yönelirse yönelsin arkadaşlık edebilirsin. Artık hiçbir durumda ondan ayrılma. Huzur bulduğu zaman yumuşar,

bilir ve kaderin kendine getirdiği kısmetlere rıza gösterir. Buğday tanesi ile arpa ekmeğini birbirinden ayırmaz olur. Haz aldığı şeyler yok olur. Artık onun için yememek yemekten daha sevimlidir. İyilik ve kulluk yapmakta ve başkalarını kendine tercih etmekte sana yardımcı olur. Doğası değişir, cömertleşir, dünyaya değer vermez ve ahireti ister. Sonra sen ahireti aramaz olup Rabbini isteyince nefsin de senile birlikte Rabbini ister ve kalbinle birlikte Onun kapısına doğru yürür. İşte o zaman yazgısı gelir ve şöyle der: *"Ey yemeyen! Artık yiyebilirsin. Ey içmeyen! Artık içebilirsin."* Akıllı hasta ancak doktorunun elinden veya emretmesiyle yer, doktoruna karşı edepli olmakta ve sözünü kabul etmekte de kusur etmez. O varken de, yokken de oburluk etmez.

A obur! A kendi için yaratılmış olan yiyeceği hemen isteyen! Kim onu başkasına yedirebilir ki?! Senin için yaratılmış olan giyeceği, evi, bineği ve eşi kim elinden alıp başkasına verebilir ki?! Bu bilgisizlik nedir böyle? Senin ne sebatın, ne aklın, ne inancın var, ne de Allah'ın verdiği söze güvenin var.

Ey pazarcı! Eli açık biriyle çalıştığın zaman saygılı ol, servet ve ücret isteme. Bunlar, sen istemeden ve saygısızlık etmeden sana verilecektir. Senin oburluğu ve istemeyi bıraktığını görünce seni birlikte çalıştığın arkadaşlarından ayıracak, sana rahatlık verece ve onlar içinde şerefli bir kimse olarak yerleştirecektir. İtiraz ederek, çekişerek Allah'la arkadaşlık edilmez. Saygıyla, iç ve dış huzuru ile ve sürekli uyum göstermekle arkadaşlık edilir. Kadere uyanların Allah'la arkadaşlığı devam eder. Allah'ı bilip tanıyan kimse başkasıyla değil, Onunla birliktedir, başkasına değil, Ona rıza gösterir, başkalarından vazgeçmiş, Onunla dirilmiştir.

Oğlum! Konuştuğun zaman düzgün bir niyetle konuş, sustuğunda da düzgün bir niyetle sus. Yaptığı amelden önce bir niyet taşımayan kimsenin ameli yoktur. Sen konuşsan da, sussan da günah içindesin. Çünkü niyetini düzeltmiyorsun. Susman ve konuşman sünnete uygun değil. Durumlar değişip rızıklar daralınca bir lokma yüzünden Allah'a karşı hemen değişiveriyorsunuz. Bir malınız kırıldığında tek bir nimeti kaybettiğiniz için bütün nimetlere nankörlük ediyorsunuz. Sanki siz tahakküm edip istediğini zorla yaptıran "Yap", "Yapma", "Niye böyle yaptın" ve "Şöyle olması gerekirdi" diyen yetki sahiplerisiniz. Bu, bir uzaklaşmadır, Allah'ın sevmediği bir şeydir ve Allah'ın rahmetinden kovulma sebebidir.

Ey insanoğlu! Sen kimsin? Sen, değersiz bir sudan yaratılmış bir şeysin. Rabbine karşı mütevazı ol ve alçal. Takvalı olmadığın zaman sen ne Allah katında, ne de sâlih kulları katında değerli olmazsın. Dünya bir hikmettir, aihret ise baştan ayağa kudrettir.

Ey cemaat! Sizin üzerinizde gözetçiler vardır. Siz Allah'ın görevlendirdiği (meleklerin gözetimi) altındasınız da haberiniz yok. Akıllı olun, kalp gözlerinizi açık tutun. Sizden birinin evine bir topluluk gelince söze önce başlamasın. Sözü bir soruya cevap

olsun ve kendisini ilgilendirmeyen şey hakkında soru sormasın. Tevhid farzdır, helâl aramak farzdır, bilinmesi gereken bilginin elde edilmesi farzdır, amelde ihlaslı olmak farzdır, yapılan amele karşılık beklemeyi terk etmek farzdır.

İkiyüzlü günahkâr kimselerden kaç ve özü sözü bir sâlih kimselerin arasına katıl. Çözüm bulamayıp sâlih ve ikiyüzlü kimseleri birbirinden ayırt edemediğin zaman geceleyin kalk ve iki rekat namaz kıl, sonra *"Rabbim! Bana kullarından sâlih olanları göster, beni senin yoluna iletecekleri, senin yemeğinden yedirecek ve senin içeceğinden içirecekleri, yakınlık gözüme senin yakınlık nurunla sürme çekecekleri, başkalarını taklit ederek değil, gözüyle gördüğünü haber verecekleri göster"* diye dua et.

Allah dostları Allah'ın lütuf sofrasından yemişler, Allah'a yakınlık içeceğinden içmişler ve Ona yakınlık kapısını görmüşlerdir. Haberle yetinmeyip çalışmış, sabretmiş ve hem kendileri, hem de insanlık adına yolculuk etmişlerdir. Böylece iyiliği gözleriyle görür olmuşlardır. Rablerine ulaşmışlar, O da onları eğitmiş ve onlara hikmet ve bilgiler öğretmiştir. Onları mülkünden haberdar etmiş, gökyüzünde ve yeryüzünde kendisinden başkası olmadığını, başka bir verici ve engelleyicinin, başka bir hareket ettirici ve durdurucunun, kader ve kazayı belirleyicinin, yücelik ve alçaklık vericinin, görevlendirici ve musallat edicinin ve kahredicinin bulunmadığını onlara anlatmıştır. Katında olanları onlara gösterir, onlar da kalp ve sır gözleriyle görürler. Böylece dünyanın ve dünya malının onlar katında hiçbir değeri ve ağırlığı kalmaz. Allahım! Onlara gösterdiğin gibi bizlere de göster. Bize dünyada ve ahirette güzellik ver ve bizi cehennem azabından koru.

Ey cemaat! Takvayı terk ettiğiniz için tevbe edin. Takva ilaç, takvayı terk etmek ise hastalıktır. Tevbe edin. Çünkü tevbe ilaçtır, günahlar ise hastalıktır. Hz. Muhammed (s.a.v.) bir gün ashâbına *"Hastalığımızın ve ilacının ne olduğunu size haber vereyim ister misiniz?"* dedi. Onlar "Elbette ey Allah'ın Resulü!" dediler. O da *"Hastalığınız günahlardır, ilacınız ise tevbe etmektir"* buyurdu.

Tevbe imanın gelinidir. Zikir meclislerine sürekli katılmak sizin için bir şifadır. İman diliyle tevbe edin. Bunu yapabilirseniz kendinizi kurtulmuş bilin. Tevhid ve ihlas diliyle tevbe edin ve kendinizi kurtulmuş bilin. Rabbinizden sıkıntılar geldiğinde imanı kendinize silah edinin.

(Abdülkâdir Geylânî (r.a.) her sohbetin başında "Hamd âlemlerin sahibi olan Allah'a aittir" der ve bu sözünü üç defa tekrar ederdi, her defadan sonra da kısa bir süre susardı. Sonra şöyle derdi: "Yaratıklarının sayısınca, arşının ağırlığınca ve kendi rızası ağırlığınca ve kelimelerini yazarak mürekkep miktarınca, bilgisinin sonuna kadar, dilediği ve yarattığı herşey kadar (hamd âlemlerin sahibi olan Allah'a aittir). O, görüneni ve görünmeyeni bilendir, Rahman ve Rahimdir, mülk sahibidir, Kuddüstür, izzet ve hikmet sahibidir. Allah'tan başka tanrı olmadığına tanıklık ederim. Onun or-

tağı yoktur. Mülk Onundur, hamd de Onundur. Canı veren de, alan da Odur. Kendisi ise diridir, ölmez. İyilik bütünüyle Onun elindedir. O herşeye gücü yetendir ve varış Onadır. Yine tanıklık ederim ki Muhammed (s.a.v.) Onun kulu ve elçisidir. Onu, müşrikler istemese de bütün dinlere karşı üstün kılmak için hidayetle ve Hak din ile göndermiştir. Allahım Muhammed'e ve Onun âline salât et, İmamı ve ümmeti, yöneteni ve yönetilenleri koru. Onların kalplerini iyilikte birbirine yakınlaştır, onların birbirine kötülük etmesine izin verme.

Allahım! Sen bizim gizlediklerimizi bilensin. İçimizi düzelt. Sen bizim ihtiyaçlarımızı bilensin, ihtiyaçlarımızı gider. Sen bizim günahlarımızı bilensin, onları bağışla, sen bizim kusurlarımızı bilensin, onları ört. Bizi, yasakladığın yerlerde görme, emrettiğin yerlerde de nazarından kaybetme. Bize, zikrini unutturma, bizi imtihan için göndereceğin tuzaklardan emin kılma. Bizi senden başkasına muhtaç etme, bizi gafillerden kılma.

Allahım! Bize doğru yolumuzu ilham et, nefislerimizin kötülüğünden bizi koru. Bizi kendinle meşgul ederek başkalarından oyala. Bizi senden koparacak her türlü şeyi bizden ayır. Bize seni zikretmeyi, sana şükretmeyi ve güzelce kulluk etmeyi ilham et" derdi.

Sonra sağına döner ve "Allah'tan başka tanrı yoktur. Allah'ın dilediği olur, Güç ve kuvvet sadece Allah iledir. O yücedir, büyüktür" derdi. Sonra karşısına bakarak bunları bir kez daha söylerdi. Sonra soluna döner ve bunları yine söylerdi. Sonra da şöyle derdi: "Haberlerimizi açığa çıkarma, örtülerimizi üzerimizden çekip alma, kötü amellerimizle bizleri cezalandırma. Bizi gaflet içinde yaşatma ve gayrete gelip (kızıp) bizleri apansız yakalama.

Rabbimiz! Unutursak veya hata edersek bizleri cezalandırma. Bizden öncekilere yüklediğin gibi, bize de taşıyamayacağımız yükü yükleme. Rabbimiz! Bizi gücümüz üzerindeki yükümlülüklerle sorumlu kılma. Bizi affet, bağışla ve bize acı. Sen bizim Efendimizsin. İnkâr edenlere karşı bizi destekle".

Sonra Allah, gayb fetihlerinden (esintilerinden) diline ne getirirse onu söyleyerek söze girerdi. Önceden hazırlık yapmazdı. Nadir sohbetlerinde de Hz. Peygamber'den bir hadis ezberlemiş veya hikmet sahiplerinin sözlerinden bir sözü ezberlemiş olurdu da sohbetin bereketlenmesi için onu söyleyerek sohbete girerdi ve sohbet konusunu o söz üzerine bina ederdi.)

YİRMİ YEDİNCİ SOHBET

Abdülkâdir Geylânî (r.a.) 7 Cemaziyelahir 545 tarihinde
Cuma sabahı medresede şöyle sohbet etti:

Akıllı ol ve yalan söyleme. "Ben Allah'tan korkarım" diyorsun ama başkalarından korkuyorsun. Ne cinden, ne insandan ne de melekten korkma, konuşan ve konuşmayan canlılardan korkma. Dünya ve ahiret azabından korkma. Azabı verenden kork. Akıllı kimse, Allah konusunda hiçbir kimsenin kınamasından korkmaz. Allah'tan başkalarının sözlerini duymazlıktan gelir. Bütün insanları âciz, hasta ve muhtaç bilir. Bu ve bunun gibiler, ilminden faydalanılan âlimlerdir. Dini ve İslamın hakikatlerini bilenler dinin doktorları ve kırıklarını onarıp tedavi eden kırık-çıkıkçılardır.

A dini kırık kimse! Onların huzuruna git ki kırığını onarsınlar. Hastalığı indiren şifasını da indirmiştir. O, kulunun yararına olanı başkasından daha iyi bilir. Yaptıklarından dolayı, Rabbinden şikayetçi olma. Senin nefsin kınanmaya ve şikayet edilmeye başkasından daha lâyıktır. Ona de ki "İhsan itaat edene, sopa karşı gelenedir". Allah kulunun iyiliğini dilerse varını yoğunu elinden alır, kulu sabrederse onu yükseltir, gönlünü hoş eder ve ona lütuflarını akıtır.

Allahım! Biz imtihan edilmeden sana yakın olmak istiyoruz. Kazan ve kaderin konusunda bize lütfunla muamele et. Kötülerin kötülüğüne ve günahkârların tuzaklarına karşı bize kâfi gel. Bizi nasıl dilersen öyle koru. Senden din, dünya ve ahirette bi-

zi affetmeni ve bize sağlık ve huzur vermeni diliyoruz. Bizi güzel amellere yönlendirmeni ve amellerimizde ihlaslı olmamızı sağlamanı istiyoruz. Amin.

Bâyezid Bistamî'nin yanına birisi girdi ve sağa sola bakınmaya başladı. Bayezid Bistamî Hazretleri ona "Hayırdır" dedi. O da "Namaz kılacak temiz bir yer arıyordum" dedi. Bunun üzerine Bayezid Bistamî "Sen kalbini temizle de her nerede namaz kılarsan kıl" dedi.

Gösterişi ancak ihlaslı kimseler bilir. Çünkü onlar gösteriş içindeyken ondan kurtulmayı başarmışlardır. Gösteriş Allah dostlarının yolunda bir engeldir ve onu aşıp öteye geçmeleri gerekir. Gösteriş, kendini beğenme ve ikiyüzlülük şeytanın kalplere fırlattığı oklardandır. Mürşidlerin sözlerini kabul edin ve Hakk'a ulaştıran yolda yürümeyi onlardan öğrenin. Çünkü bu yol onların girmiş oldukları yoldur. Onlara nefisten, hevadan ve insan doğasından gelecek âfetleri sorun. Çünkü onlar bu âfetlerle karşılaşmış, bunların tuzaklarını tanımış, bunlara alışmışlardır. Sonunda da onlara gâlip gelip sahip olmuşlardır. Şeytanın sana fısıldamasına aldanma. Nefisten gelecek oklar karşısında yenilgiye düşme. Çünkü nefis sana şeytanın oklarını atar. Çünkü şeytan ancak nefsin yardımıyla seni yenebilir. Cin şeytanları ancak insan şeytanlarının yardımıyla seni yenebilir. İnsan şeytanları nefis ve kötü arkadaşlardır. Bu düşmanlara karşı Allah'a sığın ve Ondan yardım dile. O sana yardım edecektir. Allah'ı bulup Onun nezdindekini görüp elde ettiğinde Onun huzurundan ailene ve insanlara geri dön ve onları da Allah'a götür. Onlara *"Bütün aile fertlerinizle bana gelin"*[49] de. Yusuf (a.s.) zenginleşip hükümranlığı da ele geçirince ailesine "Ailenizle hepiniz bana gelin" demiştir.

Asıl mahrum kalan kimse, Allah'tan yoksun kalan, dünyada ve ahirette Ona yakınlık fırsatını kaçıran kimsedir. Allah (c.c.) gönderdiği bir kitapta *"Ey insanoğlu! Beni kaybedersen herşeyini kaybettin demektir"* buyuruyor. Sen Allah'tan ve inanan kullarından yüz çevirip dururken, onlara sözünle ve eylemlerinle sıkıntı verirken, içinle ve dışınla onlardan yüz çevirirken Allah'ı nasıl kaybetmezsin! Hz. Muhammed (s.a.v.) *"İnanan kimseye sıkıntı vermek Kâbe'yi ve Beyt-i Mamut'u on beş defa yıkmaktan daha büyük bir günahtır"* buyurmuştur.

Vay sana! Allah'ın fakirlerine sıkıntı verip duran! Bana kulak ver. Onlar Allah'a inanan ve Onu tanıyan, Ona tevekkül eden kimselerdir. Yazık sana! Sen pek yakında ölecek ve yüz üstü sürülecek evinden çıkarılıp götürüleceksin. Övünüp durduğun malın da yağmalanacak. Ne sana bir yararı dokunacak, ne de seni koruyabilecek.

---

49. Yusuf / 93

YİRMİ SEKİZİNCİ SOHBET

Abdülkâdir Geylânî (r.a.)
9 Cemaziyelâhir 545 tarihinde Ribat'ta şöyle sohbet etti:

Peygamberimiz Hz. Muhammed'den (s.a.v.) şöyle rivayet edilmiştir: Birisi geldi ve Ona "Ben seni Allah rızası için seviyorum" dedi. Bunun üzerine Resûlullah (s.a.v.) *"İmtihan giysisini kuşan, fakirlik giysisini kuşan"* buyurdu.

Çünkü sen benim sahip olduğum özelliklere sahip olmak istiyorsun. Benim gibi olmak istiyorsun. Çünkü sevginin şartı uyumdur. Hz. Ebubekir (r.a.) Resûlullah'a (s.a.v.) karşı duyduğu sevgide samimi olunca bütün varlığını onun uğrunda harcadı, onun özelliklerine sahip oldu, fakirlikte ona ortak oldu da aba (kalın kumaştan giysi) giyindi. İçiyle ve dışıyla ona uydu.

Sense ey yalancı! Sâlih kimseleri sevdiğini iddia ediyorsun fakat dirhemini, kuruşunu bile onlardan esirgiyorsun. Ama buna rağmen onlara yakın ve onlarla birlikte olmayı istiyorsun. Akıllı ol. Bu sahte bir sevgidir. Seven sevdiğinden hiçbir şeyini esirgemez ve onu herşeye tercih eder. Fakirlik Hz. Muhammed'in ayrılmaz bir parçasıydı. Bundan dolayı *"Fakirlik beni sevene, akan suyun varacağı yere akıp gitmesinden daha çabuk ulaşır"* buyurmuştur.

Hz. Aişe ise şöyle demiştir: *"Hz. Peygamber aramızda olduğu sürece dünya bize karşı çok bulanık ve zor idi. O aramızdan ayrıldıktan sonra ise dünya üzerimize yağ-*

dı da yağdı". Şu halde Resûlullah'ı (s.a.v.) sevmenin şartı fakirlik, Allah'ı sevmenin şartı ise imtihandır.

Sûfilerden biri *"İmtihanı sevgiye bağla ki kimse yalan yere, ikiyüzlülük ederek ve gösteriş yaparak sevgi iddiasında bulunmasın"* demiştir. Kuru iddiandan ve yalanından vazgeç. Başını tehlikeye sokma. Bu yola geldiysen doğru ol, aksi halde bizim peşimize düşme. Sahte parayla sarrafı kandırmaya çalışma. O, senin verdiğin parayı kabul etmez ve seni rezil eder. Yılana ve yırtıcı hayvanlara sırnaşma. Seni öldürürler. Cesaretin varsa yılana yaklaş, gücün varsa yırtıcı hayvanlara sırnaş. Hakk'ın yolu doğruluğu gerektirir, marifet nuruna sahip olmayı gerektirir. Marifet güneşi sıddıkların kalplerine doğar ve gece gündüz hiç kaybolmaz.

Oğlum! Allah'ın gazabıyla karşı karşıya olan ikiyüzlü münafıklardan yüz çevir. Akıllı ol ve bu zamandaki insanların çoğuna yaklaşma. Çünkü onlar, üzeri giysili kurtlardır. Tefekkür aynasını al ve ona bak, Allah'tan da kendini ve onları o aynada göstermesini iste. Ben Yaratanı da, yaratılanları da denedim. Kötülüğü yaratılanların, iyiliği ise Yaratanın yanında buldum.

Allahım! Bizi onların kötülüklerinden kurtar, dünyada ve ahirette iyiliğini ver. Ben sizi kendim için değil, sizin için istiyorum. Sizin ipinizi eğiriyorum, sizden kendim için değil sizin için alıyorum. Benim yanımda beni sizden alacağım şeylere muhtaç etmeyecek kadar şey zaten var. Benim işim, kazanmak ya da Allah'a tevekkül etmekten ibarettir. Ben sizin bana getireceğiniz şeyleri o Rabbini unutup size tevekkül eden gösterişçi ikiyüzlünün beklediği gibi beklemem. Ben yeryüzünde yaşayanların mihenk taşıyım. Akıllı olun ve bana geçersiz para getirmeyin. Ben Allah'ın izniyle sizin kalitelinizi kalitesiz olanınızdan ayırırım.

Kurtuluş istiyorsan balyozumun altında örs ol ki nefis, heva, tabiat, şeytan, düşmanlar ve kötü arkadaşlarının beynini çatlatayım. Bu düşmanlara karşı Rabbinizden yardım dileyin. Yardım görüp zafere ulaşan onlara karşı göğüs gerendir, yardımsız kalıp yenilense işini onların eline bırakandır. Âfetler çoktur ama hepsinin kaldığı yer birdir. Hastalar çoktur ama doktorları birdir.

A hasta nefis sahipleri! Nefislerinizi doktora teslim edin, hastalığınız konusunda ondan kuşku duymayın. Çünkü nefisleriniz konusunda o size sizden daha çok acır. Onun önünde dilsiz olun ve ona karşı gelmeyin. Bunu başarabilirseniz dünyada ve ahirette bütün iyilikleri görürsünüz.

Allah dostları her zaman sükut, içe dönüklük ve hayret içindedirler. Onların bu durumu devam edip tamamına erince Allah kıyamet gününde cansız varlıkları konuşturacağı gibi onları konuşturur. Onlar konuşturulmadıkları sürece konuşmazlar, kendilerine bir şey verilmediği sürece almazlar, genişletilmedikleri sürece genişlemezler. Onların kalpleri meleklerin kalplerine katılmıştır. Allah (c.c.) *"Melek-*

ler, emrettiği konularda Allah'a karşı gelmezler ve kendilerine buyrulanı yaparlar"[50] buyuruyor.

Onlar melekler kervanına katıldılar ve derece bakımından onlardan daha da yukarı çıktılar. Allah'ı tanıma ve bilme konusunda onlardan üstün oldular. Melekler onların köleleri ve tâbileridir. Onlardan istifade ederler. Çünkü hikmetler onların kalplerine dökülür ve dökülür. Kalpleri bütün âfeteler karşı koruma altındadır. Âfetler onların organlarına, bedenlerine ve nefislerine gelir. Kalplerine ise aslâ. Sen de onların derecelerine ulaşmak istersen İslamını hakikate erdir. Sonra da gizli ve açık bütün günahları terk et. Sonra tam anlamıyla takva içinde ol, sonra da dünyanın mübah malından ve helâlinden vazgeç. Sonra Allah'ın lütfettiği şeyle yetinmeyi bil, sonra lütfedeceği şeylerden de vazgeç ve yakınlığı ile yetin. Yakınlığı ile yetinebilirsen Allah lütfunu üzerine döker ve kısmet kapılarını, lütuf, rahmet ve minnet kapısını sana açar. Önce dünyayı sana kısar sonra da ardına kadar genişletir. Bu, veli ve sıddıklardan sadece birkaçı içindir. Çünkü Allah, onların takvasını bilmektedir. Onlar Allah'ı bırakıp hiçbir şeyle oyalanmazlar. Onların çoğuna ise dünyayı daraltır. Çünkü onların sırf kendi için uğraşmaları, onun huzuruna girmeleri ve ondan istemeleri Onun hoşuna gider. Onlara dünyayı verirse belki onunla oyalanıp Allah'a hizmetten geri dururlar ve dünya ile düşüp kalkarlar. Çoğunluk böyledir, biraz önce bahsettiklerim ise çok azdır. Az rastlanan şeye bir hüküm bağlanmaz. Peygamberimiz (s.a.v.) kendisine dünya sunulup da dünya ile uğraşmak yüzünden Allah'a hizmeti bir yana koymayanlardandır. Tam bir zühd ve yüz çevirme ile kısmetlerine hiç dönüp bakmamıştır. Yeryüzünün hazinelerinin anahtarları kendisine sunuldu da geri çevirip şöyle dedi: *"Rabbim! Beni miskin olarak yaşat, miskin olarak canımı al ve miskinlerle birlikte haşret".*

Zühd güzel bir nimettir. Aksi halde kimse kısmetinden vazgeçip onu bir yana koyamazdı. İnanan kimse hırsın ağırlığını kâr bilir, oburluk etmez, aceleci olmaz. Hz. Muhammed (s.a.v.) kalbinden dünyayı sildi, ondan yüz çevirdi, Allah'ın emirleriyle uğraştı ve kısmetinin er geç kendini bulacağını bildiği için onu aramadı. Kısmetini, ardında koşturarak önünde eğilip kabul edilmesini istemek zorunda bıraktı.

Oğlum! Sen Hak yolunda seni ilerletecek bir inanca, seni o yolda sabit kılacak bir yakîne muhtaçsın. Sen bu yolun başlangıcında bir kuşağa, sonunda ise sağlam bir inanca muhtaçsın. Mekke yolu ise böyle değildir. Sûfîlerden biri *"Mekke yolu kuşak ve iman gerektirir"* demiştir. İşaret etmiş olduğum bu yol ise hem başta, hem de sonda kuşak ve iman gerektirir.

Anlatıldığına göre Süfyan-ı Sevrî ilim öğrenmeye ilk başladığında belinde, içinde beş yüz dinar bulunan bir kuşak vardı. O paradan infak eder, ilim öğrenir ve eliyle üzerine dokunarak *"Sen olmasan bizi ellerine mendil yaparlardı"* derdi. İlim öğre-

50. Tahrim / 6

nip Hakk'ın yolunu tanıyınca yanında kalan paraların tamamını bir günde fakirlere infak etti ve *"Gökyüzü demir olup yağmur yağdırmasa, yeryüzü taş kesilip bitki bitirmese ve böyle sıkıntılı bir durumda bile ben, rızık endişesine düşsem yine de inkâr edici olurdum"* dedi.

İnancın güçleninceye dek kazanmaya ve sebeplere bağlı kalmaya bak. İnancın güçlendikten sonra ise sebepten sebebin yaratıcısına geç. Peygamberler (a.s.) işin başında kazanmakla uğraştılar, bunu farz kabul ettiler ve sebeplere tutundular, sonunda ise tevekkül ettiler. Başlangıç ve bitişte, şeriat ve hakikat nazarında, kazanmakla tevekkül etmeyi birleştirdiler.

A mahrum! İnsanların elinde olana güvenip de çalışıp kazanmayı bırakma. Sonra insanlardan dilenirsin ve kaderin nimetine nankörlük edersin. O zaman da Allah sana gazap eder ve seni uzaklaştırır. Kazanmayı terk edip insanlardan dilenmek Allah'ın kulu Süleyman'a verdiği bir cezadır. O hükümdarlığını bırakınca Allah ona birkaç ceza verdi. Bunlardan biri de insanlardan dilenmektir. Hükümdarlık günlerinde kazanır, kendi kazancından yerdi. Allah onun rızkını daraltınca onu krallık sınırlarından dışarı çıkardı ve rızık yollarını ona daralttı. O da insanlardan dilendi. Bunun sebebi de bir kadının, Süleyman'ın (a.s.) evinde kırk gün bir heykele tapınması idi. Süleyman (a.s.) tam kırk gün ceza içinde kaldı.

Allah dostlarının üzüntülerinin ardından sevinç gelmez, yükleri yere inmez, gözleri aydın olmaz, sıkıntıları hiç bitmez. Rablerine kavuşuncaya dek bu halleri devam eder. Rablerine kavuşmaları ise iki türlüdür: Biri dünyada kalp ve sırlarının kavuşmasıdır ki bu az olur. Diğeri ise ahiretteki kavuşmadır. Rablerine kavuştukları zaman sevinir ve huzurlu olurlar. Bundan önce ise sürekli sıkıntı içindedirler.

(Abdülkâdir Geylânî (r.a.) bir süre nefisten bahsettikten sonra şöyle devam etti:)

Oğlum! Nefsini arzulanan ve lezzet alınan şeylerden uzak tut ve ona pis olmayan temiz yiyecekler yedir. Temiz yiyecek helâl olandır, haram ise pistir.

(Sonra şöyle dedi:)

Nefsini helâl yoldan besle ki şımarıp azmasın, baş kaldırmasın ve edepsizlik etmesin.

Allahım bize zâtını tanımamızı nasip et de seni tanıyalım. Âmin.

YİRMİ DOKUZUNCU SOHBET

Abdülkâdir Geylânî (r.a.)
11 Cemaziyelâhir 545 tarihinde medresede şöyle sohbet etti:

Hz. Muhammed (s.a.v.) *"Her kim bir zenginin elindekine sahip olmak arzusuyla ona tevazu gösterirse dininin üçte ikisi gider"* buyurmuştur.

A ikiyüzlüler! Beni dinleyin. Hz. Muhammed'in bu uyarısı zenginlere tevazu edenler içindir. Peki onlar için namaz kılan, oruç tutan, hacceden ve onların eşiklerini öpenlerin durumu nicedir!

Ey Allah'a ortak koşanlar! Sizin Allah ve Resülü hakkında hiçbir bilginiz yok. Teslim olup tevbe edin, tevbenizde de samimi olun ki inancınız kurtulsun, yakîniniz yeşersin, tevhidiniz canlansın da dalları ta arşa yükselsin.

Oğlum! İnancın ilerleyip fidanı boy atınca Allah seni, ne kendine, ne de başkalarına muhtaç etmez. Kazanmaya da muhtaç etmez. Allah senin kalbini, nefsini ve sırrını doyurur. Seni kapısında durdurur ve fakirliğini zikriyle, yakınlığı ve sıcaklığı ile giderir. Dünyadan yeyip onunla oyalanıp duran kimselere hiç aldırış etme. Dünyayı elinde tutan kimseleri hiç umursama. O zaman o kimseleri gördüğün zaman onlara acırsın, içine bir ağırlık ve karanlık çöker.

A bildiğini iddia edip de dünyayı elinde tutanlardan isteyen ve onların önünde eğilen! Allah seni bilgine rağmen sapkınlıkta bırakmış, bilginin bereketi gitmiş, özü gitmiş, kabuğu kalmış.

Ve sen ey kulluk davasından olup da kalbiyle insanlara kul olan! Onlardan korkup onlardan bekleyen! Senin bu kulluğun, görünüş bakımından Allah içindir ama gerçekte insanlar içindir. Bütün istediğin ve kaygı ettiğin şey, onların elindeki dirhem, dinar ve varlıktır. Onların övgülerini bekliyorsun, kınamalarından, yüz çevirip uzaklaşmalarından korkuyorsun. Vermemezlik etmelerinden korkuyor, kapılarında uzun süre durup tatlı ve yumuşak konuşmalarınla, hazırladığın oyunlarla sana bir şeyler vermelerini umuyorsun.

Yazık sana! Sen Allah'a ortak koşan, gösteriş yapan, her işe karışan bir zındıksın. Sen kime kendini geçer akçe diye yutturuyorsun? Gözlerin gizil bakışlarını ve gönüllerin sakladığını bilene mi? Yazık sana! Namaza duruyor ve inanmadığın halde *"Allah en yücedir"* diyorsun. Halbuki insanlar senin kalbinde Allah'tan daha da yücedir. Allah'a tevbe et ve ne dünya, ne de ahiret için, Ondan başka hiçbir şey için iyilik yapma. Allah'ın rızasını arayan ol. Gerçek Rab olana hakkını ver, övülmek, sena edilmek için iş yapma. Sana bir şeyler verilmesi veya bazı kötülüklerden korunmak için de iş yapma.

Yazık sana! Rızkın ne artar, ne eksilir. Senin için belirlenmiş olan iyilik ve kötülük mutlak surette re ya da geç gelecektir. Artık bitirilmiş bir iş ile uğraşıp durmayı barak da Ona kulluk etmekle meşgul ol. Hırsını azalt, çok ileriye dönük planlar kurmayı (tûl-i emel) bırak, ölümü de iki gözünün arasına koy. Bunu başarabilirsen kurtuldun demektir. Bütün durumlarında dinin emirlerine uymaya çalış.

Ey cemaat! Dinin emirlerine uymak konusunda hiçbir şey kalmadı mı da dini elinizden, kalbinizden bırakıp nefis ve hevalarınıza uydunuz ve Allah'ın size karşı yumuşak davranacağı düşüne aldandınız? Günler geçtikçe O, azabı sizin üzerinizden kaldırmaktadır, ahirette ise azabı her tarafınızdan üzerinize yağdıracak ve sizi yakalayıverecektir.

Sana ölüm gelecek, kabre gireceksin, kabir, darlığını ve azabını senin üzerine salacak ve kıyamet gününe kadar bu azap içinde kalacaksın. Sonra yeniden kabirden çıkarılacak ve büyük toplantı için haşredileceksin. Orada zerre kadar şeylerden, kısacık bir sürede yaptığın işlerden bile hesaba çekileceksin. Az veya çok herşeyden sorgulanacaksın. Sen cansız bir putsun, mânâsız ve kuvvetsiz kuru bir derisin, ateşte yakılmaktan başka hiçbir işe yaramazsın. İbadetinde samimiyet yok. İbadetinde can olmayınca sen ve ibadetin ateşten başka hiçbir şeye yaramazsınız. Yorulmana ne gerek var? Yaptığın amellerde samimi değilsen bunun sana hiçbir yararı olmaz. Sen çalışıp yorulanlardansın. Dünyada çalışıyorsun, kıyamet günü cehennemde de yorulacaksın. Ancak tevbe eder, ölüm gelmeden önce özür dilersen iş değişir. Ölüm gelip de kapı yüzüne kapanmadan önce müslümanlığını yenileyerek, güzel ve samimi bir tevbe ederek Allah'a dön. Aksi durumda tevbe kapısından giremezsin. Kalp ayaklarınla Allah'a dön ki lütuf kapısını senin yüzüne kapayıp seni

kendinle, kendi gücün ve malınla başbaşa bırakmasın ve içinde bulunduğun herşeyin bereketini gidermesin.

Yazık sana! Dinarını Rab edindin, tek kaygın dirhem oldu ve Allah'ı büsbütün unuttun, buna rağmen Rabbinden hiç utanmıyorsun. Yakında ne duruma düştüğünü göreceksin.

Yazık sana! Dükkanını ve malını ailene bırak ve onlar için dinin emriyle kazan. Kalbin de Allah'a tevekkül etsin. Kendi rızkını da, ailenin rızkını da dükkanından ve malından değil, Allah'tan iste. Böyle yaparsan senin rızkın ve onların rızkı senin ellerin üzerinde akacak ve senin kalbine lütfunu, yakınlığını ve sıcaklığını verecektir. Aileni sana muhtaç etmeyecek, seni de kendi zatıyla zengin edecek, kimseciklere muhtaç bırakmayacaktır. Onları istediği şeyle ve istediği şekilde muhtaçlıktan kurtaracaktır. Kalbine de *"Bu senin içindir, bu da ailen içindir"* denilecektir.

Sen bütün ömrün boyunca ortak koşup, perdelenip ve rahmetten kovulacak bir hayat sürdürüp dururken bu söze nasıl mazhar olacaksın?! Dünyadan ve dünyayı toplayıp bir yere yığmaktan doymuyorsun. Kalp kapını kapa ve kimseye oraya girme ümidi verme ve oraya sadece Allah'ın zikrini konuk et. Yaptığın işlerden tekrar tekrar tevbe et, küstahlığından ve edebsizliğinden tekrar tekrar pişman ol, yapmış olduğun işlerden dolayı çokça ağla, malının bir kısmıyla da fakir fukaraya yardım et, cimrilik etme. Çünkü pek yakında malından ayrı düşeceksin. Verdiğinin yerinin dünyada ve ahirette doldurulacağını bilen ve buna inanan kimse cimri olmaz.

Anlatıldığına göre İsa (a.s.) İblis'e *"İnsanlardan en çok kimi seversin"* diye sormuş, o da "cimrilik yapan mümini" cevabını vermiştir. İsa (a.s.) *"Peki 'en kızdığın kimdir"* diye sormuş, o da "cömertlik yapan günahkârdır" cevabını vermiştir. Bunun üzerine İsa (a.s.) *"peki neden?"* demiş, o da *"Çünkü ben cimri olan inançlı kimseyi, cimriliğinin günahkârlığa düşüreceği beklentisini taşırım, cömert olan günahkâr kimsenin ise cömertliği vesilesiyle günahlarının silinmesinden korkarım"* demiştir. Dünya ile dünya için mücadele et. Din, kazanmayı, Allah'a kulluk etmeye yardımcı olması için meşru kılmıştır. Sense kazandığın zaman ondan günah işlemek için faydalandın, namaz kılmayı, iyi işler yapmayı bıraktın, malının zekatını da vermedin. Sen kulluk içinde değil, günah içindesin. Kazancın yol kesmek gibi oluyor. Pek yakında ölüm gelecek, inananı sevindirecek, inkâr edenleri ve ikiyüzlüleri üzecek. Hz. Muhammed (s.a.v.) *"İnançlı kimse ölünce Allah'ın kendisine verdiği değeri göreceği için 'keşke bir anlığına bile olsa dünyada hiç bulunmasaydım' diye dilekte bulunacaktır"* buyurmuştur.

Tevbe edip tevbesinde sebat edenler nerede? Rabbinden utanan ve bütün durumlarında Onu gözetenler nerede? Yalnızken ve insanlar arasındayken haramlardan sakınanlar nerede? Kalp ve beden gözünü haramdan yumanlar nerede? Peygamberimiz (s.a.v.) *"Şüphe yok ki gözler de zina eder, onların zinası haramlara bakmaktır"* bu-

yuruyor. Çocukların ve kadınların haram kılınan yerlerine bakarak gözlerin ne çok zina ediyor! Allah'ın (c.c.) *"İnananlara söyle gözlerini yumsunlar"* buyruğu hiç kulaklarına çalınmadı mı?

Ey fakir! Fakirliğine sabret. Çünkü dünya fakirliği sona erer. Peygamberimiz (s.a.v.) *"Aişe! Ahiret nimetleri için dünyanın acısını yudumla"* buyurmuştur.

Allah dostlarının gözünde adının ne olduğunu, mutlu mu, bedbaht mı olduğunu bilmiyorsun. Bilinmektedir ki bu Allah'ın ilminde ve yazgısında bellidir. Fakat sen yine de Allah'ın ilmine ve yazgısına güvenip de korkuyu bırakmaya kalkışma ki dinin sınırlarından dışarı çıkıverirsin. Sen sana buyrulanı yapmaya çalış. Allah'ın ezelî bilgisinden sana ne! Bu bilgi, senin ve başkalarının bilmediği türden bir bilgidir. Bu bilgi, gayblar (bilinemezler) grubundandır.

Allah dostları dünya yatağını katladılar ve ondan uzaklaştılar, Efendilerinin huzurunda durup diğer uşaklarla birlikte ona uşaklık etmekle meşgul oldular. Dünyadan, zevk ve eğlence olsun diye değil, sırf temel gıdalarını karşılamak için faydalanırlar, bunu da zorunlu oldukları için yaparlar. Kullukta devam ederler, iffet yerlerini şeytanın hile ve tuzaklarından korurlar. Bunu yaparken de Rablerinin emrini yerine getirir, Peygamberlerinin sünnetine uyarlar. Onların bütün işleri emirleri yerine getirmek ve sünnete uymaktır. Onlar bütün işlerinde yüksek gaye ve güçlü bir zühd içindedirler.

Allahım bizi de onların arasına kat ve bereketlerinden bir kısmını da bize gönder. Amin.

Oğlum! Dünya sevgisi kalbinde bulunduğu sürece sâlih kulların güzel hallerinden hiçbirini göremezsin. İnsanlardan dilencilik etmeye ve onları Allah'a ortak koşmaya devam ettiğin sürece kalp gözlerin açılmaz. Dünyadan ve insanlardan gönül bağını bütünüyle kesinceye kadar konuşma. Gayretli ol ki başkasının görmediğini göresin ve senin için âdet dışına çıkılsın da olağanüstü hallere eresin. Sen, hesabında bulunanı terk edersen hesabında olmayan şey gelir. Allah'a güvenir, yalnızken ve insanlar arasında iken ondan sakınırsan seni hiç ummadığın yerden rızıklandırır. Sen bırak, o versin; sen dünya ile ilgini kes, Allah seni isteklendirsin. İşin başında bırakmak, sonunda ise almak vardır. İşin başında kalbi şehvetleri ve dünyayı bırakmakla yükümlü tutmak, sonunda da bunları almak vardır. Birincisi takva sahibi olanlar için, ikincisi de Allah'a kulluk bilincine ermiş olan ebdâl kullar içindir.

A gösterişçi! A ikiyüzlü! A şirk koşan! Allah'ın dostları arasına girip de onlara kalabalık etme. Onlar sayılı kimselerdir. Onların hallerini eline geçen şeylerde arama. Onlar âdetleri yırtıp attılar, sense âdetleri korudun, sınırları dışına çıkamadın. Bundan dolayı âdetler onlar için yırtıldı, senin için yırtılmadı (Yani onlardan hârikulade haller meydana geldi, sendense gelmedi). Sen uyurken onlar ayaktaydı, sen yer içerken onlar oruç tutuyordu, sen kendini güvende bilirken onlar korktular, sen korktuğun

zamanda güvende oldular. Sen vermeyip elinde tuttuğun zaman onlar mallarını dağıttılar. Onlar Hak için amel ettiler, sense başkaları için. Onlar Allah'ı istediler, sense başkalarını. Onlar işlerini Allah'a teslim ettiler, sense Onunla çekiştin, mücadele ettin. Onun kazasına rıza gösterdiler ve insanlardan şikayet etme konusunda dillerini kestiler. Sense böyle yapmadın. Yine onlar acılığa sabrettiler, acılık da onlar için tatlılaşıverdi. Kader bıçakları onların etini keser de hiç aldırış etmezler ve acı duymazlar. Çünkü onlar acı vereni görmüşler ve Ona hayran olmuşlardır. İnsanlar onlardan sıkıntı çekmez, onlardan kimseye herhangi bir acı ulaşmaz. Denilmiştir ki *"Ebrâr (gözle görünmeyecek kadar küçük) karıncaya bile zarar vermeyenlerdir".* Allah'a daima kulluk ederler, insanlarla güzel geçinirler, aile ve yakınları ile de ilgilerini kesmez, gerektiğinde yardımcı olurlar. Onlar dünyada da, ahirette de nimetler içindedir; dünyada yakınlık nimeti, âhirette ise cennet nimeti, Allah'ın cemâlini görme, Ona yakın olma, kelâmını işitme ve özel giysilerini giyme nimeti. Onlardan sana ne? Sen günahlarından, Rabbine karşı yaptığın yüzsüzlükten ve küstahlıktan tevbe etmekle uğraş.

Yazık sana! İnsanlardan değil, Allah'tan utanılır. Herşeyden önce var olan Odur. Sense sonradan olandan utanıyor, ezelî olana karşı yüzsüzlük yapıyorsun. Kerem sahibi olan Odur, başkaları kötüdür. Zengin olan Odur, başkaları fakirdir. Onun âdeti vermek, başkalarının âdeti ise engel olmak ve vermemektir. İhtiyaçlarını Ona arzet. O buna başkalarından daha lâyıktır. Yapmış olduğu eserlerinden hareketle Onu bulmaya çalış. Dininin sınırlarını koru ve takvasından ayrılma. Sen takvalı olmaya, Allah'tan sakınmaya devam edersen Allah kendini sana bulduracak ve sen eseri bırakıp eseri yapanla meşgul olacaksın. Onu bulmaya çalış ve Onu ara, dünyayı ve ahireti bırak. Dünya ve ahiretten sana ait olanlar yine gelecek, seni terkedip gitmeyecektir. Allah'ın dışındakileri terk etmen bulanıklıkları durultur. Kalbin sana Allah'ı bulundurmuyorsa sen akılsız hayvanlar gibisin demektir. Dünyadan kalk git ve akılları Allah'ı bulmalarına yardımcı olan akıllı kimselerin katına çık. Aklı onlardan öğren de kendini ve Rabbini tanı.

Yazık sana! Ömrün eriyip gidiyor da haberin yok. Ahiretten kaçış ve dünyaya yöneliş ne zamana kadar sürecek?

Yazık sana! Senin rızkını senden başkası yiyemez, cennet ve cehennemdeki yerine senden başkası yerleşemez. Gaflet seni ele geçirmiş ve nefsin arzuları seni esir almış. Bütün kaygın yemek, içmek, evlenmek, uyumak ve amaçladığın şeylere erişmek. Kaygın, helâl veya haram yoldan doyduktan sonra inkâr edenlerin ve ikiyüzlülerin taşıdığı kaygının aynısıdır. Senin dinin var mı, yok mu kalbinin umurunda değil.

A zavallı! Kendine ağla. Çocuğun öldüğü zaman kıyameti koparıyorsun. Ama dinin ölüyor da ona aldırış etmiyorsun, ağlamıyorsun bile. Seninle görevli melekler din sermayende ziyan ettiğini gördükleri için sana ağlıyorlar. Senin hiç aklın yok.

Şayet aklın olsa dininin gittiğine ağlardır. Sermayen var ama onunla ticaret yapmıyorsun. Akıl ve utanma duygusu sermayedir. Sen bunlarla güzelce ticaret yapamıyorsun. Uygulamaya geçirmediğin bilgi, yararlanmadığın akıl ve faydalanmadığın hayat oturulmayan ev, bilinmeyen hazine ve yenmeyen yemek gibidir. Sen içinde bulunduğun durumu bilmiyorsan ben biliyorum. Benim zâhir hüküm demek olan din aynam ve bâtın ilmi demek olan Allah'ı bilme aynam var. Gaflet uykusundan uyan ve yüzünü uyanıklık suyu ile yıka ve Müslüman mı, kafir mi, inançlı mı, münafık mı, Allah'ı birleyen mi yoksa ortak koşan mı, gösterişçi mi, ihlaslı mı, uyum gösteren mi yoksa aykırı davranan mı, hoşnut olan mı yoksa kızan mı olduğuna bir bak. Sen ister rıza göster, ister kız Allah sana hiç aldırış etmez. Göstereceğin tavrın yararı ve zararı sonuçta sana dönecektir. Kerem, lütuf ve hilim sahibi olan Allah ne kadar yücedir! Herşey onun lütfu ve ihsanı altındadır. Bize lütfuyla davranmasa yok olur giderdik, herbirimize yaptığımız davranışların gerektirdiği karşılığı verse toptan yok olurduk.

Oğlum! Hata dolu, gösteriş içinde ve ikiyüzlülükle yapmış olduğun ibadetleri Allah'ın başına kalkıyorsun ve sana değer vermesini istiyor, bozukluğuna rağmen sâlih kulların arasına katılmak istiyorsun. Onları anmaktan ve onların bildiği şeyleri bilme iddiasından sana ne, A kaçak köle! A huysuz! A bu ümmetin Allah'ı birleyenler ve ihlaslı olanlar dairesinden dışarı çıkan!

Yazık sana! Ağla ki seninle birlikte ağlansın. İçine düştüğün musibet için önce sen otur ve yas giysileri giyin ki seninle birlikte oturulsun. Sen perdelenmişsin de haberin yok. Sâlih kullardan birisi *"Perdelenmiş olduğunu bilmeyen perdelenmişlere yazıklar olsun"* demiştir.

Yazık sana! Kalbin nedir? Sen neyi düşünürsün? Kime şikayet edersin? Kimden imdat beklersin? Kiminle birlikte uyursun? Bir sıkıntıya düştüğünde kime güvenirsin? Anlat bana. Ben senin yalan söylediğini ve ikiyüzlülük yaptığını biliyorum. Sen ve diğer insanlar benim katımda sivrisinek gibisiniz. İçinizden doğru olanları bilirim ve onun hizmetçisi olurum, beni çarşıya götürüp satmak veya benimle mükâtebe yapmak (özgür kalmak için Efendisi ile yazılı bir anlaşma yapmak) isterse buyursun yapsın. Giysilerimi, elimdekileri almak veya dilencilik yapmamı emretmek isterse buyursun yapsın. Ama senin doğruluğun yok ki, Allah'ın birliğini kabulün ve inancın yok ki! Ben seni ne yapayım?! Sen yontulmuş bir odun gibisin, ateşte yanmaktan başka bir işe yaramazsın.

Ey cemaat! Dünya gidiyor, ömürler tükeniyor, ahiret durmadan size yaklaşıyor. Sizinle ahirete yönelik hiçbir kaygınız yok, bütün kaygınız dünyada ve dünya malını toplamaktadır. Siz, Allah'ın nimetlerinin düşmanlarısınız. Allah'tan bir kötülük görürseniz hemen onu ortaya dökersiniz. Bir iyiliğini gördüğünüzde ise saklarsınız. Allah'ın

nimetlerini saklar da şükretmezseniz Allah onu sizin elinizden çekip alır. Peygamberimiz (s.a.v.) *"Allah kuluna bir nimet verince onun, kulu üzerinde görülmesini ister"* buyurmuştur.

Allah dostlarının sadece bir tek kaygısı vardır. Herşeyi kalplerinden çıkartmışlar ve diğer şeyler gibi olmayan Bir'i yerleştirmişlerdir. İbadetlerini gösterişten, ikiyüzlülükten ve birilerine duyurma kaygısından arındırmışlar ve Rablerine gerektiği şekilde kulluk yapmışlardır. Siz ise insanlara kulluk ediyorsunuz, gösterişe ve ikiyüzlülüğe kulluk ediyorsunuz, insanlara, nefsin arzularına, hazlarına ve insanlardan gelecek övgülere kulluk ediyorsunuz. İçinizde Allah'ın dilediği üç beş kişi dışında Allah'a gerektiği gibi kulluk eden kimse yok. Biriniz dünyaya kulluk ediyor, dünyalığının sürüp gitmesini istiyor, yok olup gitmesinden korkuyor, bir diğeriniz insanlara kulluk ediyor, onlardan korkuyor ve onlardan bekliyor; bir diğeriniz cennete kulluk ediyor, cennet nimetlerini bekliyor, cenneti Yaratan'dan herhangi bir beklentisi yok. Ötekisi cehenneme kulluk ediyor, ondan korkuyor, Yaratan'ından korkmuyor. Yaratılan, cennet, cehennem ve Allah'ın dışındaki şeyler nedir ki? Allah (c.c.) *"Onlar ancak Allah'a samimi bir şekilde kulluk etmekle emrolunmuşlardır"*[51] buyuruyor.

Allah'ı tanıyıp bilen kullar Ona sırf Onun için kulluk ederler, başkası için değil. Rabliğin ve kulluğun hakkını verirler. Allah'a Onun emrini yerine getirmek için ve Onu sevdikleri için kulluk ederler, başka bir sebeple değil. Gayeleri sadece Allah'tır, başkası değil. Allah'ın dışındaki herşeyi terk ederler. Siz ise cansız birer ceset gibisiniz. Siz zâhirsiniz, Allah dostları ise bâtındır. Sizler binasınız, Allah'ın dostları ise mânâdır. Siz nesli sözsünüz (cehr), Allah'ın dostları ise sessiz söz (sır). Allah dostları peygamberlerin sağında, solunda, önünde, arkasında yürüyen piyadelerdir. Onların yiyecek ve içeceklerinin artıklarıdır. Peygamberlerin ilimleri ile amel ederler. Bundan dolayı onlara mirasçı olmuşlardır. Peygamberimiz (s.a.v.) *"Âlimler peygamberlerin mirasçılarıdır"* buyurmuştur. Bildikleri ile amel edince Peygamberlerin halifeleri, sözcü ve mirasçıları olmuşlardır.

Yazık sana! Deli olmadan kuru davada bulunmanın bir faydası olmadığı gibi, tek başına bilginin de bir faydası yoktur. Uygulamaya geçmeyen bilginin yararı olmaz. Peygamberimiz (s.a.v.) *"İlim amele seslenir. Amel cevap verirse kalır, yoksa çeker gider"* buyurmuştur. Okuması kalır ama bereketi gider, özü gider, kabuğu kalır.

A bildiğiyle amel etmeyi bırakanlar! Biriniz gayet ustaca edebî güzelliğini de vererek bir şiiri okuyor ama ne uygulama var, ne de ihlas. Kalbin kendine çekidüzen verirse organların da çekidüzen verecektir. Çünkü kalp diğer organların âmiridir. Âmir kendini düzeltince emri altındakiler de düzeltir. Bilgi kabuktur, amel ise özdür. Ka-

51. Beyyine / 5

buk, öze bir zarar gelmesin diye korunur. Öz de içinden yağ çıkartılsın diye korunur. Kabuğun içinde öz yoksa ne işe yarar? Özün içinde yağ yoksa neye yarar? İlim gitti. Çünkü kendisiyle amel edilmeyince ilim gitmiş demektir. Uygulama olmaksızın okuyup ezberlemenin sana ne faydası olabilir ki?!

Ey âlim! Dünyanın ve ahiretin iyiliğini istiyorsan ilminle amel et ve insanlara da öğret.

Ey zengin! Dünyanın ve ahiretin iyiliğini istiyorsan malının bir kısmıyla fakirlere yardımcı ol. Peygamberimiz (s.a.v.) *"İnsanlar Allah'ın ailesidir. Allah'ın en çok sevdiği insan Onun ailesine en faydalı olandır"* buyurmuştur.

İnsanları birbirine muhtaç eden Allah ne yücedir! Elbette onun bu tasarrufunda bir hikmeti vardır.

Ey zengin! Benden kaçıyorsun. Halbuki ben senden yine senin için alırım. Benim nimetim, bana Allah'tan gelecek ve beni muhtaç etmeyecek, aksine sizi bana muhtaç edecektir.

Hz. İbrahim, bir fakirin sabırsızlık ettiğini görünce şöyle derdi: *"Allahım! Dünyayı bize bollaştır da dünya malına değer vermeyelim, dünyayı bizden uzaklaştır, ona rağbet ettirme ki dünyalık peşinde koşacağız diye helâk olmayalım. Allahım! Kaza ve kaderinde bize lütfunla muamele et."*

OTUZUNCU SOHBET

Abdülkâdir Geylânî (r.a.) 16 Cemaziyelahir 545 tarihinde sabahleyin Ribat'ta şöyle sohbet etti:

Allah'ın nimetlerini itiraf edip herşeyi ona ait kılan ve nefsinden, sebeplerden ve gücünden kendini soyutlayabilene ne mutlu! Akıllı kimse amellerinin hesabını yapmayan ve yaptıklarına hiçbir durumda karşılık beklemeyen kimsedir.

Yazık sana! Sen Allah'a bilgisizce kulluk ediyor, bilgisizce zâhidlik yapmaya çalışıyor ve dünya malını bilgisizce alıyorsun. Bu, kat kat perde, kat kat gazap demektir. İyiliği kötülükten ayırt etmiyorsun, hakkını, vazifeni birbirinden ayırmıyorsun, dostunu, düşmanını bilmiyorsun. Bütün bunlar, Allah'ın hükmünü bilmemen ve mürşidlere hizmet etmeyi bırakman yüzündendir. Amel ve ilim mürşidleri, sana Hakk'ın yolunu gösterirler. Önce söz, sonra amel gelir ve böyle yaparak Allah'a erersin. Allah'a erenler, ancak bilgi sayesinde ve dünyadan ilgilerini kesip kalp ve bedenleri ile ondan yüz çevirerek ermişlerdir. Zâhid görünmeye çalışanın elinden dünya çıkar gider, hakiki zâhidler ise dünyayı kalplerinden çıkartırlar. Onlar kalpleriyle dünyadan ilgilerini kesmişler ve zühd onların doğası olmuştur, onların içine ve dışına karışmıştır. Tabiatlarının ateşi sönmüş, nefislerinin arzusu kırılmıştır, nefisleri huzura ermiş ve kötülüğü değişime uğramıştır.

Oğlum! Zühd yapacağın bir meslek değildir, elinle alıp atacağın bir nesne de değildir. Aksine zühd aşamalı birkaç adımdır, bu adımların ilki dünyaya bakıp onu

geçmiş peygamberlerin ve bütün zamanlarda var olan bedel ve veli kulların gördüğü şekliyle görmendir. Dünyayı doğru görebilmek söz ve eylemlerde geçmişlere (selef) uymakla mümkün olur. Onlara uyduğun zaman sen de onların gördüğünü görürsün. Söz ve eylemlerinde, yalnızken ve insanlar arasındayken, bilgi ve amel yönünden, şekil ve mânâ cihetinden Allah dostlarının izinden yürür, onlar gibi namaz kılar, onlar gibi oruç tutar, onların aldığı gibi alır, bıraktıkları gibi bırakır ve onları seversen o zaman Allah sana kendini ve başkalarını görmeni sağlayacak bir nur verir. Sana kendi kusurlarını ve insanların kusurlarını açıklar. Nefsinle ve diğer bütün insanlarla gönül bağını kesersin. Bunu başarabilirsen yakınlık nurları, şekli ve mânâsıyla sana gelir. Dünyayı ondan yüz çeviren ve onunla gönül bağını kesen geçmişlerin gördüğü gibi görürsün. Dünyayı çirkin görünüşlü yaşlı bir kadın suretinde görürsün. Çünkü Allah dostları katında dünyanın görünüşü böyledir. Hükümdarlar katında ise en güzel görünüme girmiş bir gelin gibidir. Allah dostlarının nazarında, dünya değersiz ve alçaktır, kendileri ahiret yoluna devam ederken onun saçını yakarlar, giysisini yırtarlar, yüzünü tırmalarlar ve dünyadaki nasiplerini burnunu yere sürterek, zorla alırlar.

Oğlum! Dünyadan gönül bağını gerektiği gibi kesince iradenden ve insanlardan da vazgeç. Onlardan korkma ve bir şey bekleme. Nefsinin sana yapmanı buyurduğu hiçbir işi Allah'ın buyruğu gelmeden ve ilham ya da rüya yoluyla kalbine bir şey düşmeden, insanlardan yüz çevirip kaçmadan kabul etme. Organların sâkin olursa buna önem verme. Bunun sana bir zararı olmaz. Önem verilecek şey kalbin sükunetidir. En büyük sıkıntı odur. Nefsin, arzuların, tabiatın ve Allah'tan başka herşey ölmediği sürece sana rahat yoktur. Bunlar ölünce sen Allah'ın yakınlığı ile hayat bulursun. Önce ölüm, sonra yeniden diriliş. Sonra dilediği zaman seni kendi için bir daha diriltir. İnsanların yararını düşünmen ve onları Allah'ın kapısına çevirmen için seni yeniden insanların içine gönderir. Dünya ve ahiretteki kısmetini tamamlaman için kalbine dünya ve ahirete karşı bir eğilim verir ve insanlara göğüs germe gücünü elde edersin. Sen de onları sapkınlıklarından çevirir ve onlar hakkında Allah'ın buyruğunu yerine getirirsin. Bunu istemezsen Allah'a yakınlık sana yeter ve seni başka şeye muhtaç etmez. Herşeyi yoktan var eden Yaratıcı'ya erdikten sonra insanlarla mı yetineceksin? O herşeyden önce var olan ve herşeyi var eden, herşeyden sonra da varlığı sürecek olandır. Günahlarınız yağmurlar gibi. Günahlarınıza karşılık olarak tevbelerinizi de her an yapın.

Yazık sana! Sen şımarıksın, kibirlisin ve arzularına çok düşkünsün. Yıkılmış olan mezarlara bak ve inanarak mezarlarda yatanlara seslen. Onlar durumlarını sana haber vereceklerdir.

Oğlum! Allah'ı istediğin, Onun veli kullarını istediğin davasını güdüyorsun, ben de seni kötülüklerden alıkoymaya çalışıyorum. Ben Allah'ın izniyle sizin başınızda zabı-

tayım. Söz ve eylemlerinde yalancı olan ikiyüzlülerin boyunlarını koparırım. Çok defa mürşidler üzerinde zabıtalık yaptım da böylece zabıtalığı güzelce öğrendim.

Ey yeryüzü halkı! Amellerinizi tuzsuz yoğurun. Gelin onun tuzunu alın.

Ey tuz müşterisi! Bana gel. A ikiyüzlüler! Sizin hamurunuz tuzsuzdur, mayasızdır, ilim mayasına ve ihlas tuzuna muhtaçtır. A ikiyüzlü! Sen ikiyüzlülük hamuruyla yoğrulmuşsun. Yakında mürâiliğin ateşe dönüşecek. Kalbini ikiyüzlülükten kurtar. Böyle yaparsan kurtulabilirsin. Kalp ihlaslı olunca organların da ihlaslı olur ve sen kurtulursun. Kalp, organların çobanıdır. O doğru olunca organlar da doğru olur. Kalp ve organlar doğru olunca inançlı kimsenin işi sağlam olur ve ailesi, komşuları ve yöre halkı üzerinde çobanlık eder. Hâli, iman gücü ve Efendisine yakınlığı ölçüsünde yükselir.

Ey cemaat! Allah ile güzel geçinin ve Ondan sakının. Onun hükmüyle amel edin. Çünkü o sizi hükmüyle amel etmekle yükümlü tutmuştur. Allah'ın hükmünü uygula ve hakkını öde. Çünkü sen onunla amel edersen amel senin elinden tutar ve seni, kendisi için amel ettiğin zatın huzuruna sokar. Sen de ondan daha önce hiç bilmediğin bilgiler öğrenirsin. İlminde Onunla birlikte, hükmünde ise insanlarla birlikte olursun. Sen bir şeyle amel eder etmez hemen ikinciyi istiyorsun. Böyle yapma, aksine birincide ayakların sağlamca yere basınca ikinciyi iste.

Oğlum! Sen ne ile karşılaştın? Üstadının karşısına nasıl çıkıyorsun? Geriye dön ve akıllı ol. Önce ilim öğren sonra da onu uygula ve ihlaslı ol. Peygamberimiz (s.a.v.) *"Önce öğren sonra uzlete çekil"* buyurmuştur. Gerçek iman sahibi, yapması gerekli olan şeyleri öğrenen sonra da insanlardan ayrılıp Rabbine kullukla başbaşa kalan kimsedir. O, insanları tanıyıp onlardan nefret etmiş, Allah'ı tanıyıp Onu sevmiş, aramış ve Ona uşaklık etmiştir. İnsanlar onun peşinden gelmiş, o kaçarak onlardan başkasını aramıştır. Onlarla gönül bağını kesip başkasına yönelmiştir. Onların elinde, yarar, zarar, iyilik ve kötülük olmadığını bilmiştir. Onların elinden bir yarar veya zarar görse bile bunun gerçekte Allah'tan geldiğini bilmiştir. Dolayısıyla da insanlardan uzak olmanın onlara yakın olmaktan daha iyi olduğunu anlamıştır. Köke dönmüş, dalları bırakmıştır; dalların çok, kökün ise tek olduğunu bilmiş ve ona tutunmuştur. Tefekkür aynasına bakıp bir kapıda durmanın birçok kapıda durmaktan daha iyi olduğunu görmüş ve o kapıda durup ona tutunmuştur. İhlaslıca inanan ve yakinen bilgi sahibi olan kimse akıllı demektir. Ona akılların özü verilmiştir. Bundan dolayı insanlardan kaçmış ve onlardan uzak bir köşe tutmuştur.

OTUZ BİRİNCİ SOHBET

Abdülkâdir Geylânî (r.a.) 18 Cemaziyelahir 545 tarihinde
akşamleyin medresede şöyle sohbet etti:

Kızgınlık (gazap), Allah rızası için ise övgüye değerdir, Allah rızası dışında bir konuda ise kınanır. İnançlı kimse kendi için değil, Allah için kızar, kendi yararı için değil, dinin yararı için sinirlenir. Allah'ın sınırlarından biri delinip ötesine geçildiği zaman kızar. Nitekim kaplan da avını kaptıkları zaman sinirlenir. Şunda şüphe yok ki Allah da kulu kızdığı için gazaplanır, razı olduğu için razı olur. Kendi yararın için kızdığın bir konuda Allah rızası için kızmış gibi bir tavır takınma ki ikiyüzlülük yapmış olmayasın. Bu hal ikiyüzlü münafıkların durumuna ne kadar çok benziyor! Çünkü Allah rızası için olan davranış hedefine ulaşır, kalıcı olur ve artar. Başka bir amaçla gösterilen davranış ise değişime uğrar ve ortadan kalkar. Bir davranış sergilediğin zaman nefsini, arzularını ve şeytanını yok et ve davranışı yalnız Allah rızası için ve onun emirlerini yerine getirmek için sergile. Hiçbir işi Allah tarafından din yoluyla veya dine uygunluk şartıyla Allah'ın kalbine düşürdüğü ilham olmaksızın yapmaya kalkışma. Kendinden, insanlardan ve dünyadan kop ki Allah seni insanlardan kurtarsın. Allah'a yakın olmanın ve Onun yakınlığı ile huzur bulmanın yolunu ara. Onun yakınlığından başka bir yakınlık ve Onsuz bir huzur yoktur. Ancak bunun için öncelikle nefsinin, arzularının ve varlığının verdiği bulanıklığı arıtman gerekir. Allah dostlarıyla birlikte ol. Onların desteğini al, onların gözüyle gör. Böyle yaparsan Allah,

onlarla övündüğü gibi seninle de övünecektir. Hükümdar emrindeki diğer insanların içinde seninle övünecektir.

Kalbini Allah'ın dışındaki herşeyden arındır. Çünkü sen genel olarak Allah dışındaki herşeyi Onunla görürsün. Önce Onu görürsün. Sonra Onun yardımıyla insanlar üzerindeki tasarruflarını görürsün. Nasıl ki dışın pis iken hükümdarların huzuruna giremiyorsan için pis iken de hükümdarlar hükümdarı olan Allah'ın huzuruna giremezsin. Sen içi kurt dolu bir fıçısın. O, seni ne yapsın? İçindekileri değiştir ve arın. Ancak bundan sonra hükümdarın huzuruna çıkabilirsin. Kalbinde günahlar, insanlardan korku, beklenti, dünya ve dünyalık şeylerin sevgisi var. Tüm bunlar kalp kirliliklerindendir. Nefsini öldürüp doğruluk naaşının kapısına taşınıncaya dek konuşma. O zaman Allah senin insanlara yönelmene aldırış etmeyecektir. Ama sen onlar için var olduğun ve onları gördüğün sürece öpmeleri için elini onlara uzatma. Konuşma ki Onun yakınlığı sebebiyle bir şaşkınlığın olsun ve bu hal, seni onlardan, elini öpmelerinden, vermelerinden, mahrum etmelerinden, övmelerinden ve yermelerinden seni uzak tutsun.

Tevbe sağlam olunca inanç da sağlam olur ve ehl-i sünnet âlimlerine göre artar. İman artar ve eksilir; itaat etmekle artar, günah işlemekle azalır. Bu, avam (inananların geneli) hakkında böyledir. Havassın (Allah'ın özel kulları) imanı ise insanların, kalplerinden çıkması ölçüsünde artar, kalplerine girmesi ölçüsünde de azalır. Allah'a yaklaşmaları ölçüsünde artar, Allah'tan başkasına yaklaşmaları ölçüsünde azalır. Onlar, Allah'a tevekkül eder, güvenirler, Ona dayanır, Ondan korkar ve Ona dönerler. Onu birlerler, Ona güvenirler ve asla Ona ortak koşmazlar. Onlar böyle imtihana çekilir. Kalpleriyle Allah'ı birlerler, davranışlarıyla da insanların yanlış davranışlarını görmezden gelirler. Kendilerine karşı bir câhillik edildiğinde ona câhillikle karşılık vermezler. Allah (c.c.) onlar hakkında *"Onlara kendini bilmezler (uygunsuz bir dille) konuştuğu zaman 'Benden selamette ol' derler"*[52] buyurmuştur.

Sus, kendini bilmezlerin uygunsuz tutumlarına, tabiat ve nefislerinin taşkınlığına güler yüzle karşılık ver. Ama Allah'a karşı bir günah işleyecek olurlarsa susulmaz. Çünkü bu durumda susmak haramdır. Böyle durumlarda konuşmak ibadet, susmak ise günahtır. İyiliği emredip kötülüğü yasaklayabilecek durumda isen bundan geri durma. Çünkü bu, sana açılmış bir iyilik kapısıdır. O kapıdan bir an önce girmeye bak.

İsa (a.s.) çölün otlarından yer, küçük su birikintilerinden içer, mağaralara ve yıkıntılara sığınırdı. Uyuduğunda bir kayaya veya koluna yaslanırdı. İnançlı kimse de böyle yapar ve Rabbinin huzuruna bu durumda çıkmaya gayret eder. Dünyada onun alacağı bir nasip varsa mutlak surette gelecek, o da, kalbi baştaki gibi Allah'la

52. Furkan / 63

olup hiç değişmeden, ondan tastamam faydalanacaktır. Çünkü zühd, insanın kalbine yerleştikten sonra dünya malının gelmesi ve onun nasibini alıp ondan yararlanması onu değiştirmez. İnançlı kimse dünyayı, dünyalığı, nefsin arzularını, dünya zevklerini sevmiş olsa bir an bile ondan ayrı kalamaz, gece gündüz onunla oyalanırdı, Allah'a kulluk etmez, Onu zikretmez ve Ona itaat etmezdi. Allah ona kusurlarını göstermiş, o da kusurlarından tevbe edip geçmiş günlerinde yaptığı şeylere pişman olmuştur. Kitap, sünnet ve mürşidler aracılığıyla ona dünyanın ayıp ve kusurlarını göstermiş, o da dünyadan yüz çevirmiştir. Artık ne zaman dünyanın bir kusurunu görse onun diğer kusurlarını da hatırlar ve onun fani olduğunu anlar. Dünyanın ömrü yakın bir geleceğe kadardır. Nimetleri kalmayacak, güzelliği bozulacaktır. Hırçın huyludur. Eliyle insanları boğazlar, sözleri ise zehirlidir. Zevkine düşkündür, sık sık boşar. Onun boşamalarının geri dönüşü de yoktur. Kökü ve bilindik bir geçmişi de yoktur. Dünya üzerinde durmak suyun üzerinde durmak gibidir. Bundan dolayı imanı sağlam olan kimse, dünyayı kalbi için kalıcı bir yer, oturulacak bir ev olarak kabul etmez. Sonra bir derece daha yükselir, yerini sağlama alır ve Allah'ı tanır. Bundan sonra âhireti de kalıcı bir yer olarak kabul etmez. Onun kalbinde hem dünyada, hem ahirette sadece Efendisine yer vardır. Allah'ın yanıbaşında sırrı ve kalbi için bir ev yapar. İşte o zaman dünyayı mamur etse, binlerce ev yapsa bile ona zarar vermez. Çünkü o, bu evi kendisi için değil, başkaları için yapmaktadır. Bu konuda Allah'ın emrini yerine getirmekte, Onun kaza ve kaderine uymaktadır. Allah onu insanlara hizmet etsin, onları huzura erdirsin diye yeniden göndermiştir. Yemek ve ekmek pişirmekte gecesini gündüzüne katar ve pişirdiğinden bir parça bile yemez. Çünkü onun, kendine özel bir yiyeceği vardır ve ona başka hiç kimse ortak değildir. Kendi yemeğiyle iftar eder, başkalarının yemeğini ise yemez, diğer yiyeceklerden oruç tutar gibi uzak durur.

Dünyadan gönül bağını kesmiş kimse yemeyi, içmeyi bırakır. Ârif kullar da bilmediği şeyleri yemekten kendilerini uzak tutarlar. Onlar aç bırakılmışlardır, ancak doktorlarının eliyle yerler. Onların hastalığı Allah'tan uzak düşmek, şifaları ise Allah'a yakın olmaktır. Zâhidin orucu yalnız gündüz, ârif kulun orucu ise gece gündüzdür. O Rabbine kavuşuncaya kadar orucunu hiç kesmez. Ârif kul dehir orucu tutar ve daima hummalıdır. Kalbiyle dehir orucu tutar, sırrı ise hummalıdır. Anlamıştır ki şifası Rabbine kavuşmak ve Ona yakın olmaktır.

Oğlum! Kurtuluş istiyorsan insanları kalbinden çıkar. Onlardan korkma ve bir şey bekleme. Onlara yakın ve sıcak durma. Hepsinden kaç ve leş görmüş gibi onlara karşı yüzünü ekşit. Bunu başarabilirsen Allah'ı andığında huzur, başkalarını andığında darlık bulursun.

OTUZ İKİNCİ SOHBET

Abdülkâdir Geylânî (r.a.) 11 Cemaziyelâhir 545 tarihinde
Cuma günü sabahı medresede şöyle sohbet etti:

Emri yerine getir, yasaklardan uzak dur, bu âfetlere sabret ve nafilelerle Allah'a yaklaşmaya çalış. Bunları yaparsan uyanıklık etmiş ve Rabbinin muvaffak kılmasını aramak için gayret göstermiş olursun. Gayreti elden bırakma ve amel kapısına istemeye istemeye gelmekten vazgeç. Allah sana istediği amelleri yaptıracaktır. Ondan iste ve Onun huzurunda alçal ki sana ibadet yollarını hazırlasın. Çünkü O seni bir iş için isteyince seni ona hazırlar.

Allah emirlerini koşarak yapmanı emrettiğine göre elbette seni başarıya ulaştıracaktır. Emir göz önündedir, başarılı kılmak ise gizlidir. Günahları yasaklamak göz önündedir, günahlardan sakındırmak ise gizlidir. Onun vereceği muvaffakiyet ile emirlere yapışır, korumasıyla günahları terk eder, verdiği güçle de sabredersin.

Yanıma akıllı ve sebatlı, kesin kararlı ve beni suçlamayı terk edip sözlerim hakkında hüsnüzan besleyerek gelin. Böyle gelirseniz söylediklerim size faydalı olur ve sözlerimin ne demek olduğunu anlarsınız.

A beni suçlayan! Yarın benim ne durumda olduğum ortaya çıkacaktır. Kalbinin ezildiği ve yükünü çekemediği konularda benim yanımda kalabalık etme. Dünyanın yükünü kafamda, âhiretin yükünü kalbimde, Allah'ın yükünü ise sırrımda taşıyo-

rum. Yok mu içinizde bana yardım edecek biri? Kim güzelce bana yaklaşır, başını taşın altına koyarsa Allah'a hamdetmiş olur. Ben, Allah'tan başka kimsenin bana yardım etmesine gerek duymuyorum. Akıllı olun ve Allah dostlarına karşı edebinizi takının. Çünkü onlar kabilelerin liderleri, yörelerinin ve insanların yöneticileridir. Yeryüzü onlar seyisinde korunur. Yoksa sizin gösterişinizle, ikiyüzlülüğünüzle ve şirkinizle hangi şey korunabilir ki? A ikiyüzlüler! A Allah ve Peygamber düşmanları! A cehennem odunları!

Allahım! Benim tevbemi de, onların tevbelerini de kabul buyur. Allahım! Beni de, onları da gaflet uykusundan uyandır. Bana da, onlara da acı. Kalplerimizi ve organlarımızı sadece senin için çalıştır. Mutlaka olması gerekiyorsa organlar dünya işlerinde ailenin geçimini sağlamak için, nefis âhiret için, sır ve kalp de Senin için çalışsın.

Oğlum! Senden tek başına bir iş çıkmaz ama sensiz de olmaz. Senden bir iş çıkmaz ama senin de burada hazır bulunman gerekir. Sen iş bekleme kapısında dur ki Allah seni binanın inşaatında çalıştırsın. Sen ve muvaffakiyet şuna benziyorsunuz: Sen iş isteyensin. Muvaffakiyet iş verendir, Allah ise işin asıl sahibidir. O sana, emrine uymaya koşmanı emretmiştir. Başarıyı verecek de Odur.

Yazık sana! Nefsini insanlardan korkmaya ve onlardan beklenti içinde olmaya bağlamışsın. Bu bağları nefsinin ayaklarından çıkar ki o, Rabbine hizmet etmek için ayağa kalksın ve Onun önünde huzur bulsun. Nefsinin dünyaya, arzularına, kadınlara ve dünyalığa olan ilgisini yok et. Yazgısında dünyadan bir şey alacağı yazılıysa sen aramadan, çaba harcamadan o, nefsine zaten gelir, böyle yaparsan Allah katında da dünyadan gönül bağını kesmiş olarak kabul edilirsin ve sana, kıymet nazarıyla bakar. Kısmetin seni bırakıp öteye gitmez. Ama sen kendi gücüne ve elinde olana güvenirsen gayptan saha hiçbir şey gelmez.

Sûfilerden birisi şöyle demiştir: *"İnsanın sinesinde bir şey olduğu sürece gayptan hiçbir şey gelmez".*

Allahım! Biz, sebeplere bağlanmaktan, heva ve heveslerimizle, alışkanlıklarımızla birlikte olmaktan Sana sığınırız. Bütün durumlarda kötülükten Sana sığınırız.

Rabbimiz! Bize dünyada ve âhirette güzellik ver ve bizi cehennem azabından koru.

OTUZ ÜÇÜNCÜ SOHBET

Abdülkâdir Geylânî (r.a.) 13 Cemaziyelahir 545 tarihinde
Pazar günü sabahı Ribat'ta şöyle sohbet etti:

Kim Allah'ı seven bir kimseyi görürse Allah'ı görmüş gibi olur. Kim de kalbiyle Allah'ı görürse sırrıyla Onun huzuruna girmiş olur. Rabbimiz (c.c.) görülebilen bir varlıktır. Peygamberimiz (s.a.v.) *"Birbirinize kalabalık yapmadan, sıkıntı vermeden güneşi ve ayı nasıl görüyorsanız Rabbinizi de öyle göreceksiniz"* buyurmuştur. Bugün kalp gözleriyle görülür, yarın da baştaki gözle görülecektir. Ona benzeyen hiçbir şey yoktur. O işitendir, görendir. Allah'ı sevenler, sadece Ona razı olmuşlardır, sadece Ondan yardım dilemişler ve Onun dışındakilerden yüz çevirmişlerdir. Fakirlik acısı onlar katında tatlılaşmıştır. Onlar zenginliği fakirlikte, nimetleri hastalıklarda, sıcaklığı yalnızlıkta, yakınlığı uzaklıkta, huzuru güçlük çekip yorulmakta bulmuşlardır.

Ey sabredip rıza gösterenler! Ey nefislerinden ve arzularından vazgeçip fani olanlar! Size ne mutlu!

Ey cemaat! Allah'a uyun ve size ve başkalarına yaptığı herşeye razı olun. Sizin üzerinizde sizden daha yetkili olan yüce zâta karşı terbiyesizlik yapmayın. Allah (c.c.) *"Allah bilir, siz bilmezsiniz"*[53] buyuruyor.

53. Bakara / 232

Benim önümde, akıllarınızı ve bilgilerinizi bir yana koymuş olarak durun ki Allah'ı tanıyabilesiniz. Allah'ın tasarruflarına hayran olun, kendinizi de aslâ muhayyer bilmeyin. Ona hayran olun ki size kendini tanıtsın. Önce hayranlık, sonra tanıma gelir. Sonra da bilinenlere ermek gelir. Önce bir şeyi elde etmek istersin, sonra onu elde edersin. Önce istemelisin ki istediğine eresin.

Beni dinleyin ve sözlerimi uygulayın. Ben sizin gevşek iplerinizi eğiriyorum. Benim sizin kaygınızdan başka bir kaygım, sizin üzüntünüzden başka bir üzüntüm yoktur. Ben bir kuşum, nereye insem beni bulup alan birisi mutlaka çıkar. Önemli olan sizin durumunuzdur. A atılası taşlar! A kötürümler! A ağırlaşıp kalanlar! A nefislerine ve arzularına bağlılar!

Allahım bana da, onlara da acı.

OTUZ DÖRDÜNCÜ SOHBET

Abdülkâdir Geylânî (r.a.) bir süre konuştuktan sonra sohbetine şöyle devam etti:

Allah dostlarının işi gücü vermek ve insanları huzura erdirmektir. Onlar yağmalayıcı ve bağışlayıcıdır. Allah'ın lütuf ve rahmetinden yağmalarlar ve onu zorda kalmış fakir ve zavallılara bağışlarlar. Borcunu ödemekten âciz olan borçluların borcunu öderler. Asıl hükümdar dünyada hükümdarlık yapanlar değil, onlardır. Çünkü o hükümdarlar yağmalarlar ama bağışlamazlar.

Allah dostları, ellerinde olan malda başkalarını kendilerine tercih ederler ve ellerinde olmayanı da beklerler. İnsanların elinden değil, Hakk'ın elinden alırlar. Organlarının kazancı da, kalplerinin kazancı da insanlar içindir. Nefisleri istediği için veya başka amaçlarla değil, övülmek için değil, sırf Allah rızası için verirler.

Allah'a ve insanlara karşı büyüklenmeyi bırak. Çünkü büyüklenmek, Allah'ın cehennem ateşi üzerinde yüz üstü sürüdüğü kimselerin özelliğidir. Allah'ı kızdırdığın zaman Ona karşı büyüklenmiş olursun. Müezzin ezan okuduğu zaman kalkıp namaza gitmezsen Allah'a karşı büyüklenmiş olursun. Allah'ın kullarına haksızlık ettiğin zaman Allah'a karşı büyüklenmiş olursun. Seni de Nemrut ve diğer hükümdarlar gibi helak etmeden önce tevbe et ve yaptığın tevbede samimi ol. Onlar Allah'a karşı büyüklenince Allah onları güç ve şeref sahibi iken alçaltmış, zengin iken onlara fakirlik vermiş, nimetler içinde yüzerken cezalandırmış, hayatta iken canlarını almıştır.

Siz Allah'tan korkanlardan olun. Şirk insanın kalbinde bulunabileceği gibi davranışlarına da yansıyabilir. Davranışa yansımış olan şirk putlara tapmaktır, kalpteki ise insanlara güvenmek, yararın ve zararın onlardan geldiğini düşünmektir. İnsanlardan öyleleri vardır ki dünya malını elinde tutar ama onu hiç sevmez. O mala sahip olur ama mal ona sahip olamaz. Mal onu sever ama o malı sevmez. Mal onun ardından koşar ama o, malın ardından koşmaz. Mal ona hizmet eder ama o, mala hizmet etmez. O maldan ayrılabilir ama mal, ondan ayrılamaz. Onun kalbi Allah'a ait olmuştur. Dünyanın, onu bozmaya gücü yetmez. Bundan dolayı o dünya malında istediği gibi tasarruf eder ama mal onun hakkında hiçbir tasarrufta bulunamaz. Bundan dolayı Peygamberimiz (s.a.v.) *"Sâlih birine ait olan temiz mal ne güzeldir"* buyurarak ya da *"'Şöyle şöyle' demeyen kimse için dünya malında yarar yoktur"* buyurarak o kimsenin malını, kendi eliyle hayır işlerine harcayacağına işaret etmiştir. Sahip olduğunuz malları, Allah'ın, geçimlerini sağlamayı üstlendiği kimselerin ihtiyaçları için harcayınız. Mal sevgisini de kalbinizden çıkartınız. Dünya malı size aslâ zarar vermesin, dünyanın nimetlerini sunması ve zinetlerini takınması sizi aldatmasın. Çünkü siz yakında yok olacaksınız, sizin ardınızdan dünya da yok olacak.

Oğlum! Kendi görüşünün peşine düşüp de benim sözlerimi lüzumsuz görme. Aksi halde yoldan çıkarsın. Çünkü kendi görüşüyle yetinen kimse yoldan çıkar, alçalır ve ayağı takılır. Kendi görüşünle yetindiğin zaman Allah'ın rehberliğinden ve korumasından yoksun kalırsın. Çünkü sen onu istemedin ve doğruya götüren yola girmedin. "Benim âlimlerin ilmine ihtiyacım yok" diyor, bilgili olduğunu iddia ediyorsun. Peki amelin nerede? Bu iddianın kanıtı ve doğrulayıcısı nedir? Bu iddianın kanıtı, amel etmek, ihlaslı olmak, başın sıkıntıya girdiğinde sabretmek, hiçbir zaman değişmemek, ağlayıp sızlamamak ve sıkıntıyı insanlara şikayet etmemektir. Sen körsün, nasıl olur da gördüğünü iddia edersin? Sen anlayış bakımından hastasın, nasıl olur da anladığını iddia edersin? Yalan yere iddiada bulunmayı bırak da Allah'a dön, Ona sarıl, başkalarını bırak. Herşeyden yüz çevir ve herşeyin Yaratıcısı olanı ara. Başkaları kırılmış, onarılmış, ölmüş, mal mülk edinmiş sana ne? Sen bunları bırak da Rabbini tanıyıp huzura erinceye kadar sırf nefsinle ilgilen. Rabbini tanıdıktan sonra artık insanlara yeniden yönelebilirsin. Sen, Allah'ın dilediği yola gir, dünyada ve âhirette Onunla birlikte olmayı dile. Allah'tan sakın, kendini Onun dışındaki herşeyden soyutla. Sonsuza dek yok olmaya, silinmeye çalış, nefsine Allah'ın emir ve yasakları dışında hiçbir konuda sebat verme. Çünkü emir ve yasaklar konusunda sana sebat veren Odur.

Ey kadınlar ve erkekler! Küçücük de olsa ihlası olan, yaptığını samimi yapan, küçücük de olsa Allah'tan korkusu olan, az da olsa sabretmeyi ve şükretmeyi bilen kimse kurtulmuş demektir. Fakat ben sizi iflas edip varını yoğunu kaybetmişler olarak görüyorum.

OTUZ BEŞİNCİ SOHBET

Abdülkâdir Geylânî (r.a.) şöyle sohbet etti:

Abüyüklenenler! Yazık size! Yaptığınız ibadetler yerin içine girmiyor, göğe yükseliyor. Allah (c.c.) *"Güzel söz Allah'a çıkar. Onu yükselten de düzgün ameldir"* buyuruyor. Rabbimiz (c.c.) arşın üzerine istiva etmiş, mülkü de çepeçevre kuşatmıştır. Onun ilmi bütün nesneleri kuşatır. O modelsiz yaratandır. Bu konuda Kur'anda yedi ayet vardır. Senin câhilliğinin ve arzularına düşkünlüğünün hatırı için ben onları yok sayamam. Beni kılıcınla korkutuyorsun. Ben korkmam. Mala karşı arzumu kabartmaya çalışıyorsun. Ben arzulamam. Ben sadece Allah'tan korkarım, başkasından korkmam. Yalnız ondan beklerim, başkasından beklemem. Yalnız ona kulluk ederim, başkasına etmem. Yaptığım ameller yalnız Onun rızası içindir, başkası için amel etmem. Rızkım Onun yanında ve Onun elindedir. Kulcağız Ona boyun eğdi. O Efendi'sine sahip olamaz.

(Beş yüze yakın kimsenin Abdülkâdir Geylânî aracılığıyla Müslüman olduğu, yirmi bini aşkın kimsenin de onun sayesinde tevbe edip doğru yola girdiği söylenmiştir. Abdülkâdir Geylânî (r.a.) bu konuda "Bu, Peygamberimizin bereketlerindendir" demiştir.)

"O gaybı bilendir. Onu, (mesajını insanlara ulaştırmaları için) seçtiği peygamberlerden başka hiç kimseye bildirmez"[54]. Gayb Onun katındadır. Ona yaklaş ki sen de

54. Fatır / 10

gaybı ve Onun katında olanları göresin. Aileni, malını, memleketini, eşini ve çocuklarını bir yana bırak. Onları kalbinden çıkart. Herkesi bir yana bırak ve Allah'ın kapısına doğru yürü. Onun kapısına vardıktan sonra da uşaklarıyla ve mülküyle oyalanma. Sana bir tabak sunacak olurlarsa onu yeme. Seni bir odaya yerleştirecek olurlarsa yerleşme. Seni evlendirmeye kalkışırlarsa evlenme. Olduğun gibi, üzerindeki giysilerle, yorgunluğunla, yolculuktan kalan tozlarınla ve pejmürde halinle Onun huzuruna çıkıncaya kadar bu verilenlerden hiçbirini kabul etme. Böyle kabul edilirsen O, senin üzerindekileri değiştirecek, seni yedirecek, içirecek, yalnızlığını giderip ısındıracak, sana huzur verecek, yorgunluğunu giderecek ve korkularından güvende kılacaktır. Onun sana yakınlığı sayesinde kimseye muhtaç kalmayacaksın, yiyeceğin, içeceğin ve giyeceğin de Onun seni görmesiyle karşılanacaktır. İnsanları dost tutmak ne demektir? İnsanları dost tutmak onlardan korkup onlardan beklemek ve onların yanında kendini rahat ve güvende hissetmek demektir.

OTUZ ALTINCI SOHBET

Abdülkâdir Geylânî (r.a.) 2 Recep 545 tarihinde
Salı günü akşamı medresede şöyle sohbet etti:

Bu dünya bir pazar yerinden ibarettir. Bir süre sonra orada kimse kalmayacak. Gece olunca pazarcılar gidecekler. Gayretli olun. Siz bu pazar yerinden sadece ahiret pazarında işinizi görecek şeyleri alıp satmaya gayret edin. Çünkü nâkid (paranın kalite kontrolünü yapan) paraların kalitesi konusunda uzmandır. Tevhid, yapılan işi sırf Onun için yapmak demektir. Orada geçer akçe budur. Bu da sizde azdır.

Oğlum! Akıllı ol ve aceleci davranma. Çünkü acele etmekle senin eline hiçbir şey geçmez. Ne akşamleyin uğruyorsun buraya, ne de sabahleyin, Sebat edip birtakım işlerle oyalansan ve akşam vakti gelince istediğin şeyleri alsan olmaz mı? Akıllı ol ve Allah'a da, insanlara da saygılı davran. İnsanlara haksızlık edip de onların yanındaki sana ait olmayan şeylere göz dikme. Vekil, yetkili kılınmadıkça söz söyleme hakkına sahip olmaz. Şu halde sen vekil yetkili kılınmadan sana vermesini bekliyorsun. Allah'ın izni, onayı ve kalplere düşürdüğü ilham olmadan ne vekil, ne de başkaları sana ne bir toz, ne buğday tanesi, ne derya, ne de bir damla verebilirler. Akıllı ol. Akıl işte budur. Hakk'ın huzurunda olduğun yerde dur. Çünkü rızık, Onun katında ve Onun eliyle taksim edilmiştir.

Yazık sana! Sen dünyada Onunla çekişip, yüz çevirip, insanlara yönelerek onları Allah'a ortak koşup dururken, ihtiyaçlarını onlara sunup önemli işlerinde onlara güvenip dururken yarın hangi yüzle Onun karşısına çıkacaksın? İnsanlara muhtaç ol-

mak, dilencilik edenlerin çoğu için bir cezadır. Çünkü onlar dilenmeye ancak işledikleri günahlar sebebiyle çıkmışlardır. Onlardan sadece küçük bir grubun dilenciliğinde ise herhangi bir sakınca yoktur. Dilencilik etmenin nedeni senin cezalandırılman ise (yani ilk gruptan isen) bu, vermeyi terk ettiğin içindir.

Oğlum! Bence en güzeli, senin zayıf iken insanlardan hiçbir şey istememen ve sana ait hiçbir şeyin olmamasıdır. Ne tanır, ne de tanınırsın, ne görür, ne de görülürsün. Hep vermeye ve hiç almamaya gücün yetiyorsa böyle yap, hep hizmet edip hiç hizmet görmemeye gücün yetiyorsa bunu da yap. Allah dostları Allah için ve kendilerini Onun yanında bilerek amel etmişlerdir. O da hem dünyada, hem de âhirette onlara lütuflarını göndermiş ve onları dost edinmiştir.

Oğlum! Teslimiyetin yoksa imanın da yoktur. İmanın yoksa yakînin de yoktur. Yakînin yoksa Allah'ı tanıyamaz, bilemezsin. Bunlar aşama aşamadır. Teslimiyetin varsa ettiğin amelleri gönülden yaparsın.

Dinin kurallarını koru, sınırı aşma, her halinle Allah'a teslimiyet içinde ol. Kendinle ve başkalarıyla ilgili tüm konularda işi Ona teslim et. Allah'a ve insanlara karşı saygılı ol. Ne kendine, ne de başkalarına haksızlık etme. Çünkü haksızlık dünya ve ahirette kat kat karanlık demektir. Haksızlık (zulüm) kalbi, yüzü ve amel defterini karartır. Ne haksızlık et, ne de haksız kimselere yardımcı ol. Çünkü Peygamberimiz (s.a.v.) *"Kıyamet gününde bir melek 'Haksızlık edenler nerede? Haksızlık edenlerin yardımcıları nerede? Onların kalemini yontanlar nerede? Onların hokkalarını dolduranlar nerede? Onları toplayıp ateşten bir tabutun içine koyun!' diye seslenir."* buyurmuştur.

İnsanlardan kaç. Ne haksızlık et, ne de sana haksızlık edilmesine müsaade et. Yapabiliyorsan gördüğün haksızlığa katları ama sakın ha haksızlık eden taraf olma; ezil ama ezme. Allah mazluma yardım eder, özellikle insanlar tarafından yardım edilmediği zaman yardım eder. Peygamberimiz (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: *"Bir kimse haksızlık görür de Allah'tan başka bir yardımcı bulamazsa Allah (c.c.) 'Sana er ya da geç mutlaka yardım göndereceğim' buyurur."* Sabreden, yardım görür, yükselir, izzet bulur.

Allahım! Biz Senin yanında kalıp sabretmeyi diliyoruz. Bizi takva sahibi kılmanı, bize kâfi gelmeni, herşeyi bir yana koyarak sırf Seninle meşgul olmamızı sağlamanı ve aramızdaki perdeleri kaldırmanı diliyoruz. Allah'la aranızda olan aracıları kaldırın. Sizin araya aracı koymanız kuru bir hevestir. Allah için olmayan hiçbir mülkün, yetkinin ve zenginliğin değeri yoktur.

A ikiyüzlü! Ne zamana kadar ikiyüzlülüğe ve gösteriş yapmaya devam edeceksin? Yazık sana! Allah'tan utanmıyor musun? Pek yakında Allah'ın huzuruna çıkacağına inanmıyor musun? Onun rızasını gözeterek amel etmiş gibi görünüyorsun ama aslında amacın başkalarının rızasını kazanmak. Onu aldatıyorsun ve üstüne üstlük yaptığın bu ameli bilmesini ve sana mükâfat vermesini bekliyorsun. Bu yoldan dön, yanlışını tela-

fi et ve niyetini düzelt. Düzgün bir niyete sahip olmadan bir lokma bile yememeye, bir adım bile atmamaya ve en ufak bir iş bile yapmamaya gayret et ki Hakk'a ait olasın. Bunu başarabilirsen yaptığın tüm işleri, başkaları için değil, Onun rızası için yapmış olursun, ibadetlerini yüksünmeden yaparsın ve bu, sende tabii bir özelliğe dönüşür.

Kulun, Rabbi için ettiği ibadetler eksiksiz olunca bütün işlerini içinden gelerek yapmaya başlar. Çünkü Allah böyle kullarını dost edinir. Dost edindiği zaman da onu kimseye muhtaç etmez ve insanlarla onun arasına perde koyar. Bundan sonra o, kimseye muhtaç olmaz.

Allah'ı istediğin ve Ona doğru yol kat ettiğin sürece yorulursun. Yolun sonuna gelip Rabbin katında bir konağa yerleştirildiğin zaman amellerini içinden gelerek yapmaya başlarsın, kalbine Allah'a karşı bir yakınlık gelir ve bu yakınlık atarak kalbinin her yanını kuşatır. Bu yakınlık gittikçe büyür. Büyüdüğü zaman da kalp Allah düşüncesiyle dolar ve kalpte başka bir şeye yer kalmaz. Sen de bu makama ermek istersen Allah'ın emirlerine uy, yasaklarından kaç, iyilikte, kötülükte; zenginlikte, fakirlikte, yücelikte, alçaklıkta, amaçlarına ulaştığında ve ulaşamadığında ve dünya ve ahiret işlerinin tümünde Ona teslim o.

Onun rızası için amel et, amelin için bir tohum kadar bile karşılık bekleme, seni amel etmeye yönlendiren Allah'ı razı etmeye ve Ona yaklaşmaya çalış.

Ettiğin amellerin mükâfatı Allah'ın senden razı olması ve dünyada ve âhirette sana yakın olmasıdır. Dünyada kalbine, âhirette ise bedenine yakın olur. Sen amel etmeye bak, bir zerre kadar bile ameline karşılık bekleme. Amelini görme, azaların amel etsin, kalbin ise sana amel etmeyi nasip eden Allah'la birlikte olsun. Bunu başarabilirsen kalp gözlerinle görmeye başlarsın. Mânâ sûrete dönüşür; gayb, yanına gelir; verilen haberi, gözünle görmüş gibi bilirsin. Kul kendisi Allah'a adayınca her halinde Allah'la beraber olur. Allah onu değiştirir, halden hale koyar. O, bütün varlığı ile sûretten kurtulup mânâ oluverir. Bütün varlığıyla iman, yakîn, marifet, yakınlık ve müşâhede olur. Gecesi olmayan bir gündüz, karanlığı olmayan bir aydınlık, hiç bulanmayan bir duruluk, benlikten uzaklaşmış bir kalp, kalpten uzaklaşmış bir sır, varlığı kalmamış bir yokluk olur. İnsanların gözünden ve kendi gözünden uzaklaşıp kaybolur. Bütün bunlar, Allah'la arasında meydana gelen yakınlıktan kaynaklanır.

Allah'la aranda bu yakınlığı sağlayana kadar konuşma. İnsanlardan bir adım geri at. Onların ne bir yararı, ne de zararı vardır. Ben onları denedim gördüm. Nefsinden de bir adım geri at ve ona uyma, Rabbinin rızası konusunda ona düşmanlık et. Ben onu da deneyip gördüm. İnsanlar ve nefis ateşten iki deniz, tehlikeli iki vadidir. Sen azimli ol ve bu tehlikeli yerden bir an önce geç git. Böyle yaparsan kendini Allah'ın mülkü içine bulursun. Birincisi bir dert, ikincisi ise Allah'ın gönderdiği şifadır. Sen hastalığı da, şifasını da bir yana bırak. Her hastalığın Onun katında bir devası vardır. Ondan başka kimse o

devaya sahip değildir. Sen yalnızlığa sabredip bu halini sürdürürsen Bir olan Allah'a yaklaşırsın. Fakirliğe sabredersen zenginliğe nail olursun. Dünyayı bırak sonra âhireti ara, sonra da Mevla'ya yakın olmanın yolunu ara. İnsanları bırak sonra da Yaratıcıya dön.

Yazık sana! Yaratılanla Yaratan bir arada durmaz. Dünya ve âhiret bir kalpte birleşmez, böyle bir şey düşünülemez ve doğru olmaz. Bu beraberlikten hiçbir şey ortaya çıkmaz. Ya yaratılanı seçeceksin, ya da Yaratanı. Ya dünyayı seçeceksin ya da âhireti. Zâhirinde yaratılanları, bâtınında Yaratan'ı, elinde dünyayı, kalbinde âhireti tutabilirsin. Ama bunlar ikisi bir kalpte birleşmez. Sen kendin için neyin faydalı olduğuna karar ver ve onu seç. Dünyayı istiyorsan kalbinden âhireti çıkar. Âhireti istiyorsan dünyayı çıkar. Mevlâ'yı istiyorsan kalbinden dünyayı, âhireti ve Mevlâ dışındaki herşeyi çıkar. Çünkü kalbinde Allah'ın dışında bir şey bulunduğu sürece Allah'ın sana yakınlığını göremezsin, onunla aranda sıcaklık ve yakınlık gerçekleşmez. Kalbinde az da olsa dünya varsa âhireti göremezsin. Kalbinde az da olsa âhiret varsa Allah seni kendine yaklaştırmaz. Akıllı ol. Sen Onun kapısına ancak doğruluk ayaklarıyla gelebilirsin. Çünkü nâkid (parayı sayan), işini iyi bilen biridir.

Yazık sana! Yaratandan değil, yaratılandan saklandın. Nasıl saklanabiliyorsun? Yakında insanlar önünde yağmalanacaksın. Ameleler, cebinden ve evinden bulabildikleri herşeyi alacaklar. A camı kırılmaya terkeden! Yarın yediklerin, sana haberi verecektir. A zehir yiyen! Yakında zehirin bedenindeki etkisi ortaya çıkacaktır. Haram yemek dininin bünyesi için bir zehirdir, nimetlere şükretmemen dinin için bir zehirdir. Pek yakında Allah seni fakirlikle, insanlardan dilenmekle ve onların kalplerinden sana karşı acıma duygusunu kaldırmakla cezalandıracaktır.

Ve sen A bildiğiyle amel etmeyi terk eden! Yakında Allah sana bildiğini unuttturacak ve bereketini kalbinden söküp alacaktır. A câhiller! Siz Onu tanısanız cezalarını da bilirdiniz. Ona ve insanlara karşı saygılı davranın. Sizi ilgilendirmeyen konularda az konuşun. Sâlih kullardan birisi şöyle demiştir: "Dilencilik eden bir genç gördüm ve ona "Çalışsan senin için daha iyi olur" dedim. Bu sözüm yüzünden tam altı ay gece namazından yoksun bırakılmakla cezalandırıldım"

Oğlum! Kendini ilgilendiren konular, ilgilendirmeyen konularla oyalanmayacak kadar çoktur. Arzularını kalbinden çıkar ki sana hayır gelsin. Çünkü nefsin arzuları bulanıktır, kalbi de bulandırır. O çıktıktan sonra kalp durulur ve değişir. Allah (c.c.) *"İnsanlar kendilerini değiştirmedikçe Allah insanların başındaki sıkıntıları değiştirmez"*[55] buyuruyor.

Ey insan! Dinle. Ey insanlar! Dinleyin. Ey mükellefler! Dinleyin. Ey ergenler! Ey aklı başında olanlar! Allah'ın sözüne ve verdiği haberlere kulak verin. Allah en doğ-

55. Ra'd / 11

ru sözün sahibidir. Nefislerinizin, Allah'ın istemediği özelliklerini değiştirin ki O da size istediğiniz şeyleri versin. Yol geniştir.

A kötürümler! Neyiniz var? Kalkın ve davranın. Amel edin ve ipin iki ucunu elinizde tuttuğunuz sürece gaflet etmeyin. Sizi düzeltecek şeylere ulaştırması için O'ndan yardım dileyin. Siz nefislerinizin sırtına binin, yoksa o sizin sırtınıza biner. O, dünyada kötülüğü emreder, âhirette de kendini kınar. Sizi Allah'tan alıkoyacak şeylerden, yırtıcı hayvanlardan kaçar gibi kaçın. Muamelenizi O'nunla yapın. Kim muamelesini O'nunla yaparsa kazançlı çıkar. Kim Allah'ı severse Allah da onu sever. Kim Allah'ı isterse Allah da onu ister. Kim Ona yaklaşırsa Allah onu kendine yaklaştırır. Kim Allah'ı tanımak isterse Allah kendini ona tanıtır.

Bana kulak verin ve söylediklerimi kabul edin. Yeryüzünde insanlara benim hâlimle konuşan, benden başka kimseyi bulamazsınız. Ben insanları, kendi menfaatim için değil, onların menfaati için istiyorum. Âhireti istiyorsam yine onlar için istiyorum. Konuştuğum her söz ile Allah'tan başka memnun etmek istediğim kimse yoktur. Dünyadan, ahiretten ve bunlarda olan şeylerden bana ne? O benim doğru söylediğimi bilir. Çünkü O, gaybları bilendir. Bana gelin. Ben mihenk taşıyım, bulunduğum yörenin sahibiyim, orada parayı basan da benim.

A ikiyüzlü! Sen neler saçmalıyorsun? Saçmaladığın şeyler boştur. Daha ne kadar "ben" deyip duracaksın? Sen kimsin ki? Yazık sana! Ondan başkasını görüyor, "ben" diyorsun. Başkasına yakınlaşıyorsun ama "Ben Allah'a yaklaşıyorum" diyorsun. Nefsin hep itiraz içinde ama sen, onun razı olduğunu söylüyorsun. Bir sivrisinek seni rahatsız ediyor ve seni nankörlük etmeye sürüklüyor ama sen nefsinin sabrettiğini söylüyorsun. Acılar ve sıkıntıların çokluğu sebebiyle etin cansız düşünceye kadar konuşma. O zaman sıkıntı makasları ona acı vermez. Bütün varlığın Allah'la yalnızlık (halvet) olur, dünya ve ahiret kalbinden çıkar gider. Dünya ve dünyalık bakımından yokluk içinde, emirlere uyma ve yasaklardan kaçma bakımından varlık içinde olursun. O seni var eder, Onun iradesiyle hareket eder ve durursun. Sen de Onunla beraber Onun gaybında olursun. Bu makamı elde etmediğin sürece bulunduğun hiçbir makam sürekli olmaz. Allah kulunun görünüşüne bakmaz, mânâsına bakar. Mânâ ise Allah'ı birlemek ve ihlaslı olmaktır, dünya ve ahiret sevgisini kalpten çıkarmaktır, bütün nesnelerin kuldan uzak olmasıdır. Kul bunu başarabilirse Allah onu sever, kendine yaklaştırır ve diğerlerinden üstün kılar.

Ey Bir! Seni birledik, insanlardan kurtulduk ve sırf Sana ait olmayı gönülden istedik. Davalarımızı lütuf ve rahmet delilinle doğrula. Kalplerimizi temizle, işlerimizi kolaylaştır. Bizi Sana ısındır, başkalarından soğut. Kaygılarımızı tek kaygıya. Senin kaygına, dünya ve ahirette Sana yakınlık kaygısına dönüştür.

Rabbimiz! Bize dünyada ve ahirette güzellik ver ve bizi cehennem azabından koru.

OTUZ YEDİNCİ SOHBET

Abdülkâdir Geylânî (r.a.) 5 Recep 545 tarihinde
Cuma günü sabahı medresede şöyle sohbet etti:

Peygamberimiz (s.a.v.) *"Hastaları ziyaret edin ve cenazeleri uğurlayın. Çünkü bu size âhireti hatırlatır"* buyurmuştur. Peygamberimiz (s.a.v.) bu sözüyle sizin ahireti hatırlamanız gerektiğini ifade etmiştir. Siz ise onu hatırlamaktan kaçıyor, peşin zevkler peşinde koşuyorsunuz. Pek yakında siz istemeseniz de dünyadan ayrı düşeceksiniz. Sizi mutlu kılan şeyler elinizden alınacak, mutluluğun yerini düşmanlık ve sıkıntı alacaktır.

A gafil! Seni gidi rezil! Uyan artık, sen dünya için değil, ahiret için yaratıldın.

Ey kendine gerekeni bilmeyen! Tek kaygın nefsinin arzularını yerine getirmek ve para biriktirmek. Organların oyun ve eğlence peşinde. Birisi sana ahireti ve ölümü hatırlattığı zaman ona "Tadımı kaçırdın" diyorsun ve başını bir oraya, bir buraya çeviriyorsun. Sana ölüm habercisi geldi, saçına ak düştü, ama sen ak saçlarını ya koparıyorsun ya da siyaha boyuyorsun. Peki ecelin gelip çattığında ne yapacaksın? Ölüm meleği yardımcılarıyla başına dikilince onu nasıl geri çevireceksin? Rızkın bitip hayatın sona erince hangi çareye başvuracaksın? Şu hevesini bırak artık. Dünya amel üzerine kuruludur. Dünyada çalışırsan ücretini alırsın. Çalışmazsan hiçbir şey alamazsın. Dünya çalışma ve sıkıntılara sabretme yurdudur. Dünya yorgunluk, ahiret ise dinlenme yurdudur. İnançlı kimse dünyada kendini yorar ama bu yorgunluğun sonu raha-

ta ermektir. Sen ise dinlenmeyi çok çabuk istiyorsun, tevbeyi geciktiriyor, "yarın tevbe ederim, gelecek ay tevbe ederim, gelecek yıl tevbe ederim" diye durmadan erteliyorsun ve böylece sana verilen süre bitiyor. Pek yakında pişman olacak "Edilen nasihatları nasıl kabul etmedim, nasıl oldu da uyanıp bana söylenenleri doğrulamadım!" diye dizini döveceksin.

Yazık sana! Hayat tavanının direkleri kırıldı. A aldanmış! Hayat duvarların birbiri ardına yıkılıyor. İçinde bulunduğun bu yer yıkılacak ve sen oradan başka bir yere geçeceksin. Ahiret yurdunu iste ve ayaklarını oraya doğru yürüt. Peki bu ayak nedir? Bu ayak güzel amellerdir. Malını ahirete gönder ki oraya gittiğinde hazır bulasın. A dünyaya aldanmış! A boş işlerle oyalanan! A seçkinliği bırakıp uşaklıkla uğraşan!

Yazık sana! Ahiret dünya ile yanyana durmaz. Çünkü onun hizmetçiliğine razı değildir. Sen dünyayı kalbinden çıkartıp at, o zaman ahiretin nasıl gelip kalbine yerleştiğini göreceksin. Bunu başardığın zaman Allah'tan bir yakınlık çağrısı gelir. İşte o zaman ahireti de yoluna salıver ve Allah'ı iste. O zaman kalbin sıhhate kavuşacak, sırrın safâ bulacaktır.

Oğlum! Kalbin sıhhatine kavuşunca Allah, melekler ve ilim sahipleri senin lehine tanıklık edecektir. Bir davacı senin aleyhine bir iddiada bulununca Allah senin lehine tanıklık eder de sen, kalbinin sıhhatli olduğuna tanık aramak zorunda kalmazsın. Bunu başardığın zaman rüzgarların sarsamadığı, mızrakların delemediği bir dağ olursun. Artık insanların seni görmesi, onların arasına girmen seni etkilemez. Hiçbir tırmalama, senin kalbini yaralamaz ve sırrının safâsını bozmaz.

Ey cemaat! İnsanları memnun etmek için çalışanları kendi hallerine bırakın. Onlar kaçak kölelerdir, Allah'ın düşmanlarıdır, Allah'a ve nimetlerine karşı nankörlük edenlerdir, perdelenmişlerdir, Allah'ın gazabına uğramışlardır ve lanetlenmişlerdir. İnsanlar kişinin kalbini, hayrını ve dinini kapıp alıverirler. Seni Allah'a şirk koşmaya sürüklerler ve Rabbini unuttururlar. Seni senin için değil, kendi menfaatleri için isterler. Allah ise seni kendi menfaati için değil, senin menfaatin için ister. Şu halde sen de seni senin menfaatin için isteyeni iste ve onunla meşgul ol. Çünkü onunla meşgul olman seni kendi menfaati için isteyen kimselerle meşgul olmandan daha iyidir. İllâ ki isteyeceksen insanlardan değil, Allah'tan iste. Allah'a ermek için yine Ondan yardım dile. Allah zengindir, insanlar ise fakirdir. Ne kendilerine, ne de başkalarına yarar ve zarar verebilirler. Onun sevgisini iste. Çünkü O başlangıçta senin mürid olmanı, kendisinin murâd olmasını, nihâyette ise senin murâd olmanı, kendisinin de mürid olmasını dilemiştir. Çocuk küçükken annesini arar, büyüdüğünde ise annesi onu arar. Allah senin Onu gerçekten istediğini bilince O da seni ister. Senin Onu gerçekten sevdiğini bilince O da seni sever, kalbine yol gösterir ve seni kendine yaklaştırır. Nefsinin, tabiatının ve şeytanının eli, kalp gözünü kapatmış iken sen nasıl kurtuluşa ereceksin? Bütün nesneleri olduğu gibi gördün, artık şu elleri kalbinden uzaklaştır. Nef-

sinle mücadele ederek ve isteklerine aykırı hareket ederek onu uzaklaştır. Arzularını, tabiatını ve şeytanını da kendinden uzaklaştır. O zaman Allah'ı bulacaksın. Şu elleri uzaklaştır. O zaman Rabbinle arandaki perdeler kalkacak ve Onun sayesinde Ondan başka herşeyi göreceksin. Kendini ve başkalarını göreceksin. Kusurlarını görecek ve onlardan kaçacaksın. Başkalarının kusurlarını görecek onlardan da kaçacaksın. Bunu başardığın zaman Allah seni kendine yaklaştıracak ve sana hiçbir gözün görmediği, hiçbir kulağın işitmediği ve hiçbir insanın hatırına gelmeyen mükâfatlar verecek. Kalp ve sır kulağını ve gözünü keskinleştirecek, sağlamlaştıracak, giydirecek ve onlara keramet giysileri giydirecek. Seni dostluğuna seçecek, diğer insanlar üzerinde yetki verecek ve seni kendi kalbinin bekçisi kılacaktır. Meleklerini sana hizmetçi kılacak, sana Peygamberlerinin ruhlarını gösterecektir. Böylece insanlar hakkında hiçbir şey sana gizli kalmayacaktır.

Oğlum! Bu makamı iste ve arzula. Tek kaygın bu olsun ve dünyayı elde etmek için didinip durma. Çünkü ne dünya, ne de Allah dışındaki şeyler (mâsivâ) seni doyurabilir. Sen Allah'la meşgul ol. Seni ancak o doyurur. Sen Allah'ın rızasını elde edebilirsen dünyayı da, âhireti de elde edersin.

A gâfil! Sen seni isteyeni iste, seni seveni sev. Seni görme özlemi çekenle meşgul ol. Allah'ın *"Allah onları sever, onlar da Allah'ı severler"*[56] buyruğunu ve bir kudsî hadiste buyurduğu *"Elbette Ben sizinle buluşmaya sizden daha çok istekliyim"* buyruğunu hiç duymadın mı? Allah seni kendine kulluk etmen için yaratmıştır. Bu nedenle oyun oynama. Allah senin kendisiyle birlikte olmanı istemiştir. Bundan dolayı Ondan başkasıyla uğraşma. Onunla birlikte kimseyi sevme. Ondan başkasını ancak acıma duygusuyla sevebilirsin. Nefislerin sevgisi olabilir, ama kalplerin sevgisi, sırrın sevgisi olamaz. Adem (a.s.), kalbi cennet sevgisiyle oyalanıp da orada kalmayı arzulayınca cennetten uzaklaştırıldı ve yasak meyveyi yemesi sebebiyle oradan çıkarıldı. Kalbi Havva'ya meyletti, ondan da ayrıldı ve aralarına üç yüz yıllık bir yol girdi. Adem Serendîb'e, Havva Cidde'ye indirildi. Yakub (a.s.), oğlu Yusuf'un üzerine eğilip, onu bağrına basınca onların da araları ayrıldı. Peygamberimizin gönlü Aişe'ye (r.a.) birazcık kayınca Aişe'nin başına iftira (ifk olayı) geldi de Peygamberimiz onu günlerce göremedi. Bundan dolayı sen başkasıyla değil, Allah'la meşgul ol, Ondan başkasına yaklaşma. Yaratılanları kalbinden dışarı at, uzaklaştır, kalbini herşeyden arındır.

A tembel! A üşengeç! A kolay kolay kabul etmeyen! Benim sözümü kabul et ve söylediklerimi uygula. Şüphe yok ki sen kendi menfaatine olan şeyi yaparsın. Yapmazsan zararını kendin görürsün. Allah sana gazap eder ve seni yoksun bırakır. Allah (c.c.) *"Kişinin yaptığı iyi şeyler kendi yararına, kötü işler de kendi zararınadır"*[57] bu-

56. Maide / 54
57. Bakara / 286

yuruyor. Başka bir âyette de *"Siz bir iyilik yaparsanız kendinize iyilik yapmış olursunuz. Kötülük yaparsanız bunun zararı da yine kendinize aittir"*[58] buyuruyor. Siz cennete girerseniz yaptığınız amellerin sevabını, cehenneme girerseniz amellerinizin cezasını bulursunuz. Peygamberimiz (s.a.v.) *"Yemeğinizi takva sahiplerine yediriniz, hırkalarınızı da gerçek iman sahiplerine giydiriniz"* buyuruyor. Sen yemeğini takva sahibi bir kimseye yedirir, dünya işinde ona yardımcı olursan yaptığı amellerde ona ortak olursun, ancak bu ortaklık onun alacağı sevabı eksiltmez. Ama yemeğini ikiyüzlü, gösterişçi ve baş kaldıran bir kimseye yedirir, dünya işlerinde ona yardımcı olursan o zaman da onun yaptığı kötü işlerde ona ortak olursun. Ancak bu ortaklık onun cezasını eksiltmez. Sen ona Allah'a karşı işlenmiş bir günahta yardım ettiğin için onun kötülüğü sana da döner.

Ey câhil! İlim öğren. Çünkü bilgisizce yapılan kulluktan iş çıkmaz. Bilgisizce inanmanın da hiçbir yararı olmaz. İlim öğren ve öğrendiğini uygula. Böyle yaparsan dünyada da, ahirette de kurtuluşa erersin. İlim öğrenip öğrendiğini uygulamaya sabredemiyorsan nasıl kurtulacaksın? İlim öyle bir şeydir ki sen bütün varlığını ona adadığın zaman ancak sana bir parçasını verir.

Âlimlerden birine "Sahip olduğun bu ilmi nasıl elde ettin?" diye sormuşlar, o da *"Karganın erkenciliği, devenin sabrı, domuzun hırsı ve köpeğin sahibine düşkünlüğü ile elde ettim. Karganın yuvasından erkenden kalkıp gittiği gibi âlimlerin dersine erkenden giderdim, âlimlerin yükledikleri yüke, devenin sırtına yüklenen yüklere sabrettiği gibi sabrederdim, ilim elde etmeye, domuzun yiyeceği şeye duyduğu hırs gibi, hırs duyardım ve köpeğin, bir kemik yemek için sahibinin kapısından ayrılmadığı gibi, âlimlerin kapısından ayrılmazdım"* demiştir.

Ey ilim öğrenmek isteyen! Bildiği ile amel eden bu âlimin sözüne dikkat et ve ilim öğrenip felah bulmak istiyorsan bunu uygula. Bilgi hayattır, bilgisizlik ise ölümdür. Bildiği ile amel edip amelinde ihlaslı olan ve Rabbinin hakkı için ilim öğrenmenin zorluklarına katlanan kimse için ölüm yoktur. Çünkü o, öldüğü zaman Rabbine katılır ve hayatı, Onun katında sürer gider. Allahım! Bize bilgi ver ve bilgimizi uygularken ihlaslı olmayı nasip et.

58. İsra / 7

OTUZ SEKİZİNCİ SOHBET

Abdülkâdir Geylânî (r.a.) 7 Recep 545 tarihinde
Pazar günü sabahı Ribat'ta şöyle sohbet etti.

Peygamberimiz (s.a.v.) *"Şeytanı 'Allah'tan başka tanrı yoktur, Muhammed Onun elçisidir' sözüyle çökertin. Çünkü şeytan bu sözle, sizin, üzerinize çokça binip aşırı yük yükleyerek eşeğinizi çökerttiğiniz gibi çöker"* buyurmuştur.

Ey cemaat! Şeytanlarınızı sırf bu sözü söyleyerek değil, bu sözünüzde samimi olarak çökertin. Tevhid, insan ve cinlerden olan şeytanları yakar. Çünkü kelime-i tevhid, şeytanlar için bir ateş, tevhid ehli içinse bir nurdur. Sahte tanrılar kalbinde cirit atarken sen nasıl "Allah'tan başka tanrı yoktur" diyebiliyorsun?! Allah'ın dışında, güvendiğin ve dayandığın herşey senin putundur. Kalbin şirk içindeyken kelime-i tevhidi dilinle söylemen sana bir yarar getirmez. Kalbin pis iken kalıbının temizliği bir işe yaramaz. Tevhid ehli, şeytanı çökertir, şirk koşanı ise şeytan çökertir. İhlas sözlerin ve işlerin özüdür. Çünkü söz ve işler ihlastan uzak olunca özü olmayan bir kabuğa döner. Kabuk ise yakılmaktan başka bir işe yaramaz. Sözümü dinle ve uygula. Çünkü benim sözlerim, senin tamahkârlık ateşini söndürür, nefsinin direncini kırar. Tabiat ateşinin alevlendiği bir yerde bulunma ki dinini ve inancını yok etmesin. Tabiat, nefsin arzuları ve şeytan coşup kabarır da dinini, inancını yok eder. Bu yaldızlayıcı, yapmacık davranan, ikiyüzlülerin sözlerine kulak verme. Çünkü insan tabiatı, yapmacık ve

yaldızlı sözlere çabuk kanar. Mayalanmamış ve tuzlanmamış hamur gibi olan heves yiyenin midesini ağrıtır ve evini başına yıkar.

Bu ilim, kitap sayfalarından değil, Allah erlerinin ağzından alınır. Peki kimdir bu erler? Onlar Allah'tan korkarak günahları bırakan, peygamberlere mirasçı olan, marifet sahibi, bildiğini pratiğe döken ve yaptığı işlerde ihlaslı davrananlardır. Takva dışındaki herşey bir kuruntu ve işe yaramaz bir şeydir. Velilik ve yakınlık her iki cihanda takva sahibi olanlara aittir. Temel de, üzerine inşa edilen bina da, dünya ve ahirette onlara aittir. Allah, kulları içinden takva sahibi olan, işini güzel yapan ve sabredenleri sever. Senin sağlam bir zekan olsa onları tanır, sever ve onlarla birlikte olurdun. Zeka ancak Allah'ı tanımakla sağlam olur. Bundan dolayı Allah'ı tanıyıp iyiyi, sağlamı seçebilecek bir duruma gelinceye kadar zekana güvenme. Gözünü haramdan sakın, nefsini arzularından uzak tut, onu helâl lokma yemeye alıştır, içini, Allah'ı her an hatırda tutarak, dışını da sünnete uyarak koru. Bunu başarabilirsen senin doğruyu bulan, sağlam bir zekan olur ve Allah'ı gerektiği gibi tanıyabilirsin. Ben, kalplere ve akıllara seslenirim. Nefisle, tabiatla ve âdetlerle benim işim olmaz. Onların benim katımda hiçbir değeri yoktur.

Oğlum! İlim öğren ve ihlaslı ol ki ikiyüzlülüğün ağından ve bağından kurtulabilesin. İlmi insanlar ve dünya için değil, sırf Allah için iste. İlmi Allah için istediğinin işareti emirlere uyup yasaklardan kaçmandır. Her an Allah'ı gözetir, nefsini Onun için alçaltırsın. İnsanlara karşı alçakgönüllü olur, ellerindekine göz dikmez ve ihtiyacını onlardan istemezsin. Allah için dostluk ve düşmanlık edersin. Çünkü Allah'tan başkası için dostluk kurmak düşmanlık, Ondan başkasına güvenmek yokluk, Onun yolundan başka bir yere mal bağışında bulunmak yoksunluk demektir. Hz. Peygamber (s.a.v.) *"İman, iki eşit parçadan oluşur. Biri sabır, diğeri şükürdür"* buyurmuştur.

Sıkıntılara sabretmiyor, nimetlere şükretmiyorsan gerçekten inanmıyorsun demektir. Müslümanlığın özü gönülden teslim olmaktır.

Allahım! Kalplerimizi, Sana tevekkül etmekle, itaat etmekle, Seni anmakla, tasarruflarına rıza göstermekle ve Seni tevhid etmekle canlandır!

Kalplerinde bu hayatı taşıyan erler yeryüzüne dağıtılmış olmasa siz yok olup giderdiniz. Çünkü Allah azabını onların duasıyla dünya halkının üzerinden kaldırır. Peygamberlik görünüşte kalkmış ise de özü bakımından kıyamete dek sürecektir. Böyle olmasa Kırklar yeryüzünde hangi sebeple durur? Kalbinde peygamberlik niteliklerinden birini taşıyan kimse peygamber gibidir. Onların içinden bir kısmı Allah'ın halifeleri ve elçileridir. Allah üstadların yerine onların yamaklarını görevlendirmiştir. İşte bu sebeple Hz. Muhammed (s.a.v.) *"Âlimler peygamberlerin mirasçılarıdır"* buyurmuştur.

Onlar koruma, söz ve amel yönünden mirasçılardır. Çünkü eyleme dökülmeyen sözün, delille desteklenmeyen bir davanın hiçbir anlamı yoktur.

Oğlum! Kitaptan ve sünnetten ayrılmamanın, onları hayata geçirmenin ve ihlasın ne demek olduğunu sana açıkladım. Ben sizin âlimlerinizi câhiller, sahte zâhidlerinizi dünya isteklileri olarak, insanlara güvenip Allah'ı unutanlar olarak görüyorum. Allah'tan başkasına güvenmek lanetlenme sebebidir. Peygamberimiz (s.a.v.) *"Lanetlidir, kendi gibi bir yaratılmışa güvenen kimse lanetlidir."* buyuruyor. Başka bir sözünde ise *"Bir yaratılmış eliyle yücelmeye çalışan kimse alçaktır"* buyuruyor.

Yazık sana! İnsanların içinden çıktığın zaman Yaratıcı ile birlikte olursun. O senin yararına ve zararına olan şeyleri bilir. Sen de sana ait olan şeylerle başkalarına ait olan şeyleri ayırırsın. Allah'ın kapısından hiç ayrılmayıp orada durmalı ve kalbinden sebepleri koparıp atmalısın. Böyle yaparsan dünyada ve ahirette iyilik görürsün. Bu, insanları, riyayı, ahireti ve Allah'ın dışındaki herhangi bir şeyi kalbinde taşırken gerçekleşecek bir şey değildir. Tam anlamıyla gerçekleşmek bir yana, küçücük bir kısmı bile gerçekleşmez. Sabretmeyi bilmiyorsan senin dinin yok demektir, imanının başı yok demektir. Peygamberimiz (s.a.v.) *"İman için sabir bedendeki baş gibidir"* buyurmuştur. Sabır, şikayetini hiç kimseye arzetmemek, sebeplere tutunmamak, sıkıntılardan kaçmamak ve başa gelen sıkıntının sona ermesini istememek demektir. Kul fakirlik ve ihtiyaç içindeyken Allah'a boyun eğip Allah'ın iradesi doğrultusunda Onunla sebat eder, ibadet ederek ve çaba sarfederek geceyi gündüze katarsa Allah ona rahmet gözüyle bakar, onu ve ailesini hiç ummadığı bir yoldan zengin eder. Allah (c.c.) *"Kim Allah'tan çekinirse Allah ona bir çıkış kapısı yaratır ve hiç ummadığı yerden ona rızık verir"*[59] buyurmuştur.

Sen, kan alıcıya (hacamatçı) benziyorsun, başkasının içinden hastalığı çıkarıyorsun ama kendi içindeki hastalığı çıkartamıyorsun. Ben senin görünüşte bilginin, gerçekte ise bilgisizliğinin arttığını görüyorum. Tevrat'ta "Bilgisi artan kimsenin acısı da artsın" yazılıdır. Peki bu acı nedir? Bu acı, Allah'tan korkmak, Ona ve insanlara karşı alçakgönüllü olmaktır. Senin ilmin, amelin, ihlasın, saygın ve mürşidler hakkında güzel düşüncen yoksa sen ne işe yararsın?! Tek kaygın, dünya ve dünyalık olmuş. Yakında seninle dünya arasına bir set çekilecek. Tek bir şeyi kaygı eden Allah dostları nerede, sen neredesin?! Onlar, Allah'ı görünüşte gözettikleri gibi, kalplerinde de gözetirler. Organlarını düzelttikleri gibi, kalplerini de düzeltirler. Bunu yapınca da Allah onları nefsin arzularından tamamen uzaklaştırır. Kalplerinde tek bir arzu; Allah'ı sevme ve O'na yakın olma arzusu kalır.

Hikaye edildiğine göre İsrailoğullarının başına büyük bir sıkıntı geldi. Peygamberlerinin yanında toplandılar ve ona "Bize Allah'ı hoşnut edecek bir şey söyle ki ona uyalım ve bu sayede bu sıkıntıdan kurtulalım" dediler. O da bunu Allah'a sordu. Al-

59. Talak / 3

lah (c.c.) ona *"Onlara de ki: Benim hoşnutluğumu istiyorsanız fakirleri hoşnut edin. Siz onları hoşnut ederseniz ben hoşnut olurum. Onları kızdırırsanız ben kızarım"* diye vahyetti.

A akıllılar! (!) Beni dinleyin. Siz hep fakirleri kızdırıyorsunuz. Bununla birlikte Allah'ın sizden hoşnut olmasını istiyorsunuz. Böyle yaparak Allah'ın hoşnutluğunu elde edemezsiniz, aksine O'nun gazabına uğrar, debelenip durursunuz. Sözümün sertliğine katlanın ki kurtulasınız. Sebat gösterip olduğu yerde durmak bitki olmak demektir. Ben mürşidlerin sert ve hoşa gitmeyecek sözlerinden kaçmadım, bunun yerine dilsiz ve kör oldum. Onlardan bana birçok sıkıntı geliyordu da sessizce duruyordum. Sen ise hem onların sözlerine katlanmıyor, hem de kurtuluşa ermeyi istiyorsun. Hayır, yararına ve zararına olan herşeyde kadere rıza göstermedikçe, nasibin konusunda Allah'ı suçlamayı bırakarak mürşidlerin yanında olmadıkça ve bütün hallerinde onlara rıza gösterip uymadıkça kurtuluşa eremezsin. Bunu başarabilirsen dünyada ve ahirette kurtuluşa erersin. Söylediğimi anlayın ve uygulayın. Pratiğe yansımayan anlamanın hiçbir yararı yoktur. Samimiyetsiz amel boş bir tamahkârlıktan ibarettir. Tamah (tama') kelimesinin bütün harfleri boştur ve içinde bir şey yoktur. Senin sahte süslerini halk bilmez, sarraf bilir ve senden sakınmaları için halkı uyarır. Sen Allah'a birlikte sebatlı olsan Onun lütfundan harikalar görürdün. Yusuf (a.s.) yakalanıp köle yapılmaya, zindana atılmaya ve zillete sabredip Rabbinin tasarrufuna rıza gösterince şan ve şerefe erdi ve hükümdar oldu. Zillet içindeyken yüceldi, ölü iken dirildi. Sen de dinin kurallarına uyar, Allah'la birlikte sebat edersen, Ondan korkup Ondan beklersen, nefsine, hevana ve şeytanına karşı gelirsen içinde bulunduğun bu aşağılık durumdan başka bir duruma geçirilirsin. İstemediğin durumdan kurtulur, istediğin duruma erersin. Çalış ve gayretli ol. Gayretli olursan iyilik sana kendiliğinden gelir. Kim arar ve gayret ederse aradığını bulur. Helâl lokma yemek için çaba göster. Çünkü helâl lokma senin kalbini aydınlatır ve onu karanlıktan kurtarır. En yararlı akıl, sana Allah'ın nimetlerini tanıtan, nimetlere şükretmeni sağlayan, nimetleri ve nimetlerin büyüklüğünü itiraf etmene yardımcı olan akıldır.

Oğlum! Kim yakîn gözüyle Allah'ın bütün kısmetleri insanlar arasında çoktan paylaştırmış ve bu işi sonlandırmış olduğunu bilirse Ondan utanarak hiçbir şey istemez. Ondan bir şey istemek yerine Onu anmakla (zikretmekle) uğraşır. Nasibini hemen vermesini ve başkasının nasibini kendine vermesini istemez. Onun âdeti sönüklük, sessizlik, saygı ve itirazı terktir. Hiçbir konuda şikayetini insanlara iletmez. Bana göre insanlardan kalp yoluyla dilencilik etmek dille dilencilik etmek yerindedir. Gerçekte ikisi arasında hiçbir fark yoktur.

Yazık sana! Utanmadan Allah'ı bırakıp başkalarından istiyorsun. Halbuki Allah sana onlardan daha yakındır. Gizli bir hazinen varken sen insanlardan ihtiyaç duymadığın şeyleri istiyorsun. En ufak şeylerde bile fakirlerin safına giriveriyorsun. Öldü-

ğün zaman rezil olacaksın ve gizli, saklı bütün malların ortaya çıkacak ve lanet seni her yanından saracak. Akıllı olsan Allah'ın karşısına küçücük bir imanla çıkmak için gayret ederdin, sâlih kimselerle birlikte olur, onların sözlerine ve fiillerine saygıda kusur etmezdin. İnancın dal budak sarıp yakînin olgunlaşınca da Allah seni kendine seçer, edebini, kalbinden gelecek emir ve yasakları üstlenirdi.

A gösteriş putuna tapan! Sen ne dünyada, ne de ahirette Allah'a yakın olmanın kokusunu bile duyamayacaksın.

Ey insanları Allah'a eş tutup kalbini onlara çeviren! Onlardan yüz çevir, çünkü onlardan sana ne yarar, ne de zarar gelir, onlar sana ne bir şey verebilirler, ne de nasibinde olanı engelleyebilirler. Şirk kalbinden bir an olsun ayrılmazken tevhid davası gütme. Bu davadan hiçbir şey elde edemezsin.

OTUZ DOKUZUNCU SOHBET

Abdülkâdir Geylânî (r.a.) 12 Recep 545 tarihinde
Cuma günü sabahı şöyle sohbet etti:

Dünyada ve ahirette mülk sahibi olmak istiyorsan kendini bütün varlığınla Allah'a ada. O zaman hem kendin, hem de başkaları üzerinde yönetici ve lider olursun. Ben sana öğüt verdim, öğüdümü kabul et. Sana doğruları söyledim, beni tasdik et. Sen yalan söyler, yalanlarsan sen de yalanlanırsın ve sana da yalan söylenir. Doğru sözlü olur, doğrularsan sen de doğrulanırsın ve sana da doğru konuşulur. Ektiğini biçersin. Din hastalığının ilacını benden al ve kulları, o zaman sağlığına kavuşursun. Geçmiş büyüklerimiz dinin ve kalplerin doktorları olan sâlih kulları ve velileri bulmak için doğuyu ve batıyı karış karış geziyorlardı. Onlardan birini bulduklarında ondan dinlerinin ilacını istiyorlardı. Bugün ise size öğreten ve sizi eğiten ilim sahipleri, fıkıh bilginleri ve Allah'ın veli kulları en sevilmeyen kimseler durumundadır. Şunda şüphe yok ki ilacınızı bulamayacaksınız. Benim bilgimin ve tedavimin sana ne yararı olur ki! Allah'ın her günü ben senin için bir temel yapıyorum, sen yıkıyorsun. Sana bir reçete yazıyorum, kullanmıyorsun. Sana "Şu lokmayı yeme, zehir var. Bunu ye, şifa var" diyorum, sözüme uymayıp zehirli olanı yiyorsun. Pek yakında din ve inanç bünyende bu yaptıklarının zararları ortaya çıkacaktır. Ben sana öğüt veriyorum, ne senin kılıcından korkuyor, ne de paranı, pulunu istiyorum. Allah'la hemhal olan kimse cinden, insandan, haşerelerden, yırtıcı hayvanlardan ve hiçbir yaratıktan korkmaz.

İlmiyle amel eden mürşidlerle alay etmeyin. Siz Allah'ı, Peygamberlerini ve Allah'ı hoşnut eden işleri yapan sâlih kullarını bilmiyorsunuz. Bütün kurtuluş kazaya razı olmakta, ileriye dönük hesaplar yapmamakta ve dünya ile kalp bağını koparmaktadır. Nefislerinizde zayıflık görüyorsanız ölümü anın ve geleceği düşünmeyin. Peygamberimiz (s.a.v.) bir kudsi hadiste Cenâb-ı Hak'tan şöyle naklediyor: *"Bana yaklaşmak isteyenler farz kıldığım ibadetleri yerine getirmekten daha üstün hiçbir yola bana yaklaşamazlar. Kulum ben onu sevinceye kadar nafilelerle bana yaklaşmaya devam eder. Ben onu sevince onun gözü, kulağı, eli olurum ve onu desteklerim. Artık o Benimle duyar, Benimle görür ve Benimle tutar".*

Bütün fiillerini Allah'tan bilir, işleri kendine ve başkalarına bağlamayı bırakır. Hareketlerinin, kuvvetinin kendiliğinden veya diğer insanların yardımıyla değil, sırf Allah'ın yardımıyla olduğunu bilir. Nefsini, dünyasını ve ahiretini azleder. Onun bütün işi Allah'a itaat etmektir. Hiç şüphe yok ki itaat etmek onu Allah'a yaklaştıracak, Onun sevgisine sebep olacaktır. Allah, kulunun itaat etmesi sebebiyle onu sever ve kendine yaklaştırır, günahkâr olup ayak diremesi sebebiyle de kızar ve kendinden uzaklaştırır. Yakınlık, itaat etmekle; uzaklık da karşı gelmekle olur. Çünkü kötülük yapan soğukluk, yalnızlık hisseder. İyilik dine uymakla, kötülük de dinin emirlerine karşı gelmektedir. Her halinde dini kendine yoldaş edinmeyen kimse diğerleriyle birlikte yok olup gider.

Sen çalış, gayret et ve ameline güvenme. Çünkü çalışmayı terk eden kimse tamahkâr olur, ameline güvenen ise kendini beğenir ve aldanır. Bazı insanlar dünya ile ahiret arasında durur, bazıları, cennetle cehennem arasında, bazıları da yaratılanla Yaratan arasında. Zâhid isen dünya ve ahiret arasında duruyorsun demektir, Müttakî isen cennetle cehennem arasında duruyorsun demektir, Ârif isen yaratılanla Yaratan arasında duruyorsun, bir yaratılanlara, bir Yaratıcıya bakıyorsun demektir. İnsanlara ahiret hallerini, hesabını ve ahirette olan herşeyi bildirir, tanıtırsın. Hatta gözünle gördüklerini haber verirsin. Elbette bir şeyi haber almak gözle görmek gibi değildir.

Allah dostları Allah'la buluşacakları zamanı beklerler, bütün vakitlerinde kavuşmayı, ölümü arzularlar. Çünkü ölüm sevgililerileriyle buluşmalarına sebeptir. İsteğin dışında ayrılmadan önce kendi isteğinle ayrıl, terk edilmeden terk etmesini bil. Ailen ve diğer insanlar seni bırakmadan önce sen onları bırak. Sen kabre konunca onların sana bir yararı dokunmaz. Helâlleri hırsla yemekten vazgeç.

Ey cemaat! Her halinizde haramlardan ve şüpheli şeylerden sakının. Şüpheli şeylerden sakınmak dinin örtüsüdür. Benden dininiz için örtü isteyin, bana uyun. Çünkü ben Peygamber'in (s.a.v.) yolundayım. Ben yemesinde, içmesinde, evliliğinde, diğer hallerinde ve işaret ettiği bütün konularda Ona uyuyorum. Allah'ın benden dilediği şeye erinceye kadar da böyle devam edeceğim. Ben bu yoldayım. Benim derdim

Allah'ın övgüsüdür. Senin övgünü, yergini, vermeni, engel olmanı, iyiliğini, kötülüğünü, bana yönelmeni ve sırt dönmeni ise hiç dert etmem. Sen câhilsin. Câhile aldırış edilmez. Kurtuluşa erip Allah'a kulluk ettiğinde yaptığın kulluk geri çevrilir. Çünkü câhillik içinde yapılmış bir kulluktur. Câhillik ise bütünüyle kötüdür. Hz. Peygamber (s.a.v.) *"Bir kimse câhillik içinde Allah'a kulluk edecek olursa bozduğu düzelttiğinden çok olur"* buyurmuştur.

Kitaba ve sünnete uymadığın sürece kurtulamazsın. Sûfilerden birisi *"Şeyhi olmayanın şeyhi şeytandır"* demiştir. Kitabı ve sünneti bilen, bildiğiyle amel eden şeyhlere uy ve onlar hakkında güzel düşün, onlardan ilim öğren ve onların huzurunda saygılı ol, görgü kurallarına uy. Bunu yaparsan kurtulursun. Kitaba, sünnete ve bu ikisini bilen şeyhlere uymadığın zaman kurtulamazsın. *"Kim kendi görüşüyle yetinirse yoldan çıkar"* sözünü hiç duymadın mı? Nefsini, senden daha bilgili kimselerle beraber olarak düzelt. Önce kendini düzelt, sonra başkalarını düzeltmeye çalış. Peygamberimiz (s.a.v.) *"Önce kendinden başla, sonra ailene geç"* buyurmuştur. Başka bir hadiste ise *"Kişinin yakını ihtiyaç içindeyken (başkasına) sadaka vermek olmaz"* buyurmuştur.

KIRKINCI SOHBET

Abdülkâdir Geylânî (r.a.) 14 Recep 545 tarihinde
Pazar günü Ribat'ta şöyle sohbet etti:

Peygamberimiz (s.a.v.) *"Allah kulu için iyilik dileyince onu dinde anlayış sahibi kılar ve ona kendi kusurlarını gösterir"* buyurmuştur.

Dinde derin anlayış (fıkh) sahibi olmak nefsi tanımanın bir yoludur. Rabbini tanıyan Onun sayesinde bütün nesneleri tanır. Allah'a gerçek kul olur ve başkalarına kulluk etmekten kurtulur. Allah'ı başkalarına, dinini arzularına, ahiretini dünyana, Yaratıcını yaratılanlara tercih etmediğin sürece kurtulamazsın. Arzularını dinine, dünyanı ahiretine, insanları Yaratıcına tercih edersen yok olup gidersin. Sen böyle yap, bu sana yeter. Sen Allah'tan perdelenmişsin, sana cevap verilmez. Cevap ancak cevap isteyenlere verilir. Sen amel ederek Ona cevap verirsen O da sen bir şey istediğin zaman sana cevap verir. Tarlayı ekmeden ekin olmaz. Ek ki biçesin. Hz. Muhammed (s.a.v.) *"Dünya âhiretin tarlasıdır"* buyuruyor. Kalp ve bedene ekin ekmek inanmakla olur. Ekinin sürülmesi, su çekilip sulanması ise güzel amellerledir. Kalpte yumuşaklık ve acıma duygusu varsa ekin biter. Kalp katı ve sert ise toprağı çorak olur. Çorak toprak ise ekin bitirmez. Ot bitmez bir dağ başına ekin ekersen er geç telef olacaktır. Sen ziraat işini ustasından öğrenirsin, kendi görüşüne göre hareket edemezsin. Peygamberimiz (s.a.v.) *"Her sanatta ustasından yardım isteyiniz"* buyurmuştur. Sen ahiret ekini ile değil, dünya ekini ile uğraşıyorsun. Bilmez misin ki dünyayı iste-

yen kimse ahirette felah bulmaz, Allah'ı görmez. Ahireti istiyorsan dünyayı terk etmelisin. Allah'ı istiyorsan nefsin arzularını ve insanları terk etmelisin. Böyle yaparsan Allah'ı bulursun. Bunu başardığın zaman dünya, ahiret, arzular ve insanlar gönüllü, gönülsüz sana gelecektir. Çünkü kök senin yanındadır. Bütün dallar o kökün bir uzantısından ibarettir. Akıllı ol. Senin ne inancın, ne aklın, ne de doğruyu yanlıştan ayırma yeteneğin var. Sen insanlarla birlikte oluyor ve onları Allah'a eş tutuyorsun. Tevbe etmezsen yok olup gidersin. Allah dostlarının yolundan, kapısından çek git, bedeninle onlara kalabalık etme. İki yüzlülüğünle, kuru iddialarınla ve hevesinle onlara kalabalık etme. Allah dostlarının içine ancak kalple, sırla, tevekkül ile, sıkıntılara sabır ile ve nasibe rıza ile girilebilir.

Oğlum! Sıkıntılar başına gelince sen Allah'ın huzurunda ol. Allah sevgisi ayağı üzere dur, hiç değişme. Rüzgarlar ve yağmurlar seni yerinden oynatmasın ve mızraklar seni delmesin. Gizlide ve açıkta sebat üzere olur; insanların, ahiretin, hakların, zevk ve acıların, Allah'tan başka hiçbir şeyin bulunmadığı bir makamda dimdik ayakta kalırsın, insanları görmek, ailenin geçimiyle uğraşmak hayatını bulandırmaz. Ne azlık ve çoklukla, ne övgü ve yergi ile, ne insanların yönelmesi ve yüz çevirmesi ile değişirsin. İnsanlar, cinler, melekler ve diğer canlıları düşünmez, Onunla birlikte olursun. Sûfilerden biri ne güzel söylemiştir: *"Doğru olursan buyur gel, yoksa bizim peşimize düşme".* Sabır, ihlas ve doğruluk sana açıkladığım şeyin temelidir. Sen benim sana ikiyüzlülük etmemi, yumuşak konuşmamı istiyorsun. Böylece sen de sevinip kendini beğenecek ve kendinin doğru yolda olduğunu sanacaksın. Hayır, nefsinin hiçbir değeri yoktur. Ben ateşim. Ateşe ancak ateşte yumurtlayan, yavrulayan, ateşte oturup kalkan Semendel kuşu dayanır. Sıkıntı, mücadele, zorluklara göğüs germe, kaza ve kader balyozlarına katlanma ateşi içinde Semendel kuşu gibi olmaya çalış ki benimle birlikte olmaya, sözümü dinlemeye, sözümün sertliğine, gizlide ve açıkta, yalnızken, insanlar içindeyken, varlığın devam ettiği sürece sözümle amel etmeye dayanabilesin. Bunu başarabilirsen Allah'ın irade ve takdiri ile dünya ve ahirette kurtuluşa erersin. Ben Allah'a ait olan hiçbir konuda kimseyi kayırmam. Onun hakkı olan hiçbir konuda Onun emri olmadan kimseye dönüp bakmam. Aksine Allah'ın hakkını insanlardan almak için Ondan güç isterim. Nefsime karşı da zayıf düşme ve insanlar hakkında nefsime uymam.

Sûfilerden birisi şöyle demiştir: *"İnsanlar hakkında Allah'a uy, Allah hakkında insanlara uyma".* Kırılan kırılmış, onarılan onarılmıştır. Sen Allah'a karşı gelip dururken, emir ve yasaklarını hiçe sayarken, kaza ve kaderinde Ona itiraz ederken, gecende gündüzünde Ona düşmanlık ederken ben sana nasıl aldırış edeyim?! Sen bu halinle Allah'ın kızdığı ve lanet ettiği bir kimsesin.

Allah (c.c.) bir sözünde *"Bana itaat edilirse razı olurum, razı olduğumda bolluk veririm. Verdiğim bolluğun da sonu yoktur. Bana karşı gelindiğinde ise kızarım, kızdı-*

ğımda lanet ederim ve lanetim yedinci nesile kadar varır" buyurmuştur. Dinin bir incir karşılığında satıldığı, ileriye dönük hesapların yapıldığı, hırsın çok aşırı olduğu bir zamanda yaşıyoruz. Allah'ın, haklarında *"Onların yaptığı her bir işi alırız, onu saçılmış zerreler haline getiririz (değersiz kılarız)"*[60] buyurduğu kimselerden olmamaya çalış. Allah'tan başkasının rızasını kazanmak için yapılan her iş saçılmış zerre demektir.

Yazık sana! Senin hâlin halka gizli ise de, havâssa (Allah'ın özel kulları) gizli kalmaz. Yaldızın sıradan kimselere gizli kalırsa da sarrafa gizli kalmaz. Bilgisize gizli kalır ama bilene gizli değildir. Amel et ve amelinde samimi ol, Allah'la meşgul ol ve seni ilgilendirmeyen hiçbir işle uğraşma. Senin dışındaki herşey ilgi alanının dışında demektir. Dolayısıyla hiçbir işle uğraşma. Sen yalnızca kendi nefsinle uğraş ki onu ezesin, onu alçaltasın, esir alasın ve onu bineğin yapasın da onunla dağları, bayırları aşıp ahirete ulaşasın, insanları aşıp Allah'a varasın. Bunu başarıp güçlenince terkine başkasını da alır, dünyadan çıkartır, Mevla'ya götürür ve hikmet lokmalarını yutarsın. Doğru sözlü ol. Yorumlama, çünkü yorumlayan aldatır. İnsanlardan korkma ve onlardan bir şey bekleme. Çünkü bu, hedefine ulaşacağına güvenmediğinin göstergesidir. Allah (c.c.) sana, sahip olduğun hedefe, doğruluğa ve samimiyete göre verir. Gayretli ve girişimci ol ve ara. Çünkü sadece seninle hiçbir şey olmaz. Senin, rızkını kazanmak için çalışıp çabaladığın gibi, güzel ameller yapmak için de çalışman gerekir. Şeytan insanların geneliyle, bir binicinin atıyla oynadığı gibi oynar. Sizin, hayvanlarınızı istediğiniz yöne çevirdiğiniz gibi, o da insanları istediği yöne çevirir. Kalplerinin ensesine vurur ve onların kendine istediği gibi hizmet etmelerini sağlar. Onları mabedlerinden, mihraplarından çıkartıp uzaklaştırır ve kendine hizmetçi kılar. Nefis de bu konuda ona yardımcı olur ve sebepleri hazırlar.

Oğlum! Nefsini açlık kırbacıyla, arzuları ve zevkleri, gereksiz uğraşılan önleme kırbacıyla döv. Kalbini korku ve murâkabe kırbacıyla döv. İstiğfârı nefsinin, kalbinin ve sırrının alışkanlığı haline getir. Çünkü onlardan her birinin kendine ait günahları vardır. Tüm durumlarda Allah'a uymalarını ve rıza göstermelerini sağla.

A kıt anlayışlı! Kaderi geri çevirmek, değiştirmek, silmek ve ona karşı gelmek mümkün olmadığına göre Allah'ın dilediğinden başka bir şey dileme. Madem ki sana sadece Onun diledikleri gelecek o halde sen hiçbir şey isteme. Allah bir şeyi dilemediği zaman o şey gerçekleşmez. O halde sen nefsini ve kalbini o işi yapmak için yorma. Her işi Rabbine bırak, rahmetinin eteğine, tevbe elinle yapış. Böyle devam edersen dünya, kalp ve beden gözünden kaybolur, sıkıntılarının, arzularının, zevklerinin bırakılması kolay olur. Onun ısırıklarından ve sokmalarından şikayetçi olmazsın. Nefsin sıkıntıların verdiği acıya sabreder. Firavun'un karısı Âsiye (r.a) gibi. Hani Firavun onun Allah'a inandığını kesin öğrenince ellerine ve ayaklarına demir kazıklar

60. Furkan / 23

çaktırmıştı ve kırbaçlarla ona işkence etmeye başlamıştı da Âsiye başını göğe kaldırmış, Cennet kapılarını açık olduğunu ve meleklerin orada bir ev yapmakta olduğunu görmüştü. Ölüm meleği ruhunu almak için geldi ve ona "Bu ev senindir" dedi. Bunun üzerine Âsiye güldü ve işkencenin acısı ondan çekilip gitti. Bunun üzerine *"Ey Rabbim! Benim için cennete bir ev yap"*[61] dedi.

İşte sen de böyle olursun. Çünkü kalp ve yakîn gözünle oradakilere bakarsın ve buradaki sıkıntı ve dertlere sabredersin, kendi güç ve kuvvetinden sıyrılırsın. Allah'ın gücü ve kuvveti olmadan almaz, vermez, hareket etmez ve durmazsın. Allah'ın huzurunda fânî olur, bütün işlerini Ona bırakırsın. Kendi hakkında ve insanlar hakkında Allah'a uyarsın. O, neticeyi düşünüp gerekeni yapacağı için sen düşünmezsin, Onun hükmedeceği için sen hükmetmezsin, senin adına O seçtiği için sen seçmezsin. Kim bu hâli bilir, böyle yaşarsa başkasını istemez. Allah'tan başka hiçbir dileği olmaz. Allah'la beraberlik bunsuz tamam olmazken aklı olan bir kimse nasıl olur da bu hâli dilemez?

61. Tahrim / 11

KIRK BİRİNCİ SOHBET

Abdülkâdir Geylânî (r.a.)
bir süre konuştuktan sonra sohbetini şöyle sürdürdü:

Bil ki bütün nesneler Allah'ın hareket ettirmesiyle hareket eder, durdurmasıyla durur. İnsan bunu kesin olarak anlayınca insanları Allah'a eş tutmanın ağırlığından kurtulur. İnsanlar da ondan kurtulur. Çünkü, insanları ayıplamaz ve onlardan kendine ait olan bir şeyi istemez. Onlardan istediği yalnızca dinin istekleridir. Din yönünden isteklerde bulunur, ilim yönünden de onları mazur görür. Bunu yaparken ilmi ve hikmeti birleştirir. İnsanlar üzerinde Allah'ın tasarrufu olduğunu görmek, kendisiyle hükmün bozulmadığı bir akidedir. Takdir eden Odur, isteyen de Odur. O yaptıklarından sorguya çekilmez, insanlar ise sorguya çekilecektir.

Bu, Allah'tan hoşnut olan, kaza ve kaderinde, yaptıklarında Ona rıza gösteren, Onu tevhid eden, gerçek iman sahibi her müslümanın itikadıdır. Onun, sana ve senin sabrına ihtiyacı yoktur, ama senin davanda nasıl çalıştığına, doğru söyleyip söylemediğine bakar. Seven, hiçbir şeye sahip değildir. O, herşeyini sevdiğine teslim eder. Sevgi ve sahiplik bir arada bulunmaz. Allah'ı seven ve sevgisinde doğru olan kimse kendisini, malını ve son durumunun ne olacağını Ona bırakır. Kendi hakkında ve başkaları hakkındaki seçim hakkını da Ona bırakır. Tasarruflarında Onu suçlamaz, bir şey isterken aceleci davranmaz, Onu cimri bulmaz. Allah elinden gelen herşey ona tatlı gelir. Bütün yönlerini kapatır, bir yönünü bile açık bırakmaz.

Ey Allah'ı sevdiğini iddia eden! Senin için bütün yönler kapanıp yalnız bir yön kalıncaya kadar Onu sevdiğini iddia etme. Sevgilin arştan ferşe bütün yaratıkları senin kalbinden çıkartır. Ne dünyayı, ne de ahireti sevmezsin. Kendinden bile soğur, Ona ısınırsın. Leyla'nın Mecnûn'u gibi olursun. Mecnun'un kalbine sevgi yerleşince insanların arasından çıktı, yalnızlığa razı oldu ve yabani hayvanların içine karıştı. Medeniyetin içinden çıkıp harabelere razı oldu. İnsanların övgüsü ve yergisini bir yana attı, onların konuşması ve susması onun için farketmez oldu, kendinden hoşnut olmaları ve kızmaları arasında da fark kalmadı. Bir gün ona "Sen kimsin?" denildi de "Ben Leyla'yım" dedi. "Nereden geldin" dendi, "Leylâ'dan" dedi. "Nereye gidiyorsun" denildi, "Leyla'ya" dedi. Leyla'nın dışındaki hiçbir şeyi görmez oldu, onun sözünden başkasını duymaz oldu. Kınayanların kınamasıyla Leyla'dan vazgeçmedi. Bir şâirin şu sözü ne kadar güzeldir:

Nefisler istekleri konusunda birbirini destekleyince insanlar soğuk demire vurur.

Bu gönül Hakk'ı tanıyıp sevince ve Ona yakınlaşınca insanlardan ve onlara meyletmekten kaçar, yemekten, içmekten, giyinmekten ve evlenmekten kaçar. Medeniyetten kaçar ve kendini bilmez bir halde harabelere doğru yol alır. Dinin emirleri dışında hiçbir şey onu bağlamaz. Din ise emir ve yasaklarda ve bütün işlerde onu bağlar. Kaderin gelme vaktine kadar bağlar. Allahım bizi rahmet elinden bırakma ki dünya ve varlık denizinde boğulup kalırız. Ey cömertliği bol olan! Ey yazgımızı yazan! Yetiş bize.

Oğlum! Söylediklerimi uygulamayan kimse anlamaz. Uyguladığı zaman anlar. Benim hakkımda güzel düşünmez, söylediğime inanmazsan ve onu uygulamazsan nasıl anlayabilirsin ki? Sen benim yanımda durup yemeğimden yemeyen aç bir kimsesin. Sen nasıl doyabilirsin?! Ebu Hüreyre'den rivayet edilen bir hadiste Peygamberimiz (s.a.v.) *"Kim Allah'tan razı olarak ve başına gelen sıkıntıya katlanarak tek bir gece hastalık çekse günahlarından, annesinden doğduğu günkü gibi temizlenir."* buyurdu. Seninle hiçbir şey olmaz ama sen de lazımsın. Muaz (r.a.) sahâbeye *"Gelin bir anlığına yeniden inanalım"* derdi. Bu söz *"kalkın ve bir anlığına inanmanın tadına varın, gelin bir anlığına kapıdan içeri girin"* demektir. Bu sözü onlara duyduğu şefkatten dolayı söylemiştir. Bazı kapalı şeylerden haberdar olmalarına, yakin gözleriyle görmelerine işaret ediyordu. Her müslüman olan inanmış sayılmaz, her inananın da imanı gerçek olmaz. Bundan dolayı sahabe Peygamberimiz'e (s.a.v.) Muaz'ın bu sözünü aktararak *"Biz inanan kimseler değil miyiz?"* diye sormuş, bunun üzerine Peygamberimiz (s.a.v.) *"Muâz'ı kendi hâline bırakınız"* cevabını vermiştir.

A nefsinin, hevâsının, doğasının ve dünyasının kölesi! Senin, Allah katında ve Onun güzel kulları katında hiçbir değerin yoktur. Ben âhiret için kulluk eden kimseye bile dönüp bakmam, dünyalık için kulluk edene niye bakayım?!

Yazık sana! Pratiğe yansımayan laf kalabalığını ne yapacaksın. Yalan söylüyorsun ama kendince doğrusun. Ortak koşuyorsun ama kendince Allah'ı tevhid ediyor ve Ona inanıyorsun. Sen hastalığını sıhhat, içindeki bakırın da cevher olduğunu sanıyorsun. Benim seninle işim seni yalandan alıkoymak ve doğru söylemeni emretmektir. Elimde üç mihenk taşı var, herşeyi onlarla tanırım: Kitap, sünnet ve kalbim. Sonuncu mihenk taşında karaltılar belirir. Kalp kitap ve sünnetle gerçek mânâda amel etmediği sürece bu mertebeye çıkamaz. Kişinin bildiğiyle amel etmesi bilginin tâcıdır. Bildiğini uygulamak bilginin nurudur, safânın safâsıdır, özün özüdür. Bildiği ile amel etmek kalbi sağlamlaştırır ve temizler. Kalp sağlam olunca diğer organlar da sağlam olur. Kalp temiz olunca diğer organlar da temiz olur. Kalbin üzeri örtülünce bedenin de üzeri örtülür. Et parçası (kalp) düzgün olunca bünye de düzgün olur. Kalbin sağlığı insanla Rabbi arasında bağlantı olan sırrın sağlığından ileri gelir. Sır bir kuştur, kalp ise onun kafesidir. Kalp bir kuştur, onun kafesi de bedendir. Beden de bir kuştur, onun kafesi ise kabirdir. Kabir aynı zamanda kalbin de kafesidir. İnsanlar o kafese mutlaka gireceklerdir.

KIRK İKİNCİ SOHBET

Abdülkâdir Geylânî (r.a.) 19 Recep 545 tarihinde
sabahleyin medresede şöyle sohbet etti:

Peygamberimiz (s.a.v.) *"Kim insanların en değerlisi olmak isterse Allah'tan korksun. Kim insanların en güçlüsü olmak isterse Allah'a tevekkül etsin. Kim de insanların en zengini olmak isterse Allah'ın elindekine, kendi elindekinden daha çok güvensin"* buyurmuştur.

Kim dünyada ve âhirette değerli olmak isterse Allah'tan korksun. Çünkü Allah (c.c.) *"Sizin Allah katında en değerliniz Ondan en çok korkanınızdır"*[62] buyuruyor. Değerlilik Allah korkusunda, değersizlik ise Allah'a karşı gelmektedir. Kim Allah'ın dini konusunda güçlü olmak isterse Allah'a tevekkül etsin. Çünkü tevekkül kalbi sağlamlaştırır, güçlendirir, eğitir, onu doğru yola iletir ve ona harikalar gösterir. Parana, puluna ve sebeplerine güvenme. Çünkü bu, seni âciz bırakır ve zayıflatır. Sen Allah'a tevekkül et. Çünkü kim Allah'a tevekkül ederse Allah ona güç verir, yardım eder, lütfuyla muamele eder, hiç ummadığın yerlerden ona rızık verir ve kalbini güçlendirir. Dünya malının gelip gidişine, insanların sana teveccüh gösterip yüz çevirişine aldırış etme. Böyle yaparsan insanların en güçlüsü olursun. Malına, sahip olduğun makama, ailene ve sebeplerine güvenirsen Allah'ı kızdırırsın ve bunlar elinden çıkıp gi-

62. Hucurat / 13

der. Çünkü Allah kıskançtır (gayûr), senin kalbinde kendinden başak hiçbir şeyin bulunmasını istemez.

Kim de dünyada ve âhirette zenginlik isterse yalnızca Allah'tan korksun, Onun kapısında dursun ve Ondan utanıp başkasının kapısına gitmesin. İki gözünü de Ondan başkasına bakmaktan alıkoysun. İki gözden maksadım beden gözleri değil, kalp gözleridir. Nasıl oluyor da sen eninde sonunda yok olacak olan elindeki malına güveniyorsun da hiç yok olmayacak olan Allah'a güveni terk ediyorsun? Seni başkasına güvenmeye iten şey Allah'ı bilmemendir. Allah'a güven duymak zenginliğin ta kendisidir. Başkasına güven duymak ise fakirlik demektir.

A takvayı terk eden! Sen dünyada ve ahirette değerli olmaktan yoksun kaldın.

Behey insanlara ve sebeplere güvenen! Sen bu tutumunla Allah'tan, dünyada ve âhirette gelecek olan yücelikten ve güçten mahrum kaldın.

Ve sen ey elindeki mala güvenen! Sen de dünyada ve ahirette sana Allah'tan gelecek olan zenginlikten yoksun kaldın.

Oğlum! Takva sahibi ve Allah'a güvenen biri olmak istersen sabırlı olmaya bak. Çünkü sabır bütün iyiliklerin temelidir. Sabır konusunda doğru bir düşünceye sahip olur da sırf Allah rızası için sabırlı olursan bu davranışına karşılık olarak Allah kalbine sevgisini, dünya ve âhirette yakınlığını yerleştirecektir. Sabır, ezelî bilgisinde yazılmış olan ve kimsenin değiştiremeyeceği kaza ve kaderinde, Allah'a rıza göstermektir. Gerçek iman sahibi olan, bunu iyice bildiği için hakkında takdir edilene zorla değil, gönül rızasıyla sabretmiştir. Sabır ilkin zorla atılan bir adım, sonra ise gönülden gelerek atılan bir adımdır. Sabrın yokken sen nasıl kalkıyor da inandığını iddia ediyorsun?! Allah'ın tasarruflarına rızan yokken nasıl oluyor da Allah'ı tanıdığını iddia ediyorsun?! Bu, kuru bir iddia ile olacak iş değildir. Kapıyı görüp eşiğine başını dayayıncaya, kader ayaklarının, zarar ve yarar ayaklarının üzerine basışına sabredinceye kadar konuşmak sana yasaktır. Kader ayakları senin, beden varlığının üzerine değil, kalbin üzerine basar da sen sarhoş gibi, ruhsuz bir beden gibi öyle bulunduğun yerde durursun. Bu iş, hareketsiz bir durgunluk, hiç yâd edilmesi olmayan bir şöhretsizlik, kalp, sır, mânâ ve iç dünya yönünden insanlarla birlikte bulunması olmayan bir kayıplık gerektirir. Anlattığım şeyler ne kadar çok ama siz yapmamakta diretiyorsunuz. Sözü ne kadar uzatıyorum, anlatıyorum, açıklıyorum ama siz anlamıyorsunuz. Ne kadar çok şeyler veriyorum ama siz almıyorsunuz. Ne kadar çok öğütler veriyorum ama ders çıkarmıyorsunuz. Sizin kalpleriniz ne kadar katılaşmış ve Allah hakkında ne kadar bilgisizsiniz! Şayet Allah'ı tanısanız, Onun karşısına çıkacağınıza inansanız, ölümü ve ölüm ötesini hatırlasanız böyle olmazdınız. Babalarınızın, dedelerinizin, aile fertlerinizin öldüğüne tanık olmadınız mı? Hükümdarlarınızın öldüğünü görmediniz mi? Onlardan öğüt alıp dünya malını aramak ve dünyada kalıcılık istemek konu-

sunda nefislerinize bir dur deseniz ya! Kalplerinizi değiştirip insanları kalbinizden çıkartsanız ya! Allah (c.c.) *"Bir topluluk kendini değiştirmedikçe Allah onların başındaki sıkıntıları değiştirmez"*[63] buyuruyor.

Siz söylüyorsunuz ama yapmıyorsunuz. Yaptığınız nice işlerde de samimi değilsiniz. Akıllı olun da Allah'ın huzurunda saygısızlık etmeyin. Gerçekleri öğrenin, bilgilerinizi pekiştirin, Allah'a dönün ve düşünün. Üzerinde bulunduğunuz şu durum, size ahirette bir yarar getirmeyecektir. Siz kendinize karşı cimrilik ediyorsunuz. Kendinize cömert davransanız ahirette yararınıza olacak işlerden geri durmazdınız. Siz, yok olacak şeylerle oyalandınız, bu sırada yok olmayacak olanı kaçırdınız. Mal toplamakla, eşle, çocukla uğraşmayın. Çünkü pek yakında onlarla aranıza bir engel girecek. Dünya malı aramakla ve insanlar içinde izzet sahibi olmakla uğraşmayın. Çünkü insanlar Allah'tan gelecek hiçbir sıkıntıyı senden alıkoyamazlar. Kalbin şirke bulanmış, pislik içinde, Allah hakkında kuşkuları var, Ondan şikayetçi ve her halinde Allah'a karşı geliyor. Allah senin bu durumunu anlayınca sana kızar, güzel kullarının kalbine de sana karşı kızgınlık verir.

Sûfîlerden biri evinden hep gözü bağlı çıkardı, gideceği yere onu oğlu götürürdü. Bunun sebebi sorulunca *"Allah'a küfreden birini görmemek için böyle yaparım"* diye cevap verdi. Bir gün evinden gözü açık çıktı, bir kâfir gördü ve bayılıp düşüverdi.

Onun, Allah için sergilemiş olduğu bu kıskançlık ne büyüktür! Peki sen nasıl oluyor da Allah'tan başkasına kulluk ediyor, Ona ortak koşuyorsun? Nasıl oluyor da Onun nimetini yiye yiye nankörlük ediyorsun? Siz bunu hissetmezsiniz. Bunun yerine kâfirlerle yer içer, oturup kalkarsınız. Çünkü kalplerinizde Allah adına bir kıskançlık ve inanç taşımıyorsunuz. Tevbe edip bağışlanma dilemeli ve Allah'tan utanmalısınız. Allah'a karşı yüzsüzlük ve Onun huzurunda küstahlık giysisini üzerinizden çıkartıp atın. Dünyanın haramlarından ve şüpheli şeylerinden sakının, sonra da nefsinizin arzuladığı mübahlardan kaçının. Çünkü heva ve şehvet sebebiyle dünyanın mübahlarından yararlanmak sizi Allah'tan oyalar. Peygamberimiz (s.a.v.) *"Dünya gerçek iman sahiplerinin zindanıdır"* buyurmuştur.

Zindana atılmış kimse zindanda nasıl sevinebilir? Hayır sevinemez. Yüzünde sevinç eseri bir gülüş olsa bile kalbi üzüntü içindedir. Güleçlik onun yüzündedir. Sıkıntılar ise içini ve mânâ âlemini paramparça eder. Yaraları giysisinin altında gizlenmiştir. Tebessüm gömleği ile yaralarını örter. Bundan dolayı Rabbi onunla meleklerine karşı övünür ve parmağı ile ona işaret eder. Onlardan her biri Allah'ın dini konusunda cesur kimselerdir. Her zaman Allah'la birlikte olurlar ve kaderinin acısını yudumlarlar ve sonunda Allah onları sever. Allah (c.c.) *"Allah sabredenleri sever"*[64] buyur-

63. Ra'd / 11
64. Al-i İmran / 146

muştur. Allah seni, sevdiği için sınar. Allah'ın emrine her uyuşunda, yasağından her kaçışında Allah'ın sana olan sevgisi artar. Allah'ın verdiği sıkıntılara sabrettiğin sürece de Ona daha çok yaklaşırsın.

Sûfîlerden biri *"Allah sevdiği kula azab etmez. Bunun yerine ona sıkıntı verir ve sabrettirir"* demiştir. Peygamberimiz (s.a.v.) de *"Dünya sanki hiç olmamış gibidir, âhiret de sanki her zaman var gibidir"* buyurmuştur.

A dünyayı arzulayanlar! A dünyayı sevenler! Yanıma gelin de size dünyanın ayıplarını açıklayayım, Hakk'ın yolunu göstereyim ve sizi Allah rızasını isteyenlerin arasına katayım. Siz heves içindesiniz. Söylediklerime kulak verin, onları uygulayın ve amellerinizde ihlaslı olun. Söylediklerimi öğrenir ve onlarla amel ederek ölürseniz Cennetin yüksek derecelerine (İlliyyûn) yükseltilirsiniz. Orada bakar ve sözlerimin ne demek olduğunu anlarsınız ve benim için duacı olur, bana selam edersiniz ve işaret ettiğim şeylerin gerçekliğini algılarsınız.

Ey cemaat! Benim hakkımda suçlayıcı düşünceleri kalbinizden çıkartın. Çünkü ben ne bir oyuncuyum, ne de dünya sevdalısıyım. Ben yalnız hakkı söyler, hakkı gösteririm. Bütün ömrümü sâlih kimseler hakkında güzel düşünceler besleyerek ve onlara uşaklık ederek geçirdim. Bana fayda veren şey de budur. Ben size verdiğim öğütler ve yaptığım konuşmalar karşılığında ücret istemiyorum. Benim sözlerimin karşılığı onlarla amel etmenizdir. Bu sözler, samimiyetin anlaşılabilmesi için uygulanması gereken sözlerdir. Hileler ve sebepler son bulunca ikiyüzlülük de son bulur. Benim sözlerim imanı ve yakîni gösterir. Sözlerim nefisler ve hevalar için değildir. Münafığın değil, gerçekten iman edenin işine yarar.

Ey cemaat! Heveslerinizi ve boş kuruntularınızı bir yana koyun da Allah'ı tanımakla meşgul olun. Size yararı olan şeyleri konuşun, zarar verecek şeyleri konuşmayın. Konuşmak istediğin zaman ne konuşmak istediğini bir düşün, söyleyeceğin sözde güzel bir hedef belirle sonra konuş. Bundan dolayı *"Bilgisiz kimsenin dili kalbinin önündedir, akıllı ve bilge kimseninki ise kalbinin arkasındadır"* denilmiştir. Sen sus. Şayet Allah senin konuşmanı dilerse konuşturur. Senin bir işi yapmanı dilediğinde seni o iş için hazırlar. Onunla beraber olmak tamamen dilsiz olmak demektir. Dilsizliğin süresi dolunca Allah konuşmayı dilerse konuşma gerçekleşir ya da dilsizlik hâli âhiretteki buluşma zamanına kadar sürer gider. Hz. Peygamber'in (s.a.v.) *"Allah'ı tanıyan kimsenin dili tutulur"* sözünün anlamı işte budur. Beden dili ve kalp dili her ne konu olursa olsun Allah'tan şikayetçi olamaz. Hiç itiraz etmez, sadece rıza gösterir. Kalp gözlerini kör eder de Ondan başkasına baktırmaz. Sırrı paramparçadır, dağınık bir haldedir, malını dağıtır. Varlığından, dünya ve ahiretten çıkıp uzaklaşır. Ne adı kalır, ne sanı. Sonra Allah dilediği bir zamanda onu yeniden diriltir. Yok olduktan sonra onu var eder. Onu başka bir yaratılışla geri gönderir. Fenâ (yokluk) eliyle onu yok eder, sonra bekâ eliyle, kendisiyle buluşmayı arzulasın diye yeniden

var eder. Sonra insanları fakirlikten zenginliğe çağırsın diye yeniden insanların arasına gönderir. Zenginlik Allah'la yetinmek ve onunla bağ kurmak demektir. Fakirlik ise Allah'tan uzak kalmak ve başkalarıyla yetinmek demektir. Zengin, kalbi Rabbine yakın olan kimsedir. Fakir ise bunu başaramayan kimsedir. Kim bu zenginliği isterse dünyayı, ahireti, her ikisinin içinde olanları ve genel olarak Allah dışındaki herşeyi bıraksın, nesneleri kalbinden teker teker atsın. Yanınızda bulunan şu az mala bağlı kalmayın. Sizin yanınızdaki bu az mal size azık olarak verilmiştir. Allah'a doğru yol alırken ondan faydalanmalısınız. Size nimetler vermiştir ki bunların Allah'a ait olduğunu bilip Onun yolunu bulasınız. Size bilgi vermiştir ki bilip bilginin aydınlığı ile yolunuzu bulasınız.

Allahım kalplerimizi yoluna ilet, bize dünyada ve ahirette güzellik ver ve bizi cehennem azabından koru.

KIRK ÜÇÜNCÜ SOHBET

Abdülkâdir Geylânî (r.a.) 11 Recep 545 tarihinde
Pazar günü sabahı Ribat'ta şöyle sohbet etti:

Oğlum! Kurtuluşa ermek istiyorsan Rabbine uymak için nefsine karşı gel. Allah'a itaat ettiği konularda nefsine uy, günahlarda ona karşı gel. Nefsin insanları tanımak konusunda seni perdeler. İnsanlar da Yaratıcını tanımak konusunda seni perdeler. Dolayısıyla nefsinle birlikte olduğun sürece insanları tanıyamazsın, insanlarla birlikte olduğun sürece de Yaratıcı'yı tanıyamazsın. Dünya ile birlikte olduğun sürece âhireti tanıyamazsın, ahiretle birlikte olduğun sürece âhiretin sahibini tanıyamazsın. Mülk ile mâlik bir arada bulunmaz. Dünya ile de ahiret bir arada bulunmaz. Bunun gibi Yaratıcı ile yaratılan da bir arada bulunmaz. Nefis kötülüğü emreder, doğası budur. Nefsin, kalbin buyurduğu şeyleri buyurması çok sonraları olur. Her halinde nefsinle mücadele et ve Allah'ın *"Ve nefse günahını ve takvasını ilham etti"*[65] buyruğunu nefsin lehine yorumlama.

Nefis mücadele edilerek erir. Eriyip yok olunca da kalbe ısınır, sonra kalp sırra ısınır, sonra sır Allah'a ısınır. İşte o zaman nefis, kalp ve sırdan herbiri o kaynaktan içer. Nefsi bütünüyle erittiğin zaman kalbinden sana *"Nefislerinizi öldürmeyin. Şüp-*

65. Şems / 8

he yok ki Allah size pek merhametlidir"[66] çağrısı gelir. Allah'ın bu hitabı, nefis bütün bulanıklıklardan temizlenip kötülükleri eridikten ve kalp de Allah'ı anarak ve Ona kulluk ederek semizlendikten sonra gelir. Bu gerçekleşmediği sürece nefsin bulanıklığı ve kötülüğüne rağmen Allah'a yaklaştırılmasını bekleme. Nefis, pisliklerden arınmadan hükümdara nasıl yaklaşabilir ki?! Nefsin çok ileriye dönük planlar kurmasını (tûl-i emel) engelle. O zaman, istediğin konularda sana uyar. Ona Peygamberimizin (s.a.v.) öğüdünü hatırlat. O *"Sabaha çıktığın zaman nefsinle akşam hakkında konuşma, akşam olunca da sabah hakkında konuşma. Çünkü sen isminin yarın ne olacağını bilemezsin"* buyuruyor.

Sen nefsine başkalarından daha şefkatli olmana rağmen sen onu zâyi ettin. Sen böyle yaparsan başkaları ona nasıl şefkat eder ve onu korur? Aşırı hırslı oluşun ve ileriyi düşünüşün seni, nefsini harcamaya itmiştir. Çok ilerileri düşünmemeye, hırsını azaltmaya, ölümü hatırlamaya, Allah'ı göz önünde tutmaya, sıddıkların nefesleriyle ve sözleriyle ve gece gündüz bulanıklıktan durulmuş bir zikirle nefsini tedavi etmeye gayret et. Ona *"Yaptığın iyi işlerin yararını, kötü işlerin zararını görecek olan sensin"* de. Hiç kimse seninle birlikte çalışmaz ve yaptığı işten sana zırnık vermez. Çalışmak ve gayret etmek gereklidir. Dostun, seni kötü şeylerden sakındıran kimsedir, düşmanın seni azdıran kimsedir. Ben seni Yaratıcı'nın yanında değil, insanların yanında görüyorum. Nefsinin ve insanların hakkını tastamam yerine getiriyorsun, Allah'ın hakkını ihmal ediyorsun, verdiği nimetlere karşılık başkalarına teşekkür ediyorsun. İçinde bulunduğun şu nimetleri sana Ondan başka kim verebilir ki sen ona teşekkür ve kulluk edersin?! Sahip olduğun nimetlerin sana Allah tarafından verildiğini biliyorsan teşekkürün nerede? Seni yaratanın Allah olduğunu biliyorsan emirlere uymak, yasaklardan kaçmak ve sıkıntılara sabretmek yoluyla kulluk nerede? Doğru yolu bulunca ya kadar nefsinle mücadeleye devam et. Allah (c.c.) *"Bizim yolumuzda çalışıp gayret gösterenleri biz yollarımıza iletiriz"*[67] buyuruyor. Başka bir âyette ise *"Siz Allah'a yardım ederseniz O da size yardım eder ve ayaklarınıza sebat verir"*[68] buyuruyor.

Nefsine izin verme ve itaat etme. O zaman kurtuluşa erersin. Yüzüne karşı tebessüm dahi etme ve her bin kelimesine sadece bir kelime ile karşılık ver. Nefsin düzene girip huzur buluncaya ve elindekiyle yetinmesini bilinceye kadar böyle devam et. Senden arzularını ve tat aldığı şeyleri yerine getirmeni isterse geciktir ve ona "bunlar cennette olacaktır" de. Engellemenin acılığına onu sabrettir ki bahşişi gelsin. Sen onu sabrettirirsen ve o da sabrederse Allah onunla beraber olur. Çünkü Allah (c.c.) *"Hiç kuşkusuz Allah sabredenlerle beraberdir"*[69] buyuruyor.

---

66. Nisa / 29
67. Ankebut / 69
68. Muhammed / 7
69. Bakara / 153

Nefsinin hiçbir sözünü kabul etme, çünkü o, ancak kötülüğü emreder. Sözüne bir karşılık vereceksen bu karşılık, söylediğine karşı çıkış olsun. Onun sözüne karşı çıkılması onun için daha iyidir.

A nefsinin yanı başında dura dura Allah'ı istediğini iddia eden! Bu iddianda sen yalan söyledin. Nefis ve Allah bir arada bulunmaz, dünya ve ahiret yanyana durmaz. Nefsinin yanında olan kimse Allah'ın yanında olma fırsatını kaçırmıştır, dünya ile birlikte olan âhiretin yanında olma fırsatını kaçırmıştır. Peygamberimiz (s.a.v.) *"Dünyasını isteyen âhiretine zarar vermiş olur, âhiretini isteyen de dünyasına zarar vermiş olur"* buyuruyor.

Sabırlı ol. Sabretmekte başarılı olursan Allah'tan da razı olmuş olursun. Sana fenâ hali gelir ve herşey senin için güzel olur. Herşey senin için şükür olur, uzaklık yakınlığa dönüşür. Şirk de tevhide dönüşür. İşte o zaman hiçbir iyiliği ve kötülüğü insanlardan bilmezsin. Zıtları görmezsin. Bütün kapılar ve yönler senin için bir olur da tek bir yönden başkasını görmezsin. Bu hâl, insanlardan çoğunun anlayamadığı bir hâldir. Bu hâl, tek bir canlı kalmayıncaya kadar yüz binlerce kimse içinde ancak birkaç kişiye nasip olacak bir hâldir.

Oğlum! Burada Allah'ın huzurunda ölmeye çalış. Ruhun bedeninden çıkmadan önce nefsini öldürmeye gayret et. Nefsin ölümü sabretmekle ve yaptıklarına karşı gelmekle olur. Pek yakında bunu meyvesini alacaksın. Sabrın yok olacak ama mükâfatı yok olmayacak. Ben sabrettim ve sabrımın meyvelerini topladım. Öldüm, sonra Allah bana hayat verdi, sonra yeniden öldürdü. Ben kayboldum sonra Allah beni yokluktan yeniden varlığa döndürdü. Onunla birlikte yok oldum, onunla birlikte mülk sahibi oldum. İstekte bulunmayı ve seçmeyi bırakmak konusunda nefsimle mücadele ettim sonunda başardım da kader bana yol gösterdi, Allah'ın ihsanı bana yardımcı oldu, tasarrufu beni hareket ettirdi ve gayreti (kıskançlığı) beni korudu, iradesi bana uydu, yazgısı beni ilerletti ve Allah beni yükseltti.

Yazık sana! Benden kaçıyorsun, halbuki ben senin koruyucunum, nefsini korurum. Benim yanımdan ayrılma. Aksi halde yok olup gidersin.

A câhilcik! Önce beni haccet sonra Kâbe'yi. Ben Kâbenin kapısıyım. Gel sana nasıl haccedeceğini öğreteyim, Kâbenin Rabbine nasıl sesleneceğini öğreteyim. Toz kalkıp ortalık durulunca gerçeği göreceksiniz.

Ey davar sürüsü! Oturun ve korumam altına girin. Bana Allah tarafından bir güç verildi. Allah dostları size, Allah'ın emrettiklerini emreder, yasakladığı şeyleri yasaklarlar. Allah size öğüt verme görevini onlara vermiştir. Onlar bu hususdaki emaneti yerine getirirler. Hikmet yurdunda çalışın ki kudret yurduna vurasınız. Dünya hikmettir, ahiret ise kudrettir. Hikmet aletlere, sebeplere ihtiyaç duyar, kudret ise bunlara ihtiyaç duymaz. Allah bunu, hikmet yurdu ile kudret yurdunu birbirinden ayırmak için

böyle yapmıştır. Ahirette sebepsiz meydana getirme, yaratma olacaktır. Orada organlarınız konuşacak ve işlemiş olduğunuz günahlara tanıklık edecek. Kıyamet gününde örtüler kalkacak, isteseniz de, istemeseniz de gizli saklılarınız açığa çıkacak. Cehenneme giren herkes soğuk bir kalple girecektir. Çünkü herkesin işlediği günahın delilleri kendisine sunulacaktır. Amel defterlerinizi tefekkür diliyle okuyun, kötülüklerinizden tevbe edip iyilikleriniz için Allah'a şükredin. Günah defterlerinizi sınırlandırın ve yazılı olan satırları tevbe silgisiyle silin.

Oğlum! Benim elimde ve yanımda tevbe ettin. Söylediğin sözleri kabul etmezsen sana neyin yararı olabilir ki! Bu, gerçek olmayan, sadece görüntüde olan bir istektir. Kim benimle birlikte olmayı isterse söylediğimi kabul eder ve uygular. Ben ne yöne dönersem oraya döner. Böyle yapmayacaksa sohbetimde bulunmasın. Çünkü onun zararı kârından daha çok olur. Ben göz önünde duran bir ziyafet sofrasıyım. Fakat kimse benden bir şey yemiyor. Ben açık bir kapıyım fakat kimse gelip benden içeri girmiyor. Ben size ne yapayım! Size daha ne kadar söyleyeceğim? Söylediklerimi davranışa dökmüyorsunuz. Halbuki ben kendi iyiliğimi değil, sizin iyiliğinizi istiyorum. Benim sizden ne bir korkum, ne de bir beklentim var. Ben yıkık ve ayakta olan binayı, kalıcı olanla ölüyü, zenginle fakiri, efendi ile köleyi birbirinden ayırmam. Yetki sizden başka birinin elindedir. Ben dünya sevgisini kalbimden çıkartınca bu mertebeye çıkabildim. Dünya sevgisi kalbine yerleşmiş iken Allah'ı nasıl gerektiği şekilde tevhid edebilirsin ki?! Peygamberimiz'in (s.a.v.)'in *"Dünya sevgisi bütün hataların başıdır"* sözünü hiç duymadın mı?

İşin başında, hazırlıkta ve sülûkta ilerlediğin sürece dünya sevgisi her hatanın başıdır. Kalbinin sırrı son noktaya varıp Allah'ın yakınlığına ulaşınca dünyadaki nasibini sever, başkalarının nasibinden de soğur, uzaklaşırsın. Kısmetinde olan şeyler sana sevdirilir böylece kısmetini tastamam elde edersin. Bu, Allah'ın ezelî bilgisinin gerçekliğini ortaya koymak içindir. Böylece sen kısmetinle yetinir, başkasına dönüp bakmazsın. Kalbin de Allah'ın huzurunda durur, cennetliklerin cennette dönüp dolaştığı gibi, sen de dünyada dönüp dolaşırsın. Dolayısıyla Allah'tan sana gelen herşeyi seversin. Çünkü sen Onun dilemesiyle diler, Onun seçmesiyle seçersin, Onun kaderiyle döner durursun ve kalbinden Onun dışındaki herşeyi çıkartırsın. Dünyayı ve ahireti kendinden uzaklaştırırsın. Böylece kısmetlerini alman ve sevmen senin isteğinle değil, Allah'ın dilemesiyle gerçekleşmiş olur. Gösterişçi ve amelini beğenmiş olan ikiyüzlü kimse gündüzün oruç tutmaya, geceleyin namaz kılmaya devam eder, sert şeyler yer ve giyer. Ancak içi de, dışı da karanlıktadır. Kalbi Rabbine bir adım bile yaklaşmaz. O, çalışan ve yorgunluğu yanına kâr kalan kimselerdendir. Onun içinde sakladığı sırlar sıddıklar, veliler, ve Allah'a ermiş olan sâlih kullar tarafından bilinir. Bugün onu havâs (Allah'ın seçkin kulları) bilir, yarın ise herkes bilecektir. Havâs onu gördüklerinde kalpleriyle ona buğz ederler fakat Allah'ın saklaması

sebebiyle onlar da saklar. Sen ikiyüzlülüğünle Allah dostlarının arasına girme. Çünkü gizli kalmazsın. Belindeki hıristiyan kuşağını (zünnar) çözüp atarak müslümanlığını yenileyinceye, kalbinle gerçek bir tevbe edinceye kadar ve tabiat, heva, varlık, yararı kendine çekme ve zararı uzaklaştırma evinden çıkıncaya kadar konuşma. Nefsini, hevanı ve tabiatını kapıya koyarak, kalbini aralığa bırakarak, sırrını da hükümdarın yanındaki kilere bırakarak kendinden büsbütün vazgeç. Temeli yapmaya davran. Onu sağlamca yapınca binayı yapmaya başla. Temelin suyu dinde fıkıh bilmektir. Ancak bu fıkıh, dil fıkhı değil, kalp fıkhıdır. Kalp fıkhı seni Allah'a yaklaştırır. Dil fıkhı ise seni insanlara ve hükümdarlara yaklaştırır. Kalp fıkhı seni Allah'a yakınlık meclisinin baş köşesine yerleştirir. Seni baş yapar, yükseltir ve adımlarını Rabbine yaklaştırır.

Yazık sana! Zamanını ilim elde etmek için harcıyorsun da öğrendiğini uygulamıyorsun. Sen câhillik ayağı üzere bir heves içindesin. Allah'ın düşmanlarına uşaklık ediyor, onları Allah'a eş tutuyorsun. Allah'ın ne sana, ne de Ona eş tuttuğun kimselere ihtiyacı vardır. O, senden ortak koşmanı kabul etmez. Yularını elinde tutan yüce zâtın kulu olduğunu bilmiyorsun. Kurtuluşa ermek istiyorsan kalbinin yularını Allah'ın eline bırak. Ona gerektiği gibi tevekkül et. İçinle ve dışınla Ona uşaklık et. Onu suçlama. Çünkü o hiçbir şekilde suçlanmaz. O senin yararına olan şeyi senden daha iyi bilir. O bilir, sen bilmezsin. Allah'ın huzurunda sus, gözünü yum, başını aşağı eğ ve konuşma izni gelinceye kadar dilsiz ol. Konuşma izni geldiğinde kendi isteğinle değil, Allah'ın iradesiyle konuşursun. O zaman konuşman kalplerin hastalıklarına deva, sırlara şifa, akıllara ziya olur.

Allahım! Kalplerimizi aydınlat, kendi yoluna ilet. Sırlarımızı durult ve kendine yaklaştır. Bize dünyada ve ahirette güzellik ver ve bizi cehennem azabından koru.

KIRK DÖRDÜNCÜ SOHBET

Abdülkâdir Geylânî (r.a.) 13 Recep 545 tarihinde
Salı günü akşamı medresede şöyle sohbet etti:

İnançlı kimse dünyada gariptir. Zâhid ise âhirette gariptir. Ârif kul ise Allah'ın dışındaki her yerde gariptir. İnançlı kimse rızkı bol, evi geniş olsa bile dünyada zindana atılmış gibidir. Ailesi onun malı ve makamı içinde yuvarlanıp durur, sevinir ve etrafında gülerler. O ise gizli bir zindandadır. Yüzü güleçtir ama kalbi üzüntülüdür. Dünyayı tanımış ve kalbiyle onu ilkin bir defa boşamıştır. Çünkü varlıkların özlerinin birbirine dönüştürülmesinden korkmuştur. O, bu durumdayken âhiret, kapısını açmış ve yüzünün güzelliğinin aydınlığı gelmiştir. O zaman dünyayı bir defa daha boşamıştır. Sonra ahiret gelmiş ve onu kucaklamıştır. O zaman dünyayı bir defa daha boşamış ve bütünüyle ahiretle birlikte olmuştur. Onunla birlikteyken Allah'ın nuru ortalığı aydınlatmış, o zaman ahireti de boşamıştır. Dünya ona "Beni niye boşadın" diye sormuş, o da "Senden daha güzelini gördüm" demiştir. Ahiret "Beni niye boşadın" diye sormuş, o da "Çünkü sen sonradan yaratıldın ve sana güzel bir görünüm verildi. Sen Allah'tan başkası (masivâ) değil misin? Seni nasıl boşamayayım?" diye cevap vermiştir. İşte o zaman Rabbini gerçekten tanır, Allah'ın dışındaki herşeyden kurtulur, dünyada ve ahirette bir garip olur, herşeyden uzaklaşır ve silinir. İşte o zaman dünya ona uşaklık eder. Uşaklarını ailesine gösterir. Hizmet etmek için, dünya sevdalıların karşısına çıktığı süsünden uzaklaşmış olarak durur. Onun kendine dönüp bakmaması için böyle

yapar. Nitekim bir kraliçe birini sevdiği zaman hediyelerini ona ihtiyar kadınların ve zenci cariyelerin eliyle gönderir. Bu davranışıyla onu korumuş ve kıskanmış olur. Bütün varlığınla Rabbine yönel. Yarını dünün yanına bırak. Belki yarın geldiğinde sen ölmüş olacaksın. Ve sen ey zengin! Zenginliğinle oyalanıp Ondan meşgul olma. Çünkü belki yarın geldiğinde sen fakir düşeceksin. Hiçbir şeyle birlikte olma. Bunun yerine hiçbir şeye benzemeyen ve herşeyin yaratıcısı olan Allah'la birlikte ol. Allah'tan başka hiç kimsenin yanında rahat etme. Peygamberimiz (s.a.v.) *"İnanan kimse için, Rabbine kavuşmaktan başka rahat yoktur"* buyurmuştur.

Seninle insanlar arasındaki tüm ilişkileri yıkıp zâtıyla senin arandaki ilişkiyi sağlam bir şekilde kurmuşsa senin adına seçim yapmış demektir. Bundan dolayı Onun seçimini istemezlik etme. Allah'la birlikte olmakta sebat eden kimse Onun birçok şahane lütuflarını görür. Kim fakirliğe sabrederse ona zenginlik gelir. Genellikle peygamberlik çobanlara, hükümdarlık da mevâlîye ve yabancılara verilmiştir. Kul Allah'a boyun eğdikçe Allah onu yüceltir, kul Allah'a tevazu gösterdikçe Allah onu yükseltir. Yücelten, alçaltan, yükselen, indiren, başarıya ulaştıran, kolaylaştıran Odur. O olmasaydı biz Onu tanıyamazdık.

A amelini beğenenler! Siz ne kadar câhilsiniz! Onun tevfîki olmasa ne namaz kılardınız, ne oruç tutardınız, ne de sabrederdiniz. Sizin kendinizi beğenmeniz değil, şükretmeniz gerekir. Kulların çoğu ibadetlerini ve amellerini beğenirler, insanlardan övgü ve sena beklerler, dünyanın ve dünya malına sahip olanların kendilerine yönelip teveccüh göstermesini arzu ederler. Bunun sebebi nefis ve hevalarının yanında durmalarıdır. Dünya nefislerin sevgilisi, ahiret kalplerin sevgilisi, Allah (c.c.) ise sırların sevgilisidir. Hikmetler kalplerinize hükümleri iyice sağlamlaştırdıktan sonra verilir. Çünkü hüküm bu işin ayağıdır. Kim bu konuda hükmü sağlamlaştırmadan önce bir iddiada bulunacak olursa yalan söylemiş olur. Çünkü dinin tanıklık etmediği bütün hakikatler zındıklıktır. Kitap ve sünnet kanatlarıyla Allah'a uç, elini Peygamberimizin eline vererek Allah'ın huzuruna gir. Onu vezirin ve öğreticin yap. Onu serbest bırak da seni süslesin, saçlarını tarasın ve Allah'a sunsun. O, ruhların evine egemen olandır, müridleri terbiye edendir, murâdların ustasıdır, güzel kulların komutanıdır, halleri ve makamları onlar arasında dağıtandır. Çünkü Allah bu yetkiyi ona vermiştir. O herkesin komutanıdır. Orduya verilecek bahşiş hükümdarın elinden çıkınca komutanlar tarafından dağıtılır. Tevhid ibadettir, ortak koşmak ise bir alışkanlıktır. Öyleyse sen ibadete sarıl ve alışkanlıklarını terk et. Âdet yırtılıp olağanüstü bir iş gerçekleştiği zaman senin hakkında da alışkanlık yırtılmış olur. Sen kendini değiştir ki Allah da senin için bazı şeyleri değiştirsin. Allah (c.c.) *"Bir topluluk kendilerini değiştirmedikçe Allah onların başındaki sıkıntıları değiştirmez"*[70] buyuruyor.

---

70. Ra'd / 11

Nefsini ve insanları kalbinden çıkar ve orayı onları var kılanla (mükevvin) doldur ki tekvin (var etme) yetkisini sana bıraksın. Bu, gündüz oruç tutmakla, gece namaz kılmakla olacak iş değildir. Bu ancak kalplerin temizliği ve sırların safâsı ile gerçekleşebilir.

Sûfîlerden biri "Namaz ve oruç sofradaki sirke ve bakladır, yemek bu ikisi dışındakilerdir" demiş ve doğru söylemiştir. Namaz ve oruç yemeğin başlangıcıdır. Ondan sonra türlü türlü yiyecekler gelir, sonra asıl yemek gelir, sonra eller yıkanır, sonra Allah'ın huzuruna çıkılır, sonra hil'at giyilir, sonra iktâlar dağıtılır, komutanlıklar ve valilikler verilir, sonra şehirler ve kaleler valilere dağıtılır.

Kulun kalbi Allah'a ait olup Onun yakınlığına erince yeryüzünün bir bölümünde hükümdarlık ve yetki verilir. Çağrıyı insanlar arasında yayma görevi ve onlardan gelecek sıkıntılara dayanma gücü verilir. Bâtılı ortadan kaldırıp hakkı duyurma yetkisi ile donatılır. Allah ona verir ve verdiği ile onu zengin eder. Çünkü Allah verdiği zaman zengin eder ve verdiği kimsenin kalbini hikmetlerle doldurur. Allah (c.c.) hikmet nehirleri yaratmıştır. Bu nehirler Onun arşından ve levh-i mahfuzdan çıkar, ârif ve güzel kulların kalp topraklarından akar ve Allah'ı tanımayan, Ondan yüz çeviren ölü kalplerin toprağına dökülür.

Oğlum! Haram lokma yemek kalbini öldürür, helâl lokma yemekse diriltir. Lokmanın biri kalbini aydınlatır, biri karartır. Lokmanın biri seni dünya ile oyalar, biri ahiretle meşgul eder. Lokmanın biri senin dünya ve ahiretle ilgini kesmeni sağlar, biri onların Yaratıcısına karşı sende istek uyandırır. Haram lokma seni dünya ile oyalar ve günahları sana sevdirir. Helâl lokma ise seni ahiretle meşgul eder ve ibadetleri sana sevdirir. Helâl lokma kalbini Allah'a yaklaştırır. Bu yiyecekler ancak Allah'ı tanımakla tanınabilir. Allah'ı tanımaksa defterlerde değil, kalpte olan bir iştir. İnsanlardan değil, Allah'tan gelir. Allah'ı tanıma (marifetullah) ancak Onun hükmüyle amel ettikten, doğru söyleyip doğruladıktan, Allah'ı tevhid edip Ona güvendikten ve büsbütün insanların içinden çıkıp uzaklaştıktan sonra gerçekleşir. Yediğinden, içtiğinden, giyindiğinden ve evlendiğinden başka hiçbir şeyi tanımazken ve bunların da nereden geldiğine aldırış bile etmezken sen Allah'ı nasıl tanıyabilirsin?! Peygamberimiz'in (s.a.v.) *"Kim yediğinin, içtiğinin nereden geldiğine aldırış etmezse Allah onu cehenneme hangi kapıdan sokacağına aldırış etmez"* buyruğu hiç kulağına gelmedi mi?

Abdülkâdir Geylânî (r.a.) bir süre konuştuktan sonra sohbetine şöyle devam etti:

Şu halde sen hiçbir şeye aldırış etme, hiçbir şeyi yüceltme ve hiçbir şeyle oyalanma. İnsanlar seni Allah'tan alıkoymasın. Ancak onlara anlayacakları şeyleri söyleyebilirsin ve onları idare ederek (yanlışlarını görmezden gelerek) tasadduk edebilirsin. Böylece Peygamberimiz'in (s.a.v.) *"İnsanları idare etmek sadakadır"* buyruğunu pratiğe

geçirmiş olursun. Onlara Rabbinin verdiklerinden verirsin, sana ihsan ettiği bazı şeyleri sen de onlara ihsan edersin. Onlara yumuşak ve güzelce davranırsın, kanadını eğersin, böylece huyun Allah'ın huylarından, davranışların Allah'ın tasarruflarından olur.

Şeyhler iki türlüdür: Hüküm şeyhi, ilim şeyhi. Hüküm şeyhi sana Allah'a yakınlık kapısını gösterir. Girmen gereken iki kapı vardır: Biri insanların kapısı, diğeri Yaratıcının kapısıdır, biri dünyanın, diğeri ahiretin kapısıdır. Bu kapılardan her biri diğerine tabidir. Önce insanların kapısı, ardından Yaratıcının kapısı gelir. Birinci kapıdan geçmedikçe öteki kapıyı göremezsin. Kalbinle dünyadan çık ki ahirete giresin. Hüküm şeyhine uşaklık et ki seni ilim şeyhinin odasına soksun. İnsanların içinden çık ki Allah'ı tanıyasın. Bunlar kat kat derecelerdir. Bunlar bir arada bulunamayan iki zıt şeydir. Bunlar zıt şeylerdir. Bu sebeple bunları bir araya getirmeye çalışma. Çünkü bunu başaramazsın.

Hakk'ın evi olan kalbini boşalt ve oraya hiçbir şey koyma. İçinde canlı resmi bulunan bir eve melekler girmediğine göre Allah hiç içinde resimler ve putlar bulunan kalbine girer mi? Allah'ın dışındaki herşey puttur. Dolayısıyla sen putları kır ve bu evi temizle. O zaman sahibinin oraya yerleştiğini göreceksin. Daha önceden görmediğin harikaları o zaman göreceksin.

Allahım! Seni bizden hoşnut edecek şeyleri yapmakta bize başarı ver. Bize dünyada ve ahirette güzellik ver ve bizi cehennem azabından koru.

KIRK BEŞİNCİ SOHBET

Abdülkâdir Geylânî (r.a.) 16 Recep 545 tarihinde
sabahleyin medresede şöyle sohbet etti:

Peygamberimiz (s.a.v.) *"Lanetlidir, kendi gibi bir yaratılmışa güvenen kimse lanetlidir."* Buyurmuştur. Bu lanetin kapsamına girenlerin sayısı ne kadar çok! Birçok insanın içinden Allah'a güvenen ancak bir iki kişi çıkıyor. Allah'a güvenen, sağlam bir kulpa tutunmuş demektir. Kendi gibi bir yaratılmışa güvenen ise suyu avuçlayan gibidir. Elini açtığında hiçbir şey bulamaz.

Yazık sana! İnsanlar senin ihtiyaçlarını bir gün, iki gün, üç gün, bir ay, bir sene ya da iki sene görürler. Sonunda senden usanırlar. Sen Allah'la birlikte olmaya ve ihtiyaçlarını Ondan istemeye bak. Çünkü o senden usanmaz, dünyada ve ahirette senin ihtiyaçlarını gidermekten bıkmaz. Tevhid sahibini imanı kâmil olursa annesi, babası, ailesi, arkadaşı, düşmanı, malı, makamı ve hiçbir şeyi kalmaz, tek sermayesi Allah'ın kapısına ve ihsanlarına tutunmaktır.

Ey parasına, puluna güvenen! Elinde olan para, pul pek yakında sana ceza olarak elinden uçup gidecek. Onlar başkasının elindeydi, ondan alındı ve sana verildi ki Rabbine ibadet etmek için onlardan yararlanasın. Fakat sen de onları kendine put edindin.

A câhil! Allah rızası için ilim öğren ve ilminle amel et. O zaman elde ettiğin bilgi seni yetiştirir. Bilgi hayattır, bilgisizlik ise ölümdür. Sıddîk kul, insanlar arasında ortak

olan bilgiyi öğrenme sürecini tamamlayınca özel bilgi alanına, kalplerin ve sırların bilgisini öğrenmeye koyulur. Bu bilgi alanında da yerini sağlamlaştırınca Allah'ın dininin sultanı olur; ister emreder, ister yasaklar, ister verir, ister vermez. Bütün bunları yetki verenin izniyle yapar. İnsanlar üzerinde yetki sahibi olur. Allah'ın emirlerini emreder, yasaklarını yasaklar. Allah'ın izniyle onlardan alır ve Allah'ın izniyle verir. Hükmüyle insanların yanında, ilmiyle Allah'ın yanında olur. Hüküm kapıda duran kapıcıdır, ilim ise evin içindedir. Hüküm geneldir, ilim ise özeldir. Ârif kul Hakk'ın kapısında durur. Allah'ı tanıma (marifetullah) bilgisi ve kimsenin bilmediği şeylerden haberdar olma yetkisi ona verilmiştir. Vermesi emredilince verir, tutması emredilince tutar, yemesi emredilince yer, aç durması emredilince aç durur. Birine teveccüh gösterip diğerinden yüz çevirmesi emredilir, birinden alıp ötekine vermesi emredilir (o da yapar). Onun yardım ettiği kimse kazanır, yardım etmeyip kendi haline bıraktığı kimse ise kaybeder.

Allah dostları size kendi ihtiyaçlarını karşılamanız için değil, sizin faydanız için gelirler. Onların hiç kimseye ihtiyacı yoktur. İnsanların ipini eğirirler, binalarını sağlamlaştırırlar ve onlara şefkatli davranırlar. Onlar Allah'ın dünyada ve ahirette ustalarıdır. Sizden her ne alıyorlarsa kendileri için değil sizin için alırlar. Onların işi gücü durmadan insanlara öğüt vermektir. Çünkü Allah'tan olan şey durmaz, devam eder. Başkasından kaynaklananın ise sürekliliği yoktur. İlme ve ilmiyle amel eden âlimlere uşaklık et ve bu yolda sebat et. Önce sen ilme uşaklık etmekte sebat gösterirsen ilim de sana uşaklık edecektir. Sen nasıl ki ona uşaklık etmeye sabrettiysen o da sana uşaklık etmeye sabredecektir. İlme uşaklık etmekte sebat gösterirsen Allah sana kalp anlayışı ve gönül aydınlığı verecektir.

Ey cemaat! İşlerinizi Allah'a bırakın. Çünkü O sizi sizden daha iyi bilir. Onun vereceği kurtuluşu bekleyin. Çünkü kurtuluş bir anda geliverir. Allah'a uşaklık edin ve kapısını açmasını isteyin ve insanların kapılarını kapayın. O zaman Allah size hiç hesap etmediğiniz harikalar gösterecektir.

Yazık sana! Allah dilerse sana insanlar aracılığıyla yardım eder. Dilerse de insanların eliyle sana zarar verir. Birini başına bela eden, kalpleri yumuşatıp katılaştıran Odur. Öldüren, dirilten Odur. Veren ve alıkoyan Odur. Yücelten, alçaltan Odur. Hasta eden, sağlık veren Odur. Doyuran, aç bırakan Odur. Giydiren, çıplak bırakan Odur. İyilik eden, yalnız bırakan Odur. Evvel ve Âhir, Zâhir ve Bâtın Odur. Bütün bunları yapan başkası değil, Odur. Buna gönülden inan ve insanlarla güzel geçin. Allah'tan korkan sâlih kulların işi sadece budur. Bütün hallerinde Allah'tan korkarlar, insanlarla iyi geçinip hatalarını görmezden gelirler. İnsanlara güzel bir ahlakla, Kur'an ve Sünnet ahlakıyla, anlayabilecekleri şeyleri söylerler ve onlara bu ikisinde olanları emrederler. Kabul ederlerse bundan dolayı onlara teşekkür ederler, kabul etmez, kaçarlarsa aralarında bir dostluk ve sevgi kalmaz. Allah'ın emir ve yasakları konusunda insanlara güler yüz göstermez, katı davranırlar.

Sen kalbini mescid edin ve Allah'la birlikte kimseye kulluk etme. Allah (c.c.) *"Ve mescidler Allah'a aittir. Bu sebeple Allah'la birlikte başkasına kulluk etmeyiniz"*[71] buyuruyor.

Bu kulun derecesi müslüman olmaktan imana, imandan yakîne, yakînden marifete, marifetten ilme, ilimden sevmeye, sevmekten sevilmeye, irade etmekten irade edilmeye yükselirse o zaman daldığında kendi haline bırakılmaz, unuttuğunda hatırlatılır, uyuduğunda uyandırılır, gaflet ettiğinde gaflet uykusundan uyandırılır, yönünü başka tarafa döndüğünde çevrilir, sustuğunda konuşturulur. Böylece sonsuza dek uyanık ve duru kalır. Çünkü kalbinin kapları berraklaşmıştır, dışarıdan içerisi gözükmektedir. Uyanıklığı Peygamberinden miras kalmıştır. Onun (s.a.v.) gözleri uyurdu ama kalbi uyumazdı, önünü gördüğü gibi, arkasını da görürdü. Herkesin uyanıklığı kendi durumuna göredir. Hiç kimse Peygamberin uyanıklık derecesine ulaşamaz ve özelliklerinde ona ortak olamaz. Ancak ümmeti içinden Allah'ın veli ve ebdâl kulları onun yiyecek ve içecek artıklarına rastlarlar. Onun makamlar deryasından bir damla, keramet dağlarından bir zerre alırlar. Çünkü Onun ardındadırlar, Onun dinine tutunup yardım ederler, dininin yolunu gösterirler ve dininin bayrağını yayarlar. Allah'ın selamı onların ve kıyamet gününe kadar onların mirasçılarının üzerine olsun.

Gerçek iman sahibi, dünyaya göz ucuyla bakmış, onu istemiş ve arzulamış, kalbi onun sevgisiyle dolmuştur. Dünya ona sahip olmak isteyince dünyayı boşamış, ahireti istemiş ve bulmuştur. O zaman kalbi ahiret sevgisi ve arzusuyla dolmuştur. Ahiretin de kendini bağlamasından ve hapsedip Rabbinden yoksun bırakmasından korkarak onu da boşamış ve dünyanın yanı başına oturtmuş, ödemesi gereken mehrini de ödeyerek Hakk'ın kapısına varmış ve orada çadır kurup eşiğine baş koymuştur. Böyle yaparken önce yıldızdan sonra aydan sonra da güneşten soğuyarak *"Ben batan şeyleri sevmem. Kuşkusuz ben yüzümü göklerin ve yerin yaratıcısına döndüm, ben ortak koşanlardan değilim"*[72] diyen İbrahim'in (a.s.) yoluna uymuştur.

Eşiğe baş koymaya devam edip Allah'ı tanıyınca Allah onu iradesinde samimi bularak kapıyı açmış ve kalbinin içeriye girmesine izin vermiştir. Ona -ondan daha iyi bildiği halde- durumunu dünya ve ahiretle başından geçenleri sormuştur. O da anlatmıştır. O zaman Allah onu kendine yaklaştırmış, ısıtmış, onunla konuşmuş, ona rıza hil'ati giydirmiş, ilim ve hikmetini yazdırmış, boşadığı dünya ve ahireti çağırarak evlilik sözleşmelerini yenilemiş, aralarında bir hüküm yazmış, dünya ve ahirete, kuluna sıkıntı vermemelerini şart koşmuş ve kalan kısmeti tamamlamak üzere onları ona uşak etmiştir. Onlara onun sevgisini vermiş ve onun hak-

71. Cin / 18
72. En'am / 76-77

kında iş tersine dönmüştür. Kalbinin makamı Rabbi katında olmuş, Allah dışındaki herşeyden uzaklaşmıştır. Hür bir kul olmuştur. Allah dışındaki herşeyden hür, Allah'a ait bir kul olmuştur. Yeryüzünde ve gökyüzünde serbest kalmıştır. Artık ona hiçbir şey sahip değildir, o ise herşeye sahiptir. Hüküm sahibi dışında kimse ona sahip değildir. Hakk'ın kapısı ona genel bir izinle açılmıştır. Kapıda ne bir kapıcı, ne de bekçi vardır.

Oğlum! Sûfilerin uşağı ol. Çünkü dünya ve ahiret onlara hizmet eder. Ne zaman dilerlerse Allah'ın izniyle dilediklerini alırlar. Size dünyadan bir suret, ahiretten bir mânâ verirler.

KIRK ALTINCI SOHBET

Abdülkâdir Geylânî (r.a.) 18 Recep 545 tarihinde
Pazar günü sabahı şöyle sohbet etti:

Dünya bir pazar yerinden ibarettir ve pek yakında kapanacaktır. İnsanları görme kapılarını kapatıp Allah'ı görme kapılarını açın. Kalplerin safâsı ve aileniz ile bakmakla yükümlü olduğunuz kimselerle ilgili olan hallerde değil, size ait olan sır yakınlığı halinde sebepler ve kazanç kapılarını kapatın, kazancınız, faydanız ve mal elde etme uğraşınız başkaları için olsun. Siz Allah'tan size ait olan lütuf sağanağını isteyin. Nefislerinizi dünya ile, kalplerinizi ahiret ile sırlarınızı da Mevlânız ile oturtun. Siz neyi istediğiniz iyi bilirsiniz.

Abdülkâdir Geylânî (r.a.) sohbetine şöyle devam etti:

Allah dostları, peygamberlerin yerini tutarlar. Bundan dolayı size neyi emrediyorlarsa kabul edin. Çünkü onlar size Allah ve Peygamberinin emrettiği ve yasakladığı şeyleri emreder, yasaklarlar. Konuşturuldukları için konuşurlar. Kendilerine bir şey verildiği için alırlar. Tabiat ve nefislerinin itmesiyle hareket etmezler. Allah'a dininde, hevaları ile ortaklık etmezler. Onlar Peygamber'e (s.a.v.) söz ve eylemlerinde uymuşlar ve Allah'ın *"Peygamber size ne verirse onu alın, size neyi yasaklarsa ondan da sakının"* buyruğunu duymuşlardır.

Peygambere uymuşlar, o da onları, Gönderenine yöneltmiştir. Peygambere yaklaşmışlar, o da onları Allah'a yaklaştırmıştır. Onlar için güzel ünvanlar, hil'atlar ve insanlar üzerinde yöneticilik yetkisi çıkartmıştır.

Ah münafıklar! Siz dinin meyve veren bir ağaç olduğunu, durumun da başı boşluk olduğunu sandınız. Sizin, şeytanlarınızın ve kötü arkadaşlarınızın hiçbir değeri yoktur.

Allahım! Beni ve onları kendi yoluna döndür, onları nifâkın alçaklığından ve şirkin bağından kurtar. Allah'a kulluk edin ve kulluğunuzu helâl lokma kazanarak destekleyin. Allah (c.c.) itaat eden, helâl lokma yiyen imanlı kulunu sever. Helâl lokma yeyip güzel davranışlar sergileyeni sever, helâl lokma yeyip böyle davranmayanlara ise kızar. Kendi kazancından yiyenleri sever, münafıklık ederek yiyenleri ise sevmez, onların işini insanlara bırakır. Kendini tevhid edeni sever, şirk koşanı ise sevmez. Kendine gönülden bağlanıp teslim olanı sever, kendisiyle didişen, herşeyden şikayet edenleri ise sevmez. Sevgi uymayı, düşmanlık aykırı davranmayı gerektirir. O halde işlerinizi Rabbinize bırakın ve tedbirine razı olun.

Bir ara bir sıkıntıya düştüm, Allah'tan o sıkıntımı gidermesini istedim. Bana ondan daha büyük bir sıkıntı daha verdi. Bu işe şaştım kaldım. Sonra baktım ki birisi "Sen bize bu yola girerken halinin teslim olma hali olduğunu söylememiş miydin?" diyor. O zaman edebimi takındım ve sustum.

Yazık sana! Sen Allah'ı sevdiğin davasını güdüyorsun ama başkalarını seviyorsun. Safâ, Allah sevgisiyle olur, ötesi bulanıklıktır. Sen safâyı başkasının sevgisiyle bulandırırsan O da senin işini bulandırır. İbrahim'e, Yakub'a (a.s.) yaptığını sana da yapar. Onlar kalplerindeki bir yangın sebebiyle oğullarına aşırı eğilince onlara oğulları hakkında ibtilâ verdi. Peygamberimiz (s.a.v.) torunları Hasan ve Hüseyin'e aşırı sevgi besleyince Cebrail (a.s.) geldi ve "Onları seviyor musun?" dedi. O da "Evet" cevabını verdi. O zaman Cebrail "Onlardan birisine zehir içirilecek, biri de öldürülecek" dedi. Öyle söyleyince Peygamberimiz onların sevgisini kalbinden çıkartıp kalbini Mevlâsı için boşalttı. Onlardan duyduğu neşe de üzüntüye dönüştü. Allah (c.c.) peygamberlerinin, velilerinin ve güzel kullarının kalbini başkalarından kıskanır.

A münafıklık ederek dünyalık peşinde koşan! Elini aç da bir bak. Orada dünyadan hiçbir şey bulamayacaksın. Yazık sana! Kazanmaktan yüz çevirdin, oturup dirini kullanarak insanların mallarını yiyorsun. Çalışıp kazanmak bütün peygamberlerin mesleğidir. Onlardan her birinin mutlaka bir mesleği vardı. Sonradan Allah'ın izniyle insanlardan alır olmuşlardır. Ey dünya ile, arzu ve hevesleriyle sarhoş olmuş kimse! Pek yakında mezarında ayılacaksın.

KIRK YEDİNCİ SOHBET

Abdülkâdir Geylânî (r.a.) 545 tarihinde
Şaban ayının başında, Salı günü medresede şöyle sohbet etti:

Öğren, sonra amel et, sonra da ihlaslı ol. Kendinden ve insanlardan uzaklaş. *"Allah'tır" de. Sonra da onları daldıkları konuyla başbaşa bırak, oyalanıp dursunlar"*[73].

Onlara İbrahim'in dediği gibi *"Kuşkusuz âlemlerin Rabbi dışında onların tümü benim düşmanımdır"* de. İnsanları terk et, onları zarar içinde gördüğün sürece onları sevme. Allah'ı gerektiği gibi tevhid edip şirkin pisliği kalbinden çıkınca yeniden onların arasına dön, içlerine gir, bilgi birikimin ölçüsünde onlara yararlı ol ve onlara Rablerinin kapısını göster. Havâssın (Allah'ın seçkin kulları) ölümü insanlardan büsbütün vazgeçmektir, iradenin ve muhayyerliğinin tamamen ölmesidir. Bu ölümü gerektiği şekilde gerçekleştiren kimsenin Rabbiyle olan sonsuz hayatı sağlam olur. Bedeninin ölümü bir anlık bir durma, bir anlık bir kendinden geçiş, kayboluş ve bir anlık bir uyku olur, hemen ardından uyanıklık gelir. Bu ölümü istiyorsan Allah'ı tanıma, Ona yakın olma ve Onun eşiğinde uyuma şarabını iç ki rahmet ve ihsan eli seni tutsun ve sana sonsuz bir hayat bahşetsin. Nefsin yiyeceği başka, kalbin yiyeceği başka, sırrın

73. En'am / 91

yiyeceği de başkadır. Bundan dolayı Peygamberimiz (s.a.v.) *"Ben Rabbimin katında gölgelenirim. Beni O doyurur ve susuzluğumu giderir"* buyurmuştur. Peygamberimizin demek istediği şudur: "Sırrımı bazı mânâlar doyurur, ruhumu ruhâniyet hâli doyurur ve bana ait bir gıda ile beni besler". O (s.a.v.) ilkin bedeni ve kalbiyle miraca çıkmış, sonra bedenini alıkoymuş ve bedeni insanlar arasında bulunurken kalbi ve sırrı ile miraca çıkar olmuştur. İlmi, ameli, ihlası ve insanları eğitmeyi birleştirmiş olan gerçek mirasçıları da Onun gibidir. Ey cemaat! Sûfilerin artıklarını yeyin, kaplarında kalmış olan artık suları için.

Ey ilim davası güden! Amel olmadan senin ilminin bir değeri yoktur. İhlas olmadan da ettiğin amellerin bir değeri yoktur. Çünkü o ameller ruhsuz bir beden gibidir. İhlaslı olduğunun göstergesi insanların övmesine, yermesine dönüp bakmaman ve ellerinde olanı arzulamamandır. Bunun yerine Rabbine hakkını vermen gerekir. Nimet için değil, nimeti veren için, mülk için değil o mülkün sahibi için, bâtıl dava için değil, hak dava için çalışman gerekir. İnsanların yanında olan kabuktur, Yaratıcının yanında olansa özdür, kabuğun içidir. Onun yolunda doğruluğun ve ihlasın sağlam olunca ve onun huzurunda duruşun devamlı olunca O sana bu özün yağından yedirir ve seni özün özünden, sırrın sırrından ve mânânın mânâsından haberdar eder. İşte o zaman Onun dışındaki herşeyden bütünüyle soyutlanır, uzaklaşırsın. Zühd bedene değil, kalbe aittir. Dünyadan yüz çevirmek dış görünüşe değil, sırra aittir. Dış yapıya değil, iç yapıya (mânâ) bakılır. İnsanlara değil, Hakk'a bakılır. İşin özünde insanlarla birlikte olmak değil, Allah'la birlikte olmak yatar. Sizin açınızdan dünya ve ahiret yok olacaktır. O varken ne dünya, ne ahiret, ne de başka bir şey vardı. İnsanlar içinden Allah'ın özel kulları olan ve Allah'ı seven kimselere, bedenlerine verilen bir sıkıntıdan dolayı birçok nimet verildi. Kâfirlerin kılıçlarıyla öldürülen şehitlere, bedenleri sıkıntı çektiği için birçok nimet verildi. Bunlar böyle olduğuna göre sen, sevgi kılıçlarıyla öldürülen şehitlere ne büyük nimetler verileceğini bir düşün. Binaların yıkılması hep oturanlar tarafından işlenen günahlar sebebiyledir. Görmez misin ki virane yerler hep oturanlarının işlemiş olduğu günahlar sebebiyle tarumâr edilmiştir. Günah işlediğinde sana da bir yıkım gelir. Önce bedenin yıkılır, sonra dinin. Körlüğe, kötürümlüğe, sağırlığa ve bitkinliğe dûçar olursun. Türlü türlü hastalıklar gelir. Fakirlik gelir ve evini yıkar, seni dostuna, düşmanına muhtaç eder.

Yazık sana! A münafık! Allah'ı kandırmaya çalışma, insanlar için bir iş yapıyor ve bunu Allah için yapmış gibi gösteriyorsun. Gösteriş ve ikiyüzlülük ediyorsun, onlara sırnaşıyor, Rabbini unutuyorsun. Pek yakında iflas etmiş olarak dünyadan çıkacaksın.

A hasta gönüllü! Hastalığını tedavi ettirmenin yolunu ara. Senin ilacın ancak sâlih kulların yanında bulunur. İlacı onlardan al ve kulları. Mânân, kalbin, sırrın ve Rabbinle başbaşa olursan kesintisiz bir âfiyet ve sonsuz bir sağlık bulacaksın. Kalp göz-

lerin açılacak ve onlarla Rabbine bakacaksın ve Allah'ın kapısında durmayı seven ve Ondan başkasına bakmayan kimselerin arasına katılacaksın. İçinde bidat taşıyan bir kalp Allah'a nasıl bakabilir ki?!

Ey cemaat! Öncekilere uyun, yeni yeni şeyler ortaya atmayın. Uyum gösterin, karşı gelmeyin. İtaat edin, isyan etmeyin. İhlaslı davranın, ortak koşmayın. Allah'ı tevhid edin ve kapısından ayrılmayın. Ondan isteyin, başkalarının kapısını çalmayın. Ondan yardım isteyin, başkasına bakmayın. Ona tevekkül edin, başkasına güvenmeyin.

Ve siz ey havâs! Nefislerinizi Allah'a teslim edin ve sizin hakkınızdaki tedbirine, düşüncesine rıza gösterin. Ondan bir şey istemeden yalnız Onu anmakla, zikretmekle uğraşın. Allah'ın gönderdiği kitaplardan birindeki *"Kim benden bir şey istemeye vakit bulamayacak derecede beni anmakla meşgul olursa ben ona, isteyenlere verdiğimin en üstününü veririm"* buyruğunu hiç duymadınız mı?

Ey Onu anmakla meşgul olup kalbi Onun için kırılan! Onun sana vereceği şey yerine seninle sohbet arkadaşı olmasına razı değil misin? Allah (c.c.) gönderdiği kitaplardan birinde *"Ben beni zikredenin sohbet arkadaşıyım"* demiştir. Yine *"Ben kalbi benim için kırılanların yanındayım"* buyurmuştur.

Oğlum! Onu anman, zikretmen kalbini Ona yaklaştırır, seni yakınlık evine sokar ve seni konuk eder. Konuk, hele hükümdarın konuğu güzel ikram görür. Ne zamana kadar hükümdarı bırakıp mal ve yetki sahibi olmakla uğraşacaksın? Pek yakında sahip olduğun maldan ve yetkiden ayrı düşeceksin. Yakında kendini ahirette bulacak ve dünyayı sanki hiç olmamış gibi, ahireti de hep varmış gibi göreceksin. Elimde para pul olmadığı için benden kaçmayın. Benim ne size, ne de batılılara ve doğululara ihtiyacım vardır. Ben sizi sizin menfaatiniz için isterim, ben sizin ipinizi eğiririm. Allah'ın dininde olmayan şeyleri uydurup konuşma. İki âdil şahide, Kitap ve sünnete uy. Onlar seni Rabbine ulaştıracaktır. Uydurucu olduğun zaman ise şahitlerin, aklın ve arzularındın. Hiç kuşkusuz onlar da seni cehenneme ulaştırırlar ve seni Firavun'un, Hâmân'ın ve ordularının yanına koyarlar. Kendi yanlış hareketlerinde kaderi suçlama. Senin bu suçlaman kabul edilmez. Senin, önce ilim, sonra amel ve sonra da ihlas evine girmen gerek. Senden bir fayda geleceği yok ama sensiz de olmaz. Gayretin ilim öğrenip onunla amel etmek için olsun, dünyalık elde etmek için didinme. Yakında çalışma gücün kalmayacak. İyisi mi sen gücünü, gayretini işine yarayacak şeylere yönlendir.

Sohbettekilerden biri kalktı ve vecd hali içinde "Bu gelin hangi uğurlu zamanda geldi ki böyle bir bahtı oldu?" diye sordu. O da "Genç onu zifaftan önce sevmişti!" diye cevap verdi.

Oğlum! Allah'ın rızasına ermeye çalış. Çünkü O senden razı olursa seni sever. Rızık tasasını kalbinden uzaklaştır. O zaman rızkın Allah tarafından sen hiç yorulmadan, güçlük çekmeden gelecektir. Kalbinden kaygıları çıkart ve tek bir kaygın olsun. Sadece Allah'ı düşün. Bunu başarabilirsen Allah senin bütün kaygılarına yetecektir. Kaygın seni düşündüren, kafanı meşgul eden şeydir. Dünyayı kaygı ediyorsan dünya ile birliktesin demektir. Ahireti kaygı ediyorsan onunla birliktesin demektir. İnsanları kaygı ediyorsan onlarla birliktesin demektir. Allah'ı kaygı ediyorsan dünya ve ahirette Allah'la birliktesin demektir.

KIRK SEKİZİNCİ SOHBET

Abdülkâdir Geylânî (r.a.) 8 Şaban 545 tarihinde
Salı günü akşamı medresede şöyle sohbet etti:

Peygamberimiz (s.a.v.) *"Kim süslenip insanların karşısına çıkar, Allah'ın karşısına ise beğenmediği bir biçimde çıkarsa Allah onu kızgınlıkla karşılar"* buyurmuştur.

A münafıklar! Peygamberin ağzından çıkan söze kulak verin.

Ey ahireti dünyalık karşılığında satanlar! Hakk'a karşılık insanları satın alanlar! A kalıcıyı yok olacakla değiştirenler! Siz kazançlı bir ticaret yapmadınız ve sermayeniz gitti. Yazık size! Siz Allah'ın gazabıyla karşı karşıyasınız. Çünkü kim kendisinde olmayanı var gibi göstererek insanlar için süslenirse Allah ona kızar. Dışını din kurallarıyla, içini de insanları kalbinden dışarı çıkartarak süsle. Onların kapılarını geri çevir ve âdeta onlar hiç yaratılmamış gibi onları kalbinden çıkartıp yok et. Sen onların elinden ne bir yarar, ne de bir zarar görürsün. Sen ise kalbini süslemeyi bırakıp kalıbını süslemekle oyalandın. Kalbi süslemek Allah'ı birlemekle, yapılan işlerde ihlas ile, yalnız Allah'a güvenmekle, başkasını unutup her an Onu hatırlamakla olur.

İsa (a.s.) "İyi amel, yapılması karşılığında başkalarından övgü beklenmeyen ameldir" demiştir. Bre aptallar! A dünya açısından akıllı, ahiret açısından deli olanlar! Bu size yararı olmayan bir akıldır.

Gerçek iman sahibi olmaya gayret et. O zaman gerçek imanı elde edersin. Bu yanlış yoldan dön, özür dile ve pişman ol. Gözyaşını da bırak yanaklarına aksın. Çünkü Allah korkusuyla ağlamak Allah'ın kızgınlık ateşini söndürür. Kalpten tevbe edersen içten gelerek yapılan tevbe yüzünü aydınlatır.

Oğlum! Koruyabildiğin ölçüde sırrını korumaya çalış. Kendini kaybedecek olursan da mazur görülürsün. Sevgi örtülerin duvarlarını, varlık duvarlarını ve insanları görme duvarlarını yıkar. Bu işi zoraki yapan kimsenin bu yoldan uzaklaştırılması emredilmiştir. Sevgisinden dolayı kendini kaybeden ise onun ayak toprağını gözüne sürme olarak çekmiştir. Çünkü biri nefisten gelir, biri gönülden; biri insandan gelir, biri Rab'den. Sen kendin olmamaya gayret et, varlığını Onun eline bırak. Başına gelecek zaman engellemek ve bazı çıkarlar elde etmek için hareket etmemeye çalış. Çünkü sen böyle yaparsan Allah sana hizmet edecek, sıkıntıyı senden uzaklaştıracak birini görevlendirecektir. Ona karşı, ölü yıkayıcının önündeki ölü gibi, Cebrail'e karşı mağara arkadaşları (ashab-ı kehf) gibi ol. Ona karşı varlıksız, iradesiz ve bütün düşüncelerden uzak ol. Onun kaza ve kaderinin ağırlığı üzerine binince, huzurunda iman ayakların üzerine sağlam bas. İman, kadere karşı sağlam ve dirençli durur, nifak ise kaçar. Münafığın bünyesi günden güne zayıf düşer, nefsi, hevası ve tabiatı semirir, sır ve kalp gözü ise kör olur. Evinin kapısı dört dörtlüktür ama içerisi perişandır. Onun Allah'ı anması dilindedir, kalbinde değil. Kızgınlığı Rabbi için değil, kendisi içindir. İmanlı kimse ise onun tam tersine Allah'ı dili ve kalbiyle anar. Çoğu zaman da kalbi anar, dili susar. Nefsi, heva ve hevesi, tabiatı için değil, Allah ve Peygamberi için kızar. Kimseyi kıskanmaz, kimse de onu kıskanmaz. Nasipli kimselerle de nasipleri konusunda tartışmaya girmez.

Oğlum! Sen sen ol, nasipli, dört başı mamur bir hayat sürenlerle itişip kakışma. Çünkü o kurtulur, yükselir, sen ise yok olup gidersin, alçalırsın, zillete düşer rezil olursun. Döğüş, kavga ile sen onun sahip olduğu kısmeti nasıl değiştirebilirsin? Onun nasibi Allah'ın ilminde ta başından beri bellidir. Gerek senin hakkında, gerek başkaları hakkında Allah'ın ezelî ilmine karşı çıkarsan Allah'ın gözünden düşersin, sahip olduğun bilginin de sana bir yararı olmaz. Nitekim Allah (c.c.) *"Onlar çalışıp yorgunluktan başka bir şey elde edemeyenlerdir"*[74] buyuruyor.

Hemen şimdi Allah'a dön. Kendini günahtan koruyan kimse akıllıdır. Başına bir sıkıntı verdiği için Ona yönelmekten geri durma. O sıkıntıyı başından savmasını bekle ve sakın ha ümitsizliğe düşme. Çünkü sıkıntıdan kurtuluş bir anda geliverir. O, her an yeni bir iş başındadır. (Sıkıntıyı) bir topluluktan diğerine taşır. Sen sabredip Onunla ol ve senin hakkındaki takdirine rıza göster. Çünkü sabredersen sıkıntının ağırlığını hafifletir ve onu da, seni de hoşnut eden bir durum veriverir. Ağlayıp sızlar, sıkın-

74. Gaşiye / 3

tının ağırlığından şikayetçi olursan bu şikayetinden dolayı cezanı artırır. Ondan şikayetçi olmanızın ve takdirine sataşmanızın tek sebebi nefsinize, heva ve heveslerinize göre davranmanız, kalbinizde dünya sevgisi taşımanız, dünya peşinde koşmanız ve dünyaya karşı aşırı hırslı olmanızdır.

Ey cemaat! İllâ ki olacaksa bâri nefisleriniz dünyanın kapısında, kalbiniz ahiretin kapısında, sırrınız da Mevlâ'nın kapısında beklesin. Bu hâliniz, nefisleriniz kalbe dönüşüp kalbin tad aldığı şeylerden tad alıncaya kadar, kalbiniz de sırra dönüşüp sırrın tad aldığı şeylerden tad alıncaya kadar, sırrınız da artık tad alınamayacak fenâya erişinceye kadar sürsün. Bu duruma gelen kimseye Allah başkaları için değil, kendi için yeniden can verecektir. O zaman kimyayı bulur da gümüşü altına çeviriverir. Asıl ve kalıcı olan bütün gâye işte budur. Söylediğimi anlayıp ona inanan kimseye ne mutlu! Söylediğimle amel edip ihlaslı olana ne mutlu! Ameli eliyle tutup sahibine yaklaştırana ne mutlu!

Oğlum! Öldüğün zaman beni görür ve tanırsın. Sağ ve sol tarafından benim hamle yapıp seni koruduğumu, senin için Allah'tan dilekte bulunduğumu görürsün. Daha ne kadar insanları Allah'a ortak koşmaya ve onlara güvenmeye devam edeceksin? Bilmelisin ki onlardan hiçbirinin sana yararı ve zararı olmaz. Fakir, zengin; güçlü, zayıf hiç kimse seni kurtaramaz. Gel Allah'a yönel, ne insanlara, ne de kazancına, gücüne, kuvvetine güvenme. Allah'ın lütfuna güven. Sana kazanma gücü veren ve kazancını sana rızık olarak gönderene güven. Böyle yaparsan Allah seni beraberinde yürütür ve sana yazgısını ve kudretinin harikalarını gösterir. Kalbini zâtına yaklaştırır, sonra da geçmiş günlerini anımsatır. Aynen bunun gibi, cennetlikler de cennette dünya günlerini hatırlayacaklardır. Sebep ağını yırtabilirsen sebepleri hazırlayana ulaşırsın. Âdeti yırtıp atabilirsen olağanüstü hâllere mazhar olursun. Ancak hizmet eden hizmet görür. İtaat edilene itaat edilir. İkram etmeyi bilen başkalarından ikram görür. Yaklaşan yakın olur. Alçakgönüllülük eden yüceltilir. Kim hürmet ederse hürmet görür. İnsanlarla güzel geçinen kimse yaklaştırılır. Edep yaklaştırır, edepsizlik ise uzaklaştırır. Edep Allah'a itaat etmektir, edepsizlik ise karşı gelmek, günah işlemektir.

Ey cemaat! Nefislerini yoklamayı ve hesaba çekmeyi geciktirmeyin. Ahiret günü gelmeden önce daha dünyada iken bir an önce nefsinizi hesaba çekin. Peygamberimiz (s.a.v.) *"Allah (c.c.) kullarından dünyada iken haram konusunda titiz davrananları hesaba çekmekten hayâ eder"* buyurmuştur. Haramlar konusunda titiz davran. Aksi hâlde yardım göremez, kendi haline bırakılırsın. Dünyadaki işlerinde titiz ol ve haramdan sakın. Yoksa arzuların dünya ve ahirette pişmanlığa dönüşür. Dünyalık ateş; para ise kaygı getirir, özellikle bunları haram yoldan kazanıp harama harcadıysan. Bu söylediğim sana yarın anlatılacak. Sen bugün kör ve sağırsın. Peygamberimiz (s.a.v.) *"Bir şeye karşı sevgi beslemen seni kör ve sağır eder"* buyurmuştur.

Kalbinin dünyadan uzaklaştır, onu aç, susuz bırak ki Allah onu giydirsin, doyursun ve suya kandırsın. İçini ve dışını Ona teslim et ve hiç düşünme. Benliğini bir

yana koy ve kendini Allah'ın eline bırak. Dâima çalış. Çünkü dünya çalışma yurdudur, ahiret ise çalıştığının karşılığını alma, bağış ve bahşiş yurdudur. Allah'ın iyi kulları hakkında yaygın olan durum budur. Onlardan üç beşini de Allah dünyada iken çalışma zahmetinden kurtarır, lütuflar verir, rahmet eder ve daha ahiret gelmeden rahatlığı ona peşin verir. Onun yaptığı farz ibadetlerle yetinir ve nafilelerle uğraştırmaz. Çünkü farzlar hiçbir hal ve makâmda kişinin boynundan düşmez. Fakat bu lütuf Allah'ın kullarından birkaç kişiye nasip olur. Bu da her nâdirden daha nâdir bir durumdur.

Oğlum! Dünya ile gönül bağını kes ve ona sırtını dön ki hemen rahata kavuşasın. Dünyada kısmetin varsa sana ulaşacaktır. Nasibin seni bulacak ve sen yüce, ikram gören ve dilenilen bir kimse olacaksın. Arzu ve istekle yemek yeme. Çünkü bu, kalbini Rabbinden ayıran bir perdedir. İnançlı kimse arzu ve iştahla ve nefsi için yemek yemez, nefsini memnun etmek için giyinmez, dünyadan da faydalanmaz. Aksine Allah'a kullukta güç depolamak için beslenir. Ayaklarını Allah'ın huzurunda sağlam bastıracak şeyleri var. Nefsinin arzusu ile değil, dinin emri ile yer. Veli Allah'ın emriyle, Kutb'un yardımcısı olan Bedel, Allah'ın tasarrufu ile yer. Kutbun yemesi ve bütün hareketleri ise Resûlullah'ın (s.a.v.) yemesi ve diğer hareketleri gibi olur. O, Peygamber'in hizmetçisi, sözcüsü ve ümmeti içinde halefi iken nasıl böyle olmasın ki! O, Peygamber'in ve Allah'ın halifesidir. O, gizli halifedir. Müslümanların imamı olan devlet başkanı ise görünürdeki halifedir. O, Müslümanlardan hiçbirinin, uymayı ve itaat etmeyi terk etmesi helâl olmayan bir kimsedir. *"Müslümanların imamı âdaletli ise zamanın kutbudur"* denilmiştir. İşin o kadar kolay olduğunu sanmayın. Sizin göz önündeki işlerinizin çetelesini tutan bir kimse görevlendirilmiştir. O da sizin iç amellerinizin hesabını tutar. Hepiniz kıyamet günü tutulup getirileceksiniz ve yanınızda sizin gizli işlerinizi deftere kaydeden melekler olacak.

Herkesin yaptığı amellerin kaydını tutan melekler vardır. Yaptığı iyilik ve kötülükleri kayıt altına alırlar. Yanlarında da 99 sicil defteri vardır. Her sicilin büyüklüğü gözün görülebildiği en uzak mesafe kadardır. İçinde iyilikler, kötülükler ve kişinin yaptığı her türlü iş vardır. Melek o defterin bütününü okumakla görevlendirilir ve okur. Kişinin dünyada yaptığı iyi bir şey yoksa melek yazar ama orada okumaz. Çünkü dünya hikmet yurdu, ahiret ise kudret yurdudur. Dünya sebepler ve aletler gerektirir. Ahirette ise bunların hiçbirine gerek yoktur. Biriniz, amel defterinde yazılı olan işleri kabul etmeyecek olursa organları dile gelip yaptıkları işleri bir bir konuşacaktır. Her bir organ dünyada yaptığı şeylerin tümüne tanıklık edecektir. Siz çok büyük bir iş uğruna yaratıldınız ama farkında değilsiniz. Allah (c.c.) *"Sizi boş yere yarattığımızı ve bize geri döndürülmeyeceğinizi mi sandınız?"*[75] buyuruyor.

---

75. Müminun / 115

KIRK DOKUZUNCU SOHBET

Abdülkâdir Geylânî (r.a.) 11 Şaban 545 tarihinde
Cuma günü medresede şöyle sohbet etti:

Rivayet edilmiştir ki bir dilenci bir gün Abdullah b. Mübarek'e (r.a.) gelerek yiyecek bir şey istedi. Yanında sadece on yumurta vardı. Cariyesine o yumurtaları ona vermesini söyledi. Cariye de dokuzunu verdi, birini sakladı. Akşam güneş batarken birisi gelip kapıyı çaldı ve "Bu sepeti benden kabul ediniz" dedi. Kapıya Abdullah b. Mübarek çıkıp baktı ve sepetin içinde yumurta olduğunu gördü. Yumurtaları saydı ve doksan yumurta bulunduğunu gördü. Cariyesine "Diğer yumurta nerede, dilenciye kaç yumurta verdin?" diye sordu. O da "Dokuz yumurta verdim, birini de orucumuzu açarız diye sakladım" dedi. Bunun üzerine Abdullah b. Mübarek "Beni on yumurta borçlandırdın" dedi.

Onlar Rablerine karşı işte böyle davranıyorlardı. Kitap ve sünnette haber verilen şeylere böyle inanıyor ve onları doğruluyorlardı. Kur'an çizgisindeydiler. Hareket ve duruşlarında, vermelerinde ve almalarında o çizgiden sapmıyorlardı. Rableriyle iş ortaklığı yaptılar ve bu ortaklıkta kazançlı çıkıp ve ona sımsıkı sarıldılar. Kapısını açık görüp içeri girdiler. Ondan başkasının kapısını kapalı görüp ayrıldılar. Başkaları hakkında Allah'a uydular ama Allah hakkında başkalarına uymadılar. Kızdığı kimseye kızmakta, sevdiği kimseyi sevmekte de Ona uydular. Bundan dolayı sûfîlerden birisi

"İnsanlar hakkında Allah'a uy ama Allah hakkında sakın ola başkalarına uyma" demiştir. Kırılan kırılmış, onarılan onarılmıştır.

Allah dostları daima Allah'ın tarafındadır, gerek kendi nefislerine, gerek başkalarına karşı Ondan yana tavır koyarlar. Allah konusunda hiç kimsenin kınamasına aldırmazlar. Onun sınırlarını korumak ve dinini dimdik ayakta tutmak konusunda kimseden korkuları yoktur.

Oğlum! Şu hevesini bir yana koy da söz ve fiillerinde Allah dostlarının peşine takıl. Aslı olmayan kuru bir iddia ile onların erdiğine ermeyi bekleme. Sıkıntılara sabrettikleri gibi sabret ki sen de onların erdiğine eresin. Sıkıntılar olmasa bütün insanların kulluğu dört dörtlük olur ve dünyada zâhidâne yaşarlardı.

Fakat onlar başları kara düştüğünde sabretmezler ve bu sabırsızlıkları onları Rablerinin kapısından alıkoyar. Sabretmeyi bilmeyen hiçbir mükâfat alamaz. Rıza ve sabırdan yoksunluk senin Hakk'a kulluktan çıkmana sebeptir. Allah (c.c.) önceki kitaplarından birinde *"Kim benim kaza ve kaderime rıza göstermez, verdiğim sıkıntıya sabretmezse benden başka bir tanrı edinsin"* buyurmuştur.

Başkalarını bırakın da Onunla yetinmeyi bilin. Kader size yarar da getirebilir, zarar da. Müslümanlığınızı sağlamlaştırın ki imana eresiniz. İmanınızı sağlamlaştırın ki yakîne eresiniz. Bunu başarırsanız daha önce görmediklerinizi görürsünüz. Yakîn size nesneleri gerçek görüntüsünde gösterir. Verilen bir haberi gözle görülür kesinlikte bilmenizi sağlar. Kalbin, Hak'tan haberdar olmasını sağlar ve bütün nesneleri O'ndan gösterir. Kalp Hakk'ın kapısını bulunca Allah'ın cömertlik eli çıkar ve cömertlik eder, böylece o, cömert ve başkalarını kendine tercih eden bir insan olur. İnsanlara cömertlik eder ve elindeki hiçbir şeyde cimrilik etmez. Sırf Allah'a ait olan temiz kalbin sırrı da cömerttir, bulanıklığı gidip durulmuştur. Bu kalp ve sır, cömertlerin en cömerdi olan Allah'ın cömertliğine mazhar olmuşken nasıl böyle olmasınlar ki!

Ey cemaat! Allah'a isyanda değil, itaatte cömert olun ve başkalarını kendinize tercih edin. Günaha harcanan her nimet yoklukla yüzyüzedir. Allah'a kulluğu bırakmadan kazanmakla da uğraşın. Allah'a yakınlık nimetine erene kadar bunu sürdürün. Allah'a yakın olduğunuz zaman kaygılarınız başkalarıyla değil, Allah'la birleşir ve onun lütuf ve cömertlik sofrasından aklınıza bile gelmeyecek, düşünemeyeceğiniz şeyleri yersiniz. Nefis sizi Allah'tan alıkoyan bir perdedir. O, aradan çekilince aradaki duvar da ortadan kalkar. Bu sebeple Bâyezîd Bistâmî (r.a.) *"Rüyâda Rabbimi gördüm, Ona 'Ey Yaratıcı! Yarın Sana giden yolu nasıl bulacağım?' diye sordum. O da 'Nefsini bir yana koy ve katıma yüksel' buyurdu. Bunun üzerine ben, yılanın gömleğinden sıyrıldığı gibi nefsimden sıyrılıverdim"* demiştir.

Allah'ın, başka bir şeyi değil de, özellikle nefsi söz konusu edip onu bırakmayı emretmesinin sebebi dünyanın, dünyadaki bütün nesnelerin ve Allah dışındaki her-

şeyin nefisten sonra gelişinden dolayıdır.[76] Dünya nefse aittir, dünya onun sevgilisidir. Ahiret de ona aittir. Çünkü Allah (c.c.) *"Cennette nefislerin canının çektiği, gözlerin tad aldığı herşey vardır"*[77] buyurmaktadır.

Abdülkâdir Geylânî (r.a.) bir süre konuştuktan sonra sohbetini şöyle sürdürdü:

Allah dostları, gündüzleri insanlara ve ailelerine faydalı olmak için çalışırlar, geceleri de Rablerine hizmet ederler, Onunla başbaşa kalırlar. Hükümdarlar da böyledir. Gündüzleri köleleri ve hizmetçileriyle birlikte olup insanların ihtiyaçlarını giderirler. Geceleri ise vezirleri ve özel çevreleri ile başbaşa kalırlar.

Söylediğimi kalp kulaklarınızla dinleyin, ezberleyin ve uygulayın. Ben Allah'tan gelen hakikatten başka hiçbir şey konuşmam, Allah'ın yolunu anlatmaktan başka bir şey dilimden dökülmez. Anlatıyorum ki o yola giresiniz. Dilinizle söylemeniz benim için yeterli değildir. Kalp dilinizle "Güzel söyledin" deyiniz, söylediklerimi uygulayınız ve yaptığınız işlerde ihlaslı olunuz. Bunu yaptığınızı gördüğümde "Şimdi güzel yaptınız" derim.

Nefsini, dünyayı, ahireti, insanları ve Allah'ın dışındaki şeyleri ne zaman bırakacaksın? İnsanlar nefsin için bir perdedir, nefsin kalbin için, kalbin de sırrın için bir perdedir. İnsanlarla birlikte olduğun sürece nefsini göremezsin. Onları bıraktığın zaman nefsinin sana ve Rabbine düşman olduğunu görürsün. O zaman Rabbine ısınıp huzura erinceye, vaadine inanıp tehdidinden korkuncaya kadar onunla mücadele edersin ve nefsin emirlere uymaya, yasaklardan kaçmaya ve kaderinde Allah'a rıza göstermeye başlar. İşte o zaman sırrın ve kalbin üzerindeki perdeler kalkar ve daha önceden göremedikleri şeyleri görmeye başlarlar. Rablerini tanırlar, Ona sığınırlar ve Onun dışında kimseye bel bağlamazlar. Ârif kul, hiçbir şeye bel bağlamaz, sadece herşeyin Yaratıcısı olan Allah'a bel bağlar. Ne uykusu vardır, ne de uyuklaması. Rabbinden, Sevgilisinden onu alıkoyan hiçbir engel yoktur. Varlığını yok etmiştir o. O, kader ve Rabbini bilme vadisindedir. İlim denizinin dalgaları onu indirir, kaldırır, havaya yükseltir, sonra ta aşağılara indirir. O ise kendinden geçmiş ve şaşkındır, düşünecek durumda değildir, sağır ve kördür. Allah'tan başkasını duymaz, işitmez. Onun huzurunda yatan bir ölüdür. Allah dilediği zaman ona yeniden can verir, isteyince onu yeniden var eder. Onlar sonsuza dek yakınlık çadırındadır. Hüküm sırası gelince hüküm salonuna geçerler. Çıkma sırası gelince de kapıda durur insanlardan şikayetlerini dinlerler. İnsanlarla Allah arasında aracı olurlar. Onların halleri budur. Fakat öyle haller de vardır ki onların saklanması gerekir.

---

76. Yani onlar nefis arzuladığı için kötüdür, nefsin devre dışı bırakılması onların da devre dışı bırakılmasını sağlar.
77. Zuhruf / 71

Ey cemaat! Nedir bu durumunuz? Boş bir heves içindesiniz. Zamanınızı yok yere harcıyorsunuz. Dâima Allah'ın yanında olun. O zaman dünyada da, ahirette de iyilik bulursunuz. Gerçek müslüman olmak istiyorsan gönülden teslim olman gerekir. Allah'a yakın olmak istiyorsan kendini Allah'ın kaderi ve tasarrufunun önüne gönülden at. Nasılını, niçinini de hiç düşünme. Böylece Allah'a yakın olursun. Hiçbir şey de dileme. Çünkü bu, doğru değildir. Allah (c.c.) *"Allah bir şeyi dilemedikçe siz dileyemezsiniz"*[78] buyurmaktadır.

Bir şeyi yalnız kendin dilemekle elde edemeyeceksen o hâlde dileme. Tasarruflarında Allah'a karşı gelip çekişme. Malını, mülkünü, sağlığını ve çocuğunu alsa da, sahip olduğun mallara zarar verse de Onun kader ve irade yüzüne gülümse. Allah'a yakın olmak ve sırf Ona ait olmak istiyorsan böyle yap. Daha dünyada iken kalbinin Allah'a ermesini istiyorsan üzüntünü sakla ve yüzün daima güleç olsun. İnsanlara güzel davran. Peygamberimiz (s.a.v.) *"Gerçek iman sahibinin yüzü güleç, kalbi ise mahzundur"* buyurmuştur.

Kimseye Allah'ı şikayet etme. Çünkü Allah'ı şikayet edersen gözünden düşersin. Üstelik şikayetçi olduğun şey de yakandan düşmez. Hiçbir amelini beğenme. Çünkü kişinin yaptığı işi beğenmesi onu bozar, yok eder. Başarının Allah tarafından verildiğini görüp anlayabilen kimsede yaptığı şeyleri beğenme özelliği kalmaz. Bütün benliğinle Ona yönel. O zaman rahmetini sana yönlendirecek ve zâtını bulmanın yollarını hazırlayacaktır. Sözlerinde ve işlerinde yalancı iken nasıl benliğini Ona döndürebilirsin? İnsanlardan övgü bekleyen yergilerinden korkuyor demektir. Allah'ın yolu bütünüyle doğruluktur. Allah dostlarının işi doğruluktur, onlarda yalan yoktur; az söyler, çok iş yaparlar; onlar Allah'ın, insanlar içindeki sözcüleri ve halifeleridir; Allah'ın âlimleri ve yeryüzündeki komutanlarıdır. Onlar Allah'ın biricik ve özel kullarıdır.

Sen ey münafık! Onlardan sana ne! Nifâkınla onların arasına karışma. Bu, zinetini kuşanmakla, arzulamakla, boş konuşmakla olacak iş değildir.

Allahım! Bizi doğrulardan eyle. Bize dünyada ve ahirette güzellik ver ve bizi cehennem azabından koru.

Abdülkâdir Geylânî (r.a.) şöyle sohbet etti:

Onların isimlerini anmakla, kılıklarına girmekle ve sözlerini tekrarlamakla yetinme. Yaptıklarında onlara ters düşüp dururken bunları yapman sana bir yarar sağlamaz. Sende safâ yok, bulanıksın; Yaratıcını bilmiyorsun, ahiretini düşünmüyorsun, dünyalık sevdasındasın. Boş şeylerle uğraşıyorsun, hakikatle işin yok. Hep konuşu-

78. Bakara / 201

yorsun, icraatın yok. Bir şeyler yapıyorsun ama ihlasın yok. İhlaslı olduğun konularda da sünneti (Peygamber yolu) tutturamıyorsun. Allah Kitabına ve Peygamberinin sünnetine uymayan şeyleri kabul etmez. Senin bu yaptığın, delile dayanmayan kuru bir iddiadır. Hiç kuşkusuz bu, senden kabul edilmeyecektir. İnsanlar senin sözünü, yalan söylediğin halde kabul edebilirse de Allah'ın kabul etmesi söz konusu değildir. Çünkü O, kalplerde olanı bilendir. Kalp parayı geçer akçe diye yutturma. Çünkü paranın kalite kontrolünü yapan, paranı pekala tanır. Allah senin dış görünüşüne değil, kalbine bakar. Giysilerin, derilerin ve kemiklerin ötesine bakar. İnsanlar arasındaki tutumuna değil, yalnızken nasıl davrandığına bakar. İnsanların gözü önünde olan yerleri süsleyip Allah'ın gözü önünde olan yerleri pis bıraktığından dolayı utanmıyor musun? Kurtuluş istiyorsan bütün günahlarından dön, dönüşün de samimi olsun. İnsanları Allah'a eş tutmaktan da vazgeç. Yaptığın herşeyi sadece Allah için yap. Ben seni baştan ayağa hata içinde görüyorum. Çünkü nefsinin, heva ve hevesinin, dünyanın ve arzularının yanındasın. Küçük bir sinek seni yıkıyor, küçücük bir lokmadan dolayı kızabiliyorsun. Nefsin memnun olduğu zaman sen de memnun oluyor, o kızınca sen de kızıyorsun. Bu durumda sen onun kölesisin ve ipin onun elindedir. Allah'a gerektiği biçimde kulluk eden ve tasarruflarına rıza gösteren hakiki kullar nerede, sen neredesin? Onların üzerine sıkıntılar yağar da onlar sâbit dağlar gibi kımıldamadan dururlar. Üzerlerine yağan sıkıntıları sabır ve rıza gözüyle izlerler. Onlar bedenlerini sıkıntılara maruz vaziyette terketmiş, kalpleri ise kanatlanıp Allah'a uçmuştur. Onlar içinde kimseciklerin olmadığı çadırlardır, kuşsuz kafeslerdir. Ruhları Allah'ın katında, bedenleri de Onun huzurundadır.

Rablerinden yüz çevirenler, Ondan ürküp kaçanlar! Yanıma gelin de aranızı düzelteyim. Sizin için Allah'tan istekte bulunayım da güven belgesi alayım. Onun huzurunda yalvarayım da Ona karşı yapmakla yükümlü olduğunuz haklarını size bağışlasın.

Allahım! Bizi zâtına yönelt. Bizi Sana ait kıl, senin yolunda hareket ettir ve bize seninle beraberlik ver. Sana yaptığımız hizmetten de razı ol. Almamız ve vermemiz senin rızan için olsun. İçimizi Senin dışındakilerden arındır. Bizi yasakladığın yerlerde görme, emrettiğin yerlerde gözünden kaybetme. Dışımızı sana isyan ettirme, içimizi de Sana ortak koşturma. Bizi nefislerimizin elinden kendi yanına al. Hepimizi kendine ait kıl, Seninle yetinebilelim de başkasına muhtaç olmayalım. Bizi gaflet uykusundan uyandır. Sana kulluk yapmamızı, yalvarıp yakarmamızı dile. Kalplerimizi ve sırlarımızı yakınlığının tadına vardır. Gökle yer arasına engel koyduğun gibi, bizimle de günahlar arasına bir engel koy. Gözün karasıyla akını birbirine yaklaştırdığın gibi, bizi de Sana kulluk etmeye yaklaştır. Sana karşı işlenecek olan bir günahta Yusuf ile Züleyha'nın arasına engel koyduğun gibi, bizimle de sevmediğin şeylerin arasına engel koy.

Abdülkâdir Geylânî (r.a.) şöyle sohbet etti:

Nefislerinizi, heva ve heveslerinizi ve tabiatınızı sürekli oruç tutarak, namaz kılarak ve sabırlı olarak eritin. Kul nefsini, hevasını ve tabiatını eritince Mevlâ'sıyla yalnız kalır. Kalbi, sırrı ve Mevlâ'sı başbaşa kalır. Bir genişlik, sağlık bulur ki orada darlık ve hastalığa yer yoktur. Akıllı olun da öğrenin, öğrendiğinizi yapın ve yaptıklarınızda samimi olun.

Oğlum! Önce insanlardan, sonra da Yaratıcı'dan öğren. Peygamberimiz (s.a.v.) *"Kim bildiğini uygularsa Allah onu, bilmediği şeyin bilgisine ulaştırır"* buyurmuştur. Önce insanlardan öğrenmek gerekir ki bu hükümdür. Sonra da Yaratıcı'dan öğrenilmelidir. Bu da ledünnî ilimdir, kalplere ait bir ilimdir, sırlara ait bir sırdır. Hikmet yurdunda iken bir üstadın olmadan nasıl öğrenebilirsin ki! İlim öğren. Çünkü ilim öğrenmek farzdır. Peygamberimiz (s.a.v.) *"İlmi Çin'de de olsa gidip alınız"* buyurmuştur.

Oğlum! Nefsinle mücadele konusunda sana karşı nefsine yardımcı olan kimselerle değil, nefsine karşı sana yardımcı olacak kimselerle beraber ol. Münafık, câhil, heva ve hevesine düşkün olmasına rağmen irşad postunda oturan biriyle beraber olursan o, sana karşı nefsine destek çıkar. Mürşidler dünya ile birlikte olmazlar, ahiretle birlikte olurlar. İrşad edici makamında bulunan kimse, nefsi ve tabiatıyla arkadaşlık ediyorsa dünya ile beraber demektir. Kalbiyle arkadaşlık ediyorsa ahiretle beraber demektir. Sırrıyla arkadaşlık ediyorsa Mevlâ ile beraber demektir.

Ey mürşidlik taslayıp posta kuruları ve hallerinde ihlaslı mürşidlere karışan! Sen nefsini, hevânı ve dünyayı istediğin sürece çocuksun demektir. Senin bu durumun, yaratılış doğasına uymaktır. Zorlanmadan, kendi isteği ile dünyaya sırt dönen bir nefis bulmak ya da bir nefsin kendi başına huzura erip kalbe benzediğini görmek, nadir bulunan herşeyden daha nâdirdir, her uzaktan daha uzaktır. Bu ancak, dünyayı, ahireti ve Allah dışında hiçbir şeyi görmemesi durumunda gerçekleşebilir. Kul Rabbine yaklaştıkça tehlikesi çoğalır, korkusu artar. Bundan dolayı insanlar içinde hükümdardan en çok çekinen, kendini tehlikede gören kimse hükümdarın veziridir. Çünkü ona en yakın kişi odur. Gerçek iman sahibi, Allah'a ancak ihlasla erebilir. Ama o da tehlike içindedir.

Allah dostları, büyük bir tehlike içindedir. Rablerinin huzuruna çıkıncaya kadar korkuları dinmez. Allah'ı tanıyan kimsenin (ârif) korkusu da artar. Bundan dolayı Peygamberimiz (s.a.v.) *"Ben sizin Allah'ı en iyi tanıyanınız ve Ondan en çok korkanınızım"* buyurmuştur. Allah (c.c.) veli kullarını baştan ayağa arındırmak için imtihan eder. Bundan dolayı onlar hep sahip oldukları hal ve makamların değiştirilmesi korkusu içindedirler. Güven hâlinde olsalar da korkarlar. Kendilerine bir sükûnet verilmiş olsa da tedirgin olurlar. Küçücük bir zerre, bir hardal tanesi, bir bakış ya da en

ufak bir dalgınlıktan dolayı nefisleriyle kavga ederler. Allah onlara sükûnet verdikçe uçarlar, zengin ettikçe fakirleşirler. Onlara güven verdikçe korkarlar, verdikçe almamakta diretirler. Güldürdükçe ağlarlar, sevindirdikçe üzülürler. Başkalarıyla yer değiştirmekten ve kötü sondan korkarlar. Çünkü bilirler ki Rableri yaptığından sorguya çekilmez. İnsanlar ise sorguya çekilecektir.

Sen ise ey gafil! Günah işleyerek, karşı gelerek Allah'la savaş meydanına çıkıyor, buna rağmen kendini güvende hissediyorsun. Pek yakında güven duygun yerini korkuya bırakacaktır, genişliğin darlığa, sağlığın hastalığa, yüceliğin alçaklığa, yüksekliğin aşağılığa, zenginliğin de fakirliğe dönüşecektir. Şunu bil ki dünyada Rabbinden ne kadar korkuyorsan ahirette de o kadar güvende olacaksın, dünyada kendini ne kadar güvende hissediyorsan ahirette de korkun o derecede olacaktır. Fakat siz, dünya denizine dalmış, gaflet kuyusunun dibinde oturuyorsunuz. Hiç kuşkusuz hayvanların yaşadığı gibi yaşıyorsunuz. Yemekten, içmekten, evlenmekten ve uyumaktan başka bildiğiniz bir şey yok. Durumunuz kalp sahiplerine saklı değildir. Dünyaya ve dünya malını toplamaya, rızık aramaya karşı aşırı hırslı oluşunuz sizi Allah'ın yolundan ve kapısından alıkoydu.

Ey aşırı hırsından dolayı ele güne rezil olan! Yanına bütün insanları alıp kısmetinde olmayan bir şeyi elde etmeye çalışsan buna gücün yetmez. Öyleyse kısmetinde olan şeyleri elde etmek ve kısmetinde olmayan şeyleri elde etmeye çalışmak arzusunu koy kenara. Akıllı bir kimse, boş zamanını boşa geçirmeyi nasıl hoş karşılayabilir?! İnsanları kalbinden çıkart. Gördüğün yarar ve zararların, sana verilen veya verilmeyen şeylerin, övülmenin, yerilmenin, ikram görmenin ve aşağılanmanın, ilgi ya da ilgisizlik görmenin insanlardan kaynaklandığını düşünme. Yararın ve zararın sadece Allah'tan geldiğine, iyiliğin ve kötülüğün Onun elinde olduğuna ve Allah'ın, bunları insanların eliyle gerçekleştirdiğine inan. Bunu tam mânâsıyla algılayabilirsen insanlarla Yaratıcı arasında elçi olursun, onları ellerinden tutar, Allah'ın kapısına iletirsin. Onları, kendinle karşılaştırdığında fâni olduklarını görürsün. Rablerine karşı gelip günah işleyenlere deli ve bilgisiz gözüyle bakar, onları tedavi ederek iyileştirir, verdikleri sıkıntıya ve bilgisizliklerine sabredersin. Rablerine itaat edenler akıllı ve bilge kimselerdir. Karşı gelip günahkâr olanlarsa deli ve bilgisizlerdir. Karşı gelen, Rabbini bilmediğinden dolayı karşı gelmiş ve şeytana uymuştur. Bilgisiz olmasa karşı gelmezdi. Nefsini tanısa ve onun ancak kötülük buyurduğunu bilseydi nefsine uymazdı. Seni şu İblisten ve yardımcılarından ne kadar sakındırıyorum ama sen onunla beraber oluyor ve dediklerini kabul ediyorsun. Onun yardımcıları nefis, dünya, arzu ve hevesler ve kötü arkadaşlardır. Bunların hepsinden uzak dur, çünkü bunlar senin düşmanındır. Allah'ın dışında seni seven hiç kimse yoktur. Çünkü Allah seni senin için sever, başkaları ise kendileri için severler. Yalnız başınayken nefsini kendinden uzaklaştırıp arayanlarla birlikte Allah'ı ararsan o zaman yalnızlığın (halvet) Allah'la yakınlaşma-

nı sağlar. Nefsini dünyanın yanında, kalbini ahiretin yanında, sırrını Mevla'nın yanında bırakırsan halvetin Allah'la yakınlaşmanı sağlar. Ama nefsini köreltemiyor, insanları kalbinden uzaklaştıramıyorsan sen boşuna halvette kalıyorsun. Halvet, başkalarından ayrılıp tek başına kalmakla olur. Başkaları için duyduğun sevgiyi kalbinden çıkartıp attığın zaman Allah'ı bulabilirsin. Ne zaman durulursan safâyı ve safâ bulanları o zaman görürsün. Ne zaman doğru sözlü olursan doğruluğu ve doğru sözlüleri o zaman bulursun. Ne zaman davranışlarında ihlaslı olursan Hakk'ın kapısını ve o kapıda oturanları o zaman görürsün. Hâlini hakikate çevirdiğinde Allah'ın erlerini görürsün. Hükümdarın kapısını gördüğün zaman hizmetçilerinin kapıda durduğunu görürsün. Hükümdarın kapısına ayak basmadan, gözün o kapıya ilişmeden onun kölelerini nasıl göreceksin? O kapıyı görünceye kadar hiçbir şey konuşma, kapıyı görünce köleleri de göreceksin. Allah'ı görünceye kadar konuşma. Onu gördüğünde doğruluğu göreceksin. Orada doğruluğun seni taşıdığını, ileri götürdüğünü ve uyandırdığını, yalanın ise seni geri götürdüğünü ve uyuttuğunu görürsün. Doğrularla birlikte ol ki sana da onlar gibi davranılsın. Söz ve eylemlerinde doğru ol ve bütün hâllerinde sabırlı ol. Doğruluk, Allah'ı tevhid etmek, davranışlarında samimi olmak ve Allah'a güvenmek demektir. Allah güvenmek, sebepleri ve sahte rableri kesip atmak; gücü ve kuvveti kalpten ve sırdan çıkartıp atmak demektir. Allah'la irtibat hâlinde olmak istiyorsan Onun dışında irtibat hâlinde olduğun herşeyi kes at, kendinden ve başkalarından yüz çevir. Yaratılmış olandan yüz çevir ki Yaratıcı'ya eresin. Kendinle ve insanlarla birlikte olduğun sürece kurtuluşa eremezsin. Allah'a yakınlık on binlerce kişinin kalabalığını kaldırmaz. Bu son nefese kadar böyledir. Söylediğimi bir kişi anlar ve uygular. Geriye kalanlarınız onun örtüsü altına girip onun yanında olmanın bereketinden faydalanırlar. Ben sizin dünyada ve ahirette iyiliğinizi umarım. Dünya gerçekten inananlar için bir zindandır. Zindanda olduğunu unuttuğu zaman rahatlar. İnananlar zindandadır. Ârif kullar şükür hâlinde olduklarından zindanda olduklarının farkına varmazlar. Rableri onlara özlem şarabını, yakınlık şarabını, zâtını arama şarabını ve insanlardan habersizlik şarabını içirir. Bu şarapları içirir de onlar kendilerinden geçerler ve insanların farkında olmazlar, Allah'la beraberken ayılırlar. Ne zindanın, ne de zindandakilerin farkında değillerdir. Cennetleri ve cehennemleri onlara dünyada peşin olarak verilmiştir. Allah'la çekişme onların cehennemidir, kaza ve kaderine rıza gösterme ise cennetleridir. Dalgınlık onların cehennemidir, uyanıklık, zindelik ise cennetleridir. Kıyamet avam hakkında hesaba çekilme, havas hakkında ise bir kınamadan ibarettir. Onlar daha dünyada iken kendi kıyametlerini kopartmış iken nasıl böyle olmasın! Onlar daha dövülmeden ağlamışlar ve dövülme zamanı gelince ağlamaları işe yaramıştır.

Birisi Süfyân es-Sevrî'yi (r.a.) rüyasında gördü ve ona "Allah sana nasıl davrandı?" diye sordu. O da şöyle cevap verdi: "Beni huzurunda durdurdu ve bana 'Ey

Süfyân! Benim Gafûr ve Rahîm olduğumu bilmiyor muydun ki Benim korkumdan dolayı bunca ağladın. Benden hayâ etmedin mi hiç?' dedi."

Tabiatını, heva ve hevesini ve şeytanını terk et ve gönlünü onlara kaptırma. Bunu başardığın zaman kötü arkadaşlarla aranı aç ve seninle hâldaş oluncaya kadar onlarla arkadaşlık etme. Tevbe topyekün değişimdir. Kim tevbe eder de, tevbeden önceki davranışlarını değiştirmezse tevbesinde yalancı demektir. Sen kendini değiştirirsen değiştirilirsin. Allah (c.c.) *"Bir topluluk kendi durumunu değiştirmedikçe Allah onların başındaki sıkıntıları değiştirmez"* buyurmaktadır.

Dünyada kimseye haksızlık etme. Çünkü ahirette bu haksızlıktan sorgulanacaksın. Dünyada adaletli davran ki Cennet yolundan çevrilmeyesin. Zalimler adaleti terk edince adalet sahiplerinin yurduna giden yoldan döndürülmüşlerdir. Herşeyi yerli yerine koy ki Allah katında bir yerin olsun.

Şimdi âhir zamandır. Ben sizin bütün işlerinizi değiştirdiğinizi, tersyüz ettiğinizi görüyorum. Bundan dolayı da sizin için tedirgin oluyorum. Elbette değiştirilebilecek bazı şeyler de vardır. Fakat bazı helâller gizlenir.

Ey Allah'ın kulları! Ben hepinizin iyiliğini, güzelliğini isterim. Keşke cehennem kapıları kapansa ve bütünüyle yok olsa, kimse oraya girmese, cennet kapıları açılsa ve Allah'ın kullarından hiçbirinin oraya girmesine engel olunmasa diye arzularım. Bu arzumun sebebi Allah'ın rahmetinden haberdar olmam ve kullarına çok şefkatli olduğunu bilmemdir. Benim burada oturuşum sözü değiştirmek ve düzeltmek için değil, sizin kalplerinizin yararlanması ve düzelmesi içindir. Sözümün sertliğinden ürküp kaçmayın. Rabbini bulmuş hiçbir veli (Rabbânî) yoktur ki Allah'ın dini konusunda sert olmasın. Benim sözüm serttir, yemeğim serttir. Benden ve benim gibilerden kaçanlar kurtuluşa eremezler. Sen, dine yönelik bir konuda saygısızlık edersen sana bir çift söz söylemeden bırakmam. Böyle yaparım ve sohbetime gelmişsin, gelmemişsin aldırmam. Çareleri de sizden değil, ancak Allah'tan beklerim. Ben sizin yaptığınız hesaplardan uzağım. Benim içinde olduğum hal, dille değil, gönülle düzeltilebilir. Ne sağ, ne sol, ne arka. Aksine sadece ön, sırtsız bir göğüs (vardır benim için). Peygamberlere ve geçmişlerimize uyarım. Onlardan hiç ayrılmam ve Ona yakınlık yurduna doğru durmadan koşarım.

Günahlarınızdan ve yaptığınız edipsizliklerden tevbe edin. Bu tevbe, kalp topraklarınıza diktiğim bir fidandır, yanınıza yaptığım bir binadır. Şeytanın binasını yıkarım, Rahmet sahibi olan Allah'ın binasını yaparım ve sizi Mevlânıza ve Rabbinize yaklaştırırım. Ben öz ile, çekirdeğin içiyle uğraşırım. Kabukla benim ne işim olabilir ki? Şu görünen şeylerin hepsi kabuktur. Ben onların terbiyesi için kendimi yormam. Ben sizin akıllarınızı, özlerinizi terbiye ederim, sizi kabuklarınızdan ayırırım ve Peygamberinizin gözü sizinle aydın oluncaya kadar sizi eğitmeye devam ederim.

Ey oğullar! Benimle dünyalık için beraber olmayın. Yalnız ve yalnız ahiret için benimle birlikte olun. Benimle beraberliğiniz gerçekten ahiret için olursa ardından dünya zaten gelecek ve onu, zühd eliyle alacaksınız. O zaman size ondan hesaba çekilmeyeceğinizin garantisini veririm. Ahireti dünyanın önünde tutun, içi dışın önünde tutun, hakkı bâtıla yeğleyin, kalıcı olanı yok olacağa tercih edin. Önce terk edin sonra alın. Tabiatın, heva ve hevesin ve nefsin eliyle almayı bırakın, kalp ve sırrın eliyle alın. İnsanların elinden almayı bırakın da Yaratıcı'nın elinden alın. Peygambere itaat edin ve getirdiği emir ve yasakları kabul edin. Allah (c.c.) *"Peygamber size ne verdiyse onu alın. Neyi de yasakladıysa terk edin"*[79] buyurmuştur. Allah'ın ve Peygamberinin emirlerini yerine getirmek konusunda yırtıcı hayvanlar gibi girişken olun. Yasakları konusunda, kaza ve kaderleri konusunda da ölüler gibi olun. Bir de insanlara güzel davranın. Allah'tan sizin hakkınızda bildiği şeyler dışında hiçbir şey istemeyin, gerek sizin hakkınızda, gerek başkaları hakkındaki kaderine ve hükmüne uyun. Peygamberimiz (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: *"Allah kalemi yaratınca ona 'yaz!' buyurdu. Kalem 'Ne yazayım?' diye sordu. Allah (c.c.) 'İnsanlar hakkında kıyamet gününe kadar vermiş olduğum hükümleri yaz!' buyurdu."*

Ey ölü kalpliler, diri nefisliler! Sizin kalpleriniz ölmüş. Başkalarının baş sağlığına gideceğinize kendinize baş sağlığı dileyin. Kalplerin ölümü Allah'tan ve Onu anmaktan gaflet etmekle olur. Sizden kim kalbini diri tutmak isterse Allah'ı ansın, kalbiyle Ona yakın olsun, Onun gücüne ve büyüklüğüne, insanlar üzerindeki tasarruflarına baksın.

Oğlum! Allah'ı önce kalbinle, daha sonra da bedeninle an. Kalbinle bin defa, dilinle bir defa an. Allah'ı, başına sıkıntılar geldiğinde sabrederek, dünyalığa erdiğinde terk ederek, ahiret geldiğinde kabul ederek, Hak geldiğinde de tevhid ederek an. Onun dışında bir şey geldiğinde ise ondan yüz çevirerek an. Nefsinin yularını gevşetirsen hemen senden ümitlenir ve arzularını yerine getirmeni bekler. Nefsine vera' (haramlardan ve şüpheli şeylerden kaçınma) gemi vur ve dedikoduyu bırak. Ölümü anmak kalbini temizler, dünyanın ve insanların sana öfkelenmesini sağlar. Kalbindeki perde kalkar. Böylece insanların yok olup gideceklerini, âciz olduklarını, ne yarar, ne de zarar veremeyeceklerini görürsün.

79. Haşr / 7

ELLİNCİ SOHBET

Abdülkâdir Geylânî (r.a.) 18 Şevval 545 tarihinde Cuma günü sabahı medresede bir süre konuştuktan sonra sohbetini şöyle sürdürdü:

Kendini düzeltmeye uğraş; dedikoduyu ve dünya sevdasını bir yana koy. Elinden geldiğince dünyanın kaygılarını kafandan at. Peygamberimiz (s.a.v.) *"Gücünüz yettiği ölçüde dünya kaygılarını düşünmeyiniz"* buyurmuştur.

Seni gidi dünyayı tanımaz! Şayet dünyayı tanısaydın aramazdın. Sana gelirse seni yorar, sana sırtını dönerse özlemini çektirir. Allah'ı tanısaydın Onun yardımıyla başkalarını da tanırdın. Ama sen ne Allah'ı, ne Peygamberlerini, ne de veli kullarını tanıyorsun.

Yazık sana! Şu dünyada geçmiş insanların başından geçenlerden ibret almaz mısın? Dünyadan kurtulma yolunu ara. Giysisini üzerinden çıkart ve ondan kaç. Nefis giysisini üzerinden at ve Allah'ın kapısına yürü. Nefsinden sıyrıldığın zaman Allah'ın dışındaki herşeyden sıyrılmış olursun. Hiç kuşkusuz diğer şeyler, nefsin peşinden gelir. Bu sebeple sen nefsinden uzaklaş. O zaman Rabbini görürsün. İşini Allah'a teslim et, esenlik bulursun. Onun yolunda çalış, doğru yolu bulursun. Şükret, o zaman Rabbin sana verdiğini artırır. Kendini de, diğer insanları da Ona teslim et. Ne kendi hakkında, ne de başkaları hakkında Allah'a karşı gelme.

Allah dostları, Allah'ın dileği dışında bir şey dilemezler, Onun seçtiğinden başkasını seçmezler. Kısmetlerini arayıp bulmak için hırslı davranmazlar, başkalarının kıs-

metine de göz dikmezler. Dünyada ve ahirette Allah dostlarıyla birlikte olmak istersen sözlerinde, tasarruflarında ve iradesinde Allah'a uy. Ben görüyorum ki sen işi tersine çevirmişsin, Allah'a karşı gelmeyi, Onunla kavga etmeyi gece gündüz alışkanlık haline getirmişsin. Sana "yap" diyor, sen yapmıyorsun. Sanki O kul, sense kulluk edilen bir tanrısın. Bütün eksikliklerden uzak olan Allah ne kadar da halim! Onun hilmi (yumuşaklığı ve rahmeti) olmasa sahip olduğun şeylerin tam tersini bulurdun. Kurtuluş istiyorsan Allah'ın huzurunda sâkince dur. Dışın ve için sükuneti bence edepsizliktir, ben bunu ancak bir ruhsat (izin) sayarım. Emri yerine getir, yasakları yapma, kadere uy, içini ve dışını Allah'ın huzurunda lafa karışmaktan alıkoy. O zaman dünyada da, ahirette de iyilik bulursun. İnsanlardan hiçbir şey isteme. Çünkü onlar âciz ve muhtaçtır. Ne kendilerine, ne de başkalarına yarar ve zarar verebilirler. Allah'la beraber ol, bir şeyi ondan hemen isteme, Onu cimrilikle suçlama ve Ondan şikayetçi olma. O, size sizden daha çok acır. Bundan dolayı sûfîlerden biri *"Benden bana ne!"* demiştir.

Allah'ın işlerine rıza gösterin. Çünkü O sizi sizden daha iyi bilir. Sizin yararınıza olan her işten sizi haberdar etmez. Allah (c.c.) *"Olur ki bir şeyden hoşlanmazsınız. Halbuki o sizin için daha hayırlıdır. Bir şeyi de istersiniz. Halbuki o sizin için daha kötüdür. Allah bilir, siz ise bilmezsiniz"*[80] buyurmuştur. Başka bir âyette ise *"Sizin bilmediğiniz daha nice şeyler yaratır"*[81] buyurmuştur. Yine *"Size çok az bilgi verilmiştir"* buyurmuştur.

Kim Allah'ın yoluna girmek isterse yola girmeden önce nefsini eğitsin. Nefis kötü huyludur. Çünkü kötülüğü emreder. Hakk'ın huzurunda ne yapacaksın? Ona doğru nasıl varacaksın? Huzura erinceye kadar nefsinle mücadele et. Huzura erdiği zaman onu da yanına alıp Allah'ın kapısına gidebilirsin. Nefsini eğitmeden, güzel davranmayı ve Allah'ın vaadine ve tehdidine boyun eğmesini öğretmeden ona uyma. O kördür, dilsizdir, sağırdır, bozuktur, Rabbini bilmez ve Ona düşmandır. Mücadelen süreklilik kazanınca nefsin gözleri ve dili açılır, kulağı duymaya başlar, bozukluğu ve bilgisizliği kalmaz. Bu da bazı tuzakları, bu işi bilen ustaları ve saatlerce, günlerce, aylarca ve yıllarca sürecek olan bir mücadeleyi gerektirir. Bu, birkaç saat, birkaç gün ve birkaç ay uğraşmakla olacak iş değildir. Nefsini açlık kırbacıyla döv, tad almasını engelle ama hakkını eksiksiz yerine getir. Üzerine yük yükle ve onun kılıcından, bıçağından korkma. Onun kılıcı tahtadandır, demirden değil. O laf yapmayı bilir ama icraatı yoktur. Yalan söyler, doğrusu yoktur. Söz verir ama yerine getirmez. Sevgisi de yoktur. Belli bir yeri yoktur, aylak aylak dolaşır durur. Nefsin komutanı olan İblis'in (lanet onun üzerine olsun), hakiki düşmanları olan gerçek iman sahiplerine karşı hiçbir gücü olmadığına göre İblis'in askeri olan nefsin nasıl bir gücü olabilir? Sanma ki şey-

80. Bakara / 216
81. İsra / 85

tan cennete girip Âdem'i (a.s.) kendi gücüyle çıkartmıştır. Aksine Allah ona bu gücü vermiş ve onların cennetten çıkışına bir sebep yapmıştır.

A kıt akıllı! Sana sıkıntı veriyor diye Hakk'ın kapısından kaçma. Çünkü O, senin yararını senden daha iyi bilir. Sana verdiği sıkıntı da mutlaka bir faydaya ve hikmete bağlıdır. Sana sıkıntı verdiği zaman sebat et ve günahlarına dönüp bak, Allah'tan bolca bağışlanma dile ve tevbe et, Ondan sıkıntıya karşı sabır ve sebat vermesini dile. Huzurunda dur, rahmet eteğine yapış ve bu sıkıntıyı başından kaldırmasını ve bunun sana ne gibi bir faydası olduğunu açıklamasını iste.

Kurtuluş istersen Allah'ın hükmünü ve ilmini bilen bir mürşidin sohbetine gir ki seni yetiştirsin ve sana Allah'ın yolunu tanıtsın. Mürîdin mutlaka bir kılavuzu, yol göstereni olmalıdır. Çünkü o, akreplerin, yılanların, afetlerin, susuzluğun, yırtıcı hayvanların bulunduğu bir ormandadır. Yol gösterici onu tehlikelerden sakındırır ve suyun ve meyveli ağaçların bulunduğu yeri gösterir. Kılavuzsuz tek başına yola çıkarsa yırtıcı hayvanların, akreplerin, tehlikelerin kol gezdiği sarp bir yere düşüverir.

Ey dünya yolunun yolcusu! Kâfileden, kılavuzdan ve arkadaşlarından ayrılma. Yoksa malını da kaybedersin, canını da.

Ve sen ey ahiret yolunun yolcusu! Varacağın yere ulaşıncaya kadar kılavuzunla birlikte ol. Yol boyunca ona hizmet et ve saygılı ol, onun görüşünden dışarı çıkma. O zaman sana bildiğini öğretir ve seni kendine yaklaştırır, sonra da sendeki parlaklığı, kararlılığı ve beceriyi görüp seni kendine sözcü yapar. Kafilede komutan ve yetki sahibi yapar, bineklerini sana bırakır. Sen de bu yolda devam edersin ve sonunda seni Peygamberine ulaştırıp teslim eder. Onun da (s.a.v.) seni görünce gözü aydın olur. Sonra seni kalpler, haller ve mânâlar üzerine yetkili kılar. Böylece Allah'la kulları arasında elçi, Peygamberinin huzurunda hizmetçi olursun. Bir insanlara, bir Yaratıcıya gidersin. Bu, yalnız kalmakla, çok arzulamakla olacak iş değildir. Aksine bu, gönüle düşen, amel ile de doğrulanan bir şeydir.

Allah dostları, birçok aşiretin içinden, on binlerce, yüz binlerce kişinin içinden tek tük çıkar. Allah'ın sözlerini kalpleri ve mânâlarıyla dinlerler. Bunu da organlarının yaptığı işlerle doğrularlar.

A câhiller! Allah'a tevbe edin, sıddıkların yoluna dönün, onların söz ve fiillerine uyun. Dünyayı isteyen, ahiretten yüz çeviren, Hakk'ın yolunu terk eden münafıkların yoluna uymayın. Geçmiş bazı kimseler bu yolda idiler, sağa, sola ve arkaya kaçıştılar. Tembellerin yolunu istediler ve Allah'a giden doğru yolu bulamadılar.

Oğlum! Dünyada birlikte olduğun kimseler yarın dünyada kalacaklardır. Onları göremeyeceksin, aranıza ayrılık girecek. Onlarla arana ayrılık gireceğine göre, Allah rızası dışında bir gayeyle birlikte olduğun kötü arkadaşlarınla arana ayrı-

lık nasıl girmez? İnsanlarla mutlaka birlikte olman gerekiyorsa bari haramdan sakınan, dünyaya ilgi duymayan, Allah'ı tanıyan, âhiret işleriyle uğraşan, Hakk'ı isteyen ve Hak tarafından istenen kimselerle arkadaşlık et. Senden insanları alan ve sana Hakk'ın yakınlığını veren, sapkınlığı alıp seni doğru yola yönlendiren, gözlerini dünyaya kapattıran ve ahirete açtıran, önünden dünya tabağını uzaklaştırıp yerine ahiret tabağını koyan, içindeki gizli cini alıp yerine deniz kızını koyan, seni yılanların, akreplerin ve yırtıcı hayvanların arasından kurtarıp güvenilir, rahat ve güzel bir yere yerleştiren kimselerle arkadaşlık et. Bu özelliğe sahip olan birisiyle arkadaşlık et ve sözlerine katlan, emir ve yasaklarını kabul et. Böyle yaparsan iyiliği hemen bulursun. Ancak şu var ki yiğitlik bir anlık bir sabırdır. Senden bir şey olacağı yok ama sensiz de olmaz.

Çalışma âletlerini ve sepetini al ve çalışmaya başla. Çalışman beğenilirse devam edersin. Sebebe hakkını ver, tevekkül et ve çalışadur. Çalışma âletlerini alırlar da, seni almazlarsa seni işe çağıracak biri olduğundan tamamen ümit kesinceye kadar oradan ayrılma. İşte o zaman nefsini tevekkül denizine at ki sebeplerin Yaratıcısı ile sebepleri bir araya getiresin. Öğreticinin önünde saygılı ol. Susman konuşmandan uzun olsun. Çünkü bu, senin öğrenmene ve öğreticinin kalbine yaklaşmana sebep olur. Saygılı davranmak seni yaklaştırır, saygısızlık ise uzaklaştırır. Sen edepli kimselerin arasına karışmazsan güzel davranışı nasıl öğrenebilirsin! Öğreticinden hoşnut değilsen ve onun hakkında güzel düşünmüyorsan nasıl öğrenebilirsin?

ELLİ BİRİNCİ SOHBET

Abdülkâdir Geylânî (r.a.) 20 Şaban 545 tarihinde şöyle sohbet etti:

Dünya tamamen hikmettir, ahiret ise tamamen kudrettir. Dünya hikmete, ahiret ise kudrete dayalıdır. Şu halde sen hikmet yurdunda, çalışmayı bırakma. Kudret yurdunda da Hakk'ın kudretini hafife alma. Hikmet yurdunda, onun hikmetiyle çalış ve kendi gücüne güvenme. Nefsin hatalı işler yaptığında kaderi suçlama. Çünkü nefis kaderi öne sürerek çalışmayı bırakır, tembellik eder. Kaderi bâhane etmek tembellerin dayanağıdır. Kader ancak emir ve yasaklar dışındaki konularda bâhane edilebilir.

Abdülkâdir Geylânî (r.a.) bir süre konuştuktan sonar sohbetini şöyle sürdürdü:

Gerçek iman sahibi, bu dünyaya ve içindekilere yakınlık duymaz. Kısmetini aldıktan sonra dünyadan kalbiyle Allah'a doğru uzaklaşır. Dünya alevi kendisinden uzaklaşıp kalbine giriş izni verilinceye kadar orada bekler. Sır, kalbe, huzura ermiş olan nefse ve itaat eden organlara elçilik verir. O, bu halde iken ailesi ona ihtiyaç duymaz olur ve aralarına engel girer. İnsanların kötülükleri ona yeter, onları ona itaat ettirir, kalben onların kalpleriyle beraber olur. Böylece o Rabbiyle tek başına kalır. Sanki ona göre insanlar hiç yaratılmamış gibidir. Sanki Rabbinin, kendinden başka yarattığı hiçbir şey yoktur. Rabbi eylemde bulunan, kendisi de eylemden tek etkilenen olarak kalır, artık Allah onun arzuladığı, o da arzulayandır, Rabbi kök kendisi de o kökten çıkan daldır. Ondan başkasını tanımaz, görmez.

Allah kulunu böylece insanların arasından çekip alıverir. Sonra dilediği zaman onu onların içine yeniden gönderir. İnsanları doğru yola iletmesi ve onlara yararlı olması için onu onlar arasında var eder. O da Allah rızası için onlardan gördüğü sıkıntılara katlanır.

Allah dostları, kalplerin ve sırların bekçileridir. Allah'la birlikte bulunurlar, sadece Onun için çalışırlar.

A münafık! Sen bu güzel insanlardan habersizsin. Ne inanmanın, ne de Allah'a yakın olmanın ne demek olduğunu bilirsin. Yakında ölecek ve pişman olacaksın. Kalbin tutuk olduğu halde sen dilinin laf yapmasını yeterli gördün. Bunun sana bir yararı yoktur. Fasihlik dile değil, kalbe ait bir özelliktir. Kendine bin defa, başkalarına bir defa ağla. A ölü kalpli! Ey bu büyük insanlardan habersiz! A yüz çeviren! Kendisi ve insanlar yüzünden Hakk'ı bulamayan!

Allahım! Ben dilsizdim, beni konuşturdun. Konuşmamı insanlar için faydalı kıl ve onların benim elimde düzelmelerini sağla. Yoksa beni yeniden dilsiz et.

Ey cemaat! Ben sizi kızıl ölüme çağırıyorum. Bu ölüm nefse, heva ve hevese, tabiata şeytana ve dünyaya karşı gelmek, insanların içinden çıkıp uzaklaşmak ve Allah'ın dışındaki herşeyi bütünüyle terk etmektir. Bu hallerde mücadele edin ve ümitsizliğe düşmeyin. Çünkü Allah (c.c.) her gün başka bir iştedir.

Ondan kudretine bakarak dilekte bulunun. Ondan isteyeceğinizi, hikmetine bakarak değil, kudretine bakarak isteyin. Ondan kendi bildiğinize göre değil, Onun bildiğine göre isteyin. Ondan dilinizle değil, sırrınızdan ve gönlünüzden gelerek isteyin. Ondan bilginizi ve kudretinizi aşan şeyler isteyin. Huzurunda bütün herşeyini kaybetmiş biri olarak durun, Ona karşı ululanmayın, güç, kuvvet sahibi kesilmeyin, Ona karşı söz ustalığı yapıp kendinizi haklı çıkarmaya kalkışmayın. İşlerinizi düşünmeyi bilgisizlere bırakarak Onun sizin hakkınızda verdiği kararı geri çevirmeyin. Bildiğini uygulamayan kimse iyice ezberlemiş ve anlamını özümsemiş dahi olsa bilgisiz demektir. Bilgiyi öğrenip uygulamazsan insanların içine geri yollanırsın. Bildiğini uygularsan Hakk'a yollanırsın, dünyaya rağbetin kalmaz, içini görür duruma gelirsin. Dışını süslemekle oyalanmaz, içini süslemeye özen gösterirsin. İşte o zaman Allah, sâlih bir kul olduğun için seni dost edinir. Allah (c.c.) "Allah sâlih kullarını dost edinir" buyuruyor.

Onların içini, dışını sorumluluğuna alır. Dışlarını hikmet eliyle, içlerini ilim eliyle terbiye eder. Onlar da Allah'tan başkasından korkmazlar, kimseden bir şey beklemezler. Ondan başka kimseden bir şey almazlar ve verdikleri herşeyi Onun rızası için verirler. Ondan başka herşeyden kaçarlar ve Ona yaklaşır, Onda huzur bulurlar.

Şimdi âhir zamandır. Bu zamanda değiştirmeler çoğaldı. Bu, bozukluk, münafıklık ve kesat zamanıdır. A münafık! Sen dünyanın ve insanların kulusun. Onlara gösteriş yapıyor, amellerini onlar için yapıyor ve Hakk'ın seni gördüğünü unutuyorsun.

Ahiret için çalışır görünüyorsun ama tüm işlerin ve yönelişin dünyaya. Peygamberimiz (s.a.v.) *"Kul ahireti isteyip dilemediği halde ahiret amelleri ile bezenirse göklerde adı ve soyu anılarak lanet edilir"* buyurmuştur. A münafıklar! Ben hüküm ve ilim yoluyla sizi tanıyorum ama Allah gizlediği için ben de gizliyorum.

Yazık sana! Organların utanmak nedir bilmiyor. Günahlardan ve dış pisliklerden temizlenmediğin halde içinin ve kalbinin temiz olduğunu iddia ediyorsun. Bu iddian doğru değildir. Peki kalbin böyleyse sırrın ne durumdadır? Yaratılana karşı saygılı olmadığın halde Yaratıcıya karşı saygılı olduğun davasındasın. Öğreticin senden hoşnut değil. Çünkü ona saygılı değilsin ve emirlerini kabul etmiyorsun. Köşe minderine kurulmuş, baş köşede oturuyorsun. Tevhidin ayağa kalkıp Hakk'ın önünde duruncaya, varlık yumurtandan çıkıp lütuf kucağına oturuncaya, yakınlık kanadının altına girip ihlas sevgisini buluncaya, müşâhede suyunu içinceye ve bu halde devam edip horoz oluncaya kadar konuşmak sana yasaktır. O zaman tavukların koruyucusu olur, sevginle onları etkiler, gece gündüz insanları uykudan uyandırır, Rablerine kulluk etmelerinin şuuruna erdirirsin.

Bre câhil! Defteri elinden bırak da gel. Önümde baş üstüne dur. Bu ilim defterlerden değil, Allah erlerinin ağzından alınır, laftan değil, hâlden alınır; nefislerini ve insanları kalplerinden silip Allah'la var olanlardan alınır. Bu işin temeli, nefsini ve insanları kalbinden silip Allah'la var olmaktır. Başkalarını kalbinden uzaklaştırmak suretiyle öl sonra Onunla ve Onun için yeniden diril. Allah'ın hizmetçileriyle birlikte ol.

Onlar Allah'ın kapısından hiç ayrılmazlar, bütün işleri Onun emrini yerine getirmek, yasaklarından kaçmak, kaderine uymaktır. Onun kendileri hakkındaki irade ve tasarrufları ile dönüp dururlar. Ne kendileri, ne de başkaları hakkında Onunla çekişmez, kavga etmezler. Az veya çok, yüksek veya alçak hiçbir konuda Ona itiraz etmezler. Allah'a hizmet etmeyi bırakıp da arzularına ulaşma hırsıyla nefsine uşaklık etme.

Allah'ın veli kulları, onlara muhtaç olmadıkları halde insanlardan istemekle mükellef olurlar. Allah bunu velilere, halka olan rahmetinden dolayı ilham eder. Yoksa halktan kendileri için istemezler.

Velinin nefsi huzura ermiş ve artık dünyaya yönelik ne bir dileği, ne de bir arzusu kalmıştır. Sen onun nefsinin, seni ona hizmet etmekten geri durduran, dilekleri ve arzuları konusunda seni yönlendiren kendi bilgisiz nefsine benzediğini sanıyorsun. Senin aklın olsa kendi nefsine hizmet etmeyi hemen bırakır onun Rabbine hizmet etmekle uğraşırdın. Nefsin senin düşmanındır. Senin yapman gereken ona cevap vermeyip susman ve sözlerini duvara vurmandır. Onu bir deliyi dinler gibi dinle. Sözüne, arzularına ve saçmalıklarına dönüp bakma bile. Senin de, onun da helak oluş sebebiniz nefsin sözünü kabul etmenizdir. Senin de, onun da düzelip kurtulma yolunuz nefse karşı gelmektir. Nefis Allah'a boyun eğerse rızkı dört bir yandan bolca gelir. Rabbine karşı gelip, inatlaşırsa bütün rızık yolları kesilir ve sıkıntılar, üzerine salı-

nır. O da helak olur, dünyayı da, ahireti de kaybeder. Yetinmeyi bilen ve boyun eğen nefsin sahibi hizmet görür, her nereye yönelse bir bulanı çıkar. Onun adı "rıza" kökünden türemiştir. Görevi olan farz ibadeti hiç yüksünmeden gönül hoşluğuyla yerine getirir, kalbinde Allah dışında hiçbir şey yoktur, organları da dünyayı ve dünyanın gereksiz mallarını elde etme çabasının verdiği yorgunluktan uzaktır.

A nimet içinde olan! Sana verilen bu nimetlerin şükrünü yerine getir, yoksa senin elinden çekilip alınır. Nimetlerin kanadını, şükürle kısalt ki senin elinden uçup gitmesin. Asıl ölü, dünyada yaşıyor olsa da Rabbinden gaflet eden kimsedir. O, hayatını nefsinin arzularına, hazlarına, saçmalıklarına harcayıp dururken hayatının ona ne gibi bir yararı olabilir ki?! O kimse, görünüşte yaşıyorsa da, mânen ölüdür.

Allahım! Bizi zâtınla diri tut, Senin dışındaki herşeyden vazgeçir.

Ey yaşı ihtiyar ama doğası çocuk olan! Bu çocukluk ne zamana kadar sürecek? Tabiatın dünyanı peşinde koşuyor. Tek kaygın dünya olmuş. Bilmez misin ki kaygın seni düşündüren, kafana takılan şeydir ve sen, ipini kimin eline vermişsen onun kulusun. Senin ipin dünyanın elindeyse sen dünyanın kulusun. İpin ahiretin elindeyse ahiretin kulusun. İpin Hakk'ın elindeyse sen Hakk'ın kulusun. İpin nefsinin elindeyse sen nefsinin kulusun. İpin hevanın elindeyse hevâ ve hevesinin kulusun. İpin insanların elindeyse sen insanların kulusun. İpini kime teslim ettiğine bir bak. Bir kısmınız dünyayı istiyor, küçük sayıda bir topluluk ahireti istiyor. Üç beşiniz de dünya ve ahiretin Rabbi'nin rızasını istiyor. İşte sen saygı ölçüleri içinde onlarla birlikte ol, onlara karşı gelme, onlarla çekişme, eksik fazla yarışma girme ki eksilirsin. Onlara karşı saygısızlık etme ki bitersin.

Akıllı olun. Siz yaptıklarınızla Allah'a düşmanlık ediyorsunuz. Yalnızken ve diğer bütün hâllerinizde samimi olmadığınız sürece yaptıklarınızın ağırlığı bir sinek kanadının ağırlığı kadar bile olmaz. Yok olmayan hazine doğruluk, ihlas, sadece Allah'tan korkmak ve beklemek ve bütün işlerinde Allah'a dönmektir. Gerçek imanı bulmaya bak. Seni o iman, onların arasına katar. Onlardan birini gördüğün zaman kanadını indir, onu kendi haline bırak ve onunla tartışma. Sus ve saygısızlık ederek onu üzme. Kişinin bilmediği konuda susması bilgi demektir, bilmediği şeyi kabul etmesi de İslamdır.

A zayıf inançlı! Ne dünyanı kurtarabilmişsin, ne de ahiretini. Bu, Allah'a karşı saygısızlık etmen ve veli kullarına ve Peygamberlerinin yerini tutan büyük kullarına karşı suçlayıcı bir tutum içine girmenden dolayıdır. Allah peygamberlere ve sıddıklara ne yüklediyse onlara da aynı yükü yüklemiştir, onların amel ve bilgilerini, onlara teslim etmiştir. Onları nefis ve arzularından vazgeçirmiş, kendi zâtıyla var ederek huzurunda ayağa kaldırmıştır. Onların kalplerini kendi zâtı dışındaki herşeyden arındırmış, dünyayı, ahireti ve insanları onların eline vermiştir. Onlara kudretini göstermiş, hükmünü ve ilmini öğretmiştir. Onların *"Güç ve kuvvet yalnız Yüce ve Büyük olan Allah'ın yardımıyladır"* sözleri salih olmuştur. Onlar bu sözlerinde doğru söylemiş, kendi güç

ve kuvvetlerini, insanların kuvvetlerini yok etmiş ve Allah'ın güç ve kudretine tutunmuşlardır. Muaz (r.a.) *"Allahım! Bana benim istediğim şeyi yapmayacaksan bari senin dilediğin şeye karşı bana dayanma gücü ver"* derdi.

Oğlum! Allah'ın hükmüne razı olmak kavga ve gürültü ile dünya malını toplamaktan daha iyidir. Bu hoşnutluğun sıddıkların gönüllerine verdiği tad, bütün arzu ve hazları elde etmekten, dünyaya ve içindeki herşeye sahip olmaktan daha çoktur. Çünkü hoşnutluk bütün durumlarda geçmi güzelleştirir. İnsanlara ilim, amel ve ihlas diliyle konuş. Amelsiz ilim diliyle konuşma. Çünkü bu konuşma ve sana, ne de seni dinleyenlere bir yarar sağlar. Peygamberimiz (s.a.v.) *"İlim amele seslenir. Ama bu seslenişe bir karşılık verirse kalır. Yoksa çeker gider"* buyurmuştur. İlmin bereketi gider, aleyhine delil oluşu kalır. İlmine hayranlık duyulan bir âlim olursun. İlim ağacı senin yanında kalır ama meyvesi gider. Allah'tan huzurunda, bir hal ve makâm sahibi olmayı dile. Böyle bir hal ve makam verirse bunu korumasını ve sahip olduğun bu özelliklerden hiçbirini insanlara göstermekten hoşlanmama duygusu vermesini dile. Şayet seninle Allah arasında olan özel bir hâli, insanlara anlatmak arzusunda olursan bu, senin yok oluşunu hazırlar.

Sakın hâ özel hâllerini, ve amellerini beğenmeyesin. Çünkü kendini beğenmek sahibini yoldan çıkartır ve Allah'ın gözünden düşürür. Sakın ha! İnsanlara karşı güzel söylemek ve onlardan ilgi ve beğeni görmek arzusunda olma. Çünkü bunun sana zararı vardır ama yararı yoktur. İçinde bulunduğun hâli, kalbine danışıp oradan sana Allah tarafından kesin bir emir gelmedikçe bir kelime bile etme. İnsanlara bir ziyafet hazırlamadan onları evine nasıl çağırabilirsin? Bu iş önce bir temel olmasını gerektirir. Bina o temelin üzerine yapılır. Hikmet pınarı kaynayıncaya kadar kalp toprağını kazmaya devam et. Pınar kaynadıktan sonra binayı ihlasla, gayretle ve güzel amellerle yapmaya başlarsın ve böylece köşkün yükselir. Sonra da insanları oraya çağırırsın.

Allahım! Bizim amel cesetlerimizi ihlas ruhunla canlandır. İnsanlar senin kalbinde yerleşik dururken insanlardan uzaklaşıp yalnız kalmanın sana ne faydası olabilir? Hayır! Ne senin, ne de bu yalnızlığının hiçbir değeri yoktur. İnsanlar senin kalbine yerleşmiş dururken senin halvete girmen Allah'la bir yakınlaşma olmaksızın yalnız başına oturman demektir. Hatta bu durumda senin arkadaşların nefsindir, şeytanındır, heves ve arzularındır. Kalbin Allah'a yakınlaşıyor, Ona karşı ısınıyorsa ailenin ve halkın içinde dahi olsan insanlar senin kalbinden uzak demektir. Yakınlık senin kalbine yerleşince varlık duvarların yıkılır, basiret gözün görmeye başlar ve sen Allah'ın lütuflarını ve tasarruflarını görür, sadece Ondan razı olursun. Kim hangi durumda olursa olsun dininin emir ve yasaklarından ayrılmıyor, aşağısını, yukarısını, bulunduğu hâlin ortadan kalkmasını veya devam etmesini dilemiyorsa rıza, uyum gösterme ve kulluk şartı gerçekleşmiş demektir.

Yazık sana! Yalan söyleme. Allah'tan razı olduğunu iddia ediyorsun ama küçücük bir lokma, bir sivrisinek, bir kelime ve onur kırıklığı seni değiştiriveriyor. Yalan söyleme. Ben senin yalanlarını ne dinlerim, ne onlara göre hareket ederim, ne de senin doğruluğunu kabul ederim. İnsanlardan sadece üç beş kişinin kalbine ilham gelir. Bazı kelimeler kalplerine atılır da iyiyi tanır ve bilirler. Onlar sözlerinde Peygamberimize uyan kimseler iken bu nasıl olmaz? Peygamberimize açıktan vahyedilmiştir. Bunların kalplerine ise bâtın yoluyla vahyedilir. Çünkü onlar, emrettiği bütün konularda O'nun mirasçılarıdır. Sen de Peygamberimize böyle uymak istiyorsan ölümü çokça an. Çünkü ölümü anmak nefsine, arzularına ve şeytanına karşı sana yardım eder ve dünyadan uzaklaşmanı kolaylaştırır. Ölümden ibret almayan kimseye öğüt vermenin hiçbir yolu yoktur. Peygamberimiz (s.a.v.) *"Kişiye öğüt verici olarak ölüm yeter"* buyurmuştur.

İstesen de, istemesen de kısmetin sana eninde sonunda gelecektir. İstemez ve yüz çevirirsen büyüklüğünden bir şey kaybetmeden kısmetini bulursun. İstekli olursan yine kısmetini bulursun ama büyüklüğünü kaybedersin. Münafık, insanların yanındayken Allah'tan utanıyor gibi gözükür, yalnız kaldığında ise yüzsüzleşir.

Yazık sana! İmanın ve Allah'ın sana yakın olduğuna, seni gözetlediğine ve gördüğüne inancın sağlam olsa Ondan utanırdın. Ben size doğruları konuşurum, hiç de korkmam, sizden bir şey de beklemem. Siz ve yeryüzünde yaşayanlar hepiniz benim için bir sinek ve toz yerindesiniz. Ben yararı da, zararı da sizden değil, Allah'tan bilirim. Köleler ve hükümdarlar bence birdir. Nefislerinizin ve diğer insanların yaptığı yanlışlıkları, heva ve hevesle, nefsinizle ve tabiatınızla değil, dininizin isteği ile inkâr edin. Dinin susup açıklama yapmadığı konularda susarak, konuştuğu konularda ise konuşarak dine uyun.

Oğlum! Başkalarına nefsinle, heva ve hevesinle değil, inancınla karşı çık. Karşı çıkan, inançtır; ortadan kaldıran, yakîndir; yardım edense Allah'tır (c.c.), sana yardım eder ve seninle övünür. Allah (c.c.) *"Allah size destek çıkarsa sizi yenecek hiçbir güç yoktur"*[82] başka bir ayette ise *"Siz Allah'a destek çıkarsanız Allah da size destek çıkar ve ayaklarınızı sağlamlaştırır"* buyurmuştur. Allah adına gayret göstererek dince hoş olmayan bir işe karşı tavrını koyarsan Allah onu ortadan kaldırmada sana yardımcı olur, kötü iş yapanlara karşı senin bileğini güçlü yapar ve onları senin önünde alçaltır. Nefsine, heva ve hevesine, şeytanına ve yaratılış tabiatına uyarak karşı çıkacak olursan Allah seni kendi haline bırakır ve kötülüğü işleyenlere karşı yardım etmez, sen de onu ortadan kaldıramazsın. Kötülüğe karşı gelen güç, imandır ama inandığı için değil de başka gerekçelerle karşı çıkanlar, gerçek mânâda karşı gelmiş olmazlar. Koyduğun tavır insanlar için değil, Allah için, nefsin için değil, Allah'ın dini için, senin için değil, Onun için olmalıdır. Heva ve hevesini bir yana koy da yaptığın işlerde ihlaslı olmaya

82. Muhammed / 7

bak. Ölüm seni gözetlemekte. Senin de ölüm köprüsünden geçmen kaçınılmazdır. Seni rezil eden şu hırsı bırak artık. Sana ait olan mutlaka gelip seni bulacaktır. Başkasına ait olan ise asla sana gelmez. Şu halde gel Allah'la meşgul ol da gerek sana, gerek başkalarına ait olan şeyleri arayıp durma. Allah (c.c.) Peygamberine (s.a.v.) *"Dünya hayatının süsü olarak insanları sınamak için çift çift hizmete sunduğumuz şeylere gözünü dikme sakın"* buyuruyor. Ârif kula en ağır gelen şey insanlarla oturmak ve konuşmaktır. Bundan dolayı ârif bin kul çıkar da bunların içinden sadece birisi konuşur. O da peygamberlerin gücüne muhtaçtır. Çeşit çeşit insanın arasında oturmak isterken ve insanların kimi düşünceli, kimi düşüncesiz iken peygamberlerin gücüne nasıl muhtaç olmayabilir ki? Müminlerle ve münafıklarla oturur, büyük bir mücadele içindedir, istemediği şeylere katlanır. Buna rağmen nefsine, heva ve hevesine, kendi istek ve arzularına uyarak konuşmaz. O, konuşmaya mecbur bırakılmıştır. Bundan dolayı mutlaka yardım görecektir. Allah'ı tanımak istersen zarar ve yarar konularında insanlara biçtiğin gücü kalbinden at. Çünkü sen Allah'ı ancak böyle tanıyabilirsin.

Yazık sana! Dünya elde ya da cepte olabilir. Güzel bir düşünceye bağlı olarak dünya malı toplanabilir. Fakat dünya sevgisi kalbe girmemelidir. Kalbin kapısında durabilir ama kapıdan içeri alınması olmaz.

Senin hiçbir değerin yoktur. Bu kul, kendinden ve insanlardan büsbütün geçince yok olup silinmiştir. Sıkıntılarla karşılaştığında hiçbir değişiklik göstermez. Allah'ın emri geldiğinde ise var olur ve hemen emri yerine getirir, yasağı geldiğinde de yasak edilen şeyden hemen geri çekilir. Hiçbir şeyi dilemez ve hiçbir şeye karşı hırslı olmaz. Tekvîni (Allah'ın var etme sıfatını) kalbine gönderir ve bütün nesnelerdeki değişiklikleri Ona bırakır.

A hainler! Bilmek ve bildiğini uygulamak konusunda siz neredesiniz, onlar neredeler?

Allah'ın ve Peygamberinin düşmanları! Ey Allah'ın kullarının yolunu kesenler! Siz apaçık bir haksızlık ve münafıklık içindesiniz.

A bilge geçinenler, dünyayı güya kalbinden silmiş olanlar! Bu ikiyüzlülük ne zamana kadar sürecek? Hükümdarlar ve yetki sahiplerinden dünya malını ve zevklerini almak için daha ne kadar ikiyüzlülük edeceksiniz? Siz ve hükümdarların çoğu bu zamanda Allah'ın malına karşı hainlik, kullarına karşı haksızlık içindesiniz.

Allahım! İki yüzlülerin gücünü kır ve onları kıskıvrak yakala ya da doğru yola dönmelerini sağla. Haksızlık yapanların da kökünü kurut ve yeryüzünü onlardan temizle ya da onları düzelt. Amin.

Abdülkâdir Geylânî (r.a.) şöyle sohbet etti:

Ey hükümdarlar! Ey köleler! Ey haksızlık edenler! Ey âdiller! Ey ikiyüzlüler! Ey ahiret sonsuza dek kalıcı iken dünyada bir süreliğine ihlaslı davrananlar! Gayret ederek ve dünyayı kalbinizden silerek Allah'ın dışındaki herşeyden ayrılın. Kalbinizi Rabbiniz dışındaki herşeyden arındırın. Herhangi bir şeyin sizi avlayıp Efendinizden alıkoymasından ya da durdurmasından sakının. Kısmetiniz gelince onu, emir eliyle, kadere uyma yoluyla alırsınız. Ayrıca istekte bulunmanıza gerek yoktur. Dünya sevgisini kalpten silmeniz süreklilik kazanınca bedeni etkiler, kalbe bir üzüntü, bünyeye de bir zayıflık verir. Bu üzüntü ve zayıflık gerçekleşince Allah'tan çözüm yolu gelir de Onunla sevinir ve Onu tanırsınız. Böylece kaygı ve üzüntü çekip gider. İnançlı kimsenin kalbi insanlardan, aileden, maldan ve çocuktan bütünüyle kopuktur. Kalbi hükümdarın elçisinin gelmesini beklerken o ailesiyle uğraşıyor gibi görünür. Şehrin kapısına varmış, ailesine veda etmiş, aralarında oturmaktadır. İnançlı kimse her an veda etmiş durumda bekler. İnsanlarla vedalaşmış, aralarında oturmaktadır. Dışı insanlarla, içi ise Allah'la beraberdir. Tevhid insanın kalbine yerleşince ameli görünüş açısından sağlamlaşır. Çünkü bu durumda içinle dışın, zenginliğinle fakirliğin, insanların teveccüh göstermesi ile yüz çevirmeleri, övgüleri ile yergileri arasında fark kalmaz. Kalbin bütün genişliğine rağmen bunları içine alamayacak kadar daralmış ve Allah'la, Allah'ın zikriyle ve arzusuyla dolu iken nasıl olur da bunları kalbinden çıkartmazsın? İşte o zaman orada bütün yetki Hak olan Allah'a aittir. Gerçekten sevmeye başlarsın, öğretici ve hikmet sahibi olur hakem kılınırsın. Saygılı olur, saygı görürsün ve insanlara muhtaç bırakılmazsın.

A câhil! Bilgisizliğinden şunu anla ki sen öğrenmeyi bıraktın ve başkalarına öğretmekle oyalandın. Boş yere yorulma. Senden hiçbir şey olmaz ve kimse senin elinde kurtuluş bulmaz. Çünkü nefsine öğreticilik yapamayan bir kimse nasıl başkalarının öğreticisi olabilir?

Ey cemaat! Allah'ın gücünü hafife almayın. Yoksa inkâr edenlere katılırsınız. Hükmü uygulayınız ki bildiğinizi de uygulayabilesiniz. Lâyık şekilde amel ederseniz Allah'ın kudretini görürsünüz. İşte o zaman tekvin yetkisini sizin kalplerinize ve sırlarınıza verir. Kalbinle Allah arasında hiçbir perde kalmayınca Allah tekvin yetkisini sana verir, seni sır hazinelerinden haberdar eder, lütuf sofrasından yedirir, yakınlık şarabından içirir ve seni yakınlık sofrasına oturtur. Bütün bunlar Kitabı ve sünneti bilmenin meyveleridir. Kitap ve sünnetle amel et ve onların yolundan çıkma. İlmin sahibi olan Allah gelip seni yanına alıncaya kadar böyle devam et.

Hikmet öğreticisi, senin hikmet dersinde başarılı olduğuna şahitlik ederse seni ilim dersine yükseltir. Onu da gerektiği gibi öğrendiğin zaman kalbin ve mânân Peygamber'in yanına dikilir. Peygamber (s.a.v.) onların elinden tutar ve hükümdarın huzuruna sokar ve onlara şöyle der: *"İşte siz ve Rabbiniz başbaşasınız"*.

ELLİ İKİNCİ SOHBET

Abdülkâdir Geylânî (r.a.) 545 yılının Ramazan ayında
medresede şöyle sohbet etti:

Allah'a kaçın. İnsanlardan, dünyadan ve Allah dışındaki herşeyden uzaklaşın. Kalplerinizle Ona yönelin. Allah (c.c.) *"İyi biliniz ki bütün işler Allah'a döner"*[83] buyuruyor.

Oğlum! İnsanlara kalacakları (beka) gözüyle değil, yok olup gidecekleri (fena) gözüyle bak. Onlara yarar ve zarar vericiler olarak değil, âcizler ve zelliler olarak bak. Allah'ı tevhid et, Ona güven ve çoktan bitirmiş ve son sözü söylemiş olduğu işlerde boşuna didinip durma. Dünyanın ve dünyadaki göz önünde olan bütün varlıkların işlerini Allah çoktan bitirmiş, kararını vermiştir. İnsanlar ve debelenip durdukları bütün işlerin hakkındaki karar da çoktan verilmiştir.

Gerçek iman sahibi, sebeplerden kendini soyutlayabilirse bunlardan hiçbiri ile uğraşmaz. O, kendi durumunu diğer herkesten daha iyi bilir. Sebepler ve bakmakla yükümlü olduğu kimseler hakkında ona yardım edilir, onlardan göreceği sıkıntılara göğüs germek için güçlendirilir. Onun kalbi her halükarda Rabbi dışındaki herşeyden uzaktır. Hiçbir zaman kendi varlığı ile ilgilenmez. Allah'ın herhangi bir şe-

83. Şura / 53

yi değiştirmesini de istemez. Çünkü bilir ki hükmü çoktan verilmiş olan şey değişmez. Kısmet işi çoktan bitirilmiştir, ne eksilir, ne de artar. Bundan dolayı o, kısmetinin artmasını ve eksilmesini dilemez. Ne kısmetinin ileri bir zamana ertelenmesini, ne de vaktinden önce verilmesini ister. Çünkü kısmetin, geleceği kesin, değişmez ve belli bir zaman olduğunu bilir. İnsanların akıllıları işte böyleleridir. Kısmetlerinin artmasını, eksilmesini, hemen gönderilmesini ya da geciktirilmesini isteyenler ise delillerdir. Allah'tan razı olan kimse kendi ile ve başkaları ile ilgili bütün durumlarda Ona uyar. O, Allah'ı sevmiş, Allah da kendini Ona tanıtmış, ömrünün geriye kalanında, dilediği yolda onu kendine yoldaş edinmiştir. Onu başarıya ulaştırır, zâtına yaklaştırır ve şaşırıp darmadağın olduğu zaman ona, Musâ'ya (a.s.) dediği gibi, *"Ben senin Rabbinim"* der.

Musâ'ya (s.a.v.) bu sözü açıktan söylemiştir. Zâtını tanıyan bu ârif kulunun kalbine de gizlice (bâtın yoluyla) söyler. Ona rahmet etmek ve lütufta bulunmak için, Peygamberinin hatırına bu sözünü ona işittirir. Peygamberlerin mucizeleri açıktır, velilerin kerametleri ise gizlidir. Onlar peygamberlerin mirasçılarıdır. Allah'ın dinini ayakta tutar, insan ve cin şeytanlarından korurlar.

Sen ne Allah'ı, ne peygamberlerini, ne de bu büyük insanları biliyorsun. A münafik! Sen bu büyük insanların hangi yol üzerinde olduklarını, ne cevhere sahip olduklarını nereden bilirsin? Kur'an okuyorsun ama ne okuduğunu bilmiyorsun. Bir şeyler yapıyorsun ama ne yaptığını bilmiyorsun. Senin bu durumun ahiretten bütünüyle uzak bir dünya hayatından başka bir şey değildir. Bütün bu yaptıklarından sonra kalkıp onlara satışıyorsun. Akıllı ve saygılı ol, bu yoldan dön ve sus. Sen ne Allah, ne de peygamberleri, ne de velileri hakkında hiçbir şey bilmiyorsun. Onun hakkında ve yarattığı kulları hakkında ne bildiğini bile bilmiyorsun. Tevbe et, daima sus, öleceğini ve kabre taşınacağını düşün ki ne bildiğini bilesin. Sen Allah'la birlikte hareket et ki sana dünyanı ve ahiretini aydınlatacak bir ışık versin. Size söylediğim şeyleri kabul edin ve yapmak için gayret gösterin, yazgıya tutunup onu bahane etmeyi de bırakın. Çünkü bu, sadece bir kuruntudur, tembellerin dayanağıdır. Yazgıdan bize ne. Biz kuşağımızı kuşanır, gayret eder, çalışırız. "O şöyle dedi, biz böyle dedik" "bu niye böyle oldu" "şu nasıl böyle oldu" gibi şeyler konuşmaktan uzak dururuz. Allah'ın ilmi alanına girmeyiz, sadece gayret gösteririz. O da dilediğini yapar. Allah (c.c.) *"O yaptığından sorguya çekilmez. İnsanlar ise sorguya çekilecektir"* buyuruyor.

İşin sonuna geldiğinde Allah senin kalbini Kendine yaklaştırır. Böylece yerin iyice sağlamlaşır. Kalbinden dünyayı siler ve onu ahirete isteklendirir. İşte o zaman adının Allah'a yakınlık makamının kapısında "Falanca oğlu falanca Allah'ın azatlılarındandır" diye yazılı olduğunu görürsün. Artık bu, hiçbir değişikliğe uğramaz, eksilmez ve artmaz. İşte o zaman Rabbine ettiğin şükür ve Allah'ın huzurunda yaptığın hayırlar artar. Buna rağmen korkuyu da kalbinin elinden bırakmaz, Allah'ın kudretini gör-

mezlikten gelmezsin. Allah'ın, *"Allah dilediği şeyi siler, dilediğini yazar. Ana kitap (levh-i mahfuz) Onun katındadır"*[84] buyruğunu ve *"O, yaptığından sorguya çekilmez, insanlar ise sorguya çekilecektir"* buyruğunu bir oku.

Orada yazılı olana güvenme sakın. Çünkü onu yazan onu silmeye de kâdirdir. Onu yapan yıkmaya da kâdirdir. Daima kulluk, korku, ve sakınma ayakların üzerinde dur. Ölüm gelip çatıncaya ve dünyadan ahirete güvenli bir şekilde geçinceye kadar böyle devam et. Ahirete geçtikten sonra artık değişiklikten güvende olursun.

A bilgisizliği ve ikiyüzlülüğü ile, dünya tutkusu ile aramıza karışanlar! Ey haram yiyiciler! Kalbinizin aydınlığa ermesini, sırrınızın safâ bulmasını ve hikmetli sözler söylemeyi nasıl ümit edebiliyorsunuz?!

Allah dostları, ancak zorunlu kaldıkları zaman konuşurlar, uykuları suda boğulan kimselerin uykusu gibidir. Yemeleri hastaların yemesine benzer. Ecel vakti gelinceye kadar onlar böyle devam ederler. Onlar Allah'ın, haklarında *"Allah'a karşı gelmezler ve kendilerine emredileni yerine getirirler"* buyurduğu meleklere benzemişlerdir. Onlara benzemiş ve onları geçmişlerdir. Çünkü melekler onların hizmetçileridir, dünyada ve ahirette onların önünde perde taşırlar.

Ey cemaat! Sözlerim sizin durumunuzu anlatmaya yetmediyse beni inanarak ve doğrulayarak dinlemeye devam edin. Sözlerim kalplerinizedir. Bundan dolayı beni kalplerinizle ve sırlarınızla dinleyin. Dinleyin ki içiniz ve dışınız rahatlasın, nefislerinizin, heva ve heveslerinizin direnci kırılsın, arzularınızın ateşi sönsün. Sizin için en kötü şey dünya tutkunuzu arttıran, fakirliği size sevimsiz kılan ve sizi tehlikeler yumağına düşüren arzularınızdır.

Büyüklerden biri *"Takvanın özü, kalbinde taşıdığın herşeyi bir tabağa koyup, çarşıda dolaştırman ve tabağın içinde taşıdığın hiçbir şeyden utanç duymamandır"* demiştir.

Ey câhil! Allah'tan korkmadığın yetmiyormuş gibi sana birisi "Allah'tan kork" dediği zaman kızıyorsun. Sana söylenen doğruları hafife alıyorsun. Sonra birisi çıkıp seni eleştirdiği zaman kızıp hışmını ondan alıyorsun.

Müminlerin Emîri Ömer b. Hattab *"Allah'tan korkan kimsenin kızgınlık ateşi hiç sönmez"* demiştir. Allah (c.c.) bir buyruğunda *"Siz bana itaat edip dediklerimi yaptığınız zaman sizi seviyordum. Ne zaman ki bana karşı geldiniz size kızdım"* demiştir.

Allah (c.c.) sizi, size muhtaç olduğu için değil, rahmet ettiği için sever. O, seni kendisi için değil, senin iyiliğin için sever. Senin Ona kulluk etmeni, senin menfaatin için ister. Senin yapman gereken şey, seni kendisi için sevenden yüz çevirip, seni senin için sevene yönelmek ve Onunla meşgul olmaktır.

---

84. Ra'd / 39

Gerçek iman sahibi, herşeyi unutmuş, sadece Rabbini hatırında tutmuştur. Böylece Ona yaklaşmış, Onunla hayat bulmuş, tevekkülü sağlam olmuştur. Allah da onun dünya ve ahiret kaygılarını gidermiştir. Gerçek iman sahibinin, tevekkülü ve Allah'ı tevhidi sağlam olunca Allah ona İbrahim'e davrandığı gibi davranır. Ona ismini değil, mânâsını ve hâlini bahşeder. Onu kendi katından yedirir, kendi katından içirir ve evinin aralığına yerleştirir. Bizzat kendi makamını vermez. İşte o zaman görünüş açısından değilse de, mânâ açısından nesebi Allah'a ait olur.

Hiç utanmıyor musun? Hırsın seni zâlimlere uşaklık etmeye ve haram lokma yemeye sürüklemiş. Ne zamana kadar haram lokma yemeye ve şu hükümdarlara uşaklık etmeye devam edeceksin? Onların hükümdarlığı pek yakında son bulacak ve hükümdarlığı sonsuza dek sürecek olan Allah'a uşaklık etmeyi üstleneceksin. Akıllı ol da dünyadan az bir mal ile yetinmesini bil ki ahiretten bolca mükâfatlar bulasın. Kısmetlerini zühd eliyle alasın, Efendinin kapısında kısmetini, Onun kudret eliyle alasın. Dünya ile birlikte ve dünya eliyle değil, sultanların kapısında tabiatının, heva ve hevesinin, şeytanın ve kalabalıkların arkadaşlığı ile de değil. Kalbin, Rabbinin kapısında iken dünyayı alırsan melekler ve peygamberlerin ruhları etrafını çepeçevre kuşatır. Şu iki durum birbirinden ne kadar da uzaktır!

O yüce kullar akıllı oldukları için *"Biz dünyadaki kısmetlerimizi ne yolda, ne evlerimizde yeriz. Ancak ve ancak Onun yanında yeriz"* demişlerdir. Dünya tutkusunu kalplerinden silenler (zâhidler) cennette yerler. Ârif kullar ise kendileri dünyada oldukları hâlde Allah'ın huzurunda yerler. Allah'ı candan sevenler (muhibler) ise ne dünyada, ne de ahirette yerler. Onların yiyeceği, içeceği Rablerine yakın olmak ve Onunla gönül bağı kurmaktır, bakışları hep Onadır. Onlar ahiret karşılığında dünyayı satıp elerinden çıkarmışlar, sonra da Rablerine, dünyanın ve ahiretin Rabbine yakın olmaya karşılık ahireti satmışlardır. Allah sevgisinde samimi olanlar dünyayı da, ahireti de satmışlardır. Onlar dünyayı ve ahireti Onun rızası karşılığında satmışlar ve sadece onu istemişlerdir. Alışveriş sona erince Allah'ın cömertliği baskın gelmiş, dünyayı ve ahireti onlara yeniden bağışlamış ve alıp yararlanmalarını istemiştir. Onlar da tok olmalarına, dünya ve ahirete hiçbir ihtiyaçları olmamasına rağmen sırf O emretti diye geri almışlardır. Bunu sırf, kadere uymak ve saygılı olmak için yapmışlar, "(Allahım!) Sen bizim neyi istediğimizi pek ala bilirsin" diyerek alıp kabul etmişlerdir. "Sadece senden razı olduğumuzu, açlığa, susuzluğa, çıplaklığa, zillete ve Senin kapının önüne atılmaya razı olduğumuzu pek ala bilirsin" demişler, nefisleriyle de Allah'la tatmin olmak, huzur bulmak hususunda anlaşmaya varmışlardır. İşte o zaman Allah (c.c.) onlara rahmet gözüyle bakmış, onları zillet içindeyken yüceltmiş, fakir iken zenginleştirmiş, dünyada ve ahirette Onlara yakınlığını ihsan etmiştir.

Gerçek iman sahibi, dünyaya ilgi göstermez ve bu ilgisizliği onun içinin kirini, pasını ve pisliğini giderir. Bunun ardından ahiret gelir ve kalbi, ona ısınır sonra Allah'ın

gayret eli gelir ve ahireti onun kalbinden siler ve ahiretin Allah'a yaklaşmaya engel olduğunu ona öğretir. İşte o zaman o, yaratılmış herşeyle oyalanmayı bırakarak dinin emirlerine uyar, kendisiyle diğer insanlar arasında ortak olan sınırlarını korur. Basiret gözleri açılır, kendi kusurlarını da, insanların kusurlarını da görmeye başlar. Artık Rabbinden başka kimseye kalbi ısınmaz, Ondan başkasını duymaz ve düşünmez olur, Allah'ın dışındakilerin vaatlerine kanmaz, tehditlerinden korkmaz. Onun dışındakilerle oyalanmayı büsbütün bırakır ve hep Onunla meşgul olur. Bunu başarabilirse hiçbir gözün görmediği, hiçbir kulağın işitmediği ve hiçbir insanın aklına gelmeyecek mükâfatlara erer.

Oğlum! Kendi benliğinle uğraş. Önce kendine sonra başkalarına faydalı ol. Kendini yakıp başkalarını aydınlatan mum gibi olma. Kendi aklına, heva ve hevesine, benliğine uyarak bir işe girişme. Allah seni bir iş için dilediğinde seni ona hazırlar. Senin insanlara yararlı işler yapmanı dilerse seni onların içine geri gönderir, sana dayanıklılık, insanların yanlış davranışlarını görmezlikten gelme ve verdikleri sıkıntılara göğüs germe gücü verir. Kalbini insanlar için genişletir, gönlünü açar ve kalbine hikmet koyar. İçini görür ve sırrınla gizlice konuşur. İşte o zaman sen varlığını kaybedersin. Artık sadece O vardır. Allah'ın *"Ey Davut! Seni yeryüzünde halife yaptık"* buyruğunu hiç duymadın mı? "Seni halife kıldık" sözünün ne demek olduğunu bir düşün. "Sen kendini halife yaptın" buyrulmuyor.

Allah dostlarının irade ve tercihleri yoktur. Onlar sırf Allah'ın emrinin, tasarrufunun, kararının ve iradesinin güdümündedirler.

A dosdoğru yoldan sapan! Hiçbir şeyi kendine bahane etme, çünkü bahanen yok. Ana yol gözün önünde, helâl ve haram meydandadır. Sen Allah'a karşı ne kadar yüzsüzlük ediyorsun! Allah'tan ne kadar az korkuyor ve Onun seni görmesini ne kadar küçümsüyorsun! Peygamberimiz (s.a.v.) *"Allah'ı görüyormuş gibi, Ondan kork. Her ne kadar sen Onu görmüyorsan da O seni görüyor"* buyurmuştur.

Kalbi uyanık olanlar Allah'ı kalpleriyle gördüler de kalplerinin dağınıklığı gitti ve eriyip tek bir parça oldu. Allah'la aralarındaki perdeler birer birer düştü, binalar yıkıldı ama mânâlar kaldı. İlişkiler paramparça oldu, sahte tanrılar görevden alındı. Geriye sadece Allah (c.c.) kaldı. Onlar bu mertebeye yükselinceye kadar ne konuşurlar, ne hareket ederler, ne de sevinirler. Bunu başardıkları zaman haklarında verilen karar tamamlanmış olur. Öncelikle dünyaya esirlikten ve kulluktan, sonra da Allah dışındaki herşeyden uzaklaşırlar. Ona karşı davranışlarında ve Onun evinde hep imtihan olurlar. Bu imtihanın amacı da Allah'ın, onların nasıl davranacaklarını görmek istemesidir.

Sır hükümdardır, kalp onun veziridir, benlik, dil ve diğer organlar da kalp ve sırrın uşaklarıdır. Sır, suyu Hakk'ın denizinden alır, kalp sırdan alır, huzura eren (mut-

main) nefis suyunu kalpten alır, dil suyunu nefisten alır, organlar da dilden alır. Dil düzgün olup güzel şeyler konuştuğu zaman kalp düzelir. Dil bozuk olduğu zaman ise kalp bozulur. Dilin, takva gemine ve saçmasapan ve tutarsız şeyler söylemekten vazgeçmeye muhtaçtır. Böyle devam edersen dilinin düzgünlüğü ve akıcılığı kalbin düzgünlüğüne yol açar. Bu gerçekleşince kalp aydınlanır ve aydınlığı dile ve diğer organlara akseder. İşte o zaman dil konuşmaya başlar. Kul Allah'a yakın iken dili, duası, zikri yoktur. Dua, zikir ve konuşma Allah'a uzaklık durumunda söz konusudur. Allah'a yakınlık durumunda ise sükût, sönüklük ve sadece bakışla yetinip ondan yararlanmak vardır.

Allahım! Bizi dünyada kalp gözüyle, ahirette, baş gözüyle Seni görenlerden eyle. Bize dünyada ve ahirette güzellik ver ve bizi ateş azabından koru.

ELLİ ÜÇÜNCÜ SOHBET

Abdülkâdir Geylânî (r.a.) 17 Ramazan 545 tarihinde
Salı günü medresede şöyle sohbet etti:

Herkesin ve özellikle de kuru iddia sahiplerinin sıkıntılarla imtihana tabi tutulması gereklidir. İmtihana tabi tutulma olmasa insanların çoğu veli olduğunu iddia ederdi. Bu sebeple sûfîlerden biri *"Sıkıntı veliliğin peşine takılmıştır ki her önüne gelen velilik iddiasında bulunmasın"* demiştir. Bir kimsenin veliliğinin işaretlerinden biri de insanlardan gördüğü sıkıntılara katlanmak ve onları affetmektir. Veliler insanlardan gördükleri kötü davranışları görmezden, duyduklarını duymazdan gelirler. Kendi onurlarını onlara bağışlamışlardır. Bir şeyi sevmen seni kör ve sağır eder. Onlar Allah'ı sevmiş, başkalarını görmez ve duymaz olmuşlardır. İnsanlara güzel sözle ve yumuşaklıkla karşılık verir, hatalarını görmezden gelirler. Bazen de Allah adına kıskançlık ederek ve kızdığı konularda Allah'a uyarak kızarlar. Onlar doktordurlar, her derdin bir devası olduğunu bilirler. Doktorlar bütün hastaları aynı ilaçla iyileştirmezler. Onlar kalpleri ve mânâları yönünden mağara arkadaşları (ashâb-ı kehf) gibidir. Onları Cebrail (a.s.) sağa ve sola döndürürdü, bunları ise kudret, rahmet ve lütuf eli döndürür. Sevgi eli onların kalplerini evirip çevirir ve onları halden hale koyar. Onların dünyaları, dünya tutkunlarına, ahiretleri ahiret tutkunlarına aittir. Onlara ait olan tek şey ise Rableridir. Onlar hiçbir şeyde cimrilik etmezler. Onlardan sahip oldukları dünya malı istense verirler, ahiret sevabı istense onu da verirler. Sahip oldukları malları fakirle-

re, ahiret sevabını da ahireti elde etmek için yeterli çaba göstermeyenlere verirler. Yaratılmış olanı yaratılmış olanlar için, Yaratanı ise kendileri için ayırırlar. Kabuğu bağışlarlar. Çünkü Allah dışındaki herşey bir kabuktan ibarettir. Allah'ı aramak ve Ona yaklaşmayı istemek ise özdür, kabuğun içidir.

Sûfîlerden birisi *"Günahkâr kimsenin yüzüne ancak ârifler güler"* demiştir. Evet, ona emreder, yasaklar koyar ve sıkıntılarına katlanır. Buna ancak ârif kullar tahammül edebilir. Dünyadan ilgisini kesen kimseler (zâhidler), kulluk edenler (âbidler) ve Allah'a ermeyi dileyenler (müridler) buna katlanamazlar. O ârif kullar, rahmet, tevbe ve özür makamı iken günahkârlara nasıl acımasınlar?! Ârif kul, Allah'ın ahlakını yansıtır. Bundan dolayı günahkârları şeytanın, benliğin ve doğanın elinden kurtarmaya çalışır.

Biriniz çocuğunun, bir kâfirin eline esir düştüğünü görse onu kurtarmaya çalışmaz mı? İşte ârif kul da böyledir. İnsanlar onun çocukları yerindedir. Onlara hikmet diliyle konuşur, sonra Allah'ın ilminden haberdar olduğu için onlara acır ve Allah'ın onlar üzerindeki tasarruflarını görür. Kaza ve kaderlerin hikmet ve ilim kapısından dışarı çıkmasını bekler. Fakat bunu saklar ve insanlara emir ve yasaklardan ibaret olan hüküm diliyle konuşur, sır demek olan gerçek bilgi dilini kullanmaz.

Allah peygamberler göndermiş, kitaplar indirmiş, onları uyarmış ve sakındırmıştır. Bunu yapmasının sebebi insanlara herhangi bir bahane bırakmamaktır. Allah'ın onlar hakkındaki bilgisine müdahale ve itiraz edilemez. Hükümde vur kaç vardır, ilimde ise sebat vardır. Hem senin için, hem de diğerleri için ortak bir hükme gerek vardır. Seninse özel bir bilgiye ihtiyacın var. Biriniz zâhir ilmiyle amel edince Peygamber (s.a.v.) onu bâtın ilmiyle besler, kuşun yavrusunu beslediği gibi, O da (s.a.v.) onu bâtın hükümleriyle doyurur. Ona böyle davranmasının sebebi onun, zâhir ilmiyle yani dinin bütün insanlara yönelik emir ve yasaklarıyla amel etmesidir.

İnsanoğlu düzgün olunca onun gibi düzgün başka bir şey yoktur. Arı ve duru olunca onun gibi durusu yoktur. Yakın oldu mu onun gibi yakını yoktur. Bilgisiz kimse beden gözüyle, akıl sahibi olan akıl gözüyle, ârif kul da kalp gözüyle sarrafın bakışı gibi bakar. İnsanlar onu yutar da bütünüyle onda kaybolurlar. Onun yanında Allah'tan başka hiçbir şey kalmaz, işte o zaman *"Evvel de, Âhir de, Zâhir de, Bâtın da O'dur"* der. Evveli de, âhiri de, zâhiri de, bâtını da, görünüşü de, mânâsı da Hak oluverir. Ona göre Hak'tan başka hiçbir şey yoktur. İşte o zaman sevgisini dünya ve ahirette devam ettirir ve bütün durumlarında Ona uyar. Onun rızasını, başkalarının öfkesini tercih eder. Allah yolunda kimsenin kınamasına aldırış etmez. Nitekim sûfîlerden birisi *"İnsanlar hakkında Allah'a uy ama Allah hakkında insanlara uyma"* demiştir. Kırılan kırılmış, onarılan onarılmıştır. Şeytanın, heva ve hevesin, tabiatın ve kötü arkadaşların senin düşmanlarındır. Onlardan uzak dur ki seni yokluğa sürüklemesinler. İlim öğ-

ren ki onlara karşı nasıl düşmanlık edeceğini ve onlardan nasıl sakınacağını, sonra da Rabbine nasıl kulluk edeceğini bilesin. Bilgisiz insanın yaptığı kulluk kabul edilmez.

Peygamberimiz (s.a.v.) *"Allah'a bilgisizlik içinde kulluk eden kimsenin bozduğu düzelttiğinden çok olur"* buyurmuştur.

Bilgisiz insanın yaptığı kulluk hiçbir şeye karşılık gelmez. O, bütünüyle bir bozukluk ve karanlık içindedir. Bilgi de ancak amel edildiği zaman fayda verir. Amel bile ihlas ve samimiyet olmadan bir sonuç vermez. İhlassızca yapılan amellerin bir yararı olmaz ve bunlar yapan kimseden kabul edilmez. Bilip de uygulamadığın zaman bu bilgin senin aleyhine bir delil olur. Peygamberimiz (s.a.v.) *"Bilgisiz kimse bir kere, bilen kimse ise yedi kere azap görür"* buyurmuştur. Bilgisiz "Neden öğrenmedin" diye azap görürken, bilen kimse "Bildiğini neden uygulamadın" diye azap görecektir.

Öğren, öğrendiğini uygula ve başkalarına öğret. Çünkü sana bütün hayırları getiren, bu üçünün birleşmesidir. İlimden bir konuyu öğrenip başkalarına öğrettiğin zaman iki sevabın olur; bilmenin sevabı, öğretmenin sevabı. Dünya karanlıktır. Bilgi ise bu karanlık içinde bir ışıktır. Bilgisi olmayan kimse bu karanlığın içerisinde bocalar durur ve bozduğu düzelttiğinden çok olur.

Ey bildiğini iddia eden kimse! Nefsinin, doğanın ve şeytanının elinden bir şey alma. Varlığının elinden de alma. Gösteriş ve ikiyüzlülüğünle de bir şey alma. Senin zâhidliğin dışında, tutkun ise içindedir. Bu, anlamsız bir zâhidliktir. Sen bu yaptığından dolayı cezalandırılacaksın. Allah'ı kandırmaya çalışıyorsun, halbuki O, senin yalnızken yaptıklarını da, insanlar içinde yaptıklarını da, gönlünden geçirdiklerini de bilir. Onun katında, yalnızlık, insanlarla beraberlik ve gizlilik diye bir şey yoktur. "Eyvah, rezil oldum. Allah gecemde, gündüzümde yapmış olduğum herşeyi görür, onlardan haberdar olurmuş da ben hiç utanmazmışım" de. Allah'a karşı yapmış olduğun yüzsüzlükten vazgeç, farzları yerine getirerek, yasaklardan uzak durarak Ona yaklaş. Gizli, açık bütün günahları bırak ve iyilikler yap. Onun kapısına ancak böyle yaklaşır ve Ona yakın olursun. O seni sever, insanlara da sevdirir. Önce seni sadece kendisi sever sonra da bu sevgiyi insanlara taşır. Allah ve melekleri seni sevince inkâr edenler ve münafıklar dışında bütün insanlar seni sever. Onlar ise seni sevmek konusunda Allah'a uymazlar. Gönlünde iman taşıyan herkes gerçek iman sahiplerini sever, içinde nifak barındıranlar ise ona kin besler. İnkarcıların, münafıkların, şeytan ve iblislerin kin beslemesine aldırış etmemelidir. Münafıklar ve inkârcılar insanların şeytanlarıdır. Allah'ı tanıyan ve yakin derecesinde bir imana sahip olan kimse kalbiyle, sırrıyla ve mânâsıyla insanlardan uzaktır. Öyle bir hâle erer ki bir zararı başından savuşturmaya ve bir faydayı elde etmeye gücü yetmez. Kendini gönüllüce Allah'ın huzuruna atmıştır, artık ne gücü, ne direnci vardır. Bunu başardığı zaman başarı ona her yandan gelir.

Kuru dava ile, halvete çekilmekle ve birtakım kuruntularla kendini Allah dostlarından sayma. Senden hiçbir şey olmaz. Sebepleri büsbütün görmez oluncaya kadar konuşmak sana yasaktır, kötürüm olup da insanların kapısına koşmaktan vazgeçinceye kadar konuşmak sana yasaktır. Gönlün, aklın ve yüzün insanlardan Allah'a dönmedikçe, sırtını insanlara, yüzünü Allah'a, dışını insanlara, içini, özünü ve mânânı Allah'a çevirmedikçe konuşmak sana yasaktır. Bunu başardığın zaman kalbin meleklerin ve peygamberlerin kalbi gibi olur. Kalbin yiyecek ve içeceğini onların yiyecek ve içeceklerinden karşılar. Bu, kalplerle ve sırlarla ilgili olan bir konudur. Görüntüyle olmaz bu iş.

Allahım gönüllerimizi hoş et, sırlarımızı giydir, akıllarımızı seninle bizim aramızda olan konularda insanların akıllarından ve kendi akıllarımızdan arındır.

Ey şu sohbette bulunan fakat kıyamet gününde ortada görünmeyerek olanlar! Siz benden çok garip şeyler göreceksiniz. Ben münafıklar hakkında bile tartışır (onların kurtulması için çabalar)ım, iman sahipleri hakkında ne yapacağım dersiniz?

Allahım! Beni hiçbir şeye muhtaç etme, Beni zâtınla yetindir, başkasına muhtaç etme. Öğreticiyi öğrencisine ve öğrencisinin evinde olan eşyaya ve yiyeceklere muhtaç etme ve onun evini öğreticilikle birlikte ziyafet evi eyle.

Allahım! Sen biliyorsun ki bu kelam beni kendimden geçirdi. Bundan dolayı beni bu sözümde mazur gör. Benim işim tamamlandı ve geriye çocuklarımın, tâbilerimin ve kapımı çalanların işleri kaldı. Ben bütün ihlasımla ve sırrımın safâsı ile bunu da kolaylaştırmanı diliyorum.

Ey cemaat! Sanıyorsunuz ki ben sizden alıyorum ve sadece sizi görüyorum. Hayır bu böyle değildir. Ben sizden değil, sadece ve sadece Allah'tan alırım. O, bunu sizin aracılığınızla yapar. Ben sizin içinizdeyken sizi tanımıyordum. Ne zaman ki aranızdan ayrıldım sizi o zaman tanıdım. Ben münafıkların belâlısı, âriflerin ise tecrübelisiyim. Münafıkları değnekle, kırbaçla dövmem. Benim sofram sizin için serilidir. Yemeğimi siz sofradan kalktıktan sonra yerim. Bana sizin dışınızda bir yerden gelen bir azığım vardır, siz benim yanımdan ayrıldıktan sonra bana önünde uşaklık ettiğim sahibimden bir tabak gelir.

Ey basiret sahipleri! Görmez misiniz ki benim dizlerim yukarı doğru sıvanmış, kuşağım da bağlıdır.

Cemaatten birisi şöyle bir soru sordu: "Allah'ın peygamberlerine gönderdiği elçi Cebrail'dir. Peki veli kullarına gönderdiği elçi kimdir?"

Abdülkâdir Geylânî bu soruya şöyle cevap verdi:

Allah'ın veli kullarına gönderdiği elçi rahmetiyle, lütfuyla, nimetleriyle, ilhamıyla, onların kalp ve sırlarına bakmasıyla ve onlara yakınlaşmasıyla bizzât kendisidir. Veliler Onu uyanıkken gördükleri gibi, uyurken de kalp gözleriyle, sırlarının arılığı ve duruluğu ile ve uyanıklık hâllerinin sürekliliği ile görürler.

Ey cemaat! Allah'ı ve veli kullarını tanımaktan sizi alıkoyan şey dünya tutkunuz, dünyaya karşı hırslı oluşunuz ve dünyalığınızı arttırma sevginizdir. Gelin âhireti hatırlayın ve dünyayı güzellikle bırakın.

(Allahım!) Kerem, güzellik ve cömertlik senin sıfatlarındandır. Biz de senin kullarınız. Bize de o sıfatlarından bir zerrecik olsun ver. Âmin.

ELLİ DÖRDÜNCÜ SOHBET

Abdülkâdir Geylânî (r.a.) 10 Ramazan 545 tarihinde
Cuma günü sabahı medresede şöyle sohbet etti:

Oğlum! İki adım atarsan Allah'a varırsın. Dünya ve ahiretten uzaklaş, benliğinden ve insanlardan uzaklaş. Şu zâhirden kurtul ki bâtına eresin. Önce başlangıç, sonra bitiş gelir. Sen önce hedefini belirle, onu tamamlamak Allah'a aittir. İşe başlamak sana, bitirmek Allah'a aittir. Kazmanı ve sepetini al da iş kapısına git otur. Böylece arandığın zaman seni çalıştırmak isteyenin eli altında olursun. Yatağında, yorganının altında ve kilitli kapılar ardında oturup da birilerinin, çalışmanı istemek üzere ayağına gelmesini bekleme. Kalbini zikir hâline yaklaştır ve ona yeniden diriliş gününü hatırlat. Yıkılıp yok olmuş mezarları düşün, Allah'ın bütün insanları nasıl toplayıp huzurunda dikeceğini düşün. Bu düşünce üzere devam edersen kalbinin katılığı gider ve bulanıklığı durulur. Bir bina ancak bir temele oturtulursa sağlam olur, ayakta durur. Temele oturtulmamışsa yıkılması çabuk olur. Sen hâlini zâhir hükümler üzerine oturtursan insanlardan hiç kimse onu yıkamaz. Böyle yapmamışsan hâlin sağlam olmaz ve sen bir makâma eremezsin, sıdıkların kalpleri hep sana kızar ve seni görmemeyi arzular.

Yazık sana! A dinini bilmez! Din bir oyuncak mıdır, bozup karıştırmak mıdır? Hayır, a karıştıran! Hiç akıl yok sende. Hiçbir yetkin olmadığı halde insanlara öğüt vermeye soyundun. Bu, insanlardan ancak üç beş kişinin işidir.

Allah dostlarının âdeti, hep susmaktır. Onlar sadece davranışlarıyla gösterirler, konuşmazlar. Onlara konuşmaları emredilirse konuşurlar. Konuştuktan sonra da verdikleri haberleri gözle görmüş gibi olursun.

Kalbinin ve sırrının temizliğine göre iş değişir. Bundan dolayı Müminlerin emiri Ali b. Ebî Tâlib *"Perde kaldırılsaydı imanımda hiçbir artış olmazdı"* demiştir. Başka bir sözünde de *"Ben Ondan başka bir Rabb'e asla kulluk etmem"* demiştir, başka bir sözünde ise *"Kalbim bana Rabbimi gösterdi"* demiştir.

A câhiller! Âlimlerin arasına girin, onlara hizmet edin ve onlardan bir şeyler öğrenin. İlim, erlerin ağzından alınır. Âlimlerle otururken saygılı olun ve onlara karşı gelmeyin, onlardan yararlanmanın yolunu arayın ki ilimlerinden bir parçaya eresiniz, bereketleri size de gelsin ve faydaları dokunsun. Âriflerle otururken susun, zâhidlerle otururken onlara yönelin, ilgi gösterin. Ârif kul, Allah'a her an bir öncesinden daha da yakındır. Rabbine boyun eğmesi ve alçalması durmadan yenilenir, gözüyle görmediği birine değil, huzurunda bulunduğu zâta boyun eğmektedir o. Boyun eğmesinin artışı, Rabbine yakınlığının artışına göredir. Dilsizliğinin artışı da Allah'ı müşâhede etmesindeki artışa bağlıdır. Ârif kulun, benliği, tabiatı, heva ve hevesi, alışkanlığı ve varlığı dilsizleşir. Kalp, sır, hal ve makam dili ise kendisine verilen nimetleri duyurmak için konuşur. Bundan dolayı onlarla otururken susulması gerekir. Ancak bu şekilde onlardan yararlanmak ve kalplerinde kaynamış olan şaraptan içmek mümkün olur. Kim ârif kullarla sık oturup kalkarsa nefsini tanır ve Rabbinin huzurunda alçalır. Bu nedenle *"Ancak nefsini tanıyan kimse Rabbini tanıyabilir"* denilmiştir. Nefis, kul ile Rabbi arasında perdedir.

Nefsini tanıyan kimse Rabbine ve Onun yarattıklarına karşı alçakgönüllü olur. Onu tanıyınca ondan sakınır ve nefsini tanıyabildiği için Allah'a şükretmekle uğraşır. Dolayısıyla dışı Allah'a şükretmekle, içi Allah'a hamdetmekle uğraşır. Dışı dağınık, içi topludur. Gönlü neşe içindedir ama hâlini insanlardan gizlemek için üzgün görünür.

Ârif ise müminin tersine, neşesini yüzünde, üzüntüsünü gönlünde taşır. O kapıda bekleyen küçük bir köledir. Kendisi hakkında ne düşünüldüğü hakkında hiçbir bilgisi yoktur. Kabul veya reddedileceğini; kapının yüzüne açılıp açılmayacağını bilmez. Nefsini tanıyan kimse bütün hâllerinde müminin aksinedir.

Mümin hal sahibidir, hal ise değişkendir. Ârif ise makam sahibidir, makamda değişkenlik olmaz. Mümin, hâlinin değişmesinden ve imanının gitmesinden korkar. Onun kalbinde daima üzüntü, yüzünde ise güleryüz vardır. Hüznüyle dolaşır. Sen onunla konuşurken yüzüne güler, kalbi ise üzüntüsünden paramparçadır.

Ârifin ise üzüntüsü yüzündedir. Çünkü o insanların karşısına uyarıcılık yüzüyle çıkar. Peygamberimizin sözcüsü olarak kötü şeylerden sakındırır, emreder, yasaklar.

Allah dostları duydukları ile amel etmişler ve bu amelleri onları, rızası için amel ettikleri ve öğütlerini hiçbir aracı olmaksızın kalp kulaklarıyla duydukları Allah'a yaklaştırır. Bu, insanlardan büsbütün kopup onları unutarak sırf Yaratıcı'yı hatırlayıp Onunla bulunduğun zaman olur. Kalbin düzelince insanlardan büsbütün kopar, Allah'la varlık bulursun. İnsanlar içinde olsan da onların farkında bile olmaz, yalnız gibi yaşarsın. Bunun sonucunda da Allah'ın ilham ve hikmetleri sana gelir de gelir. Bu hikmetler önce sırra gelir, sır onları kalbe, kalp mutmain olan nefse, nefs dile, dil de onları insanlara dikte eder. Kim insanlara böyle konuşacaksa buyursun konuşsun. Aksi hâlde sussun.

Allah dostlarının deliliği, doğal alışkanlıklarını ve nefsin yönlendirdiği işleri terk etmeleri, şehvetlerini ve dünyadan alacakları hazlarını görmezlikten gelmeleridir. Yoksa aklı büsbütün gitmiş olan delilerin deliliği gibi değildir.

Hasen-i Basrî şöyle dedi: *"Siz Resûlullah'ın (s.a.v.) arkadaşlarını (sahabe) görseydiniz 'Bunlar deli' derdiniz. Onlar da sizi görseler 'Bunlar Allah'a bir göz açıp kapatacak kadar bile inanmamışlar' derlerdi."*

Ettiğin halvet düzgün değil. Çünkü gerçek halvet, bütün nesneleri kalbinden büsbütün çıkarmak demektir. Bâtının (kalp), soyunur ve dünyayı, âhireti ve Allah'ın dışındaki herşeyi, üstünden çıkarıp atar. Bu, geçmiş peygamberlerin, veli kulların ve sâlih insanların yoludur. Bence iyiliği emredip kötülüğü yasaklamak, bin kişinin mabedlere kapanıp bütün vakitlerini Allah'a kullukla geçirmesinden daha iyidir.

Nefsinin bakışını önleyip geri çevir ki bu bakış, yok oluşuna meydan vermesin. Ancak kalbine ve sırrına uymuşsa ve onların tâbileri arasında yerini almışsa, hiçbir konuda onlara karşı gelmiyor ve onlarla birlikte hareket ediyorsa, aralarında hiçbir fark kalmamışsa, onların emrettiğini emrediyor, yasakladıklarını yasaklıyor, onların dilediğini diliyorsa işte o zaman nefsin huzura ermiş (mutmain olmuş) demektir. Artık tek bir istek ve tek bir amaç doğrultusunda hareket ederler. Nefis bu mertebeye yükseldiği zaman artık gösterdiği gayreti biraz azaltabilir. Senin hakkında ve diğer insanlar hakkında yaptığı hiçbir işte Allah'a kafa tutmaya kalkışma. Allah'ın *"O (c.c.) yaptığından sorguya çekilmez, insanlar ise sorgulanacaklardır"* buyruğunu hiç duymadın mı?

Allah'a tâbi olmak nerede kaldı? Saygısızlık edersen bu diyardan alçak olarak sürülürsün. Saygılı olur, Allah'ın yaptıklarına itiraz etmezsen burada bırakılır, ikram görürsün. Allah'ı seven kimse Onun misafiri demektir. Misafir ise yemesinde, içmesinde, giyinmesinde ve diğer hiçbir durumda ev sahibinden kendi isteği doğrultusunda hareket etmesini isteyemez. Onun tek yapacağı ev sahibine uymak, sabretmek ve gördüğü hizmetten memnun kalmaktır. Ancak şu da bir gerçektir ki Allah tarafından ona *"Müjde! Ne güzel şeyler gördün ve buldun"* denilecektir. Ârif kulun kalbinden dünya, ahiret ve Allah dışındaki herşey çıkar gider. Konuştuğunda sözün Allah için ol-

sun, aksi halde susmak daha güzeldir. Hayatın Allah'a kulluk yolunda olsun, aksi halde ölmek daha güzeldir. Allahım! Bizi Sana kulluk yolunda yaşat ve bizi sana kulluk edenlerle birlikte dirilt.

Abdülkâdir Geylânî (r.a.) şöyle sohbet etti:

Gerçek iman sahibi, Allah için hicret edip kendini eğitecek ve öğretecek bir irşad edicinin sohbetinde bulunan ve küçüklüğünden ölünceye kadar ilk hâli üzere, öğrenmeye devam eden kimsedir. Kur'an öğreticisi ona Allah'ın kitabını ezberletir, ardından bir âlim Hz. Peygamber'in sünnetini öğretir. Bunun yanında Allah'ın tevfiki de hep onunladır. Bildiği ile amel eder ve bu ameli onu Allah'a yaklaştırır. Bildiği ile her amel edişinde Allah ona bilmediklerinin bilgisini de verir. Böylece kalbini iki ayak üzerinde tutar. İhlaslı oluşu da adımlarını Allah'a yaklaştırır. Bir amel ettiğinde kalbinin Allah'a yaklaşmadığını görüyorsan ve yaptığın kulluğun tadını ve sıcaklığını bulamıyorsan bil ki sen gerçek anlamda amel etmiyorsun ve amelindeki bir eksiklikten dolayı perdelenmişsin.

Peki bu eksiklik nedir? Gösteriştir, ikiyüzlülüktür ve kendini beğenmektir.

Ey amel eden! İhlaslı olmaya bak. Aksi hâlde kendini boşuna yorma. İster insanlar içinde, ister yalnız iken dâima Allah'ı gözet. İnsanlar içindeyken Allah'ı gözetmek (gözetiyor gibi davranmak) münafıklara ait bir özelliktir. Hem yalnızken, hem de insanlar arasındayken Allah'ı gözetmek ise ihlas sahiplerine aittir.

Yazık sana! Güzel ve nefsin hoşlandığı bir şey gördüğün zaman nefsinin, heva ve hevesinin ve tabiatının gözlerini kapat, Rabbinin seni gördüğünü hatırla ve *"Ne zaman sen bir işte bulunsan, ne zaman Kur'an'dan bir şey okusan ve siz ne iş yaparsanız, o işe daldığınız zaman biz mutlaka üstünüzde şahidizdir."* Buyruğunu oku. Allah'tan sakın, gözlerini haramdan yum ve dâima bakışı ve bilgisi altında bulunduğun o Yüce Zât'ın sana baktığını hatırla. Allah'la çekişmeyi, Ona kafa tutmayı bıraktığın zaman kulluğunu tamamlayan gerçek bir kul olur ve haklarında *"Benim kullarım var ya, senin onlar üzerinde hiçbir yetkin yoktur."* buyurulan kullar arasına katılırsın.

Allah'a gerçek anlamda şükrettiğin zaman Allah insanların kalplerine ve dillerine sana teşekkür etmelerini ve seni sevmelerini ilham eder. İşte o zaman şeytanın ve yardımcılarının sana ulaşacak bir oylu kalmaz. Duayı büsbütün terk etmek (ve işi Allah'a bırakmak) azimettir. Dua ile uğraşmak ise ruhsattır. Dua boğulmak üzere olan kimse için bir soluk, hapis yatan kimse içinse hapisten çıkıp hükümdarın huzuruna girinceye kadar bir rahatlamadır. Akıllı olun. Dua etseniz de, etmeseniz de güzel bir iş yapmıyorsunuz [dua etmeyi ya da etmemeyi güzel bir amaç doğrultusunda yapmıyorsunuz]. Hiçbir şey yoktur ki niyeti, aklı, bilgiyi ve bilen kimseye uymayı gerektirmesin. Siz Allah'ın katında olanları, Onun güzel kullarının yanında olanları düşünemiyorsu-

nuz. Bundan dolayı da onlar hakkında kötü düşünüyorsunuz. Onlarla uğraşıp da dininizi ve durumunuzu tehlikeye sokmayın. Yaptıkları hiçbir işte onlara karşı gelmeyin. Din onların yaptığına karşı değilse siz de karşı çıkmayın. Onlar içleriyle ve dışlarıyla Allah'ın huzurundadır. Allah onları dindirip kurtuluşlarına garanti vermediği sürece onların kalpleri dinmez.

Ey Allah'ın kulları! Ey zâhidler! Gelin de birşeyler öğrenin. Sizin hiçbir şeyden haberiniz yok. Benim okuluma girin de size, sizde bulunmayan şeyler öğreteyim. Kalplerin okulu ayrı, sırların ayrı, nefislerin ayrı ve organların da ayrı bir okulu vardır. Bunlar birtakım dereceler, makamlar ve birkaç adımdır.

Birinci adımı doğru atmadan ikinciyi nasıl atacaksın. Senin müslümanlığın sakat, imana nasıl varacaksın? İmanın sakat, yakîne nasıl ereceksin? Yakînin sakat, marifete ve veliliğe nasıl geçeceksin? Akıllı ol, sen hiçbir temele sahip değilsin. Herbiriniz elinde âlet olmadan insanlara lider olmayı istiyor. İnsanlara lider olmak onlardan, dünyadan, nefisten, heva ve hevesten, tabiattan ve şahsî irâdeden bütün beklentilerini kestikten sonra olabilir. Liderlik yerden çıkmaz, gökten iner. Velilik insanlar tarafından değil, Allah tarafından verilir. Sen ardına düşülen değil, arda düşen ol. Sohbetinde bulunulan değil, sohbette bulunan ol. Aşağıda olmaya ve şöhretsizliğe razı ol. Şayet senin için Allah katında bunun tersi yazılmış ise o sana zamanı geldiğinde gelecektir. Allah'a gönülden teslim ol, işini Allah'a bırak, gücünü, kuvvetini, karşı gelişini, insanları ve nefsini Allah'a ortak koşuşunu bir yana koy. Kulluktan ayrılma. Kulluk emre uymak, yasaktan kaçmak, sıkıntıya katlanmak demektir.

Bu işin temeli tevhiddir. Temel üzerinde sağlamca durmaksa güzel davranışlar sergilemektir. Sen temeli sağlam atmadın, binayı neyin üzerine kuracaksın? Senin niyetin dürüst değil, nasıl konuşacaksın? Susmayı gerçek anlamda başaramadın. Peygamberler adına insanlara nasıl konuşacaksın? Peygamberler insanların hatipleri idiler. Onlar gidince Allah ilmiyle amel eden âlimleri onların yerine geçirdi ve onları Peygamberlerin mirasçısı kıldı. Peygamberlerin mirasçısı olmayı dileyen kimse, dönemindeki bütün insanlardan daha temiz olan, Allah'ın ilmini ve hikmetlerini onlar içinde en iyi bilen olur.

Ey Allah'ı, peygamberlerini, kullarından güzel huylu veli kullarını tanımaz, bilmezler! A benliklerini, doğalarını, dünya ve ahiretlerini bilmezler! Siz bu işin kolay olduğunu mu sanırsınız?!

Yazıklar olsun size! Yeniden diriltilip konuşturuluncaya, ayağa kaldırılıp getirilinceye kadar sessizce ve sâkince durun. Heva ve hevese ağır basan bilgi faydalı bilgidir. İnsanların bütün kapılarını kapatmış ve en büyük kapı olan Hakk'ın kapısını açmış iken nasıl faydalı olmasın?! Bir kul için insanların kapısı kapatılıp Hakk'ın kapısı açılınca kalabalık gider, yalnızlık gelir, özel giysiler gelir ve kalbine giydirilir. Bütün anahtarlar

eline verilir. Kabukları dökülür, özü kalır. Heva ve heves yolu kapanır, Hakk'a giden yol açılır ve ana yol yani geçmiş peygamberlerin ve veli kulların yolu belirir.

Peki bu ana yol nedir? Bu yol hiç bulanıklığı olmayan bir duruluk, hiç şirki olmayan bir tevhid, hiç karşı çıkışı olmayan bir teslimiyet, hiç yalanı olmayan bir doğruluk, insanlardan uzak sadece Hakk'a ait olan, sebeplerin olmadığı, sadece sebeplerin hazırlayıcısının olduğu bir yoldur. Bu yol dinin komutanlarının, marifet sultanlarının yoludur ki onlar Allah'ın erleri, seçkinleri, dinine yardımcı olan, o yolda düşmanlık eden ve o yolda sevenlerdir.

Yazık sana! Sen nefsini ve diğer insanları Allah'a ortak koşarken nasıl olur da Allah dostlarının yolunda olduğunu iddia edersin? Yeryüzünde kendisinden korktuğun ya da bir şeyler beklediğin birileri varken senin gerçek anlamda bir inancın yok demektir. Yeryüzünde çok arzuladığın bir şey varken senin gerçek anlamda bir zühdün yok demektir. Allah'a giden yolda ilerlerken gözün Ondan başkasını görüyorsa senin tevhidin yok demektir. Ârif kul dünyada da, ahirette de yabancıdır. Ne bunlara, ne de Allah dışındaki herhangi bir şeye ilgi duymaz. Onun, Allah dışındaki hiçbir şeyle ilgisi yoktur.

Ey cemaat! Bana kulak verin ve benim hakkımda yanlış ve suçlayıcı düşünceleri kalbinizden çıkarıp atın. Ben size şefkatlice davranırken, yüklerinizi taşıyıp amellerinizin söküğünü dikerken, iyiliklerinizin kabul edilmesi, kötülüklerinizin affedilmesi için Allah'a şefaatçilik ederken nasıl beni suçlayabiliyor ve arkamdan konuşabiliyorsunuz? Beni tanıyan ölünceye kadar dizimin dibinden ayrılmaz. Şehveti, hazzı, yiyeceği, içeceği, giyeceği ben olurum. Başkalarından vazgeçerek benimle yetinir.

Oğlum! Ben seni kendim için değil, senin için isterken nasıl oluyor da beni sevmiyorsun? Ben senin yararını, seni öldürücü ve aldatıcı dünyanın elinden kurtarmayı istiyorum. Daha ne zamana kadar onun ardından koşacaksınız? Pek yakında dönüp sizi öldürecek. Allah (c.c.) sevenlerini bir an bile dünyanın eline bırakmaz. Onlar hakkında dünyaya güvenmez ve onları ne dünya ile, ne de başkalarıyla başbaşa bırakmaz. O onlarla, onlar da Onunla beraberdir. Onların kalpleri daima Onu anar, önünde hazır bulunur, başkalarından yüz çevirip Ona yönelir. Allah da onlarla beraberdir, onları korur ve zâtına karşı onların kalplerine bir sıcaklık verir.

Allahım! Bizi de onlardan eyle, onları koruduğun gibi bizi de koru.

Abdülkâdir Geylânî (r.a.) şöyle sohbet etti:

A münafık! Kullarından dilediğini üstün kılan, onları çağıran, insanların kalplerini kullarından dilediği birinin üzerinde birleştiren ve yetki veren bizzat Allah'tır. Sen bu sergilemiş olduğun ikiyüzlülükle insanların kalplerini kendi üzerinde birleştirmeyi amaçlıyorsun. Bu tutumundan bir sonuç çıkmaz.

Oğlum! Şehvetlerini ayakların altına al ve bütün kalbinle bunlardan yüz çevir. Allah'ın ezelî ilminde bu arzulardan bir kısmının gerçekleşeceği yazılı ise vakti geldiğinde o sana gelecektir. Çünkü insanın, yazgısına dahil bulunan şeyleri istememesi işe yaramaz. Allah'ın bilgisinde herhangi bir değişiklik olmaz. Kısmetin, zamanı geldiğinde sana gelecek ve sen de ondan âfiyet içinde ve temiz olarak faydalanacak, onu alçakça değil, izzet ve şerefinle alacaksın. Bununla birlikte senin zühdünün sevabı Allah katında sana yazılacak ve sen kısmetini aramakta aç gözlülük etmediğin ve ısrarcı davranmadığın için Allah sana, kıymet veren bir gözle bakacaktır. Sen kısmetlerinden kaçtıkça kısmetlerin sana yapışacak ve senin peşinden koşacaktır. Dolayısıyla kalbini bunlara bağlamamak bir işe yaramaz. Fakat bununla birlikte kısmetin sana gelmeden önce ondan yüz çevirmen gerekir. Zâhidliği ve kısmetini almayı benden öğren. Bilgisizliğinle köşende oturup durma. Önce fıkıh öğren sonra bir köşeye çekil. Allah'ın hükümlerini öğren, uygula sonra da bir köşeye çekil. Âlimlerden ancak birkaçı vardır ki onların arasına karışıp bir şeyler dinlemen bir köşeye çekilip inziva hayatı sürmenden daha iyidir. Onlardan birini gördüğün zaman ona yapış ve ilâhî ilim ve marifetullah konusunda ondan istifade et. İlâhî bilgiyi bizzat onların ağızlarından dinleyerek öğren. İlim Allah erlerinin ağzından alınır. Peki bu erler kimlerdir: Bunlar Allah'ın hikmetlerini ve ilmini bilenlerdir. Bunu başardığın zaman artık nefsini, şeytanını, heva ve hevesini, doğanı, alışkanlıklarını ve meydana gelen işlerde etkin rolün insanlara ait olduğu fikrini bir yana koyarak tek başına bir köşeye çekilebilirsin. Bu uzlette (inziva) başarılı olursan melekler, sâlihlerin ruhları ve yardımları seni çepeçevre sarar. İnsanlardan bu şekilde ayrılıp köşene çekilirsen bu ne güzeldir. Yoksa kendini insanlardan soyutlayıp inzivaya çekilmen ikiyüzlülük ve zamanını yok yere harcamak demektir. Bu durumda dünyada da, ahirette de ateşin içinde olursun. Dünyada sıkıntılar ateşi içinde, ahirette ise münafıklara ve inkârcılara hazırlanmış olan ateşin içinde.

Allahım! Ey kerem sahibi! Bizi affet ve bağışla, hatalarımızı ört ve görmezlikten gel, tevbelerimizi de kabul buyur. Örtülerimizi üzerimizden alma. Günahlarımız sebebiyle bizleri sorgulama. Sen ki *"O kullarının tevbelerini kabul eder ve kötülüklerini affeder"*[85] buyuruyorsun. Bizim de tevbelerimizi kabul buyur ve bizleri affeyle. Âmin.

Yazıklar olsun sana! Bilgi sahibi olduğunu iddia ediyor ve bilgisizler gibi şımarıp onlar gibi öfkeleniyorsun. Dünyalık sahibi olduğuna ve insanların sana ilgi gösterip yönelmesine sevinmen hikmeti unutturur ve kalbini katılaştırır. Gerçek iman sahibi, Allah'tan başka hiçbir şeye sevinmez. İllâ ki sevinmek gerekiyorsa bari mal sahibi olup malını Allah'a kulluk yolunda harcadığına, Hakk'ın hizmetçilerinin faydasına sunduğuna ve onların da kulluk etmelerine yardımcı olduğuna sevin. Gece gündüz

85. Şura / 25

hep Allah'tan kork ki kalbine ve sırrına *"Korkmayın, hiç kuşkusuz ben sizinle birlikteyim, duyar ve görürüm"*[86] hitabı gelsin.

Allah (c.c.) Hz. Musa'ya ve Hârun'a işte böyle söylemiştir. Sen onlardan değilsin. Çünkü sen sahip olduğun bilgisi, uygulamaksızın korumak istiyorsun. Sen asla peygamber mirasçısı olamazsın. Mirasçılık bilmekle, bildiğiyle amel etmekle ve amelinde ihlaslı olmakla gerçekleşir. Ölçünü bil de kısmetinde olmayan şeye elini uzatma. Çizmiş olduğu yazgıda Allah'a rıza göster. O, mutlaka seni başarıya ulaştıracak, sana lütfuyla davranacak, yüklerini üzerinden alacak ve dünyada ve ahirette seni incitmeyecektir.

Müminin sahip olduğu inanç güçlendiği zaman ona "mûkin (yakîn sahibi)" denir. Bu inanç daha da güçlendiği zaman da "ârif" denir. Allah'ı tanımakla ilerleyince "âlim" denir. İlmi de güçlenince "muhib" denir. Sevgisi ilerlediği zaman ise "mahbûb" denir. Bunu da iyice sağlamlaştırınca "ganî (Allah'tan başkasına muhtaç olmayan); mukarreb (Allah'a yakın); müste'nes (Allah'la arasında sıcak ve yakın bir ilişki bulunan)" denir. Allah'a yakınlaşarak kalbi Ona ısınır. Allah da ona hikmet ve ilminin sırlarını, yazgısını, ileride olacakları, emrini ve kaderini öğretir. Bu da onun istidadı ve Allah'ın ona vermiş olduğu kalp gücü ve genişliği miktarınca olur. Orada Allah'la beraber durur, insanları kalbinden bütünüyle çıkartır. Rabbinin ezelî bilgisinin vakti gelip de kısmetinde onun yiyeceği ve içeceği şeyler ve evleneceği kadınlar olunca o kısmet kendini alacak hiç kimseyi bulamaz. Çünkü kısmetin gönderildiği kimse kendi varlığını kaybetmiştir. İşte o zaman Allah (c.c.), kısmetini alması için onu yeniden var eder. Aksi takdirde bilgisi geçersiz olup silinecektir. Bu sebeple onu yeni bir yaratılışla yeniden yaratır ve ezelî bilgisinde yapmış olduğu temel yıkılmasın diye ona yeni bir varlık verir. O da küçük çocuğun yutması gibi, annenin, süt bebeğinin ağzına pekmez koyması gibi, kısmetlerini yutar. Kısmetler onun ağzına iner ve hastanın şurupları içmeye zorlandığı gibi, o da kısmetini yemeye zorlanır ve kendisinin tercihi olmaksızın gücü, o nimetlerle korunur. Yazgı, yararına olanı almaktan, zararına olandan kurtulmaktan geçmiş olan bu ârif ve yakîn sahibi olan mümini yetiştirir. Rahmet eli onu sağa ve sola döndürür. Onu kaldıran ve indiren hep Allah'ın lütfudur.

Allah'ı tanımayan ve Onun rahmet eteğine tutunmayan kimseye ne yazık! Allah'la işbirliği etmeyen, kalbiyle insanlardan kopup sırrıyla Ona bağlanmayan, Onun lütfuna ve nimetine tutunmayan kimseye ne yazık!

Ey cemaat! Allah, sıddıkların terbiyesini küçüklükten büyüyünceye kadar üzerine almıştır. Onlara sıkıntılar verip onların sabredişini her gördüğünde Allah'a yakın-

86. Tâhâ / 46

lıkları artar. Sıkıntılar onları ezemez ve arkalarından da yetişemez. Sıkıntılar yürürken onlar kuşların kanatları üzerinde giderler. Sıkıntılar onlara nasıl yetişsin? Onların gönüllerini kıranlara ne yazık! Allah böylelerine öfkelenir ve onları yoksun bırakır. Yazık, gerçekten çok yazık.

Oğlum! Allah dostlarının uşağı ol, ayaklarının toprağı ve önlerinde hizmetçi ol. Böyle devam edersen efendi olursun. Her kim Allah'a ve onun sâlih kullarına karşı alçakgönüllü olursa Allah onu dünya ve ahirette yüceltir. Allah dostlarını, üzerinde taşıyıp onlara hizmet edersen Allah seni de onların derecesine yükseltir ve seni onların lideri yapar. Sâlih kimselere hizmet ettiğinde böyle yüceltildiğine göre bir de havâssa (Allah'ın seçkin kulları) hizmet ettiğinde neler olacağını düşün bakalım.

Allahım! Bütün iyilikleri elerimize ve dillerimize yağdır ve bizi lütfunla ve yardımınla muamele ettiğin kullarından eyle.

ELLİ BEŞİNCİ SOHBET

Abdülkâdir Geylânî (r.a.) 17 Ramazan 545 tarihinde
Cuma günü sabahı medresede şöyle sohbet etti:

Allah'ın kaza ve kaderine rıza göstermek isteyen kimse sürekli ölümü ansın. Çünkü ölümün anılması sıkıntı ve musibetleri hafifletir. Ne kendin, ne malın ne de çocuğun için Allah'ı suçlama. Bunun yerine *"Rabbim beni benden daha iyi bilir"* de. Bu şekilde devam edersen rıza ve uyum göstermenin tadını alırsın ve köküyle, dalıyla bütün sıkıntılar çeker gider, yerini her yerden ve yönden nimetler alır.

Ey Allah'ın farkında olmayan gafil! Yazık sana! Başkalarını arayarak Ondan uzak düşme. Ondan rızık bolluğu isteyip duruyorsun. Belki rızık bolluğu senin için bir fitnedir, ama sen bunu bilemezsin. Allah'ın tercihinin ne yönde olduğunu da bilemezsin. O halde sus, uyum göster ve Allah'tan sana, fiillerinden razı olmayı ve bütün hâllerde şükretmeyi nasip etmesini iste. Şükür yoksa rızık bolluğu bir fitnedir. Sabır yoksa rızık darlığı bir fitnedir. Şükür elindeki nimetleri artırır ve seni Rabbine yaklaştırır. Sabır ise kalp ayaklarını yere sağlam bastırır, kalbine yardım eder, onu destekler ve zafer kazandırır. Sabrın sonu dünyada ve ahirette güzeldir. Allah'a karşı gelmek kalbi ve yüzü karartan bir günahtır, haramdır.

Yazık sana! A câhil! Nefsini Allah'a karşı gelmekle oyalayacağına Hakk'a dua etmekle oyala. Bununla meşgul et ki sıkıntı zamanları gitsin, dert ateşleri sönsün.

Ve sen ey Allah'ı istediğini iddia eden, Onun rahmet ve sevgi hazinelerini bildiğini söyleyen! Henüz Ona varmadan yolda ilerlerken Allah'tan dile, Ona dua et. Şaşırdığın zaman *"Ey şaşkınların yol göstericisi! Benim de yolumu göster"* de. Bir sıkıntı ile imtihan edilip sabredemezsen *"Allahım! Bana yardım eyle, sabır ver ve üzerimdeki sıkıntıyı kaldır"* de. Allah'a erince ve kalbin içeri girip Allah'a yakın olunca artık ne bir dilek, ne de bir konuşma olmaz. Orada sadece sükût ve müşâhede vardır. Orada sen misafirsin. Misafir ise ev sahibinin evinde tercih hakkına sahip değildir. Saygılı olur ve önüne getirileni yer, verileni giyer. Ancak ona "tercihte bulun" denilirse o zaman tercih edebilir. Emre uymak onun dilemesiyle olmaz. Uzakta iken dilekte bulunulur, yakında iken susulur.

Allah dostları, Hak'tan başka hiçbir şey bilmezler. Bütün sahte rabler onlardan kopup ayrılmış, sebepler kalplerinden çıkmıştır. Günlerce, aylarca yemek yemeseler, su içmeseler hiç aldırış etmezler ve kendilerini bozmazlar. Çünkü onların gıdasını veren Allah'tır, onları istediği şekilde besler. Her kim Allah'ı sevdiğini iddia eder de Ondan başkasını ararsa sevdiği iddiasında yalan söylemiş olur. Allah'a ulaşmış, Onun misafiri ve mukarreb (Allah'a yaklaştırılmış, sevgili kul) olursa o zaman ona *"Ne arzuluyorsan onu iste ve dilediğini söyle. Sen imkân verilmiş bir kimsesin"* denir. Seven kabz, sevgili ise bast hâlindedir. Yoksun bırakılma seven kula, nimet bolluğu ise sevgili kula aittir. Kul Allah'ı sevdiği sürece bir bölünme, parçalanma ve yaşamını sürdürmek için çalışıp kazanma içinde olur. Sevgi sırası değişip Allah'a geçince de hakkındaki bu durum tersine döner. İşte o zaman nazlanma, gönül rahatlığı, dinginlik, rızık bolluğu ve bütün insanların onun emrine âmâde kılınması gerçekleşir. Bütün bunlar onun Allah'ı sever konumda iken sabretmesi ve sebat göstermesinin bereketiyle olur. Kulun Allah'la beraberliği ve Allah'ın kulunu sevmesi bir yaratılmışın başka bir yaratılmışı sevmesine benzemez. Rabbimiz'in (c.c) benzeri olan hiçbir şey yoktur. O işitendir, bilendir.

İnsanlara bazı meselleri anlatıyorum. Allah'tan bu meselleri anlamanızı sağlamasını isteyin, Ondan temiz kalpler isteyin. Çünkü Allah (c.c.) kullarından dilediğinin kalbine temizlik verir. Dilediği kimselerin kalbinin erzakını çoğaltır. Allah dostlarından birinin kalbi gök ve yer halkının bütününü içine alır. Kalbi Hz. Musa'nın asası gibi olur. Musa'nın asası ilkin hikmet idi, sonra kudrete dönüştü. Hz. Musa azığını taşıyamadığı zaman asası taşıyordu, yürümekten yorulduğu zaman asasının üzerine biniyordu. O uyurken ve oturuyorken asası onu sıkıntılardan koruyordu, türlü türlü meyveler bitiriyordu, oturduğu zaman onu gölgelendiriyordu. Allah o asa üzerinde Musa'ya sonsuz kudretini gösterdi. O da asası aracılığıyla Allah'ın kudretine alıştı. Allah Hz. Musa'yı peygamber kılıp kendine yaklaştırınca ve onu birtakım emirlerle yükümlü tutunca ona *"Ey Musa! Şu sağ elindeki nedir?"* diye sordu. O da *"Bu benim asamdır, ona dayanırım, onunla davarımı güderim... ve bu asa ile daha birçok ihtiyacımı gideririm"* diye cevap verdi. Allah (c.c.) *"Ey Musa! Onu yere bırak"* dedi.

Musa asayı bırakınca asa büyük bir yılana dönüşüverdi. Musa da korkup kaçtı. Bunun üzerine Allah (c.c.) *"Onu eline al ve korkma. Hiç kuşkusuz biz onu eski hâline geri döndüreceğiz"*[87] buyurdu.

Allah'ın böyle yapmakla gayesi onu kudretinden haberdar etmekti. Böylece Firavun'un krallığı onun gözünde küçülecekti. Başka bir gaye de Firavun ve kavmi ile hangi yolla mücadele edeceğini öğretmekti. Allah ona bazı olağanüstü durumlar gösterdi. İlkin Hz. Musa'ın kalbi ve gönlü dardı. Sonra Allah onun gönlüne bir genişlik verdi, ona hikmet, peygamberlik ve ilim verdi.

A câhil! Böyle bir kudrete sahip olan bir zatı kim unutup Ona karşı gelebilir? Seni unutmayanı sen de unutma, senden habersiz olmayandan sen de habersiz olma. Ölümü hatırla. Çünkü ölüm meleği insanların canını almakla görevlidir. Gençliğin, malın ve içinde olduğun nimetler sakın ola seni aldatmasın. İçinde olduğun tüm bu nimetler pek yakın bir zamanda senin elinden alınacak ve sen de bu günleri nasıl boşa geçirdiğini hatırlayacak ve pişman olacaksın ama pişmanlık bir fayda vermeyecek. Pek yakında ölecek ve benim sözlerimi, öğütlerimi hatırlayacaksın ve kabrinde, benim yanımda olmak ve beni dinlemek dileğinde bulunacaksın. Sözlerimi kabul edip uygulamaya çalış ki dünyada ve ahirette benimle birlikte olasın. Benim hakkımda güzel düşüncelere sahip ol ki sözlerimden yararlanasın. Başkaları hakkında güzel, kendin hakkında ise kötü düşün. Böyle yaparsan bundan faydalanırsın, başkaları da sendin faydalanırlar. Allah'ın dışındakilerle birlikte olduğun sürece bir kaygı, üzüntü, şirk ve ağırlık içinde olursun. Kalbinle insanlardan uzaklaş ve Allah'a yanaş. Böyle yaparsan hiçbir gözün görmediği, hiçbir kulağın işitmediği ve hiçbir insanın aklını köşesinden geçmeyen güzellikler görürsün. Senin içinde bulunduğun şu durum sağlam değildir ve tamamlanmaz. Çünkü temeli çürüktür, sağlam değildir. Senin hâlin yüksekçe bir yerdeki bir çöplük üzerine kuruludur. Allah'a tevbe et ve üzerinde ve içinde olduğun dünya tutkusu ve ahiretten yüz çevirme hâlini değiştirmesini iste.

Yazık sana! Allah senin için fakirliği seçmiş, sense zenginlik istiyorsun. Bilmiyor musun ki sen istemesen bile Allah senin adına istediğini seçer. Allah'ın seçiminden ancak nefis, heva ve heves, insan doğası, şeytan ve kötü arkadaşlar rahatsız olur. Bunların tümü Allah'ın seçmesinden hoşnutsuzluk duyar. Bu sebeple sen onlara uyma ve onlara, Allah'a karşı gelmelerine ve öfkelenmelerine aldırış etme. Kalbin ve sırrın emrettiği şeyleri dinle. Çünkü bunlar iyiliği emreder, kötülüğü yasaklarlar. Fakirliğine de rıza göster. Çünkü buna rıza göstermek zenginlik demektir. Günah işlemeye gücü yetecek durumda olmamak Allah'ın bir tür korumasıdır. Çünkü Allah sana bir günahı işleyecek güç verdiği zaman büyük ihtimalle günahlara dalarak helak olursun. Seni fakir bırakıp günah işleyecek güçten yoksun bıraktığı zaman ise genellikle Allah se-

87. Tâhâ / 17-18

ni günah işlemekten korur. Dolayısıyla Allah'ın seçimi üzere sabır ve sebat gösterirsen senin Allah katında, ne senin, ne de yeryüzü halkının sayamayacağı kadar sevabın olur. Sen işlerim hemen olsun istiyorsun, işlerinin hemen olmasını isteyenlerinse ellerine hiçbir şey geçmez. Acele şeytandandır, âhestelik ise Allah'tandır. Aceleci olduğun zaman şeytanın ordusundan ve onunla birlikte olursun. Duraksayıp sebat ettiğinde, edepli davranıp sabır gösterdiğinde ise Rahmân'ın ordusundan ve onunla birlikte olursun. Gerçek takva Onun yapmayı emrettiklerini yapmak, yapmamayı emrettiklerini yapmamak ve tasarruflarına, takdirine ve verdiği sıkıntılara sabretmekle olur. Sen bütünüyle insanları, heva ve hevesini, yaratılış doğanı dikkate alıyor ve ona göre bir hayat sürdürüyorsun. Senin ne Allah'ı, ne de onun ârif kullarını bildiğin yok. Onlarla karşılaştırıldığınızda siz delisiniz, onlar ise akıllıdır. Hak delisinin deliliği son noktaya gelip kemâl bulunca delilikten çıkma vakti gelmiş demektir. Hareket başlangıçtır, sükûnet (dinginlik) ise son noktadır. Önce hastalık ortadan kalkar sonra hikmet onun izinden gelir.

Oğlum! Sen ahiretten boşalmış, tamamen dünya ile dolusun. Senin bu hâlin, Allah'ın veli ve sâlih kullarından uzak duruşun, onlarla oturmayışın ve kendi görüşünle yetinmen beni çok üzüyor. Bilmez misin ki kendi görüşüyle yetinen kimse yolunu kaybeder. Hiçbir âlim yoktur ki ilmini biraz daha artırmaya ihtiyaç duymasın. Hiçbir âlim yoktur ki kendinden daha âlim birisi bulunmasın. Allah (c.c.) *"Size çok az bir ilim verilmiştir"*[88] buyuruyor. Cumhûr'dan (âlimlerin çoğunluğunun görüşünden), ehl-i sünnetten ve ana yoldan ayrılma. Doğru yola varmak için bilenlerin ardına düş ve sakın ola kendi başına bir yol tutma.

Tâbi olun ve dinde olmayan yeni şeyler (bidatlar) çıkartmayın. Böyle yaparsanız Allah size yetecektir. Nefis ve hevanın arkadaşlığında bu yola girilmez. Bu yola girmek için hikmet ve amelin arkadaşlığı, güçten, kuvvetten geçmek, gönülden teslim olmak, aceleyi terk etmek ve âhestelik yolunu seçmek gerekir. Bu, senin aceleciliğinle olacak şey değildir. İpe, yük hayvanına, sabıra, mücadeleye ve bazı marifet sultanlarıyla beraberliğe ihtiyaç vardır. Onlar sana yolunu gösterirler, Allah'ı tanımana yardımcı olurlar ve yükünü taşırlar. Yorulduğun zaman birine seni taşımasını emrederler veya kendi arkalarına alırlar. Allah'ı seven (muhib) makamında isen seni terkilerine alırlar, Allah'ın sevgili kulu makamında ise eğere seni oturtup kendileri arkaya binerler. Bunu tadan kimse Allah'ı tanımış demektir. Ehliyet sahibi, yetkili kimselerle oturmak bir nimettir. Münafık ve yalanlayıcı olan başkalarıyla oturmak ise bir cezadır.

Senin, Allah'ı gözetmen ve nefsinden Allah'ın haklarını ve kullarının haklarını gözetmesini istemen gerekir. Dünyada ve ahirette iyilik istiyorsan Allah'ın senin hakkındaki ilmini gözet ve nefsinden amel etmesini iste. Allah'ın emirlerini yerine getir-

88. İsra / 85

mesini, günahları işlemekten kaçınmasını iste ve sıkıntılar geldiğinde sabretmeye, kaza ve kader başa geldiğinde rıza göstermeye ve nimetler geldiğinde de şükretmeye onu zorla. Bunu yaptığın zaman engellerin ortadan kalkar, Allah'la beraber olursun, yolda yoldaş ve yardımcı bulmuş olursun ve her nereye yönelirsen yönel senin peşinden gelen bir hazineye kavuşmuş olursun. Nerede idin, nereye konakladın, bunların hiçbirine aldırış etme. Çünkü sen nereye düşersen düş mutlaka bir bulanın çıkacaktır. Hikmet, ilim, kader, insanlar, cinler ve melekler sana hizmet edecektir. Sen Allah'tan korktuğun için herşey senden korkacak ve Allah'a kulluk ettiğinden dolayı herşey sana verilecektir. Kim Allah'tan korkarsa herşey ondan korkar. Kim de Allah'tan korkmazsa Allah onu herşeyden korkan bir kişiliğe büründürür. Kim Allah'a hizmet ederse Allah herşeyi ona hizmet ettirir. Çünkü o kullarından hiçbirinin çalışmasından küçücük bir miktarı bile boşa çıkarmaz. Nasıl davranırsan sana da öyle davranılır. Siz nasılsanız öyle yönetilirsiniz.

Allahım bize dünyada ve ahirette kerem ve ihsanınla, affınla ve lütfunla muamele et. Bize dünyada ve ahirette güzellik ver ve bizi ateş azabından koru.

ELLİ ALTINCI SOHBET

Abdülkâdir Geylânî (r.a.) 19 Ramazan 545 tarihinde
Pazar günü sabahı Ribatta şöyle sohbet etti:

Oğlum! Ben senin işlerini, Allah'ı gözeten ve Ondan korkanların işlerinden ayrı görüyorum. Kötü ve bozuk kimselerle arkadaşlık ediyor, veli ve safî kullardan ise uzaklaşıyorsun. Allah'ı kalbinden büsbütün çıkardın ve onu dünya, dünya halkı ve dünya malı tutkusu ile doldurdun. Bilmez misin ki korku kalpte bir hakimdir, onu aydınlatır ve bilmediği şeyleri açıklar, tefsir eder. Sen bu hâlinle devam edecek olursan dünyada da, ahirette de kurtuluşa veda edersin. Ölümü bolca anarsan dünya tutkun azalır ve dünyaya karşı zühdün artar. Sonu ölüm olan bir kimse nasıl sevinebilir ki? Sevgili Peygamberimiz (s.a.v.) *"Her çalışanın bir nihâyeti vardır, her canlının nihâyeti de ölümdür"* buyurmuştur.

Üzüntülerin, sevinçlerin, zenginliğin, fakirliğin, darlığın, bolluğun, hastalıkların ve acıların sonu ölümdür. Ölen kimse için kıyamet kopmuş ve uzak artık yakın olmuştur. İçinde bulunduğun tüm bu şeyler kuru bir hevesten ibarettir. Kalbinle, sırrınla ve iç dünyan ile, içinde bulunduğun herşeyden kurtul. Dünya belli bir süreye kadar, ahiret ise belli olmayan bir süreye kadar devam edecektir. Dünyadaki hayatın malum bir süre ile sınırlıdır. Ahiretteki hayatın ise malum olmayan bir süre ile sınırlıdır. Bütün varlığınla kulluk etmeye bak. Bunu yapabilirsen bütün varlığınla Rabbine ait olursun.

Günah nefsin varlığı, kulluk ise yokluğudur. Arzuladığı şeyleri elde etmek nefsin varlığı, onlardan kaçınmak yokluğudur. Arzularını elde etmekten kaçın ve Allah'ın kaderine uymadıkça, kendi istek ve arzun ile alma. Arzuladığın şeyleri zühd eliyle, zorla ve söke söke al. Zühd eli seni çeker de sen arzuladığın şeyi alır, nefse ulaştırırsın. Sen kendi hâlini bilmeden önce zühd gereklidir, ona ihtiyaç vardır.

Zühd karanlıkta, arzularını almak ve istekli olmak ise aydınlıktadır. O (zühd) karanlıktır, senin içinden çıktığı zaman aydınlığı görürsün. Kudret karanlıktır, kaderin belirleyicisi ile beraber durman ise aydınlıktır. İşinin başı karanlıktır, Allah'tan bir keşf gelip de Onun huzurunda sapasağlam durduğun zaman işin aydınlanır. Marifet ayının ışığı gelince kadir gecesinin karanlığı açılır. Allah'ı bilme güneşi doğunca bütün kaderler ve karanlıklar ortadan kalkar. Etrafında sana yakın ve uzak olan herşey ortaya çıkar. Daha önce ne olduğunu anlayamadığın şeylerin de ne oldukları açıklık kazanır. Pis ile temiz, başkasına ait olanla sana ait olan şeyler de birbirinden ayrılır. İnsanların dilekleri ile Hakk'ın dileğini de birbirinden ayırabilirsin. İnsanların kapılarını da, Hakk'ın kapısını da görür ve orada hiçbir gözün görmediği, hiçbir kulağın işitmediği ve insanın aklının ucundan geçmeyen şeyler görürsün. Artık kalbin müşâhede yemeğinden yer, üns şarabından içersin ve sana, kabul edilme elbiseleri giydirilir. Sonra insanlara faydalı olmak ve onları sapkınlıklarından, Rablerinden ayrılmalarından, Ona karşı gelmelerinden geri çevirmek için yeniden onların arasına gönderilirsin. Sarsılmaz bir kale ile ve sürekli bir koruma ile gönderilirsin.

Ey bunu düşünmeyen ya da buna inanmayan! Sen içi olmayan bir kabuksun, ateşte yanmaktan başka bir işe yaramayan kuru bir odunsun. Ancak tevbe eder, gerçek anlamda inanır ve doğrularsan o zaman bu durumundan kurtulursun.

Yazık sana! Tevbe eder, inanır ve doğrularsan gönlünde iyilik, kurtuluş ve tad bulursun. Yok eğer böyle yapmazsan cam bulursun. O cam senin dilini, ciğerini ve diğer organlarını parçalar.

Sözümü tut, çünkü ben senin ipini eğiriyorum. Kabul et, bana düşmanlık etme. Seninle benim aramda neyin düşmanlığı olabilir ki?! Ben senin namaz kılman için, seni pisliklerinden arındırmak için bir mabedim. Senin yolunu belirler ve yol boyunca yiyeceğin yemekleri ve içecekleri hazırlarım. Bunu sana yapmama karşılık senden herhangi bir ücret de istemem. Benim ücretim başkasına aittir. Benim bütün uğraşım, Hakk'ı arayanlara hizmet etmektir. Sen gerçekten Allah'ı istiyorsan ben sana hizmete hazırım. Bir kul Allah'a ermeyi, Onu bulmayı dilerse bütün varlıklar ona hizmet etmek için hazırlanır.

Oğlum! Sen kendi kendine öğüt ver, ne bana, ne de başkalarına gerek duyma. Çünkü ben senin sadece dışına öğüt verebilirim, sen ise kalbine öğüt verirsin. Nefsine hep ölümü hatırlamasını, dünya ile ilgiyi kesmesini, sebepleri dikkate almaması gerektiğini

öğütle. Pek bilen, Yüce Yaratıcı olan Rablerin Rabbine yapış, Onun rahmet eteklerine tutun ve şefkatine sarıl. Başkasıyla oyalanma. Çünkü bu, seni Ondan perdeler.

İçinizden tek biriniz benim elimde kurtuluşa erse sevinirim. Birinize bir şey söylerim de kabul etmezse üzülürüm. Mümin bana yaklaşır, münafık ise benden kaçar.

A münafıklar! Ben, size olan gazabında Allah'a uyuyorum. Beni sizin üzerinizde tutuşturulmuş bir ateş kıldı. Tevbe eder, söylediklerimi kabul eder ve sözümün sertliğine sabrederseniz size serinlik ve kurtuluş olurum.

Yazık size! Utanmıyor musunuz? Kulluğunuz dışınızda, günahlarınız ise içinizde. Siz pek yakında ölüm ve hastalığın eline düşecek ve Allah'ın ateş zindanına atılacaksınız.

Allah'tan utanmadan amellerinizi eksik yapıyorsunuz. Siz gece gündüz tembelliğe alışmışsınız. İstiyorsunuz ki biz eksik davransak bile Allah'ın katında olan gelip bizi bulsun. Nefisleriniz alışkanlık hâline getirinceye kadar amellere hücum edin. İçeri her giren önce bir şaşkınlığa kapılır. Ama sonradan bu şaşkınlık gider ve bulanıklık durulur. Tevbe ettiğiniz zaman bir başlangıç, bir de sonuç olmalıdır.

A efendilere hizmet etmekten kaçan köleler! A kendi peygamberlerinin, sâlih kulların görüşlerini bir yana koyarak kendi görüşleriyle yetinenler! Ey Allah'ı bırakıp insanlara güvenenler! Peygamberimiz'in (s.a.v.) *"Kendi gibi bir yaratılmışa güvenen kimse lanetlidir"* sözünü hiç duymadınız mı?

Dünyayı arama ve dünyaya ait hiçbir şeyden dolayı öfkelenme. Çünkü bu, sirkenin balı bozduğu gibi senin kalbini bozar.

Yazık sana! Dünya tutkusu ile kibri birleştirdin. Bunlar öyle özeliklerdir ki böyleleri tevbe etmedikçe kurtulamazlar. Akıllı ol. Sen kimsin, nesin, hangi şeyden yaratıldın, niye yaratıldın? Bütün bunları düşün ve büyüklenme. Ancak Allah'ı, peygamberlerini ve güzel kullarını tanımayan bilgisizler büyüklenir.

A kıt akıllı! Büyüklenerek yücelik elde etmek istiyorsun. İşi tersine döndür ki istediğini bulasın. Çünkü Peygamberimiz (s.a.v.) *"Kim Allah'a karşı alçakgönüllü davranırsa Allah onu yüceltir, kim de büyüklenirse Allah onu alçaltır"* buyurmuştur.

Kim ahirete razı olursa dünya onun ayağına gelir, kim aza razı olursa çok onun ayağına gelir, kim alçaklığa, zillete razı olursa yücelik bulur. Zillete razı ol ki senin hakkında durum tersine dönsün. Kim kadere boyun eğer, rıza gösterirse herşeye gücü yeten Allah onu yüceltir. Tevazu ve edeb seni Allah'a yaklaştırır. Büyüklenme ve edebsizlik ise uzaklaştırır. Kulluk düzeltir ve yaklaştırır, günah ise seni bozar ve uzaklaştırır.

Oğlum! Dini, sultanların, hükümdarların, zenginlerin ve haram yiyicilerin vereceği küçücük bir incire değişme. Yiyeceğini, dinini kullanarak sağlarsan kalbin kararır. Sen insanlara kulluk ederken kalbin nasıl kararmasın?

A kendi haline bırakılmış! Kalbinde nur olsaydı haramı, haram şüphesi taşıyanı ve helâli; kalbini aydınlatanla karartanı, kalbini yakınlaştıranla uzaklaştıranı ayırabilirdin.

A câhil! Ben ancak kazanmayı veya Allah'a tevekkül etmeyi öğretebilirim. Kazanarak elde etmek imanın ilk dönemindedir. İman güçlendikten sonra aradaki bütün aracılar kalkar ve kul doğrudan Allah'tan alır. Kalp güçlenince kişi herşeyini Allah'tan alır. Bu alma Allah'ın emriyle, insanlar eliyle gerçekleşir. "Aracıların kalkması" ile söylemek istediğim şey, kalbin aracılarla durmayı ve Allah'a şirk koşmayı büsbütün bırakmasıdır. Allah'ın emrini yerine getirdiği hiçbir konuda insanları Allah'a ortak koşup da onların sözlerine bakmaz. Övgülerini, yergilerini, kabul ve reddetmelerini duymazlıktan gelir. Kendilerine bir şey verilirse bunu Allah'ın yaptığını görürler. Verilmezse yine aynı düşünceyi taşırlar.

Allah dostları sağırdır, kördür. Allah'tan başkasını görmez, duymazlar. Onlara göre Ondan başkası yoktur. Yardım eden de Odur, yardımsız bırakan da; veren de Odur, alıkoyan da; zarar veren de Odur, fayda veren de. Onların katında kabuksuz bir öz, duruluk üstüne duruluk, güzellik üstüne güzellik vardır. İşte bütün yaratıkları kalplerinden çıkarmalarını sağlayan şey budur. Kalplerinde Allah'tan başka kimse kalmaz. Başkasının zikri değil, sadece Allah'ın gizli zikri (zikr-i hafî) vardır. Allahım! Bize Seni bilmeyi nasip eyle.

Yazıklar olsun sana! Sen kendini ederinden daha yüksek pahaya satabileceğini sanıyorsun. Verilmiş hüküm olmasa senin tepene biner ve seni cümle âleme rezil ederdim. Başını benimle tehlikeye koyma. Çünkü ben Allah'tan ve güzel kullarından başka hiç kimseden utanmam. Kul Allah'ı tanıyınca insanlar onun kalbinden düşüp dökülür. Tıpkı kuru ağaç yapraklarının ağaçtan döküldüğü gibi. Tamamen insanlardan uzak kalır. Kalbi ve sırrı yönüyle gözü onları görmez, kulağı onların sözlerini işitmez. Nefis huzura erince organları koruma işini ona bırak, kalp de Allah'a doğru yolculuğa çıksın ve Onun katındakileri arasın, sonra dünyaya geri dönüp nefsin güdücüsü olsun, onun istifade edeceği şeyleri yapsın.

Allah'ın, kendi zâtını isteyenler hakkında yapageldiği âdeti işte budur. Kısmetlerin bütünüyle alınma vakti geldiğinde dünya onlara ihtiyar ve çirkin bir kocakarı kılığında gelir ve kısmetlerini tastamam verir. Onların odalık cariyesi değil, hizmetçisi olur. Ondan kendilerine ait olan şeyleri alırlar ve yüzüne bile bakmazlar.

Oğlum! Kalbini Rabbin için boşalt, organlarını ve nefsini ailenin geçimi için çalışmakla meşgul et. Onun emriyle çalışır, Onun fiiliyle ailenin geçimini kazanırsın.

Hakk'ın önünde susmak, Ondan herhangi bir şey istememek, sabırlı olmak ve rıza göstermek dua etmekten, istemekten ve ısrarcı olmaktan daha iyidir. Onun ilminden dolayı sen kendi ilmini sil, Onun tedbirinden dolayı sen kendi tedbirini uzaklaştır,

Onun iradesinden dolayı sen kendi iradeni kes at. Kaza ve kaderi geldiğinde de aklını görevden al. Onun sana yardım eden, seni kurtaran bir Rab olmasını istiyorsan böyle yap. Ona varmak istiyorsan Onun önünde sakince durmalısın.

Müminin bütün düşünceleri (hâtıraları) ve hedefleri birleşti. Rabbine yakınlık kapısında beklerken, Hak tarafından kalbine gönderilen düşüncelerden başka bir düşüncesi kalmadı. Allah'ı tanıma imkânı doğunca kapı, yüzüne açıldı da öte tarafa geçti ve orada anlatamayacağı şeyler gördü. Hâtıra kalbe gelir. İşaret ise nefsinden, heva ve hevesinden, yerilen huylarından ve bütün insanlardan vazgeçmiş olan ve afiyet, temizlik ve nimet içinde olan sırra yöneltilen gizli bir sözdür. Orada o, mağara arkadaşları (ashab-ı kehf) gibi evrilip çevrilir. Allah (c.c.) mağara arkadaşları hakkında şöyle buyurur: *"Biz onları sağa ve sola döndürürüz".*

Oğlum! Buna kulak ver ve inan, yalanlama. Kendini her yönden iyilik olan bir şeyden yoksun bırakma.

ELLİ YEDİNCİ SOHBET

Abdülkâdir Geylânî (r.a.) 24 Ramazan 545 tarihinde
Cuma günü sabahı medresede şöyle sohbet etti:

Oğullarım! Bana bir tohum tanesi kadar da olsa doğruluğu tasadduk edin. Elinizdeki ve evinizdeki mallarınızdan istediğim hiçbir şey yok. Sizden istediğim tek şey doğru ve ihlaslı olmaktır. Bunun faydası da bana değil, size aittir. Beden ve gönül dillerinizi bağlayın. Çünkü üzerinizde sizi gözetleyenler vardır; melekler dışınızı, Allah da içinizi gözetler.

Ey köşkler ve evler yapıp ömrünü dünyayı kalkındırmak yolunda harcayın! Düzgün bir niyetin, gayen olmaksızın ufacık bir şey dahi olsa yapma. Çünkü dünyada bina yapmanın temeli düzgün niyettir. Nefsine, heva ve hevesine uyarak bina yapılmaz. Câhil kimse dünyada hiçbir hikmet gözetmeden, Allah'ın kaza ve kaderine ve tasarruflarına bakmadan sırf nefsine, heva ve hevesine, doğasına ve alışkanlığına uyarak bina yapar. Hiç kuşkusuz böyle yaparken düzgün bir niyet taşımaz, yaptığının hayrını görmez ve yaptığı binaya başkası oturur. Kıyamet gününde ona "Bu binayı niye yaptın?", "Nereden buldun da buraya harcadın?", "Böyle bir harcama yapmadaki gayen nedir?" diye sorulur. Kısacası herşeyden sorguya çekilir.

Gel sen Allah'ın senden hoşnut olmasının yolunu ara ve Ona uymaya çalış, kısmetine de razı ol, kısmetinde olmayan şeyi isteme. Peygamberimiz (s.a.v.) *"Allah'ın*

dünyada kuluna verdiği en büyük ceza, kulun kısmetinde olmayan şeyi araması, elde etmeye çalışmasıdır" buyurmuştur.

Abdülkâdir Geylânî (r.a.) şöyle devam etti:

Yanıma benim hakkımda kötü düşünceler taşıyarak geliyorsun. Sen benim sözümle kurtulamazsın.

Yazık sana! Allah'a ve onun güzel kullarına karşı gelip dururken Allah'a teslim olduğunu iddia ediyorsun. Sen bu iddianda yalan söyledin. İslam kelimesi gönülden teslim olmak demek olan "istislâm" kelimesinden türemiştir. Dolayısıyla Allah'ın kaza ve kaderine gönülden teslim olmak, tasarruflarına rıza göstermek, Kur'an'ın ve Sünnet'in sınırlarını korumak gerekir. Ancak böyle yaptığın zaman senin Müslümanlığın sağlam olur. Uzak geleceğe yönelik planlar kurmanın (tûl-i emel) uğursuzluğundan dolayı sen günah işliyor ve Allah'a karşı geliyorsun. Tûl-i emeli bıraktığın anda sana iyilik gelecektir. Kurtuluş istiyorsun buna tutun.

Müslüman, kader ne getirdi ise onu, kader elinden alır, kaderine razı olur, bunun yanında dinin emir ve yasaklarına da uyar, onları yapmaktan da hoşnut olur. Onun nefsi, heva ve hevesi, doğası ve şeytanı yoktur. Demek istediğim şu ki bu kullar yardım görmüştür. Yoksa onların bütün yönlerden yok olduklarını söylemek istemiyorum. Çünkü peygamberlik dönemi geçtikten sonra içimizde masum (günah işlemekten korunan) kimse kalmamıştır. Bu kimsenin, nefsi huzur bulmuş, heva ve hevesi yenik düşmüş, doğası sönmüş, şeytanı da yorgun düşmüştür. Onunla uğraşmaktan eline bir şey geçmez. Peşinde dolaşır durur da onu bulamaz. Tevekkülde sebebe bağlanmak yoktur. Tevhidde zararın ve faydanın Allah dışında herhangi bir kimseden kaynaklandığını düşünmek yoktur. Sen bütünüyle benlikten, heva ve hevesten, alışkanlıktan ibaret kalmışsın. Senin tevekkülünde ve tevhidinde iş yok. Önce acı gelir, ardından tatlı gelir. Sonra kırılma, ondan sonra da onarılma gerçekleşir, ardından ölüm ve son olarak da hiç bitmeyen bir hayat gelir. Önce boyun eğilir, yücelik ondan sonra gelir. Zenginlik fakirlikten sonra gelir. Önce yokluk vardır, onu Allah'la var olmak takip eder, seninle değil.

Buna sabreder, sebat gösterirsen Allah'tan istediğin şeyler gerçekleşir. Aksi halde senin hiçbir işin düzgün gitmez. Seni meşgul edip Allah'la uğraşmanı engelleyen herşey senin için uğursuz demektir. Bu, isterse farz ve sünnet olanlara ek olarak yerine getirilen namaz ve oruç olsun yine böyledir. Farz orucunu tuttuktan sonra nafile oruç tutarken çektiğin açlık ve susuzluk kalbinin Allah'ın huzurunda bulunmasını, Allah'ı gözetmesini, Allah'la birliktelik ve yakınlık içinde dönüp duran hayat güzelliğini engelliyorsa sen perdenin, insanların, benliğinin ve arzularının kulusun demektir. Ârif kul, ilmiyle ve sırrıyla Allah'a yakınlık sancağı altında Allah'la birliktedir, Onun kaza ve kaderiyle döner durur. Âciz kaldığı zaman kendi dönmese de

döndürülür, hareket etmese de hareket ettirilir, durmasa da durdurulur. İşte o zaman Allah'ın, haklarında *"Biz onları sağa ve sola evirip çevririz"* buyurduğu mağara arkadaşları yerinde olur. Âciz kaldıkları zaman hareket ettirilirler. Hareket etmek güç olduğunda imkân verilir, durmak ve teslim olmak âciz kalındığında gerçekleşir. Varken hareket edersin, yok olunca durursun. Hareket etmek hüküm kapsamında, durmak ise ilim kapsamındadır. Nefsin ancak sen nefsinden, heva ve hevesinden, tabiatından ve bütün insanlardan uzaklaştığın zaman sağlık bulur. İnsanlara bağlanıp kalma. Çünkü Rabbinden başka hiç kimse sana ne yarar verebilir, ne zarar, ne de rızık. Daima Ona kulluk içinde ol, emir ve yasakları çerçevesinde hareket et. Böyle yaparsan insanların en zengini ve en yücesi olursun ve Hz. Âdem'e benzersin. O, bütün nesnelere kendisine secde etmelerini emrederdi. Bu, insanların genelinin, hatta havastan bir bölümünün bile akılları ötesinde bir şeydir. O, Âdemin bir parçasıdır ve onun özündendir.

A bilgisi kıt! Fıkıh öğren sonra insanlardan uzaklaş. Allah dostları önce fıkıh öğrenmişler, ondan sonra insanlardan kalpleriyle uzaklaşıp yalnız kalmışlardır. İnsanları düzeltmek için bedenleriyle onların arasında olurlar, kalpleriyle ise Allah'la birlikte olup Ona hizmet ederler. İnsanlar arasındadır, ama kalpleriyle onlardan uzaktırlar. Kalpleri bütün nesnelerden uzaktır. Görünüşte onların işleri zâhir hükümleridir. Elbiseleri kirlendikçe onu yıkar, güzel koku sürer, tütsülerler. Elbiselerinden bir yer yırtıldığı zaman yırtık yeri yama ile kapatır, dikerler. Onlar insanların önderleridir. Onlara ait bir zerre bile sapasağlam duran dağlar gibidir. Kalpleri Rableri ile birliktedir, kendilerini gönülden Allah'ın önüne atmışlardır, Onu gözetir ve ilmine dalarlar.

Allahım! Zikrini bize gıda, yakınlığını da zenginlik eyle. Amin.

Senin kalbin ölmüş ve sen kalbi ölmüş olanlarla arkadaşlık ediyorsun. Gel seçkin, bedel (ebdâl) ve diri olan kullarla arkadaşlık et. Sen kabirsin, kendin gibi başka bir kabrin yanına gidiyorsun. Ölüsün, kendin gibi bir ölünün yanına gidiyorsun, sen kötürümsün, sana yolunu senin gibi bir kötürüm gösteriyor, sen körsün, yolunu kendin gibi bir körden soruyorsun.

Gerçek anlamda inanmış ve sâlih müminlerle arkadaşlık et, sözlerine karşı sabırlı ol, dediklerini kabul et ve uygula. O zaman kurtulursun. Kurtuluş istiyorsan irşad edicilerin sözünü dinle, kabul et ve uygula.

Benim bir mürşidim vardı. Ne zaman ben bir işin içinden çıkamayıp kafama taksam bana cevabını verir ve konuşmama gerek bırakmazdı. Konuşmamamın sebebi ona olan saygım ve edebli oluşumdu. Ben hiçbir zaman şeyhlere karşı saygı ve edeb sınırlarını aşmadım.

Sûfî cimri olmaz. Çünkü o, herşeyi bıraktığını iddia ettiğine göre artık cimrilik edecek bir şeyi kalmamış demektir. Ona bir şey verilirse onu kendisi için değil, başkası

için alır. Kalbi bütün varlıklardan ve somut olan herşeyden arınmıştır. Mal sahibi olan kimse cimrilik edebilir. Sûfînin ise kendisine ait olan hiçbir malı kalmamış, hepsi başkalarının olmuştur. Başkasının malında nasıl cimrilik etsin? Onun ne düşmanı, ne de dostu vardır. İnsanlardan övgü ya da yergi dinlemeye de önem vermez. Verileni verilmeyeni, gördüğü zararı ve yararı Allah'tan başka kimseden bilmez. Yaşadığına sevinmez, öleceğine üzülmez. Onun ölümü Rabbinin ona karşı öfkelenmesidir, yaşaması ise Rabbinin ondan razı olmasıdır. Yalnızlığı insanlar arasındayken, sıcaklığı ise yalnız başınaykendir. Yiyeceği Rabbini anması, içeceği ise Rabbiyle sıcaklık ve yakınlık kurmasıdır. Hiç kuşkusuz dünya malında cimrilik etmez. Çünkü onun yanında hiçbir şeye ihtiyaç bırakmayacak olan bir zenginlik vardır.

Rabbimiz! Bize dünyada ve ahirette güzellik ver ve bizi ateş azabından koru.

ELLİ SEKİZİNCİ SOHBET

Abdülkâdir Geylânî (r.a.) 545 yılında Şevval ayının başında
Cuma günü medresede şöyle sohbet etti:

Daha ne zamana kadar öğrenip öğrendiğinle amel etmemeye devam edecektir. İlim divanını dür de ihlasla amel divanını sermekle uğraş. Yoksa kurtuluşun yoktur. Sadece ilim öğreniyorsun. Sen yaptığın işlerle Allah'a karşı küstahlık ediyorsun. Üstünden hayâ elbisesini çıkartıp attın ve Allah'ı sana bakanların en dikkate alınmazı yerine koydun. Sen hevâna uyarak alıyor, hevâna uyarak isteneni vermiyor, hevâna uyarak hareket ediyorsun. Belli ki hevâ ve hevesin seni helak edecek. Her halinde Allah'tan utan ve onun hükmünü uygula. Zâhir hükümlerle amel ettiğin zaman bu amelin seni Allah'ı bilme derecesinde doğru yaklaştırır. Allahım bizi gaflet uykusundan uyandır. Âmin.

Günah işlediğin zaman sıkıntılar gelip üzerine iner. Tevbe eder, Rabbinden bağışlarıma diler, Allah'ın yardımını istersen sıkıntılar seni üzerine değil, çevrendekilere iner. Mutlaka bir sıkıntı ile karşılaşacaksın. Dolayısıyla Allah'tan o sıkıntı ile birlikte sana sabır ve rıza vermesini de iste ki aranızdaki ilişki zedelenmesin ve bu tırmalama, kalbi değil, kalıbı; içi değil dışı; dini değil, malı etkilesin. İşte o zaman sıkıntı ceza olmaktan çıkıp nimete dönüşür.

A münafık! Allah'a ve peygamberine gerçek anlamda, işin özüyle değil de, lafta tabi olmakla yetindin. Bu koca bir yalandır. İçin de böyle, dışın da. Belli ki sen dün-

yada da, ahirette de alçak kalacaksın. Günahkâr ve yalancı kimseler alçağın ta kendisidirler.

Ey âlim! İlmini dünya-perestlerin yanında kirletme. Yüce olanı alçak olanla değişme. Yüce olan ilimdir, alçak olansa onların ellerindeki dünyalıktır. İnsanlar senin kısmetinde bulunmayanı sana veremezler. Senin kısmetin sadece onların elleri üzerinden akıtılır. Sabredersen kısmetin onların elleriyle sen yüceliğinden en ufak ödün vermeden sana gelir.

Yazık sana! Rızıklandırılan kimse başkasının rızkını veremez. Verilen durumunda olan kimse, başkasına veremez. Allah'a kullukla uğraş ve ondan istemeyi bırak. Çünkü Allah'ın senin yararına olan şeyleri öğrenmeye ihtiyacı yoktur. Allah (c.c.) *"Beni zikretmek kimi benden istemekten alıkoyuyorsa ona, isteyenlere verdiğimin en güzelini vereceğim"* buyurmuştur. Kalbin ulaşmadan dilde kalan zikrin hiçbir değeri ve önemi yoktur. Zikir kalp ve sır zikri sonra da dil zikri demektir. Kalp zikri gerçekleşince *"Siz beni anın ki Ben de sizi anayım, bana şükredin ve nankörlük etmeyin"*[89] buyruğunun sırrı gerçekleşir.

Allah seni anıncaya kadar onu anmaya devam et. Zikir, üzerindeki yükleri indirip günahsız kalıncaya kadar, günahsız bir kulluk (tâat) buluncaya kadar Allah'ı anmaya devam et. İşte o zaman ananlar içinde O da seni anar ve insanları bırakıp Onunla uğraşırsın ve Allah seni oyalar da bir şey istemeye fırsat bulamazsın. Bütün gâyen O olur. Onun dışındaki bütün gâyeleri bırakırsın. Tek gâyen Allah olunca mülk hazinelerinin anahtarlarını kalbinin eline verir. Allah'ı seven kimse başkasını sevmez. Allah sevgisi, kalbindeki diğer sevgileri çıkartır. Senin düşünüp görmeni sağlayan aklın yok mu? Hiç felçli birinin yanında bulunmadın mı? Senin de sıran gelecek ve ölüm meleği senin işini de bitirecek. Gelip hayatını kökünden sökecek seni sevdiklerinden ve ailenden ayıracak. Canının, Allah'ın huzuruna çıkmayı istemez bir hâlde iken alınmamasına çalış. Malını ahirete gönder ve ölümü bekle. Çünkü sen Allah'ın katında, dünyada gördüklerinden çok daha güzellerini göreceksin.

Rabbimiz! Bize dünyada ve ahirette güzellik ver ve bizi ateş azabından koru.

89. Bakara / 152

ELLİ DOKUZUNCU SOHBET

Abdülkâdir Geylânî (r.a.) 9 Recep 546 tarihinde şöyle sohbet etti:

Tamahkârın konuşmasında yağcılık ve dalkavukluk eksik olmaz. Öylesi insanlar gerçeği söyleyemez. Kabuktan öteye söz söylemezler ve boş konuşurlar. Sözlerinde küçücük bir öz bile yoktur. Konuşmaları "tama'" kelimesi gibi boştur. Nitekim "Tama'" (tamahkârlık) kelimesinin harfleri olan tı, mim ve ayn'ın içleri boştur.

Ey Allah'ın kulları doğru sözlü olun, kurtulursunuz. Doğru sözlü kimsenin himmeti yükseklerdedir. Kimsenin konuşması ona zarar vermez. Allah (c.c.) bütün işlerini en güzel şekilde yürütür. Senin bir iş yapmanı dilemişse seni ona hazırlar. Küstahça konuşmak edepsiz kimsenin işidir. Böylelerine verilecek en güzel cevap ise doğruluktur. Hâllerinizin doğruluğu beni konuşturuyor, yalan sözlülüğünüz ise susturuyor. Siz ne kadar satın alacaksanız ben o kadar satarım.

Oğlum! İlmin meyvesine ve bereketine sahip olsan nefsinin tutku ve arzuları için sultanların kapısına koşmazdın. Âlimin, insanların kapısına koşacak ayakları yoktur. Zâhidin, insanların mallarını almak için kullanacağı elleri yoktur. Allah'ı seven kulun, Ondan başkasına bakacak gözleri yoktur. Allah'ı seven ve sevgisinde gerçekçi olan kimse insanların tümüyle karşılaşsa bile onlara bakması helâl değildir. O, sevdiğinden başkasına bakmaz. Dünyayı gözünde hiç büyütmez. Kalp gözünde de ahireti büyütmez. Sır gözünde ise Mevlâ'sından başka hiçbir şeyi büyütmez.

Akıllı olun, siz hiçbir şey değilsiniz. Çoğunuz her çağıranın ve hayvan güdenin peşine düşüyor. Çoğunuzun söylediği sözler kalpten değil, dilden geliyor. Münafık diliyle ve başıyla konuşur, doğru sözlü kimse ise kalbiyle ve sırrıyla konuşur. Kalbi Rabbinin kapısında, sırrı ise içeridedir. Eve girinceye kadar nida etmeye devam eder. Allah'a yemin ederim ki sen bütün hâllerinde yalancısın. Allah'ın kapısına giden yolu da bilmiyorsun. Sen körsün, Onun yoluna nereden kılavuzluk edeceksin? Başkasını nasıl yönlendireceksin? Seni heva ve hevesin, doğan, nefsine uyman ve dünya ve önderlik tutkun ve arzuların kör etmiş. Organlarının işlemiş olduğu günahlar henüz kalbine varmamışken bana gel. Yoksa günahlarında ısrar edersin de bu ısrar seni inkârcılığa kadar götürür. Allah'ın sözünü ancak gerçek anlamda O'na kul olan kimse dinleyebilir.

Geylanî (r.a.) burada söz dinlemek hususunda Musa'nın kavminden seçilmiş olan yetmiş kişiyi anlatarak şöyle dedi:

Allah (c.c.) onlara seslendi, hepsi birden bayıldı, sadece Musa (a.s.) kaldı. Allah onlara yeniden can verince *"Bizim Allah'ın yüce kelâmını dinlemeye gücümüz yoktur. Sen Allah'la bizim aramızda aracı ol"* dediler. Allah da Musa ile konuşup onları dinledi ve sorularına cevaplar verdi. Musa (a.s.), Allah'ın kelâmını ancak inancı güçlü olduğu ve lâyıkıyla tâat ettiği için dinleyebildi. Diğerleri ise inançları zayıf olduğu için dinleyemediler. Musa'nın Tevrat'ta getirmiş olduklarını kabul edip emir ve yasaklarında ona uysalar ve küstahça sözler söylemeseler Allah'ın kelâmını dinleyebilirlerdi.

Abdülkâdir Geylânî (r.a.) sohbetine şöyle devam etti:

Ben deccallik ve münafıklık eden bütün yalancılara karşı görevlendirildim, Allah'a isyan eden bütün günahkârlara karşı görevlendirildim ki bunların en büyüğü İblis, en küçükleri de günahkâr kimselerdir. Ben, kendisi sapkın olup başkalarını saptıran ve bâtıla çağıran herkese karşı savaş açtım. Bu uğurda tek desteğim de güç ve kuvvetin yegâne vericisi olan Yüce Allah'tır. Nifak senin kalbinde yer tutmuş, sen teslim olup tevbe etmeye ve gösterişi bırakmaya muhtaçsın. Benim bu hâlim, Allah tarafından verilmişse büyüyecek, çoğalacak, ayakları üzerine kalkacak, kanatlarıyla damdan dama uçacak, insanların evlerine girecek ve onlar bunu gözleriyle ve gönülleriyle görecektir. Yok eğer nefsimden, heva ve hevesimden, tabiatımdan, şeytanımdan ve yanlış yolda oluşumdan kaynaklanıyorsa uzak düşecek, küçülüp eriyecek, değişime uğrayacak, bölünüp parçalanacaktır. Çünkü Allah yalancıya destek çıkmaz, münafığa yardım etmez, inkâr edene vermez, şükrü terk edene de artırmaz. Münafıklık içinde soluk alıp veren kimseden bir şey çıkmaz. Bu münafıklığı, dininin yanıp kül olmasına yol açar.

Ey müridler! Ben size söyleyeceğimi söyledim ama siz kaçıyor ve söylediğimi yapmıyorsunuz. Benim diğer ülkelerde adım dilsize çıkmıştı. Deli ve dilsiz gibi davranıyordum. Fakat benim bu hâlim devam etmedi. Beni size kader getirdi. Ben kuyulardaydım, ama kader beni çıkarttı ve kürsüye oturttu. Yalan söyleme. Çünkü senin iki değil, tek kalbin var. Ne ile dolarsa başka şeyi içine almaz. Allah (c.c.) *"Allah hiç kimse için göğsünde iki kalp yaratmamıştır"* buyuruyor.

Hem Allah'ı, hem insanları seven kalp olmaz. İçinde hem dünyayı, hem ahireti barındıran kalp olmaz. Kalp Yaratıcıya ait olup yüz insanlara yönelmiş durumda ise böyle kimse, insanlara acıdığından dolayı gözünü insanların yararına olan şeylere çevirebilir. Allah'ı bilmeyen, gösteriş ve münafıklık edebilir. Allah'ı bilense böyle yapmaz. Ahmak Allah'a karşı gelir, akıllı ise itaat eder. Dünya malını toplamaya düşkün olan kimse gösteriş ve münafıklık edebilir. Kendine çok uzak hedefler koymayan (tul-i emel sahibi olmayan) kimse ise böyle yapmaz. Mümin, farzları yerine getirerek Allah'a yaklaşmaya, nafilelerle de kendini sevdirmeye çalışır. Allah'ın kimi kullarının ise nafile ibadeti yoktur. Farzları yerine getirirler sonra nafile ibadetler edip *"Bunlar bizim ibadet etme gücüne ulaşmamız için bizlere farz kılınmıştır, bizim sonsuza dek ibadetle uğraşmamız farzdır"* derler. Ettikleri hiçbir ibadeti nafile kabul etmezler.

Allah dostlarının, kendilerini uyaran bir uyarıcıları ve bir öğreticileri vardır. Allah onlara öğrenme yollarını hazırlar. Peygamberimiz (s.a.v.) *"Mümin dağ başında bile olsa Allah ona, öğretecek birini mutlaka gönderir"* buyurmuştur.

Allah'ın güzel kullarının sözlerini ödünç alıp konuşarak, "Bunlar bana aittir" deme. Ödünç mal gizli kalmaz. Ödünç maldan değil, kendi malından kullan. Pamuğu kendi elinle ek, kendi elinle sula ve kendi emeğinle yetiştir de ondan sonra onu eğir, dik ve giyin. Başkasının malıyla ve giysisiyle sevinme. Başkasının sözünü alıp söyler ve "Bu söz bana aittir" dersen Allah'ın sâlih kulları sana düşman olurlar. Ortaya koyduğun bir iş yoksa konuşacak sözün de yok demektir. Bütün iş çalışmaya, bir şeyler ortaya koymaya bakar. Allah (c.c.) *"(Dünyada iken) yapmış olduklarınız sebebiyle Cennet'e girin"*[90] buyurmuştur.

Allah'ı tanımaya çalışın. Allah'ı tanımak Onunla beraber gözden kaybolmak, kaderi, kudreti ve bilgisi ile dimdik durmaktır. Allah'ı tanımak Onun tasarruf ve kazalarında bütün varlığı ile yok olmak demektir. Söz, kalptekine kılavuzluk eder. Dil kalbin tercümanıdır. Kalp karışık olunca söz bazen doğru, bazen yanlış olur. Bazen bir şeyi değiştiremeyip olduğu gibi söyler, bazen de değiştiriverir. Kalpte karışıklık ve şirk kalmayınca dil düzelir. İnsanların peşine düşüp onları Allah'a eş tutarsa o zaman da dil değişir, sürçer ve yalan söylemeye başlar. Bazı kimseler kalbiyle, bazıları sırrıyla konuşur. Kimileri de nefsine, heva ve hevesine, şeytanına ve alışkanlıklarına uyarak konuşur.

90. Ahzab / 4

Allahım! Bizi gerçek iman sahiplerinden kıl, münafık olmaktan koru.

Birisini sevip diğerine kin tutman gerekiyorsa bu sevgi ve kinin benliğine ve tabiatına uyarak olmasın. Her ikisinde de Kitabı ve Sünneti hakem kıl. Sevdiğin kimseye onay verirlerse sevgide devam et, kin tutmana onay verirlerse kin tutmaya da devam et. Kitaba ve Sünnete başvurmanın sana bir faydası olmadı da gerçeği anlayamadıysan o zaman sıddîklerin kalplerine başvur ve onlara sor. Onların kalplerine başvur, çünkü onların kalpleri sağlamdır. Çünkü kalp sağlam olduğu zaman Allah'a en yakın olan şeydir. Kalp Kitap ve Sünnetle amel ettiği zaman yaklaşır, yaklaştığı zaman bilir ve yararına ve zararına olan şeyleri, Allah'a ait olanla, başkasına ait olanı, Hakk'a ait olanla, bâtıla ait olanı görür.

Müminin, kendisiyle baktığı bir nuru vardır. Bundan dolayı Peygamberimiz (s.a.v.) *"Müminin ferasetinden sakının. Çünkü o, Allah'ın nuruyla bakar"* buyurmuştur. Allah'a yaklaştırılmış olan ârif kula da bir nur verilir, o da o nurla Rabbine yakınlığını ve Rabbinin, kalbine yakınlığını görür. Meleklerin ve peygamberlerin ruhlarını, sıddîklerin kalplerini ve ruhlarını görür. Onların hal ve makamlarını görür. Bütün bunlar kalbinin derinliklerinde ve sırrının safâsındadır. O daima Rabbi ile birlikte pürneşedir. Allah'tan alıp insanlara dağıtan bir aracıdır. Onlardan kimisi hem kalbiyle hem diliyle çok bilgilidir. Kimisi de kalbiyle bilgilidir ama dili tutuktur. Münafığın ise dili bilgi doludur ama kalbi boştur. Onun bütün bilgisi dilindedir. Bundan dolayı Sevgili Peygamberimiz (s.a.v.) *"Ümmetim hakkında en çok korktuğum şey dili laf yapan münafıktır"* buyurmuştur.

Hiçbir şeye aldanma, çünkü Allah dilediğini yapandır. Bundan dolayı şöyle bir hikaye anlatılır: Sâlih kullardan biri, Allah yolunda bir kardeşini ziyaret etmiş, ona *"Kardeşim! Gel, Allah'ın bilgisinde sabit olan günahlarımız için ağlayalım"* demiş. Ne güzel de söylemiş! Bu kimse Allah'ı tanıyordu, ârif bir kuldu ve Peygamberimizin (s.a.v.) *"Biriniz kendisiyle Cennet arasında bir arşın (ya da bir kulaç) kalıncaya kadar Cennetliklerin amelini eder de (bir arşın kala) bedbahtlık onu yakalayıverir. O da cehennemliklerden olur. Yine biriniz cehennemle arasında bir arşın (ya da bir kulaç) kalıncaya kadar cehennemliklerin amelini eder de (bir arşın kala) saâdet ona yetişiverir. O da cennetliklerden olur"* buyruğunu duymuştur.

Sâlihlerden birine *"Rabbini gördün mü?"* diye sorulmuş. O da *"Şayet Onu görmüş olmasam durduğum yerde paramparça olurdum"* demiştir.

Birisi "Allah'ı nasıl görüyorsun?" diye sorarsa şöyle cevap veririm:

İnsanlar, kulun kalbinden çıkıp da orada Allah'tan başka hiçbir şey kalmayınca Allah ona zâtını gösterir ve onu dilediği biçimde kendine yaklaştırır. Başka kimseler görünürü gördükleri gibi ona da görünmezi gösterir. Peygamberimize mirac gecesinde zâtını gösterdiği gibi gösterir. Şu kuluna gösterdiği, onu kendine yaklaştırdığı ve

uykusunda ona konuştuğu gibi gösterir. Bazen kalbi uyanıkken de Allah'la konuşabilir. Varlık gözlerini kapatır ve görünüş açısından nasılsa işte öylece iki gözüyle görür. Allah ona başka bir mânâ verir de onunla görür. Allah'ın yakınlığını görür, sıfatlarını görür, lütuf ve ihsanını, sayısız güzelliğini görür. Onun korumasını ve iyiliğini görür. Allah'ı gerçek anlamda tanıyan ve Ona gerçek kul olan kimse "Bana göster", "Bana gösterme"; "Bana ver", "Bana verme" gibi sözler söylemez. Fâni olur ve herşeyden bütünüyle vazgeçer. Bundan dolayı bu makama erenlerden birisi "Benden bana ne!" demiştir. Ne güzel söylemiş. Ben Allah'ın kuluyum. Kulun ise Efendisine karşı herhangi bir dilek ya da tercih hakkı yoktur.

Birisi bir köle satın aldı, bu köle dindar ve iyi kimselerdendi. Efendi ona "Ey köle! Ne yemek istersin?" dedi. O da "Sen ne yedirirsen" dedi. Efendi "Peki ne giyersin?" diye sordu. Köle "Sen ne giydirirsen" diye cevap verdi. Efendi "Peki evimin neresinde oturmak istersin?" diye sordu. O "Sen nereye oturtursan" diye cevapladı. Efendi "Peki hangi tür işleri yapmaktan hoşlanırsın?" dedi. Köle "Sen ne emredersen" diye karşılık verdi. Efendi ağladı ve "Ah keşke senin bana davrandığın gibi, ben de Rabbime davranabilseydim!" dedi. Bunun üzerine köle "Efendim! Kölenin efendisine karşı herhangi bir dilek veya tercih hakkı olabilir mi hiç?" dedi. Efendi bunun üzerine "Allah rızası için hürsün, seni azat ediyorum. Ama benim evimde oturmanı istiyorum ki sana canımla ve malımla hizmet edeyim" dedi.

Allah'ı tanıyan hiç kimsede dileme ve tercih etme özelliği kalmaz ve "Benden bana ne!" der. Ne kendi işinde, ne de başkalarının işinde kadere karşı gelmez. Allah'ın kullarından çok azı insanlarla gönül bağını kesip yalnız kalmaya, Kur'an okumaya, Hz. Peygamberin mübarek sözlerini okumaya ısınır. Hiç kuşkusuz böyle kulların Allah'a ısınan, kendini Ona yakın hisseden kalpleri olur. Onunla kendi benliklerini ve diğer insanların benliklerini görürler. Kalpleri sağlam olur da sizin üzerinde olduğunuz hiçbir şey onlara gizli kalmaz. Kalbinizden geçirdikleriniz üzerine konuşurlar, evinizde sakladığınızı size haber verirler.

Yazık sana! Akıllı ol. Kitabın kapağını açar açmaz sûfîler arasına girmeye yeltenme. Kalkmış insanlara öğüt veriyorsun. Bu öyle bir iştir ki zâhirî ve bâtınî hükümlerin tamamlanmış olması, sonra herşeyden müstağni hale gelmen gerekir. Sonra da konuşabilmen için iki şartın daha gerçekleşmesi lâzımdır: Birincisi yaşadığın yörede senden başka nasihat edecek biri olmamalıdır. Bu durumda mecburen insanlara sen öğüt verirsin. İkincisi öğüt vermeyi sana kalbin emreder. İşte o zaman bu makâma yükselirsin ki insanları Yaratıcılarına geri çevirebilesin.

Yazık sana! Allah dostu olduğunu iddia ediyorsun ama bulanıksın. Allah dostu Allah'ın Kitabına ve Peygamberinin Sünnetine uyarak içini ve dışını temizlemiş olan kimsedir. Temizliği arttıkça varlık denizinden çıkar ve kalbi arındıkça istemeyi, dilemeyi, tercihte bulunmayı terkeder. İyiliğin temeli sözlerinde ve işlerinde Peygamberimize

uymaktır. Kulun kalbi arındıkça Peygamberimizi rüyasında kendisine bir şeyi emrederken ya da yasaklarken görür. Adeta bütün varlığı kalpten ibaret olur ve beden diye bir şey kalmaz. Açığa vurulmayan bir sır, bulanıklığı kalmayan bir duruluk olur. Dışındaki kabuğu atar da kabuksuz bir öz olarak kalır. Mânâsı yönüyle Peygamberimiz'le (s.a.v.) birlikte olur. Kalbi Onunla ve Onun önünde yetişir, eli de Onun elindedir. Peygamber (s.a.v.) onun adına sözcülük ve önünde bekçilik yapar. Kalpten bütün herşeyi çıkartmak yere çakılı olan dağları kökünden sökmek gibidir. Gayret balyozlarına, başa gelen sıkıntı ve zorluklara sabretmeye gerek vardır. Elinize geçmeyecek şeyleri istemeyin. Bu siyahı şu beyaz üzerine işler ve Müslüman olursanız ne mutlu size. Kıyamet gününde Müslümanlar arasında olup kâfirler arasında olmazsanız ne mutlu size. Cennet toprağı ya da kapısı üzerinde oturup Cehennem katlarında kalanlardan olmazsanız ne mutlu size.

Alçakgönüllü olun, büyüklenmeyin. Alçakgönüllülük yüceltir, büyüklenmekse alçaltır. Peygamberimiz (s.a.v.) *"Kim Allah'a boyun eğer, alçakgönüllü davranırsa Allah onu yüceltir"* buyurmuştur.

Kalp Allah'ı hep anarsa Onu tanır, bilir, tevhid eder, Ona tevekkül eder ve Onun dışındaki herşeyden yüz çevirir. Allah'ı anmanın sürekliliği dünyada ve ahirette iyiliğin sürekliliğini getirir. Kalp sağlam olunca Allah'ı sürekli anmaya başlar. Bu, onun her yanına ve bütün varlığına işlenir. Gözü ve gönlü Rabbini anarak uyur. Bu özellik ona Peygamberinden miras olarak kalır.

Sâlih kullardan biri bazı gecelerde zorla uyurdu ve hiç ihtiyacı olmadığı halde uyumak için hazırlık yapardı. Bunun sebebi kendisine sorulunca *"Kalbim, Rabbimi görüyor"* diye cevap verdi.

O, bu sözünde doğru söylemişti. Çünkü sâdık rüya Allah'tan gelen bir tür vahiydir. Onun gözü, uykusunda daha güçlü oluyordu.

ALTMIŞINCI SOHBET

Abdülkâdir Geylânî (r.a.) 13 Recep 546 tarihinde
Salı günü akşamı medresede şöyle sohbet etti:

Peygamberimiz (s.a.v.) *"Kişinin, kendini ilgilendirmeyen şeyle uğraşmaması müslümanlığının güzelliğindendir"* buyurdu.

Müslümanlığını güzelleştiren ve hakikate varan kimse kendini ilgilendiren şeylere yönelir, ilgilendirmeyen şeylerden de yüz çevirir. Kendini ilgilendirmeyen şeylerle uğraşmak heva ve hevesinin peşinde olan, Mevlasının rızasından yoksun kalan tembellerin işidir. Kim kendine emredileni yapmaz, emredilmeyen şeylerle uğraşırsa işte asıl yoksunluk, asıl ölüm ve huzurdan kovulma budur. Dünya işiyle uğraşmak için dürüst bir gâyeye sahip olman gerekir. Yoksa sevilmez olursun.

Önce kalbini temizlemeye uğraş. Çünkü bu farzdır. Sonra Allah'ı tanımaya çalış. Kökü ziyan edersen dallarla uğraşman işe yaramaz. Kalbin pis iken organlarının temiz olması fayda etmez. Organlarını Hz. Peygamberin Sünneti ile, kalbini de Kur'an'ın emirleriyle amel ederek temizle. Kalbini koru ki organların da koruma altında olsun. Küpün içinde ne varsa dışarı o sızar. Kalbinde ne varsa organlarına o sızar.

Akıllı ol. Bu senin yaptığın, ölüme gerçekten inanan kimsenin yapacağı şey değildir. Bu senin yaptığın, bir gün Allah'ın huzuruna çıkmayı bekleyen ve hesaba çekilmekten, yaptıklarının en ince ayrıntısına kadar tartışılmasından çekinen kimse-

nin yapacağı iş değildir. Sağlam kalp tevhid, tevekkül, kesin inanç, başarı ve bilgi ve Allah'a yakınlık doludur. Bütün insanlara âcizlik, aşağılık ve fakirlik gözüyle bakar. Bununla birlikte küçük bir çocuğa bile büyüklenmez. Allah adına bir ibret levhası olarak, kâfirlerle, münafıklarla ve günahkârlarla karşılaştığı zaman bir canavar kesilir. Allah'ın huzurunda adeta çöpe atılmış bir et parçası olur. Sâlih, Allah'tan korkan ve haram olma şüphesi taşıyan şeylerden bile kaçan kullara karşı da alçakgönüllü davranır, onlara boyun eğer. Allah bu nitelikte olan kimseleri *"Onlar kâfirlere karşı katı tutumlu, kendi aralarında ise şefkatlidirler"*[91] diyerek anlatmıştır.

A bidatçı! Yazık sana! Allah'tan başka hiç kimse "Hiç kuşkusuz Allah benim" demeye yeltenemez. Allah konuşur, dilsiz değildir. Bundan dolayı Musa'ya konuştuğunu aktarırken sözünü pekiştirmiş ve *"ve Allah Musa ile gerçekten konuştu"*[92] buyurmuştur. Onun, işitilen ve anlaşılan bir konuşması vardır. Musa'ya *"Ey Musa! Ben Âlemlerin Rabbi olan Allahım!"*[93] buyurmuştur. "Ben Allahım" sözü ile "Ben bir melek, cin ya da insan değilim" demek istemiş, "Âlemlerin Rabbi" sözü ile de Firavun'un ilahlık iddiasında yalan söylediğini ifade etmiştir. Çünkü o "Ben sizin en büyük Rabbinizim" diyordu. Dolayısıyla Allah'ın bu kelâmı "Allah benim. Ne Firavun, ne de bir başkası değil" demektir.

Musa o sıkıntı ve darlığın içine düşünce imanı ve yakîni imdadına yetişti. Gecenin ve üzüntünün karanlığında, içinde bulunduğu sıkıntıdan dolayı hanımı için endişelenince Allah ona nurunu gösterdi de Musa her zamanki çareler ve çözüm yolları üretme âdeti üzere *"Burada bekleyin. Ben bir ateş gördüm"* dedi. Ben bir nur gördüm, yani sırrım, kalbim, özüm ve mânam bir nur gördü. Yazgım ve hidayetim geldi beni buldu, beni insanlara muhtaç etmeyecek çârem geldi. Bana Allah'a yakınlık ve halifelik geldi. Bana kök geldi, dal gitti. Bana hükümranlık geldi, mal sahipliği devri bitti. Firavun korkusu benden gitti, ona geçti. İşte böyle diyerek Musa ailesine veda edip onları Allah'a emanet etti ve yürüdü gitti. Ailesini de hiç kuşkusuz Allah'ın korumasına bıraktı.

Mümin de aynı Musa gibi, Allah'a yakın olup Allah onu yakınlık kapısına çağırınca kalbi sağa, sola, öne ve arkaya bakar, Hakk'a bakan yön dışında bütün yönlerin kapalı olduğunu görür. İşte o zaman benliğine, heva ve hevesine, organlarına, alışkanlıklarına, ailesine ve sahip olduğu herşeye *"Ben Rabbimden gelen kalp nurunu gördüm. Ona gidiyorum. Dönüşüm varsa dönerim"* der. Dünyaya, dünyadaki herşeye, sebeplere ve nefsin arzularına elveda der. Bütün insanlara, sonradan olma herşeye, bütün Yaratılmışlara veda eder ve Yaratan'a doğru yol alır. Hiç kuşkusuz Allah onun

91. Feth / 29
92. Nisa / 164
93. Kasas / 43

ailesini, çocuklarını ve dünyadaki bütün işlerini üstlenecek, onu koruyup gözetecektir.

Öyle helâller vardır ki uzaklardan saklanır, yakınlara verilir, kin besleyenlerden saklanır, sevenlere verilir, insanların çoğundan saklanır da bir iki kişiye verilir. Bu kalp sağlam olup bulanıklığı gidince Allah'ın çağrısı altı yönden gelir. Bütün peygamberlerin, sıddîklerin ve velilerin çağrısını işitir. İşte o zaman Allah'a yaklaşır ve hayatı Allah'a yakınlık, ölümü de uzaklık olur. Allah'ın kendine fısıldamasına razı olur ve bu onun için herşeye değer. Dünyanın kendinden uzaklaşmasına hiç aldırış etmez. Açlığa, susuzluğa, çıplaklığa ve onurunun kırılmasına hiç aldırmaz.

Müridin rızası ibadetlerdedir. Murâd olan (Allah tarafından istenen) ârif kulun rızası Allah'a yakınlıktadır.

Ey zoraki iş yapan! Nedir bu yaptığın? Nedir şu üzerinde olduğun yol? Bu iş, gündüz oruç tutmakla, gece namaz kılmakla, giyecekte ve yiyecekte sertlik ve katılıkla bitmez. Benlik, heva heves, doğa, bilgisizlik ve işlerin insanlar eliyle yürüdüğü düşüncesi varlığını sürdürürken bunların hiçbir anlamı yoktur. Bunlarla ortaya bir şey çıkmaz. İhlaslı ol, (seni dünyaya bağlayan şeylerden) sıyrıl ve doğru sözlü ol. O zaman kurtuldun, amacına ulaştın ve yüceldin demektir. İşi sahibine bırakırsan kurtulursun. Allah'a uy ki başarılı olasın. Sen razı ol ki senden razı olunsun. Sen koş ki Allah seni hedefe ulaştırsın.

Allahım dünyada ve ahirette işlerimizi sorumluluğuna al ve sen yürüt. Bizi ne kendimize, ne de insanlardan herhangi birine bırakma.

Peygamberimiz (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: *Allah Cebrail'e "Ey Cebrail! Falancayı uyut, falancayı kaldır"* der.

Bu iki türlü anlaşılabilir. Birincisi şudur: Beni seven falanca kulumu kaldır, sevdiğim falanca kulumu da uyut. Bu, beni sevdiğini iddia ediyor. Bundan dolayı benim onunla biraz tartışmam ve onu kendi yerine yerleştirmem gerekir ki Benden başkasıyla beraber olan varlık yaprakları bir bir dökülsün. Onu kaldır ki iddiasının delili ortaya çıksın, sevgisinin gerçek olup olmadığı anlaşılsın. Falanca kulumu da uyut. Çünkü o çok yoruldu, yanında Benden başka hiçbir şeyi kalmadı. Sevgisi benimle birlikte oldu ve iddiası, delili gerçek oldu ve bana verdiği sözünü tuttu. Şimdi sıra benim ona verdiğim sözü tutmaya geldi. O misafirdir, misafir yorulmaz ve ondan hizmet beklenmez. Onu lütuf kucağımda uyutur, ihsan soframdan yediririm, onu yakınlığıma alıştırırım ve Benim dışımdaki herşeyden vazgeçiririm. Onun sevgisi sağlam oldu. Sevgi sağlam olunca yükümlülük ortadan kalkar.

Bu ifade şöyle anlaşılabilir: Falanca kulumu uyut. Çünkü onun sesinden rahatsız oluyorum. Falanca kulumu da ayakta tut. Çünkü ben onun sesini dinlemeyi seviyorum.

Seven kulun kalbi Mevlası dışındaki herşeyden arınınca sevgili olur. Allah'ı birlemesi, Ona güvenmesi, inancı ve Allah'ı tanıması tamamlanınca Allah'ın sevgili kulu olur. Bedbahtlığı gider, rahata erer. Kim hükümdarlardan birini sever de aralarında uzak bir mesafe olursa sevgisine yenik düşer ve gerisin geriye yöresine geri döner. Yolda aydınlığı karanlığa katar, zorluklarla ve korkularla yüzyüze kalır. Evinin kapısına varıncaya kadar ne yediğinden bir tad alır ne içtiğinden. Hükümdar onun bu durumundan haberdardır. Ulaklarını ona gönderir de ona "Hoş geldin" derler ve onu hamama götürüp kirini pasını giderirler ve ona en güzel giysileri giydirip güzel kokular sürer ve hükümdarın huzuruna iletirler. Hükümdar onunla yakın ilişki kurar, sohbet eder, durumunu sorar, onu en güzel cariyelerinden biriyle evlendirir ve mülkünden ona ihsanda bulunur. Böylece o, hükümdarın sevgilisi olur. Bundan sonra hiç korku ve zorluk kalır mı? Ya da şehrine geri dönmek ister mi? Onun yanında mekân ve güven bulmuşken ondan ayrılmayı nasıl dileyebilir ki? Gönül Allah'a ulaşınca onun yakını ve sırdaşı olur, onun yanında güven bulur. Artık Ondan başkasına dönmek istemez. Gönlün bu makâma ermesi farzları yerine getirmekle, harama ve nefsin arzularına sabretmekle ve helâl ve mübah olan şeylerden de heva ve hevesine, arzularına ve varlığına uymadan dünya malından yararlanmakla, gerektiği ölçüde haram şüphesi taşıyan şeylerden uzak durmakla ve dünyadan tamamen gönül bağını koparmakla olur. Dünyadan tamamen gönül bağını kesmek (zühd) ise Allah'tan başka herşeyi terk etmek, benliğe, heva ve hevese ve şeytana karşı gelmek, kalbi bütün insanlardan temizlemek ve insanların övgü ve yergisinin, verip vermemesinin ve ona karşı sergiledikleri bütün davranışların ona göre bir olması demektir.

Bu işin başı Allah'tan başka tanrı olmadığına tanıklık etmek, son noktası ise bütün nesneler ve davranışların birbirinin aynı olmasıdır.

Kim bunu başarabilirse nefsi, heva ve hevesi ölür, doğasının ateşi söner, şeytanı boyun eğer, dünya ve dünya yolunun yolcuları gözünde küçülür, ahiret ve ahiret yolunun yolcuları yücelir. Sonra ikisinden de yüz çevirir ve Mevla'sına yönelir. Kalbinin insanlar içinde bir yolu olur ve o yoldan Hakk'a doğru ilerler. İnsanlar onun için sağa sola çekilir, kenara çekilip yolunu boşaltırlar. Doğruluğunun ateşinden ve sırrının heybetinden kaçarlar. Bir kimse bunu başardığı zaman kimse onu geri çevirmez ve Hakk'ın yolundan alıkoyamaz. Bayrağı geri çevrilmez, ordusu yenilgiye uğramaz, kuşu susmaz, tevhid kılıcı körelmez, ihlas adımları dermansız kalmaz, işi ona zor gelmez, hiçbir kapı ve kilit, önünde durmaz. Kapılar ve kilitler uçar, bütün yönler ona açılır. Rabbinin huzuruna varıp hazır oluncaya kadar hiçbir şey onun önünde duramaz. Böyle kuluna Allah lütufta bulunur, onu kucağında uyutur, lütfundan yedirir ve üns (yakınlık) şarabından içirir. İşte o zaman, hiçbir gözün görmediği, hiçbir kulağın işitmediği ve hiç kimsenin aklının ucundan geçirmediği şeyleri görür.

Bu kulun insanların arasına dönmesi onların doğru yolu bulmaları ve gerçek mülk sahibi olmaları için bir sebeptir. Bu kulun ermiş ve görmüş olduğu mülk bütün insanları kuşatır. Ötesi insanların oyalandığı işlerdir. İnsanlara yol gösterici, elçi ve Hakk'ın kapısının göstericisi olur. İşte o zaman melekût âleminde "ulu (azîm)" diye çağrılır. Bütün insanlar, onun kalp ayaklarının altında kalırlar ve onun gölgesi altında gölgelenirler.

Saçmalama. Sen senin olmayan, yanında bulunmayan bir şeyin kendine ait olduğunu iddia ediyorsun. Benliğin bütünüyle sana hakim olmuş, kalbinde insanlar ve dünya var. İnsanlar ve dünya kalbinde Allah'tan daha büyük. Sen Allah dostlarından çok uzaksın. İşaret ettiğim hâllere ermek istersen kalbini herşeyden temizlemeye çalış, emirleri tut, yasaklardan kaç, kaderine sabret ve dünyayı kalbinden çıkar. Bundan sonra bana gel ki seninle konuşayım ve bunun ötesini sana haber vereyim. Bunu yaparsan istediğini elde edersin. Bunu yapmadan önce konuşmak boşunadır.

Yazık sana! Bir lokma yiyeceğin azalıyor, bir tanecik tohumun ziyan oluyor veya onurun kırılıyor da hemen kıyametin kopuveriyor ve Allah'a karşı gelmeye, şikayet etmeye başlıyorsun. Sinirini, eşini ve çocuğunu döverek çıkartıyorsun, dinine, peygamberine sövüyorsun.

Akıllı ve uyanık kimselerden olsaydın Allah'ın huzurunda susar ve Onun bütün yapıp ettiklerini kendin hakkında bir nimet bilirdin. Sakince durup Allah'la didişmediğin, nankörlük etmeyip şükrettiğin, kızmayıp razı olduğun, şikayet etmeyip sustuğun zaman sana *"Allah, kuluna yeterli değil mi?"* denir.

A aceleci! Sabırlı ol ki güzellikle ve afiyetle yiyesin. Sen Allah'ı tanımıyorsun. Tanısaydın onu başkalarına şikayet etmezdin. Tanısaydın huzurunda dilsiz olurdun, dua ederek Ondan hiçbir şey istemez ve hiçbir şeyde ısrarcı olmazdın. Bunun yerine Ona uyum gösterir ve Onunla beraberliğe sabrederdin. Akıllı ol, bütün işlerinin yolunda gitmesi ve bütün menfaatlerinin gerçekleşmesi gerekmez. Allah, ne tür bir davranış sergileyeceğini görmek için sana sıkıntı verir. Senin, verdiği söze güvenip güvenmediğini, Allah'ın, seni gördüğünü ve bildiğini bilip bilmediğini dener. Bilmez misin ki bir işçi hükümdarın evinde ondan bahşiş vermesini istese bu davranışı kabalık ve açgözlülük olarak algılanır ve derhal evden atılır ve kendisine "Bunun, istemeye ihtiyacı var" denilir. Kulun kalbinde, hırs, açgözlülük, dünya isteği, korktuğu ve beklediği insanlar varken imanı olgunlaşmaz. Bu da ancak sürekli düşünmekle ve Peygamberlerin ve sâlih kulların hâllerine bakmakla, Allah'ın onları düşmanlarının elinden nasıl kurtarıp onlara yardım ettiğine ve çıkış kapısı hazırladığına bakıp üzerinde düşünmekle olur. Doğru ve sağlam düşünce olunca tevekkül de sağlam olur, dünya kalpten gider, insanlar, cinler, melekler ve bütün varlıklar unutulur ve Hak (c.c.) anılır. Bu kalbin sahibi, kendinden başka sanki hiç kimse yaratılmamış, kendinden başka Allah'ın emir ve yasaklarını yerine getirmekle görevli kimse yokmuş, Allah kendinden başka kim-

seye nimet vermemiş ve sanki bütün yükümlülükler Onun sırrı ve kalbi üzerine yüklenmiş gibi olur. Bütün çeşitliliğine rağmen, yükümlülük dağlarını yükümlü kılandan bir mektup olarak görür ve kulluğunu ve boyun eğmesini gerçeğe dökmek için onları yüklenir. Hem insanlar için, hem de Yaratıcı olan Allah için taşıyıcı olur. Kendisi insanların doktorudur, Rabbi de onun doktorudur. İnsanların Allah'a açılan kapısı ve Onunla insanlar arasında elçi olur. İnsanların, Allah'a giden yolda ilerlerken ışık aldıkları bir güneş olur. İnsanların yiyeceği yemek, içeceği su olur da onların yanından hiç ayrılmaz. Kendine verilen bütün nimetleri insanların faydasına sunar ve kendini tamamen unutur. Nefis, heva heves ve doğa hiç yokmuş gibi olur. Kendini ve insanları unutur da varlığını Allah'la sürdürür. Tek arzusu insanlara faydalı olmaktır. Nefsini Rabbinin kazasına teslim etmiştir. Tamamen Allah'ın tarafındadır. Bu, insanları Allah'ın kapısına çekmek isteyen kimselerin özelliğidir. Sen hevesine düşkünsün, Allah'ı, peygamberlerini, havâssını (seçkin kullar) bilmiyorsun. Dünya ile gönül bağın olmadığı (zühd) iddiasındasın ama dünyayı istiyorsun. Senin zâhidliğin kötürüm, ayakları yok. Tek arzu ve isteğin dünya ve insanlar. Senin, Rabbine karşı hiçbir yönelişin yok. Gel de önümde dur. Herşeyden önce benim hakkımda güzel düşün ve bana saygılı davran ki sana Rabbinin yolunu göstereyim ve tanıtayım. Kibir elbisesini üzerinden çıkart da tevazu elbisesi giyin. Boyun eğ ki yücelesin, mütevâzı ol ki yükselesin. Senin, içinde ve üzerinde bulunduğun herşey, Allah'ın kıymet nazarıyla bakmadığı kuru bir hevestir. Bu, bedenin yaptığı işlerle olmaz. Önce kalbin çalışması, ardından bedenin çalışması gerekir. Peygamberimiz Muhammed (s.a.v.) göğsünü göstererek *"Zühd buradadır, takva buradadır, ihlas buradadır"* buyurmuştur.

Kurtuluş isteyen kimse mürşidlerin ayakları altında toprak olsun. Bu mürşidlerin özellikleri nedir? Onlar dünyayı ve insanları terkedip onlara ve arştan ferşe her ne varsa herşeye veda edenlerdir. Bütün eşyayı terk edip geri dönüşü olmayan kimsenin vedası gibi veda edenlerdir. Bütün insanlara ve nefislerine veda etmişlerdir. Onların varlığı, bütün hâllerinde Rableriyle beraberdir. Kim, nefsi varlığını sürdürürken Allah'ı sevdiğini iddia ederse kuru bir heves içinde ve sayıklıyor demektir. Zâhid ve âbid geçinenlerin çoğu insanların kullarıdır ve onları Allah'a şirk koşarlar. Sebepler üzerine konuşmayın, onları Allah'a şirk koşmayın ve onlara güvenmeyin ki bütün sebeplerin Yaratıcısı olan Allah size kızar.

Allah'ın Kitabına ve Resulünün sünnetine uyanların akidesi şöyledir: Kılıcın kesmesi doğasından kaynaklanmaz. Onu kesici kılan Allah'tır. Ateşin yakıcılığı da doğasından kaynaklanmaz. Onu yakıcı kılan Allah'tır. Yiyeceğin doyuruculuğu da doğasından değildir, onu doyurucu kılan Allah'tır. Suyun kandırıcılığı da doğasından değildir. Suyu kandırıcı kılan Allah'tır. Bütün çeşitliliği ile sebeplerin tümü böyledir. Sebepler üzerinde tasarruf eden Allah'tır. Sebepler Allah'ın önünde aletlerdir, O, ne isterse onu yapar.

Gerçek fâil (yapan) O olduğuna göre siz bütün işlerinizde neden Ona dönmüyor, ihtiyaçlarınızı Ona bırakıp, bütün durumlarınızda tevhide tutunmuyorsunuz? Bu, açıktır ve aklı olan hiç kimseye gizli değildir.

Beyit:

Köle değnekle dövülür, hür kimseye ise işaret etmek yeterlidir.

Allah'a itaat edin. Çünkü Allah kendine itaat edeni yüceltir. Ona karşı gelmeyin. Çünkü Allah kendisine karşı geleni alçaltır. Yardım etmek ve yardımsız bırakmak Onun elindedir. Dilediğini, yardımıyla yüceltir, dilediğini de yardımsız bırakarak alçaltır. Dilediğini bilgiyle yüceltir, dilediğini bilgisizlikle alçaltır. Dilediğini yakınlığı ile yüceltir, dilediğini de uzaklığı ile alçaltır.

ALTMIŞ BİRİNCİ SOHBET

Abdülkâdir Geylânî (r.a.) 20 Recep 546 tarihinde
medresede şöyle sohbet etti:

(Cemaatten biri Geylanî Hazretlerine "havâtır (hâtırlar / kalbe gelen zuhurât) hakkında bir soru sordu. O da şöyle cevap verdi):

Hâtırların ne olduğunu sen ne bilirsin? Senin hâtırların nefsinden, şeytanından, doğandan, heva hevesinden ve dünyandan gelir. Kafanı ve gönlünü ne meşgul ediyorsa senin kaygın odur. Hâtırlar da kaygı ile aynı türden olur. Hak'tan gelen hâtır ancak Allah'tan başka herşeyden boşalmış olan kalbe gelir ve onda etkili olabilir. Nitekim Yusuf (a.s.) *"Biz, eşyamızı kendinde bulduğumuz kimseden başkasını almaktan Allah'a sığınırız"*[94] demişti.

Allah'ı her zaman anarsan hiç kuşkusuz kalbin Onun yakınlığı ile dolar ve şeytandan, heva ve hevesten ve dünyadan gelen hâtırlar yanından kaçarlar. Dünyanın, ahiretin, meleğin, nefsin, kalbin ve Hakk'ın ayrı ayrı hâtırları vardır. İşte ey sâdık! Senin, bütün hâtırları eleyip Hak'tan gelen hâtırı bulman gerekir. Nefis, heva, şeytan ve dünya hâtırlarından yüz çevirdiğin zaman ahiret hâtırı gelir, sonra melek hâtırı gelir, en son olarak da Hakk'ın hâtırı gelir ki sonuncusu da budur.

94. Yusuf / 79

Kalbin, sağlam olunca hâtırı fark eder ve ona "Sen hangi hâtırsın? Kimden geliyorsun?" der. Hâtır da ona "Ben falanca hâtırım. Ben Hak tarafından gelen doğru bir hâtırım. Ben yardım ediciyim, seni seviyorum. Allah seni seviyor. Bundan dolayı ben de seni seviyorum. Ben elçiyim. Ben peygamberlik hâlinden senin payına düşen parçayım" der.

Oğlum! Allah'ı tanımaya çalış. Çünkü Allah'ı tanımak bütün iyiliklerin köküdür. Sen ona çokça itaat edince Allah sana bilgisini verir. Bundan dolayı Peygamberimiz (s.a.v.) *"Kul Rabbine itaat edince Allah ona kendisini tanıtır. Kul sonradan itaat etmeyi bırakacak olursa Allah onun kalbindeki bilgisini almaz, kalbinde bırakır ki kıyamet gününde onu delil olarak kullansın da 'Sana zâtımın bilgisini vererek seni diğer insanlar arasından seçtim ve sana Beni tanımanı lütfettim. Öğrendiğinle niye amel etmedin?' desin".*

Oğlum! Münafıklıkla, güzel ve etkili konuşmakla, yüzünü sarartmakla, yırtık elbiseyi yamalamakla, omuzlarını toplamakla Allah tarafından eline hiçbir şey geçmez. Bütün bunlar nefsinden, şeytanından, insanlarla kendini şerefli bilmen ve dünyayı onlardan istemenden dolayıdır.

(Bir süre konuştuktan sonra:)

Nefsini alçalt, işini sakla ve sana "Rabbinin nimetini söyle" denilinceye kadar böyle devam et.

İbn Şem'ûn (r.a.) kendisinden bir keramet zuhur edince *"Bu tuzaktır, şeytandandır"* derdi. Kendisine *"Sen kimsin, baban kim? Sana olan nimetimizi anlat"* denilinceye dek böyle yapmaya devam etti.

Musa (a.s.) Rabbine yakarışında şöyle dedi: "Allahım! Bana tavsiyede bulun."

Allah şöyle cevap verdi: "Sana Beni aramanı ve zâtımı tavsiye ediyorum."

Musa duasını dört defa tekrarladı ve dördünde de aynı cevap geldi. Allah Musa'ya "Dünyayı iste, ahireti iste" demedi. Âdeta ona şöyle dedi: Sana, Bana kulluk etmeni ve isyan etmemeni tavsiye ediyorum. Sana, Bana yakın olmanın yolunu aramanı tavsiye ediyorum. Beni tevhid etmeni ve sırf Benim için amel etmeni tavsiye ediyorum. Benim dışımdaki herşeyden yüz çevirmeni tavsiye ediyorum.

Kalp sağlam olup Allah'ı tanıyınca başkasını tanımaz olur, Allah'a ısınır, Allah'ın dışındaki herşeyden ürker, kaçar. Allah'la birlikteyken dinlenir, başkalarının yanında yorulur.

Allahım! Şahit ol ki ben kullarına öğüt vermek için elimden geleni yapıyor, onların istifadesi için çabalıyorum. Ben içinde bulunduğum bütün durumlardan uzağım. Sizin, Allah'tan uzak olduğunuz gibi, ben de içinde bulunduğum herşeyden uzağım. Tedbir ve tasarruflarında Onun yanında ve safında olmaktan başka benim hiçbir değerim yoktur.

Ey tekke ve zaviye sahipleri! Gelin, bir harf de olsa benim konuşmamdan bir şeyler tadın. Bir gün ya da bir hafta sohbetimde bulunun, olur ki size fayda verecek bir şey öğrenirsiniz.

Yazık size! Çoğunuz kuru bir heves içinde. Tekkelerinizde insanlara kulluk ediyorsunuz. Bu, bilgisizce halvette oturmakla, inzivaya çekilmekle olacak iş değildir. İlim ve ilmiyle amel eden âlimler peşinde, yürümekten kesilinceye kadar yürü. Dizlerin sözünü dinlemez oluncaya (dermanın bitip tükeninceye) kadar yürü. Dermansız kalınca da otur. Önce bedeninle, sonra da kalbinle ve mânân ile yürü. Hem bedeninle, hem de kalbinle yürüyecek gücün kalmayıp da durduğun zaman sana Allah'tan yakınlık gelir ve Ona erersin. Kalbinin adımları kesilip Allah'a yolculukta gücün tükenince bu, Allah'a yaklaşmanın işaretidir. İşte o zaman kendini teslim et ve Allah'a bırakıver. O senin için ya ıssız bir yerde mabed yapacak, ya seni bir harabeye oturtacak, ya da seni medeniyete geri gönderecek ve dünyayı, ahireti, cinleri, insanları, melekleri ve ruhları senin hizmetine sunacaktır.

Bir kul Allah'a yakın olunca ona velilik ve Peygamber sözcülüğü verilir, hazinelerdeki herşey onun hizmetine sunulur. Hükümdarın katındaki değerinden dolayı, içi ve sırrı temiz, kalbi aydınlık olduğundan dolayı yer, gök ve ikisi arasındakiler onun için şefaatçı olur. İslam ve iman senin yanında ödünç olmaz. Bununla korkun, orucun, namazın ve geceleri uyanıklığın çoğalır. Bu sebeple Allah dostları şaşkına dönmüş ve yabani hayvanlara katılmışlar, yerin bitirdiği otlarda ve birikinti sularda hayvanlara ortak olmuşlardır. Karanlıkları güneş, kandilleri ise ay ve yıldızlar olmuştur.

Saçma sapan konuşmayı, dedikodu yapmayı ve sahip olduğunuz malları ziyan etmeyi bırakın. Komşularınızla, arkadaşlarınızla ve tanıdıklarınızla sebepsiz yere oturmayın. Çünkü bu, boş iştir. Yalan ve gıybet genellikle iki kişi arasında olur, günah da iki kişi arasında işlenir. Biriniz, kendinin veya ailesinin bir ihtiyacı gibi zorunlu bir sebep olmadıkça evinden dışarı çıkmasın. Söze sen başlamamaya çalış, senin sözün vereceğin cevap olsun. Birisi sana bir soru sorduğu zaman verilecek cevap senin için de, onun için de yararlı ise cevapla. Yoksa soruyu cevaplama.

Allah dostları, bütün durumlarda Rablerinden korkarlar. Verdiklerini kalplerinde endişe taşıyarak verirler.

Hiç ummadıkları bir anda yakalanıvermekten korkarlar. İmanlarının kendi yanlarında eğreti olmasından korkarlar. Onlardan ancak birkaçına Allah'ın nimet ve minnetleri ulaşır da kalpleri Allah'a yakınlık kapısından içeri girer. Onların Allah'ın huzuruna girmelerine izin verilir. Allah onları kendisine yaklaştırır ve işlerini kendi yükümlülüğüne alır. Onları veli kullarından, peygamberlerinin bedellerinden (ebdâl) ve insanlar içinde ileri gelenlerden kılar, kullarının mürşidlerinden ve sultanlarından kılar. Onları yeryüzünde sözcü olarak seçer. Onları biricik kullarından kılar. Onlara il-

minden öğretir, hikmetlerini söyletir, ikramlarda bulunur, yardım eder. Onlara yararlarına ve zararlarına olan şeyleri öğretir. Kalplerinde iman ayağını güçlendirir, iman başlarına marifet tâcını giydirir. Kader onlara uşaklık eder. İnsanlar, cinler ve melekler önlerinde ayakta hazır dururlar. Kalplerine ve sırlarına ilhamlar gelir. Onlardan her biri kendisi açısından hükümdardır, tahtında oturur ve İblis'in işini bozmak adına, insanları düzeltmek için ordusunu yeryüzüne dağıtır.

Ey cemaat! Allah dostlarının izini sürün. Tek kaygınız yemek, içmek, giyinmek, evlenmek ve dünya malını toplamak olmasın. Kulluk etme ve alışkanlıkları terk etme kaygınız nerede? Allah'ın kapısını arayın ve önünde çadır kurun. Başınıza gelen sıkıntılardan dolayı Hakk'ın kapısından kaçmayın. Çünkü Allah sıkıntılarla, hastalıklarla, acılarla sizi uyandırır ki zâtını arayasınız ve kapısından ayrılmayasınız. Afallayıp duran ve Allah'ın kendilerinden ne dilediğini bilmeyenlerden olmayın. Ona kulluk edin ve kulluğunuzda ihlaslı olun. Duymadınız mı ki Allah *"Ben cinleri ve insanları ancak (beni tanısınlar ve) bana kulluk etsinler diye yarattım"* buyurdu.

Siz bunun gerçekliğini anladığınız ve bildiğiniz halde Allah'a kulluğu niye terk ediyor ve Onun yolunda ilerlerken kendini bilmez davranıyorsunuz? Allah'a kulluk etmeyenler niçin yaratıldığını bilmeyenlerdir. Hakikatin bilincinde olanlar kulluk için yaratıldıklarını, öleceklerini ve ardından yeniden yaratılacaklarını bilmişlerdir. Onlar kulluğu lâyık olduğu biçimde yaparlar.

Oğlum! Bazı gizli şeyler vardır ki sırrı ancak Hakk'a varıp kapısında durduktan ve Allah'ın biricik kulları (müfredîn) ve sözcüleri (nüvvâb) ile karşılayıp orada durduktan sonra açığa çıkar. Hakk'ın kapısına varıp orada saygılı ve başını aşağı eğmiş bir şekilde durmaya süreklilik kazandırınca kapı senin kalp yüzüne açılır ve birisi onu içeri çekiverir, kendine yaklaştırır, uyutur ve Allah'ın cemalini görmeye hazırlar, sürmesini çeker, onu güzelce süsler, sevindirir, güvende kılar, onunla sohbet eder ve konuşur.

Ey içinde olduğu nimetin farkında olmayanlar! Siz neredesiniz? Kalpleriniz şu işaret edilen durumdan ne kadar uzak! İşin çok kolay olduğunu ve yapmacık, zorlama davranışlarla gerçekleşeceğini sanıyorsunuz. Bu iş, azimli olmayı ve kaderin tokmaklarına sabretmeyi gerektirir. Zengin, afiyet içinde ve Allah'a isyan etmekle oyalanıp dururken küçük büyük, gizli açık bütün günahlarından tevbe edip çöllere, kırlara çıktığın ve Allah'ın rızasını aradığın anda sınanmaya başlar, sıkıntıların kucağına düşersin. İşte o zaman benliğin senden, daha önce sahip olduğu dünya rahatlığını ve afiyeti ister. Sakın ola onun isteklerini kabul etme ve istediğini ona verme. Sıkıntılara düşmüş iken sabredersen hem dünya, hem de ahiret hükümranlığını elde edersin. Sabretmezsen bu fırsatı kaçırırsın.

Ey tevbekâr! Yolunda sebat et, ihlaslı ol ve benliğine durumun değiştiğini ve sıkıntı çekme vaktinin geldiğini anlat. Benliğine artık Allah'ın geceleri onu uyutmaya-

cağını, gündüzleri susuz bırakacağını, onunla ailesi, komşuları, arkadaşları ve tanıdıklarının arasını açacağını, onların kalplerine ona karşı bir kin vereceğini, kimsenin ona yaklaşmayacağını anlat.

Eyyûb'un (a.s.) hikâyesini hiç duymadın mı? Allah onun sevgisini ortaya çıkarmayı, peygamberliğe seçmeyi ve üzerinde zâtından başkasının nasibi olmamasını dileyince onu nasıl ailesinden, malından, çocuklarından ve tâbilerinden ayırdı da onu şehir dışında çöplük içinde bir kulübeye oturttu ve yanında hanımından başka hiç kimseyi bırakmadı. Hanımı insanlara hizmet ediyor ve azığını getiriyordu. Sonra Allah onun derisini soydu, gücünü elinden aldı, sadece gözünü, kulağını ve kalbini bıraktı. Kudretinin harikalarını onun üzerinde gösterdi. Eyyub diliyle onu zikrediyor, kalbiyle de ona yakarıyordu. Allah'ın kudret harikalarının bedeni üzerinde gidip geldiğini gözüyle ve ruhuyla görüyordu. Melekler onun için dua ediyor ve onu ziyaret ediyorlardı. İnsanlardan büsbütün kopmuş Allah'ın yakınlığına erişmişti. Bütün sebepleri, kuvvet ve dirençleri gitmişti de Allah'ın sevgisine, kaderine, kudretine, iradesine ve yazgısına esir düşmüştü. İşi sabretmekti. Sonra sıkıntıları sona erdi. Başlangıç acı idi, son tatlı oldu. İbrahim'in ateş içinde yaşamayı istediği gibi, o da sıkıntısı içinde yaşamayı istedi.

Allah dostları sabrı alışkanlığa dönüştürürler, sizin rahatsız olduğunuz gibi rahatsız olmaz, daralmazlar. Sıkıntılar çeşit çeşittir: Bir kısmı bedene, bir kısmı kalbe aittir. Bir kısmı da insanlarla kurulan ilişkilerdedir, bir kısmı da Yaratıcı ile olan ilişkilerdedir. Sıkıntı çekmeyen insanda hayır yoktur. Sıkıntılar Allah'ın kırlangıç kuşlarıdır.

Dünyadan gönül bağını kesmiş olan kimsenin (zâhid) gayesi dünyada değerli olmak, ahirette ise cennettir. Ârif kulun gayesi ise dünyada imanının kalıcı olması, ahirette ise Allah'ın ateşinden kurtulmaktır. Bu gaye ve arzusu, kalbine "Bu hal nedir? Sakin ve rahat ol. İmanın sende kalacak ve müminler senden imanları için bir nur alacaklar ve sen yarın şefaatçi kılınacaksın, sözün kabul görecek. Birçok kişinin cehennemden kurtuluşuna sebep olacaksın. Şefaatçilerin efendisi olan Peygamberinin huzurunda olacaksın. Bundan başka şeylerle uğraş!" hitabı gelinceye kadar hep böyle devam eder. Bu imanın ve marifetin kalıcılığına ve sonun esenlik olduğuna ve Allah'ın seçkin kulları (havâs) olan peygamberlerle, sıddıklarla birlikte yürüyeceğine Allah tarafından verilmiş bir sözdür, garantidir. Güvende olduğu kendisine tekrarlandıkça korkusu, edebi ve şükrü artar.

Allah dostları, Allah'ın "O (c.c.) dilediğini yapar", "O (c.c.) yaptığından sorguya çekilmez, insanlar ise sorguya çekilecektir" ve "Siz dilemezsiniz, ancak âlemlerin Rabbi olan Allah diler" buyruklarını düşünüp anladılar. Allah'ın, insanların dilediğini değil, kendi dilediğini yapan olduğunu, her gün yeni bir işte olduğunu anladılar. Allah ister öne geçirir, ister sona bırakır; ister yükseltir, ister indirir; ister yükseltir, ister

alçaltır; ister görevlendirir, ister görevden alır; ister öldürür, ister diriltir; ister zengin eder, ister fakir; ister verir, ister vermeyip esirger.

Allah dostlarının kalpleri, Allah'la beraber olmaktan kaçamaz. Allah onları değiştirir, hâlden hâle koyar, zâtına yaklaştırır, uzaklaştırır, ayağa kaldırır, oturtur, yüceltir, alçaltır, verir veya esirger. Allah dostlarının hâlleri değişkendir ama onlar dâima başı yerde, saygılı ve edepli bir şekilde kulluklarını yerine getirirler.

Allahım! Bize, Sana ve seçkin kullarına (hâvas) karşı saygılı olmamızı nasip eyle. Sebeplere sarılıp güvenmekle sınama bizi. Seni tevhid ve Sana tevekkül etmeyi ve Seninle yetinmeyi bizde kalıcı kıl. Bizi söylediklerimizle, yaptıklarımızla sınama ve sorumlu tutma. Bize lütuf ve kereminle, affın ve hoşgörünle muamele eyle. Âmin.

Hak yolunda insanlar yoktur, hiçbir sebep yoktur, hiçbir malum (bilinen) yoktur, hiçbir yön ve kapı yoktur, insanların varlığı yoktur. Beden dünya ile, kalp ahiret ile, sır da Mevla ile birliktedir. Sır kalbi yönetir, kalp mutmain olur (huzur bulan) nefsi, nefis bedeni, beden ise insanları yönetir. Kul bunu başarıp tamamladığı zaman cinler, insanlar ve melekler, ayakları altında toprak olur. Herkes ayakta durur, o ise Allah'a yakınlık postu üzerinde oturur.

A münafık! Bu makama, ikiyüzlülükle, yapmacık, zorlama davranışlarla eremezsin. Sen şan şeref sahibi olmayı, halk içinde itibar görmeyi ve eli öpülen biri olmayı arzuluyorsun. Sen dünyada da, ahirette de kendin için ve yetiştirip sana uymasını emrettiğin kimseler için uğursuz birisin. Sen gösterişçisin, deccâlsin, insanların malını gaspediyorsun. Hiç kuşkusuz senin duaların kabul olunmayacak ve sıddıkların gönüllerinde sana yer verilmeyecek. Allah seni bilgine rağmen saptırdı. Toz kalktığında, altında at mı var, eşek mi göreceksin. Toz kalktığı zaman Allah'ın erlerini atlar üzerinde, kendini ise onların arkasında uyuz bir eşek üzerinde göreceksin. Şeytan ve iblislerin pisliği, bozgunculuğu seni yakalayacak. Kalplerinizden Allah'a yakınlık kapısının kapanmamasına çalışın. Akıllı olun, siz sağlam bir temel üzerinde durmuyorsunuz. Allah'ın hükmünü ve ilmini bilen, size de onun yolunu gösterecek olan bir mürşidin sohbetinde bulunun. Kurtulmuşu bulmayan kimse kurtulamaz. İlmiyle amel eden âlimlerin sohbetinde bulunmayan kimse, köksüz bir bitki gibidir. Hakk'ın sohbetinde bulunan kimselerin sohbetinde bulunun. Her biriniz gece karanlık çöküp insanlar uyuyup sesleri kesilince kalksın, abdest alsın, iki rekat namaz kılsın ve şöyle desin: *"Ey Rabbim! Bana, zâtına yaklaştırılmış olan iyi kullarından bir kulu göster de o, bana Senin yolunu göstersin, kılavuzum olsun".*

Herşey için bir sebep olmalıdır. Allah hiç peygamber göndermeden insanları kendi yoluna iletmeye kâdir idi. (Ama böyle yapmadı).

Siz sağlam bir temel üzere değilsiniz. Artık gaflet uykunuzdan uyanın. Hz. Peygamber (s.a.v.) *"Kim kendi görüşüyle yetinirse yanılır"* buyuruyor. Nasıl ki aynaya

bakıp yüzünü, sarığını ve saçlarını düzeltiyorsun, din yüzüne de ayna olacak birini ara ve bul. Akıllı ol. Bu heves nedir böyle? "Bana öğretecek birine ihtiyacım yok" diyorsun. Halbuki Peygamberimiz (s.a.v.) *"Mümin, müminin aynasıdır"* buyuruyor.

Müminin imanı sağlam olunca bütün insanlar için bir ayna olur, onu görüp kendisine yakın oldukları zaman dinlerinin yüzünü onun söz aynasında görürler. Bu heves nedir böyle? Durmadan Allah'tan, yiyeceğinizi, içeceğinizi, giyeceğinizi, eşlerinizi, rızıklarınızı artırmasını istiyorsunuz. Bunlar artmayan ve eksilmeyen şeylerdir. Birisi, duası makbul olan herkesi dua etmek için çağırsa bile rızkı bir zerre kadar artmaz ve eksilmez. Bu, çoktan sonuca bağlanmış bir iştir. Siz, emrolunduğunuz şeylerle uğraşın, yasaklananlardan da sakının. Gelmesi kesinleşmiş olan şeyleri elde etmek için boşuna uğraşmayın. Çünkü onların size gelmesi garanti altına alınmıştır. Kısmetler acısıyla, tatlısıyla, isteseniz de, istemeseniz de vakti geldiği zaman size ulaşacaktır.

Allah dostları, öyle bir hâle girerler ki artık ne dua ederler, ne bir şey isterler. Ne yararlarına olan bir şeyi elde etmek, ne de zararlarına olan bir şeyi önlemek isterler. Duaları kalplerinden gelen bir fermanla olur. Bazen kendileri için, bazen de diğer insanlar için dua ederler. Dua ederler ama ettikleri duanın farkında bile değildirler.

Allahım! Bize bütün hâllerimizde Sana karşı saygılı ve edepli olmamızı nasip eyle.

Namaz, oruç, zikir ve bütün ibadetler Allah dostunun âdeta doğası ve yaratılışı olur, etine, kanına karışır. Sonra bütün hâllerinde Allah tarafından koruma altına girer, bir an bile o korumadan ayrı kalmaz. Allah'ın hükmü onun için bir gemi gibidir. Ona biner ve Rabbinin kudret denizinde yolculuk eder. Bu yolculuğu, ahiret sahiline, lütuf denizinin sahiline ve yakınlık yurduna varıncaya kadar sürer. O, bazen insanlarla birliktedir ama çoğu zaman Yaratıcısıyla birliktedir. İnsanlarla birlikteyken çalışır ve yorulur, Yaratıcısıyla birlikte olduğu zaman ise dinlenir.

Yazık sana! Behey münafık! Senin bundan haberin yok.

Yazık ki ne yazık! Hiçbir işinin bununla ilgisi yok.

Ey kalbinde yaradılmışlar dolu iken mabedlerde oturanlar! Size seslendiğimi duymuyorsunuz. Sağır mısınız? Kalkın da gelin. Sakınılacak bir şey yok. Size, saygısızlığınızdan ve kötü fiillerinizden dolayı yumuşak davranıp iyi geçiniyor değilim. Size Allah'ın yumuşaklığından (hilim) dolayı, Onun izniyle yumuşak davranıyorum. Sözümün sertliğinden ürküp kaçmayın. Çünkü söylediklerim, benden çıkmıyor. Ben sadece bana söyletileni söylüyorum.

Oğlum! Allah dostları, Allah'a kullukta, geceyi gündüze katarlar. Bununla birlikte hep endişe ve korku içindedirler. Kötü sondan korkarlar. Allah'ın kendileri hakkındaki ilmini ve işlerinin sonunun ne olacağını bilmedikleri için üzülerek, sıkılarak, ağlayarak, namaz, oruç ve haclarına devam ederek geceyi gündüze katarlar. Rablerini kalpleriy-

le ve dilleriyle anarlar. Ahirete ulaştıkları zaman da Cennete girer, Hakk'ın cemâlini ve onlara edeceği ikramı görürler. Bunun üzerine *"Bizden üzüntüyü gideren Allah'a hamdolsun"* diyerek Allah'ı överler. Allah'ın öyle kulları da vardır ki onlar bu anlattıklarımızın üstadları, mürşidleri, önderleri, komutan ve hükümdarlarıdır. Onlar ahiretten önce daha dünyada iken *"Bizden üzüntüyü gideren Allah'a hamdolsun"* derler. Kalpleri Rablerinin kapısına varıp kapıyı açık bulunca ve onların gelmesini bekleyen seçilmiş bir alayın ayakta beklediğini görünce onlara selam verir ve başlarını öne eğerler, sonra yakınlık diyarına girerler. Orada hiçbir gözün görmediği, hiçbir kulağın işitmediği ve hiç kimsenin aklının ucundan geçmeyen şeyleri görürler. Bunun üzerine "Bizden uzaklık üzüntüsünü, (Allah'la kul arasındaki) perde üzüntüsünü gideren Allah'a hamdolsun, Allah'a hamdolsun ki bizi dünya, ahiret ve insanlarla oyalamadı. Bizi kendisi için seçti, yakınlığına tercih etti ve Allah'tan ayrı kalma ve başkalarıyla oyalanma üzüntüsünü bizden giderdi. Hamdolsun o Allah'a ki bizi bütün varlığı ile kendisine yönelip başkasıyla ilgiyi kesenlerden eyledi. Rabbimiz çok bağışlayıcı ve şükürleri kabul edicidir" derler.

Oğlum! İmanını sağlamlaştırdığın zaman marifet diyarına erersin, oradan ilim ovasına, oradan da kendinden ve bütün yaradılmışlardan vazgeçme (fena) ovasına, oradan da kendinle veya yaradılmışlarla değil, Allah'la var olma ovasına geçersin. İşte o zaman üzüntü yok olur. Allah'ın koruması sana hizmet eder, ilgi ve itinası seni kuşatır, tevfiki (başarılı kılma) önüne düşer, melekler etrafında yürür, ruhlar gelip sana selam verirler, Allah da seninle diğer yaradılmışlara karşı övünür, bakışları seni gözetir ve yakınlık, sıcaklık ve sırdaşlık diyarına çeker.

Geçerli bir mazereti olmaksızın evinde oturup sohbetine gelmeyen kimseler ziyan etmiştir. Yazık sana! Oturtulmuş olduğum bu makama göz dikme. Anlamakta güçlük çekiyorsun. Makamıma göz dikmekle eline hiçbir şey geçmez. Bu, gökten yere inen bir şeydir. Allah (c.c.) *"Hiçbir şey yoktur ki onun hazineleri bizim katımızda olmasın. Biz indirdiğimizi de ancak belli bir ölçü ile indiririz"*[95] buyuruyor.

Yağmur gökyüzünden yeryüzüne iner sonra ondan bitkiler biter. Bu hal de (yağmur misali) gökyüzünden kalplerin yeryüzüne iner. Böylece kalp canlanır ve bütün hayırları bitirir, sırları, hikmetleri, tevhidi, tevekkülü, sırdaşlığı (münacatı) ve Allah'a yakınlığı bitirir. Bu kalpte ağaçlar, meyveler, çöller, ıssız bölgeler, denizler, ırmaklar ve dağlar oluşur. İnsanların, cinlerin, meleklerin ve ruhların toplandığı bir yer olur. Bu, akılların ötesinde bir şeydir, mahzâ kudrettir, iradedir ve Allah'ın, seçtiği üç beş kişiye verdiği bir ilimdir. Sözümün ağına takılmaya çalışın. Benim burada oturmam ve size konuşmam bir ağdır. İçinizden birilerinin gelip bu ağa düşmesini beklerim. Sofra bana değil, Allah'a aittir. Bana olumlu cevap verin ve ardıma düşün ki sizi Hakk'ın kapısına götüreyim. Doğruluk Allah'ın tellalı, yalan ise şeytanın tellalıdır. Hak ve batıl baş-

95. Hicr / 21

ka başka şeylerdir. Her ikisi de müminler katında, açık ve göz önünde şeylerdir. Mümin onları iman nuruyla görür.

Ey Iraklılar! Zeki olduğunuzu iddia ediyorsunuz ama daha doğru ve yalan söyleyeni, Hak yolda olanla bâtıl yolda olanı birbirinden ayıramıyorsunuz. Beni yalanlamanızın zararını görecek olan sizlersiniz. Ben buna hiç aldırmam. Hakk'ı isteyen, Onun cennetine göz dikmez, cehenneminden korkmaz. Sadece ve sadece rızasını ister. Allah'a yakın olmayı umar, uzak olmaktan korkar. Sen şeytanın, heva ve hevesinin, benliğinin, dünyanın ve arzularının esiri olmuşsun da farkında değilsin. Kalbin bağlanmış da bilmiyorsun.

Allahım! Onları da, bizi de esirlikten kurtar. Amin.

Azimete sarılın, ruhsatlardan uzak durun. Ruhsata sarılıp azimeti terk eden kimsenin dininin gitmesinden korkulur. Azimet erkeklere ait bir iştir. Çünkü o, tehlikeye dalmak, zor ve acı olanı seçmektir. Ruhsat ise çocuklara ve kadınlara ait bir iştir. Çünkü ruhsat, kolay olan yoldur.

Oğlum! İlk safha durmaya bak. Çünkü ilk saf yiğit olan erlerin safıdır, son saftan uzak dur. Çünkü o, korkakların safıdır. Nefsini çalıştır, hizmet ettir ve azimete alıştır. Çünkü sen ona ne yüklersen onu taşır. Tepesinden sopayı eksik etme. Aksi halde nefsin uyur ve üzerindeki yükü atar. Dişlerinin beyazını ve gözlerinin beyazını ona gösterme. O, kötü bir köledir. İşlerini hep sopayla yapar. Nefsini doyurma. Ancak tokluğun onu azdırmayacağını ve doyması durumunda çalışacağını bilirsen doyurabilirsin.

Süfyan-ı Servi (r.a.) çok ibadet eder ve çok yerdi ve "Zenciyi doyur ve işe koştur, Zenci eşektir" derdi sonra da ibadet etmeye koyulur ve nefsinden alabileceği en fazla verimi alırdı.

Sûfilerden birisi "Süfyan-ı Sevri'yi çok yemek yerken görüp kızdım. Sonra kalktı, namaz kıldı ve öyle bir ağladı ki acıdım" demiştir. Çok yemek konusunda Süfyan'a uyma ama çok ibadet etmek konusunda uy. Çünkü sen Süfyan değilsin. Onun doyurduğu gibi, nefsini doyurma. Çünkü onun baş ettiği gibi sen nefsinle baş edemezsin.

Haramı terk etmeye ve helâli de azaltmaya çalış. İmanın güçlenince dünyaya ait herşeyden gönül bağını kes. O zaman Allah'ın gerçek kullarından olursun. Dünyadan gerçek mânâda gönül bağını kestiğin zaman Allah, nimetlerini sana, bir aracı ile veya var etme yetkisini doğrudan kalbinin eline vererek gönderir ve bolca verir. Allah'ın gerçek kullarından oluncaya kadar konuşma. Yaradılmışlara ve sebeplere kul olma, dünyaya, nefsin arzularına ve şeytana kul olma, insanlar katında mevki makam sahibi olma tutkusuna, onların teveccühlerine ve yüz çevirmelerine, övgü ve yergilerine kul olma. Bunlar yakışıksız şeylerdir. Sen nefsinle birlikte doğa ve heva-heves evinde otururken kalbin Allah'a bir adım bile yaklaşmaz. Ben seni, hep yaratılmışlara ve sebeplere bağlı görüyorum. Bu hâlin ne zamana kadar sürecek? Onların bağlarından kurtulmanın yolunu benden öğren.

A câhil! Kalbin yaratılmışlarla dopdolu iken Hakk'ı nasıl görebilir? Evinde oturup dururken caminin kapısını nasıl görebilirsin? Ancak evinden çıkıp ailenden ve çocuklarından uzaklaşınca caminin kapısını görebilirsin. Hepsini arkanda bıraktığın zaman görebilirsin. Aynen bunun gibi, yaratılmışlarla birlikte olduğun sürece Yaradanı göremezsin, dünya ile birlikte olduğun sürece ahireti göremezsin. Ahiretle birlikte olduğun sürece dünya ve ahiretin Rabbini göremezsin. Hepsinden ayrıldığın zaman sırrın, Rabbinle karşılaşır. Ama bu karşılaşma görünüş yönüyle değil, mânâ yönüyledir. Amel kalplere, mânâlar ise sırlara aittir.

Allah dostları, amellerinden yüz çevirdiler, yaptıkları bütün iyilikleri unuttular ve onlara bir karşılık istemediler. Allah da hiç kuşkusuz lütfuyla onları ebedî kalıcılık (bekâ) yurduna yerleştirdi. Orada onları yoracak bir iş ve yorulma yoktur. Allah'tan kopmazlar ve zayıf düşmezler. Orada kazanmak için çalışmak ve yorulmak yoktur. Müfessirlerden bir kısmı Allah'ın *"Onları bir nasab tutmaz"* buyruğu hakkında şöyle söylemiştir: "Nasab" ekmek kaygısı, ekmeğini kazanma uğraşısı ve geçim sağlama derdi demektir. Cennet, bütünüyle bir lütuf, hayır ve rahatlıktır, hesapsız bağış yeridir. Herşey kalbinin, dünya, ahiret ve yaratılmışlar için değil, sadece Allah için hazır olmasına bağlıdır. Kalbin Allah için hazır olması ise ancak öldükten ve hayatının her anında ölümü hatırlayabildikten sonra olabilir. Öyleki baksan ölüme bakarsın, dinlesen ölümü dinlersin. Ölümü gerçek mânâda hatırlamak ancak tam uyanıklıkla olabilir. Hiçbir arzudan hoşlanmaz, sevinçlerin ve şımarıklıkların karşısına dikilirsin. Ölümü anın, çünkü ondan kaçış ve kurtuluşunuz yoktur. Kalp düzelince Allah'tan başka herşeyi unutur ki Allah ezelidir, evvelî yoktur, ebedîdir, sonu yoktur. Onun dışındaki herşey sonradan var olmuştur.

Kalp düzelince ondan çıkan söz doğru ve gerçek olur, kimse onu reddetmez. Kalp kalple, sır sırla, mânâ mânâ ile, öz öz ile ve doğru da doğru ile konuşur. İşte o zaman ağzından çıkan sözler çorak olmayan, yumuşak ve verimli bir toprağa atılan tohum gibi bitki bitirir.

Kalp düzelince dalları, yaprakları ve meyveleri olan bir ağaca benzer, insanlar için onda birçok fayda vardır.

Kalpte düzgünlük ve sağlamlık olmayınca hayvanların kalbine benzer, anlamsız bir görüntüdür, içi boş bir kaptır, meyvesiz bir ağaçtır, kuşsuz bir kafestir, oturanı olmayanı bir evdir, içinde dirhemlerin, dinarların ve mücevherlerin toplandığı ama harcayanı olmayan bir hazinedir, ruhsuz bir cesettir, âdeta taşa çevrilmiş ceset gibidir. Mânâsı olmayan bir surettir. Allah'tan yüz çeviren ve Onu inkâr eden kalp, dönüştürülmüş ve asıl özelliğini kaybetmiştir. Bundan dolayı Allah böylesi kalpleri taşa benzeterek *"Sonra kalpleri katılaştı. O kalpler taşa benzer hatta ondan daha da serttirler"* buyurmuştur.

İsrailoğulları Tevratla amel etmeyince Allah (c.c.) onların kalplerini taşa çevirdi ve onları kapısından kovdu. Ey Muhammed ümmeti! Siz de böylesiniz. Kur'an'la amel etmez, hükümlerini hâkim kılmazsanız Allah sizin de kalplerinizi taşa çevirir ve sizi kapısından koyar. Allah'ın bilgi sahibi olmalarına rağmen sapkınlıkta bıraktığı kimselerden olmayın. İnsanlar için öğrenirsen onlar için amel edersin. Allah için öğrenirsen Onun için amel edersin. Dünya için öğrenirsen onun için amel edersin. Ahiret için öğrenirsen onun için amel edersin. Dallar kökler üzerinde durur. Sen nasıl davranırsan öyle karşılık görürsün. Her kap içindekini sızdırır. Kabına gazyağı koyuyor sonra da kalkıp ondan gül suyu çıkmasını bekliyorsun. Senin hiçbir kıymetin yok. Yaptığını insanlar için yapıyor sonra da yarın Yaradanın senin yanında olmasını, Ona yakın olmayı ve cemâline bakmayı istiyorsun. Senin hiçbir kıymetin yok. Görünürde olan ve genellikle sergilemiş olduğun davranış tipi böyle. Allah senin ameline bakmaksızın lütfundan sana verecek olursa bu Onun bileceği bir iştir. İtaat etmek cennet işidir, isyan etmekse cehennem işidir. Bundan sonrası Ona ait bir şeydir, dilerse birini hiç ameli olmadığı halde ödüllendirir, dilerse de amelimiz olmadığı için içimizden birilerini cezalandırır. Bu yetki Ona aittir. O dilediğini yapandır, yaptığından sorguya çekilmez, insanlar ise sorguya çekileceklerdir.

Peygamberlerden veya sâlih kullardan birini cehenneme atsa bile yine adaletli davranmış olur ve bu, yeterli bir hüccettir. (Başka bir hüccete, delile bakılmaz). Bize düşen "Komutan doğru söyledi" demek ve "Niye böyle yaptı, nasıl böyle yapar" demememektir. Böyle bir şeyin olması imkân sınırları içindedir, olacak olsa yine Allah'ın adaletiyle olur ama Allah böyle bir şey yapmaz.

Beni dinleyin ve söylediklerimi düşünün. Çünkü ben geçmişlerin (selef) hizmetçisiyim, onların huzurunda durur, mallarını dağıtırım. Mallarının başında tellallık yaparım, asla hıyanet etmem ve onların sözlerini kendime ait kılmam, kendimin de onlardan biri olduğumu söylemem.

Bereket Allah'tandır. Allah, Hz. Peygamber'e uymamın, anne babama iyi davranmamın bereketiyle beni bu işe ehil kılmıştır. Babam, dünyalık mal elde etme gücüne sahip olduğu halde dünya ile gönül bağını kesti, annem de bu konuda ona uydu ve onun yaptığına razı oldu. Böylece iyi huylu, dindar ve insanlara şefkatli davrananlardan oldular. Benim onlarla ya da insanlarla ne alıp veremediğim olabilir ki?! Ben Peygambere ve Onu gönderene yöneldim. Ben o ikisi sayesinde başarıya ulaşabilirim. Sahip olduğum bütün bereket ve nimet onlarla birlikte ve onların katındadır. İnsanlar içinden Muhammed'den (s.a.v.) başkasını, Rabler içinden de Rabbimden başkasını isteme.

A bilgiç! Sen gönülden değil, dilinin ucuyla konuşuyorsun, mânân ile değil, suretinle konuşuyorsun. Düzgün ve sağlam olan kalp, gönülden değil de dilden çıkan

sözlerden kaçar. Öyle sözleri duyduğu zaman kafesindeki kuş gibi, mesciddeki münafık gibi olur. Sıddıklardan biri bir ilim meclisinde münafık âlimlerden birine rastlarsa oradan çıkmayı arzular.

Allah dostlarının; münafıkları, gösterişçileri, deccalleri, dinde yeni şeyler uyduran bidatçıları, Allah ve Peygamber düşmanlarını yüzlerinden tanıdıkları bazı işaretler vardır. Onların yüzlerinde ve sözlerinde bazı işaretler vardır. Bu yüzden sıddıklardan, aslandan kaçar gibi kaçarlar. Onların kalp ateşiyle yanmaktan korkarlar. Melekler onlara, sıddıklardan ve sâlih kimselerden korku verir. Onlardan her biri insanların geneli nazarında büyüktür, ama sıddıklar nazarında küçüktür. İnsanlara göre bir adamdır ama sıddıklara göre hiç ağırlığı olmayan bir kedidir. Sıddık, gözlerinin nuruyla, güneşin, ayın nuruyla değil, Allah'ın nuruyla bakar. Bu, Allah'ın herkesi eşit olarak faydalandırdığı nurudur. Bir de Onun özel bir nuru vardır ki Allah onu, kulu, hükümleri tastamam yerine getirdikten sonra verir. Hükümler de Kitap ve sünnettir. Kul, bu ikisiyle amel edince Allah ona ilim nuru verir.

Allahım! Bize hilmini, ilmini ve yakınlığını ver. Amin.

A münafıklar! Allah sizin sayınızı çoğaltmasın. Siz ne kadar çoksunuz böyle! Bütün işiniz gücünüz, insanlarla aranızdaki ilişkileri düzeltip Allah'la aranızda olan bağı yıkıp yok etmek.

Allahım! Beni onların başına bela eyle de yeryüzünden onların hepsini temizleyeyim. Bu zamanda kişinin münafıklığının işareti, benim yanıma girmemesi ve benimle karşılaştığında bana selam vermemesidir. Bunu yapsa bile zoraki yapar. Bu dinin duvarları yıkılmaya yüz tutmuştur. Allahım! Dinini yeniden ayağa kaldırmak için bana yardımcılar ver.

Ey münafıklar! Sizinle ne yapılabilir ki! Sizin hiçbir kıymetiniz yok ki din sizin elinizle yeniden ayağa kaldırılsın. Elinizde yapı aletleri olmadan ve ustalık bilmeden nasıl bina yapabilirsiniz?

A câhiller! Önce dininizin duvarlarını düzeltin de sonra başkalarının dinini onarmaya girişin. Bana düşmanlık ettiğiniz zaman Allah'a düşmanlık etmiş olursunuz. Çünkü ben onun yardımıyla ayakta duruyorum. Haddinizi aşmayın. Çünkü Allah, işinde mutlaka üstün gelir.

Yusuf'un kardeşleri onu öldürmeye çalıştılar ama başaramadılar. O, Allah'ın katından bir hükümdar, peygamberlerinden bir peygamber ve sıddıklarından bir sıddık iken nasıl başarılı olabilirlerdi ki onu öldürmekte?! İnsanların işlerinin onun eliyle düzene gireceği çoktan yazılmıştı.

Siz de böylesiniz, a zamane münafıkları! Beni öldürmek istiyorsunuz. Sizin hiçbir kıymetiniz yok. Eliniz bu işi yapmak için kısa gelir. Allah'ın hükmü olmasa si-

zi teker teker azarlardım. Hüküm, hükmün yanında olma ve ilimle beraber bulunma hâlinde işin temelidir.

Allah dostları, insanlardan çekinmezler. Çünkü Allah'ın güvenlik bölgesinde, koruması, kollaması altındadırlar. Düşmanlarına aldırış etmezler. Çünkü pek yakında onları, eli, ayağı ve dili kesikler olarak göreceklerdir. Şunu kesin olarak anlamışlardır ki insanlar âcizdir. Ne mülk sahibi olma ne de yokluk içinde kalma yetkileri yoktur, zenginlikle fakirlikten birini tercih yetkileri yoktur, yarar ve zarar verecek durumda da değillerdir. Onlara göre Allah'tan başka mülk sahibi ve hükümran olan yoktur. Ondan başka bir kudret sahibi, veren, alıkoyan, zarar ve fayda veren, hayat veren ve öldüren yoktur. Onlar şirkin ağırlığından kurtulmuşlardır, Allah'la sıcak bir temas ve rahatlık içindedirler ve Onun tarafından seçilmişlerdir. Onun verdiği rahatlıkla, lütfuyla ve fısıldamasıyla tad alırlar. Dünya varmış, yokmuş, ahiret varmış, yokmuş, hayır ve şer varmış, yokmuş, umurlarında değildir onların.

İlkin dünyadan, insanlardan ve arzularından gönül bağını kesmekte biraz zorlandılar. Ama bu yolda devamlılık gösterince Allah onların bu zorlanmalarını doğallığa ve Allah tarafından gelen bir bağışa dönüştürdü. Zühd zühd oldu, doğa da doğa.

Onlardan ilim öğrenin, ibadetleri zorlanarak da olsa (istemeseniz de) yerine getirin ve günahları ve kötü davranışları terk edin. Böyle devam ederseniz zorlanarak yaptığınız bu işler sizin doğal yapınıza dönüşür. Rabbinizin sözünü anlamaya çalışın, onunla amel edin ve ihlaslı olun.

Oğlum! Sen benlik, doğa ve hevadan ibaretsin. Yabancı kadınlarla ve çocuklarla birlikte oturuyor sonra da kalkıp "Ben onlara hiç aldırış etmiyorum ki" diyorsun. Ama bu söylediğin yalan. Ne din, ne de akıl seni destekler. Ateşi ateşin yanına, odunu odunun yanına koyarsan hiç kuşkusuz din ve iman evin tutuşacaktır. Dinin bu konudaki olumsuz tutumu geneldir, kimse bu hükmün dışında tutulmamıştır.

Önce imanı, marifeti, yakınlık gücünü elde et sonra da Hakk'ın sözcüsü olarak insanlara doktorluk et.

Yazık sana! Havva'nın mesleğini öğrenmeden veya panzehir içmeden yılanlara nasıl dokunup onları sağa, sola çevirebiliyorsun? Bir körsün sen, insanların gözünü nasıl tedavi edebilirsin? Dilsizsin sen, insanlara nasıl öğreticilik edebilirsin?

A câhil! Sen dini nasıl ayağa kaldıracaksın? Kapı görevlisi olmayan kimse, insanları hükümdarın kapısına nasıl iletebilir?

Sen Allah'ı, onun kudretini, yakınlığını ve insanlar üzerinde izlediği yönetim biçimini (siyasetini) bilmiyorsun. Benim için korumayıp sizin için koruduklarını, benim için toplamayıp sizin için topladıklarını, bütün bunların yorumunu sadece Allah (c.c.) bilir. Beni dinleyin ve sözümü kabul edin. Çünkü ben hükümdarın tellalıyım, si-

ze gönderdiği elçisinin sözcüsüyüm. Din konusunda insanlardan çekinmem. Allah ve elçisi ile ilgili konularda sizden utanmam. Ben onların adına çalışırım. Onların önünde bir işçiyim, onlara aidim.

Bu dünya yok olup gidecektir. Burası dert ve sıkıntılar diyarıdır. Kimsenin özellikle de hikmet sahiblerinin (hakîm) buradaki geçimleri arı ve duru olmaz. Nitekim *"Dünyada hikmet sahiplerinin ve ölümü ananların gözü aydın olmaz"* denilmiştir. Karşısında, yanı başında ağzını açmış yırtıcı bir hayvan olan kimse nasıl yerinde durabilir ve gözleri uyuyabilir?

A gâfiller! Kabir ağzını açmış sizi bekliyor, ölüm canavarı ve yılanı ağızlarını açmış seni bekliyorlar. Kader sultanının celladı da elinde kılıç, ferman bekliyor.

Ancak on binde bir kişi bu hikmete sahip olur ve gaflet uykusundan uyanır. İşin başında ekmeğini kazanacağın bir mesleğin olmalı ki imanın güçlensin. Bu hal üzere devam eder, sebatlı olursan Allah seni tevekkül makâmına yükseltir ve seni hiçbir sebep olmaksızın doyurur.

A elindeki sebepleri (geçim yolları vs.) Allah'a ortak koşan! Sen tevekkül ederek yemeyi bir defa tatmış olsan Allah'a ortak koşmaz ve Onun kapısında otururdun, Ona tevekkül eder ve güvenirdin.

Yemenin ve içmenin yalnızca iki sebebi olabilir. Ya dine uygun bir şekilde çalışıp kazanırsın, ya da tevekkül edersin.

Yazık sana! Allah'tan utanmadan çalışmayı bırakıp insanlardan dileniyorsun. Çalışıp kazanmak, işin başlangıcı, tevekkül ise son noktasıdır. Ben sende ne başlangıç ne de son görüyorum. Ben sana doğruyu söylerim, hiç de çekinmem. Beni dinle, sözlerimi kabul et ve Allah'la çekişme. Ben insanları sizden, elinizdekilerden, övgü ve yerginizden soğuturum. Sizden bir şey alırsam onu kendim için değil, başkası için alırım. Size söylediklerim kalıcı bir darbedir. O, bana bildiğim ve sağlamlığından emin olduğum bir yoldan emredildi. Allah'ın hükmünü ortadan kaldıracak bir neshedici (nâsih) ya da alıkoyacak bir engel yoktur.

Yazık sana! İnsanların sözleri seni aldatmasın. Sen kendi durumunu bilirsin. Allah (c.c.) *"İnsan kendi kendinin şâhididir"*[96] buyuruyor. Halkın geneline göre ne kadar güzelsin, Allah'ın seçkin kulları (havâs) katında ise ne kadar çirkinsin!

Ey düşündüğünü ve sağlamca bellediğini iddia ettiği hâlde dünyaya tutkun olanlar ve dünyaya sahip oldum diye şımaranlar! Rabbinizin *"Biliniz ki dünya hayatı bir eğlence, oyalanma ve bir süstür"*[97] buyurduğunu işitmediniz mi?

---

96. Kıyame /14
97. Hadid / 20

Oyun, eğlence ve süslerle uğraşmak, aklı başında kimselerin değil, câhil çocukların işidir. Allah size bildirmiştir ki dünya aklı eksik olan câhillere aittir, sizi oyun için yaratmadığını da bildirmiştir. Dünya ile oyalanan kimse ise oyun oynuyor demektir. Ahireti bırakıp dünya ile yetinen kimse karşılığı olmayan bir şeyi yeterli görmüştür. Dünyanın size sunduğu herşey elinize aldığınızda yılana, akrebe ve zehire dönüşür.

Ahiretle uğraşın ve kalplerinizi Allah'a döndürün sonra Allah'la meşgul olun sonra da lütuf eliyle size neyi gönderirse onu kabul edin. Dünya ve ahiret üzerinde düşünüp birini diğerine tercih edin. Benim öğrendiğim herşeyi öğrenseydin bile benim bildiğim senden daha fazla olurdu. Çünkü benim ekinim büyüdü ve iyileşti. Senin ekinin ise ne zaman bitse hemen yanıverir.

Akıllı ol, liderlik sevdasına bırak, gel ve cemaatten herhangi biri gibi şuraya otur ki sözüm senin kalp toprağında da bitsin. Aklın olsa benim yanımda oturur ve benden alacağın bir lokma yiyecekle yetinirdin ve sözümün sertliğine sabrederdin. İmanı olan herkes sebat eder ve bitki bitirir. İmanı olmayan kimse ise benden kaçar.

ALTMIŞ İKİNCİ SOHBET

Abdülkâdir Geylânî (r.a.) 546 yılı Recep ayının sonunda
Cuma günü sabahı medresede şöyle sohbet etti:

Kalbinde insanların tümünden bir zerre bile kalmayıncaya ve hiçbir evi ve ülkeyi görmez oluncaya değin Allah'ı tevhid etmeye devam et. Tevhid herşeyi öldürür. Deva Allah'ı tevhid etmekte ve dünya yılanından yüz çevirmektedir. Bu yılandan kaç ki Havva, gelip onun dişlerini söksün, zehirini akıtsın, seni kendine yaklaştırsın ve sanatını sana öğretsin ve sana bıraksın. Bundan sonra dünyanın sana verecek bir eziyeti kalmaz, sen onda tasarruf edersin de seni ısıramaz.

Sen Allah'ı, Allah da seni sevdiği zaman Allah, dünyanın kötülüklerine, nefsin arzularına, dünyevî lezzetlere, nefse, heva ve hevese ve şeytanlara karşı sana yeter de dünyadaki kısmetini hiçbir zarar ve keder görmeksizin alıverirsin.

A mesnetsiz iddiada bulunan! Allah'a ortak koşa koşa daha ne zamana kadar Onu tevhid ettiğini iddia edeceksin? Geceleyin ürperti veren yerlere ben silahsız çıkabilirim ama sen silahsız çıkamazsın. Buna rağmen kalkıp hangimizin -senin mi yoksa benim mi- korkak olduğuna bakıyorsun, ahiret giysisinin altına hangimizin -senin mi yoksa benim mi- gireceğini merak ediyorsun. Sen münafıklık içinde yetiştin, bense iman içinde yetiştim.

Ey cemaat! Siz dünyadan bir şeyler koparabilmek için onun peşinden koşuyorsunuz, dünya ise kendini vermek İçin Allah'ın veli kullarının ardından koşuyor. Ba-

şı eğik bir halde huzurlarında duruyor. Benliğini tevhid kılıcı ile döv, ona tevfik elbisesi giydir, onunla savaşmak için mızrağını, takva kalkanını ve yakîn kılıcını al. Bazen kavga mızrakla, bazen de kılıçla olur. Benliğin sana boyun eğinceye, üzerine binip yularını eline alıncaya kadar böyle devam et. Bunu başardığın zaman onun üzerinde karada ve denizde yolculuk edersin. İşte o zaman Rabbin seninle övünür. Sonra sen nefislerine esir düşüp bir türlü kurtulamayanların öncüsü olursun. Kim nefsini tanır ve yenerse nefsi onun bineği olur, yükünü taşır ve emirlerinde ona karşı gelmez. Nefsini tanıyıp haz aldığı şeylerden uzak tutmadıkça ve hakkını vermedikçe senden iş çıkmaz. Bunu başardığın anda nefis kalpten gelenle huzur duyar, kalp de sırdan gelenle huzur duyar, sır da Hak'dan gelenle huzur duyar. Cihad sopasını nefsinizin üzerinden eksik etmeyin. Onun tuzaklarına kanmayın, uyur gözüktüğüne aldanmayın. Canavarın uyur gözüktüğüne bakmayın. Çünkü o size kendisini uykuda gösterir ama tuzağına düşecek bir avın peşindedir. Bu nefis var ya, kendini huzur bulmuş (mutmain olmuş), boyun eğmiş, alçakgönüllü ve hayra uyar gibi gösterir ama içinde bunun tersini saklar. Bu sebeple nefisten gelecek şeylerde çekinceli davran.

Allah dostlarının, insanlarla işi yoktur ama onlara bakmakla; emretmek ve yasaklamak için onlarla oturup kalkmakla yükümlüdürler. Onların insanlarla ilişkisi bir denizden geçip hükümdarın yanına varmak isteyen bir topluluğa benzer. Onlardan bir kısmı yolu bulmuş ve oradan geçip varacakları yere ulaşmışlardır. Hükümdarın huzuruna varınca hükümdar topluluğun geriye kalan kısmının boğulmak üzere olduklarını ve ilk gelenlerin girmiş olduğu yolu bulamadıklarını görür ve huzuruna gelmiş olanlara diğerlerinin yanına geri dönüp geldikleri yolu onlara da tarif etmelerini emreder. Onlar da geri dönüp ana yol üzerinde dururlar ve onlara "Yol buradadır" diye çağırırlar ve onlara yol gösterirler. Onlar yanlarına gelince de ellerinden tutarlar.

Bunun aslı Allah'ın *"İman eden dedi ki: Ey kavmim! Peşimden gelin de size kurtuluş yolunu göstereyim"*[98] buyruğudur.

Dolayısıyla akıllı olanınız dünya malını elde etmekle, çocuk, aile, mal, yiyecek, giyecek, binek ve evlenecek kadınlar bulduğuna sevinip ne yapacağını şaşırmaz. Bütün bunlar kuru bir hevestir. Müminin sevinci imanını ve yakîninin güçlü oluşuyla ve kalbinin Allah'a yakınlık kapısına ulaşmış olmasıyladır. Şunu iyi bilin ki dünyanın ve ahiretin asıl hükümdarları Allah'ı tanıyıp sırf Onun için çalışan, gayret gösterenlerdir.

Oğlum! Sen insanları Allah'a ortak koşup dururken kalbin ve sırrın nasıl safâ bulacak? Her gece ayağına gidip şikayetini sunduğun ve dilendiğin herkese yardım edip dururken nasıl iflah olacaksın? İçinde zerre kadar bile tevhid yokken kalbin nasıl safâ bulacak? Tevhid bir ışıktır, insanları Allah'a ortak koşmaksa karanlıktır. Kalbinde ufacık da olsa takva yokken sen nasıl kurtulacaksın? Yaradılmışlar seni Yaradandan per-

98. Gâfir / 38

deliyor. Sebeplerle uğraştığın için sebeplerin Yaratıcısını (müsebbib) göremiyorsun. İnsanlara tevekkül edip güvendiğin için hakikati göremiyorsun. Sadece iddiada bulunuyorsun. Delilin olmadan, sırf iddia etmekle bir bağ maydonozu bile alamazsın.

Bu iş, iki yoldan biriyle olur:

Birincisi gayret gösterip zorluklara göğüs germek ve zor ve yorucu olanı yüklenmektir ki sâlih kullar arasında bilinen ve yaygın olan yol budur.

İkincisi ise hiç güçlük çekmeden Allah'ın nasip etmesi (mevhibe) yoludur. Bu da insanlardan çok azına nasip olur. Allah kullarından birine marifetini (zâtının bilgisini) ve sevgisini nasip eder. Onu ailesinin içinden ve yapmakta olduğu işinden alır ve onun üzerinde sonsuz kudretini gösterir. Onu, yol kesicilikten alır, tekkeye kapatır, bütün yaratılmışları onun kalbinden çıkartır ve zâtına yakınlık kapısını açar. Onu saçma davranışlar sergilemekten uzaklaştırır da en küçük şey bile ona yeter. Ona bir anlayış, hüküm ve yücelik verir. O da duyduğu ve gördüğü herşeyden ders çıkartmaya başlar ve Allah'ın yol gösterip yardım etmesiyle ve kuluna kâfi gelmesiyle, ancak kendisini Allah'a yaklaştıracak işler yapar. Ondan hiç ayrı ve uzak kalmazlar. Allah'ın Yusuf Peygamber hakkında *"İşte böyle yaptık ki onu kötülükten ve çirkin işten uzak tutalım. Hiç kuşkusuz Yusuf bizim seçme kullarımızdandır"*[99] buyurduğu gibi olur. Allah kötülüğü ve çirkin işleri ondan uzaklaştırır ve tevfikini onun hizmetine sunar. Allah'ı seven ârif kul bildiği bütün yolları deneyerek insanlara öğüt verir, bazen sözleriyle, bazen davranışlarıyla, bazen de himmetiyle. Anladıkları ve anlamadıkları bütün yolarla onlara öğütler verir.

Oğlum! İmanın zayıf olduğu zaman sen sadece ve sadece kendinle ilgilen. Ailenden, komşundan, hemşehrinden ve yaşadığın çevrenin insanlarından sana ne? İmanın güçlendiği zaman ailenin, çocuklarının, sonra da insanların yanına çıkabilirsin. Takva zırhını kuşanmadan, kalbinin başına iman mihverini geçirmeden, eline tevhid kılıcını almadan, kınında da duayı kabul okları bulunmadan, başarı atına binmeden ve vurkaç taktiğini öğrenmeden, kılıçla ve mızrakla dövüşmeyi öğrenmeden insanların karşısına çıkma. Bunları gerçekleştirdikten sonra Hakk'ın düşmanlarıyla savaşabilirsin. İşte o zaman Allah'ın yardımı sana altı yönden gelir. İnsanları şeytanın ellerinden kurtarır ve Hakk'ın kapısına götürürsün. Onlara cennetliklerin amellerini emreder, cehennemliklerin amellerinden sakındırırsın. Sen cenneti ve cehennemi öğrenip her birine uygun olan amelleri tanıdıktan sonra bu niye olmasın ki? Bu makâma eren kimsenin kalp gözündeki perdeler indirilir. Altı yönden hangisine dönerse dönsün görüş uzaklığı delinir ve böylece Allah'tan perdelenmez. Kalp başını yukarı kaldırınca arşı ve gökleri görür. Kafasını yere indirince yerin alt katmanlarını ve cinlerin oturmakta olduğu yerleri görür. Bütün bunları sağlayan şey, iman ve marifetullahdır. Bu makâma erin-

99. Yusuf / 24

ce insanları Hakk'ın kapısına çağır. Bunu başarmadan önce senden hiçbir şey çıkmaz. Allah'ın kapısında değilken insanları çağıracak olursan onları çağırman senin hakkında ağır bir yük olur. Hareket ettikçe ayakların toprağa batar, yükselmeyi istedikçe alçalırsın. Sen sâlih kullar hakkında hiçbir şey bilmiyorsun. Sadece laf kalabalığı yapıyorsun, içten gelmeyen sözler söylüyorsun. Sen bâtını olmayan bir zâhirsin (içi olmayan boş bir kabuksun). İnsanları kalbinden atmadan onların içinde dolaşıyorsun. Hiç saldırmayı, sıçramayı düşünmeden gelişigüzel hareket ediyorsun. Senin kılıcın odundan, okların kibritten yapılmış. Sen korkaksın, en ufak cesaretin yok. Küçücük bir ok bile seni öldürebilir. Bir sivrisinek senin kıyametini kopartabilir.

Allahım! Dinimizi, imanımızı ve bedenlerimizi yakınlığınla güçlendir. Bize dünyada ve ahirette güzellik ver ve bizi ateş azabından koru.

(Abdülkâdir Geylânî (r.a.) şöyle sohbet etti:)

Ben kimseyle oturmam. Otursam bile bana uyan iki ya da üç beş kişiyle otururum. Allah dostlarının sohbetinde bulun. Çünkü onlar birine bakıp himmetlerini ona yöneltikleri zaman onu severler. O bakılan, ister Yahudi, ister Hıristiyan, isterse Mecusi olsun hiç farketmez. Baktıkları müslümansa imanı, yakîni artar ve ayağını yere daha sağlam basar. Kalp düzgün olunca bakış da düzgün olur. Kalp düzgün olunca Allah'a yaklaşır. Kul yakınlık ve marifet nuruyla baktığı zaman bakışını Allah yönlendirir. Yakınlık, kalbinde bir bulut; bakışı, bir şimşek; öğüt vermesi de bir yağmur oluverir. Dili, gönlünden geçenleri ifade etme gücü bulur. Dili mürekkebini marifet hokkasından ve ilim denizinden alan bir kalem oluverir. Sözü ve bakışı, gönlünden geçenlerin gökgürültüsü olur. Her ikisi de Allah tarafından gelen sağlam bir kökten çıkar. Emirleri güzelce yerine getirip yasaklardan gerektiği şekilde kaçan ve Hz. Peygamber'i hoşnut etmekte elinden geleni yapan kimse bu yolda başarılı olur, üzerinde bazı kalıntılar kalır, Allah tarafından gönderilmiş olan hakikati aramaya koyulur ki üzerindeki kalıntılar da gitsin, ilmi ve Allah'a yakınlığı artsın. Allah'ı arama yolunda doğruluk, güzel amellerin meyvesidir. Güzel amel, Allah'a karşı sergilenmesi uygun olan ve Ondan başka ortağı bulunmayan davranış demektir. Güzel amel seni Dilediğinin (Murâd) yoluna koyar, sen de o yolda sağa sola sapmaksızın kalp, sır ve mânâ adımlarınla ilerlersin. Herşeyden sıyrılırsın. Ne insanların, ne dünyanın, ne de ahiretin yanında olursun. Allah'ın rızasını dileyen kimseler arasına karışırsın. Nitekim Musa (a.s.) *"Rabbim! Sen razı olasın diye sana hemencecik geldim"*[100] buyurmuştur. Kim, Allah'ın Hz. Musa hakkında *"Biz ona daha önceden diğer süt anneleri haram kılmıştık"*[101] buyurduğu gibi, sırf Allah rızasını ararsa seven ve sevgisinde gerçekçi olan böyle kulların

100. Tâhâ / 84
101. Kasas / 12

kalplerine bütün süt anneler, yaratılmış ve sonradan meydana getirilmiş olan, yokken var olan herşey haram kılınır. İlâhî gayretten (kıskançlık) dolayı, hiçbir süt annenin sütü onun boğazından geçmemiştir. Hepsi yere dökülmüş ve tamamen boşa gitmiştir ki böylece Musa sevgilisinden başka hiç kimseyle oyalanmasın.

Bu mümin ve ârif kul, davranışlarıyla Hz. Peygamber'i hoşnut etmeye devam ederse sonunda kalbinin, Rabbi huzuruna girmesi için izin istenir ve Allah'ın huzurundaki bir köle gibi olur. Hizmet süresi uzayınca "Üstad! Bana hükümdarın kapısını göster, beni onunla meşgul et ve onu görebileceğim bir yere yerleştir. Elimi Ona yakınlık kapısının halkasının üzerine koy" der. O da onu yanına alır ve kapıya yaklaştırır. Ona "Senin yanında ne var Ey Muhammed! Yanında ne var ey elçi! Ey kılavuz! Ey öğretici!" denir. O da "Sen biliyorsun, büyüttüğün ve bu kapıya kulluk etmeye razı ettiğin bir kuş yavrusu var" der. Sonra kalbine "İşte Rabbinle birliktesin" der. Nitekim Cebrail (a.s.) Peygamberimizi göğe çıkarıp Rabbine yaklaştırınca "İşte Rabbinle birliktesin" demiştir.

Oğlum! Güzel amel ver, Âlemlerin Rabbine yakınlık al.

Oğlum! Çok ilerileri düşünme ve hırsını azalt. Hayata veda etmek üzere olan kimsenin kılacağı namaz gibi namaz kıl. Müminin, vasiyeti başının altında yazılı olmadan uyuması yakışık almaz. Allah, onu sağlıklı bir şekilde uyandırırsa bereket bulur. Aksi halde o öldükten sonra ailesi onun vasiyetini bulup malından faydalanırlar, ona da rahmet okurlar. Veda edip ayrılacak olan kimse gibi yemek ye, varlığın da ailesine veda edip gidecek kimsenin varlığı gibi olsun, kardeşlerinle buluşman da yine veda etmek üzere olan kimseye benzesin. Kalbinde "Ben veda edip ayrılacak olan bir yolcuyum" düşüncesini oluştur. İşi, başkasının elinde olan kimse nasıl böyle davranmaz ki? İnsanlardan sadece üç beş kişi, başına gelecek olaylardan, neler yapacağından ve ne zaman öleceğinden haberdar olur. Bu, onların kalplerine bir hazine misali saklanmıştır. Sizin güneşi gördüğünüz gibi onlar da kalplerindekini öyle görürler. Ama dilleri bunu anlatamaz. Bu bilgiden önce sır haberdar olur, kalbe bildirir, kalp huzura ermiş olan nefse bildirir ve saklamasını ister. Nefis, bu bilgiden ancak terbiye öğrenip kalbe uşaklık ettikten ve onun yanında durduktan sonra haberdar olabilir. Birçok mücadele ve uğraşı sonrası bu bilgiyi öğrenmeye liyakat kazanabilir. Kim bu makama ererse Allah'ın yeryüzündeki halifesi ve sözcüsü olur. Allah sırlar kapısıdır, Hakk'ın hazineleri olan kalp hazinelerinin anahtarı Allah'ın katındadır. Bu, insanların akıllarıyla kavrayamayacakları bir şeydir. Onun hakkında bilinen, aydınlığa kavuşan bilgilerin tümü, doğanın bir zerresi, denizinin bir damlası ve güneşini bir kandili bile olamaz.

Allahım bu sırları ifşa ettiğim için senden özür diliyorum. Sen biliyorsun ki ben yenik düşmüş, kendimden geçmişim. Gerçi sûfîlerden biri *"Özür dileyeceğin davranıştan uzak dur"* demiştir ama şu kürsüye çıkınca sizin varlığınızı unutuyorum ve kalbimin karşısında, özür dileyeceğim ve çekineceğim kimsecikler kalmıyor. Bir defasında

sizden kaçmak istedim ama yine içinize düştüm. İsterdim ki her geceyi başka bir yerde geçireyim, şehirden şehire, köyden köye yolculuk edeyim ve ölünceye dek gurbette ve insanlardan saklı olarak kalayım. Benim arzuladığım şey buydu ama Allah bunun tersini diledi, böylece kaçtığım şeyin tam ortasında buldum kendimi.

Şu kalp var ya, düzgün olup ayakları Hakk'ın kapısına sağlam basınca tekvin (var etme) çölüne, ovalarına ve denizine düşer. Bazen Allah'ın sözüyle, bazen himmetiyle, bazen de nazarıyla (onu koruyup kollaması ile) hareket eder. Adeta Allah'ın fiili olur sonra görevden alınır. Önce fani olur, sonra bekâ bulur. İçinizden buna inananların sayısı çok azdır, çoğunuz bunu yalanlar. Buna inanıp bu doğrultuda hareket etmek işin son noktasıdır. Sâlih kulların özel hâllerini ancak heva ve hevesinin peşinde koşan, deccal kılıklı münafıklar inkâr eder. Bu işin temeli önce sağlam bir şekilde inanmak sonra da bu doğrultuda hareket etmektir. Bir kimse zâhir hükümlerle amel ederse bu ameli onun Allah'ı tanımasını ve bilmesini sağlar. Hükümler kendisiyle insanlar arasında; sahip olduğu ilim ise kendisiyle Rabbi arasında olur. Zâhir amelleri bâtın amellerine oranla küçücük kalır. Organları sükunet bulur, ama kalbi bir türlü sükunet bulmaz. Beden gözü uyur ama kalp gözü uyumaz. Kendisi uyurken kalbi amel etmeye ve Allah'ı anmaya devam eder.

Anlatıldığına göre bir sûfî elinden tesbihi hiç düşürmez ve hep Allah'ı tesbih edermiş. Birgün uyumuş, uyandığında bir de bakmış ki eli tesbih çekiyor, dili de Allah'ı zikrediyor.

Kalbe ferman gelir, amel eder; sırra ferman gelir o da bâtın amelleri işler. *Onların bunun dışında da ettikleri ameller vardır. Onlar bunun için çalışırlar.*[102]

Organlarla işlenen zâhir ameller âbidlere aittir, kalp ve sır ile işlenen bâtın amelleri ise Allah'ın seçkin kullarına aittir. Onlar Allah'la aralarında bir yakınlık olmasına rağmen hep korku içindedir. Sahip oldukları makâmı kaybetmekten, hallerinde bir değişiklik olmasından korkarlar. Kalplerinin çevrilmesinden korkarlar. Kalplerinin çevrilmesinden, güneşlerinin ve aylarının ışığını kaybetmesinden, ayaklarının sürçmesinden korkarlar. Allah'a yakınlık kapısının kolunu hiç bırakmazlar ve Onun rahmet eteğine sıkıca tutunurlar. Allah'a "Ey Rabbimiz! Biz senden ne dünyayı, ne de ahireti istiyoruz. Senden tek istediğimiz bizi affetmen ve dinimizde bize afiyet vermendir, imanımızın ve marifetimizin kalıcı olmasıdır. Bize bunu lütfeyle. Senin rahmet eteğine tutunduk, beklentimizde elimizi boşa çıkarma. Bunu bizim için oldur. Çünkü sen bir şeyi dilediğin zaman 'Ol' dersin, hemen oluverir" diye yakarırlar.

Ey cemaat! Söz ve davranışlarınızda Allah dostlarına uyun. Onlara hizmet edin, mallarınızla ve canlarınızla onlara yaklaşma gayreti içinde olun. Onlara verdiğiniz her

102. Müminun / 63

ne varsa o, yine size aittir, sadece onların yanında korunmaktadır. İleride bu verdiklerinizi size geri verecekler.

Kalem, ezelde rızkının dar olacağını yazmış iken rızkının bol olmasını arzuluyorsun. Bu davranışınla cezayı ve kınanmayı hak ediyorsun. Çünkü kısmetinde olmayan bir şeyi istiyorsun. Dünyadan, kısmetinde olmayan hiçbir şeyi alamayacağın halde dünya için hırslı olmaya ve mal mülk istemeye daha ne kadar devam edeceksin?

Allah dostları, hep itaat üzeredir, kalpleri de ürperti içindedir. Sizse isyandasınız, hep karşı geliyorsunuz, kalpleriniz ise güven duygusu içinde. Aldanmak tam anlamıyla işte budur. Allah'ın sizi apansız yakalayıvermesinden sakının.

Peygamberimiz (s.a.v.) *"Her sanatta, bileninden, ustasından faydalanın"* buyurmuştur. İbadet etmek de bir sanattır, ustası ise amellerinden ihlaslı olanlar, hükümleri bilip uygulayanlar, Allah'ı tanıdıktan sonra insanlara veda edenler ve kalp ve sır ayaklarıyla nefislerinden, mallarından, çocuklarından ve Rableri dışındaki herşeyden kaçanlardır. Bedenleri insanlar arasında medeniyet içindedir, kalpleri ise çöllerde ıssız yerlerdedir. Kalpleri güzelce yetişip kanatları güçleninceye ve gökyüzüne uçuncaya kadar böyle devam ederler. Onlar kendilerine yüksek hedefler koymuşlar, kalpleri uçup Hakk'ın huzuruna varmıştır. Böylece Allah'ın, haklarında *"Hiç kuşkusuz onlar bizim katımızda seçilmiş olan hayırlılardandır"*[103] buyurduğu kimselerden olmuşlardır.

İman yakîne, yakîn marifete, marifet de ilme dönüşünce bir Allah eri olursun, zenginlerden alıp fakirlere dağıtırsın. Mutfağın sahibi olursun, rızıklar kalbinin ve sırrının eliyle sana gelir. A münafık! Böyle olmadıkça sen beş para etmezsin.

Vay sana vay! Allah'ın hükmünü bilen, dünyayı kalbinden silmiş, haramlardan ve haram şüphesi taşıyan şeylerden sakınan bir mürşidin elinde yetişmedin. Yazık ki ne yazık! Bir şeyi hiç karşılıksız almak istiyorsun. Ama nafile! Senin eline hiçbir şey geçmez. (Üç kuruşluk) dünya bile zorluğunu çekmeden eline geçmiyor, Allah'ın katındakini nasıl elde edeceksin?! Allah'ın, Yüce Kitabında *"Onlar gecenin çok az bir bölümünde uyurlar, seher vakitlerinde de istiğfar eder, bağışlanma dilerler"*[104] buyurarak, çok ibadet etmekle nitelediği kimselere göre sen neredesin? Allah, onların kulluğa önem verdiklerini görünce onlara kendilerini uyandıracak, yataktan kaldıracak melekler görevlendirir. Peygamberimiz (s.a.v.) *"Allah Cebrail'e 'Ey Cebrail! Falanca kulumu uykusundan uyandır, falanca kulumu da uyut' buyurur"* demiştir.

Bu hadis iki türlü anlaşılabilir:

Birinci anlama göre "Falanca kulumu uykusundan uyandır, çünkü o, ibadetine önem verir, günah işlemekten kaçar. Ondan dalgınlığı ve uykuyu gider. Falanca ku-

103. Sâd / 47
104. Zâriyat / 17-18

lumu da uyut. Çünkü o yalancı münafığın tekidir. Boş şeyler içinde kaybolmuş, kat kat lanete uğramıştır. Ona uyuklama ver ki onu ayakta olanlar içinde görmeyeyim" demektir.

İkinci anlama göre ise "Falanca kulumu uykusundan kaldır. Çünkü o Beni seviyor ve istiyor. Sevmekse güçlük çekmeyi, yorulmayı gerektirir. Falanca kulumu da uyut. Çünkü O, Benim sevgili kulumdur. Sevgiliyi ise dinlendirmek gerekir" demektir.

O, uyur ve dinlenir. Çünkü sözünü tutmak için gece gündüz demeden çalışmış ve sevgisini ispatlamıştır. Bu gerçekleştikten sonra sıra Allah'ın sözünü tutmasına gelmiştir. Çünkü O (c.c.) kendi yolunda çalışıp yorulan herkesi kendi yanında dinlendireceğini garanti etmiştir.

Allah dostlarının kalpleri Rablerine doğru yol alıp yükselince uyanıkken göremediklerini uykuda iken görürler. Kalpleri ve sırları, uyanıkken göremedikleri şeyleri görmeye başlarlar. Onlar namaz kılmış, oruç tutmuş, nefislerini aç bırakarak, onurunu kırarak yenmiş, her türden ibadetleri yerine getirmek için gece gündüz demeden çalışmışlar ve sonunda cennetlerini bulmuşlardır. Cenneti bulduktan sonra onlara "Yürünmesi gereken yol bu değildir, Hakk'a giden yolu aramaktır" denmiştir. Bunun üzerine kalp amelleri işlemeye başlamışlardır. Kalpleri Allah'a erince onun katında karar kılmışlar ve aradıklarının bilgisini Onun yanında bulmuşlardır. Rablerine kulluk yolunda harcadıkları emekleri gözlerinde küçülmüştür. Mümin, Rabbine ulaşıncaya kadar zahmet çeker.

Yazık sana! Bana mürit olduğunu iddia ediyorsun ama malını benden esirgiyorsun. Sen bu iddianda yalancısın. Müridin, mürşidinden saklayıp esirgeyeceği gömleği, sarığı, altını ve malı olmaz. Şeyhi neyi yemesini emrediyorsa tabağında onu yer. Çünkü o, kendi varlığından vazgeçmiştir. Belki Allah'tandır diyerek mürşidinin emir ve yasaklarını bekler. Mürşidinin eliyle her ne gelirse onu hayırlı bilir, onun çıkrığında eğirilir.

Mürşidini kalbinden suçluyor, töhmet altında görüyorsan onun sohbetinde bulunma. Çünkü bu durumda onun sohbetinde bulunmanın, ona müridlik yapmanın sana bir faydası dokunmaz. Hasta, doktoruna güvenmiyorsa onun vereceği reçete ile iyileşmez.

Abdülkâdir Geylânî (r.a.) bir süre konuştuktan sonra sohbetine şöyle devam etti:

Kim insanlara olan ilgisini gerçek mânâda yok ederse insanlar ona rağbet eder, ilgi gösterirler, sözünü dinleyerek ve kendisine bakarak ondan faydalanırlar. İnsanları Allah'ın bildiği gibi bilip tanıdığı gibi tanırsan insanlara ait özelliklerin kaybolur. Cinler, insanlar ve melekler senden uzaklaşır, kalbin başka bir nitelik kazanır. Sırrından da varlık kabuğun, insanoğlunun alışkanlık kabuğu uzaklaştırılır. Hüküm gelir

ve senin üzerine gömlek olur. Böylece yeryüzünde kendi isteğinle ve Rabbinin yaratmasıyla giydirilmiş olursun. İlahî ilim gelir ve kalbinle sırrının üzerine gömlek olur.

Peygamberimizin (s.a.v.) getirdiklerinden ayrılma ki onlar Kitap ve Sünnettir. Çünkü onları terk eden zındık olur ve İslam boyunduruğundan çıkar. Böylece dünyada Allah'ı kendisine kızdırmış, ahirette de cehennemi ve azabı hak etmiş olur.

Ârif kulun kalbinde, hükümlerini gerektiği şekilde yerine getirip Allah'ın kapısında durur olduktan sonra Allah'la kendi arasında olan bir şey daha vardır. Bu da insanların, peşine takılıp ardından gelmesine ve sözünü dinlemesine liyakat kazanması, ehil olmasıdır. Bundan dolayı Allah'ın hükümlerini gerektiği şekilde yerine getirmeyen kimselere uyulması yasaklanmıştır. Çünkü bu, mutlaka olması gereken bir şeydir. Bu işin esası da budur. Kim bu işi sağlam yapar, ihlaslı olur ve insanlara da öğretirse o, Allah katında büyük bir kimsedir. Bundan dolayı Peygamberimiz (s.a.v.) *"Her kim ilim öğrenir, öğrendiğini uygular ve başkalarına öğretirse Melekût âleminde 'Ulu' (azîm) diye çağrılır"* buyurmuştur.

Câhilliğinle bir köşeye çekileyim deme. Çünkü bilgisizce insanların arasından ayrılıp inzivaya çekilmek (halvet), büyük bir bozukluktur. Bundan dolayı Peygamberimiz (s.a.v.) *"Önce fıkıh öğren, bilgilen sonra inzivaya çekil"* buyurmuştur.

Yeryüzünde korktuğun veya bir şeyler umduğun birileri varken senin köşene çekilip ibadetle uğraşman yakışık almaz. Kendisinden korkulan ve beklenti içinde olunan sadece ve sadece Allah olmalıdır.

Ben Allah'tan başkasını ve zâtına yaklaşmak arzusuyla dinini doğrultmaktan başka bir şey bilmem. Dinini doğrulturum, başkalarını memnun etmek için değil, sırf Allah'ı razı etmek için dinine yardım ederim. Sıddık kul, dinin çığlığını, kalbine ve sırrına nasıl seslendiğini duymuştur. İnsanlar dinin sınırlarını delip öteye geçince, emir ve yasaklarını dikkate almayınca ve dini arkalarına atınca sıddık kulun kalbi ve sırrı, dinin nasıl çığlık attığını ve nasıl yardım dilediğini duyar. Hemen ellerini, kollarını sıvazlar ve dinin yanında duruverir. İyiliği emredip kötülüğü yasaklamak konusunda ona yardımcı olur. Dinin iyiliğini ister ve korur onu. Bunu, nefsinin, doğasının, bilgisizliğinin ve münafıklığının gücüyle değil, Rabbinden aldığı güçle yapar. İbadet, alışkanlığı terk etmektir. Bütün alışkanlık ve âdetlerin yerini ibadetler almalıdır.

Onlar, dünyaya, ahirete ve insanlara tutunmayı terk etmiş, Hakk'a tutunmuşlardır. Kendinizi geçer akçe diye sunmayın. Çünkü parayı kontrol eden bu işin uzmanıdır. Paranızı sizden almaz. Onu mihenk taşıyla kontrol etme gereği bile duymaz. İyisi mi siz onu atın ve yok sayın. Sizden ancak, körüğe girip kalplığından kurtulan ve saf altın olan paralar kabul edilecektir. İşin kolay olduğunu sanmayın. Çoğunuz münafık davranışları sergilediğiniz halde ihlaslı olduğunuzu iddia ediyorsunuz. İmtihan olmasa iddialar ne kadar çok olurdu. Kim halîm ve sakin bir kimse olduğunu iddia ederse onu

kızdırarak sınarız. Kerem (cömertlik) iddiasında olan kimseyi, kendisinden bir şeyler isteyerek sınarız. Kim neyi iddia ederse biz onu tersiyle sınarız. Şu hevesinizi bırakın da bütün hâllerinizde takvaya sarılın. Allah takva sahiplerinin yanındadır.

İmanla ilgili meselelerde şirkten, diğer konularda ise günah işlemekten sakının, sonra Kitab ve Sünnet'in ipine tutunun ve sakın ola elinizden boşlamayın. Allah cömerttir, kerem sahibidir, kuluna iki korkuyu birden vermez.

Allah dostlarının dünya yemek, içmek, giyinmek, evlenmek ve diğer bütün işlerinde korktuklarını daha önce söylemiştik. Rablerinin hesaba çekmesinden ve azab etmesinden korktukları için haramı, haram şüphesi taşıyan şeyleri ve birçok helâli terk ettiler. Yiyeceklerinde, içeceklerinde ve bütün hâllerinde son derece ihtiyatlı davrandılar. Birçok şeyi, yüz çevirip gönül bağını keserek (zühd ile) terk ettiler. Bu zühd onlarda iyice yerleşince marifete dönüştü. Marifetleri yerleşince de Allah'ın bilgisi gelip başlarına taç oldu. Hiç kuşkusuz haram, birçok şüpheli ve mübah şey onlardan uzaklaştı, yanlarında sadece sıddıkların helâl saydığı saf helâller kaldı ki bunlarla kimse onları töhmet altında bırakmaz ve bunlar kimsenin aklına gelmez.

Kul dünyayı ve ahireti terk edip Allah'ın dışındaki herşeyden (mâsivâ) uzaklaşınca ve kalbi Allah'ın yakınlık, minnet ve lütuf evinin kapısına varınca Allah onu yiyecek, içecek, giyecek veya onun ihtiyacı olan herhangi bir şeyi elde etmekle uğraştırmaz, kalbini bunlarla oyalanmaktan uzak tutar. Allah'a yakınlaştırılan kulların (mukarrebîn) kalpleri daima yakınlık kitabı ve özel ilim üzerine düşünür. Onların kalpleri ve sırları, iradeyi yok etmeyi ve kendini Allah'ın eline bırakmayı bilir, O da (c.c.) onları sorumluluğuna alır ve başkasının eline bırakmaz. Bu, insanların düşünce imkânının ve şu görüntü âleminin ötesinde bir şeydir. Onları fâni kılar sonra dilediği zaman yeniden diriltip geri gönderir. Böylece önceki ilimleri sonraki ilimleriyle pekişir. Önce cehâlet, sonra ilim, sonra amel, sonra ihlas, sonra ikinci ilim ve bir diğer ilim. Önce sessizce duruş, sonra konuşma. Önce kendinden vazgeçmek (fenâ), sonra Onunla var olmak (bekâ billâh).

Behey ölü kalpliler! Siz benim yanımda oturuyor değilsiniz. Behey dünyanın ve sultanların kulları! Behey zenginlerin kulları! Behey pahalılık ve ucuzluk kulları! Yazık size yazık! Bir buğday tanesinin fiyatı bir dinara varsa mümin bunu önemsemez ve hiç aldırış etmez. İmanı güçlü olduğu ve Allah'a tevekkül ettiği için onun rızkı Rabbine aittir.

Kendini müminlerden sayma, çık onların arasından. Herşey Allah'ın ordusu ve kırbaçlarıdır. İnsanlardan yüz çevirmek gereklidir, Onların Yaratıcısı ile meşgul olmak daha da gereklidir. Tevhidin işaretleriyle ve sıddıklara, veli kullara kulak vererek söylemiş olduğum sözler üzerinde düşündüğünüzü görmüyorum. Onların sözleri Allah'tan gelen vahiy gibidir. Onlar, insanların geneline gönderilmiş olan emirlerin de ötesinde,

Onun adına ve Onun emriyle konuşurlar. Sen sadece heves edersin. Sözünü kitaplardan alır, söylersin. Kitabın kaybolsa veya bir yangının içinde kalsa ya da görmeni sağlayan lamban sönse ne yapacaksın? Saksın kırılsa da içindeki su dökülse çakmağı, ateşi, kibriti ve su kaynağını nereden bulacaksın? Kim ilim öğrenir, öğrendiği ile amel eder ve amelinde ihlaslı olursa kalbindeki çakmak ve pınar Allah'tan bir nur olur da kendini de, başkalarını da aydınlatır.

Uzak durun bu konulardan, behey çenesi düşükler! Nefis ve hevalarının eliyle telif edilmiş kitaplara bağlı kalanlar! Yazık size yazık! Özel bir konuyu tartışıyorsunuz. Kırılıp kendinizi helak ediyorsunuz ve istediğinize de eremiyorsunuz. Sizin çabalayıp durmanızla yazgı ve ilim nasıl değişir? Müslüman ve müminler olunuz. Allah'ın *"Ayetlerimize iman edip müslüman olanlar"* buyruğunu hiç duymadın mı?

Müslümanlığın hakikati gönülden teslim olmaktır. Allah dostları, kendilerini Hakk'ın eline bırakmışlar, "nasıl" sorusunu, "Yap" ve "Yapma" emirlerini unutmuşlardır. Her türden kulluklar ederler ve korku içinde dururlar. Bundan dolayı Allah (c.c.) onları *"Verdiklerini, kalpleri endişe içinde iken verirler"* sözü ile anlatmıştır. Allah'ın emirlerini yerine getirirler, yasaklarından kaçarlar, verdiği sıkıntılara sabrederler, nimetlerine şükrederler, canlarını, mallarını, çocuklarını, namuslarını yazgılarının eline verirler, kalpleri de Allah'tan korkar.

Ârif kul ahiretten yüz çevirince ona "Benden uzak dur, Ben Hakk'ın kapısını arıyorum. Sen ve dünya bence birsiniz. Dünya benim seni görmemi engelliyordu, sen de Rabbimi görmemi engelliyorsun. Beni Rabbimi görmekten alıkoyan hiçbir şeyin değeri yoktur" der.

Şu sözü dinleyin. Çünkü Allah'ı bilmenin, insanlar içinde Allah'ı istemenin (müridlik) özüdür. Bu hâl, Peygamberlerin, veli ve sâlih kulların hâlidir.

A dünyanın kulları! A ahiretin kulları! Siz ne Allah'ı, ne dünyayı, ne de ahireti biliyorsunuz. Siz duvar mısınız? Birinizin putu dünya, diğerinizinki ahiret, öteki insanlara kul olmuş, berikinin putu şehvet ve lezzet. Biri övülmek ve insanlar tarafından kabul edilmek peşinde. Allah'ın dışındaki herşey puttur.

Allah dostları, dünyayı ve ahireti değil, Allah'ın rızasını dilerler. Hakk'ın kapısında O'nu, doktorun evinde doktoru yetkili bilirler. Doktor ilaçlar içinden istediğini alır ve hastasına verir.

Hey gidi münafıklar! Siz bu konuda ne bilirsiniz?! Münafık bu söylediklerimden bir harfi bile duymaya tahammül edemez. Duyarsa kıyameti kopar. Çünkü onun doğruyu dinlemeye tahammülü yoktur. Benim sözüm doğrudur, ben doğru yoldayım ve sözlerim benden değil, Allah'tandır, hevesimden değil, dindendir. Fakat senin anlayışın bozuk.

Yazık sana! İlim öğrendin ama öğrendiğinle amel etmedin. İlmin sana nasıl fayda verecek? Gençken mürşidlere hizmet etmedin, yaşlandığında nasıl hizmet edeceksin? Bütün müminler, ölecekleri zaman gözleri açılır ve cennetteki misallerini görürler. İri gözlü huriler ve cennetin hizmetçileri onu gösterir ve burnuna cennet kokusundan hoş bir rayiha gelir de ölüm ve ölüm sıkıntıları onun için kolaylaşır. Allah onlara Âsiye annemize yaptığını yapar. Müminlerden bir kısmı da bunu ölmeden çok önce öğrenir. Bunlar murâd (Allah tarafından istenen) ve müfred (Allah'ın kendine seçtiği) olmuş olan yaklaştırılmış (mukarreb) kullardır.

Yazık sana! Ey Allah'a itiraz eden, Ondan şikayetçi olan! Boş sözler sarfetme, saçmalama. Olacağa çare yoktur, kimse kaza'nın önüne geçemez. İşi sahibine bırak rahat edersin. Şu gündüzü ve geceyi geri çevirebilir misin? Sen istesen de, istemesen de gece ve gündüz birbiri ardınca devam eder. Allah böyle yazmış, senin yararına veya zararına böyle takdir eylemiş. Fakirlik gecesi gelince ona selam ver ve zenginlik gündüzüne veda et. Hastalık gecesi gelince onu güzelce buyur et ve afiyet gündüzüne elveda de. İstemediğin bir şeyin gecesi gelince onu güzellikle karşıla, sevdiğin şeylerin gecelerine veda et. Hastalık, fakirlik ve onur kırıklığı gecelerini dingin bir gönülle karşıla. Allah'ın kaza ve kaderinden hiçbir şeye karşı gelme ki helak olursun, imanın gider, kalbin bulanır ve sırrı ölür. Allah (c.c.) göndermiş olduğu kutsal kitaplardan birinde şöyle buyurmuştur: *"Ben O Allahım ki Benden başka ilah yoktur. Kim benim kazama gönülden teslim olur, verdiğim sıkıntılara sabreder, nimetlerime şükrederse katımda ona sıddıklar zümresine yazarım. Kim de benim kazama gönülden teslim olmaz, verdiğim sıkıntılara sabretmez ve nimetlerime şükretmezse kendine Benden başka bir Rab arasın".*

Kazaya razı olmaz, sıkıntıya katlanmaz, nimete şükretmezsen senin Rabbin yok demektir. Sen kendine başka bir Rab ara ama Ondan başka da Rab yok ki! Gerçekten Onu istiyorsan (hakiki mürit isen) kazaya rıza göster, kadere; hayrına şerrine, acısına tatlısına inan. Seni bulacak olan şey, senin sakınmanla seni şaşmaz, seni şaşacak olan şey ise aramanla, çaba göstermenle gelip seni bulmaz. İmanın hakikatine erdiğin vakit velayetler (dostluklar) kapısına ayak basar ve işte o zaman Allah'ın gerçek kullarından olursun. Velinin alameti bütün hâllerinde Rabbine uymasıdır, adeta bütün varlığı ile bir uyumun (muvafakat) ta kendisi olmasıdır. Emirleri yapar, yasaklardan kaçar ve hiçbir zaman "Bu niye böyle oldu, nasıl şöyle oldu" gibi sorular sormaz. Hiç kuşkusuz Allah'la beraberliği devam eder. Allah'ın yakınlık sohbetinde bulunur, ne sağa, ne sola, ne arkaya döner. Sadece önüne bakar. Arkası olmayan bir ön, uzaklığı olmayan bir yakınlık, bulanıklığı olmayan bir duruluk, şerri olmayan bir hayır olur. Sen insanlara bel bağlıyor, onlardan korkuyorsun. Bunun adı Rabbine şirk koşmaktır. Sana bir şey verildiği zaman insanları övüyor, verilmediği zaman da yeriyorsun. Bunun adı da Allah'a şirk koşmaktır.

Yazık sana! Bu konuda onlara ait olan hiçbir şey yoktur. Sende iş yok, tevhid yok. Bütün varlıklar Allah tarafından var edilir, Onun eliyle alınır, insanların bu konuda hiçbir yetkisi yoktur. Ona doğru yol aldıktan sonra kapısına varmakla alınır. Sebebe sarılmak başlangıçta olur, işin sonunda ise sadece sebepleri Yaratan vardır. Bir işe yeni giren, isteğini sebeplerden bekler. Örneğin bir kuş yavrusu bekler ki anne babası ağzına yiyeceğini koysun. Büyüyüp uçmayı öğrendiği zaman ise kanatları güçlenir, artık anne babasına gerek duymaz ve besinini kendisi arar. İçinizden biri hiç kendi gücüne, kuvvetine, insanlara güvenmeden sırf Allah'a tevekkül aracılığıyla bir şey yedi mi?

Yazık size! Sahip olmadığınız şeyi iddia ediyorsunuz. Kendi gücüne, kuvvetine ve sebeplere güvenip dururken nasıl oluyor da müslüman olduğunu, iman ettiğini, imanının sağlam olduğunu ve Allah'ı tevhid ettiğini iddia edebiliyorsun? Akıllı ol, bu iş sadece kuru iddia ile olmaz.

Yazıklar olsun sana! İnsanlara öğüt vermek için bu makama oturuyor, sonra da aralarında gülüyorsun ve onlara gülünç öyküler anlatıyorsun. Hiç kuşkusuz ne sen, ne de onlar kurtuluşa erebilirsiniz. Öğüt veren, öğretici ve eğiticidir; dinleyenler ise çocuklar gibidir. Çocuk ancak sertlik, ciddiyet ve vakarla öğrenir. İnsanlardan ancak üç beş kişi Allah vergisi olmadan öğrenebilir. Görünüşüyle müslüman olduğunu iddia edenlerden çoğu kâfirlerin dediği gibi *"Bu hayat ancak dünya hayatından ibarettir. Burada ölür ve diriliriz. Bizi öldüren sadece ve sadece zamandır"* derler.

Kâfirler böyle söylediler. Sizin de çoğunuz bunu söylüyor ama davranışlarıyla bunu saklıyorlar. Böyle diyenlerin benim katımda bir sineğin kanadının ağırlığı kadar bile değeri yoktur. Onların bu hâlleri Allah katında çok iyi bilinir. Onların, kötüyle iyiyi birbirinden ayıracak alı ve ayırma yetisi yoktur.

Allah'ın, Yusuf kıssasında *"Yusuf dedi ki: Biz malımızı yanında bulduğumuz kimseden başkasını yanımızda tutmaktan Allah'a sığınırız"* sözü "velilik, tevhid ve iman malını, yanında bulduğumuzdan başkasını" anlamındadır. Kulun kalbi, bütünüyle Allah'a ait olunca Allah onu insanlarla ve sebeplerle birlikte bırakmaz. Alışverişle, sebepleri alıp vermekle uğraştırmaz. Onu onlardan ayırır ve kendine ait kılar. Düşünce elinden tutar kaldırır, kapısında oturtur ve lütuf kucağında uyutur.

Yazık sana! Müslümanlık gömleğin yırtılmış, iman gömleğin pisliğe bulanmış. Sen çıplaksın, kalbin de câhil. Sırrın bulanık, gönlün İslam diniyle inşirah bulmamış, için harabeye dönmüş ama dış görünüşün mükemmel. Sayfaların kararmış. Tutkun olduğun dünya senden ayrılacak. Kabir ve ahiret seni bekliyor. İçinde bulunduğun durumun ne yakında başına geleceklerin farkına var artık. Bugün ya da şu anda bile ölebilirsin. Seninle emellerin arasına girilebilir. Dünyadan beklentilerini bulamaz, onlara eremezsin ama sana unutturulmuş olan ahiret seni yakalayacak. Allah'tan başkasıyla oyalanmak kuru bir hevestir. Ondan başkasından korkmanın, başkalarından bek-

lemenin de anlamı yoktur. Allah dışında kimse ne bir zarar, ne de yarar verebilir. Herşey için bir sebep yaratan Odur. Allah'ın hükmü bir sebebe bağlı olarak gerçekleşir. Hükmü yerine getirdiğin zaman işi gerektiği şekilde yapmış olursun ve böylece yaprakların ağaçtan düştüğü gibi sebepler de senin üzerinden düşer. Sebeplerin Yaratıcısı ortaya çıkar, sebepler yok olur. Öz ortaya çıkar, kabuk gider. İşin esası, sebeplerin Yaratıcısına tutunmaktır. Bu, ağacın meyvesi gibidir. Allah'ı tevhid eden kimse (muvahhid), hâlden hâle geçer, köyden su yoluna, su yolundan ırmağa, ırmaktan da denize ulaşır. Dalı takip ederek kökü bulur, çocuktan babaya, kuldan kendisine ibadet edilene (mabud), sanat eserinden eser sahibine, âciz olandan kudret sahibine, fakirlikten zenginliğe, zayıflıktan güçlülüğe, azdan çoğa ulaşır. Bana dil uzatmayın. Çoğunuzun kalbinde iman yoktur. Hepinizin nefsine ihtiyacı vardır. Bu sebeple ona sükut ve saygı gemi vursun, takva zırhı giydirsin. Huzura ermesinin ve Rabbine ulaşmasının yegane yolu budur. Allah'a ulaşmak iki türlüdür: Genel ve özel. Genel, öldükten sonra Allah'ın huzuruna varmaktır. Özel olan ise kullardan ancak birkaç kişinin kalbinin ölmeden önce Allah'a ulaşmasıdır. Bunlar da isteklerini yerine getirmeyerek nefisleriyle cihad edenler ve fayda ve zararı insanlardan bilmek hastalığından sıyrılıp çıkanlardır. Böyle devam ederlerse, insanların genelinin öldükten sonra Allah'a ulaşması gibi, daha dünyada iken Allah'a ulaşırlar. Bunu başarabilen kimseye bir genişlik ve durulma hâli gelir, Allah'la konuşmaya başlar ve kalbi Allah'a karşı ısınır. İşte o zaman *"Bütün ailenizi yanınıza alıp bana öyle gelin"* der.

Yusuf (a.s.) kuyudan ve zindandan çıkıp bu sıkıntılara sabredince duruldu ve herşey emri altına girdi. İşte o zaman kardeşlerini *"Bütün ailenizle birlikte yanıma gelin"* dedi. Zenginlik ve yönetim yetkisi eline geçince daralma hâli gitti, genişlik hâli geldi. Kuyuda ve zindanda iken dilsizdi. Çıkınca açık seçik konuşmaya başladı.

Ey cemaat! Herşeyi, Yaradandan isteyin. Ona ulaşmak için varınızı yoğunuzu harcayın. Allah dostları, Rablerine yakın olmak için ruhlarını harcadılar. İstedikleri şeyin değerini bildikleri için ruhlarını harcamak onlara çok kolay geldi. Bir kimse neyi aradığını biliyorsa yaptığı harcama ona çok kolay gelir.

Anlatıldığına göre birisi bir bakırcının evinin önünden geçti. Geçerken içerde güzel bir cariye gördü ve gönlünü ona kaptırdı. Bunun üzerine oradan ayrılamadı. Altında yüz dinar değerinde bir at, üzerinde güzel giysiler vardı, altın kaplı bir kılıç kuşanmıştı ve siyahi kölesi yükünü taşıyarak önünde yürüyordu. Adam cariyenin sahibinin yanına gitti ve onu kendisine satmasını istedi. Bunun üzerine cariye sahibi "Hiç kuşku yok ki sen cariyemi sevmişsin. Seven, sevdiğini elde etmek için varını yoğunu serer. Sen şu anda yanında bulunan herşeyini bana vermedikçe cariyemi satmam" dedi. Bunun üzerine adam atından indi, üzerindeki bütün giysileri çıkardı, bakırcıdan ödünç olarak bir gömlek aldı, önünde yürüyen kölesiyle birlikte neyi varsa hepsini ona verip cariyeyi aldı, sonra evine yalınayak, başı açık bir halde gitti. Parayı verince istediğini

elde etti. Neyi istediğini bildiği için yaptığı harcamayı gözü görmedi. Sevgisinde samimi olan kimse sevdiğinden başkasının yanında duramaz.

Bir kişi "Ben cenneti ve cennette verilecek olan nimetleri Allah'ın *'Orada canın arzuladığı, gözlerin haz aldığı herşey vardır'* buyruğundan öğrendim. Peki bunların değeri nedir?" derse biz de deriz ki:

Allah (c.c.) *"Allah cennet karşılığında iman sahiplerinden canlarını ve mallarını satın aldı"* buyurdu. Canını ve malını verirsen Cennet senin olur.

Bir diğeri "Allah'ın rızasını dileyenlerden olmak istiyorum. Yakınlık kapısı kalbime göründü, sevenleri o kapıdan girip çıkarken gördüm. Üzerlerinde saltanat elbiseleri vardı. O kapıdan içeri girmenin bedeli nedir?" diye sorarsa buna da şöyle cevap veririz:

Bütün varlığını harca, şehvet ve arzularını bırak, varlığından geç, Allah'ta fani ol, cennet ve içindekileri de bir yana koy, nefsini, heva ve hevesini ve doğanı bırak, dünyaya ve ahirete yönelik bütün arzularını terket, herşeyi bırakarak kalbinin arkasına at ve içeri gir. Orada hiçbir gözün görmediği, hiçbir kulağın işitmediği ve hiç kimsenin aklının ucundan geçmeyen nimetler göreceksin. Kim bunu tamamlar ve kalp ayakları yere sağlam basarsa dünya da, ahiret de onun olur, hiçbir karşılık ve külfet gerektirmeksizin salt nimete dönüşürler. Onun için bir "hoş geldin ziyafeti" olurlar. Dünyada iken kalpleriyle Allah'a yakın olurlar, kıyamet gününde ise gözleriyle Allah'ın cemalini görürler.

Oğlum! "Allah" de, sonra onları kendi hallerine bırak. "Beni yaratan doğru yolu elbet gösterecektir" de.

Ve sen ey Hakk'ın müridi, Onu isteyen ve Onun dışındaki herşeyden gönül bağını kesen! Kalbin Mevlasını bulmak için cennet kapısından çıkınca *"Beni yaratan doğru yolu elbet gösterecektir"* de.

Yolun engebeli oluşunu bırak da Allah'ın hidayeti ile uğraş.

Ve sen ey şu iki yola da girmiş bulunan! O yollara senden önce girip tehlikeli yerleri öğrenmiş olan kimselere uy. Bunlar ilmiyle amel eden, amelinde ihlaslı olan mürşidlerdir.

Oğlum! Rehberin kölesi ol, onun peşine düş, yükünü onu eline ver ve onunla birlikte; bazen sağında, bazen solunda, bazen arkasında ve bazen de önünde yürü. Onun görüşünden dışarı çıkma, sözüne karşı gelme. Böyle yaparsan varmak istediğin yere ulaşır ve gittiğin yolda kaybolmazsın. Rabbini tevhid edersen Allah, işlerinde sana yeter ve sıkıntın kalmaz.

İbrahim (a.s.) ateşe atılmak için mancınığa konunca bütün aracıları kesip attı ve Rabbinden başka kimseye dönüp bakmadı. O da ateşe *"Ey ateş! Serin ol ve İbrahim'e esenlik ver"* buyurdu. "Ey ateş! Doğal özelliğinden sıyrıl, sıcağını, şerrini, mızrağını,

kılıcını ve kızgınlığını İbrahim'den uzak tut. Soğuklaş. İbrahim'e serin ol ve hiç sıkıntı verme." Dedi.

İşte bütün bunlar İbrahim'in tevhidi ve ihlasından dolayı olmuştur.

Kul Rabbini tevhid edip ihlaslı davranınca Allah bazen onun için var eder, o da Allah'ın var etmesinin (tekvin) içine girer, bazen de Allah tekvin yetkisini kuluna verir de böylece o, kendisi için bir şeyin olmasını diler. Bu, Allah'ın özel kullarına (havâs) ait olan bir durumdur. Cennete giren herkes istediği şeye "ol" diyecek, o da hemen oluverecektir. Önemli olan yarın değil, daha bugünden dilediğine "ol" diyebilmektir. İbrahim (a.s.) küçükken de, büyükken de hep tevekkül üzere olmuştur. Komşunuzdan olan ve olmayan insanlar sizden uzaklaşıp aile fertlerinizin sayısı çoğalınca, fakirliğin ve geçim sıkıntısının içine düşünce, fiyatlar artıp kardeş bildikleriniz kapılarını yüzünüze kapatınca size söylediğimi hatırlayacaksınız. Hatırlayacak ve dizinizi döveceksiniz. Gelin sözümü dinleyin. Çünkü ben Peygamberimizin ve Onun elçilerinin sözcüsüyüm.

Allahım! Senden bu sözcülükte yani içinde bulunduğum şu durumda beni affetmeni ve bana afiyet vermeni istiyorum. Peygamberlerini kendi katına aldın ve beni ön safta bıraktın. Kullarına karşı mücadele etmeye çalışıyorum. Senden beni affetmeni ve bana afiyet vermeni diliyorum. Cinlerden ve insanlardan olan şeytanların ve bütün yarattıklarının şerrinden beni koru. Âmin.

(Abdülkâdir Geylânî (r.a.) şöyle sohbet etti:)

Ey zâhidler ve âbidler! İhlaslı olun. Aksi halde benim ardıma düşmeyin. Güzel bir düşünceniz ve ihlasınız olmadan, dahası nefsiniz ve hevanız yanıbaşınızda dururken nasıl oruç tutabiliyor, namaz kılabiliyor, sert yiyecek ve giyecekleri tercih edebiliyorsunuz?! Yazık size!

Allah dostlarının, bu ibadetlerin ötesinde bazı kalp amelleri vardır. Dinin sınırlarını gizlide ve açıkta, Allah'la ve kullarıyla ilgili konularda korumak ve hükme yoldaşlık etmek hususlarında kaderle birlikte hareket ederler. Her fazilet sahibine ve her hak sahibine hakkını verirler. Allah'ın Kitabına, peygamberinin sünnetine ve Allah'ın kalplerinden geçeni bilmesine de hakkını verirler. Ailelerine, nefislerine, kalplerine ve bütün yaratılmışlara hakkını verirler. Onlar bir tefviz (tevekkül), bir temkîn (işini bizzat kendisi yapma); bazen habsetme, bazen salıverme (ıtlâk); bazen alma, bazen verme halindedirler. Allah'ın sınırlarını kalplere, sırlara ve nefislere akıtırlar. İnsanlara iyilik ederler. Bu, sizin işlerinizin ve bildiklerinizin ötesinde bir iştir. Bir mümin din kardeşine bir konuda öğüt verir de o, öğüdü kabul etmezse ona "Sana söylediğimi ileride hatırlayacaksın, ben işimi Allah'a havale ediyorum" der. Ârif kul tevhid ve marifet kı-

lıcını kuşanarak insanların nefisleriyle mücadele eder. Esir aldıklarını hükümdarının kapısına götürür. Hükümdar kullarını pek iyi bilendir.

Mümin kulun en sevdiği şey ibadettir. En çok hoşlandığı şey evinde otururken namaza kalkmaktır. Bundan dolayı kalbi hep müezzini bekler. Müezzin Hakk'ın davetçisidir. Ezanı dinler ve kalbine bir neşe girer, mescide koşar, dilencinin gelip bir şey istemesine de sevinir. Yanında verecek bir şey varsa verir. Çünkü Peygamberimizin (s.a.v.) *"Dilenci Allah'ın kuluna gönderdiği bir hediyedir"* buyruğunu işitmiştir. Rabbinin emri gerçekleşmiş iken nasıl olur da sevinmez ki? Allah fakir kulunun eliyle ondan ödünç istemiştir. İbadetine düşkün mümin kulun gözetmesi gereken edep kuralları bunlardır.

Ârif kul ise dinin sınırlarını korur, kalbine Rabbinden başkasının girmesine engel olur. Kalbine bakıp da orada başkasından korku veya beklenti ya da başkasına güven görmekten kaçınır. Kalbini insanlarla ve sebeplerle kirlenmekten korur. İnsanlarla karşılaşmak istemez ama onların da olması gerekir. Çünkü insanlar hasta, o ise onların doktorudur. Rabbine yakın olmanın yüceliğini bırakıp da dünya ve ahiret için yaşamaktan hoşlanmaz. Bütün dilek ve temennisi Allah'a yakın olmaktır. Peygamberimiz (s.a.v.) şöyle buyurdu: *"Allah (c.c.) kıyamet gününde mümin kullarına şöyle der: siz ahiretinizi dünyanıza tercih ettiniz. Bana kulluk etmeyi nefsin arzularına tercih ettiniz. İzzet ve celâlim hakkı için! Ben Cennet'i ancak sizin için yarattım".* Allah'ın onlara söyleyeceği sözü işte budur.

Sevenlerine söyleyeceği sözü ise şudur: *"Siz beni bütün yarattıklarıma, dünyama ve ahiretime tercih ettiniz. İnsanları kalbinizden çıkardınız, sırlarınızdan uzaklaştırdınız. Ben de size yöneldim ve yaklaştım. Siz benim gerçek kullarımsınız".*

Allah'ın veli kullarından bir kısmı, gün içinde cennet yiyeceklerinden ve içeceklerinden yer içer ve cennetteki herşeyi görür. Kimi veli kullar da yemekten, içmekten tamamen uzaklaşıp fani olur, insanlardan uzak kalır, onların gözüne gözükmez. Yeryüzünde ölmeden çok uzun yıllar hayatını devam ettirir, Hızır ve İlyas gibi. Onlardan çoğu yeryüzünde perdelidir, insan gözüne gözükmezler ama onlar insanları görürler. Onların içinde veliler çoktur, havâs azdır, birkaç tane de müfred (Allah'a çok yakın, seçkin kul) vardır. Herkes onlara gelir ve yaklaşmaya çalışır. Yer onların yüz suyu hürmetine bitirir, gökyüzü onların bereketiyle yağmur yağdırır, insanların üzerindeki sıkıntılar onların bereketiyle kaldırılır. Meleklerin yiyeceği ve içeceği Hakk'ı zikir, tesbih ve tehlil ("lâ ilahe illallâh" demek) etmektir. Velilerden birkaçının yiyeceği de budur. Bunu dinlemekten niye kaçıyorsunuz ki? Çoğunuz şeytanın göz nuru ve kullarısınız. Ne sizin bir değeriniz vardır, ne de onun.

Ey arkalarını dönenler! Şeytana uşaklık etmeyi bırakın, onun yolundan ayrılın da kalp ayaklarınızla Hakk'ın kapısından içeri girin. Allah'tan sizi, sizden razı olacağı işlere yönlendirmesini isteyin. Sizi kullanmasını, hizmet ettirmesini isteyin. Tükenmek

bilmeyen bir hazine buldurmasını isteyin. Hiç kurumaz bir pınar göstermesini dileyin. Dünyadan nefret etmenizi, ahireti sevmenizi sağlamasını dileyin. Bunu size nasip ettiği zaman ahiretten de soğutmasını, sizi sırf kendi için çalıştırmasını, sırf kendini sevmenizi ve Onun dışındaki herşeyi terketmenizi sağlamasını isteyin.

Sen insanların kulusun, sebeplerin kulusun. Hakk'ın kulu olsaydın bütün işlerini ona bırakır, ihtiyaçlarını Ona sunardın. Fiiliniz sözünüzü yalanlarken niye bir şey söylüyorsunuz? Rabbinizin *"Ey iman edenler! Neden yapmayacaklarınızı söylersiniz? Yapmayacaklarınızı söylemeniz Allah katında çok çirkin bir davranıştır"*[105] buyruğunu işitmediniz mi?

Melekleriniz sizin yüzsüzlüğünüze şaşırıyor. Bütün hallerinizde bu kadar çok yalan söylemenize şaşıyorlar. Tevhid etmek konusunda yalan söylemenize şaşıyorlar. Bütün konuşmalarınız pahalılık ve ucuzluk üzerine, sultanların ve zenginlerin içinde bulundukları durumlar üzerine, falanca ne yemiş, ne giyinmiş, kim evlenmiş, kim zenginlemiş, kim fakir düşmüş bunları konuşuyorsunuz. Bütün bu konular boş ve Allah'ı kızdıran işlerdir. Bu yoldan dönün, günahlarınızı bırakın ve başkasına değil sadece Rabbinize dönün. Yalnız Onu anın, başkasını unutun. Benim sözüm üzere sebat etmek iman belirtisidir, sözümden kaçmaksa münafıklık belirtisidir.

Ey beni eleştiren! Gel, ikimizin durumunu din terazisine vuralım. Hangimizin durumu altın ve gümüş çıkarsa o, ötekini eleştirmeye ve terketmeye ve Allah'ın adıyla ölmeye daha lâyıktır. Kadın kılıklı erkekler gibi kaçıp gizlenme. Bu senin yaptığı boş bir şeydir, kuru bir hevestir ve üşengeçliktir.

Yazık sana! Pek yakında işin iç yüzünü öğreneceksin. Allahım! Tevbelerimizi kabul eyle, bizi dünyada ve ahirette rezil etme.

Oğlum! Senin işin bir temel üzerine oturtulmamış. Hiç kuşkusuz duvarların yıkılacak. Temelinde bidatlar ve sapkınlıklar var. Temel üzerine attığın bina ise gösteriş ve münafıklıktan ibaret. Heva hevesten ve insan doğasından ibaret olan bu bina nasıl ayakta durabilir? Yiyor, içiyor, evleniyor ve kafana göre mal topluyorsun. Bu yaptıklarının hiçbirinde düzgün bir niyet taşımıyorsun.

Mümin, bütün hallerinde ve işlerinde güzel niyet sahibidir. Allah'ın emri olmaksızın yemez, içmez, giyinmez ve evlenmez. Dünyada da, ahirette de böyledir. Dünyada Allah mümin kuluna dini aracılığıyla emreder, ahirette ise aracısız emreder. Şu dünyanın gerçek yüzünü ve ne kadar çabuk yok olduğunu görür de gönlünden siler, kısmetlerinin geleceğini ve dininin, kalbinin şahitliği ile o kısmetleri alacağını hatırlar ve "Benim ona ihtiyacım yok. İstemiyorum" der. Kalbi bir sağa bir sola kaçar da sonunda kısmetini almaya zorlanır, mecbur kalır. Dünyadaki durumu böyledir. Ahirette ise gö-

105. Saff / 2-3

zünü cennete açar açmaz Rabbini karşısında bulur. Cennette bir şeye uzandığı zaman ancak hazm, tekaddüm ve işaret emriyle uzanır. Bu emri, Cennetin hakkını vermek için kabul eder. Hurilerin, vildânın (hizmetçi çocukların) ve arzularının hakkını da verir. Bu konuda zaman zaman Peygamberlere, şehitlere ve sâlih kullara uyar. Yoksa zamanının çoğunu Allah katında geçirir. Allah'tan korkan bir kul olduğun zaman bütün hallerinde sevinçli olursun. Allah'ın *"Kim Allah'tan korkarsa Allah ona bir çıkış kapısı yaratır ve onu hiç ummadığı yerden rızıklandırır"*[106] buyruğunu hiç duymadın mı?

Bu ayet sebeplere güvenme kapısını, zenginlerin ve hükümdarların kapısını kapadı, tevekkül kapısını açtı. Kim Allah'tan korkarsa Allah onu, sevinç vererek ve içine düştüğü darlıktan çıkartarak mükâfatlandırır. Ben size ne yapayım, daha ne diyeyim?

Şiir: *Bir canlıya seslenmiş olsaydın işittirirdin, fakat seslendiğin kimselerde yaşama belirtisi yok.*

Kalbinde müslümanlıktan ve imandan eser yok. Ne marifetin, ne de ilmin var. Sen işe yaramazsın, sana söylenen sözler de boşunadır.

A münafıklar! Kalpleriniz insanları Allah'a şirk koşup dururken siz dillerinizle tevekkülün adını ağzınıza almayı yeterli gördünüz. Allah adına kıskançlığımdan dolayı kalbim size öfke dolu. Ya sükût eder ve kalabalık etmeyi bırakırsınız, ya da evlerinizi başınıza yıkarım. A hainler!

Allahım! Sana kızmak ve kaderlerin konusunda sana karşı gelmekle aramıza acı ve tatlı sudaki gibi bir engel koy. Allahım! Günahlarımızla bizim aramızı rahmetinle ayır. Âmin.

Oğlum! Sıkıntı gelmeden önce Rabbinden korkar, her zaman Onu anar, tevhid eder, Ona işaret edersen dara düştüğünde Allah başına gelen sıkıntıya *"Ey ateş! Serin ve esenlikli ol"* der. Allahım! Gerçi lâyık değiliz ama Sen yine de bize böyle yap. Bize kereminle muamele et, yaptıklarımızla hak edeceğimiz, yaptığımıza denk şekilde muamele etme. Âmin.

Günahkâr kula tevbe etmek nasıl ki farzdır ârif kula da edepli olmak öylece farzdır. Yaratılanlar içinde Yaratana en yakın olan iken nasıl edepli olmasın? Hükümdarlara karşı câhilce davranan kimseyi bu câhilliği ölüme götürür. Edepsizlik eden kimseyi ne Yaratıcı, ne de insanlar sever. Edebin bulunmadığı her yerde nefret ve öfke vardır. Allah'a karşı edepli olmak gerekir. Edebli olun, ahirete yönelin, dünyadan yüz çevirin, kâfirlerin dünyaya yöneldiği gibi, siz de yönelmeyin. Kâfirlerin dünyaya yönelmelerinin ve ona karşı tutkulu olmalarının sebebi dünya hakkındaki bilgisizlikleridir.

Kul, büyük ve küçük günahlarından ve hatalarından tevbe eder, gündüzün oruç tutmakla, geceleyin namaz kılmakla meşgul olur, kazancından dince helâl sayılanla-

106. Talak / 2-3

rı yer, sonra bir basamak yukarı çıkar ve haram şüphesi taşıyan şeylerden uzak durur. Harama düşmek korkusuyla kazancı biraz azalır. Sonra bir basamak daha yukarı çıkar ve haramlar ve haram şüphesi taşıyan şeyler üzerinde biraz daha titiz davranmaya başlar, sonra bir basamak daha yukarı çıkar ve zühd sahibi olur, sonra bir basamak daha yukarı çıkar ve kalbi Allah'a muhtaç olan ârif bir kul olur. Artık Allah'la aynı mecliste oturur ve Onunla sohbet eder. İnsanlardan tamamen ayrılır, onlara hiçbir ihtiyacı kalmaz, ihtiyacını sadece Allah'a arzeder. Peygamberlerinin ve seçilmiş kullarının ruhlarıyla birlikte Allah'la aynı mecliste oturur. Ona ısınır, yaklaşır. Ama bu mertebeye çıkış -bilseniz- ne kadar sonradır!

Yazık sana! Hâlleri tanımıyorsun. Ne diye onlar üzerine konuşuyorsun? Hakk'ı tanımıyorsun. Ne diye Ona dua ediyorsun? Sen sadece şu zenginliği ve saltanatı tanıyorsun. Senin peygamberin falan yok. Yediğin şeyleri, haram olma şüphesinden dolayı çekinceli yemiyor, haram yiyorsun. Dini alet ederek dünya malını yemek haramdır. Sen bir deccalsin, münafıksın. Ben ise münafıkları sarsan ve onlara öfkelenen biriyim, onların akıllarını yırtarım. Kürsüklerim şu münafığın evini yerinden söküp başına yıkar, iddia ettikleri imanı yerle bir eder.

Münafığın, kavga ederken kullanacağı bir silahı yoktur; bineceği, yaratılanlarla Yaratan arasında, zâhiri ile bâtını arasında, sebeplerle sebeplerin hazırlayıcısı arasında, hükümle ilim arasından vurkaç yapacağı bir atı yoktur. İmanın etkisi, tevhidin ve Allah'a tevekkül edip güvenmenin gücü insanın başı dara düştüğü zaman kendini belli eder. İddia edilen şeyin delili imandır.

Müminler kalpleriyle Allah'tan korkarlar ve sadece Ondan beklerler. İhtiyaçlarını Ona arzederler. Başkasının kapısına değil, sadece Onun kapısına sığınırlar. Nasıl oluyor da siz Rabbinizi tanıyamıyorsunuz? Dünyayı bütünüyle tanıyan kimse onu terkeder. Ahireti tanıyan kimse onun yaratıldığını, yokken var edildiğini görüp onu da bırakır ve onu Yaratanın ardına düşer. Böylece dünya ve ahiret onun kalp gözünde iyice küçülür, sırrının gözünde Hak (c.c.) büyür. Artık sadece ve sadece Onu arar. Yaratılmışlar, elinde bir tohum tanesi gibi olur. Onları, toprakla oynayan çocuklar gibi görür. Yönetimi üstlenmiş olan hükümdarları görevden alınmış olarak, zenginleri de aldanmış olarak görür. Rablerinden başkasıyla oyalanıp duranları da hakikati görmekten perdelenmiş olarak görür.

Ben sizin Allah'ın kitabını, Peygamberinin sünnetini ve sâlih kulların sözlerini elinize oyuncak ettiğinizi görüyorum. Câhilliğiniz yüzünden bunlarla oynuyorsunuz. Kitaba ve Sünnete uysanız harika şeyler görürdünüz.

Allah dostları, dilediği konularda Allah'ın yanında olmaya sebat ederler ve neticede Allah onlara istediklerini verir. Fakirlik ve sıkıntı, sabretmeyen kimse için bir cezadır. Sabreden kimse içinse ödüldür. Mümin, sıkıntısı içinde Rabbine yaklaşma ve

Onun sırdaşı olma nimetine erer ve yerinden ayrılmayı hiç istemez. Şu benim sohbet çarşım ne kadar da durgun. Nefislere ve hevalara hiç tesir etmiyor.

Şimdi ahir zamandır. Bu zamanda münafıklık pazarı kurulmuştur. Ben de Peygamberimizin, arkadaşlarının ve onlara uyanların üzerinde oldukları dini doğrultmaya çalışan biriyim. Şimdi ahir zaman gelip çatmıştır. Çoğunuz paraya tapıyorsunuz, Musa'nın, kalplerine buzağı sevgisi işlenen kavmi gibi olmuşsunuz. Zamane buzağısı paradır.

Yazık sana! Nasıl oluyor da şu hükümdardan mal ve makam isteyebiliyor, önemli işlerinde ona güvenebiliyorsun, O, yakında ya görevden alınacak ya da ölecek, malı, mülkü ve makamı elinden gidecek ve karanlık, ıssızlık, yalnızlık, üzüntü, keder ve kurt evi olan kabre taşınacak. Varlıktan yokluğa taşınacak. Ancak halkı için güzel şeyler yapmış ve onlara karşı güzel düşüncelere sahip olmuşsa o zaman Allah onu rahmetiyle kuşatır ve hesabını kolaylaştırır. Görevden alınacak veya ölecek olan birine güvenme. Aksi halde beklentin suya düşer, tutunacak bütün dalların kopar.

Mümin çıtasını dünyadan ve onun için çalışanlardan, ahiretten ve onu için çalışanlardan daha yukarılara çıkarmıştır. Bilmiştir ki Rabbi çıtayı yüksek tutan kullarını sever. Bu sebeple himmetini yükseltmiş ve Allah'ın huzuruna vararak önünde secdeye kapanmış ve başını secdeden kaldırmasına izin çıkmamıştır. Ta ki himmet, kalbi ve sırrı da yanına almış ve böylece ona, insanlar içinde sözcülük, önderlik, komutanlık yetkisi verilmiştir. Bunun üzerine dünyada da, ahirette de önder ve hükümran olarak yaşamıştır.

Ey cemaat! Verdiği nimetlerden ötürü Rabbinize şükredin ve nimetleri başkalarından bilmeyin. Duymadınız mı ki Allah *"Size her ne nimet verilmişse hepsi Allah'tandır"*[107] buyuruyor. Fakirleri araştır ve onlara ver. Gerçekte zengin olduğu halde ağlayıp sızlayan, kendine acındıran, namuslu geçinen, fakirlik numarası yapan yalancı bir münafığın tuzağına düşmemeye çalış. Böyle tiplerden biri gelip sana dilencilik ettiği zaman bir anlığına durakla ve kalbine danış. Ola ki zengindir de fakir numarası yapıyordur. Kalbine gelene bak, müftüler sana fetva verse bile sen yine de kalbine danış. Mümin, insanları tanır, onun, insanları tanımasına yardımcı olan bazı işaretleri vardır, kalbi hassastır, Allah'ın, kalbine yerleştirmiş olduğu nurla bakar.

Yazık sana! Sen tembelin tekisin. Hiç kuşkusuz eline bir şey geçmeyecek. Komşuların, arkadaşların ve yakınların çoktan yola çıktılar, arayıp kazı çalışmaları yaptılar ve hazineyi buldular. Bir dirhemleri ona, yirmiye katladı ve buldukları ganimetlerle geri döndüler, sense hâlâ yerinde sayıyorsun. Pek yakında, elinde olan şu üç beş kuruşu da kaybedecek ve sonra insanlardan dilenmeye başlayacaksın.

---

107. Nahl / 53

Yazıklar olsun sana! Hakk'ın yolunda gayret et ve kaderine güvenme. İşitmedin mi ki Allah *"Bizim yolumuzda gayret edenleri biz elbette yollarımıza iletiriz"*[108] buyuruyor. Başkası gelip işini elinden almadan önce sen işe giriş ve onu bitir. Herşey Allah'ın elindedir. Bu sebeple başkasından hiçbir şey isteme. Duymadın mı ki Allah *"Hiçbir şey yoktur ki hazineleri bizim katımızda olmasın. Biz herşeyi belli bir ölçü ile indiririz"*[109] buyuruyor. Artık bu ayetten sonra söylenecek hiçbir söz kalmamıştır.

A dirhem ve dinar düşkünü! Paranın iki çeşidi de birdir ve ikisi de Allah'ın elindedir. Bu sebeple onları insanlardan isteme ve şirk koşarak, sebeplere dayanarak parayı insanlardan dilenme.

Ey insanları Yaratan! Ey sebeplerin hazırlayıcısı! İnsanları ve sebepleri Sana ortak koşma bağından bizleri kurtar. Bize dünyada ve ahirette güzellik ver ve bizi ateş azabından koru.

(Abdülkâdir Geylânî (r.a.) şöyle sohbet etti:)

Ey Allah'ın kulları! Siz hikmet yurdundasınız. Bundan dolayı size aracılar, sebepler lazımdır. Mabudunuzdan kalplerinizin hastalığını iyileştirecek, sizi tedavi edecek bir doktor, size yol gösterecek, elinizden tutacak bir rehber isteyin. Allah'a yaklaştırılmış ve Onun tarafından eğitilmiş olanlara, Allah yakınlığının bekçilerine, kapısının kullarına yaklaşın. Nefislerinize, heva ve heveslerinize ve doğanıza uşaklık etmekten memnun oldunuz. Ben huyca sizin en güzeliniz ve Allah'ın dini konusunda en katı tutumlunuzum. Sizi mutlu eden, hükümdarların önünde eğilen ve önlerinde bir toz kadar küçülenlere kulak vermeyin. Onlar Allah'ın emir ve yasaklarını söylemezler. Söyleseler bile münafıklıklarından yaparlar. Allah yeryüzünü bunlardan ve diğer bütün münafıklardan temizlesin ya da onları yanlış yollarından döndürsün ve kapısına iletsin. Ben, birisinin yapılan işleri başkasından bildiği halde "Allah, Allah" dediğini duyduğum zaman hemen saldırıveriyorum ve "Ey zâkir! Allah'ı, bütün varlığınla, kendini Onun huzurunda bilerek zikret. Kalbin başka yerlerde iken dilinle zikretme!" diyorum. Beni seven ve sevmeyen bence birdir. Yeryüzünde benim ne dostum, ne de düşmanım kalmıştır. Bu, tevhidin sağlamlaşması ve insanların, âcizlik gözüyle görülmesinden sonra gerçekleşen bir haldir. Allah'tan korkan kimse benim dostumdur. Ona isyan eden düşmanımdır. Takva sahibi benim imanımın dostudur, isyan edense imanımın düşmanıdır.

Allahım! Bu hali bende hakikate çevir ve böyle devam ettir. Bunu bana ödünç değil, bağış olarak ver. Bu, kuru dava ile, süslenip püslenmekle, dileklerde bulunmakla,

108. Ankebut / 96
109. Hicr / 21

kendine isimler lakaplar takmakla ve laf kalabalığı ile olacak iş değildir. Doğrulukla, ihlasla, gösterişi terk etmekle, nefse, hevaya ve şeytana düşmanlık etmekle olur.

Akıllı olun. Ben sizde kalp göremiyorum, kalpleri evirip çeviren hakkında bir bilginiz de yok. Nefisleriniz yontulmamış, eğitilmemiş. Kibir ve büyüklenme dolu. Allah'ın yolunda "Ben", "bana ait", "benimle birlikte" gibi sözler yoktur. Bu yol baştan sona silinme ve yokluktur (mahv u fenâ). Başlangıçta iman zayıf iken *"Allah'tan başka ilah yoktur"* denir, iman güçlenip son noktaya varıldığında ise *"Senden başka ilah yoktur"* denir. Çünkü o kimse, artık Allah'ın huzurundadır, onu müşahede etmektedir ve doğrudan Ona seslenmektedir. İnsanlardan isteyen kimse Yaratıcısının kapısını göremez. Yaratıcısına hizmet etmemiş, Onunla beraber bulunmamıştır. Şayet gençliğinde Allah'a hizmet etmiş olaydı yaşlandığında Allah onu kimseye muhtaç etmezdi. Allah kendine hizmet etmeyenlere bile verirken hizmet eden kuluna vermez olur mu hiç? İmanı güçlendikçe Allah'a yaklaştığı için, insanlara duyduğu ihtiyaç daha da azalır. Bir zerreye, bir lokmaya, bir hırkaya sahip olmasa bile insanlara ihtiyaç duymaz.

Söylediklerime dikkat edin ve onları kulakardı etmeyin. Ben gerçekleri söylüyorum, görmüş geçirmiş biri olarak söylüyorum. Çoğunuzun perdeli (hakikati görmekten engelli) olduğunu görüyorum. Müslümanlığın hakikatinden bir zerreye bile sahip olmadıkları halde Müslüman olduklarını iddia ediyorlar.

Yazıklar olsun size! Sizde Müslümanlığın yalnıza adı var. Bunun size bir faydası olmaz. İslamın şartlarını kalbinizle değil, dışınızla yerine getiriyorsunuz. Sizin yaptığınız bu ameller hiçbir işe yaramaz. Kadir gecesinin, Allah'ın sâlih kulları ve kalp gözü açık olanlar tarafından bilinen bazı işaretleri vardır. Onlar meleklerin ellerindeki sancakların nurunu, yüzlerinin nurunu, sema kapılarının nurunu ve Hakk'ın cemalinin nurunu görürler. Çünkü Allah (c.c.) o gece dünya halkına tecelli eder. Kul Allah'ı tanıyınca Allah onu zâtına iyice yaklaştırır, ona herşeyi verir, bütün sıcaklığını hissettirir ve onu yüceltir. Kulu buna alıştıktan sonra elindekini alır, ona fakirlik verir, onu nefsiyle başbaşa bırakır ve kuluyla kendisi arasına bir perde koyar. Böyle yaparak kulunun nasıl davranacağını, kaçmak ve yerinde kalmaktan hangisini tercih edeceğini görmek için onu imtihan eder. Kulu yerinde kalırsa Allah perdeleri kaldırır ve onu eski haline getirir.

Cüneyd-i Bağdadî (r.a.) çoğu zaman *"Benden bana ne? Kul da, sahip oldukları da Allah'a aittir"* derdi. O, nefsini Allah'a teslim etmiş, seçme ve isteme hakkını yok etmiş, kaderin sorumluluğuna razı olmuştu. Kalbi düzgün, nefsi huzurlu oldu da Allah'ın *"Benim dostum Kitabı indiren Allah'tır. O Sâlihleri korur, gözetir"* buyruğu ile amel etti.

Fudayl b. İyaz (r.a.) Süfyan-ı Sevrî ile karşılaştığı zaman *"Gel de Allah'ın bizim hakkımızda bildiklerinden dolayı biraz ağlayalım"* derdi. Bu söz ne kadar güzel! Bu söz, Allah'ı tanıyan, tasarruflarını bilen irfan sahibi bir kulun sözüdür. Fudayl'ın işaret ettiği "Allah'ın bildikleri"nin ne demek olduğunu şu buyruğu açıklıyor: *"Bunlar Cen-*

nete gidecekler ama aldırış etmem, şunlar da cehenneme gidecekler ama hiç umursamam". Cennetlikleri de, cehennemlikleri de aynı yere koydu. Bundan dolayı onların hangi topluluktan olduğuna aldırış etmiyor.

Allah dostları zâhir amellerine aldanmazlar. Çünkü ameller sonuçlarına göre değerlendirilir. Hükümdarlar insanlardan çoğunun tanrısı idi. Dünya, zenginlik, afiyet, güç ve kuvvet de diğer tanrılar idiler.

Yazık size! Dalı kök sandınız, rızık verilenin size rızık verdiğini düşündünüz, köleyi efendi, fakiri zengin, âcizi kuvvetli ve ölüyü diri yerine koydunuz. Sizin hiçbir değeriniz yok. Size uymayız ve gittiğiniz yolu tutmayız. Bunun yerine sizden bir köşeye ayrılır, sünnet ve kurtuluş tepesine çıkarız, tevhid, ihlas, gösterişi, münafıklığı terk etme, insanları âcizlik ve zayıflık gözüyle görme tepesine çıkarak bidatları terk ederiz.

Dünyanın zorbalarını, firavunlarını, hükümdarlarını ve zenginlerini yüceltip Allah'ı unuttuğunda ve yüceltmediğinde putperestlerin durumuna düşersin.

Yazık sana! Putların Yaratıcısına kulluk et ki putlar sana boyun eğsin. Sen Allah'a yaklaş ki insanlar da sana yaklaşsın. Sen Allah'ı ne kadar yüceltirsen insanlar da seni o kadar yüceltirler. Sen Allah'ı ne kadar seversen insanlar da seni o kadar severler. Sen Allah'tan ne kadar korkarsan insanlar da senden o kadar korkarlar. Sen Allah'ın emir ve yasaklarına ne kadar saygı gösterirsen insanlar da sana o kadar saygı gösterirler. Sen Allah'a ne kadar yaklaşırsan insanlar da sana o kadar yaklaşırlar. Sen Allah'a ne kadar hizmet edersen insanlar da sana o kadar hizmet ederler. Ölümü hatırlamak nefis hastalıkları için bir ilaçtır, nefsin başını döver. Gece gündüz ölümü çokça hatırlamaya devam edecek uzun yıllar geçirdim. Ölümü sıkça andığım için de kurtuluşa erdim, nefsimin başını ölümü anarak ezebildim.

Gecelerden birinde ölümü hatırladım, gecenin başlangıcından seher vaktine kadar ağladım. O gece ağlıyor ve *"Allahım! Senden ruhumu ölüm meleğinin almamasını ve bu işi bizzat Senin üstlenmeni diliyorum"* diyordum. Bu sırada gözlerimi kapadım ve güzel görünüşlü yaşlı bir adam gördüm. Kapıdan içeri girdi. Ona "Sen de kimsin?" dedim. "Ben ölüm meleğiyim" dedi. Ona "Ben Allah'tan ruhumu alma işini kendi üzerine almasını ve ruhumu senin almamanı diledim" dedim. "Bunu niye istedin? Benim ne günahım var ki. Ben sadece bir emir kuluyum. Bazılarına yumuşak, bazılarına da sert davranmakla görevliyim" deyip beni kucakladı ve ağladı. Onunla birlikte ben de ağladım. Sonra ağlayarak uyandım.

Ahmed b. Hanbel (r.a.) *"Kur'an'ı ezberlediği halde dünya tutkusuyla yanmış gönüller görmek bana zor gelir"* demiştir. Sâlih olan, Allah'a kullukla meşgul olan, rüku ve secde eden, iyiliği emredip kötülüğü yasaklayan, şüpheli şeylerden uzak durdukları için ticaret yoluna gitmeyen ve tek gayeleri Rablerine emek olan kardeşlerinin sayısını çoğalt. Mallarınızı onlara harcayın. Çünkü Rableri onlara değer verir.

(Birisi sordu: Hangisi daha çetindir? Korku ateşi mi, yoksa şevk ateşi mi? Şöyle cevap verdi:)

Mürid (sâlik) için korku ateşi, murâd (yolun sonuna gelmiş olan) için şevk ateşi. Bunlar başka başka şeylerdir. Peki ey soruyu soran! Sence hangi ateş daha çetindir?

Ey sebeplere dayananlar! Size fayda veren de, zarar veren de birdir. Hükümdarınız, sultanınız tektir. İlahınız birdir. İşitmediniz mi ki Yüce Allah *"Kim Rabbine kavuşmayı umuyorsa iyi iş yapsın ve Rabbine ibadette kimseyi ortak koşmasın"*[110] buyurur. Seninle Rabbin arasında kendi benliğin vardır. Benliğinden ayrıl, o zaman Rabbini göreceksin.

(Soruyu soran, "Peki benliğimden nasıl ayrılacağım?" diye sordu. Şöyle cevap verdi:)

Nefsinin isteklerine karış gelerek, ona karşı cihad ederek, söylediklerini duymazdan gelerek ayrıl. Arzularına, lezzetlerine, kötü eğilimlerine onay verme. O zaman boyun eğecek ve kalbinin yüzünden uzaklaşacaktır. Atılmış bir et parçası olacak ve hiç hareketsiz kalacaktır. Sonra ona huzura erme (mutmain olma) ruhu gelecektir. Varlığının ruhu çıkınca yerini huzura erme ruhuna bırakır. İşte o zaman o da, kalp de Rabbini görür. Huzura erip kalbe yardım etmeye başlayınca ona ilk ruhtan başka bir ruh, rububiyet ruhu, akıl ruhu, yaratılana değer vermeme ruhu, Allah'la varlık bulma ruhu, Allah'a ısınma, başkalarından kaçma ruhu üflenir. İşlediği amellerde ihlaslı davranan kimse mürşidleri bile geçer gider. Onlara işaret ederek "Yerinizde oturun da ben sizin bana gösterdiğiniz yere bir gidip bakayım" der. Mürşidler senin anlayış kapındır. Güzel olan, hep o kapıyı bekleyip içeri girmemekdir. Allah insanlara ibret alınacak bazı olaylar anlatır.

Allah'a ve Peygamberine iman edin, haber verdikleri konularda Allah'ı ve Peygamberlerini doğrulayın. Allah'a ulaşmanın temeli inanmaktır. Bütün hayırların temeli inanmaktır. Nübüvvetin temeli ihlas ve samimiyettir. Risaletin temeli nübüvvettir. Risalet de veliliğin, bedelliğin, gayblığın ve kutupluğun temelidir.

Fudayl b. İyaz oğlu Ali öldükten sonra onu rüyasında gördü ve ona "Allah sana nasıl muamele etti?" diye sordu. O da "Babacığım! Kul için Rabbinden daha hayırlı hiçbir şey görmedim" dedi.

Oğlum! Allah'a sarıl, Ondan başkasıyla oyalanma. Bütün yeryüzü Ona aittir, Rızıkları da o yaratmış, ne zaman, kime gideceğini belirlemiştir. Melekler sana ait olan

110. Kehf / 110

rızıkları getirmekle görevlidir, ister helâl, ister haram olsun. Allah kuluna sıkıntı okları atar. Kulu gözünü yumup okların atıldığını görmez olunca yakınlık doktoru gelir ve yarasını iyileştirir, iyilik doktoru onu yüceltir, şevk doktoru onu bağrına basar. Başlangıç istenmeyen şeylerle olur. Cennet bile istenmeyen şeylerle çevrili olduğuna göre sen Allah'a yakın olmanın nelerle çevrili olduğunu bir düşün.

Mümin, dünyaya yakınlık konusunda hükümdarla anlaşma yaptı. Sır gökyüzü, kalp yeryüzü olunca Allah, kalbe sır göğünün sofrasından yedirir ve sonra dilediği zaman ikisini birleştirir.

Sonra Abdülkâdir Geylânî Allah'ın rahmetinin yaklaştığını gördü ve bir şeyi kucaklarcasına elini uzattı sonra şöyle dedi:

Ey sohbet halkı! Beni mazur görün. Ben hal ağına takıldım, bir ağa takılıp bugünden ayrıldım. Ben dilsizim, sağırım. Babam Adem'i gördüm. Bana "Oğlum!" dedi "Soyumu düzelttin".

İnsan zaman zaman yalnız kalmalıdır. Ölüm vakti gelince ilişik kurduğun herkes senden ayrılacak, bütün yakınların seni terk edecek. İyisi mi onlar seni terk etmeden önce sen onları terk et ki kabir seni Hakk'a götüren bir yol, bir kanal olsun. Ölmeden önce öl. Benliğinden ve insanlardan geç ki Allah'la varlık bulasın. Yazgının eline düşmüş, evrilip çevrilen, kısmeti elinden alınan bir ölü gibi ol. Bunu başardığın zaman Allah'a yakınlıkla ve ilâhî ilimle hayat bulursun.

Şu kuş, bir köşeye çekilir. Kıyamet kopmuş, kopmamış, ölüm yaratılmış, yaratılmamış hiç aldırmaz. O, Hakk'a vuslat derdindedir. Ancak dinin hükümlerini aynen korur. Hükmüyle sizi hareket ettiren, ilmiyle konuşturan Allah'ın şanı ne yücedir!

İçinizden biri bizce kâfir olduğu halde sâlih kılığına girip yün giyinmiş olabilir. Kul, kazancından yer, sonra imanı güçlenir de kendi kazancından yemesi haram olur. Ona "Tekvîn hazinelerini aç, ilim hazinesinden al" denir. Sevgili Peygamberimiz (s.a.v.) *"Elinizden geldiğince dünya kaygılarından kurtulmaya çalışınız"* buyurmuştur.

Ölümü, ölüm ötesini, sırat köprüsünü çokça yâd et, ahireti nimetleriyle ve azabıyla an. Allah'la meşgul olarak, kalplerinizi ve sırlarınızı temizleyerek, nefislerinizle cihad ederek ve şeytanlarla savaşarak dünyayı içinizden çıkartıp atın. Özgürlüğe kavuşup Allah'a ait olun, kendinizi Ona adayın. Tevhid yaratılmış olan herşeyi yok etmek ve insan yaratılışından melek yaratılışına geçmektir, melek yaratılışından da ayrılıp Rabbine yetişmektir. O, seni dilediği şekilde suya kandırır ve zâhir amellere ek olarak, kendi katından sana özel ameller belirler. Müslümanca yaşamak zâhirdir, dış yüzdür. İman etmek müslümanca yaşamanın azığıdır. Sonra marifetullah gelir, sonra da Allah'la var olmak (bekâ billah) gelir. Allah'la var olduktan sonra bütün işler Ona aittir.

Mümin kendi kazancından ve sebebinden yer ama kazancını verenin, sebepleri hazırlayanın Allah olduğunu bilir. İmanı güçlendiği zaman tevekkülü ile yer ve yediğini Allah'tan bilir ve Allah'a yönelttiği ilk bakışında hiçbir değişiklik olmaz. Karanlıkta bin yıl bile otursa kalbi Allah'a bağlı kalır.

İbret al. Sen kaderinde ve kazasında Allah'a karşı çıkıp dururken yarın hangi yüzle Onun huzuruna çıkacaksın? Karşı çıkmayı, didişmeyi bırak. Uzeyr Peygamber (s.a.) *'İnsanları yaratıyor sonra da azap ediyorsun!'* diye Rabbine karşı geldi de Allah onu Peygamberlik divanından sildi. Onu görevinden alıp yüz yıl öldürdü. Sonra yeniden diriltti ve görevini geri verdi.

Dilini istiğfar etmeye, kalbini günahlarını itiraf etmeye, sırrını da sessiz durmaya alıştır. Zikir önce dille olur, oradan kalbe geçer, kalpteki sevgi ve şevk de dile geçer. Birçok Allah dostunun sohbetinde bulundum. Onlardan birinin bile dişinin beyazını Allah'ın helâl kıldığı yiyeceklerden yerken görmedim. Onlar öyle saygılılardı. Bırak başkası doysun ama sen aç dur. Başkası yücelsin, ama sen boyun eğ. Başkası zengin olsun, sen fakir ol. Sizi o büyük gün için terbiye ediyor, yetiştiriyor ve size bir şeyler öğretiyorum. Şunu kesin biliyorum ki siz bana ne bir fayda, ne de zarar verebilirsiniz, ne benim rızkımı artırabilirsiniz ne de eksiltebilirsiniz. İşte bu hakikati öğrendikten sonra size sohbet etmeye başladım. Bu düşüncemi çöllerde, ıssız yerlerde pekiştirdim. Nefsin arzu ettiği şeyleri yemek kalbi katılaştırır, sırrı bağlar, ince düşünme gücünü yok eder, uykuyu ve gafleti çoğaltır, hırsı güçlendirir ve ulaşılamayacak hedefler peşinde koşmaya sebep olur.

Ey hevasının zindanında hapsedilmiş olan! Ey insanların kulu! Ey işinin sonucunu bilmeyen! Ey Allah'ı ve yaratılmışları bilmeyen! Yararına ve zararına olanı bilmeyen! Aklını kullanmıyorsan hiç olmazsa ölümü hatırla. Çünkü ölümü hatırlamak bütün iyiliklerin ve kurtuluşların anahtarıdır. Ölümü yâd ettiğin zaman boş işler yapmayı bırakırsın. Hırsın azalıp ulaşamayacağın hedeflerin peşinde koşmaz olduğun zaman *"Biz Allah'a aidiz ve yine Ona döneceğiz"* der ve bütün işlerini Allah'a havale edersin.

Oğlum! Allah'ın nimetlerini itiraf etmediğin sürece kurtulamazsın. Nimetler seni Allah'ın tevhidinin içine gömer, sonra Onun tevhidinde yok olur ve Ondan başka hiçbir şeyi görmez olursun. Allah'tan şikayetçi olan, Onunla çekişen ve mücadele eden bir kimse Allah'ı nasıl sevebilir? Allah'ı sevmek, Ona karşı özlem duymak ve yaklaşmak bunlarla bir arada olmaz. Sevgi sağlamsa kader başa geldiğinde üzülme olmaz. Sevgi kalbe yerleşince Allah'a karşı çıkmak ve Onu suçlamak kalmaz. Attığın her adım seni kabre yaklaştırıyor. Sen kabre giden bir yolda ilerliyorsun.

Sûfîlerden biri şöyle dedi: Yaptığı iyilik, ârifi, insanlar tarafından kabul görmeyi, reddedilmeyi, övülmeyi ve yerilmeyi düşünmekten meşgul eder. Nefis yok olunca yerini Allah'ın emri alır, dünya yok olunca yerini ahiret alır, ahiret yok olunca yerini Allah'a yakınlık alır, Allah'a yakınlığa gönlü ısınır ve Onda huzur bulur. Namaz sa-

na yolun yarısını kat ettirir, oruç seni Allah'ın kapısına ulaştırır, sadaka seni kapıdan içeri sokar. Bazı mürşidler böyle söylüyor.

Allah'a doğru yol alırken sabırdan ve namazdan yardım alın. Sâliklik, "vah yalnızlığıma, vah garipliğime!" demekle olmaz.

Hükmün korunması gerekmese, Yusuf'un (a.s.) kabı[111], sizin sırlarınızı ve amellerinizi teker teker söylerdi. Fakat hüküm ilmin eteğinin altına gizlenir ki görünmesin. Kulu, nimeti verenle meşgul olsun diye Allah onu nimetinden yüz çevirtebilir ve nimetlerle uğraşmasın diye nimetini kesebilir. Kulun Allah'la meşguliyeti süreklilik kazanınca Allah onu kendine yaklaştırır ve tekvîn yetkisini eline verir.

Ben sizi görmez (ve sizden bir şey beklemez) olduktan sonra konuşup öğüt vermeye başladım. Dünyadan da, ahiretten de vazgeçtim. Size şöyle bir baktım ve elinizde yarar ve zarar verme, birinin rızkına engel olma ya da kısmetinde olmayanı verme gibi yetkileriniz olmadığını, sizin üzerinizde tasarruf eden yegâne gücün Allah olduğunu ve O (c.c.) zarar vermeyi dilemedikçe sizin hiçbir zarar veremeyeceğinizi gördüm ve Allah'a yöneldim.

Dünyanın ise fani olduğunu, bir gün yok olacağını, öldürücü ve aldatıcı olduğunu gördüm. Çabucak yok olduğu için ona gönül vermekten uzak durdum. Ahirete de bir anlığına değer verdim. Sonra üzerinde düşündüm ve onun da eksik olduğunu yani sonradan olduğunu ve üzerinde ortaklık bulunduğunu anladım. Ve Allah'ın orada nefislerin arzuladığı ve gözlerin görmekten haz aldığı şeyleri hazırladığını gördüm. Bu, Allah'ın *"Orada nefislerin arzuladığı ve gözlerin haz duyduğu şeyler vardır"*[112] buyruğudur. "İyi de kalbin arzusu nerede?" dedim ve ahiretin Efendisine, Yaratıcısına ve yoktan var edenine yöneldim.

Kul Allah'tan korktuğu zaman Allah ona bilgi verip onu câhillikten kurtarır, uzakken onu kendine yaklaştırır, suskunken onu zatıyla konuşturur, yalnızken onun yalnızlığını giderir, karanlıktan aydınlığa çıkartır.

Ey nefis, ey heva, ey tamahkârlık, ey irade! Benden tevhid, zühd ve Allah'a yakınlık istiyorsanız, işlerin insanların eliyle olduğu düşüncesinden kurtulmak istiyorsanız (iyi bilin ki ben bunu size sağlayabilirim ve) siz Hakk'ı görmeden önce sizden bir lokma dahi almam. Aksi halde yemek yemeyeceğime ve hiçbir şey içmeyeceğime yemin ederim. Ben öldüğüm zaman kendi sırrımla beraber Rabbime uçar giderim.

Peygamberimizin getirdiği dinin duvarları yıkıldı, "Beni yapacak yok mu?" diye imdat ediyor. Nehir yatağının suyu kurudu, Rabb'e ibadet edilmez oldu. İbadet eden-

111. Yusuf'un kabı hakkında bilgi için bkz. Yusuf Suresi / 68-79
112. Zuhruf / 71

ler de gösteriş ve münafıklık içindeler. Duvarları yeniden ayağa kaldırmaya, nehir yatağının suyunu artırmaya ve ikiyüzlülerin kökünü kazımaya kim yardım eder? Ben bilerek konuşuyorum, bizim bunu açıklamamız ve kimseye ifşa edilmemiş bir mülkü ortaya dökmemiz mümkün değildir. Tur azdır; şeytan onu görmez ki engellesin, sultan görmez ki ezip yoketsin. Allah (c.c.) Tur dağına habibi ve kelimi olan bir peygamberle, üzerinde münacat ettiği ve orada O'na tecelli ettiği için yemin etmiştir. Kalp, Allah'ı tanıyınca Allah'ı, hatta bütün insanlar, cinler ve melekleri içine alacak kadar genişler ve artık onu engelleyecek ve bakacağı başka bir şey kalmayınca Allah'a yaklaşır. Musa'nın asasını duymadın mı? O kadar ipi ve değneği nasıl yuttu da, bünyesinde hiçbir değişiklik olmadı.

Abdülkâdir Geylânî'ye (r.a.) Kamil el-Mellah şöyle bir soru sordu:

"Hasen Basrî (r.a.) "Âlim, zühd sahibi olmazsa çağdaşları için bir ceza olur' demiştir. Neden onların cezası olur?"

Abdülkâdir Geylânî (r.a.) buna şöyle cevap verdi:

Çünkü o âlim, ihlassızca konuşur ve bildiğini uygulamaz. Dolayısıyla onun sözleri kalplere etki etmez, yerleşmez. Onlar da dinlerler ama dinlediklerini uygulamazlar.

Kalp sağlam olup ilim nuruyla aydınlanınca, ateş nura baskın gelince, müminin nurunu söndürdüğü gibi, onun kalbinin nuru da insanların günahlarının ateşini söndürür. *"Zâviye, nefse, arzularına ve insanlara muhalefet edip gerçek yoldaşı bulmak ve sonra oturmaktır"* denildi. Halvet ahiret yoludur. Nefis de, heva da bu yolda yoldaş olamaz. Dolayısıyla onun peşine takılan yoldan çıkar. Şeytan bir düşmandır, arkadaşlık edilmek için uygun değildir, arzular birer afettir, sen yolda ilerlerken kalp gözünü köreltir, insanlar yol kesicilerdir.

Hevanı halvete gireceğin yerin kapısında bırak ve oraya yalnızca kendisine yaklaşmak istediğinle (Allah'la) beraber gir. Havariler İsa'ya (a.s.) *"Bize en büyük ilmi öğret"* dediler, o da *"Allah'tan korkmak, Allah'ın kazasına rıza göstermek ve Allah için sevmektir"* dedi. Sen zındıksın, yalnızken Allah'a karşı günahlar işliyor, insanların içinde iken kendini âbid ve zâhid gösteriyorsun. Sen sonunun ne olacağını kesin biliyor musun?

Yazık sana! Allah'ın yanındaki bize ait olan kısmetler şuna benzer: Horasan'da yaşayan bir kimsenin Irak'taki mal sahibi bir yakını ölse ve başka bir mirasçısı olmasa sahip olduğu mal Horasan'daki yakını bilmese bile ona ulaşmaz mı? Siz sıradan kullarsınız, yiyecek, içecek ve giyecek gibi alelade şeylerden söz etmek size yakışır. Fakat hâl, bize galip gelir ve biz bunlardan başka şeyler konuşuruz. Kalp nefsin maddîliğini yok sayar ki onun yoluyla Allah'a geri dönebilsin. Kalbine bir kimsenin

sevgisi ve başka birinin öfkesi düştüğü zaman ne yapıyorsun? Sen tabiatın gereği seviyor ve tabiatın gereği kin besliyorsun. Bunun hiçbir değeri yoktur. Bütün hareketlerini Kitab ve Sünnet terazisine vur. Onlara uygunsa devam et, yoksa yolundan geri dön. Biri yaptığın davranışın doğru olduğuna fetva verirse kalbine danış. Kalp Kitap ve Sünnete göre hareket ederse Allah'a yaklaşır, yaklaşınca bilir, bilince yararına ve zararına olan şeyleri görür. Neyin hak, neyin batıl olduğunu, neyin şeytana, neyin Rahman'a ait olduğunu anlar, Rabbine yaklaştığını, Rabbinin de kendine yaklaştığını farkeder. Rahmet sahibi olan Allah'la birlikte daima bir sevinç içinde olur. Hükümdarın bayii olur, ondan satın alıp insanlara dağıtım yapar. Oraya girdiğin zaman sahip olduğun bilgileri üzerinden çıkart ve içeri çırılçıplak gir. Zühdünü, vera'ını ve sahip olduğun halleri de bir yana koy. Çünkü içeriye giyinik olarak girersen ola ki giymiş olduğun şeyler beni senden perdeleyebilir. Bunları üzerinden çıkart da içeri öyle gir. Oradakini al. Oradaki senden kaçmayacaktır.

Mürşidlerden birinin yanına girdim. Hâtıralar (kalbe gelen düşünceler), üzerine konuşuyordu. "Üzerinde bulunduğum şu hâle ermek ister misin?" diye sordu. "Evet" dedim. *"Ben dehir orucu tutarım (her gün oruç tutarım) ve orucumu seher vakitlerinde açarım. Bu yörenin yiyecekleri saf helâl değildir. Bu sebeple onlardan uzak dur"* dedi.

Seriyy-i Sakatî Cüneyd-i Bağdadî'yi insanlara sohbet etmeye teşvik ederdi. Sonra bunu ona rüyasında Peygamberimiz (s.a.v.) emretti de öyle sohbet etmeye başladı. Seriyy-i Sakatî onunla karşılaşınca ona *"(Peygamber'den) emir alıncaya kadar bizim sözümüzü kabul etmedin!"* dedi.

Çömlek karası gibi işlerin olduğu halde insanlara sohbet edebiliyorsun. Benim, ne yer yüzünde, ne gökyüzünde, ne dünyada, ne de ahirette Hak'tan başka, çekindiğim, kendisinden bir şeyler beklediğim hiç kimse yoktur.

Allah'ın sâlih kullarından birine "Rabbini görür müsün?" demişler. O da *"Şayet onu görmesem bulunduğum yer paramparça olurdu."* demiş. "Peki onu nasıl görüyorsun?" diye sormuşlar. O da *"Allah gözümü yumdurur, o da Rabbini görür. Aynen Allah'ın cennette dilediği şekilde zatını göstereceği gibi görür, kalbini, sıfatlarını, iyiliğini ve korumasını görür."* demiş.

Ebu'l-Kasım Cüneyd el-Bağdadî (r.a.) *"Benden bana ne?"* derdi. Sûfî, varlığından kurtulmuş olan kimsedir. Onun kalbi kendisiyle Rabbi arasında aracı olur. Kişi, Peygamberini rüyasında görünceye ve Peygamberi kendisine bazı şeyleri emredip bazı şeyleri yasaklayıncaya kadar, Peygamberi ile elele, kalbi yücelip sırrı hükümdarın kapısında duruluncaya kadar sûfî olamaz.

Hz. Adem'in ilk konuştuğu dil Süryanicedir. İnsanlar da kıyamet gününde Süryanice ile hesaba çekilecektir. Cennete girdikten sonra Hz. Muhammed'in dili olan Arapça ile konuşmaya başlayacaklardır.

Sûfîlerden birisi şöyle demiştir: Kul Allah'a boyun eğince Allah ona marifetini verir. Sonra günah işlerse marifetini ondan almaz ve kıyamet gününde o bilgiyi ona karşı delil olarak kullanır.

Melek ilhamı (hâtır) gelip müminin kalbine düşer ve orada durur. Ona "Sen kimsin, nereden geldin?" diye sorar. O da "Ben senin Allah tarafından gönderilmiş peygamberlik nasibinim. Ben Hak'tanım, Ben Sevgili'denim. Ben Gözetici'denim." der. Bu ilham onun içini ve kulağını doldurur. Gözü onu görür. Artık o, halveti sever, vatanından ayrılır. Sonra ona başka bir buyruk gelir ve onu biraz daraltır. Bu hal, sessizlik hali gelinceye kadar sürer. Sessizlik hali geldikten sonra konuşma süreklilik kazanır. Onun, sanki yanında biri varmış da onu dinliyormuş gibi birine kulak verdiğini görürsün.

Birisi kalkarak dünyalık istedi. Abdülkâdir Geylânî (r.a.) onu oturtarak şöyle dedi:

"Ben sana önce dünyadan, sonra ahiretten vazgeçmeni istiyorum. Sonra Allah'tan ne istersen iste. Dünyaya öyle ilgisiz kal ki Allah sana verince almaz olasın."

Allah Hz. İsa'ya *"Ey İsa! Beni kaybetmekten sakın!".* diye vahyetti. Bunun üzerine Hz. İsa *"Ey Rabbim! Bana bir şey tavsiye et"* dedi. Allah *"Sana kendimi tavsiye ediyorum."* dedi. Hz. İsa yine *"Bana bir şey tavsiye et"* dedi. Allah (c.c.) yine *"Sana kendimi tavsiye ediyorum."* dedi. Aynı sözü dört kez tekrarladı ve hepsinde Allah *"Sana kendimi tavsiye ediyorum."* Cevabını verdi sonra şöyle devam etti *"Varlık yumurtan çatlayıp dinin kanadı seni kucaklayıncaya dek konuşman uygun olmaz. İşte o zaman çığlıklar sana etki yapabilir ve sen, fazilet tohumlarını toplarsın ve bundan etkilenirsin".*

Allah'ın bu sözüyle anlatmak istediği şey kişiyi Allah'a çeken bir cezbe olmadıkça ve kendinde insanlara konuşma yetkisi bulunmadıkça insanlara konuşma yapmayı ve onları Allah'a davet etmeyi bırakmasıdır.

Bu zâhir hükümleri uygulayarak pekiştirin. Sonra bakın bakalım, Allah'a yakınlığın ve Onunla sırdaş olmanın güzelliğinden neler göreceksiniz! İnsanların geneli yemeye çok düşkündür. Ben konuşuyorum ama sen de, yer ve gök de bence yok hükmündesiniz. Bana Allah'tan başka zarar ve yarar verecek kimse yoktur.

Soru: Mürşidlerin "Müridi idrak sahibi olmadan önce yakala" sözleri ne demektir? Abdülkâdir Geylânî (r.a.) şöyle cevap verdi:

"Mürit Allah'ın yakınlığını ve lütfunu sezmeden önce onu kulluğa, namaz kılmaya ve oruç tutmaya alıştır" demektir. Çünkü Allah, onu kendine yaklaştırıp lütfuyla muamele edince mürid şirkin ve Allah'ın murâdının ne demek olduğunu bilmeden ilim öğrenmeyi bırakır. Sen o yolu istersin, biz de seni kendi hâline bırakırız.

Onlardan her biri bir işle meşgul olmuştur. Biri makamının kölesi olmuştur, biri parasının, biri sultanının. Diğeri de nefsinin ve elbisesinin kölesi. Her birinin bir meşguliyeti var. Kimi oruç tutmakla, kimi namaz kılmakla, kimi duyduğu sözleri naklet-mekle, kimi insanlardan korkmakla, kimi de cennet arzusuyla meşgul. Gönlünü Allah'a adamış ve Allah'ın yanında olan, Allah'a bağlı ve insanlardan büsbütün yüz çevirmiş olan biri kalkmış ve Allah'ın dinine destek olmak için uğraş veriyor. Yeryüzünü araştırın. Bu kimseyi bulursanız onun eteğine yapışın.

Mümin sevincini yüzünde, üzüntüsünü kalbinde taşır. Sonra iş tersine döner de üzüntüsü yüzüne, sevinci kalbine akseder. Yüzünü üzgün gösterir ki insanları terbiye edebilsin. Sevinç ise onun hem yüzünde, hem kalbindedir. Allah'ın kaza ve kaderine güler, onlarla sevinir. Dünya müminin zindanıdır.

Mümin olarak kaldığı sürece onunla arkadaşlığı devam eder. Takvası süreklilik kazanınca zindanında, içinde bulunduğu darlıktan kurtarır. Her kim Allah'tan korkarsa Allah ona bir çıkış yolu gösterir ve onu hiç ummadığı yerden rızıklandırır. Varlık yumurtası çatlar, hikmet tohumlarını bulur, Allah'a yakınlık kanadı onu kucaklayıp bağrına basar. Ziyafet tabaklarının ve sofrasının sahibi Odur.

Ey ahmak! Bir şimşek gibi çakıp kayboluveriyorsun. Öyle bir malın var ki geldiği gibi gidiyor sonra ele muhtaç oluyorsun. Bin kere yok olup ölüyorsun. Sonunda gecenin ve gündüzün geldiği gibi, durakalıyorsun. Devam ediyorsun, hiç değişmiyorsun. Dilek diliyorsun ve sadece bu yeryüzünün değil, yedi kat yerin kazığı iken gölgenle yetinir duruma düşüyorsun. İddiada bulunma. Bir sinek ısırsa kıyameti koparıveriyorsun. Akşam yemeğinden bir lokma eksik olsa kıyameti koparıyorsun. Hâli bırak da içine girsin ve kalbinle evlensin de senin, uçan, sır merdiveninin üzerinde duran, bir doğuya, bir batıya, bir karaya, bir denize yönelen kuş yavruların olsun.

Sen uyuyorsun. Peygamberimiz (s.a.v.) *"İnsanlar uykudadır, öldükleri zaman uyanacaklar"* buyuruyor. Öldükten sonra uyanan kimse ne kötü bir kimsedir! Fakirin, kanaat kisvesini altına, iffet kisvesini de üstüne giyinmesi gerekir ki Allah'a ulaşabilsin ve doğruluk ayağı ile, Hakk'ın kapısını arayarak, dünya ve ahiretten kaçarak, insanlardan ve varlık adına ne varsa herşeyden kaçarak yürüyebilsin, Hakk'ın yardımı, rahmeti, şefkati, cezbeleri, bakışları, övünmesi Peygamber ruhlarının kervanı ve melekler onu karşılasın. Melekler ve Peygamberlerin ruhları onu yanlarına alıp Hakk'ın huzuruna götürsünler.

Ey ölü kalpliler! Cenneti istemeniz sizi Hak'tan alıkoydu. Vazgeçin, dönün bu yoldan, dönün! Kendine ulaşamayacak hedefler koyma (tul-i emelden uzak dur) ki kalbin yakınlaşsın ve sırrın durulup Hakk'a doğru yol alsın. Kötü geçmişini (sâbıka) okuyacak ve geçmiş dönemlerde yaptığın herşeyi satır satır, kelime kelime, harf harf öğ-

reneceksin ve sonunun nereye varacağını anlayacaksın. Korku seni Allah'a çektikçe Allah'ın sana yaklaştığını göreceksin. İşte o zaman içinde bulunduğun durumda sebat et. Ömrün kısa olmuş, uzun olmuş, kıyamet kopmuş, kopmamış, insanlar seni sevmiş, sevmemiş, sana vermişler veya seni yoksun bırakmışlar hiç aldırış etme.

(Sonra Abdülkâdir Geylânî (r.a.) kalkıp yüzünü örttü sonra açtı sonra "Ey ateş! Serin ol ve esenlik getir" dedi. Sonra oturup şöyle dedi:)

Süfyan-ı Sevrî Fudayl b. İyaz'a *"Gel de Allah'ın bizim hakkımızda bildiği günahlardan dolayı biraz ağlayalım"* dedi. Onlar kokuyorlardı ve diken üstünde oturuyorlardı. Verdiklerini kalpleri ürpere ürpere veriyorlardı. İşledikleri amellerin kabul edilmemesinden, sonlarının kötü olmasından korkuyorlardı.

İmam Ahmed b. Hanbel (r.a.) *"Şu dünya hayatında bir giyecek bulursun, bir bulamazsın, bir yiyecek bulursun, bir bulamazsın. Dünya hayatı üç beş gündür"* derdi.

Oğlum! Hakk'ın minnet kapısı açılmış iken insanların minnet kapısını kapa.

(Sonra kalktı ve bir sağa, bir sola dönmeye başladı. Elerini göğsünün üzerine tutmuş duruyordu. Sonra oturdu ve sohbetine şöyle devam etti:)

Ey kör! Şu açık kapıdan içeri gir. İki kapı vardır, biri açık, diğeri kapalı, gel şu açık kapıdan içeri gir. Sünnete uy ve Peygamberinin dinini canlandırmak için sebepleri ara, sonra Peygamberine uyarak sebeplerin Yaratıcısına doğru yol al. Onun sünneti çalışmak, hâli ise tevekkül etmekti. Sonra kendi varlığından büsbütün vazgeçebilirsen vazgeç. Ne sebeplere, ne de hâle güven, bütün varlığını Allah'a bırak. O sana yeter, seni yükseltir, Zatına yaklaştırır, sonra da sana hiç tanımadığın şeyler verir. Allah bilir, siz ise bilmezsiniz.

Dalgaları Onun kaderine bırak. İşte o zaman nereye düşsen seni bir bulan çıkar, nereye yönelsen Allah'a yönelmiş olursun. Onun yakınlığını, sıcaklığını, rahmetini görürsün. Zengin, yemeği, tabaklar içinde kendisine getirilen köre benzer. Köre yiyecek gelir ama o, yiyeceğin nerden geldiğini bilmez. Sonra yemeğin kaynağını öğrenince o tarafa yönelir ve diğer bütün yönleri kapatır. Bu kulda böyledir. Kolaylaştıranın ve bahşedenin Allah olduğunu anlayınca kalbini Allah'a bağlar.

Sen nefsine aşık olmuşsun. Onun sana düşman olduğunu ve seni öldürmek istediğini bilsen ona karşı gelir, gerekenden fazla yiyecek ve içeceği ona vermezdin. Yaşamını sürdürecek kadar yiyecek ve içecek ise onun hakkıdır. Senin bir köşeye çekilmen uygun değil. Sana yakışan çarşılarda dolaşmaktır. Senin, Allah'ın sırlarından haberdar olman da uygun değildir. Çünkü Allah'ın sırlarından haberdar olan, dilsiz olur. Sırrına sahip olamayan kimse insanların içinden çıkıp yalnız kalsın. Mağaralara, deniz kıyılarına, çöllere, ıssız yerlere sığınsın.

Hükümle ilmi birleştiremeyen kimseleri Hükümdar pahalılık kırbaçlarıyla edeplendirip yola getirir.

(Abdülkâdir Geylânî (r.a.) bu sözü insanların çok sıkıntı ve zorluk çektiği bir dönemde söyledi.)

Yazıklar olsun sana! Dünyayı ve ahireti istiyor sonra da tutup sevgiden söz ediyorsun. Ey ahmak! Sen Onu sevdiğini iddia ediyorsun sonra sana gelecek zararı önlemesini, yararına olan şeyleri de sana yönlendirmesini istiyorsun. Çek git, sen Allah dostlarından değilsin. Sen insanların, nefsinin, arzu ve hevanın kölesisin. Bizde mahkemeler vardır, bizim içimizde sarraflar ve nâkidler (paranın piyasa değerini bilenler) vardır.

Ey kuru iddia sahibi! Bu nedir? Sözünü yakışıksız yerlerde söylüyorsun. Duanın bir yeri ve zamanı vardır. Konuşmanın bir ortamı, susmanın başka bir ortamı vardır, bakmanın uygun bir zamanı, göz yummanın başka bir zamanı vardır. Bildiği ile amel eden nerede? Söyleyin de onunla arkadaşlık edelim. Sıdıklar bütün zamanlarını Allah'a kullukla geçirirler. Onların her zaman kulluk etmeleri vaciptir. Böylece nimet verene şükretmiş olurlar, nimetlere kulluk ve şükür ile karşılık verirler.

Sana helâllerden az bir miktarla yetinmen emrediliyor. Helâllerden sınırlı ölçüde faydalan. Çünkü bu sınırı aşarsan Müslümanlar arasında ortak olan mübah mallardan almış olursun. Bunu alman durumunda ise bazı şüpheli şeyleri almış olursun, şüphe seni harama, haram da ateşe götürür. Zâhid, helâllerden yüz çeviren kimsedir. Haramdan yüz çevirmek ise zaten herkese gerekli olan bir vazifedir. Bazen kalbe bir düşünce gelir ki kalp onu taşıyamaz, ölen çocuğunun ardından ağıt yakan anne gibidir. O anne ağlarken öyle bağırır ve elbiselerini yırtar ki akıl ona katlanmaktan yani onu duymaktan, onun kendini kaybetmiş halini görmekten âcizdir. Biz insanların içine dua ile gireriz, dua ile onlarla geçinir, uyum içinde hareket ederiz. Kalplerimiz ise serindir, Allah'ın vaadini, lütuf sofrasını beklemektedir. Kendi iradenden yüz çevir ki Hakk'ın iradesini elde edesin. Sevmenin şartlarından biri de kişinin, istek ve iradesini terk etmesidir. Sen bu halde devam ederken birden dilin konuşmaya, kulakların duymaya başlar, gözün açılır, lütuflar ve ikramlar gelir. Bunun bir meyvesi ve özü olarak sırrın durulur. Sana hizmetçiler gelir. Herkes sana hizmet eder, herkes seni över ve Allah (c.c.) bütün yaratıklarına karşı seninle övünür.

Allah (c.c.) *"Peygamber size ne verdiyse onu alın, neyi de yasakladıysa ondan uzak durun"*[113] buyuruyor. Allah'ın ve Peygamberinin emirlerine uyun. Onlarla amel edin. Bu yolda "ben" ve "biz" yok, sadece "sen" "sen" vardır. "Evvel de Odur, Âhir de Odur, Bâtın da Odur, Zâhir de Odur".

113. Haşr / 7

Abdülkâdir Geylânî (r.a.) "Gökyüzüne ve tânka (gökyüzünün kapısını çalana) andolsun"[114] *ayeti hakkında şöyle dedi:*

Allah (c.c.) gökyüzüne ve gökyüzünün kapısını çalan kimseye yemin etti. Kapıyı çalan Hz. Muhammed'dir (s.a.v.). Gökyüzünün kapısını Onun himmeti sonra da bedeni çalmıştır. Allah onu yedinci göğe kadar yükseltmiş ve Onunla konuşmuş ve Resûlullah Rabbini kalp ve beden gözüyle görmüştür. Resûl-i Ekrem gibi, kalbi temiz ve sağlam olan herkesin kalbi de Rabbini görür ve kendisi ile gökyüzü arasındaki perdeleri kaldırır, sırlar ve himmetler kapıyı çalar ve sırlar yürüyüp yoluna devam eder. Sıddıkların gönülleri Âlemlerin Rabbinin sırlarının nurlarıyla aydınlanır. *"Müminin ferasetinden çekinin".* Kalp Allah'a yaklaşınca kalbin seması ilim yıldızları ve marifet güneşi ile donatılır ve melekler bu nurlarla aydınlanır. Hiçbir nefis yoktur ki onun üzerinde Allah tarafından, onu şeytanların çarpmasından koruyan bir koruyucu olmasın. Çok az da kimse vardır ki onların koruyucuları vardır, onlar saflar halinde durup onu korurlar. *"Allah onları çepeçevre kuşatmıştır".*

Fesahat ve belagat (açık ve güzel konuşma) nerede? Evin yıkılmış, sense bulunduğun yerde dönüp duruyorsun. Sanki değirmen devesi gibi yerinden hiç ayrılmıyorsun. Herhalde sana Allah'ın veli kullarından biri beddua etmiş ki basiret gözün bağlanmış. Sen Allah'ı harcadın, Allah da yolda seni harcadı. Gözünün baktığı yönde birden çok yollar ortaya çıkmış, kaygıların çoğalmış, sana yön veren kanatların parçalanmış. Dünya ile ahiret arasında bir et parçası olarak kalmışsın. Senin, iflas ettiğini itiraf ettikten sonra, senin için dua edecek bir arkadaşa ihtiyacın var.

Allah dostları, Allah'a sonra meleklerine yaklaştılar. Sen de bunlara yaklaşırsan sana başka bir kapı açılır. İnsanlara yakınlaştıktan sonra bu kapıyı kapatırsan sana cinlere yaklaşma kapısı açılır. O kapıyı da kapattığın zaman meleklere yaklaşma kapısı açılır. Hiçbir şey özü ile etkin değildir. Ateş doğası gereği yakmaz, su doğası gereği kandırmaz. Nemrud'un ateşi Hz. İbrahim'i yakmamıştır. Ebu Müslim el-Havlanî ateşe atılınca ateş onu yakmamıştır. Semendel'i [ateşin yakmadığına inanılan bir kuş türü] ateş yakmaz. Amellerinde ihlaslı ve samimi olduğunda insanlardan kurtulur ve aralarından çıkartılırsın. Allah'a ancak onların arasından çıkmak suretiyle ulaşabilirsin. Allah'ı ancak arkadaşını arayan yabancı bir kimse gibi arayabilirsin. O, bir yola girer ve sonuna kadar gidip geri döner ama aradığı kişinin evinin kapısının hangi kapı olduğunu bilmez. Arkadaşı onun şaşkınlığını görünce sevinçten uçar, hemen dışarı çıkıp ona sarılır ve onu bağrına basar. Nitekim Yusuf da Bünyamin'i görünce böyle yapmış ve *"Ben senin kardeşinim"* demiştir.

---

114. Târık / 1

Allah, kalbi marifeti için mekân kılmıştır. Allah'ı bilmek gece ve gündüz arasında 360 defa Ona bakmaktır. Allah, kalbi marifeti için karargah yapmasaydı kalp paramparça olurdu. Kalp temiz ve sağlam olup Hakk'a yakın olmayı isteyince Allah ona hikmet nehirleri akıtır ki insanlar ondan faydalansın. Onları dini ayakta tutan dağlar yapmıştır. Onların büyüğü Peygamber yerindedir. Küçükleri ise sahabe yerindedir. Daha küçük olanlar ise tabiin yerindedir. Onlar söyleneni yaptılar ve emri yerine getirdiler, söz ve fiilleriyle, gizlide ve açıkta. Peygamberlerin gözleri onlarla aydın oldu, Allah meleklerine karşı onlarla övündü.

Onlara tâbi olup onların dünya ve aile yüklerini hafifletenlere ne mutlu! Onlar öyle bir topluluktur ki insanların faydaları için verdikleri uğraş onları çalışıp kazanmaktan meşgul eder. İnsanlar onların çocukları yerindedir. Onlar dünyaya bağlanmazlar. Dünya kendini onlara sunar ama onlar ondan yüz çevirirler. Şu elinde olan mallar senin değildir, insanlar arasında ortaktır. Komşuların ondan faydalanmakta senin ortağındır. Kazancın senin eline verilmiştir ki ondan sorguya çekilesin ve ihtiyacı olanlara veresin. *"Allah'ın sizi geçici olarak sahip kıldığı mallardan infak edin", "nasıl davrandığınıza bakması için".*

Komşularına yardım elini uzat, fakirlere yedir. Çünkü sıddıkın evi dardır ama içerisi geniştir. İnsanlara açılan kapıları kapatıp Hakk'ın kapısında duran ve ihtiyaçlarını Rabbinden isteyen nerede?!!

Sebeplerin peşini bırak, Rableri terk et, sonra bir bak bakalım ne göreceksin. Onun kapısında dur ve elemlere karşı sabra yaslan. Onun kaza ve kaderi keser, ondan elem duyma. İşte o zaman çok harika bir şey göreceksin. Tekvinin seni ne hale koyacağını, rahmetin seni nasıl terbiye edeceğini, sevginin seni nasıl yücelttiğini görürsün. Aslolan ihtiyaçtan sonra susmaktır. Bu, Allah'ın kuluyla övünme halidir. Allah ona insanlardan olan süt anneleri ve sebepleri haram kılar ve onu kendine yaklaştırır. Hakk'ın lütuf kucağındaki koku, bütün elemlerin kötü kokularını gidermek için yeter, Allah'ın rahmeti ona yeter.

"Peki zorda kalmış kimse Allah'a dua ettiği zaman ona kim cevap verir.?"

Allah seni zorda bırakır ki ona dua edesin. Allah kulunun duada ısrarcı olmasını sever. Bütün kapıları yüzüne kapatır ki Onun kapısında durasın. Sevgililer yakınlık kapısını açık görürler. Tıpkı evinin kapısını çocuğunun yüzüne kapatıp onu içeri almayan ve komşularına da hangi amaçla olursa olsun ona evlerinin kapısını açmamalarını tenbih eden bir anne gibi. Çocuk yöneldiği her kapıyı kapalı görür sonra annesinin kapısına geri döner. Allah da kulunu kendine geri döndürmek ve insanlara bel bağlamayı bırakması için ona bütün yolları daraltır.

Sıdk sahibi olan bir fakirin kendisine yumuşak davranılmasını istememesi gerekir. Kendini mutlaka istemek zorunda hissediyorsa hiç olmazsa yeteri kadarını istesin.

O, seni kendine yaklaştırıp sana sıkıntı verince onun verdiği sıkıntıdan haz alır, mutlu olursun. Aksi halde seni kendi sıkıntılarınla meşgul eder. Mala rağbet etmek Allah'a yaklaşmanı ve sıkıntılara göğüs germeni zorlaştırır. Allah'tan korkmayan kimsenin aklı yok demektir. Bataklığı olmayan yer harap yer demektir, çobanı olmayan sürüyü de kurt kapar. Din korkudan ibarettir. Korkan kimse bütün geceyi hareket ederek geçirir, bir tek yerde bile durmaz, durmadan yürür.

Allah dostları, Hakk'a yaklaşmak gayesiyle yolculuk ederler. Gerçek yolculuk kalplerin ve sırların yolculuğudur. Hakk'ın kapısına vardıklarında sır içeri girmek için izin ister ve ona izin verilir. Sonra Allah'a yaklaşıp sıcak bir ortam bulunca kalbin içeri girmesi için izin ister. Hz. Peygamber'in kalbinin yıldızı dolunaya dönüşmüş, dolunay da güneşe dönüşmüştür, halveti celvete dönüşmüştür (insanlar arasında iken Allah'la hemhal olmuştur), gizlisiyle açığı arasında bir fark kalmamıştır. Kul daima medcezir (gelgit) halindedir. Başını yakasının kenarında tutmuş ve sırrının çadırı bütün varlığını kuşatmıştır. Deniz altındaki cevherleri ve elini uzattığı herşeyi görür. Yanında bulunan kimseye "Ey falanca! Sen şunu al, ve ey falanca! Sen de şunu al" der. Gerçek hükümdarlar onlardır. Onlar göklerin ve yerin hükümdarlarıdır. Hakk'ın huzurunda O'nun halifeleri ve sözcüleridir. Ben Hükümdar'ın kapısında onları bekliyorum. Uyurken de, uyanıkken de gözüm sizin üzerinizde. Şu yörenin kahrını sizin hatırınız için çekiyorum, yöre halkının verdiği sıkıntılara sabrediyorum. Kaygıda ve düşüncede geceyi gündüze katıyorum. İleriye her adım atışımda geri çevriliyorum. İbrahim b. Edhem (r.a.) dua ederken şaşırdı. Bunun üzerine gözlerini yumdu ve Allah'ın kendisine şöyle dediğini işitti: *"Ey İbrahim! 'Allahım, Beni kazâna, hükmüne razı eyle, verdiğin sıkıntılara sabırlı eyle ve verdiğin nimetlere şükretmemi nasib eyle, ben senden bana olan nimetini tamamlamanı, verdiğin afiyeti devam ettirmeni ve sana olan sevgimi kalıcı eylemeni istiyorum'* de!".

Allah Peygamberimizin kalbine öyle bir çınlama verdi ki o ses, kalbini ailesinden uzaklaştırdı ve Hira dağına çıktı. Hira dağı Sina dağından bir parçadır. Oraya da vahiy kokusunun esintisi gelmiştir. Orada bir mağara vardı, içinde de "Ebu Kebşe" isminde bir âbid yaşardı. Resûlullah (s.a.v.) bir gün mağaraya gelmiş Rabbine kulluk ediyordu ki sabah aydınlığı gibi bir rüya gördü. Kendisine "Ey Muhammed! Ey Muhammed!" diye nida edilmişti. O sesten kaçtı ve evine gidip "Beni örtün, beni örtün, ben 'Ey Muhammed!' diye bir ses işitiyorum!" dedi. Ama bu duyuları ses örtünmekle, bürünmekle kaybolmaz ki! Allah işinde sonsuz kudret sahibidir.

Kalp, damsız ve dört duvarlı bir evin içindeki çekirdeğe benzer. Kışın yağmurunu, yazın da güneşini alarak biter. Başını topraktan çıkartıp yükselinceye kadar kimse onu görmez. Meyve verip olgunlaşınca insanlar onun meyvelerini toplarlar ama onun üzerinde hiçbir yolları yoktur. İşte kalp de böyledir. Allah dileyince onu diriltir.

Velilik (velâyet) gizli bir şeydir. Velilik de geçen misaldekine benzer. Hükümdarın hep kendisiyle düşüp kalkan, yanından hiç ayrılmayan bir temizlikçisi vardır, sadece ata bindiğinde ondan ayrılır.

Allah'tan yiyecek, içecek ve giyecek dışında bir şey istediğin yok. Allah'a, bu şeyleri istemek için kulluk etme. Tabii senin rahmetle ne işin olabilir ki?!

(Sonra şöyle dedi:)

Allahım! Bizi senden başka kimseye muhtaç eyleme, bizi senden başka kimseyle oyalama.

Sizin bu yaptığınız nedir?

(Abdülkâdir Geylânî (r.a.) bu sözünü kızgın bir eda ile söyledi, sonra yüzünü elleriyle kapadı, feryad ederek kalktı, sonra oturdu, tekrar kalktı ve şöyle dedi:)

"Onun verdiği haberi bir süre sonra bileceksiniz."

Veliler öyle kimselerdir ki açgözlülükle suçlanmamak için, tevekkülü ve Allah'a teslim olmayı terk etmekle suçlanmamak için Allah'tan bir şey istemeyi sevmezler. Duydukları arzu ve iştiyak onların adımlarını hızlandırır. Dünyaya değer vermediğin zaman onu harcaman kolay olur. Allah'ın veli kullarının bazı özel halleri vardır. Ebdâlden olan bir veli, insanların bütün yükünü sırtında taşımadıkça ve onun yükünü de Allah almadıkça ebdâl mertebesine çıkamaz. Çünkü o, Onun huzurunda görünürde yükü sırtındadır ama gerçekte o da Allah'ın rahmet elinin üzerindedir. Bu söylediklerime inanın, kabul edin ve töhmeti kalbinizden söküp atın.

(Abdülkâdir Geylânî (r.a.) Allah'ın "Şüphesiz gece kalkışı, tam bir uyuma ve sağlam bir kıraata daha elverişlidir"[115] *buyruğunu şöyle açıkladı.)*

Bu, uykudan sonra olur. İnsanlar, nefis, doğa, heva ve irade uyuduktan sonra kalp uyanık kalır, onun yiyeceği ve içeceği Allah'la ettiği münacattır, Ona yakarışıdır, Allah huzurundaki kıyamı, rükuu ve secdesidir. Görmez misin ki Allah'ı aramaktan kendini oyalamasın diye dünyaya değer vermeyen kimse Allah'tan meşgul etmemesi için ahirete de değer vermez ve "Keşke ahiret olmasaydı" diye temini eder. Çünkü ahiret, sadece görünüş bakımından rahmettir. O kimsenin kalbi ve sırrı yüzü gibi olur. Kalbinde ne varsa yüzüne o akseder. Dünya hayatının devam etmesini ister. Çünkü Allah'a gizlice kulluk etmekte ve Onunla gizlice alışveriş etmektedir.

115. Müzzemmil / 6

Sen Allah'tan uzak ve tek başınasın. Kalbin ne zaman insanlardan kaçıp uzaklaşırsa Hakk'a yaklaşır. Kapıdan kapıya, hiçbir kapı kalmayıncaya dek, şehirden şehire, semadan semaya, beride sema kalmayıncaya dek. Kendi kıyametini koparır, Hakk'ın önünde dikilir, amel defterini okur, iyilik ve kötülüklerini okurken ateşe düşecek gibi olur. İşte o korku-ümit arasında iken, cehenneme düşme korkusu ve öteye geçme ümidi arasında gidip gelirken Allah, lütfuyla onun yardımına yetişir, ateşi rahmetinin suyuyla söndürür ve ateş, *"Ey mümin! Geç git, nurun ateşimi söndürdü"* der. Üç bin yıl sürecek köprü geçişi kısaltılır ve bir anda karşıya geçiverir. Hükümdarın konağına yaklaşınca Mevlasına olan sevgisi aklına gelir ve "Ben, sevdiğim yanımda olmadan bu kapıdan içeri girmem" der.

Görmez misin ki düşük (ölü doğan çocuk) bile "Annem babam girmeden ben girmem" der. Komşu nerede? Şahit nerede? Hz. Peygamberin eliyle selamlanmadıkça içeriye girmez. Böyle dedikten sonra Sevgilinin huzuruna girer. Bu manevî yolculuk tamamlanıp sona erince kul, kısmetlerini tamamlamak için dünyaya geri gönderilir ki ilim değiştirilmesin, bozulmasın ve silinmesin.

Rabbin yaratma işini tamamlamıştır. Hiçbir nefis kısmetlerini tastamam almadıkça dünyadan çıkmaz. Öyleyse siz Allah'tan korkun ve isteyeceğiniz şeyleri yakışacak şekilde isteyin. İnsanlardan değil, Hak'tan isteyin. Sebeplerin hepsi birer perdedir. Hükümdarın kapıları kapalıdır. Ondan yüz çevirdiğin zaman sana tanıdığın bir kapı açar. Sır kapısı kapanacakken sen hiçbir şey yapmadan kendiliğinden açılıverir. Mümin, Rabbine yönelerek doğasından sıyrılıp çıkar. Yolunda ilerlerken bazı afetlerin eline düşer ve canı ve malı tehlikeye girer. İşte o zaman günahlarını, ettiği terbiyesizlikleri, Rabbinin dininin sınırlarını deldiğini hatırlar. Ne dua ederek Rabbinden, ne de başka bir yolla başkalarından yardım istemez. Bunun yerine günahlarını hatırlar ve nefsini azarlar. Tehlike geçtikten sonra ise kadere döner, teslim olur, kalben bütün işlerini Allah'a bırakır. Bu halde ilerlerken açık bir kapı görüverir. Her kim Allah'tan korkarsa Allah ona bir çıkış kapısı verir. Allah kulunun nasıl davranacağını görmek için onu sınar. *"Biz insanları gâh iyiliklerle, gâh kötülüklerle sınadık".*

İnsanoğlunun kalbi hayır ve şer ile, izzet ve zillet ile, zenginlik ve fakirlik ile düzelir. Ta ki ne zaman Allah'ın nimetlerini kabul ederse -ki bu şükür demektir, şükür ise ibadettir ve bu ibadette dilin ve diğer organların hareketi yoktur- ve bir sıkıntıya düştüğünde sabrederse kendi suç ve günahlarını itiraf eder. Böylece iyilik adımları da, kötülük adımları da biter. Çünkü o artık Hükümdarın kapısındadır. Allah'ın yardım ve inayetiyle şükür adımını da, sabır adımını da atmış ve Hükümdarın kapısını görmüştür. Orada hiçbir gözün görmediği, hiçbir kulağın duymadığı ve hiç kimsenin aklının ucundan geçmeyen güzellikler görmüştür. İyilikler ve güzellikler sona ermiş ve sırasını karşılıklı konuşmaya, sohbet etmeye, aynı mecliste oturmaya bırakmıştır.

Sen bunu anlayabilir misin, A Iraklı, behey değirmen devesi, Ahmak! Sen ihlas-

sızca oturup kalkma derdindesin. İnsanlar için namaz kılar ve oruç tutarsın. Gözün ise insanların tabak çanağında, evlerinde bulunan eşyadadır.

Ey insanlığından çıkmış adam! Sıddıkların ve kendilerini Allah'a adamış kimselerin arasından çıkıp tek başına kalan! Bilmez misin ki ben sizin büyüğünüzüm, sizin cetvelinizim, mihenk taşınızım. Elinden geleni yap, bana gönderdiğin yemek tabaklarını kes, bir daha gönderme ve kılıcını bana doğrult. Senin hiçbir temelin yok.

A küçük câhil! Ben senin ipini eğiriyorum. Ben senin iyiliğini istiyor ve sana acıyorum. Ben senin zındık, gösterişçi bir deccal olarak ölüp gitmenden korkuyorum. Şayet öyle ölürsen kabirde münafıklar gibi cezalandırılırsın. Uğruna mücadele verdiğin ve elde etmek istediğin şeyleri biraz eksilt. Gerçek elbise takva elbisesidir. Sen pek yakında öleceksin. Seninle benim aramda düşmanlık yok. Gün gelecek sana söylediklerimi hatırlayacaksın. Sâlih kimsenin görünüşü ne durumda olduğunu haber verir. Allah'ı tanıyan kimsenin dili tutulur. Allah'la yetinir ve ihtiyacını yalnız O'na arzeder. Ben küçükken memleketimde bana "Ey Mübarek!" diyen birini duyduğumda ondan kaçardım. Şimdi ise halvette bana "Ben seni iyi yolda görüyorum, kurtuluş istiyorsan yanımda ol, benden ayrılma" diyen birini duyuyorum. Benden kaçan birini gördüğünde bil ki o münafıktır. Mümin, beden gözünü kapadığında kalp gözleri açılan ve orada olanları gören kimsedir. Kalp gözünü kapadığında ise beden gözleri açılır ve Allah'ın konumunu ve insanlar üzerindeki tasarruflarını görür.

Allah'ın Musa'ya vahyettiği sözler arasında *"Ben mesajımı ve sözümü insanlara duyurman için seni seçtim ve seni kendime yaklaştırdım. Sen koyun otlatıyordun, koyunlardan biri sürüden kaçtı. Sen de ardından koşup yakaladın. Ama sen de o da dermansız kalmıştınız. Onu bağrına bastın ve 'Kendisi de beni de yordun' dedin"* buyruğu vardır.

Kalp gözü perdeli olan kimsenin ilacı, neden perdeli olduğu konusunda düşünmek, hatasını anlayınca ondan tevbe edip boyun eğmektir. Bütünüyle koruma altında ve günah işlemekten korunmuş olanların tekvin yetkileri yoktur. Tekvin yetkisi ancak yolda giderken olur. Dağlar, tepeler, çöller ve iki kara, iki deniz aşılmadan önce konuşmak yasaktır. İki kara insanlar karası ve nefis karasıdır; iki deniz ise hüküm denizi ile ilim denizidir. Kıyıya ancak bundan sonra ulaşılabilir.

Allah dostlarının gecesi, gündüzü yoktur. Onlar hastalar gibi yemek yerler, suda boğulmakta olan kimsenin uykusu kadar uyurlar, mecbur kalmadıkça konuşmazlar. Allah'ı tanıyan kimsenin dili tutulur. Fakat Allah onu yeniden diriltmeyi dileyince onu konuşma aleti olmadan, sözler arasında sıra ve aralık olmadan, sebep bağı olmadan konuşturur. Onun dili ile parmağı arasında fark yoktur. O zaman ne perde kalır, ne bağ, ne kapı, ne kapıcı, ne izin verme, ne izin isteme, ne görevlendirme, ne görevden alma, ne şeytan, ne sultan, ne kalp, ne parmak ucu kalır.

(Sonra şöyle dedi:)

Bugün burada olmayan kimse ziyan etmiş demektir. Birinci adım gelmezse ikinci adım da gelmez. Birinci adım varlık evinden çıkmaktır, ikinci adım ise, Allah'ın *"Âlemlerin Rabbi olan Allah'a hamdolsun"* nimeti, cemalini gördüğünde *"Yalnız sana kulluk eder, yalnız senden yardım dileriz"* nimeti ve gördükten sonra da *"Secde et ve yaklaş"* nimetidir.

Nimetleri Allah'tan başkasına ait kılma. Sen müşriksin, sen Allah'ın nimetlerini değiştiriyorsun -Allah sendeki nimetlerini değiştirsin, elinden alsın-. Şirk kemerini çöz ve dön bu yoldan. Kalbinle tevbe etmediğin ve sırrını Rabbine ait kılmadığın sürece görünüşte yapmış olduğun tevbenin bir anlamı olmaz.

Oğlum! Oğulcağızım! Peygamberimize peygamberlik geldi de yıllarca sakladı, bu süre zarfında içi içini yedi de sonunda *"Sana Rabbinden indirileni tebliğ et!"*[116] emri geldi.

Ama sen bir şeyi görür görmez ortaya döküveriyorsun, saklamayı hiç bilmiyorsun. Evinde bir bohça giysi buluyorsun ve hemen kapıyı açıp onu satışa çıkarıyorsun. Ola ki o bohça komşulara aittir de evine emanet olarak bırakılmıştır.

Kalbin düzgünlüğü dört şeyden ileri gelir:

1. Yenilen yemeklerin helâl olmasına dikkat etmek,

2. Allah'a kulluk için boş vakit ayarlamak,

3. Kerameti korumak,

4. Allah'la meşgul olmayı engelleyen şeyleri terk etmek

Yediğine dikkat etmek konusunda senin en ufak bir bilgin yok. Bu iş, tam bir vera' (haram şüphesi taşıyan şeylerden kaçınmak) ile, Allah'ın huzurunda durmakla ve dinini koruması için Ona yalvarmakla olur. Mümin ne yediğini ve içtiğini bilir ve bir şey yerken, içerken Kitap ve Sünnet'ten izin ister. Sonra Mevlasına yaklaşınca Onun emriyle emreder, Onun yasaklamasıyla yasaklar, Onun ilmiyle bilir ve Onun yardımıyla yardım eder. Ölmeden önce Allah'la aranızdaki sözleşmeyi yenileyin.

A tembeller! Behey gafiller ve câhiller! Toz ortadan kalkınca göreceksiniz. "Onun haberini bir süre sonra elbette bileceksiniz".

(Soru): Nefis güvenilmezdir. Ben onun verdiği fetvaya nasıl kani olacağım?

Cevap: Nefsin ölünceye kadar onunla mücadeleyi sürdür. Sonra ona yeni bir yaratılış verirsin, dirayetli, bilgili ve huzura ermiş olur. Şehvet ve lezzet kapılarını kapa-

116. Maide / 67

tırsın. Onu şehvetlerinden alıkoy. Eriyip bitince şehvetleri, sırra başvuracak ve mücadele ile kalbe dönüşecektir.

Allah dostları, gecenin gelmesini ve aile fertlerinin uyumasını beklerler. Çünkü onlar mükelleftir, kalpleri Rablerine ısınmış ve yaklaşmış olmanın yanında sebeplerin ve ailelerin de yüklerini taşırlar. Organları sebepler için hareket eder. Eğer gerçekten takva sahibi isen sıkıntı vaktinde Ondan başkasına başvurmazsın ve onu O'ndan başak kimsenin kaldıramayacağını bilirsin. Hayrın ve şerrin, zararın ve yararın, izzetin ve zilletin, zenginliğin ve fakirliğin hepsinin O'ndan geldiğini bilirsin.

(Soru: "Sana tek bakışın faydası olmuyorsa öğüdün de faydası olmaz" sözü ne demektir?)

Geylanî Hazretleri bu soruyu şöyle cevapladı:

Öyle bir topluluk ki dünya ve ahireti gözlerinden ve kalplerinden yok etmişler ve Rablerini görmüşler. İşte onlardan biri bir kez baksa sana fayda verir. Veli, kuru bir toprağa baktığı zaman Allah o toprağa can verir ve onda bitki bitirir. Bir Yahudiye ya da bir Hıristiyana baksa Allah onlara hidayet verir.

Birisi Geylanî Hazretlerine "Sizi şu odun parçasını kucaklarken görüyoruz. Bu odun parçası nar ağacından yapılma bir kürsü iken onu niye kucaklıyorsunuz?" diye sordu.

O da şöyle cevapladı:

Çünkü o bana çok yakındır. Benim birçok özel durumumu görür de kimseye haber vermez, laf taşımaz. Bundan dolayı kucaklıyorum.

Soruyu soran devam etti: "İyi ama, biz sizin kalbinize daha yakınız."

Bunu da şöyle cevapladı:

A teyzenin oğlu! Allah'tan korkup işlerinizde Onu gözeterek davrandığınızda ve Onu istediğinizde ben size hizmetçi olur ve sizin sadık bir seveniniz olurum. Kul dünyaya yüz çevirip kendini geri çekince Allah onun gönlünü açar ve onu kendine yaklaştırır. İlimden haberdar olmaması için gözlerini kapar ve ona ilmi bizzat kendisi gösterir ve ilimden haberdar eder. Şöhretsizlik, insanlar içinde erir gibi durmak ve kendini geriye çekmek güzel edeplerdendir.

Allah dostları, organlarıyla, kalpleriyle, sırlarıyla ve Rablerinin hoşlanmadığı şeylerden uzak durarak konuşurlar. Onlar, takva sahibi ve Allah katında değerli olmuşlardır. Siz ise paraya tapıyorsunuz. Paranız elinizden gidince kıyameti koparıyorsunuz,

Cuma namazını, camiyi, cemaati terk ediyorsunuz, önemsemeden. Veya günahkâr bir oğlunuz ölüyor da onun için feryad ü figan ediyor ve yalnızlığınızı, derdinizi insanlarla paylaşıyorsunuz, yanıbaşınızdaki meleklerdense hiç haberiniz bile yok.

Kulun kalbi duru olunca meleklerle yakınlaşır. Ve yalnız başına iken onlar onunla konuşur.

Ey gerçeğe sırt dönen, ey dinden haberdar olmayan, ey dünya ile, nefsiyle ve doğasıyla hemhal olan! Ey insanlara kulluk edip Hakk'ı unutan! Senin Allah'la yüzleşmen gerek. Allah'la şimdi yüzleş, insanları ve nefsini bir yana bırak. O zaman Allah'tan yana emin olursun. Onu anmaktan başkası boştur, Onun zatının bilgisinden başkası boştur. Ondan başkasıyla yapılan her tür muamele ziyandadır. Dünyanı isteklisi çoktur, ahiretin isteklisi ise azdır, Hakk'ın isteklisi ise azın da azıdır. Sen gece gündüz dünya işleriyle oyalanıyorsun. Halbuki dünya seni kullanır, işi bitince de keser atar. Biz ise dünyayı ve dünyada olup biten herşeyi kullanırız. Peki sen ne durumdasın, ey sırt dönüp kaçan! Dünyada din ve ilim ile elele olmak gerek. Onlar seni neye yönlendirirse o doğrultuda hareket et. İzin vermedikleri şeylerden ise uzak dur. Sen Rabbinle güzel münâcât yapamıyorsun. Alışveriş ederken, bir şey yerken ve içerken, bir eşyayı alırken, verirken ve konuşurken biraz duraksa, ağırdan al. Allah için yapıyorsan bir çırpıda yap, yok eğer Allah'tan başkasını memnun etmek için yapıyorsan o işe son ver. Sende Allah sevgisi ağır basınca dünya ile ahiret arasında, almakla vermek arasında, kabul etmek ve geri çevirmek arasında fark görmez, onları birbirinden ayırmaz olursun. Kalbin Allah sevgisiyle dolar, Sevgiliden gelen hayır ve şer bir olur, Ona açılan bütün kapılar ve Ona giden bütün yönler de bir olur. Sevgi bütün kapıları ve yönleri birleştirir. Bir bilginin haberini almakla onu bizzat görmek arasında da fark kalmaz. Zararla fayda da bir olur. Onun kalbi vecd halindedir. Gâh Allah'ı zikrederek Onun celalini (azamet ve kudret), gâh cemalini (güzellik ve rahmet) bulur. Gündüzleri şaşkın bir haldedir. Allah'a her yaklaştığında biraz daha uzaklaşır. Tıpkı Musa'nın gördüğü ateş gibi. Yaklaştıkça ateş uzaklaştı ve sonunda Musa *"Hiç kuşkusuz Ben Allahım"* hitabına mazhar oldu. İşte yakınlık nurlarını gören kalp de böyledir. O yaklaştıkça nurlar ondan kaçar ve "Sonunda yazgının vadesi dolar."

Bu ilerleme sürecinin vadesi adımların tükendiği andır. İşte o zaman iş tersine döner. İstekli istenen olur, gayesine ulaşmak isteyen gayenin kendisi (maksud) olur; mürid, murâd (irade edilen) olur. Hakk'ın cezbelerinden en ufağı, topyekün insanların ve cinlerin yapmakta olduğu işlerden daha hayırlıdır. Allah kulunun doğa, arzu ve heva evinden çıktığını, insanlardan ayrıldığını, tutkularını terk ettiğini ve yalnızca Kendisini istediğini, özetle değiştiğini, azıksız, bineksiz, yoldaşsız oturup kalktığını, gece gündüz namazla, oruçla ve mücahede ile uğraştığını görür. Kul, bu yolda devam ederken kendini yakınlık kapısının eşiğinde, lütuf kucağında ve cömertlik sofrasında, geçmişi-

ni seyre dalmış bulur. Gözün yükseklerde ama sen hep sınırda dolaşıyorsun. Cenneti istiyorsun ama onu kazanacak işlerin yok.

Sûfilerden biri der ki *"Nefsini alışkanlıklarından uzak tut. Tabiatına uyarak yeme. Allah'ın izni olmadan bir lokma bile yeme, O'nun izni olmadan ilaç da kullanma."*

Doktor reçetelerinden ve tıp kitaplarındaki önerilerden dışarı çıkıldığında yaratılış bozulur. "O, sâlih kullarını koruyup gözetir." Sâlih kulun doktoru sevdiğidir. Onun yiyecek ve içecekleriyle sevdiği ilgilenir.

(Abdülkâdir Geylânî (r.a.) bu sözü söyledikten sonra büyük bir çığlık attı, bir sağa bir sola döndü ve teslim olduğunu gösterir bir eda ile ellerini yukarı kaldırdı. Sohbetin sonuna kadar ara ara böyle yapmaya devam etti, "Vah yangınıma! Vay başıma gelene!" dedi sonra dua etmek için ellerini kaldırdı, dua ederek bir süre oturdu, bu süre zarfında hiç konuşmadı, sonra dönüp kalktı, yüzü bir sararıyor, bir kızarıyordu.)

Kalp dünyadan daha üst mertebelere yükselip Hakk'ın misafiri olunca arştan ferşe kadar hiçbir varlıktan çekinmez olur. Sanki onu gözünde varlık adına ne varsa hiç yaratılmamış gibidir. Sanki Allah hiçbir şeyi yoktan var etmemiştir. Sanki kendisinden yani o kalp sahibinden başka yaratılmış hiçbir şey yoktur. Sade o ve Allah. Seven ve Sevgili, isteyen ve istenen, zikreden ve Zikredilen vardır. Başkasını görmez olur.

Sonra "Bana bu yörenin uğrayacağı sıkıntı ve musibetin haberi geldi" dedi ve gelecek bu musibetin defedilmesi için dua ederek şöyle dedi:

Ömrüme yemin ederim ki bu yörede öldürülmeyi ve asılmayı hak eden kimseler vardır. Fakat (Allahım!) Sen bir göz için bin göze ikramda bulunur, iyi davranırsın: Onlar yüzünden bizi de mi helak edeceksin. Onların günahları yüzünden bizi de mi cezalandıracaksın? Biz ne yaptık ki?

(Bu sözlerini kızgın bir eda ile söylüyordu.)

Dostu ve düşmanı ayın ocağa koydun, ikisi de eriyip tek kalıba girdiler. Herhangi bir mucize veya keramet isteme. Çünkü sen şayet Hakk'a yakınlık ve Onunla beraberlik istiyorsan ne mucizeler konusunda peygamberlerle, ne de kerametler konusunda veli kullarla yarışabilirsin. Beraberliğin süreklilik kazanınca Allah sana yedirir de öyle yersin, giydirir de öyle giyinirsin. Bunları arzulamak insan için bir perdedir, Allah tarafından gelmiş olanı geri çevirmek de başka bir perdedir. Veliler Hakk'ın yoluna düşünce insanlar, cinler ve melekler onlara hizmet ederler. Onlar her nereye düşseler mutlaka bir bulanları çıkar. Allah'a varıncaya, dünya ve varlık ateşleri sönün-

ceye kadar onlar böyle devam ederler. Varlık ateşleri sönünce Allah lütuf ve cemalini onlara hizmet için seferber eder. Yakınlık kapısından içeri daldıklarında ise birdenbire sıkıntıların kucağına düşerler, bunlar Allah'ın celal sıfatından doğan sıkıntılardır. Allah onları böyle sıkıntıya düşürür ki öz benlikleri ve varlık kalıntıları büsbütün erisin. Dış âlemin başarıları, yiyecekleri ve giyecekleri ondan alınır ve sonunda kalp, safâ bulmuş olan sır ile başbaşa kalır ve onlara lütuf sofrasının yiyecekleri ve üns (yakınlık) şarabı verilir, keramet tâcı takılır ve minnet kaftanı giydirilir. Ledünnî ilim ve hikmet lokmaları yedirilir. Sonra Allah onları mülkünden haberdar eder, onlara geçmiş ve gelecek nimetlerini tanıtır ve bu tanımayı onlarda iyice yerleştirir sonra da onları yeniden varlık âlemine döndürür ki insanları düzeltsinler, hidayet edip doğru yolu göstersinler, onlara elçilik etsinler. Sonra kalplerine tekvin imkânı verir, dillerine kabul edilecek dua ve istekler verir.

Şimdi ahir zamandır, münafıklığın kol gezdiği zamandır. Hep kendini beğenme duygusu, hep nankörlük ve perde. Kendini beğenme duygusu seni Rabbinin gözünden düşürür. Bu iki kötü haslet tarikat yoluyla bağdaşmayan iki perdedir.

Birisi "Münafıklık nedir, söyle de uzak duralım" derse ona şöyle de: "Peygamberimiz (s.a.v.) buyurmuştur ki *'Münafık verdiği sözde durmaz, konuşunca yalan söyler, kendisine bir şey emanet edilince de hıyanet eder'.*

Gerçekten iman etmiş kimsenin giyeceği ve yiyeceği yoktur, evlilik düşüncesi yoktur, sevinci ve güveni yoktur. Yerini görünceye ve lakabını duyuncaya kadar durması, dinlenmesi yoktur. Halvette iken geçmişini ve adını görünceye dek böyle devam eder. Çöllerle, ıssız yerlerde bünyesine yetecek kadar uyur hatta uyur gibi yapar. Melekler onun bu halini görür, ününü duyarlar da birbirlerine "Bu kim?" diye sorarlar. Durumdan haberdar olan melekler "Bu kırklardan, yedilerden, yetmişlerden veya üçlerden Allah dostu ve Sevdiği falanca kuldur. Şöyle şöyle meziyetleri vardır" derler. Kader onu bir sağa bir sola çevirir, halden hale koyar ve yönlendirir. *"Allah onları çepeçevre kuşatmıştır".*

Ona kalbinden ilham gelir ve "Evine dön, hazineni koru, kendini sakla ve bu hali, kalbinin ve sırrının Allah katına yükseldiği ve hikmet kitabının üzerine oturduğu bir rüya olarak kabul et, sonra nefsanî eğilimlerin yok oluncaya kadar ilim kitabının üzerinde uyu. İşte o zaman Allah seni giydirir ve yedirir. Nefsanî arzularla ağzına kadar dolu iken bu hale ermek mi istiyorsun? Sen namaza kalktığında alışverişini, yiyeceğini, içeceğini, evleneceğini düşünüyorsun. Sen vesvese içindesin.

"Peki bu hastalığın devası nedir?" diye sordular.

Şöyle cevap verdi: Yediğin lokmayı haramdan ve şüpheli şeylerden arındırmaktır. İkinci deva da öz benliğinin sana emrettiği yasaklar konusunda onun sözünü tutmamandır. Kul kalbine düşürülen bir sözden daralıp sıkıntıya düşünce kalbe bir söz

daha gönderilir. Bunun üzerine endişe ve daralma biraz hafifler, sonra bir söz daha gönderilir. Bunun üzerine bir dinginlik hali gelir, endişesi çeker gider. Artık yolda yürürken taşlar ağaçlar onu dindirmek, rahatlatmak için ona hitap etmeye başlar. Ona "Ey Allah'ın veli kulu! Allah'ın murâdı! Allah'ın Sevgili kulu! Allah'a yaklaştırılmış kul!" derler.

Cemaatten biri Geylanî hazretlerine "Benim için dua eder misiniz" dedi. O da şöyle dua etti:

Allahım! Beni insanlara muhtaç eyleme, bana kâfi gel. Onu da Senin zikrinle istemeye, dilenmeye muhtaç eyleme.

Çünkü kul insanlara muhtaç olmayınca Hakk'ın kapısına yapışır da Allah, yakınlığı ile onun gönlünü zengin eder. Allah'ın zikriyle ve şükrüyle meşgul olduğu için Ondan istemeye, dua etmeye fırsat bulamaz. Kırlarda, çöllerde yiyecek ve içecekten kaçınırsan evinde bir pınar kaynar. Şeytanın sana karşı en güçlü silahı insanlardır. Yaratılmışlar yurdu olan dünyanın işi ve gücünün sevgisiyle içini ve dışını bürür. Seven ve beğenen kimse sevdiğinin peşine düşer. Yusuf (a.s.) babası Hz. Yakub'u arıyordu. Onu gören herkes seviyor, ona aşık oluyordu. Yusuf'un maksûduna ulaşmasını başkaları değil, bizzat babası Yakup engelliyor ve örtüyordu.

Şiir:

Keşke seninle benim aram mamur olsa da âlemlerle aramdaki herşey yıkılsa, harab olsa.

Hakk'ın tellalı geldi, insanlarla ilişkiyi kesin artık. *"Yazgının gerçekleşeceği vakit gelip çatıncaya kadar".*

Kurbağanın suyu çekilinceye ve yeryüzü sırf Allah'a kulluk edilen bir yer oluncaya kadar konuşma. Senin sırrın Allah'ın katında kudret gemisindedir. Allah o gemiye *"İlim denizinde yüzüşünün de, kıyıya dönüşünün de Allah'ın adıyla olduğunu"* telkin etmiştir.

Allah'ın hakiki kullarıyla (sıddıklar) birlikte olmak, korku ve endişe içinde bir aslanla birlikte olmak gibidir. Öyle bir aslan ki başkasını parçalayıp doyduğu için seninle uğraşmıyor. Döndükten sonra tekrar o aslana doğru yönelsen seni de parçalayacak. İşte sıddıklarla beraberlik böyledir. Onlar da hükümdarla birlikte iken bu ruh hali içindedirler.

Cüneyd-i Bağdadî'nin sohbetinde bulunanlardan biri, hâtırı (kalbe gelen ilham) kabul etmiyordu. Bu durum Cüneyd'e bildirildi. Bunun üzerine Cüneyd-i Bağdadî "Senin hakkında söyledikleri şey doğru mu?" diye sordu. O da "Evet" dedi. Cüneyd-i Bağdadî

"Kalbinde bir şey tut" dedi. O da "Tamam, tuttum. Kalbimde tuttuğum şey nedir?" dedi. O da "Şunu şunu tuttun" dedi. Adam "Hayır" dedi. Sonra kalbinde başka bir şey tuttu, Cüneyd-i Bağdadî onu haber verdi. Adam "Hayır" dedi. Sonra yine kalbinde bir şey tuttu. Cüneyd-i Bağdadî yine haber verdi. O zaman Cüneyd-i Bağdadî "Hoca! Hak benim yanımda değilmiş, Sen kendi yoluna git!" dedi. Bunun üzerine adam "Sen aslında hepsinde doğru söylemiştin. Fakat ben senin kalbinin temizliğini ve sağlamlığını sınamak istedim" dedi.

Onların kalpleri Allah'ın iradesinin aktığı yerlerdir, ilminin hazineleridir, sırrının emanet edildiği yerlerdir, kader vadisindeki kader hazineleridir. Kader yurdunun omuzlarında onların sırları dönüp durdukça ilimler ve sırlara karşılaşır. Bir yere dayanmış olan odunlar, mânâsız şekiller ne işe yarar ki?! *"Onlar sağırdır, dilsizdir ve kördür. Onlar düşünmezler".*

Birisi 360 hikaye yazmıştı, yörenin valisine her gün bir hikaye gönderiyordu, bıkmadan usanmadan. Sonunda validen onun isteğine onay çıktı. Sense Allah'a birkaç gün ya da birkaç gece dua edince hemen usanıveriyor ve insanlara başvuruyorsun. Hikayeler gönderen bu adamı hatırlayıp ona göre hareket etsen olmaz mı? İnsanlara bel bağladığın sürece kurtuluş bulamazsın. İnsanlardan Allah'a yönel ve Allah'a yakınlık kapısının eşiğinde dur. O zaman sevgi ve yakınlık eli seni kendine doğru çeker de o evde yaşamaya başlarsın. İşte bu yerleri ve çevresini görünce bütün yönlerden rahatlık ve genişlik bulursun. Kanatların güçlenir ve o evin balkonlarında uçarsın. O balkonlar senin yuvan olur. Düşsen bile evin avlusuna düşersin. Ev sahibinin yanıbaşında döner durursun. Duası kabul edilen biri olursun. İnsanlara faydalıolmak istiyorsan böyle yap ve boş şeyler saçmalayıp durma.

(Geylanî Hazretleri bu sözüyle vaizlerin insanlara yapmış oldukları konuşmaları kastediyordu).

Namaz, başkalarından ayrılıp Allah'la bağ kurmaktır. Bir cisim aynı anda iki yerde bulunamaz. Bundan dolayı Allah'la bağ kurmak ancak insanlardan ayrıldıktan sonra söz konusu olabilir. Bu bahsettiğim, Allah dostlarının namazıdır.

Âbidlerin namazı ise Cennet'i kalplerinin sağına, Cehennemi soluna, sırat köprüsünü önüne almaları, Rablerinin de kendilerini gördüğünü düşünmeleri yoluyla olur.

Muhiblerin (Allah'ı seven) namazı ise insanlardan ayrılıp Allah'la bağ kurmak demektir. Nefsinin yemek istediğinin belirtisi midenden civciv sesi gibi bir ses duymandır. İşte o zaman nefsine, onu ayakta tutacak kadar yiyecek ver. Allah (c.c.) *"Ve Al-*

lah nefse günahını ve takvasını ilham etti"[117] buyuruyor. Diğer bir ayette ise *"Doğrusu güldüren de, ağlatan da O'dur"*[118] buyuruyor.

Kalp Allah'ın mülkünden içeriye girmeden önce bu iki ayetle amel etme. Ancak sen içeri girdikten sonra Allah'ın ilhamı gelir. Öncesinde ise kalbe gelen ilhamlar (havâtır) birkaç çeşittir: Şeytanın ilhamı, tabiatın ilhamı, nefsin ilhamı ve meleğin ilhamı. Allah yolunda biri ile arkadaşlık etmek istersen ortalık dinginleşip insanlar uykuya daldıktan sonra güzelce abdest al ve namaz kılmaya yönel. Abdestinle namaz kapısı açılır. Namaz kılmanla ise Rabbinin kapısı açılır. Sonra namazı bitirince Rabbinden iste ve de ki: "Kimin peşine takılayım, rehber kim, Senin haberini bana verecek kim, Senin biricik kulun kim, halifen ve sözcün kim?".

Allah cömerttir, senin ümidini boşa çıkartmaz. Hiç kuşkusuz kalbine ilham eder, sırrına işaretlerini gönderir, sana açıklar, kapıları açar ve yolunu aydınlatır. Her kim gerçekten isteyerek bir şeyi ararsa aradığını bulur. *"Bizim yolumuzda çalışıp gayret edenleri Biz yollarımıza iletiriz"*[119].

Problem sendedir, O'nun kelamında değil. Kalbinde yönler birleşince varmak istediğin tek hedefi belirlemen mümkün olur. Onu iste ve ara. Onunla birlikte olmak yırtıcı hayvanlarla ve yılanlarla birlikte olmaya benzer. Onun fakirliğine, nesebinin eksikliğine, pejmürdelik ve dağınıklık içinde olduğuna, iki lafı bir araya getiremeyişine bakma. Çünkü mânâ onun dış görünüşünde, bedeninde ve yüzünde değil, içindedir. Sözünde ve davranışlarınla onu üzme. Rabbinden gelecek faydayı bekle. O katiptir, yetki, başkasına aittir. O elçidir. O yemek servisini yapan garsondur, tabakların sahibi başkadır. O sözün aktarıcısıdır, söz, başkasına aittir. Allah onun diline ne dökerse onu kabul et, onun bakışlarını aşma. Ona karşı haddini aşma, önünden başını eğ, korkulu ve endişeli dur. Ne hâlinde, ne sözünde, ne de yaptığı işlerde onu suçlayıcı olma. Onu akıl sahibi olan herkesin üzerinde tut onun yanında başka bir yere değil, Rabbinin katına varabilesin.

Biz de hayvanların doğası üzerine yaratıldık ama aklımızla, dinimizle, Allah'a yakınlığımızla, marifet ve kulluğumuzla (eğriyi ve doğruyu) birbirinden ayırabiliriz. Temelde ise aramızda bir fark yoktur.

Onlar, bildikleriyle amel ederler ve mânen ölmüş birine rastladıkları zaman ona can verirler, bir günahkâra rastladıkları zaman ona öğüt verirler. Evlerine gelen tabaklar başkaları içindir. Vergi toplamak için çalışırlar. Toplayınca da onu hükümdara teslim ederler. İnsanlardan toplarlar ama kendileri için değil.

---

117. Şems /8
118. Necm / 43
119. Ankebut / 69

Allah senin iyiliğini dileyince seni uyandırır ve nefsinin kusurlarını sana öğretir. Sizin âliminiz câhildir, câhiliniz ise iftiracıdır, zühd sahibiniz dünyaya heves edicidir.

Dinini, yemek için vesile kılma. Çünkü din vesilesiyle ancak ahiret yenir. (Yani sen böyle yaparak ahiretini yemiş, yok etmiş olursun dikkat et).

Abdülkâdir Geylânî (r.a.) Allah'ın "Rabbinize yalvararak ve korkarak dua ediniz. Hiç kuşkusuz O, haddi aşanları sevmez" buyruğunu şöyle açıklamıştır:

Bu ayetin zâhir anlamına göre haddi aşan kimse Allah'tan başkasından isteyen kimsedir. Abdullah b. Mes'ud sohbetinde bulunanlara derdi ki: *"Siz gönlümün cilasısınız. Kim beni Allah rızası için ve sözümden faydalanmak için dinliyorsa o gönlümü parlatır. Başka amaçlarla dinleyenler varsa onlar benim sohbetime gelip de gönlümü bulandırmasınlar".*

Hz. İbrahim (a.s.) ateşten çıktıktan sonra hayvanları ve köleleri çoğalınca Suriye'de çok kapılı bir konak yaptı. Geçim işlerini ve insanların gönül hastalıklarını tedavi etme işini bitirdiği zaman orada inzivaya çekilirdi.

(Soru): Hâle mi uymak gerekir, yoksa kâle mi?
Geylanî Hazretleri bu soruya şöyle cevap verdiler:

Söze avam tabakası uyar. Hâle ile havas (Allah'ın seçkin kulları) uyar. Sen kimin ehlindensin, kimin arkadaşlarındansın? Nabzına bir bakayım da senin hangi hâlde olduğunu tespit edeyim ve hastalığının ne durumda olduğunu göstereyim ve seni iyileştireyim.

Peygamberimiz'in (s.a.v.) sürekli yapageldiği işlerden biri de hastaları ziyaret etmekti. Bize ise bu yasaklandı. Biz bunun yerine himmetimizle sağlıklı kimseleri ziyaret ederiz. Ayaklarımıza sizin evlerinize girmek, ellerimize de mallarınızdan almak yasaklandı. Biz hal ve kadr (şan, şeref, değer) yönünden görevlendirildik.

Abdülkâdir Geylânî (r.a.) şöyle dedi:

Olur ki bir kimse ölür ve ardında hepsi de kendine son derece saygılı on çocuk bırakır. Onlar da onun bıraktığı mirası aralarında eşit olarak paylaşırlar. Fakat içlerinden biri vardır ki ölen kimse, gönlünden, mirasının tamamını ona bırakmayı geçirir. On çocuktan her biri teker teker ölür de geriye o sonuncu çocuk kalır ve babasının mirasını böylece tek başına elde eder. Böylece kaza ve kader gerçekleşmiş olur. Bu noktaya kadar bu olayda eleştirilecek bir yön var mı?

Allahım! İnsanları bizden uzak tut, nefislerimizi, tabiatımızı ve hevamızı da bizden uzak tut. "Şu denizden korkuyorum" diyorsun ama içinde yüzüyorsun. Korku bundan başka bir şeydir. Allah'tan gerçek mânâda kulları içinde ancak ilim sahipleri korkar. Allah'ı bilince, tanıyınca Ondan korktular.

Bir şeyin zararını öğrendin, ondan sakın ve uzak dur. Ey evi damsız olan! Çocuklarına verecek buğdayı arpası olmayan! Madem ki öleceksin o zaman onun için hazırlık yap. Kış geldi çattı, hazırlık yap. Komutan geldi, kendine çekidüzen ver, süslen. Canavar geldi, ölüm canavarından sakın. Namazında söylediğin *"Ancak sana kulluk eder, ancak senden yardım dileriz"* sözünün anlamı nedir? Allahım! Sana boyun eğer, seni tevhid ederiz, demek. Peki sen ne zaman Allah'ı birledin, ne zaman yaptığın işi sırf Onun rızası için yaptın? Ne zaman insanlara, gösterişe, münafıklığa yüz çevirdin? Ne zaman Allah'ın önünde alçaldın? Alçalmak (zillet) kalp ve halvet yönünden olur. Allah'ın, kulunun yaptığını görmesi ve nefsin arzusu birleşince kul Allah'ın kendini görmesinden utanarak nefsinin arzusunu terk eder. Halvetinde nefsin azgınlaştığı zaman Hz. Yakub'un parmaklarını ısırdığını ne zaman göreceksin? İsmetini ne zaman göreceksin. Bu İsmet (korunma), gayretullahtır. Hz. Yusuf o kadınla bir araya gelince gayretullah yetişti de Yusuf (a.s.) hemen ondan kaçıverdi. *"Böyle yaptık ki kötülüğü ve çirkin işi ondan uzak tutalım. Çünkü o bizim kendimize ait kıldığımız kullarımızdandır"*[120].

Ne zaman hâlin, Yusuf'un hâline dönecek? Allah'ın evinde ve kucağında koruma altında olmaktan zorluk çekince Yusuf hapsedilmek konusunda Rabbine rıza gösterdi. O da Yusuf'a halvetinde ismet verdi (onu günahtan korudu).

Siz de ey müritler! Böyle Allah'ın kulları olun. Sıddıkın halini ödünç isteyin, Bunu Allah'tan isteyin. Tevekkül sebeplerle bağını kesmek, herşeyi terk etmektir. Kalp değişime uğrayınca hükümdar olur, hükümdarın duyduklarını duyar, hükümdarın bildiklerini bilir. Sonra daha da ileri gider ve hükümdarın da üzerinde hükümdar olur.

Abdülkâdir Geylânî (r.a.) Hz. Musa kıssası hakkında şöyle söyledi:

Sır, sırrın da ötesi, Musa'nın Tur dağı tarafından bir ateş görünce ailesini terk etmesindedir. Ne görmüştü orada? Beden gözü bir ateş görmüştü, kalp gözü ise bir nur görmüştü. Beden gözü orada bir yaratılmış görmüştü, kalp gözü ise Hakk'ı görmüştü. Ailesine *"Bekleyin. Ben bir ateş gördüm"* dedi. Kalbini bir şey çekmişti oraya. Eşinden ve çocuklarından soğutulmuştu bir anda. Ailesine "Bekleyin" dedi. Yüce nidâlar geldi. Kader kırlangıçları geldi ve ehlullahı eşlerinden ve çocuklarından kapıverdiler.

Ey hüküm! Sabit ol, Ey Allah'ın sır ilmi! İlerle, Ey Nefis! Sen de yerinde dur, Ey

120. Yusuf / 24

kalp ve ey sır! Siz çağrıya cevap verin. Bunu idrak edemeyenlerin, sevmeyenlerin ve inanmayanların kaybı ne büyüktür! Ne yazık onlara, ne yazık! Yazık ki perdelenmişler ve Allah'ın gazabına uğramışlar!

"Belki oradan size bir haber getiririm". Ben size yol hakkında bir bilgi ile dönünceye kadar buradan ayrılmayın, dedi. Çünkü yolunu şaşırmıştı, yol işaretleri de kaybolmuştu.

Geylanî Hazretlerinin sohbetine nakîbu'n-nukabâ geldi, daha önce hiç gelmemişti. Geylanî ona işaret ederek:

Keşke sen hiç yaratılmasaydın ya da ne için yaratılmış olduğunu bilseydin. A uyuyan! Uyan artık. Sel seni çepeçevre kuşatmış. Kıyamet gününde senin imamın kim olacak? Kitabın ne? Öğreticin kim? Davetçin kim? Peygamberin kim? Senin sağlam bir nesebin yok. Allah ve Peygamberi katında nesep, takva sahibi olmakla olur. "Ey Allah'ın Resulü! Senin âlin kimlerdir?" diye sordular da Peygamberimiz (s.a.v.) "Takva sahibi olan herkes Muhammed âlidir" cevabını verdiler.

Sen sus, çünkü aklın yok senin. Dicle nehrinin kıyısında evin var ama susuzluktan ölüyorsun. İki adım atsan rahmet sahibi olan Allah'a erişeceksin. Ey nefis, ey insanlar ve ey mürit! İki adım atsanız dünyada ve ahirette gayenize ereceksiniz. Kurtuluş istiyorsan benim söz tokmaklarıma sabredeceksin. Benim deliliğim tuttu mu seni görmem. Sırrımın doğası, ihlasımın doğası gün yüzüne çıktı mı senin yüzünü görmem. Ben senin iyiliğini, kalbinin kirini yok etmeyi, evindeki yangını söndürmeyi ve evinin avlusunu korumayı istiyorum. Gözlerini aç da önüne bak. Sorgu ve işkence memurları sana geldiler. Yazık sana be ahmak! Kısa bir zaman sonra öleceksin. Sahip olduğun herşey yok olup dağılacak. Çocuğunu, evini ve eşini kaybedeceksin. Toprakla, kabirle ve zebanilerle ya da rahmet melekleriyle arkadaş olacaksın.

Ey yolcu! Ey yok olacak olan! Ey göçücü! Ey geçici! Size nimetler veren Allah ne kadar da yüce! Ey nimetlerden faydalanıp da sahibini görmeyenler! Ey sırt dönüp kaçanlar! Yılda, ayda veya haftada bir defa olsun bana gelmiyorsunuz. Hiçbir bedel ödemeden bir şey al, yarın da onbinlerce şey al. Ben sizin yükünüzün taşıyıcısıyım. Sen de kendi yükümü sana yüklememden korkuyorsun. Benim yükümü taşımak için Allah bana yeter. Benden tek bir kelime duymak için binlerce yıl yolculuk etsen yeridir. Ama seninle benim aramda birkaç adım var. Sen tembelsin. Sen çok câhilsin. Çek git buradan. Dünyadan çok şeyler elde ettiğini sanıyorsun. Dünya senin gibi nicelerini semizletmiş ve sonra da yemiştir. Onları makamla ve malla iyice şişirmiş, sonra da yeyip yok etmiştir. Biz dünyada iyilik olduğunu görseydik sen dünyayı elde etmekte bizi geçemezdin. *"İyi bilin ki bütün işler Allah'a döner".* İçinde olduğumuz herşey Allah'tandır.

Abdülkâdir Geylânî (r.a.) kürsüden inince öğrencilerinden biri "Ona öğüt verdin ve çok sert konuştun" dedi. O da "Sözüm ona etki ederse yine gelecektir" diye cevap verdi. Bundan sonra o zât, Geylanî'nin sohbetlerine hep devam etmeye başladı. Hatta sohbet zamanları dışında da geliyor ve mütevazı bir eda ile Geylanî'nin huzurunda oturuyordu.

Allahım! Bize sabır ver ve bizi affet.

İnsanlardan bir şey elde etmek için huzurlarında bekler, onlara itibar gösterirsen Allah sana buğzeder. *"Kim bir zengine elindeki malı için eğilir, yaltaklık ederse dininin üçte ikisi gider".*

Sen insanlara el açmayı alışkanlık haline getirdin. Allah'ın huzuruna bu halde çıkacaksın. Rahbe'de birini gördüm. Bir hırkayı yirmi beş altına satmış olduğu halde insanlardan dileniyordu. Peşine düştüm, yol üstünde keşkek yiyen birine rastladı ve başından ayrılmadı. Sonunda o kimse ona bir parça keşkek verdi. Adama "Sen şu kadar paraya bir hırka satmamış mıydın?" dedim. Bana "Senin için sanatımı mı bırakayım?" diye cevap verdi.

Bir kimse veliliğin en üst derecesine yükselip kutup olunca bütün insanların yükünü taşır. Fakat ona bütün insanlığın imanı kadar iman verilir ki taşıdığı yükün altından kalkabilsin. Gömleğime ve uzun kıyafetime bakılmasın. Bu elbise ölüm sonrası içindir, kefendir. Ölünün kefeni ise taşınır. Bu, yün ve sert şeyler giyildikten, açlık çekildikten sonra giyilmiş bir elbisedir. O, sizden başkasıyla uğraşmaktan, sizinle uğraşamayacak kadar doludur.

Ey Bağdatlılar! Ey yeryüzünün sakinleri! Ey gökyüzünün sakinleri! Akıllı olun. O (c.c.), sizin bilmediğiniz daha nice şeyleri yaratır. Bu iş, görüntüyü süsleyip güzel göstermekle olacak iş değildir. Bu, bâtının (kalp) doğruladığı bir görüntü ve görüntünün doğruladığı bâtındır. Rablerin tek bir Rab olmadıkça, yönlerin tek bir yön olmadıkça, Sevgilin bir olmadıkça, kalbin bir noktada birleşmedikçe konuşman doğru olmaz. Hakk'ın yakınlığı senin kalbinde ne zaman çadır kuracak? Kalbin ne zaman cezbeye tutulacak, sırrın ne zaman yaklaştırılacak ve insanların arasından çıkıp ne zaman Rabbinle başbaşa kalacaksın? Hz. Muhammed (s.a.v.) *"Kim kendini bütün varlığı ile Allah'a adarsa Allah onun yükünü taşımaya yeter. Kim de kendini dünyaya adarsa Allah onu dünyanın eline bırakır"* buyurmuştur.

Allah yolunda hârikulade hâller yaşanır. İnsan, gönlüyle ve bütün varlığı ile kendini Allah'a adamadıkça Allah katındaki güzelliklere eremez. Allah (c.c.) *"Her kim Benden başkası için bir davranışta bulunursa (bilsin ki) Ben ortağa ihtiyacı olmayan tek varlığım, dolayısıyla işlemiş olduğu davranış bana değil, o kimseye aittir"* buyurmuştur.

İhlas müminin tarlasıdır, ameller ise o tarlanın duvarlarıdır. Duvarlar yıkılıp değiştirilebilir. Tarla ise değiştirilemez. Bina takva temeli üzerine kurulur.

"Ben bütün varlığımla kendimi Allah'a adadım, ama benim yükümü üzerimden almıyor" diye itiraz edilirse buna şu cevabı veririz: "Eksiklik Peygamberde değil, sendedir". "O, kendi kafasına göre konuşmaz".

Sizin Allah hakkında herhangi bir bilginiz var mı? Allah'a yemin ederim ki yok. Aksine siz, dünyanın ve dünyadaki süslerin aşıklarısınız. İddianda gerçekçi isen küçücük bir şeyi bile elde etmek için niye hileye başvuruyorsun? Nefsini kader vadisine bırak ki derecen yükselsin ve yakınlık kapısına varsın. Orada seni, dünya ve ahiretin zînetinden daha güzel bir yüz karşılar. Aranızdaki sevgi olgunlaşır. Aradaki perdeler ve vasıtalar kalkar. Dünyanın, Allah'ın kader vadisinden imdad dilediğini duyarsın. Şöyle imdad eder: "Bendeki emanetlerini gel al, gel de sana hizmetimi tamamlayayım. Ben burada senin için tutuklu bulunuyorum".

Senin Allah'a yakınlığın, ona cevap verilmesinde şefaatçı olur. İşte o zaman ilim eli ona uzanır, hüküm eli de ona destek çıkar. Allah'a yaklaştırılmış kullardan olduğunu iddia edip dururken benliğinin ve doğanın istek ve arzularına karşı gelmeden, daha işin başında dünyaya dalacak olursan yakana yapışacak bir pişmanlığın içine düşer ve yoksun kalır, aldanırsın.

Dünyanın seni kesip atacağını bilsen ondan dilenmezdin. Sen içine Allah için çekidüzen verirsen dünya da senin için kendine çekidüzen verir. Onun şarabı zehirdir, ilkin tatlı gelir, acılığını sonradan anlarsın. Kalbine yerleşip kanadının altına girince zehire dönüşür ve seni boğazlayıverir.

Geçmiş büyükler zaviyelerine kapanmadan önce hâtıraları (kalbe gelen ilham) seçip birbirinden ayırırlardı. Ey nefisten, şeytandan ve kalpten gelen hâtıraları ayırt edemeyenler! Şeytanın, günah işlemek, hata etmek, aslını inkâr etmek ve diğer konularda isyan etmek yolundaki ilhamıyla, meleğin kulluk etmek ve güzel işler işlemek yolundaki ilhamını nasıl birbirinden seçeceksiniz?

Asılmış olan Hallac-ı Mansur'a birisi "Bana bir tavsiyede bulun" dedi. O da *"Bu nefsin var ya, sen ona bindin bindin, yoksa o sana biner"* dedi.

Hükümdarlarla birlikte ziyafette bulunmak istiyorsan sarhoşluğundan ayılıncaya kadar harabe ve ıssız yerlerden ayrılma ki onların sırrını ortaya dökmeyesin. O zaman seni yok ederler. Onların yanından ayrı durman onların yanında kalmandan daha iyidir. Rabbine kavuşmak istersen dünya sana binek kılınır. Halvet, dinin hükümlerini yerine getirdikten sonra olabilir. Allah'ın kapısına varmak için yardım almak ve azimli olmak gerekir. İlim kapısına da hüküm yoluyla gelinir. Hüküm emirler ve yasaklardır. Hükmün bize emrettiği şeyleri kabul eder, dinleriz ve uyarız. İşte o zaman

bize âfetler gelir. İşte bu noktada başına sıkıntı gelen kulun ilim sahibi olmasına gerek vardır. İçimizden biri "Ben Allah'a kulluk yolunda devam ettiğim sürece sıkıntıya düşmüşüm, düşmemişim ne yazar?" der. Ona "Senin biraz bilgiye ihtiyacın var" denir. Hüküm sahibi, ambarında zâhire biriktirir. İlim sahibi ise çıkar.

Hüküm zâhidlerle; ilim ise sıddıklarla, Allah'ın sevdiği ve Allah'la yakınlaşmış olan kullarla beraberdir. Zühd hükümle; sevgi ise ilimle beraberdir. Biri onun ortağı, öbürü ise veziridir. Zâhid olmaya gayret eden kimse övülür, gerçek zühd sahibi hastadır. Ârif kul ise öldükten sonra da dirilir. Zâhid olmaya çalışan bu kimse nefsinin arzularını terk edip oruç tutarak nefsini dizginlemiştir. Gerçek mânâda zâhid olan kulun ise arzularını terk etmesi süreklilik kazanmış, bunun sonunda hastalığı da devam etmiş ve zatürre olmuştur. O, Allah'ın lütuf döşeğinde iken dünya ona gözünde ölmüş gibidir. Bu kimse dünyadaki nasibini tamamlamadan ölmez.

Kâfirler ve günahkârlar malı güzel yoldan kazanmayı beceremeyip harama el uzatmışlardır. Allah bu kuluna yeniden can verip onu başka bir yaratılışla insanların arasına geri gönderir.

Dağılmış et, gücünü kaybetmiş ve incelmiş kemik, erimiş bir nefis, azledilmiş arzular ve yenik düşmüş doğa, ruh, mânâ, marifet ve tevhid yüklü kalp. Hükümdarlık yapacak sadece kalp var. Hak (c.c.) da ona yardım ediyor ve ölmüş iken yeniden can veriyor. Arzu ve istekleri manen ölmüş. İlmî bir ölüm, sıddıkî bir ölüm. Allah onu kapısında ölü olarak terk ettiğini ona gösterdikten sonra yeniden can veriyor. Ona hikmetlerin ve sırların tümünü, orduların ve gözetimlerin tümünü gösteriyor. Mülkünü ona gösterip sırrından haberdar kılınca ruhuyla bedenini, içiyle dışını birleştiriyor ki dünyadan alacağı kısmetini tamamlasın. Doğunun ve batının bütün kısmetleri ona sunulsa ondan küçücük bir miktara bile el uzatmaz. Bu, Allah'ın gizli kudreti ve saklı iradesidir. Allah peygamberleri, veli kulları ve özel kulları ile arzularının arasına girer de onlarda küçücük de olsa bir irade ve arzu kalmaz. Sonunda iç âlemleri / bâtınları Allah'a ait olup durulur. Sonra Allah onların kısmetlerini tamamlamalarını dileyince onlara bir varlık hayatı verir ki kısmetlerini tamamlasınlar.

Hz. İsa (a.s.) evlenmemiş ve mülk sahibi olmamıştır. Allah âhir zamanda onu yeryüzüne indirecek, Kureyş'ten bir cariye ile evlendirecek ve ondan çocuğu olacaktır.

Ârif, ilim ve zühd sâhibi olduktan sonra rızıkları alır. O, kısmetlerini sizinle berâber alır. Arzularına nâil olacağı zaman, onları iyice ve dikkatle süzgeçten geçirir. Şüpheli olanlara asla iltifat etmez. Allah'ın rızâsına uygun olmadıktan sonra, en güzel yemekler ve içecekler bile onun nazarında, domuz eti ve haram olan içki mesâbesindedir. Nice zâhid vardır ki zühdü kendine bir perde olur da Hak'tan uzak düşer. Nice ârif kul vardır ki Allah'ın cemalini seyretmesi yüzünden Allah'ı gerçek mânâda tanıyamaz. Bu nadirdir. Genelde ise selamette olurlar.

Sonuç olarak dünya adamlarına yaklaşman seni Allah'tan uzaklaştırır. Yapman gereken, ahirete ve Allah'a kulluk etmeye yönelmendir. Umulur ki kurtulursun da kısmetlerin istemeye istemeye ayağına gelir. Allah sana doğandan çıkmanı ve yerine dinin ruhsatlarını, izin verdiği şeyleri koymanı emreder, sonra da ruhsatları azar azar terk etmeni emreder ve bu süreç bütün fiillerin azimet oluncaya kadar sürer. Azimette sebat edersen Allah sevgisi gelip kalbine yerleşir. Sevgi gelince de Allah'tan sana velilik gelir. Aklın varsa kendini cehennemliklerden say ki bu, seni iyilik yapmaya sürüklesin. Şayet cennetliklerden isen o zaman şükrünü yerine getirmiş olursun. Evinden çıktığın vakit savaşa gidiyor gibi, bir daha eve dönmeyecek gibi çık. Kazanmanın senin için bir sınama olduğunu bil, Allah'ın sana sen hiç çalışmadan, bir işin ucundan tutmadan da rızık vermeye kâdir olduğunu bil. İmanı sağlam olan kimse kimi zaman bir dağ gibidir, kimi zaman da kuş tüyü gibidir, kader rüzgarları onu döndürüp dolaştırır.

Ey cemaat! Siz peygamber olma fırsatını kaçırdınız ama veli olma fırsatını henüz kaçırmış değilsiniz. Hükümdarın varlıkla sohbeti beraberliği yoktur. Sanki körsün, görmüyorsun; sanki suya kanıksın, içmiyorsun. Sanki ölüsün, hiç hareket etmiyorsun. Hakikati görmekten perdeli olduğunu bilmeyen perdelilere yazıklar olsun! Ne bir iyilik yapıyorsun, ne de iyilik yapacaklara destek veriyorsun. Sen kötüsün, dünyayı seviyorsun, ahiretle işin yok. Görüneni seviyorsun, görünmeyenle işin yok. Senin sahip olduğun velâyet, zenginliğin ve arkadaşların sana fayda etmez. Pek yakında ölecek ve zillete düşeceksin. *"Her kim izzet (yücelik) istiyorsa izzet baştan sona Allah'a aittir",* sıddıklara ve veli kullara aittir.

Dünya bir denizdir, din bir gemidir, Allah'ın lütfu ise kaptandır. Dine uymayıp yan çizenler dünya denizinde er geç boğulacaktır. Kim de din gemisine biner ve orada kalırsa kaptan onu korur ve gemiyi içindekilerle birlikte sahibine teslim eder. Dünyayı terk edip ilimle uğraşan ve sıkıntılara sabr edenler de işte böyle dinin sevgilisi olurlar. Onlar bu haldeyken Allah'ın lütfu onlara yetişir de onlara Allah'ın bilgisini ve hilatleri (özel kıyafetler) getirir. Velilik de derece derecedir. Sen kendini Allah'a adarsan bütün fırsatları yakalamış olursun. Bir fırsatı kaçırdığın zaman üzülmeyesin. Çünkü hükümdar kendi malını dilediği gibi kullanır. Köle de, sahip oldukları da efendisine aittir. Allah'ın senin elinden aldıklarını yarın bulacaksın. Cehennem o kula *"Ey mümin! Geç git, nurun ateşimi söndürdü"* diyecektir. İman güçlenip kalp Hakk'a iyice yaklaşınca dünya hayatı da böyle olur. Afet ateşi gelip kalplerin yoluna düşer. Mücahede ateşi gelip müridlerin yolunda durur. Mürid dünyadan, insanları görmekten ve imanın kemale ermesinden geriye bir şey kalmışsa bunu elde eder. Mücahede ateşi müride *"Ey mümin! Geç git, nurun ateşimi söndürdü"* der. İşte böyle dünyadaki oklar onların kale duvarlarına zarar vermez. Öyle çalışın ki dünya ve ahiret ateşi size zarar vermesin. Allah'ın, "doktorlar" dediği kulları vardır. Onları afiyet içinde yaşatır, afiyet içinde öl-

dürür ve afiyet içinde cennetine koyar. Ârif kul nefsinin arzu ve isteklerini bırakır. Sadece kısmetlerini tamamlamaya zorlanır. Ev almadan önce komşu bulunmalıdır. İşte bu kimse de komşusunu bulmuştur, dolayısıyla evini de bulmuş demektir. Hükümdara yaklaştırılır. Hükümdar der ki: *"Hiç kuşkusuz bugün senin bizim katımızda yerin sağlamdır ve sen güvendesin."*[121]

Allah'ı tanıyan ve sonra huzuruna sokulan kimse gözünü Onun mülkünden herhangi bir şeye uzatmaz; elini de hükümdara ait olan geline uzatmaz. Onun bütün yiyecek ve içeceği hükümdara yakınlıktır. Bütün arzularını onu yakınlığında bulur. Nefis boyun eğince kalple birlikte erir. Onunla birlikte zindana düşer ve kalp temizlenip huylarını güzelleştirdikten sonra zindandan çıkartılır. *"Hükümdar, onu bana getirin"* der. Sonra hükümdar onu güzel bir şekilde karşılar, yanına yaklaştırır, ona ihsanda bulunur, özel giysiler giydirir ve aracısız ona seslenir: *"Hiç kuşkusuz bugün sen katımızda güvendesin, sağlam bir yerdesin".* Onu kendinden başkasıyla uğraştırmaz.

Sonra Abdülkâdir Geylânî (r.a.) bir çığlık attı ve "Allahım! Allahım! Allahım! Kendinden geçmiş bir aşık geldi" dedi.

Beraberliği uzayıp yolculuk yorgunluğu gidince eti biter, kemiği güçlenir, geçimi güzelleşir, korkusu diner ve o zaman hükümdarın sırdaşı olur. Hükümdar onu görevlendirir ve bulunduğu yöredeki insanlar ve arkadaşlarının başına amir kılar ve onu denize gönderir ki boğulmak üzere olanları kurtarsın, karaya gönderir ki insanları ve çocukları canavarların ağzından alsın. Kişi, doğa evinden sıyrılıp çıkınca Allah onu sözcüsü ve emanetçisi kılar, peygamberlerin kalplerini giydirdiği gibi, onların kalplerini de giydirir. Onların namları velilerin ve ebdâlin (bedellerin) namıdır.

Ey ahali! Burada hükümdarların sırdaşları ve hayırlı kulların arkadaşları bulunuyor.

(Geylanî (r.a.) bu sözüyle sohbetine gelmiş bulunan veliler ve meleklere işaret ediyor). Ama onlar gizli kimselerdir. Sohbette bulunanlar onları bilmezler.

(Soru:) Bast (genişlik) hâli ne zaman kabz (daralma) hâline; hezl (şaka, ciddiyetsizlik) hâli de cidd (gerçekçilik, ciddiyet) hâline dönüşür?

Bâsıtın (gönlünü genişleten şey), genişleyince ruhsatın azimete dönüşür, azimetten de naz makamına yükselirsin. Bütün varlığınla azimete dönüşünce Allah seni lütuf ve yakınlık yurduna sokar. Ruhsatsız ve azimetsiz, salt bir eylem olarak kalırsın. Bu hâlinle önünde bir yemek tabağı olup birazını yiyen ve kendisine *"Başka bir oda-*

121. Fâtır / 10

ya gir, bütün yediklerin senin için afiyet olsun" denilen kimseye benzer. Ruhsatlar, eceli eksik olanlar içindir, azimetler olgun iman sahibi olanlar içindir, mal ve mülk ise faniler içindir.

Ben geçmişte halvette olmadığım sürece yere oturmadım. Şimdi ise tam tersine hâlini hatırlamaktan ve anlatmaktan çekinmeyen kimseler arasındayım. Çünkü artık kimseyi gözüm görmüyor. Edep iki yerde olur: Biri dünyayı terk etmek, diğeri ise dünya malını elde etmek. Bilgisizlik içindeyken halvete giremezsin. Kendini eğitmeden halvete girme. Önce öğrenip bilgilen, sonra ayrılıp uzlete çekil. Bu sohbetlere nice defa geliyorsun ama duyduğun bir kelimeyi bile hayatına yansıtmıyorsun. Nice de kimseler vardır ki tek bir veliyi görmüş, ondan bir öğüt isteyip almış, aldığı öğüdü hayatına yansıtmış ve böylece onu kendine azık yapmıştır. Sen ise haberleri duyup öğreniyorsun, eserleri görüyorsun, zikir meclislerinde bulunuyorsun ama bir adım bile ileri gitmiyorsun. Bari ayağın yerinde kalsa ya! Ben sana adım adım yaklaştıkça sen benden bir o kadar uzaklaşıyorsun. Her kim ki iki günü birbirine eşittir ziyanda demektir. Allah rahmet etsin sana, uyansana artık! Dünya bir anlık bir nimet ve mutluluktur, ona meyletme.

Allah dostlarını, Allah korkusu zayıf düşürmüş ve organları bağlanmıştır. Kalplerini insanlardan kaçma duygusu sarmıştır. Onların bulunduğu durum yerinde kalmak ve oturmak olmuştur. Kısmeti tamamlama zamanı gelince Allah onlara yemeklerini lokma lokma yedirecek birini yollar. Ne geçenlerin, ne de gelecek olanların bu kula (kendini kastediyor) herhangi bir itirazı yoktur. Dininin başını koru. Aksi halde benimle ve benim yolumda bütün bağların kopar. Evinde oturup saçmasapan işler yaparak câhillik etme. Bu anlattıklarımız bizzat bizim denediğimiz ilaçlardır. Biz size bizim yanımızda olan ve denediğimiz şeyleri gösteriyoruz. Ne malın, ne de çoluk çocuğun fayda etmediği günden korkun. Mal dediğin şey nedir? Öyle bir mal ki O'nun arazisinden ve onun izniyle kazanmış olduğun malın oğullarınla birlikte sana fayda vereceğini iddia ediyorsun. Geçmiş Aralar da böyle iddia ederlerdi. Allah (c.c.) *"Malın ve oğulların fayda etmediği günde ancak Allah'a selim bir kalple gelenler (bunun faydasını görürler)"* buyurmuştur.

Kalbiyle mallarına ve oğullarına bakmaz, onları kalbine yerleştirmez. Aksine o, bunlar üzerinde görevlendirildiğini düşünür ve Rabbine uymak için onları beraberinde bulundurur. Böylece kalbi mal ve çocuk sebebiyle gelecek olan afetlerden kurtulur. Bu kimsenin durumu şuna benzer: Bir kimseye, hükümdarın, kendisini cariyesi aracılığıyla evlendirmek ve onu cariyesi eliyle öldürmek istediği haberi iletilir. İçinden der ki "Şayet kaçacak olursam hükümdar ordusunu peşime salar ve beni yakalar, yok eğer karşı gelecek olursam o zaman da sahip olduğu yetki ile beni öldürür, isteğine uymam durumunda ise cariyesi aracılığıyla öldürür". Hükümdar ona cariyelerinden biriyle evlenmesini emreder, cariyeye de onu zehirlemesini veya uyuduğunda boğazlamasını emreder.

Bugün benim sohbetimde bulunamayanlar bilseler kayıpları ne büyüktür! Yazık onlara! Fakat güzel olan edepli davranmak ve kalbinde bir çekince taşısa da hükümdara uyuyormuş gibi görünmektir. "Emrin başım üstüne" der, içeri girip evliliği ve hediyeyi kabul eder. Sonra zifaf vakti gelir. O zaman çekince zırhını giyer. Kalp gözlerine uykusuzluk sürmesi çeker ki cariyenin oturuşunu, kalkışını, duruşunu ve bütün hareketlerini görebilsin. Saraydaki hizmetçiler onun, ulaştığı noktada gıbta edilecek biri olduğunu sanırlar. Sonra gündüz gelir ama cariye onu zehiriyle öldürememiştir. *"Ancak Allah'a selim bir kalp ile gelenler (bunun faydasını görürler)".*

Hükümdarın evlendirmek istediği cariye dünyadır. O kimse bir ömür boyu onunla yanyana uyuyamamış, yalnız dahi kalamamıştır. Sonra ahiret geldiğinde takvası elinden alınmamış, dini de değiştirilmemiştir. İşte selamet budur. Allah'ı tanıyan, dünya ile gönül bağını kesip ahirete yönelen (ârif ve zâhid) kimse işte böyledir.

Sırrı durulduğu zaman ilim elçisi gelir ve ona *"Allah dünyanın bir bölümünü sana ait kılmak istiyor ki sıddıkların kalplerine hayat kaynağı olasın. Bu bir tür uğraş, yorgunluk ve bulanıklık halidir. Bir düşün bakalım ne şekilde hareket edeceksin. Kalbini ve sırrını teslim et"* der. Bu söz üzerine sır uyanıp kendine gelir. Sır ve kalp birlikte kalkıp hükümdarın kapısına giderler ve "Bize ne yapmak istiyorsun. Bizi perdeleyip kapından uzaklaştırmayı, geçim darlığına düşmemizi mi istiyorsun? Sağlam bir söz almadıkça biz kapından bir yere gitmeyiz" derler. Sonunda hükümdar onlara "*Korkmayın. Ben sizin yanınızdayım. Görür ve duyarım"* der. Bunun üzerine, yanlarına korumalarını ve bekçilerini alıp dünyaya öyle dönerler. *"Ancak Allah'a (kalp afetlerinden, riyadan, münafıklıktan ve gerçek faili göremeyip iyilik ve kötülükleri insanlardan bilmekten) arınmış bir kalple gelenler (bunun faydasını göreceklerdir)".*

A şaşkın mürid! A kader çölündeki şaşkın! Önce hazineni boşaltmalı, cebindeki hazine anahtarına varıncaya kadar para ve mücevherat namına hiçbir şey bırakmamalısın. Kalbinden dünyayı, dünyevî arzuları, tadları ve işe yaramaz şeyleri çıkarmalısın. Kalbinde sadece Allah'ın zikrini, tefekkürü, ölüm düşüncesini ve ölüm sonrasının düşüncelerini bırakmalısın. Elde edemeyeceğin şeylerin tasasını kafandan çıkarıp düşünmemen kalbine etki edecektir. "Ben biraz sonra öleceğim" diye düşün. Çünkü emelini kısa tutarsan yaptığın işler temiz olur. Ama emelini uzun tutup gözünü uzak zamana dikersen (tul-i emel) bir gösteriş yaparsın, bir münafıklık edersin. Emelini kısa tutan kimse ise herşeyi terk eder, kesip atar, önce zühd elbisesini, sonra fena (yokluk) elbisesini, sonra da marifet elbisesini giyinir. Resûl-i Ekrem (s.a.v.) *"Siz bana altı şeyi garanti edin, ben de size cenneti garanti edeyim: Konuştuğunuz zaman yalan söylemeyin, bir emanet aldığınız vakit hıyanet etmeyin, söz verdiğinizde sözünüzde durun, elinizi haramdan alıkoyun, gözlerinizi haramdan yumun ve namusunuzu koruyun"* buyurmuştur. Bu hadisi Taberani rivayet etmiştir. Sırrın durulup bir olunca Rab-

binin çağrısını arada vasıta olmadan da duyarsın. Korkun ve ümidin dengede olunca Rabbin ve Efendin sana doğrudan hitap eder.

Oğlum! Kendini Allah'ın kader atının ayakları altına bırak. O seni eze bilir de, yanından geçip gide bilir de. Kimin ölümü Allah yolunda olursa Allah ona karşılığını mutlaka verecektir. Şayet kader atı seni ezmeyip yanından geçecek olursa onu tutun ve kendini Allah'ın kader oklarına hedef et. Sen kader oklarına kendini hedef edersen kaderin gerçekleşmesi senin için öldürme değil, tırmalama olur.

A bütün bunlardan uzak olan! Kendine çekidüzen ver ve işe sıfırdan başla. Herşeye yüz çevir. Ben burada sohbet etmek için oturduğum vakitlerde evinde oturduğun günler için tevbe et. Burada velilikler var, dereceler var.

A ailenin geçimi belasına tutulmuş olan! Kazancın ailene, kalbin de Allah'ın lütfuna yönelsin. Kimilerinin helâli kazancından gelir, kimilerininki duasından, kimilerininki hiç dilenmeden başkalarından, kimilerininki de insanlardan dilenmeleri suretiyle gelir. Bunlara ek olarak bir de riyazet hâli vardır ama bu sürekli olmaz. Birincisi yani kazanç yolu sünnettir. İkincisi yani istemek zayıflıktır, üçüncüsü azimettir. Dilencilik ikisi arasında ruhsattır. Bazen yemeyecek olan kimse de dilencilik edebilir. Dilenciliğin bu türü, dilenilen kimse için bir sınamadır. Bu kulun istemesi de "geceleyin dilenmek" gibidir. Hz. Muhammed (s.a.v.) *"Gece vaktinde dilenen kimseyi geri çevirmeyiniz. Çünkü cin veya insan olmayan birisi size gelir ve Allah'ın size verdiği nimetlerde nasıl bir davranış sergileyeceğinizi görmek için dilenir"* buyurmuştur.

Bu kul da böyledir. Dilenmekle emredilir ki Allah kulunun, verdiği nimetler konusunda ne yapacağını görsün.

Âlimlerin sohbetinde çokça bulun, kabir ziyaretlerini ve sâlih kimselerin ziyaretini sıklaştır ki bu ziyaretler kalbinin dirilmesini sağlasın. Onlar emirleri en sağlam biçimde yerine getirip yasaklardan kaçınınca kader onlara destek oldu. Abdullah b. Cübeyr haftada bir öğün yemek yerdi. İçinde su tutmayan delik kap gibi, Hızır'ın (a.s.) binip hasar verdiği, miskinlere ait gemi gibi olmadıkça durumun düzelmez. Sonra halin bazen toplayıcı, bazen dağıtıcı, bazen azlığın, bazen de çokluğun bulunduğu bir haldir. Kim benim önümden çıkıp ateşe giderse Allah ona merhamet etmesin.

Allahım! Bizi affeyle, Allahım kusurlarımızı ört. Allahım! Bize sebat ver. Allahım! Bizden razı ol. Sen Allah'a vâsıl olunca Allah senin farzları yerine getirmenle yetinir. Hükümdarın aşçısı yaşlanıp düşünmeyi, görmeyi, duymayı ve göstermeyi inkâr eder olunca hükümdar ona bilgili halindeki gibi davranır. Sana ant veriyorum a kendince sâdık mürid! Azığında komşunu kendine ne zaman yeğ tuttun? Gömleğinde, sarığında, namaz kıldığın yerde ne zaman arkadaşını kendine yeğledin?

Allah dostları, nefislerini, doğalarını erittiler ve mânâca öldüler, mânâca fâni oldular. Onların ihtiyaçlarını kudret eli üstlendi. Kader yıkayıcısı onları bir sağa, bir sola çevirir. *"Köpekleri de dirseklerini mağarının girişinde uzatmıştı"*[122].

Nefsin kalıntıları kader eşiğinde uzanmış yatmaktadır. Organların devası günahlardan geri durmaktır. Günah ise kasıtlı veya kasıtsız olarak kötü şeyler işlemektir. Elini hırsızlıktan ve vurmaktan, ayağını, günaha yürümekten, sultana veya insanoğlundan şan şeref sahibi herhangi birinin ayağına gitmekten korursun. Gözünü beğenilen şeylere bakmaktan sakınırsın. Nefis uyur, hüküm önder olur ve kalp Sevgilinin yanında uçar gider. Allah'ın veli kulu güzel davranışlar sergileyince peygamberlik vasıflarıyla donanır. Hüküm, doğa ile ilim arasında gider gelir; bazen doğayı, bazen ilmi reddeder. *"Peygamber size ne verdiyse onu alın"*[123].

Hüküm kalbe "Sen hükümdarla beraberken benim, hizmetçinmiş gibi, çobanınmış gibi, senin huzurunda ayakta durmam senin için yeterli değildir" der. Gece onların hükümdar tahtıdır, halvet ise gelinlerinin oturtulduğu koltuktur. Gündüz, onları rızık yollarına yöneltir. Musibetler de saklanır. *"Oğulcuğum! Rüyanı kardeşlerine anlatma"*[124]. Yusuf onlar arasında yüceldi. Onlar haset edip kaderin gerçekleşme vakti gelinceye kadar birbirlerine yardımcı oldular.

Sorgu melekleri kabrine geldiklerinde beni onlara sor, beni sana anlatsınlar. Şimdiki adın günahkâr. Yarın "hesaba çekilen" ve "münakaşa edilen" adını alacaksın. Sen kabirde kınanırsın. Cennetlik mi yoksa cehennemlik mi olduğunu bilmiyorsun. Sonun meçhul. Bu sebeple şu anki durumunun duruluğuna aldanma. Yarın adının ne olacağını bilmiyorsun.

Oğlum! Sabaha çıktığın vakit nefsinle o günün akşamı hakkında konuşma. Akşamladığın vakit de nefsinle bir sonraki sabah hakkında konuşma. Dün, içindekilerle birlikte çekip gitti. Artık ya senin lehinde ya da aleyhinde bir şahittir. Yarına ise çıkıp çıkmayacağını bilmiyorsun. Sen içinde bulunduğun günün oğlusun. Ne kadar gaflet içindesin! Gafil olduğunun alameti gafillerle düşüp kalkmandır.

A ahmak! Üzerinde Hakk'ın emaresini taşımayan kimseyle ne diye düşüp kalkıyorsun? Temeli çürük, insanlar içinde namuslu geçinen, içindense Hakk'a karşı isyan ve yüzsüzlük eden birinin peşine ne diye takılıyorsun? Bu, omuzları toplamakla, gözlere sürme çekmekle devşirilecek bir şey değildir. Bunu devşirmek için gözleri uykusuzluk sürmesiyle sürmelemek gerekir. İnsanların topunun değeri yoktur, zoraki yapılan işlerin de değeri yoktur.

---

122. Kehf / 18
123. Haşr / 7
124. Yusuf / 5

A ahmak! Mal biriktirmek için onun bunun kapısına gidip dileniyorsun. Senin kurtuluşun nasıl umulabilir ki? Bir bekçi gibi hükümdarın kapısına dikilsen ya! Gelene hükümdarın yerini haber verirsin, hikayelerini alırsın ve yalnızlığı ile ülfet edersin. İnsanları kendine muhtaç kabul edip onlardan bir köşeye çekilsen ve evinde sanatınla uğraşsan ya! Öyleki onlar, senin kapına geldiklerinde senin yanında işlerine yarayacak şeyler görürler. Evin halvet yerindir, evin kalbindir, evin sırrındır, evin iç âlemindir. Rabbinle beraber olmak, emirlerini yerine getirip yasaklarından kaçmakla ve takdirine rıza göstermekle olur. Allah senin duan ve himmetinin bereketiyle insanlara rızıklar verir. Bir göz için bin göze ikram edilir.

Halvetinde meleklere ikram eder, Mevla'ya boyun eğip isyan etmezsen, Allah'ın velilerine değer verip kendini onların yanında rezil etmezsen "kerim" (kerem sahibi) adını alırsın. Kerim olduğun zaman ise senin hatırın için bin göze ikram edilir. Ailenden, komşularından, yaşadığın yörenin halkından belalar kaldırılır.

Durmadan kapı kapı dolaşıp dilencilik ediyorsun. Sen ne zaman dilenmeyi bırakıp dilenilen biri olacaksın? Başkaları senden ne zaman yiyecek isteyecek? Kapına ne zaman dilenciler gelecek? Bu hâlini ne zaman sona erdireceksin? Çevrene ne zaman çadır kuracaksın? Hükümdarın yakınına ne zaman yerleşeceksin? Hükümdara yakın olmaya lâyık ve ehil olduğunu ne zaman göstereceksin? Lakaplarını ne zaman ortaya çıkaracaksın? Övüncünü ne zaman göstereceksin? Ne zaman Hz. Muhammed'in en necip (soylu) torunu olacaksın? Ancak bu özelliklere sahip olduğun zaman sana bereketini teslim eder. *"Âlimler peygamberlerin mirasçılarıdır".*

Bu mirasçılık, isim ve lakap mirasçılığı değil; söz, fiil, hal ve makam mirasçılığıdır. Nübüvvet bir isimdir, risalet ise lakaptır.

A câhil! Nübüvvet ve risalet fırsatını kaçırdıysan bile gaybî velayet ve bedellik (ebdâl) fırsatını henüz kaçırmış değilsin. *"Ahireti bırakıp dünya hayatına razı mı oldunuz?"*[125].

Dünya hayatı senin nefsin, arzuların ve doğandır. Bu dünya, yok olacak olan arzular değildir. Bunlar senin kısmetinde olan şeylerdir. Dünya, himmetinle ve organlarınla elde ettiğin şeydir. Hükümdarın seni mecbur bıraktığı şeydir. Yaşamak için mutlaka gerekli olan şeyler dünyadan değildir. Başını soktuğun evin, örtündüğün elbisen, karnını doyurduğun ekmek, kendinde sükunet bulduğun eşin dünyadan değildir. Dünya hayatı demek, insanlara yönelip Hakk'a sırtını dönmektir. Heva küfrün zıddıdır. Heva ibadetin zıddıdır. Sebep müsebbibin zıddıdır. Zâhir bâtının zıddıdır. Zâhiri sağlamlaştırdığın zaman bâtını da sağlamlaştırman emredilir. Hükmü hayatına tatbik ederek sağlamlaştırdığın zaman onun kölesi olur, ardına düşersin, arkadaşı olursun. Do-

125. Tevbe / 38

ğandan vazgeçip fani olursun. Sana ilmi gem yapar ve kendine aşık eder. İki ruh arasında kalmış bir ruh gibi, hükümdarla veziri arasındaki bekçi gibi olursun. Hem dünyanı, hem ahiretin; hem insanların, hem Hakk'ın, hem de meleklerin sevgilisi olursun. Kalpler için neşe kaynağı olursun. Bizim sizin yanınızda sergilemediğimiz bambaşka bir hâlimiz vardır.

Hz. Davud (a.s.) oğlu Hz. Süleyman'a şöyle dedi: "Kişinin miskin iken hata etmesi ne kadar kötü! Bundan da kötüsü bir âbidin Rabbine kulluğu terk etmesidir."

"Ahireti bırakıp dünya hayatına razı mı oldunuz". Dünya hayatı varlığındır, ahiret ise yokluğundur. Himmetler değişir, sırlar değişir, avam değişir, havas da değişir. Dünya gördüğün şeylerdir. Ahiret ise sana açılan şeydir. Hiç düşünmediğin bir şey gelir de şaşırır kalırsın. Netice olarak şunu anlarsın ki sana müşterek akılla gelen şey dünyadandır, akılların aklı yoluyla gelen şey ise ahirettendir. Sırrın ahirettir, dış görünüşün ise dünyadır. Dünya Allah'ın dışındaki herşeydir, ahiret ise Mevla'ya tutunmak ve dedikodudan, övgü ve yergiden yüz çevirmek ve adımlarını düşünerek atmaktır. Kaygın seni kaygılandıran şeydir. İradende doğru isen Hak (c.c.) senin elinden tutar. Seni kaderiyle beraber yürütür ve iraden sadık olduğu, saygılı olduğun ve komşularının sözlerini duymazlıktan geldiği için, iki adımının arası Hz. Adem'in adımlarından daha geniş olur.

Ey Hakk'ı bilmeyen! Hakk'ın kendisine verdiği lütufları ve yanıbaşındaki Allah'ın kullarını bilmeyen câhil yazık sana! Elin kurusun! Onlar dinlediler ve itaat ettiler. Kul kısmetini levh-i mahfuzda görür sonra da ailesinin ve çocuklarının kısmetlerini görmeye başlar. Sonunda şaşırıp kalınca kalbine vahyedilir: *"O ancak bizim kendisine nimet verdiğimiz bir kuldur"*[126]; *"Hiç kuşkusuz onlar bizim katımızda seçilmiş iyilerdendir"*[127].

Bu, yazgı ile gelen, sonra mürşidlerin adımlarının takip edilmesiyle durulaşan bir şeydir.

Abdülkâdir Geylânî (r.a.) vecd halinde idi ve sema ediyordu. Bu sırada üzerinde fikhî bir soru yazılı bir kağıt geldi. "Konuşmak için izin isteyeyim de geleyim" dedi. Sonra şöyle cevap verdi:

"Evlenmek farz mıdır, yoksa sünnet midir?"

Bu meselede görüş ayrılığı vardır. Fakihlerden bir kısmı evlenmenin sünnet olduğu görüşündedir. Kimi fakihler ise şöyle demişlerdir: "Harama düşmek korkusu yoksa Allah'a kullukla meşgul olmak daha güzeldir". Şafii'nin, Ahmed b. Hanbel'in

126. Zuhruf / 59
127. Sâd / 47

görüşü böyledir. Ebu Hanife'ye göre ise evlenip ailenin geçimiyle uğraşmak daha üstündür.

Sen mürid isen Allah'a kullukla uğraşman daha güzeldir. Murâd isen o zaman senin kendi hakkında düşünüp karar vermen söz konusu değildir. Allah dilerse seni evlendirir, dilerse evlilik dışında bir işle uğraştırır. Kısmetin varsa onu bulursun. Kısmetler seni eteğinden tutar ve Allah'a *"Hakkımı bundan al, bu benden kaçıyor, Sen ise beni onun için ayırdın. Ne yapayım. O bana yüzünü dönüyor"* der. Müride ise evlenmek bâtın açısından haramdır. Veya bir gömlek fazlası olur ya da yerden dört parmağı olur. Bu gezgindir. Bir yerde durmaz, ne giyeceği vardır, ne de ev eşyası. O, bütün giysilerinden soyunmuştur. Maksûduna erip de yolculuğu sona erince hükümdarı onu evlendirmek isterse onu mülk sahibi yapar, var eder, yok eder. Ahmakla arkadaşlık eden kimse ahmağın da ahmağıdır. Allah'ı tanımayan kimse ahireti bırakıp dünya hayatına razı olmuş demektir.

Oğlum! Kısmetini senden başka kimse yiyemez. Doğana uyarak ve arzu ile şeytanın elinden yeme. Bunun yerine bir ânı bekle ki cennet yurduna veya Rabbinin yakınlığına ulaşasın.

Birisi Abdülkâdir Geylânî'ye şöyle dedi: "Benim küçüklükten beri okumakta olduğum bir virdim var. Kalkar iki rekat namaz kılarım. O anda yıkılır kalırım".

Geylanî hazretleri "Bunun önemi yoktur. Yazgı gözü Allah'a giden bir sıddîkın bakışı gibi sana bakmış ve beğenmiştir" diye cevap verdi ve ihvanına "Bunu yanınıza alın" dedi.

Bazı günlerinizde Allah'ın nefhaları (esintileri) vardır. Siz de ondan gelen esintilere koşun.

Kalbin yaşlanmış ve hükümdarın, onu yakınlık kapısına koymuş olamaz. Dışın, zayıflamış ve için güçlenmiş olamaz.

Derisi incelir. Gayret (kıskançlık) ve minnet onun sırrını kapıp alıverir. Kalbin Rabbinin kapısını görür. Yakınlığın heybeti onu bürür ve yere yıkar. Kalbi koruma uğraşısı, insanı yeterince meşgul eder. Kalp amellerinden bir zerresi organlarla gerçekleştirilen amellerden bin kat daha iyidir. Sünnet ve farzları yapmaya devam ettiğin sürece zarar görmezsin.

Cüneyd-i Bağdadî'ye denildi ki: "Hudarî, değirmenin başında durup onu çeviriyor. Ne yemek yiyor, ne bir şey içiyor."

Dedi ki "Namaz vakitlerinde ne yapıyor, bir bakın bakalım". "Ezan okunduğu zaman duruyor" denildi. O zaman Cüneyd "Zararı yok. Onlardan bir kısmı küçüklüğünden

ölünceye kadar çalışma gücü devam eder. Kimileri ise bedeni zayıflayıncaya kadar çalışır. Yakınlık, ilim ve müşahede açısından bunda sakınca yoktur. Bunun dışında bir sebeple amel etmiyorsa bunun sebebi azdıran şeytan ve sahibine eziyet eden nefistir". dedi.

Hükümle beraber olmak ilmi doğurur, sırlarını ortaya çıkarır. Senin bundan haberin var mı? Kop sonra birleş. Birleş sonra birleştir. Hırs, emel ve izzet dükkanlarında oturanlar umduklarını bulamayacaklar, ne yazık! Hiç kuşkusuz sırrın ölecek ve kalbin efendi olacak. Peygamberimiz (s.a.v.) *"Hiç kuşkusuz kalpler de pas tutar. Kalplerin cilası ise Kur'an okumaktır"* buyuruyor.

Allahım bize hidayet ver ve bizi başkalarının hidayetine vesile kıl. Bize rahmet et ve bizi başkalarına rahmet etmene vesile kıl. Bize marifetini ihsan eyle ve başkalarına da seni tanıtmamızı nasip eyle. Her nerede olursam olayım bana bereket ver.

Önce birleş, sonra ayrıl. Önce fıkıh öğren sonra ayrılıp uzlete çekil. Kim câhil bir şekilde Allah'a kulluk ederse bozduğu yaptığından çok olur. Rabbinin din kandilini yanına al. İlme hükmün yardımıyla girersin. Sebeplerle bağını kes. Kardeşlerinden ve komşularından ayrıl. Kişinin kısmetinden zâhidlik etmesi doğru olmaz. Sırtını eşine ver. Kısmetleri de sırtına ver. Zâhid ol, bunun için kendini zorla. Dünyadan yüz çevirmeye zorla kendini. Oburluğu bırak, edebini güzelleştir. Allah'ın dışındaki şeylerle ilişkini kes. Masivâdan ve sebeplerden kop. Karanlıkta devam ederken kandilinin sönmesinden kork.

Karanlıkta yürürken Allah yetişir ve kandiline yağ koyar, böylece ilminde seni aydınlatır. Kim bildiği ile amel ederse Allah ona bilmediğini öğretir. Kim Allah'a karşı kırk sabah ihlaslı davranırsa kalbinden diline hikmet pınarları fışkırır. Bu halde devam ederken Musa gibi Hakk'ın ateşini görür. Musa bir ateş görmüştü de *"Ailesine, bekleyin, ben bir ateş gördüm, demişti"*. Allah ateşi vasıtasıyla ona nida etti. Ateşi zatına yakınlık kıldı. Musa'nın ateşi görmesini de kendi delili kıldı. Bu kimse de kalp ağacından nefsinin, arzularının, sebeplerin ve varlığının ateşini görür. *"Yerinizde durun. Ben bir ateş gördüm".*

Kalp sırra seslenir: "Ben senin Rabbinim"; "Ben Allahım. O halde bana kulluk et". Benden başkasına eğilme. Beni tanı. Benden başkasını tanıma. Benimle birleş, benden başkalarıyla ilişkini kes. Beni ara, benden başkasından yüz çevir. Yüzünü benim bilgime, yakınlığıma ve mülküme yönelt. Bunu başarınca buluşma gerçekleşmiş ve olan olmuştur. *"Kuluna vahyettiğini vahyetmiştir".* Perdeler kalkmış, bulanıklık gitmiş, nefis dinmiş, sükunet ve lütuflar gelmiştir. *"Firavun'a git".* Ey kalp! Şeytana, nefse ve hevaya git ve onları benim yoluma yönlendir. Onları benim yolumu göster. Onlara *"Ey kavmim! Bana uyun ki size doğruluk yolunu göstereyim"* de.

Önce birleş, sonra ayrıl. Önce birleş, sonra birleştir. Ey miskin! Pek yakında gücün tükenecek ve senin sözünü dinlemeyecek. Dostların seni terk edecek. Dünyanın fakir-

liği ile ahiretin azabı senin için birleştirilecek. Kabir gelip seni öyle sıkacak ki kaburgaların iç içe geçecek ve sorgu meleklerine cevap verme gücü bulamayacaksın. Kabrinde azap göreceksin, senin için cehennemden bir kapı açılacak. Cehennemin azabı ve zehirleri sana o kapıdan gelecek.

Ey cemaat! Dünya yurdunda yaşarken edebinizi güzelleştirin ki dininiz, içiniz ve dışınız selamete erip kurtulsun ve Allah'ın huzurunda durabilesiniz. O zaman gözlerinden, ağzından ve kulaklarından perdeyi kaldırır ve lokma lokma sana yedirir. Gücüne güç, basiretine basiret, ömrüne ömür, bekâna bekâ, rızkına rızık katar ve sana gayretinin karşılığını verir, edebinin güzelliğini över. Seni "sabırlı, akıllı ve dindar" diye isimlendirdikten sonra "şâkir" diye de isimlendirir. Seni başkalarından kıskanır. *"Hiç kuşkusuz bir topluluk kendilerini değiştirmedikçe Allah onların başındaki sıkıntıyı değiştirmez".*

Onlar kötü huylarını dine, ilme ve sonra da kadere uyarak değiştirirler. Sanki onlar ellerini ve ayaklarını, işe yaramaz organlarını kesmek için kendilerini uyuşturmuşlardır, ne bir hareket vardır, ne sebebini sormak, ne de nasıl olacağını sormak. Akıllar, beşeriyetin akılları gitmiştir. Uyuşukluk günleri geçip akılları başlarına gelince Rablerinin lütufları gelir. Açlıktan sonra doyarlar, susuzluktan sonra suya kanarlar, çıplak iken giyinip kuşanırlar.

Yolda olduğun sürece şehvetin sönünceye kadar sana azaltmayı emreder. Bu hükme hakkını verirsin. Dinin emirlerini tutar, yasaklarından kaçarsın.

Bu günlerin sonu vardır, gece ve gündüz birbirini izledikçe adımların seni Allah'a biraz daha yaklaştırır. Onlar birkaç gruptur: Kiminin yolculuğu bir günde, kimininki bir ayda, kimininki de birkaç senede biter. Zamanını "niye", "nasıl" ve "yapacağım" gibi sözlerle geçirme. Bunun yerine kuşağını kuşan ve işe koyul.

Çalış. Belki onun ülkesinde çalıştığın zaman seni kendine köle yapar. Belki cariyelerinden biri sana aşık olur da onunla evlenirsin ve görünümün değişir. Sepetin ve baltan satılır. Seyis ya da hükümdarın veziri olursun. Ârif kula bu, çok görülmez. Ona ulaşınca seni arzulandırır, isteklendirir. Zühd ve terk marifetullahtan öncedir, hükümdara ulaşmadan öncedir. Kim olduğunu, lakabının ve adının ne olduğunu bilmeden öncedir.

Kul hazlarını, giysi ve kumaşlarını, evini barkını, ailesini ve çocuklarını, komşularını ve hanımını ve dostlarını terk edip onlara veda ettiğinde adımını bir ileri, bir geri atar. Korku ve ümit içinde iki adım ileri atar. Sonra yararına ve zararına olan şeyleri bilmeden herşeyi terk eder ve herşeyi terk edince hükümdarın kapısına gelir, onun köleleriyle ve atlarıyla birlikte korku ve ümit içinde beklemeye başlar. Hükümdarın onun hakkındaki düşüncesinin ne olduğunu bilmemektedir. Bu sırada hükümdar da ona bakmaktadır ve onun haberini almıştır. Kölelerine "Onu herşeye tercih edin" der. Artık bundan sonra o, bir işten bir işe koşmaya başlar ve sonunda hükümdarın önün-

de bekçi, hükümdarın tek adamı olur, onun sırlarından haberdar olur. Hil'at giyer, kemer kuşanır, taç takar ve ailesine *"Hep birlikte bana gelin"* diye yazar. Hükümdarı kendine şahit tutup ona karşı değişmeyeceğini ispat ettikten sonra sürekli beraberlik ve dostluk ile hükümdarı etkiler. Çünkü marifetten sonra zühd kalmaz. Bu, onbinlerce kişi içinde ancak birine nasip olur. Bu, kaderin, yazgının ve ilmin doğurduğu bir şeydir. Sen Allah'ın, haklarında *"Kınayıcı nefse yemin ederim"* dediği kimselerden olma.

Mümin "Ben bu sözümle ne demek istedim", "bu adımı atmakta gayem nedir" "bunu niye yedim" diyerek hep nefsini sorgular. "bunu niye yaptım", "Bu, Kitaba ve sünnete uygun mu" der.

Nefsinizi hesaba çekip sorguladıktan sonra yakine göre hareket edin. Çünkü imanın özü odur. Farz ibadetler de ancak yakîne göre eda edilir. Dünyada da ancak yakin ile zâhid olunur. Duan kabul edildiği zaman sükunete eriyor ve bırakıyorsun. Kabul edilmeyecek olursa itiraz ediyorsun. Sıddıkların alametlerinden biri de herşeyde Allah'a yönelmeleridir. Hallerini saklamayı isterlerse almak ve vermek gibi konularda insanlara yönelirler. Kalpleri Allah'la, bedenleri ise insanlarla beraberdir. İnsanoğlu bu dünyada çalışmalıdır ki doğasını değiştirebilsin, nefsiyle, şeytanıyla, hevasıyla mücadele edebilsin ve hayvana ait olan sıfatlardan kurtulup insana yakışan huylarla bezensin. Sen *"Seni önce topraktan, sonra nutfeden yaratan sonra da seni eksiksiz bir insan yapan"* Rabbine nankörlük mü ediyorsun? Onun yaptığının karşılığı nankörlük ve inkâr mıdır? "İnsanlar beni görür" diye utanıp insanların gözünden kaçıyorsun da Allah seni gördüğü halde ondan utanmıyorsun.

Ey görüntüde veli olduğunu iddia eden! Allah'ın gözü önünde günah işlenir mi? Ondan hiç utanmıyor musun? O senin sırrını ve sakladığını bilir.

Ve sen ey kendini fakir gösterip zenginliğini saklayan! Dinini dünya karşılığında satmaya utanmıyor musun? *"Sahip olduğunuz bütün nimetler Allah'tandır"*. Şükrün nerede?!!

Oğlum! Yaratıcın hakkında kimseyi suçlama, çünkü hata da edebilirsin, isabet de. Davranışların başkaları tarafından beğenilmediği sürece sen başkalarının davranışlarının çirkin olduğunu düşünme. Bir şeyin iyi ya da kötü olduğunu akıl değil, din belirler. Bu görünüş açısından böyledir. Hâllerin gücü; bir şeyin iyi ya da çirkin olduğunu belirleme yetkisinin bâtına ait olması iledir. Kalbin fetvası fakihin fetvasına son verir. Çünkü fakih, ictihadıyla fetva verir. Kalp ise azimetle fetva verir. Hakk'ın razı ve hoşnut olacağı şeyle fetva verir. Bu, ilmin hükmü sona erdirmesidir. Önce hükmün köleleri olun, sonra da hükme köleliğinizi sürdürmekle birlikte ilme köle olun. Yani hükümlere uygun hareket etmenin yanında, ilme de uyun ve boyun eğin. Dinin şahitlik etmediği her türlü hakikat zındıklıktır. Ehl-i Hakk'ın arasına girdiğin zaman onların kaldığı yerde kalır, yediklerinden yersin. Yalnızken, halvette iken Allah'a şükrediniz.

Ey bu yörenin halkı! Sizin sergilemekte olduğunuz tüm davranışlar bence çirkindir. Benim sergilediğim davranışlar da sizce çirkindir. Bir birbirimize tersiz, uyum sağlayamayız. Ben sizin içinizde, göklerin Sahibinin verdiği güç sayesinde yaşıyorum. Kalplerimizin sevincine dur durak yoktur.

Gençliğin Allah'ın sevmediği işleri yaparak geçmiş. Eşini, çocuğunu, komşunu ve sultanını hoşnut etmeye çalışıyorsun, Allah'ı ve melekleri ise kızdırıyorsun. Halbuki dönüş Allah'adır. Eninde sonunda ölümle karşı karşıya kalacaksın. Annenle, babanla, kardeşlerinle, arkadaşlarınla ve yöneticilerinle karşılaşacaksın. Hiç kimse "Kıyamet ne zaman kopacak" diye sormasın. Çünkü öldüğü zaman onun kıyameti kopmuş demektir. Allah'ın veli kulları orada Hakk'ın yakınındadırlar, Allah'a nispetle hayattadırlar, ama birkaç defa ölmüşlerdir. Önce haramdan, sonra şüpheden, sonra mübahtan, sonra genel olarak her türlü helâlden, sonra da Allah dışındaki herşeyden vazgeçerek ölmüşlerdir. Bu beş şeyi hayatlarından çıkartmışlardır. Aramazlar ve yaklaşmazlar. Sanki suretsiz mânâlara dönüşmüşler de sonra Allah onlara yeniden can vermiştir. *"Onun yüzüp gitmesi de, durması da Allah'ın adıyladır"*[128].

Kalpler kader denizinde yolculuğa çıkınca Allah'ın ilim ve yakınlık kapısında demir atar. Uyanıklık bir hizmettir, uyku ise vuslattır. Kul namaz kılarken uyuyunca Allah onunla meleklerine karşı övünür. Beden bir kafestir, ruh ise kuştur. Âriflere göre insanlar sineklere, eşek arılarına ve ipek böceklerine benzer. Onların hallerinde siz bir düzen göremezsiniz. Akıllı olun. Allah'a karşı ancak ahmak olan helak olur, Allah'a karşı ancak kendini tehlikeye atan kimse helak olur. Kim sana vermeni, bağışlamanı emrederse o senin dostundur. Kim fakirlerin malıyla yetinmeyi bilirse ona yaklaş. Sadece Müslüman olman yeterli değildir. Ne zaman doğru olanı yapacak ve işleyeceksin?

Organlarım hareket ettiği zaman bilin ki kalbim yanmış demektir. "Ey dünya! Veli kullarıma işin başında acılaş ki seni sevmesinler, yolun sonuna geldiklerinde ise onlara hizmet et ki seninle meşgul olmasınlar".

Hz. İsa'nın (a.s.) yanında kıyametten bahsedildiği zaman çocuğunu kaybetmiş kadının çığlığı gibi çığlık atar ve *"İnsanoğlunun yanında kıyametten bahsedilince sakince durması yakışık almaz"* derdi. Sen yoksun, hiçbir şey hissetmiyorsun. Sen bugüne kadar ne aşık olmuşsun, ne de sevilmişsin.

Dünyada çok uzun süredir kaldığı için üzüldü. Çünkü eşyanın ters yüz edilmesinden, insanlara muhtaç düşmekten ve hevasının, nefsinin, doğasının ve şeytanın galip gelmesi ile Rahman'dan perdelenmekten korkuyordu.

Kim bu dünyada kendini güvende hisseder (akibetinden emin olursa) büyük bir câhillik etmiş olur.

---

128. Hûd / 41

Oğlum! En güvende olacağın hal en korku içinde bulunduğun haldir. Ömrüme yemin ederim ki O, seni yaklaştırır, seninle konuşur, seni yedirir, içirir, gözü önünde tutar, sana kapıları açar, seni lütuf ve yakınlık sofrasına oturtur, senin gönlünü genişletir, fakat senden hüzün ister.

Birisi soru sormak için kalktı ama Geylanî Hazretleri onun söylediğini duymadı ve şöyle dedi:

Burası, hüzün yeridir. Yıldırım, ardından yağmurun boşaldığı bir aydınlanmadır. Kul Allah'a yaklaşır. Yakınlaşma ise ancak hükümler yerine getirildikten sonra olur. Hüküm ise kişi, yakin kitabını eline alıp Allah'ın sırlarından ve olacak şeylerden haberdar olduktan sonra olur. İbn Akil'in kardeşi kıraatleri ve fıkıh ilmini bilirdi. Hıristiyan oldu ve kâfirlerin yaşadığı bir yörede boynunda haç varken görüldü. *"O kıraatlerin ve kulluğun nerede kaldı?"* diye soruldu. O da *"Ben Kur'an'dan sadece bir ayet bilirim. 'Yapmış oldukları işlere yöneldik ve onları saçılmış toz zerrelerine çevirdik'* dedi.

Önce sır, sonra kalp, sonra nefis, sonra da organlar mürted olur. Sır Müslümanlıktan sıyrılıp çıkınca bunun ortaya çıkması kaçınılmazdır. Cami içinde münafık kafes içindeki kuş gibidir. Dinin zâhir hükümleri onun kafesidir. Biz, zâhir ilimle başbaşa bırakılsak sana günahlarını tek tek sayar ve "ey kâfir, ey fâsık" derdik. Fakat din bunu söylememizi izin vermedi. Hükme hizmet edin ve ilmi talep edin. Çünkü ilim size gizli şeyleri açığa çıkartır. Önce fıkıh öğren, sonra ayrılıp uzlete çekilebilirsin. Havastan isen Allah seni ilminden haberdar edecektir. Nefsin seni Mevla'sına götürünce kapıda durur ve içeriye hükümdarlar gibi girersin. Kapıyı açık görünce sana *"Olduğun gibi girme. Ailenin de senin üzerinde hakkı vardır"* denir. *"Bana bütün ailenizi getirin"*.

Ey sır kalbinle, organlarınla ve bütün varlığınla sebat et.

O zaman alış veriş ve karşı koyma yoktur. Ey yememiş olan! Ye. Ey içmemiş olan! İç. Kuyu eşilmeye ve balyoz darbelerine sabredince ondan su kaynağı çıkar. Gelenin ve gidenin sığınağı olur. Nefisle mücadelenin acılarına ve sıkıntılara sabretmezsen ne zaman ârif olacaksın? Ey fakir! Sabırlı ol. Yakında Allah senin yüzüne bakacak, seni yükseltecek, sana yönelecek, sana büyüklük, mülk ve celal elbisesi giydirecek. Allahım bizi onlardan uzaklaştır ve kendine yaklaştır. Allahım beni onlardan müstağni kıl, kendine muhtaç eyle. Allah'ı, beni mâsivaya muhtaç etme!

Kalbin varlık karanlığında iken yakınlık kapısına asılınca üzerine ilim güneşi doğar, kalp gözüne sır sürmesi çekilir ve kendisine kaderde olacaklar listesi okunur. O zaman cennete girdikten sonra yeyip içebilirsin. Bu, halkın hükümdarlarına ve Allah'ın veli kullarından seçkinlere peşin olarak verilir. Yer, içer, uzun süre uyursun ve gizlice eğlenir, içinde bir sevinç duyarsın ve "Ben Allah'ın veli kullarındanım, ben

ebdâldenim" dersin. Bu, temenni etmekle elde edilecek bir hal değildir. İnsanların seçkinleri Allah'ın murâdına bakarlar. Ey sohbette bulunanlar! Ey dedikoducular! Sizin bundan haberiniz var mı?

(Abdülkâdir Geylânî (r.a.) eline üfürdü ve yüzünü her yöne çevirdi.)

Yalnızken haramdan ve şüpheli şeylerden kaçınmadığı halde Allah'ı sevdiğini iddia eden kimse yalancıdır. Malını, mülkünü Allah yoluna harcamadığı halde Cennet'e gitmek istediğini iddia eden kimse yalancıdır. Fakirliği ve fakirleri sevmediği halde Hz. Muhammed'i sevdiğini iddia eden kimse yalancıdır. Beden gözüyle dünyayı, kalp gözüyle ahireti, sır gözüyle de Mevla'yı görürsün. İnsanlara karşı saygıda kusur etmiyor ve insanlarla sohbet ederken sesini yükselterek onların sesini bastırmıyorsun ama isyan ederek, günah işleyerek Allah'a karşı çıkıyor ve davranışlarınla ona meydan okuyorsun. Yaptığın bu şey çok çirkin. Güneş, Allah'ı hevasına, doğasına ve nefsine tercih edenleri bir yana koyarsak sadece câhiller üzerine doğuyor. Bu, akıllar üstü bir şeydir. Ruh ve doğa uyum göstermek ve muvafakat etmekle sorgulanır, ikrah durumunda sorgulanmaz. *"Kalbi iman ile huzur içinde iken zorlanan kimse ise (bu hükümden) hariçtir".*

Sadık müride her türlü ilham gelir. O, zâhir amellerini hüküm aynasına arzeder, bâtın amellerini de ilim aynasına arzeder. Amelleri aynalara uygun düşerse hükümdarın huzuruna girmesine izin verilir. Ameli, bir aynaya uyar, diğerinde uymazsa içeri giremez. Kapıda oturur ve ona şöyle denir: İşini sağlamlaştır ki çalıştığının karşılığını göresin ve ortaya koyduğun işten dolayı övülesin.

Çünkü o, ancak hüküm ve ilim kapısından girilebilen bir kapıdır. Böyle olunca sana bazı ameller nasip eder de onları işleyerek önceki amellerini arındırırsın. Bu ameller seninle Rabbin arasında gizlidir. Bu ameli, ne mukarrep (yakın) melekler, ne de peygamberler bilir. Onların dini ve akılları gitmiştir. Onlara akılların aklı bağışlanmıştır. Sarhoşluk günleri geçince açlıktan sonra tokluk haline, susuzluktan sonra suya kanmışlık haline, uykusuzluktan sonra uykuya, yorgunluktan sonra dinlenmeye geçerler. Sonra da öyle bir meşguliyetle uğraşmaya başlarlar ki, o onların bütün vakitlerini alır. Çünkü önce sırların hazinelerinden haberdar olurlar. Sonra da o yörenin ve iklimin insanlarının ne olmak istediklerinden haberdar olurlar. Kutup, dünyadakilerin amellerinden, kısmetlerinden, işlerinin sonucundan haberdar olunca, sır hazinelerinden haberdar olur ve dünyadaki hiçbir hayr ve şer ona gizli kalmaz. Çünkü hükümdarın tek adamıdır ve sırdaşıdır, peygamberlerinin sözcüsüdür, yaşadığı yörenin eminidir. İşte bu zat, zamanının kutbudur. Kalp, meleklerin geldiği yerdir. Sırra ise Allah nazar eder. Allah bir kulun sırf kendisiyle ilgilenmesini dileyince önce onu insanoğlundan soğutur, sonra yırtıcı ve vahşi hayvanlara ve cinlere yaklaştırır. Sonunda insan-

lardan ayrılık, cinlere ve yırtıcı hayvanlara yaklaşmak suretiyle ortadan kalkınca Allah kulunu, değişik yollarla, meleklerine yaklaştırır. Meleklerin sözlerini çöllerde, ıssız yerlerde ve denizlerde duymaya başlar. Ey sadece Allah'la meşgul olmaya karar veren! Dinle. Ey Allah'la konuşmayı, sonra da cemalini görmeyi isteyen!

Sonra meleklerle konuşmaya alışıp suretlerini görmeyi arzulayınca meleklerle arasındaki perde kaldırılır. Allah'ın yarattıkları içinde konuşması melekler kadar tatlı bir varlık yoktur. Onlar varlık âleminin en güzeli ve en tatlı konuşanıdır. Sonra Allah onu perdeler ve kapısına getirir, sonra da kendi yakınlığının sıcaklığını verir ona. Sessizlikten sonra da olan olur. Hz. Musa'nın annesi oğlunun başına geleceklerden korktuğunda ona ilham ettiği gibi onun kalbine de ilham eder.

Ey kalp! İçindeki sır üzerine titrediğin zaman bedenini çöller ve ıssız yerler denizine atıver, ailenden ve arkadaşlarından ayrıl. Bir kadın senden daha hayırlı olup çocuğunu ırmağa atabiliyor. Sense iki adım atar atmaz korkuyorsun. Bu, imanın eksikliğinden kaynaklanıyor. *"Biz onun kalbini sağlamlaştırmış olmasaydık..."*

Muradından ve alıştığın şeylerden ayrılıp bulunduğun çölde korktuğunda insanların içine ve sebeplere yeniden dönecek olursun da o zaman Allah, kalbini sağlamlaştırıverir. Vah tevhid, ilim ve takva eksikliğine!

Siz neredesiniz, tevbe etmek nerede!! Her hâlin bir müdebbiri (planlayıcısı) vardır. Yiyeceğini borç alarak temin etmek münafıklıktır, sanatıyla, alın teriyle elde etmek ise sünnettir. İman gelinceye kadar bu sünnetle beraber otur. Sanatını eline alır, insanlara açılan kapıları kalbinden kilitlersin. İşte o zaman Allah'ın ilim yurdunda kör, sağır, Haktan başkasını duymayan, Hakk'ın lütfundan başkasını görmeyen bir kalple ister otur, ister çık git. Sonra yolculuk zamanıdır. Beldenin hakimi ile birlikte insanların omuzlarına yükselirsin.

Ey avam! Biriniz bir şeyin ardından yetişince onu alıp yolculuğa çıkmaz. İnsanlardan alma hâli ile Hak'tan alma hâli hakikattir. Derecesi yükselip veliliği gerçekleşince ise kalbine alma ve verme gibi duygular gelmez. Onun, eşya ile hiç ilgisi olmadığı halde eşya ona geliverir. Kısmetinde olan şeyler gelir ve o da alır.

Ey Musa'nın annesi! Çocuğun için korktuğun zaman onu ırmağa at. Ve sen dinin için korktuğun zaman kalbini Allah'a bırak, teslim et, aileni Allah'a teslim et ve de ki *"Allahım! Yolculukta sahip sensin, ailemi ve çocuğumu bıraktığım emanetçim de sensin"*. Allah'ı tanıman ve sevmen belindeki kuşak gibidir. Nereye yönelsen o kuşak seninle birlikte gelir. Böylece kaderle beraber uyur, kudretle ve Kâdirle birlikte duyarsın. Allah'a yemin ederim, Allah'a yemin ederim ki Allah'ın veli kullarının hâlleri peygamberlerinin halleri gibidir. Tek farkları peygamberlik ünvanına sahip olmamalarıdır. Peygamberlere münker ve nekir (sorgu melekleri) inmez. Çünkü onlar insanların şefaatçılarıdır. Bu veliler de böyledir, hesaba çekilmezler. Çünkü onlar insanların seçkinleridir.

Ey hevasının ve doğasının kölesi! Ey övgü ve yergi kölesi! Kalemin çoktan kurumuştur. Allah'ın ilminde geçmiş olan kısmetlerin sahipleri tarafından alınması kaçınılmazdır. Fakat durum şundan ibarettir: Sen kısmetini kendi becerinle mi elde ediyorsun, yoksa Allah'ın yardımıyla mı? Allah seni var eder ve tevhidle beraber oturtur. Allah'ın sırlarından öyle bir sır vardır ki kulunun kalbinde, ne şeytan, ne akıllar, ne de melekler ondan haberdardır. Yokluk kapısına yaklaşmayı iste. Sen hoşnut olursan Allah seni sever, seni sevince seni sırlarından haberdar eder. Dolayısıyla ârif bir kul seninle arkadaşlık ederse sonsuza dek ilminle onun arkadaşı olarak kalırsın. Âbide ise ibadetiyle arkadaşlık edebilirsin. Müridin bu demek olduğunu ârifden başkası bilmez. Sen onun emrine hazır dursun. Bu hususta Allah'a uyarsan ne âlâ. Aksi halde kovulursun. Biz zamanında mürşidimizin arkasında yürürdük ama ona kıyasla bir zerre kadar küçüktük. Huzura girmenin özel kelimelerini ondan öğrenmek için bunu yapıyorduk. Kim kendi görüşüyle yetinirse yolunu kaybeder.

(Abdülkâdir Geylânî (r.a.) bir süre konuştuktan sonra şöyle devam etti:)

Ve uymak konusunda peygamberin sözcüsü olur. Terk eder sonra terk edilir, alır sonra alınır. Terk edileni terk eder, alınanı alır. Emri sana sabahın aydınlığı gibi aydınlatır. Kulun üzerindeki elbiseyi yeniler ve bazen varlık elbisesi, bazen yokluk elbisesi giydirir. Bazen kaybolur ve Hak (c.c.) ona yönelir. Bazen var olur ve Hak'tan haber verir.

Kalbim Hak'tan şöyle rivayet etti: Halvetin için iki kapı belirle: Biri insanlara açılan kapı, diğeri de Allah'a açılan ve Onun haklarını yerine getirdiğin kapı olsun. İnsanlarla Allah için beraber ol. Böyle yaparsan insanların şerrinden emin olursun ve Allah'a yakınlığın devam eder. Halk Allah'ın dışındaki herşeydir ve bu, bütün halleri kapsar. İnsanlarla arkadaşlık etmek ve beraber olmanın anlamı Allah'la beraber olduktan sonra insanlara nasihat etmek ve onların iyiliğini istemektir. Sen, Allah'la birlikte olduktan sonra halk ile beraber olursan halk ile değil, hep Allah ile berabersin demektir. Hakla beraber olmanın alameti faydayı ve zararı insanlardan bilmeyip herşeyin senin emrine verilmiş olduğunu düşünmektir. Onlar öyle kalplerdir ki Allah'ın lütuf sofrasından yemişler, sözlerini dinlemişler ve yakınlığının sevincini yaşamışlardır. Allah dünyada ölmeden önce onların kalplerine hitap etmiştir. Kıyamette de hitap edileceklerdir. Onlardan çok az kimse ise Allah'ın hitabına dünyada iken ererler.

Cüneyd-i Bağdadî "Seriyy-i Sakati'nin de içlerinde bulunduğu kırk ebdâl şahitlik etmeden önce konuşmadım" demiştir. Cüneyd-i Bağdadî onların sözüyle de hareket etmeyip rüyasında Hz. Peygamberi görünceye kadar beklemiştir. Hz. Peygamber ona rüyasında "Ey Cüneyd! İnsanlara sohbet et. Artık insanlara sohbet etme zamanın gelmiştir" dedi.

Hakk'ı, ziyadeyi ve sebat etmeyi istiyorsan söylediğimi yap. Aksi halde sana yazık olur. Namaz kılarken kıbleye yönelirsin, sıkıntı halinde de bir kıbleye yönelirsin. Bu yöneliş, yüzünle Kâbe'ye yöneldiğin gibi, kalp yüzünle de Allah'a yönelmendir. Sıkıntı vaktinde yüzünü insanlara yöneltirsen imanın batıl olur. Çünkü inanıldığı zaman sıkıntı, büyük günah barındıran kalplerin kırıldığı gibi kırılır. Fakat avamın kalplerinin kırılması dünya içindir, havasınki ise ahiret hazzı içindir. Havassu's-havas'ın kalpleri ise Allah'la aralarındaki bağı kaçırdıkları için veya keşf hâlinden sonraki bir perdelenmeden dolayı kırılır. Herkesin kendine ait bir kırılması vardır. Ancak çok az kişi vardır ki onların kalplerinin kırılması Hak (c.c.) içindir.

Abdülkâdir Geylânî'ye (r.a.) Peygamberimizin "Allah yapmacık duayı sevmez" sözü soruldu. O da şöyle cevap verdi:

Allah yapmacık ve şiir gibi edilen duayı sevmez. *"Ben ve ümmetimin takva sahipleri yapmacık ve zorlama işlerden uzağız".*

Mümine bazen recâ (ümit) hali ağır basar, "günahlar defteri"ne bakar da orada hiçbir günah bulamayabilir. Küçüklük halinden beri, öğrenim sürecinin başlangıcından mukrî (okutucu / öğretmen) oluncaya ve mihraba geçinceye kadar bu olabilir ama nadirdir. Kendisine ait hiçbir günah göremez. Emirler defterine bakar da terk ettiği hiçbir emir göremez. Bunun üzerine kendisinin bir tür günah işlediğine hükmeder ki helak olmasın. Sonra o günahını da tedarik edip tevbe eder ve bu günah onun başına asılmış gibi yazgısı olur. Sâdık mümin hakkında bu günah Adem'in (a.s.) günahı gibidir. Bu tür günahlar nadirdir, kural dışıdır, bundan dolayı dönülüp bakılmaz ve değer verilmez. Nefiste birbirine zıt olan iki irade vardır. Bunlar Allah'ın dışındaki şeyleri (mâsiva) dilemek ve Allah'ı dilemektir. Kırk yıl tamamlanıncaya kadar bu iki irade bazen uzlaşır, bazen kavga eder. Hz. Muhammed'in *"Her kim kırk yaşına varır da yaptığı iyilikler kötülüklerden çok olmazsa Cehennem için hazırlık yapsın"* buyruğunun anlamı da budur.

Bu hadis, bu ilkeye işaret etmektedir. Ey yolların açıklamasından kaçan! Dış görünüş bir kuştur, bâtını görmek ise sütten kesilme demektir. Allah'ın dışındakileri tanıdığın ve onların da seni tanıdığı sürece sen onların peşinden giden ve bazen onlara boyun eğen, alçalan bir hevessin demektir. Bu yurda ulaşmanın iki yolu vardır. Velinin alameti bütün şeylerde Allah'la yetinip başka kimseye, hiçbir şeye ihtiyaç hissetmemek, herşeyde Allah'la kanaat etmek ve bütün konularda Allah'a başvurmaktır. Nefsin velilik iddiasında diretiyorsa veliliğin sınırlarını bu özellikler çizer. Bu sınırlar içerisine giremiyorsan sen veli değilsin. Bir âlimin, imanını, takvasını, Allah hakkındaki bilgisini, zühdünü, marifetini ve Allah'a yakınlığını sağlamlaştırmadan hükümdarların yanına girip çıkması uygun değildir. Bu özellikleri elde ettikten sonra hükümdarların huzuruna güçlü bir şekilde girip çıkarlar.

Birisiyle arkadaşlık ediyordum. Başıma gelmiş ve gelecek olan herşeyi bana söylüyordu. Beraberinde güzel görünüşlü bir de çocuk yürüyordu ve sultanların yanına gidip geliyordu. Bu hususta içime bir kuşku düştü. Bunun üzerine adam bana "Oğlum! Bu çocuk tekkede kalıyor. Onu yalnız bırakırsam kendisine zarar verirler diye korkuyorum. Sultanların yanına girip çıkmama gelince benim onlara herhangi bir ihtiyacım yok. Ben onların yanına, öğüt vermek ve adalet yollarını açıklamak için gidiyorum. Sizin sultanlarla birlikte olmanızda eksiklik vardır. Biz ise onlarla, edeplice birlikte oluruz" dedi.

(Birisi şöyle sordu: Yiyeceklerde haram ve helâl birbirine karışmış durumda ise namaz ve oruç ibadetlerimiz nasıl geçerli olur?)

Şöyle cevap verdi: Helâller bellidir, haramlar da bellidir. Dinin emirleri de bellidir. Tevakkuf edilecek durumlar da öyle. Kalbin sana "Hayır" diyorsa o şey haram demektir. "Evet" diyorsa helâl demektir. Susuyor, ne "evet", ne de "hayır" diyorsa şüpheli bir konudur. Alıştığın şeyleri terk eder, nefsini tutarsan kanaat budur. Böylece Allah katında hangi namazların, oruçların ve ibadetlerin kabul edilmediğini bilirsin. Allah'ın senden istediği, pisliklerden ve ağyârdan (zâtı dışındaki şeyler) arınmış olan bir kalptir. Zâhid geçinen bir münafığın dışı durudur, içi ise bulanıktır. Yanaklarında sandık, omuzlarında huşû, üzerinde yünden bir elbise vardır, zühdü ellerini alıkoymuştur. Ama içi dilenmekle, nefsi övgü ve yergi ile ilgilenmektedir. Gözü insanların elinde olan nimetler üzerindedir.

Ârif kulun ise dışı kısmetlerden bir kısmına bulanmıştır. Kısmetlerin bir kısmı kendine aittir, bir kısmı ise hükümdarın bilge kişisi olmakla ilgilidir. Sanki evinin üstadı gibidir, sırrının selameti, kalbinin duruluğu yanında ordusunu da yüreklendirmektedir. İlim dalgaları onun için çarpışırlar. Dünyanın denizleri onun kalbini doldurmaz. Yedi kat gök, yerler ve diğer varlıkların tümü onun kalbine göre yok gibidir. Bu, ârifin suretidir. Önceki ise zâhidin görünüşüdür. Senin bu konuda hiçbir bilgin yok. O halde neden insanlar hakkında kötü düşünmekten dilini, zihnini engellemiyorsun? Ey ahiret yoluyla dünyayı sahiplerinin ellerinden alanlar! Ey Hakk'ı bilmeyenler! Sizin tevbe etmeniz şu avamdan daha çok gereklidir. Sizin günahlarınızı itiraf etmeniz daha uygundur. Sizin hiçbir haberiniz yok, rüzgarınız, ruhunuz, kurtuluşunuz, nurunuz ve dininiz yok. Dünya ise size kalmayacak. Doğanız ve hevanıza uyarak alıyorsunuz. Dünyalığı, ahiret için değil, dünya için alıyorsunuz. Ben size konuşuyorum. (Geylanî bu sözüyle kendi döneminde o yörede yaşayan vaizleri kastediyor). Siz ise duymazlıktan geliyorsunuz. Kimse karşılık vermiyor. Sanki ben sizden başkasına konuşuyorum. Bugün ben dilimi ve bedenimi ödünç olarak kullanıyorum. Gurbete ve yakınlığa ısınmak (ünsiyet), Allah'a yakınlaşmanın anahtarıdır.

Ey halvetinde susan! Önemli olan insanlar arasındayken susmaktır. Oğlum! Önce halvet, sonra celvet gelir; önce dilsizlik, sonra konuşma gelir; önce hükümdara, sonra kölelere yönelinir. Sıddıklardan biri "Temiz helâl ruhanilerdedir" demiştir. Sen de ruhanilerden olmak istiyorsun. Ruhanilerden olmak için temiz ile pisi birbirinden ayırd etmen gerekir. Sırrının kandili marifetinin güneşidir, Rabbine yakınlığının ayı da sırdır. Bu akılların ötesinde bir şeydir. Nefis varlığına devam ettikçe haram yersin. Kalbin olduğu sürece şüpheli şeyler yersin. Sırrının temizliği devam ettiği sürece de temiz helâl yersin.

Soruyu soran kimse "Niye" diye sordu. O da şöyle cevap verdi:

"Hiç kuşkusuz nefis kötülüğü emreder". Nereden yediğine hiç aldırış etmez. Kocasına "Çal çırp ama beni doyur" diyen kötü karı gibidir. Haramla helâli birbirinden ayırmaz. Bundan dolayı Hz. Muhammed (s.a.v.) *"Eli toprak olasıca! Sen dindar olanını seç"* buyurmuştur.

Dindar eş, ahiret işlerinde sana yardımcı olur. Nefis işin esasında kişinin eşi gibidir. Helâlle haramı birbirinden ayırmak istiyorsun. Temiz helâli elde ettiğin zaman senin kazancın dahi olsa biraz duraksa. Pişirilmedi ve ekmek yapılmadı diye farzet. Kalbini sırrına ulaşmak için vesile kıl, sırrını da Rabbine ulaşmak için vesile kıl. O zaman Allah kalbine bir melek göndersin ve elde ettiğin mal helâl ise o melek sana *"Size rızık olarak verdiklerimizden yeyiniz"* desin. Melek kalbine bu ayeti okusun. Okuduğu zaman o şeyi yiyebilirsin. Haramsa veya şüpheli ise melek sana *"Üzerine Allah'ın adının anılmadığı şeylerden yemeyin"* ayetini okusun. İşte bu, haramdır. Buna yaklaşma. O zaman Allah sana onun yerine ondan daha iyisini verecektir. Teslim olup Allah'ın kaza ve kaderinin önüne otur ki lütuf eli sana uzansın ve ellerini nasibini almak için uzatasın. Zühd bir anlık bir ameldir, vera' iki anlık bir ibadettir, marifet ise sonsuz bir ameldir. Hallerini öncekilerin halleriyle karşılaştırdığımızda sen yok hükmünde kalırsın. Nefsini doyurup onunla tartıştın. Arzularını ona tastamam verdin o da sana karşı geldi, büyüklük tasladı. Kaynaklarını kessen nefsini kırmakla uğraşmış olurdun, ama sen ona arzularını verdin ve şeytanına bir kapı açtın. Çünkü şeytan nefsine temenni etmeyi telkin eder. Nefsinin dili yoktur ama cinlerden olan şeytanlar nefsinin içine düşürür. Sana ancak insanlardan olan şeytanların gücü yeter. Nefsin boş işleri arzuladığında maddeyi korursan ve nefsini haramdan ve şüpheli şeylerden uzak tutarsan nefsinin ateşi söner. Faydalandığın mübahları azaltırsan uğraştığı bazı boş şeyler erir gider. Arzuları kökünden sökülür. Nefsinde havf ve recâ (korku ve ümit) ağaçları biter. İçinin karanlığı aydınlanır. Nefsin o aydınlığa yönelir ve o zaman nefsine *"Ey huzura kavuşmuş nefis! Sen Rabbinden, Rabbin de senden razı olarak Rabbine dön"* nidası gelir. Avama, öleceği zaman şöyle nida edilir: "Huzurda bu-

lunma hazinesinin ve yakınlık sofrasının neresindesin sen". *"Hiç kuşkusuz onlar bizim katımızda seçilmiş iyilerdendir".*

Kalbin, ashab-ı kehfin, eşik kapısının önünde yatmakta olan köpekleri gibi olmadıkça temizlenmez. Bu, kalbin Allah'a yaklaşması içindir. Nefis imanın zayıfladığı zaman dinin zâhiriyle sana karşı çıkmayı bekler. Kitap ve sünnete uyarak ruhsatı seçersin. Böyle yapa yapa imanın güçlenince azimeti ve daha zor olanı seçmen gerekir. Nefsinin üzerine binersen kaderle beraber ve onunla uyum içinde yürürsün.

Asıldığı zaman Hallac-ı Mansur'a birisi "Bana öğüt ver" dedi. O da *"Sen nefsini meşgul etmez, oyalamazsan nefsin seni oyalar"* dedi.

Bu yola yeni girdiğinde benim yumuşak bir gömleğim vardı. Birkaç kez onu çarşıya götürüp satmak istemiştim. Kimse satın almadı. Ben de gidip onu birine bir dinar karşılığında rehin bırakтım. Derken bayram günleri geldi. Baktım ki o şahıs gömleğimi alıp gelmiş. Dedi ki "Al ve giyin bunu, aldığın bir dinar da sana helâl olsun". Ben almak istemedim. Bunun üzerine "Al bunu, yoksa yakarım" dedi ve beni gömleği giymeye mecbur bıraktı. O zaman anladım ki o gömlek benim kısmetimdir ve ondan kaçmam mümkün değildir.

Abdülkâdir Geylânî'ye âlimlerden birinin "Biz ilmi Allah rızası dışında amaçlarla öğrendik ama ilim Allah rızası için olmakta ısrar etti" sözünün ne demek olduğu soruldu.

Şu cevabı verdi: Allah'ın veli kulları hakkında bu söz kabul edilemez. Çünkü Allah rızası dışında bir amaçla ilim öğrenmek şirktir. Bunu başka bir mânâda anlamak da mümkündür. Buna göre Allah rızası dışındaki amaçtan ahiret kastedilebilir. Ama bu da eksikliktir. Onlar öğrendikleri ilimle amel etmeye devam ettiler ve sonunda Allah'a erdiler ve yaklaştılar. Bâtından zâhiri, kökten dalı aldılar. Önce avamın sofrasına (herkese açık olan sofraya) oturdular sonra Allah'ın lütuf sofrasına özel konuk oldular. Bir halde iken iki tür yemek yediler. Avama verilende onlara ortak oldular. Allah senin bir iş yapmanı dileyince seni o iş için hazırlar. Benim bu yola girdiğim ilk dönemleri bilip benden uzakta oturan kimse gerçek bir günahkârdır.

Abdülkâdir Geylânî'yi tanıyanlar ondan harikulade bir şey görünce ona "bunu gördün, elini ver" derdi ve bunu kimseye anlatmayacağına dair yemin ettirir ve Allah'ı buna şahit tutardı. Ölünceye kadar bu, böyle devam etti.

Zavalla bir adam günlerce Allah için çalışır sonra Allah'tan kendisine geceleyin bir sır gelir de gündüzün hemen onu anlatıverir. Böyle yapması durumunda Allah'a yemin ederim ki o sır ondan alınır. İlim de, keramet de birdir. Kaza ve kader gelip onu

açığa çıkarıncaya kadar sahibine onu saklaması emredilir. İlim sahibi ve keramet sahibi kalbini ve sırrını Allah'la beraber tutmalıdır aynı zamanda. Dünyanın güzelliğine ve süsüne gönlünü kaptırırsan hemen ondan kaçıp uzaklaş. Kaçarsan emin ol ki dünya senin peşinden koşacaktır.

Abdülkâdir Geylânî'ye "Sütten kesilmek (dünyadan uzaklaşmak) çok zor" denildi. O da şöyle cevapladı:

Sana zor. Çünkü sütten kesilmek sadece annesinden başkasını tanımayan çocuğa zor gelir. Aklı erip yemeyi, içmeyi öğrenen kimsenin ise annesini göğsünden çıkan süte ihtiyacı kalmaz.

Allah'a koş ve Onun kapısına varmayı hedefle ki Allah'ın veli ve seçilmiş kullarından olasın ve dünyayı senden uzak tutsun, dünya düşüncesi kalbinden uzaklaşsın ve dünyanın seni elde edememekten doğan özlemi devam etsin ve hükümdarı sevmen dünyayı sevmenin yerini alsın. Kalbin, Rabbinin sevgisiyle ve sıcaklığı ile dolup aletler iş yapmaz olunca üzerinde bir zırh ve çevrende korumaların olduğu halde dünya sana, zehirleri sökülmüş olarak getirilir ve uşak edilir. Seven bir kimse diliyle gelir ve "Kısmetin falanca ve falanca yerde. Falancanın kızı senin kısmetindir" der.

Ey Iraklılar! Ey dünya halkı, hükümdarları ve valileri! Her an bir artış içindedir. Benim bir evde asılı giysilerim var. Hangisini dilersem giyerim. Benim hakkımda suçlayıcı düşünmeyin aksi halde üzerinize baş edemeyeceğiniz bir ordu ile gelirim.

Terk etmek zühddür, almak ise marifettir. Geçmişlerin söylediklerini bırak. Herkes zamanının mürşididir. Zâhid kimse ise âriflerin oğulları yerindedir. Dünyadan ve içindekilerden bir tür olduğuna ve ahiret de doğa ve hevânın kalıntılarından bir tür olduğuna göre sende bu terk var mı? Kalbi onun aldığını alıp kalbinden herşey gidince ve kökünden sökülünce zühd sona erer. Ardından marifet ve gönül safâsı gelir, bulanıklık gider, yakınlık gelir, Hak gelir, sebepleri Yaratan gelir, sebepler kesilip sona erer. O zaman kalbe sebat döner ve evinin kapısına oturur. İnsanlara emreder ve yasaklar koyar.

Günahların sana yapışır. Düşmanlarının gönülleri şifa bulur. Düşmanlarının burnunu yerde sürümek istersen hemen şimdi tevbe et ve ahiretinle meşgul ol. Allah senin üzerinde şahittir. Her nereye yönelirsen O seninle beraberdir.

İbn Ata *"Allahım! Dünya hayatımdaki gurbetime acı"* demiştir. Ölüm iki türlüdür. Avamın ölümü bilinen ölümdür. Havasın ölümü ise hevanın, nefsin, doğanın ve alışkanlıkların ölümüdür. Bu ölümden sonra kalp dirilir. Kalp hayat bulunca da Allah'a yakınlık gelir. Yakınlık gelince de daimi hayat gelir. O zaman ölümü hatırlamaz olur. İçinde sadece ona ait duygular vardır. Dışıyla ise insanlara ölümü hatırlatır ve o da on-

larla birlikte zâhir hükmünde ölümü hatırlar. Dışınızın Allah'ın birliğine şahitlik ettiğini, içinizin ise bunun tersine davrandığını görüyorum. Yüzlerinizin Kâbe'ye, kalplerinizin ise paraya dönük olduğunu görüyorum. Korkan kimse yoluna hiç duraklamadan devam eder. Sizde korku nerede! Allahım! Bize kurtuluş ver.

Yeryüzünde insanları saptırmaya çalışan şeytan boyun eğerek ve elleri bağlı bir şekilde gelir. Sen Allah'ı zikredersen Allah'ı seviyorsun demektir, Allah'ın seni zikrettiğini duyarsan o zaman Allah seni seviyor demektir. Allah'ı dilinle zikredersen tevbekârsın demektir, kalbinle zikredersen sâliksin, demektir. Sırrınla zikredersen ârifsin demektir. Kötü huylarını düzeltmeden sâlihlerle beraber olman, onlara arkadaşlık etmen uygun olmaz. Küçücük bir yiyecek ve giyecekten dolayı değişmeye devam edeceksen sâlihlerle beraber olma. Çünkü onlarla birlikte olduğun zamanlarda kötü yönlerin iyi yönlerine ağır basar. Nefsine uymayı bırak artık. Allah'tan başkasını sevme, Ondan başkasıyla beraber olma. Başkasıyla aynı safta durma.

A ahmak! A pis herif! Bir Yahudi veya bir Hıristiyanı benden daha çok seviyorsun. Horasan'dan gelip dışını temizleyen ve fıkıh öğrenen bir deccali benden çok seviyorsun.

Ey Allah'ın kulları! Devam edecek olan bir hayata gelin, suyu hiç kesilmeyecek olan bir kaynağa gelin, hiç kapanmayacak olan bir kapıya gelin, hiç gitmeyen bir gölgenin altına gelin, hiç eksilmeyen bir meyveye gelin. *"Onun yorumunu sadece Allah bilir".*

Ey şehvetlerin ve lezzetlerin terbiyesi! Ey hevesin terbiyesi! İyilik, senden ötedeki şeydedir. Doğruluk ateşiyle yan. Bizim irademiz perdeleri ve kapıları delip geçer de seninle bizim aramızda perde kalmaz. Bizi gördüğün gibi Onu da görürsün. Kısmetlere bürünmek de o zamandır. Ey velayet iddiasında olan! İddia etmeyi bırak. Çünkü bu, bir ilimdir ki senin başın üzerinde açılıverir, birisi seni çağırıverir. Velilik sözle olmaz, icraatle olur. O, iç dünyanın binasıdır. Onun imareti (iman) kalbin irtibatını sürdürmesidir. Anahtarları imandır. Onun hakikatinin ne olduğu hakkında senin hiçbir bilgin yok. Kendini Allah'a adamış olanlardan birinin, Allah'ın kullarından nefisleri huzura kavuşmuş olanlardan birinin eteğine yapış ve onlardan bir lokma bile isteme ki sana kendi giysilerini giydirebilsinler ve huzurlarında durdursunlar. Bu hal üzere devam ettiğinde seni kendine yaklaştırabilir, bazı eski kelimelerini sana giydirebilir ve bazı özel hallerinden seni haberdar edip nefsini sabit kılabilir ve makamını hoş edebilir. Sonunda sen Allah'ın, kalbine vârid olduğu yerleri görünce gözlerini kapat ve mütevazı ol. Onun sırrını başkasına ifşa etme. Onların farklı hal ve makamlarına göre Allah'ın ilhamı kalplerine gelir. İçleri değiştiği için dışları da değişir. Onların sırlarından haberdar olan mürid kör, sağır ve sarhoş olma gereği duyar. Bu sürecin sonunda mürşit müridinin temizliğini ve sırrını saklamaktaki saygısını, titizliğini anlayınca kendi giysilerinden bir kısmını müridinin kalbine giydirebilir. Bundan sonra mürid

Allah'a zâhiriyle dua eder. Kalbi, Hz. Musa'nın beraberinde olan Yuşa b. Nûn gibidir.

Oğlum! Mülkünde olmayan ve dolayısıyla memleket sınırlarının dışında olan şey ya sana ya başkasına aittir. Yani o şey, ya senin kısmetindir ya da başkasının. Sana aitse sen uyurken de olsa sana gelecektir. Bu durumda seni dinî yönden eksilten bu çaba ve yorgunluk neden? İlim dinlemeye, dindar ve marifet ehli kimselerin sohbetinde bulunmaya ve gelecek konusunda düşünmeye devam etsen sebepleri ve sahte rableri terk etmen daha kolay olur. İhlaslı iken, bir ameli insanlar için terk etmek gösteriştir. Ama bir kimse ihlas elde etmek için insanları görmeyi terk ederse onun için ümit edilir. Mürid olduğun sürece bu hükümden ayrılmaman gerekir. Olur ki amelin seni ilme ulaştırır da o ilim, kalbini, organlarını ve sırrını çalıştırır. İlim sana emirler ve yasaklar koyar.

Allahım! Bizim içimizde seni dilemeyen, sana ermek istemeyen yoktur ama bazı afet ve sıkıntılar bizi senden alıkoyuyor.

Allah'ın emirleri senin üzerinde bir borçtur. Kudretinle birlikte seçersen zulmetmiş olursun, terk edersen nankörlük edersin. Dünyadan ihtiyaç duyduğun kadarını al. Eğlenmek ve mal biriktirmek için uğraşma. Teslim olarak Müslümanlığın gerçek olunca nefsini Onun kader eline teslim edersin. Önce kalbini giydirir, sonra dışını, sonra içini giydirir. Günü geldiği zaman ölürsün. Sonra seni yeniden diriltir sonra içinden pislikleri ve bulanıklıkları çıkartır. Artık o kimse insanları her gördüğünde ölür, Hakk'ı her gördüğünde yeniden hayata döner. İnsanları gördüğünde insanlardan, nefsinden ve varlığından geçer ve Hak ile hayat bulur, insanlardan tamamen uzaklaşır. Sadık müridlerin kitabı, kendilerine her mürid gelişinde onlara silmeyi, insanları ve nefsi silmeyi, sonra dünyayı ve ahireti silmeyi emreder. Bu süreç tamamlanınca artık onu evirip çeviren Allah'tır. Onu istediği gibi evirir çevirir. Sen de bu makama yükselmek istiyorsan haramları ve şüpheli şeyleri terk etmelisin. Bunları terk ettikten sonra insanlar arasında ortak olan helâlleri terk etmelisin. Sonra da mübahları terk etmelisin. Sonra da helâl namına ne varsa hepsini terk etmelisin. Bu sonuncusu ilmin ve hükmün icmaıdır, için ve dışın icmaıdır. Çöllerde, ıssız yerlerde ve sahillerdeki şeyler gibi hükümdarların eli altına girmeyen şeylerdir. Sen onu beklemezken, aklından bile geçirmezken sana geliverir. Gelir ve sen uyurken seni yedirir. Kalp gözlerini açar da etrafında melekleri, peygamberlerin ruhlarını görürsün. İlim onu almana izin verir, yakınlığın selameti için sana kefil olur. İnsanlardan boşalarak kalk. Onlardan hiçbir şey bekleme, övmelerini, yermelerini, suret ve mânâlarını bir yana bırak. Allah'ın minneti gelip seni diriltecektir, sonra sana yakınlık, zenginlik ve daimi birliktelik, insanlardan uzaklık ve varlıktan geçiş (fena) hali gelecektir.

İsbattan sonra silinmeyi, varlıktan sonar yokluğu, uzaklıktan sonra yakınlığı, bulanıklıktan sonra duruluğu, ayrılıktan sonra sılayı, yitirdikten sonra buluşup karşılaşmayı iste-

yin. Kalbin sıhhati dilsizlikle, sırrın sıhhati kalpsizlikle ve sırrın sıhhati varlığını terk etmekle olur. *"O zaman yetki tamamen Allah'a aittir" "O dilediği zaman onu yeniden diriltecek"* ve insanların içine gönderecektir ve onunla kullarını düzeltecek ve kendine yaklaştıracaktır.

Ey batıl! Ey heves! Sebepleri kes at, sahte rableri üzerinden çıkart. O zaman terk ettiğin şeye kavuşacaksın. O zaman her yiyecek, seni tabaklar içinde karşılayacak. Doktor sevgilinin evinde, yakınlık evinde.

Cemaatten birisi soru sormak için ayağa kalktı. Abdülkâdir Geylânî ona "Sus sorma, öyle sanıyorum ki sen doğandan ve nefsinden çıkan bir soru soracaksın. Benimle kavgaya tutuşma. Ben kılıç ustasıyım, ben katilim" dedi.

"Allah sizi kendinden sakındırıyor".

Seni ey avam! Allah, azabından sakındırıyor. Ve ey havâs! Seni de kendinden sakındırıyor. Ve ey havassu'l-havas! Seni ise kendi zatından, evirip çevirmesinden sakındırıyor.

Ey avam! Allah seni kulağını, gözünü, gücünü, malını ve aileni almakla, sonra seni ahirete nakledip orada sorguya çekmekle uyarıyor. Ve ey havassu'l-havas! Allah seni kendinden sakındırıyor. Dolayısıyla sen de uyanık ol ki gaflete düşmeyesin. Allah senin sırrına fısıldar ve *"Ben Allahım. Benden korkma ve sakınma"* der. Bu süreci tamamlayınca korkuya doğru ilerledikçe Allah seni engeller. Güven duygun korku ile bulandıkça Allah onu durultur. Kalbin sıhhati tamamlanınca artık göklerin ve yerin mülküne sahip olsa kişiye zarar vermez. Bu, süslenmekle, temenni etmekle ve zoraki davranışlar sergilemekle olacak iş değildir. Bu, gökyüzünden gelen bir yetki ile olur. Kalbinde zühd olduğu halde davranışların seni yukarılara çıkartır. Üzerine ve senin bulunduğun meclistekilerin üzerine rahmet iner. Allah seninle övünür.

Birisi bir hakîmin yanına gelip oturdu ve "Ben Cennetten küçük bir toprak parçası istiyorum. Başka da bir şey istemiyorum" dedi. Hakîm de ona cevab olarak "Keşke ahiretteki kanaatin (tok gönüllülük) gibi, dünyada da kanaat sahibi olsan" dedi. Ölüm hak ise mutlaka gerçekleşecektir. O zaman şimdi ölüver. Ölü başkalarının içine karışamaz, onlara bir şey veremez, hiçbir şeyi engelleyemez, insanlardan beklenti içinde olmaz. Düşmanlığı ve dostluğu da olmaz. Onun için devamlı durmak ve susmaktır. O zaman faydalı olanı elde etmek ve zararlı olanı engellemek konusunda ölü gibi ol. Ölü konuşmaz. Sonra sen ölü iken Allah dilediği zaman seni konuşturur. İnsanlardan ve kendi varlığından geçip ölü gibi olursan doğru konuşursun. Çünkü ölü, ancak doğruları haber verebilir.

Abdülkâdir Geylânî'ye bir sûfînin sorusunun yazılı olduğu bir kağıt parçası iletildi. O da şöyle cevap verdi:

Bu batıldır. Sûfî insanlardan temizlenir, onları görmez. Sûfî aranır, aramaz.

Birisi şöyle dedi: Yırtık yamayı geçince ne yapmalı?
Şöyle cevap verdi:

Sakince, kadere rıza göstererek otursun. Zamanı gelince kader, eline, yetecek kadar bir yama verecek ya da o elbisenin yerine başka bir elbise gönderecektir. Anahtarı kaybettiysen kapıda, eşikte uyu. Sen insanların kölesisin. Onlar sana yönelip teveccüh gösterdiklerinde semizliyorsun, senden yüz çevirdikleri zaman ise zayıf düşüyorsun. Sen bu gidişle helak olacaksın, sen müşriksin. Kalbinde zerre kadar tevhid yok. Sen insanların kölesisin. Kalbinde iyilik namına bir şey taşımıyorsun. Sen sayılacaklar arasında değilsin. Ne âlimlerle, ne müridlerle, ne muradlarla, ne sâlihlerle sayılıyorsun. O'ndan utanmasam her birinizin kapısına gelir misafir olmak isterdim, kulağınızı deler, sizi düzene sokar ve tek tek terbiye ederdim.

Yazık sana! Benden dünyayı istiyorsun. Halbuki dünya doğuda, bense batıdayım. Dünyadaki kısmetlerimi tevhid yardımıyla alırım. Benden ahireti, Hakk'a yakın olmayı iste. Hz. Muhammed'in dininin duvarları yıkılmaya yüz tutmuş, temeli sarsılıyor.

Gelin ey yeryüzü halkı! Yıkılan bu duvarı onaralım, düşeni doğrultalım. Bu tamamlanabilecek bir şeydir. Ey güneş, ey ay, ey gündüz! Onlar "evet" dediler. Bazı helâller vardır ki saklanması gerekir. Kaderin sana gelirken Allah'ın adını anarak uyuyor gibi yap.

Abdülkâdir Geylânî sonra kürsüye yaslandı, elini başını altına koydu, gözlerini kapadı ve o halde bir süre bekledi. Sonra doğrulup şöyle dedi:

Sizi ahmak ve delisiniz. Benim sohbetimden geri durmanız sebepsiz yere sermayeyi tüketmeniz demektir. Heves etme, şımarıklık kıvılcımı sana baskın gelmesin. Çünkü sen pek yakında öleceksin.

(Hz. Geylanî'nin sohbetine, İmam'ın ülkesinin üstadı olan İzzeddin İbn Reisü'rrüesa, hizmetçi ve köleleriyle birlikte geldi. Daha önce sohbetinde hiç bulunmamıştı ve Geylanî ile hiç bir araya gelmemişti. İçeriye girince Abdülkâdir Geylânî Hazretleri şöyle dedi:)

Hepiniz birbirinize hizmet ediyorsunuz. Peki Allah'a kim hizmet edecek? Hepiniz onun yarattığı kimselersiniz. Ey ölü, ey toprak! Pek yakında toprak olacaksın. Sonra kabrin çiğnenecek. Topraktan yine toprağa gideceksin, beşikten mezara girecek-sin. Sen sebebin durumu hakkında hiçbir şey bilmiyorsun. Sen sağırsın, delisin, akıl-

sızın birisin. Ölüm seni uyandırmadan önce sen kendin uyan. Öz benliğine öğüt ver ve onu yerleştir. Malını dağıt. Sen *"Onların vadesi geldiğinde ne bir an önceye alınırlar, ne de sonraya bırakılırlar"* fermanına göre bir yolcusun. Sahip olduğun herşey senin zararınadır. Seni yücelten herkes de senin zararınadır. Dostun seni uyaran, düşmanın ise kışkırtan, azdıran kimsedir.

Allahım! Bizi gafiller uykusundan uyandır, bizi birbirimize yardımcı kıl. Bizi kendimizle ve Seninle oyala ki nefislerimiz düzelsin, nefislerimizi senin yoluna adayalım da kalan ömrümüzde senin için çalışsın.

Başkasına öğüt vermek için öncelikle gerçek iman sahibi olman gerekir. Bir kulun, kendisi Allah'a ermeden önce diğer insanları Hakk'a çağırması yakışık almaz. Başkalarını taklid etmeye kalkışma. O haine yazıklar olsun ki nefsine, Rabbine ve Peygamberine hıyanet etmiştir. Emreder ama emrettiği şeyi kendi yapmaz. Yasaklar ama yasağını ilk önce kendisi çiğner, söyler ama söylediğini uygulamaz. Omuzlarını toplamanın ve yüzünün sararmasının bir değeri yoktur. İman işte buradadır.

(Bu sözü söylerken sohbetteki üstadı çepeçevre kuşatmış olan topluluğa işaret ediyordu)

Onların nitelikleri budur. Onlardan her biri Allah adamıdır. Kalplerinde bir bekçi vardır, nefisleriyle, doğalarıyla, hevalarıyla ve Allah'ın yolunu kesenlerle mücadele ederler. Peygamberimiz (s.a.v.) *"Yüzleri makaslarla dilik dilik edilen kimseler gördüm. Bunlar kimlerdir, diye sordum da 'Bunlar ümmetinin âlimleridir' dendi"* buyurmuştur.

Allahım! Herkesi ıslah et. Allahım! Bizleri sâlih kullarından eyle. Bize düzen ver. İhtiyaçlarımızı yalnız Senden istet ve bizi Sana yönelt.

Kalk ve elini elimin üzerine koy (burada memleketin üstadına işaret ediyordu) da bu harap olmuş dünya yurdundan kaçıp Allah'a koşalım. Oğlundan sana ne! Yaptığın işleri de Allah için yap. Pek yakında Allah'a döndürüleceksin ve sana yaptığın işleri soracak. Allah seni, Zâtını tevhid etmen için yarattı. Seni ne dünya, ne de ahiret için yarattı. Dünya seni ne doyurur, ne de suya kandırır. Dünya aldatıcıdır, hilecidir. Senin musibetin nefsin için bir varlık görmendir. Dünyanın yüzüne bakman nefsin için düşünmen ve dünyayı nefsine vezir yapman demektir. Mümin, arkasını dönüp kaçan değil, sonunun ne olacağını düşünen kimsedir.

Nefsinden uzaklaştığın zaman seninle kalbin konuşur, sonra kalbine sırrın da katılır. Sonra Hak (c.c.) senin işlerini üzerine alıp kendi yürütür. Bundan sonra kulların ve beldelerin koruyucusu olursun.

Şu nefis var ya onu al görevinden. Peki nasıl görevden alacaksın? Bir yaşlı gördüğün zaman "Bu Allah'a benden önce kul olmuştur, Allah'ın sâlih bir kuludur. Ben

ise günahkârın biriyim, gencim ve küçüğüm" dersin. Nefis işte böyle görevden alınır ve dünya, kalbinden çıkıp uzaklaşır. Kalp gözünü ahiret alır ve seni Yakınlığının kapısına, hükümdarlığının kapısına ve kibriyâ ve celalinin kapısına atar. Kalp gözünde ahireti de küçültür. Allah'a özlem duyar ve Onunla buluşmayı arzularsın. Dünyaya bakınca Allah'ın yarattığı varlıkların en yabanisi olarak görürsün. Böylece dünya kalbinden çıkıp gider ve kusurları ortaya çıktıktan sonra boşanan bir kadın gibi olur. Nefis dünyadan uzaklaşır, sonra zinetini kuşanarak ahiret gelir ve yazgı, nefsin gözlerine görünür, ahiretin de yaratılmış ve sonradan olma olduğunu fark eder. Bu hususta Hıristiyanlar ve Yahudiler de senin gibidirler. Peşin ve tertemiz Cennet'i elde etmek için selem akdi[129] yaptıkları zaman Hak (c.c.) yaklaştı. Allah'la yakınlık kurmaya ve O'na ermeye çalış. Hevesinin peşinde koşanlarla uğraşma. Bunlar dünyayı tanıyamadıkları için onu elde etmek istemişlerdir. Ahireti tanıyamadıkları için onu elde etmek istemişlerdir. İnsanların tanıyamadıkları için kendilerini onların yanında huzurlu hissetmişlerdir. Ey cemaat! Sakının, uzak durun.

Allah peygamberlerinden birine *"Dikkatli olun ki sizi ansızın yakalamayayım"* diye vahyetmiştir. Yakup (a.s.) önce Yusuf için ağlıyordu, sonra kendisi için ağlamaya başladı. Çünkü peygamber olduğunu hatırladı ve sahip olduğu güzellikten dolayı peygamberlik ismetini (günahsızlık) kaybetmekten korktu.

"Onlar sağır, dilsiz ve kördürler". Sizin başınızda kulağınız var ama kalp kulaklarınızı kaybetmişsiniz. Ey cehennem odunları! Ey avam! Siz heves peşindesiniz, boş davadasınız. *"Dikkat edin! Bütün işler (döner dolaşır) Allah'a varır".*

İyi bilin ki ben sizin çobanınızım, bacağınızım, bağ bekçinizim. Ben bu dereceye, yarar ve zarar vermekte sizin varlığınızı görerek yükselmedim. Bütün herşeyi tevhid kılıcı ile kestikten sonra bu makama oturtuldum. Sizin övgünüz, yerginiz, teveccühünüz, arka dönmeniz bence birdir. Niceleri vardır ki önceleri beni yerden yere vururken yergisi övgüye dönmüştür. Onların övgüleri de, yergileri de aslında onlardan değil, Allah'tandır. Benim size yönelişim Allah içindir, Sizden birşey alıyorsam bu, Allah içindir. İmkanım olsa her birinizle kabre girer ve sizin adınıza Münker ve Nekir'e (sorgu meleklerine) cevap verirdim, size acıdığım, şefkat ettiğim için. Allah kullarından birini sevince onun kalbine bir vecd ve Allah özlemi yerleştirir.

Bayezid-i Bistamî, Allah kendisinde güzel sözler duyduğu için yedi defa terakki etti. Allah onlara yakınlık kapılarını açar. Beş vakit namaz dışında onları insanlarla bir araya getirmez. İnsanoğlunun lakabı "beşer" olmaktır, suretleri insan suretidir. Onların kalpleri kaderle, sırları ise hükümdarla birliktedir. Senin tâatlerin yüzünde, giysilerinde ve dışındadır. Zındıklığın yalnız olduğun zamanda; küfrün ise içindedir. Kalbin münafıklıkla, kendini beğenmişlikle ve insanlar hakkında su-i zanla doludur. Tevbe

129. Selem akdi, paranın peşin, malın veresiye olduğu bir akid türüdür.

etmemen durumunda seni ancak kılıç paklar. Din bize susmayı, gizlemeyi, sır olarak saklamayı emretti. Yoksa senin yakalanman için bir işaret verir, sonra kolundan tuttuğum gibi dışarıya atardım. Sözlerimiz sizin dışınıza, kalplerimiz ise içinize tesir eder. Kim beni itham eder ve yalancılıkla suçlarsa Allah onu yalanlar. Allah onu ailesinden, malından, beldesinden ayırır ama tevbe etmesi hariçtir. Hiçbir namaz vakti gelmiyor ki insanlara namaz kıldırması için birini görevlendireyim de namaz vakti girince herkesi namaza götüreyim, diye düşünmeyeyim. Bu her sohbette oluyor.

Allahım! Bize gücümüzün yetmeyeceği yükü yükleme.

Sevinenle birlikte sevinme ama üzülenle birlikte üzül. Gülenle birlikte gülme ama ağlayanla birlikte ağla. Yola yüksek gayelerle girin. Kısmetlerinizi Allah'ın kapısında, yakınlık eşiğinde yeyin. Senin hiç aklın yok. Elde ettiğin şeylerde dünyadan yüz çevir. Sana bakman gereken birileri verilirse dünyadan kendin için değil, onlar için al.

Hz. Muhammed (s.a.v.) sadakaları alır, fakirlere, miskinlere ve cihad edenlere dağıtırdı. Sonra da eşlerinin evine gelir ve "Bir şey var mı? Bize bir şey geldi mi?" derdi. "Hayır" denildiği zaman *"O zaman ben oruçluyum"* derdi. Yemeğin olmamasından Allah'ın, kendisinden oruç tutmasını istediğini anlıyordu. İşte Allah'ın veli kulları böyledir. Aşırı sıcaktan dolayı uyumak için evinin damına çıkar, orada bir kapı görür ve kendisinden evinde uyumasının istendiğini bilir. Evinin kapısını açık görür ve bundan kıra ve çöle çıkması gerektiğini anlar ve çıkar. Nebîliğin bu türünün izleri insanlar içinde halen devam etmektedir, faydası mânâsıdır, veli kulların kalplerine taksim edilmiştir. Nebîlik yiyecek ve içecekti, Allah dostlarına artığı kaldı.

Ey haram ve faiz yiyiciler! Çıkın yanımdan. Ben hakim değilim. Ben tevhid ve ihlası bulmuşum. Sizin çokluğunuzu ne yapayım! Sizde benim bir yararım yok. Hayır veya şer bütün amelleriniz yüzünüzde bas bas bağırıyor. Sessiz kalmak beklenecek en iyi şey. Belki sessiz kalırsan yüzündeki iz silinir. Ola ki halvetin değişir de yüzündeki karalık silinir.

Yöre halkından biri hacdan döndü ve yanıma geldi. Ona "Allah'a tevbe et" dedim. "Hacdaydım" dedi. "Biliyorum" dedim. Fakat sonra zina etti, birtakım günahlar işledi ama tevbe etmedi. Öldüğü zaman cenaze namazını kılarken tabuttan çıkıp eteğime sarıldığını gördüm. Ona "İşte seni bundan sakındırmıştım" dedim.

Abdülkâdir Geylânî'nin sohbetinde bulunanlardan biri "Allah" diye bir çığlık attı. Geylanî Hazretleri "Bu yaptığın sana sorulacak ve bundan hesaba çekileceksin. Niye böyle yaptın, gösterişten mi, münafıklığından mı, ihlasından mı, yoksa müşrikliğinden dolayı mı? Bugün artık yangın ortalığı sardı. Dileyen çıksın, dileyen burada kalsın" dedi. Sonra bir çığlık attı. Bunun üzerine birçok kimse ağlayarak ve çığlıklar atarak ayağa kalkıp ona doğru yürüdüler. Bu sırada bir kuş gelip başına kondu. Başı-

nı kuş için eğip kuş başında iken bir süre bekledi. İnsanlar da kürsünün merdivenindeydi. Etrafında çığlıklar atılıyor, o ise öylece duruyordu. Sonra sohbettekilerden biri elini ona doğru uzattı ve kuş uçtu. Sonra Abdülkâdir Geylânî (r.a.) dua etti. İnsanların sesleri dua, ağıt ve tevbe ile yükseldi. Geylanî (r.a.) kürsüden inip aynı halde Rasâfe Mescidine gitti. Büyük bir kalabalık da ağlayarak, çığlıklar atarak, elbiselerini soyarak vecd halinde onun ardından gittiler. Sonra Abdülkâdir Geylânî (r.a.) "Şimdi âhir zamandır" dedi. Allahım, oburluktan sona sığınırız. Bir şey görünüyor. Ben ondan kaçmak istiyorum.

Kaza ve kadere rıza göster. Dünya dinini alıp götürmesin. Yüz suyunu koru. Gayeni bir noktaya yönlendirmek için çalış. Bu, Allah'tan alma kapısıdır. İnsanlara muhtaç olma, ihtiyacını Allah'tan iste. Sebep, zâhir ve bâtın olan müsebbibe seslenir. Yorulacak iş kalmamıştır, ya da yeni başlanacak olan bir işe saklanmalıdır. Ona denir ki "Kalk da müsebbibe gidelim, Yardım ediciye, Asla gidelim. Kaza ve kader kapısının tokmağını vuralım. İlim kapısında, lütuf vadisinin başında durup akan nehirden geçelim. Nehrin kaynağına varalım" denir. Vardıklarında suyun lütuf dağının dibinden çıktığını görürler ve orada oturup çadır kurarlar. Orada kifayet ve inayet gelir, hidayet gelir, marifet gelir, ilimler gelir. Bizim Allah'ın huzuruna girdiğimiz birçok kapılar vardır. Sen edepli davran.

İbrahim el-Havas şöyle dedi: "Günlerce bir çölde kaldım da orada kimseyi görmedim. Yol beni bir yere götürdü ki orada beni bir vahşet ve yalnızlık aldı. Bir de baktım ki orada ayakta duran bir genç var. Onu görünce şaşırdım ve "Nereden geldin sen" dedim. O da "Hû" dedi. "Peki nereye gidiyorsun" dedim. "Hû" dedi. Gerçekten doğru söylüyorsan kendini benim için Ona feda et" dedim. Bunun üzerine bir çığlık atıp yere düşüverdi. Yanına varıp baktım, ölmüştü. Onun üzerine örtmek için çakıl taşları toplamaya gittim. Geldiğimde onu bulamadım. Bu sırada hâtiften (gaybtan) bir ses duydum. *"Ey İbrahim! Bu kimseyi Cebrail aradı, bulamadı; Cennet aradı bulamadı; Cehennem aradı, o da bulamadı"* diyordu. "O nerededir" diye sordum. Hâtiften gelen ses, *"Bahçeler ve ırmaklar içindedir, kudret sahibi bir hükümdarın yanında doğruluk tahtındadır"* dedi.

Ey heves! Gafil olma. Evlere kapılarından, mürşitlerin kapılarından girin. Onlar ki Allah'a boyun eğmekte fani oldular. Mânâya dönüştüler, yakınlık evinin sakinleri oldular, Hükümdarın misafirleri oldular. Sabahleyin onlara bir tabak gelir, akşam başka bir tabak. Çeşit çeşit hil'atlar (saltanat kıyafetleri) kuşanırlar. Hükümdar onlara memleketini, göklerini, yerlerini, sırlarını ve marifetini gezdirir. Sen genişliği bir fersah olan bir duvarın ardındasın ve elinde sadece bir iğne var. Onlar o duvarı aşıp öte tarafa ulaşınca senin duvarı iğneyle oyarak onlara yetişmen nasıl mümkün olabilir. Onlara binlerce kapı açılmıştır ve her kapıdan içeriye girmek için davet edilirler. Nimeti al ve Mün'ime

(nimet veren) doğru kaç. Nimet seni bağlamasın. Nimeti, bağlılarının yanında bırak. Sana gelen nimet üzerinde bir düşün: Nimet midir, ceza mı, yoksa rahmet mi? Nimetin dış görünüşü seni aldatmasın. Nimete takılıp o nimeti sana vereni unutma. Sağa, sola bakma. Gözlerini nimeti Veren'den çevirme. Dünyanın elinden bir şey yeme ola ki zehirlidir. Dünya sana bir yiyecek getirdiği zaman vezirine yani Kitab'a ve Sünnet'e bak. Onlara danış. Sana yemen için fetva verirlerse bir süre durakla, acele ve oburluk etme. Müftüler sana fetva verse bile sen nefsine danış. Sen nefsinle mücadele eder, istekleri doğrultusunda hareket etmezsen kalple bir kalıba dökülür ve onunla yekvücut olur. İşte o zaman *"Ey mutmain nefis!"* nidasına mazhar olur. Nefsin kalpten, kalbin sırdan, sırrın da Hak'tan haberi olur. Haramlardan ve şüpheli şeylerden olabildiğince sakın. Sonra hiç korkmadan ye. Takvayı elden bırakma sonra da hiç çekinmeden ye.

Abdülkâdir Geylânî (r.a.) şöyle dedi:

Allahım! Biz senin ziyaretçileriniz, sana yönelenleriz, seni isteyenleriz, seni sevenleriz. Çocuklarımız, eşlerimiz, içinde yaşadığımız topraklar bizden uzak düştü. Yardımını bizden esirgeme.

Allah'tan başkasıyla meşgul olmak yorgunluktur, nefisle meşgul olmak masiyettir, insanlarla uğraşmak ise Hakk'ın kapısından ayrılmaktır. Allah'ın öyle seçkin kulları vardır ki melekler ellerini arkalarına bağlayıp onlara secde ederler. Allah'ın seçkin kullarından çok azı melekleri görür. Sâlih bir kimse aç iken Şam Camiinde oturmuş ve içinden "Keşke Allah'ın ism-i a'zamını (en büyük ismini) bileydim" demiş. Tam o sırada iki kişi peyda olup onun yanına oturmuşlar. Biri diğerine "Allah'ın ism-i a'zamını bilmek istiyor musun?" diye sormuş. O da "evet" demiş. O zaman "Allah, de" demiş. O zaman sâlih kimse içinden "Ben de öyle söylüyorum" demiş. Bunun üzerine iki kişiden biri "Öyle değil. Kalbinde hiçbir şey olmadan "Allah" demeni istiyoruz" demiş. Sonra da onun gözü önünde gökyüzüne doğru yükselip gitmişler.

Dışını insanlara, kalbini ahirete ayır. Sırrını da dünya ve ahiretten çıkartarak Allah'la beraber tut. Aksi halde selamete eremezsin. Çöllere ve kırlara kaç. İmanı çöllerde, kırlarda, tenha yerlerde arayıp kazan. Sonra insanların içine gir. İnsanlara doğru yola çıkmadan önce halvetinde arkadaşlık edeceğin birini bul.

(Bir süre konuştuktan sonra şöyle devam etti)

Onlar başkalarından alırlar, dağıtırlar, taksim ederler. Onlar mânâ ile birlikte dururlar. Senden alarak sana sadaka vermiş olurlar. Mürid, Allah'tan alır, ârif ise insanlardan alır. Arif insanlardan alır. Çünkü Allah'ın sözcüsü, işçisidir. İnsanlardan kendi için değil, başkaları için alır. Kendi tabağı ise Hükümdarla birlikte önündedir, kapı-

lar ve perdeler ardındadır. Arzuları ayakları altındadır. İnsanlar da ayakları altındadır. Musa'nın asası diğer bütün yılanları yutar da hiç değişmez, büyümez. Benim elimde felah bulup kurtulmazsan daha felah bulamazsın. Sana tabağını göstermem, değneği üzerinden eksik etmem. Çünkü senin zorbalık etmenden, güç kullanmandan korkarım. Seni benim sohbetimden alıkoyan her türlü iş senin için uğursuzluktur. Ailene de pek yakında senin uğursuzluğun yansıyacak ve dilenmeye başlayacaklar. Sâlih kul, ailesini Allah'a emanet ve teslim eder. Günahkâr olan münafık ise ailesini kendi parasına, puluna muhtaç eder, gayri menkulünden ve işinden kalacak olan mirasa muhtaç eder. Hiç kuşkusuz onların varacağı nokta da fakirliktir. Sen câhilsin, buğzedilmişsin, uzaklaştırılmışsın, melunsun. Kalbine dünya buzağısının sevgisi yerleştirilmiş.

Allahım! Dünyayı dinine yardım etmek için istemeyenlere, ahireti senin rızan için isteyenlere bol rızık ver. Ahireti gösteriş için isteyenlere rızık verme. Dünyayı dünyalık için isteyenlere de rızık verme. Çünkü dünya ve ahiret Senden alıkoyan birer perdedir.

Keşke onlardan biri felah bulacak olsa biz de onun eteğine yapışırdık. Yarın bana sâlih bir kimse gelince ona derim ki "Yarın senin bir şeyin olursa biz de seninle birlikte oluruz ve senin davetine uyarız. Bizim bir şeyimiz olursa ondan sana da bir pay veririz". Sözümü her hangi bir amaç için değil, içtenlikle kabul edin. Böyle yaparsanız kurtulursunuz. Benim dediğim doğruysa ben de, siz de kurtuluruz. Hakikat, benim söylediğimin tersine ise o zaman siz kurtulursunuz, ben kaybederim.

Halk üç türlüdür: İnsanlar, Şeytan ve Melekler. Melekler bütünüyle iyilik sahibidir. Şeytan bütünüyle kötülük sahibidir. İnsan ise iyilik ve kötülüğün karışımıdır. İyilik baskın ise Hükümdar'a ulaşır, kötülük baskın ise şeytanlara ulaşır.

Ey cemaat! İslam ağlıyor ve eli başında yardım istiyor, o günahkârlardan, fâsıklardan, bidat ve dalalet sahiplerinden, zalimlerden, yalancılık giysisini kuşananlardan, içlerinde olmayan şeyi iddia edenlerden kurtulmak için yardım istiyor. Senden öncekilere ve seninle birlikte olanlara emrederken, yasaklardan, yerken ve içerken bir bak. Onlar hiç olmamış gibiler. Kalbin ne kadar katı! Köpek sahibine avında, ekininde ve besi hayvanlarında yardım eder, onları bekler. Sahibini gördüğü zaman onun yanına sokulur. Bunca iyiliğine rağmen, sahibi ona akşam yemeğinde bir lokma veya birkaç lokmacık verir, az bir şey yedirir. Sen ise Allah'ın nimetlerini doyasıya yiyorsun ama onun istediğini vermiyorsun, hakkını ödemiyorsun, emirlerine karşı geliyorsun, sınırlarını korumuyorsun.

Oğlum! Fakirliğe, sabra ve selamete hiçbir şeyi denk tutma. Fakirliğinde ihtiyacını Allah'a arzet. Çünkü zengin azar ve Rabbini unutur. Dünya hayatını tercih eder, hevasını Allah'ın emrine tercih eder. Nefsini ve doğasını Allah'ın emrinden üstün tutar. Yeyip içmeyi oruç tutmaya tercih eder. Helâli bırakıp haramı alır. Gafleti uyanık-

lığa tercih eder, günahı da tevbe etmeye tercih eder.

Yazık sana! Avret yerlerin açık, utan biraz. Peygamberimiz (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: *"Bir kimseyi duyman ona gelmenden daha iyidir, ona gelmen de onu tecrübe edip tanımandan daha iyidir. Çünkü tecrübe edip tanıdığın zaman ona da, yaptığı işlere de buğzedersin".*

Bu zamanda insanların çoğunun tercih ettiği şey binliktir. Senin üzerinde, yakılmaktan başka hiçbir işe yaramayan, çürük bir odundan yapılmış olan harabe bir evin kilidi olan bâtına doğru giden açık bir yırtık var.

Mümin dünyada da hükümdardır, ahirette de. Allah'a itaat eder, isyanını terk eder. Yalnızken ve insanlar arasında Allah'ı tevhid eder. Dünyaya buğzeder, onu boşamıştır. Dünya ise onun arkasından "Oğlum! Yiyeceğini ve içeceğini al" diye koşar. O ise "Ahiret kapısına varıncaya kadar yemem. Anneciğim! Belki o zehirlidir. Ahiret kahramanı gelip de yiyeceklerini kontrol edinceye, öpüp koklayıncaya kadar yanındakileri tut. O zaman onun elinde yerim" der. Ahiret seni tutup ona götürür, yiyeceğinden yedirir, içeceğinden içirir. Seninle kendi arasına dünyayı kilitler. Sen bu halde iken gayret eli, seni izzet elinin azametiyle tutar.

Benden başkasına bu meyil niye? İyi bil ki dünya yaratılmıştır, sonradan olmuştur. Dünyadan önce bize gelsen ya! Allah sana öğretip giydirince, seni kendine yaklaştırınca, sana panzehir içirince ve sana tevfik, vera ve koruma zırhını giydirince Onunla birlikte dünyaya çıkarsın. Sana bir sofa (seki) inşa eder. Dünya ve ahiret halkına "Senin neyin var, onu ne yapacaksın" diye seslenirsin. Kıyamet hummasını senden defeder. Ölüm sana gelir ve onu senin başından defeder. Belki bu kıyametten sonra da olabilir. Hakk'ın adamlarına yapışırsın, onların yanında dünya denizinde boğulmuş mecnunlar vardır. Hastaları tedavi ederler, boğulanları kurtarırlar ve cehennemliklere acırlar. Onu tanıdığın zaman onun yanında ol. Onu tanıyamazsan kendin için ağla. Kader, kazaya razı olanların yüzlerine tebessüm eder, ellerinden tutup onları Hükümdarın yanına götürür, onlara kapının açılması için izin ister ve onları Hükümdara yaklaştırır. İşte o zaman Allah'ın hizbinden olurlar. Bu heves değildir. Kadere rıza gösterin, ona karşı gelmeyin, kaderle yarışa girmeyin. Arkadaşlık uyum demektir.

Yahya b. Muaz şöyle demiştir: *"Peygamberler yerinde bulunan ve onların sırlarının emanetçisi olan sıddıkların sözleri Allah'tan gelen vahiy yerindedir".* Onların sözleri Allah'tandır, Allah'ın yardımıyladır ve Allah içindir.

Bir kabristanda otur ve ölülere "Ne ile karşılaştınız, sonunuz ne oldu? Aileniz nerede, çocuklarınız nerede, evleriniz, mallarınız nerede, gençliğiniz, güç kuvvetiniz nerede, emir ve yasaklar nerede, alış verişler nerede, sevilen şeyler, arzular nerede?!" diye seslen. Onlar sana sanki şöyle derler "Geride bıraktığımız şeylere çok pişman olduk, ahirete gönderdiğimiz şeylerle sevindik".

Yanında arkadaşın olmayıp, kabristanda da kimsecikler bulunmadığı zaman böyle yap. Akıllı olun. Hepiniz pek yakında öleceksiniz.

(Bir gün Abdülkâdir Geylânî'nin de bulunduğu bir mecliste bir cenazeye gittim. Orada şöyle dedi:)

Şu ölüyü görmüyor musunuz! Ölüm gelip de onu dehşete düşürünce ve bilincini kaybettirince yakınlarından kimseyi tanımıyor. İşte marifet de böyledir. Kalbe gelip onu dehşete düşürünce ve bilincini kaybettirince Rabbinden başka kimseyi tanımaz.

ABDÜLKÂDİR GEYLÂNÎ'NİN VEFATI

Abdülvehhab, babası Abdülkâdir Geylânî'den ölüm hastalığında vasiyet etmesini istedi. O da şöyle dedi:

Allah'tan kork ve ona boyun eğ. Kimseden korkma ve kimseden bir şey umma. Bütün ihtiyaçlarını Allah'a arzet ve Ondan iste. Allah'tan başka kimseye güvenme. Allah'tan başka kimseye dayanma. Tevhide sarıl, tevhide sarıl, tevhide sarıl. Herşeyin tamamı tevhiddir.

Abdülkâdir Geylânî (r.a.) ölüm hastalığında şöyle dedi: Kalp gerçek mânâda Allah'la beraber olunca ondan hiçbir şey hâli olmaz. Ben kabuk değil, özüm.

Oğullarına da şöyle dedi:

Etrafımdan uzaklaşın. Ben dışımla sizinle birlikteyim. İçimle ise sizden başkalarıyla beraberim. Sizinle benim ve insanların arasındaki uzaklık gökler ve yerin birbirine uzaklığı kadardır. Bundan dolayı ne beni kimseyle, ne de kimseyi benimle kıyas edin.

Abdülkâdir Geylânî (r.a.) şöyle dedi: Huzuruma sizden başkaları geldi, onlara yer açın ve onlara saygılı olun. Burada çok büyük bir rahmet var onların yerini daraltmayın.

Oğullarından biri bana Abdülkâdir Geylânî'nin ara sıra şöyle dediğini haber verdi: Allah'ın selamı, rahmeti ve bereketi sizin de üzerinize olsun. Allah bizi de, sizi de

bağışlasın, Allah sizin de, bizim de tevbelerimiz kabul buyursun. Allah'ın adıyla, veda ediciler değiliz.

Bunu gece gündüz söylerdi.

Ve şöyle dedi: Yazık size! Ben hiçbir şeye aldırış etmem. Ne herhangi bir meleğe, ne de ölüm meleğine aldırış ederim. Ey ölüm meleği! Bizim için kenara çekil. Allahım! Bizim işlerimizi senden başka kim üstüne alabilir?!

Bu sözü söyledi ve ardından büyük bir çığlık attı. Bu olay, akşamında vefat ettiği gün olmuştu. Bunun üzerine oğullarından biri ona ne bulduğunu sordu. O da "Kimse bana bir şey sormasın. İşte ben buyum. Allah'ın ilminde yuvarlanıyorum" dedi.

Oğlu Abdülcebbar'a da "Sen uykudasın veya uyanıksın. Bende ölün. O zaman uyanacaksınız" dedi.

Oğulları yanında iken yanına bir topluluk girdi. Oğlu Abdülaziz onun söylediklerini yazıyordu. Dedi ki "Afif'e ver de o yazsın". Bunun üzerine alıp ben yazmaya başladım. "Allah zorluktan sonra elbette bir kolaylık verecektir".

Geldiği üzere bazı sıfat haberlerine rastladılar. Hüküm değişir, ilim ise değişmez. Hüküm kaldırılır, ilim ise kaldırılmaz. Allah'ın ilmi hükmü ile bozulmaz.

Oğulları Abdürrâzık ve Musa bana haber verdiler ki Geylanî Hazretleri elini kaldırıp uzatıyor ve şöyle diyordu: "Allah'ın selamı, rahmeti ve bereketi sizin üzerinize de olsun. Tevbe edin ve safa girin. O zaman sizin yanınıza gelirim".

Ve şöyle diyordu: "Arkadaş olun, arkadaş olun". Bu sözünden sonra Hak ve ölüm sarhoşluğu geldi. Sonra şöyle dedi: "Kendisinden başka Tanrı bulunmayan, Diri ve Kayyûm (bütün işlerin yürütücüsü) olan, Ölmeyen ve yok olmaktan korkmayan Allah'tan yardım diliyorum. Kudretiyle izzet sahibi olan ve ölümle kullarını kahreden Allah pek yücedir. Allah'tan başka Tanrı yoktur. Muhammed Allah'ın elçisidir.

Oğlu Musa bana şöyle haber verdi: Ruhunu teslim etmek üzereyken bu cümleyi doğru biçimde söyleyemedi. Birkaç kere tekrar etti. Sonra "İzzet sahibi olan" dedi. Bunu söylerken sesini yükseltti ve sertleştirdi ve sonunda dili bunu doğru biçimde söyleyebildi. Sonra "Allah, Allah, Allah" dedi. Sonra dili boğazının üst kısmına yapışmış olduğu halde sesi kesildi. Sonra da vefat etti. Allah ondan razı olsun ve onu da hoşnut etsin. Bizi, kudret sahibi olan Hükümdarın huzurunda doğruluk tahtında onunla birleştirsin. Hamd Âlemlerin Rabbi olan Allah'a aittir. Allah'ın salâtı ve selamı Peygamberlerin Efendisi ve Şefaatçilerin öncüsü ve yaratılanların en hayırlısı olan Muhammed üzerine, onun âli ve ashabının tümü üzerine olsun.

CİLÂÜ'L-HÂTIR

–Mârifet Yolu –

Çeviren:
Osman Güman

ÖNSÖZ

Rahmeti sonsuz, merhameti sınırsız olan Allah'ın adıyla...

Allah'a sonsuz hamd ü senalar olsun! Peygamberimiz Hz. Muhammed'e salat ü selâm olsun!

Elinizdeki eser, Kâdirî tarikatının kurucusu Abdülkadir Geylânî'nin 546/1151 yılında 9 Recep- 20 Ramazan [22 Ekim- 31 Aralık] tarihleri arasında yaptığı sohbetlerin derlemesidir. Hoş bir tevafuk olarak eserin tercümesi de aynı zaman dilimine denk düşmüştür. Geylânî'nin *el-Fethu'r-rabbânî*, *Fütuhû'l-gayb* ve *Gunyetü't-tâlibîn* adlı eserlerinden sonra *Cilâu'l-hâtır* adlı eserinin de çevrilmesi ile Geylânî'nin kendisine nispetinde kuşku bulunmayan dört eserinin çevirisi bize nasip olmuştur. Bu vesile ile Rabbimize sonsuz hamdediyoruz.

İçerik ve üslup olarak Geylânî, sohbetlerinde tasavvufta önem atfedilen sabır, şükür, zühd, kadere rıza, teslimiyet gibi temaları işlemiş ve gözünü budaktan esirgemeyen sert bir dil kullanmıştır. Haliyle bu celalli üslup esere de yansımıştır. Kimi okurlar tarafından Geylânî'nin sohbet içeren eserlerindeki dilin üslubunun hayli kırıcı ve incitici olduğu ve konuların sürekli tekrar edilmesi dolayısıyla sıkıcı olduğu yolunda bazı eleştiriler yöneltilmektedir. Eleştirilerin haklılık payı yok değilse de bu eserlerin Geylânî'nin vaaz ve sohbetlerinden derlendiği gözden uzak tutulmamalı ve telif bir eserden beklenen bazı nitelikler bu eserlerden beklenmemelidir.

Eserdeki üslup bir "okuyucu" tarafından kırıcı ve incitici bulunsa dahi unutulmamalıdır ki Geylânî'nin sohbetlerine katılan insanlar onun bu celalli üslubunun farkında olup bu dili nefis terbiyesinde daha etkili buldukları için sohbetlere gönüllü olarak iştirak etmişlerdir. Nitekim Geylânî okurlarından bu üslubu nefis terbiyesi için gayet yerinde bulduğunu ifade edenlerin sayısı da azımsanmayacak derecede çoktur.

Eserdeki tekrarlara gelince bunun sebebi de eserin bir telif değil; vaaz ve sohbet derlemesi olması ve bir de tasavvuftaki merkezî temaların işlenmesidir. Tekrarlardan dolayı eseri sıkıcı bulan okurlara bu olumsuzluğu bertaraf etmek için önerimiz eseri bir hikâye veya roman okur gibi bir solukta okumak yerine zamana yaymaları ve belli zaman aralıklarıyla okumalarıdır. Konular arasında fikrî bir silsile bulunmaması sebebiyle rastgele bir başlık seçilerek okunması da pekâlâ mümkündür.

Önemli olan bir diğer husus ise, eserde yer verilen hadislerin büyük bir bölümünün, tasavvufî eserlerin genelinde olduğu gibi sübut bakımından hayli sorunlu olmasıdır. Tasavvufî eserlerde geçen rivayetler, tahkik edilmeden ve hadis kaynaklarına bakılmadan bir hadis olarak kabul edilmemeli ve gelişigüzel kullanılmamalıdır.

Çeviriye gelince:

Çeviride Halid ez-Zer'î ve Abdunnâsır es-Sirrî tarafından edisyon kritiği yapılan ve Dâru İbni'l-Kayyim tarafından 1994 yılında Suriye'de neşredilen *Cilâu'l-hâtır fi'l-bâtın ve'zâhir* adlı baskı kullanılmıştır.

Bizim çevirimizde 34; Dilaver Gürer'e ait olan ve Gelenek Yayınları tarafından neşredilen önceki çeviride ise 52 başlık yer almaktadır. Bunun sebebi çevirimizde herhangi bir eksiklik olması değil; her iki çeviride kullanılan kaynakların farklılığıdır. Gürer, çeviride bazı yazma nüshalardan da yararlandığı için başlık yerleri farklılaşmış ve sayıları dikkate değer bir oranda artmıştır.

Eserin Arapça baskısında başlıklar "el-Meclisu'l-evvel", "el-Meclisu's-sâni"… şeklinde olup içeriğe herhangi bir atıf yoktur. Dilaver Gürer, her bir sohbetin içeriğini dikkate alarak birtakım başlıklar koymayı tercih etmiş ise de biz, sohbet içeriklerinin birbirinden ayrılmayacak derecede karmaşık ve iç içe girmiş olduğunu görerek *el-Fethu'r-rabbânî*'deki gibi bu eserde de herhangi bir başlık koymayı uygun görmedik.

Hadislerin tahricinde Arapça neşirden ve Dilaver Gürer çevirisinden yararlanmakla birlikte, onlardan farklı olarak Türkçe akademik eserlerde yerleşik olarak kaynak gösterme usulünü benimsedik ve Kütüb-i Sitte diye meşhur olan eserlerde kitap adı ile bab numarasını; diğer hadis kaynaklarında ise cilt ve sayfa numarasını zikrettik. Kaynaklarda bulamadığımız rivayetleri belirttik. Sübut bakımından problemli olan bazı hadislerde ise bu probleme işaret etmek için hadisin yer aldığı kaynağı, "rivayetin değerlendirmesi için bkz…" gibi bir ifade ile zikrettik.

Son olarak çeviride tasavvufî terimleri büyük ölçüde korumakla birlikte, Türkçenin dil özelliklerini dikkate alan, akıcı ve anlaşılır bir dil kullanılmaya gayret ederek, dilimizde anlatım bozukluğu olarak değerlendirilen birtakım tekrar mahiyetindeki kelime ve cümleleri çeviriye yansıtmadık.

Doç. Dr. Osman Güman

Sakarya, 2015

BİRİNCİ SOHBET

[Rahmeti sonsuz, merhameti sınırsız Allah'ın adıyla…]

Oğul! Hasetten uzak dur; çünkü haset çok kötü bir arkadaştır. Haset; İblis'in evini harap eden, onu helak edip cehenneme sürükleyen, Allah'ın, meleklerinin, peygamberlerinin ve bütün insanların lanetine müstahak kılan bir şeydir. Allah (c.c.) şöyle buyurur:

> *"Dünya hayatında onların rızıklarını biz taksim ettik."*
>
> (Zuhruf, 43/32)
>
> *"Yoksa o Yahudiler, Allah'ın Peygambere ve müminlere verdiği nimetleri çekemiyorlar da bu yüzden onlara haset mi ediyorlar?"* (Nisa, 4/54)

Hz. Peygamber de (s.a.v.) *"Ateşin odunu yiyip bitirdiği gibi haset de iyilikleri tüketip bitirir"*[1] buyurur.

Âlimlerden biri "Hasedin adaletini takdir etmemek elde değil; çünkü helak etmeye önce haset edenden başlar." demiştir.

Akıl sahibi bir kimse bütün bunları duymasına rağmen nasıl olur da haset etmeyi

1 Ebu Davud, *Edeb*, 51.

kendine yakıştırabilir! Haset eden, Allah'ın düşmanıdır; çünkü edip eylediklerinde ve yaratmasında O'nunla didişip durur ve kısmetine bir türlü rıza göstermez. Bu yüzden helake maruz kalır.

Benim ne kendi sözüme ne size ne evinizdeki eşyalarınıza ne de verdiğiniz hediyelere en ufak tamah ve rağbetim yoktur. Ben bu halde devam ettiğim sürece Allah'ın izniyle siz, benim sözümden istifade edersiniz. Gözü sizin sarığınızda, gömleğinizde ve ceplerinizde olan ve sofranızın müdavimi olup mal-mülkünüze tamah edenin sözünden ise size hiçbir fayda hâsıl olmaz; çünkü onun sözü, özü olmayan boş bir kabuktan, etsiz bir kemikten, tatsız tuzsuz bir şeyden ve anlamsız bir şekilden ibarettir. Tamahkârın sözü tabasbustan ırak değildir. O [her daim beklenti içinde olduğu için], hakikati söylemeye cesaret edemez. Tamahkârın sözü boş ve anlamsızdır.

Ey Allah'ın kulları! Sadık olun ki kurtuluşa erebilesiniz. Sadık olan sözünden dönmez. Allah'ı tevhid etmekte sadık olan; nefsinin, heva-hevesinin ve şeytanın sözüne kanmaz. Allah'ı sevmekte sadık olan, kendisini kınayanların söylediklerini duymaz. Allah'ı, Resulünü ve salih kullarını sevmek konusunda sadık olan, ilâhî inayetten mahrum bırakılan münafığın sözüyle yolundan dönmez. Özü sözü bir olanlar birbirini; yalancılar da kendileri gibi yalancı olanları pekâlâ bilir. Sadık olanın ulaşmayı arzuladığı gaye çok yücedir; ona kimsenin sözünün zararı dokunmaz. Allah, işine hâkimdir. Seni herhangi bir işe namzet kılınca seni o işe bizzat kendi hazırlar.

Oğul! Sende ilmin semeresi ve bereketi mevcut olaydı, nefsinin arzu ve şehvetleri için sultan kapılarını aşındırmazdın. Âlimin; sultan kapısı, beşer kapısı aşındıran ayakları yoktur. Zahidin; insanların mallarını alan eli yoktur. Allah'ı sevenin O'ndan gayrıya nazar eden gözleri yoktur. Sevgisinde sadık olan bir kimse bütün insanlarla karşılaşsa bile sevdiğinden başkasına nazar etmez; baş gözünde dünyayı, kalp gözünde ukbâyı ve sır gözünde Mevlâ'dan gayrıyı büyütmez.

Münafığın haykırışı dilinde ve başındadır, sadık olanın haykırışı ise kalbinde ve sırrındadır. Onun kalbi Rabbinin kapısında; sırrı ise Rabbinin huzurundadır. Rabbin evine girinceye dek kapısında feryada devam eder.

Allah'a yemin ederim ki sen hiçbir halinde sahici değilsin. Allah'ın kapısına giden yolu bilmezsin. Kendin kör iken o yola nasıl rehberlik edebilirsin! Heva-hevesin, tabiatın, nefsine tabi oluşun, dünya ve riyaset sevgin ve şehvetin seni kör ve sağır etmişken başkasına o yolda nasıl rehberlik edebilirsin! Yazık ki sen, fani dünyada kalıcı olmak hevesindesin. Rabbinin kapısına ne zaman varabileceksin? Ahireti dünyaya ne zaman tercih edeceksin? Namazı dünyevi kâr ve kazançlarına ne zaman tercih etmeyi öğreneceksin? El açıp dilenene ne zaman kendi nefsinden öncelik vereceksin? Allah'ın emrini, yasaklarından kaçınmayı ve sabretmeyi heva ve hevesinden neşet eden afetlere

ne zaman tercih edeceksin? Rabbine icabet etmeyi, insanlara icabet etmekten ne zaman üstün tutacaksın?

Oğul, aklını başına devşir! Sen hakikatten hiçbir payı olmayan boş bir hevesin peşine takılmışsın. Günahlar henüz kalbine çepeçevre sarıp günahlarda ısrar ederek inkâr bataklığına saplanmadan önce bana gel! Eksiğini telafi et! Az bir amel ile büyük bir felaketten kendini koru! İpin her iki ucu da elinde iken hatanı telafi etmeye bak! Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyuruyor: *"Günahından tövbe eden kimse, gün içinde aynı günahı yetmiş kez de işlese hiç günah işlememiş gibidir."*[2]

Allah Resulü'nün (s.a.v.) bu sözüne kulak verip gereğince davranınca ve ashabına tabi olarak O'na karşı davranışını güzelleştirince kalbini Rabbine arz et ve sözünü O'na işittir. Her kim Allah'a layıkıyla kul olabilirse sözünü O'na duyurabilir.

Hz. Musa (a.s.), içinde Allah'ın emir ve yasaklarının yazılı olduğu Tevrat ile birlikte kavmine gelince kavmi ona "Allah'ın cemalini görüp sözünü işitinceye dek senin sözünü kabul etmeyiz" demişti. Bunun üzerine Hz. Musa onlara "Allah (c.c.), bana bile cemalini göstermemişken size niye göstersin!" dedi. Kavmi ona "Cemalini göstermiyorsa bari sözünü duyur!" deyince Allah, "Onlara de ki: Sözümü duymak istiyorlarsa üç gün oruç tutsunlar. Dördüncü gün temizlenip yeni ve tertemiz elbiselerini giyinsinler. Sonra onları getir ve sözümü duysunlar!" diye vahyetti. Musa'nın bunu onlara haber vermesi üzerine dediği gibi yaptılar ve dağda Rabbiyle münâcât ettiği yere geldiler. Musa, bu buluşmaya gelmek için âlim ve zahitlerden yetmiş kişi seçmişti. Allah (c.c.) onlara seslenince hepsi bayılıp düştü. Sadece Hz. Musa ayakta kaldı ve "Ya Rabb! Ümmetimi, ümmetimin hayırlılarını bağışla!" diyerek ağlayınca Allah merhamet etti ve onları ayılttı. Kavmi kendine gelince "Musa! Bizim Allah'ın sözünü işitmeye gücümüz yok. Sen O'nunla bizim aramızda aracı ol!" dediler. Bunun üzerine Allah, Hz. Musa ile konuştu, o da Allah'ın söylediklerini onlara tekrar etti. Hz. Musa, imanının gücü ve gerçek kulluğu sayesinde Allah'ın sözünü işitebilmişti. Onlar ise imanları zayıf olduğu için O'nun sözünü işitemediler. Şayet onlar Hz. Musa'nın Tevrat'ta getirdiklerini kabul edip emir ve yasaklar konusunda ona itaat etseler ve edepsizlik ederek konuşmasalardı Hakk'ın sözünü işitebilirlerdi.

Oğul! Rabbine kulluk için elinden geleni yap, seni mahrum edene ihsanda bulun, seninle ilişkiyi kesenle ilişkini sürdür, sana haksızlık edeni affet. Vücudun insanlarla birlikte iken kalbini Rabbinle birlikte tutmaya gayret et. Özü sözü bir olmaya ve yalan söylememeye çalış. İhlaslı ol, ikiyüzlülük etme. Bilge Lokman "Yavrum! Kalbin günahkâr iken insanlara kendini takva sahibi olarak sunma!" derdi. Falanca ve filanca gibi ikiyüzlü olma, tutarsız konuşma ve çelişkili işler yapma! Ben, -Allah'ın izin ve

2 İbn Mâce, Tevbe, 30. [Hadisin sonundaki "gün içinde aynı günahı yetmiş kez de işlese" ifadesi rivayette yoktur.]

yardımıyla- yalancılık yapan ikiyüzlü deccallerin, Allah'a isyan edenlerin başının belasıyım. Allah'a isyan edenlerin en büyüğü şeytan, en küçüğü ise fâsıklardır. Ben, yoldan sapan ve başkalarını da yoldan saptırıp bâtıla sürükleyenlerin başının belasıyım.

Allah'ım! Bizi razı olacağın amellere muvaffak kıl! Bizi dünyada ve ahirette iyiliklere mazhar eyle ve bizi cehennem azabından koru!

İKİNCİ SOHBET

Yazık sana! Kalbinde nifak bitmiş. Gönülden teslim olmaya, tövbeye ve zünnarı kesip atmaya muhtaç durumdasın. Aklını başına devşir! Toz ortadan kalkınca altındakinin eşek mi, yoksa at mı olduğunu göreceksin. *"Nitekim siz de onun bildirdiği haberlerin doğru olduğunu yarın bir gün anlayacaksınız."* (Sâd, 38/88)

Her kim sözümü dinleyip samimi bir şekilde gereğini yaparsa mukarreb kulların arasına katılır; çünkü benim sözüm kabuksuz özdür.

Yazık size! Allah'ı sevdiğiniz davasını güdüyorsunuz; ama kalben mâsivâya yöneliyorsunuz. Leylâ'ya âşık olan Mecnun, sevgisinde sadık olduğu için kalbi Leyla'dan başkasını kabul etmiyordu. Bir gün insanlar ona "Nereden geldin?" diye sorunca "Leyla'dan." cevabını verdi. "Peki, nereye gidiyorsun?" diye sordular. "Leyla'ya." dedi. Kalp Allah sevgisinde sadık olunca Hz. Musa gibi olur. Hani Allah Hz. Musa hakkında buyurmuştu ya: *"Biz daha ilk günden Musa'nın herhangi bir sütanneyi emmesine engel olduk."* (el-Kasas, 28/12)

Yalan söyleme! Çünkü senin iki değil; tek bir kalbin vardır ve o kalp neyle dolarsa ondan başkasını almaz. Allah (c.c.) şöyle buyurur: *"Allah hiçbir insan için bir sinede iki kalp yaratmamıştır."* (el-Ahzâb, 32/4) Dolayısıyla hem Yaradan'ı, hem de yaratılanı seven bir kalp sıhhat bulmaz; içinde hem dünyanın, hem ahiretin bulunduğu bir kalp de öyle.

Allah'ı tanımayan gösterişçi olur ve ikiyüzlülük eder. Allah'ı tanıyan ise böyle yapmaz.

Ahmak, Allah'a (c.c.) isyan eder; akıl sahibi ise O'na itaat eder.

Buğzeden Allah'a isyan eder; seven ise O'na itaat eder.

Dünya malı biriktirmeye hırslı olan gösteriş yapar ve ikiyüzlülük eder. Tul-i emel sahibi olmayan ise böyle yapmaz.

Ölümü unutan gösteriş yapar; ölümü hatırında tutan ise gösteriş yapmaz.

Allah'ın kendisini gözetlediğini unutan gösteriş yapar, Allah'ın her daim kendisini gözetlemekte olduğunun farkında olan ise gösteriş yapmaz.

Gafil olan gösteriş yapar, agâh olan ise gösteriş yapmaz.

Allah'ın veli kullarının bir uyandırıcı ve öğreticisi vardır. Allah öğrenme sebeplerini onlar için hazırlar. Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: *"Mümin, bir dağın zirvesinde de bulunsa Allah, öğretecek birini ona gönderir."*

Salih insanların sözlerini ödünç alıp kendine mâl etme! Ödünç olan gizli kalmaz. Ödünç maldan değil; kendi malından giyinip kuşan! Pamuğu kendi elinle ekip sula ve gayretinle büyüt! Sonra dokuyup dik ve öyle kuşan. Başkasının malı ve elbisesiyle böbürlenme! Başkasının sözünü alıp kendine mâl edersen salih insanların gönülleri incinir. Eylem yoksa o eyleme dair söylenecek söz de yok demektir. Emrin zahiri onu uygulamaya bağlıdır. Allah (c.c.) *"Yaptığınız güzel amellerin mükâfatı olarak şimdi girin cennete!"* (en-Nahl, 16/32) buyurmuştur.

Mümin, heva-hevese ve kendisini ilgilendirmeyen şeylere dair sözleriyle melekleri yormaz. Kalbi Allah'tan haşyet eder ve doğal olarak organları da öyledir. Kalp lisanı susar, ağzındaki dili de. Kalbi Allah'ın azameti karşısında sönünce organları da söner. Böylece [yazıcı] melekler rahata erer.

Oğul! Üst üste istif edilmiş günahların var ve akıbetin hiç belli değil. Öleceğinin farkına var! Çünkü ölümden kaçışın yok. Alışkanlık haline getirdiğin dedikoduyu, gereksiz işlerle meşgul olmayı ve tul-i emeli bırak ve hırsı azalt; çünkü yakında öleceksin. Bir bakmışsın şuracıkta otururken ölüvermişsin. Buraya kendi ayaklarınla geldin; ama evine bir tabut içinde de dönebilirsin. Mümin, başına bir musibet gelince nefsine şöyle der: "Sana öğüt verdim; ama sen dinlemedin. Seni bu kötü akıbetten sakındırmıştım a cahil! Behey kâfir! A Allah düşmanı!"

Nefsini hesaba çekip onunla mücadele etmeyen hiç kimse iflah olmaz. Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurur: *"Bir kimsenin kendi vicdanında öğüt vereni yoksa*

hiçbir vaizin öğüdü ona kâr etmez."[3] Kurtuluş isteyen nefsine öğüt versin, onu zühde teşvik etsin ve onu yola getirmeye çalışsın. Zühd önce haramları, sonra şüpheli şeyleri, sonra mubahları ve son olarak terk edilen bir şey kalmayıncaya dek helal namına her şeyi terk etmektir. Hakiki manada zühd, dünyayı ve ahireti terk etmektir, arzu ve lezzetleri terk etmektir, varlığı terk etmektir, varlıkların yaratıcısı olan Allah'tan gayri bütün halleri, dereceleri ve manevi makamları talep etmeyi terk etmek ve her şeyin dönüp dolaşıp kendisine vardığı Yaradan'dan başka hiçbir şey kalmamasıdır. Kimileri kalbinden konuşur, kimileri sırrından, kimileri nefsinden, heva-hevesinden ve şeytanından. Mümine yakışan düşünüp öyle konuşmaktır. Münafık ise önce konuşur, ardından düşünür. Müminin dili aklının ve kalbinin arkasındadır, münafığın dili ise aklının ve kalbinin önünde.

Allah'ım bizim müminlerden eyle ve münafık olmaktan muhafaza buyur! Dünyada ve ahirette bize iyilik ver ve bizi cehennem azabından koru! Âmin!

3 Hadis bu lafızla bulunamamıştır. Abdullah b. Mübarek'in *Kitabü'z-zühd*'ünde yakın lafızla şu şekilde rivayet edilmiştir: *"Kendi vicdanında öğüt vereni olan kişi daima hayır üzeredir."* Bkz. Abdullah b. Mübarek, *Kitabü'z-zühd*, s. 389.

ÜÇÜNCÜ SOHBET

Oğul! Kalp; Kitap ve Sünnetle amel edince Allah'a yaklaşır. Yaklaşınca yararına ve zararına olanı; Allah için ve başkası için olanı, hak için ve batıl için olanı görüp bilir. Müminin kendisiyle baktığı bir nuru olduğuna göre Allah'a yakınlaşan sıddıkların nuru nasıldır, kim bilir! Müminin, kendisiyle baktığı bir nuru vardır. Bundan dolayı Hz. Peygamber (s.a.v.) onun bakışına karşı uyararak *"Müminin ferasetinden sakının; çünkü o, Allah'ın nuruyla bakar."* buyurmuştur.[4]

Allah'a yakınlaşan arif kula da bir nur verilir ve o, bu nur sayesinde kendisinin Rabbine olan yakınlığını ve Rabbinin kalbine olan yakınlığını görür; meleklerin ve peygamberlerin ruhlarını, sıddık kulların kalplerini ve ruhlarını görüp hallerini ve makamlarını müşahede eder. Bütün bunlar, kalbinin en derinlerinde ve sırrının en arı ve duru yerindedir. O, sürekli Rabbiyle hemdem olup neşve halindedir. Bu kul, Rabbinden alıp insanlara dağıtan bir vasıtadır. Bu kullardan kimisinin hem kalbi hem dili ilim sahibidir; kimisinin ise kalbi ilim sahibi, dili ise dilsizdir. Münafığın ise dili ilim sahibi, kalbi dilsizdir. Onun bütün sermayesi dilindedir. Bundan dolayı Hz. Peygamber (s.a.v.) *"Ümmetim için en korktuğum şey ağzı laf yapan münafıklardır"* buyurmuştur.[5]

Oğul! Benim yanıma girdiğinde bilgini ve nefsani düşüncelerini bir yana koy. Yanıma bir müflis gibi hiçbir şeyin olmadan gir. Yanıma kendini bilgili görerek girersen sana gösterdiğim bu önemli işten layıkıyla istifade edemezsin.

---

4 Tirmizî, *Tefsiru'l-Kur'ân*, 16.

5 Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 227.

Yazık sana! Yüzüne hakikati söyledim diye bana içten içe kızıyorsun. Benim söylediklerimden çenebaz, tembel ve Allah'ı tanımaz olandan başkası gocunmaz. Beni ancak Allah'ı tanıyan, az ve öz konuşan ve çok iş yapanlar sever. Özü sözü bir olan sever beni; münafık sevmez. Sünnî olan sever, bidatçi sevmez. Beni seversen bu senin yararınadır. Bana gönül koyup söylediklerime gocunursan bunun zararını da sen çekersin. Ben, kendimi insanların övgüsüne ve yergisine göre ayarlamam. Yeryüzünde kendisinden korktuğum veya beklenti içinde olduğum ne bir insan vardır, ne cin, ne hayvan, ne böcek, ne de başka bir varlık. Bir tek Hakk'tan korkarım ben. O bana güvence verdiği zaman daha da korkarım; çünkü bilirim ki O, dilediğini yapandır. *"Allah yaptıklarından asla sorguya çekilemez; ama onlar sorguya çekilecektir."* (el-Enbiyâ, 21/23)

Oğul! Kalp giysini kir içinde bırakıp beden giysini yıkamakla uğraşma. Bedenine giydiğin kıyafetleri kalbini temizledikten sonra yıka! İki yıkamayı; maddi ve manevi temizliği birleştir. Elbiseni kirlerden, kalbini de günahlardan arındır ve hiçbir şeye aldanma; çünkü Rabbin dilediğini yapandır. Hikâye edildiğine göre salihlerden biri kardeşinin yanına gelerek ona "Kardeş! Gel seninle Allah'ın bizim hakkımızda bildikleri için ağlayalım!" demiş. Ne de güzel söylemiş! Belli ki Allah'ı layıkıyla tanıyan bir kulmuş ve Hz. Peygamber'in (s.a.v.) şu beyanını duymuş: *"Kimileri cennetle arasında bir arşın mesafe kalıncaya dek cennetliklerin amelini işler de (tam cennetlik olacakken) yazgısı onu geçer ve cehennemliklerin amelini işleyerek cehennemlik olur. Kimileri de cehennemle arasında bir arşın mesafe kalıncaya dek cehennemliklerin amelini işler de (tam cehennemlik olacakken) yazgısı onu geçer ve cennetliklerin amelini işleyerek cennetlik olur."*[6]

Oğul! Tüm kalbinle ve himmetinle Rabbine yönelip rahmet kapısına yapışırsan, nefsani arzularla arana yıkılmaz bir set çekersen, kabri ve ölümü sürekli hatırında tutarsan, Hakk'ın sana bakışlarının, senin hakkındaki bilgisinin ve her daim senin yanında hâzır ve nâzır olduğunun farkında olursan, fakirken bile kanaatkâr olup yokluğa razı olur ve az ile yetinip Allah'ın sınırlarını muhafaza edersen; yani O'nun emirlerine uyup yasaklarından kaçar ve hakkında takdir edilen kadere sabredersen Allah'ın senin hakkındaki bilgisi sana aşikâr olur. Bu hal üzere berdevam olunca kalbin Rabbini bulur, sırrının sırrı O'nun huzuruna girer. İşte o zaman bütün varlıklar sana keşfolur ve her şeyi hakikati üzere görürsün. Hz. Ali'nin (k.v.) "Perde kalksa yakînimde hiçbir artış olmazdı" dediği hal sana da nasip olur. Hani ona "Rabbini gördün mü?" diye sormuşlar. O da, "Ben görmediğim Rabbe kulluk eder miyim?" demiş ya işte öyle!

---

6 Buhari, *Bed'ü'l-halk*, 6.

Salih bir kula "Rabbini gördün mü?" diye sorulmuş da "O'nu görmemiş olsaydım bulunduğum yerde paramparça olurdum." demiş.

Birisi "O'nu nasıl görürsün?" diye sorarsa kendisine şunu derim: "İnsanlar kulun kalbinden büsbütün çıkıp Hakk'tan başkası kalmayınca O'nu görür ve Rabbi dilediği gibi O'nu kendine yaklaştırır. Bazılarının beden gözüne tecelli ettiği gibi O'nun da kalp gözüne tecelli eder. Peygamberimiz Hz. Muhammed'e miraç gecesinde -dilediği şekilde- gözüktüğü gibi, ona da gözükür. O, gâh kuluna kendini gösterir, onu Zatına yaklaştırır ve rüyasında onunla hasbihâl eder, gâh uyanıkken kalbini kendine çeker. Kul varlık gözünü yumar ve kalp gözüyle dış dünyada olduğu gibi Zatını görmesine imkân verir. Veya ona bir mana verir ve onunla görmesini sağlar. Rabbinin sıfatlarını, ikramlarını, lütuf ve ihsanını görür. İyiliklerini ve korumasını müşahede eder. Kendi kulluğunu ve Rabbinin ibadete yaraşır olduğunu layıkıyla idrak edip O'nu hakkıyla bilen kişi "Bana cemâlini göster!" veya "Gösterme!" demez; "Bana ver!" veya "Verme!" de demez. O, varlığından bütünüyle sıyrılmıştır. Bundan dolayı bu makama erenlerden birisi "Benden bana ne?" demiş ve ne de güzel söylemiştir. Bizler birer köleyiz. Bir kölenin efendisine karşı bir seçim ve irade hakkı olabilir mi?

Hikâye edildiğine göre birisi bir köle satın alır. Satın aldığı bu köle mütedeyyin ve salih biridir. Sahibi ona "Ne yemek istersin?" diye sorunca köle "Ne yedirirsen onu." diye cevap verir. "Peki, ne giyinmek istersin?" diye sorar. Köle "Ne giydirirsen onu." cevabını verir. Sahibi "Peki ya, evimin neresinde oturmak istersin?" diye sorunca köle "Bana nereyi layık görürsen oraya." cevabını verir. "Peki, ne iş yapmak istersin?" diye sorunca "Ne buyurursan." cevabını verir. Bunun üzerine adam hıçkırıklara boğularak "Ben de Rabbime karşı, senin bana karşı olduğun gibi olabilsem ne güzel olurdu!" der. Köle, "Efendim! Bir kölenin sahibine karşı seçim ve iradesi olabilir mi?" deyince adam, "Allah için seni hürriyetine kavuşturuyorum. Ama benim yanımda kal ki sana bütün varlığımla hizmet edeyim." der.

İşte böyle! Allah'ı hakkıyla tanıyan kimsede ne seçim kalır, ne irade. "Benden bana ne!" der. Ne kendi işinde, ne başkalarının işinde kadere karşı mücadele vermez.

A itirazcılar, behey didişip duranlar, a edepsizler! Kulak verin bana! Beni can kulağıyla dinleyin! Ben peygamberlerin huzurunda onlara tâbi olmuş birisi olarak size sesleniyorum. Sizi önce Kitaba ve Sünnete, sonra da kalbime çağırıyorum. Gönül sahiplerine söylediklerim gizli kalmaz. Onlar ki Allah'ın kulları arasında nadirdirler. İnsanlara rağbet etmezler, Kur'an okuyarak, Hz. Peygamber'in sözlerini okuyarak huzur bulurlar. Hiç kuşku yok ki onların Hak ile bağ kuran O'na yakın bir gönülleri vardır. Bu gönülle hem kendi nefislerini hem de başkalarının nefislerini görürler. Kalpleri sapasağlamdır. Bu yüzden hâlim onlara gizli kalmaz. İçinizden geçirdiğiniz düşünceleri dile getirirler ve evinizde olan şeyleri bile isterlerse size bildirirler.

Aklını başına devşir! Densizlik edip insanlarla didişme. Sıbyan mektebini henüz yeni bitirmişken, elinin ve elbisenin mürekkebi henüz kurumamışken kürsüye çıkıp vaizliğe soyundun. Vaizlik her kişinin kârı değildir; bunun için içini ve dışını sapasağlam yapıp her şeyden sıyrılman lazımdır.

A kendileriyle ne murad edildiğinden bihaber olanlar! Kıyametin kopuşunu hatırlayın, hem küçük kıyameti, hem de büyük kıyameti unutmayın. Küçük kıyamet kişinin kendi ölümüdür, büyük kıyamet ise gerçekleşeceği vaat edilen kıyamettir. *"O gün geldiğinde [şirk ve inkârcılıktan] sakınanları Rahmân tarafından en güzel şekilde ağırlanacak özel konuklar olarak bir araya toplayacağız. Günaha batmış o kâfirleri ise suvarılmaya götürülen hayvan sürüsü gibi cehenneme süreceğiz."* (Meryem, 19/85-86) ayetini bir an olsun hatırından çıkarma!

Görüyorsun ya! Allah'tan korkanlar toplanacaklar; günahkârlar ise bir hayvan sürüsü misali sürülecekler. Bu günü hep hatırında tutan ve günü gelince Allah'tan sakınanların arasına karışacak olanları Allah rahmetiyle kuşatsın!

A Allah'tan korkmazlar! Kıyamet gününde takva sahipleri, binekler üzerinde Rahmân'ın huzurunda toplanacaklar, etraflarını melekler saracak ve amelleri surete bürünecek. Rahvan atlara binecekler. O gün kişinin ameli kendisine ziynet olacak. İyi ameller güzel suretlere, kötü ameller ise çirkin suretlere bürünecek.

Takvanın anahtarı tövbedir. Tövbede sebat etmek ise Allah'a yaklaşmanın anahtarıdır. Tövbe bütün iyiliklerin anası ve esasıdır. Bunun içindir ki salih kullar, bir an bile tövbe etmekten geri durmazlar.

A günahkâr ve asi kullar! Tövbe edin! Tövbe vasıtasıyla Rabbinizle barışın! Bu kalp, içinde dünyadan bir zerre varken veya insanlardan en ufak bir beklenti taşırken Hakk'a ait olamaz. Onunla hasbihâl etmek niyetindeyseniz bunların tümünü kalbinizden söküp atmalısınız. Bunu yapmanızın size bir zararı olmaz; çünkü Allah'a kavuştuğunuzda dünya ve insanlar sizin ayağınıza gelir. Siz ise O'nunla birlikte, O'nun kapısında olursunuz. Bu, tecrübe edilmiş bir şeydir. Zahitler, dünyayı terk edenler ve vera' sahipleri bunu bizzat tecrübe etmişlerdir.

Oğul! Namazında, orucunda, haccında, zekâtında ve diğer tüm işlerinde Allah'a karşı ihlaslı ol! Onun huzuruna varmadan önce nezdinde bir ahd edin! Bu ahd; tevhittir, ihlastır, sünnettir, cemaattir, sabır ve şükürdür, tevekküldür, insanları terk etmektir, O'nu talep etmek, O'ndan gayrı her şeyden yüz çevirmektir, kalbinle ve sırrınla O'na yönelmektir. Hiç kuşku yok ki O, dünyada sana yakınlık ihsan edecek, her şeyden gönül bağını kesecek, Zatını sana sevdirecek ve Zatına karşı sana iştiyak verecektir. Ahirette ise seni huzuruna yaklaştıracak ve gözlerin görmediği, kulakların duymadığı ve beşerden hiç kimsenin aklının ucundan geçmeyen nimetler lütfedecektir.

Oğul! Rabbinin rahmet eteğine yapış! İblis, seni aldatıp saptırmak için yanına gelince Allah'a sığın ki onu senden uzaklaştırsın. Senden öncekiler gibi sen de O'ndan medet dile! Önce hayırlı işler yap, sonra da Rabbin hakkında hüsnü zan et! Allah'a itaat ederek hüsnü zan beslersen seni pek çok lütfuna mazhar kılacaktır. Allah, peygamberleri ve salih kullar hakkında hüsnü zan beslemek nice hayra gebedir!

Yazık sana! Sûfîlik davası güdüyorsun; ama bulanıksın. Sufi, Allah'ın Kitabına ve Resulü'nün sünnetine tabi olarak içi ve dışı durulan kimsedir. Saflığında artış oldukça kendi varlık denizinden çıkıp iradesini, dilemesini terk eder. Allah Resulü (s.a.v.) kalbi saf olan kişiyle Rabbi arasında elçi olur. İyiliğin esası, Hz. Peygamber'e sözünde ve fiilinde tabi olmaktır.

Kulun kalbi arındıkça rüyasında Hz. Peygamber'i görür. Hz. Peygamber ona bazı şeyleri emreder, bazı şeyleri yasaklar. Bütün varlığı ile kalbe dönüşür, bedeni azledilir. Cehri olmayan bir sırra, bulanıklıktan eser taşımayan bir sefaya (duruluk) dönüşür. Kalpten her şeyi çıkarıp atmak büyük dağları yerinden sökmek gibidir. Mücâhede, sıkıntılara sabretmeyi gerektirir. Elinize geçmeyen şeyi elde etmeyi arzulamayın. Beyaz üzerine şu siyah noktayı koyup müslüman olabilirseniz ne mutlu size! Kıyamet gününde kâfirler arasında değil; müslümanlar arasında olabilirseniz ne mutlu size! Cennet toprağında veya kapısında oturup cehennemliklerden olmamayı başarabilirsek ne mutlu bize! Alçak gönüllü olun! Büyüklük taslamayın! Alçakgönüllülük kişiyi yüceltir, kibir ise alçaltır. Hz. Peygamber (s.a.v.) *"Her kim Allah'a karşı mütevazı olursa Allah onu yüceltir."* buyurmuştur.[7] Allah'ın öyle kulları vardır ki öncekilerin amelleri gibi, dağlar kadar çok amel yaparlar; ama Allah'a karşı mütevazı davranarak *"Cennete girmeyi sağlayacak hiçbir şey yapmadık. Şayet cennete girersek bu Allah'ın bize merhamet etmesi vesilesiyledir. Giremezsek bu da Allah'ın adaletidir."* derler. Allah'a karşı kendilerini hep müflis bir tüccar yerine koyarlar. Tövbe edin, kusur ve acziyetinizi itiraf edin! Tövbe hayattır. Allah, ölen toprağa yağmurla hayat verdiği gibi ölen kalplere de tövbeyi nasip edip uyandırmak suretiyle hayat verir.

A asiler, Rabbinizin rahmetinden ümit kesmeyin! A ölü kalpliler, Rabbinizi zikretmekte, Kitabını tilavet etmekte, peygamberinin sünneti üzerinde ve zikir meclislerine katılmakta sebat edin! O zaman rahmetin yağmasıyla kuru topraklar canlandığı gibi, sizin kalpleriniz de canlanır. Zikrin sürekliliği dünya ve ahirette hayrın sürekliliğine sebeptir. Kalp sıhhat bulunca onda zikir daimi olur. Kalbin her tarafında zikir yazılır. Gözler uyusa da kalp her daim Rabbini anar. Bu ona Peygamberimiz Hz. Muhammed'den (s.a.v.) miras kalmıştır. Salihlerden birinin bir tesbihi varmış. Elinde tesbihle uykuya dalmış ve sabahleyin dili tesbih çekerek uyanmış.

---

7 Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, XVIII, 250.

Tasavvuf yolunun büyükleri uyku bastırmadıkça uyumazlar, onlardan kimisi de gecenin geriye kalanında ibadet edebilmek için geceleyin bir saat uyumak için kendilerini zorlarlar. Nefislerinin susması ve kendilerine eziyet etmemesi için ona hakkının bir kısmını vermekle yetinirler. Salihlerden biri bazı gecelerde uyumak için kendini zorlar ve hiç ihtiyaç duymadığı halde uyku için hazırlık yaparmış. Sebebi sorulunca "Kalbim Rabbimi görüyor." cevabını vermiş.

Doğru da söylemiş; çünkü sadık kulun rüyası Allah'tan gelen bir ilham olduğu için uyuyunca onun gözü aydın olur. Allah'a yakın olan bir kulun, onu her daim koruyan görevli melekleri vardır. Uyuduğunda onun başında ve ayaklarının ucunda durur ve onu korurlar. Şeytan ise bir köşeye pusar ve ona yaklaşamaz. O kul Allah'ın koruması altında uyuyup uyanır. Her türlü hareketi ve duruşu da O'nun koruması altındadır.

Allah'ım bütün hallerimizde bizi himayene al! Dünyada ve ahirette bizi iyiliklere mazhar kıl ve bizi cehennem azabından koru!

DÖRDÜNCÜ SOHBET

Hz. Peygamber'in (s.a.v.) *"Kişinin üstüne lazım olmayan şeyi terk etmesi müslümanlığının güzelliğinden ileri gelir."* buyurmuştur.[8] Kaliteli müslüman olan ve imanın hakikatine eren kişi kendisini ilgilendiren işlere yönelir, ilgilendirmeyen işlerden ise yüz çevirir. Üstüne lazım olmayan işlerle oyalanmak aylakların işidir. Mevlâ'nın rızasından yoksun kalan; kendisine emredileni yapmayıp emredilmeyen işlerle meşgul olan kişidir. Bu, mahrumiyetin, Allah'ın öfkesine maruz kalmanın ve huzurdan kovulmanın ta kendisidir.

Sen sen ol, sana emredileni yerine getir ve yasaklananı terk et! Başına bir sıkıntı gelince rıza göster! "Niye ve nasıl böyle oldu?" diye sorgulamak yerine kendini kaderin ellerine bırak!

Allah'ın senin hakkındaki kararı senin kendi hakkında vereceğin karardan daha hayırlıdır; çünkü Rabbin seni bilir, sen ise Rabbini bilemezsin. Bundan dolayı O'nun verdiğine kanaat et ve verilene şükretmekle meşgul ol! Fazlasını isteme! Çünkü sen hakkında hayırlı olanın hangisi olduğunu bilemezsin.

Zühd, zahit ve itaatkâr kalpleri teskin eden bir şeydir. Zühd bedene; marifet kalbe; huzur-i ilâhîye yakınlık ise sırra ağırlık verir. Zahit ol, kanaat et ve Rabbinden razı ol, nefsinden değil! Rabbine hüsnü zan, nefsine ise su-i zan et! Nefsinin arzularını terk et;

8 İbn Mace, *Fiten*, 13.

çünkü kalplerin arınması ve şifa bulması bunları terk etmektedir. Helalden tıka basa doymak kalbi kör eder. Bir de haramı düşün! Bundan dolayı Hz. Peygamber (s.a.v.) *"Tedavinin başı perhizdir; bütün hastalıkların başı ise oburluktur. Bedeninizi âdet edindiği şeye alıştırın."* buyurmuştur.[9] Hz. Peygamber (s.a.v.) bu üç kısa cümlede tıp bilgisini özet bir şekilde ifade etmiştir. Aşırı tokluk fıtnatı, hikmet kandilini ve velayet nurunu öldürür. Dünyada ve insanlarla birlikte olduğun sürece perhiz yap; çünkü sen hastanedesin. Kalbin Hakk'a eriştikten sonra ise senin işin O'na havale edilmiş demektir, artık sen kendi işlerinden uzak olursun ve Rabbin senin işlerini üstlenir. Sen bütün varlığını O'na adamışken O, nasıl senin işlerini üstlenmesin ki! Allah (c.c.) şöyle buyuruyor: *"Benim yâr ve yardımcım işte bu Kur'an'ı indiren Allah'tır. O has kullarını hep koruyup kollar."* (el-A'râf, 7/196)

Oğul! Kader geldiği için rahatsız olma; çünkü kaderi hiçbir şey geri çeviremez. Takdir edilen şey, kabullensen de gerçekleşir, öfkenden deliye dönsen de. Dünyada bir işle meşgul olmak, düzgün bir niyete ihtiyaç duyar; aksi halde Allah'ın gazabına maruz kalırsın. Bütün işlerinde "*lâ havle velâ kuvvete illâ billahi'l-aliyyi'l-azîm*" (Güç ve kudret ancak yüce Allah sayesindedir) de. Gününün bir bölümünü dünyana, bir bölümünü ahiretine ayır. Günün bir bölümünü kendine, bir bölümünü ailene, geriye kalanını da Rabbine ayır. Her şeyden önce kalbini arındırmakla meşgul ol; çünkü bu farzdır. Daha sonra Allah'ı tanımaya yönel; çünkü kökü zayi edersen dallara bakım yapmanın bir yararı olmaz. Kalbin pislik içinde olduktan sonra organların temiz olsa ne yazar! Organlarını sünnetle amel etmek suretiyle; kalbini de Kur'an'la amel etmek suretiyle arındır. Kalbini muhafaza et ki organların da himaye altında olsun. Küpün içinde ne varsa dışarı o sızar. Dolayısıyla kalbinde ne varsa organlarına o sızar. Mütevazı ol; mütevazı oldukça daha da büyür ve yücelirsin. Mütevazı değilsen sen Allah'ı, peygamberlerini, velilerini, hikmetlerini, varlığı üzerinde nasıl edip eylediğini, kader ve kudretini bilmiyorsun demektir. Ne zamana kadar işittiğin halde akletmeyeceksin veya akledip idrak ettiğin halde onu pratiğe dökmeyeceksin ya da pratiğe döktüğün halde samimi davranmayacaksın? Ha varsın, ha yoksun sen. Benim yanıma gelip sözümü uygulamayacaksan burada işin ne senin? Ne diye buraya gelip boş yere kalabalık yaparsın? Dükkânında oturup duruyor ve evini tarumar etmek için çaba sarf ediyorsun. Sohbet meclisine de hiçbir gayeye sahip olmadan geliyorsun. İşitiyorsun; ama sanki hiç işitmemiş gibi davranıyorsun.

Behey servet sahibi! Malını unut ve fakirlerin arasına öyle otur! Hem Allah'a, hem de sohbetin müdavimi olan fakirlere karşı saygılı ol!

---

9 Bu sözün Hz. Peygamber'e aidiyeti sabit değildir. Hadis âlimleri bu sözün doktorlardan birine ait olduğunu söylemişlerdir.

A soy sop sahibi! Soyunu sopunu unutup buraya öyle gel! Hakiki nesep, takva nesebidir. Nitekim Hz. Peygamber'e (s.a.v.) "Ey Allah'ın Resulü! Senin ailen kimdir?" diye sorulunca O, *"Allah'tan layıkıyla korkan her kişi Muhammed'in aile efradındandır."* buyurmuştur.[10] Bana nesebinin adımlarıyla değil; takvanın adımlarıyla gel! Takva nesebin sahih olmadığı sürece sadece soy sop sahibi olmakla Allah katında değerli olamazsın. Allah (c.c.) *"Allah katında en değerli olanınız O'nun emir ve yasakları hususunda en duyarlı, en dikkatli olanınızdır."* (el-Hucurat, 49/13) buyuruyor. Ey çocuklar, gençler, ihtiyarlar ve Hak yolunun yolcuları! Lokmanızı haramdan arındırmadıkça hayır namına hiçbir şey elde edemezsiniz.

Çoğunuz katışıksız haram olan şeyler yiyorsunuz. Hâlbuki haram yiyenin kalbi kararır, şüpheli şeyler yiyenin ise kalbi bulanır. Nefsiniz size haram yemeyi önemsizleştirir. Nefsiniz, arzu duyduğu şeyin peşine düşer ve onu elde etme uğruna hiçbir şeyden sakınmaz. Sen nefsine huşkâr yediriyorsan ve nefsin senden buğday ekmeği istiyorsa sen ona arpa ekmeği yedir ki huşkâr yiyebilmek onun tek ümidi olsun. Nefis, yediği ve içtiği şeylerde haramdan kaçınmıyorsa temiz-pis demeden mezbelede yem toplayan tavuğa benzer. Bu tavuğu veya yumurtasını yiyecek olan kişi onu bir süre kümeste tutup pislikten arındırır ve sonra yer. Sen de nefsini necaset/haram yemekten alıkoy. Ona helal ve temiz şeyler yedir ki haramla beslenmiş olan eti yok olsun. Önce onu haram ve şüpheli şeyleri yemekten, sonra da heva-hevesine göre helal şeyleri yemekten alıkoy!

Birinize "Şimdi yapmakta olduğun şu iş üzerindeyken ölmeyi ister misin?" diye sorulduğunda "hayır!" diyor. "O zaman tövbe et ve güzel ameller yap!" denilince "Allah nasip ederse yaparım." diyor. İş tövbeye gelince kaderden dem vuruyor; ama nefsinin arzuları konusunda kader mader tanımıyor. Yapacaklarını erteleyip dururken ve "evet-hayır" arasında, nimetler içinde yaşamaya devam ederken ölüm bir anda kapısını çalıp hayatına noktayı koyuverir. Kiminin yetki ve izzetini, kiminin dükkânını ve kazancını alıp götürür. Vasiyeti henüz yazılmamış ve hesabı temize çekilmemişken ve geleceğe dair daha nice hayaller kurarken ölüm onu hiç ummadığı anda yakalayıverir.

Sahih tefekkür, salih insanları bayındır bir bölgeden ıssız bir yazıya kaçıran, onların sevincini yok eden ve hüzünlerini sürekli kılan tefekkürdür.

Allah'ı layıkıyla tanıyan kişilerin hüznü çok olur. Korkuları, onlara öğüt veren bir vaiz ve meşgul oldukları işleri olur. İnsanlardan kimsenin sözünü dinlememeyi ve kimseyle karşılaşmamayı arzularlar. Aile ve mallarının yükünden kurtulmayı arzularlar. Kendi kısmetlerinin başkalarına intikal etmesini dilerler, tabiat ve yaratılışlarının yaratıcılarına doğru yönlendirilmesini arzu ederler.

---

10 Taberani, *el-Mu'cemu'l-evsat*, III, 338.

İrfan sahibi, tüm bu bağlardan kurtulmayı diledikçe kader onu bağlar ve ezelî ilmin mührünü getirir. Gece-gündüz onu himaye eder. Bunun üzerine o, dünyadan Rabbine gitmek için izin ister. Bu sefer de Allah hakkındaki marifeti baskın gelerek zahirde ve batında onu himaye eder. Feth el-Mevsılî, Mevlâ'ya yaptığı yakarışında şöyle demiştir:

"Mevlâm! Beni ne zamana dek geri çevirecek ve dünya zindanında tutacaksın. Dünyadan ve insanlardan kurtulup rahata erebilmem için beni ne zaman kendi nezdine alacaksın?"

Senin durumun neye benzer biliyor musun? Hani Hz. Nuh, oğluna *"Yavrucağım! Bizimle birlikte gemiye bin!"* deyince oğlu ona *"Ben bir dağa sığınırım. O beni sudan koruyacaktır."* (Hud, 11/42) demişti ya işte sen de hal dilinle aynen böyle söylüyorsun. Vaiz, sana "Gel, benimle birlikte kurtuluş gemisine bin!" diyor. Sen ise "Ben bir dağa sığınırım. O beni sudan koruyacaktır." diyorsun. Senin dağın, dünyaya dair uzun vadeli planların (tul-i emel) ve hırsındır. Pek yakında ölüm meleği senin kapını çalacak ve seni sığındığın dağda suya boğacaktır.

Ey Allah'ın kulları! Sözüme kulak verin ve cehalet mağaralarınızdan dışarı çıkın. Din binanızı temelsiz inşa ettiniz. Kırık döküğünü de ikinci bir onarımı gerekli kılacak şekilde dayanaksız onardınız. Kalplerinizde dünya ve nice günahlar var. Bana izin verin ki sizi vereceğim ilaçlarla arındırayım. Size vera, zühd, takva, iman, marifet, ilim, her şeyi unutma ve her şeyden sıyrılıp çıkma ilacı içireyim. Onu içtiğinizde Rabbinizle var olacak, O'na yakın olacak ve O'nu yâd edeceksiniz. Her kimde marifetullah sahih bir şekilde gerçekleşirse insanların güneşi, ayı ve rehberi olur, onları ellerinden tutup dünya kıyısından ahiretin sahiline geçirir. Nitekim Hz. Peygamber (s.a.v.) *"Her sanatı öğrenmek için ustasından yardım isteyin."* buyurmuştur.[11]

Yazık sana! Kendi görüşünle yetinip "Fıkıh bilginlerinin ve âlimlerin yanında ne işim var?" diyorsun. Sadece kazanmak, yiyip içmek ve evlenmek için yaratıldığını sanıyorsun. Ölüm kapını çalıp seni en kötü, en fena iş üzerindeyken yakalamadan önce tövbe edip Rabbinin yoluna dön! Her biriniz Rabbinizin emir ve yasaklarıyla ve kaderin başa getirdiği musibetlere sabretmekle yükümlüdür. İnsanların ve komşuların eziyetine tahammül gösterin! Çünkü sabırda çok hayır vardır. Hepiniz sabretmekle yükümlüsünüz, kendinizden ve gözetiminiz altındakilerden mesulsünüz. Nitekim Hz. Peygamber (s.a.v.) *"Hepiniz çobansınız ve hepiniz güttüğünüzden sorumlusunuz."* buyurmuyor mu?[12]

Hakk'ın kaderle gelen emrine sabredin ki bedbahtlık bahtiyarlığa dönüşsün. Sabır, hayrın başıdır. Melekler sınanmış ve sabretmişlerdir. Peygamberler sınanmış

---

11 Hadisin Hz. Peygamber'e aidiyeti sabit değildir. Değerlendirmesi için bkz. Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ*, I/139. Hadis no: 340.

12 Buhari, *İstikrâz*, 20.

ve sabretmişlerdir. Salih kullar da sınanmış ve sabretmişlerdir. Siz de erenlerin takipçilerisiniz. Öyleyse siz de onlar gibi yapın ve onlar gibi sabredin. Kalp sıhhat bulunca ne karşı çıkana bakar ne uyum gösterene, ne kendisini övene bakar ne yerene, ne verene bakar ne mani olana, ne kendisini yaklaştırana bakar ne uzaklaştırana, ne kendisini kabul edene bakar ne reddedene. Çünkü sıhhat bulan kalp; tevhit, yakîn, tevekkül, ilim, iman ve Allah'a yakınlıkla doludur. Bütün insanları birer âciz, zelil ve fakir olarak görür. Bununla birlikte onlardan küçük bir çocuğa bile kibirli davranmaz. Öfkesi Allah için olduğundan kâfir, münafık ve isyankârlarla karşılaştığı vakit âdeta bir canavar kesilir. Salih ve takva sahibi olan kullara karşı ise mütevazı ve alçak gönüllü davranır. Allah (c.c.) bu vasfı taşıyanları Kur'an'da şöyle nitelemiştir: *"Onunla birlikte hareket edenler saldırgan kâfirlere karşı çok çetin ve tavizsiz; birbirlerine karşı ise çok şefkatli ve merhametlidirler."* (el-Feth, 48/29) Bu kalp sıhhat bulunca sahibi, insanların idrak alanının ötesine geçer ve *"O, sizin bilmediğiniz daha nice şeyler yaratmaktadır."* (en-Nahl, 16/8) ayetine mazhar olur.

Bütün bunlar tevhid, ihlas ve sabrın meyvesidir. Peygamberimiz (s.a.v.) sabredince göğe yükseltilmiş, Rabbine yaklaşıp O'nu görmüştür. O, ancak sabır temelini sağlam bir şekilde inşa ettikten sonra bu binayı onun üzerine kurabilmiştir. Bütün hayırlar sabrın ayakları altındadır. Bundan dolayı Allah şu ayette sabrı ardı ardına iki kez zikrederek pekiştirmiştir: *"Ey müminler! Allah yolunda karşılaştığınız zorluklara sabredin, kâfirlere karşı birbirinize kenetlenip onlardan daha güçlü ve dirençli olduğunuzu gösterin. Azim ve kararlılıkla Allah yolunda yürümeye devam edin. Allah'a itaatsizlikten sakının ki umduklarınıza kavuşup korktuklarınızdan emin olasınız."* (Al-i İmran, 3/200)

Allah'ım! Sözle ve fiille; yalnızken ve başkalarıyla birlikteyken; surette ve manada, bütün hallerimizde bizi sabreden ve sabırlılara tabi olan kullardan eyle. Bize dünyada ve ahirette iyilik lütfet ve bizi cehennem azabından koru!

BEŞİNCİ SOHBET

Mürid, tövbesinin gölgesi altında durur; murâd ise Rabbinin inayet gölgesi altında. Mürid yürür, murâd uçar. Mürid kapının eşiğindedir, murâd ise kapının ardında, yakınlık odasında.

Mürid, ibadet konusunda gayretli olunca murâd olur. Hiç çalışıp çabalamadan Rabbine yakın olmak isteyen boş bir heves peşindedir. Biz bunu nadire göre değil; yaygın duruma göre söylüyoruz.

Musa (a.s.) ne zaman huzura yaklaştırıldı? Zorluk ve sıkıntılara göğüs gerip mücadele ettikten sonra değil mi? Firavun'un sarayından kaçıp sıkıntılara katlanarak yıllarca çobanlık yaptı da ancak o zaman gördüğünü görebildi. Nice engelleri aştıktan sonra ancak Rabbinin huzuruna yaklaşabildi. Açlığa, susuzluğa, gurbet acısına göğüs gerdi ve Şuayb'ın kızlarına merhamet ettiği bilindi. Açlıktan bitap düşmüş olmasına rağmen kızların koyunlarını sulamak konusundaki mertçe tavrı sebebiyle ona kocaman bir hayır geldi. Koyunları suladıktan sonra utangaç tavrı onu biçare ve yalnız bir halde bir ağacın gölgesine itti. Hayâsı onu yaptığı iş karşılığında ücret bile talep etmekten alıkoymuştu. Geçmiş hali onu doğrulttu, Allah'ın koruması ona hakikati gösterdi, Hakk'ın bakışları onu ağırbaşlı kıldı da halini Rabbine şu sözleriyle arz etti: *"Rabbim! Bana lütfedeceğin her türlü nimete/iyiliğe öyle muhtacım ki!"* (el-Kasas, 28/24) Bitkin ve perişan bir halde ağacın gölgesine sığınmışken Şuayb'ın kızı gelerek onu babasına götürdü. Şuayb ona durumunu sorunca olup-biteni anlattı. Bunun üzerine Şuayb,

"Korkma! Artık o zalim kavmin elinden kurtulmuş durumdasın." (el-Kasas, 28/25) dedi. Sonra kızını onunla evlendirdi ve onu koyunlarının çobanı yaptı.

Musa, Medyen'de yaşadığı sırada Firavun'un acımasız idaresini ve sarayda el bebek gül bebek günlerini tamamen unuttu. Çoban gibi giyindi, gece-gündüz koyunlarla vakit geçirdi. Issız kırsalda günlerini tek kelime etmekten âciz hayvanlarla geçirdi. Zühdü ve yalnız kalmayı öğrendi. Böylece bu yıllar süresince kalbini insanlardan iyice arındırdı ve sapasağlam oldu. Kalbinden Firavun'un krallığını; sırrından da dünyayı ve dünyevi olan her şeyi çıkarıp attı. Şuayb ile yaptığı anlaşma gereği belirledikleri süre dolunca zahiri, verdiği sözün esaretinden kurtuldu, Allah'ın ahdi ve hakkı ise kalbinde ve sırrında baki kaldı. Şuayb'a veda ederek eşini yanına alıp yola çıktı. Medyen'den üç fersah kadar uzaklaştıklarında gece olmuştu. O esnada hamile olan eşini doğum sancısı tuttu ve Musa'dan, aydınlanabileceği bir ışık istedi. Hz. Musa, çakmak taşıyla ateş yapmak için uğraştı; ama nafile! Hava iyice kararmıştı ve Musa ne yapacağını bilmez bir halde şaşıp kalmıştı. Öyle ki dünya bütün genişliğine rağmen ona dar gelmişti. Ne kendisinin, ne eşinin bilmediği bir yolda, üstelik eşini doğum sancısı tutmuş bir halde bir başına kalakalmıştı. Yüksekçe bir yere çıkarak etrafı kolaçan etmeye başladı. Derken bir ses işitti ve bölgeye yakın olan dağın eteğinde bir ateş gördü. Eşine "Sen burada biraz bekle! Ben bir ateş gördüm. Bir umut, sana o ateşten bir köz getiririm, hem de ateşin başındakilere takip edeceğimiz en iyi güzergâhın hangisi olduğunu sorarım." dedi. Ateşin başına gelince bir ses işitti. Ateşe yaklaşıp ondan bir köz almak isteyince işin rengi değişti. Âdet gitmiş, yerini hakikat almıştı. Eşi ve onun için yapacakları Musa'nın aklından uçup gitti. Eşine ona ikram edecek ve işlerini görecek görevliler geldi. Musa'ya ise bir nida geldi. Hakk'a ait olan bu nida mübarek vadinin sağ yakasında bulunan bir ağaçtan vasıtasız olarak geliyordu ve ağaç Musa'nın tam karşısındaydı. Sesin sahibi *"Ey Musa! [Konuşan] benim ben, Allah! Âlemlerin Rabbi Allah!"* (el-Kasas, 28/30) dedi. Bu nida şu anlama geliyordu: "Ben ne bir meleğim, ne de cin. Âlemlerin Rabbiyim. Firavun *"Sizin en yüce Rabbiniz, [velinimetiniz, en yüce efendiniz] benim ben!"* (en-Naziat, 29/24) diye tanrılık iddia ederek yalan söyledi. Tanrı olan tek varlık benim. Yeryüzündeki insanları, cinleri ve arştan ferşe bütün mevcudatı yaratan benim. Senin zamanını ve senden sonra kıyamete dek gelecek zamanı bilen de."

Yazık sana a bidatçi! "Ben Allah'ım, Allah!" demeye Allah'tan başka hiç kimsenin gücü yetmez. Rabbimiz dilsiz değil, kelam sahibidir. Bundan dolayı *"Allah Musa'ya da bizzat seslenerek vahyetti."* (en-Nisa, 4/164) buyurarak Musa ile konuşmasını pekiştirmiştir. O'nun işitilen ve anlaşılan bir kelamı/sözü vardır.

Musa, Allah'ın kelamını işitince canı çıkacak gibi oldu ve korkusundan yüzüstü kapaklandı. Daha önce hiç işitmediği bir söz işitmişti. İnsan olmasının verdiği zayıflıkla yere düştü ve Allah bir melek göndererek onu ayağa kaldırdı. Melek bir elini onun göğsüne, diğerini sırtına koydu ve Musa ayağa kalkabildi. Kalbi güçlendi ve aklı başına

geldi de Allah'ın sözünü düşünüp idrak edebildi. Musa'nın başına tüm bunlar, kıyameti kopup dünya olanca genişliği ile kendisine dar geldikten sonra meydana geldi. Allah, Musa'ya Firavun ve kavmine giderek kendi adına elçilik yapmasını emretti. Bunun üzerine Musa, "Rabbim! Dilimdeki tutukluğu çöz ki sözümü anlayabilsinler. Kardeşimi de bana destekçi kıl!" dedi. Musa'nın dilinde tutukluk vardı. Küçüklüğünde Firavun'la arasında geçen bir hadiseden dolayı akıcı konuşmazdı. Bir şey söylemek istediğinde duraksar ve başkalarının nice söz söyleyebileceği bir zaman zarfında meramını zar zor anlatabilirdi. Firavun'un sarayında iken başına gelen hadise şuydu: Firavun'un eşi Asiye onu Firavun'un huzuruna getirerek "Bu, bizim göz nurumuz. Bunu öldürmeyin!" demişti. Bunun üzerine Firavun onu öpmek için kucağına aldı. Musa, onun sakalını tutarak çekiştirdi. Bunun üzerine Firavun, "Bu çocuk, krallığımın gitmesine yol açacak olan çocuktur. Onu öldürmeliyim." dedi. Asiye, "Bu, daha küçücük bir bebek. Ne yaptığının farkında değil." diyerek karşılık verdi. Firavun, [Asiye'nin talebi üzerine] Musa'nın önüne birinde ateşten bir köz, diğerinde ise inci bulunan iki kap getirilmesini emretti. Asiye, "Bu iki kabı bebeğin önüne bırakalım. Şayet ikisi arasındaki farkı anlar ve elini inciye uzatıp diğerinden uzak durursa onu öldür! İkisini birbirinden ayıramaz ve elini ateşe uzatırsa öldürme!" dedi. Kabı bebeğin önüne koydular ve bebek elini ateşe uzatıp bir köz alarak ağzına attı ve ağladı." Bunun üzerine Asiye, "İşte bak, ben onun ne yaptığını bilmeyen bir çocuk olduğunu söylemiştim?" dedi. Bunu gören Firavun çocuğu öldürmekten vazgeçti ve böylece Allah, Musa'yı Firavun'un sarayında büyüttü. Onun diline yeniden konuşma kabiliyeti veren ve onu bütün sıkıntı, gam ve kederden kurtaran Allah ne yücedir! Allah şöyle buyuruyor: *"Kim Allah'ın emirlerine itaatsizlikten sakınırsa Allah ona bir çıkış yolu gösterir. Üstelik ona hiç ummadığı yerden rızıklar lütfeder. Kim Allah'a güvenirse Allah ona yeter."* (et-Talak, 65/2-3)

Şu kalp var ya, arınıp sıhhat bulunca Hakk'ın nidasını altı cihetten duyar; peygamberlerin, velilerin ve sadık kulların nidasını işitir. O zaman Allah'ın huzuruna yaklaştırılır, hayatı Hakk'a yakınlıktan; ölümü ise Hakk'tan uzaklıktan ibaret olur. Rızası, Rabbinin kendine seslenişinde olur ve buna kanaat edip başka hiçbir şeye gönül bağlamaz. Dünyanın kendisinden gitmesini umursamaz; açlığa ve susuzluğa hiç mi hiç aldırmaz.

Hikmet sahibi olan Allah'ın hakkınızda verdiği hükümlere sabredin. O zaman bilgiye engel olan perdeniz kaldırılır. Hakk (c.c.) size sabretmeyi emretmiştir, sabredin! "Sabır ve sebat sahibi peygamberler gibi sen de Allah yolunda karşılaştığın sıkıntı ve zorluklara göğüs ger!" (el-Ahkâf, 46/35) buyurarak özelde peygamberine ve genelde hepinize sabretmeyi emretmiştir. Bu ayet şu anlamdadır: Ey Muhammed! Senden önceki peygamberler, kendi aileleri, çocukları, malları ve insanların kendilerine eziyeti konusundaki yazgılarına nasıl sabredip tahammül gösterdi iseler sen de öyle yap ve onlar gibi metanetli ol!"

Ne kadar tahammülsüzsünüz! Arkadaşınızın tek bir sözüne bile tahammül göstermiyor ve onu mazur göremiyorsunuz. Hz. Peygamber'den (s.a.v.) onun ahlakını ve fiillerini öğrenip ona tabi olun ve izini takip edin. Başlangıcın ağırlığına sabredin ki sonucun rahatlığına erişebilesiniz. Başlangıç sıkıntıdır, nihayet ise sükûnettir. Peygamberimiz (s.a.v.) başlangıçta yalnız kalmayı severdi. Bir gün "Muhammed!" diyen bir ses duymuş ve ne olduğunu bilmediği o sesten kaçıp uzaklaşmıştı. Bir süre bu sesi duymaya devam etti ve bir vakit sonra onun ne olduğunun farkına vararak sebat etti. Sonra o ses kesilince göğsü daraldı ve dağlarda kayboldu. Bir defasında kendisini neredeyse dağdan aşağı atacaktı. Başlangıçta kaçıyordu; ama daha sonra o sesi arar oldu. Başlangıçta sıkıntı vardı, nihayette ise sükûnet.

Mürid talep eder, murâd ise talep edilir. Hz. Musa (a.s.) mürîd idi, Peygamberimiz (s.a.v.) ise murâd idi. Hz. Musa O'nun varlığının gölgesinde idi ve Tur dağında O'nu görmeyi talep etmişti. Peygamberimiz (s.a.v.) ise murâd idi, bundan dolayı hiç talep etmediği halde O'nun cemalini görme şerefine nail oldu, özel bir istekte bulunmadan huzura yaklaştırıldı. Cemal-i ilâhîyi görmeyi talep etmeksizin buna mazhar oldu ve başkalarına perdelenen cemal ona ayan oldu. Hz. Musa (a.s.) cemali görmeyi dilemiş; ama engellenmişti ve dünyada iken kısmetinde olmayan bir şeyi talep etmesinin cezası olarak bayılıp düşüvermişti. Peygamberimiz (s.a.v.) ise edebe riayet ederek ve kadrini bilerek mücâhede etti ve mütevazı oldu. Bundan dolayı Hakk'tan başkasını unutup yalnız O'na uyduğu için başkasına verilmeyen bir nimete mazhar oldu.

Oburluk ve hırs yerilmiştir. Allah'ın sizin için taksim ettiğine kanaat edip rıza gösterin. Sabreden vasıl olur. Sabredenin kalbi zengin olur ve fakirliği zail olur. İnsanlardan uzak olmaya çalış. O zaman Rabbine içtenlikle ibadet edebilirsin. Yalnızlık, kötü arkadaşlar edinmekten iyidir. Salihlerden birinin yanında bir köpek gören biri "Bunu niye yanında tutuyorsun?" diye sormuştu da o, "Köpek, kötü arkadaştan daha iyidir de ondan!" diye cevap vermişti.

Kalpleri rablerine ünsiyet ile dopdolu ve kendileri O'nun korumasında iken salihler halveti nasıl sevmesinler! Kalpleri kendi fayda ve zararlarını düşünmekten tamamen sıyrılmış, fayda ve zarar verenin sadece rableri olduğunu görmüş iken onlar insanlardan nasıl kaçmasınlar!

Yakınlık şarabı onların tercihidir. Lütuf, uykuları; kelam, hazları; kalplerinin sırlardan haberdar olması ise cennetleridir. Onlar insanlara nispetle mecnun gibi; Hakk'a nispetle akıllı, hikmet sahibi ve âlimdirler. Her kim zühd sahibi olmak emelindeyse böyle olsun; aksi halde kendini boşu boşuna yormasın.

A sahte ve yapmacık işler peşinde koşan! Bu iş, senin üzerinde bulunduğun hal ile gerçekleşmez. Bu iş, nefsin heva-hevesi, tabiat, cahillik ve kötü ahlak yerli yerinde dururken gündüz oruç tutmakla, gece ibadet etmekle, gelişigüzel şeyler yemek ve giyinmekle tamam olmaz. Böyle yapmak sana hiçbir şey kazandırmaz.

Yazık sana ihlaslı ol ki bu halden kurtulabilesin. Özün de, sözün de doğru olsun ki maksadına erip himmetine yaklaşarak yücelebilesin. Kendini teslim et ki selamet bulasın. Muvafakat göster ki başarıya ulaşabilesin. Razı ol ki senden de razı olunsun. Ve bütün bunları yapmakta acele et ki Hakk (c.c.) sana olan nimetini tamama erdirsin.

Allah'ım! Dünyada ve ahirette işlerimizi üstlen, bizi kendimize ve Senden başka hiç kimseye havale etme. Bize dünyada ve ahirette iyilikler ver ve bizi cehennem azabından koru!

ALTINCI SOHBET

Allah (c.c.) bir kelamında şöyle demiştir:

"Beni sevdiğini iddia edip gecenin karanlığı çökünce uykuya dalan kişi yalan söylemiştir."

Gerçekten Allah'ı seviyorsan uyku bastırmadığı sürece uyuma! Seven sevdiği uğruna yorulur; sevilen ise rahat eder. Seven talep eder, sevilen ise talep edilir.

Hz. Peygamber'den (s.a.v.) Allah'ın Cebrail'e *"Ey Cebrail! Falancayı uyut, falancayı ise ayakta tut!"* dediği nakledilmiştir.

Bu sözü iki türlü açıklamak mümkün olup birinci açıklama şöyledir: Beni seven falanca kulumu ayakta tut, sevilen falanca kulumu ise uyut!" Birincisi beni sevdiğini iddia etmiştir, bu yüzden onun sevgisini test etmem ve başkalarıyla birlikte olan varlık yapraklarının birer birer dökülmesi için onu ayakta tutmam gerekir. Onun gözüne uyku verme ki iddiasını ispatlasın ve sevgisinin tezahürünü ortaya koyabilsin. Öteki kulumu ise uyut; çünkü o artık sevilen bir kuldur ve yeterince yorulmuştur. Onda, Benden başkasına ait hiçbir şey kalmamıştır. Ben onun Beni sevdiğini tescilledim, iddiasının doğruluğunu ve sözünde durduğunu gördüm. Onun tövbesi Bana ulaştı. Şimdi Ben de ona olan sözümü tutacağım. O, Benim misafirimdir. Misafir çalıştırılmaz ve yorulmaz. Onu Ben lütuf kucağımda uyutacağım, cömertlik soframda ağırlayacağım ve yakınlığımla onu ısıtacağım. Onun sevgisi sahih olmuştur. Sevgi sahih olunca bütün sıkıntılar yok olup gider.

İkinci açıklama ise şudur: Falancayı uyut; çünkü o, Bana ibadet etmekle insanları razı etmeyi dilemiştir. Falancayı ise ayakta tut; çünkü o, Bana ibadet etmekle Benim rızamı dilemiştir. Falancayı uyut; çünkü Ben onun sesini duymak istemiyorum. Falancayı ise ayakta tut; çünkü Ben onun sesini duymak istiyorum.

Sevenin kalbi Allah dışındaki her şeyden arınınca sevilen (mahbûb) olur ve bundan böyle O'ndan başkasına geri dönmeyi arzulamaz. Kalbin bu makama ermesi farzları eda etmekle, haramlar ve şüpheli şeyler konusunda sabretmekle, mübah ve helal olandan yemekle, nefsin arzularını ve kendi varlığını tamamen terk etmekle ve tam manada bir vera ve zühd ile mümkün olur. Zühd ise Allah'tan başka her şeyi terk etmek, nefse, hevaya ve şeytana muhalefet etmek ve kalbi bütün insanlardan arındırmaktır. O zaman insanların övgüsü ve yergisi; vermesi ve vermemesi, altın ile gümüş arasında hiçbir fark kalmaz.

Bu işin başı Allah'tan başka ilah olmadığına şahitlik etmek, nihayeti ise altın ile gümüş arasında fark görmemektir. Kalbi sahih olup Rabbine bağlanan kişi altın ile gümüş, övgü ile yergi, hastalık ile sağlık, zenginlik ile fakirlik, bahtiyarlık ile bedbahtlık arasında fark görmez. Bu makama eren kişinin nefis ve hevası ölür, tabiatının ateşi söner, şeytanı zelil olur, dünya ve dünyalık sahipleri onun kalbinde küçülür. Sonra dünyadan da, dünyalık sahiplerinden de tamamen yüz çevirerek Mevlâ'ya yönelir. Neticede kalbinde insanlar arasında yaratıcıya doğru yürüyüp gideceği geniş bir yol açılır ve insanlar sağa ve sola çekilerek onun yolunu açarlar. Onun doğruluğunun ateşinden ve sırrının heybetinden kaçarlar. İşte o zaman melekût âleminde "yüce!" diye çağrılır. Bütün insanlar onun ayaklarının altındadır; gölgesinde gölgelenirler.

Sen boş yere heveslenme! Çünkü sahip olmadığın bir vasıfla nitelenmezsin. Nefsin seni her yandan bürümüş. İnsanlar ve dünya kalbine yer etmiş. Onlar senin kalbinde Allah'tan çok daha yücedir. Sen erenlerin ne tanımına girersin, ne de kalabalıklarının arasına. Sana işaret ettiğim bu makama ermek istersen kalbini bütün varlıklardan arındırmakla meşgul ol!

Yazık ki sen, bir lokman eksik olsa, bir tane buğdayın zayi olsa ya da bir eşyan kırılıp dökülse ortalığı ayağa kaldırıp Rabbine şikâyetler koparıyorsun ve öfkeni eşinden ve çocuklarından çıkarıyor, dinine ve peygamberine sövüp sayıyorsun. Sen yakaza (uyanıklık) ve murakabe sahibi, akıllı bir kimse olsaydın Rabbinin huzurunda dilsiz olur, O'nun bütün fiillerini kendi hakkında bir nimet bilirdin.

Yazık sana! Açların, çıplakların, hastaların ve esirlerin halini düşün! O zaman başına gelen musibet, gözünde küçülür. Kıyamet korkularından kabirdekilerin halini gözünün önüne getir. Allah'ın bilgisini, senin üzerindeki bakışlarını, senin hakkındaki ezelî bilgisini hatırla! O zaman O'ndan belki biraz utanırsın. Dara düştüğünde günahlarını düşün ve tövbe ederek nefsine "Günahların yüzünden Allah sana böyle sıkıntılar

verdi." de! Günahlardan tövbe edip Allah'tan korkarsan O seni her türlü sıkıntıdan kurtarır ve sana bir çıkış kapısı açar. Allah *"Kim Allah'ın emirlerine itaatsizlikten sakınırsa Allah ona bir çıkış yolu gösterir. Üstelik ona hiç ummadığı yerden rızıklar lütfeder. Kim Allah'a güvenirse Allah ona yeter."* (et-Talak, 65/2-3) buyuruyor.

Akıllı olan, doğru söyleyip bu doğruluğu ile yalancılardan ayrılan kişidir. Yalan yerine doğruyu, ürküp kaçmanın yerine sebat etmeyi, arkasını dönmenin yerine yönelmeyi, feryat figanın yerine sabretmeyi, nankörlüğün yerine şükretmeyi, öfkelenmenin yerine rızayı, çekişip didişmenin yerine muvafakat etmeyi, şekkin yerine yakîni koy! Muvafakat eder didişmezsen, şükredip nankörlük etmezsen, rıza gösterip öfkelenmezsen, sebat edip kuşku duymazsan *"Allah kuluna kâfi değil mi?"* (Zümer, 39/36) hitabına mazhar olursun.

Yuh sana ki içinde bulunduğun hal baştan ayağa kuru bir hevesten ibarettir. Allah bunların hiçbirine dönüp bakmaz. Bu iş, bedenin amelleriyle gerçekleşmez. Önce kalbin, sonra bedenin amelleriyle gerçekleşir. Peygamberimiz (s.a.v.) -kalbini göstererek- *"Zühd işte buradadır, takva işte buradadır, ihlas işte buradadır."* derdi.[13] Kurtuluş isteyen mürşidlerin ayakları altında toprak olsun. Peki bu mürşidlerin niteliği nedir? Onlar dünyayı ve insanları terk edip arştan ferşe her şeye veda etmişlerdir. Varlıkları terk etmişler ve bir daha geri dönmemek üzere veda etmişlerdir. Bütün insanlara veda etmişlerdir ki kendi nefisleri de onların arasındadır.

Nefsi var iken Hakk ile yârenlik etmek isteyen kişi kuru bir heves ve hezeyan içinde demektir. Zühdü ve tevhidi sahih olan kişi, insanların ellerini ve varlıklarını görmez. Hakk'tan başka veren, lütufta bulunan kimseyi görmezler.

Ey dünya düşkünleri! Siz bu sözlere ne muhtaç durumdasınız.

Ey cahillik ederek zahit geçinenler! Siz bu sözleri duymaya ne kadar muhtaçsınız.

Zahit geçinen ve ibadet ettiğini sananların çoğunluğu aslında insanların kulu ve kölesidir ve onları Allah'a ortak koşmaktadır.

Ey ihlas isteyen! Şirkten Rabbinin kapısına kaçıp eşikte dur ve sıkıntıların gelmesinden kaçma! Rabbinin kapısında durup sana insanlardan sıkıntılar gelince kapıya tutun! İşte o zaman tevhidin ve doğruluğun sebebiyle bu sıkıntılar senden bertaraf edilecektir. Sana sıkıntılar gelince sebat et, *"Allah, o güzel ve sağlam söze bağlılıkları sebebiyle müminleri dünyada sapasağlam ayakta tutar, ahirette ise cennetle mükâfatlandırır."* (İbrahim, 14/27) ve *"Rabbin kuluna kafi değil mi?"* (ez-Zümer, 39/36) ayetlerini oku! *"La havle vela kuvvete illâ billahi'l-aliyyi'l-azîm!"* zikrini sıkça tekrarla. Çokça istiğfar et, tesbih çek ve Rabbini an! Sıkıntılardan, nefis, heva ve

13 Hadisin sadece "Takva işte buradadır" kısmı Sahih-i Müslim'de rivayet edilmiştir. Müslim, Birr ve Sıla, 10.

şeytanın ordularından sıdk (doğruluk) ile güvende olunur. Nicedir size anlatmaya çalışıyorum; ama bir türlü anlamıyorsunuz.

"Allah kime hidayet etmişse o doğru yola erişmiştir."

(el-İsra, 17-97).

"Allah kimi de doğru yola eriştirirse onu da yoldan çıkaracak kimse olamaz." (ez-Zümer, 39/36).

"Allah'ın şaşırttığı kimseleri doğru yola eriştirecek kimse yokt ur." (el-A'râf, 7/186)

Peygamberimiz (s.a.v.) dalalette olanları doğru yola iletmeyi çok arzulardı. Allah (c.c.) ona *"Bilesin ki sen sevdiğin herkesi hidayete erdiremezsin. Ancak Allah dilediği/ layık gördüğü kimseyi hidayete erdirir. Çünkü Allah kimin hidayete ereceğini bilir."* (el-Kasas, 28/56) buyurdu. O zaman Hz. Peygamber *"Hidayet ile gönderildim; ama hidayete iletmek konusunda benim elimde hiçbir yetki yoktur."* buyurdu.[14] Şu halde İblis'in ayartması da dalalet sebebi kılındı; ama dalalet konusunda İblis'in de bir yetkisi yoktur. Allah'ın Kitabına ve Resulünün sünnetine tabi olanların itikadı şudur: Kesmek, kılıcın tabiatının bir gereği değildir; kılıçla kesen Allah'tır. Yakmak, ateşin tabiatının bir gereği değildir; ateşle yakan Allah'tır. Doyurmak, yemeğin tabiatının bir gereği değildir; yemekle doyuran Allah'tır. Susuzluğu gidermek, suyun tabiatının bir gereği değildir; su ile susuzluğu gideren Allah'tır. Her hangi cinsten olursa olsun bütün sebepler böyledir. Sebepler konusunda tasarruf sahibi olan ve sebeplerle halkeden Allah'tır. Sebepler Allah'ın elinde bir alettir, onlarla dilediğini yapar. Hz. İbrahim (a.s.) ateşe atılıp Allah ateşin yakmamasını dileyince onu İbrahim için serinlik ve esenlik vesilesi kılmıştır. Sahih bir habere göre Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: *"Cehennem kıyamet gününde mümine 'Ey mümin geçip git; senin nurun benim alevimi söndürdü' diyecektir."*[15] Köleye laf anlatmak için dövmek gerekir; arife ise işaret etmek yeter.

Ey Allah'ın kulları! Beş vakit namazınızı vaktinde kılın, namazlarınızı şartlarına ve rükünlerine riayet ederek kılın. Namazlardan gaflet etmeyin. Allah'ın (c.c.) *"Yazıklar olsun o namaz kılanlara ki onlar kıldıkları namazdan gafildir!"* (el-Mâun, 107/5) buyruğunu duymadınız mı hiç? İbn Abbas (r.a.) bu ayette sözü edilen namaz kılanlar hakkında "Vallahi onlar namazlarını terk etmediler; ama vaktini geciktirdiler." demiştir.

Tövbe edin ki Allah size merhamet etsin. Tövbenizde tövbekârlara muvafakat edin. Ey günahkârlar, tövbe edin! Ey namazı geciktirenler, tövbe edin! Ey şeytanın yorum ve aldatmacasına kapılanlar, şeytanın tuzağına düşenler, isyan etmeyin!

14 Rivayete hadis kaynaklarında rastlanmamıştır.

15 Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid*, X, 360.

Onun cezalarından sadece biri cehennemdir. Dünyada körlükle, kötürümlükle, fakirlikle cezalandırılan, ahirette ise cehennem ile cezalandırılacak olan sabırsızların ve ihtiyacını insanlara arz eden katı kalplilerin halinden ders çıkarmaz mısınız? Bütün bu sıkıntılar günahların uğursuzluğu sebebiyledir. Gazabından ve kıskıvrak yakalayıp cezalandırmasından Allah'a sığınırız. Allah'ım, bizi affet ve afiyette kıl! Bize adaletinle değil; hilim ve kereminle muamele eyle! Bize emir ve iradene muvafakat etmeyi nasip eyle! Âmin!

Hz. Peygamber'in (s.a.v.) şöyle buyurduğu nakledilmiştir:

> *"Allah cehennemde zebaniler yaratmıştır. Onlar aracılığıyla kendisini tanımayan düşmanlarından intikam alır. Bir kâfiri cezalandırmak isteyince zebanilere 'Bunu yakalayın!' der. Bunun üzerine yetmiş bin zebani onun üzerine çullanır. Kâfir onlardan birinin eline geçince yağın ateşte eridiği gibi erir ve geriye erimiş yağdan başka bir şey kalmaz. Sonra Allah onu yeniden yaratır ve zebaniler eline ateşten bir kelepçe takıp başını ayaklarıyla beraber bağlayarak sürükleyip cehenneme atarlar."*[16]

[Sohbettekilerden birisi Geylani'ye kalbe gelen düşünceler (havâtır) hakkında bir soru sorunca şöyle cevap verdi:]

Sen bu düşünceler hakkında ne bilirsin? Senin düşüncelerin şeytandandır, kendi tabiatından, heva ve hevesinden ve dünyadandır. Seni kaygılandıran şey ne ise senin amacın odur. Kalbine gelen düşünceler de bu kaygılarla aynı cinstendir. Kaynağı Hakk (c.c.) olan bir düşünce ancak diğer bütün varlıklardan sıyrılmış olan kalbe gelir. Nitekim Kur'an-ı Kerim'de *"Biz malımızı kimin yükünde bulduysak ancak onu alıkoyarız. Aksi takdirde zulmetmiş oluruz."* (Yusuf, 12/79) buyrulmuştur. Şayet kalbinde Allah ve O'nun zikri varsa kalbin onun yakınlığı ile dolacak ve şeytani düşünceler, heva-hevesten ve dünyadan kaynaklanan düşünceler kalbinden uçup gidecektir. Nefis, şeytan, heva ve dünyadan kaynaklanan düşüncelerden yüz çevirdiğinde sana ahiret ve melek kaynaklı düşünceler, son olarak da kaynağı Hakk (c.c.) olan düşünceler gelecektir ki asıl amaç da budur.

Ey cemaat! Hakk Tealâ size nimet veriyor ki şükür mü edeceksiniz nankörlük mü; itiraf mı edeceksiniz inkâr mı; itaat mı edeceksiniz yoksa isyan mı? Dillere destan bir övgü ve üstü örtük bir ayıp olmayın ve bulunduğunuz hale çok da sevinmeyin; çünkü ayıplarınız er ya da geç ortalığa saçılacak. Bişr-i Hâfi şöyle dua edermiş: "Allah'ım! Sen bana değerimden çok daha fazlasını verdin, şanımı yücelttin, insanlar arasında beni meşhur ettin. Allah'ım! Kıyamet günü geldiğinde beni onların huzurunda rezil rüsva

16 Rivayete hadis kaynaklarında rastlanmamıştır.

etme. Çünkü ben kendimin üstü örtük bir ayıp ve dillere destan bir övgü olduğumun farkındayım."

Oğlum! İkiyüzlülüğün yüzünden Hakk'tan eline hiçbir şey geçmiyor. Etkili konuşmaların, yüzünü sarartman, elbiseni yamalaman hep nefsinden, şeytanından, insanları Hakk'a şirk koşmandan ve onlardan dünyayı talep etmenden kaynaklanıyor. Başkalarına hüsnü zan et, kendine ise suizan! Kendini küçük gör ve halini sakla! *"Allah'ın sana olan nimetini anlat!"* hitabı gelinceye dek bu hal üzere devam et. İbn Sem'ûn (rh.a.) elinde bir keramet zahir olunca "Bu bir tuzaktır, bu şeytandandır." derdi. "Sen büyük bir kimsesin, baban da öyleydi. Artık sana verdiğimiz nimeti anlat!" hitabı gelinceye kadar bu hal üzere devam etti.

Ey Allah'ı sevenler! Ey müridler! Hakk'ı kaybetmekten korkun; çünkü onu kaybederseniz her şeyi kaybetmiş olursunuz. Allah (c.c.) Hz. İsa'ya "Ey İsa! Beni kaybetmekten kork; çünkü Beni kaybetmek her şeyi kaybetmek demektir." buyurmuştur.

Hz. Musa da bir yakarışında "Ya Rabb! Bana bir tavsiyede bulun!" demiş ve bunun üzerine Allah (c.c.) "Sana Kendimi ve Beni talep etmeni tavsiye ediyorum." buyurmuş, istek ve cevap dört kez tekrarlanmıştır. Allah (c.c.) Hz. Musa'dan ne dünyayı, ne de ahireti talep etmesini istemiştir. Bu sözüyle Allah sanki ona şöyle demiştir: "Bana itaat etmeni ve isyanı terk etmeni tavsiye ediyorum. Bana yakın olmanı tavsiye ediyorum. Beni tevhit etmeni, bir tek Bana ibadet etmeni tavsiye ediyorum. Sana Benden başka her şeyden yüz çevirmeni tavsiye ediyorum."

Ey fakirler! Fakirliğinize sabredin ki hem dünyada, hem de ahirette gönül zengini olasınız. Hz. Peygamber'in (s.a.v.) *"Sabreden fakirler, kıyamet gününde Allah'la yârenlik edeceklerdir."* buyurduğu nakledilmiştir.[17] Fakirler, Rahmân'ın yârenleridir, bugün kalpleriyle, yarın bedenleriyle. Allah'a muhtaç olmak, O'nunla beraber olup başkalarından uzak durmaktır. Fakirlerin kalpleri O'nun katında güzel koku sürünmüş ve buhurlanmıştır. Ondan başkasını kabul etmez. Nitekim Allah (c.c.), Hz. Musa hakkında *"Biz daha ilk günden Musa'nın herhangi sütanneyi emmesine engel olduk."* (el-Kasas, 28/12) buyurmuştur.

Kalp sıhhat bulup Hakk'ı tanıyınca başkasını inkâr eder, onunla ünsiyet kurar ve başkalarından kaçar; onunla rahat eder, başkalarından ise bitap düşer.

Ey cemaat! Ölümü ve ötesini hatırlayın, fani dünyanın malını toplama hırsını bırakın; kendinize ulaşamayacağınız hedefler koymayın, hırsınızı azaltın. Size en çok zarar veren şey gerçekleşmeyecek hülyaların peşine düşmeniz ve hırsınızdır. Hz. Peygamber'in (s.a.v.) şöyle buyurduğu nakledilmiştir:

---

17 Müttaki el-Hindî, *Kenzü'l-'ummâl*, IV, 222. [Yakın lafızla rivayet edilmiştir.]

"Âdemoğlu ölüp kabrine girince kabrinin başına dört melek gelir. Meleklerden biri başında, diğeri sağında, diğeri solunda, sonuncusu da ayaklarının ucunda durur. Başındaki melek, 'Ey âdemoğlu! Vade sona erdi ve geriye ümitler kaldı' der. Sağındaki melek, 'Ey âdemoğlu! Mallar gitti, geriye ameller kaldı' der. Solundaki melek, 'Ey âdemoğlu! Şehvetler gitti, geriye günahı kaldı' der. Ayağının ucundaki melek ise 'Ey âdemoğlu! Helal kazandıysan ve Rabbine itaat ettiysen ne mutlu sana!' der."[18]

Ey cemaat! Bu öğütlerden ve özellikle de Allah'ın ve peygamberlerinin öğütlerinden ders çıkarın. Allah'ım! Şahit ol ki ben kullarına elimden geldiğince etkili vaaz ediyorum ve onların düzelmesi için çaba sarf ediyorum.

Ey tekke ve zaviyeliler! Gelin sözümün -tek bir harf de olsa- tadına bakın. Bir hafta veya hiç olmazsa bir gün sohbetimde bulunun ki kendinize fayda verecek bir şeyler öğrenebilesiniz.

Yazık size! Çoğunuz bir hevestir tutturmuş gidiyorsunuz; ama tekkelerinizde güya Yaradan'a ibadet ediyorsunuz. Bu iş, bilgisizlikle yalnız başına oturup durmakla olacak iş değil.

Yazık sana! Yürüyecek takatin kalmayıncaya kadar ilim talebinde ve âlimlerin peşinde yürü; ayakların dermandan kesilinceye kadar yürümeye devam et. Bitkin düşünce otur. Önce zahirinle yürü, sonra kalbin ve manan ile. Zahirin ve bâtının yürüyünce ve muvaffak olunca Allah'tan sana yakınlık gelir ve ona vasıl olursun.

Oğul! Henüz yumurtadan yeni çıkmış civciv iken horozluk taslıyorsun. Ahlakını kemale erdirmedikçe ve yumurtanın kabuğu senden ayrılıp annenin kanadı altında, dininin kanatları altında bir civciv olmadığın ve imanın güçlenmediği sürece seninle konuşmaya değmez. Halinde düzelme emareleri görünmeye başlayınca Rabbinin lütuf tanelerini toplarsın. İşte o zaman tavukların horozu olur, onlarla birlikte yem toplar ve onları himayene alırsın. Tehlikelere göğüs gerer, kendini onlara siper edersin. Kul, sıhhat bulunca insanların yükünü sırtlanır ve onların kutbu olur. Hz. Peygamber'in (s.a.v.) *"Her kim ilim öğrenip başkalarına öğretir ve öğrendiklerini bizzat kendisi de uygularsa melekût âleminde "Ulu!" diye anılır."* buyurduğu nakledilmiştir.[19]

Ben de müminlerin emiri Ali b. Ebu Tâlib'in dediği gibi şöyle diyorum: "Göğsümde öyle büyük bir ilim var ki keşke layıkıyla taşıyabilsem. Sizde onu taşımaya liyakat

18 Rivayete hadis kaynaklarında rastlanmamıştır.

19 Bazı kaynaklarda Hz. İsa'nın sözü olarak nakledilmiştir. Bkz. Azîm-Âbâdî, *Avnü'l-ma'bûd*, IV, 229.

görsem sırların kapısını kapatmaz, kapıyı ardına kadar açar ve anahtarlarını sizin elinize verirdim. Fakat ey sırrım! Ehil olan gelinceye kadar sen sırları koru!"

Nezdindekini koru, senden talep edilirse o zaman ortaya çıkar. Bildiğim her şeyi sana söyleyemem; çünkü bazı hallerin dile getirilmemesi gerekir. İbn Sem'un (rh.a.) "Söylediklerime inanmak velayettir; söylediklerimden behresi olan ise bundan fazlasına sahip demektir." derdi. Bu sözü ancak hükme hizmet edip onu samimi bir şekilde uygulayan bir kişi söyleyebilir. Hüküm ise Kitap ve Sünnetin hidayetidir. Kitap ve Sünnete uygun bir şekilde yetişip bunların koyduğu sınırı aşmayan kişi kurtulmuş demektir. İman ve İslam'ın sende eğreti olmasından korkuyorum. Bundan dolayı daha ziyade kork, oruçlarını ve namazlarını artır ve geceleri daha çok ibadet et. Bunun için tasavvuf büyükleri çöllere düşüp yaban hayvanlarıyla birlikte yaşamış, onlar gibi ot yiyip su birikintilerinden su içmişlerdir. Gölgeleri güneş, kandilleri ay ve yıldızlar olmuştur.

Hakk'a vasıl olmadan önce ibadet ve taat için çaba sarf edin. Ona isyan edip küstahlık ederek kendinize yazık etmeyin.

Allah'ım, bize Sana ibadet etmeyi nasip eyle ve Sana karşı günah işlemekten muhafaza eyle. Dünyada ve ahirette bize iyilik ver ve bizi cehennem azabından koru!

YEDİNCİ SOHBET

Hezeyanı, dedikoduyu, mallarınızı saçıp savurmayı bırakın! Sebepsiz yere akrabalarınızla, komşularınızla, arkadaşlarınızla ve tanıdıklarınızla çokça düşüp kalkmayın! Çünkü bu bir hevestir. Yalan ve gıybet en az iki kişi arasında olur, günah da genellikle böyledir.

Kendinizin ve ailenizin ihtiyaçları haricinde evinizden çıkmayın! Bir işe veya söze önce sen başlamamaya gayret et, senin sözün birinin sözüne verdiğin cevap olsun! Sana birisi bir şey sorunca cevabı hem senin, hem onun faydasına ise cevap ver; değilse cevap verme! Müslüman kardeşinle karşılaştığın zaman nereden gelip nereye gittiğini sorma! Çünkü olur ki sana işin gerçeğini söylemek istemez de yalan söylemek zorunda kalır. Bu durumda sen onu yalan söylemeye itmiş olursun.

Yazıcı meleklerden hayâ et! Yapmanın caiz olmayacağı şeyleri yazdırmak zorunda bırakma! Kıyamet gününde seni sevindirip mutlu edecek şeyler yazmaları için gayret et! Onlara tesbihlerini, Kur'an okumalarını, kendinin ve insanların faydası için yaptığın konuşmaları yazdır! Gözyaşlarınla onların mürekkebini artır, tevhidinle kalemlerini güçlendir! Sonra onları kapıda bırak ve Rabbinin huzuruna gir!

Erişemeyeceğiniz hülyalar peşinde koşmayın! Ölümü tam karşınıza koyun! Din kardeşinizden ayrılırken veda edin ve veda eden birinin nasıl selam ederse siz de öyle selam edin! Evinizden çıktığınızda kalben ailenize veda edin! Çünkü ölüm meleği

sizi her an çağırabilir, eceliniz sizi yolda bulabilir ve evinize geri dönemeyebilirsiniz. Bundan dolayı Hz. Peygamber (s.a.v.) *"Vasiyetinizi yastığınızın altına koymadan uyumayın."* buyurmuştur.[20] Ödeyebilecek durumda olduğunuz bir borcunuz varsa ödemesini geciktirmeyip derhal ödeyin! Çünkü siz öldükten sonra borcunuz ödenir mi ödenmez mi bilemezsiniz. Borcunu ödeme imkânına sahip iken ödemeyen kişi kendisine yazık etmiş demektir. Bundan dolayı Peygamberimiz (s.a.v.) *"İmkânı olan kişinin borcunu ödememesi zulümdür."* buyurmuştur.[21]

Arifler, sıkıntılara sabretmeyi huy edinmişlerdir, onlar sizin gibi ah vah etmezler. Ariflerden biri her gün bir sıkıntı ile imtihan edilirdi. Sıkıntısız geçen bir günü olduğunda "Allah'ım! Bugün ne günah işledim ki sıkıntım beni bulmadı." derdi.

Sıkıntılar türlü türlüdür. Kimisi bedende, kimisi kalptedir. Bazı sıkıntılar halktan, bazısı da Hakk'tan gelir. Sıkıntıya düçar olmayan kimsede hayır yoktur. Sıkıntılar Hakk'ın çengelleridir. Abid ve zahidin dünyada elde etmek istediği gaye ilâhî ikramlara; ahirette ise cennete nail olmaktır. Arifin gayesi ise dünyada imanını muhafaza edebilmek, ahirette ise cehennemden kurtulmaktır. Kalbine "Artık sakin ol ve sebat et! İman sende sabittir. Müminler iman nurlarını senden alırlar. Ayrıca sen yarın onlar için şefaatçi ve sözü makbul bir kimse olacaksın. İnsanlardan pek çoğunun cehennemden kurtuluşuna vesile olacaksın. Şefaatçilerin efendisi olan Peygamberinin hemen önünde olacaksın. Artık bundan başka bir işle meşgul ol!" hitabı gelinceye dek bu gayesinin peşinden koşturması devam eder. Bu söz akıbette onun iman ve marifetinin sabit olacağının, kendisinin selamete ereceğinin ve insanların havassı/seçkinleri olan peygamberlerle ve sıddık kullarla birlikte yürüyeceğinin müjdesidir.

A münafık! Bu ikiyüzlülük ve yapmacık davranışla o makama eremezsin. Sen insanların kalplerinde yer etme sevdasında, onlara el öptürme derdindesin. Dünyada ve ahirette hem kendin için, hem de terbiye ettiğin ve sana tabi olmalarını emrettiğin kimseler için uğursuzun tekisin. Sen gözünü insanların mallarına diken deccal ve riyakârın birisin. Bu halinle senin ne yaptığın dua makbul olur, ne de sıddıkların kalbinde kendine bir yer edinebilirsin. Allah ezeli ilminden dolayı seni dalalette bırakmış. Toz duman ortadan kalkıp göz gözü görür olunca altındakinin at mı, yoksa eşek mi olduğunu göreceksin. Toz kalkınca Allah adamlarını at üstünde, kendini ise onların ardında uyuz bir eşeğin sırtında göreceksin. Korkunç şeytanlar ve iblisler seni esir alacaklar.

Arif kullar, öyle bir hale ererler ki hiçbir istek ve duaları kalmaz. Ne bir fayda teminini, ne de bir zararın bertaraf edilmesini isterler. Duaları kalplerinden gelen bir emirle olur, bazen kendileri için, bazen de insanlar için dua ederler. Hiç farkında olmadan dillerinden bir dua dökülür.

---

20 Buhârî, *Vasâyâ*, 1.

21 Buhârî, *Havâlât*, 1.

Allah'ım! Sana karşı müeddep olmamızı nasip et. Bize dünyada ve ahirette iyilik lütfet ve bizi cehennem azabından koru!

SEKİZİNCİ SOHBET

Allah'ın afiyet içinde yaşatıp afiyet içinde canlarını aldığı ve kıyamet gününde afiyet içinde haşredeceği bazı kulları vardır. Onlar Allah'ın yazdığı kadere rıza gösteren, vaadine güvenen ve tehdidinden korkan kullardır. Allah'ım, Bizi onların zümresine kat!

Ermişler, korkarak ve sakınarak gece gündüz Hakk'a ibadet ederler. Her daim kötü sondan korkarlar. Onlar Allah'ın kendi haklarındaki ezelî bilgisini ve akıbetlerinin ne olacağını bilmedikleri için hüzün duyarak ve ağlamaklı bir halde gece gündüz kendilerini ibadete verirler. Sürekli namaz kılar, oruç tutar, hacca gider ve diğer ibadetleri eda ederler. Rablerini kalpleri ve dilleriyle zikrederler. Ahiret günü gelince cennete girer ve orada Allah'ın cemalini ve ikramlarını gözleriyle görürler. Bunun üzerine Allah'a hamd ederek "Bizden hüznü gideren Allah'a hamdolsun!" derler.

Oğul! Sapasağlam iman ettiğin zaman marifet vadisine erersin. Daha sonra ilim vadisine, oradan da kendi varlığından ve insanlardan sıyrılma (fena) vadisine, oradan da varlık (beka) vadisine varırsın. Ama bu varlık ne kendinle, ne de insanlarla var olmaktır. İşte o zaman hüznün kaybolur. Allah'ın himayesi sana hizmet eder, inayeti seni kuşatır, tevfiki sana refik olur, melekler etrafında yürürler, ruhlar sana gelerek selam verirler ve Hak (c.c.) diğer insanlara karşı seninle övünür. Onun bakışları seni koruyup kollar ve yakınlık, ünsiyet ve yakarış yurduna çekip götürür.

A günahkârlar! Günahlarınızdan tövbe edin! Rabbiniz bağışlayan ve merhamet edendir. Kullarının tövbesini kabul edip günahlarının üstünü örter. Kalplerinizle ve dillerinizle tövbekâr olun.

Allah'ım! Bütün günah ve hatalardan bir daha dönmemek üzere tövbe ediyoruz. Rabbimiz! Unutur veya hata edersek bizi cezalandırma! Rabbimiz! Bizi doğru yola ilettikten sonra kalplerimizi yoldan çıkarma! Ey günahları bağışlayan, bizi bağışla! Ey ayıpları örten, ayıp ve kusurlarımızı setreyle!

Ondan bağışlanma dileyin; çünkü o günahları bağışlayandır. Sizin az miktardaki amelinizin karşılığını fazlasıyla verir; çünkü o kerem sahibidir, cömerttir. Hiçbir karşılık almaksızın ve herhangi bir sebep olmaksızın bile verir. Vermek için bir sebep olduğunda nasıl muamele edeceğini de varın siz düşünün.

Ona karşı tevhit ile ve salih amellerle; dünyayı terk edip ondan yüz çevirmekle, ahirete yönelmekle, günahları ve zelleleri terk etmekle muamele edin.

Hakk'ı dileyen kişi, onun cennetini dilemez ve cehenneminden korkmaz. Sadece ve sadece O'nun rızasını ister. Ona yakın olmayı ümit eder ve O'ndan uzak düşmekten korkar.

Sen şeytanın, hevanın, nefsin, dünyanın ve şehvetlerin tutsağı olmuşsun. Sende hiçbir hayır yok ve kalbinin ayaklarında bukağı var. Allah'ım! Onu da, bizi de esaretimizden kurtar ve bize sırlarından bir hilat giydir! Âmin!

Beş vakit namazınızı vaktinde kılmaya, dinin sınırlarını korumaya özen gösterin. Farzı eda ettikten sonra nafileye yönelin. Azimetleri tercih edin ve ruhsatlardan yüz çevirin. Sürekli ruhsatları yapıp azimetleri terk eden kişinin dininin bozulmasından korkulur. Azimetler er kişilerin kârıdır; çünkü daha meşakkatlidir. Ruhsatlar ise çocukların ve kadınların kârıdır; çünkü daha kolaydır.

Oğul! Namazlarını ilk safta kılmaya çalış; çünkü ilk saf yiğitlerin safıdır. Son saftan uzak dur; çünkü son saf korkaklara aittir. Nefsini çalıştır ve azimetlere alıştır. Çünkü nefis, kendisine ne yüklersen onu yüklenir. Üzerinden sopayı eksik etme; aksi halde uykuya dalar ve üzerindeki yükleri atar. Ona dişlerinin beyazını ve gözlerinin beyazını gösterme. Nefis yaramaz bir köledir, sopa atmadan iş yapmaz. Çalıştığı zaman da onu doyasıya yedirme; çünkü tokluk onu azdırır ve sonra tokluk karşılığında çalışmak ister.

Süfyan-ı Sevrî, çok ibadet eder ve doyasıya yerdi. Doyduktan sonra ise "Eşeği doyur, sonra da yor!" diyerek ibadet etmeye koyulurdu. Birinin şöyle dediği nakledilmiştir: "Süfyan-ı Sevrî'yi yemek yerken görünce ona çok öfkelenmiştim; ama yedikten sonra ağlayarak namaz kılışını görünce ona çok acıdım."

Çok yemek konusunda Süfyan'a uyma; ama çok ibadet etmek konusunda uy! Çünkü sen Süfyan değilsin. Nefsini onun doyurduğu gibi doyurma! Çünkü onun malik olduğu gibi sen nefsine malik olamazsın.

Kalp sıhhat bulunca dallı, yapraklı ve meyveli bir ağaç gibi olur. İnsanlara, cinlere ve meleklere fayda verir. Kalbin sıhhati yoksa bir hayvan kalbinden farksızdır. Manasız bir suret, içinde su olmayan bir kap, meyvesiz bir ağaç, içinde kuş olmayan bir kafes, içinde oturanı olmayan bir ev, harcayanı olmayan ve içinde mücevherat bulunan bir hazine ve ruhsuz bir ceset gibidir. Ruhunu kaybetmiş cesetler gibi manasız bir surettir. Allah'tan yüz çeviren ve O'nun inkâr eden bir kalp özünü kaybetmiş demektir. Bundan dolayı Allah böyle kalpleri taşa benzeterek *"Ne var ki bütün bunlara rağmen Allah'ın emirlerine duyarlılık hususunda kalpleriniz katılaştı. O denli katılaştı ki âdeta taş kesildi, hatta sert bir kaya gibi oldu."* (el-Bakara, 2/74) buyurmuştur. İsrailoğulları Tevrat'la amel etmeyince Allah onların kalplerini taş gibi kaskatı yapmış ve kapısından kovmuştur. Ey Muhammed ümmeti! Sizin de onlardan bir farkınız yok. Kur'an'la amel etmez ve hükümlerine boyun eğmezseniz Allah sizin kalplerinizi de taş gibi kaskatı yapar ve sizi huzurundan kovar. Allah'ın ezelî bilgisine dayanarak dalalette bıraktığı kimselerden olmayın. İnsanlar için öğrenirsen onlar için çalışırsın; Allah için öğrenirsen O'nun için çalışırsın. İbadet cennet amelidir, günah ise cehennem amelidir. Bundan sonra yetki O'na aittir. Dilerse bizden herhangi birine hiçbir ameli olmadığı halde sevap verir, dilerse amelimize rağmen bizi cezalandırır. Yetki O'nundur. O, dilediğini yapar ve yaptığından sorguya çekilmez. İnsanlar ise sorguya çekileceklerdir.

Sıddık kul, gözlerinin nuruyla, güneşin ve ayın nuruyla değil; Allah'ın nuruyla bakar. Bu, Allah'ın herkes için geçerli olan nurudur. O'nun bir de özel nuru vardır ki Allah onu herkes için geçerli olan ilk nurun gereğini yapan kimselere verir.

Allah'ım bize hilmini, ilmini ve yakınlığını nasip et. Bize dünyada ve ahirette iyilik ver ve bizi cehennem azabından koru!

DOKUZUNCU SOHBET

Hz. Peygamber'in (s.a.v.) *"Hayâ, imandan ileri gelir."* buyurduğu nakledilmiştir.[22]

Ey Allah'ın kulları! Siz ne yüzsüz ve Rabbinize karşı ne küstahsınız! Yaratıcıya yüzsüzlük ederken insanlardan utanmak bir aldanıştır. Gerçek hayâ, yalnızken ve halk içindeyken kişinin Rabbinden utanmasıdır, insanlardan utanmak ise bunun ardından gelir, başlı başına bir asıl değildir. Mümin, Yaradan'dan, münafık ise yaratılandan utanır.

A münafıklar! Allah size bereket vermesin e mi! Ne kadar da çoksunuz! İşiniz gücünüz insanlarla aranızı yapmak, Hak ile aranıza mesafe koymaktır. Bana düşmanlık ettiğinizde Allah'a ve Resulü'ne düşmanlık etmiş olursunuz; çünkü ben onların desteği ile ayaktayım. Kendinizi boşuna yormayın; çünkü Allah sizin hakkınızdan gelecektir.

Yusuf'un kardeşleri onu öldürmeye çalıştılar; ama başaramadılar. Yusuf Allah katında bir hükümdar, peygamberlerinden bir peygamber ve seçkin kullarından bir sıddık iken bunu nasıl başarabilirlerdi ki! İnsanların nice ihtiyacının onun eliyle görülmesi ezelî bilgide sabit olmuştu.

Yahudiler de Yusuf'un kardeşleri gibi yaptılar. Meryem oğlu İsa'nın elinde mucizelerin zahir olduğunu görünce kıskançlıklarından onu öldürmeye yeltendiler.

22 Buhârî, *İman*, 14.

Allah'ın verdiği ilhamla henüz on üç yaşındayken Yahudilerin yurdundan ayrılıp Mısır'a gitti. Bir yakını onu alıp kaçtı. Yahudi diyarında adı güçlenip namı herkesin diline düşünce onu öldürmeye kalkıştılar; ama beceremediler. Çünkü Allah, işinin yegâne hâkimiydi. Ey zamane münafıkları! Siz de onlar gibi beni helak etmek istiyorsunuz; ama sizin hiçbir değeriniz yok. Ellerinizin buna gücü yetmez.

Zoraki de olsa ibadet etmeye, günah ve münker işleri terk etmeye çalışın. Bir süre sonra zoraki yapılan şey tabiî bir fiile dönüşecektir. Rabbinizin kelamını kavramaya çalışın, onunla amel edin ve amellerinizde ihlaslı olun!

Rabbimiz, işitilen ve anlaşılan bir kelam ile konuşur. Onun kelamını dünyada iken Hz. Musa ve peygamberimiz Hz. Muhammed işitmiştir. Ahirette ise onun kelamını bütün müminler işitecektir. Rabbimiz görülebilir. Bugün güneşi ve ayı görebildiğimiz gibi, yarın kıyamet günü gelince de O'nun cemalini göreceğiz. Bu konuda hiçbir şüphemiz yoktur.

Allah'ın öyle kulları vardır ki cenneti ve içindekileri O'nun tek bir bakışı karşılığında satarlar. Onların bu konuda niyetlerinin samimi olduğunu ve cenneti tek bir bakışına karşılık sattıklarını görünce Allah onlar üzerindeki bakışını ve yakınlığını devamlı kılar. Cennetin lezzetlerine karşılık onlara kendi yakınlığını bahşeder.

A Allah'ı, peygamberlerini ve Allah adamlarını tanımayanlar! Yazık size! Kalplerinizle Allah'ın lütuf sofrasına doğru bir adım atın. Sofrayı sizin önünüze serdiğimi görmüyor musunuz? Sizden her kim beni yalanlarsa elbisesi, evi ve etrafındaki melekler onu yalanlar. A münafık! A deccal! Senin yalanlamanı hiç umursamam ben.

Oğul! Sen nefis, tabiat ve heva-hevesten ibaretsin. Yabancı kadınlarla ve küçüklerle oturup kalkıyor, sonra da kalkıp "ben onlara hiç aldırmam." diyorsun; ama yalan söylüyorsun. Şeriat da sana onay vermez, akıl da. Ateşe odun taşıyorsun da farkında değilsin. Bu gidişle dinini ve imanını ateşte yakıp yok edeceksin. Dinin buna yönelik inkârı geneldir, hiç kimse bu hükmün kapsamı dışında tutulmamıştır.

İman, marifetullah ve güçlü bir yakınlık elde et, sonra Hakk'ın vekili olarak insanların tabibi ol! Yazık sana! Gözü kara kimselerin ustalığına sahip değilken ve panzehir de yememiş iken yılanları tutmaya nasıl cesaret edebiliyorsun? Kendin kör iken insanların gözünü nasıl tedavi edeceksin? Kendin dilsiz iken insanlara konuşmayı nasıl öğreteceksin? Cahilin tekisin sen, dini nasıl ayağa kaldıracaksın? Perdedar olmayan kişi, insanları hükümdarın huzuruna nasıl götürebilir? Kıyamet günü gelip harikulade şeyler görünceye kadar konuşulacak tek bir kelime yok.

Amellerinizde ihlaslı olun; aksi halde kendinizi boş yere yormayın. Sevgi bağlarını kesip kapıları ve bütün cihetleri kapattığın zaman Hakk'ın ciheti ve yakınlığı sana açılır, O'na giden yol senin için hazırlanır ve en değerli ve güzel şeyler senin ayağına gelir.

Bu dünya fanidir, bir gün yok olup gidecektir. Afetler, sıkıntılar ve gamlar diyarıdır. Dünyada hayat hiç kimse için pürüzsüz değildir; özellikle de hikmet sahipleri için. Nitekim "Dünyada hikmet sahibi olan ve ölümü hatırlayan birinin gözü aydın olmaz." denilmiştir. Karşısında ağzını açmış gitgide yaklaşan bir canavar olan kimsenin gözü nasıl aydın olur da rahatça uyuyabilir? A gafiller! Kabir ağzını açmış sizi beklemektedir. Ölüm canavarı ve yılanı da ağzını açmıştır. Kader sultanının celladı da elinde kılıç beklemededir. Bu durumda olan bir milyon kişiden yalnızca bir kişi uyanık ve durumun farkındadır. Uyanık olan, hiçbir şeye ilgi göstermez ve "Allah'ım! Sen benim istediğimi biliyorsun. Bu tabakları senin kullarına vermeyi tercih ettim. Ben senin yakınlık tabağından bir lokma istiyorum. Ben sana özel bir şey istiyorum." der.

A sebepleri Allah şirk koşan! Tevekkülle yemeyi tatmış olaydın sebebi şirk koşmazdın, tevekkül edip güvenerek O'nun kapısında oturup beklerdin.

Ben ancak iki yolla yemeyi bilirim: ya dinin emirlerine bağlı kalarak helalinden kazanmakla ya da tevekkülle. Çalışıp kazanmak başlangıçtır, tevekkül ise nihayettir. Ben sende ne başlangıçtan emare görüyorum, ne de nihayetten. Ben sana işin doğrusunu söylerim ve lafımı sakınmam. Beni dinle, sözümü kabul et ve karşı çıkma! Bana karşı çıkmak, Hakk'a karşı çıkmaktır.

Namazlarınızı muhafaza edin; çünkü namaz Rabbinizle sizin aranızda bir vasıtadır. Hz. Peygamber'in (s.a.v.) *"Mümin namaza girip kalbi Rabbinin huzuruna durunca etrafına nurdan perdeler gerilir, dört bir yanında melekler durur, gökyüzünden üzerine iyilik yağar ve Hak (c.c.) onunla övünür."* buyurduğu nakledilmiştir.[23]

Namaz kılanlardan kimilerinin kalbi Hakk'a doğru uçar, kuşun kafesten uçtuğu ve çocuğun annesinin elinden kaçtığı gibi. Bildiği, oturduğu ve alışık olduğu her şeyden sıyrılır. O esnada bedeni kesilip paramparça edilse dahi farkına varmaz. Nakledildiğine göre tâbiînin büyüklerinden olan ve aynı zamanda Hz. Aişe'nin yeğeni olan Urve b. Zübeyr'in ayağı kangren olmuştu. Ayağının kesilmesi gerektiği, aksi halde kangrenin bütün bedeni saracağı söylenince doktora "Ben namaza durayım, öyle kes!" dedi. Namaza başlayıp secdeye varınca doktor onun ayağını kesip bağladı ve o acıyı hiç hissetmedi.

Siz öncekilere nispetle kuru bir hevesten ibaretsiniz. Siz, amelsiz bir sözden, manasız bir suretten ibaretsiniz. Yazık sana! İnsanların senin hakkında söyledikleri seni aldatmasın. Sen ne halde olduğunu pekâlâ bilmektesin. Nitekim Allah (c.c.) *"Hayır! İnsan kendini çok iyi tanır."* (el-Kıyame, 75/14) buyurmuştur.

Mürşidlerden biri öğrencilerine "Zulme uğradığınızda zulmetmeyin, övüldüğünüzde sevinmeyin, yerildiğinizde üzülmeyin, yalanlandığınızda öfkelenmeyin, size hıyanet

23 Rivayet hadis kaynaklarında bulunamamıştır.

edildiğinde siz de başkasına hıyanet etmeyin." demiş ve ne de güzel söylemiştir. Onlara nefis ve heva-heveslerini boğazlamalarını emretmiştir. Mürşidin bu sözü Hz. Peygamber'in (s.a.v.) şu sözünden mülhemdir:

> *Cebrail bana gelerek şöyle dedi: "Hak Teâlâ, sana şöyle diyor: "Sana zulmedeni affet, seninle ilişkiyi kesenle ilişki kurmaya gayret et, seni mahrum edene ver ve Allah'ın yarattıkları üzerindeki tasarrufları ve sanatı üzerinde tefekkür et!"*[24]

Dünyaya ilgi göstermediğin zaman rüyanda sana bir kadın suretinde gelir ve alçak gönüllü davranarak "ben senin hizmetçinim ve senin bende bazı emanetlerin var. Onları al!" diyerek küçük büyük bütün hünerlerini sana sayıp döker. Marifetin iyice güçlenince bu sefer de sana uyanıkken gelir. Peygamberlerin peygamberlikteki ilk halleri ilhamdır, devamında ise bazı rüyalar görürler. Halleri iyice güçlenince melek uyanıkken gelip "Hak (c.c.) sana şunları söylüyor." der.

Akıllı davran ve riyaset sevdası gütme! Buraya gel ve topluluktan alelade bir fert gibi otur ki sözüm kalbinin toprağına tohum atabilsin! Şayet senin aklın olsaydı benim sohbetimde oturur ve her gün benden bir lokma almaya kanaat edip sözümün sertliğine tahammül ederdin. İman sahibi olan herkes sebat eder ve bitirgen olur. İmanı olmayanlarsa benden kaçarlar.

Ey başkasının halinden haberdar olduğunu iddia eden! Yazıklar olsun sana! Sen henüz kendi durumundan bile haberdar değilken biz seni nasıl tasdik edelim. Baştan ayağa yalan dolandan ibaretsin. Bu yalanından tövbe et!

Allah'ım bize bütün hallerimizde doğru olmayı nasip eyle! Dünyada ve ahirette bize iyilik ver ve bizi cehennem azabından koru!

---

24 Yakın bir rivayet için bkz. Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, XXVIII, 570.

ONUNCU SOHBET

Oğul! Nefsi dünyaya, kalbi ukbâya, sırrı da Mevlâ'ya bırak. Dünyaya aldanma; çünkü o kendini allayıp pullamış bir yılandır. Ziynet ve alayişi ile insanları kendisine davet eder, sonra onları talar. Ondan tamamen yüz çevir. Allah'a ibadette, salih arkadaşlarınla sohbette, onlara hizmette, şehvetlerden yüz çevirmede ve Hak Teâlâ'nın koyduğu sınırlara riayette samimi ve içten ol! Samimi ol ki kalbinde yaratılanlardan en ufak bir beklentin kalmasın.

Tevhit her şeyi öldürür. Deva, Hakk'ı tevhit etmekte ve dünya sevgisinden yüz çevirmektedir. Nefsini tanıyıp hazzına mani olmadığın ve ona sadece hakkını vermediğin sürece sen hiçbir işe yaramazsın. Bunu başarabilirsen işte o zaman nefis kalbe inanır, kalp sırra, sır da Hak Teâlâ'ya inanır. Nefsinizin üzerinden mücâhede sopasını kaldırmayın, onun tuzaklarına kanmayın, sizinle ilgilenmez gibi göründüğüne de aldanmayın. Canavarın sizden uzakta uyuyor olması sizi aldatmasın; çünkü o kendisini uyuyor gibi gösterir; ama aslında kucağına düşecek bir av beklemektedir. Uyanıkken ona karşı nasıl pür dikkat hareket ediyorsanız uyurken de öyle dikkatli olun. Nefislerinize karşı tetikte olun. Kalplerinizin omzundan silahlarınızı bırakmayın. Bu nefis, içinde tam tersi duygu ve düşünceler taşımasına rağmen kendisini zelil, mütevazı gösterir ve hayra uygunmuş gibi hareket eder. Onun bu aşamadan sonra yapacaklarına karşı teyakkuzda olun. Çok üzülüp az sevinin; çünkü bizim işimiz, hüzün üzerine kaimdir. Peygamberler ve daha önce yaşamış olan salihler de böyleydiler. Peygamberimiz (s.a.v.) çok hüzünlenirdi ve daima tefekkür ederdi. Güldüğünde ise en fazla tebessüm ederdi.

Sizden akıl sahibi olan kişiler, dünyalıkla, çoluk-çocukla, mal-mülkle, yiyecek-giyecekle, evlendiği kadınlarla sevinmez. Bütün bunlar birer hevestir. Müminin sevinci imanının gücüyle, yakîniyle ve kalbinin Rabbinin yakınlığına ermesiyledir. Nefsinin gözünü aç ve ona şöyle de: "Rabbine onun sana baktığı gibi bak! Senden önceki zenginleri ve kralları nasıl helak ettiğine bak! Öncekilerin ölüp yere yıkıldıkları yerlere bak! Onlar ki dünyaya sahip olmuşlar ve onun nimetlerinden istifade etmişlerdi. Sonra dünya onların elinden çekilip alındı, onlar da dünyadan alındı. Onlar şimdi azap zindanında tutsaktır. Köşkleri bomboştur, evleri ise harap haldedir. Malları yok olup gitmiştir. Amelleri ise bakidir. Şehvetler gitmiş, geriye sadece günah kalmıştır."

Gelip geçmiş olan peygamberlerin ve salih kulların sevinmediği şeylere sen de sevinme! Allah (c.c.) *"Servetine güvenip de şımarma! Çünkü Allah şımaranları sevmez."* (el-Kasas, 28/76) buyuruyor. Yani dünyalık sahibi oldum, dünyevileştim diye sevinenleri sevmez. Zatına yakın oldukları için sevinenleri ise sever.

Arif kulların derdi ve tasası, ahiret işlerine yöneliktir. Şehvetleri, dünyevi hazları ve anlamsız şeyleri ise dert etmezler.

A hevese kapılmış olan! Onun senden istediği şeylerden haberin bile yok.

A gafiller! Allah'a ibadeti terk edenleri ahirette zorlu bir azap beklemektedir.

Kulun kalbi dosdoğru olunca her şeye veda eder ve dünyaya ait olan her şeyi kalbinin arkasına atar. Ahiret mülkünden dolayı dünyanın helaki ona hafif gelir. Ateşe ve yırtıcı hayvanların üzerine koşar, yaban hayatına karışır ve insanlardan kaçar. Nefsini çöllerin susuzluğuna, açlığına ve helakine teslim ederek şöyle yakarır: "Ey yolunu kaybetmiş olanların rehberi! Bana yolunu göster! Allah'ım, bütün kaygıları tek bir kaygıda birleştir!" Bu, ancak haramları, sonra mübahları, sonra da her ne şekilde olursa olsun helal olan şeyleri terk etmek suretiyle gerçekleşir.

Kalbinde insanlardan en ufak bir beklenti dahi kalmaksızın akşamlayıp sabahlamaya çalış. Ben senin şehvetlere, lezzetlere, insanlara ve dünyaya saplanıp kaldığını ve sebeplere bağlandığını görüyorum. Bu durumda iken niye salihlerin hâlleri hakkında konuşuyor ve bu halin kendinde de mevcut olduğunu iddia ediyorsun? Bize başkasının halini haber veriyor ve aklın sıra başkasının kesesinden cömertlik yapıyorsun. Kitapları karıştırıp salihlerin sözlerini bularak onları konuşuyor ve bu söylediklerinin sanki senin hâlinin kuvvetinden kaynaklanan düşünceler olduğunu düşündürüyorsun. Yazık sana! Önce onların söylediklerini uygula, sonra dile dök. Sözün, amelinin civcivi olsun, amel ağacının meyvesi olsun.

Bu iş sadece salihleri görüp sözlerini ezberlemekle olmaz, söylediklerini yapmakla, onların sohbetinde edebini takınarak oturmakla, onlar hakkında hüsnü zan beslemekle ve bütün hallerinde bu tavırdan ayrılmamakla olur. Avamdan olanlar, attıkları adım başına sevap alırlar, havastan olanlar ise himmetleri/yüce gayeleri miktarınca sevap

alırlar. Kaygılarını tek kaygıya çevirebilen kimsenin Hak'tan başka kimsesi kalmaz. Kalben başkalarından yüz çevirince onu veli edinir. Allah (c.c.) Kur'an-ı Kerim'de *"Benim yâr ve yardımcım işte bu Kur'an'ı indiren Allah'tır. O has kullarını hep koruyup kollar."* (el-A'râf, 7/196) buyurmaktadır. Bu kulun kalbi Rabbine bağlanınca Rabbi onun tabibi ve en yakın arkadaşı olur. Artık onu Rabbinden başka hiç kimse tedavi edemez ve Rabbinden başka hiç kimseye yakınlık duyamaz. Davud Peygamber yakarışında şöyle derdi: "Allah'ım! Kullarının doktorlarına gittim, hepsi bana tedavi için seni gösterdi. Ey yolunu kaybetmişlerin rehberi! Beni yoluna ilet!"

Allah'ı seven kişinin kalbi tamamen özlemle dolar, Allah dışında her şeyden yüz çevirir ve sıyrılır. Bütün kaygılarını tek kaygıya dönüştürür.

Gerçek manada keşif, perdelerden sıyrılıp çıktıktan sonra gerçekleşir. Allah'a ermeyi diliyorsan dünyayı, ahireti ve arştan ferşe her şeyi terk et. Hz. Peygamber haricinde yaratılanların hepsi arşın perdeleridir. Hz. Peygamber ise arşın kapısıdır. Allah (c.c.) *"Peygamber size neyi veriyorsa onu alın, vermediği şeyi ise istemekten kaçının."* (el-Haşr, 59/7) buyurmuştur. Ona tabi olmak perde değil; aksine Allah'a ermek için bir sebeptir.

Oğul! Kalbin hakikati ne zaman kavrayacak ve sırrın ne zaman durulacak? Sen insanları Rabbine eş tutuyorsun. Kalbinde takvadan eser yokken sen nasıl kurtulacaksın! Sen her gece, kendisine sığınıp şikâyetini arz ettiğin Rabbinin aleyhinde çalışıyorsun. Tevhidden hiçbir iz taşımayan kalbin nasıl berraklaşıp durulacak!

Tevhit bir nurdur, insanları Allah'a eş tutmak ise karanlıktır. Seninle Rabbin arasında insanlar perde olmuş; sebepleri yaratanla senin arana sebepler perde olmuş. İnsanlara tevekkül edip bel bağlayarak Rabbinden perdelenmişsin. Sen anlamsız bir iddia sahibisin. Bu iddia senden kabul edilmez, ortaya delil koymadıkça sırf iddia etmekle istediğini elde edemezsin.

Bu işte ancak iki yoldan biriyle amaca ulaşılır:

Birincisi mücâhede, gayret ve daha meşakkatli ve yorucu olanı yüklenmektir. Salih kullar arasında bilinen ve yaygın olan yol budur.

İkincisi ise hiç yorulmadan gelen ilâhî lütuftur ki bu, nadir insanlara nasip olur.

Oğul! İmanın zayıf iken sadece kendi kusurlarını gidermekle meşgul ol! Ailen, komşuların, yöre ve bölge halkı ile uğraşma! İmanın güçlenince ailen, çocukların ve diğer insanlarla er meydanına çıkabilirsin. Ancak er meydanına çıkmak için takva zırhını kuşanmalı, iman miğferini kalbinin başına koymalı, eline tevhit kılıcını almalı, ok sadağında duaya icabet okları bulundurmalı, tevfik atına binmeli, saldırıp geri çekilmeyi, kılıçla ve mızrakla çarpışmayı öğrenmeli, sonra da Allah'ın düşmanlarının üzerine hamle yapmalısın. O zaman Allah'ın yardımı sana sağdan, soldan, aşağıdan,

yukarıdan, önden ve arkadan; yani altı yönden gelir ve sen insanları şeytanların ellerinden kurtararak Hakk'ın kapısına taşırsın. Bu makama erenin kalp gözünden perdeler kaldırılır. Altı cihetten her hangisine baksa bakışı perdeleri yakar ve onu hiçbir şey perdelenmez. Kalbinin gözünü kaldırınca arşı ve gökleri görür. Yere eğdiği zaman ise yerin katmanlarını ve oralarda oturan cinleri görür.

Bu makama erdiğin zaman insanları Hakk'ın kapısına çağır! Bu makama ermeden önce elinden hiçbir şey gelmez. Hakk'ın kapısında değilken insanları çağırırsan onlara yaptığın çağrı senin için büyük bir vebal olur. Hareket ettikçe alçalırsın ve yükselmeyi talep ettikçe daha da aşağı inersin. Sen salihlere dair hiçbir şey bilmiyorsun. Bir leylek gibi laklakla ömür tüketiyorsun. Sen kalbi olmayan bir dil, bâtını olmayan bir zahir, halveti olmayan bir celvetsin. Kılıcın tahtadandır, okların ise kibritten. Yüreksiz korkağın tekisin. Öyle ki küçücük bir ok seni öldürmeye yeter, bir sinek senin kıyametini kopartır.

Allah'ım! dinimizi, imanımızı ve bedenlerimizi yakınlığınla güçlendir! Bize dünyada ve ahirette iyilik ver ve bizi cehennem azabından koru!

ON BİRİNCİ SOHBET

Kul, nefsinden, heva-hevesinden, iradesinden ve bütün insanlardan sıyrılınca suretiyle dünyada, manasıyla ahirette olur. Allah'ın ilminde ve kabzasında olur ve kudret denizinde yüzer. Bu kişinin korkusu artıp kalbi korkudan parçalanma noktasına gelince Hak (c.c.) onu kendisine yaklaştırır ve kendisini tanıtır. Onu müjdeler ve korkusunu dindirir. Nitekim Hz. Yusuf da kardeşi Bünyamin'e böyle yapmıştır. Kardeşlerine topluca baktı, aralarında Bünyamin'i fark etti ve ona merhameti kabardı. Onları bir masaya oturttu ve kardeşi Bünyamin'i yanına alarak onunla birlikte yemek yedi. Yemeği bitirdikleri zaman Bünyamin'in kulağına "Ben kardeşin Yusuf'um." diye fısıldadı ve Bünyamin bu habere çok sevindi. Sonra Yusuf, "Seni bir şey çalmış gibi gösterip hırsızlıkla suçlamak istiyorum. Bu musibete sabret!" dedi. Kardeşleri Yusuf'un Bünyamin'e gösterdiği ilgiye şaşırmış ve Yusuf gibi onu da kıskanmışlardı. Yusuf, Bünyamin'in hırsızlığını ve ayıbını ispatlayıp kardeşlerini memleketlerine gönderdikten sonra ona hak ettiği değeri verdi ve onu kendisine yaklaştırdı.

Mümin de böyledir. Allah onu has kulları arasına alınca bela ve sıkıntılarla onu imtihan eder. Sıkıntılara sabrettiği zaman ise ona ikramda bulunur ve onu kendisine yaklaştırır.

Oğul! Emir gelince kollarını sıvayıp yapmaya koyul, yasak gelince hasta gibi davranıp kaybol, afetler ve kader geldiği zaman ise sessiz ol! Sana fayda getirecek veya bir zararı savuşturacak konularda ölü gibi ol! Seven, Hakk'a nispetle işitir ve

görür, halka nispetle ise kör ve sağır olur. Özlem onun beş duyusunu da kuşatmıştır. Bedeni insanlarla birlikte, manası ise yaratıcı ile birliktedir. Ayakları yerde, himmeti ise göktedir. Kalbinde nice kaygılar besler; ama insanlar bundan bihaberdir. Onun adımlarını görürler; ama himmetini ve kaygılarını görmezler. Çünkü himmet ve kaygılar, Hakk'ın hazinesi olan kalbin içinde saklıdır.

A yalancı! Bu hal senden çok uzak. Sen malınla, çocuğunla, mevki-makamınla hemhalsin, insanları ve sebepleri Hakk'a ortak koşmak derdindesin. Ama buna rağmen Hakk'a yakınlık davası güdersin. Yalan zulümdür; çünkü zulüm bir şeyi olması gerekenden başka bir yere koymaktır. Yalanının uğursuzluğu sana geri dönmeden bu yalanından tövbe et! Hakk'ın erleriyle yârenlik et; çünkü onlar bir şahsa bakıp himmet ettiklerinde onu severler. Baktıkları kişi Yahudi veya Hıristiyan ya da Mecusi olsa bile bu böyledir. Baktıkları kişi bir müslümansa onun imanı, yakîni ve sebatı artar, başka birine baktıklarında ise Allah onun gönlünü İslam'a açar.

Ey Hak'tan ve salih kullarından gaflet edenler! Mallarınız ve çocuklarınız sizi Hakk'a yaklaştırmaz. Sizi O'na yaklaştıracak olan, takvanız ve salih amellerinizdir. Ehl-i küfür, sultanlarına ve krallarına mallarıyla ve çocuklarıyla yaklaşırlardı. Dünyadaki bu hallerine aldanarak "Allah kıyamet gününde mal ve çocuklarımızla kendisine yaklaşmamızı dilerse biz de öyle yaparız" dediler. Bunun üzerine Allah (c.c.) şu ayeti indirmiştir:

> *"Sizi bize yaklaştıracak, bizim nazarımızda size değer kazandıracak olan şey, ne malınız mülkünüz, ne de nüfus ve taraftar yönünden kalabalık olmanızdır. Bizim katımızda değer ve itibarı olanlar iman edip imanlarına yaraşır güzellikte işler yapan kimselerden ibarettir. İşte onlar yaptıkları güzel işlere karşılık katbekat mükâfata nail olacaklar, cennet köşklerinde güven ve huzur içinde yaşayacaklar."* (Sebe, 34/37)

Henüz hayatta iken mallarınızla Allah'a yaklaşırsanız bu size fayda verir. Çocuklarınıza yazı yazmayı, Kur'an okumayı ve ibadet etmeyi öğretir ve bununla Allah'a yaklaşmayı amaçlarsanız bu da size fayda verir. Bu yaptıklarınızın sevabını öldükten sonra bulursunuz. Allah size halihazırda yaptıklarınızın size bir fayda sağlamayacağını, size ancak iman etmenin, salih amelin ve doğru sözlü olmanın fayda vereceğini haber vermiştir. Arif ve salih olan bu kul, kalbinin Rabbinin huzuruna girmesi için izin isteyebilmek amacıyla yaptığı amellerle O'nun Resulü'nü hoşnut etmeye çalışır. Peygamberin huzurunda bir uşak gibi olur. Epeyce bir süre hizmet edince "Hocam, bana hükümdarın kapısını gösterir misin? Beni Onunla meşgul edip O'nu görebileceğim bir yere yerleştirir misin?" diye istekte bulunur. Bu talep üzerine Hz. Peygamber onu yanına alıp Hakk'ın kapısına yaklaştırır. Orada ona "Ey Muhammed! Ey elçi! Ey rehber! Ey öğretmen! Yanındaki kimdir?" diye sorulur. O da "Sen biliyorsun.

Bu benim yetiştirip bu kapıya hizmetçi olmasını uygun gördüğüm bir civcivdir." diye cevap verir. Sonra dönüp onun kalbine "İşte sen Rabbinin huzurundasın." der. Nitekim Cebrail de (a.s.) Hz. Muhammed'i göğe yükseltip Rabbinin huzuruna yaklaştırınca ona "İşte Rabbinin huzurundasın." demiştir.

Oğul! Salih amel ver ve âlemlerin Rabbinden yakınlık al! Cennetlikler odalarında dünya afetlerinden, fakirliğe sabretmekten, aile geçindirme derdinden, hastalıklardan ve her türlü tasadan güvende olacaklar ve ölümden, ölümün acı kâsesini bir kez daha yudumlamaktan, münker-nekir sorgusundan eman bulacaklar. Cennete girecekler ve kapılar onların ardından kapanacak. Bundan böyle bir daha cennetten çıkmayacaklar.

Cennetliklerin rahatı cennete girmektedir. Hakk'ı sevenler ise binlerce cennete de girseler Hakk'ın cemalini görmedikleri sürece kalpleri huzur bulmaz. Onlar yaratılmış olanı değil; Yaradan'ı isterler. Nimetleri değil; nimetlerin sahibini isterler. Dalları değil; kökü isterler. Onlar aşiretlerinden ayrılmış olup Hükümdar ile beraberdirler. Kalplerinin toprağı bütün genişliğine rağmen dar gelir onlara. Onların insanlarla ilişki kurmaya mani önemli işleri vardır. Kalpleri uyanık veya uykuda iken cenneti görünce ona dönüp bakmazlar bile. Yırtıcı hayvanlara, bir bukağıya veya hapsedilmeye nasıl bakarlarsa cennete de öyle bakarlar. "Cennetin tamamı bir perde, kaygı ve azaptan ibarettir" derler. İnsanların yırtıcı hayvanlardan, bukağılardan ve zindanlardan kaçtığı gibi cennetten kaçarlar.

Oğul! Geleceğe dönük uzun boylu planlar yapma, hırsını azalt. Namazını sanki veda eder gibi kıl. Sohbetime, tanıdıklarına veda eden birinin gelişi gibi gel! Kaderinde son günün gelmişse bu senin hesap kitabınla olmamıştır. Dolayısıyla imanlı bir kimsenin başının altında vasiyeti yazılı olmadan uyuması yakışık almaz. Şayet Hak onu afiyet içinde uyandırırsa ne âlâ! Aksi halde ölümünden sonra ailesi onun vasiyetini bularak gereğini yerine getirir ve Allah'ın rahmet etmesi için dua ederler.

Veda eder gibi yemeli,, ailenle sanki birazdan veda edecek gibi oturmalı, kardeş ve arkadaşlarınla sanki onlara veda edecekmiş gibi buluşmalısın. Yetkisi başkasının elinde olan bir kimse nasıl böyle olmasın ki! İnsanlardan çok az sayıda kişi kendi yararına olacak ve ileride yapacağı şeylerden ve ne zaman öleceklerinden haberdar olurlar. Bu bilgi onların kalplerinin altında saklıdır. Sizin şu güneşi gördüğünüz gibi onlar da bu hakikati apaçık görürler; ama dilleriyle telaffuz etmezler. Bundan ilk haberdar olan sırdır. Sır bunu kalbe haber verir, kalp de itminana ermiş olan (mutmain) nefse bildirir ve gizli tutmasını ister. Nefis bu sırdan ancak güzelce terbiye görüp kalbe hizmet etmeye ve onun yanında yer almaya başladıktan sonra haberdar olur. Birtakım mücâhede ve gayretlerden sonra buna ehil olur. Bu makama eren kişi yeryüzünde Hakk'ın temsilcisi ve halifesidir. O, sırların kapısıdır ve Hakk'ın hazinesi olan kalplerin anahtarının bulunduğu sırlar kapısıdır. Bu şey, insanların akıllarının ötesinde bir şeydir. O'ndan zuhur eden her şey sadece dağından bir zerre, denizinden bir katre ve güneşinden bir şuledir.

Allah'ım! Bu sırlar hakkında konuştuğum için Sana özrümü sunuyorum. Sen biliyorsun ki ben kendimde değilim. Gerçi bazıları "Özür dileyeceğin şeyi yapma!" demişler; ama ben bu kürsüye çıkınca sizin farkınıza bile varmıyorum. Kalbimin karşısında özür dileyeceğim ve kendisinden sır saklayacağım kimseyi bulamıyorum. Bu kalp sıhhat bulup ayakları Hakk'ın kapısında sebat edince tekvin (yaratma) çölüne, vadisine ve denizine düşer. Bu, bazen sözüyle olur, bazen himmetiyle, bazen de bakışıyla. Kendisi adeta Allah'ın edip eylemesi olur ve kendi fiillerinden azledilir. Kendisi fani olur, Allah ise baki. Aranızda bu hale inananların sayısı çok azdır; çoğunuzun buna inanası gelmez. Buna inanmak velayettir, uygulamak ise varılabilecek son nokta. Salihlerin hallerini deccal, münafık ve heva-hevesinin istekleri doğrultusunda hareket edenden başka hiç kimse inkâr etmez. Bu iş, sahih itikada bağlıdır. Hükmün zahiri ile amel etmek Allah'ı bilip tanımaya vesile olur. Hüküm kendisiyle insanlar arasında, ilim ise kendisiyle Rabbi arasında aracı olur. Zahir amelleri bâtın ameller dağına nispetle bir zerre gibi kalır. Organları sakindir; ama kalbi sükûnet bulmaz. Başındaki gözleri uyur; ama kalp gözleri uyumaz. Kalbi hiç ara vermeden çalışır; uyurken dahi Hakk'ı zikreder. Dünyayı ne zaman tanıyıp kendi haline salıvereceksiniz? Ne zaman kardeşlerinize haset etmeyi ve ellerindekine göz dikmeyi bırakacaksınız?

Yazık ki sen müslüman kardeşine haset ediyorsun, eşini, çocuklarını, evini ve elindeki dünyalıkları kıskanıyorsun. Hâlbuki bunlar onun için yaratılmıştır, seninse onlarda hiçbir nasibin yoktur. Eşi dünya ahiret onun için yaratılmış olmasına rağmen sen onun eşini arzuluyorsun. Yazgın rızkının dar olması iken bol rızık sahibi olmayı temenni ediyorsun. Sen cezalandırılacak ve Allah'ın gazabına maruz kalacaksın. Çünkü kısmetinde olmayanı talep ediyorsun. Kısmetinde olandan başkasına ulaşamayacak olmana rağmen dünyalık talebinde daha ne kadar koşturup duracaksın?

Allah'ım! Kalplerimizi gafletten ayılt! Bizi Senin için uyandır ve Senin yoluna hizmet etmemizi nasip eyle! Dünyada ve ahirette bize iyilik ver ve bizi cehennem azabından koru!

ON İKİNCİ SOHBET

Hz. Peygamber'in (s.a.v.) *"Her sanatı öğrenmek için ustasından yardım isteyin!"* buyurduğu nakledilmiştir.[25] Bu ibadet bir sanattır. Ustaları ise amelinde ihlaslı olan, hükmü/hikmetleri bilip gereği gibi uygulayan, Hakk'ı tanıdıktan sonra insanlara veda edip nefislerinden, mallarından, çocuklarından ve rableri dışındaki her şeyden kalp ve sır ayaklarıyla kaçanlardır. Onların bedensel yapıları şehirde insanlarla hemhal; kalpleri ise çöllerde revândır. Kalpleri terbiye görüp kanatları güçleninceye kadar böyle devam ederler ve o zaman himmetleri gökyüzünde uçar. Onların kalpleri uçup Hakk'ın katına çıkmış ve haklarında *"Şüphesiz onlar bizim katımızda hayırlı ve faziletli kimselerdendir."* (Sâd, 38/47) buyrulan kullar zümresine dahil olmuşlardır. Mümin, sırrına eman mektubu verilinceye kadar korkmaya devam eder. Sır eman mektubunu alınca bunu kalpten saklar ve onu bundan haberdar etmez. Ancak bu müminlerden çok az kişiye nasip olan ender bir haldir. Bu, insanların yapabileceklerinin ötesinde bir şeydir.

Ey insanları Hakk'a eş tutan! İçinde oturanı olmayan nice kapıları çalıyorsun! Ateş yokken boş yere soğuk demiri dövüyorsun! Senin aklın, fikrin ve geleceğe dönük bir planın yok. Bana yaklaş ve yemeğimden bir lokma ye! Benim yemeğimi bir kez tadarsan başkalarının yemeğinin yüzüne bile bakmazsın. Hele yaratıcının sofrasından

25 Hadisin Hz. Peygamber'e aidiyeti sabit değildir. Değerlendirmesi için bkz. Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ*, I,139. Hadis no: 340.

tatsan kalbin ve sırrın insanların sofrasına dönüp bakmaz bile. Bu, elbisenin, derinin ve etin ötesindeki kalplerde olan bir haldir. İçinde insanlardan herhangi birinin sakin olduğu kalp sıhhat bulmaz. Kalpte dünya sevgisinden zerre varken iman sahih olmaz. İman yakîne, yakîn marifete, marifet de ilme dönüşünce Allah yolunda mücahid olursun. Zenginlerin elinden alıp fakirlere verirsin. Mutfak sahibi olursun; rızıklar senin kalp ve sırrının elinde akar. A münafık! Sen bu niteliklere sahip değilken ne değerin vardır senin!

Yazık sana ki takva ve zühd sahibi, Allah'ın hükmünü ve ilmini bilen bir mürşidin elinde terbiye görmedin ve ne garip ki hiçbir şey vermeden çok şey almak istiyorsun. Dünyalık şeyler bile bir çaba sarf etmeden eline geçmezken Allah katındakini nasıl elde edeceksin? Allah'ın, Kitabında *"Nitekim onlar Allah'a ibadet için geceleri az uyumuşlar, seher vakitlerinde Allah'tan af dilemişler, yardım isteyen-istemeyen ihtiyaç sahipleri için mallarından pay ayırmışlardı."* (ez-Zariyat, 51/17-18) buyurarak çok ibadet etmekle nitelediği kullar nerede, sen neredesin! Allah o kulların ibadetlerinde sadık olduklarını bilince onları uyandırıp yataklarından kaldıracak melekler görevlendirir. Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: *"Allah Cebrail'e 'Falancayı ayakta tut, falancayı uyut!' der."*[26]

Allah erlerinin kalpleri uyanıp Hakk'a doğru yol aldıklarında uyanıkken görmediklerini rüyada görürler. Kalpleri ve sırları uyanıkken görmediğini görür. Onlar, oruç tutmuş, namaz kılmış, nefislerini açlıkla terbiye etmişler ve ibadet etmek için geceyi gündüze katmışlar ve nihayet cenneti hak etmişlerdir. Cenneti hak ettikleri zaman onlara "Asıl gitmeniz gereken yol bu değil. Hakk'ı talep etmektir." denilmiştir. Bundan böyle onların amelleri daha ziyade kalben olur. Kalp, Hakk'a vasıl olunca sebat eder ve onun huzurunda yeşerir. Talep ettiğini bilen kimse için Rabbine ibadet uğrunda verdiği emekler az gelir. Mümin Rabbinin huzuruna çıkıncaya dek yorulur. Bundan dolayı Hz. Peygamber (s.a.v.) *"Rabbine vuslattan gayrı mümine rahat yoktur."* buyurmuştur.[27] Yine Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

> *Mümin ölüp kabrine girince ve münker-nekir melekleri tarafından sorguya çekilip cevap verince ruhunun bir grup melekle birlikte Hakk'ın huzuruna çıkıp O'nun önünde secdeye kapanmasına izin verilir. Ruh, Rabbinin huzuruna varınca daha önce kendisinden perdelenen hakikatler aşikâr olur. Daha sonra cennette salihlerin ruhlarından bir cemaatin huzuruna götürülür. Ruhlar onu karşılayıp halini hatırını ve dünyada neler olup bittiğini sorarlar. O da bildiği*

26 Rivayet hadis kaynaklarında bulunamamıştır.

27 Bu sözün, seleften birine ait olduğu söylenmiştir. Bkz. Mer'î b. Yusuf el-Hanbelî, *el-Fevaidü'l-mevdû'a*, s. 115.

kadarıyla haber verir. Sonra ona "Falanca ne yaptı?" diye sorarlar. "Benden önce ölmüştü." diye cevap verir. Ruhlar, lâ havle çekerek "O bizim yanımıza gelmedi. Cehenneme götürülmüş olmalı." derler. Sonra ölenin ruhu, Arşın altında asılı bir kandilde yaşayan ve cennette otlayan yeşil bir kuşun kursağına konarak yolcu edilir."[28]

Müminlerden çoğunun öldükten sonra karşılaşacağı durum budur. Allah'ın selamı ve bereketi onların üzerine olsun! Allah bizi de onların zümresine dâhil eyleyip bizim de onlar gibi bir hayat sürmeyi ve onlar gibi güzel ölmeyi nasip eylesin!

A fakirler! A musibete düçar olanlar! Ölümü ve ötesini yâd edin ki fakirliğiniz ve musibetleriniz size hafif gelsin ve dünyaya ve hayatta olanlara veda etmeniz kolay olsun! Bu söylediklerimi benden alıp kabul edin; çünkü ben bunu bizzat tecrübe ettim ve bu yolu bizzat yürüdüm. Hakk'ın erleri, O'nun rızasından başka hiçbir şeyi talep etmezler. Onlar kalkıp cennetlerden ayrılmış ve cennetleri Yaratan'ın huzurunda el pençe divan olmuşlardır. Onun rızasını talep ederek geceleri ibadetle ihya ederler. Onların kalpleriyle insanlar arasına perdeler konmuştur. Onlara kendilerini şaşkına çevirip dükkânlarını kapattıran ve çöllere düşüren bir hal arız olmuştur. Hiçbir yerde karar kılmazlar onlar. Ne geceleri geceye benzer, ne de gündüzleri gündüze. Gecelerini ibadet ederek ihya ederler. Onların kalpleri bir kızartmanın içindeki, kavrulmanın etkisiyle sıçrayan buğday tanesi gibi olur. Onların kalpleri kendini hesaba çekme, kendisiyle tartışma ve yüzüne hakikati söyleme açısından tefekkür kızartması içindeki bir buğday tanesi gibidir. Onlar çok akıllı ve kıvrak zekâlıdır. Dünyayı ve ehl-i dünyayı tanımışlar, dünyanın tuzaklarını, büyüsünü, gaddarlığını ve üzerinde yaşayanları gün gelip boğazladığını görüp bilmişlerdir.

Hak erleri, kalplerine seslenilince yataklarından derhal kalkmışlardır. Bu sesi suretleri duyduktan sonra manaları da duymuş; kafesler işittiği gibi kafes içindeki kuşlar da işitmiştir. Onlar Hakk'ın "Beni sevdiğini iddia edip gecenin karanlığı çökünce mışıl mışıl uyuyan kişi yalan söylemiştir."[29] sözünü işitmişler ve O'nun gözü önünde uyumaktan utanıp sıkılarak gecenin karanlığında O'nun huzurunda el pençe divan durmuşlardır. Ayaklarını O'nun önünde saf saf dizmişler ve yanaklarından gözyaşı dökmüşlerdir. Ona gözyaşlarıyla hitap etmişler ve kalp ayaklarıyla huzuruna girerek korku ve ümit arasında O'nun önünde saf tutmuşlardır. Huzurdan kovulmaktan korkmuşlar, kabul edilmeyi ummuşlardır.

Ey cemaat! Bu apaçık hükme hizmet edin, Allah'ın Kitabı ve nebisinin sünnetiyle amel edin ve amellerinizde ihlaslı olun. Sonra bir bakın bakalım, O'nun lütuf ve ikramlarından ve size gizlice fısıldamasından nelere şahit olacaksınız?

---

28 Bkz. Zebîdî, *İthâfu's-sâde*, s. 394.

29 Hadis kaynaklarında bu rivayete rastlanmamıştır.

A yoksunlar! A kaçaklar! Behey arkasını dönüp gidenler! Geri dönüp gelin! Afet oklarından kaçmayın! Bu bir yanıltmacadır. Yerinizde sebat edin ki bu okların şerrinden güvende olasınız… Siz bekleyenler ve tabilersiniz. Siz Hak erlerinin sayısını çoğaltanlarsınız. Bir topluluğun sayısını çoğaltan da onlardandır. Müminin üç gözü vardır: Baş gözüyle dünyaya bakar, kalp gözüyle ahirete, sır gözüyle ise Hakk'a.

Baş gözü dünya ile birlikte fani olur, kalp gözü ahiretle birlikte fani olur, sır gözü ise dünyada ve ahirette Hak nezdinde baki kalır; çünkü dünyada ve ahirette hep O'na nazırdır.

Bu evsafı taşıyan bir mümin, halk içinde hayat sürüyorsa onlar için rahmet vesilesi olur. O olmasa yaşadığı belde yok edilirdi. Bu gerçeği doğrulayıp iman edin ve peygamberleri öldüren cahillerle aynı safta yer almayın! Onlar ki peygamberleri ve rablerine düşmanlık etmişler, Hak'tan uzak düşüp perdelenmişler ve huzurdan kovulmuşlardır.

Allah'ım! Benim ve onların tövbelerini kabul et. Bana ve onlara doğru yolu göster.

Ey dünya nimetlerinin sefasını sürenler! Yakında bu nimetlerden ayrı düşeceksiniz. Şairin biri ne güzel dile getirmiş:

Ey çocuk! Dinlersen sesi duyabilirsin.
Acele et, yoksa fırsatı kaçırabilirsin.
Nimetler içinde sefa sürsen de
Er ya da geç elbet bir gün öleceksin.

Pek yakında malın ve ömrün tükenecek. Gözün görmez olacak, aklın bozulacak. Yemen ve içmen azalacak. Arzuladığın nice şeyler göreceksin; ama yiyemeyeceksin. Eşin ve çocukların sana öfkelenip bir an önce ölüp gitmeni temenni edecekler. Gam ve kaygıyla dolacaksın. Dünya senden gidecek, ahiret yaklaşacak. Ölüm vakti gelip çattığında salih amellerin varsa ahiret seni kucaklayacak. Salih amelin yoksa kabir seni sıkacak ve cehennemi boylayacaksın.

Bu hırs ve ihtiras niye! Hz. Peygamber (s.a.v.) *"Gerçek hayat ahiret hayatıdır."* buyururdu[30] ve bunu kendine ve ashabına sürekli tekrar ederdi.

A cahiller! Önümde diz çöküp belleyin. Bana tabi olun ki size doğru yolu göstereyim. Benim müridim olduğunu iddia ediyorsun; ama malını benden sır gibi saklıyorsun. Sen davanda yalancısın. Müridin mürşidine nispetle gömleği, sarığı, altını, malı mülkü olmaz. Onun tabağından yer ve ne emrederse sadece onu yer. Mürid, kendi

30 Buhârî, *Cihad*, 33.

varlığından büsbütün geçmiştir. Mürşidinin söylediğinin kendi yararı için Allah'tan geldiğinin bilincinde olarak onun emir ve yasaklarını gözler. Mürşidin hakkında kötü düşüncelere sahipsen onun meclisinde bulunma! Çünkü senin bu duygu ve düşünce ile onun meclisinde bulunman doğru değildir ve sen ona layıkıyla mürid olamazsın. Doktorundan kuşku duyan hasta onun verdiği reçeteyle sıhhat bulmaz.

Oğul, seni ilgilendirmeyen işlerle meşgul olma! Aksi halde kendi vazifeni aksatırsın. Başkalarının hallerini araştırıp ayıplarını dile dolamak üstüne vazife değildir. Senin vazifen kendi halini gözden geçirmektir.

Nefsine ve heva-hevesine uyan kişinin dilinden dökülen her şey onun yararına değil, zararınadır. O, geceleyin ormanda odun toplayan kişi gibidir, eliyle neyi tuttuğunu bilmez. Nefis, huzura erip heva ve hevesi sönünce akıl neşvü nema bulur ve iman güçlenir. Bir dinginlik hali gelir, Hak ile batılı birbirinden ayırabilecek bir noktaya gelir ve böylece batıl şeyler konuşmayı kesip hakkı dillendirir. Sonra ona Allah'ın hükmü gelir ve onu uygular. Allah'a kul olur. Emir ve yasaklar konusunda peygamberine itaat eder. Çünkü o, Allah'ın (c.c.) *"Vermediği şeyi istemekten kaçının."* (el-Haşr, 59/7) buyurduğunu işitmiştir.

Bilesin ki bu emir, Hz. Peygamber'in bütün emir ve yasakları için geçerlidir. Dolayısıyla bu kişi, Hz. Peygamber'in emrine itaat eder, yasaklarından ise kaçınır. İşte o zaman takva sahibi bir müslüman olur. Bunu layıkıyla gerçekleştirince arif ve âlim bir kul olur. Sessiz olur ve kalbine ne söylenirse ona kulak verir. Kalbi ona sürekli bir şey fısıldar ve o da kalbine kulak verir ve böylece mutlu olur.

Ya Rabb! Bize yakınlığının hazzını almayı nasip et ve gizlice fısıldamanın tadına erdir! Dünyada ve ahirette bizi iyiliklere mazhar kıl ve bizi cehennem azabından koru!

ON ÜÇÜNCÜ SOHBET

Bir kimsenin insanlardan hiçbir beklentisi olmazsa insanlar onun konuşmasını dinlemek ve hal ve tavırlarını izlemek suretiyle ondan istifade edebilirler. Kalbin insanlardan hiçbir beklentisi olmaz ve sır, Hakk'a yaklaşmak haricindeki her şeyi bir kenara iterse yakınlık, dünyada ve ahirette ona arkadaş ve yoldaş olur.

İnsanları Allah'ın lütfettiği ilim ve marifetle tanıyıp bilirsen insanların sahip oldukları nitelikler senden uzaklaşır. Cinler, insanlar ve melekler senin yanından kaybolurlar. Kalbin başka bir vasfa bürünür. Sırrın da varlık kabuğundan, insanoğlunun alışkanlık kabuğundan sıyrılır. Hakk'ın hükmü gelir ve senin gömleğin olur. Böylece yeryüzünde Rabbinin yaratması ve emriyle kuşanırsın. Rabbanî bilgi gelerek kalbine ve sırrına gömlek olur.

Cahil kalarak zaviyene çekilme! Çünkü cahil bir şekilde zaviyede tek başına kalmak baştan ayağa bir fesattır. Bundan dolayı Hz. Peygamber (s.a.v.) *"Dini layıkıyla öğrenip kavra ve daha sonra uzlete çekil!"* buyurmuştur.[31] Yeryüzünde kendisinden korktuğun veya beklenti içinde olduğun şeyler varken zaviyende oturmak sana yaraşmaz. Allah'tan başka korktuğun herhangi bir varlık olması sana yakışmaz. İbadet âdeti/alışkanlığı terk etmekledir. İbadet yerine geçmeyen bir âdet/alışkanlık olmaz olsun! Dünyaya, ahirete ve insanlara bel bağlamayı istemeyin. Hakk'a bel bağlayın!

---

31 Rivayetin değerlendirmesi hakkında bkz. Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ,* I, 278. hadis no: 1001.

Amelinize riya karıştırmayın; çünkü amelinizi gözden geçiren, işinde ehildir. Sizden sadece ayarı yüksek olan ameli alıp kabul eder. Elinizdeki riya karışmış olan amelleri atın gitsin. Bu amellere bir değer atfetmeyin; çünkü o sizden ancak körüğe giren ve pastan arınmış olan amelleri kabul eder. Sanmayın ki işiniz kolay!

Çoğunuz münafık olduğu halde ihlaslı olduğunu iddia ediyor. İmtihan olmayaydı herkes iddia ettiği şeyi alırdı. Kim hilim sahibi olduğunu iddia ediyorsa onu öfkelendirerek imtihan ederiz. Kim de cömert olduğunu iddia ediyorsa onu da kendisinden talepte bulunarak imtihan ederiz. Hâsılı, herkesi iddia ettiği şeyin aksiyle imtihan ederiz.

Kul dünyayı ve ahireti terk edip Allah haricinde her şeyden sıyrılınca ve kalbi O'nun yakınlık, minnet ve lütuf evine konuk olunca onu yiyecek, içecek ve giyecek ya da herhangi dünyevi yarar temini ile yükümlü tutmaz. Onun kalbi bu işlerle meşgul olmaktan uzak kalır.

Yazık ki siz hiçbir bedel ödemeden pek çok şeye sahip olmayı istiyorsunuz. Bu yolla hiçbir şey elde edemezsiniz. Önce bedeli ödeyin ki karşılığında bir şey alabilesiniz. Ancak meşakkatlere katlanan kişi afiyet bulur. Dünyanın hüzün ve kederine tahammül edin ki ahiretin sevincini elde edebilesiniz.

Peygamberiniz Hz. Muhammed (s.a.v.) çok hüzünlenir ve sürekli tefekkür ederdi. Geçmiş ve gelecek günahları bağışlanmış olmasına rağmen çok ibadet ederdi. Bazen mahlûkatı, bazen de Yaradan'ı tefekkür ederdi. Kendisinden sonra ümmetinin başına gelecekleri düşünürdü.

Hasan-ı Basrî (rh.a.) evinden çıktığı zaman sanki kabri açılıp içinden çıkarılmış gibi olur, hüznünün eseri yüzüne yansırdı. Rabbinin huzuruna çıkıncaya değin mümin hüznü alışkanlık haline getirir. Hakk'ın erleri, insanlara söz söylemelerine izin verilinceye kadar sessizce dururlar. Konuşmalarına izin gelince salih müridlerle sohbet ederler ve onlara diledikleri gayeyi anlatırlar. Kalpleri insanlara meyledince gayret/kıskançlık eli gelip onların ağzına gem vurur. Özür dileyip tövbe etmeleri için onları bir evde tutsak eder. Gereği gibi tövbe ettiklerinde kapı yeniden açılır ve kalpleri yaklaştırılır.

Ey ölü kalpliler! Ey dünyanın ve sultanların tutsakları! Ey zenginlerin köleleri! Ey pahalılık ve ucuzluk köleleri! Sizin bu mecliste işiniz ne? Bir buğday tanesi, pazarda bir dinara yükselse hiç aldırış etmem ben! Mümin Rabbine tevekkül ettiği ve sağlam bir yakîne sahip olduğu için rızkını hiç dert etmez. Sen, kendini müminlerden sayma, onlardan ayrıl! Beni sizin aranızda tutan Allah ne yücedir! Kanadım uzadıkça kudret eli gelip onu keser. İlim kanadı uzadıkça hüküm makası onu keser. Sözümü ve size olan öğüdümü canı gönülden kabul edin.

Sen boş bir hevesten ibaretsin. Kitaplardan sözler devşirip bir araya getirir ve onları dile dökersin. Bu sözlerin yazılı olduğu kitap kaybolsa veya kütüphanen bir

yangın sonucu yanıp kül olsa veya görmeni sağlayan kandilin sönse ya da hokkan kırılıp içindeki mürekkep kitaba dağılsa ne yapacaksın? Çakmağın, yakacağın, kibritin ve pınarın nerede? Her kim ilim öğrenir ve onunla içtenlikle amel ederse çakmağı da, pınarı da kalbinde taşır. Kalbinde Allah'tan gelen bir nur olur, onunla hem kendisi aydınlanır, hem de başkaları. Ey kalkale yapmayı hüner sayanlar! Ey nefis ve heva elleriyle telif edilen kitap yazarları! Siz hele bir kenara çekiliverin!

Yazık size! Yazgıyla didişip duruyorsunuz. Kırılıp helak oluyorsunuz. Ama onun yazısı değişmez. Sizin çabanızla ezelî bilgi nasıl değişsin! Müslüman olun ve kendinizi gönüllüce kaderin ellerine teslim edin. Siz, *"Ayetlerimize inanıp gönülden teslim olanlar..."* (ez-Zuhruf, 43/69) buyruğunu hiç işitmediniz mi?

İslam'ın hakikati gönülden teslim olmaktır. Hakk'ın erleri kendilerini rablerinin önüne atmışlar, "niye"yi, "nasıl"ı, "yap!"ı, "yapma!"yı unutmuşlardır. Onlar, korku halinde ibadet ederler. Bundan dolayı Hak (c.c.) onları *"yaptıkları işleri yarın bir gün hesap vermek üzere rablerinin huzuruna çıkacakları endişesiyle yürekleri titreyerek yapanlar var ya...."* (el-Müminun, 23/60) diye nitelemiştir. Yani: "onlar emirlerimi yerine getirip yasaklarımdan kaçarlar. Verdiğim sıkıntılara sabrederler, verdiklerime şükrederler. Kalpleri benden korku duyarak kendilerini, mallarını, çocuklarını kendileri için yazdığım kaderin ellerine bırakırlar."

A dünya sefasına aldanan! Yakında sürdüğün sefa bozulacak, zenginliğin fakirliğe; genişliğin darlığa dönüşecek. İçinde bulunduğun hale aldanma! Zikir meclislerine aralıksız katılmayı ihmal etme! İlmiyle amel eden mürşidler hakkında hüsnü zan et ve söylediklerini pür dikkat dinle! Müridin mürşidiyle sohbeti sahih olunca mürşid onun kalbine marifet yedirir.

Ey müridler! Kalplerinizi insanlardan boşaltın ki harikulade şeyler görebilesiniz. Yarın cennetliklere "Haydi cennete girin!" denileceği gibi bugün de Hak (c.c.) seçkin kullarının kalplerine muttali olup orayı dünyadan, cennetten ve kendi zatı haricindeki her şeyden arınmış bir halde görünce "Yakınlık cennetime hemen bu günden girin ve sonsuza dek orada kalın!" der.

Yazık size! Rabbinize düşmanlık etmek hususunda nefislerinize uymayın. Sizin en azılı düşmanınız içinizde taşıdığınız nefsinizdir. Siz nefsinizi yedirip içirip semirttikçe doymak bilmez bir canavar olur. Nefsinizin hazlarını ve şehvetlerini kesin ve sadece haklarını verin. Mutlaka vermeniz gereken haklar ise açlığını kıracak kadar yemek ve avretini örtecek bir elbiseden ibarettir. Bu, Allah'a ibadet edebilmek için de şarttır. Ona "Allah'a itaat etmediğin, oruç tutup namaz kılmadığın ve sana verdiğim emirleri yapmadığın sürece sana hakkını vermem" de ve onunla mücadele et! Sen bu halde devam ettiğin zaman onun şerri ölür ve hayrı kalır. Ona helal yedir, o zaman huzura erer. Ama yine de ona hiçbir zaman güvenme; çünkü nifak onun âdetidir. O bundan

zevk alır. Sırf insanlardan övgü içerikli bir iki laf duyabilmek ve topluluklar içinde güzel vasıflarıyla anılabilmek için namaz kılar, oruç tutar ve türlü meşakkatlere katlanır.

Felaha ermiş birini görmeyen iflah olmaz. Mümin kulun kalbi riya ve nifak necasetinden arınınca onun kılacağı iki rekâtlık namaz, kalbi arınmamış kimsenin kılacağı binlerce rekâttan daha hayırlıdır.

A münafık! Nifakının kaynağı kendi nefsindir. Nefsinin isteklerini kes! O zaman yaratıcısına boyun eğer ve şerri sona erer. Nefis ıslah olmak ve sırtına yükleneni taşımak için ustaca eğitilmek ister. Nefis, satın aldığın bir tay gibidir, ne kendin binebilirsin, ne de yükünü yükleyebilirsin. O tayı aşama aşama terbiye edip kendine alıştırmaz ve daha sonra eşyanı yükleyip dağda bayırda dolaşmaz mısın? Sen nefsine âşıksın. Ona asla karşı çıkamazsın. Ölüm günü gelip çatıncaya dek seni günbegün kendi istekleri doğrultusunda yönetir ve sürekli sana gelecekte itaat etme sözü verir. Sürekli "bugün tövbe edeceğim, yarın tövbe edeceğim. Artık bundan böyle bütün vaktimi Rabbime ibadete adayacağım. Zimmetimdeki borçları ve haksızlıkları ödeyeceğim. Şöyle yapacağım, böyle yapacağım." diye diye seni avutur. Sen nefsine aldanma sarhoşluğu içinde iken ölüm vakti gelip çatar ve seni apansız yakalar. Ondan kurtulamazsın, günahların ve borçların da üzerinde yüklü kalır.

Yazık sana! Sürekli para biriktirme telaşındasın. Biriktirmekte hiçbir sınır tanımıyorsun. Hâlbuki elde ettiğin her kuruş seni talamak isteyen bir akrep ve yılan gibidir. Para-pul, ateş ve kaygı evidir. Dünya meşguliyettir, ahirette ise büyük korkular vardır. Kul, yeri kesin bir şekilde belirginleşinceye kadar dünya ile ahiret arasında gidip gelir. Neticede ya cennete yol bulur ya da cehenneme yuvarlanır.

Oğul! Kaynağını bilmediğin şeyi yeme! Çünkü haram yemek kalbi karartır. Sabrı olmayan bir kimse nasıl helal yiyebilir? Helal yiyen, nefsi ve hevasıyla ve şeytanla savaşmaya sabredebilen kimsedir. Ancak nefsiyle mücadelede sebat eden helal yer.

Allah'ım! Bize helalinden rızık ver, haramı bizden uzaklaştır. Bize lütfundan, hayrından ve yakınlığından ver. Kalplerimizi, sırlarımızı ve organlarımızı rızıklandır. Âmin!

Hakk'ın erleri, ahirete nispetle akıllı, dünyaya nispetle ise delidir. Kalpleriyle birlikte akıllı, nefisleriyle birlikte delidir. Onları hakir görmeyin, onlara eziyet ve haksızlık etmeyin; çünkü onlara destek çıkan vardır. Müminin desteği geç gelir; ama kendisine haksızlık edene karşı içindeki öfke soğuyuncaya kadar ölmez. Haksızlık edenin cenazesini, mallarının yağmalandığını ve düşmanının eline intikal ettiğini mutlaka görür.

Hz. Peygamber' (s.a.v.) şöyle buyurduğu nakledilmiştir:

"Allah'tan başka destekçisi olmayan bir kimse haksızlığa uğrayınca Allah 'İz-

zetim ve celâlim hakkı için er ya da geç sana mutlaka yardım edeceğim!' der."[32]

Hakk'ı bulduğun vakit her şeyi O'ndan bilirsin. Ne bir düşmanın kalır, ne de kimsede hakkın kalır. Hak talebinde Allah ile yetinirsin. Kalbin mücevher gibi olur ve sırrın berraklaşıp durulur. Her kim Allah için amel edip O'na itaat eder ve O'nu tevhit ederse Allah onun sebeplere bağlanmasına gerek bırakmaz ve o, her halinde hayırla karşılaşır.

Allah'ım! İşlerimizi üzerine al! Bizi ne kendimize, ne de insanlardan herhangi birinin eline bırakma! Dünyada ve ahirette bize iyilik ver ve bizi cehennem azabından koru!

32 Tirmizî, *Cennet*, 2.

ON DÖRDÜNCÜ SOHBET

Ey Allah'ın kulları! Akıllı olun ve ölmeden önce ibadet ettiğiniz varlığı tanımaya gayret edin! Gece gündüz ihtiyaçlarınızı her daim O'ndan isteyin! Ondan istemek ibadettir; ama verse de vermese de O'nu suçlamayın ve istediğinizin yerine gelmesi konusunda aceleci davranmayın ve istemekten bıkıp usanmayın! Mahviyetkâr bir gönülle O'ndan istemeye devam edin! Duanızın kabul edilmesi biraz gecikince hemen itiraza kalkışmayın! Çünkü O, sizin yararınıza olanı sizden daha iyi bilir. Bu sözü dinleyip kavrayın ve uygulayın. Bu doğru bir sözdür ve doğruluğu tecrübeyle sabittir.

Sizin için ne kadar üzülüyorum bir bilseniz! Rabbinizi tanımadan nasıl ölüp gidersiniz? Kendisini tanımadığınız, muamelede bulunmadığınız, sofrasına konuk olmadığınız ve zikir ziyafetinden tatmadığınız O yüce zatın huzuruna nasıl çıkabilirsiniz? Onunla muamele edin! Hiç şüphesiz kazançlı çıkan siz olacaksınız. Huzuruna çıkmazdan evvel O'nunla muameleyi fırsat bilin! Fakir ve miskinlere ikramda bulunun ve mallarınızdan bir miktarıyla onlara yardım edin! Bu da sizin için bir kazanç olacak. Siz bunları yapınca O, size ikramda bulunur ve size dünyada ve ahirette nice iyilikler ihsan eder.

Elinizdeki bu mallar aslında sizin değildir, sizin yanınızda emanettir. Bu mallar sizinle fakirler arasında müşterektir. Emaneti sahibinin elinden almayın ki malınız sizden alınmasın! Yemek pişirdiğinizde tek başınıza yemeyin, komşunuza ve kapınıza gelen dilencilere de ikram edip yedirin! Size gelen tanrı misafirini verme imkânınız

olduğu halde geri çevirmeyin! Çünkü onun geri çevrilmesi nimetin sizden alınmasına sebeptir. Hz. Peygamber'in (s.a.v.) şöyle buyurduğu nakledilmiştir:

> *"Her kim mazeretsiz olarak bir dilenciyi kapısından eli boş çevirirse hafaza melekleri kırk sabah onun kapısına uğramazlar."*[33]

Peki ya siz ne yapıyorsunuz? Bir dilenci sizden bir şey istediğinde "Allah versin!" deyip onu kapınızdan kovuyorsunuz. Verebilecek durumda olmanıza rağmen onu geri çeviriyorsunuz. Yarın bir gün Allah'ın O'nun rızkını genişletip sizinkini daraltmayacağı ne malum?

Yazık sana! Daha dün meteliğe kurşun atan fakir biri iken Allah seni varlıklı kılıp fakirliğini yok etmedi mi? Hayrını ve rızkını hiç hesap etmediğin kadar artırmadı mı? Şimdi ise bir fakiri malından bir nebze yardım etmen için senin kapına gönderiyor. Peki ya sen ne yapıyorsun? Onu eli boş gönderiyor, talebini kulak ardı ediyorsun. Pek yakında sana verilenler elinden alınır. Allah yine seni eski fakr u zaruret haline geri döndürür ve sabırsızlığın sebebiyle insanların kalplerinde hoş bir iz bırakmazsın.

Allah'ım! Bize ölmeden önce uyanıklık lütfet. Ölmeden önce tövbe etmemizi ve doğru yolu bulmamızı nasip et. Ölmeden önce seni tanımayı, seninle muamele etmeyi nasip et. Ölmeden önce Senin kapına dönmeyi ve Sana yakınlık evine girmeyi ihsan eyle. Âmin!

Oğul! Eline tevhit kılıcını ve takva kalkanını alarak doğruluk ve irade atına bin ve nefsine, heva-hevesine, insanlara, dünyaya ve şeytana karşı ihlas hamleni yap! O zaman Rabbinden destek görecek ve Allah'ın izniyle muzaffer olacaksın.

Hakk'ın erleri kendilerini esir etmişler, az ile yetinerek çoğu elde etmişlerdir. Kendileri için hazırlanmış olan ve kader kazıkları üzerinde asılı olan elbiseleri görerek dünyevi ve uhrevi kısmetlerden kendileri için hazırlanan elbiseler gelinceye kadar sabredip eskilerini giyinmişlerdir. Kalp, Hakk'ın dışındaki her şeyden sıyrılınca marifet ve ilim çöllerini aşar ve mâsivâdan eman evine girer. Bundan böyle ona isyan, şeytana tabi olma ve Rahmân'a muhalefet etme gibi haller ilişmez.

Ey aceleciler, biraz sebatlı olun!

Ey bazı şeylerin vaktinden önce gelmesini talep edenler, böyle yapmayın! Siz Hz. Peygamber'in (s.a.v.) *"Acele şeytandan; âhestelik ise Rahman'dandır."*[34] buyurduğunu işitmediniz mi? Şeytan, halleri ve Rahman'a isyan ettiğini bilmediği için aceleyi emreder. Rahman ise kulların yararına olanı bildiği için aheste davranmayı emreder.

---

33 Rivayet kaynaklarda bulunamamıştır.

34 Tirmizî, *Birr* ve *Sıla*, 66.

Allah'ı seven kişinin O'nunla hemdem iken iradesi kalmaz; çünkü sevenin, sevdiğinin iradesinden başka iradesi yoktur. Sevgiyi tatmış olan herkes bunu pekâlâ bilir. Kölenin efendisine karşı konumu gibi, seven de sevdiğinde fani olur. Efendisine itaatkâr akıllı bir köle efendisine muhalefet etmez ve hiçbir işte ona karşı çıkmaz.

Yazık sana! Sen ne sevensin, ne sevilen; ne sevmeyi tatmışsın, ne de sevilmeyi. Seven, teyakkuz halindedir ve hep sıkıntılıdır. Sevilende ise sükûnet hali hâkimdir. Seven bedbahttır, sevilen ise rahattadır. Sen sevmek davası güdüyorsun; ama sevdiğinden gaflet ederek uyuyorsun. Allah (c.c.) *"Beni sevdiğini iddia eden, sonra benden gaflet edip mışıl mışıl uyuyan kişi yalan söylemiştir."* buyuruyor.[35]

Hakk'ın erlerinden kimileri uyku bastırmadıkça uyumazlar. Uyuduklarında ise sadece şekerleme yaparlar ve genellikle secde halinde uyurlar. Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: *"Kul, secdesinde uyuyunca Allah onunla meleklerine karşı övünerek 'Görüyor musunuz kulumu? Ruhu benim yanımda, bedeni ise huzurumda bana ibadet etmekte.' der."*[36]

Namaz kılarken uykusuna yenik düşen kişi hâlâ namazdadır; çünkü namaz kılmaya niyet etmiştir ve istemeden uyuyakalmıştır. Hakk (c.c.) surete değil; niyete ve manaya bakar.

Arif kul, uhrevi hayatın nimetlerinden vazgeçince ahirete şöyle der: "Sen kenara çekil! Ben Hakk'ın kapısını istiyorum. Sen ve dünya benim gözümde birsiniz. Dünya bana senden perde olurdu. Sen ise bana Rabbimden perde oluyorsun. Beni Rabbimden perdeleyen hiçbir şeyin benim gözümde değeri yoktur."

Bu sözü dinleyin; çünkü o Allah'ın ilminin özüdür, yarattığı varlıklar hakkındaki iradesinin özüdür. Peygamberlerin, velilerin ve salihlerin hâlidir.

Ey dünyaya ve ahirete perestiş edenler! Siz Allah'ı, dünyasını ve ahiretini bilmiyorsunuz. Hepiniz puta tapıyorsunuz. Birinizin putu dünya, diğerinizinki ahiret, bir değerininki ise dünyevi hazlardır. Bir başkasının putu ise kendisi hakkında övgü dolu sözler duymak ve insanlar katında güzel bir mevki kazanmaktır. Neticede Allah dışındaki her şey puttur. Hakk'ın erleri ise yalnızca O'nun rızasını dilerler.

Yazık size! Kıyamet size bir gelgit kadar, kısa bir uyku ve uyanıklık kadar yakındır. *"Şunun şurasında sabaha ne kaldı ki!"* (Hud, 11/81)

Kıyamet günü takva sahiplerinin günüdür, takva sahiplerinin destek göreceği ve sevineceği gündür. Takva sahipleri insanlar arasında iken ve yalnızken; rahatlık içindeyken ve sıkıntıdayken; istedikleri ve istemedikleri her konuda Allah'tan korkanlardır. Onlar Allah'ın kulları ve erleridir. Onlar kahramanlar ve efendilerdir.

---

35 Rivayete kaynaklarda rastlanmamıştır.

36 Rivayet hakkında değerlendirme için bkz. İbn Hacer, *Telhîsu'l-habîr*, I, 120.

İmanın esası ve binası onların yanındadır. Gizli ve açık olan nifaktan ve şirkten sakınırlar. Dünyadan ve insanlardan büsbütün sıyrılırlar ve nefislerin isteklerini sevmezler.

Mâsivâyı terk etmediğin sürece Allah'a yakınlık derecesini elde edemezsin. Dünyayı sevip onun için koştururken ve en değersiz malını infak ederken Allah katındakini nasıl elde edebilirsin? Salihlerden biri önüne güzel bir yemek geldiği zaman uşağına "Bu yemeği fakir olan falancanın evine götür!" derdi.

Zekâtını ödeyeceğin zaman elindeki en kalitesiz altını veriyorsun. Kalitesiz olan parçaları ayarı yüksek olanlardan, gümüşleri mücevherattan ayırıyorsun. Böyle yaparak fakirlerin hakkını eksiltiyorsun. Eline bir yiyecek geçince en değersiz kısmını sadaka olarak dağıtıp aslan payını kendine ayırıyorsun. Bütün bunları yaparken hiç utanmıyor musun? Sen nefsinin kulu kölesisin, onun sözünü hiç ikilemiyorsun. Sen heva-hevesine, şeytanına ve kötü arkadaşlarına tabisin.

Takva sahipleri nadide birer inci misali milyonda bir çıkarlar. Kendinizi boşuna yormayın! Allah sizden ancak katışıksız kendine ait olanı kabul eder. Onun sofrasına temiz olanlardan başkası oturamaz. Onun sofrasında murdar hayvan bulunmaz. İnsanların teveccühünü ve dünyayı talep edenler murdar hayvan, bulanık ve kokmuş bir çamur hükmündedir. İnsanları ve sebepleri şirk koşmak bir pisliktir. Rabbimiz (c.c.) kendi rızasının talep edildiği amelden başkasını kabul etmez. O, ortaklıktan en uzak olandır.

Akıllı olun ve üstünüze vazife olmayan konularda konuşmayın! Ne emrediliyorsa onunla meşgul olun ve vaktinizi boşa harcamayın! Rabbinizden korkun ve O'na tövbe edin! Her kim O'ndan korkarsa Allah onu himaye eder ve her kimi de himaye ederse onu yüceltir; yakınlık kapısına yüceltir, daimi hayat mertebesine yüceltir. Yedinci göğe yükseltir.

Pek yakında kıyameti göreceksiniz. İnsanlar kan ter içindeyken takva sahiplerini arşının gölgesinde nasıl haşrettiğini ve ziyafet sofralarına misafir ettiğini göreceksiniz. Onlar ziyafet sofrasına kurularak insanları ve hallerini izleyecekler. O gün kimileri cennete, kimileri de cehenneme götürülecek. Onlar ziyafet sofrasında otururken cennetteki makamlarını seyre dalacaklar. Cennetteki kadınları ve uşaklarını görecekler. Cennete varmadan önce kendilerine ait olacak şeyleri görecekler. Mümin, öleceği sırada gözündeki perde kaldırılır ve cennette sahip olacağı şeyleri görür. Huriler ve uşaklar ona işaret ederler ve cennetin kokusunu alır. Böylece kolay bir ölüm nasip olur. Allah onlara Firavun'un eşi Asiye'ye yaptığı gibi muamele eder. Firavun Asiye'ye türlü işkenceler yapmış, ellerine ve ayaklarına demir kazıklar çakmıştı. O esnada Asiye'nin gözündeki perde kaldırıldı, göğün kapıları açıldı ve cenneti ve içindekileri gördü. Meleklerin kendisi için bir köşk inşa etmekte olduklarını gördü. Bunun üzerine *"Rabbim! Bana katından*

cennette bir köşk lütfet!" (et-Tahrîm, 66/11) diye niyaz etti. Gördüğü köşkün kendisine ait olduğu söylenince yüzünde bir tebessüm belirdi. Firavun, "Ben size bunun çıldırmış olduğunu söylememiş miydim? Bakın, bunca işkenceye rağmen nasıl da gülüyor!" dedi.

Müminler işte böyledir. Ölürken Allah katında kendileri için hazırlanmış olan nimetleri görürler. Kimileri de var ki bunu ölmeden önce bilirler. Onlar, Allah'ın kendisine yaklaştırdığı, kendisi için seçtiği murâd kullarıdır.

Cenneti elde etmek için bir amel yaptığınızda onu amelden saymayın! Allah rızası için amel edin! Namaz, oruç ve hayır işleri konusunda gevşeklik göstermeyin ve ihlası da elden bırakmayın! Dinin zahirini sapasağlam yapın; çünkü zahirle amel etmek sizi ilim vadisine taşıyacaktır. Rabbinizin kapısına iman ve yakîn ayakları ile yürüyün! O zaman gözlerin görmediği, kulakların işitmediği ve kimsenin aklının köşesinden geçmeyen nimetler göreceksiniz.

Ey ağzı iyi laf yapanlar ve ey akıllılar, bana kulak verin! Hak (c.c.) küçüklere hitap etmemiştir, büyük ve akıllı olanlara hitap etmiştir. Nefislere değil; müminlerin kalplerine hitap etmiştir. Onun sözünü ve hitabını dinleyin. O'nun hitabını duymak müşriklere nasip olmadı.

Allah'ım! Bizi gaflet uykumuzdan uyandır! Bütün hallerimizde ayıplarımızı ört! Hayrımızı ve şerrimizi sakla. Sen'den başkasıyla muamele yapmamıza müsaade etme. Sen'den başkaları bizi ne övsün, ne de yersin.

Ben çoğunuzun bir şer gördüğünde yaydığını, hayır gördüğünde ise sakladığını görüyorum. Böyle yapmayın. Siz insanların vekili değilsiniz. İnsanları Allah'ın örtüsü altında bırakın, insanları ellerinizden bırakın. Onların hesabını görmek (size değil) Allah'a aittir. Siz Allah'ı layıkıyla tanısanız insanlara merhamet eder ve ayıplarını örterdiniz. O'nu layıkıyla tanısaydınız başkalarını inkâr ederdiniz, sonra onları O'nunla tanırdınız. O'nunla muamele etmiş olsaydınız başkalarıyla muamele etmek istemezdiniz. O'nun kapısını tanısaydınız kalpleriniz başkalarının kapısından ayrılırdı. Nimetlerini görseydiniz şükrederdiniz ve başkalarına şükretmeyi unuturdunuz. Bir tek ondan isteyin, başkalarından değil. Onu tevhit ediniz ki birlik olasınız. Her kim talep eder ve talebinde çaba sarf ederse aradığını bulur. Her kim müslüman olur ve gönülden teslim olursa selamet bulur. Her kim muvafakat ederse tevfik O'na refik olur. Kaderle didişen ise helak olur.

Firavun kaderle didişip Allah'ın ezelî ilmini değiştirmek isteyince Allah onu helak etti ve denizde boğdu. Musa ile Harun'u ona mirasçı kıldı. Musa'nın annesi Firavun'un yeni doğan bütün çocukları kesmek için tuttuğu kasaplardan korkunca Allah ona Musa'yı nehire bırakmasını ilham etti. Annesi nehre bırakırken bebeği için tedirgin olunca ona "Hiç endişelenme! Biz onu sana geri getireceğiz ve peygamber yapacağız."

(el-Kasas, 28/7) buyruldu. Yani: Korkma! Kalbin emin olsun ve sırrın sükûnet bulsun. Çocuğun boğulup helak olmasından endişe etme. Biz onu sana geri getireceğiz.

Bunun üzerine Musa'nın annesi onun için bir tabut ayarlayıp onu içine koydu ve nehire bıraktı. Tabut suda aktı ve Firavun'un sarayına ulaştırıldı. Tam sarayın önünden geçerken cariyeleri ve kızı onu karşıladı. Tabutu açtılar ve içinde küçük bir bebek buldular. Onu çok sevdiler, kalplerinde ona karşı bir merhamet peyda oldu. Güzelce temizledikten sonra allayıp pulladılar. Musa, Firavun'un kızının ve cariyelerinin gözbebeği oldu. Firavun'un adamlarından onu gören herkes çok sevdi. İşte "Ona benim katımdan bir sevimlilik verdim." (Taha, 20/29) buyruğunun anlamı budur. Musa'nın gözüne bakan herkesin onu çok sevdiği söylenmiştir.

Allah Musa'yı Firavun'un sarayında ona rağmen büyüttü ve Firavun onu öldüremedi. Rabbimizin kendisi için seçtiği bir kimse nasıl boğazlanabilir, helak olabilirdi ki! Allah onu koruyup kendisiyle konuşurken su onu nasıl boğabilirdi! Hakk'ın sevdiğine insanlar nasıl buğzedebilirdi! Hakk'ın destek çıktığını insanlar nasıl zarar verebilirdi! Hakk'ın zenginlik verdiğini insanlar nasıl fakir yapabilirdi! Hakk'ın yücelttiğini insanlar nasıl alçaltabilirdi! Hakk'ın dost edindiğini insanlar nasıl yapayalnız koyabilirdi! Hakk'ın kendisine yaklaştırdığını insanlar nasıl uzaklaştırabilirdi!

Allah'ım bize yakınlığının kapısını arala ve bizi yakınlığına ehil kıl. Bizi sana itaat eden ve seni tevhit eden ordularından eyle! Bizi lütuf sofralarına oturt ve ünsiyet şarabından içir! Dünyada ve ahirette bize iyilik nasip eyle ve bizi cehennem azabından koru!

ON BEŞİNCİ SOHBET

Ey Allah'ın kulları! Zulmetmekten kaçının; çünkü zulüm, kıyamet gününde kat kat karanlık olarak üzerinize çökecektir. Zulüm hem kalbi karartır, hem de yüzü. Mazlumun bedduasından sakının; mazlumun gözyaşından sakının; mazlumun yanık kalbinden sakının. Mümin, kendisine zulmeden kişinin düştüğü kötü akıbeti görmeden bu dünyadan göçmez. Onun ölümünü, cenazesinin bulunduğu evin kapısındaki kalabalığı, çocuklarının yetim kalışını, mallarının kapışılmasını ve yetkisinin başkalarına geçişini mutlaka görür. Mümin şayet kalpten iman etmişse genellikle aleyhine değil; lehine hükmedilir, aşağılanmaz, onun için başkası küçük düşer; dokunulmazları mübah sayılmaz, zelil kılınmaz ve zâlimin ellerine teslim edilmez. Bunlar çok az sayıdaki müminin başına gelir. O da geriye kalan günahların afetlerle ve sıkıntılarla temizlenmesi içindir. Ahirette bazı dereceler vardır ki bu derecelere ancak bu sıkıntılara göğüs germek suretiyle ulaşırlar.

Hikmet sahibi olan Allah'ın yazgısına rıza göstermeli, darlıkta ve bollukta her zaman salih ameller işlemelisiniz. Birisinin şöyle dediği nakledilmiştir: "Allah'ın hükmüne razı olmayan kişinin ahmaklığının tedavisi yoktur. Çünkü kul öfkelense de, rıza gösterse de yazılan er ya da geç yerini bulacaktır."

Ey Allah'ın hükmüne itiraz eden, yazık sana! Saçma sapan işlerle uğraşma. Yazgıyı geri çevirebilecek hiçbir güç yoktur. Kendini kaderin ellerine bırak ki rahat edesin. Şu geceyi ve şu gündüzü geri çevirebilir misin? Gecenin vakti gelince sen istesen de gelir,

istemesen de. Gündüz de böyle. Her ikisi de sana rağmen gelir. İşte Allah'ın kaza ve kaderi de böyledir; ama lehine, ama aleyhine. Fakirlik gecesi gelince teslim ol ve zenginlik gündüzünü bırak. Hastalık gecesi gelince teslim ol ve afiyet gündüzünü bırak. İstemediğin bir şeyin gecesi gelince teslim ol ve istediğin şeyin gündüzünü bırak. Hastalık ve fakirlik gecelerini ve şerefinin ayaklar altına alındığı gecelerini son derece rahat bir kalple karşıla! Allah'ın kaza ve kaderinden hiçbir şeye karşı çıkma ki helak olursun, imanın gider, kalbin bulanır ve sırrın ölür. Allah (c.c.) kutsal kitaplardan birinde şöyle demiştir:

> *"Ben kendisinden başka ilah olmayan Allah'ım. Her kim benim kazâma teslim olur, verdiğim sıkıntıya sabreder ve nimetime şükrederse katımda onu sıddık olarak yazarım ve onu sıddıklarla birlikte haşrederim. Her kim de kazâma teslim olmaz, verdiğim sıkıntıya sabretmez ve nimetime şükretmezse benden başka bir rab edinsin kendine!"*[37]

Kazaya rıza göstermez, sıkıntıya sabretmez ve nimete şükretmezsen Rabbin yok demektir senin. Kendine başka rab ara; ama nafile, başka rab de yok ki! Dilersen kazaya rıza gösterip kadere; hayrına ve şerrine, acısına ve tatlısına iman et! Başına gelecek olan, sakınmakla senden savuşup gidecek değil. Sana yazılmayan ise aramakla seni bulacak değil. Hakiki manada iman ettiğin zaman velayet kapısına adım atarsın ve o zaman kulluğunu layık-ı vechile yapan Allah erlerinden olursun. Velinin alameti her halinde Rabbine muvafakat etmektir. Her haliyle muvafakat eder, emirleri yaparken ve yasaklardan kaçarken "niye", "nasıl" diye sormaz. Allah ile yârenliği bu şekilde devam eder ve sırtsız göğüs, uzaklıksız yakınlık, bulanıklıksız saflık ve şersiz hayır olur.

Oğul! Sen henüz müslümanlığını bile sağlamlaştırmadan nasıl mümin olacaksın? İmanını sağlamlaştırmadan nasıl yakîn sahibi olacaksın? Yakînini bile olgunlaştırmadan nasıl arif ve veli olacak, abdâl zümresine katılacaksın. Marifet, velayet ve abdallığını sağlamlaştırmadan nasıl Rabbini seven, kendi varlığından büsbütün sıyrılan ve sadece O'nunla var olan bir kul olacaksın?

Kitap ve sünnette uygulaman gereken nice hükümler varken ve sen bunlardan hiçbirini uygulamamış ve onlara tabi olmamış iken kendine nasıl müslüman diyebiliyorsun? Allah'ı arayan bulur. Onun yolunda mücâhede edeni O, doğru yola hidayet eder. Çünkü O, Kitabında *"Bizim tevhit davamız uğrunda canla başla çalışıp didinen kimseler var ya işte biz onları iki yollarımıza eriştiririz."* (el-Ankebût, 29/69) buyurmuştur.

---

37 Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid*, VI, 207.

O, zalim değildir; zulmü de sevmez. O, kullarına zulmeden bir tanrı değildir. Karşılık beklemeden nice nimetler verir. Karşılığında bir şey veriliyorsa muamelesi nasıl olur onu da sen düşün! Allah (c.c.) *"İyiliğin iyilikten başka bir karşılığı olur mu?"* (er-Rahmân, 55/60) buyurmuştur. Dünyada işini en güzel şekilde yapanı Allah dünyada ve ahirette en güzel şekilde ödüllendirir. Sizi ona ibadet etmekten ve onu tevhit etmekten alıkoyan yegâne şey günahlarınız, bilgisizliğiniz, dinî yaşantınızın düzensiz olması ve mahrumiyetinizdir. Pek yakında çok pişman olacaksınız. Kur'an'ın ayetlerini can kulağınızla dinleyin. Her kapıdan ona doğru koşun. Diğer kapıları bırakıp Rabbinizin kapısına koşun. O zararı bertaraf edendir. Zorda kalmış kimse kendisine dua ettiğinde icabet edendir. Onun yolunda sebat edin, o zaman hayrı göreceksiniz. Size icabet ettiğinde şükredin. İcabetiniz geciktiğinde yine O'nun tarafında sabır/sebat edin. Yiğitlik bir anlık sabırdan ibarettir.

Ey zararı ve sıkıntıyı bertaraf eden, zarar ve sıkıntılarımızı bertaraf eyle! Zorda kalan dua ettiğinde sen ona kulak verirsin. Ey dilediğini yapan! Ey her şeye gücü yeten! Ey her şeyi bilen! Sen ihtiyaçlarımızı pekâla bilirsin. İhtiyaçlarımızı gören; ayıp ve günahlarımızı bilensin. Günahlarımızı silmeye ve bizi affetmeye de kadirsin. Bizi senden başkasına havale etme! Bizi başkalarının insafına bırakma! Bizi başkasının kapısına kovma! Bizi senden başkasına gönderme! Âmin!

ON ALTINCI SOHBET

Ey cemaat! Rabbinize ibadette sebat edin. O, huzurunda ibadet edenleri övmüştür. Hz. Peygamber'den (s.a.v.) *"Kulun namazında Rabbinin huzurunda kıyamı uzadıkça fırtınalı bir günde ağaçlardan kuru yapraklar nasıl dökülüyorsa günahlar da işte öyle dökülür."*[38] buyurduğu nakledilmiştir. Kul, Allah'a ibadette sadık olduğu sürece günahları, zahirinden, bâtınından ve bütün bedeninden dökülür, kalbi aydınlanır ve sırrı durulur.

Oğul! Sahih ol ki fasih olasın! Halvetinde sahih ol ki celvetinde fasih olasın. Dünyada sahih olunca ahirette Allah'ın huzuruna çıktığında meramını en güzel şekilde ifade etmeyi başarırsın. Onun izniyle dilediği insanlar hakkında şefaatçi kılınırsın. Sana değer verdiğini ve makamını yücelttiğini göstermek için seni şefaatçi kılar. Rabbine karşı sahih ol ki insanlara O'nun dinini güzel ve anlaşılır bir üslupla öğretebilesin. Onların öğreticisi ve terbiyecisi olasın.

Yazık sana! Bu makamda oturuyorsun. Bir yandan insanlara öğüt veriyor, bir yandan da onlarla gülüp eğleniyorsun. Onlara gülünç hikâyeler anlatıyorsun. Hiç kuşku yok ki bu gidişle ne sen felah bulursun, ne de onlar iflah olurlar. Vaiz, bir öğretici ve terbiye edicidir. Dinleyenler ise çocuklar gibidir. Çocuğa ancak ciddiyetle ve sert bir çehre ile bir şey öğretilebilir. Onlardan çok azı bunun dışında bir yolla öğrenebilir. O da Allah'tan gelen bir lütufla olur.

---

38 Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, V, 179.

Ey cemaat! Dünya fanidir. Dünya birtakım bağlar, hüzünler, kaygılar ve Rabbin müşahedesine engel perdelerden ibarettir. Dünyaya baş gözlerinizle değil; kalp gözlerinizle bakın. Kalp gözü manaya, baş gözü ise surete bakar. Mümin baştan ayağa Allah'a aittir, ondan insanlara ait olan tek bir zerre bile yoktur. O, hem zahiri, hem de batınıyla O'nunla hemdemdir. Sadece onun için hareket eder ve O'nun için durur. Sadece O'nunla hareket eder ve O'nunla durur. O, Allah iledir, Allah'tandır ve Allah'tadır. Müminin kısmeti gelip onu bulur; gâh uykuda iken kapıyı çalar, gâh Rabbine hizmet ederken gelir. Sizin işiniz gücünüz kısmetiniz arkasından koşturup durmak ve hırsla çalışmaktır. Ölümü ve ötesini unuttunuz. Hakk'ı ve O'nun halden hâle koymasını da unuttunuz. Allah'ı sırtınızın arkasına attınız. O'ndan yüz çevirdiniz ve dünya ile, sebeplerle ve insanlarla birlikte durdunuz. Çoğunuz dünyaya ve paraya tapıyorsunuz; yaratıcınıza ve rızık vereninize ibadeti terk ediyorsunuz. Bütün bu musibetler nefislerinizden kaynaklanmaktadır. Nefislerinizi mücâhede zindanına hapsedin ve yemini kesin ki kuru bir ekmek kırıntısını ve bir yudum suyu temenni eder olsun.

Sen nefsini türlü türlü iştah açıcı şeylerle besleyip semirtirsen gün gelir seni de yer. Bir atasözünde "Besle kargayı, oysun gözünü!" denilmiş ya işte nefsin de aynen öyle olur. Allah (c.c.) nefis hakkında *"Rabbim esirgeyip korumasa nefis insanı hep kötülüğe, şehevi arzulara yöneltir."* (Yusuf, 12/52) buyrulduğu gibi, nefisten hiçbir hayır umulmaz.

Ey cemaat! Tefekkür edin ve zikredin! Sadece akıl sahipleri tefekkür eder. Akıl sahipleri Allah'ın erleridir Dünyanın işini akletmişler ve ondan sıyrılmışlardır. Sonra ahiretin işini akletmişler ve ona yönelmişlerdir. Nihayet ahirette onlar için ağaçlar yetişip nehirler akınca uyanıkken ve uykuda iken ahireti elde edebilir hale gelince Hakk'ın sevgisi gelmiştir onlara. Bunun üzerine kalkıp ahiretten ayrılmışlar ve kalplerinin beline kuşak bağlayarak rablerinin kapısına doğru yola koyulmuşlardır. Böylece sadece rablerinin rızasını arayan ve başka bir gaye gütmeyen kimselerden olmuşlardır. Böyle insanların bereketinden istifade edin! Onlara yönelip hizmet edin! Kendinizi onlara tanıtın ve onlarla birlikte iken edebinizi takının!

Allah'ım! Sana ve salih kullarına karşı her hâlimizde edepli olmamızı nasip eyle! Dünyada ve ahirette bize iyilik ver ve bizi cehennem azabından koru!

ON YEDİNCİ SOHBET

Ey dünyanın kulu! İnsanların kölesi! Gömleğin, sarığın, para-pulun, övgü ve yerginin kölesi! Yazıklar olsun sana! Yazıklar olsun! Tepeden tırnağa dünyaya aitsin, her şeyinle Rabbinden başkasına aitsin. Yalnızken ve insanlar arasındayken Rabbinden nasibin nerede senin? O seni kendisine ibadet etmen için yaratmadı mı? Birazcık akıl ve fikri olan Rabbine ibadet eder ve önemli her işinde ona müracaat eder. Aklı olmayansa böyle yapmaz. Kalbi insanlarla ilgilenir ve dünyayı sever. Zahiriyle müslüman olduğunu iddia edenlerin çoğu kâfirlerin dediği gibi *"Hayat bu dünyada yaşadığımızdan ibarettir. Bu dünyada birilerimiz ölür, birilerimiz doğar ve hep bu böyle devam edip gider."* (el-Câsiye, 45/24) derler. Bunu kâfirler söylüyorlar; ama sizin de çoğunuz diliyle değilse bile, kalben böyle söylüyor. Kendilerinden sadır olan fiillerle böyle söylüyorlar. Onların benim katımda hiçbir değeri ve sineğin kanadı kadar bile ağırlığı yoktur. Hakk'ın nezdinde ne kadar değerleri olacağını da varın siz düşünün. Onların faydayla zararı birbirinden ayıracak bir akılları ve temyiz güçleri yoktur.

Ey Allah'ın kulları! Ölümü ve ötesini yâd edin! Hakk'ı, yarattıkları üzerindeki tasarruflarını, rubûbiyetini ve yüceliğini düşünün! Ailelerinizden ayrılıp gözler uykuya daldığında bunu tefekkür edin! Kalp Allah için sıhhat bulunca Allah onu alışverişle ve sebeplere sarılmakla uğraştırmaz. Onu kurtarıp düştüğü yerden kaldırır. Kapısının eşiğine oturtur ve lütuf denizinde uykuya daldırır.

Ey Rabbinden yüz çeviren! Toz duman ortadan kalkınca göreceksin. Girdiğin yoldan geri dönmez ve daldığın uykudan uyanmazsan evinin harap olduğunu ve Rabbinin seni kıskıvrak yakaladığını göreceksin.

Yazık sana! Müslümanlık gömleğin yırtılmış, iman gömleğin kir pas içinde, imanın çırılçıplak, kalbin cahil, sırrın bulanık, göğsün İslam'a açılmamış, için harap olmuş; ama dış görünüşün yerinde. Amel defterin günahlarla simsiyah, sevdiğin dünya senden göç etmekte, kabir ve ahiret ise her an daha da yaklaşmakta. Böyle giderse akıbetinin ne olacağının farkına var artık. Belki bugün öleceksin, belki de hemen şu an. Seninle umutlarının arasına engeller girecek. Ne aradığını bilene onu elde etmek uğruna harcadıkları hafif gelir.

İçinizden biri şöyle soruyor: Cennetin haberini ve orada bulunan nimetleri *"Orada canlarının çektiği her nimet, gözlerine hoş gelen her güzellik mevcut olacak."* (ez-Zuhruf, 43/71) buyruğu ile öğrendim; ama bunun bedeli nedir?"

Derim ki: Allah (c.c.) şöyle buyuruyor: *"Allah kendi yolunda savaşan, öldüren ve ölen müminlerin canlarını ve mallarını satın almıştır."* (et-Tevbe, 9/111) Canını ve malını teslim edersen işte o zaman cenneti senin olmuş bil!

Bir diğeriniz ise şöyle soruyor: "Ben O'nun rızasını dileyenlerden olmak istiyorum. Benim kalbim yakınlık kapısını sezdi. Hükümdarlık elbiselerini kuşanarak oraya girip çıkan muhipleri gördüm. O kapıdan girmenin bedeli nedir?"

Derim ki: Bütün varlığını feda et, lezzet ve şehvetlerini terk et! O'nun uğruna varlığından sıyrıl! Cenneti ve içindeki her şeyi bırak! Nefsi, hevayı ve tabiatı bırak! Dünyevi ve uhrevi bütün arzulardan geç! Her şeyi bırak ve kalbinin arkasına at! Sonra da o kapıdan gir! O zaman gözlerin görmediği, kulakların işitmediği ve hiç kimsenin aklının köşesinden geçmeyen nimetler göreceksin.

Oğul! "Allah" de ve sonra onları kendi hallerine bırak! "Beni yaratan elbet bana doğru yolu gösterecektir." de!

Ey dünyaya ilgisini kesen! Kalbin ahiret talebiyle dünyadan çıkınca "Beni yaratan elbet bana doğru yolu gösterecektir." de! Ve sen ey Hakk'ın müridi! Ona yönelen! O'ndan başka her şeyden ilgi ve alakayı kesen! Kalbin Mevlâsını talep ederek cennetin kapısından çıkarılınca "Beni yaratan elbet bana doğru yolu gösterecektir." de! Hidayet yolunu kesenlerden O'nun hidayetine sığın!

Ey cemaat! Bana icabet edin; çünkü ben Allah'ın davetçisiyim. Kalplerinizle yaratıcınıza dönün. Çok yakında hepiniz ölüp gideceksiniz. Ona tövbe kapısının açılmasını ve huzurunda özür beyan etmeyi dileyin. Onu gözetin ve bilin ki O, sizin her yaptığınızdan haberdardır, sizin çok yakınınızdadır size şahittir ve sizi gözetlemektedir. *"Bilmez misin Allah, göklerde ve yerde ne varsa hepsini bilir. Üç*

kişi gizlice konuşuyorlarsa bilsinler ki dördüncüsü mutlaka Allah'tır. Beş kişi olsalar altıncısı mutlaka Allah'tır. Gizlice konuşanlar ister bundan daha az, ister daha çok olsunlar ve nerede bulunurlarsa bulunsunlar Allah mutlaka onlarla beraberdir." (el-Mücadele, 58/7) buyruğunu hiç duymadınız mı?

Onun zikir sofrasından yiyin, ünsiyet şarabını yudumlayın ve O'na yakın olmayı en büyük zenginlik bilin! Ey ölü kalpliler! Ey faizli muamele edenler! Batmadan ve helak olmadan önce ayağa kalkın!

Ey gelgit alanında oturanlar! Gelgit gelip sizi akıntısına almadan önce ayağa kalkın! Hiç durmayıp derhal kalkın! Çünkü su altınıza girdi bile. Şirk toprağınızdan kalkın ve tevhit toprağına gidin.

Rabbim! Bizi Seni bizden hoşnut kılacak yola koy! Hidayete erdirdikten sonra kalplerimizi yoldan çıkarma! Kalplerimizi haktan ayırma! Kalplerimizi Kitabına ve Peygamberinin sünnetine tabi olmaktan ve onlarla amel etmekten çıkarma! Daha önce gelip geçmiş olan peygamberlerin, şehitlerin ve salihlerin yolundan ayırma bizi! Ruhlarımızı onların ruhlarıyla beraber eyle! Ahiretten önce dünyada iken yakınlık yurduna al! Âmin!

Kıyamet gününde Allah'ı sevenlerin cennette girmeye direnmek için bir yolları olsaydı girmezlerdi. Çünkü onlar şöyle derler: "Biz var edileni ne yapalım? Bizim tek dileğimiz Yaradan'a vuslattır. Cenneti ne yapalım! Biz yaratıcıyı istiyoruz. Sanatı ne yapalım, biz ustayı peşindeyiz. Sonradan olanı ne yapalım? Biz ezelî olanı diliyoruz."

Şu kalp var ya sıhhat bulup bu evsafı haiz olunca hiç kuşkusuz Hakk'a yaklaştırılır. Genel olarak dünyayı ve insanları gerçekten terk edince Hakk'a yakınlık gerçekleşir.

Yazık sana! Ben küçüklüğümden bu yana Hakk'ın kapısındayım. Sen ise O'nu görmedin bile. Kalbin ne kapıyı gördü, ne de sahibini. Sen doğudasın, benim sana işaret ettiğim bu kapı ise ta batıdadır. Benim nasıl terbiye gördüğümü ve başkalarını terbiye ettiğimi iyi kavra! Ben aklımı ancak onun seçkin kullarından bazılarıyla O'nun kapısında bulunduğum sırada kavradım. "Emir doğru söyledi." de! Aksi halde boynun vurulacak. Ey Yusuf'un kabı! İçinde ne olduğunu söyle ve senden ötede olanı haber ver!

Oğul! Kalbinden ve sıdk ile konuş; yoksa tek kelime etme! Kendi madeninden, hazinenden ve evinden harcama yap; yoksa tek kuruş bile harcama! İnsanlara kendi tabağından yedir ve kendi pınarından içir! İrfan sahibi olan mümin, suyu hiç kesilmeyen bir pınardan içer ve başkalarına içirir, kendi mücâhede ve doğruluk kazmasıyla kazdığı pınardan.

Oğul! Dünyalık işlerle ne cennet kazanılır ne de cennete yaklaşılır. Kul, dünyaya yaklaşır, onu ister, sonra dünyanın bütün ayıp ve kusurlarını fark ederek her türlü ilgi

ve alakasını keser. Kendisine yetecek zaruri miktarla yetinir. Bunu da dünyadan şeriat, takva ve vera' eliyle alır. Zühd eliyle ve kalp eliyle alır; nefis, heva ve şeytanın eliyle değil. Bu tamam olunca cennet onun ayağına gelir. Çünkü dünyadan ilgi ve alakayı kesmek cennetin bedeli ve anahtarıdır. Kalbi cennete girip ayakları karar kılınca, sırrı yerleşince ve cennet işlerini kolaylayınca Hakk'ın erlerinin yürümekte olduklarını görür. Onlara nereye gittiklerini sorar. Onlar da "Hükümdarın kapısına gidiyoruz" diye cevap verirler. Onu da teşvik eder, gaflet uykusundan uyandırırlar. Cennetten ve içindeki her şeyden ilgisini kesmesini sağlarlar. "Biz Allah'ın, *"Sen sen ol, Rabblerinin rızasını kazanmak arzusuyla her daim ona yalvarıp yakaranlarla birlikte olmaya devam et!"* (el-Kehf, 18/28) buyurarak kendilerinden söz ettiği kullardanız." derler. Bunun üzerine cennet onca genişliğine rağmen ona dar gelir. Cennetten kaçıp kurtulmayı talep eder ve cennete "Çıkış kapısına giden en kestirme yolu göster de bir an önce çıkayım. Burada kafese hapsedilmiş kuşa döndüm. Kalbim zaten zindanda idi; çünkü dünya müminin zindanıdır. Sen ise arifin zindanısın" diye yalvarır. Cennetin kapıyı göstermesi üzerine can havliyle kapıdan çıkar ve kendisinden önce geçmiş olan Allah erlerinin kervanına katılır. Bu, süluk ehlinin yoludur. Meczupların yoluna gelince yakınlık şimşeği, henüz hiçbir mesafe almadan daha yolun başında iken derhal onları yakalar.

Allah'ım! Kalplerimizi sana doğru çek! Dünyada ve ahirette bize iyilik lütfet ve bizi cehennem azabından koru!

ON SEKİZİNCİ SOHBET

Allah erlerinin dağlar gibi hayır amelleri vardır; ama onlar yaptıklarını amelden saymazlar. Çünkü mütevazıdırlar ve nefislerini zelil kılarlar. Akıllı ve mütevazı ol, tedbirli davran ve mahvolup gitmekten, sırrının saflığının gitmesinden ve göğsünün daralmasından kork! Bu halde devam edersen Allah'tan sana güven gelir, kalbinin, sırrının ve organlarının işaretleri, dilleri, tesbih ve zikirleri olur. Kalbin olağanüstü şeyler duyar ve kalbinden ağzına tek kelime çıkmaz. Ne zahirin, ne de diğer insanlar ondan tek bir kelime işitmez. Kalbinden geçenler, senden öteye geçmez. Bu, senin bildiğin ve kendi içinde söyleyip tekrar ettiğin bir nimet olur. *"Rabbinin sana lütfettiği bunca nimeti her daim minnet ve şükranla an!"* (ed-Duha, 93/11) Ey veli! Bu gizli nimeti söyle; ama sadece kendi nefsine.

Sen ise Oğul! Rabbinin sana olan nimetini ve ikramlarını insanlara anlat; çünkü saklamak velayetin, ortaya koymak ise peygamberliğin şartlarındandır. Velinin halini izhar etme yetkisi Allah'a aittir. Veli halini kendisi izhar ederse sınanır ve hali ondan alınır. Allah'ın yapması halinde ise velinin hiçbir sorumluluğu olmaz ve bu yüzden kınanmaz; çünkü bunu yapan kendisi değil; başkasıdır.

Birisi bana "Görüyorum ki veliler kendilerine verilen kerameti saklarken sen izhar ediyorsun." demişti. Ben de ona "Yazık sana! Ben bilerek ve isteyerek hiçbir keramet izhar etmem. Bunlar benim iradem olmaksızın zahir oluyor. Havuzum doldukça boşaltıyorum; ama sel gelince yapacak bir şey kalmıyor. Su, irade dışı etrafa taşıyor. Ben ne yapayım?

Senin kalbini insanlar doldurup dururken senin zaviyede ne işin olur ki? Çöllere, ıssız yerlere gitmelisin. Orada yakınlık hazinesini bulunca dönüp insanlar arasında oturabilirsin. O zaman insanlar için de bir deva olursun. Söylediğime inanan, söylediğimi tadan, tek başınayken ve insanlar arasındayken onunla amel eden mümine Allah rahmetiyle muamele buyursun!

Ey cemaat! Mücâhede edin, gayret edin ve asla ümitsizliğe düşmeyin! Hiç ummadığınız bir anda kurtuluş beliriverir. Allah'ın (c.c.) *"Hem ne bilirsin belki de Allah, yeni bir durum ortaya çıkarır."* (Talak, 65/1) buyurduğunu duymadınız mı? Rabbinizden korkun ve sadece O'ndan beklenti içinde olun. *"Bakın, Allah sizi emirlerine karşı gelmeme hususunda uyarıp sakındırıyor."* (Al-i İmran, 3/28) buyurduğunu duymadınız mı? Rabbinizden ne kadar korkuyor ve O'na karşı dikkatli davranıyorsanız o kadar güvendesiniz demektir. Rabbinize tevekkül edin ve O'ndan korkun. *"Her kim Allah'a güvenirse Allah O'na yeter."* (Talak, 65/3) buyurduğunu duymadınız mı?

Allah'ım bizi insanlara muhtaç etme! İnsanların mallarını toplayıp ayakları altına alan ve onlara karşı büyüklenenlere muhtaç etme! Onlar ki kendini beğenme çölünde kaybolup gitmişlerdir. Fakirler onlardan yardım ister; ama onlar duymazdan gelir. Allah'ım! Bizi ihtiyaçlarını sana arz eden, önemli işlerinde Senden yardım dileyen kullarından eyle!

Süfyan-ı Sevrî'ye "Cahil kimdir?" diye sorulunca "Allah'ı tanımayan ve bu yüzden ihtiyaçlarını ona arz etmeyen kimsedir." diye cevap vermiş. Onun bu hali hükümdarın sarayında çalışan şu kimseye benzer: Hükümdar ona bir iş yapmasını emreder; ama o kendisine emredilen işi bırakarak hükümdarın adamlarından birinin yanına gider ve yemek için ondan ekmek kırıntıları ister. Şimdi hükümdar bunu öğrenince ona kızıp sarayına girmeyi ona yasaklamaz mı, ne dersiniz? A ölü kalpliler! Beni can kulağıyla dinleyin! Rabbinizi tanımadan nasıl öleceksiniz?

Allah'ım! Bize marifetini ver ve sırf senin rızan için amel etmemizi nasip eyle! Senden başkası için amel etmemize fırsat verme! Zâhir hükmünün ilmini ve bâtın ilmini bize lütfet! Bize sabır ver ve bizden razı ol! Ezelî ilminde bizim için yazılmış olan musibetin kederini gider! Kalplerimizin etlerini öldür ki kudret kamçıların bize elem vermesin ve bizimle beraberliğin daim olsun! Âmin!

Oğul! Sana ait olan er ya da geç seni bulacaktır; başkasına ait olansa çok istemekle asla sana gelmez. Dünün zaten geçip gitmiştir, bugünün içinde olduğun gündür, yarın ise gelecektir. Dün senin için bir öğüt olmuştur, bugün içinde bulunduğun halindir. Yarına ise ya kavuşacaksın ya da kavuşma fırsatı bulamayacaksın. Çünkü yarın adının ne olacağını bilmiyorsun. Size söylediklerimi hatırlayacak ve pişman olacaksınız.

Yazık sana! Meclisimde bulunup sohbetimden istifade etmeyi üç beş kuruş kazanç elde etmeye satıyorsun. Seni benden koparan şey benim sahip olduğum

hal ve sana söylediklerim hakkındaki bilgisizliğindir. Sen sana anlattıklarımın aslını da bilmiyorsun, teferruatını da. Ne pınarından haberin var, ne dağından, ne kaynağından. Şayet bilseydin benden kopmazdın. Bir süre sonra size ettiğim nasihatleri hatırlayacaksınız. Öldükten sonra sözümün ne anlama geldiğini göreceksiniz. *"Bu sözlerimin gerçek olduğunu yarın bir gün anlayacaksınız. Ben işimi/durumumu Allah'a havale ediyorum."* (Gâfir, 40/44) "Güç ve kudret ancak yüce olan Allah sayesindedir." deyin!

Mümine en sevimli olan şey ibadettir. Mümine en sevimli olan şey namaz kılmaktır. O evinde otururken kalbi Hakk'ın davetçisi olan müezzinin sesini bekler. Ezan sesini duyunca gönlüne neşe dolarak camiye uçar gibi gider. Verecek bir şeyi varsa dilenci kapısını çaldığı için sevinir. Çünkü o, Hz. Peygamber'in (s.a.v.) *"Dilenci Allah'ın kuluna gönderdiği bir hediyedir."* buyurduğunu işitmiştir.[39] Rabbinin emri gerçekleşmiş iken nasıl sevinmesin ki. Allah fakirin eliyle ondan borç almaktadır. Bir kudsî hadiste Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

> *Allah (c.c.) kıyamet gününde mümin kullarına şöyle buyurur: "Sizler ahiretinizi dünyanıza tercih ettiniz; bana ibadet etmeyi şehvetlerinize tercih ettiniz. İzzetim ve celâlim hakkı için ben de cenneti ancak sizin için yarattım."*[40]

Mümin kullarına söyleyeceği söz budur. Zatını seven kullarına diyeceği ise şudur: "Siz beni yarattığım her şeye; hem dünyaya, hem de ahirete tercih ettiniz. Yani yaratılan her şeyi kalbinizden çıkarıp attınız ve sırlarınızdan uzaklaştırdınız. İşte cemâlim, işte yakınlığım ve işte ünsiyetim sizindir. Siz benim hakiki kullarımsınız."

Veli kullardan kimileri rüyada cennet yemeğinden yerler, cennet şarabından içerler ve cennetteki her şeyi temaşa ederler. Kimileri ise yiyecek ve içecek her şeyden geçerler. Yaratılmış olan her şeyden perdelenirler. İlyas ve Hızır gibi yeryüzünde ölüm nedir bilmeden yaşarlar. Allah'ın nice kulları vardır ki yeryüzünde perdelenmişlerdir. Onlar insanları görürler; ama insanlar onları görmezler. Velilerin sayısı pek çoktur; ama seçkin veliler çok nadirdir. Bütün veliler onların kapısına gelir, onları bir yaklaşma vesilesi bilirler. Yeryüzünde bitki onların hatırına biter, yağmur onların hatırına yağar ve insanlardan bela onların hatırına savuşturulur.

Meleklerin yiyeceği ve içeceği Hakk'ı zikretmek, tesbih etmek ve tehlîl etmektir. Velilerden ise çok azının yiyeceği budur. A sağlığı yerinde ve boş vakti olan kişi! Senin

---

39 Kudâî, *Müsnedü'ş-şihâb*, I, 120.

40 Mezkûr rivayet hadis kaynaklarında bulunamamıştır.

aldanışın ne büyük! Hz. Peygamber'in (s.a.v.) şöyle buyurduğu nakledilliyor: *"İki nimet var ki insanların çoğu onlar konusunda aldanmıştır: Sağlık ve boş vakit."*[41]

Sağlığını bozacak bir hastalık ve boş vaktini dolduracak bir meşguliyet gelmezden evvel sağlığını ve boş vaktini Allah'a ibadet etmek için fırsat bil! Fakirlik gelmeden önce de zenginliğini iyi değerlendir; çünkü zenginlik baki değildir. Fakirlere ikram et ve onları sahip olduğun mala ortak et! Şunu unutma ki Rabbin katında sana ait olan ve ahirette sana fayda verecek olan mal, fakirlere verdiğin mallardır.

Yazık size! Ölmeden önce hayatınızın kıymetini bilin! Ölümden ibret alın! Hz. Peygamber (s.a.v.) *"Öğüt verici olarak ölüm yeter."* buyuruyor.[42] Ölüm yeni olan her şeyi eskitir, uzak olanı yakın eder, bulanık olanı durultur. Ölümden kaçış yoktur. Tam şu anda ya da bugün içinde her an gelebilir. Yetki sizden başkasının elindedir, sizin elinizde değil. Sahip olduğunuz her şey sizin elinizde ödünçtür: gençliğiniz, sağlığınız, boş vaktiniz, zenginliğiniz, hayatınız hepsi size ödünç verilmiştir. Şu halde tek işiniz sizi kaygılandıran şey olsun.

Vah sana! Kendin feryat ederken başkalarına sabretmeyi nasıl telkin edebilirsin. Kendin nimete şükretmek nedir bilmezken başkalarından şükretmelerini nasıl isteyebilirsin. Sen kadere rıza göstermezken başkalarının razı olmasını nasıl beklersin. Sen dünyaya rağbet ederken başkalarına zühdü nasıl telkin edersin. Sen ahirete hiç ilgi göstermezken başkalarının ahirete rağbet etmesini nasıl istersin. Sen başkalarına bel bağlamış iken başkalarından Allah'a tevekkül etmelerini nasıl beklersin. Bu halinle sana Allah da buğzeder, salih ve sıddıkların kalpleri de. Bir şairin şu beytini hiç duymadın mı?

"Kendi yaptığın şeyi başkasına yasaklama! Şayet böyle yaparsan bu senin için çok büyük bir ayıptır."

Baştan ayağa yalan dolansın, baştan ayağa münafıksın. Hiç kuşku yok ki Allah katında bir sinek kanadı kadar bile ağırlığın yoktur senin. Sen münafıklarla birlikte cehennemin en aşağı tabakasında yanacaksın. Benim sözümde sebat etmek imandır, sözümden kaçmak ise münafıklık alametidir.

Allah'ım! Tövbelerimizi kabul buyur! Bizi dünyada ve ahirette rezil rüsva etme! Dünyada ve ahirette bize iyilik ver ve bizi cehennem azabından koru!

---

41 Buhârî, *Rikâk*, 1.

42 Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid*, X, 308.

ON DOKUZUNCU SOHBET

Ey cemaat! Dedikoduyu, dünya malı devşirip yığmayı, dünyalık için birbirinizle didişmeyi bir yana bırakın! Siz fakir ve miskinlerin hakkını ödemez ve ihtiyacınızdan arta kalanı Allah'a itaat ve ibadet uğruna harcamazsanız elinizde bulunan bu dünya malından dolayı cezalandırılacaksınız.

Yazık size! Siz bu malların vekili konumundasınız. Komşularınız fakr u zaruret içinde açlıktan kıvranırken onlardan yüz çevirdiğiniz için hiç utanmıyor musunuz? Rabbinizin *"Allah'ın size emanet edip tasarruf yetkisi verdiği maldan-mülkten O'nun yolunda harcayın!"* (el-Hadid, 57/7) buyurduğunu hiç duymadınız mı? Sizin bu mallar üzerinde emanetçi olduğunuzu haber veriyor. Siz ise malları mülk ediniyor ve O'na karşı çıkıyorsunuz. O sizin bütün mallarınızı elinizden çıkarmanızı emretmiyor. Sadece fakirler için zekât, kefaret ve adak gibi belirli bir hak bulunduğunu söylüyor. Fakirlerin hakkını ödeyin sonra da aile ve akrabanızın haklarını ödeyin. Zekâtı ödedikten sonra yardımlaşmak müslümanların ahlakındandır. Allah'la muamele eden kârlı çıkar. Sözü en doğru olan Allah, Kitabında *"Siz hayırlı işlerde ne harcarsanız Allah onun yerine yenisini verir."* (Sebe, 34/39) buyurmuştur.

Oğul! Kalben elindeki her şeyden sıyrılıp çık. Bütün varlığından vazgeç ki bütün bunların karşılığını alabilesin. Yazık sana! İnsanlar, Allah'tan bir onay gelmediği sürece sana ne bir fayda sağlayabilirler, ne de zarar verebilirler. İnsanların kalpleri Allah'ın elindedir, onları dilediği gibi hareket ettirir. Bazen emre amade kılar, bazen de birine musallat kılar. Siz Allah'ın "Allah insanlara rahmetinden her neyi açarsa onu

tutabilecek kimse yoktur." (Fâtır, 35/2) buyurduğunu işitmediniz mi?

Oğul! Sana bir musibet gelince onu iman ve sabırla karşıla ve gönülden teslim ol! Musibet günleri geçip yok oluncaya kadar ona sabret ve onunla birlikte yaşamaya katlan!

Ey mürid! İmtihan oklarından birkaç tanesine maruz kaldın diye murâdının kapısından kaçma! Sebat et ki murâdını elde edebilesin. Mürid, bir musibetle imtihan edilince kendisini tedavi edecek bir öğreticiye ihtiyaç duyar. Bu öğretici sabır ve şükür şuruplarıyla onu tedavi eder. Ona bazı şeyleri yapmasını, bazı şeyleri de terk etmesini emreder. Nefsine yüz çevirmesini ve ondan gelecek yönlendirmeleri kabul etmemesini emreder. Her kim mürşidinin izini takip etmekte sadık olursa Allah ona hem dünyada, hem de ahirette fayda verir.

Ey tatlı ve acı suyun arasına engel koyan! Bizi seni öfkelendirecek şeyler yapmaktan ve kaderin konusunda seninle tartışmaktan uzak tut! Bizimle günahlar arasına rahmetinden bir engel koy! Âmin!

Oğul! Ben senin şeytana yoldaş ve yardımcı olduğunu görüyorum. Kendini ona emanet etmişsin. Şeytan, din ve takvanın etini yiyor, sermayeni tüketiyor da senin haberin bile yok. Yazık sana! Daimi zikirle onu kendinden uzaklaştır! Daima zikirle meşgul olmalısın. Çünkü daimi zikir şeytanı helak edip hezimete uğratır ve dirliğini bozar. Bazen dilinle ve bazen kalbinle Hakk'ı an! Yiyeceğini ve içeceğini değiştir! Bütün hallerinde günahlardan kaçın! *"Lahavle vela kuvvete illa billah. Mâ şaallahu kâne. La ilahe illallahu'l-meliku'l-hakku'l-mübîn. Sübhanallahi ve bi-hamdihi, sübhanallahi'l-azîmi ve bi-hamdih"* (Güç ve kudret ancak Allah sayesindedir. Allah'ın dilediği olur. Allah'tan başka ilah yoktur. O gerçek manada hüküm sahibidir. Allah'ı över ve eksikliklerden tenzih ederim. Yüce olan Allah'ı över ve her türlü eksiklikten tenzih ederim.) diyerek şeytanı hezimete uğrat! Bu söz vesilesiyle şeytan mağlup olur, direnci kırılır ve orduları hezimete uğrar.

Şeytanın tahtı denizin üzerindedir. Ordularını insanların yaşadığı bölgelere oradan gönderir. Onun en çok sevip saydığı askerleri insanoğluna en çok fitne çıkaranlardır.

Avam açısından tövbe farz olduğu gibi âdâb da, ehl-i irfan için farzdır. Ehl-i irfan olan, insanların yaratıcıya en yakını iken âdâba nasıl riayet etmesin ki! Hükümdarlara karşı cahilce davranan kişinin bu tavrı kendisini ölüme yaklaştırır. Edepsiz olan insanlara hem insanlar buğzeder, hem de Yaradan. Edepsizlik sergilediği her an buğz sebebidir. Bundan dolayı Allah'a karşı edebe riayet etmesi gerekir.

Oğul! Beni tanısan bir an yanımdan ayrılmazsın ve her nereye gitsem peşimden gelirsin. Seni ister hizmetimde kullanayım, ister boş bırakayım; ister senden alayım, ister vereyim; ister seni fakir bırakayım, ister zengin kılayım; ister seni yorayım, ister dinlendireyim hiçbir surette yanımdan ayrılamazdın. Bütün bunların aslı hüsnü zan

ve güzel niyettir. Ne var ki sen bunların her ikisini de kaybettin. Şu halde sen benim sohbetlerimden nasıl istifade edeceksin?

Allah'ım! Onların benim bu sözlerimi işitmesini onların aleyhine hüccet eyleme, onların lehine hüccet eyle! Dünyada ve ahirette bize iyilik ver ve bizi cehennem azabından koru!

YİRMİNCİ SOHBET

Her kim salih amel işlerse ameli önünde ilerleyen bir nur ve sahibine binek olur. Kalp amelleri yüzünde zahir olur. Yüzü dolunay gibi ve kendisi hükümdar gibi olur. Kalbi, Allah'tan gelen ikramlarla sevinir. Ameli onu Allah'ın kendisi için cennette hazırladığı nimetlerle müjdeler.

Ameli güzel bir surete bürünerek ona şöyle der: "Ben senin ağıtınım, sabrın, takvan, imanın, yakînin, namazın, orucun, mücâheden ve Rabbine duyduğun özleminim. Rabbin hakkındaki marifetin, bilgin, güzel amelin ve Rabbin huzurundaki edebinim." Bu söz üzerine o güzel ameli işleyen kişinin üzerindeki ağırlık gider, korkusu diner, korkusu güvene ve darlığı bolluğa dönüşür.

Salih amel işlemeyip Rabbine karşı büyük cürümler işleyenin sırtı ise günahlarının ağırlığı altında ezilir. İçinde açlık, susuzluk ve korku; önünde ise zillet vardır. Kendisini ardındaki melekler sürer. Mahşer meydanına sürüne sürüne ve nefes nefese gelir. Sonra münakaşa ve muhasebe vakti gelir ve inceden inceye hesaba çekilir. Sonra cehenneme atılır ve azap görür. Şayet tevhit ehliyse günahları miktarınca azap görür, sonra Allah, merhamet ederek onu cehennemden çıkartır. Kâfirse kendisi gibilerle sonsuza dek cehennemde kalır.

Oğul! Tövbede ve sağlıklı düşünmede sürekliliğin olursa dünyaya ait olanı bırakıp ahirete ait olanla meşgul olursun, insanlar için olanı bırakıp yaratıcı için olanla meşgul olursun, şerri bırakıp hayrı yaparsın. Ey tefekkürü ve tövbeyi bırakan! Sen ziyan

etmişsin de haberin yok. Zarar içindesin, hiç kârın yok. Senin durumun şuna benziyor: Hesabı kitabı bilmeyen bir tüccar, alır, satar; ama harcadığını hesap etmez, elde ettiği paranın kalitesini de önemsemez. Bu kişi, bir süre geçtikten sonra sermayesini tamamen kaybettiğini ve elinde gümüşü andıran kalitesiz madenlerden başka bir şey kalmadığını görecektir.

Yazık sana ki ömür sermayen gitti de haberin yok. Kazandığın hiçbir şey geçer akçe değil. Senin dışındaki müminlerin ise bütün kazançları âdeta bir mücevher. Pek yakında hakikî mümine amelinin karşılığı eksiksiz verilecek, sen ise yakalanıp tutsak edileceksin. Senin elinde olanlardan bir zerresi bile kabul edilmeyecek. Hak (c.c.) ancak ihlası kabul eder; ama o da sende yok. Hz. Peygamber'in (s.a.v.) *"Hesaba çekilmeden önce nefislerinizi hesaba çekin, tartıya çıkmadan önce amellerinizi kendiniz tartın ve Rabbinizin huzuruna çıkacağınız büyük gün için ziynetlerinizi kuşanın."*[43] buyurduğunu duymadınız mı?

Denilmiştir ki Allah, kendisini tanımasını, zatını seven has kullarından ve murâdlarından biri olmasını dilediği kullar için tek başınayken ve insanlar arasındayken her daim ona eşlik edecek bir melek görevlendirir ve peygamberlerini yetiştirdiği gibi onu da yetiştirir. Ona hayrı ilham eder ve şer işlemekten alıkoyar. Nitekim Hz. Yusuf hakkında *"Ne var ki bu iş çok çirkin olduğu için Yusuf'u koruduk. Çünkü o bizim ihlaslı ve hayırlı bir kulumuzdu."* (Yusuf, 12/24) buyurmuştur. Allah peygamberlerine, has kullarına işte böyle muamele eder. Hz. İsa (a.s.) oyun oynayan bir grup çocukla karşılaşmış. Çocuklar ona "Gel sen de bizimle birlikte oyna!" deyince "Allah'ı tenzih ederim. Biz oyun oynamak için yaratılmadık." demiş.

Hakk'ın erlerinin nefisleri kötülüğü değil; iyiliği emreder. Uzunca bir mücâhededen sonra onların nefisleri kalplerin arasına karışmıştır. Mücâhede edildikçe mutmain olmuş ve refik-i âlâyı özlemiştir. Artık bu nefislerin tek beklentisi Kur'an'a kulak vermektir. Daha öncesinde ise manen değil; sadece sureta dinliyorlardı.

Saçma sapan sözlere çokça kulak vermeyin; çünkü kalplerin hayatı, sırların sefası ve cennette Rahman'a komşu olmanın esası Kur'an'la mümkündür. Mümin olan, insanları tanır. Onun insanlar tarafından tanınmasını sağlayan bazı alametleri vardır. Kalbi hassastır, çünkü kalbinde yerleşik olan Allah'ın nuruyla bakar. Nur, kalplerin nurudur, taharet kalplerin, sırların ve ahlakın taharetidir. Kalbin ve ahlakın temiz değilse dışının temiz olması neye yarar. Günde bin kez de yıkansan kalbinin kirinde hiçbir eksilme olmaz. Günahların iğrenç bir kokusu vardır ve Allah'ın nuruyla bakanlar bunu bu kokuyu alırlar; ama sahibini mahcup etmemek için insanlardan saklarlar.

---

43 Ahmed b. Hanbel, *Zühd*, s. 99.

Yazık sana! Sen üşengecin tekisin. Bu üşengeçlikle eline hiçbir şey geçmeyecek. Komşuların, kardeşlerin, akrabaların yolculuğa çıkıp araştırdılar ve hazinelerle döndüler. Paralarını on kat, yirmi kat artırdılar ve kazançla döndüler. Sen ise yerinde sayıyorsun. Pek yakında elindeki az miktardaki parayı da kaybedeceksin ve daha sonra dilencilik etmek zorunda kalacaksın.

Yazık sana! Hak yolunda mücâhede et ve O'nun kaderine güven! *"Bizim tevhit davamız uğrunda canla başla çalışıp didinen kimseler var ya işte biz onları yollarımıza eriştiririz."* (el-Ankebut, 29/69) buyruğunu hiç duymadın mı? Gayret et ki hidayet sana gelsin; gel gör ki senin bu halinle hidayete ereceğin yok. Başkalarına geldi bile, sen de elini çabuk tut ve kendini iyi işlerle meşgul et. Allah'ın nezdinde olan hiçbir şeyi başkalarından isteme! *"Yarattığımız varlıkların ihtiyacı olan her şeyin kaynağı bizdedir ve biz rızkı belli bir ölçüye göre taksim ederiz."* (el-Hicr, 15/21) buyruğunu hiç duymadın mı? Bu ayetten sonra söylenecek ne kaldı ki?

A dünyalık ve para-pul peşinde koşan! Bunlar da bir "şey"dir ve bunların kaynağı da Allah'ın nezdindedir. Şu halde bunları niye insanlardan istiyorsun? Niye bunları şirk diliyle ve sebeplere bağlanarak istiyorsun?

Allah'ım! Ey bütün varlıkları yaratan! Ey sebepler halkeden! İnsanları ve sebepleri sana şirk koşmaktan bizi koru! Bize dünyada ve ahirette iyilik ver ve bizi cehennem azabından koru!

YİRMİ BİRİNCİ SOHBET

Ey Allah'ın kulları! Siz hikmet yurdundasınız ve bir vasıta lazımdır. Mabudunuzdan kalp hastalıklarınızı tedavi edecek bir tabip, elinizden tutup size doğru yolu gösterecek bir rehber dileyin! Allah'ın yakın ve nadide kullarına, yakınlığın perdedarlarına yaklaşın!

Siz nefislerinize hizmet etmeye, heva ve tabiatlarınıza tabi olmaya razı oldunuz. Nefislerinizi hoşnut etmek ve dünyalığa doyurmak için gayret ediyorsunuz. Bu, anbean, günbegün, aydan aya ve yıldan yıla elinize geçmeyen bir şeydir. Ölüm gelir de elinden kurtulmak için hiçbir şey yapamazsınız. O sürekli sizi gözetlemektedir; ama sizin bundan haberiniz yok. Siz onu beklemekten bile acizsiniz. O ise sizin hemen karşınızda durmaktadır. Yakında sizin sahanıza inecek ve hayatınızı sonlandıracaktır. Sizden birinin ruhu irtihal eder ve bedeni, ölü bir koyun cesedi gibi kalır. Yerin yırtıcı hayvanları ve haşeratı seni yemeden önce sana kim merhamet edip de bedenini toprağa gömer ha!

Sen öldükten sonra ailen ve arkadaşların dünya hayatlarına kaldıkları yerden devam eder, sefalarını sürdürürler. Kim bilir, belki sana rahmet okurlar, belki de okumazlar. Krallardan çoğunu düşmanları öldürmüştür ve köpekler ve haşereler yesin diye bile bile ıssız bir yere atmışlardır. Neticesi buna varan bir krallık ne menem bir şeydir! Bazıları ne güzel söylemiştir: "Ölümün yok ettiği şey mülk değildir. Gerçek mülk, [salih amelleri sebebiyle] ölmeyen kişinin mülküdür." Akıllı olan, ölümü hatırlayıp kaderin getirdiğine razı olan sevdiği şeylere şükredip sevmediği şeylere sabreden kişidir. Şehvet ve lezzetler üzerine düşünmek yerine din konularını, ölüm ve ötesini dü-

şünün. Allah, kısmetleri dağıtma işini çoktan bitirmiştir. Ne zerre ilave eder, ne de eksiltir. Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

> *"Allah yaratma, rızık verme ve ecel belirleme işini tamamlamıştır. Kıyamet gününe değin olacak şeyler hakkında kalemin mürekkebi kurumuştur."*[44]

Çoktan taksim edilmiş olan rızkı talep etmekle meşgul olmayın! Çünkü bununla meşgul olmak, bir oyun ve ahmaklıktır. Allah bütün hallerinizin neticesini belirlemiş ve malum vakitler ile tarihlendirmiştir. Nefis, mücâhede yoluyla huzura kavuşmadığı sürece buna iman etmez, hırsı bırakmaz ve mücadeleyi terk etmez. Zahirdeki dilinle kuru bir iddia olarak buna iman ediyorsun sen.

Akıllı olun! Söylediklerimle kendinize çeki düzen verin! Allah'ın ilminde vakti geldiğinde gerçekleşecek olan takdir edilmiş şeyi talep etmekle meşgul olmayın! Hz. Peygamber'in (s.a.v.) *"Kul, Allah'ım! Bana rızık verme, dese bile Allah ona rızkını verir."* buyurduğu nakledilmiştir.[45] Sineğin ısırması da Allah'tandır, bakliyatın gelmesi de. Kulların bu konuda bir dahli yoktur. Ey müşrik! Muvahhidlik nerede, sen neredesin! Ey bulanık! Duruluk nerede, sen neredesin! Ey Allah'ın gazabına maruz kalan! Rıza nerede, sen neredesin! Ey şikâyetini insanlara arz eden! Sabır nerede, sen neredesin! Senin üzerinde olduğun bu yaşantı, senden önceki salihlerin dini değildir. Ben, başkasını görerek "Allah, Allah!" diyen birisini gördüğümde çok kızıyorum. Ey zikreden! Allah'ı, O'nun nezdinde bulunarak zikret! Dilinle O'nu zikrediyorsun; ama kalbin başkasının huzurunda. İnsanlardan O'nun kapısına kaç! Dünyayı, ahireti ve O'nun dışındaki her şeyi kalbinden söküp at! Sonra onu kalp, sır ve mana dilinle ve nihayet beden dilinle an!

Yazık sana! Nice defa "Allah en büyük!" diyorsun; ama yalan söylüyorsun. Çünkü ekmek, sana göre çok daha büyüktür; katık ve et sana göre daha büyüktür. Komşularındaki zenginlik sana göre daha büyüktür. Sokağındaki çiftçi ve mahallendeki yönetici sana göre daha büyüktür. Ülkendeki sultan sana göre daha büyüktür. Onlardan korkar ve beklenti içinde olursun. Onlara sırnaşır ve kötü huylarını onlardan saklarsın. Elbiselerin seni örter; ama Rabbine karşı her türlü çirkin fiili işlersin. Önemli işlerinde onlara güvenirsin. Fayda ve zararda, verme ve engellemede hep onlara göre hareket edersin. Size işin hakikatini söyleyecek olsam din konusunda meteliksiz kalırdınız.

Uzaklık örter, yakınlık ise perdeyi yırtar. Fakat mukarreb olan, eşyaya muttali olur ve onları örter. Söyledikleri ise elinde olmaksızın dilinden dökülenlerdir. Kulları-

---

44 Benzer bir rivayet için bkz. Müttakî el-Hindî, *Kenzü'l-ummâl*, I, 108.

45 Rivayet kaynaklarda bulunamamıştır.

nın ayıp ve kusurlarını örten Allah ne yücedir! Seçkin kullarını insanların hallerinden haberdar edip sonra da bunları saklamalarını emreden Allah ne yücedir!

Ey cemaat! Elinizden geldiği kadar dünyanın dert ve tasasından uzaklaşın. Yakında sizden ayrılacak olan şeylere rağbet etmeyin. Müminin gücü yetse yiyecekten, içecekten, giyecekten ve evlilikten uzak dururdu. Gücü yetse Rabbinden başkasını talep etmemek için nefsini, tabiat ve hevasını kendi varlığından söküp atardı.

Üstünüze vazife olmayan işler hakkında konuşmaktan uzak durun! Rabbinizi çokça anın! Evlerinizden ayrılmayın! Önemli bir iş yapmak, cami ve cemaate gitmek ve zikir meclislerine katılmak gibi bir işiniz olmadığı sürece evinizden dışarı adım atmayın! Mesleğini evinde icra etme imkânı olanlar öyle yapsınlar.

Yazık sana! Allah'ı sevdiğini iddia ediyorsun; ama ona itaat etmiyorsun. O'nu sevmek nihayetinde emirleri yapıp yasaklardan kaçmakla, verdiğine kanaat edip kaza ve kaderine razı olmakla olur. Sonra O'nu önce nimetlerinden dolayı, daha sonra da karşılıksız olarak seversin, nihayet ona özlem duyarsın. Hakk'ı seven O'nu diliyle, organlarıyla, kalbiyle ve sırrıyla zikreder. Zikrinde fani olduktan sonra Hak diğer varlıklara karşı O'nunla övünür ve onu diğerlerinden ayrı tutar. Hak'ta baki olur; kendi varlığında fani olur ve sadece İlk, Son, Zâhir ve Bâtın olan Allah baki kalır.

Sen bir yandan O'nu sevdiğini iddia ediyorsun; bir yandan da şikâyetini insanlara arz ediyorsun. Sen O'nu sevdiğin konusunda yalancısın. Zenginken O'nu seven fakir düştüğünde nasıl ondan şikâyetçi olabilir? Fakirlik, iman ve yakînin yerleşmediği, henüz olgunlaşmamış bir kalbe arız olunca nankörlüğe yol açacağı kuşkusuzdur. Fakirliğe ancak sabretmeyi bilen ve haramlardan sakınmak konusunda titiz davranan mümin münasiptir. Dünya zindanı iken mümin, fakirliğe nasıl sabretmesin ki! Siz zindanında sefa sürmeyi arzulayan bir tutsak gördünüz mü? Mümin dünyadan çıkıp gitmeyi, kaçıp kurtulmayı ümit eder. Kendisiyle nefsi arasında süregelen bir düşmanlık vardır. İtaat konusunda kendisine zorluk çıkarmaması için nefsinin aç, susuz ve çıplak kalmasını ve zelil olmasını arzular. Bundan dolayı fakirlik ona münasiptir ve o, fakirliğe tahammül edebilir. Ey hurmacı! Hurmanı koru ki ihtiyaç duyduğunda bulabilesin.

Yazık sana! Beni dilediğini iddia ediyorsun; ama benden uzaklaşıyorsun. Hayırdır, yolculuk nereye? Duvarlar büyütüyorsun, ihlassız ameller, tamama ermemiş bir başlangıç, özü olmayan bir kabuk, yaratıcısız bir yaratılış, ahiretsiz bir din ve ibadetler konusunda bilgisiz nafile bir çaba büyütüyorsun. Âbidlerin çoğu, Allah'ın ezeli bilgisi, kaza ve kaderi hakkında bilgi sahibi olmamalarına rağmen gece gündüz ibadetle meşgul olurlar. Şeriatı saf dışı ederek hakikat üzerine konuşurlar ve zındık olurlar. Bundan dolayı "Şeriatın şahitlik etmediği her hakikat davası zındıklıktır." denilmiştir. Bu sözün esası bu sözün sapasağlam yapılmasıdır. Bina, sağlam temel üzerine inşa edilmelidir.

Çokça istiğfar ve tövbe edin; çünkü tövbe ve istiğfar dünya ve ahiret işleri için iki büyük temeldir. Bundan dolayı Nuh Peygamber (s.a.v.) kavmine istiğfar etmelerini emretmiş ve istiğfar etmeleri halinde Allah'ın onları bağışlayacağını ve dünyayı hizmetlerine vereceğini vaat ederek şöyle demiştir: *"Gelin, artık Rabbinizden bağışlanma dileyin; çünkü o çok bağışlayıcıdır. O da size gökten bolluk ve bereket kaynağı yağmurlar yağdırsın. Malınızı-mülkünüzü, çoluk-çocuğunuzu artırsın. Size daha nice bağlar, bahçeler, ekinlerinizi sulamanız için çaylar, dereler lütfetsin."* (Nuh, 71/10-12)

Günahlarınızdan tövbe edin, şirkinizden vazgeçin! Size dünya ve ahiretten dilediğiniz her şeyi versin! Babanız Âdem günah işlediği gibi siz de günah işlediniz. O halde O'nun tövbe ettiği gibi tövbe edin! Âdem babamız ve Havva annemiz Rabbimizin yemelerini yasak ettiği ağacın meyvesinden yiyince Allah, onları kendinden uzaklaştırarak cezalandırdı ve onları anadan üryan bıraktı. Onlar da utanarak cennet ağaçlarının yaprakları ile avret yerlerini kapadılar. Sonra yapraklar kuruyup birer birer düştü ve onlar yine çıplak kaldılar. Sonra yeryüzüne indirildiler. Başlarına gelen bütün bu şeyler Allah'ın emrine karşı gelmelerinin uğursuzluğu yüzündendi. Günah zehri bedenlerine sirayet etti ve onları rahmetten uzaklaştırdı. Sonra Allah'ın talebi üzerine tövbe ve istiğfar ettiler ve Allah onların günahlarını bağışladı.

Bana düşmanlık eden de, beni seven de benim gözümde birdir; çünkü yeryüzünde benim ne dostum kalmıştır, ne de düşmanım. Bu, tevhidin sıhhatinden ve insanları aciz birer varlık olarak görmekten kaynaklanan bir durumdur. Yoksa Allah'tan korkan kişi elbette benim dostumdur, O'na isyan edense düşmanım. Birincisi imanımın dostu, ikincisi ise imanımın düşmanıdır. Allah'ım! Bunu benim için bir hakikat eyle ve sabit kıl. Beni de bu yolda sabitkadem eyle. Bu hali bana ödünç olarak değil; bağış olarak ver. Sen biliyorsun ki ben senin dininin ve iradenin ipliklerini eğiriyorum, seni övenlere ve senin rızan için mâsivâdan geçenlere hizmet ediyorum.

Ey varlıklı! Vah sana! Sanma ki zenginliğin şükrü sadece "Hamdolsun!" demekten ibarettir. Zenginliğin şükrü, malının bir kısmıyla fakir fukaraya yardım etmektir. Farz olan zekâtını onlara tastamam vermek, daha sonra da elinden geldiği kadar yardım etmek ve verdiğini başa kakmamaktır. Çünkü başa kakmak kalplere eziyet verir ve verilen şeyi bulandırır. Fakirlerden pek çoğu fakirlik ateşine tahammül ederler; ama minnet cefasına tahammül edemezler. Başa kakmadan vereceksen ne âlâ! Yoksa hiç verme daha iyi. Allah'ın (c.c.) "Ey iman edenler! Sadakalarınızı başa kakarak ve eziyet ederek yok etmeyin!" (el-Bakara, 2/264) buyurduğunu hiç duymadın mı? Sadakanın yok olması, sevabının kalmaması demektir. Bu durumda başa kakan, hem malını, hem de sevabını kaybetmiş olur, üstelik kalbi de kararır. Çünkü minnet etmek bir bakıma şirk koşmaktır. Mümin, verir; ama minnet etmez. Aksine vermeye muvaffak kıldığı için Allah'a şükreder ve gerçekte verenin kendisi değil, Allah olduğuna inanır. Allah'ın, ortağı olmayan tek ilah olduğuna ve ihtiyaç sahibine kendisini aracı kıldığına inanır.

Ey zenginler! Zenginliğinize aldanmayın, böbürlenip fakirlere karşı büyüklenmeyin! Çünkü bu fakir düşmenize sebep olur.

Ve ey gençler! Siz de gençliğinize aldanmayın ve gücünüzü Rabbinize isyan etmek için kullanmayın! Günahlar dininizin bedeni için zehirden farksızdır. Dininizin etini, sıhhat ve afiyetinizi ve zenginliğinizi yiyip yok eden bir canavardır. Birisi ne güzel söylemiş: "Nimet içindeysen onu iyi koru; çünkü günahlar nimetleri yok eder."

Benim yanıma hüsnü zan ile ve itham etmeden gelin! Evlerinize dönünce bu sözü hatırınızda tutun ve bir an olsun aklınızdan çıkarmayın! Ölümü ve ötesini düşünün! Gece ibadetine ve kalplerinizin Rabbinizin önünde hazır olmasına önem verin! Oruç tutun; çünkü oruç kalbi aydınlatır, hele ki helal yiyeceklerle iftar ediyorsanız. Bazı fedakârlıklar yapmadan hiçbir şey elde edemezsiniz. Bilgeler ve âlimler nimetlerin ancak bazı nimetleri terk etmek suretiyle elde edilebileceği hususunda ittifak etmişlerdir. Hikâye edildiğine göre sâlihlerden biri kırk yıl boyunca secde hali dışında uyumamış, secdesi onun yatağı, yorganı ve yastığı olmuştur. Bu, dünyadan ilgi ve alakayı kesen, ahirete yönelen ve ölümden korkan kişinin halidir, insanlardan ve ellerindeki mallardan ilgi ve alakayı kesip yaratıcıya yönelen, yaratıcının katında olanı bilen ve nefsiyle mücâhede eden kişinin halidir. Allah'ı tanıyan O'nu sever; O'nu seven muvafakat eder.

Oğul! Sen bu dünyayı ne yapacaksın? Sana yöneldiği zaman seni meşgul eder, arkasını dönüp gittiğinde ise yok yere üzülürsün. Dünyada aç kalsan zayıf düşersin, doysan üstüne bir ağırlık çöker. Hastalıklar, gam ve kederler sizin dünya ile ilişkinizin en iyi olduğu dönemde gelir. Onu Allah'a itaat uğruna harcayandan başkası için dünyada hiçbir hayır yoktur.

Nefis cahildir, ona bilmediklerini öğretin! Edepsizdir, terbiye edin. Hastalık ile devasını, helal ile haramı, ıslah edenle ifsat edeni birbirinden ayıramaz. Sürekli Rabbiyle kavga eder. Ona şehvet ve lezzetlerden tek bir lokma bile yedirmeyin! Ona hak ettiği katıksız ekmekten başkasını yedirmeyin! Buna alışınca yerin otlarından yedirin ki tek beklentisi ekmek yedirmeye tekrar dönmeniz olsun. Nefis mutmain olup dinginleşince kısmeti gelir, Rabbinizden "Nefsinizi öldürmeyin. Allah size çok merhametlidir." izni gelir. O zaman o nefse *"Ey mutmain nefis! Hem Rabbinden razı olarak, hem de rızasına ererek O'na dön!"* (el-Fecr, 89/27-28) denir, kısmetleri zahir olur ve ezelî bilgi, bu kısmetleri almasını emreder. O da sebat ederek ve zahidâne bir tavırla kısmetini alır. İşte o zaman kısmetinden istifade etmesinin ona bir zararı dokunmaz. Onun bu istifadesi göğüste bir açılmaya ve kalpte sefaya sebep olur. O nefis, hasta gibi olur. Tabip, afiyet bulması için ona perhiz tavsiye edip bünyesine uygun yiyecek ve içecekler yemesini önerince ve o da önerilen yiyecekleri yiyince yedikleri kendisi için şifa olur ve bedeni kuvvetlenir. Zahit de böyledir. İşin nihayetinde kısmetini alınca kısmeti dini için afiyet olur, kalbini ve sırrını aydınlatır.

Allah'ım! Mâsivâdan ilgi ve alakamızı kes ve her hâlimizde sana yönelmemizi sağla! Dünyada ve ahirette bize iyilik ver ve bizi cehennem azabından koru!

YİRMİ İKİNCİ SOHBET

"Allah katında tek din İslam'dır." (Al-i İmran, 3/19) Müslüman olmanın özü gönülden teslim olmaktır. Layıkıyla müslüman olmaya ve gönülden teslim olmaya gayret edin! Dışınızı müslüman olmakla ve içinizi de gönülden teslim olmakla saflaştırın! Nefislerinizi Rabbinize teslim edin ve sizin hakkınızda belirlediği kadere razı olun! Rabbinizin hükmettiği kaderini kendi haline bırakın ve kaderin size getirdiği her şeyi kabul edin! Rabbiniz sizi sizden daha iyi bilir. Akıbetinizi belirleyici ve hakkınızda karar verici olarak O'ndan razı olun! Onun ünsiyet veren sözüne razı olun! Emir ve yasaklarını kabulle karşılayın! Dinini bütün kalbinizle kabullenip onu iç ve dış örtünüz yapın! Ölüm kapıyı çalmadan ve geri çevrilmesi mümkün olmayan kıyamet günü gelip çatmadan önce hayatınızın kıymetini bilin! Kendiniz için ileri dönük ulaşılamaz hedefler koymayın! Kurtulanlar ancak ulaşılabilecek hedefler belirleyenlerdir. Dünyaya olan hırsınızı azaltın! Çünkü hırslı olsanız da olmasanız da kısmetiniz gelip sizi bulacaktır. Siz kısmetinizi tastamam almadan dünyadan göçmezsiniz.

Yazık sana! Hevesi bırak! Ölümün elinden kurtuluş yok. Ölümden kaçış yok. Her nereye yönelsen ve hangi yöne dönsen ölüm senin önünde ve çevrendedir. Kıyamet gününden sana ne! Öleceğin gün sana özel kıyamettir. Kıyamet günü ise hem senin için, hem de başkaları için genel kıyamettir. Birinci kıyamet ikinci kıyameti ardından getirir. Ölüm meleğinin yardımcıları ile birlikte sana güler yüzle gelip selam verdiğini ve ruhunu peygamberlerin, şehitlerin ve salihlerin ruhunu alır gibi tereyağından kıl çekercesine kolayca aldığını gördüğün zaman müjdeler olsun sana! Önceki gün

sonrakinin habercisidir. İlk günde hayır işlersen ardındaki gün de hayırla gelir; şer işlersen sonraki gün de şerler gelir. Ölüm meleği Hz. Musa'ya elinde bir elma ile gelip ona koklatmış ve bu esnada ruhunu farkına bile varmadan alıvermiştir. İşte Allah katında makamı yüksek olan herkes böyle olup ruhu en kolay ve en güzel şekilde kabzedilir.

Ey cemaat! Ölmeden önce nefislerinizi ve iradelerinizi öldürün. Ölümü sıkça yâd edin ve ölüm gelmeden önce onun için hazırlık yapın. Bu durumda ölmeden önce ölmüş gibi olursunuz, ölüm size kolay gelir ve sizin için hiçbir ağırlık ve sıkıntısı kalmaz. Ölüm günü ve kıyamet günü er ya da geç mutlaka gelecektir. Onları bekleyin. Bu iki günü geri çevirme imkânınız yoktur. Aklınızı başınıza devşirin. Ben sizde ne kalp, ne de kalbî bir marifet görüyorum.

Yazık sana! Zühd davası güdüyorsun, zahit elbisesi kuşanıyorsun, sonra da dünyanın düşkünü olan kralların ve zenginlerin kapısını aşındırıyorsun. O zaman da nefsin dönüp dünyayı talep ediyor ve onların sahip oldukları şeyleri arzuluyor. Hz. Peygamber'in (s.a.v.) *"Koruluğun etrafında dolaşanın koruluğa girmesi an meselesidir."*[46] buyurduğunu hiç işitmedin mi?

Dünyanın işi gücü, âbidlerin yollarını kesmektir. Onlara büyü yaparak akıllarını başlarından almaya çalışır. Bu, herkes için geçerlidir; ancak bazı müstesna kullar vardır ki Allah onların kalplerini ve amellerini muhafaza eder, yalnızken ve insanlarla birlikteyken onları korur. Kader eliyle yiyecek, içecek ve giyeceklerini saflaştırır. Hakk'ın erleri Hz. Peygamber'in getirdikleri ile amel etmişler, Hz. Peygamber de onlardan razı olarak onları sevip sahiplenmiştir.

Ev satın almadan önce iyi bir komşu arayın! Yola çıkmadan önce kendinize yol arkadaşı bulun! Sözünü ettiğim komşu, Hakk'a yakın olmak, O'nu tanımak, O'na iman etmek, tevekkül edip güvenmektir. Hakk'ın erlerinin kalpleri hakikati kavramış, dünya ve ahiret yurtlarından uzaklaşmış ve bunları bir yana koymuşlardır.

A gafiller! Size sözünü ettiğim bu hal, gâh organlarla, gâh kalple; bazen kalbin fiilleriyle, bazen de organların edip eyledikleriyle hâsıl olur. Yani duruma göre konuşmak veya susmak, amel edip talebi terk eylemek, amel edip hayâ etmek; kalp gözünü kendi ameline kapamak ve yaptığı ameli görmemek. Bunu yaptığın zaman Allah'tan sana hareket etme emri gelir ve "Artık harekete geçip ilerle! Gözünü dört aç, kader eliyle Allah'tan sana geleni hem beden gözünle, hem de kalp gözünle seyreyle!" denir.

Hakk'ın erleri, her daim mütevazı davranırlar ve Allah kendilerini yükseltinceye kadar bu hallerini sürdürürler. Gerçek iman sahibi, sahip olduğunu elinden çıkarmak için çaba sarf eder ve başkalarını kendine tercih eder. Elindekinin başkaları için saklı

46 Buhârî, *İman*, 37.

olduğunu ve ihtiyaç duyduğu anda onu bulacağını bilir. Helal-haram konusunda son derece titizdir. Bulduğu her şeyin saf ve temiz olduğunu düşünmez. Sadece aslını ve esasını bildiği şeyleri almak için çoğu şeyi elinin tersiyle iter. Sahip olduğu birçok malı elinden çıkarmak için bahane arar. Mesela, ebeveyninden kendisine bir miras kalınca "belki helal olup olmadığını araştırmaksızın kazanmışlardır." diyerek onu fakir fukaraya dağıtır.

Ey Allah'ı dilediğini iddia eden kişi! Murâdına engel olan bir şeyi elinde tutuyorken senin müridliğin sağlam olmaz. "Malım da malım; mülküm de mülküm!" diyorsun. Muhabbet sahibinin malı olmaz, dünyevi bir amacı, hazinesi ve evi de. Bütün bunlar onun murâdına ve sevdiğine aittir. Seven, Sevdiğinin kulu kölesidir. Köle ve sahip olduğu her şey efendisine aittir. Seven bütün varlığıyla kendini sevdiğine teslim edince sevdiği, ondan aldığı şeyleri kendisine geri verir ve onu vekili kılar. İşte o zaman durum tersine döner ve köle özgürlüğünü kazanır; zelil izzet bulur; ırak yakın olur, seven de sevgili olur. Mecnun, Leyla'nın sevgisinde sebat edince Leylâ ile rolleri değişmişler, Leylâ Mecnun olmuş, Mecnun da Leyla oluvermişti. Her kim Allah'a olan sevgisinde sebat eder, sadık olur, üzerine atılan oklardan dolayı O'nun kapısını terk etmez ve gelen oklara göğsünü siper ederse roller değişir ve sevilen ve irade edilen o olur. Bunu tadan O'nu tanımış demektir. Bu, anlatılmakla bilinebilecek bir husus değildir. Bu, insanların akılla kavrayamayacakları bir şeydir. Bunu nadir birkaç kişi ancak kavrayabilir, onlar da anlayış bakımından en ileri olan insanlardır. En küçük bir işareti fark ederek kendilerini eğitirler ve kendilerinden ne istendiğini bilirler.

Ey cemaat! İmanınızı güçlendirin ve nefsinizi mücâhede sopasıyla döverek iman terbiyecisine teslim edin! Nefsiniz hırçın ve huysuz bir taydır ve kibir yüklüdür. Hak yolunda "ben", "benim", "benimle beraber" gibi bencil duygu ve düşüncelere yer yoktur. Bu yol baştan aşağı mahviyet ve fenadır. Başlangıç noktasında iman henüz zayıf olduğu için "Allah'tan başka ilah yoktur." mertebesindedir. Nihayetinde ise iman güçlendiği için "Senden başka ilah yoktur." mertebesine yükselir. Çünkü artık o kişi, yanında hazır ve nazır olan ve müşahede ettiği Hakk'a hitap etmektedir. Bu bâtınî bir haldir, sır içinde sırdır, Allah'ın esintilerinden bir esintidir. Bundan dolayı Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyururdu: *"Sizin şu günlerinizde Allah'ın bazı esintileri vardır. Onun esintilerine değmeye çalışın!"*[47]

A münafık! Sen benim söylediklerimi kavrayamazsın; çünkü sözüme inanmıyorsun. Söylediklerimi anlayıp kavramak istiyorsan nifaktan tövbekâr ol, amelinde ihlaslı ol, dünyaya ve mâsivâya kıymet verme! Bu işin başlangıcı "Allah'tan başka ilah yoktur. Muhammed O'nun elçisidir" demektir. Nihayeti ise adi bir taşla altının eşit değerde kabul edilmesidir.

---

47 Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, XIX, 233.

Allah'ın adıyla kalk ve kararlı ol! Ben sende ne bir başlangıç görebiliyorum, ne de bir nihayet. "Allah'tan başka ilah yoktur. Muhammed O'nun elçisidir." sözünü layıkıyla kavramış ve şartlarını yerine getirmiş değilsin. Allah'ın seçkin kullarıyla birlikte de değilsin ki taşla altını aynı değerde görebilesin. Sen nasıl bir şeysin? Sen ne başlangıç noktasındasın, ne de nihayetinde. Hal böyleyken biz seni ne diye analım ve ne sayalım! Bana hediyeler verip sahip olmadığın vasıflarla seni övmemi ve sevindirmemi bekliyorsun. Bilesin ki senin en ufak bir değerin yoktur. Ben yalnız hakikati söylerim ve kimsenin kınamasından korkmam. Ben Hak ile halk arasında gidip gelirim. Akletmeyenle akleden arasında, kavrayamayanla kavrayan arasında seyreylerim. Sen cahilin biri iken benim seninle ne işim olabilir? Söylediklerime gücenerek sakın bana düşmanlık etmeye kalkışma; aksi halde helak olursun. Bilmediklerine düşmanlık edenlerden olma! Benim içinde bulunduğum hali bilmediğin için bana düşman kesiliyorsun; ama ben ne seni, ne de düşmanlığını kafama takıp kaygı edecek değilim.

Oğul! Allah sana bir musibet verirse onu O'ndan başka kaldırabilecek hiçbir kudret yoktur. Hal böyle iken senin gibi acziyet içinde birine niye "beni içine düştüğüm bu sıkıntıdan kurtar!" diye yalvarıyorsun. Sana bir hastalık gelirse, insanlardan bir eziyete maruz kalırsan, namusuna dil uzatılırsa ya da malın elinden alınırsa bütün bu sıkıntıları Allah'tan başka kaldıracak kimse yoktur. Malını kaybedersen, açlık hissedersen, kardeşlerin ve komşuların seni yalnız bırakıp bir lokmayı bile senden esirgerlerse ve dünya olanca genişliğiyle sana dar gelirse şunu kesin olarak bil ki bütün bunlar Allah'tandır ve sıkıntılarını O'ndan başka kaldırabilecek kimse yoktur. O yükü senin sırtına yükleyen O'dur, kaldıracak olan da. Sana bu elbiseyi giydirdiği gibi çıkartacak olan da O'dur.

Aklınızı başınıza devşirin de insanları ve sebepleri Allah'a eş tutmayın. Kendinize rabler değil; tek bir rab edinin. Musahhar kılan, musallat eden, yöneten, yargılayan ve edip eyleyen hep O'dur. Kaderi, elinde hastalıkla gelip senin afiyet kapını çalıverir; elinde darlıkla gelip senin bolluk kapını çalıverir; elinde gam ve hüzünle gelip senin sevinç kapını çalıverir; elinde korku ile gelip senin güvenlik kapını çalıverir. Bütün bunlar O'ndandır ve O'ndan başka bunları kaldıracak bir merci de yoktur. Dünya müminin zindanıdır. Zindanda kalma süresi bitip adım atmaya başlayarak marifet makamına intikal edince zindanın duvarları çöker ve kapılar ardına kadar açılır. Kalbi kanatlanır ve Rabbinin ilim semasına doğru kanat çırparak oradaki ruhlarla karşılaşır. Bu, sizin kavrama sınırlarınızın çok fevkinde bir haldir. Şehitlerin ruhları cennette Allah'ın lütuf sofrasından yediği gibi, Hakk'ın erlerinin kalp ve ruhları da henüz dünyada iken Allah'ın lütuf sofrasından yerler. İşte o zaman halka ihtiyaçları kalmaz ve kalp, hükümdarlık tahtına oturur. Dünyada da hükümdardır onlar, ahirette de. Dünyada da reistirler, ahirette de.

A cahil! A parayı pulu bağrına basan! A insanların medh u senasıyla sevinen! Sen medh u senanın ve para-pulun kulu kölesisin. Sağlıklı bir kalbin olsa oturup kendi haline ağlardın.

Allah'a aitiz ve yine O'na döneceğiz. Güç ve kuvvet ancak yüce olan Allah sayesindedir. Allah'ım! Bize kulluk bilinci ver; Seni aramakta sadıklardan eyle! Dünyada ve ahirette bize iyilik ve güzellikler lütfeyle ve bizi Cehennem azabından muhafaza buyur!

YİRMİ ÜÇÜNCÜ SOHBET

Oğul! Sadık olan kulun arkası yoktur. O sürekli ileri gider. Sırtı yoktur onun, sadece göğsü vardır. Talebinde sıdk ile devam eder. Talep ettiğinin zerresi onun için bir dağ; tek bir damlası onun için bir deniz; azı çok; kandili güneş ve kabuğu özdür/içtir. Sadık bir kul bulursan peşini bırakma! Derdinin dermanına sahip olan birini bulursan ondan hiç ayrılma! Sendeki kötü bir özelliği gösterecek birini bulursan ondan ayrılma! Kaybettiğin bir şeyi sana gösterecek birini bulursan ondan ayrılma! Sizin onları tanımamanızda şaşılacak bir durum yoktur; çünkü onların sayısı çok azdır. Kabuk çoktur; ama badem içi azdır. Kabuklar çöplüktedir; badem içi ise hükümdarların kilerindedir. Dünya, şehvet ve lezzet düşkünü olan bütün kalpler kabuktur ve yanmaktan başka bir işe yaramaz. Kalbinde mahlûkata ait bir şey gördüğün zaman bil ki sen cezalandırılmayı hak ediyorsun. Allah (c.c.) şöyle buyurmuştur: *"Ben cinleri ve insanları ancak bana kulluk/ibadet etsinler diye yarattım. Ben onlardan ne bir rızık istiyorum, ne de beni doyurmalarını. Kaldı ki bütün rızıkları veren bizzat Allah'tır. O erişilmez bir güç ve kudret sahibidir."* (ez-Zâriyat, 51/56-58) Sizin çoklarınız hakikatten perdelenmiştir. Müslüman olduklarını iddia ederler; ama müslümanlığın hakikatinden behreleri yoktur.

Yazık size! Müslümanlığın şartlarını öğrenmediğiniz sürece sadece müslüman adını taşımanız size hiçbir fayda temin etmez. Bâtını olmayan zahir, bir anlam taşımaz. Yaptığınız amellerin hiçbir karşılığı yoktur. Bedenin mihrapta, kalbin ise riyakârlık ve

münafıklık peşinde. Bedenin ibadet ediyor; iç dünyan ise günahlara batmış, evinde de sana benzer biri var. Görünürde dine muhalif bir hareketin bulunmadığı için şeriat, senden cezayı düşürür; ama ilim, içindeki kötü düşüncelerden dolayı cezalandırılmana hükmeder. Say ki bugün cezadan sıyırdın peki ya yarın seni kim kurtaracak? Hesap et ki mahkemede suçların gizli kaldı peki ya Allah'ın nuruyla bakan ve kendilerine mahsus birtakım alametlerle insanları tanıyabilen ilim ehlinin yanında suçlarını nasıl gizleyeceksin? Sen sıradan insanların gözünde namaz kılan, oruç tutan, itaatkâr, zekât veren, hacca giden, haramdan kaçınan, takva sahibi ve dünyaya değer vermeyen birisin. İlim ehlinin gözünde ise münafık, deccal ve cehennemlik birisin. Onlardan birinin yanına girdiğin zaman din hanenin viraneye döndüğünü görürler; yüzündeki münafıklık emarelerini sezerler. Seni simandan tanırlar; ama bunu dile getirmezler. Onların ağızlarında Hakk'ın mührü vardır. Allah'ın keremi ve hilmi hatırına dillerini tutarlar. Aksi halde sizin bütün örtüleriniz yırtılır, ayıplarınız ortalığa saçılırdı.

A münafıklar! Layıkıyla müslüman olun ki size iman, yakîn ve marifet gelsin ve Rabbiniz sizinle gizlice konuşsun.

Aklınızı başınıza devşirin! Özü bırakıp da kabuğa kanmayın! İhlasla amel edin ki kurtulabilesiniz. İlmiyle amil olan âlimlere hizmet edin! Her kim hizmet ederse hizmeti görülür. Her kim alçakgönüllü olursa baş tacı edilir. Hizmet et ki efendi olabilesin. Sen *"Bir topluluğun efendisi onlara hizmet edendir"*[48] sözünü hiç duymadın mı? Sen nefsine, eşine ve çocuklarına pek güzel hizmet ediyorsun; ama malını fakirlerden esirgiyor, kendi heva ve hevesin uğruna harcıyorsun. Pek yakında yaptıklarının neticesini göreceksin. Sen Rabbinden ziyade bahçenin bekçisinden, köyün ağasından korkuyorsun. Viraneye dönmüş haneni ve kirli çamaşırlarını bildikleri için onlardan hediyeyi eksik etmiyorsun. Yakında malın tükenecek, kötü arkadaşların seni terk edip sana düşman kesilecek. Gönderecek hediyen kalmadığı için bahçenin bekçisi ve köyün ağası seni rezil rüsva edecek. Sen Allah'ın nimetlerini günah yolunda har vurup harman savururken Allah sana nasıl bereket verir! Pek yakında kazmayı taşa vuracaksın ve pislik içinde yaşamaya mahkûm olacaksın. Kim bilir belki ölüm de sana pisliğe batmış iken gelecek ve neticede bir sıkıntıdan başka bir sıkıntıya intikal edeceksin.

Aklını başına devşir ve Allah'tan utan! Dünya fanidir, ahiret ise baki. Dünyevi arzular devam etmez; uhrevi arzular ise daimidir. Mümin ahireti dünya ile, Hakk'ı halk ile değiştirir. Hakk'ın erlerinden öyleleri vardır ki Allah'a bel bağlayarak halktan ve dünya üzerindeki her şeyden müstağni olunca halkın arasına dönüp onların elinden almak için nafakaya muhtaç kılınır. Bu, insanların elinden alması onlara rahmet olsun diyedir. Böylelikle görünüşte fakir; hakikatte ise zengin olur. Gönül zenginliği

48 Rivayetin değerlendirmesi için bkz. Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ*, I, 529.

ile insanlar üzerinde bir otorite kurarak onları eğitir. Öncelikle onlara Kitabı ve Sünneti öğretir. Neticede insanlar Kitap ve sünnetle amel ederek takva sahibi olurlar. Sonra onları, rüyalarında peygamber eğitir ve onlara yapmaları ve yapmamaları gereken şeyleri söyler. Sonra rüyada rablerini görürler ve rableri de onlara emir ve yasaklarını iletir. Böylece bir dereceden diğerine, bir Kitap'tan diğerine, bir yurttan diğerine, bir zikirden diğerine yükseltilirler.

Müminin nazarında bütün insanlar, kendisine hiçbir fayda sağlayamayan ve hiçbir zararı bertaraf edemeyen hasta, aciz ve fakir bir kişi hükmündedir. İnsanlardan günah işleyenlere buğzeder, itaatkâr olanları ise sever. Buğzunda ve sevgisinde Rabbine muvafakat eder. İnsanları kendisine fayda temin ettikleri için sevmez, kendisinden bir şey esirgedikleri için de onlara buğzetmez. Nefsi ve heva-hevesi için sevmez ve buğzetmez. O nefsini işten el çektirmiştir. Rabbine itaat dışında hiçbir konuda onun sözünü tutmaz. Dünyayı kalbinden uzaklaştırır ve her daim Rabbinin dinini gözetip ona destek olur.

Yazık sana! Zahit olan kalptir, beden değil. A bedeniyle zahit geçinen! Senin zühdün sana iadedir. Sarığını ve gömleğini sakladın, altınını toprağa gömdün, yün elbiseler giyindin ve pislikleri devşirdin. Tövbe etmezsen Allah bedenini ve başını lime lime etsin! Bir dükkân açmış, orada nifak pazarlıyorsun. Sen o dükkânı kendi elinle yıkmazsan, tövbekâr olup belindeki zünnarı kesip atmazsan Allah o dükkânı senin başına çalsın!

Yazık sana! Müminin zühdü kalbindedir. Rabbine yakınlığı sırrındadır. Dünya ve ahiret kalbinde değil; kapısındadır. Kalbi Mevlâsı dışındaki cümle varlıklardan boştur. Rabbiyle, Rabbinin zikriyle ve yakınlığı ile dolu iken başka bir şeyi nasıl alabilir ki! Yüreği dingin ve Mevlâ'sının hatırı için buruktur ve hiç kuşkusuz Mevlâ'sının huzurundadır. Çünkü Allah (c.c.) bir kudsi hadiste *"Ben yüreği, benim hatırım için buruk olanlarla beraberim."*[49] buyurmuştur. Dünyayı terk etmeleri sebebiyle onların nefisleri kırılmıştır, yürekleri de Mevlâ'ları için buruktur.

Yürekleri tam manasıyla buruk olunca rableri onları teşrif ederek yüreklerindeki burukluğu giderir. Doktor gelir ve onları tedavi eder. Asıl nimet işte budur, dünya ve ahiret nimeti değil.

Hakk'ın erleri hastadır, tabipleri de hemen yanı başlarındadır. Onlar Tabibin önünde, kerem ve lütuf kucağında uyumaktadır. Tabip, minnet, rahmet ve şefkat eliyle onları okşar.

Felah bulanı görmeyen felah bulamaz. Hakk'ın erleriyle oturun, onların sohbetlerinde bulunun, dünya için değil, Allah için onlara eşlik edin. O zaman bunun faydasını göreceksiniz.

---

49 Zebîdî, *İthafü's-sâde*, VI, 290.

İlim öğrenin; çünkü ilimde çok hayır vardır. Öğrendiklerinizle amel edin ki faydalanabilesiniz. Bilgi kılıca, amel ise ele benzer. Elde olmayan kılıç kesmez. Kılıçsız el de öyle. İlim öğrenin ve ihlaslı olun! İhlas olmadan zerre kadar sevap verilmez size. Kur'an'a kulak verin ve onunla amel edin! Allah (c.c.) onu, vasıtasıyla zatına erişebilesiniz diye indirmiştir. Kur'an'ın iki ucu vardır. Bir ucu O'nun elinde, diğer ucu da bizim elimizdedir. Onunla amel ettiğinizde kalpleriniz O'nun katına doğru yükselir. Siz henüz dünyada iken kalplerinizi yakınlık yurduna yükseltir.

Hakk'a vasıl olmak istersen dünya ve insanlar konusunda zahit ol! Nefsin, ailen, malın ve arzuların konusunda da zahit ol! İnsanların sevgisine, medh u senasına ve sana yönelmesine aldırış etme! Bunu başarabilirsen onlardan müstağni olursun, karnın doyar, vücudun suya kanar, gönül gözün açılır, kalbin ve sırrın aydınlanır, nefsin mutmain olur. İşte bütün bunlar Kur'an'la amel etmenin bereketiyle olacaktır.

Bu Kur'an aydınlatan bir güneştir. Onu gönül hanelerinize koyun ki orayı aydınlatsın. Yazık size! Kandili söndürürseniz gece karanlığında önünüzü nasıl göreceksiniz. Peygamber, sizi, hayat verecek şeye davet edince onun çağrısına kulak verin! Ölü bir kalp ne işitebilir ki! Dünya sevgisiyle, insanların sevgisi ve beklentilerle ölmüş bir kalp nasıl görebilir ki! Söyleyin, nasıl işitip görebilir! Dünyayı iyi tanı, ancak o zaman dünyadan vazgeçebilirsin. Nefsini de iyi tanı; ancak o zaman nefsine muhalefet edebilirsin. İnsanları da iyi tanı; ancak o zaman onlara buğzedebilirsin. Tanı ki buğzedesin!

A ölü kalpliler! Siz dünyayı talep ediyor, onu sevip ona rağbet ediyorsunuz. A zahitler! Cennet talebiniz sizi Rabbinizden alıkoyuyor.

Yazık size! Yolunuzu şaşırmışsınız. Ev sahibi olmadan önce kendisine iyi bir komşu bulun; yola revan olmadan önce yol arkadaşı edinin! A vaizler! Siz hiçbir hüner göstermeden kendinizi peygamberlerin makamına koydunuz. Savaş meydanında düşmanla savaşıp onu yere sermeyi beceremeden ilk safta yerinizi aldınız. Önce o makamdan inip ihlasla amel edin de sonra çıkın! Bu işin başlangıcı nefisle, heva-hevesle, tabiatla, şeytanla, dünya ile, şehvet ve lezzetlerle mücadele etmektir; halkı terk etmek, başa gelen herhangi bir fayda ve zararı onlardan bilmemektir. Bütün bunların üstesinden gelip iman, yakîn ve tevhidinin gücüyle bunları ezip geçebilirsen Allah kalbine ve sırrına hil'at giydirir ve seni yakınlık yurduna yerleştirir. Sonra kalp ve sırrını insanlar üzerinde yönetici kılar ve yeniden onların arasına gönderir. İşte o zaman insanlarla gereği gibi mücadele edebilir, onlardan gelen sıkıntıları layıkıyla göğüsleyebilirsin.

Allah'ım! Bizi Seni razı edecek işlerde çalıştır. Dünyada ve ahirette bizi iyiliklere mazhar kıl ve bizi cehennem azabından koru!

YİRMİ DÖRDÜNCÜ SOHBET

Ramazan (رمضان) kelimesi [Arapçada] beş harften oluşur; ra, mim, dat, elif ve nun.

Ra harfi rahmeti simgeler. Mim harfi [karşılık verme anlamına gelen] "mücâzât" ile "minnet" ve "muhabbeti" simgeler. Dat harfi, [sözlükte garanti etmek anlamına gelen] "damân" kelimesini simgeler ve sevabın Allah tarafından üstlenilmesini ifade eder. Elif harfi "ülfet" ve yakınlığı simgeler. Nun harfi ise "nur" ve nimeti (nevâl) remzeder.

Bu ayı layık vechile ihya eder, ibadetinizi güzelce eda edebilirseniz Hak'tan size bu sayılan şeyler gelir. Kalplerinizi takviye etmek ve nurlandırmak için zahir ve bâtın birer nimet olarak dünyada iken gelir. Ayrıca ahirette de hiçbir gözün görmediği, hiçbir kulağın işitmediği ve insanoğlundan hiç kimsenin aklının ucundan geçmeyen nimetler gelecektir.

Çoğunuzun orucun gerçekte ne olduğuna dair en ufak bilgisi yok. Bir emrin saygınlığı, âmirin saygınlığına göre belirlenir. Allah hakkında, peygamberleri ve salih kulları hakkında bihaber olan bir kişi, bu ayın nasıl bir hakikate sahip olduğunu nasıl bilebilir ki!

Çoğunuz babalarınızı, annelerinizi, komşularınızı oruç tutarken gördünüz ve siz de oruç tuttunuz; ama bir ibadet olarak değil, bir görenek olarak. Orucun yemeyi ve içmeyi bırakmaktan ibaret olduğunu sanıyor, şart ve rükünlerini yerine getirmiyorsunuz.

Ey cemaat! Göreneği bırakın da ibadet etmeye bakın! Orucu Allah için tutun! Bu ayda oruç tutup ibadeti yüksünmeyin! Bu ayda amel edin ve amelinizde ihlaslı olun! Teravih namazını düzenli olarak kılın! Camilerinizi aydınlatın! Çünkü bu, kıyamet gününde nur olacaktır.

Bu ayda Allah'a itaat eder, saygıda kusur etmezseniz yaptığınız ibadetler kıyamet gününde sizin şefaatçiniz olacaktır. Siz orucun hakkını verin ki o da sizin hakkınızı versin, kıyamet gününde Rabbinizin huzurunda sizin için şahitlik edip sizi sena etsin. Sizin için Allah'ın lütuf ve keremini, nimet ve minnetini, merhametini, muhafazasını talep etsin.

Yazık sana! Oruç, sana ne fayda sağlayabilir ki! Oruç tutuyor, sonra da haram rızıkla iftar ediyorsun. Bu da yetmezmiş gibi şerefli Ramazan gecelerinde günah işleyerek uyuyorsun. Yazıklar olsun sana! Halk içinde iken riyakârlık ederek oruç tutuyorsun. Tek başına kaldığın zaman ise oruç tutmayıp insanların yanına çıkınca oruçlu olduğunu söylüyorsun. Gündüz vakti ağzını bozuyor, iftira ediyor, yalan yeminler ediyorsun. Hile hurda ile insanların mallarını ellerinden alıyor, gaspediyorsun.

Tuttuğun orucun sana bir faydası olmaz ve bu senin tuttuğuna oruç denmez. Hz. Peygamber (s.a.v.) *"Nice oruç tutan var ki orucundan geriye açlık ve susuzluktan gayrı bir şey kalmaz. Nice gece ibadet eden var ki ibadetinden geriye yorgunluk ve uykusuzluktan gayrı bir şey kalmaz."* buyurmuştur.[50] İçinizden öyleleri var ki görünüşte müslüman, gerçekte ise putperestten farkı yok. Yazık size! İmanınızı ve tövbenizi tazeleyin. Rabbinizden özür dileyip ihlaslı olun ki Mevlâ, sizi kabul edip geçmiş günahlarınızı bağışlasın.

Ey oruç tutanlar! Rabbinize, sizi oruç tutmaya ehil kıldığı ve güç verdiği için şükredin! Kulaklarınız, gözleriniz, elleriniz, ayaklarınız, diğer organlarınız ve kalbiniz de oruç tutsun! Sadece bedeninizle değil; maddi-manevi bütün varlığınızla oruç tutun! Hiç olmazsa oruç tutarken olsun yalan söylemeyi, yalancı şahitliği, gıybeti, laf taşımayı ve insanların mallarını haksız yere almayı terk edin! Günahlardan temizlenmek ve arınmak için oruç tutuyorsunuz. Bu günahları işlerseniz orucun size ne faydası olur ki! Siz, Hz. Peygamber'in (s.a.v.) *"Oruç kalkandır (cünne)."*[51] buyruğunu hiç duymadınız mı? Orucun kalkan olması sahibi için siper olup onu koruması demektir. Nitekim kalkana sahibini siper ettiği ve düşman oklarından koruduğu için [Arapçada] "*micenne/cünne*" denilmiştir. Aklını kaybedene de aklî melekesi örtüldüğü için aynı kökten *mecnun* denilmiştir. Oruç, ihlaslı ve duyarlı bir şekilde oruç tutanlar için kalkandır. Bu evsafı haiz bir oruç dünya ve ahirette başa gelecek afetlere mani olur.

---

50 Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, XII, 382.

51 Buhârî, *Tevhid*, 35.

Ey oruç tutanlar! Orucunuzu açtığınız vakit fakir fukarayı da unutmayın ve yediklerinizden onlara da ikram edin! Çünkü bu sizin sevabınızı artırır, ayrıca orucunuzun kabul edildiğinin de bir göstergesidir.

Bütün sahip olduklarınız yok olup gidecek, geriye sadece ahireti düşünerek yaptıklarınız kalacaktır. Dolayısıyla ahiret için elinizden geleni yapın! Kıyamet gününde aç, susuz, çıplak ve mahcup bir halde ve korkarak haşredileceksiniz. Dünyada her kim başkalarına yedirirse o gün de onlara yedirilecektir. Dünyada kim başkasının susuzluğunu giderirse o gün de onun susuzluğu giderilecektir. Dünyada kim başkasını giydirip kuşandırırsa o gün de o giydirilip kuşandırılacaktır. Dünyada kim Allah'tan korkar ve hayâ ederse o gün de o güvenlik ve esenlik bulacaktır. Dünyada kim başkalarına merhamet ederse o gün de o merhametle muamele görecektir.

Bu ayda Kadir gecesi vardır. Bu gece yıl içindeki gecelerin en büyüğüdür ve salih kulların bildiği bazı belirtileri vardır. Allah'ın öyle kulları vardır ki gözlerindeki perde kaldırılır ve meleklerin elindeki ulûhiyet nurunu, yüzlerinin nurunu, göklerin kapılarının nurunu ve Hakk'ın cemal nurunu müşahede ederler. Çünkü Kadir gecesinde Hak (c.c.) yeryüzü halkına tecelli eder.

Ey cemaat! Ne yiyip içeceğiz diye tasa etmeyin; çünkü bu, tasa edilecek şeylerin en değersizidir. Yeme-içmeyle sınandınız ve rızık işiniz Allah tarafından üstlenildi. Bunu boş yere kaygı etmeyin. Samed olan; yani yemeye, içmeye muhtaç olmayan, rızık veren; ama verilmeyen, yediren, ama yedirilmeyen Allah her türlü eksiklikten münezzehtir. O ki yemez, içmez ve uyumaz.

Hırsınız arttı, duyarlılığınız ve güvenilirliğiniz azaldı.

Yazık sana! Dünya hayatı, göz açıp kapayıncaya kadar kısa bir sürede geçecek bir hayattır. Şu halde sen bu kısa zaman dilimini ibadet ve taat ile değerlendir.

Oğul! Dünya ve ahirete ilişkin bütün işlerinde titiz (vera' sahibi) ol ki kurtuluşa erebilesin. Şayet titiz olmayı başarabilirsen aleyhinde ileri sürülebilecek bir hüccet kalmaz ve Allah'ın rızasına nail olursun.

Salihlerden biri öldükten sonra rüyada görülmüş. Kendisine "Allah sana nasıl muamele etti?" diye sorulunca "Beni bağışladı" demiş. "Hangi amelin sebebiyle?" diye sorulmuş. Buna da "Bir gün banyoda abdest alıp camiye yönelmiştim. Yaklaşınca ayağımda su değmedik küçük bir miktar yer olduğunu fark ettim. Geri dönüp onu da yıkadım. İşte bu yaptığımdan dolayı Allah, "Dinimin kurallarına saygından dolayı seni bağışladım." buyurdu.

Yataklardan uzak kalan Hakk'ın erlerine kıyasla sen nesin ki! Onların gözüne uyku girmez. Kendilerini korku bürüyüp uykularını kaçırmış iken, ibadet esnasında kendilerini Allah'a yakın hissederken nasıl uyuyabilsinler ki! Onlar ancak gözleri

uykuya yenik düştüğünde secde halinde uyurlar. Bedenleri dinlensin diye bu kadarcık uykuyu onlara ihsan eden Allah ne yücedir! Bu esnada bile bazen korkudan dolayı, bazen ümit sebebiyle, bazen de duydukları iştiyaktan ötürü yatağa sere serpe uzanmaktan ictinap ederler.

Siz Rabbinize ne kadar az ibadet ediyor ve ne az korkuyorsunuz! Salihler ise sizin tam aksinize rablerine son derece itaatkârdırlar. Bir o kadar da O'ndan korkarlar. Peygamberimiz (s.a.v.) namaz kıldığında göğsünden tencerede kaynayan suyun fokurdaması gibi bir ses işitilirdi. Hz. İbrahim (a.s.) namaz kıldığında göğsündeki fokurdama sesi ta bir mil öteden işitilirdi. Onlar, özü sözü bir, Allah dostu ve duası makbul kişiler olmalarına rağmen Allah'tan böylesine korkarlardı. Şimdi siz bana kendinizin ne durumda olduğunu söyleyin. Açıkçası ben sizin yolun ortasından geri dönüp kalabalıktan ayrıldığınızı, ibadete karşı ilginizi kaybedip soğuduğunuzu, birazcık hayra kanaat ettiğinizi, dünya malına doymak bilmediğini görüyorum. Bu yaşantı, bir gün ölüp Rabbinin huzuruna çıkacağını ve kıyamet gününde amellerinin O'na arz edileceğini bilen birisinin yaşantısı değil. Bu yaşantı, hesaba çekilmekten korkan kişinin yaşantısı değil. Bu gidişat, kabrine konmayı isteyen ve kabrin ya cehennemden bir çukur ya da cennetten bir bahçe olduğunu bilen birinin gidişatı hiç değil.

Hakk'ın erleri, gündüz oruç tutarlar, geceleri de ibadet ederler. Yorulduklarında yatağa sere serpe uzanmak yerine kendilerini yere bırakıp bir süre dinlenirler ve ardından yine ibadete koyularak korku ve ümit arasında rablerine niyaz ederler. İbadetlerinin yüzlerine çarpılmasından korkarlar, kabul edilmesini de umarlar. "Rabbimiz! Biz ihlasla, kendini beğenmekten uzak kâmil ve sahih bir ibadet yapamadık." diyerek ibadetlerinin kabul edilmemesinden korkarlar. Sonra Allah'ın kerem sahibi olduğunu, azı kabul edip çoğu ihsan buyurduğunu; kalitesiz olanı alıp kaliteli olanı verdiğini, az bir sermaye alarak fazla fazla karşılık verdiğini bildikleri için yaptıkları bu ibadeti de bütün eksiklerine rağmen kabul edeceğini ümit ederler.

Korku azimet, ümit ise ruhsattır. Hakk'ın erleri, korku ile ümit arasında gidip gelirler. Bazen korkuları galebe çalar, bazen ümitleri; bazen zahir ile birlikte olurlar, bazen bâtın ile; bazen safâ ile, bazen kederle; bazen izzet, bazen zillet; bazen verme, bazen de men etme. Vade gelip hayatlarını tamamlayıncaya ve kalpleri yaratıcının huzuruna varıncaya kadar böyle devam ederler. Kalpleri yaratıcının huzuruna vardığında ise ne ruhsat kalır, ne keder. Geriye sadece azimet ve tam bir safa kalır.

Öldüğün zaman malın sadece kapıya kadar senin ardından gelir. Ailen kabre kadar seninle gelip sonra geri döner. Sadece amelin sana eşlik eder. Seninle birlikte kabre iner ve senden hiç ayrılmaz.

A gafiller! Sizden ayrılacak olanları azaltın, size eşlik edip sizden hiç ayrılmayacak olanı çoğaltın! İmanınıza yaraşır amellerinizi çoğaltın! Oruç tutun ve orucunuzda ihlaslı

olun! Namaz kılın ve namazlarınızda ihlaslı olun! Hacca gidin ve haccınızda ihlaslı olun! Zekât verin ve zekâtınızda ihlaslı olun! Rabbinizi zikredin ve zikrinizde ihlaslı olun! Salihlere hizmet edip onlara yaklaşın ve hizmetinizde ihlaslı olun! Kendi ayıp ve kusurlarınızla meşgul olun ve başkalarının ayıbını araştırmayı bırakın! İyiliği emredin, kötülüğe engel olmaya çalışın! İnsanların ayıp ve kusurlarını ortalığa dökmeyin ve örtülerini yırtıp atmayın! Görünürde olan hallerini yadırgayın; gizli hallerini ortaya çıkarmak için de uğraşmayın! Kendi işinize bakın, başkalarıyla meşgul olmayın! Üstünüze lazım olmayan konularda konuşup durmayın! Çünkü Hz. Peygamber (s.a.v.) *"Kişinin üstüne vazife olmayan şeyi terk etmesi müslümanlığının güzelliğinden kaynaklanır."*[52] buyurmuştur. Seni kendi ayıp ve kusurların ilgilendirir, başkalarınınki değil. İtaat et; isyan etme! Allah'ı tevhit et, şirk koşma! İnsanlara ve sebeplere güvenmek bir anlamda Allah'a eş tutmaktır.

Yazık sana! Sen aklını kaybetmişsin. Öfke ve itiraz sana bir şey kazandırmaz; aksine senden çok şeyi götürür. Öfkelenmen ne bir şeyin daha önce eline geçmesini sağlar, ne de olacak bir şeyi erteler. Musibet ve zevali, Allah'ın elindedir. Derdi de, devayı da indiren odur. Derdi yaratan devasını da yaratmıştır. O, sıkıntılar aracılığıyla kendisini sana tanıtmak için seni imtihan eder. Bir sıkıntıyı önce başına verip sonra kaldırarak sana varlığının delillerini göstermek ister. Sıkıntılar, Hakk'ın kapısının yol işaretleri ve tokmaklarıdır. Kalbi Hak ile birleştirirler, mertebelerin yükselmesine vesile olurlar. Sıkıntılara öfkelenmeyin; çünkü hoşunuza gitmeyen şeylerde sizin için birtakım maslahatlar olabilir. Sıkıntılara sabrettiğiniz zaman zahir ve batın günahlarınız temizlenir. Hz. Peygamber (s.a.v.) *"Mümin günahlardan tamamen arınmadıkça sıkıntıları bitmez."* buyurmuştur.[53] Sıkıntılar vesilesiyle müminin günahları silinir ve melekler yazdıklarını unuturlar. Salihlerden biri "Allah'ım! İnsanlar Seni verdiğin nimetlerden dolayı seviyorlar. Ben ise verdiğin sıkıntılardan dolayı seviyorum." demiştir. Yine sâlihlerden biri, sıkıntısız geçirdiği günlerde "Allah'ım! Ne günah ettim de beni bugün sıkıntıdan mahrum bıraktın?" diye niyaz ederdi.

Yazık sana! Onun kazasına razı olmuyorsan verdiği rızıktan yeme ve kendine O'ndan başka bir rab ara! Allah (c.c.) şöyle buyurmuştur: *"Ey insanoğlu! Kazama/hükmüme razı olmaz ve verdiğim sıkıntılara sabretmezsen kendine benden başka rab ara!"*[54]

Rabbinizin huzurunda kalmaya devam edin; çünkü sizin O'ndan başka Rabbiniz yoktur. O'nun haricinde ikinci bir rab yoktur. O'nun kapısından başka kapı yoktur. O'ndan gayrı yaratıcı ve rızık verici de yoktur. Tek olan Rabbinizin iradesi karşısında sabredin.

---

52 Tirmizî, *Zühd*, 11.

53 Benzer bir rivayet için bkz. Dârimî, III, 1831.

54 Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid*, VI, 207.

Allah'ım! Bizi mutmain, razı ve muvafık kıl! Bizi gönülden teslim olanlardan eyle! Dünyada ve ahirette bize iyilik lütfeyle ve bizi cehennem azabından koru!

YİRMİ BEŞİNCİ SOHBET

Oğul! Kul, Hakk'ı tanıyınca Hak onun kalbini kendine iyice yaklaştırır, ona her şeyi verir, onunla ünsiyet kurar ve onu izzetli kılar. Kul bu yeni halinde karar kılınca Allah bu hali ondan geri alıp ele güne muhtaç eder, onu yine nefsine iade eder ve kendisiyle onun arasında bir perde koyar. Bütün bunlarla kulunun nasıl davranacağını sınar. Yoldan sapacak mı yoksa sebat mı edecek? Sebat ederse perdeleri yine kaldırır ve onu eski haline döndürür. Siz oğlunu sınayan baba görmediniz mi? Önce onu evden çıkarıp kapıyı yüzüne kapar ve bekler. Oğlunun nasıl tepki vereceğini görmek ister. Oğlunun eşikten ayrılıp komşuya gitmediğini, kendisinden şikâyetçi olup edepsizlik etmediğini görünce kapıyı açıp onu içeri alarak bağrına basar ve ona karşı sevgisi bir kat daha artar.

Amelinde ihlaslı olmayan Allah'a zerre kadar yaklaşamaz. Allah bir kudsî hadiste şöyle buyurmuştur:

> *"Ben ortaklıktan en münezzeh olan varlığım. Kim bir amel işler ve onda başkasını bana ortak koşarsa ameli, bana değil, sadece ortağıma aittir. Ben sadece sırf benim için işlenen amelleri kabul ederim."*[55]

Hz. Peygamber'in (s.a.v.) şöyle buyurduğu nakledilmiştir:

---

55 İbn Mâce, *Zühd*, 21.

"Kıyamet gününde münafığa şöyle seslenilir: Ey aldatıcı, ey günahkâr! İşlediğin amelleri kimin için yaptıysa git karşılığını ondan iste!"[56]

A rablerinden başkası için ibadet edenler! Siz Allah'ın *"Ben cinleri ve insanları ancak bana kulluk/ibadet etsinler diye yarattım"* (ez-Zâriyât, 51/56); *"Onlara ihlasla Allah'a ibadet etmekten başka bir şey emredilmemişti."* (el-Beyyine, 98/5) buyurduğunu hiç işitmediniz mi? Her kulun Allah'a, başka bir amaçla değil; bir tek O'nun rızasını gözeterek ibadet etmesi emredilmiştir. Sizden her kim insanlar arasında iken amelinde ihlaslı olmayı başaramıyorsa gözlerden ırak tenha yerlerde ibadet etsin! Riya çok büyük bir günahtır. Salihlerden birinin şöyle dediği nakledilmiştir: "Bir kimse karanlık bir evde namaz kılarken aciz, fakir ve hiçbir şeye gücü yetmeyen bir köle onu görse hal ve tavrı ister istemez değişir." İhlassız bir şekilde amel eden kişinin amelinden elde edebileceği bir karşılık yoktur.

A infaktan geri duran! *"Bizim kendilerine ihsan ettiklerimizden infak ederler."* (el-Bakara, 2/3) buyruğunu hiç mi duymadın? Onlar, mallarını eşlerine, çocuklarına, fakir fukaraya infak ederler.

Cimri, mahrumdur ve rahmetten kovulmuştur. Ne insanlar tarafından sevilir, ne de yaratıcı tarafından. Rabbinizin lütfundan isteyin! Duanızı kabul etse de etmese de istemeye devam edin! Çünkü ona dua etmek başlı başına bir ibadettir. Dua uzaktayken, yakarış/münâcât yakınken, ima yoluyla istemek ise birbirini sevenler arasında olur. Uzakta olan, kapıdan "Hükümdarım, bana ihsanda bulun, beni kendine yaklaştır!" diye seslenir. Yaklaşıp huzura girebilen talebini kısık bir sesle iletir; çünkü zaten yakındadır. Hükümdarın hemen yanı başına oturtulan ise duyduğu heybetin etkisiyle sessiz kalır ve sadece işaret etmekle yetinir. Müslüman, uzakta olduğu için seslenip dua eder. İrfan sahibi mümin yakında olduğu için edeplice niyazda bulunur. Vuslata eren has kul ise hükümdarın hemen yanı başında olduğu için sadece ima etmekle yetinir.

Söylediğimi kavrayıp uygulayan, bana ve sözlerime şüpheyle bakmaktan uzaklaşan, anlayamadığı ve aklının ermediği şeyleri hüsnü kabul ile karşılayan kişiye Allah rahmetiyle muamele etsin.

Hakk'ın erleri, iman edip tasdik ederler. İbadet ederler ve mallarını sâlihlere infak ederler. Mallarını nefislerine karşı ürettikleri birtakım bahanelerle ellerinden çıkartırlar. Bazen zekât, bazen sadaka olarak, bazen başkalarını kendilerine tercih ederek, bazen de adak olarak. Bu malı mutlaka elimden çıkarmalıyım diye ahdederler. Kalpleri ve yakînleri güçlü olduğu ve nefislerini eğittikleri için bütün bu amelleri vesilesiyle Allah'a yaklaşırlar.

---

56 Rivayetin kaynağı bulunamamıştır.

Kimilerine malını belli bir amaçla vermesi emredilir ve derhal emre itaat eder. Kimilerinin ise elindeki mal hiç farkına bile varmadan elinden kayıp başkalarına gider. Veli kullara mallarını fakir fukaraya vermeleri emredilir. Abdâlların malları ise ellerindeki mallar hiç farkına bile varmadan ellerinden alınır.

Hikâye edildiğine göre salihlerden biri, çölde namaz kılıyordu. Bu esnada yanına bir kervan uğradı. Kervandakilerden biri onun omzundaki ridayı kapıp aldı. Namazını bitirince ridasını alan kişi, "Ridanı alarak seni rahatsız ettiğim için hakkını helal et!" dedi. Onlara "Vallahi, ridamı ne zaman aldığını ve ne zaman geri koyduğunu fark etmedim bile. Almak istiyorsan al, senin olsun!" dedi. Hakk'ın erleri, yaptıkları ibadete kendilerini öylesine kaptırırlar ki ondan başka hiçbir şeyden haberleri olmaz. Rablerinin huzurunda namaza durunca mâsivâdan geçerler. Mana kaybolur, suret kalır; kalp kaybolur, beden kalır.

Müslim b. Yesâr (rh.a.) evine girince çocukları edeplerini takınırlar ve bu onlarda aşırı derecede tutukluğa sebep olurdu. O kadar ciddi olurlardı ki içlerinden herhangi biri gülemezdi bile. O da çocukları üzerindeki tutukluğu fark ederdi. Namaza duracağı zaman onlara "Oyununuza bakın ve rahat olun! Ben namazda iken sizin ne yaptığınızı bilmem." derdi. Namaza durunca çocukları normalleşirler, gülüp oynarlardı. Onun ise yapılanlardan hiç haberi olmazdı. Günlerden bir gün camide namaz kılıyordu. Namaz sırasında bir direk tavanla beraber yanına düşüvermişti de bundan haberi olmamıştı. Yine o namazda iken evinde yangın çıkmış, insanlar gelip yangını söndürmüştü. Onun ise çıkan yangından haberi bile olmamıştı.

Hakk'ın erlerinin hepsi Hakk'a aittir ve hepsi insanların maslahatı için çalışır. Yaratıcı ise her daim onları koruyup kollar. Sahip oldukları dünyalığı infak ederler de haberleri bile olmaz. Onlar en büyük hazineyi buldukları için dünyanın hazinelerinin onların gözünde zerre kıymeti kalmamıştır. En büyük hükümranlığı gördükleri için dünya hükümranlığına değer vermezler. Var edilen her şeye karşı zahit olmuşlar, bundan dolayı kalplerine tekvin gücü verilmiştir. Bu zâhir, elinde oldukça ve kalbin ona sarıldığı sürece tekvinden hiçbir şey görmezsin. Onlardan birine "Nereden yemek yiyorsun?" diye sorulunca "Büyük harmandan." cevabını vermiş. "Büyük harman da nedir?" diye sorulunca *"Kün fe-yekûn"* [O bir şeyin olmasını dileyince ol der. O da oluverir.] demiştir.

Dünyevi konularda sizden aşağıdakilere bakın; uhrevi konularda ise sizden üsttekilere bakın. Hikâye edildiğine göre salihlerden biri bayram gününde bakla satın alır ve oturup yemeye başlar. Bir yandan da kendi kendine "Böyle bir günde benim gibi yağsız ve tuzsuz bakla yiyen biri var mıdır acaba?" diye söylenir. Tam o sırada birinin kendisinin attığı kabukları yediğini görür. Bunun üzerine ağlar ve söylediği sözden dolayı tövbekâr olur.

Ey insanoğlu! Kendine karşı ne kadar cimrisin! Allah (c.c.) senden borç istiyor; ama sen lütfedip vermiyorsun. Allah'ın, *"İçinizden kim Allah'a borç (karz-ı hasen) verir?"* (el-Bakara, 2/245) buyurduğunu hiç işitmedin mi? Onun adına muhtaç bir kuluna borç verdiğin zaman Allah senin elindeki malı kat kat artıracak ve senin bugün ve yarın verdiğinden çok daha fazlasını sana iade edecek. Kazanç ortada olduğuna göre O'nunla muamele edin. Cafer-i Sadık (rh.a.) elinde elli dinar olup beş yüz dinara ihtiyaç duyduğu zaman elindeki elli dinarı tasadduk ederdi. Birkaç gün sonra eline beş yüz dinar geçerdi. Geçmese bile Rabbini suçlamaz, O'na karşı çıkmaz ve cimrilik isnadında bulunmazdı.

Hakk'ın erleri, Kitabı ve Resulü'nün sünneti yoluyla ve kalplerindeki yakîn ile rableriyle muamele ederlerdi. Nakledildiğine göre onlardan birinin üç yumurtası vardı. Bir dilencinin kapıyı çalması üzerine hizmetçisine bu yumurtaları ona vermesini söyledi. Hizmetçi dilenciye iki yumurta verdi, üçüncüsünü ise sakladı. Bir süre sonra bir arkadaşı ona yirmi yumurta hediye etti. Bunun üzerine hizmetçisini çağırarak dilenciye kaç yumurta verdiğini sordu. Hizmetçi de iki yumurta verdiğini söyledi ve "Orucunuzu açarsınız diye üçüncüsünü saklamıştım." dedi. Bunun üzerine salih kul, hizmetçisine "A yakîni az olan! Bizi on yumurtadan mahrum ettin." dedi. Hz. Peygamber'in (s.a.v.) *"Kendi gibi bir mahlûktan izzet devşiren rahmetten uzak düşer."* buyurduğu nakledilmiştir.[57]

A zavallı! Bir fakir sana gelip borç isterse hiç ikilemeden ona borç ver ve "Bu bana borcunu geri verebilir mi ki!" diye düşünme! Nefsine muhalefet et ve ona borç ver! Bir süre geçtikten sonra da onu hibe et! Bazı fakirler vardır ki dilencilik etmeyi kendilerine yediremedikleri için borç isterler ve günü geldiğinde ödemeye niyet ederler. Allah'ı güvenip öyle borç isterler. Ey zenginler! Size böyle birisi gelip borç istediğinde verin ve verdiğiniz parayı kendisine bağışladığınızı yüzüne söylemeyin. Aksi halde incinir. Aradan uzun bir süre geçtikten sonra onu bulup verdiğiniz borcu sizden bir bağış olarak kabul etmesini rica ederek alacağınızı silin! Böylece ona iki sevinç yaşatmış olursunuz.

Hz. Peygamber (s.a.v.), *"Allah'ın kuluna hediyesi kapısına gelen dilencidir."*[58] buyurmuştur. Vay sana! Fakir nasıl Allah'ın hediyesi olmasın ki! O senin adına dünyandan alıp ahiretine vermektedir. İhtiyaç vaktinde bulacağın bir şeyi senin için saklamaktadır. Senin ona verdiğin miktar yok olup gidecektir; ama senin Allah katındaki derecelerin yükselecektir. Vay size ham sofular! Siz hiç haya etmez misiniz? Rabbinize, size cenneti versin, huriler versin, hizmetçiler versin diye ibadet ediyorsunuz. İyi de cennet ikamet edilecek hanedir. Peki ya komşu? Cenneti, dünyayı ve insanları isteyen çok da Hakk'ın rızasına talip olan hiç yok. Allah'ın cemalini görmeye ve O'na yakın

57 Hadisin kaynağı bulunamamıştır.
58 Kudâî, *Müsnedü'ş-şihâb*, I, 120.

olmaya talip olanların sayısı ne kadar az! Hâlbuki Hakk'ın cemalini görmek, marifet ve muhabbet ehlinin göz aydınlığıdır. Cenneti görmek, orada hurilerle birlikte ikamet edip yemek ve içmek ise ham sofuların göz aydınlığıdır. Bu ikisi arasındaki mesafe ne kadar büyüktür!

A dünyaya talip olan! Zamanın boş yere gitti de haberin yok. A cennete, huri ve hizmetçilere talip olan! Sen Rabbinden başkasını seçtin. Sende hayır diye bir şey olaydı bir an bile Rabbinden ayrı kalmayı kendine yediremezdin. Ne var ki sen bilmiyorsun.

Yazık sana! Hakk'ın cemaline bir kez bakışın verdiği haz, cennetteki bütün nimetlere bedeldir. Nice kez ve doya doya bakmanın hazzını var sen düşün. Dünya imtihan yurdudur. En büyük imtihan ise mide ve tenasül uzvu imtihanıdır. Boş adamın işi gündüz oruç yemek, sokaklarda gezinmek, şehvet ve lezzet için tıkınmak ve kötü arkadaşlarla düşüp kalkmaktır. Bu kişi nefsin odununa şehvet ateşini taşıyor gibidir.

Allah'ım! Nefisle mücâhededе bize güç ver ve bize hidayet lütfeyle! Bize insanlar için hidayet ver! Kalplerimizi nurlandır ve insanların bizimle yolunu bulabilmesi için bizi nur kıl. Bize ünsiyet şarabını tattır ki hem biz kanalım, hem de diğer susuzları kandıralım. Bize rızık ver ve rızanı lütfet! Verdiğin rızkın şükrünü eda etmemizi nasip eyle, vermediğin zaman da rıza göstermemizi nasip et! Kapını bize aralık tut, bizi yolunda sadık kıl, yalanımızı ve bâtılımızı mahveyle!

İnsanlar arasındayken ve tenhada iken Allah'tan korkan ve bütün hallerinde O'nu gözeten takva sahibi kulların kalpleri gece gündüz güp güp atar. Sabırsızlığa düşerek kendilerini Allah'tan uzaklaştıracak afetlerin ansızın gelivermesinden ve küfre saplanıp kalmaktan endişe ederler. Çirkin bir iş üstündeyken ölümün kapıyı çalmasından ürperirler. Verdiklerini acaba kabul edilecek mi endişesiyle verirler. Namaz kılarken, oruç tutarken, haccederken, sadaka verirken ve bilcümle hayır işlerini yaparken bir paçavra gibi yüzlerine çarpılma korkusunu duyarlar, Allah'ın kendileri hakkındaki ezelî bilgisinden korkarlar.

Fudayl b. İyâz, Süfyan'ı Sevrî ile karşılaşınca ona "Haydi gel seninle Allah'ın bizim hakkımızdaki ezelî bilgisi için ağlayalım." derdi. Bu söz ne güzeldir! Bu söz, Allah'ı bilen, tasarruflarını tecrübe eden irfan ehli birinin sözüdür. Fudayl'ın işaret ettiği Allah'ın bilgisi şu sözüdür:

> *"Bunlar cennete gidecek. Kim oldukları hiç önemli değil. Şunlar da cehenneme gidecek. Kim oldukları önemli değil." Bu sözü söylerken herkesi tek bir yere toplamıştır ve kimin hangi gruptan olduğu, biz insanların bilgisinde değildir.*[59]

59 Benzer içerikli bir hadis için bkz. Müslim, *Kader*, 1.

Onlar bu hadisten dolayı zahir amellerine aldanmamışlardır; çünkü ameller neticelerine göre değerlendirilir. Takva sahipleri, gizli veya açık her türlü günahı ve zelleyi, riyayı, nifakı ve dünyevi gayeler için bir amel yapmayı terk edenlerdir. Onlar bu dünyada itaat cennetindedir, yarın ise içinden pınarların aktığı yemyeşil bahçelerde, hiç kurumayan ağaçlar ve mevsimi bitmeyen ve sonu gelmeyen meyveler arasında olacaklardır. Bahçelerinden suyu hiç kesilmeyen nehirler akacaktır. Suyu nasıl kesilebilir ki bu nehirler arşın altından kaynamaktadır. Onlardan her birinin dört nehri olacak, birinden su, birinden süt, birinden bal, birinden de şarap akacaktır. Onlar nereye giderse bu nehirler de onlarla birlikte gidecek ve nehirlerin zeminde bir yatağı da olmayacaktır. Dünyada her ne varsa ahirette de bir benzeri olacaktır. Ahirette her ne varsa dünyada bir örneği vardır. Onlar rablerinin kendilerine verdiği nimetleri alacaklardır. Orada gözlerin görmediği, kulakların işitmediği ve insanoğlundan hiç kimsenin aklının ucundan geçmeyen nimetler vardır. Cennet ağaçlarındaki meyvelerin dalları aşağı sarkıktır. Cennetliklerden biri arkasına yaslanınca meyveler kendiliğinden onun ağzına gelecek ve onu uyurken yiyecektir. Cennette ağaçların kökleri yukarı doğru, meyveleri aşağı doğrudur. Ağaçların kökleri gümüşten, dalları altındandır. Birinin aklından herhangi bir meyve yemek geçince meyve ona doğru yaklaşacak, o dilediği kadar aldıktan sonra dal geri uzaklaşacaktır. Cennette her şey cennetlikler için şarkı söyleyip onları eğlendirecektir. Nehirler, ağaçlar ve cennette olan bilcümle varlık çok güzel bir sesle konuşacaktır.

A dünya talipleri! Dünya fanidir ve yorucudur. Siz rahat etme yurdu olan ve nimetlerle dolu olan baki cenneti talep edin. Orada ne oruç, ne namaz, ne hac, ne zekât olacaktır. Ne sıkıntı ve hastalıklara sabır, ne fakirlik, ne de cennetten çıkarılma korkusu olacaktır.

Ey cemaat! Pek yakında ölüm gelip çatacak ve sizi yakalayacak. Sanki hiç yaratılmamış ve dünyada hiç görülmemiş olacaksınız. Kalplerinizi ailenizden, çocuklarınızdan ve mallarınızdan çevirin. Rabbinizin yarattığı bütün varlıklar konusunda zahit olun. Az veya çok dünyevi hiçbir şeye bel bağlamayın.

Allah'ım! Bütün hallerimizde sana bel bağlamamızı, senden başkalarını aciz görmemizi nasip eyle! Bize dünyada ve ahirette iyilik ver ve bizi cehennem azabından koru!

YİRMİ ALTINCI SOHBET

Oğul! İmtihandan ve imtihana sabretmekten kaçma! Ne imtihansız olur, ne de ona sabretmemek. Dünyanın yaratılışı/doğası senin hatırın için nasıl değişebilir! Varlıkların en hayırlıları olan peygamberler bile hep imtihan edilegelmişlerdir. Onlara uyup yollarına revan olan ve izlerini süren tabileri de öyle! Efendimiz Hz. Muhammed (s.a.v.), Allah'ın sevgili kuluydu ve her şey onun için yaratılmıştı. O bile vefat edinceye dek fakirlikle, ihtiyaçla, açlıkla, savaşla ve insanların türlü eziyetleriyle sınandı. Allah'ın ruhu ve kelimesi olan, varlık sebebi bir erkek olmayan, anadan doğma körü ve alaca hastasını iyileştiren, ölüleri bile dirilten ve duası makbul olan Hz. İsa'nın da kavmi başına bela olmuştu. Annesine iftira ediyorlar ve onu tartaklıyorlardı. Neticede o ve havarileri onlardan kaçtılar. Ne ki yine yakaladılar, dövüp işkence ettiler. Hz. İsa'yı asmaya kastettiler. Ama Allah onu onların elinden kurtardı ve yerini düşmanlarına gösteren havari asıldı. Hz. Musa'nın da başına nice sıkıntılar geldi.

Hâsılı, peygamberlerden her birinin kendine mahsus bir imtihanı olmuştur. Allah, en sevdiği kullar olan peygamberlerine bile böyle muamele etmiştir. Peki ya sen kimsin ki Allah'ın, sen ve dünya hakkındaki bilgisini değiştirmesini istiyorsun. İradeni ve seçimini bir yana koy! Nefsine, heva-hevesine ve dünyaya kulak vermekten vazgeç! İnsanlarla konuşmayı ve onlara yanaşmayı bırak! Bunu yapabildiğin zaman kalbin Rabbinle konuşacak ve sen O'nunla ünsiyet kuracaksın. Allah'ın zikri senin kalbinde

çadır kuracak. Sen O'nu yâd edeceksin, O da seni. Kalbini karanlık bedeninden çekip alarak kendi nezdine yükseltecek. O zaman O'nun irade ettiğini isteyeceksin ve mâsivâ, gözünde değersizleşecek. Vuslata eren ruhanîlerden olacaksın, ülkeler ve insanlar gözünde değerini yitirecek. İnsanlarda afet ve musibetler onunla def edilecek ve kalbin Rabbin ne verirse onu alacak. Gerçek ihsan işte budur, ötesi mecazdır.

Oğul! İnsanlardan hiçbirine dünya ve ahirete dair yaşadığın hali haber verme! Sahip olduğun halin deliğini kapatıp kilitle! Halinin yüzünü ört, kimseye iki gözden başkasını gösterme! Yüzündeki örtü peçe olursa bu senin için çok daha hayırlıdır. İçinde bulunduğumuz vakit fetret zamanının son günleridir, nifak pazarıdır, korku ve istekle muamele pazarıdır. Bu pazarda insanlar dünyanın kendilerine gelmesini isterler ve uzaklaşmasından korkarlar; insanlara yakın olmayı isterler ve uzak düşmekten korkarlar. Günümüzde krallar, insanlardan çoğunun tanrısı olmuştur. Dünya, zenginlik, sağlık, güç ve kuvvetten her biri birer tanrı olmuştur.

Yazık ki siz dalı kök; rızık verileni râzık, mülkiyet altında olanı malik, fakiri zengin, âcizi kuvvetli, ölüyü de diri yaptınız. Sizin hiçbir değeriniz yoktur. Ne size tabi oluruz, ne de mezhebinizi mezhebimiz biliriz. Aksine kendimizi sizden uzakta tutarız. Selamet tepesinde sünnet üzere ve bidati terk ederek dururuz. Tevhit, ihlas, riyayı ve nifakı terk ettiğimiz tepede ikamet ederiz. İnsanlara aciz, zayıf ve ezilmiş birer mahlûk olarak bakarız. Rabbimizin ezelî hükmüne rıza gösteririz, hakkımızdaki hükmüne öfkelenmeyi terk ederiz. Sabra sımsıkı sarılır söylenip durmayız. Kalbimizin ayaklarıyla hükümdarımızın kapısına doğru yol alırız. Dünyayı hizmetimize amade kılan da, sıkıntıları başımıza saran da O'dur. Yaratan da O'dur, rızık veren de. Dünyanın zorbalarını, firavunlarını, krallarını ve zenginlerini yüceltip Allah'ı unutursan ve O'nu yüceltmezsen senin putperestlerden bir farkın kalmaz. Yücelttiğin şey senin putun olur.

Yazık sana! Kulluğunu putlara değil; putları yaratana arz et! Arz et ki putlar senin önünde yerlere kapansın. Allah'a yaklaş ki insanlar da sana yaklaşsın. Sen Allah'ı ne kadar yüceltirsen insanlar da seni o kadar yüceltir. Sen Allah'ı ne kadar seversen insanlar da seni o kadar sever. Sen Allah'tan ne kadar korkarsan insanlar da senden o kadar korkar. Sen Allah'ın emir ve yasaklarına ne kadar saygı gösterirsen insanlar da sana o kadar saygı gösterir. Sen Allah'a ne kadar yaklaşırsan insanlar da sana o kadar yaklaşır. Sen Allah'a ne kadar hizmet edersen insanlar da sana o kadar hizmet eder. Sen Allah'ın uşağı olursan insanlar da senin uşağın olur. Helal ve haram konusunda titiz ve dikkatli ol! Takvayı bir an bile elden bırakma! Bırakırsan ilahi yardımdan yoksun kalırsın. Takvayı terk edenin kalbi şüphelerle ve haram karışmış yiyeceklerle kararır.

Yazık ki sen takvayı terk ettiğin halde takva sahibi olduğun davasını güdüyorsun. Takva sahibi, harama ve şüpheli olana düşmek korkusuyla pek çok şeyi terk eder. Allah onu kendisine tanıdığı en ufak kaçamak sebebiyle bile cezalandırır. Bir zaman

yolum, mısır ekili tarlaları olan bir köye düşmüştü. Elimi uzatıp tanelerini yemek için bir mısır koçanı aldım. Tam o sırada köyden iki kişi ellerinde sopalarla çıkageldiler ve beni döve döve yere düşürdüler. İşte o anda benimle ilgili herhangi bir hususta en ufak bir kaçamak dahi yapmamaya söz verdim. Çünkü şeriat, bahçe ve tarlaların yanından geçenlerin meyvelerden ihtiyaç duyduğu kadar yemesine izin vermiş; ama bahçeden bir şey alıp yanında götürmesine izin vermemişti. Bu genel bir izin olmasına rağmen benim bu ruhsattan istifade etmeme izin verilmemiş, azimete göre hareket etmem talep edilmişti.

Ölümü hatırında tutanın haram konusundaki titizliği (vera) ve azimeti artar, ruhsatlardan faydalanması ise azalır. Ölümü hatırlamak, nefsin hastalıklarının devasıdır. Ben ölümü anarak yıllarca hasta nefsimin başında gece gündüz nöbet bekledim. Ölümü anmam sayesinde felah buldum ve ölümü anmam sayesinde nefsimi körelttim. O gecelerden birinde ölümü yâd ederek sabaha dek gözyaşı döktüm ve ağlayarak "Allah'ım! Senden ruhumu ölüm meleğinin değil; bizzat senin almanı diliyorum" dedim. Derken seher vakti gözlerim kapandı ve ben rüyamda güzel yüzlü, vakur bir ak saçlı ihtiyar gördüm. Kapıdan içeri girip yanıma gelmişti. Ona "Sen kimsin?" diye sordum. "Ölüm meleğiyim." dedi. Ona "Ben Allah'tan ruhumu senin değil, bizzat O'nun almasını dilemiştim." dedim. Niye böyle bir talepte bulunduğumu ve kendisinin ne günahı olduğunu sordu ve "Ben Allah'ın emri altındaki bir kulum. Kimilerinin canını kolay bir şekilde almam, kimininkini ise acı vererek almam emredilir." dedi. Bana sarılıp ağladı. Ben de ağladım. Sonra da ağlayarak uyandım.

Hevesi bir yana bırakın! Süslenip bezenmekle, kuruntu ve gevezelikle bu hale mazhar olamazsınız. Bu tabağın ve suyun başına oturur← ye iç, başkalarını doyur ve içir; ama bu esnada bir şey duyarsan sükût et! Görmediğin hiçbir şeyi haber verme! İnsanların davetine başkasını buyur etme! İnsanları boş bir eve çağırma ki gülünç duruma düşmeyesin! Bize dağarcığından bağışta bulun, bize kendi kesenden, kendi kazancından ve kendi alın terinden infak et! Komşularından çaldığın para-pul ile bizi doyurma, ödünç aldığın kıyafet ile bizi kuşandırma! Biz ödünç olan ve başkasından gasp edilen maldan değil; özbeöz sana ait maldan olan hediyeyi kabul ederiz. Tevhit, her şeyi yakıp yok eden bir ateştir.

Ey ateş! Esenlik ve selamet ol! Allah'ım, bize bugünün hayrını ver ve şerrinden güvende kıl!

Dünyalıkları üzerinde ve tükenmek bilmez arzularıyla oturup kalkanlar! Pek yakında ecelleriniz kapıyı çalacak. Sizinle beklentilerinizin arasına girecek. Eceliniz gelmeden önce erken davranın! Apansız geliverecek olan ölümün yüzüne bakın! Ölümün şartı hastalık değildir. İblis sizin düşmanınızdır. Sizin gaflet, masiyet ve küfür üzere ölmenizi arzular. Düşmanınızdan gaflet etmeyin, onun verdiği aklı kabul etmeyin! Ona asla güvenmeyin; çünkü o güvenilmezin tekidir. Ona karşı teyakkuzda

olun! Çünkü o, kılıcını ne arkadaştan esirger, ne zındıktan. Onun elinden çok az sayıda insan kurtulur. Babanız Âdem ile anneniz Havva'yı bile cennetten çıkarmıştır. O, içinizden tek bir ferdin bile cennete girmemesi için didinip durur. O, günahı, zelleyi, küfrü ve muhalefeti emreder. Bütün günahlar Allah'ın kader ve kazasından sonra ona nispet edilir. Bütün insanlar İblis'le sınanır. Bundan bir tek ibadetin hakikatine eren ihlaslı kullar müstesnadır. İblis'in onlar üzerinde en ufak bir etkisi yoktur. Bazı zamanlarda onlara birazcık eziyet eder; ama Allah'ın ezelî hükmü gelince göz kör olur. İblis ancak onların bedeni üzerinde etkilidir, kalplerine ve sırlarına ise hiçbir nüfuzu yoktur. Dünyevi konularda etkili olur; uhrevi konularda değil. İnsanlarla ilgili konularda etkili olur; Hak'la ilgili konularda değil. İblis genellikle insanlara dünya ve nefis aracılığıyla gelir. Dünyayı talep etmek yakıcı bir ateştir.

Evlatlarım! Kendi işinizle ve sizi ıslah edecek şeylerle meşgul olun! Sizi ilgilendiren şey ölüm ötesi için çalışmaktır; nefislerinizle mücadele etmektir. Sizin işiniz kendi kusurlarınızla ilgilenmektir. Başkalarının kusurları size ne gerek! Ölümü yâd edin ve ölüm ötesi için çalışıp didinin! Hz. Peygamber (s.a.v.) *"Akıllı olan, kendini hesaba çekip ölüm ötesi için çalışandır. Ahmak ise heva-hevesine tabi olup Allah'ın kendisini bağışlayacağı kuruntusuyla yaşayandır."*[60] Nefislerinize Allah'a ve mümin kullara karşı mütevazı olmayı öğütleyin! Allah'ın haklarını ödemesini talep edin! Salihlerin yaptığı gibi nefsinizi sıkı bir hesaba çekin!

Müminlerin emiri Ömer İbnü'l-Hattab (r.a.) gecenin karanlığı çökünce nefsine dönüp "Bugün Rabbin için ne yaptın?" derdi. Sonra sopasını alarak gün içinde kendisinden sadır olmuş yanlış davranışlardan her biri için dizlerini döverdi. Nefsinden Allah'ın haklarını talep ederdi. O'na daha çok hizmet etmesini talep ederdi. O ki sıddıkların büyüklerindendi, Allah'ın ilhamına mazhar olan mukarreb kullardandı ve cennetle müjdelenmişti. Görüyorsun ya salih kullar bunca iyi hallerine ve itaat etmelerine rağmen nefislerini hesaba çekiyorlardı. Siz ise hesaba çekmiyorsunuz. Hiç kuşku yok ki siz nefsinizin hayrını göremeyeceksiniz.

Allah'ım! Nefislerimize, heva-hevesimize ve şeytanlarımıza karşı bize güç ver! Bizi senin yoluna taraf olanlardan eyle! Kalplerimizi ölmeden önce sana yaklaştır! Herkesin huzuruna çıkacağı mahşer gününden önce bizi özel olarak huzuruna al!

Bilge Lokman, oğluna şöyle derdi. "Yavrucuğum! Ateşin üzerinden geçmesi kaçınılmaz olan bir kişi ateşten nasıl güvende olabilir! Dünya ile meşgul olmaktan kendini alamayan kişi dünyadan nasıl güvende olur! Ölümden kaçacak yeri olmayan bir kişi ölümü nasıl unutabilir! Ölüm ondan gaflet etmezken o ölümden nasıl gaflet edebilir!"

Hepiniz cehennemin üzerinden geçeceksiniz. Takva sahiplerinden başka herkes

60 İbn Mâce, *Zühd*, 31.

ondan nasibini alacak. Cehennemin üzerinden geçmek, takva azığını gerektiren bir yolculuktur. Ne var ki ben sizde takva azığı görmüyorum.

A dünya talipleri! A dünyanın âşıkları! Dünya, cennetin yanında bir hizmetçi parçasından başka nedir ki! Cennet ise nâzenîn bir dilberdir. Cennet, bir hanımefendidir. Aslolan cennettir. İmam Ahmed b. Hanbel (rh.a.) "İçinde Kur'an'ı barındıran kalplerin dünya sevgisine sahip olması nadir görülen bir haldir." derdi. Hz. Peygamber'in (s.a.v.) de şöyle buyurduğu nakledilmiştir:

> *"Kalpler pas tutar. Cilası ise Kur'an ve zikir meclislerinde bulunmaktır."*[61]

İlmiyle amil olan âlimlerin sohbetinde bulunmak kalpleri parlatıp arındırır, yüceltir ve kasvetini yok eder. Birisi Hasan-ı Basri'ye (rh.a.) kalbinin kasvetinden yakınınca "Kalbini zikre yaklaştır." demiştir. Allah'ı zikredenler O'nu bilenlerdir ve O'nun has kulu olanlardır.

Onlar gerçek hükümdarlardır. Hükümdarın kim olduğunu bilmiş ve ona koşmuşlardır. O da onlara hükümdarlık pâyesi vermiştir. Ahireti görmüşler ve kalplerinde dünya küçülmüştür. Hakk'ı görmüşler ve onların nezdinde insanlar küçülmüştür. İzzet, Allah'a itaatte ve günahları terk etmektedir.

Şu kalp var ya bütün sevgilileri terk etmedikçe, vasıl olduğu her şeyle arasına mesafe koymadıkça ve yaratılmış olan her şeyden sıyrılmadıkça ne sıhhat bulur, ne iflah olur. Bırak her şeyi; emin ol bıraktıklarından çok daha fazlasına mazhar olacaksın. Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

> *"Bir kimse Allah rızası için bir şeyi terk ederse Allah ona terk ettiğinden daha hayırlısını lütfeder."*[62]

Allah'ım! Kalplerimizi Sana uyandır. Bizi gaflet uykusundan uyandır. Dünyada ve ahirette bizi iyiliklere mazhar kıl!

---

61 İbn Adiyy, *el-Kâmil*, I, 258.

62 Rivayetin değerlendirmesi için bkz. Suyutî, *ed-Düreru'l-müntesira*, s. 189.

YİRMİ YEDİNCİ SOHBET

Sadık olan, nimetlere şükreder, sıkıntılara sabreder. Emirleri yerine getirir, yasaklardan kaçar. Kalpler böyle eğitilir. Nimete şükretmek nimeti artırır. Sıkıntılara sabretmek sıkıntıları ortadan kaldırır ve kişinin işini kolaylaştırır. Aile fertlerinizden biri vefat ettiğinde veya malınız elden gittiğinde ya da namusunuza dil uzatıldığında ve insanlardan eziyet gördüğünüzde sabra sarılın! Sabırlı olursanız çok iyiliklere mazhar olursunuz.

Az bir şey elde ettiğinde şükreder, sıkıntıyla karşılaştığında sabredersen iman kanadın tüylenip güçlenir ve kalbin ile sırrın şükür ve sabrını Mevlâ'nın kapısına uçurur. Zerre kadar sabra sahip değilken sen nasıl iman ettiğini iddia edebilirsin! Hz. Peygamber'in (s.a.v.) *"Beden için baş ne ise iman için sabır da odur."*[63] buyurduğunu hiç duymadın mı? Sabrın yoksa imanının başı yok demektir. Dolayısıyla imanının başsız bedeninin bir değeri de olmaz. Sıkıntıyı vereni bilseydin verdiği sıkıntıya gönüllü bir şekilde sabrederdin. Dünyayı tanısaydın onu talep etmek için çırpınıp durmazdın.

Allah'ım! Yolunu kaybetmişlere rehberlik et! Günahkârlara tövbe nasip et! Sıkıntıya düşenlere sabır ver! Afiyette olanları da şükre muvaffak kıl! Âmin!

---

63 Deylemî, *el-Firdevs*, II, 414. Hadis no: 3840.

[Sohbet sırasında Abdülkadir Geylânî'ye birisi "Korku ateşi mi, yoksa şevk ateşi mi daha şiddetlidir?" diye sorunca şöyle cevap verdi:]

Korku ateşi mürid içindir, şevk ateşi ise murâd içindir. İkisi başka başka şeylerdir. Ey soruyu soran! Sende bu ateşlerden hangisi var? Ey sebeplere tutunanlar! Şunu bilin ki size fayda veren tektir, zarar veren de. Hükümdarınız, sultanınız, ilahınız ve yaratıcınız tektir. Sizin fiillerinizi hakikatte yapan O'dur. Yapmakta olduğunuz şeyleri esasında sizin ellerinizle yapan O'dur. O, sizi yaratmış, size rızık vermiştir. Fayda veren de, zarar veren de, hidayet eden de O'dur. Niye sizin gibi bir yaratılmışa güveniyorsunuz? Niye kendisi için en ufak bir zararı önlemeye veya fayda sağlamaya gücü yetmeyenlere güveniyorsunuz? Siz *"Artık kim Rabbine kavuşmayı ümit ve arzu ediyorsa O'nu razı edecek işler yapmaya koyulsun ve Rabbine kullukta/ibadette hiçbir şeyi O'na ortak koşmasın!"* (el-Kehf, 18/110) buyruğunu hiç duymadınız mı?

A münafık! Zamanın yok yere heba olup gidiyor. Ey sırt dönen! Zamanın zayi oluyor, sermayen eriyor. Sen ise kazançları göremiyorsun. Sermayen dinindir; ama sen dünya karşılığında dinini harcıyorsun. Dinini yiyip tükettiğinde o eriyip gidiyor. Yaptıklarını insanları gözeterek yaptığın için, şan şöhret peşinde, para-pul peşinde koşturduğun için dinin elden gidiyor. Sen mevcut halinle Allah'ın düşmanısın. Onun nezdinde ve sıddık kullarının gönüllerinde sevimsiz birisin. Melekler sana lanet okuyor, altındaki toprak, üstündeki gökyüzü ve üzerindeki elbiseler de. Sen hem yaratıcının, hem de yaratılanın lanet ettiği birisin. Bilmez misin ki münafık cehennemin en alt tabakasındadır. Gönülden teslim ol ve tövbekâr ol! Ölüm ansızın kapını çalmadan hatanı telafi et, ansızın geliverip pişmanlığın fayda etmediği bir günde nedamet duymadan. Ben seni çok iyi tanıyorum; ama adını vererek seni teşhis edemem. Hükümde hem seni, hem de başkalarını setretmekle emrolunduk. Bununla birlikte isim vermeden sözümü ortalığa söylüyorum. Seni hedef göstermeden sana işaret ediyorum. Anlayacağın "Kızım sana söylüyorum, gelinim sen anla!" diyorum. Daha ne diyeyim?

Sopayla uşak dövülür; arif olana ise işaret yeter! Hak Teâlâ, yalnızken de, toplum içindeyken de insanlara ve kalplerine bakar. Sırf kendi rızası gözetilerek yapılan amellerden başkasını kabul etmez. Bir amel işlemek için kendinizi zorlamayın, ihlasa riya karıştırmayın ve aldatmaya kalkışmayın; çünkü O, gizli olanı da bilir, gizlinin gizlisini de. Gözlerin kaçamak bakışlarını da bilir, kalplerin içinden geçeni de. O hükümdara, yaratıcıya, rızık verene, nimete mazhar edene hizmet edin. O ki güneşi gündüzünüz için, ayı da geceniz için kandil kılmış, geceye de istirahat edebilesiniz diye bir dinginlik ve huzur vermiştir. Şükredesiniz diye nimetlerini size birer birer sayıp dökmüş, sonra da *"Allah'ın nimetlerini sayıp tüketmeye kalkışsanız başaramazsınız"* (İbrahim, 14/34) buyurmuştur. Allah'ın nimetlerini hakikî bir şekilde görebilen kişi şükrünü eda etmekten aciz kalıp lâl olur. Bundan dolayı Hz. Musa "Allah'ım! Ben sana, şükründen aciz kalarak şükrediyorum" demiştir.

Ne kadar az şükrediyor ve ne çok itiraz ediyorsunuz. Onu tanısaydınız huzurunda dilleriniz suspus olurdu, kalpleriniz ve sair organlarınız her hâl ve kârda edebini takınırdı. Bundan dolayı Hz. Peygamber (s.a.v.) *"Allah'ı tanıyanın dili tutulur"* buyurmuştur.[64] Arif kul, daima dilsizdir. Gönlünde sakladığı sırları Allah tarafından kendisine izin verilmedikçe açık etmez.

Oğul! Canını, organlarını, aileni ve malını, nezdinde emanetlerin zayi olmadığı Hakk'a emanet et ve kalbinle O'na doğru yol al! Onun nezdinde bütün hayırları bulacaksın. Hükmün hakkını eda et! Peygamber'inden razı ol ve onun izinden git! Sonra Rabbin hakkındaki ilim ve marifetinle O'nun huzuruna gir! Rabbinin kapısına varıncaya dek hükme eşlik et! Kapıya varınca hükmü orada beklet ve ondan selamet ve saadet duası talep et. Ardından sır ve mana evine gir. Birinin şöyle dediği nakledilir: "Dinimi satıp onun karşılığında yiyeceğime müzik aletleri satarak dünya malını yerim daha iyi!"

Pek yakında hepiniz uğruna çaba sarf ettiği şeyin tevhit mi yoksa şirk mi; nifak mı, yoksa ihlas mı olduğunu anlayacak. O gün cehennem gören gözlere aşikâr olacak. Kıyamet gününde herkes onu görecek; ama çok az kişi ondan güvende olacak. Cehennem hakkıyla iman etmiş birini görünce onun önünde ezilip büzülür ve o savuşup gidinceye kadar ateşi söner. Bundan dolayı Hz. Peygamber'in (s.a.v.) şöyle dediği nakledilmiştir: *"Cehennem mümine 'Ey mümin! Üçerimden geç git; çünkü nurun ateşimi söndürdü.' diyecek."*[65] Mümin üzerine gelmeden önce cehennem ona "Çabuk ol ve geçip git. Göreceğim hesabı engelleme; çünkü benim senden başkasıyla görülecek çetin bir hesabım vardır." diyecek.

Mümin veya kâfir; itaatkâr veya asi herkes sırat köprüsünden geçecektir. Mümin, ayağını cehennemin üzerine kurulmuş olan köprüye atınca cehennemin ateşi sönecek ve mümine "Savuşup git; çünkü nurun ateşimi söndürdü." diyecek. Kimileri de o köprüden öyle hızlı geçecek ki cehennemi görmeye bile fırsatı olmayacak. Cennete girdiklerinde "Allah *'İstisnasız hepiniz cehennemi boylayacaksınız'* (Meryem, 19/71) buyurmamış mıydı? Biz cehennemi göremedik bile." diyecekler. Onlara "Siz cehennemin ateşi sönükken geçtiniz." denilecek.

Günahkâr, Mevlâ'sından kaçan köle gibidir. İtaatkâr mümin ise Mevlâ'sının hizmetinde daimdir. Gün gelip O'nun huzuruna çıkacağını, dünyada iken yaptığı her şeyden sorguya çekileceğini bilir. Heva-hevesinin ardına düşmeyi bırakmıştır; çünkü onun kendisini yoldan çıkaracağını, Rabbine karşı çıkmasını emredeceğini bilir. Nefsine muhalefet etmiş ve onu düşmanı bilmiştir; çünkü nefsinin Rabbine düşman kesildiğini bilir. Allah (c.c.) Hz. Davud'a (a.s.) "Ey Davud! Heva-hevesini terk et; çünkü ondan

64 Rivayet sabit değildir. Bkz. Ali el-Kâri, *el-Masnû' fi marifeti'l-hadisi'l-mevzû*, s. 189.
65 Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid*, VII, 360.

başka bana düşmanlık eden yoktur." buyurmuştur. Sükûnetle, başınızı eğerek ve edebinizi takınarak Hakk'a eşlik edin! İradenizi O'nun iradesine ve hükmünüzü O'nun hükmüne ve dilemenizi O'nun dilemesine râm edin! O, dilediğini yapandır ve yaptığı hiçbir şeyden sorguya çekilmez. İnsanlar ise sorguya çekilecektir. Onunla birlikte olmak yırtıcı hayvanlarla ve yılanlarla birlikte olmak gibi son derece dikkatli ve titiz davranmayı gerektirir. Hakk'ın erleri O'nun huzurunda korku ve endişe ile el pençe divan dururlar. Ne geceleri gece, ne de gündüzleri gündüzdür. Hasta gibi yemek yerler ve boğulmakta olan biri ne kadar uyuyabilirse o kadar uyuyabilirler. Zaruret olmadıkça da ağızlarını bıçak açmaz. Hasta, az miktarda bir yemekle doyar ve korkarak yer. Yediği şeyin mizacına uyup uymayacağını bilemez. Boğulmakta olan uykusuna yenik düşerek gözleri kapansa derhal dalgalar onu uyandırır. Onlar, kudret denizindedir; onların istediğini değil; sadece kendi istediği yapan yüce Allah'ın denizinde. Bir yandan dalgaların kendilerini boğmasından veya köpek balıklarının üzerlerine saldırıp kendilerini yemesinden korkarlar, bir yandan da selamet sahiline çıkarak Allah'a yakınlık, münâcât ve müşahede köşküne girmeyi umarlar.

Ey mürid, Kendi iradeni bir yana koy! Salihlerden birine "Ne arzuluyorsun?" diye sorulunca "Hiçbir şey arzulamamayı arzuluyorum." cevabını vermiş. Her şey; ezelî hükme rıza, iradeyi terk ve kalbi, kalpleri evirip çevirenin huzuruna atma çemberi etrafında döner.

Allah'ım! Bizi kendilerini kaderinin önüne bırakan müslümanlardan eyle! Dünyada ve ahirette bizi hayra mazhar kıl ve bizi cehennem azabından koru!

YİRMİ SEKİZİNCİ SOHBET

Oğul! Hakk'ın erleri, [gereğinden fazla] ameli terk ederek "Mâsivâ, lüzumsuzdur ve kabuk yerindedir" dediler. İşin özünü talep ettiler ve kabuğu bıraktılar. Kendileri için lazım olanla yetindiler ve onsuz edebileceklerini terk ettiler. Kendileri için lazım olan Hak Teâlâ'dır. Onsuz edebilecekleri ise mâsivâdır. Allah da onların talep konusundaki samimiyetlerini görünce onlara af ve afiyet verdi ve onları kendine yaklaştırdı. O gün tüm yetki sadece Hak olan Allah'a ait olacaktır.

İçinde korku bulunmayan kalp, zabıtası olmayan bir kasaba gibidir, çobansız bir koyun sürüsü gibidir. Bu beldenin harap olması, koyun sürüsünün de kurda kuşa yem olması mukadderdir. Korkan, sabah erken yola çıkar, hiçbir yerde konaklamaz ve aralıksız yol alır. Hakk'ın erlerinin yolculuğunun hedefi Hakk'a yakınlık kapısıdır. Seyir kalplerin seyri, vuslat ise sırların vuslatıdır. Sır vuslat bulunca hükümdar olur, organlar da ona tabi olup hizmet ederler. Kalp kapıya ulaşınca seyir için izin ister ve sırrın arkasında o da huzura girer. Sizin bilgileriniz ne kadar çok ve bilgilerinize nispetle amelleriniz ne kadar az! İlimden tek nasibiniz ezberlemek ve hikâyeler anlatmaktan ibaret. Bunun size bir faydası olmaz. İçinizden biri nice hadis ezberliyor da tek satırını uygulamaya koymuyor. Böyle bilgi, sizin lehinize değil; aleyhinize hüccettir. İçinizden öyleleri var ki "Benim şeyhim falancadır", "Falancaya eşlik ettim", "Falancadan okudum", "Falanca âlime şöyle dedim" gibi lakırdıları ağzından bırakmıyor. Bütün

bunlar amel olmadan hiçbir işe yaramaz. Amelinde sadık olan, şeyhlere veda eder ve onları geçip gider. Onlara "Siz yerinizde oturun da ben sizin bana gösterdiğiniz yere kadar gidip geleyim" diye işaret eder. Şeyhler, kapı yerindedir. Bir kimsenin kapıda bekleyip hiç içeri girmemesi makul müdür? Allah insanlara düşünüp ibret almaları için ne benzetmeler yapar!

Kulun bedbahtlığının belirtisi katı kalpliliği, gözünün donukluğu, elde edemeyeceği arzuların peşinde koşturması, elinde olanı vermek konusunda cimrilik etmesi, emir ve yasakları önemsememesi ve başına bir sıkıntı gelince öfkelenmesidir. Bu sıfatta birini gördüğünüzde bilin ki o bedbahtın tekidir. Katı kalpli olan kimseye acımaz, ne sevinçte, ne de üzüntü de gözünden bir damla yaş akmaz. Çünkü onun gözünün donukluğu kalbinin katılığının belirtisidir. O, boğazına kadar günah ve zelle bataklığına batmış iken, hiç ulaşamayacağı arzuların peşinde koşturup dururken, kısmetinde olmayan şeylerin peşine düşerken ve nimet sahiplerini kıskanırken nasıl kalbi katılaşmasın ki! Farz olan zekâtı bile vermekte cimrilik ederken, kefaretleri ve adakları ödemezken, akrabalarının halini-vaktini soruşturmazken, borçlarını vadesine gelmesine ve ödeyebilecek durumda olmasına rağmen ödemeyip inkâr ederken, başkalarına değil ihsanda bulunmak, haklarını bile esirgerken kalbi nasıl katılaşmasın ki! Bütün bunlar katı kalpliliğin belirtilerindendir. Allah (c.c.) *"Müminlerin Allah'ı saygıyla anıp da O'nun katından gelen Kur'an ayetleri karşısında kalplerinin yumuşama zamanı gelmedi mi?"* (el-Hadid, 57/16) buyurmuştur.

Ona karşı kader bahanesine tutunmayın, çalışıp didinin! Kapısından ayrılmayın ve talep edin! Yalvarıp ağlayın, şefaat dileyin ve küçülün! Kapısında sebat edin, kaçmayın! Bütün işler Allah'ın elindedir. İkaz eden ve uyaran O'dur. Uyutan da O'dur, uyandıran da. Peygamberimiz (s.a.v.) Hak Teâlâ'nın *"Ey örtüye bürünen!"* (el-Müddessir, 74/1) diye seslendiğini işitince yatağından kalkarak şaşkın bir şekilde dışarı çıkmıştı. İşte böyle, kalp Hakk'ın nidasını duyarak ona karşılık verir ve şaşkın şaşkın O'nu arar, O'nu arzular. Kalpleri uyandırıp kendi yoluna koyan O'dur. Seni herhangi bir iş için dileyince seni ona hazırlar. Bu, duyular dünyamızın ötesinde olan bir hususdur. Bu kaderdir ve ezelî bilgidir. Bununla birlikte bizim kadere sığınmamız ve olan her şeyi kadere bağlamamız caiz değildir. Aksine çalışıp didiniriz, itiraz etmeyiz ve üşengeçlik etmeyiz.

Allah'ım, bizi ezeli hükmüne razı kıl! Verdiğin sıkıntılara sabretmemizi sağla! Nimetlerine şükretmemi nasip eyle! Senden bize olan nimetini tamamlamanı, bizi her daim afiyette kılmanı ve sevginde sebat vermeni diliyoruz.

İbrahim b. Edhem'in (rh.a.) şöyle dediği nakledilmiştir: "Bir gece sabaha kadar uyumayıp Allah'a her türlü duayı ettim. Sabah vakti yaklaşana dek ağladım ve nihayet gözlerim uykuya daldı ve rüyamda Allah'ı gördüm. Bana "Ey İbrahim! Sen Bana güzel dua etmiyorsun. Duanda "Allah'ım! Beni kazana/hükmüne razı kıl! Verdiğin sıkıntılara karşı metanetli olmamı, nimetlerine şükretmemi nasip eyle! Senden bana olan nimetini

tamamlamanı, afiyetimi devam ettirmeni ve sevgin üzerinde sebat ettirmeni diliyorum." de!" buyurdu. Bunun üzerine ben bu duayı tekrar ederken uyandım.

Kulluğun hakikatine eren kul, Rabbiyle yetinebilen ve insanlara ihtiyaç duymayandır. Kendi haliyle ilgilenip başkalarının ayıp ve kusurlarını araştırmayandır. Onun hiçbir şeye ihtiyacı yoktur, tam tersine diğer varlıkların ona ihtiyacı vardır.

Hakk'ın erleri, Allah'tan O'nun dışında bir şey talep etmezler. Nimeti değil; nimet vereni talep ederler; yaratılanı değil; yaratanı talep ederler. Onlar, yiyecekten, içecekten, giyecekten, evlilikten ve dünyanın baş ağrısı veren hallerinden kaçmışlardır. O'na kaçmışlardır. Onlar, Allah'a sırf O'nun rızasını gözeterek kulluk ederler; Allah'tan cemalini isterler. Allah'a nefisleri yemlemek için kulluk etmezler; bir süreliğine konuk oldukları dünya için kulluk etmezler ve derler ki: "Biz zahmeti ne yapalım? Biz rahmeti istiyoruz. Kimsecikler olmadan sevgiliyle halveti istiyoruz. Sevginin ortağa tahammülü olmaz. Ey sevdiği davasını güden! Seven, sevgilinin konuğudur. Sen yemek pişirmek, su içmek ve diğer ihtiyaçlarını görmek için kalkıp bizzat çalışan bir konuk gördün mü? Sevdiğini iddia ediyorsun; ama mışıl mışıl uyuyorsun. Sevenin gözüne uyku girer mi? İki ihtimal var; ya sevensin, ya sevgili. Seven isen sevenin gözünü uyku tutmaz. Sevilen isen seven senin konuğun demektir. Ey sahip olmadığı şeye sahip olduğunu iddia edenler! Pek yakında hakikati gün gibi göreceksiniz. İddialarınızın cezasını hem bu dünyada, hem de öte dünyada alacaksınız.

Ey âlimler ve ilim talipleri! Maksat, bilginin kendisi değildir; esas maksat bilginin semeresidir. Meyvesi olmayan ağaç ne işe yarar ve bilginin amel ve ihlastan başka semeresi nedir! Kitap ve sünnet, kendisiyle amel edilen birer alettir. Kullanılmayan alet ne işe yarar! Usta ücretini emek sarf edip işini yaptıktan sonra hak eder. Dünyadan, varlıktan ve insanlardan sıyrılmadıkça söylenecek kelime yoktur. Huzura vardığında O, sana gerekli açıklamayı yapacaktır. Allah (c.c.) şöyle buyuruyor: *"Allah'ın emirlerine itaatsizlikten sakının! İşte Allah size yapmanız gerekenleri tek tek öğretiyor."* (el-Bakara, 2/282) *"Kim Allah'ın emirlerine itaatsizlikten sakınırsa Allah ona bir çıkış yolu gösterir. Üstelik ona hiç ummadığı yerden rızıklar lütfeder. Kim Allah'a güvenirse Allah ona yeter."* (et-Talak, 65/2-3)

Takva her hayrın başıdır; dünyanın, ilimlerin ve hikmetin gelmesi için, kalplerin ve sırların durulması için bir sebeptir. Allah'tan korkun ve O'nun yanında sebat edin. İmanın başı sabırdır, bedeni ise ameldir. Bundan dolayı Hz. Peygamber (s.a.v.) *"Baş bedene göre ne ise sabır da imana göre odur."* buyurmuştur.[66] Ameller ancak Allah'ın ezelî hükmü altında sabır ve sebat etmekle tamam olur. Sabırlı olun, sebat edin ve haramlar konusunda titiz olun! Tek başınayken ve halk arasında vera'ı/takvayı elden bırakmayın; başkalarının kısmetine de aldırış etmeyin!

---

66 Deylemî, *el-Firdevs*, II, 414. Hadis no: 3840.

Sen din yerine mevki-makamı ganimet biliyorsun. Para-pul, elbise, ev, cariye, at ve uşak devşiriyorsun. Bütün bunlar birer hevesten ibarettir ve pek yakından bunlardan ayrılacaksın. Rabbine dön! Yaptığının tam tersini yap ki isabet edesin. Bâtılı, haramla helali birbirine katmayı ve deliliği bırak! Başkasına bırakıp hesabını bizzat kendinin vereceği şeyleri niye böyle delicesine toplarsın ki! Bu topladıklarından sana zerre fayda yoktur. Aleyhine hüccet olmaktan, hesabı görülmek ve pişmanlığını çekmekten başka eline bir şey geçmez. Sende akıl yok. Gel de benden biraz akıl satın al! Önüme diz çöküp otur da nasihatimi dinle! Ben senin bilmediğini biliyorum. Ahiretten senin göremediklerini görüyorum.

Yazık size! Kabirlerinizde sizden azabı engelleyecek olan şey salih amellerinizdir. Hz. Peygamber'in (s.a.v.) şöyle buyurduğu nakledilir:

> *"Mümin kabre konunca verdiği sadaka başının ucuna, kıldığı namaz sağına, tuttuğu oruç soluna, sabrı da ayaklarının ucuna oturur. Azap meleği sağdan gelince namaz "Benim yanımda sana yer yok" der. Bunun üzerine azap meleği soluna geçer ve oruç, "Benim yanımda sana yer yok" der. Sabır da onlara destek çıkarak "Ben de buradayım. Bana ihtiyaç duyarsanız size yardım ederim." der.*[67]

Ey cemaat! Fakir fukaraya yardım etmeyi ve yeri geldiğinde onları kendinize tercih etmeyi elden bırakmayın ve fakirlere karşı güler yüzlü olun! Var gününüzde fakirlere istediklerini verin, yok gününüzde ise onları tatlı bir dille geri çevirin! Hz. Peygamber'in (s.a.v.) şöyle buyurduğu nakledilmiştir: *"Kapıya gelen dilenci Allah'ın kuluna gönderdiği hediyesidir."*[68]

Yazık ki siz Allah'ın hediyesini beğenmeyip kapıdan kovuyorsunuz. Pek yakında cezanızı bulacaksınız. Fakirlik size gelecek, mal varlığınızı kovup yerine oturacaktır. Hastalık gelip afiyetinizi kovacak ve yerine oturacaktır. Allah'ın sizi mazhar kıldığı [zenginlik ve sağlık gibi] en büyük nimetlerin kadrini bilmiyorsunuz. Mümin bilir ki Allah, dilenciyi ona mazhar kılındığı nimetlerden bir kısmını versin diye, ona verdiğinde Allah'ın kendisine ikramda bulunup havalesini kabul edeceğini görsün diye ve verdiğinde ona hem dünya hem de ahirette daha çoğunu versin göndermiştir.

A sırtını dönen! Mevki makam elde etmek için sultanlarla, beylerle ve zenginlerle muamele ediyorsun da hükümdarlar hükümdarı ile muamele etmiyorsun. Hâlbuki O'nun zenginliğinin bir sınırı yoktur, ölmez, fakir düşmez. Ödünç verdiğinde sana kat kat fazlasını verir. Verdiğin bir dirheme karşılık dünyada on katını verir, ahirette

---

67 İbn Hibbân, *es-Sahîh*, VII, 380. Hadis no: 3113.

68 Kudâî, *Müsnedü'ş-şihâb*, I, 120.

de sevabını. Hiç eksiltmez. Dünyada sana bereket verir, ahirette ise sevap. Allah'ın şu buyruğunu hiç işitmedin mi: *"Siz hayırlı işlerde ne harcarsanız Allah onun yerine yenisini verir."* (Sebe, 34/39)

Allah'ım! Bize seninle muamele etmemizi nasip eyle ve sana hizmet etmeyi ve diğer hizmetçilerinle birlikte kapında beklemeyi bize güzelleştir! Bizi dünyada ve ahirette hayra mazhar kıl ve bizi cehennem azabından koru!

YİRMİ DOKUZUNCU SOHBET

Hz. Peygamber'in (s.a.v.) şöyle buyurduğu nakledilmiştir:

> *Cebrail bana şöyle söyledi: "Allah kullarından ancak merhametli olanlara merhamet eder."*[69]
>
> *"Siz yeryüzündekilere merhamet edin ki Allah da size merhamet etsin."*[70]

Ey Allah'tan merhamet dileyen! Bedelini öde ki merhamet eline gelsin. Peki, bedeli nedir? İnsanlara merhamet ve şefkat etmek ve onlar için temiz niyetler beslemektir. Sen hiçbir şey ödemeden karşılık bekliyorsun. Kusura bakma; ama senin eline hiçbir şey geçmez. Parayı ver ki paranın karşılığını alabilesin.

Yazık ki sen Allah'ı tanıdığını iddia ediyorsun; ama yarattıklarına merhamet etmiyorsun. Sen güttüğün bu davada yalancısın. İrfan sahibi, ilim cihetinden bütün varlıklara merhamet eder; hüküm cihetinden ise insanların bir kısmına merhamet eder, bir kısmına ise etmez. Hüküm ayırır, ilim ise birleştirir. Allah (c.c.) *"Evlerinize kapılarından girin!"* (el-Bakara, 2/189) buyurmuştur.

---

69 Buhârî, *Cenâiz*, 32.

70 Tirmizî, *Birr* ve *Sıla*, 16.

İlmiyle amel eden sadık mürşidler Hakk'ın kapıları ve yakınlığına giden yollardır. Onlar peygamberlerin vekili ve mirasçısıdır. Onlar Allah'ın biricik kulları ve davetçileridir. Onlar Allah'la kulları arasındaki elçilerdir. Onlar, din doktorları ve hakkın öğreticisidir. Onlardan kabul edin ve onlara hizmet edin. Cahil nefislerinizi onların emir ve yasak eline bırakın! Rızıklar Allah'ın elindedir; bedenin rızıkları, kalbin rızıkları ve sırrın rızıkları. Bütün rızıkları başkasında değil; sadece O'ndan talep edin! Bedenlerin rızıkları yiyecek ve içecektir. Kalplerin rızıkları tevhiddir. Sırların rızıkları ise gizli zikirdir. Nefislerinizle mücadele ederek, emredip yasaklayarak ve eğiterek nefsinize merhamet edin! İyiliği emredip kötülüğü yasaklayarak, içtenlikle nasihat ederek ve ellerinden tutup rablerinin kapısına götürerek insanlara merhamet edin!

Rahmet, müminlere ait bir sıfattır, kasvet ise kâfirlere aittir. Sizinle ilişkiyi kesenle iyi ilişkiler kurmaya çalışın; sizi yoksun bırakandan siz esirgemeyin, size haksızlık edeni bağışlayın! Bunu yaptığınızda ipiniz Allah'ın ipine bağlanacak; sizin yanınızdakilerle O'nun nezdinde olanlar birbirine eklenecektir. Çünkü bu güzel huylar, Hakk'ın ahlakındandır.

Manevi ziyafet ve yakarış yuvası olan camilere davet eden müezzinlerin çağrısına icabet edin! Çünkü kurtuluşu ve kanaati onların davet ettiği yerde bulacaksınız. Siz, O'na davet edene icabet ederseniz o sizi evine alır, size icabet eder, sizi huzuruna yaklaştırır, size ilim ve marifet öğretir. Size kendi katındakileri gösterir. Organlarınızı terbiye eder, kalplerinizi kötü duygulardan temizler, sırlarınızı arındırır, size doğru yolunuzu ilham eder, sizi huzurunda durdurur, kalplerinizi yakınlık yurduna erdirir ve içeri girmenize müsaade eder. O, kerem sahibidir. Çağrısına karşı kayıtsız kalmayıp icabet ettiğinizde size icabet eder, ihsanda bulunur ve hil'atlar kuşandırır. Allah (c.c.) *"İyiliğin cezası iyilikten başka nedir ki!"* (er-Rahmân, 55/60) buyurmuştur.

Size amelinizi güzelce yaptığınızda en güzel şekilde ödüllendirilirsiniz. Hz. Peygamber (s.a.v.) *"Nasıl davranırsan öyle muamele görürsün."*,[71] *"Siz nasılsanız öyle idare edilirsiniz."*[72] buyurmuştur. Amelleriniz, size karşı yapılacak muamelenin belirleyicisidir. Dünyada zahit, iffetli ve ibret alan kalpleriniz olsun! Dünyaya kök salacakmış gibi yerleşmeyin! Çünkü dünya sürekli ikamet edilecek bir vatan değildir. Sürekli ikamet edilecek olan vatan başkadır. Bu dünya, ahirete nispetle zindan gibidir. Bundan dolayı Hz. Peygamber (s.a.v.) *"Dünya müminin zindanıdır, [kafirin ise cennetidir]"* buyurmuştur.[73] Mümin nimetler içinde bin yıl da yaşasa dünya onun zindanıdır. Ahiret ise onun kurtuluşu, sevinci, cenneti, sevabı, devleti ve uçsuz bucaksız yaşam alanıdır.

---

71 Muammer b. Râşid, *el-Câmi'*, XI, 178l.

72 Hadisin değerlendirmesi için bkz. Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ*, II, 149. Hadis no: 1997.

73 Müslim, *Zühd* ve *Rekâik*, 1.

Bununla birlikte ilmiyle amel eden sadık irfan sahibi, ahiretten önce henüz dünyada iken amelinin karşılığını alır. Bu karşılık Rabbine yakın olmaktır. Hiç yaratılmamış olmayı temenni eder. Kıyameti de, cenneti de bir zahmet olarak görür. Kıyamette sırlarının ortaya çıkacağını düşünür. Çünkü o gün sırlar ortaya dökülecektir. Bir gün kabrinden üzerinde ziynet eşyası ve güzel elbiselerle kalkacağını, büyük bir hizmetçi alayı tarafından karşılanacağını görür. Bununla birlikte kalbi böyle şeylere hiç değer vermez. Rabbinin cemalini görmek kendisine yettiği için bunun dışındaki her şeyi zahmet olarak görür. Nimeti değil; nimet vereni sever. Hükümdarın huzuruna büyük bir alayla değil; sır kapısından girmeyi sever. Cennetten vazgeçmeyi sever; çünkü cennet nimetleriyle ayağının kayacağını ve değişeceğini bilir. Allah'ı seven ve mâsivâyı terk eden, kendisine bağlanıp kalmamak, tökezlememek ve Rabbinden başka bir şeyle meşgul olmamak için cenneti hiç görmemiş olmayı arzular.

Allah'ın yakınlık esintisini kokladığı, lütuf yemeğinden yediği ve ünsiyet şarabından yudumladığı halde ahiret gelip çatmadan önce Allah'ı tanıyamayanlar için içim yanıyor.

A münafıklar! Size nice kez çağrıda bulunuyorum da bana kulaklarınızı tıkıyorsunuz. Duyduğunuzda ise duymazlıktan gelerek çağrıma icabet etmiyorsunuz. Uzak bir yerden seslenirken siz ne kadar uzaktasınız! Sesleriniz yakınlık kalesinden ve minnet sahilinden değil; yerin dibinden geliyor. Tek kaygınız mideniz, uçkurunuz, bedenleriniz ve dünyevi arzularınız. Bu haliniz alçaklıktan başka bir şey değil.

Açlık, Allah'ın yeryüzündeki sofrasıdır. Sıddıkların karnı onunla doyar. A fakirlikten korkanlar! Fakirlik aslında fakirlik korkusudur; zenginlik ise Allah ile yetinip mâsivâya ihtiyaç duymamaktır, para-pul zenginliği değil.

Oğul! Kendi kıyametini kopart ve fikir ayaklarınla cennete ve cehenneme gir! Her ikisinde olanları iman ve yakîn gözlerinle müşahede et! Mümin, tefekkürü ve nazarı sağlıklı oluncaya kadar amel etmeye devam eder. O zaman kendi kıyametini kopartıp Rabbinin huzuruna çıkar, amel defterini okur ve onda yazılı iyilik ve kötülüklerini görür. Kötülüklerinin iyiliklerinden daha çok olduğunu ve onlar yüzünden cehenneme düştüğünü görür. Korku ile ümit arasında sırat köprüsüne gelir. Tam o esnada Allah rahmetiyle onun imdadına yetişerek hakkındaki fermanını geri çeker. Ayaklarının altındaki sırat köprüsünü alabildiğine genişletir ve rahmet suyuyla cehennemin ateşini söndürür. Bunun üzerine cehennem, "Ey mümin! Var git, nurun ateşimi söndürdü." der. İşte mümin bütün bunları tefekkür edip zihninden geçirerek iman eder ve neticede yakîne erer.

Yavrularım! Size açıkladığımız bunca nimeti elinizin tersiyle itip de kısmetlerinizin peşine düşmeyin! Siz bu nimetlerin peşinde koşun ki nimetler de sizin peşinizden koşsun. Bu benim ve bu yola süluk edenlerin bizzat görüp tecrübe ettiğimiz bir şeydir.

Hiç acele etmeyin; size ait olan sizi geçip başkasına gitmez. Hz. Peygamber'in (s.a.v.) şöyle buyurduğu nakledilmiştir:

> *"Hiç kimse rızkını tamamlamadan dünyadan göçüp gitmez. Şu halde siz Allah'tan korkun rızkınızı güzelce talep edin."*[74]

Aheste olun, hırs göstermeyin! Kısmetinizin peşinden koşmayın, sebat edin! Bununla birlikte rızkınızı talep etmekten de geri durmayın! Hükümdarların kapısından yüz çevirirsen Allah sana hiç kapanmayacak bir kapı açar. Sır kapısını, bâtın kapısını açar. Hem de senin hiçbir çaban ve beklentin olmadan açar.

Mümin, nefis, heva-heves ve doğasının evinden çıkar ve Rabbinin evine yönelir. Bu halde iken nefsi, malı ve ailesiyle arasında afetler engeli olduğunu görünce şaşırıp kalır. O zaman dininin sınırlarını korumak konusunda ihmalkârlığını ve günahlarını hatırlayarak bütün kusurlarından tövbe eder. Niye ve nasıl oldu diye sormaz. Zahir ve bâtınıyla kuru iddialarda bulunmaz ve çekişip didişmez. Teslim olur ve kendini Rabbinin iradesine bırakır. Önündeki bu engeli kendi hareket ve çabasıyla kaldırmaya kalkışmaz. Engeli aşmak için Rabbinden başka kimseden yardım dilemez. Allah'ı zikredip O'na yönelmeye, günahlarını hatırlayıp istiğfar etmeye ve nefsini kınamaya yoğunlaşır. Bunu tamamlayınca Rabbinin kaderine döner ve "Bu benim hakkımda Allah'ın ezelî hüküm ve yazgısıdır" diyerek sadece diliyle değil; gönülden kaderine teslim olur. Gözü kapalı, başı eğik teslimiyet halinde iken gözlerini açıp bir de bakar ki engel ortadan kaybolmuş ve kapı ardına kadar açılmıştır. Afetlerin yerine nimetler, darlık yerine bolluk, hastalık yerine afiyet, helak yerine de hükümranlık geçmiştir. Bütün bunlar Allah'ın (c.c.) *"Kim Allah'ın emirlerine itaatsizlikten sakınırsa Allah ona bir çıkış yolu gösterir. Üstelik ona hiç ummadığı yerden rızıklar lütfeder. Kim Allah'a güvenirse Allah ona yeter."* (et-Talak, 65/2-3) buyruğunu doğrular niteliktedir. Kul, nimetlere şükürle, sıkıntılara muvafakat ve itiraf ile, günahlara nefsini kınama ile karşılık vere vere nihayet kalbinin adımları Rabbine vasıl olur. Her daim iyilikler ve tövbe ile günahlardan uzaklaşarak Rabbinin kapısına varır. Nimetlere şükür, belalara sabır ile Rabbinin kapısına varır. Oraya varınca gözlerin görmediği, kulakların işitmediği ve kimsenin aklının köşesinden geçmeyen nimetler görür. Kulun kalbi Rabbine varınca bir yolcu varmak istediği yere vardığında adımları nasıl sona eriyorsa onun da tövbesi, iyilik ve kötülükleri, şükür ve sabrı, yorgunluk ve şifası son bulur. Bundan böyle sohbet, müşahede ve sırlardan haberdar olmak vardır. Seven, sevgiliye vuslat bulunca yorgunluk diye bir şey kalır mı? Yorgunluk, istirahate; uzaklık yakınlığı; kayıplık hali huzura ve haber, gözle görmeye dönüşür. O'nun sırlarından haberdar olur ve evinin etrafında tavaf eder. Hazinelerini açar ve bahçelerinde gönlünce dolaşır. Siz böyle yapmıyor musunuz? Allah, hakikati insanlara birtakım benzetmelerle anlatır. Ne ki işaretten ancak arif olan anlar.

---

74 İbn Mâce, *Ticârât*, 2.

A huzursuz kalp ile kulluk eden! Senin halin, gözü bağlı un öğüten deveye benziyor. Değirmen devesi fersahlarca yol gittiğini sanır, hâlbuki yerinde saymaktadır.

Yazık ki sen namazın da yatıp kalkıyorsun, orucunda aç ve susuz kalıyorsun; ama ihlas ve tevhidden zerre yok sende. Bunun faydası nedir? Böyle ibadetten eline yorgunluktan gayrı ne geçer? Namaz kılıp oruç tutuyorsun; ama kalp gözün insanların evlerini, ceplerini ve tabaklarını gözetlemekte. İbadetini onların gözüne sokuyor, oruç tuttuğunu ve nefsinle cihad ettiğini söylüyorsun ve onlardan hediye bekliyorsun. A insanları Mevlâ'ya eş tutan! Sen hiçbir esas üzere değilsin. Bu şirkinden vazgeç. A münafık! A riyakâr! A sıddıklara sırt dönen! Bilmez misin ki ben sizin mihenk taşınızım ve pasınızı çıkaran körüğüm. Davasını güttüğünüz şeyleri icraata dökmenizi isteyen bir muhtesibim. Hz. Peygamber'in (s.a.v.) şöyle buyurduğu nakledilmiştir:

> *"İnsanlara istedikleri sırf iddia ettikleri için verilecek olsaydı bazı insanlar diğerlerinin kanını isterdi. Fakat delil dava edenin yükümlülüğüdür, yemin ise inkâr edenin."*[75]

Ne kadar çok konuşuyor ve ne az şey yapıyorsun. Bunun tersini yap ki isabet edesin. Allah'ı tanıyanın dili tutulur, kalbi konuşur, sırrı durulur, O'nun katındaki derecesi yükselir, onunla ünsiyet kurup rahat eder ve O'nunla yetinir.

Ey kalplerin ateşi esenlik ve serinlik ol. Ey kalpler! Yerin ve dağların yerinden oynayıp yürüyeceği gün için hazırlık yapın! Adam, o gün gelip çattığında yerinde sebat edebilendir. Rabbânî, o çetin günde iman, yakîn, tevekkül ve muhabbet ayakları üzerinde sapasağlam durabilendir. Sebep dağları yerinden oynar, sebepleri yaratanın dağları ise mıh gibi yerinde sabit kalır. Zahir hükümdarlarının dağları yerinden oynayıp yok olur, bâtın hükümdarlarının dağları ise göz önündedir ve her şeyin değişip altüst olduğu günde sabit kalır. Gördüğünüz ve sağlamlığı karşısında şaşkınlığınızı gizleyemediğiniz şu dağlar saçılmış yün gibi yerinden oynayacak, sebatını kaybedecek ve bulutlar gibi hızlı bir şekilde hareket edecektir. Gökyüzü de erimiş bakır gibi olacaktır. Göğün ve yerin sıfatı değişecek; dünya nöbeti, hikmet nöbeti, ameller nöbeti, ekip dikme nöbeti ve yükümlülük nöbeti sona ererek ahiret nöbeti, kudret nöbeti, amellere sevap nöbeti, hasat etme nöbeti, yükümlülükten kurtuluş nöbeti ve lütuf sahibi herkesin ilâhî lütfa mazhar olma nöbeti gelecektir.

Allah'ım! O gün geldiğinde kalplerimize ve organlarımıza sebat ver! Bizi dünyada ve ahirette iyiliklere mazhar kıl ve bizi cehennem azabından koru!

---

75 Müslim, *Akdıye*, 1.

OTUZUNCU SOHBET

Hz. Peygamber'in (s.a.v.) şöyle buyurduğu nakledilmiştir:

> *"İnsanlarla güzel geçinin. Ölürseniz ardınızdan rahmet okurlar; yaşarsanız sizi severler."*[76]

Bu tavsiyeye kulak verin! Onu kalp gözünüzün önüne koyun ve hiç unutmayın! Hz. Peygamber, size çok sevaplı kolay bir amelin yolunu göstermiştir. Güzel ahlaklı olmak ne güzeldir! Hem sahibi rahat eder, hem de başkaları. Ahlaksız olmak ise ne çirkindir! Hem sahibini yorar, hem de başkalarına sıkıntı verir. Müminin ibadetler konusunda olduğu gibi huyunu güzelleştirmek konusunda da nefsiyle mücadele etmesi yaraşır. Çünkü nefsin doğasında kibir, öfke ve başkalarını hor görmek vardır. İyi bir kıvama gelinceye dek nefsinizle mücadele etmeyi sürdürün. Kıvama geldiğinde mütevazı olacak, huyu güzelleşecek, haddini bilecek ve başkalarından gelen sıkıntılara göğüs gerecektir. Nefis, eğitilmeden önce Firavun gibi bir karaktere sahiptir. Nefsini tanıyıp onu düşman bilen ve bütün isteklerinde ona muhalefet edebilene ne mutlu! Nefsinize sürekli ölümü ve ötesini hatırlatın! O zaman yelkenleri suya indi-

76 Yakın içerikli bir rivayet için bkz. Tirmizî, *Birr* ve *Sıla*, 55.

recek ve huyu güzelleşecektir. Nefsinizi haz aldığı şeylerden mahrum edin, haklarını ise eksiksiz verin! O zaman direnci kırılacak ve huyu güzelleşecektir.

Kıyamet gününü düşünün! Kıyamet günü gelip çatmadan önce kendi kıyametinizi kopartın! Kıyamet günü kimileri için bir sevinç, kimileri için ise tasa ve kederdir; kimileri için bayram, kimileri için ise matemdir. Kıyamet günü salih kullar için bir bayram günüdür. Ziynetlerini takınır, bayramlık elbiselerini kuşanırlar, asil atlarına binerler. Amelleri güzel birer surete bürünür ve yüzlerine nuru yansır.

Oğul! Şayet emelin Rabbine kavuşmaksa ve gerçekten onu diliyorsan benden ayrılma, vereceğim bir lokma ve bir hırkaya kanaat et, sana ne buyurursam onu yerine getir ve asla sözüme karşı çıkma! Bu söylediklerimi harfiyen yerine getirirsen ne âlâ! Aksi halde benim yanımdan çık git. Bu yola nefisle, heva-hevesle ve insanlarla birlikte sülûk edilmez. Sana durumu açıkladım. Gerçek bir irade sahibiysen kabul edersin; aksi halde sen bilirsin. Kabul edersen Allah'tan senin için çok hayırlar umarım. Bana tabi ol ve aç kalırım, fakir düşerim diye korkma! Bu yolda sadakat göster ve sadece irade ettiğin şeyin olacağını ve hayır göreceğini bil!

Ben küçükken tenha yerlerde yalnız kalırdım ve bazen kimden geldiğini göremediğim "Ey mübarek! Sen hayır üzeresin ve her daim hayır göreceksin." diye bir ses işitirdim. Kalkıp etrafına bakınırdım; ama sesin nereden geldiğini bulamazdım. Allah'a hamdolsun ki bütün hallerimde çok bereket ve hayır gördüm.

Allah'ın öyle kulları vardır ki bir şeyi dileyince olur, fakat siz onları bilemezsiniz ve görseniz bile tanımaz ve kapılarınızı yüzlerine kapatır, para-pulunuzu onlardan esirgersiniz. Yazık size! Kapılarınızı fakirlerin yüzüne çarparsanız Allah da kapısını sizin suratınıza çarpar. Ama siz kapınızı onlara açarsanız Allah da kapısını size açar. İnfak edin, cimrilik etmeyin. Allah (c.c.) *"Şeytan sizi Allah yolunda harcama yaptığınızda fakir düşersiniz diye korkutur ve böylece [cimrilik gibi] kötülüklere teşvik eder."* (el-Bakara, 2/268) buyuruyor. Hâlbuki Allah infak etmeniz halinde yerine yenisini koyacağını vaat ederek *"Siz hayır yolunda ne harcarsanız Allah onun yerine yenisini verir."* (Sebe, 34/39) buyuruyor.

Yazık ki sen bir yandan müslümanlık davası güderken bir yandan da Hz. Peygamber'e muhalefet ediyorsun. Heva-hevesinle arzuladığın şeyleri onun dinine sokuşturuyorsun. Sen müslümanlık davasında sahici değilsin. Sen tabi değil; bidatçisin; muvafık değil; muhalifsin. Hz. Peygamber'in (s.a.v.) *"Tabi olun, bidatler çıkarmayın! Tabi olduklarınız size yeter de artar."*[77] ve *"Sizi tertemiz ve apaydınlık bir yol üzere bıraktım."*[78] buyurduğunu hiç duymadın mı? Onun sözünü kabul etmeyip karşı çıkıyorsun, sonra da kalkıp ona tabi olduğunu iddia ediyorsun. Bilesin ki hiçbir değerin yok senin.

---

77 Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid*, I, 181.

78 Zebîdî, *İthâfu's-sâde*, I, 182.

Ben sana hakkı ve hakikati söylüyorum. Dilersen gelirsin, dilersen gelmezsin. Dilersen över, dilersen yerersin. Allah (c.c.) *"Hak ve hakikat, Rabbinizdendir. Artık dileyen iman etsin, dileyen inkâr etsin."* (el-Kehf, 18/29) buyuruyor. Benim sözümün sertliğinden ancak münafıklar, deccaller, kuru iddia sahipleri, heva-heves düşkünleri, Allah'ın Kitabına ve Resulü'nün sünnetine karşı çıkanlar, hakka buğzedip bâtılı sevenler, kalbi Mevlâ'ya doğru yol almayanlar kaçar.

Oğul! Hiç suçlamadan kalbinle dinle ve bak! Sonra bir düşün bakalım, ne ilginç haller göreceksin! Hakk'ın erlerini suçlamayı kalbinden söküp at, onları tasdik et ve niye ve nasıl diye sormadan peşlerine takıl! O zaman seni yanlarına alacaklar ve hizmetinden dolayı senden razı olacaklar. Üzerlerine yağan nimet ve minnetlerden, sıddıkların kalplerine semadan inen sırlardan sana da bir pay ayıracaklar. Gökteki sırlar, gece gündüz onların sırları üzerine yağar. Kendilerine hizmetinden dolayı senden razı olmalarını istiyorsan içini ve dışını temizle ve huzurlarında saygıyla bekle! Kalbini de bidatten arındır! Çünkü Hakk'ın erleri, peygamberler ve sıddıklarla aynı itikada sahiptir. Onlar selefin yolundadır, meşrepleri kocakarı meşrebidir. Bir itikat iddia ederler ve iddialarının güvenilirliği konusunda şek ve şüphe olmayan iki sağlam şahidi vardır. Biri Allah'ın kitabı, diğeri Hz. Peygamber'in sünneti.

Ey cemaat! Ne kendinize zulmedin, ne de başkalarına. Zulüm, beldeleri tahrip eder, kökleri söküp atar, kalpleri ve yüzleri karartır, rızıkları daraltır. Zulmetmeyin; çünkü kopacak bir kıyametimiz var ve gelecek olan her şey yakındır. Bir yaratıcımız var. Bizi huzuruna dikip hesaba çekeceği, az veya çok yaptığımız her şeyi bize soracağı kesindir. Ben size sadece nasihat ediyorum ve nasihatime karşılık sizden bir ücret beklemiyorum. Faize yaklaşıp Rabbinize karşı savaş açmayın, mallarınızın betini bereketini kaçırmayın! Ne kadar borç verdiyseniz o kadar alın! Fakire borç verip bir süre geçtikten sonra alacağınızı silebilecek imkânınız varsa bunu yapın! Böylece hem borç vererek, hem de alacağınızı silerek fakire iki sevinç yaşatmış olursunuz. Bunu Rabbinize güvenerek yapın! Kuşkusuz o yaratır, sevap verir ve malınızı bereketlendirir. Hiçbir dilenciyi geri çevirmemeye gayret edin, verebileceğin miktar neyse onu verin! Az da olsa bir şeyler vermek, mahrum bırakmaktan iyidir. Verecek hiçbir şeyiniz yoksa o zaman da fakiri azarlayıp kalbini kırmayın, tatlı bir dille geri çevirin.

Gece gündüz dünyanın her şeyinden alınacak bir ibret vardır. Ölenin kıyameti kopmuş, lehine ve aleyhine olan bilinmiş demektir. Sağlık ve hastalığın, hayır ve şerrin, zenginlik ve fakirliğin, hayat ve ölümün, izzet ve zilletin, hâsılı her şeyin bir sonu vardır. Bütün bu şeyler birbirinin zıddıdır, biri gelince diğeri gider ve nihayetinde ölüm vardır. İrfan sahibi bir mümin beden gözünü yumunca kalp gözü açılır ve insanları gerçek vasıflarıyla görür. Kalp gözünü yumunca sır gözü açılır ve Hakk'ı ve varlıklar üzerindeki tasarruflarını görür. Yaratıcı gelince varlıklar gider, ahiret gelince dünya gider, doğru gelince yalan gider, ihlas gelince şirk gider, iman gelince nifak gider. Her şeyin yerini alacak bir zıttı vardır.

Akıllı olan işin neticesine bakar. Dünyanın dış görünüşüne, ziynet ve alayişine bakmayın; çünkü o çok yakında kaybolup gidecektir. Önce siz öleceksiniz, ardından dünya da yok olup gidecektir. Başınıza gelen sıkıntı ve afetler yüzünden Rabbinizle hemdem olmaktan kaçmayın. O, sizin yararınıza olan şeyleri sizden daha iyi bilir. Nice yararlı şeyler vardır ki istenmeyen olayların kıvrımlarında saklıdır. Akıllı olun ve edebinizi takının! Afetler sıddıkların kalplerine gelip selam verir ve şefaatçi olurlar. Allah'la hemdem olan sebat edip bu afetleri göğsüne basar, gözlerinden öper, sabır, muvafakat ve rıza ile karşılar. Afetler onun yanında bir süre kaldıktan sonra ondan alınır ve "Yerini nasıl buldun ve nasıl ağırlandın?" diye sorulur. O da "Ne güzel bir yer! Ne güzel bir konuksever! Ne güzel bir hediye! Ne güzel bir hediye veren!" der.

Büyüklerden biri, sıkıntıya düşmüş iken ona "Bu sıkıntı içinde nasılsın?" diye sorulunca "Siz asıl bana değil, sıkıntıya sorun!" diye cevap vermiş. Rabbinizin tarafında sebat edin! Şüphesiz o sizin sıkıntınızı giderecek ve sabrınızın mükâfatı olarak derecelerinizi yükseltecektir. Nefislerinize karşı Rabbiniz tarafında olun ve Allah yolunda sadıklarla birlikte olun, Allah'la beraber ve Allah için amel edenlerin safında olun!

Allah'ım işlerimizi âsân eyle ve rahmet kapılarını aç! Âmin!

Hastalığın, fakirliğin, açlığın ve dünyevi meşgalelerin yok ettiği iman gerçek bir iman değildir. İmanın cevheri, sıhhati ve nuru sıkıntı vaktinde belirir. İmanın nasıl bir cengâver olduğu, sıkıntı ordusu gelince anlaşılır. Rabbiniz (c.c.) yaptıklarınızdan haberdardır.

Ey hükümdarlar! Ey köleler! Ey avam ve havas! Ey zenginler ve fakirler! Ey halvet ve celvet sahipleri! Sizden hiçbirini O'ndan perdeleyen bir şey yoktur. Her nerede olursanız olun O, sizinle beraberdir.

Allah'ım! Senden ayıplarımızı örtmeni, bizi bağışlayıp affetmeni, bizi lütfuna mazhar kılmanı, eksiklerimizi telafi etmeni, her türlü sıkıntımızda bize kâfi gelmeni ve afiyet vermeni diliyoruz. Âmin!

Sahip olduğunuz her türlü hayır ve şerri, doğruyu ve yalanı, ihlası ve şirki, itaat ve isyanı O pekâlâ bilmektedir. O her daim sizinle hazır ve nazırdır ve yaptığınız her şeyi görür. Onun bakışından hayâ edin ve iman gözüyle bakın! O zaman her taraftan bakışının sizin üzerinizde olduğunu göreceksiniz. Öğüt almayı bilseniz ve can kulağı ile dinleseniz bu size öğüt olarak yeter de artar. Yalnızken ve halk içindeyken Rabbinizden korkmanız konusunda bu size kâfidir. Her daim Rabbinizi hatırınızda tutun ve O'nun sizi gözetlediğinin farkında olun! Yazıcı meleklerden değil; asıl Rabbinizden korkun ve sizin için koyduğu sınırlara riayet edin!

Sultanınızdan ve beyinizden korkarsanız onun sizin için görevlendirdikleri hiç yorulmazlar. Ey fakir! Ey aç! Ey üryan! Ey muhtaç! Başkalarından yardım istiyorsun. Hâlbuki sessiz kalsan senin için daha iyi ve daha faydalı olur.

O'nun senin halini biliyor olması istemene gerek bırakmaz. O sana yola gelesin diye sıkıntı vermiştir. Kalbinle O'nun yoluna dön ve sebat et ki hayır bulasın. Aceleci olma, Rabbini cimrilikle suçlama ve O'nu töhmet altında bırakma! O, senin kapısında sebat edip etmeyeceğini, razı olup olmayacağını, şikâyet edip etmeyeceğini, kendisine yakarıp yakarmayacağını görmek için seni aç ve çıplak bırakmış, muhtaç kılmış ve nimetlerinden mahrum bırakmıştır. O size nasıl davranacağınızı görmek için sıkıntılar verir.

A cahiller! Varlık kapısını terk edip yokluk kapısına dayandınız. Kerem sahibinin kapısından ayrılıp cimrilerin kapısını aşındırdınız. Merhamet sahibinin kapısını bırakıp acımasızların kapısında kul-köle oldunuz. Sonsuz kudret sahibinin kapısını terk edip aciz olanın kapısında durdunuz.

A Allah'ı tanımayanlar! Pek yakında O, sizi huzurunda toplayacak, farklı ırk ve unsurlardan bütün insanları kıyamet gününde haşredecek ve *"İşte bugün yargı ve hüküm günüdür. Bakın şimdi sizi de sizden önce gelip geçen kâfirleri de bir araya topladık. Azaptan kaçıp kurtulmak için varsa bir çareniz gösterin, ben de göreyim."* (el-Mürselât, 77/38-39) buyuracak.

Kıyamet günü, Allah'ın insanları dünyadan başka bir yerde toplayıp bir araya getireceği bir gündür. Öyle bir yer ki onun toprağına hiçbir suçsuzun kanı değmemiş, üzerinde hiçbir günah işlenmemiştir. Bunun gerçekleşeceğinde hiçbir şek ve şüphe yoktur. Allah (c.c.) *"[Bilin ki] kıyamet bir gün gelip çatacak. Bunda hiç şüphe yok. İşte o zaman Allah kabirlerde çürüyüp toprağa karışmış bedenlere yeniden hayat verecek."* (el-Hac, 22/7) buyurmuştur.

Kıyamet günü, aldanışların ortaya çıkacağı, geçmişte yapılanlardan pişmanlık duyulacak, öğüt alınacak, dünyada yapılanlara şahitlik edilecek, insanların birbirinden hakkını alacağı, kiminin sevinip kiminin üzüleceği, kiminin korkup kiminin güven duyacağı, kiminin nimetlere mazhar, kiminin azaba düçar olacağı, kiminin yorulup kiminin dinleneceği, kiminin susuz kalıp kiminin suya kanacağı, kiminin bayramlık elbiseler kuşanacağı, kiminin çıplak kalacağı, kiminin kazançlı çıkacağı, kiminin de iflas edeceği bir gündür. O gün müminler Allah'ın yardımıyla sevinç duyacaktır.

Allah'ım! O günün şerrinden sana sığınırız. Bizi dünyada ve ahirette iyi ve güzel şeylere mazhar kılmanı ve cehennem azabından korumanı dileriz! Âmin!

OTUZ BİRİNCİ SOHBET

İbadet alışkanlıkları terk etmektir. İbadet, nefsin adetlerini/alışkanlıklarını neshe-der. Din, âdeti nesh ve izale eder. Rabbinizin dinine sarılın ve alışkanlıklarınızı terk edin! Âlim ibadete göre, cahil ise adet ve alışkanlıklara göre iş tutar. Nefislerinizi, çocuklarınızı ve eşlerinizi hayır yapmaya ve hayırda devamlı olmaya alıştırın. Ellerinizi dünya malını vermeye, kalplerinizi dünyaya değer vermemeye alıştırın! Dünya malını ihtiyaç sahiplerinden esirgemeyin! Size gelen dünyalık talebini geri çevirmeyin ki Hak Teâlâ da sizin talebinizi geri çevirmesin! Siz onun hediyesini geri çevirmiş iken o sizin talebinizi niye geri çevirmesin ki! Hz. Peygamber (s.a.v.) *"Kulun kapısına gelen dilenci Allah'ın ona gönderdiği hediyesidir."* buyuruyor.[79]

Yazık sana! Komşunun fakirliğini ve ihtiyaç içinde olduğunu bilmene rağmen asılsız bir zanla onu ihsanından mahrum bırakıyorsun. "Onun saklı altını var; ama kendini fakir gösteriyor." diye düşünüyorsun. Mümin olduğun davasını güdüyorsun; ama komşun açken ve ona verebilecek yemeğin varken döşeğinde mışıl mışıl uyuyabiliyorsun. Pek yakında malın elinden alınır, sofran önünden kaldırılır da fakir düşüp perişan olursun. Çok sevdiğin dünyan senden ayrılır. Dünyayı mecbur kaldığınız için değil; gönüllüce terk edin! Kendi kısmetinize razı olun, başkalarının kısmetine göz

79 Kudâî, *Müsnedü'ş-şihâb*, I, 120.

dikmeyin! Sizi ölmekten alıkoyacak ve avretinizi örtecek miktarla kanaat etmesini bilin! Kısmetinizde bunlardan başka bir şey varsa o zamanı gelince sizi bulacaktır. Zeki ve tecrübeli olanlar böyle yaparlar. Onlar tamahkârlık yükünden ve zilletinden kurtulmuşlardır. Zahitler dünyayı tanımışlardır; ama haber alarak değil, bizzat tecrübe ederek. Dünyanın önce büyütüp sonra öldürdüğünü; önce verip sonra aldığını, önce görevlendirip sonra görevden aldığını, önce sevip sonra öfkelendiğini, önce semirtip ardından yediğini, önce ikbâl edip sonra sırt dönerek gittiğini, önce baş tacı edip sonra alaşağı ettiğini görmüşlerdir. Kalpleriniz ve manalarınızla dünyadan uzaklaşın! Onun göğsünden süt içmeyin ve kucağında uyumayın! Ziynetine, teninin narin ve giysilerinin ipek gibi yumuşacık olmasına, sözünün ve yiyeceğinin tatlı olmasına aldanarak ona rağbet etmeyin! Dünyanın yiyeceği zehirlidir. O, öldürücüdür, büyücü, hileci ve gaddardır. Dünya ilelebet payidar kalınacak bir yer değildir. Daha önce dünyalık sahibi olanlara ve dünyanın onlara neler ettiğine bir bakın! Daha fazla dünyalık talep etmek için kendinizi yok yere hırpalamayın. O sizin mallarınızda içinden gelerek bir artış yapmaz. Artırma ve eksiltme talebini bir yana koy, sükût et, edebini takın ve kanaat et ve de ki: "Allah sözünde ve vaadinde doğru söylemiştir. Hz. Peygamber de (s.a.v.) şu sözünde doğru söylemiştir:

> *"Rabbiniz yaratma, rızık verme ve eceli belirleme işini çoktan bitirdi. Kalem, kıyamet gününe dek olacak şeyleri yazdı ve mürekkebi kurudu."*[80]

Şu sözü de böyledir:

> *"Allah kalemi yaratınca ona "yaz!" dedi. Kalem, "ne yazayım?" diye sordu. Allah, "Kıyamet gününe dek yaratacağım varlıklar hakkındaki hükmümü yaz!" dedi."*[81]

Oğul! Ölümü hatırında tutsaydın nefsinin sana söyleyecek sözü kalmazdı ve Mevlâ'na itaat etmek konusunda sana karşı çıkmazdı. Ne var ki sen nefsini efendin yaptın ve onu tepene bindirdin. Ölümü hatırlayarak onun içini acıtmak, öfkelendirmek ve üzmek istemiyorsun. Nefsini göz göre göre cehenneme sürüklüyorsun da haberin yok senin. A nefsinin, tabiatının ve heva-hevesinin kulu! Sen baban Âdem'in (a.s.) nesebinden çıktın. Şayet sen de nefsini salihlerin kendi nefislerini gördükleri gibi görebilseydin ondan kaçardın. Yazık sana! Uyan artık! Nefsin seni bineği yapmış. Yükünü üzerine atıp kendi de sırtına binmiş. Onu oradan oraya taşıyıp duruyorsun.

---

80 Benzer bir rivayet için bkz. Müttakî el-Hindî, *Kenzü'l-ummâl*, I, 108.

81 Beyhakî, *el-Esmâ ve's-sıfât*, hadis no: 378.

Hâlbuki Allah'ın veli kulları işi tam tersine çevirmişler ve nefislerini kendilerine binek yapmışlardır. Mücâhede yüklerini ve ibadet sorumluluğunu nefislerinin sırtına yüklemişler ve onunla birlikte selamet tepesinde karar kılmışlardır. Dünya ve ahiret de gelip onların huzurunda durmuşlar, onlardan aldıkları emir ve yasakları harfiyen yerine getirmişlerdir. Onlar, dünyadaki kısmetlerini hemen alırlar, ahiretteki kısmetlerini ise ileride alacaklardır.

Ey bu sözü işitenler! Şayet gereğini yapmazsanız bu söz kıyamet gününde sizin aleyhinizde bir hüccet olacaktır. Amel etmeniz halinde ise lehinize bir delil olacak ve size "işittiniz ve uyguladınız" denilecektir. Bu sohbetlere nefsiniz arzuladığı için, günah ve isyan için ne sık geliyorsunuz. Sizin burada bulunmanız, boşunadır; sizi sevaba değil; cezaya müstahak kılmaktadır ve hayırdan behresi olmayan bir şerdir. Sohbete bu şekilde gelmekten tez zamanda vaz geçin! İstifade etme düşüncesiyle gelin ki istifade edebilesiniz! Ben Allah'tan beni size faydalı kılmasını, kalplerinizi, düşünce ve maksatlarınızı benim vesilemle ıslah etmesini diliyorum. Her ne olursa olsun sizden ümidimi kesmiş değilim. Çünkü Allah *"Hem ne bilirsin belki de Allah yeni bir durum hâsıl eder."* (et-Talâk, 65/1) buyuruyor. Pek yakında uyanacak ve size söylediklerimin ne kadar önemli olduğunu idrak edeceksiniz.

Allah'ım! Bize yakaza sahiplerinin uyanıklığını nasip eyle! Onlara nasıl muamele ediyorsan bize de öyle muamele eyle! Bizi onların halleriyle hallendir! Bizi affeyle ve afiyette kıl! Din, dünya ve ahiret konularında daimi afiyet ver! Af ve afiyetle birlikte bize yakınlığını da lütfeyle! Bugünün ve her günün hayrını ver! Bize gelenlerin ve gidenlerin iyiliğini nasip eyle! Gelenlerin ve gidenlerin şerrinden bizi muhafaza eyle! Bize yeryüzünde hükümran kıldığın sultanların hayrını nasip eyle! Onların şerrinden, kötülerin şerrinden, günahkârların hilesinden, bütün kullarının şerrinden ve yeryüzünde adım atan bütün canlıların şerrinden bizi koru! Sen bütün canlıları çekip çevirensin. Sen sırat-ı müstakîm üzeresin. Asileri itaat edenlere; cahilleri âlimlere; gaipleri burada hazır olanlara; boş işlerle meşgul olanları amel edenlere; yolunu kaybetmişleri de hidayete erenlere bağışla!

Kalplerinizden zıtları, benzer ve ortakları söküp atın; çünkü Hak (c.c.), ortak kabul etmez; özellikle de kendi hanesi olan gönülde. Hasan ve Hüseyin (r.a.) küçükken Allah Resulü'nün (s.a.v.) önünde oynarlardı. O da onlarla neşelenir ve bütün varlığı ile onlarla ilgilenirdi. Bir defasında Cebrail (a.s.) gelerek *"Bu zehirlenecek, bu da öldürülecek."* dedi.[82] Cebrail, bunu onları kalbinden çıkarsın ve neşesinin yerini onların gamı ve tasası alsın diye söylemişti. Aynı şekilde Hz. Peygamber (s.a.v.) Aişe'yi böyle severdi. Derken Hz. Aişe'nin başına o bilindik uğursuz olay [yani ifk hadisesi] geldi ve suçsuzluğunu bilmesine rağmen Hz. Aişe de Hz. Peygamber'in kalbinden uzaklaştı. Çünkü Allah'ın (c.c.) maksadını fark etmişti.

82 Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, III, 242.

Hz. Yakup da Yusuf'a haddinden fazla düşkün olunca başına gelenler geldi ve Hz. Yakup Yusuf'tan cüda düştü. Hakk'ın sevgili kulları olan peygamberlerin ve velilerin başına bu türden olaylar çok gelmiştir. Çünkü Allah, gayûr (kıskanç) olduğu için onların kalplerini mâsivâdan temizler.

İhlaslı olun! İnsanlar için değil; Allah için namaz kılın, Allah için oruç tutun! Dünyada insanlar için ve nefsiniz için değil; Allah için yaşayın. Bütün ibadetlerinizi insanlar için değil; Allah için yapın! Tul-i emeli bırakmadıkça; yani kendinize ulaşılmaz hedefler koymaktan vazgeçmedikçe salih amel yapmayı ve ihlaslı olmayı başaramazsınız. Tul-i emeli bırakmayı ise ancak ölümü her daim hatırda tutmakla başarabilirsiniz. Ölümü hatırda tutmayı ise ancak kabir ziyaretleri ile ve ölüp gidenler hakkında tefekkür etmek suretiyle başarabilirsiniz. Kabristanlarda oturun ve kendi kendinize şöyle deyin: "Bunlar da yiyip içiyorlar, evleniyorlar, giyiniyorlar ve mal biriktiriyorlardı. Peki ya şimdi ne haldeler? Şimdi onlara ne fayda verir? Salih amellerden başka geriye hiçbir şeyleri kalmadı."

Ey belde halkı! İçinizde yeniden dirilişe inanmayan, ["Hayatımız dünya hayatında ibarettir. Burada yaşar ve ölüp gideriz" diye düşünen] inançsızların mezhebine tabi olanlar var. Onlar kendilerinden ölüm korkusunu saklıyorlar. Ben onlardan bir kısmını biliyorum bilmesine ama Allah'ın hilmiyle muamele ediyorum. Gördüğüm hakikati onların yüzüne vurmuyorum. Onları birer birer görüyorum; ama gözümü onlardan yumuyorum.

Allah'ım senden ayıpları örtmeni, günahları bağışlamanı, hidayete erdirmeni ve bize kâfi gelmeni diliyoruz. Âmin!

Yazık sana! Allah'la çekişen, cahillik ederek O'nunla tartışan bir ahmak olma ki dinin tehlikeye girmesin. Gözünü yum, başını önüne eğ, edebini takın, kim olduğunu ve haddini bil! Sen bir kulsun. Kul ve sahip olduğu her şey efendisine aittir. Onun kendi üzerinde bir tasarruf yetkisi yoktur. İradesini efendisinin iradesine terk etmesi, sözünü efendisinin sözüne terk etmesi gerekir. Sen nefsin için Allah'a karşı yüzsüzlük ediyorsun; Hakk'ın erleri ise insanlar için rablerine karşı yüzsüzlük ederler. "Rabbim! Ben onların arasında yaşıyorum." diyerek insanların bağışlanması için diretirler. Onlar, insanlara veda etmişler, kalplerini insanlardan arındırmışlardır. Kalplerinde insanlardan zerre kalmamıştır. Onlar, her dem rableriyle hemdem olup O'nun rızasını gözetirler. Onlar, daima bast halinde, her daim izzet içindedir, sürekli verirler, talepleri dinler ve kabul ederler. Daima huzurlu ve kudretlidirler ve nimete gark olmuşlardır. Kabz (iç darlığı), zillet, mahrum bırakma, men etme, reddetme, tasalanma ve zayıf düşme nedir bilmezler. Onlar ikram elbiselerini kuşanmışlardır. Yetkilendirme, imkân verme ve var etme yetkisi onların eline verilmiştir. Onların elinde tekvin (var etme), tükenmez bir hazine, suyu kesilmez bir pınar olmuştur. Korktukları sürece Allah onların güvenini artırır. Onlar kendilerini geri çektikçe Allah onları ileri iter. Onların dinlenen sözü

ve makbul bir şefaati vardır. İnsanların kavrayamayacağı şekilde dünya ve ahiretin hükümranlığı onların eline bırakılmıştır. Onlar melekler âleminde "Ulular!" olarak bilinir. Hz. Peygamber'in (s.a.v.) *"Her kim ilim öğrenir ve onu uygularsa melekler âleminde "Ulu!" olarak anılır."* buyurduğu nakledilmiştir.[83]

Hangi hal ve iş üzere olduğunuzu düşünün! Yaptığınız işin Hakk'ın rızasına uygun olduğunu görürseniz devam edin; aykırı olduğunuz düşünürseniz derhal terk edin! Yemenizde, içmenizde, evlenmenizde ve sair tüm hareketlerinizde harama düşmemek hususunda azamî titizlik gösterin!

Oğul! Sende bulunan hali sakla! Halini başkalarına söylersen kıskanılırsın; nefsine söylersen cezalandırılırsın. Edep, sendeki hali haber verenin sen değil; başkası olmasını gerektirir. Salihlerden biri tenha bir yerdeki tekkesinde halvette otururdu. Tek başına murakabe eder, Rabbiyle ve O'nun zikriyle ünsiyet ederdi. İnsanlardan, cinlerden ve meleklerden bazı yolcular oradan geçmekte iken "Allah, O'nunla ünsiyet etmen ve zikriyle sefa bulman sebebiyle seni tebrik ediyor. Ey arınmış, ey başkasını kendine tercih eden, ey mukarreb, ey müttaki, ey ihlaslı, ey nimete mazhar olmuş!" derlerdi. O ise hiç istifini bozmaz ve duyduğuna aldırış etmezdi. Bu sözleri tekrar tekrar duymasına rağmen sanki hiç duymamış gibi davranırdı.

Salihlerden biri insanların arasına geri dönünce dünya hastanesinde gönül doktoru olur. Tedavileri etkili ve faydalı olur, sürmesi kalp gözlerinden akan çapağı söküp atar ve hastalıkları tedavi eder. O afiyette kılınmıştır, başkasının da afiyetine vesile olur. Onunla birlikte bir nur gelerek etrafını aydınlatır. O kendisiyle doyulan bir yiyecek ve suya kanılan bir içecektir. Şefaati makbul bir şefaatçidir. Söyleyince sözü dinlenir, emredince emri yerine getirilir, yasaklayınca yasağına riayet edilir.

Hakk'ın erleri kalplerinde olanı saklarlar, marifet ve ilimlerini gizli tutarlar. Kalp kapıları rablerinin yakınlık evine gece gündüz açıktır. Onların nezdinde kalplerin konuk edildiği bir ev vardır. Kalp ve sırları her daim Hak'tan gelen ilhamları dinlemektedir. Gönül sıhhat bulunca o gönlün sahibi herkesten yüce olup arınır, yüceldikçe yücelir ve herkesi aşar. Bütün hayırlar onda olur. Bütün hünerlerin kendisinde toplandığı Musa'nın asası gibi olur.

Nakledildiğine göre Cebrail (a.s.) o sopayı cennetteki bir fidandan alıp Musa'ya Firavun'dan kaçtığı sırada vermiştir. Bir başka nakle göre ise Hz. Yakup onu çocuklarından birine vermiş ve nesilden nesle asa Hz. Musa'nın eline geçmiştir ve Allah (c.c.) onu insanlar için bir mucize ve Musa'nın peygamberliği için bir kanıt kılmış ve asaya başka pek çok hüner vermiştir. Nakle göre Hz. Musa yorulunca asa bir hayvan gibi onu ve eşyalarını taşırmış. Yürürken karşısına bir nehir çıkınca geçmesi için köprü

83 Bazı kaynaklarda Hz. İsa'nın sözü olarak nakledilmiştir. Bkz. Azîm-Âbâdî, *Avnü'l-ma'bûd*, IV, 229.

olurmuş. Bir düşmanla karşılaşınca bir cengâvere dönüşüp onun yerine savaşırmış. Bir gün Hz. Musa ıssız bir yerde Rabbinden başka hemdem olacağı kimsecikler yokken koyun otlatıyormuş. Birden uyku bastırıp uyumuş. Uyanınca asanın ucunda kan izi görmüş. Etrafına bakınca öldürülmüş koca bir yılan görmüş ve kendisini yılandan koruduğu için Allah'a şükretmiş. Aç kaldığında asa ağaca dönüşür ve derhal meyve verirmiş ve Hz. Musa ondan açlığını giderecek kadar yermiş. Susadığında nehir olur, Hz. Musa susuzluğunu giderecek kadar ondan içermiş. Güneşin sıcağı onu rahatsız edince Hz. Musa onu yanına bırakırmış ve asa onu gölgelermiş.

İşte bu kul böyledir. Kalbi sahih olunca ve sadece Rabbine ait olunca onda genel olarak insanlara ve kendi şahsına ait faydalar kılar. Hem genel hem de özel faydalar. Göz önünde olan insanlar içindir, bâtın olan ise kendisi için. Cehr insanlar için, sır ise kendisi içindir. Bu işin başı Allah'tan başka ilah olmadığına ve Hz. Muhammed'in O'nun elçisi olduğuna inanmaktır. Nihayeti ise insanlardan gelen övgü ile yerginin, hayır ile şerrin, fayda ile zararın, kabul ile reddin, teveccüh ve yüz çevirmenin onun açısından farksız olmasıdır. Başlangıçta yapılması gerekeni sapasağlam yap ki nihayetin de sapasağlam olsun. Birinci basamağa sağlam basmazsan ikinci basamağa nasıl yükselebilirsin? Ameller neticesine göre değerlendirilir. Senin "Allah'tan başka ilah yoktur. Hz. Muhammed O'nun elçisidir" sözün bir iddiadan ibarettir. Peki, bu iddianda doğru olduğunu gösteren delil nerededir? Delil, hükümleri olması gerektiği gibi yerine getirerek ve şer'î hükümlerin hakkını vererek Allah'ı tevhit etmek ve amelinde ihlaslı olmaktır.

Ehl-i tevhit olanın ne sultandan haberi olur, ne şeytandan; çünkü o onlardan uzaktadır ve kalben Rahmân ile beraberdir. Hakk'ın kendisi ve diğer bütün varlıklar üzerindeki tasarruf ve fiillerini görür. Eli, kaza ve kader kapılarının kolundadır. Onların nasıl açılıp kapandığını görür. İnsanların acizliğini, zayıflığını, hastalığını, fakirlik, zillet ve ölümlerini görür. Ne dostu vardır onun, ne de düşmanı. Ne onun lehine dua eden vardır, ne de aleyhine. Rabbi, birine beddua etmek için onu konuşturunca beddua eder, birine dua etmek için konuşturunca da dua eder. O, ilâhî emir ve yasağa bağlıdır. Kalbi, haklarında *"Allah'ın emrettiği hususlarda O'na asla karşı gelmezler, kendilerine verilen emirleri harfiyen yerine getirirler."* (et-Tahrîm, 66/6) buyrulan melekler arasına katılmıştır ve kıyamet gününde organların dile gelip konuştuğu gibi konuşur. Organ sahipleri, "şimdi bunu söylemenin yeri miydi?" diye kınayınca "Her şeyi dile getirip konuşturan Allah bizi de konuşturdu." derler. İşte bu makama yükselen kul, kendi varlığından sıyrılır ve Rabbiyle hemdem olur.

Allah'ım! Senin hakkındaki iddialarımızda bizi doğru sözlülerden eyle! Bizi dünyada ve ahirette hayırlara mazhar eyle ve bizi cehennem azabından koru! Âmin!

OTUZ İKİNCİ SOHBET

Hz. Peygamber'in (s.a.v.) şöyle buyurduğu nakledilmiştir:

"Malını mülkünü ailesine bırakıp Allah'ın huzuruna işlediği kötülükleriyle çıkana yazıklar olsun!"[84]

Ben sizin çoğunuzun bu vasıfta olduğunuzu görüyorum. Haram, helal demeden mal yığıyorsunuz ve bunları ailenize miras olarak bırakıyorsunuz. Bu malların cefasını siz çekeceksiniz, sefasını ise başkaları sürecektir; tasası size, neşesi başkasına.

A dünya malını ailesine bırakanlar! Peygamberinizin (s.a.v.) *"Ailenize haram bırakmayın ki Rabbinizin huzuruna şer ve ibretlik bir azap ile çıkmayasınız."* buyruğuna kulak verin. Münafık olan, çocuklarını miras bıraktığı mala emanet eder. Mümin olan ise çocuklarını Rabbine emanet eder. Çocuklarına içindekilerle beraber dünyayı da bırakmış olsa onları asla bıraktığı mala emanet etmez. Tecrübeyle sabittir ki insanların çoğu çocuklarını miras bıraktıkları mallara emanet etmişler ve çocukları zelil olup fakir düşmüş, insanlardan dilenme noktasına gelmişler, geride bıraktıkları bu mallardan bereket kalkmıştır. Helal haram biriktirdikleri ve rablerine değil mallara güvenip çocuklarını onlara emanet ettikleri için bereket uçup gitmiştir.

---

84 Değerlendirme için bkz. Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ*, II, 314. Hadis no: 2976.

Münafıklar, insanların kölesidir, para-pulun kölesidir, gücün ve kazancın kölesidir, zenginlerin, kralların ve sultanların kölesidir. Kendilerini Allah'a çağırıp onlara doğru yolu göstermeye çalışan ve içinde bulundukları bu hali beğenmeyenlerin ise düşmanıdır.

Müminler ise iyi ve kötü günde, hastalık ve afiyette, fakirlik ve zenginlikte, insanların kendilerine teveccühünde ve yüz çevirmesinde, özetle her hâl ve kârda rableriyle hemdemdirler. Kalpleriyle bir an olsun O'ndan ayrı kalmazlar. Gönülden O'na teslim olmuşlar, kendilerini kaderin ellerine bırakmışlardır. Allah'ın kendileri üzerindeki tasarruflarına rıza gösterip muvafakat ederler; tartışmayı terk ederler ve gaybet uykusundadırlar ve onları ilahi emir ve yasaktan başka hiçbir şey kendilerine getirmez.

Oğul! Bütün tasarruflarında fetvayı Kitaptan ve sünnetten al! Dininde herhangi bir konunun içinden çıkamayınca "Ey Kitap! Bu konuda ne diyorsun?, Ey sünnet! Bu konuda senin hükmün nedir? Ey Allah'ın Resulü! İçinden çıkamadığım bu durum hakkında sen ne buyurursun? Ey beni Hz. Peygamber'in yoluna hidayet eden mürşidim! Senin düşüncen nedir? Ey bana Resul gönderenin yolunu gösteren elçi! Sen ne dersin?" diye sor! Bunu yaptığın zaman problemin çözüme kavuşur ve seni kuşatan karanlık dağılır. Bir işin içinden çıkamayınca zahirde hüküm ehline danış, bâtında ise kalbine! Bundan dolayı Hz. Peygamber (s.a.v.) *"İnsanlar sana fetva verse dahi sen kalbine danış."* buyurmuştur.[85] Sana fetva verirlerse kendilerinden fetva istemiş olsan dahi gönlünün sana ne söylediğine bir bak! Müftüler sana fetva verseler bile kalbinde ne bulduğuna bak! Perdedarlardan, kapıcılardan ve vezirlerden fetva iste, sonra hükümdarın yanına gir ve onun ne söylediğine bak! Muvafakat ediyorsa ne güzel! Muhalefet ediyorsa diğerlerinin sözünü bırak ve onun sözünü al!

Oğul! Hükümdarla hemdemliğinin devam etmesini istiyorsan hükümdarlık talebinden çekil! Hükümdarlık, hükümdarla hemdem olmana engeldir. Nimet, nimeti verenden seni alıkoyar. Sıkıntıyla beraber olmak sıkıntıyı vereni görmene engel olur. Yaratılanlara yapışıp kalmak, kalplerin, sırların ve manaların bağıdır. Allah her kime çok hayır vermeyi dilerse onu bağlar ve huzurunda kalbinin iki ayağı üzerinde durdurur. Ona iki kanat verir ve marifetinin semasında bu kanatlarla uçarak Rabbine yakınlık burcuna yuva yapar. Bununla birlikte Rabbi ona korku ve içinde bulunduğu hal ile mağrur olmayı terk etmeyi verir. Orada olanları bildikten sonra gayret elinin kanatlarını kesmesinden ve marifetine engel olmasından endişe eder. Kul, dünyada olduğu sürece korkmalı ve hangi hale ererse ersin mağrur olmayı terk etmelidir. Çünkü dünya değişim yurdudur, ahiret ise ikamet yurdu olup orada hiçbir değişim olmayacaktır.

Yazık sana kalbin kapılar ardında tutsak ve kilitli olmasına rağmen onun vuslat bulduğunu iddia ediyorsun. Sen kendini bana değil; başkalarına allayıp pulla! Benim

85 Değerlendirme için bkz. Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ*, I, 110.

nezdimde senin hiçbir şeyin sahici değil. Şayet bana kendini allayıp pullamak için geleceksen hiç gelme daha iyi. Çünkü ben seni geçer akçe saymayacağım için kendini boş yere yormuş olursun. Fakat madenini eritip içindeki saf altını ortaya çıkarmam için geleceksen başım üstünde yerin var! Bilmez misin ki Hakk'ın erleri, sarraftır, dinin dinarlarını gözden geçirip kaliteli olanla olmayanı, Allah için olanla olmayanı birbirinden ustaca ayırırlar. Hakk'ın erleri, birer rehber, birer doktordur, rablerinin yoluna çağıran birer davetçidir.

Ey cemaat! Rabbinizi sevin ve insanlara sevdirin! O'nu sevin, insanlara da O'nun yolunu gösterin ki onlar da sevsinler. Hak'tan bihaber olanları haberdar edin ve nimetlerini hatırlatın ki O'nu sevsinler. Allah (c.c.) Hz. Davud'a "Ey Davud! Beni kullarıma sevdir!" diye vahyetmiştir. Esasen zatını kimlerin seveceği onun ezelî ilminde mevcuttur. Bununla birlikte ezelî ilim zuhur etsin diye Hz. Davud'a kendisini insanlara sevdirmesini emretmiştir. Karanlık bir evde bulunsan ve elinde yakacak ile çakmak bulunsa çakmağı çaktığında ateş ortaya çıkmaz mı? Esasında çakmak taşında ateş hep vardı. Fakat onu birbirine sürtmek ateşi ortaya çıkarmıştır. Hakk'ın yüklediği sorumluluklar da işte bu şekilde ortaya çıkar ve insanlar hakkındaki ezelî ilim varlık bulur. Emir ve yasak, itaatkâr kul ile asi kulu birbirinden ayırır. Usta tahsildar, vefakâr olan borçlu ile borcunu ödemeyecek olan borçluyu pekâlâ tanır.

Eskiden ihlaslı olanların sayısı azdı; bugün ise yok olmaya yüz tuttular. Mümin, Rabbi kendisine sıkıntı ve musibet verse de O'nu sever. Yiyeceğini, içeceğini, giyeceğini, makamını, sağlık ve afiyetini eksiltse de, insanlar onu kapılarından kovsalar da O'nu sever. O, Rabbinin kapısından asla kaçmaz; aksine kapının eşiğini yastık yapar ve hiç de yabancılık çekmez. Rabbi başkasına verip kendisini mahrum bırakınca O'na itiraz etmez. Aksine verirse şükreder, vermezse sabreder. Onun asıl amacı, Rabbinin verdikleri değildir, tek dileği O'nu görmek, O'na yakın olmak ve huzuruna girmektir.

A yalancılar! Sadık olanın yalanı olmaz; sadık olan geri dönmez; sadık olanın sadece önü vardır, arkası yoktur. Onda katışıksız doğru vardır, özü sözü birdir onun. İddia ettiğinin de delili vardır. Gelen oklara kızıp da sevdiğine küsmez, aksine oklara göğsünü siper yapar. Bir şeyi sevmek, kişiyi kör ve sağır eder. Ne talep ettiğini bilenin gözü o uğurda harcadıklarını görmez. Sevgisinde sadık olan bir muhibbin gözü karadır. Sevdiğini elde etmek için tehlikelere gözünü kırpmadan girer. Önünde ateş olsa ateşe bile dalar. Başkasının cesaret edemeyeceği şeyleri yapmaya yeltenir. Onu buna sevgisi iter. Sevgisi ve sevdiğinden yoksunluğun dayanılmazlığı onu böyle yapmaya sevk eder. Sıkıntı ve musibetler sevgisinde sahici olanla olmayanı birbirinden ayırır. Şu söz bu gerçeği ne güzel ifade ediyor: "Seven, buğzedenden rıza halinde değil; kızgınlık ve öfke halinde seçilir." Sıkıntı ve afetler, imanı ve yakîni ortaya çıkarır; marifet ve ilim kabuk ile kabuğun içindeki özü birbirinden ayırır. Muvafakat edende badem özü vardır; karşı çıkan ise bir kabuktan ibarettir. Rabbine muvafakat edenin kalbinden insanlar

bir kabuk misali dökülür ve geriye kabuksuz bir öz kalır. Tevhidi, tevekkülü ve yakîn gözüyle görmesi güçlü olan kişi Hakk'ın yolundan dönmez ve kapısından kaçmaz. Her daim sıdk ve istikamet ayakları üzerinde durur.

Rablerini sevenler, gözleriyle O'ndan başkasını görmek istemedikleri gibi kimsenin gözünün görmesini de istemezler. Nitekim sevenin de sevdiğine karşı tavrı böyle değil midir? Sevgiliyle baş başa kaldığı evin duvarlarından ve odanın kapısından bile onu kıskanır. Saçını tarayan hizmetçisinin ve annesinin dahi görmesine katlanamaz. Onlar sadece rablerini severler, başkasını değil. Sadece O'nun rızasına taliptirler, dünya ve ahirete değil, hamd ü senaya değil. Onlar nadir olan her şeyden daha da nadirdirler.

Siz ise nefsinizi, şehvetlerinizi, hazlarınızı ve sevdiklerinizin yüzlerini seviyorsunuz. Bu durumda iflah olmazsınız ve Rabbinizin yakınlığına eremezsiniz. İşiniz gücünüz yemek, içmek, giyinmek ve evlenmek. Sürekli bunları konuşuyorsunuz, Hakk'ı zikir yuvaları olan camilerde bile sohbetinizin baş konusu dünyevi şeyler. Hâlbuki camiler, Allah'ı zikredenlerle sevinir, mâsivâyı zikredenlere ise buğzeder.

Fakirlikten ve açlıktan nice korkuyorsunuz! Hâlbuki yakîniniz olsa böyle şeyleri dert etmezdiniz. Rabbinizin yanında olun, O'nun iradesine muvafakat edin! Sizi aç bırakırsa gönül hoşluğu ile sabredin, doyurursa şükredin! O sizin yararınıza olanı sizden daha iyi bilir. O cimri değildir; hazinesi de küçük değil.

Hikâye edildiğine göre yetmiş peygamber Mültezem ile Makam-ı İbrahim arasında medfundur. Onları açlık ölüme mahkûm etmiştir. Allah'ın hazinesinde onları doyuracak şey yok muydu? Vardı elbette; ama O, onlar için bunu reva gördü ve böyle murâd etti. Onları alçaltmak için değil; yüceltmek için; daha doğrusu dünyaya değer vermediği için bunu yaptı. Bundan dolayı kul, mahlûkattan herhangi birini değil; yalnızca O'nu dilemiştir.

Nefsin erisin ve tabiatının ateşi küllensin diye iradesi onun elinden alınır, varlıklarla arasına girilir. Ruhuna dünyada ikamet etmek ağır gelir ve Rabbine kavuşacağı ahirete özlem duyar. Rabbinin huzuruna çıkabilmek için ölümü temenni eder ve onu can u gönülden karşılar. Bu en yaygın olan durumdur. Çok nadir olan bazı kullar daha vardır ki Allah onları kendisinin bildiği bir amaç uğruna âdetlerin tamamen dışında kalan bir mana için yaratmıştır. Zatıyla hemdem olsunlar, onun vekillik ve elçilik görevini yerine getirsinler ve insanlara yolunu göstersinler diye yaratmıştır. İnsanlara kendi dilleriyle hitap etsinler diye onlara doğuda, batıda ve denizde yolculuk ettirir. Onları zatına açılan birer kapı kılmıştır. Onlar ne ölümü temenni ederler, ne de hayatı. Onlar Allah'ta fâni olmuşlar ve iradelerinden sıyrılmışlardır. İradeleri ölmüş, nefisleri huzur bulmuştur. Heva-hevesleri kırılmış, nefisleri körelmiş, tabiat ateşleri küllenmiş, şeytanları yenik düşmüş ve dünya onlar karşısında zelil olmuştur. Şeytanların onlara ulaşabilecek hiçbir yolu kalmamıştır. İşte onlar nadir olan her şeyden daha da nadirdirler. Onlar aşiretlerini terk eden, Hakk'ı seven ve O'nun sevgisine nail olanlardır.

Ey cemaat! Gerçek manada sevemiyorsanız bari muhiblere hizmet edin. Muhiblere yaklaşın, muhibleri sevin ve onlar hakkında hüsnü zan besleyin.

[Sohbet sırasında birisi Geylânî'ye "Biz sevgiyi başlangıçta bir mecburiyet; nihayette ise bir seçim olarak görüyoruz." deyince şöyle cevap vermiştir:]

Sevgi, bir mecburiyet olarak da gelir, bir seçim olarak da. Nadir insanlar için bir mecburiyettir. Hak (c.c.) onlara nazar edip sever ve bir anda onları bir halden başka bir hale koyar. Onları yıllarca süren bir uğraş sonunda sevmeyi değil; bir anda sevmeyi diler. Onlar da zaruri olarak geciktirilmeden ve öne alınmadan, bir tedriç gözetilmeden ve herhangi bir zamanın geçmesi beklenmeden O'nu severler. Çoğu kişi ise Allah'ı bir seçim yaparak severler. Muhibler Allah'ı yarattığı diğer varlıklara tercih ederler. Ellerinde olan nimetleri başkasından değil; O'ndan bilirler. O'nun lütuflarını, terbiyesini ve ihsanlarını görürler ve O'nu severler. Sonra O'nu dünya ve ahirete tercih ederler. Haramı, şüpheli olanı ve mubahı terk ederler. Helali azaltırlar, ellerinde olan için başkalarını kendilerine tercih ederler. Yatağı, yorganı, uykuyu ve bir yerde karar kılmayı terk ederler. Geceleri döşeklerine uzanıp sere serpe yatmazlar. Ne geceleri geceye benzer onların, ne de gündüzleri gündüze.

Onlar "Rabbimiz! Biz her şeyi kalplerimizden söküp attık ve razı olasın diye sana koşup geldik." derler. Ona gâh kalp ayaklarıyla, gâh sır ayaklarıyla, gâh irade ayaklarıyla, gâh himmet ayaklarıyla, gâh sıdk ayaklarıyla, gâh sevgi, gâh korku ayağıyla, gâh şevk ayağıyla, gâh zillet ayağıyla, gâh tevazu ayağıyla, gâh yakınlık ayağıyla, gâh ümit ayağıyla giderler. Bütün bunlar O'nu sevdikleri ve huzuruna çıkmaya özlem duydukları içindir.

Ey soru soran! Sen Allah'ı mecburiyetten dolayı sevenlerden misin, yoksa kendi seçimiyle mi sevenlerden? Şayet her ikisinden de değilsen sus ve müslümanlığını ıslah etmekle meşgul ol! Keşke müslümanlığın ve imanın sağlıklı olsa! Keşke bugünden tezi yok kâfirler ve münafıklar zümresinden çıkabilsen! Keşke insanları ve sebepleri Allah'a eş tutan ve Hak ile didişip duranlarla sohbetten derhal ayrılıversen! Tövbekâr ol ve hükümdarların hazinelerine ve sırlarına saldırma! Şeyh Hammad (rh.a.) "Değersizliğini bilmeyene kader, değersiz olduğunu öğretir." derdi. Değersizliğini itiraf etmen inkâr etmenden daha güzeldir; çünkü cahil ne kendi değersizliğini bilir, ne de başkasının değerini.

Allah'ım! Bizi sırf iddia etmeyi bilen yalancılardan; seni ve has kullarını bilmeyenlerden eyleme! Rabbimiz bizi dünyada ve ahirette güzelliklere mazhar kıl ve bizi cehennem azabından koru! Âmin!

OTUZ ÜÇÜNCÜ SOHBET

Sizde tevhit ve Allah'tan razı olmak ne gezer! İçinde kavganın, didişmenin olmadığı hiçbir hane yok. Sebepleri ve insanları Rabbinize ne kadar çok eş tutuyorsunuz! Allah'ı bir yana koyup falancayı ve filancayı kendinize rabler edindiniz. Zarar ile faydayı; ihsanı ve vermemeyi onlara nispet ediyorsunuz. Bunu yapmayın! Rabbinize dönün! Kalplerinizi O'nun için boşaltın! O'na yakarın ve ihtiyaçlarınızı O'ndan dileyin! Önemli işlerinizde O'na başvurun! Sizin başka bir yeriniz ve kapınız yok. Onun kapısından başka bütün kapılar kilitlidir. Issız yerlerde O'nunla hemdem olun! O'nunla söyleşin ve O'na iman dillerinizle hitap edin! Eşleriniz uyuyup ortalığı sessizlik bürüdüğünde güzelce abdest alıp alnınızı secdeye koyun; tövbe edip özür dileyin, günahlarınızı itiraf edin! O'nun ihsanına mazhar olmak için hazırlanın! İhtiyaçlarınızı O'na arz edin ve kalbinizi daraltan her şeyden O'na yakının! Sizin Rabbiniz O'dur, başkası değil. İlahınız ve hükümdarınız da O'dur başkası değil. Musibet oklarına hedef olduk diye O'ndan kaçmayın! O, kendisini tanıyıp şükretsinler ve O'nunla birlikte sebat edip tövbe etsinler diye sizden öncekilere de gâh sıkıntı, gâh rahatlık vererek muamele etmiştir. Cezalar avam için; kefaretler takva sahibi müminler için; dereceler ise özü sözü bir olan, nezd-i ilâhîden teyit edilen salih müminler içindir. Hz. Peygamber (s.a.v.) *"Biz peygamberler, sıkıntıların en büyüğüne düçar olan insanlarız. Sonra bizim ardımızdan gidenler, sonra da onların*

ardından gidenler gelir." buyurmuştur.[86] Hakiki imana sahip olan kişi sıkıntıya düşünce sabreder, sıkıntısını insanlardan saklar ve şikâyetçi olmaz. Bundan dolayı Hz. Peygamber (s.a.v.) *"Mümine müjdeler olsun! Onun sevinci yüzünde; kederi gönlündedir. Kalbinden neler geçtiğini bilmesinler diye insanları güler yüzle karşılar."* buyurmuştur.[87]

Onlar içlerindeki hazineleri saklarlar; kalplerinin amirini gizlerler. Hüzün, kalplerin amiridir; korku ise nefislerin amiri. Hüzün, kalplere hikmetler ve sırlar yağdıran bir buluttur. Hüzne ve kırgınlığa neden sabretmiyorsunuz? Allah (c.c.) bir sözünde *"Ben, Benim için yüreği burkuk olanların yanındayım."* buyurmuştur. Rablerinden uzak olmaları sebebiyle kalpleri kırıldıkça yakınlık alçısı gelip o kırığı onarır. Kalpleri insanlardan kaçıp yalnızlaştıkça Allah'la daha bir ünsiyet kurarlar. İnsanlardan uzaklaştıkça Allah'ın yakınlığı ile ünsiyet kurarlar. Dünyada hüzünleri devam ettikçe ahiretteki sevinçleri süreklilik kazanır. Peygamberimiz Hz. Muhammed (s.a.v.) çok hüzünlü olur ve sanki kendisiyle konuşan ve kendisine seslenen birine kulak verir gibi sürekli tefekkür ederdi. Halifeleri, naibleri ve varisleri de hep hüzünlü olur ve tefekkür ederlerdi. Onun makamını işgal ederken; onun yemeğini yerken, onun suyunu içerken, onun atları üzerinde hamle yakarken, onun kılıç ve mızraklarıyla savaşırken, fiillerinde nasıl ona tabi olmayacaklardı ki! Hakk'ın erleri, peygamberlerin isim ve lakaplarının değil; hal ve makamlarının, onlara ait vasıf ve erdemlerin mirasçısı olmuşlardır. Evliya ve abdâlın sayısı bellidir, ne artar ne eksilir. Onlardan bir kısmının özel durumu ömrünün hemen başında belli olur, bir kısmının özel durumu ise ömrünün nihayetinde. Ezelî ilimde Allah'ın veli kullarından biri iken halden hale geçerler. Abdâl ve veli olmanın şartları arasında ismet/günahsızlık yoktur. Peygamberler haricinde günahsız/masum hiç kimse yoktur. Günahsızlık sadece peygamberlere özgüdür. Hz. Peygamber'in (s.a.v.) *"Allah'ın has kullarından biri günah işleyince melekler gülerek birbirine 'Şu veli kula bakın hele! Nasıl da günah işledi!' derler."* buyurduğu nakledilmiştir.[88] Kısa bir süre sonra onun Allah'ın sevgili bir kulu olacağını bilmelerine rağmen onun işlediği günaha ve rahmetten ulaşmasına nasıl da şaşırıyorlar.

A münafık! Bu sözler senin neyine! Sen Allah'ın düşmanısın, peygamberlerinin ve veli kullarının da düşmanısın. Allah'tan utanmasam şimdi kürsüden inip senin boynuna sarılır ve camiden kovardım. İşin gücün heves senin.

Ey cemaat! Amel edin, ihlaslı olun ve kendinizi beğenmeyin! Sizi muvaffak kıldığı ameller dolayısıyla Rabbinize karşı olmayacak beklentiler içine girmeyin. Kendini beğenen cahildir; iyiliğini başa kakan cahildir, insanlara karşı büyüklenen de cahildir.

---

86 Tirmizî, *Zühd*, 56.
87 Hakim, *Müstedrek*, IV, 315.
88 Zebîdî, *İthafu's-sâde*, VI, 290.

Tevazu Rahmân'dandır; kibir ise şeytandan. Büyüklenenlerin ilki şeytandır. Bu günahı sebebiyle lanet edilip ilâhî huzurdan kovulmuştur. Tevazu ve alçak gönüllülük, sahibine yüksek bir derece kazandırmasaydı Allah, sevdiği ve kendisini seven kullarını bu vasıfla nitelemezdi. Allah şöyle buyuruyor: *"Ey müminler! Sizden kim dininden dönerse bilsin ki Allah böylelerinin yerine öyle kimseleri getirir ki Allah onları sever, onlar da Allah'ı severler. Onlar, müminlere karşı şefkatli ve merhametli, kâfirlere karşı ise son derece sert ve tavizsiz davranırlar."* (el-Mâide, 5/54)

Müminler, birbirlerine karşı şefkatli, kâfirlere karşı ise izzetlidir. Müminlere karşı şefkatli ve alçak gönüllü olmaları ibadettir; kâfirlere karşı izzetli olmaları da öyle. Mümin, insanlara karşı büyüklenmez, mütevazı olur. Özel halini tevazu ile saklar. O, sarayında hükümdara yakın olsa da saraydan dışarı çıkarken köle kıyafetiyle çıkar ki kimse hükümdara yakın olduğunu fark etmesin. Vezir, hükümdarla birlikte tebdil-i kıyafet saraydan dışarı çıktığında vezir arkadaşlarından birini görüp konuşunca ona karşı büyüklenmesi ve böbürlenerek "hükümdar benimle birlikte!" demesi yakışık alır mı? Tam aksine ona tebessüm ederek işini yapar ve yanındaki hükümdarın, kendi kölelerinden biri olduğu görüntüsü vererek özel durumunu gizler.

Oğul! Onların hallerini bilmiyorsun, sözlerine de inanmıyorsun. İnsanlarla içli dışlı oluşun veli kullardan seni perdeledi. Dünyada makam ve liderlik sevdan seni onlardan alıkoydu. Şayet sahiden onları aramak derdinde olsaydın kesinlikle görürdün ve sözlerinden gereği gibi istifade ederdin.

Yazık sana! İlimleriyle amel etmeyen o âlimlerin sohbetlerine gitme! Benim meclisimde içtiğin şarabın onların yanında bulunduğunu sanma! Şarabın onlara hiçbir etkisi olmaz. Bildiğiyle amel edenlere nispetle onlar avam mertebesindedir. Onların avamı, bütün ilimleri ezberlemiş olsa bile ilmiyle amel etmeyendir. Allah'ı tanımayan herkes avamdır. Allah'tan korkmayıp beklenti içinde olan avamdır. Yalnızken ve insanlarla birlikteyken Allah'a karşı saygılı davranmayan avamdır. Sizin hallerinizi ben gökteki güneş gibi biliyorum; ama siz farkında değilsiniz. Siz oyun oynayan çocuklarsınız; arzularınızın peşinde koşturup duruyorsunuz. Siz insanların kulları, ihsanların kulları, övgü ve yerginin kulu-kölesisiniz.

Bana cilve yapmayın; çünkü benim hiç şüphem kalmadı. Benim nezdimde kapının dışı ile içi arasında bir fark yok artık. Kalplerinizde her ne varsa yüzünüze yansıyor. Beni sizin aranızda tutan ve size sohbet yapmakla sınayan Allah ne yüce! Ben sizi de, nefsimi de, kısmetlerimi de bir yana atmışım. Ne mutlu bana ki yemiyorum, içmiyorum, giyinmiyorum, evlenmiyorum ve hiçbir şeyi görmüyorum. Ne mutlu bana ki sizin aranızdan kenara çekildim, sözle değil, işaretle öğüt aldım. Ben münafıkları, günahkârları ve müşrikleri görmekten haz etmiyorum; ne var ki bana onlar lazım. Çünkü onlar benim hastalarım, ben de onların doktoru kılındım.

Oğul! İmanın başlangıç noktasında olan mümin onlardan hiçbir birini görmeye tahammül edemez, bir an bile buna katlanamaz. Bir münafık, günahkâr veya müşrik görürse ona öfkelenir; hatta elinden gelse onun ümüğüne çöker. Bazıları kâfir birini görünce aşırı öfkesinden dolayı yere düşerdi. Allah adına gayret ve öfkesinden dolayı "Allah'ın kullarından biri nasıl olur da onu inkâr edebilir!" diye bir türlü kendine yediremezdi. Kuşkusuz o, imanının başlangıç noktasındaydı. Çünkü başlangıçta iman zayıftır; nihayette ise güçlenir. Hakk'ın erlerinden birisi şöyle demiştir: "Münafığın yüzüne ariften başkası gülmez." Arifin ilmi çok, çaresi dakiktir. Manevi hastalıkları tedavide pek mahirdir. Münafığın yüzüne gülerek "Derdinin devası bende. Bana gel!" der. Onu kazanabilmek, kendi yanında meşgul edebilmek için ona tatlı dille konuşur. Kendine ısındırabilmek için ona yaklaşır. İmkân bulunca hastalığını tedavi ederek ona İslam'ı ve imanı arz eder. İslam ve imanın temellerini anlatır. Rabbinden söz eder ve Rabbiyle arasını düzelteceğine kefil olur. Günbegün muhatabının inkârı, nifakı ve günahı erir, kalbinin hastalığı eriyip yok olur, nefsinin cerahati iyileşmeye yüz tutar, zahiri ve batını hiçbir düşmanlık ve didişme olmaksızın, mızrak ve kılıç yarası almaksızın iyileşir.

İsa b. Meryem ve Yahya b. Zekeriya (a.s.) kırsalda Allah'ı tesbih ederlerdi. Gecenin karanlığı çökünce Hz. Yahya müminlerin köyüne; Hz. İsa ise fasıkların köyüne giderdi. Çünkü Hz. İsa'nın hali daha güçlüydü. Gider ve onlara öğüt verirdi, onları günah işlemekten sakındırırdı, rablerine götürmek için ellerinden tutardı. Hz. Yahya, müminlerle birlikte namaz kılıp oruç tutmayı dilerdi. Hz. İsa ise insanları Allah'a ve O'na kulluk etmeye çağırmayı dilerdi.

Arif kul, nakliyecidir ve görevi insanları Allah'a davet etmektir. O her daim bu makamda Allah'la hemdemdir. Mümin, kalfadır; arif kul duvar ustasıdır; âlim ise mühendistir.

Yazık sana! Senin müslümanlığın sahici değil. Sen nasıl bu makama çıkıp insanlara öğretmeye kalkışıyorsun. İn o kürsüden; aksi takdirde yaka paça indirilirsin. Hiç kuşkusuz Allah, dini konusunda gayet hassastır. Münafıklara yetki vermez, oturdukları kürsüden alaşağı eder ve insanlara sohbet yapmalarına mani olur.

A münafıklar! Bilmez misiniz ki benim bir herkese açık hizmetim, bir de din konusunda velayetim vardır.

Ey insanlar! Benim size ihtiyacım yok. Bana Rabbim yeter. Dünyadan zerre kadar mala sahip olmasam da zenginlik benim elimdedir. İnsanlardan biri bana bir şey verip ihsanda bulunursa ben onu Allah'tan bilirim. Verdiğini başıma kakarsa onun bu tavrını bir hezeyan, Rabbini bilmezlik ve Rabbinden uzaklaşma sayarım. Birine bir şey verirsem bunu da Allah'ın muvaffak kılması olarak değerlendirip kısmetine ulaşması için bir vesile kılındığımı düşünür ve aslında verenin ben değil; Allah olduğunu bilirim.

Kararlılığın ölçüsünde ihsana mazhar olursun ve kararlılığın ölçüsünde mahrum bırakılırsın. Bundan dolayı Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyuruyor: *"Hiç kuşkusuz Allah, değerli işleri sever; bayağı işleri ise sevmez."*[89]

Ey cemaat! Çocuklarınızı ve ailenizi eğitin! Onlara Allah'a ibadet etmeyi, O'na karşı edebini takınmayı ve tasarruflarına rıza göstermeyi öğretin! Kısmetinizi kafaya takmayın! Sadece çalışıp kazanmakla meşgul olun! Ben çoğunuzun çocuklarını eğitmeyi ihmal edip zaten taksim edilmiş olan rızkının peşine düştüğünü görüyorum. Tam aksini yapın ki amaçtan sapmayasınız. Hz. Peygamber (s.a.v.) *"Hepiniz çobansınız ve güttüğünüzden sorumlusunuz."* buyuruyor.[90] Bir baba, çocuklarından ve eşinden sorumludur. Bir efendi kölesinden sorumludur. Bir hoca öğrencilerinden sorumludur. Bir reis idaresi altındaki köy halkından sorumludur. Bir hükümdar hükümranlığı altında yaşayan insanlardan sorumludur. Müminlerin emiri olan halife de bütün insanlardan sorumludur. Aranızda sorguya çekilmeyecek hiç kimse yoktur. Herkes tek tek sorguya çekilecektir.

Birbirinize haksızlık etmemeye gayret edin! Hakları sahiplerine vermek için çaba sarf edin! Birbirinize bağışta bulunun ve merhametle muamele edin! Birbirinizi ezmeyin, birbirinize lanet okumayın! Herkes çevresindekilere iyilik ve güzellikle muamele etsin! Birbirinizin ufak tefek hatalarını görmezden gelin! İnsanları Allah'ın örtüsünün altında bırakın! İyiliği emredip kötülüğü yasaklayın! Birbirinizin açığını aramayın! Din kardeşinizin bir ayıbını görürseniz yadırgayın! Gizli ayıpları ise kurcalamayın! Siz başkalarının kusurlarını örtün ki Allah da sizinkileri örtsün! Hz. Peygamber (s.a.v.) insanların kusurlarını örtmeyi sever, açık aramaktan hoşlanmazdı. Bundan dolayı *"Şüphe bulunduğunda had cezalarını uygulamayın!"* buyurmuştur.[91] Ali b. Ebu Talib'e de (r.a.) parmağıyla güneşi göstererek *"Ali! Ancak bu güneş gibi aşikâr olan şeye şahitlik et!"* buyurmuştur.

Oğul! İhsan, başkalarına hakkını vermek, kendi hakkının ise bir kısmını almaktır. Hatta yapabiliyorsan hakkını tamamen bağışlamak ve üstüne bir şey vermektir. Bu senin Rabbine iman ve yakîn kuvvetinle ilgilidir. Tarttığında terazinin kefesini ağdır ki Allah da kıyamet gününde senin terazinin kefesini ağdırsın. Nakledildiğine göre Hz. Peygamber (s.a.v.) birinden birkaç dirhem ödünç almış. Borcunu öderken tartıcıya *"Tart ve kefeyi ağdır!"* demiş.[92] Birinden ödünç aldığınızda -önceden şart koşmaksızın- aldığınızdan daha iyisini verin ve biraz da artırın.

---

89 Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, III, 131.
90 Buhari, *İstikrâz*, 20.
91 Rivayetin değerlendirmesi için bkz. Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ*, I, 63. Hadis no: 166.
92 Tirmizî, *Buyu*, 66.

Ey cemaat! Allah'tan O'na yakınlığı satın alın! Allah'tan sadece zatını isteyin! Kısmetleriniz yazılıdır, size geleceği tarih de önceden bellidir. Ne eksilir, ne de artar. Talep etseniz de etmeseniz de; Rabbinize ibadet etseniz de isyan etseniz de; iyilik etseniz de kötülük etseniz de sonra gelecek olan önceden gelmez; önce gelecek olan ise sonraya kalmaz.

İnsanları kalplerinizden çıkartmalı ve sırlarınızın ayakları üzerinde yaratıcı ile hemdem olmalısınız. Rızkı veren Allah'tır; O'nun dışında kalan bütün varlıklar rızka nail olanlardır. Sonsuz zenginliğe sahip olan O'dur; Onun dışındakiler ise muhtaç ve fakirdir. Sonsuz kudret sahibi O'dur; O'nun dışındakiler ise acizdir. Hareket ettiren, durduran, musallat eden, hizmete amade kılan O'dur. Bütün varlıklar birer sebepten ibarettir. Allah her şey için bir sebep yaratmıştır. Siz insanları, sebepleri ve dünyayı unutun, kalbinizden, mananızdan ve sırrınızdan söküp atın! Mâsivâyı kalbinizden çıkarın! Kalbinizde mâsivâya yönelik bir talep varken Rabbinizin kalbinize tecelli etmesinden sakının! Rabbinize gönülden teslim olun! Onu tevhit edin ve siz de tevhide ayak uydurun! Sizin hakkınızdaki ezelî hükme rıza gösterin! Rabbinize kulak verin ve insanlardan dinlemek konusunda sağır gibi davranın! İnsanları bir anlığına da olsa duymazdan ve görmezden gelin! Yiğitlik bir anlık sabırdan ibarettir. İşte tam şu anda bütün kalbinizle tövbekâr olun! Ölümü ve ötesini yâd edin! Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

> *"Nefsin hazlarını yıkıp yok eden ölümü sıkça anın! Çünkü ölüm, varlıklı iken hatırlanırsa eldekini azaltır; varlıksız iken hatırlanırsa eldekini çoğaltır."*[93]

Ölümü hatırlamak ölmeye yüz tutmuş nefislerin devası; kalplerin azığıdır. Ölümü unutmak ise kalbi katılaştırır ve ibadet konusunda uyuşukluğa sevk eder. İnsanları dikkate almak ve faydayı-zararı onlardan bilmek kişiyi nankörlüğe yöneltir, kalbini karartır ve Rabbiyle arasına perde olur. Sebeplere bel bağlamak, imanı eksiltir, yakîn nurunu söndürür, kalp ile Rabbi arasına perde olur ve Rabbin gözünden düşmeye, öfkesini kazanmaya ve rahmet kapısının kapanmasına yol açar.

Size ne acıyorum bir bilseniz! Siz bulunduğunuz hal üzereyken ve kalbinizde imanın, yakînin, tevhidin, ihlasın ve marifetin zerresi yokken nasıl öleceksiniz?

Yazık size! Siz kimsiniz! Siz ne kadar yüzsüzsünüz! Gece gündüz Rabbinize itiraz etmeyi huy edindiniz. İtiraz eden yakınlığın kokusunu bile alamaz. Yakınlıktan eline zerre geçmez. Rabbinize itiraz etmeyi bırakın artık a kalbini yitirmişler! İmanı arkalarına atmışlar!

---

93 Tirmizî, *Zühd*, 4.

Allah'ım! Bizi sevdiklerinle birleştir ve sevmediklerinden ayır! Dünyada ve ahirette bizi iyilik ve güzelliklere mazhar kıl ve bizi cehennem azabından koru! Âmin!

OTUZ DÖRDÜNCÜ SOHBET

Salihlerden birinin şöyle dediği nakledilmiştir: "Münafık kırk yıl hep aynı halde kalır; sıddık ise her gün kırk hâl yaşar."

Münafık, nefsiyle, heva-hevesiyle, tabiatıyla, şeytanıyla ve dünyasıyla beraberdir. Her daim onlara hizmet eder. Onların sözünden dışarı çıkmaz. Tek derdi yiyip içmek, giyinmek, evlenmek ve mal istiflemektir. Bunları nereden elde ettiği ise umurunda değildir. Bedenini ve dünyasını mamur eder; kalbini ve dinini ise tarumar. İnsanları memnun eder; Yaradan'ı öfkelendirir. Nifakı devam ettiği sürece kalbi katılaşıp kararır ve öğüt almaz, nasihatten etkilenmez hale gelir. Bundan dolayı kırk yıl boyunca halinde hiçbir değişiklik olmaz.

Sıddık ise her gün kırk ayrı hâl yaşar; çünkü kalpleri evirip çevirenle hemdemdir ve kudret denizine dalmıştır. Denizin dalgaları onu bir kaldırır, bir alaşağı eder. O, Hakk'ın tasarrufları karşısında yazıdaki yaprak gibidir, ekin güvercini gibidir, gassalin önündeki meyyit gibidir, dadısının kucağındaki çocuk gibidir, atlının sopasının önündeki top gibidir. Zahirini ve bâtınını O'na teslim etmiş, O'nun tedbir ve tasarrufuna razı olmuştur. Yemesini, içmesini ve hazlarını hiç kaygı etmez. Tek kaygısı Rabbine hizmet etmek ve O'nun hoşnutluğunu kazanmaktır. Bundan dolayı bazıları "Hakk'ın erleri hastalar gibi yerler, boğulmak üzere olan biri gibi uyurlar ve zaruret olmadıkça konuşmazlar." demiştir. Kalp gözleriyle başkalarının görmediği nice şeyleri görmüş

iken nasıl böyle olmasınlar ki! Onlar rableri dışındaki her şeyi unutmuşlardır; dünyadan ahiretten ve mâsivâdan sıyrılmışlardır. O'nun kapısının önüne çadır kurmuşlar ve muvafakat ederek eşiğini yastık yapmışlar, rıza ve fena yorganına bürünmüşlerdir. Kaza ve kader onlara hizmet edip gözlerinden öperek onları baş tacı eder. Hakk'ın erleri ile beraber olamıyorsanız bari onlara hizmet edin! Onların sohbetinde bulunup istifade edin! Onlara yaklaşın! Mallarınızı onlara ihsan edin! Sözlerini beğenip başkalarına aktarmakta değil; fiillerinde onlara tabi olun!

Salihlik kıyafetinde değil; kalbinde olsun! Avam ne giyiyorsa sen de onu giyin; ama onların yaptıklarından başkasını yap! Ruhbanlık, yeme, içme ve evlilik konusunda olmaz! Allah (c.c.) *"Ruhbanlığa gelinle biz onlara böyle bir şey emretmedik. Ruhbanlığı Allah'ın rızasını kazanmak adına kendileri icat ettiler."* (el-Hadîd, 57/27) buyurmuştur. Hz. Peygamber (s.a.v.) de *"İslam'da ruhbanlık yoktur."* buyurmuştur.[94]

İhlas sahibi olan ehl-i tevhidin manastırı kalpleridir; nefis, heva-heves ve tabiatlarına karşı sert tutumlarıdır. Meyveleri halvetlerindedir; müşahedeleri rableriyle ünsiyet kurmak ve O'na yakarmaktır. Hak Teâlâ, kendilerine tabi olasınız diye size benim dilimden salihlerin halini haber veriyor. Bundan tek nasibiniz benim söylediklerimi dinlemek olmasın! Benim dilimle size haber veriyor ki birbirinize haber veresiniz ve öğüt alasınız. Benim dilimle sizi çağırıyor; davetçiye icabet edin! Sizi sefaya çağırıyor, insanlara ilgi göstermemeye çağırıyor. Onu zikredenler arasına katılmaya çağırıyor ki siz de O'nun nezdinde anılanlar arasında yerinizi alasınız. Mevlâ'sını talep etmekte sahici olan kul onu zahir ve bâtında; halvette ve celvette, darlıkta ve bollukta, varlıkta ve yoklukta, gece ve gündüz daima anar. Anar ki kendisi de O'nun nezdinde anılabilsin. Siz Hakk'ın erlerine verilen nimetlerden bihabersiniz.

A nimetlerden gaflet edenler! A gafiller! Siz kendinizde değilsiniz. Siz bayılmışsınız. Siz dünya işleri açısından aklı başında; ahiret işlerinde ise delisiniz. Siz bataklık içinde debelendikçe daha da derine batıyorsunuz. Sıdk ile, tövbe ile ve özür dileyerek elinizi Allah'a uzatın ki sizi içine düştüğünüz bataklıktan çekip çıkarsın. İşte bakın! Ben sizi nefislerinize, heva-hevesinize, tabiat ve şehvetlerinize muhalefet etmeye çağırıyorum. Gelin, davetime icabet edin! Bunun faydasını dünyada da, ahirette de göreceksiniz. Ben sizi Allah adına kızıl ölüme çağırıyorum. Kim hücum eder, kim ilerler, kim cesaret eder ve kim hayatını tehlikeye atar! Kızıl ölüm önce ölmek, ardından sonsuza dek yaşamaktır. Kaçmayın, sebat etmeye çalışın, sonra da sebat edin! Yiğitlik bir anlık sabretmektir. Rabbinize muvafakat etmekte sebat edin! Her kim sizi kazaya rıza göstermeye sevk ederse Allah onun adını yiğitler divanına yazar. Canını tehlikeye atan değerli mallara sahip olur. Ne talep ettiğini bilen kişiye o uğurda harcadığı kolay gelir.

---

94 Rivayetin değerlendirmesi için bkz. Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ*, II, 466.

Ey Allah'ın kulları! Yerinizde sebat edin, aceleci olmayın! Hakk'ın kapısını çalana dek sıdk ile yola devam edin! "Kapı açılıncaya ve alaylar bizi karşılayıncaya dek burada böyle bekleyeceğiz." deyin! Ondan ihtiyaçlarınızı talep etmekte yüzsüzlük edin! Bu sizin hükümdarlarınıza, sultanlarınıza ve zenginlerinize karşı yüzsüzlük etmenizden çok daha güzeldir. Rabbinizden talep etmek ve O'nda fani olmak hususunda sizden öncekileri örnek alın!

Allah'ım! Sen bizim de Rabbimizsin, onların da; bizi de yaratan sensin, onları da; bize rızık veren de sensin, onlara da. Onlara nasıl muamele ettiysen bize de öyle muamele et! Bizi kendi varlığımızdan ayır ve yanına al! Bize hükümdarları ve köleleri; sultanları ve yönetilenleri unuttur! Zenginleri, fakirleri, havası ve avamı, pahalılığı ve ucuzluğu, azlığı ve çokluğu unuttur! Bize zikrini hatırlat, bize lütfunla muamele et! Bizi yakınlığına eriştir; ünsiyetinle kalplerimizi ısındır! Kullarının, beldelerin ve bütün canlıların şerrini bizden bertaraf et! Bütün canlıların yönetimi senin elindedir. Bizi şerlilerin şerrinden, facirlerin tuzağından emanda eyle! Bizi senin yolunu gösteren, senin yoluna davet eden, senin karşında zelil olan, sana kibirle davrananlara kibirlenen, mümin kullarına (şefkatle) muamele eden kullarından eyle! Âmin!

Oğul! İnsanların çarşısını geçip git! Bir kapıdan girip diğerinden çık! Kalp ve niyetinle onların arasından çık ve yalnız uçan bir kuş gibi ol! Ne başkasına alış, ne de kimseyi kendine alıştır! Ne kimseyi gör, ne başkasına görün! Vakit gelip kalbin Rabbin kapısına yaklaşıncaya kadar bu hal üzere ol! O zaman Hakk'ın erlerinin kalplerini orada göreceksin. Seni karşılayacak ve "Ne mutlu sana ki kurtuluşa erdin." diyecekler ve seni gözlerinden öpecekler. Sonra lütuf eli kapının ardından çıkıp seni karşılayacak ve şefkatle kucaklayacak. Seni yedirecek, içirecek, güzel kokular sürecek. Sonra seni çıkartıp kapının üzerine oturtacak. Orada gelecek olan müridleri, talipleri dört gözle bekleyeceksin. Sonra elinden tutup seni ilk gelişinde teslim alan ele yine teslim edecek. İşte bu gerçekleşince insanların yanına geri dön ve onlar arasında hastalar arasındaki doktor gibi; deliler arasındaki akıllı gibi; çocukları arasındaki şefkatli bir baba gibi ol! Bundan önce senin hiçbir değerin yoktur bilesin. Bu makama ermemişsen insanlar için bir münafık, bir köle olursun ve onların amaçları doğrultusunda hareket edersin. Onları Rabbine eş tuttuğun halde tedavi ettiğini sanırsın. Onlara uyguladığın tedavi onların için bir ceza olur. Çünkü cahilce ve hünersizce uygulanmıştır. Hz. Peygamber (s.a.v.) *"Her kim Allah'a cahilce ibadet ederse bozduğu yaptığından çok olur."* buyurmuştur.[95]

Oğul! Seni ilgilendiren konularda konuş, ilgilendirmeyen konularda ise sükût et! Allah'ı layıkıyla tanısaydın O'ndan korkardın ve huzurunda az konuşurdun. Nitekim Hz. Peygamber (s.a.v.) *"Allah'ı tanıyanın dili lâl olur."* buyurmuştur.[96] Yani nefsinin,

95 Rivayetin değerlendirmesi için bkz. Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ,* II, 233.

96 Rivayet sabit değildir. Bkz. Ali el-Kâri, *el-Masnû' fi marifeti'l-hadisi'l-mevzû*, s. 189.

hevasının, tabiatının, adetlerinin, yalan ve bühtanının dili lâl olur; kalbinin, sırrının, manasının, doğruluğunun ve safasının dili konuşur. Bâtılının dili lâl olur, hakkının dili konuşur. Kendisiyle konuştuğu dili kendisini ilgilendirmeyen konularda lâl olur; kalbinin dili kendisini ilgilendiren konularda konuşur. Nefsi için talepte bulunan dili lâl olur; Hak (c.c.) için talepte bulunan dili konuşur. Marifetin ilk aşamasında sözü biter ve bütün varlığı erir. Kendisinden ve diğer bütün varlıklardan sıyrılır. Sonra Hak dilerse onu yeniden diriltir. Onun konuşmasını dilerse ona bir dil yaratıp konuşturur. Dilediği hikmet ve sırları söyletir. Sözü deva üstüne deva, nur üstüne nur, hak üstüne hak, doğru üstüne doğru, safa üstüne safa olur. Çünkü o, Allah'tan kalbine bir emir gelmeden konuşmaz. Emir gelmeden konuştuğunda ise helak olur. Kendisine bir emir gelmedikçe ya da iradesi dışında gerçekleşen bir fiil olmadıkça ağzını açmaz. Bunlardan biri olduğunda Hak (c.c.), irade dışında gerçekleşen bir fiilden dolayı nefsi, hevası, şeytanı ve iradesi olmayan kulunu hesaba çekmekten yücedir. Nitekim bir ölünün konuşması sebebiyle ve uyuyan bir kişinin ihtilam olması, rüyasında bir şey görmesi veya bilmesi sebebiyle hesaba çekilmemesi de böyledir. Öldükten sonra kimilerinden bazı sözler işitildiği duyulmuştur.

Her kim bu nitelik dışında insanlara bir şey söylerse susması konuşmasından hayırlı demektir. Savaşta ilk safı daima yiğitler tutar. Yiğit olmadan ve savaş sanatlarını bilmeden savaşta ilk safa çıkanın helak olması kaçınılmazdır.

Yazık sana! Hakk'ı sevdiğini iddia ediyorsun; ama aslında başkasını seviyorsun. Senin bu iddian helakine sebep olacak. Sevdiğine dair en ufak bir belirti taşımadan nasıl sevdiğini iddia edebiliyorsun. Sevgi, kapısız ve anahtarsız bir evdeki ateş gibidir. Ateşi yukarıya yükselir. Seven, sevgisinin kapısını kapatıp sevgisini saklamaya çalışır; ama bütün çabasına rağmen sevdiği belli olur. Sevginin kendine özgü bir dili ve özel kelimeleri vardır. Seven, sevdiğinin yanında hiç kimsenin bulunmasını istemez. Bu, kişinin sevgisinde sadık olduğunun en büyük alametlerinden biridir.

A yalancı! İyisi mi sen ağzını hiç açma! Çünkü sen onların zümresine dahil değilsin. Sen ne gerçekten seven, ne de sevilen birisin. Seven, kapıda bekler; sevilen ise evin içindedir. Sevenin kendine mahsus bir hareketi, heyecanı ve sıkılması vardır. Sevilen ise gayet sakindir, lütuf göğsüne yatmış uyumaktadır. Seven yorulur, sevilen ise istirahattedir. Seven öğrenmektedir; sevilen ise bilmektedir. Seven zindandadır, sevilen ise serbesttir. Sevmek, bir tür deliliktir; sevilmek ise akıllılıktır. Küçük çocuk yılan görünce çığlık atar; geceleyin bir şey arayan ise yılan görünce sükût eder. Yırtıcı hayvan gören çığlık atıp kaçar; yırtıcı hayvan terbiyecisi ise onunla oynar ve yanında uyur. Allah (c.c.) *"Allah'ın emrine itaatsizlikten sakının. İşte Allah size yapmanız gerekenleri tek tek öğretiyor."* (el-Bakara, 2/282) buyurmuştur.

Seven sevdiğini incitmekten çekinir. Bundan dolayı eşikte edeplice durur. Organlarına ve kalbine çeki düzen verir. Yeterli bir eğitim alınca yakınlık mektebine

girer. Hüküm, kapının eşiğinde terbiye eder, ilim ise kapıdan içeride terbiye eder. Hükmün terbiyesinden geçene ilim yaklaşır, ona yetki verir ve müstağni kılar. Hüküm herkes için ortak olan bir kapıdır; ilim ise özel bir kapıdır. Ortak kapıda edebini takınıp kurallara riayet eden özel kapıdan içeri alınarak huzura yaklaştırılır ve sevilenler zümresine dâhil edilir. Başını eğerek ve hayâ ederek kapının eşiğinde uzun süre beklemediğin, hakikî manada kulluk mertebesine ulaşmadığın ve nefsine eksiklik ve taksir gözüyle bakmadığın sürece sana konuşmak yasaktır.

Eksik yanlarına bakan kişi kemâle yaklaşır. Kâmil yanlarına bakan kimse ise günbegün daha da eksilir. Siz işi tersine döndürün ki doğruyu bulasınız. İstişare edin ki rüşde eresiniz. Sabredin ki zafer kazanasınız, istediğinizi bulup elde edesiniz ve yüklenip götüresiniz. Siz sabredin ki size de sabredilsin. Siz razı olun ki size de rıza gösterilsin. Siz başkasının yükünü sırtlanın ki sizin yükünüzü de sırtlanan olsun. Gönülden teslim olun ki selamet bulasınız. Muvafakat edin ki muvaffak kılınasınız. Hizmet edin ki siz de başkalarından hizmet göresiniz. Kapıda ısrarla bekleyin ki kapı size açılsın. İstediğinizi almakta aceleci olmayın ki istediğinize nail olasınız. Keremle muamele edin ki size de keremle muamele edilsin. Yaklaşın ki yaklaştırılasınız. Gayret edin ki aradığınızı bulasınız.

Kalp mücâhede ayaklarıyla yürüyüp Rabbine doğru mesafe alarak O'na vuslat bulunca O'nun yanında karar kılar. Artık onun için geriye dönmek diye bir şey yoktur. Hikmetten kudrete; alet ve sebeplerden sebepleri halkeden yaratıcıya intikal eder. Kendi iradesinden Rabbinin iradesine; kendi başına durmak ve hareket etmekten Rabbiyle birlikte durup hareket etmeye intikal eder.

A dünya talipleri! Siz dünyayı talep ettiğiniz sürece yorulup durursunuz. Dünya ise kendinden kaçanı kovalar. Kendinden kaçanın ardından koşarak onu sınar. Kaçan kaçmaktan vazgeçip de ona dönerse dünya onun yalancı olduğunu anlayarak yakalar, kendi hizmetinde kullanır, sonra da canını alır. Kaçan, dönüp ardına bakmazsa dünya onun son derece kararlı olduğunu görerek ona hizmet eder. Dünyaya olan ilgiyi kesmeden ve ondan kaçmadan dünyadan istifade edilmez. Ondan kaçın; çünkü o katildir, tuzak kurucudur ve büyücüdür. Dünya sizden ayrılmadan önce siz kalplerinizle ondan ayrılın. O size olan ilgisini kesmeden önce siz ona olan ilginizi kesin. Dünya ile evlenmeyin! Evlenirseniz de mehrini dininiz yapmayın! Dünya evlenir ve hemen ardından boşanır. Onun evliliği ile boşanması arasında ne kadar az süre vardır! Dünyayı dinin karşılığında talep edersen dinin ona ödediğin mehir olur. Çünkü münafığın dini dünyanın mihridir; şehid müminin kanı ahiretin mihridir. Sevenin kanı ise Mevlâ'ya yakınlık mihridir.

Yazık sana! Dünyaya hizmet ettiğin sürece onun sana zararı olur, faydası olmaz. Ama o sana hizmet etmeye başlayınca sana faydası olur, zararı olmaz. Onu kalbinden uzaklaştır. O zaman dünyanın hayrını, hizmetini ve sana boyun eğdiğini göreceksin.

Müminin kalbine ziynetlerle kuşanıp en güzel haliyle arz-ı endam edince mümin ona "Sen de kimsin?" diye sorar. "Ben dünyayım" diye cevap verince mümin ondan yüz çevirir. O zaman hemen dünyanın bütün kusur ve ayıpları gözünün önünde belirir ve o güzelim suret çirkin mi çirkin bir hale girer.

Yazık sana! Bir yandan dünyaya değer vermediğini söylüyorsun, bir yandan para-pulu pek seviyor, ardından koşturuyorsun. Para-pul için kralların, zenginlerin önünde iki büklüm oluyorsun. Sen zühd iddiasında sahici değilsin. Salihlerden birinin şöyle dediği nakledilmiştir: Rüyamda güzel bir kadın gördüm ve "sen kimsin?" diye sordum. "Dünyayım." deyince "Ben senden ve senin şerrinden Allah'a sığınırım." dedim. Bunun üzerine dünya "Para-pulu sevme! O zaman benim şerrimden emin olursun." dedi.

A yalancılar! Rabbini istemek konusunda sadık olabilmenin şartı zahirde ve bâtında O'nun dışındaki hiçbir şeyi sevmemektir. Zahir olan; dünya, dünyevi arzular, dünyevileşmiş insanlar ve onların varlık ve imkânlarıdır, insanların onu hamd ü sena etmesi ve ona teveccüh göstermesidir. Bâtın olan ise cennet ve içindeki nimetlerdir. Bunu başarabilen Allah'ı istemek konusunda da başarılı olur, kalbi Rabbine yaklaşır ve O'nun özel konuğu olur. O zaman dünya da, ahiret de ellerinde tabaklarıyla gelirler. Dünya ziynetiyle, ahiret ise görkemiyle gelir ve her ikisi de ona hizmet eder. Dünya ve ahiretin yiyecekleri nefis için, yakınlık yiyeceği ise kalp içindir. İşte benim sizi davet ettiğim bu şey, gerçek manada Allah'ı dilemektir, sizin iddia ettikleriniz değil.

A münafıklar! Akıllı, işlerin neticesini düşünen ve başlangıcına aldanmayandır. Akıllı, Hakk'ın erlerine birer hâdim olan dünya ve ahiretten yüz çevirebilendir. O, dünyayı da, ahireti de sınayıp sözlerini dinler. Dünyanın kendini nasıl nitelediğini dinleyip kendisine elverişli olanları ondan satın alır. Neticede yok olacak olan dünyaya meyletmez. Ahiretten de yüz çevirir; çünkü o da sonradan olmuş ve yaratılmıştır ve kendisine bağlananları Rabbinden engeller.

Dünya ona şöyle der: "Sakın ha! Beni talep etme ve benimle evlenme! Çünkü ben bir evden diğerine, birinin mülkiyetinden diğerinin mülkiyetine sürekli el değiştiririm. Birini büyütüp onunla evlendiğim zaman onu öldürür, malını alırım. Benden sakın; çünkü ben zevkime pek düşkünüm, katil ve bir o kadar da gaddarım. Kimseye verdiğim sözü tutmam."

Ahiret ise "Kuşkusuz Allah müminlerden canlarını ve mallarını cennet karşılığında satın almıştır." (et-Tevbe, 9/111) buyruğundan dolayı pazarlık teklifinde bulunarak "Ben senin yüzünde yakınlık emareleri görüyorum. Beni satın al; çünkü Hak (c.c.) seni benimle birlikte bırakıyor." der.

Bu gerçekleşip mümin, Rabbine yakınlık talebiyle dünya ve ahireti terk edince Allah dünyayı ona geri gönderir ve dünyadaki bütün kısmetlerini hiçbir zarara uğramaksızın eksiksiz alır. Ahiret de ona geri döner ve onun işlerinin çekip çevireni olur.

Ey dünya veya ahiret talipleri, Ey dünya ve ahiret ile kafayı bozanlar, Bana kulak verin! Size yaptığım bu açıklama hastalığınızın devasıdır, onu kullanın! Bir kimse her neyi istemezse o şey onun ardından koşar. Yaratılanlara meyletmeyin ki Yaradan sizi sevsin! Allah'ın sevdiği kul şefkatli bir doktorun koruması altındaki hasta gibidir.

Ey cemaat! Ahiret ameliyle dünyalık yemeyin ki her ikisini de kaybetmeyesiniz. Ahiret efendidir, dünya ise onun kölesidir. Köle efendisine tabidir. Dünya aşağılık; ahiret ise izzetlidir. Aşağılık olan, izzetliye tabi olur. Dünya yemeğini panzehirsiz yemeyin; çünkü dünyanın yemeği zehirlidir. Peki, panzehir nedir? Panzehir zühddür, kalben dünyadan sıyrılmak, hikmet denizini aşıp kudret denizine ulaşmaktır. Senin için zehirli olanla olmayanı birbirinden ayıran doktora vasıl olmaktır. Hiç görmedin ve duymadın mı ki yılan avcısı yılanı yakaladıktan sonra onu kesip pişirir, zehrini çıkarır ve sonra yer. Hak (c.c.) da dünyanın zehrini kendisini unutan zorba kâfirlere; zehirden arındırılmış olan yemeğini ise kendi önünde eğilen, kendini anan ve mâsivâyı unutan müminlere ayırır. Özel konukları iken nasıl arındırmasın ki! Seven sevdiğine nasıl muamele ederse O da onlara öyle muamele eder. Acının içinde tatlı olanı, bulanığın içinden saf ve duru olanı ayıklayıp çıkarır onlar için. Murâd olan kulların yiyecekleri, içecekleri, giyecekleri ve ihtiyaç duydukları her şey arındırılır. Ham sofu çabalar, bazen durulur, bazen bulanır; gâh kalkar, gâh oturur. Hakiki zahit için ise işlerin çoğu ayan beyan ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla onun doğruları yanlışlarından daha çoktur. İrfan sahibine ise her şey ayan beyan olmuştur. O, bulanığı ve duruyu çok iyi seçer. Bulanık olan da ona nida eder, duru olan da.

Hakk'ın erlerinin bütün yönleri bir olmuş, sadece bir cihetleri kalmıştır. İnsanlara dönük olan bütün cihetler daralmış, Hakk'ın ciheti ise ardına kadar genişlemiştir. Sıdk elleriyle insanlara yönelen cihetleri kapatmışlar, kalp elleriyle Yaradan'a yönelen cihetleri açmışlardır. Bunun neticesinde kalpleri genişleyip büyümüş, gayretullah, kalplerinin kapısında beklemiş ve sahibinden ve yaratıcısından başka hiç kimsenin oraya girmesine izin vermemiştir. Hakk'ın erlerinden her biri dünyadaki güneş ve ay gibidir. Onlar dünyadaki aydınlığın sebebidir. Onların yüzü Allah'a, sırtı ise insanlara dönüktür. Yüzleri dünyaya dönük olsaydı dünya üzerinde her şey yanıp kül olurdu.

Siz ise yeryüzünde yürüyen ölülersiniz. Aklını başına devşir; çünkü akıllıca davranışlar sergilemiyorsun. Sen Hakk'ın adamlarından değilsin, onları tanımazsın da. İnsanların reislerini ve büyüklerini de tanımazsın. Sözün kalbinden geçirdiklerini ele veriyor. Dil, kalbin tercümanıdır. Birini sevdiğinde ve bir başkasına buğzettiğinde sevgin ve buğzun nefsin ve tabiatın hatırına olmasın! Sevginde ve buğzunda Kitap ile sünneti hakem kıl! Sevdiğini sevmek konusunda sana muvafakat ediyorlarsa sevginde sebat et! Muhalefet ederlerse sevginden vazgeç! Buğzettiğine muvafakat ediyorlarsa buğzundan vazgeç; muhalefet ediyorlarsa buğzetmekte karar kıl!

Yazık sana! Yüzüne karşı hakikati söylediğim ve doğrucu olduğum için bana buğzediyorsun. Şunu bil ki bana ancak Allah'ı tanımayanlar, çok konuşup az amel yapanlar buğzedip cahilce davranışlar sergilerler. Allah'ı bilen, az konuşup çok amel edenler ise beni severler. Hakk'a olan yakınlığım benim kimseye ihtiyacımı bırakmadı. Benim etrafımda su çoktur ve ben suyun içindeki kurbağa gibi, içimdekileri söyleyemem. Suyun çekilmesini beklerim ve o zaman konuşurum ve ben konuştuğumda sen hem kendi haberini, hem de başkalarının haberini benden alırsın.

A asiler! A sırt dönenler! Tövbe ederek Rabbinizle barışın! Allah'tan ve O'nun hilim sıfatından korkum olmasa şimdi kürsüden inip içinizden birini derdest eder ve ona "Sen şöyle şöyle yaptın. Allah tövbe et!" derdim. İmanın, yakînin ve Mevlâ'na marifetin güçlenmediği sürece sana söylenecek bir söz yoktur. İman, yakîn ve marifetin güçlendiği zaman ise sapasağlam bir ipe tutunmuş olursun ki bu, kalbinin O'na vuslatıdır. O zaman hem Hz. Peygamber, hem de bütün ümmet seninle iftihar eder.

A dilde mümin! Kalbin ne zaman iman edecek?

A ele güne karşı mümin! Halvette ne zaman iman edeceksin?

Kalbin halvette olan imanıdır asıl faydalı olan. Kalp küfür içindeyken dilin iman etmesi ise bir işe yaramaz. Münafığın imanı kılıçtan korkanların imanı gibidir.

A asiler! Tövbe edin, Rabbinizin merhametinden ümitsizliğe düşmeyin.

A ölü kalpliler! Rabbinizi zikretmeye, Kitabını ve Peygamber'inin sünnetini okumaya ve zikir meclislerinde bulunmaya devam edin ki kalbiniz, yağmurun yağmasıyla hayat bulan ölü toprak misali dirilsin. Kalp, Allah'ı anmaya devam ederse ona marifet, ilim, tevhit ve tevekkül gelir ve mâsivâdan yüz çevirmesi mümkün olur. Zikre devam etmek, dünya ve ahirette hayrın devam etmesinin sebebidir. Sen insanlarla ve dünya ile iç içe olduğun sürece insanlardan gelecek olan övgü ve yergilerin etkisinde kalırsın. Çünkü o takdirde nefsinle, heva-hevesinle ve tabiatınla hemdemsin. Kalbin Rabbine vasıl olup bütün işlerini O'na havale ettiğin zaman ise övgü ve yergilerden etkilenmez olursun ve büyük bir yükten kurtulursun. Kendi gücüne ve kuvvetine güvenerek dünya ile meşgul olursan paramparça olur, bîtap düşersin. Yine kendi gücüne güvenerek ahiretle meşgul olursan kesilirsin. Hakk ile meşgul olursan O'nun kudret eliyle ve O'na tevekkül etmen sayesinde maişet kapısı sana açılır; yine O'nun tevfik eliyle ibadet kapısı açılır. Ondan talepte bulunma makamına yükseldiğin zaman ondan, kuvvet ve yardım talebinde sıdk iste! İste ki kalp ve sırrını dünyevi ve uhrevi meşgalelerden arındırıp kendi huzurunda sabitkadem kılsın!

Yazık sana! Nefsin hasta senin. Rabbine yaklaşıp afiyet buluncaya kadar yiyecekleri birbirine karıştırmaktan onu koru!

Yazık sana! Bedeninde haram varken, tepeden tırnağa haramlara batmışken Allah'a yaklaşmayı nasıl umabilirsin! Nefsin seni kontrol altında tutarken; heva-hevesin seni şehvetlerine ve nefsani arzularına yönlendirirken; tabiatındaki ateş takvanı ve dinini yakıp kavururken Allah'a yaklaşmayı nasıl umabilirsin! Akıllı ol! Bu, ölüme kesin bir şekilde inanan birinin yapacağı iş değil. Bu, Hakk'ın huzuruna çıkmayı bekleyen ve hesaba çekilmekten endişe eden birinin yapacağı iş değil. Sende düşünce, takva ve tebdirli olmanın esamisi okunmuyor. Gece gündüz sükûnetin de yok. Tek meşguliyetin dünya malı toplamak, ehl-i dünya ile arkadaşlık etmek ve onlara yaranmaktır.

Hakk'ın erleri ise dünyadan, hayattan ve insanların verdiği eza ve cefadan sıyrılıp çıkmışlardır. Onlardan herhangi birinin hali, yükünü Horasan'a gönderip kendisi burada uyuz bir eşeğin sırtında oturan, kafilenin gelişini ve kafile reisinin gözükmesini bekleyen kişiye benzer. Bu kişinin bedeni buradadır; ama kalbi evine yönelmiştir.

Mümin de malını ahirete göndermiş ve orada kendisi için bir köşk inşa etmiştir. O köşkte ihtiyaç duyacağı her şeyi de temin etmiştir ve bütün kalbini Allah'a yaklaşmaya yoğunlaştırmıştır. Bundan dolayı Hz. Peygamber (s.a.v.) *"Dünya müminin zindanıdır."* buyuruyor.[97] Mümin, Allah'ı layıkıyla bilip tanıyıncaya, O'na yaklaşıp vuslata erinceye tek sürekli tahkik-i imanda kademe atlar. Ne zaman ki O'na vuslat bulursa O'nu mâsivâya tercih eder. Varını yoğunu kapısında bekleyen adamlarına dağıtır ve tek dert ve tasası yakınlık evine girmek olur. Cennetteki köşkünün anahtarını köşkün bekçisine bırakır. Sırrı cennetlerin kapılarına gelip onları kilitler, insanlara ve varlığa açılan bütün kapıları kapayarak kendini hükümdarın kapısının eşiğine bırakır ve kendini hasta gibi gösterir. Bir et parçası gibi yere yatar ve lütuf ayaklarının üzerinden geçip kendisini ezmesini bekler. Rahmet gözünden gelen bir pırıltı ve minnet ve kerem elinin uzanmasını bekler. Bu halde iken bir anda kendisini yakınlık çadırında, lütuf kucağında, bütün hastalıklardan haberdar olan doktorun önünde bulur. Doktor, onu tedavi ederek yeniden güçlenmesini sağlar, onu kendine alıştırır, üzerine bayramlık elbiseler giydirip taç kuşandırır. Ona lütuf yemeğinden yedirir, ünsiyet şarabından içirir. İşte o zaman yakınlık yurdunda rahatlık gelir. Yakınlık evinin burçlarında kurtuluş gelir. Bütün insanlar onun altındadır. Onlara rahmetle bakar, Hakk'ın ahlakıyla bezenir. Çünkü O'na vasıl olanların kalpleri insanlara merhametle dolar. Müslüman veya kâfir; avam veya havas olan herkese merhamet gözüyle bakarlar. Bir yandan onlardan dinin sınırlarını muhafaza etmelerini talep ederken bir yandan da merhamet ederler. Zahirde talep ederler, bâtında ise merhamet.

Ey Allah'ın kulları! Bu vasfa haiz olan insanlardan birini görürseniz ona hizmette kusur etmeyin, o size ne buyurursa kabul edin; çünkü o sizin iyiliğiniz için söylemektedir.

---

97 Müslim, *Zühd* ve *Rekâik*, 1.

A evlerinde ve mescitlerde nefsiyle, tabiatıyla, heva-hevesiyle, cehaletiyle oturanlar! İlmiyle amil olan şeyhlerle hemdem olun. Onlara tabi olun, adımlarınızı onların adımlarının arkasında tutun. Onlara karşı mütevazı olun ve kalp kırmalarına sabredin ki hevesiniz yok olsun, nefsiniz kırılsın, tabiatınızın ateşi sönsün. İşte o zaman dünyayı tanır ve ondan kaçarsınız. O zaman dünya size uşak olur ve üzerinde takdir edilen kısmetinizi size verir. Siz Rabbinize yakınlık kapısının eşiğinde iken dünya sizin ayağınıza gelir. O da, ahiret de Hakk'a hizmet edenin hizmetçisidir.

Kalpte tevhit ve yakınlık filizi kök salınca her gün biraz daha büyür. Her yeni gün biraz daha büyüyüp yücelir. Yeryüzünde ve gökyüzünde Allah'tan gayrı kimseyi görmez olur. Yaratılmış olan her şey ona esir olur. Onunla Rabbi arasında bir sır mevcut olur. İşte o zaman O'na ulaşmaya imkân bulur ve zamanının sultanı olur. Kaza, kudret, hüküm ve ilimde mütemekkin/istikrarlı olur.

Ey cemaat! Allah'ı, Resulü'nü ve salih insanları tasdik edin. O, doğrudur; çünkü *"Kim Allah'tan daha doğru sözlüdür ki!"* (en-Nisâ- 4/221) buyurmuştur. Peygamberin ve salihlerin doğruluğu ise O'nun doğruluğundan türemiştir.

Oğul! Kalbin Hakk'ın kapısının eşiğinde uzun süre bekleyince açgözlülüğün ve tamahkârlığın yok olur ve edep öğrenirsin. Sabır nefsanî arzuları ve âdetleri/alışkanlıkları yok eder; maddi sebepleri kesip atar, rableri söküp atar. Sen heva-heves peşindesin. Sen Allah'ı, Resulü'nü, velilerini ve has kullarını bilmiyorsun. Dünyaya ilgi duyduğun halde zahit olduğunu iddia ediyorsun. Senin Rabbine rağbetin yok. Gel, Rabbinin huzurunda kıyama dur! Hüsnü zan et ve edebini takın ki sana Rabbinin yolunu göstereyim, senden kibir elbisesini çıkartıp tevazu elbisesini kuşandırayım da yücelesin. Senin içinde bulunduğun hal, heves içinde hevestir. Ne zaman ki nefsin, heva-hevesin, şeytanın ve dünyanın sevk ettiği düşüncelerden sıyrılırsan işte o zaman sana ahiret gelir. Önce melekten ilham gelir, sonra da Hak'tan. Zaten varılmak istenen gaye de budur. Kalbin sıhhat bulduğu zaman kendisine bir ilham gelince önce duraksar ve "Sen ne tür bir ilhamsın? Kimden geliyorsun" diye sorar. O da "Benim kaynağım şudur veya budur." diye cevap verir.

Yazık size! Çoğunuz boğazınıza kadar hevese batmış durumdasınız. Tekkelerinizde Hakk'a ibadet ediyorsunuz; ama bu iş, cahil bir şekilde halvette beklemekle olacak şey değildir.

Yazık sana! İlim talep etmeye koyul ve ilmiyle amel eden âlimlere tabi ol! Yürüyecek mecalin kalmayıncaya kadar ilim talebinde devam et! Aciz kalınca zahirinle otur; ama kalbin ve manan ile yürümeye devam et! Zahiren ve bâtınen gaip olup oturunca sana Allah'tan yakınlık gelecek ve vuslat bulacaksın. Kalbinin adımları tükenip O'na yürümek için mecalin kalmayınca bu O'na yaklaştığının belirtisi olur. Kendini bırak ve gönülden teslim ol! Ya senin için ücra bir yerde bir tekke yapıp seni o harabenin içine

oturturuz ya da medeniyete geri gönderip dünyayı, ahireti, cinleri, insanları, melekleri ve ruhları senin hizmetine veririz. Hakk'ın kapısında durduğun zaman harikulade şeyler göreceksin. Yiyeceğini, içeceğini, giyeceğini unut, varlığından geç, insanların sana yönelik övgü ve yergilerini bir yana koy! Bütün bunlar kalbin amelleridir. Bu kalp gâh içinde ağaçların ve meyvelerin dolu olduğu bir bahçeye döner, gâh ıssız yazılara, denizlere ve dağlara döner, gâh cinlerin, insanların, meleklerin ve ruhların toplanma yeri olur. Bu, akılların ötesinde bir şeydir.

Allah'ım! Şayet benim üzerinde olduğum yol haksa onu saliklere de nasip et; batılsa yok et! Şayet ben hak yol üzerinde isem benim şanımı yücelt ve beni destekle! İnsanların benim elimle hidayete ermelerini kolaylaştır. Kalplerimizi katına yükselt! Bu yorgunluk ne zamana dek sürecek! Kalplerimizin adımları ne zaman son bulacak. Kalp köşkünün terasında ne zaman ziyafete katılıp oradan insanları temaşa edeceğiz.

Kalp sıhhat bulunca ezelî ve ebedî olan Hak'tan gayrı her şeyi unutur. O'ndan gayrı her şey sonradan olmuştur. Kalp sıhhat bulunca ondan sadır olan söz de doğru olur ve reddedilemez bir hakikat olur. Kalp, kalbe; sır sırra; halvet halvete, mana manaya, öz öze ve doğru doğruya hitap edince ondan kalbe gelen söz verimli bir araziye atılan tohum gibi filizlenir, dal budak sarar. Dünya için öğrenirsen dünya için çalışırsın; ahiret için öğrenirsen ahiret için çalışırsın. Bina, temel üzerine atılır ve her ne şekilde muamele edersen öyle muamele görürsün. Küpün içinde ne varsa dışarı o sızar. Ama sen küpün içine katran koyup gül suyu çıksın istiyorsun. Senin hiçbir değerin yok. Dünyada dünyayı imar etmek için çalışıyorsun; ama yaptıklarının yarın ahiret sermayesi olmasını bekliyorsun. İnsanlar için çalışıyorsun; ama Yaradan'a yaklaşmayı, O'nun nazargâhı olmayı temenni ediyorum. Senin hiçbir değerin yok. Görünen ve baskın olan durum budur. Yaptığının karşılığı olmaksızın lütfedip sana verirse bu da O'nun bileceği iştir.

Bana kulak verin ve söylediklerimi düşünün! Ben, seleflerimin terbiyesinden geçen bir uşağım. Onlardan önce pazar yerine gelip ticaret mallarını dizerim ve onlar adına tellallık yaparım. Kendilerine hıyanet etmem ve mallar üzerinde mülkiyet iddia etmem. Onların sözleriyle O'nu sena ederim. Hz. Peygamber'e tabi olmamın ve anne babama hayırlı evlat olmamın bereketiyle Allah beni bu işe ehil kılmıştır. Babam, dünyalık elde edebilecek bir imkâna sahip olmasına rağmen zahit bir kimseydi. Annem de bu konuda ona muvafakat etti ve onun yaptığına rıza gösterdi. Her ikisi de salih, dindar ve insanlara şefkatli kimseler idiler. Onlar vesilesiyle ben Hz. Peygamber'e ve onu gönderene vasıl oldum. Nail olduğum bütün nimetler için onlara minnet duyuyorum. İnsanlardan Hz. Muhammed dışında; Rabblerden ise Rabbim dışında hiçbir şey istemiyorum.

Oğul! Sözlerin kalbinden değil, dilinden dökülüyor; manandan değil; suretinden geliyor. Sahih kalp, salt dilden dökülen sözden kaçar. Böyle bir söz işittiğinde kafesteki kuş gibi, mescitteki münafık gibi olur. Sıddıklardan biri münafık âlimlerden birinin sohbetine denk düştüğünde tek dileği oradan çıkmak olur.

Hakk'ın erleri, münafık, riyakâr, deccal, ehl-i bidat, Allah düşmanı ve peygamber düşmanı olanları simalarından tanırlar. Onların simasında da, konuşmasında da özel işaretleri vardır. Sıddıklardan aslandan kaçar gibi kaçarlar. Onlar kalp ateşiyle yakmaktan korkarlar. Melekler onları sıddık ve salihlerden uzak tutar. Onlardan herhangi biri avam nezdinde büyük olsa da sıddıklar nezdinde değersiz biridir. Avam nezdinde onlar bir insan ise de sıddıklar nezdinde bir kedidir ve hiçbir ağırlığı yoktur.

Ey cemaat! Tabibinizi arayıp bulun! O sizin hastalığınızı iyileştirecektir. Ona tabi olun ve söylediklerini kabul edin ki afiyet bulasınız. Uşağa tabi olun ki o sizi hikmet sahibi üstada götürsün. İlmin uşağına tabi olun ve nereye girdiğine bakmadan arkasından siz de girin! Rabbinizin kapısını talep edin! Kapı hizmetçisi olan hükümle iyi geçinin! Hükme tabi olmazsanız ilme vasıl olamazsınız. Rabbinizin *"Peygamber size neyi veriyorsa onu alın, vermediği şeyi ise istemekten kaçının."* (el-Haşr, 59/7) buyurduğunu duymadınız mı? Rabbinizin kapısında hüküm ile güzel geçinir ve ona karşı edepli davranırsanız Allah sizi sever, yakınlık kapısını size açıp lütuf ve ikram sofrasına oturtur. Onun özel konuğu olursunuz, kalplerinizle konuşur, sırlarınızla ünsiyet kurar ve has kullarına öğrettiği ilmi size de öğretir. Böylece hükmü sizinle insanlar arasında; ilmi ise O'nunla sizin aranızda olur. Çünkü hüküm ortaktır, ilim ise özeldir. Hüküm iman etmektir, ilim ise gözle görmektir.

EY KUL[98]

Ey kul! Beni irade ettiğine şahit ol ve bana kulak ver! Benim senden uzak olmadığımı bilerek can kulağınla dinle!

Ey kul! Sen henüz kendi müdebbirin değilken senin müdebbirin bendim. Sen henüz varlık âlemine çıkmadan önce seni gözetmeyi üstlenmiştim. Şimdi de seni gözetmek, koruyup kollamak bana aittir.

Ey kul! Yegâne yaratan ve biçim veren benim; yegâne hükümran ve müdebbir de. Yaratıp biçim vermekte, hüküm ve tedbirde benim ortağım yoktur. Ben mülkümün sahibiyim ve mülkümde bana denk olan kimse yoktur. Ben hükmün tek sahibiyim. Hükümlerimde bir yardımcıya ihtiyacım yoktur.

Ey kul! Var olmadan önce senin müdebbirin kim ise irade konusunda onunla didişme! Kim her daim senin yararını düşündüyse ona karşı inatçılık etme! Bugüne

98 Geylânî'nin Cilâu'l-hâtır adlı eserini "Yolun Esasları" adıyla çeviren Dilaver Gürer, matbu nüshada yer alan bu ve bir sonraki başlığın elindeki yazma nüshada mevcut olmadığını, muhtemelen müstensihler tarafından esere ilave edildiğini ifade etmiştir. Kanaatimizce müstensihler tarafından değil; Geylânî'nin öğrencileri veya Kâdîrî tarikatının takipçisi olan bir şeyh tarafından ilave edilmiş olması ihtimali daha güçlüdür.
Matbu nüshada bu iki başlık "Dua" başlığı ile zikredilmiştir. Ancak bu bölüm herhangi bir dua içermeyip "Ey Kul!" hitaplarıyla başlayan paragraflardan oluştuğu için ayrı bir başlık yapmayı uygun gördük.

değin senin yararını ben düşündüm. Şu halde bana rağmen kendi yararını düşünmeyi bırak!

Ey kul! Tecrübe ettikten sonra hâlâ kuşku mu duyuyorsun? Beyan var olduktan sonra hayrete mi düşeceksin? Doğru yol ayan beyan ortaya çıkmışken yanlış yola mı sapacaksın? Benden başka murâdın olmadığını bilmen seni bana yaklaştırmıyor mu? Geçmişte sana verdiğim hayırlar seni bana karşı çıkmaktan korkutmuyor mu?

Ey kul! Yarattıklarım yanında varlığının ne boyutta olduğuna bir bak! O zaman fanide yok olup gittiğini göreceksin. Peki ya, fani olmayan hakkında ne düşünürsün? Hükümranlığımı kabullenerek otur! Sen de benim sahip olduklarımdan birisin. Dolayısıyla Benim rububiyetim ile didişme!

Ey kul! Benim sana kâfi gelmem sana yeterli gelmez mi? Sana olan lütuf ve ihsanlarım sükûnetini gerektirmez mi?

Ey kul! Seni ne zaman kendine bıraktım ki bana karşı türlü tuzaklar kuruyorsun? Hükümranlığımda olan hangi işte başkasını vekil kıldım ki bu yetkiyi sana bırakayım?

Ey kul! Seni varlık âlemine getirmeden ve kudretimle her şey üzerinde zahir olmadan önce senin için cömertliğimi hazırladım. Durum buyken sen nasıl beni inkâr etme yetkisine sahip oluyorsun?

Ey kul! Benim kendisini dilediğim kişi ne zaman umduğunu bulamamış? Kendisine destek olduğum kişi ne zaman başarısız olmuş?

Ey kul! Bana yapacağın hizmet, senin için hazırladığım kısmet talebinden seni alıkoysun! Benim hakkımdaki hüsnü zannın rububiyetimi suçlamana mani olsun!

Ey kul! İyilik yapan birini itham etmek, sonsuz kudret sahibiyle didişmek, Kahhâr'la boy ölçüşmek ve hikmet sahibinin hükmünden yüz çevirmek sana yaraşmaz.

Ey kul! Benimle hemdem olup kendi iradesinden sıyrılan kurtuluşa ermiştir. Bana muhtaç olduğunu içtenlikle söyleyen zenginlik hazinesini bulmuştur. Hareket ettiğinde benimle birlikte hareket eden benim desteğimi yanına almıştır. Benim ipime tutunan iplerin en sağlamına tutunmuştur. Bana güvenmeyip kendince iş tutanları kınamaya, yaptıklarını yıkmaya, düğümlediklerini çözmeye, onları kendileriyle baş başa bırakmaya ve rızanın rahatlığından ve tevekkül nimetinden mahrum kılmaya ant içtim. Şayet bana hakkıyla güvenselerdi benim tedbirimle yetinirler, kendi tedbirlerine gerek görmezlerdi. O zaman ben onları rıza yoluna sevk ederdim, ehl-i hidayetin yolunu gösterirdim, onları apaydınlık bir yolda koştururdum ve üzerlerindeki inayetimle onları korktukları her şeyden güvende kılar, umdukları her şeye kavuştururdum. Bunu yapmak bana hiç de zor olmazdı.

Ey kul! Biz senden yalnız bizden istemeni ve bizimle birlikte başkasından da istememeni istiyoruz. Tercihimiz yalnızca bizi seçmen ve bizimle birlikte başkasını seçmemendir. Bize razı olmandan hoşnuduz, başkalarına razı olmandan ise hiç hoşnut değiliz.

Ey kul! Senin yararına bir hüküm vermişsem iradem sana lütfetmek yönündedir. Bir musibet vermişsem lütfumun sırlarını sana açmak istiyorum demektir.

Ey kul! Sende görünür kıldığım nimetlerimin karşılığı benimle didişmek olmasın! İhsan ederek seni diğer varlıklardan ayrıcalıklı kıldığım akıl nimetinin karşılığı da benimle zıtlaşmak olmasın!

Ey kul! Yerde ve gökte tedbirimi, yerin ve göğün yegâne hâkimi olduğumu teslim edip kabullendiğin gibi, varlığını da bana teslim et! Çünkü sen bana aitsin ve benimle birlikle hiçbir varlığın tedbir yetkisi yoktur. Sen benimle birliktesin. Beni vekilin edin ve kefilin olarak bana güven ki sana sonsuz nimetlerimi ihsan edeyim ve büyük bir övünç lütfedeyim!

Ey kul! Ben ezelde kulumun kalbinde teslimiyet ışığı ile isyan karanlığının birleşmeyeceğine hükmetmişim. Dolayısıyla bir kalpte bunlardan biri varsa diğerine yer yok demektir. Şu halde seçimini yap!

Yazık sana! Biz kendi işinle meşgul olasın diye senin kadrini yücelttik. A yüce kıldığımız, gel, değerini düşürme! Ey izzetli kıldığımız! İşini benden başkasına havale etme!

Yazık sana! Sen bizim nezdimizde bizden başkalarıyla meşgul olmayacak kadar değerlisin. Seni kendim için yarattım ve senden inayetimi esirgemedim. Şayet nefsinin peşine takılırsan seni perdelerim. Onun heva-hevesine tabi olursan seni huzurumdan kovarım. Nefsine karşı direnirsen seni desteklerim. Mâsivâdan yüz çevirerek bana kendini sevdirmeye çalışırsan sana icabet ederim.

Ey kul! Seni en güzel surette yaratıp ihtiyaçlarını verenin ve sana kâfi gelenin ben olduğumu bilmen sana yetmez mi? Senin hakkında verdiğim hükmü neden kabullenmez de karşı çıkarsın?

Ey kul! Hükmümü kabullenmeyip karşı çıkan bana inanmamış demektir. Benimle birlikte kendi işinin müdebbiri olan beni tevhit etmemiş demektir. Kendisine verdiğim sıkıntıdan benden başkasına yakınan benden razı olmamış demektir. Benimle birlikte seçen beni seçmemiş demektir. Her türlü işinde bana tevekkül kılmayan beni hakkıyla tanımamış demektir.

Ey kul! Kendi elinde olana güvenip benim elimde olana güvenmemek cehalet olarak sana yeter! Ben senin için beni seçmeni seçiyorum; ama sen benim rızam olmayan seçimler yapıyorsun. Yazık sana! Kulluk etmek, seçmek ve zulmetmek bir

araya gelmez. Bana yönelmen ile izlere yönelmen de böyle. Ya ben sana aitim ya da sen nefsine. Seçimini kendin yap ve nice hayırları bırakıp heva-hevesi tercih etme!

Ey kul! Benden kendin için nefsinin müdebbiri olmamı talep etsen cahillik etmiş olursun. Peki ya nefsin için bizzat sen müdebbir olursan halin nice olur! Tercih hakkını benimle birlikte kendinde kullanırsan insaf etmiş olmazsın. Peki ya, seçimde beni büsbütün dışarıda bırakırsan halin nicedir!

Sana tedbir için izin versem bile kendin için müdebbir olmak konusunda benden hayâ etmen yaraşırdı. Peki ya, sana nefsin için müdebbir olmamanı emretmişsem! A nefsinin tasasını çeken! Tedbir işini bize bıraksan rahat ederdin.

Yazık sana! Tedbirin yükünü rububiyetten başka hiçbir merci taşıyamaz. Beşeriyetin zayıflığı onu taşıyacak güce sahip değildir.

Yazık sana! Sen taşınansın. Taşıyan olma! Biz senin rahat etmeni diledik, kendini yorma! Karanlıklarda seni tedbir eden ve var olduktan sonra sana her istediğini veren ile onun istedikleri konusunda didişmek sana yakışmaz.

Ey kul! Sana bana hizmet etmeni emrettim ve kısmetine kefil oldum. Ne var ki sen emrettiğim şeyi ihmal edip kefaletim konusunda kuşkuya düştün. Kefil olmakla da yetinmeyip yemin ettim, yeminle de iktifa etmeyip misaller verdim ve anlayış sahibi kullara şöyle seslendim: *"Rızkınızın sebepleri de, uyarıldığınız azap da göktedir. Göğün ve yerin Rabbine andolsun ki size bu Kur'an'da bildirilen hususlar, ağzınızdan çıkan sözden, kendi adınızdan emin olduğunuz kadar gerçektir."* (ez-Zâriyat, 51/22-23) Söylediklerimle arif kullar iktifa ettiler ve keremime yakîn sahibi kullarım güvendiler. Vaadim olmasaydı bile onlar, kendilerinden ihsanlarımı kesmeyeceğimi bilirlerdi. Kefaletim olmasaydı bile ihsanımın varlığına güvenirlerdi. Ben, benden gaflet edip bana isyan edenlerin bile rızkını verdim. İtaat edip dua edenin rızkını nasıl vermem!

Yazık sana! Bir ağaç diken elbette onun suyunu ihmal etmez. İnsanları yaratan da onlardan yardımını esirgemez. Yaradan'ın onlar için kâfi olması ve karşılıklarını verecek olması onlar için yeter. Var etme gerçekleşince her daim yardım etmek de benim işimdir. Yaratma olduğuna göre rızkın devamlılığını sağlamak da benim işimdir.

Yazık sana! Evine yemek yedirmek istediğinden başkasını davet eder misin? Kendine, kendisine değer vermek istediğinden başkasını nispet eder misin?

Ey kul! Fani rızkı tasa edeceğini bütün kaygın ve tasan ben olayım. Senin adına taşımayı üstlendiğim şeyleri taşımak için kendini yorma! Sen taşımakla yükümlü olduğun şey neyse onunla ilgilen! Seni evime misafir edip cömertliğimden mahrum mu edeyim? Senden hakkımı talep edip cömertliğimi esirgeyeyim mi? Senden bana hizmet etmeni bekleyip kısmetini üstlenmeyeyim mi? Senin benim nezdimde olan kısmetin bende kalmaz. Senin için ihsanımı hazırladım ve senin üzerinde rahmetimi

tecelli ettirdim. Sana dünyayı reva görmeyip cennetimi çiçeklerle donattım. Bununla da yetinmeyip beni göreceğini vaat ettim. Benim yaptıklarım bu iken lütuflarım konusunda nasıl tereddüt edebiliyorsun!

Ey kul! Nimetim için bir alıcı ve lütfum için bir kabul edici bulunmalıdır ve kesin delillerle sabit olduğu üzere ben menfaatlerden müstağniyim. Şayet benden rızkımı senden esirgememi istesen bunu hoş karşılamam. Lütfumdan seni esirgememi istesen bile seni mahrum bırakmam. Peki ya, sürekli bana duacı olup talep edersen nasıl esirgeyeyim! Şayet utanma duygun varsan benden utan ve söylediklerimi kavra! Çünkü benim söylediklerimi anlayanlar sınırsız ihsana mazhar olacaklardır.

Ey kul! Beni seç ve bana rağmen başkasını seçme! Gönlünü sıdk ile bana yönelt! Şayet bunu yaparsan sana eşsiz lütuflarımı ve engin cömertliğimi gösterir, sırrını beni müşahede etmekle onurlandırırım. Ben ehl-i tahkik için yolu gösterdim ve ehl-i tevfik için yol işaretlerini açıkladım. Hakikatin bir gereği olarak yakîn ehli bana gönülden teslim oldu, iman sahipleri de beyana tabi olarak bana tevekkül kıldı. Fark ettiler ki ben, onlar için kendilerinden daha hayırlıyım, benim tedbirim onların kendi tedbirinden daha yararlı. Bunu görerek gönülden teslim oldular ve Rabbliğimi kabul ettiler. Tevekkül ederek kendilerini benim huzuruma attılar. Ben de buna karşılık olarak nefislerine rahat, akıllarına nur, kalplerine de marifet verdim. Onların makamını yüceltmeyi ve sancaklarını dalgalandırmayı kendim için bir vazife bildim. Sonsuz mülküme girdiklerinde de gözlerin görmediği, kulakların işitmediği ve beşerden hiç kimsenin aklının ucundan geçmeyen nimetlere mazhar olacaklar.

Ey kul! Hayatının bundan sonraki bölümünde ben senden bana hizmet etmeni talep ediyorum. Sen benden kısmet talep etme; çünkü zaten kısmetine kefil oldum. Seni hizmetimde kullandığımda yemeğini veririm. Bilesin ki sen beni unutsan dahi ben seni unutmam. Beni yâd etmeden önce ben seni yâd ederim. Sen bana isyan etsen bile benim sana vereceğim rızık daimdir.

Sen bana yüz çevirirken ben böyle isem bana yöneldiğin zaman nasıl olurum sence? Sen beni layıkıyla takdir edemedin. Benden yüz çevirme! Çünkü benden gayrı kendisine dayanabileceğin hiç kimseyi bulamazsın. Benden başkasına aldanma; çünkü hiç kimse seni benden kurtaramaz. Ben kudretimle seni yaratanım. Engin lütfuma seni mazhar kılanım. Benden başka yaratıcı olmadığı gibi rızık veren de yoktur. Yegâne lütuf sahibi ben iken yaratıp başkasına havale eder miyim ve kullarımdan hayrımı esirger miyim hiç? Ey kul! Bana güven; çünkü ben bütün varlıkların Rabbiyim. Benden gayrı dilediğin her şeyden sıyrıl ki seni asıl dilenmesi gerekene ulaştırayım, lütuflarımı sana hatırlatayım. Sevginin hakkını da unutma!

DUA

[Kitabı içeriğine uygun bir dua ile bitirelim.]

Allah'ım! Senden Hz. İbrahim'e ve onun nesline salât ettiğin gibi Efendimiz Hz. Muhammed'e de salât etmeni diliyoruz. Sen her türlü övgüye layık ve yücesin.

Allah'ım! Bizi gönülden sana teslim olanlardan ve her daim senin yolunda olanlardan eyle! Seninle birlikte veya sana rağmen kendi işlerimizi planlamaktan kurtar ve bizi sana tevekkül edenlerden kıl! Biz nefsimizi düşünmeden önce de sen bizi düşünürsün. Varlığımızdan önce bizim için olduğun gibi varlığımızdan sonra da bizim için ol! Bize lütuf elbisesini kuşandır ve bize teveccüh et! Tedbir karanlıklarını kalplerimizden çıkar. Tevekkül nurları ile sırlarımızı aydınlat! Bizi bizim hakkımızdaki güzel seçimine şahit kıl ki bizim için seçip gerekli kıldığın şeylerin kendi seçtiklerimizden daha hayırlı olduğunu görebilelim.

Allah'ım! Bizi zaten bizim için kefil olduğun şeylerle uğraşarak emrettiklerini yapmaktan geri duranlardan eyleme!

Allah'ım! Sen bizi huzurunda boyun eğmeye ve her daim yolunda kalmaya davet ettin. Sen bize yardım etmezsen biz bundan aciziz, kuvvet vermezsen bizim bunu yapabilecek gücümüz yok. Sen bize imkân vermezsen biz hiçbir şeyi başaramayız. Sen

muvaffak kılmazsan biz hiçbir gayemize eremeyiz. Sen bize yardım etmezsen bizim hiçbir şey yapmaya gücümüz yetmez. Bizi emrettiğin şeyleri yapmaya muvaffak eyle! Yasakladıklarından uzak durmak konusunda da yardımını bizden esirgeme!

Allah'ım! Bizi tevekkül bahçelerine al ve bizi nimetlerine mazhar eyle! Sırlarımızı verdiğin nimet ve lezzetlerle değil; seninle birlikte eyle!

Allah'ım! Sana gönülden teslim olup yönelmekten kaynaklanan nur ile sırlarımızı aydınlat ve nurlarımızı kemâle erdir! Sen her şeyi henüz hiçbir şey mevcut değilken tedbir ettin ve bildik ki senin dilediğinden başka hiçbir şey olmaz. Bu ilim sen dilemediğin sürece faydalı olmaz. Bize hayırlı olanı dilet, lütfunla bizi selamete erdir! İnayet ve gözetiminle bizi kuşat, veli kullarının hil'atıyla bizi kuşandır! Bizi himayene al; hiç kuşkusuz sen her şeye kadirsin.

Allah'ım! Biz bildik ki Senin hükmüne karşı konulamaz; kazân karşısında durulamaz. Biz senin yürürlüğe koyduğunu geri çevirmekten aciziz. Kazânda lütfunu; yürürlüğe koyduğun şeylerde ise teyidini diliyoruz. Ey âlemlerin Rabbi! Bu konuda bizi, koruyup gözettiğin kullarından eyle!

Allah'ım! Sen bizim için bir kısmet belirledin ve O'nu bize ulaştıracak olan sensin. Kısmetimizi bize afiyetle ve ağız tadıyla ulaştır! Bizi cehennemden koru, vuslat nurlarıyla çepeçevre kuşat! O nurlara şahit olalım ve şükreden kullardan olalım. Şükrümüzü sadece sana ait kılalım, senden gayrıya değil.

Allah'ım! Rızık senin elindedir; dünya rızkı da, ahiret rızkı da. Bu rızıklardan bizim hayrımıza olduğunu bildiklerini bize lütfet!

Allah'ım! Bizi seni seçenlerden eyle; sana rağmen başkalarını seçenlerden eyleme. Sana tevekkül edenlerden eyle, itiraz edenlerden eyleme!

Allah'ım! Biz sana muhtacız; bize ihsan et! Sana hakkıyla kulluk etmekten aciziz; bize güç ver ve layıkıyla kulluk etmemizi nasip eyle! Sana karşı günah işlemekten aciz kıl, rububiyetine teslim olmamızı, ulûhiyet hükümlerine sabretmemizi sağla ve sana mensubiyetle bize izzet ver! Sana tevekkül ile kalplerimize huzur ver! Bizi, rıza meydanlarına girip marifet meyvelerini devşiren, tahsil hilatını kuşanıp yakınlık hediyelerine nail olanlardan eyle! Hizmetinde daim eyle, marifetinin hakikatine erdir ve Resulü'ne tabi kıl! Ey âlemlerin Rabbi, bize güzel bir son nasip eyle!

Allah, Efendimiz Hz. Muhammed'e, nesline ve sahabesine salât eylesin ve Resulü'nün sahabesinden razı olsun.

Allah'ım! Bize ameli ve ihlaslı olmayı nasip eyle! İlminden haberdar olmayı ve sabit-kadem olmayı nasip eyle! Dünyada ve ahirette bizi güzelliklere mazhar kıl ve bizi cehennem azabından koru!

Âlemlerin Rabbi olan Allah'a hamdolsun! Efendimiz Hz. Muhammed'e, nesline

ve ashâbına salâtü selâm olsun! Allah bize kâfidir, O ne güzel vekildir! Ne güzel Mevlâ, ne güzel yardımcıdır! Yüceler yücesi Allah dilemeden hiç kimsenin gücü ve kudreti yoktur. Efendimiz Hz. Muhammed'e, nesline ve ashâbına kıyamet gününe değin binlerce selam olsun!

FÜTÛHU'L-GAYB

– Âlemlerin Kapısı –

Çeviren
İLYAS ASLAN
DERYA ÇAKIR

TAKDİM

Eserin müellifi koca bir dağ; belki şârihi bile bir büyük tepedir… Onlar yeryüzünün çivileridirler. Kıyamete kasemli dağlar gibi, makamlarında sâbit olmuşlardır. Biz zayıflar ise; ne büyük bir tepeye gıbta etmeden bir nazar edebilir, ne de devasa bir dağın azâmetinde acziyetimiz fenâ bulmadan rahata erebiliriz.

Bu eser; yine –yıldızlara daha yakın ve ufku daha engin– bir dağ misâli, yukarıları gözleyebilmek adına husûsi bir rasathanedir ve bu yönüyle has dâireye hitab etmektedir. Fakat bu rasathane; yukarıdan nasıl görüldüğümüzün müşahedesini yapabilmemiz adına, yine o dağ misâli âlemimize nâzır ve ahvâlimize hâkim bir makam olması sebebiyle umûmîdir ve bu yönüyle de her birimize hitab etmektedir. Bunu hâvi bir eser ise ancak bir şaheserdir. Şaheser olduğunun bir diğer isbatı da, müellifinin "şah" olduğuna –tıpkı şârihinde görüldüğü gibi– hiç kimsenin bir itirazda bulunmayışıdır.

Yine bu eser; burçlar içerisinde mekni yıldızların seyriyle bir yüzü mest; nurdan kalelerle kuşatılmış olmasına rağmen başı boş bırakıldığı zannıyla Eşsiz Yaradanımızın lâneti üzerine olası hâine kapı aralayan biz ademoğullarının manzarasıyla da, diğer yüzü meyus bir eserdir. Allah Azze ve Celle müellifini ve şârihini sınırsız rızıklandırsın, cümlemizi Habibi Sallâllahu Aleyhi Vesellem'in yaraşığı ve duâsının hissedârı mü'minler eylesin.

Eseri dilimize çevirirken, bütün resûl ve nebîlerin imamı olan Peygamberimizi işaret eden "O" zamirini büyük harfle ifade etmeye özen gösterdik. Sadece ve sadece –her

şeyin öznesi olmakla beraber– gizli veya açık bir şekilde Rabbimizin de mevzu bahis olduğu cümlelerde bu zamir küçük harfle gösterilmiştir ki; bu terbiye de bize yine İki Cihan Serveri'nden kalmıştır. Seçeni ve bize göndereni olan Allah'a (Celle Celâlühû) nihâyetsiz şükürler olsun.

Hayy ve Kayyûm'dur.Ol Ferd; Kuddûs, Ald ve Hakem'dir. Biz dahi O'nun ismiyle başlarız....

1

"HER MÜ'MİNE LÂZIM OLANLAR"A DÂİR

Allah'ın kendisinden râzı olduğu ve râzı kıldığı buyurdu:

Her mü'mine, bütün hâllerinde üç şey gereklidir;

a. Emredilene itâat

b. Nehyedileni terk

c. Kadere rızâ

Ne hâlde bulunursa bulunsun; bir mü'min, bu üç şeyin birinden bile uzak kalamaz. Bu yüzden onun; kalbini bunların kaygısıyla doldurması, her an kendine bunları hatırlatması ve her hâl ü kârda bütün âzâları ile bunlara tutunması îcâb eder. (1. Şerh)

2

"HAYRI TAVSİYE ETME"YE DÂİR

Allah'ın kendisinden râzı olduğu kişi şöyle buyurdu:

Tâbi olun; bid'atçilik yapmayın, itâat edin; sapmayın, birleyin; şirk koşmayın, Hakk'ı tenzîh edin; O'nu ithâm etmeyin, doğrulayın; şüpheye düşmeyin, sabredin; korkuya kapılmayın, sebat edin; kaçmayın, isteyin; karamsar olmayın, bekleyin ve gözleyin; ye'se düşmeyin, kardeş olun; hasım olmayın, tâat üzere birleşin; ayrılığa düşmeyin, birbirinizi sevin; birbirinize buğz etmeyin, günahlardan temizlenin; onlarla bulanıp kirlenmeyin, Rabbiniz'e itâatle süslenin, Efendiniz'in kapısından ayrılmayın, O'na yönelmekten yüz çevirmeyin, tevbeyle ertelemeye kalkmayın, gece boyu ve gündüz saatlerinde Yaradanınız'dan özür dilemekten bıkmayın!

Böylelikle: Rahmete erer ve mesûd olursunuz. Ateşten uzak tutulursunuz. Cennette neşelendirilirsiniz. Allah'a ulaştırılırsınız! Dar-ı selâmda nîmetlendirilir ve bâkirelerle eğleşirsiniz. Bu hâl üzere ebedîleştirilirsiniz. Asil kadınlarla birlikte olursunuz. Hûrilerle, her tür güzellikle ve hânendelerin sesleriyle keyiflendirilirsiniz. Nebîlerle, sıddıklarla, şehîdlerle ve sâlihlerle birlikte yükseltilirsiniz.

3

"İMTİHAN"A DÂİR

Allah'ın kendisinden râzı olduğu kişi şöyle buyurdu:

Kul, bir musîbetle sınandığı zaman evvelâ kendi kendine çaba gösterir. Bir başına ondan kurtulamayınca; sultanlar, makam sahipleri, dünya erbâbı ve hâl ehlinden; hastalık ve ağrı durumlarında da tıp ehli ve benzeri insanlardan yardım talep eder. Yine bir çare bulamazsa; duâ, niyaz ve hamdle Rabbi'ne yönelir.

Kendi başına muvaffak olursa mahlûkata başvurmaz; mahlûkatta kurtuluş bulursa Yaradan'a başvurmaz. Yaradan'da da bir kurtuluş bulamazsa; sürekli istek ve duâ, niyaz ve hamd, korku ve ümîd ve bunlarla birlikte muhtaç oluşuyla, kendini O'nun huzurunda yere atar. Bir müddet sonra da Yaradan Azze ve Celle, onu duâ edemez hâle getirir ve her türlü vesîleden kopuncaya dek ona cevap vermez. İşte o zaman o kişi hakkında kader hükmünü icrâ eder; onun üzerinde fiilini îfâ eyler. Sonunda kul, her tür sebep ve hareketten fâni olur. Ve böylece sadece rûh olarak kalır. Yalnızca Hakk'ın fiilini görür. Zorunlu olarak yakîn ve tevhid sahibi hâline gelir. Kesin olarak anlar ki; gerçekte Allah'tan başka fâil yoktur. O'ndan gayrı ne bir hareket ettirici, ne de bir sükûna erdirici vardır. Hayır veya şer, kâr ya da zarar, verme yâhut engelleme, açma veya kapama, ölüm ya da hayat, izzet yâhut zillet; hepsi sâdece O Azze ve Celle'nin yed-i kudretindedir.

Böylece kader husûsunda; süt annenin elindeki bebek, gassâl elindeki meyyit, sapanın ucundaki top gibi olur; döndürülür, değiştirilir ve dönüştürülür... Ne ken-

disi, ne de başkaları üzerinde hiçbir etkisi söz konusu olamaz. Mevlâsı'nın fiilinde kendisini kaybetmiş olur. Mevlâsı'ndan ve O'nun fiilinden gayrı bir şey göremez. Kendisi görüyor ve duyuyor olsa dahî! O'ndan gayrı ne bir şey duyar, ne de bir şey düşünür.

Onun kelâmını işitir, O'nun ilmini bilir, O'nun nîmetiyle nîmetlenir. O'nun yakınlığıyla mesûd olur, O'na yakınlaşmakla bezenir ve şereflenir, O'nun vaadiyle hoşnut olup sükûna erer, O'nunla mutmain olur, O'nun sözüyle ünsiyet kurar, O'nun gayrısından yabancılaşıp uzaklaşır; O'nun zikrine ilticâ edip temâyül eder, O'na güvenir, O'na tevekkül eder, O'nun mârifet nûruyla yolunu bulur ve o nûru kuşanıp giyinir, O'nun ilimlerinin harikulâdeliklerine muttalî olur, O'nun kudretinin esrârına vâkıf olur, O'ndan; O Azze ve Celle'den dinler ve anlar; sonra buna hamd ü sena ile şükreder ve duâ eder.

4

"MANEVÎ ÖLÜM"E DÂİR

Allah'ın kendisinden râzı olduğu ve râzı kıldığı buyurdu:

Mahlûkattan öldüğünde sana denilir: "Allah sana merhamet etsin ve seni hevâdan öldürsün!"

ndan öldüğünde sana denilir: "Allah sana merhamet etsin ve seni irâdenden ve arzundan öldürsün!

İrâdenden öldüğünde sana denilir: "Allah sana merhamet etsin ve seni kendisinden sonra ölüm olmayan bir hayatla diriltsin!

Kendisinden sonra fakirlik olmayan bir zenginlikle zengin kılınasın, kendisinden sonra mahrumiyet olmayan bir bağışla bağışlanasın, kendisinden sonra bedbahtlık olmayan bir rahatlıkla rahatlatılasın, kendisinden sonra dert olmayan bir nîmetle nîmetlendirilesin, kendisinden sonra cehâlet olmayan ilimle ilimlendirilesin, kendisinden sonra korku olmayan bir güvene erdirilesin. Bahtiyâr olasın; bedbaht olmayasın, azîz edilesin; zelîl kılınmayasın, yakınlaştırılasın; uzaklaştırılmayasın, yükseltilesin; alçaltılmayasın, tâzîm edilesin; tahkîr edilmeyesin, arındırılasın; kirletilmeyesin!.. Tâ ki; umutların tahakkuk edebilsin, sözlerin tasdîk edilebilsin..."

Böylece; gözün görmediği bir kibrît-i ahmer, misli olmayan bir azîz, ortağı olmayan bir güzîde, benzeri olmayan bir yegâne olursun. Tek için tek, çift için çift, gayb için gayb, sır için sır olursun. İşte o zaman her nebî, sıddîk ve resûlün vârisi olursun.

Seninle mühürlenir velâyet! Sana dönüşür abdalân! Seninle giderilir endîşeler! Seninle yağar yağmurlar! Seninle yetişir nebâtât! Ve; havastan, avâmdan, serhattakilerden, çobandan, sürüden, imamlardan, ümmetten ve bütün insanlardan belâlar seninle savılır!.. Memleketlerin ve kulların âmiri sen olursun. Sana yönelir; koşarak ve göçerek ayaklar, sözünü edip vererek ve hizmet ederek eller, her hâl ü kârda eşya, –Yaradan'ın izniyle– hoş zikir, hamd ü senâ, ve her türlü hâllerle diller... Ehl-i îmândan iki kişi bile senin hakkında ihtilâfa düşmez. Ey yeryüzünde oturanların ve orada gezenlerin en hayırlısı!

"İşte bu Allah'ın lütfudur; onu dilediğine verir. Allah büyük lütuf sahibidir" (Cum'a; 4).

5

"DÜNYA"YA DÂİR VE ONA İLTİFÂT ETMEMEYE TEŞVİK

Allah'ın kendisinden râzı olduğu kişi şöyle buyurdu:

Zâhirine dokunacak olsan; ehlinin elindeki bütün câzibesi ve bâtıllarıyla, tuzakları ve hileleriyle yumuşak gibidir, fakat; öldürücü olan zehirleriyle, bâtınının tamahkârlığıyla, helâk edişinin sür'atiyle, temas edip kendisiyle aldananı ve sahibinden gâfil olanı öldürmesiyle, kendi ehline zulmetmesi ve ahdini bozmasıyla dünyaya bir bakacak olsan: Açık bir alanda, avret mahalli açık bir hâlde, etrafa kokusunu yayarak büyük abdestini yapan bir adamı gören kimse misali; muhakkak ki gözünü onun edep yerlerinden çevirir, kokusundan ve iğrençliğinden dolayı da burnunu tıkarsın.

Sen dünya hakkında işte böyle ol! Onu gördüğünde gözünü onun süsünden çevir, arzu ve lezzetlerinin kokusuna karşı burnunu tıka. Böylece; ondan da onun âfetlerinden de kurtulursun, ondan sana düşen kısmetin sana ulaşır ve sen de esenlikte olursun. Allah Teâlâ, nebîsi Mustafa –sallâllahu aleyhi vesellem–e şöyle buyurmuştur:

"Ve sakın; pek çoklarına onları sınamak için avunsunlar diye verdiğimiz dünya parlaklığına gözünü dikme! Zîrâ; Rabbin'in rızkı daha hayırlı ve daha kalıcıdır" (Taha; 131).

6

"MAHLÛKATTAN FÂNÎ OLMA"YA DÂİR

Allah'ın râzı olduğu ve râzı kıldığı kişi buyurdu:

Allah'ın izniyle; mahlûkattan! Ve Allah'ın emriyle; hevândan fâni ol!

"Eğer mü'minler iseniz Allah'a tevekkül edin" (Mâide; 23).

Allah'ın fiiliyle irâdenden fâni ol. İşte o zaman Allah'ın ilmine uygun bir kap hâline gelirsin.(2. Şerh)

Senin Allah Teâlâ'nın mahlûkatından fâni olmanın alâmeti; onlardan ve onlarla haşir neşir olmaktan kendini uzakta tutman ve onların ellerinde bulunanlardan ümîdini kesmendir.(3. Şerh)

Hevândan fâni olmanın alâmeti ise; bir faydanın temîni veya bir zararın defi hususunda sebebe tutunmayı ve kazanç elde etmeyi terk etmendir. Kendi uğruna hareket etme, kendine ve kendin için dayanma; kendini savunma, kendinden nefret etme; bunların hepsini Allah Teâlâ'ya havale et! Zîrâ; hükümrân olan O'dur. Nitekim; bu, sen daha rahimde bir gayb ve beşikte süt emen bir çocuk iken bile O'na havale edilmişti.(4. Şerh)

Ecel vakti gelinceye kadar bu böyledir. Sonunda kavuşma hasıl olur. İşte: "Benim yüzümden kalpleri kırık olanlarla beraberim"in anlamı budur.

'Ondaki varoluşun durumunda' şeklindeki sözümüzün anlamıysa; senin bu irâdeye temâyül gösterip onunla mutmain olmandır. Bir hadîs-i kutsîde Allah Teâlâ Nebî Aleyhissalâtü Vesselâm'a buyurur ki:

"Kulum, bana, durmadan nâfilelerle yaklaşır ki onu seveyim. Onu sevdiğimde onun işiten kulağı, gören gözü, kavrayan eli, yürüyen ayağı olurum." Bir başka rivayette; "Benimle duyar, benimle tutar ve benimle akleder" ifâdesi yer alır.(5. Şerh)

Bu ise ancak fenâ hâlinde olur, başka bir şekilde değil. Sen kendinden ve insanlardan fâni olduğunda: –ki insanlar da hayır ve şerden ibâret, sen de hayır ve şerden ibaretsin, öyleyse niçin onların hayırlarını umar ve şerlerinden korkarsın– Her zaman olduğu gibi yalnızca Allah bâki kalır, hayır ve şer Allah'ın kaderindedir, bu yüzden seni kendi şerrinden emin kılar ve hayrının denizlerine gark eder. Böylece sen, her hayrın kabı; her nîmet, sevinç ve mutluluğun kaynağı; emniyet ve sükûnun ışığı hâline gelirsin.

Fenâ, münâ, mübteğa ve müntehâ'nın; evliyânın seyr ü sülûklarının ulaştığı bir tanım ve sebebi vardır. O da; kendi irâdelerinden fâni olup Hakk Teâlâ'nın irâdesini ikâme etmek üzere önceki evliyâ ve abdalânın talep ettiği istikamettir. Böylece; ölüm anına kadar daima Hakk Azze ve Celle'nin irâdesiyle irâde ederler. Onlara 'abdâl' isminin verilmesinin sebebi de budur. Bu yüce şahsiyetlerin günâhı; yanılma, unutma, hâlin galip gelmesi ve şaşkınlık gibi sebeplerle Hakk'ın irâdesine kendi irâdelerini ortak etmeleridir. Bunun üzerine Allah, onları, hatırlatmak ve uyandırmak sûretiyle rahmetiyle kuşatır ve onlar da bundan vazgeçip Rabbleri'ne istiğfar ederler. Zîrâ; irâdeden sadece melekler muaftır. Onlar irâdeden korunmuşlardır. Nebîler de hevâdan korunmuşlardır. Mükellef olan diğer insanlar ve cinler ise; ne irâdeden, ne de hevâdan mahfuzdurlar. Ancak evliyânın bazısı hevâdan muhafaza edilirler, abdâlın bazısı da irâdeden. Ama bunlardan mâsûm değildirler, zîrâ; kimi zaman irâde ve hevâya meyletmeleri mümkündür. Bu durumda da Allah Azze ve Celle, rahmetiyle uyandırmak sûretiyle onları istikamete eriştirir.

7

"KALBİN KEDERİNİ GİDERME"YE DÂİR

Allah'ın kendisinden râzı olduğu kişi şöyle buyurdu:

Nefsinden çık, ondan yüz çevir. Mülkünden bağını kopar. Her şeyi Allah Azze ve Celle'ye teslim et: Kalbinin kapısında O'nun kapıcısı ol!

Girmesi için sana emir ettiklerini, O'na tâbi olarak oraya al; girmesini yasakladıklarını ise, nehyine uy ve oraya alma! Bir kere oradan çıkardıktan sonra, hevâyı bir daha kalbine sokma! (Bil ki): Hevânın kalbinden çıkarılması; hevâya muhâlefet ve her hâl u kârda ona ittibayı terk etmek iledir. Onun kalbe sokulması ise; ona tâbi olmak ve ona muvâfakat etmek ile(!)

O'nun irâdesinden gayrı bir irâdeyi irâde etme. Bunun dışında senden olan şey temennîdir ki; bu, ahmakların vadisidir. Senin mahvın, helâkın, O'nun gözünden düşüşün ve O'ndan perdelenişin bunda yatar. Dâima O'nun emrini muhafaza et! Dâima O'nun nehyi ile vazgeç! Daima O'nun takdir ettiği şeye teslim ol! Yaratıklarından hiç bir şeyi O'na ortak koşma! Senin irâden de, hevân da, şehvetin de; hepsi O'nun mahlûkudur. Müşrik olmamak için; irâde etme, arzulama ve haz duyma! Allah buyurdu ki:

"Her kim Rabbi'yle kavuşmayı umarsa sâlih amel işlesin ve Rabbi'ne kimseyi ortak koşmasın" (Kehf; 110).

Şirk; sadece putlara ibâdet etmek demek değildir: Hevâna tâbi olmandır, Rabbin'le birlikte O'ndan gayrı dünya ve dünyadakileri, âhiret ve âhirettekileri tercih etmendir.

O'nun dışındakiler O'ndan başkasıdır. O'ndan başkasına temâyül gösterdiğinde de Allah Azze ve Celle'ye şirk koşmuş olursun. Sakın meyletme! Korku içinde ol emniyette olma! Kontrol et, gaflete düşüp mutmain olma! Nefsine hiç bir hâli ve makâmı izâfe etme! Bunda hiçbir şey iddia etme!

Sana bir hâl verilirse, ya da bir makamda bulunursan hiç kimseye bundan bahsetme! Zîrâ Allah (değiştirme ve dönüştürme hususunda):

"Her an ayrı bir şe'n üzeredir" (Rahmân; 29).

O, kişi ile kalbi arasına girer. Bahsettiğin şeyi senden zâil eder. Sâbit ve bâki olduğunu hayal ettiğin şeyden seni değiştirir. O zaman kendisine bunu haber verdiğin kimsenin karşısında mahcup olursun. Bunu kendinde muhafaza et, başkasına duyurma. Eğer sebat ve bekâ olursa bunun bir mevhîbe olduğunu bilir ve şükretmeye muvaffak olmayı dilersin. Ortaya çıkmasından sakın! Eğer bundan başka bir şey olursa bunda daha ziyâde bir ilim, mârifet, nûr, teyakkum, ve te'dib hasıl olur. Allah Teâlâ buyurur:

"Bir ayet neshettiğimizde ve unutturduğumuzda, ondan daha hayırlısını veya benzerini getiririz. Allah'ın her şeye kadir olduğunu bilmez misin?" (Bakara; 106).

Kudretinde Azîz ve Celîl olan Allah'ı âciz görme, takdîri ve tedbîrinde O'nu ithâm etme, vaadinde de O'ndan şüphe etme. Resûlullah Aleyhisselâm'da senin için güzel bir örnek bulunsun. O'na nâzil olan, kendileriyle amel olunan, mihraplarda okunan, mushaflarda yazılan âyet ve sûreler neshedilmiş, kaldırılmış, değiştirilmiş ve yerlerine başkaları ikame edilmiştir. Resûlullah diğerine intikal ederdi. Bu şeriatın zahirindedir. Bâtın, ilim ve hâl mertebesinde ise kendisiyle Allah Azze ve Celle arasındakine dair Sallâllahu Aleyhi Vesellem şöyle derdi:

"Kalbime bir hâl ârız olur ve her gün yetmiş defa Allah'a istiğfar ederim." Bir rivayette; "yüz defa" şeklindedir.

Resûlullah bir hâlden başkasına intikal ettirilir, kurbiyet menzillerinde ve gayb meydanlarında seyrettirilirdi. Nûrların ona bahşedilmesi değiştirilirdi; ikincisinin vukûunda birinci hâl; karanlık, eksiklik ve hudûdu koruma hususunda ihmalkârlık olarak aşikâr kılınır ve istiğfara telkin edilirdi. Zîrâ; istiğfar bir kulun en iyi hâlidir. Diğer hâllerde de tevbe telkin edilirdi, zîrâ; tevbede kulun günahını ve kusurunu itirafı bulunur. Her ikisi de her hâl ü kârda kulun iki sıfatıdır. Bunlar, insanlığın babası Adem Aleyhisselâm'dan Mustafa Aleyhissalâtü Vesselâm'a kadar gelen bir mîrâstır. Ahd ü mîsâkı, darü's-selâmda ebedî kalma irâdesini, Rahmân ve Mennân dostun komşuluğunu, meleklerin kendi huzuruna saygı ve selâmla girişini unutma karanlığı hâl saflığına halel getirip, Adem'in nefsi kendi irâdesini Hakk'ın iradesine ortak olarak bulunca; irâdesi kırıldı, hâli zâil oldu, velâyeti alındı, nûrlar karanlığa gömüldü, saflık bulandı ve bu menzile düşürüldü. Sonra Adem kendine geldi, Rahmân'ın

saf oluşunu hatırladı, hemen günah ve isyânı îtirâf etmeyi bildi, ikrârı telkîn etti ve şöyle dedi:

"Rabbimiz, biz kendimize zulmettik. Eğer sen bize mağfiret ve merhamet etmezsen biz elbet hüsrana uğrayanlardan oluruz" (A'raf; 23).

Bunun üzerine hidâyet nûrları, tevbe ilimleri ve mârifetleri, önceden gâip olup tevbede gizli olan ve ancak tevbeyle ortaya çıkan maslahatlar meydana geldi.

O irâde başkasıyla; birinci hâl ikincisiyle değiştirildi. Önce dünyada, sonra da ahirette velâyet-i kübra ve sükûn gelmiş oldu. Dünya; ona ve soyuna bir konak, âhiret ise; bir melce, dönüş yeri ve ebediyet yurdu oldu.

Allah'ın Resûlü ve Habîbi olan Mustafa ile arkadaş ve dostların kökeni olan babası Adem Aleyhimüsselâm'da, kusurlarını îtirâf etme ve her hâl ü kârda istiğfarda bulunma husûsunda senin için güzel bir örnek vardır.

8

"ALLAH TEÂLÂ'YA YAKLAŞMA"YA DÂİR

Allah'ın râzı olduğu ve râzı kıldığı buyurdu:

Eğer bir hâlde isen ondan daha yukarıda ve daha aşağıda başka bir hâli isteme. Eğer Hükümdar'ın evinin kapısında isen oraya isteyerek değil de zorla girinceye kadar eve girmeyi tercih etme. "Zorla" ile; kuvvetli, vurgulu ve tekrarlanan bir emri kasdediyorum. Sadece girme izni ile yetinme, zîrâ bu; hükümdarın bir tuzağı ve aldatmacası olabilir. Ama girmeye zorlanıncaya ve sonunda hükümdar tarafından tam bir cebir ve lütufla eve girinceye kadar sabret. İşte o zaman hükümdar kendi fiilinden dolayı seni cezalandırmaz. Tercihini kötüye kullanman, açgözlülüğün, sabırsızlığın, edepsizliğin, içinde bulunduğun hâle râzı olmaman yüzünden ise cezaya dûçar olursun. Bu hâl hasıl olduğunda, en yüce zirveye yükselmeyi talep etmeksizin sana emredilen meşgale ve hizmeti hakkıyla yerine getirerek; edepli, başın önünde ve gözlerin kapalı bir hâlde ol. Allah Teâlâ buyurur ki:

"Sakın pek çoklarına onları sınamak için, avunsunlar diye verdiğimiz dünya hayatının parlaklığına gözünü dikme! Çünkü Rabbinin rızkı daha hayırlı ve daha kalıcıdır" (Taha; 131).

Bu, Allah Azze ve Celle'nin, hâli korumak ve verilene râzı olmak husûsunda seçkin nebîsine verdiği bir edep dersidir. "Rabbin'in rızkı daha hayırlı ve daha kalıcıdır" ifadesi de; 'sana verdiğim hayır, yani; nübüvvet, ilim, kanaat, sabır, velâyet-i dîn ve din asaleti başkalarına verdiğimden daha evlâ ve daha seçkindir' manâsındadır.

Hayrın tamamı; hâli koruma, buna râzı olma, başka şeylere îltifât etmemede bulunur. Zîrâ bu hayır; ya senin kısmetindir, ya başkasının kısmetidir ya da hiç kimsenin kısmeti değildir de Allah onu bir imtihan olsun diye var etmiştir. Eğer senin kısmetinse; iste ya da isteme sana ulaşır; bu yüzden onu talep ederken su-i edep ve aç gözlülüğün senden sadır olmaması gerekir. Zîrâ; ilim ve akıl ölçüsüne göre övgüye değmez bir şeydir. Eğer senden başkasının kısmetiyse; o kişiye ulaşmaması için çaba harcayıp yorulma. Sana asla ulaşmayacaktır. Eğer hiç kimsenin kısmeti değilse ve bir imtihan vesilesi ise; akıllı insan nasıl olur da kendisi için fitne talep etmeyi ve onu elde etmeyi hoş görür? Bütün hayrın ve selâmetin, hâli korumada olduğu sâbit olduğuna göre; selâmlığa alındığın, sonra da köşke çıkarıldığın zaman; daha önce anlattığımız gibi hâlini koru, başını önüne eğ ve edepli ol, hatta bundan daha da fazlasını yap. Zîrâ hükümdara daha yakın ve tehlikeye daha açık bir durumdasın. Ne daha yukarısına, ne de daha aşağısına geçmeyi temennî et; ne de orada sâbit ve bâki olmayı. Sen orada olduğun müddetçe vasfını değiştirme. Senin için asla bir tercih söz konusu olmasın. Zîrâ bu hâl, nîmetine nankörlük etmektir. Küfür ise; sahibinin dünyada da ahirette de rüsvâ olmasına sebep olur.

Yükseltilerek; içinde kalacağın ve ondan ayrılmayacağın bir makama sahip edilinceye dek dâima söylediğimiz gibi amel et. O zaman onun, beyânı ve delili zuhur etmiş bir mevhîbe olduğunu bilir, ona tutunur ve ondan ayrılmazsın. Hâller evliyâ için, makamlar abdâl içindir. Allah senin hidâyetini üstlenecektir. Âmin.

9

"KEŞF VE MÜŞAHEDE"YE DÂİR

Allah'ın râzı olduğu ve râzı kıldığı kişi buyurdu:

Allah'ın; âdet ve zâhirin dışında olan ve akılları hayrete düşüren kimi fiilleri evliyâ ve abdalâna keşfolunur. Bunlar iki kısımdır:

Celâl ve cemâl.

Celal ve azâmet; ürperten bir korkuya, tedirgin eden bir endişeye, âzâlarda görülecek bir şekilde kalpte büyük bir baskıya sebep olur. Nitekim rivâyet olundu ki: ' Peygamber Efendimiz Aleyhisselâm'ın mübârek göğsünden, namazdayken şiddetli korkudan dolayı tencere fokurtusuna benzer bir ses işitilirdi.' Allah Celle Celâlühu'nun celâlini gördüğü ve azâmeti O'na keşfolunduğu için.

Aynı durum İbrahim Halilürrahmân –aleyhisselâm– ve Ömer el-Faruk –radıyallahu anh– hakkında da nakledilmiştir.

Cemâlin müşahedesine gelince: Kalplerin; nûr, sürûr, lütuf, hoş kelâm ve candan konuşmayla bezenmesi; muazzam mevhîbeler ve yüce menzilelerle, sonları Allah'a varıp dayanacak şekilde Allah'a yakın olmakla müjdelenmesidir. Allah'tan bir lütuf ve rahmet olarak, dünyada ecel gelinceye kadar –ki bu takdir edilmiş bir vakittir– onlara kendinden bir isbat olarak asırlar öncesinden paylarına düşen kısmetler hakkında kalem kurudu. Ki Allah; O'na duydukları sevgiden kaynaklanan şevki kaybetmesinler, kararlılıkları parçalanmasın, sonunda da helâk olup, ölüm demek olan "yakîn" gelinceye kadar ubûdiyeti îfâ etmede bir zaaf göstermesinler diye böyle davranır. Bu-

nu onlara kendinden bir lütuf, rahmet ve şifâ olarak; kalplerini teskîn ve terbiye etmek gayesiyle yapar.

"Muhakkak ki hikmet ve ilim sahibidir" (Hicr; 25).

Onlara karşı lütufkârdır:

"Raûf ve Rahîmdir" (Tevbe; 117).

Bundan dolayı Aleyhissalâtü Vesselâm'ın, müezzini Bilâl –radıyallahu anh–a şöyle dediği rivâyet edilir:

"Bizi onunla rahatlat ey Bilâl!"

Onunla! Yani; namaza başlamak için kamet getirmek sûretiyle. Zîrâ Efendimiz –sallâllahu aleyhi vesellem–;

"Namaz, gözümün nûru kılındı"

buyurmuştur.

10

"NEFS VEHÂLLERİ"NE DÂİR

Allah'ın kendisinden râzı olduğu kişi buyurdu:

Allah ve nefsindir bu. Sense muhâtapsın. Nefs Allah'ın muhâlifi ve düşmanıdır. Her şey Allah'a tâbidir. Nefs de yaratma ve mülkiyet olarak O'nundur. Nefs, iddia, temennî, şehvet ve eşyayla hemhâl olma hazzına sahiptir. Nefse muhâlefet ve düşmanlık göstermede Hakk Teâlâ'ya muvâfakat eder ve Allah Teâlâ'nın Dâvûd –aleyhisselâm–a:

"Ey Dâvûd! Ben senin gereğinim, öyleyse gereğine sarıl! Ubûdiyet, nefsine hasım olmandır"

nidâsında olduğu gibi, Azze ve Celle'ye sarılıp nefsine hasım olursan; işte o zaman Rabbin'e olan dostluk ve kulluğunu tahakkuk ettirmiş olursun. Kısmetler kolayca ve hoşça sana gelir. İzzeti ikrâma mazhâr olursun. Eşya sana hizmetkâr olur, seni tâzîm edip yüceltir. Zîrâ eşya bütünüyle Rabbi'ne tâbidir, O'na muvâfakat eder. Çünkü onların yaratıcısı ve var edicisi O'dur. Eşya O'na kulluğunu ikrâr eder. Mushâf-ı Şerîf'te buyrulmuştur:

"Hiçbir şey yoktur ki; O'nu hamdiyle tesbih etmesin! Ancak sizler onların tesbihlerini kavrayamazsınız" (İsrâ; 44).

"Allah yere ve göğe; 'gönüllü ya da gönülsüz gelin' buyurdu. Onlar da 'gönüllü geldik' dediler" (Fussilet; 44).

İbâdet, bütünüyle ibâdet; nefsine muhâlefet etmekle olur.

"Hevâya tâbi olma. Sonra seni Allah'ın yolundan saptırır" (Sâd; 26).

Hakk Teâlâ, Dâvûd –aleyhisselâm–a:

"Hevânı terk et; zîrâ o kavgacıdır" buyurmuştur.

Ebû Yezîd el-Bistâmî –radıyallahu anh– ile ilgili hikâye meşhurdur: Ebû Yezîd, rüyasında Rabb'ül İzzet'i görür ve O'na; 'Sana giden yol nasıldır?' diye sorar. Azîz olan Rabb da: "Nefsini terk et ve gel!" buyurur. Ebû Yezîd şöyle diyor: "Yılanın derisinden çıktığı gibi ben de nefsimden soyuldum. Bir de gördüm ki; hayrın tamamı, bütün hâllerde nefse hasım olmaktaymış."

Eğer takvâ hâlindeysen; mahlûkatın haram, şüphe ve minnetinden, onlara tevekkül edip güvenmekten, onlardan korkup onlardan ummaktan, ellerinde olan dünya metalarına tamah etmekten kendini kurtararak nefse muhâlefet et; hediye, zekât, sadaka veya adak kabilinden verdikleri şeylere heves etme. Her türlü usûl ve sebeplerle onlardan ümîdini kes. Öyle ki; zengin bir akraban varsa onun malına varis olmak için ölümünü temennî etme.

Mahlûkattan tamamen kendini çıkar. Onları açılıp kapanan bir kapı say, bazen meyvesi olan ve bazen de olmayan bir ağaç kabul et. Bunların hepsinin; bir fâilin fiili, bir müdebbirin tedbîriyle olduğunu –ki o da Azîz ve Celîl olan Allah'tır– bil ki; böylece Rabb'i birleyen biri olabilesin. Bununla birlikte 'cebriye' mezhebinden kurtulmak için kulların kesbini de unutma. Fiillerin Rahmân olmaksızın onlarla tamam olmayacağına inan, Hakk Teâlâ'yı unutup kullara kulluk etme. Onların fiillerini Allah'tan başkasına da izâfe etme. Yoksa küfretmiş ve 'kaderiye'den olmuş olursun. 'Fiillerin yaratılışı ancak Rabb'e, kazanılışı (kesb) kullara aittir' de! Ceza ve mükâfatla ilgili meseleleri beyan sadedinde gelen haberlerde bildirildiği gibi.

Kullar hakkında Allah Teâlâ'nın emrine ittibâ et! O'nun emriyle kendi kısmetini onlardan kurtar ve fakat bunda haddi aşma. Allah'ın hükmü senin ve onların hakkındaki hükmüyle kâimdir. Sakın sen hâkim olma. Senin onlarla birlikte olman kaderdir. Kader ise karanlıktır. Karanlığa kandille gir! Bu kandil de; Allah Azze ve Celle'nin Kitâb'ı ve Resûlü Aleyhissalâtü Vesselâm'ın Sünneti'dir. Bu ikisinin dışına çıkma!

Aklında bir hâtır veya kalbinde bir ilham vücûda gelirse; onu Kitâb ve Sünnet'e arz et. Zîna, riyâ, fısk ve fücur ehliyle birlikte olmak kâbilinden bir nehiy tesbit edersen kapılıp da onunla amel etme. Aksine terk etmek sûretiyle onu kendinden def et. Emin ol; 'o lânet olası'dandır!.. Bu ilham veya hâtır; yeme, içme, giyinme, evlenme ve benzeri mubahlık arzeden bir şey ise; onu da savmakla kendinden uzaklaştır. Bil ki; bu da nefsindendir!.. Sen ise ona muhâlefet ve düşmanlıkla emrolundun. Şâyet

Kitâb ve Sünnet'te, 'haramdır' ya da 'mubahtır' şeklinde bir hüküm bulamazsan; 'falancaya git, filan sâlih adamla görüş' gibi sana âit içgüdüsel bir düşünce ile de –Allah Teâlâ'nın sana bahşettiğinin dışında bir ilim ve mârifete ihtiyacın olmadığı için– hareket etme! 'Ancak ve ancak, Allah Azze ve Celle'den bir ilhamdır' dersen bununla amel et. Hatta; bütün hayrın bunda olduğunu gör! Hakk'ın fiili; bu ilhamı tekrarlanmasıyla çaba göstermekle emrolunmandır. Ya da bu alâmet; evliyâdan akıl sahiplerinin ve abdalândan müeyyed olanların akledeceği, Rahmân'dan haberdar olanlara zâhir olan bir alâmet olur. Âkibetini, işin sonunun nereye varacağını, bir de bunun Allah Teâlâ'nın bir tuzağı veya imtihanı olup olmadığını bilmediğin için hemen işe girişmez, ondaki fitneyi ve helâkı araştırırsın. En iyisi sen, Rahmân ve Lâtîf olan Allah sende fâil oluncaya kadar sabret. Eğer fiilden tecrit olup oraya taşınırsan; seni bir fitne karşılasa bile taşınıp korunursun, zîrâ Rabbin seni 'Kendi' fiilinden dolayı cezalandırmaz. Senin gibi birinin başına ceza bir şey(6. Şerh) dolayısıyla gelir; sen hakîkat hâlinde –ki bu velâyet hâlidir– olsan bile hevâna muhâlefet et ve bütünüyle emre tâbi ol!

Emre ittibâ iki türlüdür:

Birincisi; nefsin hakkı olan azığı dünyadan alıp hazzı terk etmen, farzı eda etmen, gizli veya açık bütün günahları terk etmekle meşgul olmandır.

İkincisi ise; bâtınî emre ittibâ etmendir. Bu da Hakk Teâlâ'nın emridir ki; kuluna emir ve nehiy buyurur, bu ise; 'haram ya da vâcip kabilinden olmayan' anlamına gelen ve şeriatta bir hükmü bulunmayan mubahlarla ilgili emirle tahakkuk eder. Ki bu mubah; mühmel (hükümsüz) bir meseledir. Kulun kendi ihtiyarı ile davranmasına bırakılmıştır. Bu yüzden mubah olarak adlandırılmıştır. Kul bu hususta kendinden bir şey yapmaz; emri bekler. Emrolunduğunda ittibâ eder ve böylece harekât ve sekanâtı Rabbi ile olur. Şeriatta hükmü bulunana şeriatla; bulunmayana da emr-i bâtınla tâbi olur. O zaman ehl-i hakîkatten birisi hâline gelir. Hakkında emr-i bâtın bulunmayan ise; teslim hâlinde mücerret fiil olur. Eğer hakk'ül Hakk hâlinde olursan –ki bu; mahv ve fenâ hâlidir, kalbi O'nun olmuş, ilim ve akıl erbâbı, ârif ve muvahhid, toplumun efendisi ve emîri, halkın muhâfızı, Rahmân'ın halifesi, dostu, gözdesi ve sevgilisi olan abdâlın hâlidir– emre ittibâ etmen; güç ve kuvvetten uzak durarak kendine muhâlefet etmenle, dünya ve âhiret hususunda sana ait hiç bir irâdenin olmamasıyla olur. İşte o zaman hükümdarın kulu (abdül-melîk) olursun, mülkün kulu (abdül-mülk) değil; emrin kulu olursun, hevânın değil! Sütannenin elindeki bebek, gassal elindeki meyyit, doktorun önüne sırtüstü uzanmış hasta gibi. –Tabi ki; emir ve nehiylerin haricinde– Allah en iyi bilendir.

11

"ŞEHVET"E DÂİR

Allah'ın râzı olduğu ve râzı kıldığı buyurdu:

Eğer sana fakirlik hâlinde evlenme şehveti (arzusu) ilka edilir ve sen bunun temininden âciz kalır yine de Bâri Teâlâ'dan bir çıkış yolu bekleyerek sabredersen; ya sana ilka ettiği ve sende var ettiği bu kuvvetli arzuyu senden alıp izâle etmek sûretiyle külfetini taşıma husûsunda sana yardım ederek, ya seni ve hayatını koruyarak; ya da dünyada bir ağırlık ve ahirette de bir meşakkat duymaksızın yeterli ve tatmin edici bir mevhîbe olarak o arzuyu sana ulaştırmak sûretiyle yardım eder. Buna sabrettiğin ve kısmetine râzı olduğun için, Allah, seni sabreden ve şükreden diye isimlendirir, senin ismet ve kuvvetini artırır. Eğer bu arzu senin kısmetinse; kâfi bir mütemmim olarak onu sana sevk eder ve böylece sabrın şükre dönüşür. Allah Teâlâ şükredenlere daha çok vereceğini vaad etmiştir:

"Eğer şükrederseniz size daha fazlasını elbette vereceğim. Nankörlük ederseniz muhakkak azabım şiddetlidir" (İbrahim; 7).

Eğer senin kısmetin değilse; nefs istese ve dirense de, o arzuyu kalbinden alarak seni ondan müstağni kılar. İşte o zaman; sabra devam et, hevâya muhâlefet et, emri omuzla, kazaya râzı ol, bununla lütuf ve ihsanı gözle. Çünkü;

"Sabredenlere mükâfatları hesapsız verilir" (Zümer; 10).

12

"ALLAH'IN EMRİNE TESLİM OLMA"YA DÂİR

Allah'ın râzı olduğu kişi şöyle buyurdu:

Ne nîmetlere kavuşmayı, ne de belâlardan savuşmayı seç! Senin iştiyâkın yahut nefretinle değişmez; kısmetin olan seni bulacak. Senin için takdir edilen onlarsa eğer; belâlar da sana ulaşacak! İster onlardan muzdarip ol, ister onları duâyla kaldır, ister onlara sabret, ve ister de Hâlık-ı Zülcelâl'in rızâsı için onlara tahammül göster...

Takdir edilene teslim ol ki, sende fiilini icra etsin. Eğer nîmetler takdir edilmişse, şükürle meşgul ol. Eğer belâlarsa takdir edilen; dayan ve sabır göster!.. Sana anlatılan ve senin intikal ettiğin hâller ile Refîk-ı Alâ'ya vasıl olmak için itâat ve velâyetiyle emrolunduğun Mevlâ'nın yolunda katettiğin menzileler miktarınca; ya muvâfakat edip bunlarla nîmetlenirsin, ya da bunlarda yok olup fenâya erersin. İşte o zaman senden önce hükümdara gidip O'na yaklaşan ve O'nun indinde her türlü letâfet, sürûr, emniyet, kerâmet ve nîmeti bulan kimseyi görmek üzere; daha önceki sıddîk, şehid ve sâlihlerin makamına ulaşırsın.

Bırak belâlar seni ziyaret etsin; belâların yolunu kesme, gelip yaklaşmalarından korkup durma, zîrâ; onların ateşi cehennemin ateş ve alevinden daha büyük değildir. Beşeriyetin en hayırlısı; arzın taşıdıklarının ve semânın gölgelediklerinin en şereflisi; Muhammed Mustafa –sallâllahu aleyhi vesellem–, rivâyet edilen bir hadîste şunu haber veriyor:

"Cehennem ateşi mü'mine, 'geç ey mü'min, nûrun alevimi söndürdü,' der."

Kızgın hâldeki ateşin alevini söndüren nûr; mü'minin dünyada iken sahip olduğu, dünyaya itâat edeni de isyan edeni de terk etmeyecek olan nûrdan başkası değildir. Öyleyse bu nûr, belâların alevini söndürsün, sen de sabrının ve Mevlâ'ya muvâfakatinin serinliği ile başına gelenin ve sana yaklaşanın heyecanını hisset. Belâ sana, seni helâk etmek için gelmez, aksine; seni sınamak, îmânının sıhhatini veya kîninin ipinin sağlamlığını pekiştirmek için gelir. Belânın bâtını da Mevlân'ın seninle övündüğünü sana müjdelemek içindir. Allah Teâlâ buyurur ki:

"İçinizden mücahidleri ve sabredenleri bilmek ve durumlarınızı anlamak için sizi sınayacağız" (Muhammed; 31).

Mahlûkatla birlikte îmânın sâbit olduğunda ve yakîninle O'ndan destek ve kuvvet alıp fiilinde bütün bunlara muvâfakat ettiğinde; dâima sabreden, muvâfakat eden ve teslim olan ol. Ne sende, ne de senden başkasında emir ve nehiy haricinde bir şey vücûda gelmesin. Eğer Allah Teâlâ'nın emri vâki olursa; kulak ver, acele et, harekete geç, durma, kadere ve fiile teslim olma, bilâkis; emri eda etmek için bütün takat ve gayretini harca. Eğer âciz kalırsan önünde Mevlân'a yönelmek vardır; ona iltica et, tazarrûda bulun ve özür beyan et. O'nun emrini yerine getirmekten âciz kalışının ve O'na itâatte şevkinin kırılmasının sebebini araştır. Belki; duânın kötümserliği, O'na itâatteki edepsizliğin, kendi güç ve kuvvetine meyletme düşüncesizliğin, kendi ilmine hayran oluşun, nefsini ve O'nun mahlûkatını O'na şirk koşman sebep olmuş da; seni O'nun kapısından mahrûm etmiş, O'na itâat ve hizmetten uzaklaştırmış, tevfikini ve desteğini senden kesmiş, kerem ve veçhini senden çevirmiş, sana küstürmüş ve darıltmış, ve bu belâ ile seni dünyana; hevâna, irâde ve emeline yöneltmiş olabilir.

Fakat bütün bu tutumların bu sonuçları doğurduğunu ve seni; yaratıp terbiye edeninin, lütfedip bahşedeninin, güç verip diri kılanının gözünden düşürdüğünü bilmez misin?

Mevlân'dan gayrı bir şeyin seni Mevlân'dan alıkoymasından sakın. Mevlâ'nın dışındaki her şey O'ndan gayrısıdır. Kimseyi O'na tercih etme, zîrâ; seni kendisi için yaratan O'dur. Nefsine zulmetme; yoksa seni O'nun emrinden başkasıyla alıkoyar da yakıtı insanlar ve taşlar olan ateşe sokar, sen de nâdim olursun. Pişmanlık ise sana fayda vermez. Özür beyan edersin, ama tevben kabul edilmez; dünyaya dönüp telâfi ederek hâlini ıslah etmek istersin, ama dönemezsin.

Nefsine merhamet et ve ona müşfik ol. Mevlân'a itâat etmek üzere sana verilen fiil, îmân, mârifet ve ilim gibi âlet ve vâsıtaları kullan.

Kaderin karanlıklarında bunların nûruyla aydınlan. Emir ve nehye tutun. Emir ve nehyi Mevlâ'nın yolunda yürüt. Bu ikisinin dışındakileri seni yaratıp var edene teslim et. Seni topraktan halkedip terbiye edene, seni nutfeden yaratıp bir insan olarak

düzenleyene karşı nankörlük etme. O'nun emrinden başka bir şeyi irâde etme, O'nun nehyinden başka bir şeyi de kerih görme!

Dünya ve âhiretle ilgili olarak bu murâdda kanaat göster; onlarla ilgili her kerâheti kerih gör. Her irâde edilen bu irâdeye, her kerih görülen de bu kerâhete tâbidir.

Nerede olursan ol ve nerede bulunursan bulun; sen O'nun emrinde olursan bütün varlıklar senin emrinde olur, O'nun nehyiyle kerih görürsen bütün kerih şeyler senden kaçar.

Allah bazı kitaplarında şöyle buyurur:

"Ey Ademoğlu! Ben Allah'ım. Benden gayrı ilâh yoktur. Bir şeye 'ol' derim, o da olur. Bana itâat et ki, ben de, sen bir şeye ol deyince o şeyi olur kılayım."

Ve yine Allah buyurur ki:

"Ey dünya! Her kim bana hizmet ederse, sen de ona hizmet et! Her kim de sana hizmet ederse, onu yor."

Eğer Allah Teâlâ'nın nehyi gelirse; mafsalları gevşemiş, hisleri sükûnete ermiş, takati kesilmiş, bedenden ölmüş, arzusu yok olmuş, izleri silinmiş, resimleri kazınmış, eserleri unutulmuş, bahçesi karanlık, binası yıkık, evi ıssız, tavanı çökmüş, hissiz ve etkisiz biriymiş gibi ol! Kulakların öyle yaratılıştan sağırmış gibi; gözlerin kapanmış, hastalanmış ya da ferleri sönmüş gibi; dudakların sanki çıbanlı ve sivilceliymiş gibi; dilin lâl ve kekeme imiş gibi; dişlerin ağrılı ve sızılıymış gibi; ellerin çolakmış da hiç bir şey tutamazmış gibi; ayakların nüzullü, inmeli ve cerahatliymiş gibi; tenasül uzvunda bir iktidarsızlık varmış da kafan başka bir şeyle meşgulmüş gibi; aklın delirmiş ve çıldırmış gibi; bedenin ölmüş de kabre götürülüyormuş gibi olsun!

Emre kulak verip acele etmek; nehye karşı gevşeklik, acziyet ve ihmalkârlık göstermek; kader husûsunda da ölüymüş, bir hiçmiş ve kendini yok etmiş gibi olmak! İşte bu şerbeti iç ve bu iksirle tedâvi ol! Bu gıdayla beslen ki; Allah Azze ve Celle'nin irâdesi ve izniyle şifâ bulup kurtulasın, arzu illetlerinden ve günah hastalıklarından afiyette olasın!

13

"KALBİ MAL SEVGİSİNDEN TEMİZLEME"YE DÂİR

Allah'ın râzı olduğu ve râzı kıldığı buyurdu:

Allah Teâlâ kuluna mal-mülk cinsinden dünya nîmetleri ihsân eder. Kul, bu mal ve mülkle kendini meşgul eder ve ibâdetlerinden geri kalır... Rabb Azze ve Celle böyle bir kulla arasına perde koyar. Onu dünyada ve âhirette kendisinden uzaklaştırır. Hatta malını ve mülkünü de ondan geri alır. Böylece kul, dünyada fakr u zaruret içinde kalır.

Kendisine dünya nîmetlerinden ihsân edilmiş olan kul, şâyet ibâdetlerinden geri kalmaz ve Rabbine itâatle meşgul olmayı sürdürürse; bir zerre bile eksiltmeksizin Rabbi Teâlâ da üzerindeki nimetlerini dâim eyler. Bu kul, Allah Teâlâ'nın hizmetçisi; mal-mülk de bu kulun hizmetçisi olur.

"Yalnız O'na kulluk edin ve O'na hamdedin. Çünkü sonunda yine O'na döndürüleceksiniz" (Bakara; 176).

"Bizzat Allah bütün rızıkları verendir, her türlü kudretin sahibidir, bâkî olandır" (Zâriyât; 58).

"Allah dilediğine hesapsız rızık bağışlar" (Âl-i İmrân; 37).

Dünyada bolluk içinde ve gönlü hoş olarak yaşatıldığı gibi, âhirette de Me'vâ cennetinde ağırlanır. Sâlihlerle, şehidlerle ve sıddıklarla birlikte izzet ve ikram içinde olur. Lütuf ve kerem sahibi olan Allah, en iyi bilendir.

14

"ALLAH DOSTLARININ HÂLLERİNE UYMA"YA DÂİR

Allah'ın râzı olduğu ve râzı kıldığı buyurdu:

Ey hevâ sahibi kişi! Allah dostlarının hâlinde olduğunu iddia etme. Senin kulluğun hevâya, onların kulluğu Mevlâ'yadır; senin rağbetin dünyaya, onların rağbeti ise âhiretedir!

Sen dünyayı görürsün, onlar ise yerin ve göğün Rabbi'ni görürler.

Senin ünsiyetin mahlûkat ile, onların ünsiyeti ise Hakk Azze ve Celle iledir. Senin kalbin yeryüzündekilere bağlıdır, onların kalpleri ise Büyük Arşın Rabbi'ne!

Gördüğün kimse seni avlar! Onlar ise senin gördüğünü görmezler, eşyânın Hâlık'ını ve O Yaradan'ın onda gördüğünü görürler. Onlar bununla muvaffak oldular ve kurtuldular. Sen ise dünyadan arzulayıp istemiş olduğunun rehîni oldun. Onlar halktan, hevâdan, irâdeden ve emelden fâni oldular da Melîk-i Alâ'ya vasıl oldular; Allah Teâlâ, onlarda görmeyi umduğu itâat, hamd ve senâya onları muvaffak kıldı.

"Bu, Allah'ın lütfudur; onu dilediğine verir" (Maide; 54).

Onlar buna sarıldılar ve Rahmân'dan gelen inâyet ve yardım sayesinde az gayretle işleri âsan oldu. İtâat, onlara bir rûh ve gıda; dünya da sanki Mevâ Cenneti onlarınmışçasına o an onlar için bir felâket ve rezâlet oldu. Zîrâ; gök ve yerin sebâtını (ölüm ile hayatın kararlılığını), yaratıp vâredenin fiilini kendilerinde görünceye dek hiç bir

şeyi görmemişlerdi. Hükümdar'ları onları yuvarlak yaptığı arzın çivileri kılmıştır. Her biri, çakılmış birer dağ gibidir. Öyleyse onların yolundan çekil! Babaların ve oğulların, dâvâlarından döndüremediği kimselerle rekâbet etme! Onlar ki Rabbim'in yarattığı ve yeryüzüne yayıp çoğalttığı insanların en hayırlılarıdır. Gök ve yer ayakta durdukça Allah'ın selâmı, esenliği onların üzerine olsun! Âmin.

15

“KORKU VEÜMİT”E DÂİR

Allah’ın kendisinden râzı olduğu kişi şöyle buyurdu:

Rüyamda, mescit gibi bir yerde olduğumu gördüm. Orada uzlete çekilmiş insanlar vardı. Dedim ki: ‘Keşke birisi olsa da; edep öğretip şunları irşât etse.’ Onlara sâlihlerden birini işaret ettim. İnsanlar çevreme toplandılar. İçlerinden biri: ‘Peki niçin sen konuşmuyorsun?’ dedi. Ben de: ‘Eğer beni buna uygun görürseniz,’ dedim. Sonra da:

‘Eğer halktan uzaklaşıp Hakk’a yöneldiyseniz; insanlardan dillerinizle bir şey istemeyiniz. Bunu da terk ettiğinizde kalplerinizle de onlardan istemeyin. Zîrâ; kalp ile istemek dil ile istemek gibidir. Ayrıca bilin ki; Hakk Teâlâ her an bir iştedir, değiştirir ve dönüştürür, yükseltir ve alçaltır. Bazılarını illiyyîne (en yüceye) yükseltirken; bazılarını esfel-i sâfilîne (aşağıların aşağısına) indirir. İlliyyîne yükselenlerin; korkuları esfel–i sâfilîne düşmektir, ümitleri ise sâhip oldukları yüksekliği koruyarak orada bâki olmak. Esfel-i sâfilîne indirdiklerinin ise; korkuları içinde bulundukları alçaklığın muhâfazasıyla orada bâki kalmaları, ümitleri kendilerinin illiyyîne yükseltilmesidir’ dedim ve sonra da uyandım.

16

"TEVEKKÜL VE MAKAMLARI"NA DÂİR

Allah'ın râzı olduğu ve râzı kıldığı kişi buyurdu:

Seni Allah'ın lütfundan ve O'nun nîmetleriyle başlamaktan alıkoyan; halka, sebeplere, sanatlara ve kesbe güvenip dayanmandan başka bir şey değildir. Halk, çalışıp kazanarak Sünnet'e uygun şekilde yiyip-içmekten seni perdeler. Sen halkla birlikte olursan, onların lütuf ve ihsânlarını umarsan, onlardan istersen, onların kapılarına gidip gelirsen; mahlûkatını Allah Teâlâ'ya şerik yapmış olursun. O da, dünyanın helâli olarak kazanılmış olanı –Sünnet'e uygun şekilde– yemekten mahrûm bırakmakla, seni cezalandıracaktır. Sonra halkla birlikte olmaktan ve onları Rabbin'e şerik yapmaktan tevbe eder, kesbe yönelip kesble yer ve kesbe tutunup onunla mutmain olur ve Rabb Azze ve Celle'nin lütfunu unutursan; yine müşrik olursun. Ancak bu, birincisinden daha da gizli bir gizli şirktir. Bu yüzden Allah seni cezalandırır ve seni kendi lütfundan ve O'nunla başlamaktan perdeler. Eğer bundan tevbe ederek şirki ortadan kaldırır; kesbe, güç ve kuvvete dayanmaktan kurtulur; rızık veren, sebep olan, kesb için güç veren, kolaylaştıran ve her hayra ulaştıran olarak Rahmân'ür Rahîm'i tanır ve rızkın O'nun elinde olduğunu bilirsen; bazen felâket ya da riyâzet hâlinde yahut Allah'tan isteme anında onlardan almak şeklinde halk aracılığıyla; bazen kesbine bir karşılık olarak, bazen de vasıta ve sebebi görmeksizin kendi lütfundan sana ulaştırır. Sonra O'na döner ve kendini O'nun huzuruna atarsın, seninle O'nun lütfu arasındaki perde kalkar, O da; hastasına karşı şefkatli ve nâzik olan bir doktorun yaptığı gibi, ihtiyaç anında hâline kâfi gelecek miktarla kendi lütfundan seni besler ve sana yol

gösterir. Bunu; seni himâye etme ve kendinden başkasına meyletmekten kurtarma gâyesiyle yapar. Lütfuyla seni hoşnut kılar. Bir de görürsün ki; her türlü irâde, arzu, haz, talep ve sevgi kopar ve kalbinde Azze ve Celle'nin irâdesinden gayrı bir şey kalmaz. Elde etmen gereken ve senden başka hiç bir insanın rızkı olmayan kısmetini sana sevk etmek ister. Sende de bu kısmetine karşı bir arzu var eder ve onu sana yönlendirir. Böylece ihtiyaç anında seni onunla karşılaştırır. Sonra da; o kısmetin O'ndan olduğunu, onu sana sevk edip rızık olarak verenin O olduğunu sana öğretip yardımcı olur. O zaman sen, bunu anlayıp bilir ve O'na şükredersin. Böylelikle de halktan kopmaların, insanlardan uzaklaşmaların artar ve bâtınını O'nun gayrısından hâli bırakırsın. Daha sonra ilmin ve yakînin kuvvetlendiğinde, göğsün ve kalbinin nûru açıldığında, Mevlân'a yakınlığın ve O'nun katındaki merteben arttığında ve seni sırların muhâfazasına ehil kıldığında; onurlandırmak ve saygınlığını artırmak üzere kendinden bir lütuf, ihsân ve hidâyet olarak, kısmetinin ne zaman geleceğini bilirsin.

Allah buyurur ki:

"Sabrettikleri ve ayetlerimize kesin olarak inandıkları zaman onların içinden emrimiz doğrultusunca hidâyete ulaştıran önderler çıkardık" (Secde; 24);

"Uğrumuzda mücâhede edenleri elbette yollarımıza ileteceğiz" (Ankebût; 69);

"Allah'tan sakının! Ve Allah size öğretir" (Bakara; 282).

Sonra tekvîn (var etme) sana yeniden verilir; böylece sen; îtirâz edilemez aşikar izniyle, apaydın güneş gibi parıldayan işaretlerle, her lezzetten daha lezzetli olan lezîz kelâmıyla, hiçbir karışıklık bulunmayan sâdık ilhâmıyla nefsin kuşkularından ve melûn şeytanın vesveselerinden arınmış olursun.

Allah Teâlâ bazı kitaplarında şöyle buyurur:

"Ey ademoğlu! Ben Allah'ım! Benden başka ilâh yok! Ben bir şeye 'ol' derim, o da oluverir. Bana itâat et ki; Ben de, sen bir şeye ol dediğinde o şeyi oluverir hâle getireyim."

Allah bunu pek çok nebîsine, velîsine ve âdemoğullarının havassına yapmıştır.

17

"MÜRŞİD VÂSITASIYLA HAKK'A VÂSIL OLMANIN KEYFİYETİ"NE DÂİR

Allah'ın râzı olduğu ve râzı kıldığı buyurdu:

Allah'ın yakınlaştırması ve tevfîkiyle O'na vâsıl olduğunda, yani; halktan, hevâdan, irâdeden ve emelden çıkıp, sana ve mahlûkatına dâir senden bir hareket sudur etmeden O'nun hükmü, emri ve fiilinde sebât ettiğinde, vâsıl olmak diye ifâde edilen içinde bulunduğun bu hâl; fezâ hâlidir. Allah Azze ve Celle'ye vâsıl olmak; mahlûkatından herhangi birine vasıl olmak gibi sınırlı ve akledilebilir bir şey değildir. Çünkü:

"Hiçbir şey O'nun benzeri gibi değildir. O işiten ve görendir" (Şûra; 11).

O Zât-ı Akdes, mahlûkatına benzemekten ve kendi âsârıyla kıyaslanmaktan münezzehtir.

Allah Teâlâ'ya vâsıl olan kimse, Rabb'ür Rahîm'in kendilerinden her birine kesin olarak târif etmesiyle ehl-i vuslat tarafından bilinir. Hiç kimse O'na bu hususta ortak olamaz.Rabb'ür Rahîm'in; resûl, nebî ve velîlerinden her birisiyle arasında, o kişiden başkasının muttalî olmayacağı bir sırrı bulunur. Öyle ki; mürîdin, şeyhinin bile muttalî olamayacağı sırrı vardır: Şeyhin de; seyri sülûku şeyhinin hâl kapısının eşiğine kadar varmış olduğunu söylediğimiz mürîdinin muttalî olamayacağı sırrı vardır. Mürîd şeyhinin hâline ulaşınca, infirad edip ondan ayrılır. Artık onu Rabbi idâre eder ve onu halktan tamamıyla çeker. İşte o zaman şeyh bir sütanne ve ebe hükmünü alır. İki yıldan sonra emzirme yoktur. Hevâ ve irâdenin zâil oluşundan sonra da halk yoktur. Hevâ ve irâdenin kırılmasının gerekli olduğu müddet içinde şeyhe muhtaç olu-

nur. Bunların zevâlinden sonra ise böyle bir ihtiyaç olmaz. Zîrâ; artık ne bir noksanlık ne de bir bulanıklık kalmıştır. Açıkladığımız şekilde Rabbin'e vâsıl olduğun zaman O Azîz ve Celîl'in dışındakilerden dâima emniyette ol.

Fayda veya zarar, bahşetme veya mahrum etme, korku veya ümîd hususunda; Allah Teâlâ dışında hiç kimsede asla bir varlık görme! O; takvâya ve mağfirete lâyık olandır. Her lâhza O'nu gözet! Her lâhza emrine âmâde ol! Dünya ve âhiretten ve bütün mahlûkatından ayrıl! Biricik meşgalen Gafûr ve Rahîm olan Rabbin'e itâat olsun.

Kalbini mâsiva ile alâkadar kılma! Bütün bir mahlûkatı şu bir tek adammış gibi telâkki et: O adam ki, hükümdarlığı güçlü, emri şiddetli, nüfuz ve savleti dehşetli bir sultan onun ellerini arkadan bağlıyor. Bukağıyı da boynundan geçirdikten sonra ayaklarına ilikliyor. Onu; akıntısı bol ve hızlı, büyük, geniş ve derin bir nehrin kıyısında bir ağaca astıktan sonra da, paha biçilmez ve erişilmez tahtına geçip oturuyor. Yanı başında da başkaca bir kimsenin asla temîn edemeyeceği çoklukta mızrak, ok ve yay... Asılı olan adama dilediğince bunlardan atıyor!.. Bu manzaraya şâhit olan bir kişinin; sultana nazâr-ı îtibar etmeyip; ona dâir bir korku veya bir ümid duymaksızın ağaçta asılı olan adama yönelmesi, ondan çekinip ondan medet umması hiç doğru olur mu? Böyle davranan bir kimse için, hâliyle; 'aklını ve hissiyatını kaybetmiş bir deli' veya 'insana ait hassalardan mahrum bir hayvan' demezler mi?

Görür iken kör olmaktan, vardırıldıktan sonra kovulmaktan, tutulup yakınlaştırıldıktan sonra engellenmekten, hidâyetten sonra dalâletten, îmândan sonra küfürden; Rabbimiz'e sığınırız. Dünya, yukarıda anlattığımız o büyük nehir gibidir. Her gün suyu artmaktadır. Bağlar ademoğullarının şehvetleri ve nazlarıdır, bukağı başlarına gelen felâketlerdir. Oklar ve mızraklar ise kaderin onlara taşıdığı belâlardır. Dünyada ademoğullarının nasîbi genellikle; belâlar, iyilikler, elemler ve meşakkatlerdir. Eğer mü'minse aklı başında olan her insan; âhiretten başka bir hayat, bir genişlik ve bir rahat olmadığını gördüğü anda, dünyada karşılaştığı nîmet ve hazlar ile musîbetleri bir tutar. Bu, mü'mine has bir durumdur. Zîrâ; Efendimiz –sallâllahu aleyhi vesellem–in bu hususstaki kavl-i şerîfleri şunlardır:

"Âhiretten başka hayat yoktur."

"Rabbi ile karşılaşmaktan başka mü'minin rahatı yoktur."

"Dünya mü'minin zindanı, kâfirin cennetidir."

"Takvâlı kişi gemlenmiştir."

Muhbîr-i Sâdık Aleyhissalâtü Vesselâm Efendimiz'in bildirmesinden ve şahitlik etmesinden sonra; dünyadaki hayatın hoş olduğu nasıl iddia edilebilir? Bütün rahatlık; Allah Azze ve Celle'ye yönelmek, O'na muvâfakat etmek ve kendini O'nun huzuruna sermektedir. Kul böylece dünyadan çıkmış olur. İşte o zaman naz; bir şefkat, bir rahmet, bir lütuf, bir sadaka ve bir ihsân olmuş olur. En doğrusunu Rabb'ül Âlemin bilir!

18

"ŞİKAYET ETMENİN NEHYEDİLMESİ" HAKKINDA

Allah'ın râzı olduğu ve râzı kıldığı kişi buyurdu:

Sana şunu tavsiye ederim: Eriştirildiğin bir hayır husûsunda; sana dost ya da düşman, her kim olursa olsun, ona şükretmeyesin! Sana yaptıklarından ve başına açtığı belâlardan dolayı da Rabbi Rahîm'i suçlamayasın! Bilâkis; hayır ve şükür izhar edesin, zîrâ; kalbinde bir şükür taşımaksızın şükür beyan etmen, hâlini olduğu gibi izhar edip şikayetçi olmandan daha hayırlıdır. Kim Allah'ın nîmetlerinden uzak kalabilir ki? Rahmân buyurur:

"Eğer Allah'ın nîmetini sayacak olsanız bitiremezsiniz" (İbrahim; 34).

Elinde senin de idrak etmediğin o kadar çok nîmet var ki!

Mahlûkattan hiç kimseyle ferahlanma ve hiç kimseyle ünsiyet kurma. İçinde bulunduğun hâle kimseyi muttalî kılma. Bilâkis; ünsiyetin hakîki dost olan Ol Veliyy ile, ferahlanman da Ol Selâm ile olsun. Şikâyetini ise; Ol Halîm'den yine Ol Mucîb'e et! Bir ikinciyi tanıma! Hiç kimse bir zarara ya da bir faydaya (ed Dârr v'en Nâfi'), zillete veya izzete (el Mu'izz v'el Muzill), alçaltmaya ya da yüceltmeye (el Hafîz v'er Râfi'), fakirleştirmeye veya zenginleştirmeye (el Muğnî v'el Mâni'), canlandırmaya veya öldürmeye (el Muhyî v'el Mumît) mâlik değildir. Eşyanın tamamı Allah Azze ve Celle'nin mahlûkudur. Her şey O'nun yed-i kudretinde; O'nun emri ve izni ile hareket eder. Her şey belirli bir süreye kadar cârîdir. O'nun katında her şeyin bir miktarı vardır. Onun ertelediğini öne alıp icra edecek, icra ettiğini de erteleyecek kimse yoktur. Buyurur ki:

"Allah sana bir zarar dokundurursa, onu O'ndan başka hiçbir kimse gideremez. Sana bir hayır dilerse O'nun lütfunu geri çevirecek hiç kimse yoktur. O bunu kullarından dilediğine eriştirir. O, mağfiret ve merhamet sahibidir" (Yûnus; 107).

Şâyet âfiyet içindeyken, nîmetlerle alay edercesine; sahip olduğun nîmet ve âfiyeti görmezden gelip daha da çoğalmalarını istemekle Allah Teâlâ'dan şikâyette bulunursan; sana gazâb eder ve ikisini de senden alır. Şikayetini gerçek kılar, belâlarını artırır, cezanı şiddetlendirir, sana öfkelenip darılır ve seni gözden çıkarır. Etlerin paramparça edilip makaslarla lime lime doğransa bile şikâyet etmekten şiddetle kaçın!

Sana; sana; yine sana! Allah'ı; Allah'ı; Yine Allah'ı! tavsiye ederim. Hakîki necât bu; kurtuluş budur! Aman ha aman: Ademoğullarının başına gelen her türlü belâ Rabbi'nden şikayet etmesi yüzündendir. O Rahmân ve Rahîm'den nasıl şikâyet edilebilir ki? Merhametlilerin en merhametlisi O'dur; hükmedenlerin en isâbetlisi O! Hikmet sahibidir, her şeyden haberdardır. Şefkati ve acıması çoktur. Pek lütufkârdır, kullarına asla zulmedici değildir. Hikmet ehli, sevgi dolu, müşfik, mülayim ve candan bir doktor misâli...

Merhametli bir anne suçlanabilir mi? Zîrâ; Efendimiz Aleyhissalâtü Vesselâm şöyle buyurur:

"Allah kullarına karşı, bir annenin evlâdına duyduğundan daha çok merhamet duyar."

Behey zavallı; edepli ol! Belalâra sabretmekten âcizsen eğer, sabır için gayret göster. Rızâ ve muvâfakatten âciz olduğunda da, sabret. Bulduğunda râzı ol ve muvâfakat et. Kaybettiğinde ise fâni ol.

Ey kibrit-i ahmer, neredesin sen? Nerede bulunur ve görülürsün? Rabbin'in şu kavline kulak vermez misin(?):

"Hoşlanmadığınız halde savaş size farz kılındı. Hoşlanmadığınız bir şey belki sizin için daha hayırlıdır. Ve sevdiğiniz bir şey de ola ki sizin için daha şerlidir. Allah bilir, sizler bilmezsiniz" (Bakara; 216).

Eşyanın hakîkati bilgisi senden dürüldü ve sen ondan perdelendin. Öyleyse edepsizlik ederek kendi irâdenle nefret edip, kendi irâdenle sevmeye kalkma.

Şayet takvâ hâlinde isen; başına gelen her şeyde şeriata tâbi ol: Bu ilk adımdır. Velâyet ve hevânın varlığının söndüğü hâlde isen; sakın bunu aşma: Bu da ikinci adımdır. Fiile râzı ol ve muvâfakat et; abdâllık, gavslık, kutupluk ve sıddîklık hâlinde fâni ol. Bu da son noktadır.

Kaderin yolundan çekil; onun yolunu boşalt; nefsini ve hevânı reddet; dilini şikâyet etmekten geri tut! Şayet bunu yaparsan; hakkında hayır ise Mevlâ senin hoşluğunu, sevincini ve hazzını artırır. Yok eğer şer ise; bu hâlde O'na itâat ettiğin sü-

rece seni korur, senden melâmeti izale eder, senden savuşuncaya ve müddetinin tamamlanmasıyla göçüp gidinceye kadar seni onda kaybettirir. Gecenin sona erip yerini gündüze bırakması, kışın sona erip yerini yaza bırakması gibi. Bunlar senin için örnektir, bunlardan ibret al.

Ayrıca; günahlar, hatalar, cürümler ve bu günah ve hatalarla her türlü kirlenmişlikler...

Kerim olan Allah'ın meclisine ancak her türlü günah ve zelleden arınmış olan dâhil olabilir. Dîvânı ise iddia ve sayıklama pisliklerinden temizlenmiş olanları kabul eder. Nasıl ki hükümdarların meclisine ancak pisliklerden ve her türlü kir ve kötü kokulardan arınmış olan girebiliyorsa! Belâlar; kefâret ve arındırıcı vesîlelerdir. Sallâllahu Aleyhi Vesellem Efendimiz şöyle buyurmuştur:

"Bir günlük humma, bir senelik kefârettir."

O Ahmed i Muhtâr ne doğru söylemiştir.(7. Şerh)

Umûmi takvâ makamında bulunanların ilki; haramlara karşı arzulara, halka iltifat etmeye, kendini görmeye sahiptir. Bu yüzden kendini haramlardan ve arzulara emre muhâlif olarak ulaşmaktan alıkoyabilmek için takvayla mücahedeye muhtaçtır. O yaptıklarıyla yapmadıklarını temyiz etmeye ihtiyaç duyar. İşte bu takvâdır.

Hakîkat sahibinin ise; kendisine emredilenden gayrı yapacağı bir şeyi kalmamıştır. Bu yüzden, şeriatta kendisine emredilenden başka bir şey yapmaz. Ancak ona emredileni kendisine mubah sayar.

Her şeyi; O Azîz ve Celîl için ve O Azze ve Celle ile birlikte yapması, gayrı bir şey yapmaması hususunda üçüncüsünün müşâhedesi ise kemâle ermiştir. Bu yüzden; ancak Rabb'in kendisine emrettiğini yine Rabb için yapar, ve bunu yapanın hakîkatte Rabb'ül Âlemîn olduğunu müşahede eder. Ne kendi adına, ne de Allah Teâlâ'dan gayrı bir şey adına yapmaya dâir bir iradesi ve gayreti söz konusudur. Ne kendisiyle, ne de Allah Teâlâ'dan gayrısıyla yapar.

Üçü de yol hususunda, hiç birinin itâatten başka bir şey yapmaması noktasında müşterektirler; ancak mârifet ve müşâhedenin kemâli ile niyet ve irâdenin saflığı hususunda farklılaşırlar. Allah en iyi bilendir.

19

"VAADİNE BAĞLI KALMANIN EMREDİLMESİ VE VAADİNDEN DÖNMENİN YASAKLANMASI"NA DÂİR

Allah'ın kendisinden râzı olduğu kişi şöyle buyurdu:

Îmân ve yakîninin zayıf olduğu bir zamanda bir vaadde bulunursan, vaadine bağlı kal. Ondan vazgeçme ki imanın kaybolmasın ve yakînin seni terk etmesin. Kalbinde bu vefâ duygusu kuvvetlenip iyice yer ettiğinde Allah Teâlâ'nın şu sözüne muhâtab olursun:

"Bugün katımızda güvenilir ve emîn birisin" (Yûsuf; 54).

Sen bir hâlden başka bir hâle geçtikçe sana yapılan bu hitâb tekrarlandı ve önce havâsstan, sonra havâss'ül havâsstan oldun. Sende ne bir irâde ne de bir arzu kaldı. Beğeneceğin bir iş, hissedeceğin bir yakınlık veya arzunu kendisine celbeden ve senin de gözünü dikeceğin bir menzil yoktur artık. İçinde hiç sıvı tutamayan çatlak kap gibi oldun.

Sende bir isteme gücü ve tabiatı kalmayacak, dünya ve âhirette olan hiçbir şeyi arzulamayacaksın; çünkü Allah'tan başka her şeyden temizlendin. Allah Azze ve Celle'den râzı olman sana bağışlandı. Ve O'nun rızâsı sana vaad edildi. Allah Azze ve Celle'nin fiillerinin tamâmıyla müreffeh ve mütelezziz oldun. İşte o zaman sana bir şey lûtfedildi. Onunla mutmain olman ve kendinde onu isteme şevki bulmanla da; bu lütuftan daha yüce bir lütfa mazhar olundun ve daha şerefli bir şeye çevrildin. İlkine karşılık, ondan müstağni olmakla ödüllendirildin. Ve sana ilim ve mârifet

kapıları açıldı. İlkinden daha sonraki duruma intikalinde saklı bulunan maslahat ve hikmetlerin hakîkatlerine ve bunların derinliklerine muttalî kılındın. İşte o zaman önce hâl sonra kâli muhafaza konusundaki derecen, sırları muhafazadaki eminliğin; göğsünün genişlemesi, kalbinin nûrlanması, lisânın akıcılığı ile ve sana ilga edilmiş olan muhabbette olgunlaşmış hikmetle desteklendi. Böylece ins, cin ve bunların dışında dünya ve âhirette bulunan bütün mahlûkatın sevgilisi oldun: Çünkü sen Hakk Azze ve Celle'nin sevgilisi oldun! Halk da Hakk Azze ve Celle'ye tâbidir. Onların muhabbetleri Hakk'ın muhabbetine dâhildir. Gazâbları nasıl O Azîz ve Celîl'in gazabına dâhilse...

İçinde hiçbir istek taşımadığın bu makama erdiğinde, sende herhangi bir şeye karşı istek uyandırıldı. Bu istek sende tahakkuk ettiğinde de o şey ortadan kaldırıldı, yok edildi. Ondan yüz çevirdin. Sana o şey dünyada bahşedilmedi. Karşılığında Aliyyülâlâ Olan'a yakınlığını artıracak ve Firdevs-i âlâ ve Cennet-i mevâda gözlerinin onunla aydın olacağı şey bağışlandı. Mükellefiyet, sıkıntı ve yokluk yurdu olan dünyada, sen bunları değil; O'nu düşündün ve O'nu ümîd ettin. Senin isteğin; var eden, yaratan, veren, alan ve yeri yayıp göğü yükseltenin veçhi oldu. Çünkü bununla kastedilen, umulan ve beklenilen O'dur.

Bazen dünyada kalbinin ve basarının kırılması sebebiyle, buna benzeyen veya bundan daha aşağı bir şeyle sana karşılık verilir. İşte o zaman bu istek ve beklentiden alıkonursun. Bu bedelin ödenmesi daha önce zikredip açıkladığımız gibi; âhirettedir. Allah –sübhânehû– daha iyi bilir.

20

"SALLÂLLAHU ALEYHİ VESELLEM EFENDİMİZ'İN 'ŞÜPHE ETTİKLERİNDEN ŞÜPHE ETMEDİKLERİNE DÖN' KAVL-İ ŞERÎFİ"NE DÂİR

Allah'ın kendisinden râzı olduğu kişi şöyle buyurdu:

Seni şüpheye düşüren şeyle sende şüphe uyandırmayan şey bir araya gelirse, seni şüpheye düşüreni terk et. Kendisine herhangi bir şek ve şüphenin bulaşmadığı azîmete tutun. Ve şüphe ettiğin şeyden uzaklaş. Kalbindeki sızı ve huzursukluktan arınmamış olan bulanıklıktan sıyrılsan bile, bekle ve o hususta emre bak. Onu işlemekle emrolunduysan yerine getir. Ondan vazgeçmek ve geri durmaksa emrolunduğun; vazgeç. Bu senin nazarında hiç olmamış gibi olsun. Rabbin'e kapılan! O'nun katından rızık iste.

Sabır, muvâfakat, rızâ, ya da fenâ konusunda zaafa düşersen, kuşkusuz Azze ve Celle kendisine söylenmesine ihtiyaç duymaz, senden ve senin dışındakilerden gâfil değildir O. Kâfirleri, münâfıkları ve dahî kendisine arka dönenleri doyuran Allah, seni nasıl unutur; ey gün ve gece boyunca onun emriyle kâim, tâatiyle makbûl ve muvahhid mü'min!

Bir başka manâ: Halkın elinde olanı terk et, onu isteme ve kalben ona bağlanma. Havf ve recân halka karşı olmasın. Allah Azze ve Celle'nin lütfundan al. İşte o, şüphe duymayacağın şeydir. Senin için bir tek istek mercii, bir tek bahş makamı olsun. Havf ve recâna yegâne mihrâk; biricik mevcûd ve biricik himmet kalsın. İşte o, senin Azîz ve Celîl olan Rabbin'dir ki; meliklerin alınları ile halkın kalpleri –ki cesetleri o kalpler-

den emir alır– ve malları O'nun elindedir. Halkın, elindekini sana vermeye yeltenmesi de elindekinden seni menetmesi de ancak O'nun emri ve tahrikiyledir.

Nitekim Allah Azze ve Celle şöyle buyurmuştur:

"Lütfundan size bahşetmesini Allah'tan dileyin" (Nîsâ; 32).

"Kuşkusuz Allah'ı bırakıp taptığınız (o şeyler) size rızkınızı verebilme gücüne sahip değillerdir. O halde bütün rızkınızı Allah katında arayın. Yalnız O'na kulluk edin ve O'na hamdedin. Çünkü sonunda yine O'na döndürüleceksiniz" (Bakara; 176).

"Bana duâ edin, duânızı kabul edeyim" (Gâfir; 60).

"Bizzat Allah bütün rızıkları verendir, her türlü kudretin sahibidir, bâkî olandır" (Zâriyât; 58).

"Allah dilediğine hesapsız rızık bağışlar" (Âl-i İmrân; 37).

21

"İBLİS ALEYHİLLANE" HAKKINDA

Allah'ın kendisinden râzı olduğu kişi şöyle buyurdu:

Rüyamda laîn İblis'i gördüm. Kalabalık bir topluluğun içindeydim ve onu öldürmeye yeltendim. Allah'ın lâneti üzerine olası bana şöyle dedi: 'Beni niçin öldürüyorsun? Benim günâhım nedir? Eğer kader şerle vuku bulacaksa onu hayra tebdîl etmeye benim gücüm yetmez. Kader hayırla vuku bulacaksa onu şerre çevirmeye de kâdir değilim. Benim elimde bir şey yok.' O hünsâ sûretindeydi, yumuşak sözlü, çirkin yüzlüydü. Çenesinde bir tutam tüy vardı. Sûreten bayağı, yaratılış bakımından çirkindi. Sonra yüzüme korkak ve utangaç bir tebessümle gülümsedi.

516 senesinde Zilhicce ayının on ikinci Pazar gecesi idi. Allah her türlü hayır için Hâdî'dir.

22

"MÜ'MİNİN İMÂNI ÖLÇÜSÜNCE BELÂ İLE İMTİHAN EDİLMESİ"NE DÂİR

Allah'ın kendisinden râzı olduğu ve râzı kıldığı kişi buyurdu:

Allah kulunu îmânı ölçüsünce durmadan imtihan eder. Kimin ki imânı büyür, çoğalır ve artar; onun belâsı da büyür. Resûlün uğradığı belâ nebînin belâsından büyüktür. Çünkü onun îmânı daha büyüktür. Nebînin belâsı abdâlın belâsından, abdâlın belâsı da velînin belâsından büyüktür. Her birininki îmânı ve yakîni ölçüsündedir. Bu konuda Hazret-i Peygamber –sallâllahu aleyhi vesellem–in şu kavl-i şerîfine ulaşırız:

"Biz nebîler topluluğu, belâsı insanlar arasında en şiddetli olanız. Sonra sırasıyla fazîletliler ve daha az fazîletliler..."

Allah Teâlâ bu sâdât-ı kirâmı sürekli imtihan eder. Tâ ki dâimâ huzurda bulunsunlar ve müteyakkız olsunlar. Çünkü O onları sever. Onlar da muhabbet ehlidirler ve Hakk'ı severler. Muhip asla mahbûbundan başkasını tercih etmez. Belâ onların kalpleri için bir çengel, nefisleri için bir dizgindir. Onları, gâyelerinin ve Yaratıcılarının dışında bir sükûna meyletmekten alıkoyar. Haklarındaki bu durum devam ettiği zaman hevâları erir, nefisleri kırılır. Hak bâtıldan temeyyüz eder. Arzuları, istekleri ve nefislerinin dünya ve âhirette isteyebileceği rahat ve lezzetlerden her ne varsa bertaraf olur. Onlar için sükûn Hakk Azze ve Celle'nin vaad ettiğidir; onun kazasına rızâ, verdiğine kanaat, belâsına sabırdır. Böylelikle halkın şerrinden dolayı kalplerine ârız olan şeyden emîn olurlar. Kalplerinin kuvveti artar. Ve âzâlar üzerinde-

ki velâyeti eski hâline döner. Çünkü belâ; kalbi ve yakîni güçlendirir, îmân ve sabrı sağlamlaştırır, nefs ve hevâyı ise zayıflatır. Ne zaman ki mü'mine bir elem ârız olsa ve o mü'min sabır, rızâ ve Rabb Azze ve Celle'nin fiillerine teslîm olsa; Rabb Teâlâ ondan râzı olur ve ona bahşeder. Böylece ona yardım, destek ve başarı gelir. Allah Teâlâ şöyle buyurdu:

"Şükrederseniz sizi daha çok nîmetlendiririz" (İbrahîm; 7).

Nefs, kendine mahsus isteklerinden ve hazlarından birini tahrik ile kalpten talep etse ve kalp bu isteğe Allah'ın emri ve izni dışında icâbet etse, bundan ancak Hakk Teâlâ'dan gaflet, şirk ve mâsiyet hâsıl olur. Allah Teâlâ bu ikisini; terkedilmişlik, belâ, yaratıkların musallat olması, açlıklar, hastalıklar, eziyetler ve karışıklıklarla kuşatır. Kalp ve nefsten her biri bu durumdan nasîbini alır. Şâyet kalp; nefsin bu isteğini karşılamaz ve Hakk Azze ve Celle tarafından evliyâya ilham yoluyla, enbiyâ ve mürselîn aleyhimüsselâma da açık vahiyle bildirilen izni beklerse; –ki Rahmân bunu bir tasvip veya menetme olarak yapar– Allah Teâlâ bu defa; rahmet, bereket, âfiyet, rızâ, nûr, mârifet, kurb, zenginlik, âfetlerden selâmet ve düşmanlara karşı yardımla her ikisini donatır.

Bunu bil ve muhafaza et. Şâyet nefs ve hevân senden bir şey isteyecek olursa; hemen icâbet etme. Aksine dur ve; 'buna Mevlâ Celle ve Alâ'nın izni var mı?' diye düşün. Böylece dünya ve ukbâda inşallâhu teâlâ sâlim olursun. Âmin.

23

"ALLAH'IN YAPTIĞI TAKSİME RIZÂ GÖSTERME"YE DÂİR

Allah'ın kendisinden râzı olduğu ve râzı kıldığı buyurdu:

Aşağı olmaya râzı ol. Ve gerçekten bunu devam ettir. Tâ ki ecel gelinceye kadar. Böylece daha yüce ve daha güzel bir şeye naklolunursun. Onunla mutlu olursun. Orada kalır ve muhâfaza edilirsin. Dünya ve âhiretinde ne bir sıkıntı, ne bir tebaiyyet, ne de bir düşmanlık kalır. Sonra bundan, gözünün daha aydın olacağı ve daha mutlu olacağın bir şeye terakkî edersin.

Bil ki; sen talebi terk etsen de kısmetin seni terk etmez. Kısmet, senin; hırs, azim ve çalışmanla nâil olduğun bir şey değildir. Sabret, bulunduğun hâl üzere kal ve buna râzı ol. O emrolunmadan seni bulmaz ve emrolunmadan sana ermez. Sana doğru harekete geçmez ve sende karar kılmaz.

Kendinle veya halktan daha şerli biriyle imtihan olunursun. Böylelikle sen zulme uğrarsın. Zâlimler ise unutulmaz. Allah Teâlâ şöyle buyurdu:

"Zâlimleri birbirlerine musallat ederiz" (En'âm; 129).

Sen öyle büyük bir Melîk'in yurdundasın ki, O; emri azâmetli, kuvveti şiddetli, askerleri sayısız, irâdesi isâbet eden, hükmü kahreden, mülkü bâkî, saltanatı dâim, ilmi dakîk, hikmeti olgun, kazâsı âdil olandır.

"Göklerde ve yerde hiçbir şey O'nun bilgisinden kaçamaz" (İbrahîm; 38).

Zâlimlerin zulmü O'na tesir etmez. Sen, onlardan zulmü ve cürmü en büyük olansın. Çünkü sen, Allah'ın senin ve mahlûkların üzerinde olan tasarrufuna ortaklık koştun. O Azîz ve Celîl ise şöyle buyurdu:

"Allah'a ortaklık koşmayın, çünkü şirk en büyük zulümdür" (Lokman; 13).

Ve yine buyurdu ki:

"Şüphesiz Allah kendisine şirk koşulmasını affetmeyecektir. Bunun dışındaki günahları dilediğince affeder" (Nîsâ; 116).

Şirkten kesinlikle uzak dur. Ona yaklaşma. Gecende ve gündüzünde, halvetinde ve celvetinde, bütün harekât ve sekenâtında ondan sakın. Kalbinle ve bütün âzâlarınla noksansız bir şekilde bu günahtan korun. Onun zuhûratını da, bâtınında olanı da terk et. Azze ve Celle'den kaçamazsın. O seni elde eder. Kazâsı konusunda O'nunla tartışma, seni mahveder. Hükmünde onu suçlama, seni kahreder. O'ndan gâfil olma, seni uyarır ve belâlarla imtihan eder. O'nun yurdunda yeni bir şey ihdâs etme, seni yok eder. Dîni hakkında hevân ile söz söyleme, seni helâk eder; kalbini karartır, îmânını ve mârifetini alır. Şeytanını, nefsini, hevânı, arzularını, aileni, komşularını, arkadaşlarını, dostlarını ve bütün mahlûkâtı, hatta evindeki akrepleri, yılanları, cinleri ve diğer haşerâtı sana musallat eder. Böylece dünyada yaşamın keder içinde geçtiği gibi; ukbâda da azâbın uzar. Allah muhafaza!

24

"MEVLÂ'NIN KAPISINDAN AYRILMAMA"YA DÂİR

Allah'ın râzı olduğu ve râzı kıldığı buyurdu:

Rabbine isyan etmekten şiddetle sakın. O'na itâatinde gayretli ol. Ne mahlûkata iltifat et; ne de hevâna ittiba! Dünya ve âhirette bir karşılık ummaktan da vazgeç. Zirâ; kul da mülkü de Mevlâsınındır. Kul olduğunu ve kullukla vazifeli olduğunu bil ve hizmetlerine karşılık bir şey haketmediğini düşün.

Mevlânı itham etmekten haya et! –Bilmez misin?– O'nun katında her şey belli bir ölçüye göredir. Ertelediğini öne alacak; öne aldığını da erteleyecek hiçbir güç ve kudret mevcud değildir. Sen iste yahut isteme; senin hakkında takdir edilen seni bulur. Bu hususta O'na "şöyle olsun", "böyle olsun" şeklinde yol göstermeye de kalkma.

Başkalarının elindekilere özenme ve onların senin olmasını talep etme. Her ne istiyorsan, ya senin; ya da başkalarının nasibidir. Kısmetinde olan vakti geldiğinde mutlaka sana ulaşır. Şayet de bir şey kısmetinde yoksa ne sana nasip olur ne de sen bir çaba ile onu elde edebilirsin. O halde terbiyeni takın. Kadere rıza göster. Emirlerine uymak ve nehiylerinden sakınmak sûretiyle Rabbine itâat et. Bu işten başını kaldırma. Ne bir başkasına iltifatın; ne de başka bir istikametin olsun. Hakk Teâlâ Azze ve Celle şöyle buyurmuştur:

"Sakın pek çoklarına onları sınamak için, avunsunlar diye verdiğimiz dünya hayatının parlaklığına gözünü dikme! Çünkü Rabbinin rızkı daha hayırlı ve daha kalıcıdır" (Taha; 131).

Rabbin, başkalarının elindekilere bakmaktan ve onları talep etmekten seni men etmekte, onların birer fitne aracı olarak verildikleri haberiyle seni uyararak, sana bahşedilen rızık ve nîmetle yetinmeni sana emretmektedir. Bil ki payına düşenle kanaat etmen senin için daha hayırlı ve daha bereketlidir. Sen bu ölçüyü kendine hedef tayin et. Her işinde temel düsturun bu olsun. Bu anlayışla her makama erer; her türlü nîmet ve sürûra kavuşursun. Zirâ, Hâlik-ı Zülcelâl buyurmuştur ki:

"Yaptıklarından dolayı mükâfat olarak, onları şimdiye dek gizli kalan hangi mutlulukların beklediğini kimse bilemez" (Secde; 17).

Beş temel ibâdetin ifâsı ile günahların terk edilmesinden daha büyük, daha mübarek, Allahu Teâlâ'ya daha sevgili ve O'nun rızasına daha lâyık bir amel yoktur.

Azîz, Gafûr, Rahîm; Âlemlerin Rabbi, Hikmeti sonsuz Mevlâ hepimizi sevip râzı olduğu amellere muvaffak kılsın. Âmin.

25

"İMÂN AĞACI"NA DÂİR

Allah'ın kendisinden râzı olduğu ve râzı kıldığı buyurdu:

Sakın kendi kendine şöyle söylenme: 'Ey eli darda kalmış, dünyanın ve ehlinin kendisinden kaçtığı kimse; ey dünya meliklerinin ve onun erbâbının arasında adı sanı okunmayan; ey aç ve susuz, ciğeri yanık, cesedi üryan; ey yeryüzünün, mescit-harabe her köşesinden kovulmuş; ey her kapıdan çevrilmiş, her murâddan alıkonmuş; ve ey her niyet ve isteğinden dolayı darıltılmış ve kırılmış olan!'

'Allah Teâlâ beni fakir kıldı, beni katmayıp ayırdı, dünyayı benden uzaklaştırdı, bana buğz etti, beni aldattı ve terk etti, bana ihânet etti. Dünyadan yetecek kadarını bile vermedi. Beni dara düşürdü. Halîfenin nezdinde ve kardeşlerimin arasında şerefimi yükseltmedi. Benim dışımdakilere, gece ve gündüz istedikleri gibi hareket etmelerini sağlayan nîmetlerini bol bol akıttı. Onları bana ve ehlime üstün kıldı. Hepimiz müslüman ve mü'miniz. Hepimizin babası Âdem, anası Havvâ –aleyhimesselâm– dır,' deme!

Hâline gelince; Allah'tır sana bunu yapan. Çünkü senin tînetin saftır. Sabır, rızâ, yakîn, muvâfakat ve ilim tedârik etmek sûretiyle rahmetini sana cömertçe sunmuştur. Tevhîd ve îmân nûrları sende birikmiştir. İşte îmân ağacı budur. Onun kökü ve tohumları muhkem ve sâbittir. Meyvası ve yaprağı bol, dalı taze ve gölge vericidir. O her gün neşv ü nemâ bulmadadır. Büyümesi ve yetişkin hâle gelmesi için gübreye ihtiyacı yoktur.

Allah Azze ve Celle, senin yolundan bunları kaldırdı. Sana âhirette bekâ yurdunu verdi ve bahşını sana orada yaptı. O'nun sana ihsânı ukbâda; "hiçbir gözün görmediği, hiçbir kulağın işitmediği ve hiçbir beşer kalbinin hatırına getiremediği o şeyden..."dir. Allah Teâlâ şöyle buyurdu:

"Yaptıklarından dolayı mükâfat olarak, onları şimdiye dek gizli kalan hangi mutlulukların beklediğini kimse bilemez" (Secde; 17).

Onların dünyada yaptıkları; emirleri edâ etmek, nehiyleri sabırla terk etmek, kaderine teslîm olmak sûretiyle mukadder olanı O'na havâle etmek ve bütün işlerde O'nunla muvâfakat etmektir.

Allah Azze ve Celle'nin; dünyadayken işlerini görüp bağışta bulunduğu diğerine gelince! O, onun üzerinde olan bağış ve ihsânını böylece tamamladı. Çünkü onun îmânının mahalli çorak bir yerdir. Âdeta içinde su bulunmayan bir çöldür. Orada ne ağaç, ne ekin, ne de başka bir mahsûl yetişir. Bu yüzden O, onun üzerine her çeşit yağmurdan yağdırdı. Orada ağaç ve nebât yetiştirmek için bunun dışında olanı da akıttı. Bu akıttığı, dünyâ ve onun çerçöpüdür. Bunu oradaki îmân ağacından ve amel kökünden yetişecek olanı muhafaza etmek için yaptı. Şâyet ondan bu nîmetleri keserse; ağaç ve nebâtı kurur, mahsûlü kesilir ve evi harâb olur. Rahmân ise onun îmârını ister. İşte bu, verimi zayıf olan zenginin ağacıdır.

Ey fakîr, O, senin imân ağacının dopdolu olduğu o şeyden ona bağışladı. O ağacın kuvvet ve bekâsı, senin de onda görmüş olduğun dünyadaki türlü nîmetlerle sağlanmıştır. Bu bağış ondan kesilirse, o zayıf ağaç kurur. Sonunda o ; ya kâfir veya inkarcı olur, ya da münâfık veya mürtedlere karışır. Fakat Allah Azze ve Celle bu zengin kimseye; sabır, rızâ, yakîn, tevfîk, ilim ve türlü maârif askerleri gönderirse; o zaman müstesnâ. Bu defa o, îmânını bunlarla kuvvetlendirir, böylelikle nîmet ve zenginliğin kesilmesi ona tesir etmez. Allah hidâyet ve başarı verendir.

26

"YÜZÜNDEN PEÇEYİ KALDIRMANIN YASAKLANMASI"NA DÂİR

Allah'ın râzı olduğu ve râzı kıldığı buyurdu:

Yüzündeki peçeyi açma! Tâ ki; kalbin bütün hâllerde mahlûkata sırt çevirinceye, hevân zâil oluncaya, irâde ve isteğin de kayboluncaya kadar. Böylece dünya ve âhiretteki oluşlardan fânî olursun. Ve içinde Rabbin Azze ve Celle'nin irâdesi dışında hiçbir şey kalmayan kırık kap gibi olursun. Bununla Azze ve Celle'ye; O'nun hükmüne koşarsın. Ziyâretçi çıkarsa nûr hâsıl olur. Rabbin'in dışındaki bir şey için kalbinde yer kalmaz. Bir giriş yeri de yoktur. Kalbinin kapıcısı kılındın. Ve sana tevhîd, azâmet ve kudret kılıcı verildi. Göğüs sahanda kalbinin kapısına yaklaştığını gördüğün her şeyin boynunu vurdun.

Böylece dünyanda ve âhiretinde, nefsin için bir hevâ, bir irâde, bir istek kalmaz. Yani; bir bağ kalmaz! Rabbin Azze ve Celle'nin emrine ittibâdan başka, nefsinin onunla vukûf edeceği ve O'nun kazâ ve kaderine râzı olacağı, ne işitilen bir kelime, ne de tâbi olunacak bir inanç kalır. Aksine; O'nun kazâ ve kaderinde fânî olmuştur. Böylelikle nefsin, mahlûkatın ve onların inançlarının kölesi değil; Rabb Azze ve Celle'nin emir kulu olmuş olur.

Sendeki bu durum devam ettiği zaman kalbinin çevresinde kıskançlık otağları kurulur ve azâmet hendekleri açılır. Kalbin, Ceberût Sultânı, hakîkat ve tevhid askerleriyle korunur. Bundan başka, orada Hakk Azze ve Celle'nin muhâfızları ikame edi-

lir ki; halkın, şeytanın, nefs ve hevânın isteklerinden, bâtıl arzu ve emânlardan, kötülüğe âmir olan nefislerin tabiatından kaynaklanan yalancı davalardan ve hevâdan neş'et eden sapkınlıklardan kurtulsun. İşte o zaman eğer takdîr olunmuşsa; parlayan nûrlardan, ışıldayan alâmetlerden ve olgun hikmetten nasiplenmek için halktan kimseler ardarda sana gelirler. Seni takip ederler ve sana uygun davranırlar. Kerâmât-ı zâhireler ve uzayıp giden harikulâdelikler anlatıldıkça; bununla yakınlıklar, itâatler, mücâhedeler ve Rabb Azze ve Celle'ye ibâdette zahmete göğüs germeler arttırılır. Onların (mahlûkâtın) tamamından korundun. Nefsin hevâsına meyletmekten ve onun, halkın seni kabul edip yüzünü sana çevirmesinden kaynaklanan böbürlenmesinden de kurtuldun.

Bunun sonucunda sana çok güzel bir zevcenin gelmesi takdîr olunmuşsa; –ki o kifâyetiyle ve diğer nîmetleriyle güzel olandır– onun şerrinden de, çevresinin ve âilesinin yükünü taşımaktan da korunursun. O, mutlu ve huzurlu bir bağış olarak; kusurdan, hîleden, kinden, gazâbdan, gizli hıyânetten arınmış ve temizlenmiş bir şekilde yanında bulunur. O sana musahhar kılınmıştır. O ve âilesinin yükümlülüğü, ve bu yükümlülükten kaynaklanan eziyyet senden kaldırılmıştır. Şâyet ondan bir çocuk takdîr olunmuşsa, o zürriyeti ve tîneti bakımından sâlih olan göz bebeğindir. Allah Teâlâ şöyle buyurdu:

"Onun için hanımını çocuk doğurabilecek hâle getirdik" (Enbiyâ; 90).

Ve yine Furkân'da buyrulur:

"Bize göz nûru olacak eşler ve çocuklar bahşet, bizi takvâ sahiplerine önder kıl!" (Furkân; 74);

"Rabbim onu rızâna lâyık kıl!" (Meryem; 6).

Bu âyetlerde yapılmış bütün duâlar sen bu duâyı yapmış olsan da, olmasan da senin hakkında kabûl edilmiştir. Çünkü o (kadın) bunun mahalli ve ehlidir. Bu nîmetlerle muâmele görmüş ve bu menzilin ehli olarak kabul edilmiş olanların hayırlısıdır. Bu makamda ikame ettirilir ve onun için kurbet ve fazîletten bu miktarı takdîr olunur.

Dünyadan herhangi bir şey ve onunla ilgili bir gelecek takdîr olunmuşsa, ondan da artık bir zarar gelmez... Çünkü ondan sana düşen payı alman ve Allah Azze ve Celle'nin fiili ile onu tasfiye etmen gerekir. Emre imtisâl ederek alınması emredilen şeyi almakla mükâfatlandırılırsın. Farz namaz ve farz oruçtan dolayı mükâfatlandırıldığın gibi... Ondan senin payın olmayan kısmını ise ehline sarf etmekle emrolundun. Onlar; arkadaşlar, komşular, fakir olmalarından ötürü hak sahibi kılınmış kardeşlerdir. Bu pay sâhipleri; içinde bulunulan hâlin gerektirdiği gibidir, bu hâli açığa çıkarırlar ve temeyyüz ettirirler. Bu haber, göz ile görmek gibi değildir. İşte o zaman senin durumun saf bir beyazlık üzerine olur; üzerinde ne bir toz ne de bir pislik vardır; karışıklık, şek ve şüphe de uyandırmaz.

Sana sabrı; sabrı tavsiye ederiz! Rızâyı, hâlin muhâfazasını, mahviyetkârlığı, zelilliği, konuşmamayı, susmayı, sakınmayı, kurtuluşu, sığınmayı... Allah'ı; Allah'ı tavsiye ederiz! Sonra yine Allah'ı; başını önüne eğip susmayı, gözlerini kapamayı... Hayâyı; hayâyı tavsiye ederiz! Ecel gelinceye kadar. Bundan sonra sana yardım eli uzatılır ve geçersin. Üzerinde olan elbiselerden soyunursun, sonra ihsân, rahmet ve fazîlet denizlerine daldırılırsın. Sonra oradan da çıkarılırsın. Senden nûrların, sırların, ilimlerin ve garip şehirlerin elbiseleri de alınır. Sonra yaklaştırılırsın ve yeniden var edilirsin, orada i'lâm ve ilhâmla yenilenirsin, konuşturulur ve nîmetlendirilirsin, zenginleştirilirsin. Cesur kılınır ve yükseltilirsin. Ve şu söze muhâtab kılınırsın:

"Bugün katımızda yüksek makam sâhibi ve güvenilir birisin" (Yûsuf; 54).

İşte o zaman Yusuf es-Sıddîk Aleyhisselâm'ın bu hitâbla muhâtab kılındığı zamanki hâlini ibret al. Bu hitâb; Mısır'ın, en ulu kişisi ve melîki firavununun ağzından yapılmıştı. Konuşan belki melîkin diliydi, fakat mârifet lisânıyla hitâb eden O Aziz ve Celîl olan Allah'tır. Rahmân, o melîke zâhir olan mülkü teslim etmişti. O Mısır mülküdür. Nefs mülkü, mârifet, ilim, kurbet, seçkinlik ve yüksek menzilenin mülkü ise; Allah Azze ve Celle'nin katındadır. O Azîz ve Rahîm, mülke mâlik olmak husûsunda şöyle buyurdu:

"İşte böylece Yusuf'u o yere yerleştirdik" (Yûsuf; 21).

Yani; Mısır bölgesine.

"Orada dilediği gibi hareket etsin diye. Biz dilediğimiz kimseye rahmetimizi eriştiririz. Ve güzel davrananların mükâfatlarını asla zâyi etmeyiz" (Yûsuf; 56).

Nefs mülküne dâir ise yine O Alîm ve Hakîm şunu haber veriyor:

"İşte böylece Biz, kötülük ve fuhşu ondan uzaklaştırmak için (delilimizi gösterdik). Şüphesiz o ihlâslı kullarımızdandı" (Yûsuf; 24).

Mushâf-ı Şerîf de, ilim ve mârifet mülkü verilmiş olanın dilinden şunu söylüyor:

"Bu, Rabbim'in bana öğrettiklerindendir. Şüphesiz ben Allah'a inanmayan bir kavmin dininden uzaklaştım. Onlar âhireti inkâr edenlerin ta kendileridir" (Yûsuf; 37).

"Ey Sıddîk-ı Ekber!" Bu hitâba muhâtab olduğun zaman ilm-i a'zamdan en büyük pay sana verilir. Başarı ve ihsanla ödüllendirilirsin. Kudret ve umûmî velâyetle, nefs ve onun dışındaki şeyler üzerinde tesirli emirle ve âhiretten önce İlâh'ın izniyle dünyada tekvînle mükâfâtlandırılırsın. Âhirete gelince; ki o, dâr-ı selâm ve cennet-i ulyâdır. Orada bir bağış ve bahşiş olarak Kerîm olan Mevlâ'nın veçhine bak! O umulandır ki; O'nun için ne bir gâye ne de bir nihâyet vardır. Bu hakîkatlerde muvaffak kılan O Allah'tır. Çünkü O, Raûf ve Rahîm'dir.

27

"HAYIR VE ŞERRİN İKİ MEYVE OLMASI"NA DÂİR

Allah'ın râzı olduğu ve râzı kıldığı buyurdu:

Hayır ve şerri bir ağacın iki dalından çıkan iki meyve olarak düşün. Dallardan birinin meyvesi tatlı, diğerinin meyvesi ise acıdır. Sen, ağacın acı meyveli dalının uzandığı o yasaklı iklim ve memleketi terk et!

Ağaca yakın ol. Onun yanında onun hizmetçisi ve bakıcısı olarak kâim ol. Bu iki dalı, iki meyveyi ve iki cânibi iyi tanı. Tatlı meyvenin tarafında durursan, senin gıdan ve kuvvetin ondan olur. Diğer dal cânibine gitmekten ve meyvesinden yemekten sakın ki; onun acılığı seni helâk etmesin. Şâyet söz dinler ve sakınırsan, bütün âfetlerden selâmette olur; bağış, emniyet ve rahat içinde bulunursun. Çünkü âfetler ve türlü belâlar bu acı meyveden meydana gelirler.

Bu ağaçtan uzaklaştığında, âfakta seyredersin, önüne bu iki meyveden konulur. Orada acısı ile tatlısı birbirinden ayrılmamıştır, karışık bir biçimde bulunurlar. Yöneldiğinde bazen elin acı olanın üzerine gider. Ve ağzına yaklaştırıp ondan bir parça ısırır ve yersin. Küçük diline ve hatta boğazının, dimağının ve genzinin derinliklerine kadar acılık iner, böylelikle sende amel eder. Damarlarına ve cesedinin kısımlarına yayılır ve onunla helâk olursun. Senin içinde olanı çıkarman ya da kalan parçaları yıkaman fayda etmez ve cesedinde dağılmış olan şey senden geri çıkmaz.

Başlangıçta tatlı meyveden yersen onun tatlılığı cesedinin bütün bölgelerine dağılır ve onunla nîmetlenir ve mutlu olursun. Bu sana yetmez. Bundan başka ikinci bir kez ondan alman gerekir. Ve ikincisinin acı olmayacağına dâir garanti yoktur. Sana bah-

settiğim şekilde sende dağılır. Bu ağaçtan uzaklaşmanda ve meyvelerini bilmemende bir hayır yoktur. Selâmet onun yakınında ve onunla birlikte durmaktadır.

Hayır ve şer Allah Azze ve Celle'nin fiiliyledir. İkisinin fâili ve mecrâsı Allah'tır. O Azîz ve Celîl şöyle buyurdu:

"Sizi ve yapmakta olduklarınızı Allah yarattı" (Saffât; 96).

Nebî –sallâllahu aleyhi vesellem– de buyurdu ki:

"Allah kasabın da, kesilecek devenin de yaratıcısıdır."

Kulların amelleri Allah Azze ve Celle'nin yaratmasıdır ve onların kesbidir. Teâlâ şöyle buyurdu:

"Yapmış olduğunuz işlere karşılık cennete girin" (Nahl; 32).

Sübhânehû rahmet ve cömertliğiyle ameli kullara izâfe etti. Böylece onlar amelleriyle cennete girmeye hak kazanmış oldular. O, dünya ve âhirette onlar için rahmet ve tevfîkiyle vardır.

Sallâllahu Aleyhi Vesellem buyurdu:

" Hiç kimse ameliyle cennete giremez". Kendisine soruldu:

Yâ Resûlullah sen de mi? Buyurdu ki:

"Evet ben de! Ancak rahmetiyle beni bürüyüp örterse..."

Ve mübarek elini canım uğruna feda olası başının üstüne koydu. Bu hadîs Aişe –radıyallahu anhâ–dan rivâyet edilmiştir.

Mevlâ Celle ve Alâ'ya, emrini tutup nehyine son vererek boyun eğdiğinde, O'nun kaderine teslîm olursan, seni şerrinden korur ve hayrıyla sana ihsânda bulunur. Din ve dünya bakımından bütün kötülüklerden seni himâye eder.

Dünyadaki himâyeye gelince; Teâlâ'nın şu kavline mürâcaat edelim:

"İşte böylece Biz, kötülük ve fuhşu ondan uzaklaştırmak için (delilimizi gösterdik). Şüphesiz o ihlâslı kullarımızdandı" (Yûsuf; 24).

Din husûsundaki koruma hakkında Azze ve Celle'nin sözü şudur:

"Eğer siz iman eder ve şükrederseniz, Allah size neden azâb etsin! Allah şükre karşılık veren ve her şeyi bilendir" (Nîsâ; 147).

Mü'min uğradığı belâya şükreden kişidir. O, belâdan çok âfiyete yakındır. O şükredici olduğu için arttırılmış bir makamdadır. Azze ve Celle şöyle buyurdu:

"Eğer şükrederseniz, elbette size (nîmetimi) artıracağım" (İbrâhim; 7).

Senin îmânın âhirette her isyankârın âkıbeti olan ateşin alevini söndürürken dünyadaki belâ ateşini nasıl söndürmesin! Ancak velâyet için seçilmiş meczûbînden olan kul bunun dışındadır. Çünkü hevâsının pisliğinden ve ona tabi olmaya meyletmekten,

nefsin şehvet ve hazlarına yönelmekten, mahlûkatla mutmain olmaktan, ona yakın olarak râzı olmaktan, onda sükûn bulup onunla sebât etmekten ve onlarla ferahlamaktan arınmak için ona belâ gereklidir. Bütün bunları eritinceye kadar belâ ile imtihan olunur. Böylelikle kalp bunların tamamının ihrâcıyla temizlenir. Geriye Rabb Azze ve Celle'nin tevhîdi, mârifeti ve türlü sırlar, ilimler ve yakınlık nûrlarından ibâret olan gayb vâridâtı kalır. Çünkü o (kalp) ikinin sığamayacağı bir evdir. Azze ve Celle buyurdu:

"Allah bir adamın içinde iki kalp yaratmadı" (Ahzâb; 4).

Ve Teâlâ yine buyurdu:

"Padişahlar bir memlekete girdiler mi, orayı perişan ederler ve oranın izzetli kişilerini zelîl kılarlar" (Neml; 34).

İzzet sâhiplerini menzilelerin güzelliğinden ve hayatın nîmetlerinden kopardılar. Çünkü kalp şeytana, hevâya, nefse –onun emriyle harekete geçen âzâlara– ve türlü isyanlara, bâtıllara ve sapkınlıklara dost olmuştu. Bu dostluk yer değiştirdi, âzâlar sustu ve pâdişâhın evi, yani kalp boşaltıldı. Bu temizlenen saha göğüstür. Kalbe gelince o; tevhîd, mârifet ve ilme mesken oldu. Sâhaya da gayptan hayret uyandıran şeyler (acâip) ve vâridât indirildi. Bütün bunlar belâların ve onun semerelerinin neticeleridir. Sallâllahu Aleyhi Vesellem şöyle buyurdu:

"Biz nebîler topluluğu insanlar arasında belâsı en şiddetli olanız. Sonra fazîletliler ve daha az fazîletliler..."

Ve yine buyurdu ki;

"Allah'ı en çok tanıyanınız ve ondan en çok korkanınız benim!"

Padişaha yakın olanların dikkati ve sakınması daha fazladır. Çünkü onların hareketleri ve tasarrufları padişahın gözünden kaçmaz.

Şâyet dersen: 'Allah Azze ve Celle'nin katında bütün mahlûkat tek bir şahıs gibidir, O'ndan onlara dâir hiçbir şey gizli kalmaz. Öyleyse bu kelâmdan fâide nedir?'

Biz de sana deriz ki: Onun menzilesi ve rütbesi yükseldikçe tehlike de büyümüş olur. Çünkü nîmet ve lütfunun cesametine karşılık şükretmesi gerekir. Onun hizmetindeyken yetersiz bir iltifat, şükründe kusur etmek demektir. Bu da O'na itâatte bir noksanlıktır. Allah Azze ve Celle buyurdu ki:

"Ey peygamber hanımları, sizden kim açık bir hayâsızlık yaparsa, onun azâbı iki katına çıkarılır" (Ahzâb; 30).

Azîz ve Celîl olan bu sözü Nebî Sallâllahu Aleyhi Vesellem'e bağlılıklarıyla onlar üzerindeki nîmetini tamamlamak için söylemiştir. Öyleyse Azze ve Celle'ye ya da O'nun yakınına vâsıl olan için durum nasıl olur? Allah yaratıklarına benzemekten münezzehtir.

"Hiçbir şey O'na benzemez ve O'dur her şeyi işiten ve gören" (Şûrâ; 11).

28

"MÜRÎDİN AHVÂLİNİN TAFSÎLİ"NE DÂİR

Allah'ın râzı olduğu ve râzı kıldığı buyurdu:

Eritme ve dökümün körüğünden uzaktayken; nefsin öldürmesinden, hevâyla yanyana yürümekten vazgeçmemişken, isteklerden, dünya ve âhiret garazlarından kurtulmamışken, sende bunlardan âşikâr bakıyyeler kaldığı halde, rahat ve sevinci mi istiyorsun? Refah ve lütfu, emniyet ve sükûnu, nîmet vereni ve yol göstereni mi istiyorsun?

Yavaş ol ey aceleci; yavaş, yavaş!.. Ey kapalı kapıyı gözleyen... Ondan (dünyadan) sende bakıyye var, bir zerre var; mükâtep köle bir dirhem borcu kalsa da yine köledir.

Sende bir çekirdek miktârı bile kalsa, ondan men edilirsin. Dünya; eşyâdan bir şeye dâir hevân, isteğin, ve inancındır: Dünya ve âhiretten sana ârız olan şeye nefsinin iştiyâk duymasıdır.

Bunlardan biri sende devam ettiği sürece, sen fenâ kapısındasın. Tamam ve kemâl üzere fenâ hâsıl olmadıkça, dur! Bu körükten çıkarılırsın. Kalıbın tamamlanır. Kirin pasın silinir, elbisen giydirilir, güzelleştirilirsin, güzel kokularla tütsülenirsin. Sonra Melîk-i A'zam'a çıkarılırsın. Ve;

"Bugün yanımızda emîn ve güvenilir birisin" (Yûsuf; 54)

hitâbına muhâtab olursun. Hoş muâmele görür, ihsâna nâil olursun. Lütfundan doyurulur ve içirilirsin ve yakınlaştırılırsın. Sırlara yaklaştırılıp muttalî kılınırsın. Bu sır-

lar senden gizlenmez. Böylece sana verilen bu şeyle, diğer bütün şeylerden müstağnî olursun. Altın parçacıklarını gördün mü? Attarların, bakkalların, kasapların, derici ve yağcıların, çöpçülerin ve dilencilerin, yani; hem güzel sanat erbâbının, hem de âdî, pis ve rezil işlerde çalışanların ellerinde, gelip giderek, dağılmış ve yayılmış bir hâlde tedâvüldedirler. Sonra toplanır ve kuyumcunun körüğüne getirilirler. Ateşin aleviyle orada eritilirler. Bilâhare oradan çıkarılırlar. İşlenip süslenirler. Sonra parlatılır ve hoş bir hâle getirilirler. Bundan sonra hazinelerin, sandıkların veya kapların içinde kilitli kapılar ardında emniyetli yerlere bırakılırlar. Düğün onlarla donatılır ve zînetlenir. Düğün Melîk-i A'zam için olduğunda bu parçacıklar dövme ve dökümden sonra, melîke ve onun meclisine yakınlığa sebep olurlar.

Bunun gibi, ey mü'min, sen de kaderin getirdiklerine sabreder ve bütün hâllerde kazâya rızâ gösterirsen, dünyâdayken Azîz ve Celîl olan Mevlân'a yaklaştırılırsın... Mârifet, ilim ve sırlarla nîmetlenirsin. Ve âhirette nebîler, sıddîklar, şehitler ve sâlihlerle birlikte dâr'üs selâmda oturursun, Allah'ın civârında, O'nun yurdunda, Azze ve Celle'nin yakınında olursun. Sabırlı ol; acele etme! Kazâya râzı ol; hayrete düşme! Allah'ın ihsân, kerem, lütuf ve affına nâil olacaksın. Âmin.

29

"ALEYHİSSALÂTÜ VESSELÂM EFENDİMİZ'İN 'FAKİRLİK NEREDEYSE KÜFÜR OLACAKTI' KAVL-İ ŞERÎFİ"NE DÂİR

Allah'ın râzı olduğu ve râzı kıldığı buyurdu:

Kul; Allah'a îmân eder, bütün işlerde Azze ve Celle'ye teslîm olur, O'nun rızkı kolaylaştıracağına ve her başına gelen şeyin hatasından dolayı olmadığına ve her hatasının da bir musîbete sebep olmayacağına inanır. Ona isâbet eden şey onu hataya sevk etmez. Onu hataya düşüren şey de ona isâbet etmez. Çünkü o Azze ve Celle'nin şu sözüne inanır:

"Kim Allah'tan korkarsa, Allah ona bir çıkış yolu ihsân eder. Ve ona beklemediği yerden rızık verir. Kim Allah'a güvenirse O, ona yeter" (Talâk; 2,3).

O âfiyet ve fenâ hâli içinde bunu söyler ve buna imân eder. Sonra Allah Azze ve Celle onu belâ ve fakirlikle imtihan eder. O zaman istek ve yalvarma başlar. Bu ikisi onda devam ettiği müddetçe Aleyhissalâtü Vesselâm'ın bu kavli tahakkuk eder:

"Fakirlik neredeyse küfür olacaktı."

Allah her kime lütuf buyurursa, onu içinde bulunduğu durumdan kurtarır. Onu âfiyet ve zenginliğe ulaştırır; hamd, senâ ve şükre de muvaffak kılar. Bu durum onda karşılaşmaya (likâ) kadar devam eder. Allah kimi de fitnesine terk ederse, onun belâsı, fitnesi ve fakirliği devam eder. Ondan îmân yardımı kesilir. Azze ve Celle'ye

îtiraz ve töhmetle ve vaadine şüpheyle küfre düşer. Rabbi'ne gücenmiş ve âyetlerini de inkâr etmiş bir hâlde delâlet üzere ölür. Resûlullah –sallâllahu aleyhi vesellem– kavl-i şerîfiyle buna işaret etmiştir:

"Kıyâmette azâbı en şiddetli olanlardan biri vardır ki; Allah onun dünya ve âhiret azâbını birleştirmiştir."

Bundan Allah'a sığınırız. Bu, Nebî –sallâllahu aleyhi vesellem–in bile Allah'a sığındığı unutulmuş fakirliktir.

İkinci tür kişi ise; o Azîz ve Celîl olan Allah'ın seçtiği –ıstıfâ– ve tercih ettiğidir –ictibâ–. Onu; seçkin kullarından, ahbâb ve dostlarından kılar. Nebîlerininin vârisi, evliyâsının seyyidi yapar. Ya da; âlimlerden, hakîmlerden, şefaatçilerden, şeyhlerden, onlara tâbî olanlardan, muallimlerden veya onları Mevlâları'na götüren, hidâyet yoluna irşât eden ve delâlet yollarından sakındıranlardan yapmak sûretiyle onu kullarının ulularından kılar. Ona sabır dağlarını, rızâ denizlerini gönderir. Fiilinde ve hükmünde zenginlik ve muvâfakat verir. Sonra ona büyük bağışını ulaştırır. Gecesinde ve gündüzünde, halvetinde ve celvetinde, zâhirinde ve bâtınında türlü lütuf ve cezbelere dâir fenler vererek ona ihtimâm gösterir. Bununla onu likâya taşır. Allah Hâdî'dir.

30

"HANGİ İŞİ YAPAYIM, ÇARE NEDİR?" DEMENİN NEHYEDİLMESİ HAKKINDA

Allah'ın râzı olduğu ve râzı kıldığı buyurdu:

Çoğu kere, 'ne yapayım, çare ne' dersin. O zaman sana denilir ki; yerinde kal, haddini aşma, tâ ki içinde bulunduğun durumdan kıyâm etmeni sana emreden cinsinden bir ferahlık gelinceye kadar. Allah Azze ve Celle buyurdu:

"Ey imân edenler! Sabredin, sebat gösterin, hazırlıklı ve uyanık olun ve Allah'tan korkun ki başarıya erişebilesiniz" (Âl-i İmrân; 200).

Rabbin sana sabrı emrediyor ey mü'min! Sabrı; onda üstün gelmeyi, onda sebât etmeyi, onu muhafaza etmeyi ve ona sımsıkı tutunmayı emrediyor. Sabrı terk etmekten sakındırıyor ve şöyle buyuruyor:

"Allah'tan korkun!" (Enfâl; 69)

Sabrı terk etmek husûsunda(!) Yani; sabrı terk etmeyin. Çünkü hayır ve selâmet ondadır. Nebî Aleyhisselâm buyurdu:

"Sabır îmândandır, cesetteki baş gibi..."

Ve denilir ki: 'Herşeyin sevâbı miktârı kadarıyladır. Ancak sabır istisnâ; onun sevâbı ölçüsüzdür.' Teâlâ'nın şu sözünde de bu var:

"Yalnız sabredenlere mükâfatları hesapsız ödenecektir" (Nahl; 96).

Şâyet Allah Azze ve Celle'den korkarsan; seni sabırla ve sınırların muhafazasıyla himâye eder. Ve Kitâbı'nda vaad ettiği şeyi senin için hazırlar. Bu vaad Azze ve Celle'nin şu sözüdür:

"Kim Allah'tan korkarsa, Allah ona bir çıkış yolu ihsân eder. Ve ona beklemediği yerden rızık verir" (Talâk; 2).

Tevekkül sâhiplerinden sana ferahlık gelinceye dek, sabırlı ol. Allah sana yeteri kadar vaad etmişti:

"Kim Allah'a tevekkül ederse, O ona yeter" (Talâk; 3).

Sabrınla ve tevekkülünle muhsinlerden oldun. Azze ve Celle şu sözüyle sana bu mükâfâtı vaad etmişti:

"Biz muhsinleri işte böyle ödüllendiririz" (Yûsuf; 22).

Bununla birlikte Ol Vedûd seni sever. Zîrâ; şöyle buyurdu:

"Allah muhsinleri sever" (Mâide; 13).

Sabır; dünya ve âhirette her hayır ve selâmetin başıdır. Mü'min, sabır hâlinden rızâ ve muvâfakat hâline terakkî eder. Sonra Allah Azze ve Celle'nin fiillerinde fenâya erişir. Bu abdâllık ve gaybîlik hâlidir. Onu terk etmekten sakın ki, dünya ve âhirette senin için olanı alasın ve o ikisinin hayrından nasibini kaçırmayasın. Bundan Allah'a sığınırız.

31

"ALLAH İÇİN BUĞZ"A DÂİR

Allah'ın râzı olduğu ve râzı kıldığı buyurdu:

Şâyet bir kişiye dâir kalbinde bir nefret duyarsan; onun amellerini Kitâb ve Sünnet'e göre değerlendir. Bu ikisinde de onu buğz edilmiş olarak bulursan, Allah Teâlâ ve Resûlü'nün muvâfakatiyle müjdelendin demektir. Şâyet onun amelleri Kitâb ve Sünnet'çe makbul ve sevimli şeyler ise, buna rağmen sen de hâlâ ondan nefret ediyor isen; şüphesiz sen hevâ sâhibisin ve hevânla buğz ediyorsun. Nefretinle onu incitmekten sakın. Aksi takdirde Allah Teâlâ ve Resûlü'ne muhâlefet etmiş ve âsî olmuş olursun! Bu nefretinden dolayı Allah Azze ve Celle'den affını dile! Ve O'ndan; ehibbâ, evliyâ ve asfiyâsı ile diğer sâlih kullarına ve bir de bu şahsa yönelik muhabbet iste! Ki Azze ve Celle'ye muvâfık olasın.

Sevdiğin hakkında da böyle davran. Yani; onun amellerini de Kitâb ve Sünnet'e arz et. Eğer her ikisince de mahbûb ise; onu sevmeye devam et! Yok eğer buğz edilmiş ise; sen hevâ sahibisin ve hevânla seviyorsun. Hevâna muhâlefet etmekle emrolundun. Öyleyse sen de ona buğz et! Nitekim; Azîz ve Celîl Rabbin şöyle buyurdu:

"Hevâna tâbi olma, sonra seni Allah'ın yolundan saptırır" (Sad 26).

32

"ALLAH SEVGİSİNE BAŞKASINI ORTAK KILMA"NIN NEHYEDİLMESİ HAKKINDA

Allah'ın râzı olduğu ve râzı kıldığı buyurdu:

Çoğu kere diyorsun ki; 'bana sevdirilen kişiye muhabbetim devam etmiyor. İkimizin arasına; ya gıybet, ya ölüm, ya düşmanlık, ya malın telef olması veya elden kaçması türünden şeyler giriyor. O zaman sana şöyle denilir: Ey Hakk'ın sevgilisi bilmiyor musun; o kendisine bakılan manâ açısından, kendisi için ve kendisinde bulunandan dolayı kıskanılandır? Bilmiyor musun ki; Allah Azze ve Celle Gayûr'dur, O seni kendisi için yaratmışken; sen başkasına mı râm oluyorsun? Azze ve Celle'nin şu sözünü işitmedin mi:

"Onları sever, onlar da O'nu severler" (Mâide; 54).

Teâlâ buyurdu:

"Ben insanları ve cinleri yalnız bana ibâdet etsinler diye yarattım" (Zâriyât; 56).

Resûlullah Aleyhisselâm'ın şu sözünü de mi işitmedin(?):

"Allah bir kulunu severse; onu belâlarla imtihan eder, sabrederse; onu elde eder."

Denildi ki: 'Ey Allah'ın Resûlü, onu elde eder ne demek?' Cevap verdi:

"Allah ona, ne mal ne de evlât verir. Çünkü mal ve evlât onun sevdiği olunca, sevgisi noksanlaşır ve bölünür; Allah Azze ve Celle ve diğerleri arasında müşterek olur."

Allah Teâlâ şerîk kabul etmez. O Gayûr ve Kâhir'dir. Herşeyin üstünde ve her şeye gâliptir. Kulunun kalbini kendisine ortak koşmayacak bir biçimde hâlis kılmak için şerîkini helâk eder, bitirir. O zaman Azze ve Celle'nin şu sözü tahakkuk eder:

"O onları sever, onlar da O'nu severler."

Tâ ki; şerîklerden, nazîrlerden, âileden, maldan, evlâttan, haz ve arzulardan, velâyet, riyâset, kerâmet, hâl, menzile, makam, cennet, mertebe, yakınlık ve rütbe istemekten kalbi temizlensin. Kalpte ne bir istek, ne de bir arzu kalır. İçinde akıcı bir şey kalmayan kırık bir kap gibi olur. Çünkü o, Allah Azze ve Celle'nin fiiliyle kırıldı. Onda bir istek belirecek olsa Allah'ın fiili ve gayreti onu kırar ve bozar. Çevresinde azâmet, ceberût ve heybet duvarları örülmüştür. Altında kibriyâ ve safvet hendekleri açılmıştır. Kalp böylelikle herhangi bir şeye karşılık gelen istekten arındırılır. İşte o zaman; mal, evlât, âile, arkadaş, kerâmet, hikmet, ilim ve ibâdet gibi sebeplerden herhangi biri kalbe zarar veremez. Bunların tümü kalbin dışındadır. Artık Azze ve Celle hücûm etmez. Aksine bunların hepsi Allah'tan kuluna bir bağış ve lütuf; hazırlandıkları kişi için nîmet, rızık ve menfaattir. Merhamet olunurlar ve kendilerine ikram edilir. Allah Azze ve Celle'nin cömertliğiyle muhafaza edilirler. Onlar için dünya ve âhirette, koruyucu ve şefaatçi olurlar.

33

"İNSANIN DÖRT SINIFTA DEĞERLENDİRİLMESİ"NE DÂİR

Allah'ın râzı olduğu ve râzı kıldığı buyurdu:

Dört çeşit insan vardır:

Birincisi; lisânı ve kalbi olmayan insandır. İsyankâr, gâfil ve câhildir o. Hayrı istemez. Hakk Teâlâ da onu kayırmaz. O ve onun benzerleri aşağılık, değersiz varlıklardır. Rabb'ül Âlemîn üzerlerine rahmet indirir ve kalplerini îmâna eriştirir de âzâları ancak O'na tâat için harekete geçer.

Sen ne onlardan ol, ne onlar için tasalan, ne de onlarla bulun! Azâb ve gazâb ehli, ateşin sâkinleridirler. Onlardan Rahmân'a sığınırız. Fakat sen şâyet, O Azîz ve Celîl'in; hayrını bildiren, dininin aracısı ve davetçisi olan âlimlerinden biri isen dilediğince var git! Onları Rabb'e itâate davet et; O'na isyandan sakındır. İşte o zaman Allah katında allâme olarak yazılırsın. Sana peygamberlerin ve nebîlerin sevâbı verilir. Resûlullah –sallâllahu aleyhi vesellem– mü'minlerin emîri Ali İbn-i Tâlib –radıyallâhu anh– hakkında buyurdu:

"Allah'ın, bir kuluna senin vâsıtanla hidâyet etmesi; senin için, güneşin üzerine doğduğu her şeyden daha hayırlıdır."

İkincisi; lisânı olup kalbi olmayan insandır. Hikmetle konuşur, ama o konuştuğuyla amel etmez. İnsanları Allah Teâlâ'ya çağırır, fakat kendisi O'ndan kaçar. Baş-

kasının ayıbını çirkin görür, ama kendisi ayıplarına devam eder. İnsanlar için kulluğunu izhâr eder. Yalnız kaldığında ise kurt elbisesine bürünmüş gibidir; Rabbi Teâlâ'ya isyanların en büyüğü ile mübâreze eder. Nebî Aleyhisselâm, şu kavliyle onlardan sakındırır:

"Ümmetim hakkında beni en çok korkutan lisânı güzel olan münâfıktır."

Başka bir hadîs-i şerîf de şudur:

"Ümmetim için en çok korktuğum şey kötü âlimlerdir."

Bundan Allah'a sığınırız. Sen de ondan hervele ile uzaklaş ki, lisânının tatlılığıyla seni kapmasın, isyanının ateşiyle seni yakmasın ve kalp ve bâtınındaki fitneleriyle seni zehirlemesin...

Üçüncüsü; kalbi olup lisânı olmayan insandır. O; mü'mindir. Allah Azze ve Celle onu mahlûkâtından gizlemiştir. Ve onun korunduğuna dâir pek çok kelâm-ı ilâhî vârit olmuştur. Rabbi nefsinin ayıbını ona gösterdi ve kalbini nûrlandırdı. İnsanlara karışmanın fenalığı, söz ve konuşmanın uğursuzluğu ona bildirildi. Selâmetin sükûtta, inzivâda ve münferit olmakta olduğunu gerçekten bilir. Nebî Aleyhisslâm'ın şu sözü ona duyuruldu:

"Kim sustu, kurtuldu."

Ve ulemâdan birinin şu sözü de işittirildi: "İbâdet on kısma ayrılır; dokuzu susmadadır." Bu, Allah için dost olmuş bir adamdır. Allah onu gizleyerek korudu. O akıl ve selâmet sahibidir, Rahmân'ın arkadaşı ve nîmetlendirdiği kişidir. Hayrın her türlüsü onun yanındadır. Onu ve onun arkadaşlığını ve onunla hemhâl olmayı seç! Onun hizmetinde ol! İhtiyaçlarını karşılarken sevgi göstermeye ve ona dost olmaya çalış! Ki; Allah da seni sevsin ve seni seçsin ve bereketiyle sâlih kullarına ve sevgililer zümresine dâhil etsin inşallah...Âmin.

Dördüncüsü; melekût âleminde ulu olarak anılan insandır. Nitekim; Nebî Aleyhisselâm'dan rivâyet edilen bir hadîste:

"Öğrenip öğreten ve onunla amel eden melekût âleminde ulu olarak anılır" buyrulmaktadır. Allah Azze ve Celle ilminin garâibinden onun kalbine emânetler bırakır, başkasından saklayacağı sırlara onu muttalî kılar. Onu seçer (ıstıfâ) ve tercih eder (ictibâ), kendisine cezbeder ve mertebesini yüceltir, yakınlığının kapısına götürür. Bu ilim ve sırları kabul edebilmesi için göğsünü açar. –Berekât, tahiyyât, salât ve selâm üzerlerine olsun– nebîlere ve resûllere halef olsun diye, onu kulları için davetçi ve âlim, nezîr ve hüccet, hidâyete götüren ve hidâyet edilmiş, şefaat eden ve şefaat edilmiş, sözüne sâdık hakîki dost kılar.

Bu, âdemoğlu için en son noktadır. Nübüvvetten başka bu menzilenin üzerinde bir menzile yoktur. Sana gereken onunla olmak ve ona muhâlefet ve münâferet etme-

mektir. Ondan çekinmek, düşmanlık etmemek, sözlerine ve nasîhatlerine yönelmek, onları kabulü terk etmemektir. Selâmet; katından söylediğindedir. Helâk ve dalâlet ise onun dışındadır. Ancak; Allah Azze ve Celle'nin rahmet ve engellemesiyle yardım edip muvaffak kıldığı müstesnâ!..

Sana insanları böylece taksîm ettim. Buna göre, gözün hangisini kesiyorsa ona yönel! Eğer nefsine merhametin varsa bir sığınak ol ve onu koru! Allah bizi ve seni sevdiği ve râzı olduğu kullarından eylesin.Âmin.

34

"ALLAH TEÂLÂ'YA GÜCENMENİN NEHYİ" HAKKINDA

Allah'ın râzı olduğu ve râzı kıldığı buyurdu:

Rabbin'den hoşnut olmaman, O'na îtiraz etmen, zulmü O'na isnat etmen, musîbeti ve darlığı dâima hazır, aksine rızkı ve genişliği dâima gecikmiş görmen ne kadar da ağır bir itham! Halbuki sen bilmez misin, her belâ ve keder artışının bir gâyesi ve bir nihâyeti; her şeyin muayyen bir eceli vardır. Bunun vakti ne öne alınır, ne de geciktirilir. Belânın vakti âfiyete, külfetin vakti nîmete, fakirlik vakti de zenginliğe dönüşmez.

Edebini takın! Ve Rabbin için suskunluğa, sabra, rızâya ve muvâfakate sarıl! O'nu nâhoş görmekten, fiillerine suç isnât etmekten hazer et! Orada ne suçsuz yere bir ceza, ne yoktan yere bir intikam bulunur; ne de kulların birbirlerine karşı olmaları kabilinden hırs üzere bir tabiat... O Azîz ve Celîl olan ezelle münferittir. Eşyâdan öncedir. Başlangıcını, sonunu ve mâhiyetini bilir. Faydalı ve zararlı taraflarını yaratan O'dur. O yaratma sanatını lâyıkıyla bilendir, fiili en ince hikmetleri hâizdir. O abes iş yapmaz. Yaratması bâtıl bir eğlence için değildir. Fiilinde de bir tenâkuz yoktur. O'na noksanlık isnât etmek, fiilini levm etmek câiz değildir.

O'nun muvâfakatinden ve fiilinde zenginlik ve rızâdan ümîdini kestiğinde –artık bu durumun sonuna gelmişsin demektir– bir ferahlık bekle! Nasıl ki kış biter ve yazdan tefrîk edilir. Veya gece sona erer ve gündüzden ayrılır. İşte zamanın geçmesi ve ecellerin vuku bulmasıyla içinde bulunduğun hâl de böylece zıddından açığa çıkar. Akşa-

müstlerinde günün aydınlığını ve ışığını talep edersen onu bulamazsın. Aksine; gecenin karanlığı artar. Gecenin karanlığı en son noktaya ulaşınca, şafak aydınlanır. Sen bunu istesen ve arzulasan da, kerih görüp ibâ' etsen de; gün bütün aydınlığıyla doğar. Gecenin geri dönmesini isteyecek olsan, çağrına cevap bulamaz ve onu elde edemezsin. Çünkü sen bu şeyi vakti ve zamanı dışında talep ettin. Öylece hüsrâna uğramış, ümidini yitirmiş, gücenmiş ve mahcup bir hâlde kalırsın. Bunların hepsini geçmişe bırak! Sen muvâfakate, Rabbin Azze ve Celle hakkında hüsnü zanna, ve güzel sabra sarıl! Senin olan şeyi kimse zorla alamaz! Senin olmayan şey ise zâten sana verilmez. Ömrüm hakkı için sen Rabbin Azze ve Celle'ye tazarru ve duâ ile yalvar! Çünkü duâ; Azze ve Celle'nin emrine imtisâlen tâat ve ibâdettir. Teâlâ'nın buyurduğu gibi:

"Bana duâ edin, duânızı kabul edeyim" (Ğâfir; 60).

Ve yine O'nun kavlindendir:

"Allah'tan lütfunu isteyin" (Nisâ; 32).

Bu konuda bundan başka âyet ve haberler de mevcuttur. Sen duâ edersin, O da zamanı geldiğinde sana cevap verir. Onun vakti O'nun dilediği vakittir. Bu konuda dünya ve âhiretinde senin için bir maslahat varsa; o şeyin tahakkuk etmesi ve vaktinin dolması uygun düşer. Eğer icâbette bir gecikme olursa, O'nu suçlama! Duâ etmekten usanma! Çünkü ahmak olmazsan, hüsrâna kapılmazsın. Şâyet duân hemen kabul edilmemişse, onun karşılığı âhirettedir. Nebî Aleyhisselâm'dan gelen sahîh bir hadîste buyrulduğu gibi:

"Kul kıyâmet günü sayfalarında hatırlamadığı iyilikler görür. Ona şöyle söylenir: Bunlar, dünyada yerine gelmesi mukadder olmayan isteklerinin bedelidir."

Senin en basit hâlin, Rabbin Azze ve Celle'yi hatırlayarak anman, ondan başka birinden değil de; sadece O'ndan istemen hasebiyle O'nu birlemen (muvahhid), ihtiyacını O'ndan başkasına bırakmamandır. Sen zamanının tamamında, gecende ve gündüzünde, hastalığında ve sıhhatinde, mahrûm edildiğinde ve nîmetlendirildiğinde, darlığında ve genişliğinde iki hâl arasında oldun. Şâyet isteğine sımsıkı sarılıp, O'nun hükmüne râzı olur, ve gassâlin elindeki meyyit ya da süt anne elinde süt emen bebe gibi Azze ve Celle'nin fiiline muvâfakat edip güvenirsen; kader seni dilediği gibi kabul eder. Şâyet nîmetlendirilenlerden olursan; senâ ve şükür sendendir, bağışını arttırmaksa O Azîz ve Celîl Olan'dandır. Zîrâ; O Ezel ve Ebed Sultânı öyle vaad etmiştir –şüphesiz ki O'nun vaadi haktır–:

"Şükrederseniz elbette size (nîmetimi) arttıracağım" (İbrâhim; 7).

Şâyet meşakkatlilerden oldunsa, sabır ve muvâfakat senden; ihtiyatlı davranmak ve yardım etmek, salât, rahmet, fazl ve keremiyle O Azîz ve Celîl Olan'dandır. Bu hususta da, O Kadîr-i Zülcelâl'in beyânıyla seni temîn ederim:

"Allah sabredenlerle berâberdir" (Bakara; 153).

Yardımı ve esirgemesiyle de Cenâb-ı Hakk; nefsine, hevâsına ve şeytânına karşı kuluna imdâd edendir. Buyurdu ki:

"Eğer siz Allah'a yardım ederseniz; O da size yardım eder, ayaklarınızı kaydırmaz" (Muhammed; 7).

Şâyet sen, nefsine ve hevâna muhâlefet ederek ve O'na itirâzı ve sendeki fiiline öfkelenmeyi terk ederek, nefsini Allah için can çekişen bir hasım kılarak, bütün hareketi şirk ve küfür olan o şeyin başını sabrın bilenmiş dişleriyle keserek, Rabbin'e muvâfakat ederek ve fiilinden ve vaadinden şüphe etmeksizin her ikisine râzı olarak Allah'a yardım edersen; Azze ve Celle de seninle birlikte olur.

Salât ve rahmete gelince; Azze ve Celle'nin kavlinde mevcuttur:

"Sabredenleri müjdele! O sabredenler, kendilerine bir belâ geldiği zaman, biz Allah'ın kullarıyız ve biz O'na döneceğiz derler. İşte Rablerinden bağışlamalar ve rahmet hep onlaradır. Ve doğru yolu bulanlar da onlardır" (Bakara; 156,157).

Diğer bir hâl de Rabbin'i yüceltmen ve emrine bağlanmak için tazarru ve duâ ile O'na yalvarmandır. Bunda o isteğin yerine konması vardır. Çünkü, O seni kendisinden istemeye ve O'na yönelmeye davet etti. Ve (duâlarına) icâbeti zamanına ertelediğinde, töhmeti ve O'na gücenmeyi terk etmen şartıyla, bunu senden O'na bir elçi ve O'nun katında bir bağ ve vesîle kıldı. Bu iki hâli değerlendir. Bu ikisinin sınırlarına tecâvüz etmekten sakın! Çünkü orada başka bir hâl yoktur. Haddini aşan zâlimlerden olma! Aksi takdirde Mevlâ Celle ve Alâ; dünyada şiddetli bir belâya ve âhirette de elîm bir azâba dûçar ettiği geçmiş ümmetlere yaptığı gibi, seni de kayırmaz ve helâk eder.

Rahmân'sın! Sübhân'sın! Sen'den ancak Sana sığınırız, Rabbimiz! Yegâne Emân'sın!.. Âmin.

35

"VERÂ"YA DÂİR

Allah'ın râzı olduğu ve râzı kıldığı buyurdu:

Günahlardan ve şüpheli şeylerden sakınman gerekir. Aksi takdirde gururun, kurtulamayacağın bir şekilde yakana yapışır ve seni helâke sürükler. Ancak, Allah Teâlâ rahmetiyle seni bürüyüp örterse müstesnâ... Nebî Aleyhissalâtü Vesselâm, rivâyet edilen bir hadîste şöyle buyurur:

"Dînin özü vera'dır, onu helâk eden ise açgözlülüktür. Kim yasaklanmış bölgenin etrafında dolaşırsa, ona düşme ihtimali vardır. Tarlanın kenarında otlayan hayvanın ağzını uzatma ihtimali olduğu gibi. Öyle ki; mahsûl ondan korunamaz."

Ebû Bekir Sıddîk –radıyallahu anh– şöyle buyurmuştur: "Biz günâha düşmek korkusuyla yetmiş tür mubâhı terk ederdik."

Mü'minlerin Emîri Ömer'ül Faruk –radıyallahu anh–: "Harama düşmek korkusuyla helâlin onda dokuzunu terk ederdik" buyurmuşlardır. Resûlullah'ın Yıldızları bunu, yine Nebî Aleyhissalâtü Vesselâm'ın şu kavl-i şerîfine dayanarak harama yaklaşmaktan kaçınmak için yapıyorlardı:

"Her melîkin bir korusu vardır. Allah'ın korusu da haram kıldığı şeylerdir. Şâyet bu korunun çevresinde dolaşırsan; içine girmen kuvvetle muhtemeldir."

Bir kimse melîkin önce kalesine girer, daha sonra sırasıyla; birinci, ikinci ve üçüncü kapıdan geçerek has dâiresinin kapısına gelir. Halbuki ihsâna yakın olduğu birinci

kapıda durması onun için daha hayırlıdır. Burada kasrın iki kapısının arkasındayken, üçüncü kapının ona kapalı olmasından bir zarar görmez. İçeride melîkin muhafızları ve askerleri ile emniyettedir. Ancak birinci kapının da arkasında kalırsa, onu kurtlar veya düşmanlar kaparlar, o da helâk olanlardan olur.

Azîmet yoluna girip onun gereklerini yerine getirenlerin durumu da bunun gibidir. Azîmet sahibinden tevfîk ve koruma yardımı kesilirse, ruhsatta sâbit olur. Böylece şerîattan çıkmaz. Ölüm ona ulaştığında, bu onun için ibâdet ve tâat kabul edilir. Ve onun için hayırlı bir amel olarak görülür.

Her kim ruhsatta durur ve azîmete geçmezse; kendisinden yardım kaldırıldığı takdirde hevâ ve nefsin arzuları ona gâlip olur. Harama yönelir ve şerîat dâiresinden çıkar. Allah Azze ve Celle'nin düşmanları olan şeytanlar ve hidâyet yolundan sapanlar zümresinden olur. Şâyet tevbe etmeden önce ölüm ona ulaşırsa helâk olanlardan olur. Allah Teâlâ'nın onu rahmet ve lütfuyla bürüyüp örtmesi müstesnâ. Ruhsatla kâim olmak tehlikelidir. Selâmetin her türlüsü azîmettedir. Doğru yola götüren ancak Allah'tır.

36

"DÜNYA, ÂHİRET VE BU İKİSİ İÇİN NELER YAPMAK GEREKTİĞİ"NE DÂİR

Allah'ın râzı olduğu ve râzı kıldığı buyurdu:

Âhireti sermâyen, dünyayı da onun kârı olarak kabul et! Zamanını öncelikle âhiretinin tahsîline; sonra kalan zamanının bir kısmını dünyan için maîşet teminine harca! Dünyayı sermâyen, âhireti kazancın olarak düşünme! Şâyet böyle düşünürsen; dünyandan arta kalan zamanını âhiretin için harcar olursun. Böyle olunca, külçe hâlinde kıldığın namazlarda rükünler ve muhtelif vâcibler sâkıt olur. Rükû ve secdelerdeki ve rükünler arasındaki sükûnet bozulur. Veya; sana bitkinlik ve yorgunluk ârız olur. Sonra da tamamıyla uykuya geçersin. Gecen boş, gündüzün faydasızdır. Hevâna ve şeytanına uymak, ve böylece âhiretini dünyana satmak sûretiyle; nefsinin kulu, onun bineği ve merkebi olursun. Sen, onu dizginlemekle; ıslah ve terbiye etmekle; selâmet yoluna, yani âhiret tarafına yönelterek Mevlâmız olan Azze ve Celle'ye itâat ettirmekle emrolunmamış mıydın? Oysa onu kabul ettin; zamanını ona teslim ettin; şehvet ve hazlarına, hevâ ve şeytanına muvâfakat ederek ona tâbi oldun. Bu sebepten dünya ve âhiretin hayırları senden kaçtı ve ikisinde de hüsrâna uğradın. Dîni ve dünyası zâyi olan, böylece kıyâmette iflâs eden insanlara dâhil oldun. Dünyanda sana ait olan şeylerin hiçbirinin yardımına vâsıl olamadın.

Sen âhiret yoluna girip onu sermâyen yapsaydın; hem dünyan, hem âhiretin kazancın olacaktı. Ve dünyandan olan nasîbin mutluluk ve mürüvvet içinde sana ula-

şacaktı. Sen korunmuş ve ikram edilmiş olacaktın. Nebî –sallâllahu aleyhi vesellem– in buyurduğu gibi:

"Allah âhirete niyet edene dünyayı da verir. Dünyaya niyet edene ise âhireti vermez."

Nasıl böyle olmasın ki! Âhirete niyet, Allah Teâlâ'ya itâattir. Çünkü niyet; ibâdetlerin rûhu ve ta kendisidir.

Dünyadayken zühd ile Allah'a itâat edip âhiret yurdunu istersen, Allah Azze ve Celle'nin seçkin kullarından olursun, muhabbet ve tâat ehlinden sayılırsın. Sonra âhireti de kazanmış olursun ki; o cennettir ve Allah Azze ve Celle'nin civârıdır. Dünya da sana hizmet eder. Ondan sana takdîr olunan nasîbin gelir seni bulur. Çünkü her şey onu yaratana ve mevlâsına tâbidir, O da; Allah Azze ve Celle'dir.

Dünya ile meşgul olup âhiretten yüz çevirirsen Rabb sana öfkelenir. Ve âhiret elinden kaçar gider. Dünya da sana karşı koyar; Allah Azze ve Celle'nin sana olan öfkesinden dolayı nasîbine ulaşmanı zorlaştırır ve seni yorar. Çünkü dünya O'nun kölesidir. O'na isyân edeni zelil kılar, itâat edene cömert davranır. İşte bu noktada Aleyhissalâtü Vesselâm'ın şu sözü tahakkuk eder:

"Dünya ve âhiret iki hanım gibidir. Birisi senden râzı olursa diğeri gücenir."

Allah Teâlâ şöyle buyurdu:

"Dünyayı isteyeniniz de vardı; âhireti isteyeniniz de" (Âl-i İmrân; 152).

Onunla kastedilen âhiret oğullarıdır. Sen hangi oğullardan olmak isterdin? Bir düşün! Dünyadayken hangi taraftan olmayı isterdin? Ahirete doğru yöneldiğinde mahlûkatı iki fırka hâlinde görürsün: Dünyayı talep eden grup ve âhireti talep edeni. Kıyâmet gününde de iki fırka mevcuttur:

"Bir bölümü cennette, bir bölümü de çılgın alevli cehennemdedir" (Şûrâ; 7).

Hesap süresi boyunca ayakta bekleyen fırka için buyruldu:

"Sizin sayageldiklerinize göre bin yıl tutan bir günde" (Secde; 5).

Ve beyân edildiği gibi, bir fırka da arşın gölgesindedir. Nitekim; Nebî Aleyhisselâm buyurmuşlardır:

"Sizler kıyâmet günü arşın gölgesinde bulunur, yiyeceklerin ve meyvelerin en güzeli ile kardan bile beyaz balla donatılmış sofralarda otursunuz."

Bir hadîste de –selâm üzerlerine olsun– şöyle haber vermektedirler:

"Onlar cennetteki menzilelerine bakarlar, tâ ki halkın hesâbından kurtuluncaya kadar. O zaman insanoğlunun dünyadayken evine gidişi gibi menzilelerine giderler."

'Buna nasıl ulaştılar?' diyorsan: Tabii ki dünyayı terk edip, âhireti ve onun mevlâsını istemeyle iştigâl ederek. 'Peki; ya diğerlerinin hesap gününde türlü sıkıntı ve zilletlere dûçar olmaları niyedir?' diye soruyorsan: Bu da; sadece dünyayla iştigalleri, ona rağbet etmeleri, âhiretten uzaklaşmaları, O'nun emrine ilgisizlikleri, Kitâb ve Sünnet'te zikredildiği gibi; "yarın ona döndürülecekleri" kıyâmet gününü unutmaları sebebiyledir.

Sen nefsine rahmet ve şefkat nazarıyla bak! Nefsin için iki taraftan hayırlı olanı seç! Ve onu insanlardan ve cinlerden olan şeytanların kötü sözlerinden uzak tut! Kitâb ve Sünnet'i 'imam'ın kıl! Bu ikisine bak ve onlarla amel et! Onu kîl ü kâl ve hevesle değiş tokuş etme! Allah Teâlâ buyurdu:

"Peygamber size ne verdiyse onu alın, size neyi yasakladıysa ondan da sakının. Allah'tan korkun" (Haşr; 7).

O'na muhâlefet etmeyin ve O'nun getirdiği ile amel etmeyi terk etmeyin! Nefisleriniz için yeni amel ve ibâdet îcât etmeyin! Azze ve Celle doğru yoldan sapmış bir kavim hakkında beyân etti:

"Uydurdukları ruhbanlığa gelince onu Biz yazmadık" (Hadîd; 27).

Sonra; O Azze ve Celle Nebîsi'ni (sallâllahu aleyhi vesellem) bâtıl ve yalan sözden tenzîh ederek akladı. Ve O, Habîbi'ne dâir şöyle buyurdu:

"O arzusuna göre konuşmaz. O (Kur'an) vahyedilenden başkası değildir" (Necm; 3,4).

Yani; O'nun size getirdiği benim katımdandır, hevâsından ve nefsinden değil... Öyleyse; O'na tâbi olun!.. Rahmân'ın Mü'minlere bir müjdesi olan Kur'an-ı Kerîm, Ol Ahmed i Muhtâr'ın dilinden Rabb'ür Rahîm'in muhabbet vesîlesini takdîm etti:

"Eğer Allah'ı seviyorsanız bana uyunuz ki; Allah da sizi sevsin" (Âl-i İmrân; 31).

Böylece muhabbet yolunun; kavlî ve fiilî olarak ona tâbi olmak olduğu âşikâr edildi.

Ol Muhabbet Sultânı Nebî Aleyhissalâtü Vesselâm da buyurdu ki:

"Kazanmak sünnetim, tevekkül hâlimdir."

Ya da şöyle söylenir: Sen O'nun sünneti ve hâli arasındasın. Îmânın zayıfladığında kazanmaya yönelirsin ki, O'nun sünnetidir. Îmânın kuvvetlendiğinde de O'nun hâline yaklaşırsın, bu da tevekküldür. Nitekim Allah Teâlâ buyurdu ve haber verdi ki:

"Eğer mü'minler iseniz ancak Allah'a güvenin" (Mâide; 23).

"Kim Allah'a güvenirse, O ona yeter" (Talâk; 3).

"Allah kendisine dayanıp güvenenleri sever" (Âl-i İmrân; 159).

Sana böylece tevekkülü emretti ve onu temîn etti. Tıpkı Nebîsi'ne (sallâllahu aleyhi vesellem) emrettiği gibi:

"Allah'a güven!" (Enfâl; 61).

Amellerin Allah Azze ve Celle'nin emir ve istediği üzere olsun! Uygunsuz amellerin geri çevrildiğini bil. Nitekim; Nebî Aleyhissalâtü Vesselâm buyurmuşlardır:

"Kim bizim ona emretmediğimiz bir amel işlerse o reddedilmiştir."

Buradaki manâ, rızk talebi gibi sözlü amellere de şâmildir. Bizim için O'nun dışında tâbi olunacak bir nebî yoktur, Kur'ân dışında kendisiyle amel edeceğimiz bir kitap olmadığı gibi. Bunların dışında vehmettiğin bir şey varsa; o da ancak seni yolundan saptıran hevâ ya da şeytandır. Allah Teâlâ buyurdu:

"Hevâya uyma, sonra seni Allah'ın yolundan saptırır" (Sâd; 26).

Selâmet, Kitâb ve Sünnet'le birlikte olmak; helâk da, bu ikisinin dışında bulunmaktır. Kitâb ve Sünnet, kulu; velâyet, bedeliyyet ve gavsiyyet hâline terakkî ettirir. Allah en iyisini bilendir.

37

"HASEDİN KINANMASI VE ONDAN NEHYEDİLMESİ" HAKKINDA

Allah'ın râzı olduğu ve râzı kıldığı buyurdu:

Niçin seni, komşuna ve onun; yiyeceğine, içeceğine, giyeceğine, evliliğine, oturduğu yere, mevlâsı Azze ve Celle'nin ona bahşettiği nîmet ve zenginliğe ve dahî onun payına düşen kısmetine haset ederken görüyorum? Bilmiyor musun bu senin îmânının zayıflığındandır. Ve seni Mevlân Azze ve Celle'nin gözünden düşürür. Sana öfkelenmesine sebep olur. Nebî Aleyhissalâtü Vesselâm'dan rivâyet edilen şu hadîsi işitmedin mi? Allah Teâlâ O'nunla bir konuşmasında şöyle buyurdu:

"Hasetçi benim nîmetimin düşmanıdır."

Nebî Aleyhisselâm'ın haset için ne buyurduğunu da mı işitmedin?

"Haset ateşin odunu tükettiği gibi iyilikleri tüketir."

Öyleyse, ey miskin sen neye haset ediyorsun? Onun kısmetine mi; kendi kısmetine mi? Teâlâ'nın:

"Dünya hayatında onların geçimlerini aralarında Biz paylaştırdık" (Zuhruf; 32)

sözüne rağmen; eğer Allah'ın ona ayırdığı payına haset ediyorsan; ona zulmetmiş olursun. Mevlâsı tarafından takdîr olunan ve lütfedilen nîmetler içinde yaşayan o adama gelince; o nîmetlerde başka kimseye bir pay ve nasîp ayrılmadı. Öyleyse senden daha zâlimi, daha cimrisi, daha ahmağı ve aklen daha nâkısı var mıdır?

Sen onun payına haset ettiğinde en büyük câhilliğe düşmüş olursun. Senin kısmetin senden başkasına verilmez, başkasına intikâl etmez. Allah korusun!.. Allah Azze ve Celle buyurdu:

"Benim huzurumda söz değiştirilmez ve Ben kullara asla zulmedici değilim" (Kaf; 29).

Şüphesiz Allah Azze ve Celle sana zulmetmez, sana takdîr ettiği payını senden başkasına vermez. Bu senden sâdır olan bir cehâlettir ve kardeşine zulümdür. Sen, fâcir ya da mü'min komşuna haset edeceğine; içinde Âd, Semûd, Kisrâ ve Kayser melîklerinin topladığı türlü mücevherlerin, altın ve gümüş ihtiva eden saklı hazînelerin bulunduğu şu toprağa haset et! Komşunun evinde bulunanlar toprağın içinde bulunanın binde biri değildir. Senin komşuna hasedin şu adamın hasedine benzer: Ki o adam; bir melîkin gücünü, askerlerini, akrabalarını, arazi üzerinden topladığı haraç ve vergilerle artan mülkünü ve her türlü nîmet, haz ve arzular içinde geçen hayâtını görür de, bunlara haset etmez. Bu melîke hizmet eden köpeklerden birini görür –ki; o köpek kalkıyor, oturuyor, havlıyor, ve melîkin mutfağından kalan bozulmuş yemeklerle doyurulup kuvvetleniyor– işte ona haset eder. Bunu; kanaat, din ve zühd bakımından değil de hasislik ve aşağılık olması sebebiyle sürdürür. Bu zamanda bundan daha ahmak ve daha cahil bir adam bulunur mu?

Sonra, sen ey miskin, yarın kıyâmet günü komşunun hesap için neyle karşılaşacağını biliyor musun? Hele bir de Allah'ın bahşedip hakkını ulaştırmasına karşılık o, emrine imtisâl etmeyip, nehyine de son vermeyip, o bağışlarla O'na ibâdet ve tâatten uzaklaştıysa, o zaman; 'keşke bana bu nîmetlerden bir zerre bile verilmemiş olsaydı, bir gün dahî nîmet vereni görmemiş olsaydım' diye temennî edecektir. Nebî –sallâllahu aleyhi vesellem–den naklolunan bir hadîste vârit olmuştur:

"Kıyâmet günü belâ ashâbının mükâfatını gören bazıları, 'keşke bizim etlerimiz de makaslarla lime lime edilseydi' diye temennî edecekler".

Senin komşun da; yarın kıyâmet günü, muhasebe ve mübâhasesi güneşin ateşi altında beş bin sene ayakta sürerken, bu nîmetlerle ödüllendirilmediğin için senin dünyadaki konumunu temennî edecektir. Oysa sen; arşın gölgesine sığınmış bir hâlde yiyecek ve içecekler ikram edilirken tüm bunlardan azâde; bir rahat, bir ferah ve mutluluk içinde bulunursun. Dünyanın sıkıntı ve zorluklarına, âfet ve kötülüklerine, fakirliğine sabretmenin; Rabb Azze ve Celle'nin sana fakirliği başkasına zenginliği, sana hastalığı başkasına âfiyeti, sana sıkıntıyı başkasına genişliği, sana zelilliği başkasına izzeti vermesine karşılık O'na muvâfâkının ve O'ndan rızânın ödülüdür bu! Allah, seni de, bizi de; belâ zamanı sabreden, nîmetlere şükreden ve işlerini semânın Rabbi'ne havâle eden kullarından eylesin! Âmin.

38

"DOĞRULUK VE NASÎHAT"A DÂİR

Allah'ın râzı olduğu ve râzı kıldığı buyurdu:

Mevlâsına doğruluk ve samîmiyyetle muâmele eden, sabah akşam Allah'ın dışındaki her şeyden ürker.

Ey kavim, sizin için olmayan şeyi istemeyin! Birleyin, şirk koşmayın! Vallâhi kader oku size isâbet edecektir –yaralayarak; öldürerek değil–! Kim ki Allah için telef olmuştur, Allah onun arkasındadır!

39

"ŞİKÂK, VİFÂK VE NİFÂKIN AÇIKLANMASI"NA DÂİR

Allah'ın râzı olduğu ve râzı kıldığı buyurdu:

Emredilmeksizin hevâyla almak, inattır ve düşmanlıktır (şikâk). Hevâ olmaksızın almak, mutâbakat etmektir (vifâk) ve harcamaktır (infâk). Hevâ ile terk etmek ise, riyâdır ve iki yüzlülüktür (nifâk).

40

SÂLİK, RÛHÂNÎLER ZÜMRESİNE NE ZAMAN DÂHİL OLUR?

Allah'ın râzı olduğu ve râzı kıldığı buyurdu:

Bütününe düşmanlık etmedikçe, âzâ ve organlarının tamamına muhâlefet etmedikçe; sende rûh varolmadan önce mevcut olan şeylerin tamamından (vücûdundan, hareketlerinden ve duruşlarından, işitmenden ve görmenden, konuşmandan, kuvvetinden, çalışmandan, amelinden ve aklından) ve rûh üfürüldükten sonra sende bulunan şeylerden (seni Rabbin Azze ve Celle'den ayıran perdelerin hepsinden) kurtulmadıkça rûhânîler zümresine dâhil olmaya tamah etme! Sen; sırrın sırrı ve gaybın gaybı münferit bir rûh olduğunda bâtınında eşyaya yönelik bir muhâlefet oluşur ve her şeyi düşman, perde ya da karanlık olarak ittihâz edersin. İbrâhim Halîlûllah Aleyhisselâm'ın buyurduğu gibi:

"Onlar benim düşmanımdır, ancak Âlemlerin Rabbi (benim dostumdur)" (Şuarâ; 77).

Bu söz putlar için söylenmişti. Sen de bütününü ve cüzlerini, diğer yaratılmışlarla birlikte, putlar olarak düşün! Bunlardan hiçbirini isteme! Ve cümlesine de tâbi olma! İşte o zaman sırlar, ledünnî ilimler ve onun garâibi sana verilir. Ve cennette mü'minlerin sâhip olacakları kudret kabîlinden hârikulâdeliklere ve tekvîne eriştirilirsin. Bu hâlinle, sanki âhirette; öldükten sonra yeniden dirilmiş gibi olursun. Ve sen külliyetinle kudret olursun. Allah'la işitir, Allah'la konuşur, Allah'la görür, Allah'la yakalar, Allah'la çalı-

şır, Allah'la akleder, Allah'la mutmain olur, Allah'la sükûn bulursun. O'nun dışındaki şeyleri gözün görmez, O'ndan başkasını duymazsın. Hâdleri, emirleri ve yasakları muhafaza etmekle birlikte, O'ndan başka varlık görmezsin. Hudutlardan bir şey sende delinirse, bil ki sen fitneye düştün, şeytan seninle oynuyor. Derhal şerîatın hükmüne dön ki, hevânın görüşü senden uzaklaşsın. Şerîatın şâhitlik etmediği her hakîkat zındıklıktır. Allah daha iyi bilir.

41

"ZENGİNLİK VE KEYFİYETİ"NE DÂİR

Allah'ın râzı olduğu ve râzı kıldığı buyurdu:

Sana zenginlik hakkında bir hikâye anlatayım. Şöyle ki: Bilir misin, bir melîk avâmdan bir adamı vilâyetlerinden birine vâli olarak tâyîn etmiş. Ona hil'at giydirmiş ve onu; sancak, bayrak, zil ve davullarla donatılmış bir ordu ile techîzatlandırmış. Bir müddet geçtikten sonra, adam durumunun bu şekilde sürüp gideceğinden emîn olmuş. Adının sanının anılmadığı; fakir, zelil ve nâkıs olan o ilk hâlini unutmuş. Ve kendini beğenmeye başlamış. Kibirlenme ve övünme içine girmiş. Tam bu hâliyle mesrûr iken de; melîkten azli gelmiş! İşlediği cürümlerden, emir ve yasaklarına karşı gösterdiği lâkaydîlikten dolayı melîk onu sorgulamış. Bunun sonucunda, sıkıntılar ve geceler boyunca gidip gelmelerle geçen uzun bir hapse mâruz kalmış. Zorluğu, zilleti ve fakirliği artmış. Kibri ve övünmesi erimiş. Nefsi kırılmış. Hevâ ateşinin alevi sakinleşmiş... Bunların tamamı melîkin gözü önünde ve ilmi dâiresinde olmuş. Bunun üzerine melîk, rahmet ve merhamet nazarıyla bakmış ve ona acımış. Hapisten çıkarılmasını emretmiş. İhsânda bulunmuş ve hil'atini yeniden giydirmiş. Bu ibretli dersle birlikte vâlilik görevini de iâde etmiş. Bu dersi; bu hâliyle sebât etsin, arınmış, kemâle ermiş ve huzûra kavuşmuş bir şekilde kalsın diye ona mevhîbe olarak vermiş.

Allah'ın seçip kendisine yaklaştırdığı mü'minin durumu da böyledir. Onun kalp gözünü rahmet, ihsân ve nîmetlerin kapısına karşı açar ki; o hiçbir gözün daha önce görmediği, hiçbir kulağın işitmediği, hiçbir beşer kalbinin hayâl edemediği göklerin ve yerin melekûtundaki gaybların mütâlâasını, yakınlaştırmayı, lezîz ve latîf kelâmı, gü-

zel vaadi, vaadine vefâyı, duâya icâbeti, hikmet kelimelerini ve vaadin yerine getirilmesi gibi şeyleri kalbiyle temâşâ etsin. Bu nîmetler onun kalbine uzak bir mekândan fırlatılarak atılır ki, onun lisânından açığa çıksın. Bununla birlikte bu nîmetlendirme, bedeninde ve âzâlarında da zâhir olmak sûretiyle tamamlanır; yemesi, içmesi, giyinmesi ve helâl ya da mubâh evlilikleri, zâhir ibâdetleri ve hâdleri muhâfaza etmesi nîmetlendirmenin zâhirî kısmıdır. Allah Azze ve Celle mü'min kulunu bir süre bu şekilde cezbetmeye devâm eder. Tâ ki kul durumundan ve bunun değişmeksizin böyle devâm edeceğinden emîn olur. İşte o zaman; nefsi, malı, âilesi, evlâdı veya kalbi üzerine türlü belâ ve sıkıntı kapıları açılır. Allah'ın daha önce ona bahşettiği her şey ondan kesilir. Şaşkın, hüsrâna uğramış, kırılmış, terk edilmiş bir hâlde kalır. Zâhirine baktığında kötü hâlini anlar; kalbine ve bâtınına baktığında da ne kadar mahzun olduğunu bilir. Allah Teâlâ'dan bu zorluğu kendisinden kaldırmasını istese, O'nun icâbet etmediğini görür. Güzel bir şey talep etse, onu hemen elde edemez. Bir vaadde bulunsa ve onu yerine getirmeye çalışsa kapaklanıp yere düşer. Rüyâ görse, tâbîri ve tasdîki onu gâlip getirmez. Halka geri dönmek istese, buna yol bulamaz. Bu hususta bir izin çıksa ve halka karışsa, âkıbeti çok hızlı olur; elleriyle cismine, dilleriyle ırzına musallat olurlar. Seçilmeden önceki dâhil edildiği birinci hâle dâir konuşmak istese konuşturulmaz. Rızâ ve güzel olan şeyi ve kendisini belâdan kurtaracak şeyle nîmetlendirilmeyi istese, ona verilmez. İşte o zaman nefis erimeye, hevâ yok olmaya, irâde ve istekler göç etmeye, hâller kaybolmaya başlar. Bu durum onun için devam ettirilir. Kuldaki insânî huylar ve beşerî sıfatlar fânî oluncaya, yalnız rûh olarak kalıncaya ve bâtınında şu nidâyı işitinceye kadar zorluk, sıkıntı ve baskı artırılır:

"Ayağını yere vur! İşte yıkanacak ve içilecek soğuk bir su" (Sâd; 42).

Efendimiz Eyyûp Aleyhisselâm'a böyle hitâb edilmiştir. Allah Azze ve Celle; rahmet, merhamet, lütuf ve ihsân denizleriyle onun kalbine yağmurlar yağdırır ve rûhuyla onu diriltir, mârifeti ve ilminin incelikleriyle onu güzelleştirir. Rahmet, nîmet ve nazının kapılarını ona açar. Bütün ellerin bağış ve atâda bulunmak üzere ona uzatılmasına izin verir. Sâir hâllerde kendisine hizmet edilir, hamd ve senâ ile övülür, bütün mahallerde güzel anılır, bütün ayaklar ona doğru gelir. Melîkler ve önemli kişiler ona boyun eğerler ve onun için alçalırlar. Böylece ona olan nîmetini zâhiren ve bâtınen tamamlamış olur. Onun zâhirini terbiyesi; yaratması ve nîmetlendirmesiyle, bâtınını terbiyesi ise; lütfu ve keremi cihetinden onu kendine seçmesiyle olur. Bu, kavuşma ânına kadar böyle devâm eder. Sonra hiçbir gözün görmediği, hiçbir kulağın işitmediği, hiçbir beşer kalbinin hayâl edemediği o şeye dâhil edilir. Celle ve Alâ'nın buyurduğu üzere:

"Yaptıklarına karşılık olarak, onlar için ne mutluluklar saklandığını hiç kimse bilemez" (Secde; 17).

42

"NEFSİN İKİ HÂLİNİN AÇIKLANMASI"NA DÂİR

Allah'ın râzı olduğu ve râzı kıldığı buyurdu:

Nefs için iki hâl mevcuttur, bir üçüncüsü yoktur: Âfiyet ve belâ hâli.

Onda belâ hâlinde; umutsuzluk, şikâyet, öfke, îtirâz, ve Hakk Azze ve Celle'ye suç isnâdı mevcuttur. Sabretmek, rızâ göstermek veya muvâfakat etmek yoktur. Aksine sû-i edep, Hakk'a ortak koşmak, sebeplere yapışmak ve küfür vardır.

Âfiyet hâlinde ise, açgözlülük, nîmeti hafif görme, şehvet ve hazlara tâbi olma mevcuttur. Şehvetine her teslim olduğunda o diğerini talep eder. Yanında bulunan yiyecek, içecek ve giyecekleri, zevcesini, oturduğu yeri ve binek hayvanını beğenmez. Bu nîmetlerden her birinde bir ayıp veya kusur görür. Onun nasîbi olmadığı halde, daha iyisini ve daha üstününü talep eder. Kısmetinden yüz çevirir. Sapkın işler yapar. Uzun yorgunluklar içinde; hem dünyada ve hem de ukbâda bir gâyesi ve sonucu olmayan helâk edici şeylere dalar. Nitekim şöyle söylenir: En kötü cezâlandırma, nasîbi olmayan şeyi talep etmektir. O belâya düştüğünde onun ortadan kaldırılmasından başka bir şey temennî etmez. Her türlü nîmeti, şehvet ve hazzı unutur ve belânın izâlesinden başka bir şey istemez. Ondan kurtulduğu zaman ise; açgözlü olduğu, nîmeti küçümsediği ve Rabbi'ne itâatten yüz çevirdiği o hafif meşrep –günahlara düşkün– hâline geri döner. İçine düşmüş olduğu sıkıntı ve belâların hepsini unutur. Oysa tüm bu zorluklardan kasıt; bu günahlardan onu alıkoymak sûretiyle geleceğini ihyâ etmek –rezillikten kurtarmaktı–. Bu hususta, âfiyet ve nîmet ona iyi gelmedi; aksine

onu belâ ve kötülükte tuttu. Şâyet belâlar ortadan kaldırıldığında, edebi güzelleştirerek, itâat ve şükrünü artırarak taksîm olunana râzı olmuş olsaydı; dünyası ve âhireti için daha hayırlı olurdu. Allah Azze ve Celle'nin tevfîki ve hoş muamelesiyle; nîmet, âfiyet ve rızâda artış olurdu.

Kim dünyada ve âhirette selâmet istiyorsa, onun; sabredip rızâ göstererek halka şikâyeti terk etmesi, ihtiyaçlarını Rabbi Azze ve Celle'ye havâle etmesi, –mahlûkata, hevâsına ve irâdesine değil;– yalnız O'na itâat etmesi, mutluluğu sadece O'ndan beklemesi ve rahmetine payân olmayan Kerîm Rabbi ile sohbetine devâm etmesi gerekir. Çünkü O, O'ndan başka bütün mahlûkâttan daha hayırlıdır. Onun mahrûm etmesi bağıştır, cezâsı nîmettir, belâsı devâdır, vaadi nakittir, sözü fiilidir ve isteği hâlidir. O'nun buyruğu ve emri şöyledir:

"Bir şeyin olmasını istediğinde ona sadece "Ol" der ve o (şey hemen) oluverir" (Yâsîn; 82).

O'nun her fiili güzeldir, hikmetlidir ve faydalıdır. Fakat O, maslahatların ilmini kullarından saklamıştır, (bu bilgiyle) tek başına hareket eder. Güzel ve makbûl olan rızâ ve teslîmiyettir: Emirleri yerine getirmek ve yasaklardan kaçınmak sûretiyle ubûdiyetle meşgul olmalı, savaşmaksızın kadere teslîm olmalı, rubûbiyetle meşgul olmaktan –ki o kâdir kılmanın illetidir– kaçınmalıdır. 'Niçin? Nasıl? Ne zaman?' gibi soruları sormamalıdır. Cümle harekât ve sekenâtında Hakk Azze ve Celle'ye suç isnâdından kaçınmalıdır. Bu mânâ İbn-i Abbas –radıyallahu anh–ın bir hâdisesine dayanır. İbn-i Abbas –radıyallahu anh–dan rivâyet olundu:

"Resûlullâh(sallâllahu aleyhi vesellem)ın terkisindeyken, bana buyurdular ki: Ey oğul Allah'ı koru ki, O da seni korusun. Allah'ı korursan O'nu önünde bulursun. İstediğinde Allah'tan iste! Yardım dilediğinde Allah'tan yardım dile! Kalem olmuş ve olmakta olanı yazmıştır. Kullar senin menfaatin için çabalasalar; şâyet Allah'ın bu konuda hükmü olumlu değilse, bu şey tahakkuk etmez. Ya da sana zarar vermek için didinseler; yine O'nun olumsuz bir hükmü olmadan bunu gerçekleştiremezler. Allah'a sıdk ve yakîn ile muamele etmeye gücün yeterse, bunu yap! Gücün yetmiyorsa kerih gördüğün şeye sabretmende çok hayır vardır. Ferahlık kederle, kolaylık zorlukla geldiği gibi, yardım da sabırla gelir"(8. Şerh).

Her mü'minin bu hadîsi şiâr edinmesi, onu kalbine ayna olarak tutup giyinip yenilenmesi ve bütün harekât ve sekenâtında onunla amel etmesi gerekir ki; dünya ve âhirette sâlim olsun ve Allah Azze ve Celle'nin rahmetiyle her ikisinde izzet bulsun.

43

"ALLAH TEÂLÂ'DAN BAŞKASINDAN BİRŞEY İSTEMENİN YERİLMESİ" HAKKINDA

Allah'ın sırrını takdîs ettiği kişi buyurdu:

İnsanlardan bir şey isteyenler; Allah Azze ve Celle'yi tanımayan, yakîni, mârifeti ve îmânı zayıf, sabrı az olan kimselerdir. İffetinden dolayı istemekten kaçınan ise; Allah Azze ve Celle'ye dâir ilmi çok, yakîni ve îmânı kuvvetli, Rabbi Azze ve Celle'yi tanıması ve O'ndan hayâ etmesi her gün ve her an arttırılan kimsedir.

44

"ÂRİF-İ BİLLAHIN DUÂSINA İCABET OLUNMASININ SEBEBİ"NE DÂİR

Allah'ın sırrını takdîs ettiği kişi buyurdu:

Ârifin Rabbi Azze ve Celle'den istediği her şey kabul olunmaz. Çünkü vaad edilen şeylerin tamamının yerine getirilmesi, onda recânın gâlip gelmesine ve helâk olmasına sebep olur. Her hâl ve makam için havf ve recânın olması gerekir. Bu ikisi kuşun iki kanadı gibidir ki, îmân ancak bunlarla tamamlanır. Hâl ve makam da böyledir. Her hâl için –bağlandığı şeye göre– havf ve recâ değişir. Ârif yakınlaştırılmış (mukarreb) kişidir, onun hâli ve makamı; Mevlâsı Azze ve Celle'nin dışında bir şeyi murâd etmemek, Celle ve Alâ'dan başkasına dayanıp güvenmemek, başkasıyla yakınlık kurmamaktır. Bu sebepten ârifin; isteğinin kabul edilmesini, vaad edilenin yerine getirilmesini talep etmesi hâline uygun bir davranış olmaz. Bu durumda iki şey söz konusudur: Birincisi; Rabbi Azze ve Celle'nin bir tuzağı olarak onda recâ ve izzet hasleti üstün gelir. Bunun sonucunda edeple hareket etmeyi unutur ve helâk olur. Diğeri ise; Rabbi Azze ve Celle'ye O'nun dışındaki bir şeyle şirk koşar. Zîrâ; âlemde Enbiyâ –aleyhimüsselâm– ve bizim Nebîmiz –efdal'üs-salât vesselâm–dan sonra zâhiren başka bir mâsum yoktur. O bu talebini, O'nun emrine bağlanmak maksadıyla değil de, kendi tabiatından kaynaklanan bir nedenle ya da alışkanlık eseri olarak yaptığı için; isteğine cevap verilmez ve talebi yerine getirilmez. Bu da o konuda bir şirke düştüğünü gösterir. Şirk ise; bütün hâllerde, kademelerde ve makamlarda en büyük günahtır.

Şâyet isteği; namaz, oruç ve diğer farz ve nâfile ibâdetler gibi Allah'a yakınlaştıran bir şey olursa, bu emre imtisâl gâyesiyle olur (ki makbûl olan da budur).

45

"NÎMET VE BELÂ İLE İMTİHAN"A DÂİR

Allah'ın râzı olduğu ve râzı kıldığı buyurdu:

İnsanlar iki kısımdır: Nîmetlendirilenler ve Rabbi Azze ve Celle'nin hükmü ile belâ ile imtihan olunanlar. Nîmetlendirilen kişi, nîmetlendirildiği şey konusunda üzüntü ve kötülükten hâlî değildir. Kendisine, malına, âilesine ya da evlâdına isâbet eden türlü belâ, hastalık veya açlık sebebiyle üzülmesi mukadder ise, bu zorluklara muhâtab olur. Sanki hiç nîmetlendirilmemiş gibidir, nîmetleri ve onların tadını unutur. Şâyet o; malı, mülkü, köleleri ve câriyeleri ile düşmanlarından emîn, hiçbir belâya uğramadan mamur bir hâlde zengin olarak kalsaydı, dünyadayken Mevlâsı Azze ve Celle'yi tanıyamayacaktı. Şâyet Mevlâsı; Azze ve Celle'nin:

"Dilediği şeyleri mutlaka yapan" (Burûc; 16),

tatlılaştıran ve acılaştıran, zenginleştiren ve fakirleştiren, yükselten ve alçaltan, yücelten ve zelîl kılan, dirilten ve öldüren, öne alan ve geciktiren olduğunu bilseydi, nîmetlendirildiği şeylerle tatmîn olmazdı, ona tamah etmezdi. Ve belâ hâlinde feraha kavuşacağından ümidini kesmezdi.

İşte bu cehâletinden dolayı onlarla mutmain oldu. O nîmetlerle hüznün bulaşmadığı bir safâyı talep etti. Dünyanın aslının belâ, sorumluluk ve kederlerle dolu sıkıntı yurdu; nîmetlerin de sonradan elde edilen mallar olduğunu unuttu. O sabır ağacı gibidir, başlangıçta meyveleri acıdır, sonuna doğru bal tadındadır. Onun acılığını yutmayan kişi tadına ulaşamaz. Acısına sabretmeyen balına kavuşamaz. Kim ki onun

belâsına sabreder, onun nîmetleriyle tatlanır. Ücretle çalışana, alnı terlemeden, cesedi yorulmadan, rûhu gam yükü çekmeden, göğsü daralmadan, kuvveti gitmeden, nefsi aşağılanmadan ve kendi gibi bir mahlûka hizmette hevâsı kırılmadan ücreti verilmez. Bütün bu acılıkları yutarsa, güzel ve dâimî yiyecekler, meyveler ve giyecekler, rahat ve mutluluk mükâfâtı olur, velev ki azın azı da olsa!

Dünyanın başlangıcı da kaptaki balın üst tarafı gibi acıdır, acılıkla karışmıştır. Yiyici bu üst yüzeyini yemeden, hâlis olana, kabın asıl bölgesine ulaşamaz. Kul, Rabb Azze ve Celle'nin emirlerini edâ ve nehiylerini terk etmede sabreder, kaderinde cereyân eden şeye teslîm olup O'na havâle eder, bütün bu acıları yutar, yükleri taşır, hevâsına muhâlefet edip murâdını terk ederse, Allah Azze ve Celle ömrünün sonlarında onu tatlı bir hayat, naz, rahat ve izzet ile ödüllendirir. Emme çağındaki çocuğun doyurulması gibi sorumluluklar olmaksızın onu doyurur ve kollar. Dünya ve âhirette bir yükümlülük ve bağlılık altına girmez. Tıpkı balın üst tabakasındaki acılığı tadan kimsenin kabın asıl yenecek kısmına ulaşıp yemesi gibi.

Nîmet içindeki kul da Allah Azze ve Celle'nin tuzağından emîn olmamalı, nîmete tamah etmemeli, onun devâm edeceği düşüncesinden uzaklaşmalı, şükretmeyi unutmamalı, şükrünü terk ederek nîmetin bağını gevşetmemelidir. Nebî Aleyhisselâm şöyle buyurdu:

"Nîmet vahşîdir, şükürle onu bağlayın!"

Mal nîmetinin şükrü: Onu verip arttıranı itirâf etmektir –ki O da Allah Azze ve Celle'dir–. Her hâl ü kârda bu nîmeti 'Kendisi'ne hatırlatmak, Azze ve Celle'nin ihsân ve lütfunu görmektir. Nîmetleri sâhiplenmemek, O'nun haddine tecâvüz etmemek, bu hususta emrini terk etmemek, zekât, kefâret, nezir ve sadaka gibi malların hukûkunu edâ etmek, tasalananın yardımına koşmak, ihtiyaç sâhiplerinin sıkıntılarını gidermeye çalışmak, kötülüklerin yerine iyilikleri koymaktır. Yani; kötülük ve sıkıntı içinde geçen saatleri nîmet ve bolluk içinde geçen saatlere tahvîl etmektir.

Âzâ ve organlardaki sıhhat nîmetinin şükrü ise: İtâate yardım etmesi, haramlardan, kötülüklerden, isyan ve günahlardan uzaklaşmasıdır. Böylece nîmetin göçüp gitmesi engellenmiş olur. Onun ağacı sulanır, dalları ve yaprakları büyür, meyveleri güzelleşir; yenildiğinde tat verir, çiğnendiğinde lezîzdir, ulaşması kolaydır, bedende âfiyet ve bereketle yerini alır, netîcesi rahatlıktır. Onun âzâlardaki bereketinin ortaya çıkması, türlü tâat, yakınlaşmalar ve zikirlerle olur. Bundan sonra âhirette Allah Azze ve Celle'nin rahmetine nâil olan kullarından olur; nebîler, sıddîklar, şehidler ve salihlerle birlikte cennette ebedî olarak kalır, onlar ne güzel dostlardır.

Şâyet böyle yapmaz; dünyanın hazırda olan zînetlerine tamah eder, onun hazlarını tadar, onun serâbının parıltısıyla, çakan şimşeğiyle, günün ilk saatlerinde esen sıcak rüzgarıyla, yılanlarının ve akreplerinin derisinin yumuşaklığıyla mutmain olur;

onların derinlerinde saklı olan öldürücü zehirlerden, yakalamak tutmak ve yok etmek gibi avlama tekniklerinden ve tuzaklarından kör ve gâfil olursa; reddedilmeye; dünyada âcilen fakirlik, düşkünlük, zillet ve hakîrlikle; âhirette de cehennem azâbı ile müjdelenmeye hazır olsun.

Belâ ile imtihan olanlara gelince; bazen işlenen günah ve cürümlerin bir karşılığı ve sonucu olarak belâya dûçar olurlar. Bazen günahlarına bir kefâret olmak, onları izâle etmek için müptelâ kılınırlar. Bazen de derecelerinin yükseltilmesi, âlî menzilelere ulaştırılarak; ehl-i hâl ve'l-makamın yüce ilmine tâbi olmalarını temîn için veya mahlûkatın ve insanların Rabbi'nden bir koruma ile ehl-i hâl ve'l-makamı da geçen kimseye tâbi kılınmaları için belâlarla imtihan edilirler. Ki onların Mevlâ'sı; onları yumuşaklık ve nezâket binekleri üzerinde belâ meydanlarında gezdirir ve harekât ve sekenâtlarında onların üzerlerinde bakış rüzgarları estirir. Çünkü onların belâyla imtihân olunmaları onları telef etmek ve derekelere düşürmek için değildir. Seçilmiş ve tercih edilmiş olmaları sebebiyle onları belâlarla sınamış ve bu belâlarla onları îmân hakîkatine çıkarmıştır. Belâlarla saflaştırmış ve onları şirkten, davâdan ve nifâktan ayırmıştır. Ve onlara türlü ilim, sır ve nûrlardan bağışlamıştır. Onları seçkinlerin hâlislerinden kılmış, sırrıyla onları emîn eyleyip meclisleriyle râzı etmiştir. Nebî –sallâllahu aleyhi veselem– şöyle buyurdu:

"Sabreden fakirler kıyâmet günü Rahmân'ın meclisindedirler".

Hem dünyada hem âhirette!.. Dünyada kalpleriyle; âhirette cesetleriyle. Çünkü belâlar onların kalplerini, şirkten; mahlûkâta bağlı sebeplere, yardımlara ve irâdelere dayanmaktan; ayıp ve kusurlardan; heves ve davalarla şekillenmekten temizlemiştir. İtâatlerine karşılık olarak âhirette, Firdevs ve diğer cennetlerde yüksek menzileler ve dereceler beklemekten de arındırmıştır.

Cezâya mukabil olarak belâ ile imtihan olunmanın alâmeti; belâ anında sabretmemek, umutsuz olmak ve insanlara şikâyet etmektir.

Günahlara ve hatalara kefâret olmak ve onları izâle etmek için ibtilânın alâmeti; sabr-ı cemîlle şikâyet etmemek, dostlara ve komşulara umutsuzluğunu izhâr etmemek, emirleri edâdan ve itâatten usanmamaktır.

Rızâ ve muvâfakatin arttırılması için belâ ile imtihan olunmanın alâmeti ise; yerin ve göklerin Rabbi'nin fiiline karşı nefsin güven ve sükûn içinde olması ve saatler ve günler geçmesine rağmen onun ortadan kaldırılmasına kadar o belâda fânî olmaktır.

46

"ALEYHİSSALÂTÜ VESSELÂM EFENDİMİZ'İN 'MEŞGULİYETİ BENİM ZİKRİM OLAN KİMSE...' BUYURDUĞU HADÎS-İ KUTSÎ"YE DÂİR

Allah'ın râzı olduğu ve râzı kıldığı buyurdu:

Nebî Aleyhisselâm, Rabbi Azze ve Celle'den naklettiği bir kavl-i şerîfte:

"Benden bir şey istemeden benim zikrimle meşgul olan kimseye, isteyenlerden daha fazlasını veririm"

buyurmuştur. Allah Azze ve Celle böyle bir mü'mini tercih edip seçmeyi mûrad ettiyse, onu bir takım hâllere sokar, türlü meşakkat ve belâlarla imtihan eder. Zenginlikten fakirliğe tahvîl eder. Dört bir yanından kuşatarak, onu rızık konusunda halktan istemeye zorlar. Sonra istemekten korur ve fakat onlara borçlanmak zorunda bırakır. Sonra borçtan korur, ama bu defa kazanmak zorunda bırakır. Sonra kazanmayı kolaylaştırır ve onu muvaffak eder. Kazandığını yer, ki; bu da sünnettir.

Sonra onu tekrar zorlaştırıp halktan istemeye sevk eder. Bunu ona gizli bir emirle emredip bildirir ve öğretir. Bu hâl içinde olmayı onun için ibâdet, terk etmeyi ise günah sayar. Hevâsını yok etmek ve nefsini zayıf düşürmek için yapılan bu amel, riyâzet hâlidir. Artık onun istemesi şirk olarak değil de Cebbâr'ın cebriyle gerçekleşir. Sonra onu bundan da korur ve terk etmesi mümkün olmayan kesin bir emirle ona borçlanmayı emreder. Onun istemesi önceki gibidir. Sonra bundan da naklolunup, halkla ilişki kurmaktan men edilir. Rızkı sadece Azze ve Celle'den isteyebilir. Bütün ihtiyaçlarını

O'ndan ister ve O Azze ve Celle de, istemeye ve karşılık beklemeye devâm ettiği sürece ona verir. Sonra lisan ile istemekten kalp ile istemeye naklolunur. Bütün ihtiyaçlarını kalbiyle ister, O da ona verir. Şâyet lisanıyla isterse vermez; halktan istese onlar da ona vermezler. Zâhiren ve bâtınen; bütünüyle istemekten de, onlardan da müstağnîdir artık. O ona her türlü maslahatında nidâ eder. O da; yiyecek, içecek, giyecek gibi beşerî ihtiyaçlardan en çok sevdiklerini, o aklına getirmemiş bile olsa yerine getirir. Çünkü Celle ve Alâ onu koruması altına almıştır. Bu, Kur'an'ın şu beyânıyla sâbittir:

"Şüphesiz ki benim koruyanım Kitâb'ı indiren Allah'tır. Ve O bütün sâlih kullarını görüp gözetir" (A'râf; 196).

İşte o zaman Azze ve Celle'nin bu sözü de gerçekleşir:

"Benden bir şey istemeden benim zikrimle meşgul olana, isteyenlerden daha fazlasını veririm."

Bu da evliyânın ve abdalânın hâllerinin nihâyeti olan fenâ hâlidir.

Bundan sonra Allah onun için tekvîni murâd eder. Böylece Allah'ın izniyle ihtiyaç duyduğu herşeyin olması sağlanır. Celle ve Alâ'nın bu sözü bazı kitaplarda da mevcuttur:

"Ey âdemoğlu, ben kendisinden başka ilâh olmayan Allah'ım. Bir şeye ol dersem, o oluverir. Bana itâat et ki; seni, bir şeye ol deyince olduran kişi yapayım."

47

“ALLAH’A YAKINLAŞMA”YA DÂİR

Allah’ın râzı olduğu ve râzı kıldığı buyurdu:

Yaşlı bir adam bana uykumda sordu: ‘Hangi şey kulu Allah Azze ve Celle’ye yakınlaştırır?’ Dedim ki: ‘Bunun başı ve sonu vardır. Başlangıcı; vera’, sonu; rızâ, teslîmiyet ve tevekküldür.’

48

"MÜ'MİNİN NE İLE MEŞGUL OLMASI GEREKTİĞİ"NE DÂİR

Allah'ın râzı olduğu ve râzı kıldığı buyurdu:

Mü'minin öncelikle farzlarla meşgul olması gerekir. Farzların edâsından sonra sünnetlerle, sünnetleri müteâkip de o, nâfilelerle ve fazîletli işlerle iştigâl etmelidir. Şâyet farzları yerine getirmeden sünnet ve nâfilelerle meşgul olursa; kabul edilmez ve küçümsenir. Bu; pâdişahın hizmetine gitmeyip, pâdişahın oğlu olan emîrin hizmetine giden kimsenin durumuna benzer. Oysa o pâdişâhın hizmetçisidir ve onun taht-ı tasarrufunda bulunmaktadır. Mü'minlerin emîri Efendimiz Ali Ebî Tâlib –radıyallâhu anh– buyurdular ki: Resûlullah –sallâllahu aleyhi vesellem– buyurmuştur:

"Farz namazlardan önce nâfileleri edâ eden kişinin durumu; hamile olup lohusalık hâli yaklaşan ve bebeğini düşüren kadının durumuna benzer. Artık o ne hamiledir, ne de çocuk sahibidir. İşte Allah böylece farzları edâ etmeyenin nafilelerini de kabul etmez."

Namaz kılan kişinin durumu, sermâyesini çıkarmadıkça kazanca ulaşamayan tüccarın durumu gibidir. Bunun gibi, farzları yerine getirmeden nâfile namazları edâ eden kişinin nâfilesi kabul olunmaz. Sünnetleri terk edip, farzlara terettüp etmeyen (sırası gelme), ona bitişmeyen ve onun işlevini (emr) pekiştirmeyen nâfileyle meşgul olmak da aynı böyledir. Farzlara gelince: Haramı terk etmek, Allah Azze ve Celle'ye yaratıklarıyla şirk koşmamak, O'nun kazâ ve kaderine itirâz etmemek, mahlûkatı ve onlara itâati kabul etmemek, O'nun emirlerinden ve O'na itâatten yüz çevirmemektir. Aleyhissalâtü Vesselâm Efendimiz buyurdu:

"Mahlûkata itâat; Hâlık'a isyandır".

49

"UYKUNUN YERİLMESİ" HAKKINDA

Allah'ın râzı olduğu ve râzı kıldığı buyurdu:

Kim uyanıklığın sebebi olan şeye uykuyu tercih ederse, daha eksik ve daha aşağı olan bir şeyi tercih etmiş olur. Bütün maslahatlardan gâfil olmuş ve ölüme yapışmıştır. Çünkü uyku ölümün kardeşidir. Allah Azze ve Celle bütün noksanlıklardan münezzeh olduğu için O'na uyku isnât etmek câiz değildir. Aynı şekilde melekler de Celle ve Alâ'ya yakınlıklarından dolayı uyku onlardan kaldırılmıştır. Cennet ehlinin durumu da böyledir; en yüksek, en temiz, en güzel ve en yüce mevkîlerde bulunmaları hasebiyle onların hâllerinde herhangi bir noksanlık söz konusu olmayacağından onlardan da uyku kaldırılmıştır. Bütün hayır uyanıklıktadır. Bütün şer de uykuda ve gaflettedir. Kim ki hevâsına uyarak yerse; çok yer, çok içer, çok uyur, pişmanlığı çok uzun sürer, kaçırdığı hayır da çok olur.

Az bir miktar haram yiyen, mubah olandan hevâsına uyup çok yiyen gibidir. Nasıl ki şarap aklı örtüp gizlerse; haram da îmânı örter ve onu karanlığa boğar. Îmân karanlığa boğulduğunda artık ne namaz, ne ibâdet, ne de ihlâs kalır. Emirle helâl şeylerden çok yiyen, dinçlik, ibâdet ve kuvvet bakımından az yiyen kimse gibi olur. Helâl, nûr üzerine nûrdur. Haram ise, zulmet üzerine zulmettir. Onda hiçbir hayır yoktur.

Emrolunmaksızın hevâsına uyup helâl yemek ile haram yemek, kendisinde hiçbir hayır bulunmayan uykuyu celbeder.

50

"ALLAH TEÂLÂ'DAN UZAKLAŞMAYA MÂNİ OLAN ŞEY İLE O'NA YAKINLAŞMAYI TEMİN EDEN ŞEY"E DÂİR

Allah'ın râzı olduğu ve râzı kıldığı buyurdu:

Senin durumun şu ikisinden birine girer:

Ya Allah'a yakın değilsindir, ya da O'na vâsıl olmuş, yakınlaşmışsındır. Şâyet O'na yakın değilsen; bu bol nasipten, bu sürekli izzet ve nîmetten, bu en büyük kifâyet, rahatlık ve zenginlikten, dünya ve âhirette bu nazdan vazgeçmek ve aldırmazlık da ne oluyor? Kalk ve şu iki kanadınla Mevlâ Celle ve Alâ'ya doğru hızla uç!

Haram olan şehvet ve hazlar ile mubah ve rahat olan şeylerin tamamını terk etmek bir kanadın; şiddetli ve büyük kederlere, kötülüklere ve eziyete tahammül etmek, vuslat ve kurbette muzaffer oluncaya kadar mahlûkattan, hevâdan, irâdeden ve dünyevî ya da uhrevî isteklerden sıyrılmak da diğer kanadın olsun.

Bunu yaparsan arzu ettiğin her şeyi bulursun. Ve senin hakkında büyük izzet ve ikramlar hâsıl olur.

Şâyet sen; ihsânın ulaşması, korumanın kuşatması, muhabbetin cezbetmesi, rahmet ve merhametin cömertçe bahşedilmesi yoluyla Azze ve Celle'ye vâsıl olan mukarreblerden oldunsa, edebi güzelleştir! İçinde bulunduğun duruma aldanma! Hizmetten vazgeçme! Zulüm, cehâlet ve acelecilikten ibâret olan aslî ahmaklıkta kalma! Teâlâ'nın buyurduğu gibi:

"Onu insan yüklendi. Doğrusu o çok zâlim, çok câhildir" (Ahzâb; 72).

"İnsan pek acelecidir" (İsrâ; 11).

Belâ ânında; daha önce terk etmiş bulunduğun , mahlûkata, hevâya, irâde ve seçmeye; ve sabır, muvâfakat ve rızâyı terk etmeye tekrar yönelmekten kalbini koru! Allah'ın huzûrunda gassâlin elindeki meyyit gibi ol! Emme çağındaki çocuğun; annesinin ya da süt annesinin kucağındaki hâli gibi ol! Celle ve Alâ'nın dışında bir şey; ya da O'ndan başka zarar veya fayda verecek; bağışlayacak ya da men edecek, bir varlık görmezsin. Belâ ve eziyet anında insanları ve sebepleri Azze ve Celle'nin sana vurduğu kırbaç gibi gör! Nîmet ve bağış ânında ise; O'nun eliyle sana yedirdiğini düşün!

51

"ZÜHD"E DÂİR

Allah'ın râzı olduğu ve râzı kıldığı buyurdu:

Zâhid kısmetleri sebebiyle iki defa mükâfatlandırılır. Önce o kısmetleri terk etmesinden dolayı ödüllendirilir. Böylece hevâsını ve nefse muvâfakatini terk edip, sadece emre uymaya yeltenmesi sebebiyle mükâfatlandırılır. Onun nefsine düşmanlığı ve hevâsına muhâlefeti tahakkuk ettiği zaman, liyâkat ve velâyet ehlinden addolunur ve abdâl ve âriflerin zümresine dâhil edilir. O zaman kısmetlerini alması ve onlara karışması ona emredilir. Çünkü onlar başkası için değil; onun için yaratılmış kısmetlerdir. Kalem kurumuş, ilim onu önceden bildirmiştir. İşte bu sebepten emre yapışır ve onu alır. Ya da; ilme muttalî olup bir dahli olmaksızın o konudaki fiilin ve kaderin kendisindeki cereyânına göre onlara karışır. Böylece o emre imtisâl etmiş ya da Hakk Azze ve Celle'nin kendisindeki fiiline muvâfakat etmiş olur. Çünkü; hevâ, irâde ve arzu olmaksızın ikinci kez bunlarla ödüllendirilir.

Şâyet birisi derse ki: 'O ârifler ve abdâllar zümresine dâhil olmuş, onlardan kılınmış, mahlûkattan, nefislerden, hevâlardan, irâdelerden, hazlardan, isteklerden ve amellere karşılık beklemeden fânî olmuş iken, zikrettiğin bu son makamda olan kimse için, mükâfat sözünün nasıl bir anlamı olabilir? Ki: Onlar bütün tâat ve ibâdetleri; Allah Azze ve Celle'nin bir lütfu, nîmeti ve rahmeti olarak görürler, Celle ve Alâ'nın kolaylaştırması ve başarıya ulaştırması olarak telakkî ederler. Allah Azze ve Celle'nin kulu olduklarına itikat ederler. Ve kul mevlâsına karşılık bir hak iddia edemez. Çünkü

o harekât, sekenât ve kesblerinin bütününde mevlâsının mülküdür. Onun hakkında mükâfatlandırılmadan söz etmek nasıl mümkün olabilir. O ödül ya da fiillerine karşılık beklemez. Çünkü ameli kendisine âit görmez. Aksine kendisini işsizlerden telakkî eder ve amellerde aşağıların aşağısı olarak görür.'

Biz de o zaman deriz ki: Doğru söylüyorsun. Allah Azze ve Celle lütfunu ona ulaştırmak sûretiyle onu değiştirdi. Nîmetiyle onu şımarttı, lütfu ve merhametiyle onu terbiye etti, rahmeti ve keremi ile ona ihsânda bulundu. Çünkü; onun elini nefsin menfaatlerinden ve nefsi için hazlar talep etmekten, nefsin menfaatini celbedip ona gelecek zararları def etmekten çekti. O sanki nefsinin faydasına dâir hiçbir harekete sâhip olmayan emme çağındaki çocuk gibiydi. O, Allah Azze ve Celle'nin lütfuyla şımartılmıştır. Onun kesintisiz rızkı, vekil ve kefil olan ebeveyninin elindedir. Ne zaman ki nefsinin menfaatini ondan çekip aldı, o zaman halkın kalbini ona meylettirdi, onların kalplerinde merhamet ve şefkat uyandırdı. Öyle ki onlardan her biri ona meylederek merhamet ederler ve yardımda bulunurlar. Kim Allah'ın dışında bir şeye doğru O'nun emri ve fiili olmadan hareket etmezse; Allah Azze ve Celle'nin lütfuna dünya ve âhirette vâsıl olur, bu ikisinde de şımartılır, eziyetlerden uzaklaştırılır ve korunur. Mü'minlere şifâ olan Mushâf-ı Şerîf'te buyrulur:

"Şüphesiz ki, benim koruyanım Kitâb'ı indiren Allah'tır. Ve O bütün kullarını görüp gözetir" (A'râf; 196).

52

"MÜ'MİNLERDEN BİR GRUBUN BELÂ İLE İMTİHAN EDİLMESİ"NE DÂİR

Allah'ın râzı olduğu ve râzı kıldığı buyurdu:

Allah, velâyet ehlinin ahbablarından bir grup mü'mini, onları istemeye yönlendirmek için belâ ile imtihan eder. Çünkü; O onların istemelerini ister, istediklerinde de karşılık vermeyi sever. Ve hakkıyla ikram ve cömertlik gösterir. Zîrâ; her ikisi de tâlibini aramaktadırlar. Mü'minler Celle ve Alâ'dan duâlarına icâbet etmesini istedikleri zaman, bazen icâbet hâsıl olur, bazen de kaderin engellemesi yüzünden, peşinen hâsıl olmaz. Yoksa cevap verilmediği ve mahrum bırakıldığı anlamında değildir. Bu sebepten kul belânın zuhûru anında edepli olsun! Emirleri terk etmek ve yasaklara riâyet etmemek husûsunda açığa çıkan veya gizli kalan günahlarını araştırsın! Kaderi tartışıp tartışmadığını da sorgulasın! Çünkü (asıl) cezâlandırılmasına sebep budur. Buna mukâbil olarak belâ ile imtihan olmuştur. Şâyet belâ ortadan kaldırılırsa; ne âlâ! Hayır devâm ederse; o zaman duâya, yalvarmaya ve af dilemeye ilticâ etsin! (Sırf) istemesi için belâya uğratılmış olması muhtemel olduğuna göre, istemeye devam etsin! İcâbeti geciktiriyor diye, daha önce açıkladığımız gibi O'nu ithâm etmesin! Allah daha iyisini bilendir.

53

"ALLAH TEÂLÂ'NIN RIZÂSINI TALEP ETMENİN VE O'NDA FÂNİ OLMANIN EMREDİLMESİ"NE DÂİR

Allah'ın râzı olduğu ve râzı kıldığı buyurdu:

Allah Azze ve Celle'den rızâ veya fenâyı isteyin! Çünkü o en büyük rahattır ve daha dünyadayken eriştiğin yüce bir cennettir. O Allah'ın kuluna açtığı en büyük kapıdır. O'nun mü'min kuluna muhabbetinin sebebidir. Allah, dünya ve âhirette sevdiğine azâb etmez. Bu Allah Azze'ye ulaşmak ve O'na kavuşmakla sonuçlanır. O kimseler; nasipleri talep etmekle ve yazılmış ya da yazılmamış kısmetlerle meşgul olmazlar. Çünkü, o nasip onun için takdîr olunmamışsa, onu talep etmek; ahmaklığın, bönlüğün ve cehâletin ta kendisidir. Cezalandırmanın en şiddetlisi de budur. Nitekim şöyle söylenir: 'Cezâların en kötüsü, kısmette olmayan şeyi istemektir.' O şey kısmette olsa bile onunla meşgul olmak, o şeyin şerridir, ve bu, hırs yapmak; ubûdiyet, muhabbet ve hakîkiyet kapısında şirk koşmaktır. Çünkü; Allah'tan başka bir şeyle iştigâl şirktir. Nasîbi talep etmek, velâyet ve muhabbetinde sâdık olmadığının alâmetidir. Kim ki Allah ile berâberken başkasına ihtiyaç duyarsa; o yalancının tekidir. Amelinin karşılığında ödüllendirilmeyi bekleyen; muhlis değildir. Allah'ın ihlâslı kulları, rubûbiyetin hakkını verirler ve mâlikiyet ve hakîkat adına kulluk ederler. Çünkü Hakk Azze ve Celle ona mâliktir. Bu sûretle o; harekât, sekenât ve sâir kesblerinde Allah'a itâate ve ibâdete müstahak olmuştur. Zîrâ; kul ve onun elindeki (herşey) mevlâsının mülküdür. Başka bir mevzûda, 'nasıl olup da ibâdetlerin bütünüyle, kulu üzerine Allah'ın lütfu ve nîmeti olduğunu' açıklamıştık. Çünkü muvaffak eden ve güç yetiren O'dur.

İşte bu yüzden Rabbin'e şükürle meşgul olmak, ecir ve mükâfât beklemekten daha hayırlı ve daha iyidir.

Sonra sen; bol rızık ihsân edilmiş, hazlar ve nîmetler içinde yüzüyor oldukları hâlde, insanların bir çoğunun sıkıntı ve kederlerinin, Rabbleri'ne olan öfkelerinin ve nîmete nankörlüklerinin arttığını görüyorken nasıl oluyor da, nasipleri talep etmekle meşgul oluyorsun? Onlar, sâhip olamadıkları; onlara verilmeyen kısmetlere karşı fakirlik hissederler. Aşağılanmış ve küçültülmüş hissiyle kendi paylarına düşeni beğenmezken; başkalarının kalplerinde ve gözlerinde fark ettikleri o nasîbi nasıl da güzel ve muazzam bulurlar. Sonra bu şeyi istemeye başlar, onu elde etmek için ; hırsla çalışır, tâkatlerini harcar, ömürlerini tüketir, vücutlarını yorarlar... Bu uğurda alın teri döker ve kendilerini perişan ederler. Hırslarından dolayı, günah veya sevap kaygıları yok olur; böylece günahlar amel defterlerinin sayfalarını sür'atle karartır. Rabbleri'nin emirlerine uymadıkları için umdukları o kısmete de erdirilmezler. Ve iflâs etmiş bir hâlde dünyadan ayrılırlar...

Ne o olabildiler; ne bu olabildiler! Rabbleri'nin kendilerine verdiği nasîbe şükredemediler. O'na itâat etmek için yardım istediler, ama bu da onları itâate muvaffak etmedi. Başkalarının elindekini istemekle ellerine bir şey geçmedi. Aksine dünyaları ve âhiretleri daraltıldı. İşte bunlar mahlûkatın en şerlileri, en câhilleri, en ahmakları; akıl ve basîret yönünden de en hasîsleridirler. Şâyet kazâya râzı olsalar ve kendilerine verilene kanâat etselerdi; yorgunluk ve sıkıntı çekmeksizin dünyadaki kısmetleri ayaklarına getirilmek sûretiyle Mevlâ'ya itâatleri güzelleştirilirdi. Sonra Aliyyü'l A'lâ'nın civârına naklolunurlardı. O'nun yanında her türlü istek ve beklentilerini bulurlardı.

Allah, bizi kazâsına râzı olan sizlerden eylesin! Ve, O'ndan; fenâyı, hâlin muhafazasını ve başarıyı istemelerinden dolayı sevdiği ve râzı olduğu kullarından eylesin! Âmin.

54

"ALLAH TEÂLÂ'YA KAVUŞMAYI İSTEYEN KİMSEYE VE O'NA KAVUŞMANIN KEYFİYETİ"NE DÂİR

Allah'ın râzı olduğu ve râzı kıldığı buyurdu:

Kim âhireti istiyorsa, ona dünyada zühd gereklidir. Ve kim Allah'ı murâd ediyorsa, ona da âhirette zühd gereklidir. Dünyasını âhireti için, âhiretini de Rabbi için terk etmelidir. Kimin ki kalbinde: Dünyevî hazlardan, arzulardan ve yiyecek, içecek, giyecek, eş, mesken, binek gibi eşyâ ile ilgili konfordan biri varsa ya da; velâyet ve riyâset isteği ve beş ibâdetin üstünde fıkıh, hadis rivâyeti, Kur'ân kıraati ve rivâyeti, nahiv, lügat, fesâhat, belâgat gibi ilim fenlerinden birinde bir mertebe (elde etmek varsa), ya da; fakirliğin gidip zenginliğin gelmesi, belâların defi ve âfiyetin verilmesi ve bunlar gibi tüm zararların ortadan kaldırılıp faydaların ihdâsı yer ediyorsa, o gerçekten zâhid değildir. Çünkü bu şeylerin hepsinde; nefsin tat alması, hevânın muvâfakati, tabîatın (yaratılış) rahatı ve onun sevilmesi vardır. Bunların hepsi dünyadandır ve orada kalmaları gerekir. Bu gibi şeylerden, ancak dünyayla rahatlamak ve onunla tatmîn olmak hâsıl olur. Oysa bütün bunların kalpten çıkarılması gerekirdi. Bu istekleri yok etmeye, onları ortadan kaldırıp; yokluğa, iflâsa ve fakr-ı dâime râzı olmaya nefsini alıştırması gerekirdi. Dünyadaki zühdünün hâlis olması için, bunlardan bir buğday tanesi kadar bile kalmamalıdır. Bu durum tamama erdiğinde, kalpte; gam, hüzün ve iç organlardan onu etkileyebilecek keder ve üzüntü kalmaz. Rahatlık, güzellik ve Allah'a bir ünsiyet hâsıl olur. Sallâllahu Aleyhi Vesellem Efendimiz'in buyurduğu gibi:

"Dünyada zühd, kalbi ve bedeni yeniden canlandırır."

Kalpte bunlara (isteklere) dâir bir şey kalırsa, o zaman; keder, korku ve öfke gibi duygular kalpte yer almaya başlar ki, yardımsızlık kaçınılmaz olur. Bu hâl onu Allah Azze ve Celle'den ve O'nun yakınlığından uzaklaştırıp, kesîf ve sıkışmış bir hâle sokar. Bütün bu hâller, ancak dünya sevgisinin tamamen yok edilmesi ve onunla ilgili şeylerden alâkanın kesilmesiyle ortadan kaldırılabilir. Bundan sonra da 'âhirette zâhid olmak' geliyor. Bu durumda ise; yüksek dereceler ve menzileler, hûriler, gılmanlar, saraylar, bostanlar, binekler, süvâriler, ziynetler, yiyecek, içecek ve Teâlâ'nın mü'min kulları için hazırladığı diğer şeyler talep edilmez. Ve tabî ki; ne dünyada ne de âhirette, yapılan amellerin karşılığı beklenmez. (Kul) İşte o zaman Allah Azze ve Celle'yi bulur. Ve onun hesâbı rahmet ve lütufla görülür. Onu kendisine yaklaştırır ve yakınlaştırır. Ona nazik davranır, ihsânın ve lütfun her türüyle tanıştırır. Celle ve Alâ onu, peygamberleri, nebîleri, velîleri, seçkin kulları ve 'Kendisi'ni bilen ahbabları ile birlikte yürütür. Böylece kul, hayatı boyunca her gün O'nun emrini ziyâdeleştiren bir hâl içinde olur. Hiçbir gözün görmediği, hiçbir kulağın işitmediği, beşer kalbinden hiçbirinin hayal edemediği, zihinlerin ihâta edip vasfetmekten âciz kaldığı; o âhiret yurduna nakledilir. Allah en iyisini bilendir.

55

"NASİPLERİN TERKEDİLMESİ"NE DÂİR

Allah'ın râzı olduğu ve râzı kıldığı buyurdu:

Nasipler üç kez terk edilir:

Kulun yaşantısı; bütün hâllerinde Rabbine kulluk etmeksizin, kendi yaratılışının gereklerine göre davranmak sûretiyle şeriata bağlı kalmaksızın ve hükmünün belirlediği sınırları tanımaksızın, fitnelere bulaşmış bir şekilde geçip giderken, Allah ona nazar eder, yani merhamet eder. Kendi halkından ve sâlih kullarından olan bir vâizi, uyarması için ona gönderir. Nefsinden bir vâizle bunu pekiştirir. Bu iki vâiz nefsi ve tabiatı üzerinde (ikazlarında) yardımlaşırlar. Nasîhat amelini icrâ eder. Ve kişi tabiat ve muhâlefet bineğine binmedeki ayıbı görür ve bütün tasarruflarında şeriata yönelir. Kul tabiatından fâni olmakla, şeriatla kâim olan bir müslüman olur. Dünyanın haramlarını ve şüpheli şeylerini ve halktan gelecek ihsânı terk eder (birinci terk). Hak Azze ve Celle'nin mubah kıldığı ile; yiyecek, içecek, giyecek, eş ve mesken gibi şeriatın helâl kıldığı şeylerden ihtiyacı kadarını alır. Bunu; bünyesini korumak ve Rabbi Azze ve Celle'ye tâatte kuvvetli olmak, kimsenin tecâvüz edemeyeceği kısmetinden faydalanmak için yapar. Çünkü; onu almadan, ona bulaşıp, istifâde etmeden dünyâdan çıkmak için bir yol yoktur. Böylece o; bütün hâllerinde mubah ve helâl bineğiyle yürür. Bu binek, onu velâyet eşiğine kadar götürür ve Hakk mürîdleri ve azîmet ehli olan havass ve muhakkikler zümresine dâhil eder. İşte o zaman bâtınından –Hakk Azze ve Celle tarafından– bir nidâ işitir: 'Nefsini terk et ve gel (ikinci terk)! Eğer Hakk'ı murâd ediyorsan, kısmetleri ve mahlûkâtı terk

et! Ayakkabılarını çıkar! Onlar senin dünyan ve âhiretindir. Oluştan, mevcûdâttan, olacaklardan (üçüncü terk) ve bütün emellerden sıyrıl! Bunları dert etme! Hepsinden fâni ol! Tevhidle güzelleş! Şirki bırak! İrâdeyi gerçekleştir! Sonra gir: Edeple düzlenmiş o geniş arâzîye bas! Âhirete doğru; sağına ve dünyaya doğru; soluna bakma! Mahlûkâta ve nasiplere de yönelme!' Bu makama erip kavuşma tahakkuk ettiğinde, Hakk Azze ve Celle tarafından hil'at gönderilir. Onun örtüsü türlü mârifetler, ilimler ve çeşitli lütuflardır. Ona denilir ki: 'Gör!' O bunu uygun bulur, nîmetlere ve lütuflara karışmayı tartışmaz, acı tatlı cereyân eden herşeyi kötü görmez. Hâller sayılıdır. Onların hudûdunu muhafaza etmek emredilmiştir. Lütuf ki; o kaderdir ve hudutsuzdur: Nasıl muhâfaza edilsin!

Nasipler dört türlüdür:

Birincisi, yaratılışla ilgili olanlardır; haramlar.

İkincisi, şeriatla ilgili olanlardır; mubahlar ve helâller.

Üçüncüsü, emirle gelen nasiplerdir; velâyet hâli ve hevânın terki.

Dördüncüsü, lütufla gelen nasiplerdir; irâdenin yok olması hâli ve abdâllığın husûlü. Meydana gelen bu hâl (dördüncüsü) Hakk'ın fiili olan kaderle kâim olan bir murâddır. Bu da ilim ve hakkâniyetle insaf hâlidir. Bir kimse ancak bu makama eriştiğinde, gerçekten sâlih diye isimlendirilebilir. Kur'an'ın buyurduğu gibi:

"Şüphesiz ki benim koruyanım Kitâb'ı indiren Allah'tır. Ve O, bütün sâlih kullarını görüp gözetir" (A'râf; 196).

O elini, faydalara ve menfaatlere uzatmaktan, zarar ve mefsedeti def etmekten alıkoyar. Annesinin kucağındaki bebek veya gassâlin elindeki meyyit gibidir. Hiçbir seçim ve tedbîr kullanmaksızın kaderin eli ve terbiyesi altında kalmaya devam eder. Bunların hiçbiri; ne hâl, ne makam, ne de irâdedir. Aksine bu; kudretle birlikte kâim olmaktır. Bazen bast hâlinde, bazen kabz hâlindedir. Bazen zenginleştirilir, bazen de fakirleştirilir. Bu durumunun bitmesini ya da değişmesini arzu etmenin aksine; sürekli bir rızâ ve ebedî bir muvâfakat hâlindedir. Bu, evliyânın hâllerinin ulaştığı son noktadır. Sırları mukaddes olsun! Âmin.

56

"KULUN, MAHLÛKAT, HEVÂ, NEFS, İRÂDE VE EMELLERDEN FÂNİ OLMASI"NA DÂİR

Allah'ın râzı olduğu ve râzı kıldığı buyurdu:

Kul; mahlûkat, hevâ, nefs, irâde ve dünyevî ve uhrevî emellerden fânî olduğu zaman, sadece Allah Azze ve Celle'yi murâd eder. Kalbinden herşeyi çıkarır ve Hakk'a vâsıl olur. O da; onu seçer ve tercih eder, onu sever ve mahlûkatına da sevdirir. Lütfuyla nîmetlendirir. Nîmetlerin içinde istediği gibi yaşatır. Rahmetinin kapılarını ona açar. Bu kapıyı ebediyyen kapamamayı ona taahhüt eder. Böyle olunca; kul da Allah'ı seçer, O'nun düzeniyle düzenler, O'nun istediğini ister, O'nun rızâsıyla râzı olur. O'ndan başkasının değil; yalnız O'nun emrine bağlanır. Varlık ve fiil olarak Azze ve Celle'den başkasını görmez. İşte o zaman Allah kuluna bir vaadde bulunup, sonra onu yerine getirmeyebilir. Ya da onun tasarladığı şekle dönüştürmeyebilir. Çünkü hevâ ve irâdenin ortadan kalkmasıyla gayriyyet de yok olmuştur. O (kul) Allah Azze ve Celle'nin fiilinde ve irâdesindedir. İşte o zaman onun hakkında Allah'la birlikte olmak vaadi gerçekleşir. Bu; kendisi için bir işe kalkışıp onu yapan, fakat sonra bunu başkası için sarf eden kişinin durumuna benzer. Ya da; Allah Azze ve Celle'nin Peygamberimiz –sallâllahu aleyhi vesellem–e vahyettiği nâsih ve mensûh âyetlere benzer. Celle ve Alâ'nın buyruğunda olduğu gibi:

"Biz, bir âyetin hükmünü yürürlükten kaldırır veya onu unuttururs ak, mutlaka daha iyisini veya benzerini getiririz. Bilmez misin ki Allah herşeye kâdirdir" (Bakara; 106).

Nebî –sallâllahu aleyhi vesellem– Allah Azze ve Celle'nin Bedir günü esirleri hakkında Kur'an'da zikrettiği mevzû dışında irâde ve hevâdan ârîdir:

"Siz geçici dünya malını istiyorsunuz, halbuki Allah (sizin için) âhireti istiyor. Allah güçlüdür, hikmet sâhibidir. Allah tarafından önceden verilmiş bir hüküm olmasaydı, aldığınız fidyeden ötürü size mutlaka büyük bir azâb dokunurdu" (Enfâl; 184).

Peygamberimiz –sallâllahu aleyhi vesellem– dışındakiler de böyle söylemişlerdi. Hakk Azze ve Celle'nin murâdı da bu idi. Allah kulunu tek bir hâl üzere bırakmadı, kaderinin gösterdiği yere sevk etti. Onu ve kalbini kaderine doğru çevirdi. Ve şu beyânda bulundu:

"Bilmez misin ki Allah herşeye kâdirdir" (Bakara; 106).

Yani; sen kader denizindesin, onun dalgaları seni bir o tarafa, bir bu tarafa çevirmektedir. Velî'nin işinin sonu nebîlerin işinin başıdır. Velâyet ve bedeliyyetten sonra sadece nübüvvet vardır. En iyisini Allah bilir.

57

"KADERİ TARTIŞMAMA"YA VE "ONA RIZA GÖSTERME"YE DÂİR

Allah'ın râzı olduğu ve râzı kıldığı buyurdu:

Hâllerin tamamı 'kabz'dır. Çünkü; velî onu muhafaza etmekle emrolunmuştur. Onun muhafaza etmekle emrolunduğu herşey; 'kabz'dır. Kaderle gerçekleşen şeylerin tamamı da 'bast'tır. Kaderde mevcut olması dışında muhafaza etmekle emrolunan başka bir şey söz konusu değildir. Kaderde olan şeyi tartışmamak gerekir. Aksine ona muvâfık olmalı, nîmet ve lütuflara karışmayı tartışmamalı, acı tatlı cereyân eden ne varsa ona kötü gözle bakmamalıdır. Hâller sayılıdır. Bu yüzden onların sınırlarını muhâfaza etmek emredildi.

Lütuf ki; o kader ile ta'yin olunur, sınırsızdır: Nasıl muhâfaza edilsin!

Kulun kader, fiil ve bast hâline girmesinin alâmeti; terk etmekle ve zühdle emrolunduktan sonra bu nasipleri istemekle emrolunmasıdır. Ne zaman ki, bâtınında bu nasiplerden arınır ve Rabb Azze ve Celle'den başkası orada yer almaz, işte o zaman bast husûle gelir. Bu defa kısmeti olan şeyleri istemek ve arzulamakla emrolunur. Allah Azze ve Celle'nin katında yüceliğini ve menzilesini tahakkuk ettirmek, bu isteğe icâbetiyle Hakk Azze ve Celle'nin yanında kıymetli bir şeye mâlik olmak için onu alması ve o isteğine kavuşması gerekir. Nasiplerin verilmesi husûsunda istemenin serbest bırakılması; kabzdan sonra basta geçildiğinin ve; hâllerin, makamların ve sınırları muhafaza husûsundaki teklifin(9. Şerh) kaldırıldığının en bâriz alâmetlerindendir.

Şâyet denilirse ki; 'bu teklîfin ortadan kalktığına işâret eder,' zındıklık sözüdür ve İslâm'dan çıkmaktır. Celle ve Alâ'nın şu sözü reddedilmiş olur:

"Sana yakîn gelinceye kadar Rabbin'e ibadet et!" (Hicr; 99).

Buna mukabil şöyle denilir: Buna işâret etmez, –böyle düşünmeye– sevk etmez. Aksine; Allah'ın ona ikrâm ettiği anlamına gelir. Çünkü onun velîsi; şeriatı ve dini konusunda çirkin ve eksik bir makama dâhil olmaktan ârîdir. Velîsi bundan sakındırmış, muhafaza etmiş ve onu bu hususta uyarmıştır. Sınırları muhafaza etmesi için onu engellemiştir (günahtan korumuştur). Bundan ismet –ve dahî meşakkat ve teklif olmaksızın sınırların korunması– hâsıl olur. Çünkü; o bunlardan gaybette ve kurbettedir. Azze ve Celle şöyle buyurdu:

"İşte böylece Biz, kötülük ve fuhşu ondan uzaklaştırmak için (delilimizi gösterdik). Şüphesiz o ihlâslı kullarımızdandı" (Yûsuf; 24).

"Şüphesiz kullarım üzerinde senin bir hâkimiyetin yoktur" (Hicr; 42).

"(Bu azâbdan) Ancak Allah'ın hâlis kulları istisnâ edilecek" (Saffât; 40).

Ey miskin! O Rabb'i yüklenmiştir. Ve O'nun murâdıdır. O ayrılığında, yakınlığında ve lütfunda onu terbiye etmiştir. Ona şeytan nasıl bulaşacak? Ve şeriatın çirkin ve kötü saydığı şeyler ona nasıl yol bulacak? Sen verimli topraktan uzaklaştın! Aşağı ve hasîs arzulara yazıklar olsun! Hâin ve eksik akıla, karışık ve bozuk görüşlere yazıklar olsun! İftirâyı büyüttün ve haddi aşan bir söz söyledin! Allah bizi ve kardeşlerimizi her şeyi kaplayan kudreti ve geniş rahmetiyle, sapkınlığın her türünden korusun! Ve bizi koruyucu ve engelleyici örtüleriyle tam olarak örtsün! Bol nîmeti, devamlı lütfu, keremi ve ihsânı ile bizi terbiye etmek Teâlâ'nın şânındandır. Âmin.

58

"BÜTÜN CİHETLERDEN SARF-U NAZAR EDEREK YALNIZ RABB'İN LÜTUF CİHETİNİ TALEP ETME"YE DÂİR

Allah'ın râzı olduğu ve râzı kıldığı buyurdu:

Bütün cihetlere gözünü kapa! Ve onlardan birine göz ucuyla bile bakma! Onlardan birine bakmaya devam edersen; sana Allah Azze ve Celle'nin lütuf ve yakınlık ciheti açılmaz. Bütün cihetlere O'nun tevhîdiyle set çekilmiştir. Nefsini imhâ edip, sonra da fenânı, mahvını ve ilmini imhâ edersen, Allah'ın büyük lütuf ciheti kalp gözüne açılır. Onu, senin başındaki benim gözümle görürsün. Çünkü; bu senin kalp, îmân ve yakîn nûrunun ışığıdır. Bu nûr, gecenin karanlığında karanlık bir evin içindeki mum ışığı gibi senin bâtınından zâhirine yansır. Evin pencerelerinden veya deliklerinden açığa çıkar, evin içindeki ışık evin dışını da aydınlatır. Böylece nefs ve âzâlar başkalarının vaad ettiklerinden ve verdiklerinden Azze ve Celle'nin vaadine ve bağışına yönelir.

Nefsine merhamet et! Ona zulmetme! Onu cehâletinin ve ahmaklığının karanlığına atma! Cihetlere, mahlûkata, çevreye, kuvvete, kazanca ve sebeplere bakıp durumunu onlara havâle etme! Cihetlerle senin arana set çekilmiştir. Azze ve Celle'den başkasına bakarak şirk koşmana mukabil, cezâ olarak Allah Azze ve Celle'nin lütuf ciheti sana kapatıldı. Onu bulduğunda ve lütfuna nazar ettiğinde, O'ndan başkasını değil de O'nu ümîd edip, O'nun dışındaki herşeye gözlerini kaparsan; seni yaklaştırır ve yakınlaştırır; sana merhamet eder ve seni terbiye eder; yedirir, içirir, tedâvî eder, sıhhate kavuşturur; sana bahşeder ve seni zenginleştirir... Öyle ki; bundan sonra fakirliğini de zenginliğini de bilmezsin.

59

"BELÂYA RIZÂ VE NÎMETE ŞÜKR"E DÂİR

Allah'ın râzı olduğu ve râzı kıldığı buyurdu:

Sen iki hâlden hâlî olmazsın; ya belâ içindesindir, ya da nîmet içinde.

Şâyet belâya uğramışsan; senden sabretme konusunda kendini zorlaman beklenir. Bu aşağı bir hâldir. Sabır ise ondan daha yücedir. Sonra rızâ ve muvâfakat gelir. Sonra da fenâ! İşte bu abdalân içindir.

Ya da; nîmet içindesindir. Bu defa senden istenen şey şükretmendir. Şükr; dil, kalp ve âzâlarla olur. Dil ile şükür; nîmetin Allah Azze ve Celle'den geldiğini itirâf etmektir. Kendine, kendi kudretine ve kuvvetine, yaptıklarına ya da senin dışındakilerin sâhip oldukları güce, yani; halka nisbet etmeyi terk etmektir. Çünkü sen ve onlar, ancak ona götüren sebepler ve âletlersiniz. Şüphesiz o nîmeti paylaştıran, gerçekleştiren ve îcât edip onunla iştigâl eden, onun müsebbibi olan Allah Azze ve Celle'dir. Pay eden (Kâsım) O Allah'tır, icrâ eden (Mücrî) O'dur, Mûcid O'dur! O, şükredilmeye diğerlerinden daha çok lâyıktır.

Hediyeyi taşıyan hizmetkâra değil; nîmetlendiren ve akıtan üstâda nazar et! Nitekim Allah Teâlâ olmaması gereken bu bakış hakkında şöyle buyurdu:

"Onlar dünya hayatının görünen yüzünü bilirler. Âhiretten ise, onlar tamamen gâfildirler" (Rûm; 7).

Kim zâhire ve sebebe bakarsa, onun bilgisine ve mârifetine nüfûz edemez. Câhil, nâkıs ve aklı kıt biridir. Zîrâ; akıllı kişi herşeyin sonucunu görebildiği için akıllı diye isimlendirilmiştir.

Kalp ile şükre gelince; o kesintisiz bir îtikâd hâlidir. Sıkı sıkıya sağlamlaştırılmış bir akittir o.

Zâhirde ve bâtında, harekâtında ve sekenâtında seninle bulunan bütün nîmetler, menfaatler ve hazlar Allah Azze ve Celle'dendir. O'ndan başkasından değil! Senin dil ile şükrün, kalbinde olanı sözle beyân etmen demektir. Azze ve Celle şöyle buyurdu:

"Nîmet olarak size ulaşan ne varsa, Allah'tandır" (Nahl; 53).

"Nîmetlerini açık ve gizli olarak size bolca ihsân ettiğini görmediniz mi?" (Lokman; 20).

"Allah'ın nîmetini saymaya kalksanız, onu sayamazsınız" (Nahl; 18).

Âzâlarla şükür ise; onları mahlûkattan bir şey için değil de, yalnız Allah Azze ve Celle'ye itâat etmek için hareket ettirmen ve kullanmandır. Allah Teâlâ'dan yüz çevirerek halktan bir kimseden karşılık göremezsin. Bu; nefs, hevâ, irâde, emeller ve diğer yaratılmışlar için de geçerlidir. Bu; Allah'a itâat etmeyi asıl, metbû ve imam, bunun dışındakileri ise fer, tâbi ve cemaat kılmak gibidir. Şâyet böyle yapmazsan; Allah Azze ve Celle'nin mü'min kulları için vazettiği hükümlerle hükmetmeyen, sâlihlerin yolundan gitmeyen, sapık ve câhil biri olursun. Nitekim Allah Azze ve Celle buyurdu:

"Kim Allah'ın indirdiği ile hükmetmezse, işte onlar kâfirlerin ta kendileridirler" (Mâide; 44).

"Kim Allah'ın indirdiği ile hükmetmezse, işte onlar zâlimlerdir" (Mâide; 45).

"Onlar fâsıklardır" (Mâide; 47).

Âkıbetin; yakıtı insanlar ve taşlar olan o ateş olur. Sen dünyadayken bir saatlik hummaya bile sabredemezken, o ateşin daha küçük bir alevine ve kıvılcımına dayanamazken, nasıl olup da Hâviye'de ebediyyen kalmaya dayanacaksın!

Aman ha, aman!

Acele et, acele et!

Allah'a! Allah'a!..

Bu iki hâli ve onların şartlarını muhâfaza et! Sen ömrün boyunca bu iki hâlin dışında olamazsın, ya belâya uğramışsındır, ya da nîmet içindesindir. Sana açıkladığım üzere şükür ve sabır hâlinin hakkını ver ve gereğini yap! Belâ hâlindeyken asla Allah'ın

yarattıklarından birine şikâyet etme! Sıkıntını sakın hiç kimseye izhâr etme! İçinden de Rabbin'i suçlama! O'nun hükmünden şikâyet etme! Dünyan ve âhiretinde senin için en doğru olanı seç! Âfiyetin için halktan bir kimseden medet umma! Bununla Azze ve Celle'ye ortak koşmuş olursun! O'nun mülkünde Azze ve Celle ile birlikte hiçbir kimse mâlik değildir. O'ndan başka zarar ve fayda veren ve def eden yoktur. O'ndan başka celbeden, hasta eden, belâya uğratan da yoktur. Celle ve Alâ dışında iyileştiren ve kötüleştiren yoktur. Ne zâhirde ne de bâtında halkla meşgul olma! Çünkü onların Allah'a karşı sana faydaları dokunmaz. Sen sabra, rızâya, muvâfakate ve Azze ve Celle'nin fiilinde fenâya sarıl! Bunların tümünden mahrum isen; Azze ve Celle'den yardım istemen gerekir. Yalvarman ve nefsin kötülüklerinden şikâyet etmen; O'nun tevhîdini ve nîmetlerini itirafla Hakk Azze ve Celle'nin nezâhatini, şirkten korumasını istemen; sabrı, rızâyı, muvâfakati ölüm gelinceye kadar talep etmen gerekir. Böylelikle belâ ortadan kalkar, üzüntüler yok olur ve nîmet, genişlik, ferahlık ve mutluluk gelir. Allah'ın nebîsi Eyyûp –aleyhisselâm– ve bizim Peygamberimiz –salâtın en yücesi ve selâmın en şereflisi O'na olsun– hakkında olduğu gibi, gecenin siyahlığının gidip gündüzün beyazının gelişi, kışın soğuğunun yerini yazın tatlı meltemine bırakışı gibi, herşey zıddı ve hilâfıyla mevcuttur. Ve herşeyin bir başı ve bir sonu, bir de gâyesi vardır. Sabır bunun anahtarıdır. Onun başlangıcı, sonu ve güzelliği şu haberde bildirildiği gibi olur:

"Sabır îmândandır, tıpkı cesetteki baş gibi!"

Bir diğer söz:

"Sabır îmânın bütünüdür." Senin şükrün, fenâ hâlinde iken taksîm edilmiş olan bu nîmetlerle hemhâl olman ve hevâ, himâye ve korumanın yok olmasıdır. Bu abdalânın hâlidir ve son noktadır. Sana anlattığım bu şeyleri iyi değerlendir ki, irşât olasın inşallah! Âmin.

60

"BAŞLANGIÇ VE SONUÇ"A DÂİR

Allah'ın râzı olduğu ve râzı kıldığı buyurdu:

Başlangıç câhî olan durumdan meşrû olana geçmektir. Sonra da kaderde yazılmış olana. Sınırların muhafaza edilmesi kaydıyla sonra o mâlûm hayata tekrar dönülür.

Senin bilinen hayatından çıkman; yemek, içmek, giyinmek, evlenmek, mesken edinmek gibi yaratılış ve alışkanlıklara bağlı olan şeylerden şeriatın emir ve yasaklarına dönerek Allah'ın Kitâb'ına ve Resûlü –sallâllahu aleyhi vesellem–in Sünneti'ne uyman anlamına gelir. Nitekim Allah Teâlâ buyurdu:

"Peygamber size ne verdiyse onu alın, size neyi yasakladıysa ondan da sakının" (Haşr; 7).

"(Resûlüm) De ki:Eğer Allah'ı seviyorsanız bana uyunuz ki Allah da sizi sevsin" (Âl-i İmrân; 31).

Zâhirinde ve bâtınında hevândan ve nefsinden ve nefsin hoppalıklarından fâni olursan; bâtınında O'nu birlemekten (tevhîd), zâhirinde de emir ve nehiyler dâiresinde Allah'a itâatten ve ibâdetten başka bir şey kalmaz. Bu; harekât ve sekenâtında, gecende ve gündüzünde, seferinde ve hazarında, sıkıntında ve ferahlamanda, sıhhatinde ve hastalığında yani bütün hâllerindeki tarzın, şiârın ve kıyâfetin olur.

Bundan sonra kader vadisine taşınırsın, kader sana geri döner. Sonra; gayret, çalışma, kuvvet ve kudretinden fâni olursun. Kalemin kuruyup ilmin bildirdiği kısmetle-

rin sana akıtılır, onlarla hemhâl olursun. Onlarla senin için koruma ve selâmet temîn edilir. Sınırları muhafaza edersin. Böylece Mevlâ'nın fiiline muvâfakat husûle gelir. Şeriat kâidesini, zındıklık ve haram olan sapıklığa götürecek kadar yırtmamış olursun. Nitekim Allah Teâlâ buyurdu:

"Kur'ân'ı kesinlikle Biz indirdik, elbette onu yine Biz koruyacağız" (Hicr; 9).

"İşte böylece Biz, kötülük ve fuhşu ondan uzaklaştırmak için (delilimizi gösterdik). Şüphesiz o ihlâslı kullarımızdandı" (Yûsuf; 24).

Böylece, koruma ve şevk seninle hemdem olur. Çünkü onlar senin için hazırlanmış kısmetlerindir. Bu kısmetleri; seyir hâlinde, tarîkinde ve sülûkünde alıkoyar. Yaratılış çölleri ve bilinen hevâ çoraklıkları senden kaldırılan ağır yüklerdir; vuslat anında, fenâ eşiğindeyken ağırlık yapıp seni zayıf düşürmemeleri için senden alınırlar. O (hâl) Hakk Azze ve Celle'ye yakınlaşmayı, O'nu tanımayı, sırları ve dînî ilimleriyle seçkinleşmeyi, envâr denizlerine dalmayı sağlar ki; orada tabiatların karanlığı nûrlara zarar vermez. Tabiat, rûh cesetten ayrılıncaya kadar, kısmetlerinden istifâde etmek için cesette kalır. Eğer âdemoğlunun tabiatı yok olsaydı meleklere iltihâk ederdi ve (yaratılış) hikmeti bâtıl olurdu. Bu yüzden tabiat, kısmetlerden ve lezzetlerden faydalanmak için bâkî kalır. Ancak bu aslî olarak değil de vazîfeleri bakımından böyledir. Nebî Aleyhissalâtü Vesselâm'ın buyurduğu gibi:

"Bana dünyanızdan üç şey sevdirildi: Koku, kadınlar ve gözümün nûru namaz!"

Nebî Aleyhisselâm dünyadan ve onun içindekilerden fânî olduğunda, Rabbi Azze ve Celle seyri hâlinde ondan kısmetlerini kaldırdı. Rabbi Teâlâ'ya muvâfakatle ve emrine bağlı kalıp fiiline rızâ göstermekle onlardan olan hakkını geri aldı. Onun isimleri takdîs olundu ve rahmeti de umûmîleşti. Üstünlüğü evliyâ ve enbiyâ –aleyhimüsselâtü vesselâm–a şâmil oldu. İşte bu konuda sınırları muhafaza etmek şartıyla kısmetlerin ve nasiplerin geri verilmesi böyledir. Bu da nihâyetten bidâyete dönmektir. Allah en iyisini bilir.

61

"MUBAHLIĞI ORTAYA ÇIKINCAYA KADAR HERHANGİ BİR İŞE GİRİŞMEME"YE DÂİR

Allah'ın râzı olduğu ve râzı kıldığı buyurdu:

Her mü'min, nasipler ortaya çıktığında, onları almaya yönelmeden önce durmak ve araştırmakla mükelleftir. Tâ ki; onlar hakkındaki hüküm ve ilim olumlu olarak belirinceye kadar. Mü'min her zaman araştırır, münâfık ise çabuk kapandır. Sallâllahu Aleyhi Vesellem Efendimiz şöyle buyurdu:

"Mü'min durup bekler."

Aleyhissalâtü Vesselâm Efendimiz yine buyurdu ki:

"Şüphe ettiğin şeyi şüphe etmediklerinle değiştir!"

Mü'min; yiyecek, içecek, giyecek, eş ve ona açılan sâir şeylerle ilgili her nasibinde, önce durur! Onu edinmek ve almak yönündeki cevâz hükmü belirinceye kadar bekler. Bunun hükmü takvâ hâlinde olanın hükmü gibidir. Ya da, velâyet hâlinde bir emirle hükme bağlanıncaya kadar beklenilmesi gibidir. Abdâllık ve gavsiyyet hâlinde ise ilmin hükmüyle hükmedilinceye kadar beklenilmesi gibidir. Bu, mahzâ kader olan fiildir. O da, fenâ hâlidir. Sonra getirilen herşeyin alındığı başka bir hâle geçirilir. Hükmün, emrin ve ilmin îtiraz etmediği o şey ona açılır. Bu şeylerden herhangi birine dâir bir îtiraz vâki olursa onu almak imkansızlaşır. Bu da önceki hâlin zıddıdır.

Ona ilk olarak gâlip olan (hâl) durmak (tevakkuf) ve sâbit olmaktır. İkinci gâlip olan ise; kabul edip almak ve açılan şeyle hemhâl olmaktır. Sonra üçüncü hâl gelir.

Mahzâ almaya gelince; bu üç şeyden birine (hüküm, emir ve ilim) muârız olmaksızın nîmetlerden açılan her ne ise onunla hemhâl olmaktır. Bu da fenânın hakîkatidir. Mü'min burada âfetlerden, şeriatın hudûdunu aşmaktan ve kötülüklere bulaşmaktan korunmuştur. Nitekim Allah Teâlâ buyurdu:

"İşte böylece Biz, kötülük ve fuhşu ondan uzaklaştırdık. Şüphesiz o ihlâslı kullarımızdandı" (Yûsuf; 24).

Kul böylece hudutları aşmaktan korunmuş olur. Kendisine iş havâle edilmiş, izin verilmiş, mubahlarla serbest bırakılmış, hayır kendisine kolaylaştırılmış, dünya ve âhirette âfetlerden korunmuş, kısmeti ayağına getirilmiş, Hakk'ın irâdesine muvâfık, O'nun fiiline râzı olan kimse gibidir. Bunun üstünde başka bir hâl yoktur. İşte o, gâyedir. Bu gâye esrâr ashâbının hâlisleri olan evliyâ-ı kibârın efendileri içindir. Onlar enbiyânın –salâvât onların hepsinin üzerine olsun– hâllerinin eşiğinde şereflenmişlerdir.

62

"SEVMEK, SEVİLMEK VE GEREKLERİ"NE DÂİR

Allah'ın râzı olduğu ve râzı kıldığı buyurdu:

Çoğu kere mü'min, 'filan kişi yakınlaştırıldı ama ben uzaklaştırıldım' der. 'Filan kimseye bahşedildi, ben ise mahrum bırakıldım. Filan kişi zenginleştirildi, ama ben fakirleştirildim. Falanca kimseye âfiyet bahşedildi, ben ise hasta edildim. Filanca kimse tâzîm edildi, ama ben küçümsendim. Filan kimse övüldü, ama ben yerildim. Filan kişi tasdîk edildi, ben ise yalanlandım.' O bilmiyor ki, O; Vâhid'dir. Ve Vâhid sevgide vahdâniyeti sever. Sevilmede de tek olmayı ister.

Seni başkası yoluyla kendisine yakınlaştırdığında, Azze ve Celle'ye olan muhabbetin noksanlaşmış, bölünmüş olur. Bazen kavuşmanın ve O'ndan gelen nîmetin zuhûr ettiği kişiye meylin olabilir. Bu durumda kalbinde Allah'a olan sevginde bir azalma olacaktır. O Azîz ve Celîl olan kıskançtır ve şerîk istemez. Bu kimsenin seninle kavuşmasına mâni olur, diliyle seni övmesini, methetmesini, ayağıyla sana koşmasını engeller. İşte bunlar hep senin onunla meşgul olmaman içindir. Nebî –sallâllahu aleyhi vesellem–in şu sözünü işitmedin mi?

"Kalpler kendisine iyilik yapanı sevmek üzere yaratılmışlardır."

İşte O Azze ve Celle, her ne cihet ve sebepten olursa olsun, halktan sana gelecek olan ihsânı alıkoyar. Tâ ki; O'nu birleyesin ve O'nu sevesin! Zâhirinde ve bâtınında, harekâtında ve sekenâtında her bakımdan O'nun için olursun. Hayrı da O'ndan, şerri de O Azze ve Celle'den bilirsin. Mahlûkattan, nefsten, hevâdan, irâdeden, emellerden

ve Mevlâ dışındaki herşeyden fâni olursun. Bundan sonra eller cömertçe sana bahşetmeleri ve vermeleri, diller de övmeleri ve methetmeleri konusunda serbest bırakılırlar. Dünyada ve sonra ukbâda ebedî olarak seni şımartırlar. Bundan böyle edepsizlik etme! Sana bakana sen de bak! Sana yönelene sen de yönel! Seni davet edene icâbet et! Ve elini; seni düştüğün yerden kaldıracak; cehâletinin karanlığından çıkaracak; helâk olmaktan kurtaracak; pisliklerinden yıkayacak; kirlerinden temizleyecek; pis kokularından, reddedici evhamlarından, emreden nefsinin (nefs-i emmâre) kötülüklerinden, şeytanlarının sapıttıklarının en mâhiri olan akranlarından, seninle değerli ve yüce olan arasındaki hak yolunu kesen hilecilerden olan câhil arkadaşlarından kurtaracak olana uzat!

Ne zamana kadar bu söz verme? Bu cayma ne zamana kadar? Ne zamana kadar bu hevâ? Bu ahmaklık ne zamana kadar? Ne zamana kadar dünya? Âhiret ne zamana kadar? Ne zamana kadar Mevlâ'nın dışındaki herşey? Sen neredesin, seni ve eşyâyı yaratan nerede? Nerede evveli, âhiri, zâhiri, bâtını var eden; her şeyin kaynağı ve mercii; kalplerin sâhibi; ruhların selâmeti; yüklerin, vergilerin ve başa kakmalardan incinmenin bittiği nokta: Şânı yüce olan; Azîz nerede?

63

“MÂRİFETİN BİR VEÇHİ”NE DÂİR

Allah’ın râzı olduğu ve râzı kıldığı buyurdu:

Rüyamda kendimi; ‘ey nefsiyle bâtınında, yaratılışıyla zâhirinde, irâdesiyle amelinde Rabbi’ne ortak koşan!’ diyorken gördüm. Yanımda olan bir adam; ‘bu nasıl bir sözdür?’ dedi. Ben; ‘bu bir tür mârifettir’ diye cevap verdim.

64

“HAYATSIZ ÖLÜM VE ÖLÜMSÜZ HAYAT”A DÂİR

Allah’ın râzı olduğu ve râzı kıldığı buyurdu:

Bir gün, içimde bir sıkıntı belirdi ve nefsimde bir hareketlenme oldu. Bana denildi ki; ‘ne istiyorsun?’ Ben de; ‘hayatsız ölüm ve ölümsüz hayat istiyorum’ dedim. Denildi ki; ‘hayatsız ölüm ve ölümsüz hayat nedir?’ Dedim ki:

‘Hayatsız ölüm; benim cinsim olan mahlûkattan ölümümdür. Böylelikle onları zarar ve fayda nokta-i nazarından görmem. Dünyada ve âhirette nefsimden, hevâmdan, irâdem ve emellerimden ölümümdür. Böylece bunların tümünü idrâk etmem ve farketmem.

Ölümsüz hayata gelince, o; benim bir varlığım olmaksızın Rabbim Azze ve Celle’nin fiiliyle hayat bulmamdır. Burada varlığımın ölmesi, Azze ve Celle ile birlikte var olmamdır.’ Bu irâde bu zamana kadar akledebildiğim en güzel irâde oldu.

65

"DUÂYA İCÂBETİ GECİKTİRDİ DİYE RABB'E GÜCENMENİN NEHYİ" HAKKINDA

Allah'ın râzı olduğu ve râzı kıldığı buyurdu:

Duâya karşılık vermeyi geciktirdi diye Rabbin Azze ve Celle'ye darılmak da ne oluyor? Diyorsun ki; 'hem beni mahlûkattan bir şey istemekten men ediyor ve kendisinden istemeye teşvîk ediyor, hem de duâ edince icâbet etmiyor.' O zaman sana denilir ki; sen hür müsün, köle misin? Şâyet ben hürüm dersen; sen kâfirsin! Yok eğer ben Allah'ın kuluyum diyorsan, o zaman sana şöyle söylenir: Duâna karşılık vermeyi geciktirdi diye, hikmetinde ve sana ve bütün mahlûkatına olan rahmetinde, onların hâllerine dâir ilminde veya başka konularda Azze ve Celle'yi itham mı ediyorsun? Şâyet sen O'nu ithâm etmeyip hikmetine güveniyorsan; senin menfaatini istediği için geciktirdiğine inanıyorsan; o zaman Azze ve Celle'ye şükretmen gerekir. Çünkü o senin için en doğru olanı; nîmeti ve fesaddan uzaklaşmayı uygun bulmuştur. Eğer O'nu ithâm ediyorsan; sen bu töhmetinle kâfirsin demektir. Çünkü sen bu şekilde zulmü O'na nispet etmiş oldun. O, kulları hakkında zâlim değildir, zulmü kabul etmez. Senin ve seninle birlikte herşeyin mâliki olduğundan, O'nun için zulüm imkansızdır. Zâlim ismi O'na ıtlâk edilemez. Zâlim, izni olmaksızın başkasının mülkünde tasarruf eden kişiye denir. Yaratılışına ve nefsinin arzularına ters düşse ve zâhirde senin zararına imiş gibi gözükse de, O'nun fiiline darılmak senin için imkansızlaştırıldı.

Sana gereken; şükür, sabır ve muvâfakattir. Ve Allah'ın yolundan saptıran hevânın ve nefsin hoppalıklarıyla hareket etmeyi, töhmet ve gücenmeyi terk etmendir.

Senin için gerekli olan; duâda devamlılık, sığınmada sadâkat, Rabbin Azze ve Celle'ye hüsn ü zan beslemek, sıkıntının O'nun tarafından giderilmesini beklemek, vaadini tasdîk etmek, O'ndan hayâ etmek, emrine muvâfakat, tevhîdini muhafaza, emirlerini yerine getirmek için koşuşturmak ve seninle ilgili fiili ve takdîri vâki olduğunda da ölü gibi davranmaktır. Eğer illâki birini ithâm etmen ve ona kötü zan beslemen gerekiyorsa, kötülüğü ve Rabbi Azze ve Celle'ye isyânı emreden nefsini seçmen daha iyi olur. Ve zulmü Mevlân'a değil de ona nispet etmen daha münâsiptir. Nefsine muvâfakatten ve ona kulluk etmekten ve bütün hâllerde onun fiiline ve sözüne râzı olmaktan sakın! Çünkü o senin ve Allah'ın düşmanıdır. Allah düşmanlarının ve senin düşmanın olan kovulmuş şeytanın kölesidir. Nefsin; şeytanın arkadaşı, casusu ve en yakın dostudur.

Aman ha, aman! Allah'a!.. Yalnız Allah'a!..

Yegâne felâha; kurtuluşa!..

'Nefs'i zulümle itham et! Zulmü ona nispet et! Azze ve Celle'nin şu sözünü ona oku:

"Eğer siz iman eder ve şükrederseniz; Allah size neden azâb etsin!" (Nîsâ; 147).

Azze ve Celle'nin bir diğer kavlini de:

"Şüphesiz ki Allah insanlara hiçbir şekilde zulmetmez, fakat insanlar kendilerine zulmederler" (Yûnus; 44).

Ve bu konuda başka âyetler ve haberler de mevcuttur. Nefsine Allah için düşman ol! Ve ona karşı Azze ve Celle ile birlikte mücâdele et! Nefsinle, O'nun askerinin ve ordusunun bir yandaşı olarak savaş ve onu kılıçtan geçir! Çünkü o, Allah Azze ve Celle'nin düşmanlarının en büyüğüdür. Nitekim Allah Teâlâ buyurdu:

"Ey Dâvûd hevândan ayrıl! Çünkü ondan başka mülkümde Ben'i tartışan yoktur."

66

"DUÂNIN EMREDİLMESİ VE TERKİNİN NEHYEDİLMESİ"NE DÂİR

Allah'ın râzı olduğu ve râzı kıldığı buyurdu:

'Allah'a duâ etmem, çünkü o şey benim kısmetimse istesem de istemesem de gelecektir. Şâyet kısmetim değilse, zâten duâyla bana verilmez' deme! Haram kılınmış ve ifsâd edici bir şey olmadığı sürece, dünya ve âhiret hayırlarından muhtaç olduğun ve istediğin her ne var ise, onu Celle ve Alâ'dan iste! Çünkü Allah Teâlâ istemeyi emretmiş ve ona teşvîk etmiştir. Teâlâ buyurdu:

"Bana duâ edin, kabul edeyim" (Gâfir; 60).

"Allah'tan lütfunu isteyin" (Nîsâ; 32).

"Allah'ın sizi birbirinizden üstün kıldığı şeyleri hasretle arzu etmeyin" (Nîsâ; 32).

Nebî Aleyhissalâtü Vesselâm da buyurdu ki:

"Kabul edileceğine inanarak Allah'tan isteyin!"

"Avuçlarınızın içiyle Allah'tan isteyin!"

Bununla ilgili başka rivâyetler de vardır. 'Ben istesem de istemesem de vermeyecektir' deme! Aksine, istemeye devam et! Şâyet o senin kısmetinse; istedikten sonra sana verilecektir. Bu da îmân, yakîn ve tevhîdini arttırır. Halktan istemeyi terk etmen ve tüm hâllerinde O'na yönelmen sebebiyle ihtiyaçların Azze ve Celle'nin tara-

fından karşılanır. İstediğin şey nasîbin değilse; seni ondan müstağnî kılar ve bildirmek sûretiyle Azze ve Celle'den râzı olursun. Fakir veya hasta isen, seni bu ikisiyle de hoşnut eder. Eğer borcun varsa; istemenin kötülüğünden dolayı borçlu olduğun kimsenin kalbinde merhamet hâsıl eder ve sen müyesser olana kadar geciktirir ve kolaylaştırır. Ya da borcunu eksiltir veya tamamen siler. Yok silmez ve dünyadayken bu borçtan kurtarmazsa; Azze ve Celle dünyada gerçekleşmeyen isteklerinin karşılığı olarak seni mükâfatlandırır. Çünkü O; Kerîm, Ganî ve Rahîm'dir. O dünyada ve âhirette isteyenin ümidini boş çıkarmaz. Mutlaka elde etme ve faydalanma hâsıl olur; ya hemen, ya da âhirette. Nitekim bir hadîste haber verilmiştir:

"Mü'min kıyâmet günü sahifesinde işlemediği iyilikler görür. Kendisine sorulur: Onları hatırlamıyor musun? Hatırlamıyorum, bunlar neden dolayı bana verildi, dediği zaman, kendisine: Dünya yurdunda beklediğin isteklerinin bedelidir, denilir."

Allah Azze ve Celle'den isteyen kişi O'nu zikretmiş ve tevhîd etmiş olur. Böylece bu şeyi yerli yerine koymuştur, hakkı ehline vermiş; kendi güç ve kuvvetinden ferâgât etmiş; kibir, büyüklenme ve kendini beğenmeden uzaklaşmıştır. Bunların hepsi sâlih amellerdir ve karşılıkları Allah Azze ve Celle'nin katındadır.

67

"NEFS İLE CİHÂD VE KEYFİYETİ"NE DÂİR

Allah'ın râzı olduğu ve râzı kıldığı buyurdu:

Nefsinle cihâd ettiğinde onu mağlûp edip muhâlefet kılıcı ile katledersen; Allah onu tekrar diriltir. (Onunla cihâdı sürdürmezsen;) O seninle mücâhedeye başlar, senden günah olmayan, mubah olan şeylerle ilgili hazlara ve arzulara yönelmeni talep eder ki, sen önceki mücâhedene dönesin ve böylelikle o sana sürekli olarak sevap yazsın! Bu manâda Nebî –sallâllahu aleyhi vesellem–in şu kavl-i şerîfi vardır:

"Küçük cihâddan büyük cihâda gidiyoruz."

Bununla nefs mücâhedesinin devamlılığına ve hazların, arzuların ve günâha düşkünlüğün sürekliliğine işâret etmiştir. Bu manâda Azze ve Celle'nin sözü de şudur:

"Ve sana yakîn gelinceye kadar Rabbine ibâdet et!" (Hicr; 99).

Allah Azze ve Celle Nebîsi Aleyhissalâtü Vesselâm'a ibâdeti emretmiştir. Bu, nefse muhâlefettir. Çünkü ibâdet nefisten sakındırır ve nefsin zıddını ister, yakîn gelinceye kadar, yani; ölüm.

Şâyet denilirse ki: 'İbâdet nasıl olur da, Resûlullah –sallâllahu aleyhi vesellem–in nefsini sakındırır, Aleyhissalâtü Vesselâm'ın hevâsı yok ki!

"O arzusuna göre konuşmaz. O (bildirdikleri) vahyedilenden başkası değildir" (Necm; 3,4).'

Şöyle denilir: Azze ve Celle Nebîsi Sallâllahu-aleyhi-vesellem'e şeriatı tamamlamak üzere hitâb etmiştir. Bu, kıyâmet saatine kadar ümmetine şâmildir. Ayrıca Allah Azze ve Celle, Nebîsi Aleyhissalâtü Vesselâm'a nefs ve hevâ da vermiştir. Fakat ümmetinin aksine bu ikisi ona zarar vermez ve onlarla mücâhede etmesine gerek kalmaz. Mü'min ölüm gelinceye kadar bu mücâhedeye devam eder ve kınından sıyrılmış, nefis ve hevâ kanıyla kararmış kılıcıyla Rabbi Azze ve Celle'ye bağlı kalmaya devam ederse; O da cennetine alarak onu ödüllendirir. Azze ve Celle'nin buyurduğu gibi:

"Rabbi'nin makamından korkan ve nefsini kötü arzulardan uzaklaştıran için şüphesiz cennet yegâne barınaktır" (Nâziât; 40,41).

Cennete dâhil edilir ve orası onun nihâî sığınağı kılınırsa; başka bir yere döndürülmekten ve intikal etmekten ya da dünyaya avdet etmekten emîn olarak her gün ve her saat orada türlü nîmetler onun için yenilenir. Hâlin ve ziynetlerin her türlüsü, sonsuza kadar bıkıp usanmadan değiştirilir. Nasıl ki o dünyadayken; her gün, her saat ve her lahzâ nefsi ve hevâsıyla mücâhede ettiyse, öyle!

Kâfir, münâfık ve isyankâra gelince, onlar; dünyadayken nefis ve hevâ ile mücâhedeyi bırakıp onlara teslim olurlar; küfür, şirk ve bu ikisinin altında olan her tür günaha bulaşmaktan sakınmazlar ve ölüm gelinceye kadar tevbe edip müslüman olmazlarsa; Allah onları kâfirler için hazırladığı cehennemine dâhil eder. Celle ve Alâ şöyle buyurdu:

"Kâfirler için hazırlanmış bulunan ateşten sakının!" (Âl-i İmrân; 131).

Allah Azze ve Celle onları cehenneme dâhil ettiğinde, o ateşi onların nihâî barınağı ve anneleri kılar, etlerini ve derilerini yaktıkça yeniler. Azze ve Celle öyle buyurmuş:

"Derilerini başka derilerle değiştiririz ki acıyı duysunlar!" (Nîsâ; 56).

Azze ve Celle bunu, dünyadayken Kendisi'ne isyankâr olup nefis ve hevâlarına uydukları için yapar. Cehennem ehli; azâb ve acıları duysunlar diye her vakit derileri ve etleri yenilenendir. Cennet ehli ise; aldıkları hazlar ve duydukları arzular artsın diye nîmetleri her vakit yenilenen! Bunun sebebi, dünya evindeyken nefisleriyle muvâfakat etmeyip onunla mücâhede etmeleridir. Nebî –sallâllahu aleyhi vesellem–in şu kavl-i şerîfi bu manâdadır:

"Dünya âhiretin tarlasıdır."

68

RABB'İN, "O HER AN AYRI BİR ŞE'N ÜZEREDİR" KAVLİNE DÂİR

Allah'ın râzı olduğu ve râzı kıldığı buyurdu:

Allah bir kulunun duâsına icâbet edip isteğini ona verdiğinde, O'nun irâdesi kesilmiş olmaz. Kalem kurumuş, ilim de onu bildirmiş değildir. Bu Allah'ın takdîri dışında olmuş da değildir. Ancak kulun murâdı, Celle ve Alâ'nın murâdına vaktinde muvâfakat ederse; icâbet hâsıl olur ve ehl-i ilmin buyurduğu gibi; daha önce kaderin belirlediği vakitte takdîr olunduğu şekilde ihtiyâcı tahakkuk eder. Azze ve Celle buyurdu:

"O her an ayrı bir şe'n üzeredir" (Rahmân; 29).

Yani kaderlerini, vakitlerine sevk eder. Sadece istiyor diye; bir kimseye dünyadayken istediği şeyi vermez. Aynı şekilde sırf duâ ediyor diye; bir şeyi (belâ) def etmez.

Hadîs-i şerîfte:

"Kazâ sadece duâ ile önlenebilir"

buyrulur. Denilir ki bu sözle kastedilen şudur: Kazâyı engelleyen duâ, yine kazâyı önlemesi mukadder olan duâdır. Böyle olunca kişinin âhirette ameliyle cennete girmesi mümkün değildir. Bilâkis; Allah Azze ve Celle'nin rahmetiyle girer. Ancak O, cennetteki derecelerini amelleri miktarınca verir.

Bir hadîste vârit olmuştur ki;

Âişe –radıyallâhu anhâ– Nebî –sallâllahu aleyhi vesellem–e sordu:

'Kişi cennete ameliyle mi girer?'

"Ancak Allah'ın rahmetiyle," diye cevap verdiler.

'Ya sen?' diye sorunca;

"Ben de! Ancak Allah'ın rahmeti beni bürüyüp örterse..." buyurdular (Bunu, mübarek ellerini kurbanı olduğum başlarının üstüne koyarak söylediler.) Bu yüzden kimse Allah Azze ve Celle üzerinde bir hak iddia edemez. O ahdine vefâ göstermek mecbûriyetinde de değildir. Bilâkis istediğini yapar; dilediğine azâb eder, dilediğine mağfiret eder, dilediğine de merhamet eder. İstediği gibi davranır. Yaptıklarından sorguya çekilmez. Onlar ise hesâba çekileceklerdir. Dilediğine lütfu, rahmeti ve ihsânıyla sayısız rızık verir, dilediğine de adâletiyle vermez. Nasıl böyle olmasın! Tavandan (arş) yere (serâ) kadar, yani; yedi kat yerde mevcut olan bütün mahlûkat O'nun mülkü ve sanatıdır. O'ndan başka Mâlik ve Sâni' yoktur.

Celle ve Alâ buyurdu:

"Allah'tan başka yaratıcı var mı?" (Fâtır; 3).

Yine Hakk Teâlâ buyurdu:

"Allah'tan başka bir tanrı mı var?" (Neml; 63).

Hakk Teâlâ Azze ve Celle buyurdu:

"O'na bir adaş biliyor musun?" (Meryem; 65).

Mülkün Mâliki; Büyük Arşın Rabbi; Allah Azze ve Celle buyurdu:

"De ki: Mülkün gerçek sâhibi olan Allah'ım! Sen mülkü dilediğine verirsin ve mülkü dilediğinden alırsın. Dilediğini yüceltir, dilediğini de alçaltırsın. Her türlü iyilik senin elindedir. Gerçekten sen her şeye kâdirsin. Geceyi gündüze katar, gündüzü de geceye katarsın. Ölüden diriyi çıkarır, diriden ölüyü çıkarırsın. Dilediğine de sayısız rızık verirsin" (Âl-i İmran; 26,27).

69

"HAKK TEÂLÂ'DAN, MAĞFİRET, İSMET, MUVAFFAKİYET, RIZÂ VE SABIR İSTEMENİN EMREDİLMESİ"NE DÂİR

Allah'ın râzı olduğu ve râzı kıldığı buyurdu:

Rabb'ür Rahîm'den; geçmiş günahlar için bağışlanma (mağfiret), gelecek günler için sakınma (ismet), lâyıkıyla kulluk etmek ve emirlere bağlı kalmak için başarı (muvaffakiyet), kazânın getirdiklerine hoşnutluk (rızâ), belâlarla gelen sıkıntılara tahammül (sabır), bol nîmet ve atıyyeye karşılık da şükürden başka bir şey istemeyin! Sonra da; hayırlı bir sonla vefâtı ve nebîler, sıddîklar, şehîd ve sâlihlerle –onlar ne güzel dostlardır– birlikte olmayı isteyin!

Dünyadan bir şey talep etme! Fakirliğin ve belânın, zenginliğe ve âfiyete dönüşmesini isteme! Aksine pay edilene ve düzenlenene râzı ol! O'ndan; bulunduğun makâmın sürekli olarak korunmasını iste! O seni başka bir duruma veya tam tersi bir duruma geçirmek için belâ ile imtihan eder ve dönüştürür. Çünkü sen hayrın hangisinde olduğunu bilemezsin; fakirlikte mi, zenginlikte mi? Belâda mı yoksa âfiyette mi? Eşyânın ilmi senden çekilmiştir. (Bu tür ilim) Maslahat ve mefsedetleriyle yalnız Azze ve Celle'ye mahsustur.

Ömer İbn'ül Hattâb –radıyallâhu anh–dan naklolunur: "Başıma gelecek hiç bir hâli umursamam: Sevdiğim bir şey de olabilir, sevmediğim bir şey de! Çünkü hayrın hangisinde olduğunu bilemem." Bu sözü; Allah Azze ve Celle'nin tedbîrine rızâ gös-

termenin, kazâ ve seçimine güvenmenin güzelliğini ifâde etmek için söylemiştir. Allah Teâlâ buyurdu:

"Hoşunuza gitmediği halde savaş size farz kılındı. Sizin için daha hayırlı olduğu halde bir şeyi sevmemeniz mümkündür. Sizin için daha kötü olduğu halde bir şeyi sevmeniz de mümkündür. Allah bilir, siz bilmezsiniz" (Bakara; 216).

Bu hâl üzere iken hevânı yok etmeye, nefsini kırmaya çalış! Yoksa ona tâbi olarak zelîl ve mağlûp olursun. Sonra, irâdeni ve arzularını ortadan kaldır! Böylece kalbin oluşlarından kurtulursun. Kalbinde Allah'tan başka bir şey kalmaz. Kalbin Allah Teâlâ'nın sevgisiyle dolar. İrâden Azze ve Celle'nin isteğini gerçekleştirir. Sonra dünyevî veya uhrevî bir kısmeti istemen emredilmek sûretiyle irâden sana tekrar geri verilir. İşte o zaman O'nun emrine imtisâl ederek istediğin için Azze ve Celle'yi istemiş olursun. O sana verirse; şükreder ve verdiğiyle hemhâl olursun. Şâyet vermezse; O'na gücenmez ve içinden değiştirmesini istemezsin. O'nu cimrilikle suçlamazsın. Çünkü sen onu hevân ve kendi irâdenle istemedin. Kalbini de O'nun dışındaki bir şeyi istemekten temizlemiştin. Aksine; isteyerek ve güvenerek O'nun emrine bağlandın.

70

"ŞÜKRETME VE KUSURLARI İTİRAF ETME"YE DÂİR

Allah'ın râzı olduğu ve râzı kıldığı buyurdu:

Amellerinle övünmek ve onları kendine hamledip karşılığını beklemek, hiç sana yakışıyor mu? Oysa onların tümü Allah Teâlâ'nın yardımı, kuvveti, irâdesi ve lütfuyladır. Şâyet günahlardan kaçındıysan, bu; O'nun günahtan sakındırması, koruması ve himâyesi sâyesinde olmuştur.

Sen kim; buna şükretmek kim? Sana tevdî ettiği bu nîmetleri itirâf etmeyecek misin? Bu ne ahmaklık ve cehâlettir! Başkasının cesâreti, cömertliği ve bağışı ile mi övünüyorsun? Düşmanını öldürürken dahî cesaretlendirilmeye muhtaçsın: Ancak bu şekilde öldürebilirsin! Böyle olmamış olsa sen onun yerine yıkılmış olacakken; Sâdık, Kerîm ve Emîn olan sana karşılığını verme noktasında kefil olup arka çıkmadıkça malını dağıtamazken; verdiğin bir taneye bile kefil olacağını sana vaad ediyor ve sen buna tamah ediyorken; nasıl olur da sırf kendi fiilinmiş gibi övünürsün?

Yardım edene şükür ve övgüde bulunarak; sürekli olarak Allah'a hamd ederek; kötülük, günah ve kınamalar dışındaki bütün hâlleri O'na dayandırarak; hâlini güzelleştir! Kötülükleri nefsine izâfe etmelisin; zulmü ve kötü davranışları ona nispet etmeli, onu suçlamalısın. Bu daha doğru olur. Çünkü nefs bütün kötülüklerin sığınağıdır. Her türlü kötülüğü ve felâketi emreden odur. Senin ve –kesbin olmakla birlikte– fiillerinin yaratıcısı O Azze ve Celle'dir; sen kazananısın (kâsib), O da yaratandır. Allah Azze ve Celle'yi bilenlerden birinin dediği gibi: "Gelirsin; sen buna zorunlusun!"

Aleyhissalâtü Vesselâm'ın şu kavl-i şerîfi de buna işâret eder:

"Çalışın! Birbirinize yaklaşın: Ve doğruluğa yöneltin! Her şey yaratıldığı üzere müyesser olacaktır."

71

"MÜRÎD VE MURÂD"A DÂİR

Allah'ın râzı olduğu ve râzı kıldığı buyurdu:

Mürîd veya murâd olma dışında başka seçenek yoktur.

Eğer sen mürîd isen, çok ağır bir yükü yüklenmişsin demektir. Çünkü sen tâlipsin. Tâlip matlûbuna kavuşuncaya ve maksadına ulaşıncaya kadar meşakkat içindedir. Bu durumda sen; nefsine, malına, âilene ve çocuğuna gelebilecek belâlardan; amellerinin ucuzlamasından; yüklerin, eziyet, elem ve aşağılanmaların sürmesinden nefret etmemelisin! Böylece, bütün rezillik ve kirlerden; sıkıntılardan ve insanların aşağılamasından kurtulur; mahbûblar, nazlılar ve murâd edilenler zümresine dâhil olursun.

Şâyet sen murâd isen, Azze ve Celle'yi sana gönderdiği belâlar yüzünden suçlama! Ve Azze ve Celle katındaki kadrinden ve yerinden dolayı şikâyetçi olma! Çünkü O; olgunlaşmış kişilere yetişmen için belâlarla imtihan eder, ve seni evliyâ ve abdalânın makamına yükseltir. Onlardan daha düşük bir makamda ve derecede bulunmayı; daha zayıf nûrlarla, daha düşük bir hil'at ve daha alçak bir nîmetle nasiplenmeyi ister misin? Sen bu alçaklığa râzı olsan bile Hakk Azze ve Celle senin için buna râzı olmaz. Allah Teâlâ buyurdu:

"Allah bilir, siz bilmezsiniz!" (Bakara; 216).

Sen geri dursan da; O senin için en yücesini, en yükseğini ve en iyisini ister.

Dersen ki; 'Belâ ile imtihan olunanın muhîp, şımartılanın ise mahbûp olduğu bilinmekle birlikte: Bu kadar nîmetlendirilen murâd niçin belâ ile imtihan ediliyor?'

Denilir ki: Sana öncelikle çoğunlukta olanı anlattık. Mümkün olmakla berâber; ender bulunan ikinci bir durumla da pekiştirdik.

Nebî –sallâllahu aleyhi vesellem– hilâfsız mahbûbların efendisidir. Ve insanlar arasında en şiddetli belâya uğrayan da O olmuştur. Sallâllahu Aleyhi Vesellem Efendimiz şöyle buyurmuştur:

"Allah'tan hiç kimsenin korkmadığı kadar korktum. Hiç kimsenin çekmediği kadar eziyet çektim. Bilâl'in koltuk altına sıkıştırıp getirdiği dışında hiçbir yiyeceğim olmadan, otuz; gün ve gece geçirdim."

Sallâllahu Aleyhi Vesellem yine buyurmuştur ki:

"Biz nebîler topluluğu; insanlar arasında en fazla belâya maruz kalanlarız. Sonra; fazîletliler ve daha az fazîletliler..."

Sallâllahu Aleyhi Vesellem yine şöyle buyurmuştur:

"Ben, Allah'ı en çok tanıyanınız ve O'ndan en çok korkanınızım."

Neden mahbûb belâ ile imtihan edilir ve neden murâd olan nazlı korkutulur? Bunun; cennetteki âlî menzilelerine ulaşmalarından başka bir nedeni olmadığına işâret etmiştik. Çünkü; cennetteki makamlar dünyadaki amellerle yükseltilir ve arttırılırlar.

Dünya âhiretin tarlasıdır. Emirleri edâ ve yasaklara riâyetten sonra nebîlerin ve velîlerin amelleri; belâ anında sabır, rızâ ve muvâfakattir. Belâlar ortadan kaldırılır ve sonsuza kadar nîmetlerle, lütuf ve şımartılmayla muhâtab olurlar.

72

"ÇARŞIYA GİRDİĞİNDE ORADAKİ MALA MEYLEDEN VE ÇARŞIYA GİRDİĞİ HALDE SABREDEN"E DÂİR

Allah'ın râzı olduğu ve râzı kıldığı buyurdu:

Dîn ve tâat ehlinden; cemaat olmak, Cuma namazı kılmak ve ihtiyaçlarını karşılamak üzere çarşıya çıkanlar birkaç sınıftır:

Onlardan; çarşıya çıkıp orada türlü lezzetler ve arzular uyandıran şeyleri görüp onlara bağlanan kişinin kalbi fitnelere takılır. Bu onun; yaratılışına uygun davranıp, hevâsına uyarak dînini ve kulluğunu terk etmesine ve böylelikle helâk olmasına sebep olur. Ancak Allah Azze ve Celle; rahmet, ismet ve yol göstermesiyle ulaşacak ki, kurtulabilsin.

Onlardan kimi de; bunları görür ve helâke sürüklenir, fakat aklına ve dînine dönerek, kendini sabretmeye zorlar ve onu terk etme acısını yutmaya çalışır. İşte o; nefsine, tabiatına ve hevâsına karşı (olan mücâdelesinde) Allah Teâlâ'nın yardım ettiği mücâhid gibidir. Onun için âhirette bol mükâfat yazılır.

Nebî Aleyhisselâm, rivâyet edilen bir hadîs-i şerîfte şöyle buyurur:

"Mü'minler için acziyet hâlinde terk ettikleri bir arzuya; bir, kudretli anlarında terk ettiklerine ise; yetmiş iyilik ecri yazılır."

Onlardan, Allah Azze ve Celle'nin katından dünya ve mal genişliğiyle lütfunu tahsîl eden kimse ise; onları elde eder, onlarla hemhâl olur ve böylelikle Allah Azze ve Celle'ye şükreder.

Bu nîmetleri görmeyen, onları farketmeyen biri var ki, o; Allah Azze ve Celle'nin dışındaki şeylere kördür. O'ndan başka bir şey görmez. O'nun dışında bir şeyle konuşmaz. O'ndan başkasını işitmez. Nazarla meşguliyetleri esnâsında başka bir sevgiliye ya da isteğe yönelmez. O, bu âlemden ve içindekilerden uzaklaşmıştır. Onun çarşıya girdiğini gördüğünde ona çarşıda ne gördüğünü sorsan; 'hiçbir şey görmedim' diye cevap verecektir. Evet, eşyâyı görmüştür ama baş gözüyle; kalp gözüyle değil! Bir anlık baktı; şehvetle değil! Sûrete baktı; manâya değil! Zâhire baktı; bâtına değil! Öyleyse o zâhiriyle çarşıdakilere bakar; kalbiyle ise Rabbi Azze ve Celle'ye: Bazen celâline, bazen cemâline nazar eder.

Çarşıya girdiğinde kalbi Allah Azze ve Celle ile dolu olup oradakilere rahmetle muamele eden kimseye gelince; onun onlara ve ellerindekine bakışı onlar için rahmettir. Girdiği andan çıktığı âna kadar çarşı ahâlisine; duâ, af dileme, şefâat, şefkat ve onlar üzerine rahmet olarak tezâhür eder. Onun gözlerinin yaşı boldur, lisânı; Allah Azze ve Celle'ye nîmetleri ve lütfunun tamamıyla hamd ve senâ eder. O, kulların ve beldelerin âsâyiş memuru olarak isimlendirilir. Sen dilersen ona; ârif, abdâl, zâhid, âlim, gavs, mahbûb, murâd veya kulların yeryüzündeki nâibi, elçi, mâhir, hâdî, muhdî, yol gösteren ya da mürşîd diyebilirsin. O; kibrît-i ahmerdir. Allah onlardan ve son makâma ulaşan Hakk mürîdi her mü'minden râzı olsun. Allah Hâdî'dir. Âmin.

73

"RABB'İN BAŞKALARININ AYIPLARINA MUTTALÎ ETTİĞİ BİR KISIM EVLİYÂ"YA DÂİR

Allah'ın râzı olduğu ve râzı kıldığı buyurdu:

Allah Teâlâ velîsini; başka birinin, yalanından isteğine, fiillerindeki veya sözlerindeki şirkinden gizlediği niyetine kadar, ayıplarından haberdâr eder. Allah'ın velîsi; Rabb'i, Resûl'ü ve Dîn'i hakkında gayretlidir. Önce bâtınında, sonra zâhirinde gizli ve açık olarak öfkesi artar. Zâhirî veya bâtınî hastalık ve illetlerle selâmette olduğu nasıl iddia edilebilir? Şirkle tevhîdin bir arada bulunduğunu kim iddiâ edebilir? Şirk; Allah'ın yakınlığından uzaklaşmak ve küfre girmektir. O da, düşmanın, şeytan-ı laînin ve ebedî ateşte bulunanların en aşağı derekesinde bulunan münâfığın sıfatıdır. Bu kimsenin gizli fiillerinin ve ayıplarının zikri ve bütün iddialarıyla birlikte sıddîkların hâllerine karşı edepsizliği ve Allah'ın kaderi ve fiili husûsunda fânilerle rekâbeti velînin dilinden sâdır olur. Bunu bir yönüyle Allah Azze ve Celle için gayretini ifâde etmek maksadıyla yapar. Diğer yönüyle o kimseyi kınayarak bir başkasına öğüt vermeyi amaçlar. Bir başka açıdan ise Allah Azze ve Celle'nin fiili ve irâdesiyle galebe çalmak ve başkasının yalanına öfkesini göstermek için yapar. Hâl böyle olunca gıybet Allah Azze ve Celle'ye izâfe edilmiş olur. Men edildiği hâlde velî gıybet eder mi? Ya da gizli ya da açık olan bir şeyi avâmın veya havâssın içinde ortaya döker mi? Onlar hakkındaki bu kınama:

"Her ikisinin de günâhı faydasından daha büyüktür" (Bakara; 219)

âyetinde Azze ve Celle'nin buyurduğu gibi zâhiren münkirin reddedilmesi, bâtınen Rabb'in gücendirilmesi ve O'na îtiraz edilmesidir. Onun hâli böylelikle hayrette olmuş olur. Yapması gereken; susmak, teslîm olmak ve Rabbin îtiraz ettiği şeylerde değil de, şeriat noktasında gayret sarf etmeyi talep etmektir. Bu konudaki cevâz ise, o kişinin iftirâ ve yalanını kınayan Rabb ve velîye îtiraz etmemektir. Bu durum onun cehâlet ve hayretinden dönüp tevbe ederek vazgeçmesine sebep olur. Bu velî hakkında faydadan ziyâde zarardır. Şımarıklığı ve gururuyla helâk olan mağrur için ise faydalı bir şeydir.

"Allah dilediğini doğru yola iletir" (Nûr; 46).

74

"AKILLI KİMSENİN ALLAH TEÂLÂ'NIN VAHDÂNİYETİNE DELİL GÖSTERMESİ GEREKEN ŞEY"E DÂİR

Allah'ın râzı olduğu ve râzı kıldığı buyurdu:

Âkil önce nefsinin sıfatını ve onun terkibini düşünür. Sonra bütün mahlûkatı ve muhdesâtı değerlendirir. Ve bunlardan onların yaratıcısına, mûcîdine ulaşır. Muhkem bir kudrette Hakîm'e âit bir işâret olduğu gibi, mahlûkatta da Sâni'e âit bir delil vardır. Zîrâ; eşyânın tamamı O'nunla mevcuttur.

Teâlâ'nın:

"O, göklerde ve yerde ne varsa hepsini, kendi katından (bir lütuf olmak üzere) size boyun eğdirmişti" (Câsiye; 13)

âyetini İbn Abbas bu manâda tefsîr etmiştir: Herşeyde O'nun isimlerinden bir isim vardır, herşeyin ismi O'nun ismindendir. Sen de O'nun isimlerinden, sıfatlarından ve fiillerinden birisin. O; kudretiyle zâhir, hikmetiyle bâtındır. Sıfatlarıyla zuhûr eder, zâtıyla da gizlenir. Sıfatlarla zâtını; fiillerle de sıfatlarını örttü. İlmi, irâdeyle ortaya çıkardı, irâdeyi hareketlerle izhâr etti. İşi yetenekle gizledi. Yeteneği irâdeyle açığa çıkardı. O gaybda iken bâtındır, kudreti ve hikmeti ile de zâhirdir.

"O'nun benzeri hiçbir şey yoktur. O işitendir, görendir" (Şûrâ; 11).

Bu hususta, mârifet sırlarından ancak içinde kandil bulunan bir oyuktan zâhir olanları izhâr etmiştir. O, ismet eliyle onun tutuşmasını emretmiştir. Allahım onu dinde fakîh kıl! Ve ona tevîlini öğret! Allah Teâlâ hepimizi, onların bereketlerine nâil eyleyip onlarla birlikte haşr eylesin! Âmin.

75

"TASAVVUF VE ONUN NE ÜZERİNE BİNA EDİLDİĞİ"NE DÂİR

Allah'ın râzı olduğu ve râzı kıldığı buyurdu:

Sana, Allah'tan korkmayı ve O'na itâati tavsiye ediyorum. Şeriatın zâhirine bağlı kalmayı; temiz kalpli olmayı; nefsin cömertliğini; güler yüzlü olmayı; pişmanlığı terk etmeyi; eziyet etmemeyi ve fakat eziyete ve fakirliğe tahammül etmeyi; meşâyihe hürmete devam etmeyi ve ihvanla güzel geçinmeyi; küçüklere ve büyüklere nasîhati; düşmanlık ve eziyeti bırakmayı; dostluğu ve yardımlaşmayı; hep mütevâzı kalmayı; kendi tabakandan olmayan kimselerle sohbeti kesmeyi; din ve dünya işlerinde yardımlaşmayı ve fakirliğin hakîkatini tavsiye ediyorum ki; o, senin gibi olana muhtaç olmamandır. Ve tabii ki, zenginliğin hakîkatini! Çünkü; o da, senin gibi olandan müstağnî olmandır.

Tasavvuf kîl u kâle değil; açlığa yönelmektir. Alışkanlıkları ve hoşa giden şeyleri bırakmaktır. Fakîre ilimle değil, yumuşaklıkla yaklaş! Çünkü ilim onu ürkütür; yumuşak davranmak ise onu yaklaştırır.

Tasavvuf sekiz esâs üzerine kurulmuştur:

İbrâhim –aleyhisselâm–ın cömertliği,

İshak –aleyhisselâm–ın rızâsı,

Eyyûp –aleyhisselâm–ın sabrı,

Zekeriyyâ –aleyhisselâm–ın işâreti,

Yahyâ –aleyhisselâm–ın gurbeti,

Mûsâ –aleyhisselâm–ın tevazuu,

İsâ –aleyhisselâm–ın seyâhati,

Efendimiz; Nebîmiz Muhammed –sallâllahu aleyhi vesellem–in fakrı. Salât; O'nun, tüm nebî ve peygamber kardeşlerinin, âilesinin, ashâbının ve bütün müslümanların üzerine olsun! Âmin.

76

“VASİYET”E DÂİR

Allah’ın râzı olduğu ve râzı kıldığı buyurdu:

Zenginlerle arkadaş olduğunda izzetli, fakirlerle arkadaşlık kurduğunda ise mütevâzı olmanı tavsiye ederim. Tevâzuun ihlâslı olmalıdır. Yani; Hâlık’ın seni her dâim gördüğünü bilmelisin. Sebepler konusunda Allah’ı suçlama! Bütün hâllerde O’na sığın! Kardeşlerinle arandaki sevgiye güvenerek onları ihmal etme!

Fakirlerle olan arkadaşlığında mütevâzı, cömert ve güzel ahlâklı olmalısın! Nefsini öldür ki; dirilesin! Yaratıklarından Allah Teâlâ’ya en yakın olanı; huy bakımından en cömert (evsa) olanıdır. Amellerin en üstünü; sırrı Allah Teâlâ dışındakilere duyurmaktan korumaktır. Sabırlı ve doğru olmalısın! Sana dünyadan iki şey yeter: Fakirle sohbet ve velîye hizmet. Fakirlik, Allah Teâlâ dışında her şeyden müstağnî olmaktır.

Senden aşağı olana saldırman; zayıflıktır. Üstün olana hücûmun ise; övünç vesilesidir. Seninle aynı düzeyde olana saldırmak ise; kötü ahlâktır.

Fakirlik ve tasavvuf ciddî şeylerdir. Bu ikisini hezeyânlarla karıştırmak olmaz. Allah bizi ve sizi ve tüm müslümanları muvaffak eylesin! Âmin.

Ey velî, sana her durumda gereken Allah’ı zikretmektir. Çünkü o; bütün hayırları muhtevîdir. Allah’ın ipine sımsıkı sarılmalısın! Çünkü zararları def eder. Fezâdan gelecek olanlarla karşılaşmaya hazır ol! Çünkü mutlaka vukû bulacaktır.

Bil ki sen harekât ve sekenâtından mesulsün! Vaktini en iyi bir şekilde değerlendir! Âzâlarını fuzûlî işlerde kullanma!

Allah'a, Resûlü'ne ve O'nun ardından gidene itâat etmen gerekir. Bu şekilde O'nun hakkını edâ et! O'nu mesul tutarak O'ndan talep etme! Her hâl ü kârda ona duâ et!

Müslümanlara hüsn ü zan besle! Onlara yönelik niyetini ıslâh et! Onların aralarında hayır için çalış! Kalbinde bir kişiye karşı kötülük, kin veya öfkeyle geceleme! Sana zulmeden kimseye bedduâ etme! Allah Azze ve Celle'yi murâkabe et!

Helâl yemeli, bilmediğin hususları Allah'ı bilen kimselere sormalı, Allah Sübhânehû ve Teâlâ'dan hayâ etmelisin.

Ülfetini Allah'la birlikte olmaya hasret! Allah'tan başka biriyle sohbetin yine O'nun ülfetiyle olsun! Her sabah tasadduk etmen gerekir. Akşam olduğunda o gün müslümanlardan ölen birinin cenâze namazını kıl! Akşam namazını kıldığında istihâre duâsı yap! Sabah akşam yedi kere: Allah'ım beni ateşten koru! diye duâ et! Şu sözü ezberle: Kovulmuş şeytandan Semî' ve Alîm olan Allah'a sığınırım. Ve

"O öyle Allah'tır ki; O'ndan başka tanrı yoktur. Görülmeyeni ve görüleni bilendir. O, esirgeyen ve bağışlayandır" (Haşr; 22)

meâlindeki âyetten itibaren Haşr Sûresi'ni oku! Muvaffak kılan ve yardım eden Allah'tır. Çünkü yüce ve büyük olan Allah'tan başka güç ve kudret sâhibi yoktur.

77

"MAHLÛKATTAN FÂNİ OLUP ALLAH'LA BİRLİKTE OLMA"YA DÂİR

Allah'ın râzı olduğu ve râzı kıldığı buyurdu:

Sanki hiç mahlûkât yokmuş gibi Allah Azze ve Celle ile birlikte ol! Mahlûkatla ise; nefsi yok farzederek birlikte ol! Şâyet Allah Azze ve Celle ile mahlûkat olmaksızın birlikte olursan; herşeyden fâni olur, varolursun. Nefs olmaksızın mahlûkatla birlikte olursan; âdil olur, âkıbetlerden kurtulur ve bâki kalırsın. Halvette iken herşeyi terk et! Yalnız gir ki; halvetinde sır gözünle dostunu göresin, ve görünenin arkasında olanı müşâhede edesin! Nefs gider, onun yerine Allah'ın emri ve yakınlığı gelir. O zaman; senin cehâletin ilim; uzaklığın yakınlık; suskunluğun zikir olur; vahşîliğin ehlîleşir.

Ey şu! Artık ortada yaratan ve yaratılmış olandan başka bir şey kalmadı. Hâlık'ı tercih ediyorsan; onlara şöyle de:

"İyi bilin ki onlar benim düşmanımdır, ancak Âlemlerin Rabbi (benim dostumdur)" (Şuarâ; 77).

Sonra Allah'ın râzı olduğu ve râzı kıldığı şöyle buyurdu:

Tadan bilir. Denildi ki; 'safrasında acılık baskın olan tatlılığı nasıl hissetsin?' Dedi ki: Şehvetlerine karşı kasd ve zorlama ile muamele etsin!

Ey şu! Mü'min sâlih amel işlediğinde nefsi kalbe dönüşür. Kalbin idrâk ettiklerini kavrar. Sonra kalbi sırra dönüşür. Sonra fenâya inkılâb eder, varlık ve bekâ olur.

Sonra Allah'ın râzı olduğu ve râzı kıldığı buyurdu:

Sevenleri her kapı kabul eder.

Ey şu! Fenâ; mahlûkatın yok edilmesidir. Ve senin tabiatının melek tabiatına dönüşmesidir. Sonra melek tabiatından fâni olup ilk geniş yola kavuşmasıdır. İşte o zaman Rabbin, seni istediği şekilde sular ve sana istediği şeyi eker.

Bunu istiyorsan: Önce, İslâm ol; sonra, itâat et; sonra, Allah'ı bil; sonra, mârifeti; sonra, varlığı! Varlığın O'nun olduysa, herşeyin O'nun olmuş demektir.

Zühd bir saatlik; vera' ise iki saatlik bir iştir. Mârifet ise; sonsuz bir ameldir!..

78

"MÜCÂHEDE EHLİ, MUHÂSEBE EHLİ ULÜ'L-AZM VE ÖZELLİKLERİ"NE DÂİR

Allah'ın râzı olduğu ve râzı kıldığı buyurdu:

Mücâhede ve muhâsebe ehli ve azîmet sâhipleri on özelliği tecrübe etmişlerdir. Allah Teâlâ'nın izniyle bu tecrübeleri gerçekleştirip birini hâkim kıldıklarında; Allah'a ve şerefli makamlara vâsıl olurlar.

Birincisi: İster doğrulukla, ister yalancılıkla, ister kasten, isterse unutarak olsun; Allah Azze ve Celle adına yemin etmemektir. Bu konuda nefsine hükmeder; dilini de buna alıştırırsa; unutarak ya da kasıtlı olarak yemin etmeyi bırakır. Bunu îtiyât hâline getirdiğinde; Allah nûrlarından bir kapıyı ona açar, o da kalbinde bu amelinden doğan menfaati bilir. Azim ve sabır gücünün derecesi yükselir, kardeşleri onu över, komşuları nazarındaki değeri artar... Öyle ki; onu tanıyan ona tâbi olur, gören de ondan çekinir.

İkincisi: İster şaka, isterse ciddi olsun yalandan kaçınmaktır. Şâyet bunu yapar ve nefsinde yalan söylememeyi hâkim kılıp lisânını da buna alıştırırsa; yalana dâir ilmini saflaştırarak Allah Teâlâ onun göğsünü açar. Sanki hiç yalanı bilmiyormuş gibi olur. Başkasından yalan işittiğinde onu ayıplar ve nefsinin kabahatini yüzüne vurur. Onun bu durumdan kurtulması için duâ ederse, sevâp kazanmış olur.

Üçüncüsü: Birine bir şey vaad edip yerine getirmemekten kaçınmaktır. Ve tabii ki vaad etmeyi de bırakmaktır. Çünkü; bu onun için en sağlam durum ve en doğ-

ru yoldur. Şâyet bunu başarırsa; onun için cömertlik kapısı açılır ve hayâ derecesi yükseltilir. Ona sâdıklara karşı sevgi bahşedilir ve Allah Azze ve Celle katındaki övgüsü artar.

Dördüncüsü: Mahlûkattan birine lânet etmekten kaçınmaktır. Bunun ötesinde bir zerre dahî eziyet etmemektir. Çünkü bu; ebrârın ve sıddîkların ahlâkıdır. Ve onlar için; dünyada Allah Teâlâ'nın koruması altında, dereceleri önemsiz görmelerine rağmen güzel bir son hazırlanmıştır. Bu ameli; onu helâk olmakla boğuşmaktan kurtarır, mahlûkattan gelecek tehlikelere karşı güvende olmasını sağlar. Kulların merhametine muhâtab kılar. Ve Azze ve Celle ile yakınlaştırır.

Beşincisi: Zulmetmiş olsa bile mahlûkattan birine bedduâ etmemektir. Dilini tutmalıdır ve sözle ya da fiille karşılık vermemelidir. Bu haslet, sâhibini yüksek derecelere ulaştırır. Bununla edeplenen dünyada ve âhirette şerefli bir makama nâil olur. Yakın ya da uzak; halkın tamamının kalbinde, ona karşı muhabbet ve sevgi hâsıl olur. Halkın davetine icâbet eder. Dünyadayken mü'minlerin kalbindeki yeri azîz olur.

Altıncısı: Kıble ehlinden birisi hakkında; şirk, küfür veya nifak içinde olduğuna dâir şehâdet etmemektir. Çünkü bu; rahmete daha yakındır ve derece bakımından daha yüksektir. Sünnetin tamamı da budur. Bu Allah'ın ilmine müdâhale etmemektir. Allah'ın öfkesinden uzaklaşmak ve Teâlâ'nın rızâsına ve rahmetine yaklaşmaktır. Çünkü o, Allah Teâlâ'ya açılan öyle şerefli ve yüce bir kapıdır ki; kul mahlûkatın hepsi için, merhameti mîrâs olarak devralmıştır.

Yedincisi: Günahı düşünmeyi terk etmek ve âzâları ondan men etmektir. Allah Teâlâ bu ameli âhiret hayırları bakımından da küçümsememekle birlikte, daha dünyadayken kalp ve âzâlardaki karşılığını sür'atle verir.

Allah'tan hepimizi nîmetlendirmesini istiyoruz. Bize bu hasletleri bildirsin ki; kalplerimizdeki arzulardan kurtulalım.

Sekizincisi: Mahlûkattan herhangi birine küçük ya da büyük bir yük yüklememektir. Aksine; bütün mahlûkatın ihtiyâcı hâlinde sıkıntısını bertaraf etmek ve onu bu yükten kurtarmaktır. Çünkü bununla; âbidlerin ve şerefli muttakîlerin yüceliği tamamlanır. Emr-i bi'l-ma'rûf ve nehy-i an'il-münker bu amelle kuvvetlenir. Artık o kişi nazarında, halkın tamamı aynı seviyededir. Bu tahakkuk ettiğinde, Allah Teâlâ bu amele sâhip kimseyi; zenginlik, yakîn ve güvenlik içinde yaşatır. Ona kimseyi üstün kılmaz. Öyle ki, onun nazarında mahlûkat aynı haklara sâhiptir. Ve tüm bu sebeplerden dolayı izzetli bir mü'min ve şerefli bir muttakî olur. İhlâs kapısına daha çok yaklaşır.

Dokuzuncusu: İnsanoğluna ait şeylere tamah etmemektir. Onların sâhip oldukları şeyi kendin için istememektir. Çünkü en büyük izzet; üstün zenginlik; büyük mülk;

en iyi övünme vesîlesi; saf yakîn; budur. Aşikâr şifâ verene tevekkül etmek, Allah Azze ve Celle'ye güvenmeye vesîle olur ve hem zühde açılan kapıdır. Onunla vera' hâsıl olur; kulluk onunla tamamlanır. Bu haslet, Allah Azze ve Celle ile musâhabenin alâmetlerindendir.

Onuncusu: Mütevâzı olmaktır. Çünkü bu; kulun makamının ve konumunun yükselmesine sebebiyet verir. Allah Sübhânehû katındaki ve halk nazarındaki izzet ve şerefi kemâle erer. Dünya ve âhiretten istediği ne varsa elde eder. Bu haslet bütün hasletlerin kökü, dalı ve kemâlidir. Bu özelliğiyle kul Allah Teâlâ'dan, hem sevinçte hem de kederde râzı olan sâlihlerin makamına ulaşır. İşte bu da; takvânın en son noktasıdır.

Tevâzu, kişinin karşılaştığı her kimseyi kendinden üstün görmesi ve; 'belki de Allah katında benden daha hayırlıdır, daha yüksek bir derecededir' demesidir. Şâyet karşılaştığı kişi ondan küçükse; o zaman da, 'Allah Teâlâ'ya isyan etmemiştir, ama ben etmiştim, şüphesiz benden daha hayırlıdır' diye düşünür. Şâyet yaşça ondan büyükse; 'benden önce Allah'a kulluk etti', âlim bir kimse ise; 'benim ulaşmadığım, nâil olmadığım şey ona verildi, bilmediklerim ona öğretildi, ilmiyle âmil olmuştur' diye düşünür. Yok eğer câhil bir kişiyse; 'o bilmeyerek Allah'a isyan etti, ben ise bilerek günah işledim, benim âkıbetim nasıl olur; onunki nasıl bilmiyorum?' der. Kâfirse; 'belki müslüman olur ve hayırlı bir amelle ömrünün sonuna erişir. Kim bilir ben kâfir olurum ve kötü bir sonla ölürüm' diye düşünür. İşte bu şefkat ve korku kapısıdır. Bunun başlangıcı dostluk, sonu da kullara merhamettir.

Kul bu hasletlere sâhip oldukça, Allah Teâlâ da onu gâilelerden muhafaza eder. Ve Allah Teâlâ için nasîhat edecek bir makama eriştirir. Böylece Rahmân'ın tercih ettiklerinden (asfiyâ), sevgililerinden (ehibbâ) ve lâneti üzerine olası, Allah'ın düşmanı İblîs'in düşmanlarından olur. İşte bu, rahmetin kapısıdır. Bununla; kibir, öfke ve kendini beğenme kapıları kapanmıştır. Nefsi dünya ve âhirette yüksek dereceleri reddeder. İbâdetin özü, zâhidlerin yüceliklerinin son noktası ve âbidlerin alâmeti budur. Bundan daha üstün bir şey yoktur. Bununla birlikte dili her iki âlemi (dünya ve âhiret) ve onlarla ilgili şeyleri zikretmez olur. Onun işleyeceği bir ameli kalmamıştır artık! Sadece O'nunladır. Kalbi kir, kibir ve azgınlıktan temizlenir. Dili gizli ve âşikâr bir tek şeyi zikreder. Gizli ve açık tek bir isteği vardır. Sözü de böyledir. Halk onun nazarında nasîhat etmesi bakımından aynı seviyededir. O; Allah'ın mahlûkatından birinden kötüleyerek ve yaptıklarını ayıplayarak bahseden, ya da yanında bir kimsenin kötülenmesinden hoşlanan nasîhatçilerden değildir. Çünkü bu; âbidlerin âfetine, nüssâkın fesâdına ve zâhidlerin helâkına sebebiyet verir. Ancak Allah Teâlâ'nın yardımı, rahmeti, nîmeti ve ihsânı ile dili ve kalbi muhafaza olunursa kurtulabilir.

Şerh
İBN TEYMİYE

1

Ben derim ki: Bu, oldukça kuşatıcı kıymetli bir ifadedir. Herkes buna ihtiyaç duyar. Bu, kulun muhtaç olduğu şeylerin sınıflandırılmasıdır. Allah-u-teâlâ'nın şu ayetlerine uygundur: "Her kim takvalı olur ve sabrederse, muhakkak ki Allah, ihsan sahiplerinin mükâfatını zayi etmez" (Yusuf/90). "Eğer sabreder ve takvalı olursanız, onların tuzakları size hiçbir zarar veremez" (Al-i İmran/120). "Eğer sabreder ve takvalı olursanız; muhakkak ki bu, zorlu işlerdendir" (Al-i İmran/186). Takva, emredilenin yapılması ile yasaklananın terk edilmesini barındırır kendi içinde. Sabır da, takdir edilene sabretmeyi ihtiva eder. Böylelikle üç madde iki maddeye irca edilebilir. Gerçekte bu üç madde "emre uyma"ya râci'dir ki, o da; Allah'a ve Resûlü'ne itaat etmektir.

Meselenin aslı şudur ki, her kul bütün anlarında Allah'a ve Resûlü'ne itaat etmeye muhtaçtır. Bu da, o anda; o an için emredileni yapmaktır. Allah'a ve Resûlü'ne itaat ise, insanların ve cinlerin kendisi için yaratıldıkları Allah'a ibadet etmektir. Allah-u-teâlâ'nın da buyurduğu gibi: "Ben insanları ve cinleri ancak bana kulluk etsinler diye yarattım" (Zâriyat/56). "Sana ölüm gelinceye dek Rabbin'e kulluk et" (Hicr/ 99). "Ey insanlar, sizi ve sizden öncekileri yaratan Rabbiniz'e kulluk edin, umulur ki takvaya erişirsiniz" (Bakara /21).

Peygamberlerin hepsi, kendi toplumlarına, Allah'a kul olmalarını ve O'na hiçbir şeyi ortak koşmamalarını emretmiştir. Allah Teâlâ buyurur ki: "Biz her topluma, -Allah'a kulluk edin ve tağuttan kaçının diye- bir peygamber gönderdik" (Nahl/36); "Senden önce gönderdiğimiz elçilerimize sor, Biz, Rahmân dışında kulluk edilecek ilâhlar mı var kıldık" (Zuhruf/45).

Bu üç husus, "emre uyma"ya râci' olur, zira; beş vakit namaz ve hacc gibi farzların yapılmasının emredildiği anda, kul bu emredileni yapmaya muhtaç olur.

Günah sebeplerinin zikredildiği anda da, (kul); kaçınma, hoş görmeme ve kendini ondan alıkoymaya muhtaç olur. Bu ise, o an hakkında emredileni yapmak demektir. Ama aklına günah işlemek gelmeyen biri ise hiçbir şey yapmamıştır ki bundan dolayı bir karşılık elde etsin. Ancak; günah işlememiş olması, onun günahın cezasından kur-

tulmasına vesile olur. Sürekli mücerret bir günah işlememe ise emredilen bir şey değildir. Ancak kulun güç yetirebileceği bir emir emredilir. Bu ise ancak hâdis bir durum olur: Gerek bir emrin var kılınmasıyla, gerekse bir emri ortadan kaldırmakla.

Razı olunacak kadere gelince; kul; hastalık, fakirlik ya da korkuyla imtihana tâbi tutulur. Ona, zorunlu olarak sabretmek, veya; ya zorunlu olarak ya da kendi isteğiyle razı olmak emredilmiştir. Bizim mezhepteki ya da diğerlerindeki alimlerin bu konuda iki görüşü bulunmaktadır. Musîbetlere karşı sabredip onlardan razı olmanın bizzat kendisi Allah'a ve Resûlü'ne itaat etmektir. Bu da emre uymak demektir ki, Allah'a kul olmak da budur.

Ancak; bu üç husus, genel anlamda "emre uymak" sınıfına dahil olsa da detaylandırma ve ilişkilendirme noktasında, ya zikre değer olduğundan, ya da; 'bununla diğeriyle kasdedilmeyen kasdedilmiştir' denilerek bir tasnif yapılmıştır.

Allah-u-teâlâ'nın da buyurduğu gibi; "O'na kulluk et ve O'na tevekkül et" (Hûd /123). "Bana kulluk et ve beni anmak için namaz kıl" (Tâhâ/14). Bu (tevekkül ve namaz); eğer "kulluk" ifadesi mutlak olarak kullanılırsa ibadete dahil olur. Ancak ilişkilendirme noktasında, ya genellik-husûsîlik açısından zikredilmiştir, ya da; onun husûsî olarak zikredilmesi, umumî kavramın içine dahil olmasını engellemek içindir.

Şu ayetlerde olduğu gibi: "Yalnız sana kulluk ederiz ve yalnız senden yardım dileriz" (Fatiha/5); "Rabbin'in ismini an ve kendini ona ada. Doğunun ve batının Rabbi. O'ndan başka hiçbir ilâh yok. O'nu vekil edin. Onların dediklerine karşı sabret ve onlardan güzelce uzaklaş" (Müzemmil/8,10). Ancak; "kendini adamak" ifadesinin, 'ibadet' ve 'itaat' ifadelerinde olduğu gibi, kendinden öncekileri ihtiva etmeyeceği söylenebilir.

Hulâsa, insanın başlangıçta emrolunduğu şeyler ile; bir fayda temini ya da bir zararın def edilmesine yahut bir şeyi sevme ya da sevmemeye ihtiyaç duyması halinde emrolunan (şeyler) arasında fark vardır.

Şeyh Abdülkadir'in (kaddesallahu sırrahu) sözü, bu merkez etrafında dönmektedir ki; o da emredilenin yapılması, yasaklananın terk edilmesidir. Bu iki husus dışındaysa iradeden yoksun olur ki; Rabbi'nin kendisine emrettiğini yapmaktan ve kula emredilmeyeni yapmamaktan başka kulun bir isteği olamaz. Bu fiili; ya kulun vasıtası olmaksızın Rabb (azze ve celle) yapmıştır, ya da kulun arzusu olmaksızın kul vasıtasıyla Rabb yapmıştır. Bu ise, kulun razı olması gereken "kader"dir.

Bu makamdaki şer'î hakikatin izahına gelince o da iki nevidir:

Birincisi; kulun, Rabb'in yaptığıyla emrolunmuş olduğudur. Bu emir de; ya onu sevip ona bu hususta yardımcı olmak, ya da onu sevmeyip bu durumu ortadan kaldırmaya çalışmaktır.

İkincisi ise; kulun, bunlardan hiçbirisiyle emredilmemiş olmasıdır.

Şeyh'in ifadesindeki maksadı açıklayacak hususlar ileride gelecektir. Kulun her hâl ü kârda kendisine emredileni yapması ve nehyedileni terk etmesi gerekir. Ancak; kula emredilmiş olmayan ve Rabb'in yaptığı meselede ise, bize düşen O'nun yaptığına teslim olmaktır. İşte Şeyh'in ve diğer başkalarının sözlerindeki hakîkat budur.

Vacip olmayıp müstehap olanı emrederler, haram olmayıp mekrûh olandan da nehyederler. Onlar; havasla havassın yolunu, avâmla avâmın yolunu izlerler.

Havassın yolu –ki mukarreb olanların yoludur– kulun ancak kendisine emredileni yapması, Allah ve Resûlü'nün irade edilmesini emrettiğini irade etmesidir. Bu da; Allah'ın sevip razı olduğu ve şer'î-dini bir irade olarak irade ettiği şeydir. Yoksa kulun başına gelen her şey yaratılış ve varediliş açısından O'nun bir murâdıdır. Mutlak olarak yaratılışsal ve kaderî iradeyle yetinmek ne aklen takdir edilir, ne de şer'an emredilir.

Zira; kulun başına gelenlerden bir kısmı, ortadan kaldırılması gereken ve irade edilmesi câiz olmayan hususlardır. Bir kişinin veya ailesinin kafir olmasını, ya da; onun veya ailesinin günaha duçar olmasını istemek, engellemeye muktedirken bir peygamberin katledilmesini irade etmek, insanları saptırıp dinlerinin ve dünyalarının fesada uğramalarını dilemek gibi. Bu hususlardan nefret edilip engellenmesi gerekir; bunların irade edilmesi câiz değildir.

Aklen muhal olmasına gelince: İnsan kendisine uygun şeyi sevmek ve kendisine ters gelen şeylerden de hoşlanmamak üzere yaratılmıştır. Açlık halinde yemek gibi kendisini doyuracak şeyi sever ve toprak gibi doyurmayacak şeyi de sevmez. Bu ikisini eşit derecede arzulaması mümkün değildir. Aynı şekilde kendisine faydalı olan iman ve amel-i salihi sever ve kendisine zarar verecek küfür ve fısktan da nefret eder. Hatta; Allah'ı ve yalnızca ona kulluk etmeyi sever, O'nun dışındakilere kul olmaktan nefret eder.

İbrahim Halilullah'ın (a.s.) da dediği gibi: "Peki, kulluk ettiğiniz şeylere hiç baktınız mı? Sizler ve sizden önceki atalarınız! Bu taptıklarınız benim düşmanımdır. Benim için yalnızca Âlemlerin Rabbi vardır" (Şuara /75-77).

Allah-u-teâlâ buyurmuştur ki: "Gerçekten İbrahim'de ve ona uyanlarda sizin için güzel bir örnek vardır. Onlar kendi toplumlarına şöyle demişlerdi: Bizler, sizden de, sizin Allah dışında kulluk ettiklerinizden de uzağız. Sizleri inkar ettik. Sizinle bizim aramızda, sizler yalnızca Allah'a iman edinceye dek düşmanlık ve nefret vardır" (Mümtehine/4). Allah bizlere İbrahim'i ve ona uyanları örnek almamızı emrediyor; zira, onlar hem müşriklerden hem de onların Allah dışında taptıklarından uzak olduklarını ifade etmişlerdir.

Halil İbrahim (a.s.) şöyle demişti: "Sizin taptıklarınızdan uzağım ben. Ancak be-

ni var eden hariç. O beni doğru yola iletecektir elbet" (Zuhruf/26-27). Uzak olmak (berâet) dost olmanın (velayet) zıddıdır. Berâetin kaynağı nefret, velayetinki ise sevgidir.

Zira; 'tevhid'in hakîkatı Allah'tan gayrı kimseyi sevmemektir; Allah'ın sevdiğini Allah için sevmektir, ancak Allah için sevmek ve ancak Allah için buğzetmektir. Allah-u-teâlâ buyurur ki: "İnsanlardan öyleleri var ki; Allah'a ortaklar edinirler. Onları Allah'ı sever gibi severler. İman edenler ise Allah'ı daha çok severler" (Bakara/165).

"Allah için sevmek" ile "Allah ile birlikte sevmek" arasındaki fark oldukça barizdir. Tevhid ve ihlâs ehli, Allah dışındakileri Allah için sever. Müşrikler ise Allah dışındakileri Allah ile birlikte sever. Müşriklerin tanrılarını, hırıstiyanların Mesih'i, ehl-i hevânın da liderlerini sevmesi buna örnektir.

Kulun, kendisine faydalı olanı sevmek, zararlı olandan nefret etmek üzere yaratıldığı meselesi anlaşılınca, var olan her şeye karşı fıtrat ve yaratılış bakımından ortaya koyacağı iradesi eşit olamaz. Ayrıca her şeyi irade etmesi de şeriat açısından emredilmiş bir husus değildir. Allah, kula bir kısım meseleleri irade etmesini, diğerlerinden de hoşlanmamasını emretmiştir.

Allah'ın salâtı ve selâmı üzerlerine olsun peygamberler, fıtratın kemale erdirilip istikrara kavuşturulması için gönderilmişlerdir; değiştirilip bozulması için değil. Hz. Peygamber (s.a.v) buyurmuştur ki: "Her doğan fıtrat üzere doğar. Anne-babası onu yahudileştirir, hristiyanlaştırır ve mecusileştirir." Allah Teâlâ buyurur ki: "Böylece sen, batıl her şeyden uzaklaşarak, yüzünü dine; Allah'ın insanları onun üzere yarattığı fıtrata çevirir. Allah'ın yaratmasında bir değişiklik olamaz. Bu dosdoğru dindir. Ancak insanların çoğu bilmezler" (Rum/30).

Hz. Peygamber'den gelen sahih bir hadisle menvidir ki: "Allah-u-teâlâ buyurur: Ben, kullarımı hanifler (batıldan uzak) olarak yarattım; şeytanlar onları bozdu. Onlara benim helal kıldıklarımı haram yaptılar ve onlara hakkında hiçbir delil indirmediğim şeyleri bana ortak koştular."

Haniflik, dini Allah'a has kılmak suretiyle doğru yolda olmak demektir. Bu da, O'nu sevmeyi ve O'na boyun eğmeyi; ne sevgide ne de boyun eğişte O'na hiçbir şeyi ortak koşmamayı ihtiva eder. Zira; ibadet (kulluk), ziyade bir boyun eğişle birlikte son derece ziyade bir sevgiyi barındırır içinde. Buna ise ancak ve ancak Allah layıktır. Yalnızca Allah'a karşı haşyet duymak ve takvalı olmak, yalnızca O'na tevekkül etmek de aynen böyledir.

Resûl'e de itaat olunur ve O da sevilir. Helal; onun helal kıldığı, haram; onun haram kıldığı, din de; onun teşri' buyurduğudur. Allah-u-teâlâ buyurur ki: "Her kim Allah'a ve Resûlü'ne itaat eder, Allah'tan korkup O'na karşı takvalı olursa, işte onlar kurtuluşa erenlerdir" (Nûr/52). "Keşke onlar Allah'ın ve Resûlü'nün onlara verdikle-

rine razı olsalardı ve; Allah bize yeter, Allah ve Resûlü bize kendi lütfundan verecektir, biz Allah'a yöneldik, deselerdi" (Tevbe/59).

İşte bu, İslam dininin hakîkatidir ve peygamberler de bununla gönderilmişlerdir. Allah-u-teâlâ'nın da buyurduğu gibi;"Allah, sizin için; Nuh'a tavsiye ettiğini, sana vahyettiğimizi, İbrahim'e, Musa'ya ve İsa'ya tavsiye ettiğini, sapasağlam uygulayın ve onda ayrılığa düşmeyin diye din olarak uygun gördü (Şûra /13). "Ey peygamberler! Temiz şeylerden yiyin,salih amel işleyin, Ben yaptıklarınızı bilirim. İşte, bu sizin ümmetiniz; tek bir ümmettir. Ben sizin Rabbiniz'im. Benden sakının" (Mü'minûn/ 51,52).

İşte herkesin tutunması gereken esas budur. Allah'ın irade edilip sevilmesini emrettiğini irade eden ve seven olmak; buğz edilmesini emrettiğinden de nefret eden ve onu buğz eden olmak zorunludur.

Bu hususta insanlar dört sınıftır: En mükemmelleri; Allah ve Resûlü'nün sevdiğini sevenler, Allah ve Resûlü'nün buğz ettiğine buğz edenler, Allah ve Resûlü'nün irade edilmesini emrettiğini irade edenler, Allah ve Resûlü'nün nefret edilmesini emrettiğinden nefret edenlerdir. Onların bunun dışında ne bir sevgileri ne de bir buğzları vardır. Onlar Allah ve Resûlü'nün emrettiğini emrederler ve bunun dışında başka bir şey emretmezler, Allah ve Resûlü'nün nehyettiğini nehyederler ve bunun dışında başka bir şeyi nehyetmezler.

Bu beşeriyetin en efdali olan iki dostun; Hz. Muhammed (s.a.v) ile Hz. İbrahim'in (a.s.) hâlidir. Hz. Peygamber'den gelen sahih bir hadiste sabit olmuştur ki: "Allah, İbrahim'i dost edindiği gibi beni de dost edinmiştir."

Bir başka sahih hadiste de şöyle buyurmuştur: "Allah'a yemin olsun ki, ben, ne kimseye bahşederim ne de kimseyi mahrum ederim. Ben sadece, bana emredildiği şekilde sunan bir bölüştürücüyüm." Ayrıca Hz. Peygamber, Rabbi'nin, kendisini kral-peygamber olmak ile kul-peygamber olmak arasında muhayyer bıraktığını; kendisinin ise kul-peygamber olmayı tercih ettiğini söylemiştir. Kral-peygamber Hz. Dâvud ve Hz. Süleyman örneğinde olduğu gibidir.

Allah-u-teâlâ buyurur ki: "Bu bizim bağışımızdır. Onu hiçbir hesap yapmaksızın ver ya da elinde tut" (Sad/39). Demişlerdir ki, bunun anlamı; dilediğine ver, dilediğine de verme, seni hesaba çekmeyeceğiz, şeklindedir.

Kral-peygamber, kendi iradesiyle verir ve kendi iradesiyle mubah fiiller işleyen biri gibi bundan dolayı sorguya çekilmez. Kul-Peygamber ise ancak Rabbi'nin emriyle verir ya da vermez, ki;bu da onun sevgisi, rızası ve dinî iradesidir. Mukarrebûn olan Sâbıklar kul-peygamberin tâbileridir. Ehl-i yemin olan orta yolcular ise kral-peygamberin tâbileridir.

Bazen insanda öyle bir hal meydana gelir ki; bu iki iradeden de yoksun kalır. Verme ya da vermeme hususunda bir iradesi söz konusu olamaz. Bu; ne emredilen dinî bir irade, ne de heva edilen nefsânî bir iradedir ki; bu sonuncusu ister nehyedilmiş olsun isterse olmasın, meydana gelen şey onun murâdı olur. Kendisine yapılan şey onun murâdı olur, bu hususta şeriat tarafından ne emredildiğini de bilmeksizin.

O, mallara sahip olup onları veren kimseye benzer. Belirli bir kişiye verme hususunda, bu kişinin ne şer'î ne de kınanan bir iradesi yoktur. O herkese verir. Farzedelim ki o, imkânı ölçüsünce kendisine gerekli olan şeyi uyguladı, ancak yaptıklarının teferruatı hususunda şer'î iradenin ne olduğunu bilmiyordu. Bu kimse, yaptığı fiile karşılık mutlak olarak ne övgüye layık, ne de yergiye müstahak olur. Sadece herhangi bir arzusu olmadığından dolayı övgüye muhatap olur. Eğer emredilenin teferruatını bilip, bunu şer'î bir iradeyle irade etmiş olsaydı daha mükemmel olurdu. Hatta bu –kudretle birlikte– ya vacip ya da müstehap olurdu. Böyle bir kimsenin hali, kendisine mubah olsa hevasının ve nefsinin hükmüyle irade edenin halinden daha üstündür. Bu kimse, ne hevasıyla ne de mücerret kaderle değil de; Rabbi'nin emriyle irade edenin de altındadır.

Bu tür hususlarda, mal ve sâir durumlardaki mubahlar noktasında, insanların üç kısım olduğunu da bu makamda zikretmişlerdir.

Bir kısım insanlar, bu hususlarda yalnızca şer'î emrin hükmüyle hareket ederler. Bu; Peygamber Efendimiz'in, kul-peygamber ve ona tâbi olanların hâlidir.

Bir kısmı, kendi iradeleri ve haram olmayan arzularının hükmüyle hareket ederler. Bu; kral-peygamber ve ehl-i yemin olan ebrârın hâlidir.

Bir kısmı da; ne bununla, ne de diğeriyle hareket ederler. Birincisinin sebebi onu bilmemeleridir. İkincisine gelince, o da bu hususlaki zühtlerinden dolayıdır. Hatta bu hususlarda şer'î iradeyi bilmek imkansız hale geldiğinde, Allah'ın yaratma ve kader iradesine tâbi olmak maksadıyla mücerret kaderin hükmüyle hareket ederler. Bu ise, bilinen şer'î bir sebeple tercihte bulunmak imkansızlaştığı vakit kur'ayla tercihte bulunmak gibidir. Bu kimseler bu makamda kalplerinde vâki olan ilham ve hitapla hareket ederler.

Şeyh Abdülkadir'in (kaddesallahü rûhahu) sözü daha çok bu makamla ilgilidir. Nefsin iradesi ve hevası hususunda o, zühdü emreder ki, böylelikle irade ve nefsin hükmüyle hareket edilmesin. Bu da onu ehl-i yemin olan ebrârın halinden ve mutlak olarak kralların yolundan yüce kılmıştır. Her kim bunu gerçekleştirir ve Muhammedî-Kur'anî-şer'î emirle hareket ederse mahlûkatın en kâmilidir. Ancak bu emir ona gizli kalmış olabilir; bunun teferruatıyla bilinmesi bir çok hususta zorluk oluşturacak derecede imkansız hale gelebilir.

Görmez misin ki, Kureyzaoğulları hakkında Sa'd bin Muaz'ı hakem tayin edip, o da; savaşçılarının öldürülmesi, kalanların esir alınması ve mallarının ganimet yapılması hükmünü verdiği zaman Hz. Peygamber (s.a.v) şöyle buyurdu: "Onlar hakkında yedi örtü üzerinden Allah'ın hükmüyle hükmettin." Zira; veliyy-ül-emrin öldürme ve esir alma ile af ve fidye arasında muhayyer bırakılması arzuya dayalı bir tercih değil; bir görüş ve maslahat meselesidir. Dolayısıyla onun, en doğruyu tercih etmesi gerekir. Eğer onu tercih ederse Allah'ın hükmüne muvafakat etmiş olur; aksi takdirde etmemiş olur.

Bu çoğu zaman gizli de kalabilir. Hz. Peygamber sahih bir hadiste Büreyde'ye buyurmuştur ki: "Bir kale ahâlisini muhasara ettiğinde ve onlar senden kendilerine Allah'ın hükmünü uygulamanı istediklerinde; onlara Allah'ın hükmünü uygulama. Zira; sen, Allah'ın onlar hakkındaki hükmünü bilmiyor olabilirsin. Fakat onlara kendinin ve arkadaşlarının hükmünü uygula."

Kale ahâlisine kendi hükmünü uygulayan hâkimin, kendi içtihadıyla hüküm vermesi gerekir. Sa'd Allah için en hoşnut ve en sevimli olanı emredince kendi hükmüyle hüküm vermiştir. Eğer bundan başka bir hüküm verseydi o hükmünü uygulardı. O kendi içtihadıyla hükmetmiştir, her ne kadar bu Allah'ın bâtındaki hükmü olmasa da.

Böylesi bir durumda, yani belirli bir olay hakkındaki şer'î emrin belirgin olmadığı durumda, Şeyh Abdülkadir ve onun gibi diğer şeyhler, bazen mümkün olduğu takdirde bâtın ve ilhama başvurmayı, bazen de şeriat açısından tercihe şayan sebeplere ulaşmak imkansızlaştığından dolayı mücerret kadere –şâriin kurayla tercihte bulunması gibi– başvurmayı emretmişlerdir. Onlar salt irade ve hevayla tercihte bulunmamayı emrederler. Bu ya haramdır, ya mekrûhtur, ya da; bir noksanlıktır. Onların bu yasaklaması gereksiz mubahlardan nehyetmeye benzer.

Ayrıca, eğer şer'î emir onlara belirgin hale gelirse onunla tercihte bulunmak gerekli olur, yok eğer şer'i emir onlara belirgin hale gelmezse; o zaman ya ilham ve zevk gibi bâtınî bir sebeple, ya da kendilerine izafe edilmeyen kaza ve kaderle tercihte bulunurlar. –Hz. Peygamber'in, bütün durumlarda Ashâbı'na istihare de bulunmalarını söylemesi ve Kur'an'dan sûre öğretmesi gibi– bu tür bir durumda Allah'a istiharede (O'ndan en hayırlısını istemek) bulunmak suretiyle tercihte bulunan kimse muhakkak doğru yapmış olur.

Bu şuna benzer: Araştırmacı müçtehit ile fetva soran mukallit açısından bir meselenin şer'î delilleri birbiriyle çatıştığında onlar hiçbir tercihte bulunmaz; kaderin icra ettiğini kabul edip bunu yadırgamazlar. Bazen onlardan biri; ya uykuyla, ya nasîhat ve yol gösterici bir görüşle, ya da iki fiilden birindeki maslahatı görerek tercihte bulunur.

Salt kendi iradesi ve seçimiyle tercihte bulunacak şekilde delillerde bir denklik söz konusu olduğunda, salt seçimle tercihte bulunmak; İslâm alimlerinden hiçbirinin savunduğu bir görüş değildir. Bu yalnızca kelâm ehlinden bir grubun düşüncesidir. Ancak fukahâdan bir kısmı, fetva soran avâmdan birisi hakkında: "O, farklı iki müftü arasında tercihte bulunabilir" demiştir.

Ayrıca sâliklerden bir grup da, şeriatta iki durum eşit olduğu zaman sadece kendi zevki ve iradesiyle tercihte bulunmuştur. Ne bâtınî ne de zâhirî ilmî bir temele dayanan bir iradeyle yalnızca tercihte bulunmayı ilim ve züht ehlinden hiçbir âlim savunmamıştır. Fukahâ ve sûfiyye bunu söylememiştir, ancak; bir müçtehit yada mukallit için salt irade ve ihtiyarla tercihte bulunmayı câiz gören kimse, sâlik için salt irade ve zevkiyle tercihte bulunmayı mümkün gören kimseye denktir.

Ancak şöyle denebilir: Takvayla donanmış bir kalp, iradesiyle tercihte bulunursa bu şer'î bir tercihtir. Bu takdire göre: Her kimin kalbine Allah'ın sevdiğini istemek ve O'nun sevmediğine buğz etmek duygusu hâkim olur da, belirli bir husus hakkında onun, Allah'ın sevdiği mi yoksa sevmediği bir husus mu olduğunu bilemezse ve kalbi onun, sevdiği ya da sevmediği olduğunu düşünse; bu onun tarafından bir tercih olur. Nitekim doğru sözlülüğü yalancılığından daha fazla olan bir kimsenin getireceği haberle tercihte bulunmak da; tercih yollarının kapanması durumunda şer'î bir delille tercihte bulunmak demektir.

Hulasa; her kimde iki meseleden birinin Allah ve Resûlü'ne daha sevimli olduğu zannı hasıl olursa bu şer'î bir delille tercihte bulunmak olur. İlhamın mutlak olarak şer'î bir yöntem olduğunu inkar edenler, onun mutlak olarak şer'î bir delil olduğunu kabul edenler gibi hataya düşmüştür.

Ancak şer'î zâhirî deliller hakkında sâlik içtihatta bulunur, ama bunda bir tercih görmezse ve iyi niyeti ve takvalı oluşundan dolayı iki fiilden birinin üstünlüğü kendisine ilham olunursa, böyle bir kimsenin ilhamı kendi hakkında delildir ve mezhep, ilm-i hilâf ve usul-ü fıkıh hususunda derinliğe sahip bir çok kimsenin delil olarak kullandığı bir çok zayıf kıyaslardan, zayıf hadislerden, zayıf zâhirî delillerden istishablardan daha güçlüdür.

Tirmizî'de Ebu Saîd'den rivayet edilen bir hadiste Hz. Peygamber buyurmuştur ki: "Mü'minin ferasetinden sakının. Zira o, Allah'ın nûruyla bakar.(Sonra Allah'ın şu ayetini okudu): Elbet bunda işaretlerden anlam çıkarmasını bilen kimseler için nice dersler vardır" (Hicr/75).

Ömer bin Hattâb demiştir ki: "İtaatkârların ağızlarına yaklaşın ve onların dediklerine kulak verin. Zira onlara doğru şeyler tecelli eder."

Sahih bir hadiste Allah'ın şu sözü vârit olmuştur: "Kulum, bana mütemadiyen Ben onu sevinceye dek nafilelerle yaklaşır. Onu sevdiğim zaman Ben onun işiten ku-

lağı, gören gözü, kavrayan eli, yürüyen ayağı olurum. Benimle işitir, benimle görür, benimle kavrar ve benimle yürür."

Böylesi biri hakkında Vabısa'nın Hz. Peygamber'den rivayet ettiği bir hadiste şöyle denilmiştir: "İyilik, nefsinin huzur bulduğu ve kalbinin sükûna erdiği şeydir. Günah ise nefsini daraltan şeydir, sana onun fetvasını verseler de vermeseler de."

Müslim'in sahihinde Nüvvas bin Sem'ân, Hz. Peygamber'den rivayet etmiştir ki: "İyilik güzel ahlâktır. Günah, nefsini daraltan ve insanların muttali olmasından hoşlanmadığın şeydir."

İbn Mes'ûd demiştir ki: "Günah, kalbin zorbasıdır."

Aynı şekilde; Allah, kullarını haniflik üzere yaratmıştır. Haniflik ise; mârufu sevmek, münkerden de nefret etmek demektir. Fıtrat bozulmazsa şayet kalpler hakikat üzere yaratılmıştır. Fıtrat iman hakikatiyle kuvvetlendirilirse, Kur'ân nûruyla aydınlanırsa ve zâhirî şer'î delillerin delâleti ona gizli kalırsa ve o kişinin kalbi iki durumdan birini tercih etmeyi uygun görürse, bu onun gibi birine göre en güçlü işaret olur.

Zira Allah, Kur'ân'ı ve imanı öğretmiştir: "Allah insanla ancak bir vahiy aracılığıyla, yahut bir perde arkasından, yahut dilediği şeyi kendi izniyle vahyeden bir elçi göndermek suretiyle konuşur. O şüphesiz yücedir, hikmet sahibidir. "İşte sana da kendi buyruğumuzdan bir rûh vahyettik. Sen, kitap nedir, iman nedir bilmezdin. Ama onu bir nûr kıldık ki kullarımızdan dilediğimizi doğru yola ulaştıralım. Şüphesiz sen de doğru yola iletileceksin." (Şûra/51,52).

Cündüb bin Abdullah ve Abdullah bin Ömer demişlerdir ki: "İmanı öğrendik, sonra Kur'an'ı öğrendik ve imanımız arttı."

Sahihayn'de Huzeyfe, Hz. Peygamber'den rivayet etmiştir ki: "Emanet, insanların kalplerinin köküne indirilmiştir. Kur'an'dan öğretiniz, sünnetten öğretiniz."

Ceyyid bir isnadla Tirmizî'de ve diğerlerinde Nüvvas bin Sem'ân'ın Hz. Peygamber'den şu hadisi rivayet ettiği kaydedilmiştir: "Allah, sırat-ı müstakimi bir örnekle anlatmıştır. Yolun iki kenarında iki sur vardır. Her iki surda açık kapılar bulunmaktadır. Kapılarda indirilmiş perdeler vardır. Yolun başında da bir tellal, aşağısında da bir tellal çağrıda bulunur. Sırat-ı müstakim (dosdoğru yol) İslâm'dır. Perdeler Allah'ın sınırlarıdır. Açık kapılar Allah'ın haramlarıdır. Kul bu kapılardan birini açmak istediğinde tellal ona: 'Ey Allah'ın kulu, onu açma eğer açarsan girersin!' diye nidada bulunur. Yolun başındaki tellal Allah'ın Kitâbı'dır. Yolun aşağısındaki tellal ise her mü'min kulun kalbindeki Allah'ın vâizidir."

Hz. Peygamber, her mü'min kulun kalbinde bir vâiz bulunduğunu açıklamıştır ki, bu vâiz, teşvik ve sakındırma yoluyla yapılan emir ve nehiydir. Mü'minin kalbinde

meydana gelen bu emir ve nehiy, Kur'ân'ın emir ve nehyine mutabıktır, bu yüzden biri diğerini destekler ve kendisine biri verilen kula diğeri verilmez.

Sahihahyn'de Ebu Musa el-Eş'ârî'nin Hz. Peygamber'den rivayet ettiği şu hadis kaydedilmiştir: "Kur'an okuyan mü'min kavuna benzer; kokusu da tadı da hoştur. Kur'an okumayan mü'min hurmaya benzer; kokusu yoktur, ama tadı hoştur. Kur'ân okuyan münafık reyhana benzer; kokusu hoştur, ama tadı acıdır. Kur'ân okumayan münafık ebu cehil karpuzuna benzer; kokusu yoktur ve tadı acıdır."

Seleften biri, "Nûr üstüne nûr." (Nûr/35) ayeti hakkında şöyle demiştir: "Nûr, kendisinde etkisi duyulmasa bile hikmetle konuşan mü'mindir. Eğer etkisi duyulmuşsa bu nûr üstüne nûr olur. Onun kalbindeki iman nûru Kur'an'ın nûruna mutabıktır, Aklî ölçüsünün indirilmiş Kitâb'a mutabık olması gibi. Allah Kitâb'ı ve ölçüyü insanlar adaleti uygulasın diye indirmiştir."

Kalpteki ilham kimi zaman; söz, ilim, zan ve itikat cinsinden olur, kimi zaman da; amel, sevgi, irade ve talep cinsinden. Kulun kalbinde; bu görüş daha tercihe şayan, daha zâhir ve doğrudur hissi meydana gelebilir ve kalbi iki durumdan birisine temayül edebilir.

Sahihayn'de Hz. Peygamber'den şu hadis rivayet edilmiştir: "Sizden öncekilerde muhdesler vardır. Eğer benim ümmetimde onlardan biri varsa Ömer onlardandır." Muhdes, ilhama ve hitâba mazhar olan kimse demektir.

Aynı şekilde kevnî meseleler mümin bir kula yakîn ya da zan şeklinde keşf olunduğuna göre, dinî meseleler haydi haydi keşf olunur. Zira bunların ortaya çıkmasına daha çok muhtaçtır. Ancak bu çoğunlukla bir delile dayanan bir keşif olmak zorundadır. Bazen da müminin kalbinde bir kıvılcım gibi çakan ve ifade edilemeyen bir delille olur. Bu, 'istihsan'ın anlamı olarak yapılan yorumlardan birisidir.

Ebu Hâmid ve Ebu Muhammed gibi bunu eleştirenler "ifade edilemeyen şey, bir hayalden ibarettir" demişlerdir. Oysa durum böyle değildir. Zira herkesin kalbinde var olan anlamları açıklaması mümkün değildir. İnsanların çoğu onları eksik bir şekilde açıklar. Keşif ehlinin çoğunluğunun kalbine; bu yiyecek haramdır, yahut şu adam kafir veya fasıktır şeklinde hiçbir zâhirî delil olmaksızın bir duygu ilka olunur; ya da tam tersine, bir kimsenin sevgisi ve onun Allah'ın elçisi olduğu, veya; bu mal helâldir şeklinde bir duygu ilka olunur.

Burada bunun şer'î hükümlerde tek başına delil olduğu kasdedilmemektedir. Ancak böylesi bir durum, zâhirî deliller birbiriyle eşit hale geldiği zaman, hak tâlibi için bir tercih olur. Bununla tercihte bulunmak birbiriyle kesin zıt olan iki mesele arasında eşit bir tavır almaktan daha iyidir. Zira; ikisine eşit davranmak kesinlikle bâtıldır. Bizim de dediğimiz gibi; eğer ikisinden biriyle amel etmek gerekiyorsa, zâhirî bir delilden veya kıyastan kaynaklanan zanla amel etmek, zıddıyla amel etmekten daha hayırlıdır.

Selef ve cumhûrun savunduğu doğru görüş, her hadisede şer'î bir delilin bulunduğu şeklindedir, dolayısıyla; aynı meselede delillerin eşit olması imkansızdır. Ancak kendisi için bir tercihinin ortaya çıkmamasından dolayı araştırmacıya göre bir eşitlik söz konusu olabilir. Kimisi de şöyle der: Aynı meselede belirli bir hakîkat yoktur; bilâkis her müçtehit o meseledeki gizli hakîkati bilebilir. Birinin diğeri üzerinde ne ilim ne de amel noktasında bir üstünlüğü söz konusu olamaz. Onlar –ya da bazıları– delillerin eşitliğini mümkün görüp iki görüşten birinin tercih edilmesini zorunlu addetmektedirler.

Onlar şöyle demektedirler: Aynı meselede zanna dayalı delil olmaz. İki görüşten birinin tercihi, temayül ve iradeyle tercih cinsindendir. Gazabî nefsin intikamı, halim nefsin de affı tercih etmesi gibi.

Bu görüş yanlıştır. Zira aynı meselede istidlâlde bulunan kimsenin; kimi zaman isabet edeceği, kimi zaman da hata edeceği belirli bir hakîkat bulunması gerekir. Kıblenin nerede olduğunu bilmeyen kimse hakkında Kâbe örneğinde olduğu gibi. Kendi araştırması kendisini bir yöne sevk eden ve oraya dönerek namaz kılmak suretiyle kendisinden farzın sâkıt olduğu kimse; içtihadı kendisini bir görüşe sevk eden ve onun gereğince amel eden müçtehit gibidir. Her ikisi de Allah'a itaat etmişlerdir. Allah'a itaat etmiş ve bundan ötürü bir mükâfatı hak etmiş olması anlamında; isabetlidir, yoksa; belirli bir hakîkati bilmiş olması anlamında değil. Bu (hakîkat) ancak tek olabilir ve isabet edene de iki ecir vardır.

Şer'î delillerin mevcut olduğu sınıflarda da bu geçerlidir. Ancak kul kimi zaman bunları bilemez. Şâri, küllî hükümleri açıklamıştır. Belirli bir kişinin âdil ya da fâsık, mü'min ya da münafık, Allah'ın velisi ya da müslümanların katli vacip düşmanı olması; şu malın zalimin zulmüne maruz kalacağından korkulması ve zalimden korunduğu vakit ehlinin faydalanacağı, gibi 'tenkîh'ul-menat' da denilen belirli hükümlere gelince:

Bu meselelerin küllî ve umumî şer'î delillerle bilinmesi gerekmez; kendileriyle ilgili hususî delillerle bilinirler. Bunun yollarından biri de ilhamdır. Allah, bazı kullarına o belirli malın yada belirli şahsın durumunu ilham edebilir, başka biriyle ortak kullanacağı zâhirî bir delil mevcut olmasa dahi.Hızır ile Musa kıssası bu sınıfa dahildir. Bu kıssada Allah'ın şeriatına muhâlif bir durum yoktur. Zira; hiç kimsenin nebi veya velinin Allah'ın şeriatına muhalefet ettiğini söylemesi mümkün değildir. Aksine bu kıssada, Hızır'ın yaptığını şeriatın olumladığı bâtınî bir sebeple o muayyen meselenin durumuna dair ilim (bilgi) mevcuttur. Bir eve girip, başkası bilmediği halde kendisine sahibinin izin verdiğini bildiğinden dolayı oradaki malı alan kimse gibi. Kaybedilmiş bir şey bulup, onun kendisine hediye olarak sunulduğunu düşünen ama yitiğin sahibini tanımadan alan kimse ve başka örneklerde olduğu gibi. Böylesi örnekler sahih ilham ehli indinde oldukça çoktur.

İkinci sınıf ise bunun aksidir. Onlar Allah'ın emrine değil, kendi hevalarına tâbi olurlar. Onlar sadece hevalarıyla sevdikleri şeyi emrederler ve sadece hevalarıyla hoşlanmadıkları şeyi yasaklarlar. Onlar mahlûkatın en şerlisidirler. Allah buyurur ki: "Hevasını ilâh edineni gördün mü? Sen mi ondan sorumlu olacaksın?" (Furkan/43). Hasan demiştir ki: "Bu, canının istediğini yapan münafıktır."

Allah buyurmuştur ki: "Allah'tan bir kılavuz olmaksızın hevasına tâbi olandan daha sapık kim olabilir?" (Kasas/50). Ömer bin Abdülaziz şöyle der: "Hevasına uygun olduğu takdirde Hakk'a tâbi olan ve hevasına aykırı olduğu takdirde ona karşı gelenlerden olma. Böyle yaparsan sen, tâbi olduğun Hakk'a karşılık mükâfata nâil olmazsın, ama muhâlefetinden dolayı cezaya müstahak olursun." Evet durum onun dediği gibidir, zira; her iki durumda da hevaya tâbi olmak kasdedilmiş, Allah için hareket edilmemiştir.

Ebu Tâlib'in Hz. Peygamber'e yardım ettiğini ve O'nu herkesten daha fazla koruduğunu bilmiyor musun? Ancak, o bunu akrabalıktan dolayı yapmıştır; Allah rızası için değil. Bu yüzden Allah ondan bunu kabul etmemiş ve buna karşılık onu mükâfatlandırmamıştır. Ebu Bekir Sıddık (r.a) ise O'na Allah için malıyla ve nefsiyle yardımcı olmuştur, bu sebeple Allah buyurmuştur: "Ama takvalı olanlar ateşten uzak kalacak. Arınmak için servetini harcayanlar: Gördüğü bir iyiliğin karşılığı olarak değil; ama yalnızca yüce Rabbi'nin rızasını kazanmak için. İşte böyleleri zamanı geldiğinde hoşnut olacaklardır" (Leyl/17-21).

Üçüncü Kısım: Bazen Allah'ın iradesine uygun iradede bulunan, bazen de Allah'ın öfkelendiği bir iradeyle iradede bulunanlardır. Müslümanların çoğu böyledir. Onlar bazen Allah'a itaat ederler ve O'nun sevdiği şeyi irade ederler, bazen de O'na asi olurlar ve Allah hoşlanmasa bile kendilerinin hoşuna giden şeyi irade ederler.

Dördüncü Kısım: Her iki iradeden hâli olmaktır. Ne Allah için; ne de kendi hevası için istememektir. Bu çoğu insanda bazı şeyler hakkında vuku bulur. Pek çok zâhit ve âbit için de pek çok hususta meydana gelir.

İnsanın iradeden mutlak olarak hâli olması muhaldir. Zira; insan, kaçınılmaz olarak bir irade üzere ve kendisine zarar ve eziyet verene karşı bir nefret üzere yaratılmıştır. Âbit ve zâhit kimse eğer müslüman ise onun Allah'ın sevdiği şeyleri irade etmesi gerekir: Farzların edası ve haramların terki gibi... Hatta; umum müminlerin her birinin Allah'ın sevdiği şeyleri irade etmesi gerekir. Aksi takdirde, her kim Allah'ı sevmezse ve bir şeyi Allah için sevmezse; hiç bir ibadeti, hatta kelime-i tevhit ile kelime-i şahâdeti bile ve bunun dışındakileri de sevmez ve bunları irade de etmez. O zaman da o kişi mü'min olamaz.

Öyleyse her bir mü'minin Allah'ın sevdiklerinin bir kısmını irade etmesi gerekir. Allah'ın sevmediği, ama kendisinin arzuladığına ilişkin kulun iradesi ise; Allah'a is-

yankar olanların bir özelliğidir. Böyle bir kişi Allah sevmediği ve razı olmadığı halde günahı irade etmiş demektir.

Oysa hem övülen hem de yerilen iki iradeden de hâli olmak meselesine gelince, bu iki türlü vuku bulur: Birincisi; kulun, bilse bile Allah'a ibadet ve itaatten yüz çevirmesidir. Kul, kendisine pek çok şeyin emredilmiş olduğunu bilir, ama ne bunları irade eder, ne de başka birinin bunları yapmasından hoşnutsuzluk duyar. Müslümanlar ile kafirler savaştığında, ne Allah'ın sevdiği birinci grubun muzaffer olmasını ister, ne de Allah'ın kendilerine öfkeli olduğu öteki grubun kazanmasını.

İkincisi; Allah'ın emretmiş olduğunu bildiklerine ittiba eden, Allah'ın nehyetmiş olduğunu bildiklerinden içtinap eden pek çok zâhit ve âbitte meydana gelir. Emredilmiş ya da nehyedilmiş olup olmadığını bilmedikleri diğer meseleleri ise, bu hususta bilgileri olmadığından, ne isterler ne de onlardan nefret ederler. Yaratılmış ve takdir edilmiş olmaları hasebiyle bunlardan razı olurlar, bu hususlarda yardımlaşırlar ve bunun Allah'a bir muvafakat olduğunu düşünürler. Bu kimseler nefsin heva ve hevesinden uzak kalınca her hadiseye razı olmakla, hatta buna yardımcı olmakla emrolunmuşlardır.

Bu, hataya duçar olunabilecek bir alandır. Allah ve Resûlü'nün sevdiği şeyler hususunda bizim Allah ve Resûlü'nü sevmemiz ve Allah ve Resûlü'nü gazaplandıran şeylere karşı bizim de gazaplanmamız gerekir. Uykuda olan kimse ile delinin fiilleri benzeri teklife dahil olmayan fiiller gibi, Allah ve Resûlü'nün, ne sevdiği ne de sevmediği meselelere gelince; bunları Allah, hem sevmiyor ve razı olmuyor hem de sevmiyor ve yermiyorsa, mü'minin de bunları sevmesi, razı olması ve de sevmemesi gerekmez.

Ancak; bunların Allah tarafından yaratılmış ve takdir olunmuş olmaları bunlara has bir durum değildir; dilediği her şeyi hikmeti gereği yaratmış ve her şeyin yaratılışını en güzel yapmıştır.

Kazaya razı olmak ise üç kısımdır:

Birincisi: İbadetlere razı olmak. Bu emredilen bir ibadettir.

İkincisi: Musibetlere razı olmak. Bu da müstehap veya vacip olarak emredilmiştir.

Üçüncüsü: Küfür, fısk ve isyan; bunlara razı olmak emredilmemiştir; bilâkis bunların sevilmemesi ve bunlardan nefret edilmesi emredilmiştir. Zira, Allah bunları ne sever ne de bunlara razı olur. Nitekim Allah şöyle buyurur: "Çünkü gecenin karanlığında Allah'ın razı olmadığı düşünceleri tasarlarlar" (Nisa/108); "Allah bozgunculuğu sevmez" (Bakara/205); "Kulları için küfre razı olmaz" (Zümer/7); "Allah kafirleri sevmez" (Âl-i İmran/32); "Allah, haddi aşanları sevmez" (Maide /87); "Allah bozguncuları sevmez" (Maide/64).

Allah, hikmeti gereği bunları yaratmış olsa da; kendisinin sevdiği hikmete vasıl kılmak gayesiyle sevmediği bir şeyi yaratması imkansız değildir; şeytanları yaratması gibi. Biz, Allah'ın dilediğini yaratmasından razı oluruz. O bu hususta övgüye lâyıktır.

Ancak, yerilen fiilin kendisinden ve failinden bizler razı olmayız ve onu övmeyiz. Bizzat kendisi sevilen şey ile, kendisi bir açıdan sevilmese de sevilen şeye ulaştıracağı için murâd edilen şey arasında elbette fark vardır. Zira; bir şey bir açıdan murâd edilir, başka bir açıdan da kerih görülür: Hoşa gitmeyen bir ilâç alan hasta örneğinde olduğu gibi. Hasta, ilâcı sevmez ve ondan tiksinir; bununla birlikte sevdiği şey olan sıhhate kavuşacağı için onu kullanmak ister; bizzat ilâcı sevdiği için değil.

Sahih bir hadiste mervidir ki: "Allah buyurur: Benim faili olduğum hiçbir şeyde, mü'min kulumun rûhunu kabzetmekte tereddüt ettiğim gibi tereddüt etmedim. Kulum ölümden hoşlanmaz, ben de onun üzülmesinden hoşlanmam. Ama ölüm onun için kaçınılmazdır." Allah –sübhanehu–, ölümden hazzetmeyen mü'min kulunun üzülmesini istemediğine göre, bu O'nun, kulunun canını almak istememesini de gerektirir. Bununla birlikte; Hakk Sübhanehu, hikmeti gereği onu öldürmeyi irade eder.

Allah'ın sevmediği ve nehyettiği şeyleri biz de sevmeyiz ve hoşnut olmayız, ancak; onları Allah yaratmış olduğu için O'nun razı olduğuna biz de razı oluruz. Zira; bunda bir hikmet mevcuttur. Allah'ın ne sevdiği ne de sevmediği filleri de, bizim sevmememiz gerekmediği gibi sevmemiz ve hoşnut olmamız da gerekmez. Nassla sabit olan rıza ise; bizim, rab olarak Allah'tan, din olarak İslâm'dan, nebi olarak Muhammed'den razı olmamızdır.

Sahih'te Hz. Peygamber'den mervidir ki: "Her kim rab olarak Allah'tan, din olarak İslâm'dan, nebi olarak Muhammed'den razı olursa, Allah'ın da ondan razı olması bir hak olur."

Kadere razı olmak meselesine gelince, o; Allah'tan razı olmaktır. Zira;her hâl ü kârda hamd O'na aittir. Ve her ne kadar O'nun sevmediği şeyi biz de sevmiyorsak da kendisi gereği mahlûkatı yarattığı ve razı olduğu hikmetinden biz razı oluruz. Şer'î emrin ortadan kalktığı ya da gizli kaldığı durumda, takdir edilmiş olsa da, şer'î emirde olduğu gibi ne ittiba, ne rıza, ne de muhabbet söz konusu olur.

Burası, sâliklerin avâm kısmı bir yana, havassının ve şeyhlerinin bile hataya düştükleri bir noktadır. Şer'î emre dair bilgilerine ve ona itaat etmelerine göre onlar derece derecedir. Kimisi şer'î emri diğerlerinden daha çok bilir ve daha çok itaatkâr olur. Onun hali, şer'î emri bilme ve ona itaat etme hususunda kendisinden daha aşağıdaki kişiden daha güzel olur.Kimi de şer'î emirden uzaklaşır ve İslâm'dan bütünüyle çıkacak derecede kayıtsız davranır; kendi hevasıyla ve kaderle yetinir halini sürdürür.

Bunlardan kimi kâfir olarak ölür, kiminin Allah tevbesini kabul eder, kimi fasık olarak ölür, kiminin Allah tevbesini kabul eder. Onlar kaderî hakîkate şer'î emirden yüz çevirerek bakarlar. Bununla birlikte, ya kendi nefislerinden ya da Allah ve Resûlü'nün dışında birisinden şer'î emir haricinde bir emir ve nehye ittiba etmeleri gerekir. Zira; mutlak olarak kaderle birlikte lakayt davranmak bizatihi imkansızdır; daha önce de söylenildiği gibi; kul, kimi şeyleri sevmek, kimi şeyleri de sevmemek üzere yaratılmıştır.

"Kul, Allah'la birlikte gassâl elindeki meyyit misali olmalıdır." diyenin sözü ne doğrudur, ne de müslümanlardan hiç biri katında meşrulaştırılabilir. Bu, kimi hususlar hakkında söylenebilir, bunun sebebi; Allah'ın o hususdaki emrinin gizli kalmasıdır. Yoksa; Allah'ın emrettiği ve sevdiği şey bilindiği takdirde, Allah'ın sevdiğini sevmek, hoşlanmadığını da sevmemek zorunlu olur.

Fasıl

Kur'an ve hadisi tefekkür etmek gibi, delil ve sebeplere doğru araştırmayla oluşan ilmî yolun bilgiyi gerektirmesi gibi, bâtını murakabe yoluyla mamur kılmak ve her hâl ü kârda Allah'tan korkmak gibi sağlam irade ve vesilelerle oluşan amelî yol da; ameli gerektirir. Bu yüzden, bu yoldaki sâlike 'mürid', diğerine de 'tâlip' adını vermişlerdir.

Araştırma, içinde doğruyu da yanlışı da barındıran bir kategoridir. İrade de öyle. Nasıl ki; ilim yolundaki bilgilerin dinî ve nebevî bilgiler olması ve senin bunlara dair ilminin peygamberlerin haber verdiğiyle uyumlu olması gerekiyor, aksi takdirde bildiğin herhangi bir bilgi ya da peygamberlerin haber verdiklerine dair inandığın herhangi bir şey nasıl sana fayda vermiyor ve bu yüzden Allah'a, meleklerine, kitaplarına peygamberlerine ve ahiret gününe iman etmek bir zorunluluk oluyorsa, aynı şekilde iradede de irade edilen şeyin tayin edilmesi bir zorunluluktur. Bu da Allah ve O'na giden yoldur; peygamberlerin emir buyurduğu şeydir. Bu yüzden Allah'a kulluk etmelisin, ona kulluğun da peygamberlerin dillerinde belirlendiği şekilde olmalıdır. Zira; peygamberin tasdiki, ilim olarak haber verilen ve ona itaat da amel olarak emredilen tarzda olmalıdır.

Bu yüzden iman; sünnete uygun bir şekilde kavil ve ameldir. Hakîki bilgi; Allah'ın ilmine muvafık olandır. Doğru irade; Allah sevgisine ve rızasına uygun olandır. Bu da onun şer'î hükmüdür. Allah alîm ve hakîmdir.

Haberî meselelerin Allah'ın sevgisine ve emrine uygun olması gerekir. Bunların birisi O'nun hükmü, diğeri de ilmidir.

"Menazil'üs-Sâirîn" kitabının müellifi gibi, Allah'ın hükmünü mücerret kader sayan ve arifin müşahedesini; iyiyi iyi, kötüyü kötü görmesinden onu alıkoyan bir hüküm kabul eden kimseye gelince, daha başka yerde bunu vurguladığımız şekilde bunda büyük bir yanılgı söz konusudur.

Bir hedef belirleyen müride, herhangi bir mabuda kulluk etmesi ya da Allah'a herhangi bir ibadet tarzıyla kulluk etmesi fayda vermez. Bilâkis bu, kendilerine Allah'ın izin vermediği şeyi din kabul ederek ortaklar edinen bid'atçi müşriklerin yoludur. Allah'ın emri olmaksızın Allah'ın dışındakilere kulluk eden hıristiyanlar ve ehl-i bid'atler gibi...

Ehl-i İslâm ve Ehl-i Sünnet ise yalnızca Allah'a; –O'na ve O'nun buyurduğu şekliyle– kulluk ederler; bid'atlerle değil. Onlardan sadır olan hatalar hariç. İrade yoluna giren sâlikler kimi zaman murâd (irade edilen) hususunda, kimi zaman da murâda ulaştıracak yol hususunda hataya düşerler. Kimi zaman ise; Allah'tan başkasını, ondan korkmak ve ondan ümit var olmak, ona tâzîm ve muhabbet duymak, ona rağbet edip ondan istemek suretiyle ilâh edinirler. İşte bu, haram kılınan şirktir. Tevhidin hakîkati ise Allah'tan başkasına kulluk etmemektir. Kulluk (ibadet); sevginin, tâzîmin, ümîdin, haşyetin, celâlin ve ikramın kemâlini ihtiva eder. Bu; tevhidde fâni olmak, peygamberlerin ve onların tâbilerinin fâni oluşudur ki: O"na kulluk yaparak O'nun dışındakilere kulluk yapmaktan, O'na itaat ederek O'nun dışındakilere itaat etmekten, O'ndan isteyerek O'ndan gayrısından istemekten, O'ndan korkarak O'nun dışındakilerden korkmaktan, O'ndan umarak O'nun dışındakilerden ummaktan, O'nu severek ve O'nda severek O'nun dışındakileri sevmekten ve O'nun dışındakilerde sevmekten kendini fâni kılmandır.

Yol hususunda hataya düşenler muhakkak ki Allah'ı irade etmektedirler; ancak O'nu irade etme noktasında şer'î emre ittiba etmemektedirler; aksine bazen onlardan biri O'na Allah'ın razı olduğunun sandığı –ki durum böyle değildir– şekilde kulluk eder; bazen de kadere O'nun murâdı olduğu için nazar edip kendileri hakkında hiçbir amacın bulunmadığı kaderde fâni olurlar. Oysa kaderde mutlak fenâ, imkansızdır. Onlarsa şer'î emre muhalif olan zevke ve vecdine tâbi olmaya ya da kadere nazar etmeye devam etmektedirler ki onların havassının pek çoğunun sınandığı husus da budur.

Şeyh Abdülkadir ve onun gibi kendi devirlerinin yüce şeyhleri olan kimseler şeriatın emrine ve nehyine uyulmasını ve şeriatın zevk ve kaderden öne alınmasını buyurmuşlardır. Büyük şeyhlerden birisi hevanın ve nefsî iradenin terk edilmesini emir buyurmuştur. İrade olması bakımından iradedeki hata bu şekilde vuku bulmakta-

dır. O, sâlike hevası açısından asla iradesi bulunmamasını emreder; bunun aksine Rabb (azze ve celle)'in irade ettiğini irade etmesini emreder: Ya açıklığa kavuşmuşsa şer'î iradeyi, ya da kavuşmamışsa kaderî iradeyle hareket edilmesini. Bu da; ya Rabb'ın emriyle birlikte, ya da mahlûkatıyla birlikte olur. Yaratma da emir de Subhanehu Teâlâ'ya aittir.

Bu, şerefli ve sahih olan yoldur. Bu yolun sahibinin; şer'î olduğunu bilmediği şer'î iradeyi terk etmesinden, ya da kaderî iradeyi şer'î iradeye öncelemesinden endişe edilir. Zira; o şer'î olanı bilmezse onu terk eder ve onun zıddını irade eder. Dolayısıyla bilmeksizin, emredileni terk eder ve yasaklananı işler duruma gelir.

İrade yolunun sahibinin de; amel zayıflığından, amelle bağlantılı olan ilim zayıflığından ve dalâlete düşmesinden endişe edilir. İlim yolunun sahibinin amel zayıflığından ve amelle bağlantılı olan ilim zayıflığından endişe edilmesi gibi.

Ancak; Allah hiç kimseye ne berikinden ne de ötekinden kaldıramayacağı şeyi yüklemez. Buyurur ki: "Elinizden geldiğince Allah'tan sakının" (Tegabün/16). Sâlik; tefekkür edip kendi çabasınca emri ve nehyi öğrenirse, ameli ve iradesi de buna uygun olursa, işte onun elinden gelen budur. Tâlip de; kendisine emredileni yerine getirip nehyedileni terk ederse ve ilmi bu ameline mutabık olursa, işte onun elinden gelen de budur.

2

Ben derim ki: O'nun hükmü, yaratması ve emrini de içine alır. Yani: Mahlûkata kul olmaktan ve onlara tevekkül etmekten, Allah'a kul olarak ve O'na tevekkül ederek fâni ol. Allah'a isyan hususunda onlara itaat etme; bir menfaatin temini ve bir zararın defi hususunda da onlarla ilişki kurma!

Emirle hevâdan ve fiille irâdeden fâni olmaya gelince, bu da: Kişinin fiilinin, hevâsına değil; şer'î emre muvafık olması, yaratılana dair irâdesinin de, nefsinin irâdesine değil; Allah'ın fiiline tâbi olması suretiyle olur. İrâde kimi zaman kendi nefsinin fiiliyle, kimi zaman da mahlûkatla bağlantılı olur.

İlki emirle olur, ikincisinde ise; iradesi olmaz. Bu hususta, kendisine emredilmeyen iradeye sahip olmamakla kayıtlanması gerekir. Eğer takdir edilenlerin hepsini değil de bir kısmını irade etmesi emredilmişse; irade edilmesi emredileni, kadere uygun olsun ya da olmasın, irade etsin.

Bu konuda sâliklerden bir grup hataya düşebilmektedir. Onlardan sıdk sahibi olanlarda genelde görülen durum, o belirli hususdaki şer'i iradeyi bilmiyor olmalarıdır. Oysa onların nefsânî bir iradeleri söz konusu değildir; bu sebeple de iradelerini takdir edilmemiş olana terk ederler.

3

Bu onun söylediği gibidir: Kalp, onlardan ümitvar olmaz ve onlardan korkmaz ise; onlardan bir şey talep etmek için onlarla haşir neşir de olmaz. Bu mesele, peygamberlerin ve onların tâbilerinin, kendilerine Allah'ın mesajlarını iletecekleri insanlara gitmeleri gibi; Allah'ın emrettiğini emir buyurmaya gitmeye benzemektedir. Tevekkül, ancak kula emredilenin yerine getirilmesiyle sahih olur, ki böylelikle Allah'a kul ve mütevekkil olunabilsin. Aksi takdirde, her kim O'na tevekkül eder de O'nun emrettiğini yapmazsa, (bilsin ki) onun yitirdiği emir yerine getirdiği tevekkülden daha çok O'na lâyıktı; en azından onun kadarı ya da ona yakın bir ölçüde. Aynı şekilde her kim bir emri yerine getirir ve O'na tevekkül etmez ve O'ndan yardım dilemezse terkettiği tevekkül ve talep yerine getirdiği emirden daha çok layıktı O'na; yine en azından onun kadarı veya ondan biraz azı.

4

Ben derim ki: Bunun sebebi; nefsin, sevdiği ve kendisine faydası dokunan şeyin varolmasını, sevmediği ve kendisine zarar veren şeyin ortadan kalkmasını arzulamasıdır. Emirle bundan fâni olunca Allah'ın sevdiğini yapar ve sevmediğini terk eder; böylece kendi sevdiğinin yerine Allah'ın sevmediğini terk etmeyi ikame eder. İşte o zaman nefsin, fayda temini ve zarar defini gerçekleştirmesi gerekir ki bu durumda Allah'a mütevekkil olur.

Şeyh Abdülkadir (r.a) burada itaati değil, sadece tevekkülü zikretmiştir, zira; nefsin, fayda temini ve zarar definde bulunması gerekir. Eğer Allah'a güvenerek O'na bu hususta tevekkül etmezse bundan yüz çeviremez ki mutlak olarak emre ittiba etmiş olsun. Bilâkis faydanın temini ve zararın defi hususunda emre asi olmuş olur ki o zaman Allah'a kulluk ve emrine itaat O'na tevekkül etmeksizin sahih olmaz. Nasıl ki

O'na tevekkül, O'na kulluk ve itaat olmaksızın sahih olmuyorsa! Allah Teâlâ buyurur ki: "Ona kulluk et ve O'na tevekkül et" (Hud/123); "Her kim Allah'tan sakınırsa Allah ona bir çıkış yolu vereder ve onu ummadığı şekilde rızıklandırır. Her kim Allah'a tevekkül ederse O, ona yeter" (Talak/2,3); "Rabbin'in ismini an ve kendini bütünüyle O'na ada. O Doğunun da Batının da Rabbi'dir, O'ndan başka ilâh yoktur. Öyleyse O'nu vekil edin" (Müzzemmil/8-9).

Burada anlatılmak istenen şudur: Mutlak olarak emre ittiba etmek, tevekkül etmeksizin ve yardım talep etmeksizin sahih olmaz. Her kim kendisine fayda temin edeceği ve kendisinden zararı def edeceği hususunda Allah'a güvenirse hevâsına veda etmesi ve Mevlâ'sının emrine itaat etmesi mümkün olur. Aksi takdirde nefsi ona veda etmez ki, kendisinin o hususta başkasına muhtaç olduğunu söylemeyi terk etmeye kalksın.

Senin Allah'ın fiiliyle iradenden fâni olmanın alâmeti; senin hiçbir murad irade etmemen, hiçbir amacının olmaması, hiçbir ihtiyaç ve amelinin süregelmemesidir. Zira; sen, Allah'ın iradesiyle birlikte O'ndan başka bir şey irade edemezsin, bilâkis Allah'ın fiili sende câri olur ki sen Allah'ın iradesi ve fiili durumunda azaları sükunete ermiş, gönlü mutmain, göğsü geniş, yüzü nûrlu, batını mamur bir hâle gelir, Yaradanın ile her şeyden müstağni olursun. Seni kudretin eli evirip-çevirir, seni ezeliyetin dili çağırır, sana dinlerin Rabb'i öğretir, kendisinden nûrlar ve elbiseler giydirir; seni önceki ilim erbabının konaklarına indirir. Böylece daima kırık hale gelirsin ve böylece kendisinde suyun da çamurun da duramadığı bir kap misali sende ne şehvet ne de irade sabit olur. Sonunda beşerî huylardan arınırsın da bâtının Allah'ın iradesinden gayrı bir şey kabul etmez. O zaman varoluş ve harikuladelikler sana izafe olunur. Bunlar zahirî fiil ve hüküm halinde senden görünüyorsa da, gerçekte Allah'ın kainattaki iradesi ve fiilidirler. İşte o vakit kalpleri kırıklar zümresine dahil olursun. Onlar ki kendi beşerî iradeleri kırılmış, tabiî arzuları zail olmuş ve Rabbanî irade tarafından hüküm altına alınmış kimselerdir. Hz. Peygamber (s.a.v) 'in buyurduğu gibi: "Bana dünyanızdan güzel koku ve kadınlar hoş gösterildi ve namaz gözümün aydınlığı kılındı." Bunlar, tahkik etmek üzere O'na, O dünyadan çıktıktan ve bunlar ondan zail olduktan sonra izafe edilmiştir. Allah buyurur ki: "Ben, benim yüzümden kalpleri kırıklarla beraberim." Muhakkak ki sen bütün hevanı ve iradeni inkar etmedikçe Allah seninle birlikte olmaz. Eğer sen kırılırsan ve hiçbir şey sende sabit kalmazsa ve hiçbir şey sana uygun olmazsa Allah seni yeniden var eder ve sende bir irade yaratır; böylece bu iradeyle irade edersin.

Sen, bu sende yaratılan irade içinde olduğun vakit de Rabb Teâlâ onu senin ondaki varlığınla kırar ve sen ebediyen kalbi kırık olursun. O, sende yeni bir irade daha var eder, sonra senin ondaki varoluşun durumunda onu zail eyler.

5

Ben derim ki: Bu makam, Şeyh Abdülkadir'in işaret ettiği en son şeylerdir. Bunun hakîkati, bir şeyin olmasını ancak o şeyin irade edilmesi emredildiğinde irade eder olmasıdır. Şeyhin "Allah'ın fiiliyle iradeden fâni oluşunun alameti, hiç bir murad irade etmemendir" sözü ise; 'irade edilmesi emrolunmayan bir muradı irade etmezsin' demektir. Allah ve Resulü'nün bizzat irade etmesi ile emrettiği şeye gelince, onun irade edilmesi ya vâciptir ya da müstehap. O şeyin irade edilmesini terk etmek ise ya günahtır ya da noksanlık.

Bu nokta pek çok sâlike karışık gelir ve kâmil yolun, kulun hiçbir iradesinin olmaması olduğunu sanırlar. Kendisine "Ne irade ediyorsun?" diye sorulduğunda Ebu Yezid'in "irade etmemeyi irade ediyorum" sözü ise bir noksanlık ve çelişkidir, zira; o irade etmiştir. İradenin terkini öven meşayihin sözlerini ise iradenin mutlak olarak terkine hamlederler.

Oysa bu, istikamet sahibi şeyhlere karşı bir yanılgıdır. Her ne kadar şeyhlerden kimisi iradenin mutlak olarak terk edilmesini emretmiş olsa da, bu onu söyleyenin bir yanılgısıdır. Halbuki bu ne takdir edilmiş, ne de emir buyurulmuştur. Zira; canlı olanın iradesi olmak zorundadır. İnsanlardan hiçbir canlı yok ki iradesi olmasın. Emire gelince, Allah ve Resulü'nün sevdiği ve vâcip ya da müstehap olarak emrettiği iradeyi, eğer vacipse ancak kafir, fasık veya isyankar terk eder. Eğer müstehap ise o iradeyi terk eden kendisinin hayrına olan bir şeyi terk etmiş olur.

Allah Teâlâ nebîleri ve sıddıkları bu iradeyle vasıflandırmıştır. O şöyle buyurur: "Onun rızasını irade ederek sabah ve akşam Rabbleri'ne yakaranları kovma" (En'am/52); "Kendi nezdinde hiç kimseye karşı ödenecek bir iyilik için değil, sadece yüce Rabbi'nin rızasını umarak" (Leyl/19,20); "Biz sizi yalnızca Allah rızası için yediriyoruz; sizden ne bir karşılık istiyoruz, ne de teşekkür" (insan/9); "Eğer Allah'ı ve Resulü'nü ve ahiret yurdunu istiyorsanız Allah içinizde ihsan sahipleri için büyük bir mükafat hazırlamıştır" (Ahzab/29); "Her kim ahireti ister ve mümin olarak onun uğruna var gücüyle çaba harcarsa işte bunlardır çabalarına değer verilenler (İsra/19); "Dini O'na has kılarak Allah'a kulluk et" (Zümer/2); "De ki; O'na dinini has kılarak Allah'a kulluk ederim" (Zümer/14); "Allah'a kulluk edin ve O'na hiçbir şey ortak koşmayın" (Nisa/36) "Ben cinleri ve insanları ancak bana kulluk etsinler diye yarattım" (Zâriyat/56).

İbadet, ancak Allah'ın iradesiyle ve emrettiği şey için vardır. O buyurur ki: "Yo, her kim varlığını Allah'a teslim ederse işte o ihsan sahibidir" (Bakara/112). Yani bütün hedefini Allah'a adamıştır; "Oysa onlar dini O'na has kılarak sadece Allah'a kul

olmakla emrolunmuşlardı..."(Beyyine/5). Dinin O'na has kılınması; kulun, kullukta yalnızca O'nu irade etmesidir.

"O onları sever ve onlar O'nu sever" (Maide/54); "İman edenler Allah'ı daha çok severler" (Bakara/165); "De ki, Eğer Allah'ı seviyorsanız bana tâbi olun ki Allah da sizi sevsin" (Âl-i İmran/31). Seven herkes irade edendir.

Halil İbrahim Peygamber de (a.s) şöyle demiştir: "Ben kaybolanları sevmem" (En'âm/76). Daha sonra da şöyle demiştir: "Ben, yüzümü hanîf olarak, gökleri ve yeri yaratana çevirdim ve ben müşriklerden değilim" (En'âm/79). Kur'an'da bu tür pek çok ayet vardır. Allah kendisinin ve emrettiğinin irade edilmesini emreder ve başkalarının ve nehyettiğinin irade edilmesini de nehyeder. Hz. Peygamber (s.a.v) şöyle buyurur: "Ameller ancak niyetlere göredir. Herkese niyet ettiği vardır. Her kimin hicreti Allah ve Resulü'ne ise onun hicreti Allah ve Resulü'nedir. Her kimin hicreti payına düşecek olan dünyaya veya evleneceği kadına ise onun hicreti hicret ettiği şeyedir."

Bu iki iradedir; Allah'ın sevip razı olduğu irade, O'nun sevmeyip razı olmadığı irade. Hatta nehyettiği ya da, ne nehyettiği ne de emrettiği irade.

İnsanlar irade konusunda üç kısımdır.

Bir kısmı arzuladıkları şeyi irade ederler. Bunlar nefislerinin ve şeytanın kuludur.

Bir kısmı da iradeden mutlak olarak uzak durduklarını ve Rabb'in takdir ettiğinden gayrı bir muradlarının kalmadığını ve bu makamın en kâmil makam olduğunu sanmaktadır. Ve bunu yerine getiren kimsenin hakikatı –ki bu kaderî ve kevnî hakikattir– yerine getirdiğine ve umumî kayyumluğa şahid olduğunu da zannederler. Rububiyetin tevhidinin şuhûdunu da gaye kabul ederler ve bunu 'cem', fena, ıstılâm ve benzeri isimlerle isimlendirmişlerdir. Pek çok şeyhin ayağı bu noktada kaymıştır.

Bu makam hakkında Cüneyd bin Muhammed ile onun sûfî dostlarından bir grup arasında tartışma söz konusudur. Onlar tevhidi rubûbiyetin şühûdu ve Allah'ın her şeyin yaratıcısı, rabbi ve meliki olduğu üzerinde ittifak etmişlerdir. Bu kaderin şuhûdudur. Bunu da 'cem' makamı olarak adlandırmışlardır. Böylece onu fark-ı evvelin dışında tutmuştur. Bu ise; bunun irade edilmesi ve diğerinin sevilmemesiyle, birisinin yapılması diğerinin terk edilmesiyle ortaya çıkan fark-ı tabiîdir. İnsan bu tevhide şahit olmadan önce yaratılışın, mahlukatın fiillerine şahit oluşunda kalbinin tefrik edebileceği bir fiile sahip olduğunu görür ve irade ettiği hususlarda hevâsına tâbi olur. Hakkı irade ettiğinde kendi iradesiyle heva ve tabii iradesinden çıkar, sonra da O'nun herşeyin yaratıcısı olduğuna şahit olur. Bu 'cem'in şühuduyla da o 'fark'tan dışarı çıkar. Onlar bunda ittifak ettiklerinde Cüneyd bin Muhammed onlara fark-ı sâniyi hatırlattı. Bu ise bu 'cem'den sonradır ve bu şer'î farktır. Görmüyor musun ki sen emrolunduğun şeyi irade edersin ve nehyedildiğin şeyi de irade etmezsin. İbadete başkasının

değil Allah'ın lâyık olduğuna ve ibadetin de resullerine itaat etmek suretiyle olduğuna şahit olursun. Böylece emredilen ile nehyedileni, O'nun evliyası ile düşmanlarını tefrik edersin ve tevhid-i ulûhiyete şahit olursun?

Onlar onunla bu fark hususunda çekişmeye başladılar. Kimi bunu inkar etti, kimi hiç anlamadı, kimi de bu hususta konuşan kimsenin buna henüz ulaşmadığını iddia etti. Ayrıca sen, pek çok şeyinin bu makam, yani tevhid-i rubûbiyet ve O'nda fâni olma makamında varıp durduklarını görürsün. Kadrinin yüceliğine ve O'nun bilinen emir ve nehyi uyguladığı kesin olmakla birlikte, "Menazilü's-Sâirîn" adlı eserin yazarının sözünde olduğu gibi.

Ancak, bunun avamdan dolayı olduğunu iddia ederler. Kimi çelişkiye düşmekte, kimi de şöyle demektedir: "Emirle yetinmek, avâmın maslahatı adınadır." Bu kişiler tımarhanelik olarak ifade edilir.

Kimisi de bu makamı telbis (hile) makamı olarak isimlendirmiştir.

Kimisi şöyle der: 'İnsanın üzerindeki sorumluluk kul olduğu müddetçedir. Kulluk derecesinden özgürlük derecesine yükseldiğinde teklif (sorumluluk) ondan kalkar. Ve artık onun üzerinde sorumluluk kalmaz. Zira özgür kimse, üzerinde hiç kimsenin sorumluluğunu taşımayan kimsedir.'

Kimisi şöyle der: "İşin hakîkati, 'cem'in, kalbinde meşhûd, 'fark'ın da dilinde mevcut olmasıdır." Bunu söyleyen kişi, diliyle aralarını tefrik etmekle birlikte kalbinde emredilen ve nehyedilenin eşit olduğuna şahit olur.

Kimisi bunun, ariflerin sülûkunun son noktası ve sıddîk evliyanın derecelerinin zirvesi olan hakîkat olduğunu düşünmektedir.

Kimisi de emir ve nehyin iradesiyle yetinmenin sülûk ve başlangıçta olduğunu; nihayette ise sadece kader iradesinin kalacağını zannetmektedirler. Gerçekte bu, ibadet ve itaatin düştüğünün söylenmesidir. Allah'a ibadet ile O'na ve Resulü'ne itaat ancak şer'î emre ittiba etmekle olur; küfür, fısk ve isyan bile olsa takdir edilmiş olanla hareket etmekle değil.

Bundan ötürü sâliklerin pek çoğu kâfirlerin ve fâcirlerin yardımcı ve muhafızları olmuşlardır, zira; onlarla birlikte kadere şahitlik etmişler, şer'î emir ve nehye şahitlik etmemişlerdir. Bunlardan bir kısmı "Kadere şahit olandan kınama düşer" der ve ekler: "Hızır, kadere şahit olduğunda ondan kınama düşmüştür."

Kaderin şühûdu taraftarları, kendilerinden birine keşif ve tasarruf yoluyla âdetin dışına çıkma açısından bir salahiyet vermektedirler. O kişide bunu velilikte bir kemal sanmaktadır. Oysa bu harikuladelikler şeytanî sebepler ve nefsanî arzularla meydana gelmektedir. Velilikteki kemal ise harikuladelikleri şer'î olan emir ve nehyin uygulanması yolunda kullanmaktır ki bunlar emredilenin yapılması ve nehyedilenin ter-

kiyle hasıl olurlar. Şer'î sebeplerle hasıl olmuyorlarsa zemme müstahak olurlar. Şer'î sebeplerle hasıl oluyorlar, ama bir harama ulaşmak için kullanılıyorsa o zaman da zemmedilirler. Eğer bir taate yardımcı olmayan bir mubaha ulaşmakta vesile oluyorlarsa mukarrebîn için değil, ebrâr için geçerlidir. Ancak şer'î bir sebeple hâsıl oluyor ve şer'î emrin işlenmesine yardımcı olmak üzere kullanılıyorsa, işte bu sabikûn ve mukarrebûnun harikuladelikleridir.

Harikulade durumlar hususunda, sebep ve gayelerine bakmak gerekir. Neden hâsıl oldular? Nereye ulaştırdılar? Nasıl ki mallarda üreticisine ve kullanıldığı yere bakılıyorsa tıpkı öyle. Her kim bunları –yani harikulade durumları– kendi tabiî iradesi uğruna kullanırsa zemme müstahak olur. Her kim de hem tabiî hem de şer'î her iki iradeden hâli olursa bu onun şer'î iradeyi bilmemiş olmasından dolayı affedilmesi için yeter. Ancak şer'î iradeyi bilir ve ondan yüz çevirirse zemme müstahak olur ve affa mazhar olmadığı takdirde de cezaya duçar olur. O, iradesinin hevası olmamasından dolayı övgüyü kazanır, ancak bununla birlikte Allah ve Resulü'nün emrine muvafık olması gerekir; ne bundan ne de ötekinden dolayı muvafık olmaması onun için yeterli olmaz. Zira; mutlak olarak iradeden hâli olmak imkansızdır; bir iradenin olması zorunludur. Eğer Allah ve Resulü'nün sevdiğini irade etmemişse Allah ve Resulü'nün sevmediğini irade eder; ancak arzu ettiğini terk etme hususunda kendisiyle mücahede ettiğinde kendisine emredilen olduğunu sandığı şeyi irade eder ki, o zaman da dalâlette olur.

Bu, dalâlette olan hıristiyanların haline benzemektedir. Kur'an buyurur ki: "Bizi doğru yola ilet. Kendilerine nimet bahşettiklerinin yoluna. Kendilerine gazâp olunanların ve dalâlette olanlarınkine değil" (Fatiha/6,7). Hz. Peygamber (s.a.v) de buyurmuştur ki: "Gazâba uğrayanlar yahudiler, dalâlette olanlar da hıristiyanlardır."

Yahudiler, nehyedildikleri fasid irade sahibidirler. Nitekim onlarla ilgili olarak; onların isyankar oldukları ve haddi aştıkları, hakkı tanıdıkları ama onunla amel etmedikleri, bir ilme sahip oldukları fakat o ilimle amellerinin olmadığı, haram ve mezmun irade hususunda hevalarına tâbi oldukları, Allah ve Resulü'nün sevdiği şeyin irade edilmesi demek olan övgüye değer irade halinde olmadıkları haber verilmiştir.

Hıristiyanların ise; bir hedef, ibadet ve zühtleri yoktur. Ancak ilimsiz amel eden çapkınlardır. Allah ve Resulü'nün sevdiği iradeyi bilmezler; bilâkis her birinin amacı kendini iradelerden tecrit etmektir. Allah ve Resulü'nün emrettiğini 'irade edici olmayı' sürdürmemektedirler. Nitekim Allah ve Rasulü'nün nehyettiği pek çok şeyi irade etmezler.

Onlar kendi hedeflerinden sapmışlardır. Hedefleri ise sözde Allah'a ve Resulü'ne itaattir. Bu yüzden lanete müstahak olmuşlar, yani Allah azze ve celle'ye itaat etmekle elde edilen rahmetten uzak olmuşlardır.

Fâcir olan âlim yahudilere benzer, câhil âbid ise hıristiyanlara. İlim ehli içinden bazısında ilkinden bulunur, ibadet ehli içinden bazısında da ikincisinden bulunur. Bu hususta ademoğulları ayrılığa düşmüşler ve ancak Allah'ın ihata edebileceği kadar büyük bir çatışma içine girişmişlerdir. Onların içinde Allah'ın kendisinden daha keremle davrandığı hiçbir insan yaratmadığı kişiler vardır ki bunlar insanların en hayırlısıdır. Kimisi de insanların en şerlisidir.

İnsanlar içinde en üstün hal, iki halîlin; İbrahim (a.s.) ve Muhammed (s.a.v) 'in hâlidir. Muhammed (s.a.v) ademoğlunun seyyididir, önceki ve sonraki nesillerin efdalidir, nebilerin sonuncusudur, biraraya toplandıklarında onların imamı, heyet haline geldiklerinde sözcüleridir. Bütün peygamberlerin; İbrahim (a.s), Musa (a.s) ve diğerlerinin ötesine kendisiyle ulaşılanıdır.

Nebilerin ondan sonra efdal olanı ise İbrahim (a.s) 'dir. Sahih'te Enes bin Mâlik'ten rivayetle Hz. Peygamber (s.a.v) "İbrahim insanlığın en hayırlısıdır" buyurmuştur.

Sahih–i Müslim'de Câbir'den rivayet edilmiştir ki, Hz. Peygamber bir cuma hutbesinde şöyle buyurur: "En hayırlı kelâm, Allah'ın kelâmıdır. En hayırlı yol, Muhammed'in yoludur." Abdullah bin Mesud da, Buhari'nin Sahih'inde rivayet ettiği gibi, husuf günü aynı şeyi söyleyerek hutbe îrad etmiştir.

Sahiheyn'de Aişe'den (r.a) rivayet edilmiştir: "Resûlullah eliyle hiç bir canlıya asla vurmamıştır. Allah yolunda mücahede amaç dışında. Kendisine bir zarar verildiğinde hiç bir zaman kendisi için intikam almaya kalkmadı; Allah'ın mukaddesleri çiğnenmedikçe. Allah'ın mukaddesleri çiğnendiğinde de Allah adına intikam alıncaya kadar kimse onun öfkesinin önüne geçemezdi."

Enes der ki: "Resûlullah'a on yıl hizmette bulundum. Bana hiç öf demedi. Yaptığım bir şey için bunu niye yaptın, yapmadığım bir şey için bunu niye yapmadın demedi. Ailesinden biri beni bir şeyden dolayı azarlarsa "Bırakın onu, eğer takdir edilmiş olsaydı o şey olurdu" derdi.

Resûlullah mahlûkatın en üstünüdür, ademoğullarının efendisidir. Bütün makamlardaki vesile ona aittir. Ve o hiç bir şey istemiyor ya da her olan şeyi istiyor değildi. Ayrıca o hevasına da tâbi değildi. Bilâkis o, hem berikinden hem de diğerinden münezzehti.

Allah Teâlâ buyurur: "O, hevadan konuşmaz. O sadece vahyedilen bir vahiydir" (Necm/3); "Allah'ın kulu her ne zaman O'na yakarmak üzere ayağa kalksa onlar hep birlikte etrafını telaşla kuşatırlardı" (Cin/19); "Eğer bizim kulumuza indirdiğimizden şüphe içinde iseniz onun benzeri bir sûre getirin" (Bakara/23); "Kulunu geceleyin götüren Allah ne yücedir" (İsra/1). Bu ayetlerde geçen "kul"dan maksat, Allah'ın emrine itaatkâr olan kuludur. Aksi takdirde yaratılmış olmaları ve yönetiliyor olmaları anlamında bütün mahlûkat kuldur.

Allah Teâlâ, nebisine şöyle buyurur: "Sana ölüm gelinceye kadar Rabb'ına kulluk et" (Hicr/99). Hasan Basri; "Allah –sübhanehu–, mü'min kulunun ameline ölümden başka bir ecel tayin etmemiştir" buyurmuştur.

Allah Teâlâ yine nebisine hitaben buyurur: "Muhakkak ki sen yüce bir karakter üzeresin" (Kalem/4). İbn Abbas ve İbn Uveyne ve Ahmed bin Hanbel gibi onunla aynı görüşte olanlar şöyle der: "Yüce bir din üzeresin." Din ise kendisine emredileni yapmaktır.

Aişe (r.a.), Müslim'in rivayet ettiği bir kelâmında şöyle der: "Resûlullah'ın ahlâkı Kur'an'dı." Aişe (r.a), Hz. Peygamber (s.a.v)'in hiç bir zaman kendi nefsi adına kimseyi azarlamadığını ve intikam almadığını; Allah için azarlayıp intikam aldığını haber verir. Aynı şekilde Enes de Resûlullah'ın kendi haklarından feragat ettiğini bildirir.

Hududullah meselesine gelince; Resûlullah şöyle buyurur: "Rûhumu elinde tutan Allah'a yemin ederim ki eğer Muhammed'in kızı Fatma bile hırsızlık yapsa ben elbette onun elini keserdim." Buhari ve Müslim rivayet etmiştir.

İşte bu kemal-i iradedir. Muhakkak ki O, Allah'ın sevip hoşlandığı iman ve amel-i salihi irade etmiş ve bunu emretmiş, Allah'ın hoşlanmadığı küfür, fısk ve isyandan hoşlanmamış ve bunu nehyetmiştir. Allah –sübhanehu– da O'nu bu şekilde nitelendirmiştir: "Rahmetim her şeyi kuşatmıştır. Takvalı davrananlara, zekatı verenlere ve ayetlerime inananlara elbette yazacağım. Onlar ki ellerinde bulunan Tevrat ve İncil'de yazılı olarak buldukları ümmi olan resul ve nebiyi izleyenlerdir. O onlara iyiliği emreder, onları kötülükten men eder, temiz ve hoş şeyleri onlara helal kılar, çirkin ve kötü şeyleri onlara haram kılar; üzerlerindeki yükleri ve zincirleri indirir. Ona inanan ve onu yücelten ve ona yardım eden, onunla birlikte indirilen nûra tâbi olanlar, işte bunlardır kurtuluşa erenler" (A'raf/156,157).

O, kendisine ait olan bir hak için hiç bir zaman ne azarladı ne de intikam aldı. Aksine Rabbi'nin hakkını yerine getirmeye çabalayıp hakkından vazgeçti. Kendi hakkını kadere bırakıp; "Eğer bir şey takdir edilirse elbet meydana gelir" derdi. Allah'ın hakkı hususunda ise emri yerine getirip Allah'ın kendisine emrettiğini yapar, Allah yolunda mümkün olduğunca en mükemmel şekilde mücahede eder, onlarla öncelikle kendisine inzal olunan Kur'an'la mücahede ederdi.

Nitekim Allah Teâlâ şöyle buyurur: "Dileseydik her şehre bir uyarıcı gönderirdik. Kafirlere itaat etme, ve onlara karşı bütün gücünü kullanarak cihat et" (Furkan/51,52). Daha sonra Medine'ye hicret edip kendisine savaş izni verilince onlarla eliyle de cihat etmiştir. Bu, Buhari ve Müslim'in Ebu Hureyre'den –ki bu aynı zamanda Ömer bin Hattab'ın hadisi olarak da bilinir– naklettikleri hadise de uygundur: "Adem (a.s) ile Musa (a.s)'nın tartışması hakkında Hz. Peygamber şöyle buyurur; Musa, işlediği

günah sebebiyle hem kendisini hem de soyunu cennetten çıkaran Adem'i kınadığında, Adem ona; bunun daha kendisi yaratılmadan uzun bir müddet önce yazılmış olduğunu söyleyerek cevap vermiştir. Hz. Peygamber de 'Adem, Musa'yı yenip susturmuştur' buyurdu."

Bunun sebebi, Musa (a.s)'nın Adem (a.s)'i kınamasının Allah hakkı uğruna değil, Adem ve diğer ademoğullarının başına bu fiil sebebiyle gelen musibetlerdir. Adem ise ona bunun olması kaçınılmaz olan mukadder bir durum olduğunu hatırlatmıştır. Kendilerinin başına gelen musibetlere karşı kullara sabretmeleri emredilmiştir. İşte onlara faydası dokunacak olan da budur. Oysa buna sebep olanı kınamalarının ise onlara hiç bir faydası yoktur. Aynı şekilde kendilerine faydası olan meseleleri kaçırmaları durumunda da kadere rıza göstermekle emrolunmuşlardır; hayıflanma ve hüznün onlara hiç bir faydası yoktur. Kendilerine faydası olanın fırsatını kaçırmak ya da kendilerine zarar verecek olanın meydana gelmesi durumunda ise kadere bakmalılar. Eğer bu durum kendi amellerinin bir neticesiyse günahlardan tevbe etme ve geleceği ıslah etme hususunda gayret göstersinler, zira; onlara faydası dokunacak olan budur. Bu, Allah'ın onlara olan yardımı gayesiyle mukadder olunmuştur.

Sahih-i Müslim'de Ebu Hureyre (r.a)'den aktarılan bir hadiste Hz. Peygamber (s.a.v) şöyle buyurmuştur: "Güçlü mü'min zayıf mü'minden daha çok hayırlı ve Allah'a daha çok sevimlidir. Her hayırlı konuda sana faydası dokunacak olana karşı hırslı ol, Allah'tan yardım dile ve âciz olma. Başına bir şey gelirse, eğer şöyle yapsaydım şöyle olurdu, deme. Bilâkis şeytanın amelini işliyor olsan bile; bunu Allah takdir buyurmuş ve ne güzel eylemiştir, de."

Hz. Peygamber (s.a.v), kulun kendisine faydası olan şeye karşı hırslı olmasını ve Allah'tan yardım dilemesini emretmiş, acziyete düşmekten nehyetmiştir. Kula en faydalı olan şey ise; Allah'a ve Resulü'ne itaattir, Allah'a ibadettir. Bu iki asıl, Allah' –azze ve celle– ın "Yalnız sana ibadet eder, yalnız senden yardım dileriz" (Fatiha/5) ayetindeki kelamının hakîkatidir. Acze düşmekten de nehyetmiştir, bu ise; kaybetmek, ihmalkârlık ve yılgınlık demektir. Başka bir hadiste denildiği gibi: "Akıllı kimse kendine sahip olan ve ölümden sonrası için çalışandır; aciz kimse ise kendini hevasına tâbi kılan ve Allah'tan bir takım boş umutlar temenni edendir." –Tirmizi'nin rivayetidir–.

Ebu Dâvud'un Sünen'inde iki kişinin Hz. Peygamber'e gelip mahkemeleştikleri, Resûlullah biri aleyhine hüküm verdiğinde o kişi "Allah bana yeter, o ne güzel vekildir." demesi üzerine Hz. Peygamber'in şöyle buyurduğu kayıtlıdır: "Allah, acziyeti kınar, fakat sana düşen akıllı olmaktır. Başına bir şey geldiğinde 'Allah bana yeter, o ne güzel vekildir' de." Burada akıllılık, acziyetin zıddıdır. (Yani dirayetli olmak demektir.)Bir hadiste de şöyle denilir: "Acziyet ve dirayet de dahil her şey kaderledir." Müslim rivayet etmiştir.

Hz. Peygamber (s.a.v)'in sözündeki acziyetten maksat kudretin zıttı olan acziyet değildir. Zira; hal gereği kudreti olmayan bir kimse kınanmaz ve hali gereği güç yetiremeyeceği şey de ona emredilmez. Ayrıca Resûlullah o kişiye gayret gösterip Allah'tan yardım dilemeyi emredince ve acziyetten nehyedince ona bir durumun galebe çalması durumunda kadere bakmasını, bunu Allah takdir etmiştir ve ne güzel dilemiştir demesini, yazıklanıp tasalanmamasını, şeytanın amelini işlese bile şöyle şöyle yapsaydım şöyle olurdu dememesini emretmiştir.

Bu anlamda kimileri şöyle demiştir: İçinde bulunulan durumlar iki cinstir. Birincisi çaresi bulunan, diğeri de çaresi bulunmayan durumdur. Çaresi olan durumda acziyet gösterilmez. Çaresi olmayan durumdan da korkulmaz. İşte bu, Şeyh Abdülkadir ve diğerlerinin de zikrettiği gibi din imamlarının vurguladığı şeydir. O da; emredileni yapma, nehyedileni terketme, takdir olunana rıza gösterme veya sabretme zorunluluğudur.

Allah Teâlâ, Yusuf peygamberden tahkiye yoluyla buyurur ki: "Ben Yusuf'um, bu da kardeşim. Allah bize lütufta bulundu. Her kim takvalı olur ve sabrederse muhakkak ki Allah iyilik sahiplerinin mükafatını zayi etmez" (Yusuf/90). Takva, emredileni yapma ve nehyedilenden kaçınmayı ihtiva eder. Sabır da takdir olunana dayanmayı içerir.

Allah Teâlâ buyurur ki: "Ey iman edenler! Sizin dışınızdakileri dost edinmeyin. Sizi yoldan çıkarmak için ellerinden gelen hiç bir çabayı esirgemezler ve sizin sıkıntıda olmanızdan hoşlanırlar. Öfke ağızlarından taşmaktadır. Göğüslerinde gizledikleri ise daha da kötüdür. Eğer aklederseniz Biz sizin için işaretleri ayan beyan kıldık. Sizler onları seversiniz, ama onlar sizi sevmezler, vahyin tümüne inanmış olsanız bile. Sizinle karşılaştıklarında 'inandık' derler. Birbirleriyle kaldıklarında size karşı öfkelerinden parmaklarını ısırırlar. De ki: Öfkenizden kahrolun! Muhakkak ki Allah kalplerde olanı bilir. Size bir iyilik eriştiğinde bu onları üzer; bir kötülükte takvalı olursanız onların tuzakları size hiç zarar veremez. Muhakkak ki Allah onların yaptıklarını kuşatandır" (Âl–i İmran/118-120). Allah Teâlâ, münafık düşmanlarının kurdukları tuzağın; takva ve sabırla birlikte mü'minlere zarar veremeyeceğini açıkça ifade etmiştir.

Ayrıca şöyle buyurur: "Hayır! Eğer sabreder ve takvalı olursanız, size aniden saldırsalar bile Rabbiniz akın akın gelen beş bin melekle size yardım edecektir" (Âl-i İmran/125). Burada da sabır ve takvayla birlikte olunca, Allah, müminlere kendileriyle savaşan düşmanlarına karşı meleklerle destek verip yardım edeceğini açıklamaktadır.

"Mallarınızla ve canlarınızla mutlaka sınanacaksınız; sizden önceki ehl-i kitaptan ve şirk koşanlardan pek çok eziyet verici sözler işiteceksiniz. Eğer sabreder ve takvalı olursanız muhakkak ki bu azimle sarılınacak işlerdendir" (Âl-i İmran/186). Allah az-

ze ve celle mü'minlere; müşrik ve ehl-i kitap düşmanlarının mutlaka kendilerine eziyet edeceğini ve sabredip takvalı oldukları takdirde de bunun çetin bir iş olduğunu haber vermektedir. Sabır ve takva, düşmanlığını açıkça gösteren düşmanın şerrini –ki bunlar hem dilleriyle hem de elleriyle eziyet ederler– ve düşmanlığını gizleyen düşmanın şerrini –ki bunlar da münafıklardır– defeder.

İşte Resûlullah'ın ahlâkı ve yolu olan bu haller en mükemmel hallerdir. Her kim bazen de sevmediğini irade etse, ya da sevdiğini veya sevmediğini irade etmezse işte bu ikisi de Resûlullah'ın ahlâkı dışındadır, her ne kadar bunlardan dolayı bir günah icap etmese bile. Bazı nebi ve salihlerin ahlâkında olduğu gibi, mubah bir arzuyu veya mubah bir öfke ve intikamı gerçekleştirme fırsatı yakalayan kimseler gibi.

Her kim müstehap bir şeye vesile olarak kullanılacak olsa bile mubah olan arzuları irade etmezse, Allah adına intikam almak Allah'ın daha çok hoşuna gitse bile; öfkelenerek, intikam almak istemeyip caiz olması durumunda affa gayret gösterirse de durum aynıdır. Nitekim bazı nebi ve salihlerin ahlâkı böyledir. Bu eğer caizse günah mûcip değildir. Resûlullah'ın ahlâkı ise bundan daha mükemmeldir.

Bu ve bundan önceki nebinin şeriatı ile Allah'ın ona teşri buyurduğu hususta nebi kınanamaz. Ancak; Allah bazı nebileri diğerlerinden, bazı resullerini de diğerlerinden üstün kılmıştır.

Hz. Muhammed'le (s.a.v) gönderilen şeriat en üstün şeriattır; zira; Hz. Muhammed –aleyhissalâtü vesselâm– en üstün nebi ve resuldür, ümmeti de insanlık için çıkarılmış en hayırlı ümmettir.

Ebu Hureyre (r.a) 'Sizler insanlar için çıkarılmış en hayırlı ümmetsiniz' (Âl-i İmran/110) ayeti hakkında şöyle der: "Sizler insanlar için insanların en hayırlısısınız. Onları cennete sokmak amacıyla onları kayıt ve sınırlar altına alırsınız." İnsanların faydası için; cihat uğruna mallarını ve canlarını adarlar. Onlar insanlığın en hayırlı ümmetidir.

İnsanlar, Allah'ın ailesidir. Allah'ın en çok sevdiği insanlar, ailesine en çok faydalı olanlardır. Nebiler dışındakilerden kimisine bu durum, o nebiye ittiba etmek amacıyla bir şeriat olur. Hz. Muhammed (s.a.v)'in şeriat ve yoluna tâbi olanlara gelince; eğer terk ettiği şer vâcipse veya yaptığı şey haramsa hem zemme hem de cezaya müstahak olur; yoruma açık ya da hatalı durumlar müstesna.

Zira; Allah, bu ümmetten hata ve nisyanı mazir kabul etmiştir. Onlardan birisinin işleyeceği bir günahı Allah çeşitli sebeplerle affedebilir.

Bu inhizafın sebeplerinden biri de, insanlardan kimisine nefsinin istekleri hususunda züht yolu hakim olmuş; bu yüzden de olumlu olan arzu ve öfkeden uzak durur. Rûhban ve benzeri kimselerde olduğu gibi, aynı şeyi müşrikler ve ehl-i kitap da yap-

maktadır. Bu gibi kimseler, can alındığı, insanlar esir edildiği ve mallar gasp edildiği gibi sebeplerle cihadı bir kusur olarak görmekte ve Allah'ın Beyt-i Makdis'in tamirini Dâvud eliyle gerçekleştirmediğini, zira; onun ellerinin kan döktüğünü düşünmektedirler. Kimisi de, Brahmanlar'da olduğu gibi, hiç bir hayvanı boğazlamamayı öngörmekte; kimisi de bunu haram saymamakta, ancak hayvan boğazlamamak ve etini yememekle, hatta kadınlarla evlenmemekle Allah'a yaklaştığını düşünmektedir. Birisini överken de "Filan kimse ne evlenmiştir ne de bir hayvan boğazlamıştır"denilmektedir.

Resûlullah (s.a.v) bu gibi kimseleri yadırgamaktadır. Enes'den rivayet edilen Sahihayn'deki bir hadiste anlatıldığı üzere; Hz. Peygamber'in ashabından bir grup insan, peygamber eşlerine onun halvetteki davranışını sordular. Bu gruptan birisi "Ben kadınlarla evlenmem", bir diğeri "Ben et yemem", bir başkası "Ben bir yatağa uzanıp uyumam" dedi. Bu sözler Hz. Peygamber'e ulaştı. Allah'a hamd ü sena ettikten sonra şöyle buyurdu: "Şunu söyleyen insanlara da ne oluyor? Ben namaz kılarım ve uyurum; oruç tutarım ve iftar ederim; kadınlarla evlenirim; et yerim. Kim benim sünnetimden yüz çevirirse benden değildir."

Allah Teâlâ buyurur ki: "Ey iman edenler! Allah'ın size helal kıldığı temiz şeyleri haram kılıp haddi aşmayın. Muhakkak ki Allah haddi aşanları sevmez" (Maide/87). Bu ayet, inzivaya ve bir nevi rûhbanlığa niyetlenen Osman bin Maz'un ve onunla birlikte olan bir grup insan hakkında nazil olmuştur. Sahihayn'de Sa'd'den şu rivayet edilmiştir: "Resûlullah, Osman bin Maz'un'un inzivaya çekilmesini reddetmiştir. Eğer ona izin verseydi biz de kendimizi iğdiş edecektik."

Allah ve Resûlü'nün sevdiği, meşru ve faydalı züht; ahirette faydası olmayacak şeylerden uzaklaşmaktır. Ahirette faydası dokunacak ve buna yardımcı olacak şeyler hususunda zühtte bulunmak bir tür Allah'a ibadetten ve itaatten uzaklaşmaktır. Zühdün amacı zarar veren şeyi ya da faydası olmayan şeyi terk etmektir. Faydalı olan hususta zühtte bulunmak ise cehalet ve dalâlettir. Hz. Peygamber (s.a.v)'in de buyurduğu gibi: "Sana faydalı olan şey hususunda hırslı ol ve Allah'tan yardım dile ve acze düşme."

Kula faydalı olan; Allah'a ibadet ve itaat ile Resûlü'ne itaattir. Onu bundan alıkoyacak her ne olursa faydalı değil, zararlıdır. Ayrıca kula en faydalı olan bütün amellerinin Allah'a ibadet ve itaat olmasıdır. Eğer farzları yerine getirir ve itaat hususunda kendisine yardımcı olmayacak mubahları işlerse; kendisine ne faydası olan, ne olmayan, ne de zarar vermeyen bir şeyi yapmış olur.

Meşru verâ da; akıbetinden endişe edilen şeyden sakınmaktır. Bu şey de; haram kılındığı bilinen, haram olmasından şüphelenilen, terk edilmesi durumunda yapılmasından daha büyük zararı bulunmayan şeydir; haram kılındığı sabit olan fiil gibi. İhtiyacı olduğu halde verâsından dolayı şüpheliyi terk edip haram kılındığı belli olan şeyi

onun yerine işleyen ya da terk edilmesi şüpheyle işlenmesinden daha büyük bir fesada yol açacak bir vâcibi terk eden kimse; babasının veya kendisinin üzerinde talep edilen borçları olan, bunu ise ancak şüphe bulunan malla ödeme durumunda olup bundan kaçınan, kendisinin ve babasının zimmetini rehin bırakan adam gibidir.

Vâcip oluşunda şüphe duyulan şeyi yapmada ihtiyatlı davranmak da verâdandır. Kamil verâ; insanın iki hayırdan en hayırlısını, iki şerden en şerlisini bilmesi, şeriatın dayanağının; maslahatların oluşturulup mükemmelleştirilmesi ve mefsedetlerin durdurulup azaltılması olduğunu bilmesidir. Aksi takdirde her kim yapma ya da terk etmedeki şer'î maslahat ve mefsedeti ölçemezse; vâcipleri ve haramları işler ve bunu da verâ sanır. Zalim yöneticilerle birlikte cihat etmeyi terk edip bunu verâ sayan, bidat ve fücur sahibi imamların arkasından cuma kılmayı ve cemaatle namaz kılmayı terk edip bunu verâ sayan, sahibinden gizli bidat bulunduğu gerekçesiyle sadık birinin şahitliğini kabul etmekten ve bir âlimden ilim tahsil etmekten imtina edip işitilmesi vâcip olan bu hakkı işitmeyi kabul etmeyi terk etmeyi verâ sayan kimseler gibi.

Züht ve rağbet de böyledir: Her kim Allah ve Resûlü'nun sevdiği ve hoşlandığı rağbet ve zühde itina göstermezse vâcipleri terk eder, haramları işler hale gelir. Yapması gereken Allah'a ve kul haklarına karşı gücünü zayıflatacak ve aklını kaybedecek derecede ihtiyacı olan yeme-içmeyi terk eden, kafir ve fâcir kimselerin salih ve hayırlı insanlar üzerinde egemenlik kurmasına sebep olacak derecede, kimi insanlara eza etmek ve onlardan intikam almak gibi özelliklere sahip olduğu için emr-i maruf nehy-i münkeri ve Allah yolunda cihadı terk eden ve bunlardaki tercihe sebep olan maslahatı göremeyen kimseler gibi.

Allah Teâlâ buyurur ki: "Sana haram aylarda savaş hakkında soru soruyorlar. De ki; o aylarda savaşmak büyük bir günah ve; Allah yolundan çevirmek ve onu ve Mescid-i Haram'ı inkar etmektir. Oranın halkını oradan çıkarmak Allah nezdinde daha da kötüdür. Fitne, öldürmekten daha da kötüdür" (Bakara/217). Allah şöyle demektedir: Can almakta bir kötülük olmasına rağmen küfürle hasıl olan fitne ve ehl-i küfrün ortaya çıkışı bundan daha da kötüdür; bu yüzden iki fesattan daha kötüsü daha ehvenini uygulamakla defedilir.

Hayvan kesmeyi terk eden ya da hayvan kesilmesine zulüm gözüyle bakan kimse de cahildir. O hayvan mutlaka ölecektir. İnsanların menfaati ve ihtiyaçları için öldürülürse hiç kimseye faydası dokunmadan ölmesinden daha hayırlı olacaktır. Ademoğlu hayvandan daha mükemmeldir; onun maslahatı da hayvanı yeme, binme ve benzeri hususlarda kullanmakla gerçekleşir. Ancak kendisinin ihtiyacı olmadığı halde hayvana eziyet edilmesini ise Allah yasaklamıştır. Hayvanları hapsederek ölmesine sebep olmak, boğazından başka bir yerinden kesmek, sağmal hayvanı sağacak yerde öldürmek gibi. Allah, insana mubah kıldığı öldürme ve boğazlama hususunda elden geldiğince iyilikle davranmayı vâcip kılmıştır. Sahih-i Müslim'de Şehdad bin

Evs'ten rivayet edilen bir hadiste Hz. Peygamber (s.a.v) şöyle buyurur: "Allah her şeye karşı iyilikle davranmayı farz kılmıştır. Öldürdüğünüzde ölülere karşı iyilikle davranın, boğazladığınızda boğazlanana iyilikle muamele edin. Her biriniz bıçağını bilesin ve hayvanı rahatlatsın."

Allah ve Resûlü'nün sevdiği istekler de dahil, bütün isteklerden uzaklaşanların karşısında iki grup bulunur: Allah ve Resûlü'nün, küfür, fısk ve isyan gibi arzu edilmesinden hoşlanmadığı şeyleri arzulayan bir grup; Allah ve Resûlü'nün emrettikleri şeyi Allah'a ibadet kasdıyla değil, nefislerinin hevasına uymak için rağbet gösteren bir grup. Bu kişiler sûretâ itaat, ama niyette fesat izhar eden kimselerdir. Sahihayn'deki bir hadiste anlatıldığı gibi: "Resûlullah'a; 'Ya Resûlullah, kahramanlık adına savaşan, tarafgirlik uğruna savaşan ve gösteriş için savaşandan hangisi Allah yolundadır?' diye soruldu. O da şöyle buyurdu: "Her kim Allah'ın kelimesi yüce olsun diye savaşırsa işte o Allah yolundadır."

Allah Teâlâ buyurur ki: "Münafıklar Allah'ı aldatmaya kalkışırlar. Oysa onlar kendilerini aldatırlar. Namaza kalktıklarında gönülsüzce, insanlara gösteriş olsun diye kalkarlar ve Allah'ı çok az anarlar" (Nisa/42). İşte bunlar fasid ve kötü istek sahibi kimselerdir. Bunlar vâcip terk ederek haram işlerler. Diğerleri nasıl ki hıristiyanlara benziyorsa; bunlar da yahudilere benzemektedir.

"Onlar, Allah'a ve insanlara karşı taahhütlerine bağlanmadıkları sürece nerede bulunurlarsa bulunsunlar zillete duçar olurlar; Allah'ın gazabına uğrarlar ve aşağılanmaya mahkûm olurlar. Çünkü Allah'ın ayetlerini inkar etmeleri ve isyankar olmaları nedeniyle, peygamberleri haksız yere öldürmekteydiler, ve haddi aşıyorlardı" (Âl-i İmran/112).

"Yeryüzünde haksız yere büyüklük taslayanları ayetlerimden uzak tutacağım; çünkü onlar her türlü işareti görseler de ona inanmaz; doğruluk yolunu görseler de ona girmezler, sapkınlık yolunu gördüklerindeyse onu kendilerine yol edinirler" (A'raf/146).

"Ve kendisine mesajlarım geldiği halde onları bir kenara atan kimsenin başına gelecek olanı anlat onlara. Şeytan yetişip yakalar onu ve o da sapkınlardan olur. Eğer Biz dileseydik onu mesajlarımızla yüceltirdik; fakat o hep dünyaya sarıldı ve yalnızca hevasına uydu. Onun durumu bir köpeğin durumuna benzer: Üzerine varsan da dilini sarkıtıp hırlar, kendi haline bırakan da. Bizim ayetlerimizi yalanlamaya kalkan kimselerin hali işte böyledir. Öyleyse bu kıssaları anlat ki belki derin derin düşünürler" (A'raf/175-176).

İşte bunlar, hakîkati bilmekle beraber sapkınlık sonucu hevalarına uyanlardır, diğerleri de hakîkati bilmeyip ondan saparak hevâlarına uyanlardır. Allah Teâlâ'nın buyurduğu gibi: "Daha önce kendileri sapmış olup bir çoğunu da saptırmış olan ve doğru

yoldan hâlâ sapmakta olan bir topluluğun hevalarına uymayın" (Maide/77). Her iki grup da; Allah ve Resûlü'nün emrettiği istekleri ve salih amelleri terk etmekte, Allah ve Resûlü'nün nehyettiği istekleri ve fasid amelleri işlemekte olan iki gruptur.

Fasıl

Allah kendilerinden râzı olsun; Şeyh Abdülkâdir'in, onun şeyhi Hammad ed-Debbas'ın ve istikamet sahibi diğer şeyhlerin, "sâlik hiç bir şey murâd etmez, Allah'ın irâdesinin yanında başka bir şey dilemez, bilâkis; onda Kadir-i Mutlak'ın fiili câri olur ve bu da Hakk Teâlâ'nın murâdı olur." şeklindeki emirlerine gelince: Onlar bununla; kulun, Allah'ın ve Resûlü'nün emrini bilmediği hususları kastetmişlerdir. Eğer kul, Allah Azze ve Celle'nin o şeyi emrettiğini bilirse; ona düşen vazife, onu irâde edip onunla amel etmektir. Bunu başka yerlerde de açıklamışlardır. Her ne kadar onların dışında yanılgı içinde kalanlar, irâde-i halkıyeyi –ki bu tevhîd-i rubûbiyetle fâni olmaktır– kemal olarak görseler ve sülûkun bu sınıra varması durumunda sülûk sahibinin bir emri yerine getirmesinin başkasından dolayı olduğunu ve onun emri yerine getirmeye muhtaç olmadığını düşünseler de; bunlar fasid sözler ve yollardır. Bundan daha önce bahsedilmişti.

Fudayl bin İyâz, İbrahim bin Edhem, Ebu Süleyman Ed-Dârânî, Ma'ruf-u Kerhî, Sırr-ı Sakatî, Cüneyd bin Muhammed gibi selef meşâyihi, Şeyh Abdülkâdir, Şeyh Hammad, Şeyh Ebu'l-Beyan gibi mütekaddimûn meşâyihi ve müteahhirûn meşâyihi gibi istikamet sahibi sâlikler; havada uçsa ve su üzerinde yürüse bile sâlikin şer'î emir ve nehiy dairesinden çıkmasına müsaade etmezler! Bilâkis; sâlikin vazifesi, ölünceye kadar emredileni yapmak ve nehyedileni terk etmektir. Kitâb, Sünnet ve icmâ-i selefin delâlet ettiği hakîkat işte budur.

6

Ben derim ki; Şeyh Abdülkadir şeriatta mahzurlu olanın mutlaka ve mutlaka terk edilmesi gerektiğini emretmektedir. Şârinin değil de hevanın hükmüyle yapıldığı için bizatihi mubah olduğu bilinen şey de terk edilir. Belirli bir yere ya da şahsa seyahate çıkmak veya gitmek gibi kendisinde ya da kendisinden bir zarar olmayacak olan

ve mubah olduğu bilinmeyen şeye gelince; bu tür bir amel haram değildir, her cüzü de mubah değildir. Aksine dinine zarar verecek bir yere gitmek o insana haram olur; bu yüzden Şeyh zorlanmadıkça ya da batında bunun bir maslahatı olduğu kendisine ayan beyan olmadıkça oraya gitmemeyi emretmiştir. Eğer o kişiye, oraya gitmenin vâcip ya da müstehap olduğu beyan olunmamışsa; onu yapması ona yaraşmaz. Eğer zarardan endişe ederse onu terk etmesi gerekir. Gitmeye zorlanırsa bunda kendisine bir günah yoktur; yapmasından dolayı da sorgulanmaz. Ancak kendi seçimi ve arzusuyla bunu yaparsa bu durum başka. Eğer tercihe şayan bir maslahat olduğu anlaşılırsa bunu yapmak iyi olur.

Sünnet'ten deliller de, kendisini sokmadan bir belayla karşılaşan kimseye yardım edileceğini; kendisini belaya atan kimse hakkında da endişe edileceğini söylemektedir. Resûlullah'ın Abdurrahman bin Semre'ye söylediği gibi: "Emir almayı isteme. Eğer istediğin için sana verilirse ondan sorumlu olursun, istemeden verilirse bunun için sana yardım edilir." Başka bir hadiste de şöyle buyurulur: " Düşmanla karşılaşmayı temenni etmeyin. Allah'tan esenlik dileyin. Onlarla karşılaştığınızda da direnin."

Sünen'deki bir hadiste de şöyle buyrulur: "Her kim kadılık yapmak ister ve bunun için yardım isterse onun sorumluluğu ona verilir. Her kim de etmezse Allah kendisine yol gösterecek bir melek indirir." Bir başka rivayette: "Buna zorlansa bile" ifadesi yer alır.

Sahihayn'deki bir hadiste taunla ilgili şunlar söylenilir: "Bir memlekette taun olduğunu işitirseniz oraya girmeyin; siz oradayken ortaya çıkarsa oradan da kaçarak çıkmayınız." Resûlullah'ın adaklarından nehyi de bu kabildendir.

7

Ben derim ki; Şeyh (k.s), emir ve nehyin lüzumunun her makamda zorunlu olduğunu beyan etmiş, kendisinin kabul ettiği üç hali zikretmiştir: Takva sahibi hali, hakîkat hali, hakk'ül-hak hali. Maksadını ise kulun her halde kendisine şeriat tarafından emredileni yapmak ve nehyedileni terk etmek istemesi gerekir diyerek, ve kul irade etmeyi terk etmekle emrolunduğunda bunun ne bir emir ne de bir nehiy olduğunu söyleyerek açıklamıştır. Bu doğrudur, zira; kul bununla emrolunmamıştır ki, onu var etmede bir iradeye sahip olsun, ne de bundan nehyedilmiştir ki, yok olmasında da bir iradeye sahip olsun. Dolayısıyla böylesi bir durumda iki çelişik şeyi irade etmekten de hâli kalır.

Hakîkat sahibinin de daima emre ittiba etmesi gerektiğini açıklamıştır: Eğer biliyorsa zahirî şer'î emre ya da batınî emre. Batınî emrin de şeriatça vâcip ya da haram olmayan hususlarda geçerli olduğunu ve emrin hükmünü uygulayabilmek için böylesi bir durumda özel emre bakılacağını da beyan etmiştir.

Eğer 'Hakîkat sahibi ile bundan önceki takva sahibi arasındaki ve bundan sonraki hakk'ül-hak sahibi arasında ne gibi bir fark vardır?' diye sorarsan buna şöyle cevap verilir:

Kendilerini "abdâl" diye isimlendirmiş olduğu sonrakiler, yapmış oldukları ibadetlerde kendileri adına bir fiile şahitlik etmezler, bilâkis; yerine getirdikleri O'nun emrine itaatte kendileri üzerindeki failin o olduğuna şahitlik ederler. Bu yüzden şeyh bu hususta; "emre ittiba etmen güç ve kuvvetten teberri ederek senin kendine muhalefet etmenle gerçekleşir." demiştir.

Onlar, rubûbiyet tevhidini ulûhiyet tevhidiyle birlikte müşahede ederler. Onlar, yapmış oldukları hayır ve iyilik fiillerini yaratanın Allah olduğuna şahitlik ederler ve kendileri için hiç kimseye karşı bir övgü ve minnet hissi taşımazlar. Kulların bir kötülük yapacağını ve herhangi bir kimsenin üzerinde haklarının bulunduğunu düşünmezler. Zira; kulların fiillerini ve başka her şeylerini yaratanın Allah olduğunu müşahede ederler; kulların da kendiliklerinden ve kendileri yüzünden Allah üzerinde herhangi bir hakka müstahak olmadıklarını, bilâkis rahmeti kendine farz kılanın Allah'ın kendisi olduğunu bilirler.

Bizzat Allah'ın kendisine şirk koşulmadan kulluk edilmeye ve kendisinden bihakkın sakınılmaya lâyık olduğuna şahitlik ederler. Ondan bihakkın sakınmak ise; O'na itaat edip isyan etmemek, O'nu hatırlayıp unutmamak, O'na şükredip nankörlük etmemektir. Yaptıkları amel-i salihin ise O'nun lütfu, cömertliği ve keremiyle olduğunu ve bu hususta amelin O'na ait olduğunu düşünürler.

O'ndan başka güç ve kuvvetin olmadığına şahitlik ederler. Kulların başına gelen eziyetlerin yaratıcısının ise Allah olduğuna ve bunun O'nun adaletinin gereği olduğuna; insanların görevi olan haklarını terk etmelerini ise O'nun yaratmadığına şahitlik ederler. Her hal ü kârda, yaptığında da yapmadığında da hamd O'na aittir.

Bu yüzden onlar, O'nun kâmil varlığını ve kendilerinin mücerret yokluğunu müşahede ettikleri için kalpleri kırık olanlardır. Kendisi için yokluktan başka bir şey görmeyenden daha çok kırılan hiç kimse yoktur. O kimse ne kendisi için, ne de kendisiyle birlikte bir şey görür.

Bunun altında yer alan hakîkat sahibi ise; dini Allah'a has kılmada onunla aynı noktadadır. O sadece kendisine emredileni yapar. Ancak rubûbiyet tevhidinin, Allah'tan başka güç ve kuvvetin olmadığının, hakîkatte her bir şeyin fail ve yaratanının Rabb

olduğunun ve bu müşahedenin hiç bir şekilde kibir, gurur ve benzeri bir durama izin vermediğinin müşahedesi ve görülmesi hususunda ise ona yetişemez.

Her ikisi de emri ifa ederek Allah'a itaat ederler. Ancak beriki kendisinin müslüman ve namaz kılan biri haline gelmesini sağlayan Allah olduğunu ve kendisinin gerçekte hiç bir şey yapmadığını müşahede eder. Diğeri ise; her ne kadar kulların fiillerinin yaratıcısının Allah olduğunu ikrar etmesinden dolayı buna inanıyor ve tasdik ediyorsa da yine de bunu kendisi yok menzilinde hissettirecek bir müşahedeyle müşahede etmez.

Ayrıca ikinci bir açıdan da aralarında fark vardır. Birincisi mesele ve olaylar hakkında bir iradeye sahiptir ve bu yüzden onları terk eder. O istekleri hususunda kendisine emredilip nehyedilen ile emredilmeyip nehyedilmeyeni temyiz edebilir. Diğerinin ise Rabb'ın istediğinden gayrı hiç bir isteği olamaz: Bu, ya O'nun bir emridir ki buna o Allah vasıtasıyla ittiba eder, ya da kendisi hakkında bir fiildir ki bunu ona Allah yapmaktadır. Bu yüzden emir ve nehy dışında o, çocuk ile sütanneye benzetilmiştir.

Fasıl

Şâyet şöyle denirse: "Şeyhin bütün sözleri, zâhir olsun bâtın olsun bilinmesi mümkün olduğu kadar emre ittiba etmek üzerinde odaklaşmaktadır. Hakkında zahirî ya da batınî bir emir bulunmayan meselede ise kişi, ne buna ne de ötekine dair bir seçimde bulunmayacak şekilde Rabb'inin fiiline teslim olur. Şayet emri biliyorsa onunla birlikte olur; bilmiyorsa kaderle birlikte olur. Bildiği takdirde Rabb'in emriyledir; aksi takdirde O'nun mahlukatıyla. Yaratma ve emir Allah'–sübhanehu–a âittir. Bu da hâdiselerden bir kısmında emir ve nehyin bulunmasını; dolayısıyla da hakkında ne sevmeye de sevmemeye dâir Allah'ın emirinin olmamasını gerektirir."

Bunu Şeyh Abdülkadir ve Şeyh Hammad ed-Debbas açıklamıştır. Sâlik, hakkında emir ve nehye dâir şer'î bir hüküm bulunmayan bir takım meselelere ulaşır; kul da kaderle hareket eder.

Bu nokta onlara göre; sâlikin mücerret kaderi ile hakîkatin bir olduğu noktadır, zîrâ; bu noktada şer'î hakîkat yoktur.

İşte bu, onların ilm-i şeriat ehliyle tartıştıkları hususlardır.

Onlar şöyle der: Şeriata göre bir fiilin; ya varlığı yokluğuna tercih edilir –ki bu vâcip ve müstehaptır–; ya yokluğu varlığına tercih edilir –ki bu haram ve mekruhtur–; ya da her iki durum da eşittir –ki bu da mubahtır–. Bu taksim, mutlak emre göredir.

Ayrıca mubah olduğuna hükmedilen fiil; ya kendisine ibâdete yardım etmesi ve hüsniyet peyda etmesinden dolayı maslahatı açısından kulun onu seçmesiyle olması istenilen ve sevilen bir durum hâlini alır; ya da kulun kendinden daha üstün olanı kaçırmasına sebep olur. Onu bir müstehaptan alıkoyan mubah gibi. Bunun yokluğu kul için daha hayırlıdır.

Farzlardan sonra nafilelerle Allah'a yaklaşmaya çalışan sâlik açısından muayyen mubahın iki tarafı denk olamaz. Şâyet itâat hususunda ona yardımcı olmazsa; o mubahın terk edilip yerine itâatin îfa edilmesi kul için daha hayırlıdır. Kul, eğer yokluğu anında onun benzeri bir mubahla meşgul olacaksa; varlığı ile yokluğunun denk olduğuna hükmedilir.

Şâyet: 'Bununla diğeri arasında fark yoktur' denilecek olursa: Bu; farzlarla vâcipleri eda edip haramları terk ederek Allah'a yaklaşmaya çalışan –ve bununla birlikte mubahlarla da ilgilenen– ehl-i yemîn olan 'ebrar'a uygundur. Öyleleri eğer yokluğu esnasında başka bir mubahla meşgul olacaklarsa; bu mubahın varlığı muayyen mubaha denktir. Birincisine zıt başka bir fiille meşgul olmadan nefsin bu fiili terk etmesine imkan yoktur, zîrâ; nefs bütün harekât ve sekenâttan alıkonulamaz.

Bu yüzden el-Kâbî, şeriatta mubah olduğunu inkar etmiştir; zîrâ 'her mubah kişiyi haramdan alıkoyar, haramın terki de; vâciptir ve ancak zıddıyla meşgul olmakla mümkündür: Bu mubah da onun zıddıdır. Bir şeyi emretmek zıddını nehyetmek demektir. Bir şeyi nehyetmek de; eğer sadece bir tane zıddı var ise muayyen zıddını, aksi takdirde zıtlarından birini emretmektir. Hangi zıt olursa olsun muhayyer vâcip türünden bir vâcip hâlini alır.'

Kâbî'nin bu sorusu bir çok araştırmacıya problemli gelir. Kimi tâife, Ebu'l Hasan el Amîdî gibi ona cevap vermekten âciz olduğunu itiraf etti. Kimi tâife de, Ebu'l Meâlî gibi, 'bir şeyi nehyetmenin zıddını emretmek' olduğuna kanaat getirerek onu destekledi.

Kimileri de şöyle dedi: Bu, zıtları sınırlı olanlar hakkında geçerlidir. Sınırlı olmayanlarda ise bir şeyin nehyi; zıtlarından birinin emri demek değildir. Mutlak vâcip ile muhayyer vâcibin arasını tefrik etmek gibi.

'Muhayyer' hakkında; 'üç şeyden birinin emredilmesidir', "Mutlak" hakkında ise; "müşterek takdirdir" denilir. Dedem Ebu'l Berekât buna mütemâyildi. Bir haramı bırakıp başka bir haram işleyen kimse hakkında, Kâbî'nin; 'Onun bütün haramları terk edip, haram olmayan şeylere; ya mubaha, ya müstehâba, ya da vâcibe yönelmesi gerekir' sözü üzerine de öyle cevap vermişlerdi.

Bu meselenin hakîkati bizim şu görüşümüzdür: Bir şeyi emretmek; zıddını ve zıtlarını nehyetmek, bir şeyi nehyetmek de; zıddını veya zıtlarından birini emretmektir. Bu bizim şu görüşümüzle de aynı cinstendir: Bir şeyi emretmek onun lâzımlarını da emretmektir. Vâcibin ancak kendisiyle tamam olduğu şey de vâciptir. Bir şeyi neh-

yetmek, kendisinden kaçınılması ancak o şeyden kaçınmak suretiyle tamamlanan şeyi de nehyetmektir. Zîrâ; emredilen şeyin varlığı kendi lâzımlarının varlığını ve zıtlarının yokluğunu gerektirir, hatta; böyle olan her şeyin varlığı kendi lâzımlarının varlığını ve zıtlarının yokluğunu, gerektirir. Kendisinden nehyedilen bir şeyin yokluğu; zorunlu sonuçlarının da yokluğunu gerektirir. Allah'ın yarattığı varlıklar gibi ancak bir zıtla yok oluyorsa, o zaman; onun yokluğu durumunda zıtlarından bazısının varolması gerekir.

Bu kendi hakkında doğrudur, ancak; her ne kadar emrin maksadı değillerse de, varlığın zorunluluğu sonucu; bu lâzımlar ortaya çıkmıştır. Maksatlı olarak emredilen ile, emredilenin varlığı gereği lüzum eden arasındaki fark belirgindir.

Birincisi, ikincisinin aksine, bunu terk ettiği için kınanıp cezaya müstahak olur. Her kim hac ve cuma ile emrolunursa ve oraya uzak bir yerde ise, onun uzak yerden yola çıkması gerekir. Emredilen ve yakında olan kimsenin de yakın yerden yola çıkması. Bu mesâfelerin kat edilmesi, emredilen şeyin lâzımlarındandır. Bununla birlikte, her ikisi de hac ve cumayı terk edecek olurlarsa; uzakta olanın cezası yakındakinin cezasından daha büyük olmaz. Fakat tersi doğrudur; uzaktakinin sevâbı daha büyük olur. Eğer lâzımlar, emrin bir maksadı olsaydı onun terk edilmesine de ceza verilirdi. Meselâ; uzakta olanın cezasının daha büyük olması gibi ki; bu kesinlikle bâtıldır.

Aynı şekilde, emredilen şey yapılırsa zıtlarının terki gerekir. Ancak, zıtların terki emredilen fiilin lâzımlarındandır; emrin maksadı değildir. Zîrâ; emredilen terk edildiğinde terkinden dolayı ceza verilir; meşgul olunan zıtları işlemekten dolayı değil. Aynı şekilde, nehyedilen şeyde nehyedenin maksadı, onun yokluğudur; zıtlarından birinin işlenmesi değildir. Şâyet ona zıt bir şeye tutunarak onu terk edecek olursa; bu, terkin zorunlu bir sonucu olur.

Binaenaleyh; bir haramı terk edip başka bir haram işleyen, ikinciden dolayı cezalandırılır. Şöyle denemez; o vâcibi yaptı ve birinci haramı terk etti. Zîrâ kasıt, birincisinin yokluğudur. Ne onu haramdan meşgul edecek olan bir mubah, ne de onun bir benzeri maksatlı olarak emredilmiştir. Fakat haramdan nehyedilmiştir ve nehyedilen şeyin terkinin zorunlu sonuçlarından biri de, onun zıtlarından biriyle iştigal etmektir. Bu da nehyedilenin terkinin bir lâzımı olarak vuku bulur. Bu, bizim; "terk edeni zemmedilen ve cezaya uğratılandır", ya da "terki zemme ve cezaya sebep olandır" şeklinde tanımladığımız 'vâcip' değildir.

"Vâcibin, ancak kendisiyle tamamlandığı şey de vâciptir", ya da: "Vâcibe, vâcip olmayanla ulaşmak gerekir" sözümüz; lâzımların vâcip oluşunu da içerir. Birinci vâcip ile ikincisi arasındaki fark ortadadır. Zîrâ; birincisini terk eden zemmedilip cezaya uğratılır, ikincisi ise meydana gelişi itibariyle vâciptir. Yani; birincisi ancak bu ikincisiy-

le meydana gelir. İkincisi, vesîle olması açısından emredilir ve sevâba sebep olur. Fakat, terki cezayı gerektirmez.

Murdar ile temiz etin birbirine karışması durumu da bu türdendir: Yapılmasından ötürü ceza gerektiren bu haramlardan sadece bir tânesidir. Her ikisinin birden yenmesine karşılık, iki murdarın yenmesinden dolayı verilen ceza verilmez, sadece bir murdar yiyene verilen ceza verilir. Diğerinin terki ise vasıtaların vâcip oluşuyla vâcip olur. 'Her ikisi de haramdır' diyenin sözü de; 'Bu meselede haram olan yalnızca biridir' diyenin sözü de bu açıdan doğrudur. Tıpkı; "Vâcibe, vâcip olmayanla ulaşmak gerekir" diyenin sözünde olduğu gibi.

Ebu Hamid el-Gazâlî ve Ebu Muhammed el-Makdisî'nin, buna ve 'Haram olan yalnızca birisidir' diyenin sözüne karşı çıkışları; fukahânın yöntemine uygun değildir. Bunun hülâsası lâfzî bir münâkaşaya dayanır. Zîrâ; birisi için sâbit olan vâciplik ve haramlık diğeri için sâbit değildir. Bilâkis; o başka bir türdür.

Böylece Kâbî'nin şüphesi hâllolmaktadır. Haram; terki kasdedilendir, zıtlarından biriyle meşgul olmak ise bir vâsıtadır.

8

Bu hadîs için bakınız "Fî-nûr'il-iktibâs fî şerh-i İbn-i Abbâs", Hâfız Zeynüddin İbn-i Recep el-Hanbelî

9

Sorumlulukların kaldırılması iki manâya gelir: Birincisi, kuldan emir ve nehiylerle ilgili hiçbir şeyin talep edilmemesidir ki, ölünceye kadar böyle bir durumun meydana gelmesi mümkün değildir. İkincisi, kulun ibâdetten zevk alması nedeniyle emirleri yerine getirmek ve yasaklara riâyet etme konusunda bir zorluk ve külfet yaşamamasıdır. Bu Allah Teâlâ'ya yakınlık hâlidir. Nitekim Teâlâ namaz hakkında buyurdu: "Şüphesiz o (sabır ve namaz), Allah'a saygıdan kalbi ürperenler dışında herkese zor ve ağır gelen bir görevdir" (Bakara; 45).

SIRRU'L-ESRÂR

– Sırların Sırrı –

Çeviren
MEHMET EREN

ÇEVİRENİN ÖNSÖZÜ

Meşhur mutasavvıf Abdülkâdir Geylânî'ye (471-561/1079-1166) nispet edilen ve *Sırru'l-esrâr* adıyla meşhur olan bu kitap, Hâlid Muhammed ile Muhammed Ğassân tarafından birlikte tahkik edilerek neşredilmiştir (Dâru's-Senâbil, Dımaşk 1415/1994, 3. bs.). İki muhakkik, "Geylânî Kitaplığı" serisi içinde, müellifin bütün eserlerini tahkikli olarak neşredeceklerini ifade etmişlerdir, (s. 23, dn. 2). Bu serinin ilk kitabı, tercümesini sunduğumuz *Sırru'l-esrâr*'dır.

Sırru'l-esrâr, daha önce *Ötelerden Haber* alt başlığı ile Abdulkâdir Akçiçek tarafından Türkçe'ye tercüme edilmiştir. (Bahar Yayınevi, İstanbul 1964) Akçiçek tarafından, bu tercümede esas alınan yazma veya matbu nüsha hakkında bilgi verilmemiştir. Onun, bizim tercüme ettiğimiz tahkikli nüshadan farklı olduğu anlaşılıyor. Zira bazı yerlerde, ilave yahut eksiklerin bulunduğu görülmektedir. Biz çeviride yukarıda zikrettiğimiz tahkikli neşri esas aldık. Bu yüzden, metnin, Akçiçek'in tercüme ettiği metinle mukayesesini yapmadık.

Sırru'l-Esrâr'ın *Geylânî*'ye nispetinin tartışmalı olduğu anlaşılmaktadır. Zira *Beyânü Esrâri't-Tâlibîn fi't-Tasavvuf* adlı nüshası, Muhammed b. Yûsuf el-Gûrânî'ye nispet edilmiştir *(Keşfü'z-Zünûn* I, 260, 940). Ancak, kitabın değişik yazma nüshalarını inceleyen muhakkikler, bu ismi taşıyan nüshanın müellifinin Gûrânî değil, Geylânî olduğu sonucuna varmışlardır. Ayrıca onlar, Geylânî'nin oğullarının-torunlarının kurduğu ve onun kitaplarının yer aldığı Kâdiriyye Kütüphanesi'ndeki yazmalar için hazırlanan *Fihrist* teki bilgilerden hareketle, *Sirru'l-Esrâr'ın* Geylânî'ye âit olduğu kana-

atini benimsemişlerdir. Hatta bu kütüphanede, Geylânî'nin kendi hattıyla bir yazma nüshanın bulunduğunu, fakat ona ulaşamadıklarını ifade etmektedirler. Nihayet, bu eserin başka bir müellife âidiyetinin kesin olarak ortaya konmamış olması da, onlara göre bunun Geylânî'ye nispetini güçlendirmektedir, (s. 13-14)

Muhakkiklerin, kitabın Geylânî'ye nispetini, yazma nüshalar ve kütüphane kataloglarındaki bilgilere dayanarak savundukları görülmektedir. Onun başkasına âidiyetinin ortaya konmamış olmasının da, kendi görüşlerini desteklediğini düşünmektedirler. Kanaatimizce, bu gerekçeler, eserin kesin olarak Geylânî'ye âit olduğunu ispata kâfî değildir. Çünkü içindeki bazı yerlerde, Geylânî'den sonra yaşamış âlimlerin eserlerinden alıntılar yapıldığı görülmektedir.

Kitapta sekiz kaynaktan alıntı yapılmıştır. Üç yerde *Tefsîru'l-Mecma'* (s. 62, 76, 99), iki yerde *Mirsâd* (s. 54, 60), birer yerde de *et-Tefsîru'l-kebîr* (s. 63), *Büstanü'ş-şerî'a* (s. 68), *Tefsîru'l-Buhârî*(s. 93), *Tefsîru'l-Kâdî* (s. 107), *Mazhâr* (s. 133) ve Ğazâlî'den (s. 135). Bunlardan, *et-Tefsîru'l-kebîr* müellifi Fahreddîn er-Râzî (ö. 606/1209) ile Kâdî Beyzâvî (ö. 685/1286), vefat tarihlerinden anlaşılacağı üzere, Geylânî'den sonra yaşamışlardır.

Araştırabildiğimiz kadarıyla; *Mirsâd* ismiyle anılan kitap, muhtemelen Necmüddîn-i Dâye'nin (ö. 654/1256) sülûk konusundaki *Mirsâdu'l-'ıbâd mine'l-mebde' ile'l-me'âd* adlı Farsça eseridir. O, bu kitabını, h. 620 yılının Receb ayı başında Sivas'ta tamamlamıştır. (*Keşfü'z-zunûn* II, 1655; *Hediyyetü'l-ârifîn* I, 461) Şayet bahsedilen *Mirsâd* bu ise, Geylânî'nin onu görmesi imkânsızdır. Zira yazılmasından tam 59 yıl önce vefat etmiştir.

Mazhar adıyla bahsedilen kitabın müellifi hakkında iki ihtimal görünüyor. O, ya Ahmed b. İshâk el-Kaysarî'nin Farsça Mazharu'l-âsâr fî 'ılmi'l-esrâr adlı muhtasar bir kitabıdır. Yahut Feridüddîn-i Attâr'a (ö. 618/1221) nispet edilen ama aslında ona âit olmayan yine Farsça Mazharu'l-acâib adlı manzum bir eserdir. (Keşfü'z-zunûn II, 1722; M. Nazif Şahinoğlu, "Attâr, Ferîdüddîn", DlA IV, 98)

Tefsîru'l-Mecma'ın, ilk anda şiî âlimlerden Tabersî'nin (ö. 548/1153) *Mecma'u'l-beyân* adlı tefsiri olduğu akla geliyorsa da, alıntıların bu kitaptan olmadığı görülmektedir. Muhammed b. Hasan el-Hüseynî'nin (ö. 776/1374) *Mecma'u'l-ahbâb (ahbâr)* adlı bir eseri vardır. *(Keşfü'z-zunûn* II, 1596, 1836) Sa'düddîn el-Haydarâbâdî'nin (882/1477) de *Mecma'u's-sülûk adlı* kitabı vardır. *(İzâhu'l-meknûn* II, 434) Ancak, *Tefsîru'l-mecma'* adıyla bahsedilen kitabın, bunlardan birisi olması hakkında bir fikrimiz yoktur.

Büstânü'ş-şerî'a adıyla anılan kitap, İbrâhîm b. Ebû Ali el-Fârisî'nin *Büstânü'l-ma'rife ve minhâcü'l-hakîka ve'ş-şerî'a* isimli Farsça kitabı olabilir. *(Keşfü'z-zunûn* I, 244) Ayrıca Muhammed b. Abdülazîz'in (757/1356) de *Büstânü'l-ârifîn* adında bir kitabı vardır. *(İzâhu'l-meknûn* I, 181)

Tefsîru'l-Buhârî adlı eser hakkında hiçbir ipucuna ulaşamadık. Gazâlî'den yapılan nakil ise, muhtemelen ilgili konunun, onun *el-Madnûn bin* adlı kitabından okunarak, hatırda kalan kadan ve şekliyle aktarımıdır.

Kitabın kaynakları üzerine yaptığımız bu küçük araştırma bizi şu sonuca götürmüştür: Elimizdeki *Sırru'l-Esrâr* büyük ihtimalle hicrî yedinci asırdan sonraki döneme âit derleme bir çalışmadır. Bu kitabı derleyen, önemli ölçüde, bazı Farsça kaynakların ya aslından veya Arapça tercümelerinden yararlanmıştır.

Kitaptaki alıntıların, ona sonradan dâhil edilmiş olma ihtimali de söz konusu edilebilir. Ancak, tercümeyi bitirdikten sonra bizde oluşan kanaat, bu kitabın derleme bir eser olduğu yönündedir. Derleyenin yahut müellifinin kim olduğunu araştırma, Geylânî'nin eserlerini ve üslûbunu iyi bilen Tasavvuf uzmanlarının işidir. Bahsedilen müellif hattı nüshanın elde edilmesinin, bu konuda araştırmacıların işini kolaylaştıracağını düşünüyoruz.

Mutasavvıflar, telif ettikleri eserlerde, düşünce ve öğretilerine delil teşkil edecek Kur'ân âyetlerini ve hadisleri zikretmeye önem verirler. Tasavvufla ilgili muhtelif bahislerin, yirmi dört fasıl içinde -6. ve 23. fasılların başlığı aynıdır- ele alınıp işlendiği bu eserde de, çok sayıda âyet ve hadisin kullanılmış olması dikkatimizi çekmektedir. Ancak, tasavvuf kitaplarının bir kısmında, âyet ve hadis metinlerinin tamamını alma yerine, daha çok "ilgili kısımlarına temas ve işaret etme" metoduna başvurulduğu görülür. Özellikle âyetler konusunda, bu eserde de aynı yöntemin uygulandığına şahit olmaktayız. Bu durum, maalesef bazen, siyak-sibak bağlantısının ve konu bütünlüğünün gözden kaçırılmasına sebep olmaktadır. Bundan dolayı biz, âyet meâllerini, mümkün olduğu kadar, konu bütünlüğünü gösterecek kısımlarıyla birlikte vermeye çalıştık.

Mutasavvıfların delil olarak kullandıkları hadisler arasında, hadis ilminin kriterlerine göre zayıf, hatta mevzu olan birçok rivayetin bulunduğu bilinen bir husustur. Bu kitap için de, aynı durum geçerlidir. Hadis olarak zikredilen metinlerin bir kısmı, kaynaklarda sahâbe, tâbiîn veya daha sonraki nesillerden bir âlimin sözü olarak geçmektedir. Rivayetlerin bir bölümünün Kütüb-i Sitte'de yer aldığı, önemli bir kısmının ise "halk dilinde meşhur ve mevzu hadisler" için yazılan eserlerde bulunduğu görülmektedir. Bu yüzden, hadis metni olarak verilen yerlerde, dipnotta gösterilen kaynakların niteliği göz önünde bulundurulmalıdır.

Muhakkiklerin dipnotlarda gösterdikleri kaynaklar, tercümede tamamen korunmuş; bu kaynaklardan yapılan alıntılara ise, ancak gerekli görüldüğü zaman yer verilmiştir. Meselâ, tahkikte asıl nüsha kabul edilen yazma nüshanın (tanıtılan ilk nüsha) kenarındaki Şeyh Mahmud Efendi el-Üsküdârî'ye âit notların önemli bir kısmı dipnotlara alınmış ve birçok yerde Kuşeyrî'nin *Risâlesi*'nden nakilde bulunulmuştur. Biz,

gerekli görmedikçe bu alıntılara yer vermemeye çalıştık. Sadece *Risâle*'nin sayfa numaralarına atıf yapmayı yeterli gördük. Bunun yerine, hadis olarak geçen rivayetlerin tahrici konusuna önem vererek, araştırmamız sonucunda ulaştığımız yeni kaynakları dipnotlara ilâve ettik. İyice araştırmaya çalıştığımız halde, yine de, kitapta herhangi bir kaynağı tespit edilemeyen bazı rivayetler kalmıştır. Yukarıda belirttiğimiz gibi, dipnotta kaynağı gösterilen her rivayetin, sahih bir hadis olduğu düşünülmemelidir. Rivayetler hakkında, her ne kadar, bazı kısa değerlendirmeler yapmışsak da, aslında her bir rivayetin isnat ve metin tenkidi yönünden iyice incelenip araştırılması gerektiği unutulmamalıdır.

Muhakkikler, kitabın baş tarafına, Abdülkâdir Geylânî'nin biyografisi ile kitapta geçen terimler için bir sözlük koymuşlardır. Geylânî'nin biyografisinin işlendiği bölüm tercüme edilmemiştir. Sözlük kısmı ise, tercüme edilerek -Türkçe kitaplardaki usûle uygun olması için- eserin son tarafına konmuştur.

Son söz olarak; anlaşılması zor bazı ifadelerin, farklı yorum ve bilgilerin, yanlış anlama ve açıklamaların, hadis olarak nakledilen asılsız bazı rivayetlerin yer aldığı bu kitabın çevirisinin, özellikle Tasavvuf ilim dalının uzmanlarınca değerlendirileceğine, eserin üslûp ve muhteva yönünden tenkide tâbi tutularak, faydalı sonuçlara ulaşılacağına dair ümidimizi ifade etmek isteriz.

Gayret, bizden; muvaffakiyet ise, ancak yüce Allah'tandır.

Konya, 6 Ocak 2006
Mehmet Eren

MÜELLİFİN MUKADDİMESİ

Hamd; kâdir-alîm, nâzır-halîm, cevâd-kerîm, rab-rahîm olan; zikr-i hakîm ve Kur'ân-ı azîmi, dîn-i kavîm ve sırât-ı müstakîm ile gönderilen Muhammed'e (a.s.m.) indiren Allah'a mahsustur. Salât ve selâm, kendisiyle risaletin son bulduğu, insanları dalâletten hidayete yöneltici, kitapların en şereflisiyle Acem ve Arab'a gönderilmiş, ümmî, Arab, emîn peygamber şerefli Muhammed'e (a.s.m..), hidayeti arayanları hidayete ulaştıran âline ve seçilmiş hayırlı kişiler olan ashabına olsun. Sonsuz hamd ve selam!

Bu hamd ve salât-ü selâmdan sonra deriz ki: İlim, en şerefli pâye, en yüce mertebe, en değerli övünç sebebi ve en kazançlı ticaret yoludur. Çünkü âlemlerin Rabbi'nin tevhidîne ve gönderdiği peygamberlerinin tasdikine ancak ilimle ulaşılabilir. Âlimler, Allah'ın kendilerini dininin köşe taşları olarak seçtiği ve fazilet meziyeti ile kendisine yönelttiği kullarının seçilmişleri olmuştur. İşte Allah, onları seçip tercih etmiştir. Onlar, peygamberlerin ve halifelerinin varisleri, Müslümanların dayanağı ve onların problemlerini çözen uzman kişilerdir.

Allah teâlâ: "Biz, bu ilâhî vahyi, kullarımızdan seçtiklerimize miras olarak bahşettik. Onlardan bazısı kendilerine zulmeder, bazısı (doğru ile eğri arasında) ara yolu tercih eder, bir kısmı da Allah'ın izniyle iyilikte başı çekenlerden olur. İşte asıl büyük fazilet budur" buyurur (Fâtır, 35/32). Peygamber (a.s.m..) de şöyle buyurmuştur: "Âlimler, ilim yönünden peygamberlerin vârisleridir. Semâ ehli onları sever. Denizdeki balıklar,

kıyâmet gününe kadar onlar için istiğfar eder."[1] Diğer bir hadisinde de şöyle buyurdu: "Allah, kıyâmet gününde kulları diriltir. Sonra âlimleri ayırıp şöyle hitap eder: Ey âlimler topluluğu! İlmimden size vermemin sebebi, sizi bilmemden başka bir şey değildir. Onu size azap etmek için vermedim. Haydi, cennete gidin. Sizi bağışladım."[2] Her hâl-ü kârda, âlemlerin Rabbi olan Allah'a hamd olsun. O Allah ki, cenneti, âbidler için bir haz makamı, ârifler içinse (kendisine) yakınlık vasıtası kılmıştır.

Şimdi konumuza girelim. Allah, cemâlinin nurundan, ilk olarak Muhammed (a.s.m..)'in ruhunu yaratmıştır. Nitekim O bir kudsi hadiste şöyle buyurmaktadır: "Vechimin nurundan ilk olarak Muhammedi yarattım."[3] Peygamber (a.s.m..) de: "Allah'ın yarattığı ilk şey, ruhumdur. O'nun ilk yarattığı şey, nurumdur. Allah'ın ilk yarattığı şey, kalemdir. O'nun ilk yarattığı şey, akıldır"[4] buyurmuştur.

Bunların hepsiyle kastedilen şey aslında aynıdır. O da, hakîkat-i Muhammediyye'dir. O, celâli karanlıktan arınmış olması sebebiyle *"nûr"* olarak isimlenmiştir. "Şimdi size Allah'tan bir nur ve apaçık bir İlâhî kelâm ulaşmıştır" (Mâide, 5/15) buyruğunda olduğu gibi. Küllî hükümleri idrak etmesi sebebiyle ona *"akıl"* denmiştir. İlim nakli için vasıta olması sebebiyle de *"kalem"* ismini almıştır. Kalem, harfler âleminde ilim nakil vasıtası olduğu gibi; rûh-u Muhammedî de varlıkların özü, yaratılanların ilki ve aslıdır. Nitekim Rasûlüllah (a.s.m..) şöyle buyurmuştur: "Ben, Allah'tanım; müminler de, bendendir."[5]

Allah, lâhût âlemindeki ruhların hepsini en güzel şekilde ondan yaratmıştır. O, bu âlemdeki *haceletü'l-ünsün* adıdır. O vatan-ı aslîdir. Üzerinden dört bin sene geçince, Allah, Muhammed (a.s.m..)'in gözünün nurundan, arşı ve diğer ana varlıkları yaratmıştır. Sonra ruhlar, varlıkların en aşağı seviyesine yani cesetlere indirilmiştir. "Sonra

---

1. Benzer bir hadis metni için bkz. Ebû Dâvûd, "İlm", nr. 3641; Deylemf, *el-Firdevs,* nr. 4209. "Âlimler, peygamberlerin vârislerdir" hadisinin şerhi için bkz. Münâvî, *Feyzu'l-kadîr* IV, 384.
2. Münzirî, *et-Terğîb ve't-terhîb* I, 101.
3. Hadis bu metinle bulunamamıştır. Benzer bir metin için bkz. İbn 'Arrâk, *Tenzîhü'ş-şerî'a* I, 337.
4. Allah'ın yarattığı "ilk şey"in kalem olduğunu ifade eden hadisler için bkz. Ebû Dâvûd, "Sünnet", 16; Tirmizî, "Kader", 17; "Tefsir", 68; Ahmed b. Hanbel V, 317. Bu rivayetler, Hadis kitaplarında, "kader konusundaki hadisler" arasında geçer. Muhteva aynı olmakla birlikte, rivâyetlerin lâfızları farklılık göstermektedir. Ancak ortak nokta, "kalemin yaratılmasıyla birlikte, kıyâmete kadar olacak her şeyin belirlenmiş" olmasıdır. Âlimlerin çoğu, "kalem" ile "levh-i mahfûz"un, "arş"tan sonra yaratıldığını söyler. Buna göre; "kalem", semâların ve arzın yaratılmasından önce bu âlemden yaratılan ilk şeydir. "Yaratılan ilk şey" konusundaki bazı rivayetlerde; "Muhammed'in nuru/ruhu" ve "akıl" da zikredilir. Müellif, yukarıdaki metinde, bunların hepsini tek rivayette toplayıp, tümüyle *hakîkat-i Muhammedî*'nin kastedildiğini söylemiştir. Halbuki kaynaklarımızda bunlar müstakil rivayetler olarak yer almaktadır.
5. Bu rivayet hakkında bilgi için bkz. Sehâvî, *el-Makâsıdü'l-hasene* s. 171; Ali el-Kârî, *el-Esrâru'l-merfû'a* s. 119; İbn 'Arrâk, *Tenzîhü'ş-şerî'a* II, 402; Muhammedb. Dervîş el-Hût, *Esnâ'l-Metâlib* s. 94.

onu aşağıların en aşağısına indiririz" (Tîn, 95/5) buyruğunda bildirildiği gibi. Allah, onları önce lâhût âleminden ceberût âlemine indirip, kendilerine ceberût nûruyla harameyn (lâhût ve ceberût âlemleri?) arasında bir kisve giydirmiştir (bu, *rûh-u sultânî*dir). Sonra onları bu kisve ile melekût âlemine indirip, kendilerini melekût nûru ile örtmüştür (bu, *rûh-u ravânî*dir). Sonra onları mülk âlemine indirip, kendilerini mülk nûru ile örtmüştür (bu, *ruh-u cismânî*dir). Allah daha sonra da cesetleri yaratmıştır. Nitekim O, şöyle buyurur: "Sizi yerden (topraktan) yarattık, yine ona döndürecek ve sonra tekrar ondan diriltip çıkaracağız." (Tâhâ, 20/55)

Bundan sonra, Allah teâlâ, ruhlara cesetlere girmeyi emretmiş, onlar da bu emirden dolayı cesetlere girmişlerdir. "Ona belirli bir biçim verip de ruhumdan üflediğim zaman, hemen onun için secdeye kapanın" (Hicr, 15/29) buyruğunda ifade edildiği gibi. Ruhlar, cesetlere bağlanıp kalınca, *elestü bi rabbiküm* (A'râf, 7/172) gününde Allah'ın ahdinden aldıkları mîsâkı unuttular ve aslî vatana dönmediler. Bunun üzerine Rahmân, onlara acıyıp, kendilerine o aslî vatanı hatırlatıcı olarak semâvî bir kitap indirdi. Nitekim yüce Allah, şöyle buyurmaktadır: "Onlara Allah'ın günlerini hatırlat." (İbrâhîm, 14/5) Yani, ruhlar ile geçen önceki vuslat günlerini.

Bütün peygamberler, bu uyarıda bulunmak için dünyaya geldiler ve âhirete gittiler. Ancak insanlardan pek azı, aslî vatanını hatırlar, ona dönmeye âşık olur ve neticede aslî âleme ulaşır. Tâ ki nübüvvet, peygamberlerin sonuncusu yüce rûh-u Muhammedi'ye geçene kadar. Allah, onu, şu gafil insanlara, basîret gözlerini gaflet uykusundan açması ve Allah'a, vuslatına ve cemâline kavuşmaya davet etmesi için göndermiştir. Nitekim Allah şöyle buyurmaktadır: "De ki: İşte benim yolum bu! Basîret üzere (akla uygun, bilinç ve duyarlılıkla donanmış bir kavrayışa dayanarak) Allah'a çağırıyorum. Ben ve bana uyanlar (aynı çağrıyı yapıyoruz)." (Yûsuf, 12/108) Rûhun gözü olan basîret, fuâd (gönül) makamında evliya için açılır. Ama zâhir ilmiyle elde edilemez, bilâkis ledünnî bâtın ilmiyle kazanılabilir. "Orada, kendisine katımızdan üstün bir bağışta bulunarak (özel) bir bilgiyle donattığımız kullarımızdan birine rastladılar" (Kehf, 18/65) âyetinde belirtildiği gibi. O halde insanın görevi, lâhût âleminden haber veren velî bir mürşitten telkin almak suretiyle, bu gözü (basîreti) basiret ehli olanlardan kazanmaya çalışmaktır.

O halde, ey kardeşler! Kendinize gelin ve tövbe ile Rabbinizin bağışlamasına koşun. Yola koyulun, bu rûhânî kâfileler ile birlikte Rabbinize dönün. Yakında yol sona erer ve o âleme gidecek arkadaş bulunamaz. Bizler, bu âdî-harap dünyayı arıtmak ve pis nefsânî işlerden hoşnut olmak için gelmedik. Zira sizin için endişeli bir beklenti içinde olan Peygamberiniz (a.s.m.) şöyle buyurmuştur: "Üzüntü ve endişem, kıyâmete yakın zamanda yaşayacak ümmetim içindir."[6]

6. Kaynaklarda böyle bir rivayet bulunamamıştır.

Bize indirilen ilim iki çeşittir; zâhir ve bâtın. Yani şerîat ve marifet. Şerîat ile emir zâhirimize, marifet ile emir de bâtınımıza yöneliktir. Böylece ikisinin bir araya gelmesinden hakîkat ilmi doğar. "O, birbirlerine kavuşup karışabilmeleri için iki büyük su kütlesini serbest bırakmıştır. (Ama) aralarında aşamayacaktan bir engel var" (Rahmân, 55/19-20) âyetinde ifade edildiği gibi. Yoksa mücerret zâhir ile hakikat elde edilemez ve gayeye ulaşılamaz. Kâmil ibâdet, ikisiyle de olandır, biriyle olan değil. "Ben, cinleri ve insanları yalnızca (beni tanımaları ve) bana kulluk etmeleri için yarattım" (Zâriyât, 51/56) âyetinde belirtildiği gibi. Burada "bana kulluk etmeleri için'in anlamı, "beni tanımaları için"dir. Onu tanımayan/bilmeyen birisi, kendisine nasıl kulluk edecektir?

Marifet, ancak, tasfiye sonucunda nefis perdesinin, kalp aynasının üzerinden kaldırılmasıyla hâsıl olur. İşte o zaman, o aynada, kalbin özünün sırrında gizlenmiş hazinenin cemâlini görür. Şu kudsî hadiste ifade edildiği gibi: "Ben, bilinmeyen gizli bir hazine idim. Bilinmek istedim. Bu yüzden mahlûkâtı yarattım."[7] Allah, insanı, kendisini tanıması/bilmesi için yarattığını açıklamıştır. O halde, insanın Rabbini tanıması (marifet) görevidir.

Marifet iki çeşittir: Allah'ın sıfatlarının marifeti ve Allah'ın zâtının marifeti. Sıfatların marifeti, dünya ve âhirette cismin hazzı olur. Zâtın marifeti ise, rûh-u kudsînin âhiretteki hazzıdır. "Onu kutsal ruh ile güçlendirdik" (Bakara, 2/87) âyetinde bildirildiği gibi. Onlar rûhu'l-kuds ile kuvvetlendirilmişlerdir. Bu iki marifet, ancak iki ilim yani zâhir ve bâtın ilimleri ile elde edilebilir. Nitekim Rasûlüllah (a.s.m..) şöyle buyurmuştur: "Asıl ilim, iki ilimdir: Biri, dilde olan ilim ki, o Allah'ın insanlar üzerindeki hüccetidir. Diğeri de, kalpte olan ilim ki, esas faydalı ilim işte budur."[8]

İnsanın, ruhun kendisiyle bedenin kazancını -ki bu kazanç derecelerdir- tahsil etmesi için, öncelikle şerîat ilmine ihtiyacı vardır. O, daha sonra, ruhun marifet ilmindeki marifetinin kazancını elde etmesi için, bâtın ilmine ihtiyaç duyar. Bunlar, ancak, şerîat ve tarîkata uymayan uygulamaların terk edilmesi ve nefsânî-rûhânî meşakkatlerin hiçbir riya-gösteriş olmaksızın sırf Allah rızası için hoş karşılanması ile kazanılabilir. Nitekim Allah teâlâ şöyle buyurmuştur: "Öyleyse, artık her kim Rabbine kavuşmayı arzu ediyorsa, sâlih amel (dürüst ve erdemli davranışlar) işlesin ve Rabbine özgü kullukta hiç kimseyi-hiçbir şeyi (O'na) ortak koşmasın" (Kehf, 18/110)

Marifet âlemi, lâhût âlemidir. Bu âlem, kendisinde rûh-u kudsînin en güzel şekilde yaratıldığı mezkur vatan-ı aslîdir. Rûh-u kudsîden maksat, kalbin özüne tevdi edilmiş

---

7. Bu rivayet hakkında bilgi için bkz. Zerkeşî, *Tezkire* s. 136; Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ* II, 132; Ali el-Kârî, *el-Esrâru'l-mertü'*a s. 353.
8. Bu cümle kaynaklarda Hasen-i Basrî'nin sözü olarak geçmektedir. Bkz. Dârimî, *Sünen* I, 102; Tebrîzî, *Mişkâtü'l-mesâbîh,* "İlim" bölümü, h. no/sayfa?: 270.

olan insan-ı hakîkîdir. Onun varlığı, tövbe-telkîn ve *lâ ilâhe illallâh* cümlesine önce diliyle, sonra da kalp hayatı ile tam bir şekilde bağlanmasıyla zâhir olur. Kalp hayatından sonra da, gönül lisanına kavuşur. Mutasavvıflar buna *üflü'l-meânî* derler. Çünkü o, kudsi maneviyattandır. Ona *tıfl* (çocuk) denmesi ise şu nüktelerden dolayıdır:

1. Onun kalpten neşet etmesi, çocuğun anneden doğması gibidir. Öyle ki, kalp onu annenin çocuğu yetiştirdiği gibi yetiştirir. Böylece yavaş yavaş büyüyerek nihayet buluğ çağına ulaşır.
2. Çocuklara ilim öğretilmesi nasıl genel bir durumsa, bu çocuğa marifet ilminin öğretilmesi de aynı şekilde genel bir durumdur.
3. Çocuk günahların kirlerinden temiz olduğu gibi, bu da şirk, gaflet ve cismaniyet kirinden temizdir.
4. Ruhtaki genel durum, çocuğa ait bu saf sûrette görünmesidir. Bundan dolayı, rüyalarda, melekler gibi, genç oğlan çocukları sûretinde görünür.
5. Allah teâlâ, şu iki âyette cennet oğlanlarını *tıfliyyet* ile vasıflandırmıştır: "Ebedî (taze) liğe mazhar evlatlar *"vildân",* (hizmet için) etraflarında dolanırlar"[9] (Vâkı'a, 56/17);"... Pınl-pırıl da üzerlerine döner kendilerine mahsus hizmetçiler *"ğılmân",* sanki sedeflerinde saklı inciler"[10] (Tûr, 52/24)
6. Bu isim, letâfet ve nezâfeti itibariyle ona uygun düşer.
7. Ona *tıfl* denilmesi, bedene taalluk itibarından ve beşer sûretini temsilinden dolayı mecaz yoluyladır. Bu yüzden *tıfl* adını alması, onun küçük görülmesinden dolayı değil, güzellik ve hoşluğundan ve ilk halini dikkate almadan ötürüdür. İşte o. insan-ı hakikîdir Zira Allah teâlâ ile ünsiyeti vardır. Hâlbuki cisim ve cismânî olanın, Hz. Peygamberin (a.s.m) şu sözünden dolayı, bir kutsallığı yoktur: "Benim Allah ile birlikte olduğum öyle bir vakit vardır ki, o zamanda, ne bir mukkarreb meleğe, ne de mürsel bir peygambere yer vardır."[11]

Bu rivayette, "mürsel peygamber" ile Hz. Peygamberin beşerî, "mukarreb melek" ile de ceberût nûrundan yaratılmış olan rûhânî tarafı kastedilmiştir. Ceberût nûrundan olan melek dahi lâhût nûruna giremez. Rasûlüllah (a.s.m..) şöyle buyurmuştur: "Allah'ın öyle bir cenneti vardır ki, orada ne *hûr* (temiz eşler), ne *kusûr* (sa-

9. Muhammed Esed, bu âyeti "onları ölümsüz gençlikler bekleyecek" şeklinde tercüme ederek, şu açıklamayı yapmıştır: "Bu, 'cennet' olarak adlandırılan yerdeki yaşayışın bozulmazlığına -yani ebedî gençliğe- sembolik bir işarettir." (Kur'ân Mesajı III, 1104, dn. 6)
10. Muhammed Esed'in yaptığı tercüme şöyledir: "ve onları (ölümsüz) gençlikler bekleyecek, (sanki) kendi kendilerinin (çocuklarıymış gibi), kabuklarının içinde saklanan inciler gibi (saf ve temiz)"
11. Bu rivayet hakkında bilgi için bkz. Sehâvî, *el-Makâsıdü'l-hesene* nr. 926; Ali el-Kârî, *el-Esrâru'l-merfû'a* nr. 392; 'Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ*' II, 227.

raylar), ne *cinân* (bahçeler), ne bal, ne de süt vardır. Bilâkis oranın nimeti, sadece Allah teâlânın vechine bakmaktır. Nitekim O şöyle buyurmuştur: "Bazı yüzler, o gün mutlaka parlayacak, Rablerine bakarken" (Kıyâmet, 75/22-23) Rasûlüllah (a.s.m..) da şöyle buyurmuştur: "Rabbinizi, aynen, hilâli dolunay olduğu gecede gördüğünüz gibi göreceksiniz."[12] Melek ve cismânî olanlar şayet bu âleme girecek olsa hemen yanarlar. Şu hadis-i kudsîde ifade edildiği gibi: "Celâlimin, vechimin sübühâtı açılmış olsaydı, basarımın uzandığı bütün her şey yanardı."[13] Cebrâîl (a.s.m..) de şöyle demiştir: "Şayet bir parmak ucu kadar yaklaşacak olsam, yanar kül olurum."[14]

Bu kitap, kelime-i tevhidin harflerinin ve bir günün (gündüz ve gece) saatlerinin sayısına uygun olarak, yirmi dört fasıl olarak hazırlanmıştır.

12. Bu hadisin tam metni için bkz. Buhâri, "Mevâkîtü's-salât", 16 (nr. 529). "Allah'ın görülmesi" hakkında açıklama için bkz. İbnü'l-Kayyım, *el-Vâbilü's-sayyib* s. 103.
13. Bu ifadenin yer aldığı hadis için bkz. Müslim, "İman", 293-294; İbn Mâce, "Mukaddime", 13; Ahmed b. Hanbel IV, 401. Hadisin şerhi için bkz. Nevevî, *Şerhu Sahîhi Müslim* III, 14.
14. İbn 'Arabî, *el-İsrâ ilâ makâmi'l-esrâ (Kitâbü'l-mi'râc)* s. 239. Enes b. Mâlik (r.a.)'in Nebî (a.s.)'den naklettiği bir rivayete göre; Rasûlüllah, Cebrâîl'e "Rabbini gördün mü?" diye sorduğunda, o şöyle cevap vermiştir: "O'nunla benim aramda, nurdan yetmiş perde vardır. Şayet, onların en aşağıda olanını görseydim, yanar kül olurdum" (Tabarânî, *el-Mu'cemü'l-Evsat* VI, 278 -Tabarânî, bu hadisi A'meş'ten sadece Ebû Müslim'in rivayet ettiğini bildirmiştir-; Deylemî, *Firdevs* II, 312; Heysemî, *Mecmau'z-zevâid* I, 79; Münâvî, *Feyzu'l-kadîr* IV, 78. Abdullah b. Muhammed b. Hayyân el-İsbehânî, aynı rivayeti *Kitâbü'l-'Azame* II, 677'de farklı bir senetle Abdullah b. Ebî Evfâ'dan nakletmiştir.)

Birinci Fasıl

İNSANIN ASIL VATANINA DÖNÜŞÜ

İnsanlar, iki çeşittir: cismânî ve rûhânî. Cismânî olanlar, genel insandır. Rûhânîler ise, özel insan olup, vatanı için ihrama girmiştir. Onun (vatanı) kurbettir (yani hakikat ilmiyle yakınlık).

Genel insan'ın vatanına dönüşü, "derecelere dönmek" demektir. Kişi, riyâ ve şanşöhret için olmadan, sâlih (iyi) bir amel (iş) yaptığı zaman, şerîat, tarîkat ve marifet ilmine göre ameli sebebiyle dereceler kazanır. Bu dereceler üç tabakadır:

1. Mülk âlemindeki cennet ki, o *"cennetü'l-me'vâ"*dır (me'vâ cenneti).
2. Melekût âlemindeki cennet ki, o *"cennetü'n-naîm"*dir (naîm cenneti).
3. Ceberût âlemindeki cennet ki, o da *" cennetü'l-firdevs"*tir (firdevs cenneti).

İşte bunlar, cismânî varlığın tadacağı nimetlerdir. Beden, (bu âlemlere) ancak şu üç ilim ile ulaşabilir: Şerîat ilmi, Tarîkat ilmi ve Marifet ilmi. Nitekim Rasûlüllah (a.s.m..) şöyle buyurmuştur: "Kapsayıcı (her şeyi özünde toplayan) hikmet, marifetü'l-hak'tır. Bununla amel de, marifetü'l-bâtın'dır."[15] Peygamber (a.s.m..) yine şöyle buyurmuştur: "Allah'ım, bize hakkı hak olarak göster ve ona tâbi olmayı bahşet. Bâtılı da bâtıl olarak göster ve ondan kaçınmamızı sağla."[16] Nebî (a.s.m..) diğer bir hadislerinde de

15. Bu söz için bkz. el-Kâşânî, *el-Istılâhât* s. 63. Kâşânî, bunun, Peygamber (a.s.)'in sözü olduğuna işaret etmemiştir.
16. İbn Kesir, "me'sûr bir duada şu cümleler gelmiştir" diyerek, *Tefsir*'inde (I, 444) bu hadisi zikretmiştir. Onun verdiği metinde şu ilâve bulunmaktadır: "Durumu bize karışık hale getirme ki,

şöyle buyurmuşlardır: "Kim, nefsini bilir (de ona muhâlefet ederse), Rabbini tanımış ve O'na tâbi olmuş olur.[17]"

Özel insan'ın vatanına dönmesi ve ulaşması, "hakikat ilmiyle yakınlık"tır. Bu, dünyadaki (hayal âleminde) ibadeti sebebiyle, lâhût âlemindeki tevhîd'dir. İster uykuda, isterse başka bir durumda olsun fark etmez. Hattâ beden uyuyunca, kalp fırsat bularak aslî vatanına gider, ya küllî (bütünüyle) veya cüzî (bir kısmıyla) olarak. Nitekim yüce Allah şöyle buyurur: "Ölüm zamanları gelince, bütün insanların canlarını alan, ölmemiş olanları da uyku halinde (ölü gibi yapan) Allah'tır. O, böylece, üzerlerine ölüm hükmü verdiklerini alıkoyar, diğerlerini de (kendisinin koyduğu) belirli bir sureye kadar salıverir."[18] (Zümer, 39/42) Rasûlüllah (a.s.m..) da bundan dolayı şöyle buyurmuştur: "Âlimin uykusu, câhilin ibadetinden daha iyidir."[19] Kalbin tevhid nu-

---

sapmayalım. Bizi, muttakî kişiler için örnek ve öncü yap". Bu rivayet için ayrıca bkz. 'Irâkî, *el-Muğnî 'an hamli'l-esfâr* II, 366.

17. Burada yazma nüshanın kenarına yazılan not şöyledir: Şeyh Mahmud Efendi el-Üsküdârî şöyle demiştir: "Hakk'ı bilmenin yolu, nefsi bilmektir. Nefsini bilen, Rabbini bilmiş olur. Ancak, bir ulaştırıcının, tanıtıcının yani zâhirin hükümlerini ve gaybın mertebelerini bilici, imkân ve vücûb yaylarının arasını cem edici bir *mürşid-i kâmil*in mutlaka bulunması gerekir. O, tâlipleri, matlûba yöneltir; sevgiliye ulaşma hasreti çekenleri ona ulaştırır. Bu yüzden *mürşid-i kâmil,* enbiyâ ve kâmil evliyânın yoluna sülûku sebebiyle, tabi olunmaya ve uyulmaya lâyık kişidir. Yoksa, aslında, nâkıs olan her insan uyulmaya elverişli değildir.

18. Bu rivâyet hakkında, Ebü'l-Muzaffer es-Semânî şöyle demiştir: "Merfû (Peygamber'in sözü) olarak bilinmez. Yahyâ b. Muâz er-Râzî"nin sözü olarak nakledilir." (Sehâvî, *el-Makâsıd,* nr. 1149) Nevevî de: "Sâbit değildir. Bazıları, bu sözü, Ebû Saîd el-Harrâz'a nispet eder" demiştir. (el-Hût, *Esnâ'l-metâlib,* nr. 1436). Ebü'l-Abbâs el-Mürsî'ye göre bu hadis iki şekilde yorumlanır: 1. Kendisinin zelil, âciz ve muhtaç olduğunu bilen, Allah'ın Azîz, Kâdir ve Ğanî olduğunu bilir. Bu yoruma göre, "kendini bilme" önce olup, sonra "Allah'ı bilme" gelmektedir. 2. Kendini bilenin durumu, onun önceden Allah'ı bildiğine işaret eder. O halde, ilk yorum sâliklerin, ikinci yorumsa meczûbların hâline uygun düşmektedir. Ebû Tâlib el-Mekkî, *Kûtü'l-kulûb* adlı eserinde, bu sözün anlamını şöyle açıklamıştır: İnsanlarla muâmelede, nefsinin sıfatlarını bilince -yaptığın şeylerde sana karşı çıkılmasını ve yaptıklarından dolayı ayıplanmanı hoş görmemek gibi-, işte bunlardan hareketle seni yaratanın sıfatlarını bilmiş olursun. Yani, meselâ O da, kendisine karşı çıkılmasını ve ayıplanmayı hoş karşılamaz. O halde, O'nun hükmüne razı ol ve nasıl muamele görmek istiyorsan, O'na o şekilde muamele göster." (Süyûtî, *el-Hâvî,* II, 239) Nevevî bu konuyu şöyle açıklar: "Nefsini Allah teâlâ'ya ve O'nun kulluğuna muhtaç olarak bilen, Rabbini kuvvet, kahr, rubûbiyyet, mutlak kemâl ve yüce sıfatların sahibi olarak bilir. Rabbini bu şekilde bilenin dili, bir hadisi şerifte (Müslim, "Salât", 222) belirtildiği gibi, Onun gerçek şükrünü ifade etme ve Ona övgüde bulunma hususunda âciz kalır. Bu hadiste, Hz. Âişe şöyle anlatır: "Bir gece, Rasûlüllah'ın yatakta olmadığını fark ettim. Ellerimle onu araştırdığımda, elim onun ayak altlarına dokunuverdi. O, iki ayağı dik durur vaziyette secdegâhında şöyle dua ediyordu: Allah'ım, gazabından rızana, azabından affına sığınırım. Senden yine Sana sığınırım. Sana yapılacak övgüyü bitiremem (Sana gerektiği şekilde övgüde bulunamıyorum). Sen, kendini nasıl övdünse, o şekildeki övgüye lâyıksın" (Nevevî, *Fetâvâ, s.* 286)

19. Kaynaklarda böyle bir metin bulunamamıştır. "Âlimin uykusu ibadettir" şeklindeki rivayet için bkz. Ali el-Kârî, *el-Esrâru'l-mertû'a* nr. 567; 'Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ* nr. 2865; Zebîdî, *İthâfü's-*

ruyla hayat bulmasından ve hiçbir harf-ses olmaksızın sır lisanı ile tevhid isimleriyle birlikte olmasından sonra bu böyledir (yani, o zaman, uyku ibadetten daha iyidir). Yüce Allah'ın bir kudsî hadiste buyurduğu gibi: "İnsan, benim sırrım; ben de, onun sırrıyım."[20] Başka bir kudsi hadiste de Allah teâlâ şöyle buyurmuştur: "Şüphesiz, bâtın ilmi, benim sırımdan bir sırdır. Onu kulumun kalbine koyarım. Benden başka hiç kimse ona vâkıf olamaz."[21]

İnsanın varlığındaki gaye, tefekkür ilmidir. Zira Rasûlüllah (a.s.m..): "Bir anlık tefekkür, yetmiş senelik ibadetten daha iyidir"[22] buyurmuştur. Bu tefekkür ilmi, furkan yani tevhîd bilgisidir. Ârif kişi, ma'rûf ve mahbûbuna bu ilimle ulaşır. Ârifin ilminin neticesi, rûhâniyet ile kurbet âlemine uçmaktır. Demek ki, ârif kurbete uçmaktadır, âbid ise cennete yürümektedir. Bir zât ârif kişiler hakkında şu beyti söylemiştir:

Âriflerin kalplerine has gözler vardır

O gözler, bakanların görmediklerini görür

Tüy olmaksızın uçtukları kanatlar vardır

Onlarla âlemlerin Rabbinin melekûtuna uçarlar

İşte, ârifin bâtınındaki uçan şey, insan-ı hakîkidir. O, Allah'ın habîbi, mahremi ve arûsudur.[23] Nitekim Ebû Yezîd el-Bistâmî (261/874-75)[24] (rh.) şöyle buyurmuştur: "Allah'ın veli kulları, O'nun arâisidir. Arâisi ancak mahrem olanlar görebilir. Onlar, Allah katında üns perdesine bürünmüş durumdadırlar. Dünyada ve âhirette Allah'tan başka kimse onları göremez."[25] Şu hadis-i kudsîde de bu durum ifade edilmiştir: "Velî kullarım kubbelerimin altındadır. Benden başkası onları bilemez."[26] İnsanlar arûsun (gelin) dış görünüşünde açıkta olan ziynetinden başkasını göremez.

---

sâdeti'l-müttakîn V, 157. Ali el-Kârî, bu metnin "Peygamber sözü" olarak nakledilmediğini, bilakis "Oruçlunun uykusu ibadettir, ..." şeklinde bir metnin bulunduğunu bildirmiştir. O, Ebû Nu'aym'ın *Hılyetü'l-evliyâ*'sında (IV, 385), Selmân'dan şu rivayetin nakledildiğini haber verir: "İlimle iştigal edenin uykusu, cehaletle kılınan bir namazdan daha hayırlıdır."

20. Kaynağı bulunamamıştır.
21. Rivâyet, kaynaklarda bu metinle bulunamamıştır. Ancak, Deylemî'nin *(el-Firdevs,* nr. 4104) Ali b. Ebî Tâlib (r.a.)'den naklettiği şu metin, bunun şahidi sayılabilir: "Bâtın ilmi, Allah'ın sırrından bir sır ve O'nun hükmünden bir hükümdür. Allah, velî kullarından dilediklerinin kalplerine, onu atar." Bu rivâyet hakkındaki değerlendirmeler için bkz. İbnü'l-Cevzî, *el-'Ilelü'l-mütenâhiye* I, 74; a. mlf., *Telbîsü İblîs s.* 319; İbn 'Arrâk, *Tenzîhü'ş-şerî'a* I, 280.
22. Rivayet için bkz. Ğazâlî, *İhyâu 'ulûmi'd-dîn* ('Irâkî'nin tahrici ile birlikte) IV, 423.
23. "Birbirlerini sırf Allah için seven insanlar"ın cennetteki yüksek dereceleri hakkındaki rivayet için bkz. İbn Cerîr et-Taberî, *Câmi'u'l-beyâri* XV, 120-121; Münzirî, *et-Terğib ve't-terhîb* IV, 20.
24. Hakkında bilgi için bkz. Zehebî, *Siyeru a'lâm* XIII, 86; İbnü'l-Mulakkın, *Tabakât* s. 398; Ziriklî, *A'lâm* III, 235.
25. Kuşeyrî, *Risâle* s. 202.
26. Menûfî, *Cemheretü'l-evliyâl,* 104; Kâşânî, *Istılâhât* s. 73.

Yahyâ b. Muâz er-Râzî[27] (rh.) şöyle demiştir: "Velî, yeryüzünde Allah'ın fesleğen çiçeği gibidir. Onu sıddîklar koklar ve kokusu onların kalplerine ulaşır. Böylece, onun vasıtasıyla, Mevlâlarına iştiyak duyarlar ve farklı huylarına rağmen kullukları artar."[28] Bunun miktarı, fenâ derecesine göre olur. Zira kurbetin artışı, fânînin fenâsının artışıyla doğru orantılıdır.

O halde velî, hâlinde fânî ve Hakk'ı müşâhededе bâkî olandır. Onun kendisi hakkında bir seçimi olamaz ve Allah'tan başka bir varlıkla birlikte olması da düşünülemez. Velî, kerâmetlerle desteklenen, ama bunların kendisinde gizlendiği kişidir. Çünkü o, ifşayı (açığa vurmayı) uygun görmez. Zira Rubûbiyyet sırrını ifşa etmek, küfürdür (nimeti inkâr etmektir). *Mirsâd* adlı kitabın müellifi şöyle demiştir: "Kerâmet sahiplerinin hepsi perdelenmişlerdir. Kerâmet, erkeklerin hayzı gibidir. Velinin bin makamı vardır. Onların ilki, kerâmet kapısıdır. Bu kapıdan geçen, geri kalan makamlara ulaşır."

27. Hakkında bilgi için bkz. İbnü'l-Cevzî, *Muntazam* V, 16-17; Ziriklî, *A lâm* VIII, 172.
28. Kuşeyrî, *Risâle* s. 203.

İkinci Fasıl

İNSANIN AŞAĞILARIN EN AŞAĞISINA İNDİRİLMESİ

Allah teâlâ, rûh-u kudsîyi, lâhût âleminde en güzel bir biçimde yaratıp, "her şeyin belirleyicisi olan Kudret Sahibi'nin huzurunda, (saf) gerçeğin tahtı üzerinde" (Kamer, 54/55) âyetinde belirtildiği gibi, ünsiyet ve kurbiyetin artması için aşağıya indirmeyi irade edince, onu ilk önce ceberût âlemine indirdi. Beraberinde tevhid tohumu vardı, nurâniyetinden onu bu âleme saçtı, rûh-u kudsîye bu âlemden kisve giydirildi. Aynı şekilde, melekût ve sonra mülk âlemlerine geçirildi. Onun için bu âlemden bir soy (tür) kisvesi yaratıldı ki, bununla mülk âleminde yanmaktan kurtulsun. "Tür kisvesi" ile, şu kesîf ceset kastedilmektedir. Ceberûtî kisveye itibarla *"rûh-u sultânî'*, melekûtîye itibarla *"rûh-u seyrânî-ravânî'* ve mülkîye itibarla da *"rûh-u cismânî"* adını alır.

"Aşağıya gelişi"nden maksat, daha fazla kurbet ile kalp ve kalıp (beden) vasıtasıyla daha çok derece kazanmasını sağlamaktır. Tevhid tohumunu kalp arazisine eker. Orada, kökü sır atmosferinde sabit ve Allah'ın hoşnutluğu için kendisinden tevhid meyvesi oluşan, tevhid ağacı biter. Kalıp (beden) arazisine de, orada şerîat ağacının bitmesi ve ondan derece meyvesi oluşması için, şerîat tohumunu eker.

Allah teâlâ, bütün ruhların cesede girmesini emretmiş ve onların her biri için cesetten bir yer ayırmıştır. Rûh-u cismânînin cesetteki yeri, et ile kanın arasıdır. Rûh-u ravânînin yeri, kalptir. Rûh-u sultânînin yeri, fuâddır (gönül). Rûh-u kudsînin yeri de, sırdır. Bu ruhların her birinin, vücut beldesinde bir dükkânı vardır. O dükkânın, mal-

ları, kazancı ve batma ihtimali olmayan bir ticareti vardır. O halde, her insanın, vücuduna nasıl muamele edeceğini bilmesi gerekir. Çünkü bu dünyada elde ettiği, topladığı şeyler, öbür dünyada boynuna asılacaktır. Nitekim şu iki âyette Allah teâlâ bunu haber vermektedir: "Ama bilmez mi ki, (ahiret günü) herkes mezarından ayağa kalkıp dışarı çıktığında ve insanların kalplerinde (gizli) olan her şey ortaya döküldüğünde" ('Âdiyât, 100/9-10) "Öte yandan Biz, her insanın kaderini (kendi) boynuna dolamışızdır. Öyle ki, kıyâmet günü, önüne, her şeyi açık-açık kaydedilmiş bulacağı bir sicil çıkaracağız." (İsrâ, 17/13)

Üçüncü Fasıl

RUHLARIN BEDENLERDEKİ DÜKKÂNLARI

Cismânî rûhun dükkanı, görünen azalar ile birlikte bedendir. Metâsı şerîat, muâmelesi de Allah'ın emrettiği zâhirî ahkâm olan farzları Ona ortak koşmaksızın yerine getirmektir. Nitekim Allah şöyle buyurmuştur: "... Rabbine özgü kullukta, hiç kimseyi, hiçbir şeyi (Ona) ortak koşmasın" (Kehf, 18/110) Rasûlüllah (a.s.m..) da şöyle buyurur: "Allah gerçekten temizdir, O ancak temiz olanı kabul eder."[29] Başka bir hadisinde ise: "Allah tektir, teki sever"[30] buyurmuştur. Bundan maksat, "riya ve gösterişsiz amel"dir.

Cismânî rûhun dünyadaki kazancı, vilâyet ve toprağın altından semâya kadar mülk âleminde mükâşefe ve müşâhededir. Rahiplik mertebelerinden kevnî kerâmet(ler) de onun kazancıdır: Su üstünde yürümek, havada uçmak, tayy-ı mekân, çok uzaktan işitmek, bedenin sırrını görmek vb. gibi. Âhiretteki kazancı ise; cennet, hûr (hûrîler), saraylar, ğılmân (hizmetçiler), şarap ve diğer nimetlerdir. Konağı da, *me'vâ cenneti* denilen ilk cennettedir.

Ravânî rûhun dükkânı, kalptir. Metâsı tarîkat ilmi, muâmelesi de on iki asıl isimden ilk dört isimle iştigal etmektir. Allah teâlâ şöyle buyurmuştur: "En güzel isimler Allah'a âittir, öyleyse bunlarla yalnız Allah'ı çağırın" (A'râf, 7/180) Bu ifade, isimlerin iştigal mahalli olduğuna işaret etmektedir. O bâtın ilmidir. Marifet de, tevhid isimlerinin neticesidir. Nitekim Rasûlüllah (a.s.m..) şöyle buyurmuştur: "Allah'ın doksan dokuz ismi vardır. Kim bunları sayarsa cennete girer."[31]

---

29. Hadisin tam metni için bkz. Müslim, "Zekât", 65 (1015); İbnü'l-Esîr, *Câmi'u'l-usûl* X, 565-566.
30. Bu hadis için bkz. Buhârî, "De'avât", 68; Tirmizî, "Vitr", 2 (453); Nesâî, "Kıyâmu'l-leyl",
31. Tam metni için bkz. Tirmizî, "De'avât", 82 (3507); İbnü'l-Esîr, *Câmi'u'l-Usûl* IV, 173-183.

"Allah'ın isimlerini saymaktan" kasıt, onlarla vasıflanmak ve onların gerektirdiği ahlak ile ahlaklanmaktır. On iki isim, Allah'ın isimlerinin asıllarıdır ki, *lâ ilâhe illallâh* cümlesinin harflerinin sayısıncadır. Zira bu cümledeki harf sayısı, on ikidir. Allah, kalplerin durumlarına dair, her bir harf için bir isim ve her bir âlem için de üç isim belirlemiştir. O, bunlarla, muhsin kişilerin kalplerini güçlendirir. Şu âyette ifade edildiği gibi: "Allah, imana erişenlerin durumunu, sapasağlam ve dosdoğru bir sözle, hem dünya hayatında, hem de âhirette sağlamlaştırır." (İbrâhîm, 14/27) Onlar üzerine üns sekinetini indirir, orada tevhid fidanını bitirir. Onun kökü yedinci kat yerde, hattâ toprağın en altında sabittir. Dalı da yedinci kat semâdadır, hattâ arşın üstüne kadar uzanmaktadır. Nitekim bu husus şu âyette bildirilmektedir: "Allah'ın, güzel-doğru bir söz için, nasıl bir misal verdiğini görmüyor musun(uz). Kökü sapasağlam, dalları göğe doğru uzanan güzel-canlı bir ağaç gibi(dir o)" (İbrâhîm, 14/24)

Ravânî rûhun kazancı, kalbin canlılığı ve melekût âlemindeki müşâhedesidir: Cennetleri, içindeki halkı, nurlarını ve meleklerini müşâhede etmesi gibi. Yine, bâtın isimlerini mülâhazası vasıtasıyla, sessiz ve harfsiz olarak, lisânıyla bâtın konuşmasına sahip olması gibi. Bu rûhun âhiretteki konağı, *na'îm cenneti* denen ikinci cennettedir.

Sultânî ruhun dükkânı, gönüldür (füâd). Metâsı marifet, muâmelesi de ortadaki dört isime cenân (kalp) lisânı ile bağlanmaktır. Nitekim Rasûlüllah (a.s.m..) şöyle buyurmuştur: "İlim iki çeşittir: Lisân ilmi (ki bu, insanoğluna karşı Allah teâlânın hüccetidir) ve Cenân ilmi ki, asıl faydalı olan ilim budur."[32] Zira ilmin faydalarının büyük kısmı, bu dairededir. Rasûlüllah (a.s.m..) şöyle buyurmuştur: "Kur'ân'ın bir zahrı, bir de batnı vardır. Bâtnının da bir batnı, hatta yedi ayrı batnı vardır"[33] Başka bir hadiste "Allah, Kur'ân'ı on batın üzere indirmiştir"[34] buyrulur. Gizli yönleri daha çok olan (ebtan) her şey, birçok ince hususu ihtiva ettiği için, daha faydalı ve daha kârlıdır.

İşte bu isimler, Mûsâ'nın (a.s.m..) asâsını vurması sonucu fışkıran, on iki kaynak gibidir. Nitekim Allah teâlâ şöyle buyurmuştur: "Yine bir keresinde, Mûsâ, kavminin su ihtiyacı için (Bize) yalvarmıştı, Biz de kendisine 'asânla kayaya vur' demiştik. Bunun üzerine, oradan on iki kaynak (birden) fışkırmıştı ki, halkın tümü nereden (hangi kaynaktan) içeceğini bilsin." (Bakara, 2/60)

O halde, zâhir ilmi, temizlenmiş ârızî su; bâtın ilmi ise, aslî kaynak suyu gibidir. Bu, ötekinden daha faydalıdır ve de kesilmez/bitmez. Şu âyet-i kerimede buyurulduğu gibi: "Onlar, ölü toprağa can vermemizde ve beslenmeleri için o topraktan ürünler çıkarmamızda, (yaratma ve diriltme gücümüzün) işaretini görürler." (Yâsîn, 36/33) Yüce

32. Bu rivayet hakkında yukarıda 8. dipnotta bilgi verilmişti.
33. Bu metinle bulunamamıştır. Benzer rivayetler için bkz. Tabarânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr* X, 130.
34. Kaynağı bulunamamıştır. Bu konuda "Kur'ân'ın yedi harf üzere indirildiği" rivayeti meşhurdur. Hadisler için Concordance'ın "h-r-f" maddesine bakılabilir.

Allah, âfâk toprağından bir ürün çıkarmıştır. Bu, nefsânî canlıların gıdasıdır. O, enfüs toprağından da bir ürün çıkarmıştır. O da, ruhânî ervâhın gıdasıdır. Nitekim Rasûlüllah (a.s.m..) şöyle buyurmuştur: "Her kim, kırk gün boyunca Allah'a ihlâslı bir kulluk yaparsa, hikmet kaynakları onun kalbinden diline akar."[35]

Sultânî ruhun kazancı, Allah teâlânın cemâlinin yansımasını görmektir. "(Kulunun) kalbi, gördüğünü yalanlamadı" (Necm, 53/11) âyetinde ve "Mümin, müminin aynasıdır"[36] hadisinde ifade edildiği gibi. Bu hadiste geçen ilk "mümin" kelimesiyle, "mümin kulun kalbi"; ikincisi ile de "Allah" kastedilmiştir. "Allah O'dur ki, ... iman bağışlayan, doğru ile yanlışın tek belirleyicisi, üstün, eğriyi düzeltip doğruyu ihya eden, bütün ihtişamın sahibi..." (Haşr, 59/23) olan Allah. *Mirsâd* adlı kitabın müellifi (rh. a): "Bu grubun meskeni, *firdevs cenneti* denilen üçüncü cennettedir" demiştir.

Kudsî ruhun dükkânı, sır'dadır. Bir kudsî hadiste "insan, benim; ben de, onun sırrıyım"[37] buyrulduğu gibi. Metâsı, tevhid ilmi olan hakîkat ilmidir. Muâmelesi de, nutk (konuşma) olmaksızın sır lisânı ile sırda tevhid isimleri ile birlikte olmaktır. Onlar son dört isimdir. Nitekim Allah teâlâ şöyle buyurur: "Sözü (ister gizle ister) açığa vur. O, (insanın) gizli (düşüncelerini de) bilir, gizlinin gizlisi (duygularını) da." (Tâhâ, 20/7) Ona Allah'tan başka kimse muttali olamaz.

Kudsî ruhun kazancı, *tıflu'l-meânî*nin zuhûru, müşâhede ve muâyenesidir ve sır gözü ile Allah teâlânın vechine celâl ve cemâl yönüyle bakmasıdır. Yüce Allah'ın "O gün, bazı yüzler mutlulukla parlayacak, Rablerine bakarken" (Kıyâmet, 75/22-23) buyurduğu gibi. Bu görmenin keyf-keyfiyeti (nasıllığı) ve hiçbir teşbih söz konusu olmaksızın. Zira Allah teâlâ: "Hiçbir şey O'na benzemez. Yalnız O'dur her şeyi işiten, her şeyi gören" (Şûrâ, 42/11) buyurmaktadır.

İnsan maksuduna ulaşınca, akıllar çalışmaz olur, kalpler şaşkınlık içinde kalır, diller tutulur. İnsanın bunu anlatmaya gücü yetmez. Çünkü Allah teâlâ misâlden (benzerlikten) münezzehtir. O halde, âlimlere, bu konularla ilgili haberler ulaşınca, onların; kalplerin makamlarını anlamaya çalışmaları, o makamların hakikatlerini arzu etmeleri, *a'le'l-'ılliyyîne* yönelmeleri ve Allah'ın ledünnî ilim makamına -ki, Zât-ı Ehadî'nin marifetidir- ulaşmak için, anlattığımız hususları inkâr etmeksizin ve karşı çıkmaksızın, gayret sarf etmeleri gerekir.

---

35. Bu rivayet için bkz. Ebû Nu'aym, *Hılyetü'l-evliyâ* V, 189; İbnü'l-Esîr, *Câmi'u'l-usûl* XI, 557; Ali el-Kârî, *el-Esrâru'l-merfû'a* nr. 454; Süyûtî, *el-Câmi'u's-Sağîr* nr. 8361. İhlâs" hakkında bilgi için bkz. Gazâlî, İ*hyâu 'ulûmi'd-dîn* IV, 382.
36. Tam metni için bkz. Ebû Dâvûd, "Edeb", 49, nr. 4918; İbnü'l-Esîr, *Câmi'u'l-usûl* VI, 563.
37. Kaynağı bulunamamıştır.

Dördüncü Fasıl

İLİMLERİN SAYISI

Zâhir ilminin on iki branşı olduğu gibi, bâtın ilminin de on iki branşı vardır. Bunlar; avâm, havâs ve ehassu'l-havâs arasında, istidât derecesine göre taksim olunur.

İlimler temelde dört çeşittir:

1. Emir, nehiy ve diğer ahkâmdan oluşan şerîatın zâhiri
2. Şerîatın bâtını ki, ona "tarîkat ilmi" denir
3. Tarîkatın bâtını ki, ona "marifet ilmi" denir
4. Bâtınların bâtını ki, buna da "hakîkat ilmi" denir

(Bir müslümanda) bunların hepsinin bulunması gerekir. Zira Rasûlüllah (a.s.m..) şöyle buyurmuştur: "Şerîat bir ağaçtır, tarîkat onun dalları, marifet yaprakları, hakîkat da meyveleridir."[38] Kur'ân-ı Kerîm, delâlet ve işaret yoluyla, tefsir ve tevîl olarak, bunların hepsini içine almaktadır.

(Tefsîru'l-)Mecma' adlı kitabın müellifi (rh. a.) şöyle demiştir: "Tefsîr, avâm içindir. Te'vîl ise havâs içindir. Çünkü havâs, râsih âlimlerdir. Zira *rusûh* kelimesinin anlamı, ilimde sağlam, sabit ve istikrarlı olmak demektir. Aynen, kökü yerde sâbit, dalları da semâya uzanan bir hurma ağacı gibi. Bu rusûh, tasfiyeden sonra, kalbin özüne ekilen kelime-i tayyibenin neticesidir. Görüşlerden birine göre, Âl-i İmrân sûresinin yedin-

38. 'Aclûnî, adını açıklamadığı bir kişiden, bir sûfînin kitaplarında şu rivayetin geçtiğini nakleder: "Şerîat, benim sözlerimdir. Tarîkat, fiillerimdir. Hakîkat, hâlimdir. Marifet de, sermayemdir." *(Keşfü'l-hafâ* II, 4-5. nr. 1532)

ci âyetindeki "ilimde râsih olanlar" ifadesi, "illallâh" lâfzı üzerine atfedilmiştir. (Buna göre, âyetin ilgili kısmının meâli şöyle olur: Allah'tan ve ilimde râsih olanlardan başka kimse onun kesin anlamını bilemez)[39] *et-Tefsîru'l-Kebîr* adlı eserin müellifi (rh.): "Şayet bu kapı açılmış olsaydı, bâtın bilgilerinin tümünün kapıları açılırdı"[40] demiştir.

Şu bilinmeli ki, kul, emir ve nehye uymakla ve bu dört dairenin (şeriat, tarîkat, marifet, hakikat) her birinde nefse muhalefetle görevlidir. Zira nefis, şerîat dairesinde, (emir ve nehiylere) muhalefet yoluyla; tarîkat dairesinde de karışıklığa sebep olarak muvafakat suretiyle vesvese verir, nübüvvet ve vilâyet iddiası gibi. Marifet dairesinde ise, nûrânîlerden gizli şirk ile şaşırtır, rubûbiyyet iddiası gibi. Nitekim Allah teâlâ şöyle buyurur: "Kendi arzu ve özlemlerini tanrı edinen ... (insan)ı hiç düşündün mü?! ..." (Câsiye, 45/23)

Hakîkat dairesine gelince, orada ne şeytanın, ne nefsin, ne de meleklerin bir etkisi söz konusudur. Çünkü o dairede, Allah'tan başka her şey yanar kül olur. Cebrâîl'in (a.s.m..): "Parmak ucu kadar yaklaşacak olsam, yanar kül olurum"[41] dediği gibi. O halde, bu derecedeki kul, iki düşmandan (nefis ve şeytan) kurtularak, şu âyet-i kerimede belirtilen ihlâslı[42] kullardan olur: " (Bunun üzerine İblis): 'Senin kudretine andolsun ki, onların tümünü şiddetli bir sapıklığa sürükleyeceğim' dedi. 'Senin ihlâslı kulların dışında (tümünü)' " (Sâd, 38/82-83)

Hakîkate ulaşmayan muhlis olamaz. Çünkü beşerî sıfatlar ancak Zât'ın tecellisi ile yok olur, cehâlet de ancak Zât'ın (sübhânehû ve teâlâ) marifeti ile ortadan kalkar. Bundan sonra Allah, ona kendi nezdinden vasıtasız olarak ledünnî bir ilim öğretir. O, artık Hızır (a.s.m..) gibi, Allah'ı kendisinin bildirmesiyle bilir ve O'na kendisinin talimiyle kullukta bulunur. İşte orada, kudsi ruhları müşahede eder ve peygamberi Muhammed'i (a.s.m..) tanır. Böylece, makamının sonu başına uygun olur. Peygamberler kendisini ebedî vuslat ile müjdeler. Şu âyet-i kerimede bildirildiği gibi: "Allah'a ve Peygamber'e itaat edenler, Allah'ın kendilerine nimetler verdiği peygamberler, sıddîklar (hakikatten hiç sapmamış olanlar), şühedâ (hakikate hayatlarıyla şahitlik yapanlar) ve sâlih (dürüst ve erdemli) kişilerle birlikte olacaklar. Bunlar ne güzel arkadaşlar!" (Nisâ, 4/69) Bu ilme ulaşmayan kişi ise, isterse bir milyon kitap okusun, bir hakîkat âlimi olamaz. Zira o, rûhânî (âleme) ulaşamaz.

---

39. Bu zayıf bir görüştür. Tercih edilen, bu kısmın atıf değil, yeni bir cümle başlangıcı olmasıdır. Buna göre meâl şöyledir: "Oysa, Allah'tan başka kimse onun kesin anlamını bilemez. Bu yüzden bilgide derinleşenler (ilimde râsih olanlar) şöyle der: Biz ona inanırız, (ilâhî kelâmın) tümü Rabbimizdendir. Derin kavrayış sahipleri dışında kimse bundan ders almasa da." (Âl-i İmrân, 3/7)
40. Bu âyetin geniş tefsiri için bkz. Râzî, Fahruddîn, *et-Tefsîru'l-kebîr* VII, 166-178.
41. İbn 'Arabî, *el-İsrâ ilâ makâmi'l-esrâ (Kitâbü'l-mi'râc)* s. 239.
42. "İhlâs"ın tarifi için söylenenler hakkında bkz. Kuşeyrî, *Risâle s.* 162-164; Ğazâlî, *İhyâ* IV, 381-382; Zebîdî, *İthâfu's-sâdeti'l-müttakîn* X, 44.

Zâhirî ilimlerle amel eden cismânînin mükâfatı, sadece cennettir ve orada sıfatların aksi (yansıması) tecelli eder. O halde âlim, mücerret zâhir ilmi ile kuds ve kurbet haremine giremez. Zira kuds ve kurbet âlemi uçma âlemidir. Uçmak ise ancak iki kanatla mümkündür. Dolayısıyla, zâhir ve bâtın ilminin ikisini birden bilen kul, bu âleme ulaşabilir. Şu kudsi hadiste ifade edildiği gibi: "Ey kulum, haremime girmek istersen, mülk, melekût ve ceberûta (âlemlerine) yönelme. Çünkü mülk, âlimin; melekût, ârifin; ceberût da vâkıfın şeytanıdır. Kim bunlardan birine razı olursa, o yanımdan kovulmuş demektir."[43] Buradaki kovulmaktan maksat, "kurbetten kovulmuş olmaktır", yoksa "derecelerden kovulmak" değil. Yani, onlar kurbeti isterler, ama ona ulaşamazlar. Zira ulaşamayacakları şeyi arzu etmişlerdir. Çünkü onların tek kanatları vardır. Ayrıca, kâmil (tam) kurbet sahipleri için, orada "hiçbir gözün görmediği, hiçbir kulağın duymadığı ve hiçbir beşerin kalbinden geçmeyen"[44] nimetler vardır. İşte orası, *kurbet cenneti*dir ki, orada ne hûrîler, ne saraylar, ne bal, ne de süt vardır.

İnsanın, kendi derecesini iyi bilmesi ve hakkı olmayan bir şeyi kendisi için iddia etmemesi gerekir. Emîrü'l-müminîn Ali b. Ebî Tâlib (k.v.) şöyle demiştin "Allah, derecesini bilerek, haddini aşmayan, dilini tutan ve ömrünü zâyi etmeyen kişiye rahmet etsin." Âlim olanın da, *tıflu'l-meânî* denilen "insanın hakîkati"nin anlamını iyi kavraması, onu tevhid isimlerine bağlılıkla yetiştirerek, cismânî âlemden rûhânî âleme çıkarması gerekir. Orası sır âlemidir. Orada Allah'tan başka kimse yoktur. Sanki ucu-bucağı olmayan nurdan bir çöl gibidir. *Tıflu'l-meânî* orada uçar, acâib ve garâib şeyler görür, ancak onları anlatamaz. Burası, varlıklarından vahdet aynında fânî olmuş muvahhidlerin makamıdır. Onlar için, sır âleminde, Cemâlullah'ın nurunu görmenin dışında bir şey yoktur. Allah'tan başka görünenin söz konusu olmadığı gibi. Zira bir yerin güneşle dolması esnasındaki durum gibi, şüphesiz ki insan, Allah teâlânın cemâli karşısında, benliğine galebe çalan şaşkınlık ve mahviyetten dolayı, kendini göremeyecektir. Îsâ b. Meryem'in (a.s.m..) şu sözünde belirttiği gibi: "İnsan, kuşun iki kere doğduğu gibi, iki kere doğmadıkça, göklerin melekûtuna giremez." Bu söz ile "rûhânî-manevî tıflın, sırrı olan insan kabiliyetinin hakikatinden doğması" kastedilmiştir. Onun vücudu ve ilimleri, şeriât ve hakikât ilminin nurunun bir araya gelmesiyle ortaya çıkar. Zira çocuk, ancak erkek ve kadından gelen iki nutfenin birleşmesinden hâsıl olur. Allah teâlânın buyurduğu gibi: "Şüphesiz, (sonraki hayatında) denemek için, insanı katışık bir sperm damlasından yaratan Biziz." (İnsan, 76/2)

Bu mananın zuhurundan sonra, "halk (yaratma)" denizlerinden "emr" derinliklerine geçiş hâsıl olur. Hattâ bütün âlem, ruh âleminin yanında denizden bir damla gibi kalır Bundan sonra, ruhânî ve ledünnî ilimler, hiçbir harf ve ses olmaksızın, bol bol gelir.

---

43. Kaynağı bulunamamıştır.
44. Hadis için bkz. Buhârî, "Bed'ü'l-halk", 8, nr. 3072; Müslim, "Cennet", 2-5, nr. 2824-2825.

Beşinci Fasıl

TÖVBE VE TELKİN

Yukarıda zikredilen mertebeler, ancak ehlinden alınacak nasûh bir tövbe[45] ve telkin ile hâsıl olur. Nitekim Allah teâlâ şöyle buyurmuştur: "... Allah, Rasûlü'ne ve müminlere iç huzuru (nimetini) ihsan etmiş ve onlara *kelimetü't-takvâyı* (Allah'a karşı sorumluluk duygusu) aşılamıştır..." (Fetih, 48/26)

Burada "takvâ kelimesi" ile kastedilen, *lâ ilâhe illallâh* cümlesidir. Bu cümle, Allah'ın dışında her şeyden temizlenmiş, takvalı kalbe sahip bir zattan alınmalıdır. Yoksa sıradan insanların ağızlarından işitilen cümleler böyle olamaz. Her ne kadar, söylenen kelimeler aynı olsa da, mana değişiktir. Zira kalp, ancak tevhid tohumlarını diri bir kalpten aldığı zaman, hayat bularak kâmil bir tohum olur. Üstelik ortamına ulaşmayan tohum da bitemez. Bundan dolayı, tevhid cümlesi, Kur'ân-ı Kerîm'de iki şekilde geçmektedir:

1. Zâhirî söze *(kavl-i zâhirî)* bitişik olarak. "Ne zaman onlara *lâ ilâhe illallâh* denilse, küstahça böbürlenirlerdi" (Sâffât, 37/35) âyetinde olduğu gibi ki, bu sıradan insanlar (avâm) hakkındadır.
2. Hakîkî ilme *(ilm-i hakîkî)* bitişik olarak. "O halde (ey insanoğlu) bil ki, Allah'tan başka ilâh yoktur *(lâ ilâhe illallâh)* ve (hâlâ vakit varken) kendi

45. "Tövbe" hakkında bilgi ve bazı rivayetler için bkz. İbn Mâce, "Zühd", 30; Kuşeyrî, *Risâle s. 77;* Deylemî, *Firfevs nr.* 2432; İbn Hacer, *Fethu'l-bârî"* XI, 103; Zebîdî, *İthâfu's-sâdeti'l-muttakîn* VIII, 506; Yûsuf en-Nebhânî, *el-Fethu'l-kebîr* III; 11.

günahlarının ve öteki bütün mümin erkek ve kadınların (günahlarının) bağışlanmasını dile ..." (Muhammed, 47/19) âyetinde olduğu gibi. İşte bu telkin, âyetin nüzûl sebebinin telkin olmasından dolayı, seçilmiş kişiler (havâs) içindir.

Büstânu'ş-şerî'a adlı eserde şu bilgiler verilmektedir: "Nebî'den (a.s.m..), yolların en yakınını, en üstününü ve en kolayını dileyen ilk kişi, Ali b. Ebî Tâlib'dir (r.a.). Hz. Peygamber onun isteğine cevap vermeden bir müddet beklemiştir. Bunun üzerine, Cebrâil (a.s.m..) Rasûlüllah'a gelerek, bu cümleyi *(lâ ilâhe illallâh)* ona üç kere telkin etmiştir. Nebî (a.s.m..) de, onu Cebrâil'in söylediği gibi söyledikten sonra, Hz. Âli'ye telkin etmiştir. Daha sonra, ashâbının yanına gelerek, onların hepsine bunu telkin edip şöyle buyurmuştur: 'Küçük cihaddan büyük cihada dönmüş bulunuyoruz'.[46] Büyük cihaddan maksat, şu hadiste belirttiği gibi, nefse karşı yapılan cihaddır: 'En azılı düşmanın, iki böğrün arasında bulunan nefsindir.'[47]

Allah teâlânın muhabbeti; ancak, bedeninde bulunan *emmâre, levvâme* ve *mülhime* nefisleri alt ederek, çok yemeyi, içmeyi, uyumayı, boş konuşmayı sevme gibi hayvânî kötü huylardan ve kızma, sövme, dövme, ezme gibi yırtıcı hayvanlara has özelliklerden, ayrıca kibir (büyüklenme), ucub (kendini beğenme), hased (çekememe), hıkd (kin gütme) ve benzeri gibi bedenî ve kalbî âfetlerden olan diğer şeytânî vasıflardan temizlendikten sonra elde edilebilir. Bunlardan temizlendiğin vakit, asıl günahlardan temizlenmiş olursun. Böylece, şu âyet-i kerimede belirtilen "temizlenen" ve "tövbe eden" kişilerden sayılırsın: "Doğrusu Allah, pişmanlıkla kendisine yönelenleri ve özlerini temiz tutanları sever." (Bakara, 2/222)

Mücerret zâhiri günaha tövbe eden, bu âyetin hükmüne giremez. Zira o, her ne kadar *tâib* (tevbe eden) ismini alsa da, *tevvâb* (çok çok tevbe eden) adını alamaz Çünkü Arapça'da *tevvâb* kelimesi mübâlağa lâfzıdır. Onunla havâsın tövbesi kastedilmektedir. Mücerret zâhiri günahlara tövbe edenin hali, ekinin içindeki zararlı otları dallarından kesen, ama onları kökünden sökmeye çalışmayan kişinin durumu gibidir. Bilindiği gibi, sadece dalı kesilen yabani otlar, hiç şüphe yok ki, ikinci defa yeniden, hatta ilkinden daha gür/bol olarak bitecektir. Günahlardan ve kötü huylardan çok çok töv-

---

46. Bu rivayet için bkz. Beyhakî, *ez-Zühdü'l-kebîr* nr. 373; Gazâlî, *İhyâ* III, 4; Süyûtî, *el-Câmi'u's-sağîr* nr. 6107; Münâvî, *Feyzu'l-kadîr* IV, 511.

47. Bu rivayet için bkz. Beyhakî, *ez-Zühdü'l-kebîr* II, 157, nr. 343; Gazâlî, *İhyâ* III, 4; 'Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ* I, 160, nr. 412; Zebîdî, *İthâfü's-sâdeti'l-müttakîn* VII, 206, IX, 33; Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-'ummâl* IV', 431. Bazı kaynaklarda, metnin baş kısmında ilave vardır. Buna göre rivayet şu şekildedir; "Senin düşmanın, seni öldürerek cennete girmene sebep olan ve onu öldürdüğünde senin için bir nur olacak kişi değildir. Bilakis, senin en azılı düşmanın, iki böğrün arasında bulunan nefsindir". (Deylemî, *Firdevs* III, 408; İbn Receb el-Hanbelî, *Câmiu'l-ulûm ve'l-hıkem* I, 196; 'Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ* II, 222, nr. 2144)

be edenler ise, yabani otları kökünden koparan kişi gibidir. Şüphesiz, bundan sonra, onların kökü kazınmış olur, ancak nadiren bitebilirler. O halde telkin, telkin edilen kişinin kalbinden Allah teâlâdan başkasını kesme (çıkarma) âletidir. Zira acı bitkiyi kesmeyen, onun yerine tatlı bitkiye ulaşamaz.

Bunu iyi düşün ve kavra. Nitekim bu konudaki iki âyet meâli şöyledir: "O'dur kullarının tövbelerini kabul eden, kötülükleri bağışlayan ve yaptığınız her şeyi bilen" (Şûrâ, 42/25) "... Ancak, pişman olup doğru yola dönen, iman ederek dürüst ve erdemli davranışlarda bulunanlar bunun dışındadır. Zira Allah'ın, (önceki) kötü hallerini iyi hallere dönüştürdüğü kimseler işte böyleleridir." (Furkân, 25/70)

Buna göre tövbe, âmmînin (sıradan insan) ve hâssın (seçilmiş kişi) tövbesi olmak üzere iki çeşittir.[48] Sıradan insanın tövbesi, zikir ve büyük bir çaba-gayret sarf etmek suretiyle, günahtan sevaba, kötülenenden övülene, cehennemden cennete, bedenin rahatından nefsin meşakkatine dönmektir. Seçilmişin tövbesi ise, sıradan insanın bu tövbesi elde edildikten sonra, hasenâttan meârife, meâriften derecâta, derecâttan kurbete, kurbet ve nefsânî lezzetlerden de rûhânî lezzetlere dönmektir. Bu tövbe, Allah teâlânın dışındaki her şeyi terk edip, sadece O'nunla ünsiyet kurmak ve O'na yakîn gözüyle bakmak demektir.

Bu anlatılanlar, benliğin kazancındandır. Hâlbuki benliğin kazancı da, bir çeşit günah sayılır. Nitekim "benliğin (varlığın), başka bir günahın kendisiyle kıyaslanamayacağı (büyük) bir günahtır"[49] denmiştir. Bazı mutasavvıflar da şöyle demişlerdir: "Ebrârın hasenâtı, mukarrabînin seyyiâti; mukarrabînin seyyiâtı da, ebrârın hasenâtıdır."[50] İşte bundan dolayı, Nebî (a.s.m..) her gün yüz kere istiğfar ederdi. Nitekim Allah teâlâ:"..., günahların için bağışlanma dile ..." (Ğâfîr, 40/55; Muhammed, 47/19) buyurmuştur. Yani "benliğinin günahından" demektir.

İşte gerçek *inâbet* budur. Zira *inâbet,* "kendisinin dışındaki her şeyi terk ederek Allah'a dönmek, âhirette kurbet merdivenine binmek ve Allah teâlânın vechine bakmak" demektir. Nitekim Peygamber (a.s.m..) bir hadisinde şöyle buyurmuştur: "Allah'ın öyle (kıymetli) kulları vardır ki, onların bedenleri dünyada, kalpleri ise arşın

---

48. Tasavvuf büyüklerinin "tövbe çeşitleri" ile ilgili açıklamaları için bkz. Kuşeyrî, *Risâle* s. 79-80.
49. İnsan, rûhânî lezzetleri ve kurbeti elde edip, fenâ ve Allah'a yakınlık denizine dalınca, varlığının gayesini gerçekleştirmiş olur. "Cinleri ve insanları, yalnızca (Beni tanımaları ve) Bana kulluk etmeleri için yarattım" (Zâriyât, 51/56) Kul bu dereceye ulaşınca, onun kendi benliğini unutması, hatta benliğinin Hakk'ın nûru önünde tamamen yok olması gerekir. O halde, böyle bir konumda, benliğin ortaya çıkması, en büyük günah sayılır. Zira, Hakk'ı tanıdığı halde, kendi varlığına ve benliğine dalan kişi, Ona karşı sû-i edepte bulunduğu için, bu günahı büyük olur. (Muhakkiklerin açıklama notu)
50. Bazı büyük sûfilere nispet edilen bu söz için bkz. İbn 'Asâkir, *Târîhu Dımaşk* II, varak: 65; Zerkeşî, *Lüktatü'l-'aclân* nr. 155; Sehâvî, *Makâsıd* nr. 404; Ali el-Kârî, *Esrâr* nr. 172; a. mlf., *Masnû'* nr. 94; 'Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ* nr. 1137.

altındadır."[51] Zira rü'yetullah, dünyada gerçekleşmez, ama Hz. Ömer'in (r.a.) "kalbim, Rabbimi gördü." dediği gibi, Allah teâlânın sıfatları kalp aynasında görünür: Yani "Rabbimin nurunu gördü" demektir. Çünkü kalp, Allah teâlânın cemâlinin aksi için bir aynadır. Bu müşâhede, ancak sâbikînden makbûl, vâsıl bir şeyhin telkîni ile gerçekleşebilir. O şeyh, vâsıl olduktan sonra, Allah teâlânın emri ve Peygamber'inin vasıtasıyla, nâkısları tekmîl için geri döndürülmüştür.

Velîler, avâma değil, havâsa gönderilir. Nebî ile velî arasındaki farklardan birisi budur. "Nebî", avâm ve havâs herkese, bağımsız olarak gönderilirken; "mürşid veli", sadece havâsa, başkasına bağımlı olarak gönderilir. Zira velinin, Nebî'ye uymama gibi bir gücü-kuvveti yoktur. Öyle ki, müstakil olduğunu iddia ederse, küfre düşer. Hz. Peygamber'in (a.s.m..), ümmetinin âlimlerini Benî İsrâîl'in peygamberlerine benzetmesinin sebebi şudur: Benî İsrâîl'in nebîleri, mürselin yani Mûsâ'nın (a.s.m..) şeriâtine tâbi oluyorlardı. Onlar (Metinde: Âlimleri), başka bir şeriât getirmeksizin Mûsâ'nın şeriâtini tecdit edip, onun hükümlerini tekit ediyorlardı. Bu ümmetin velî âlimlerinin durumu da işte böyledir. Onlar; emir ve nehyin tecdidi, amelin en etkili-güçlü biçimde sağlamlaştırılması ve şerîat ehlinin arındırılması için havâsa gönderilir. O arındırma, marifet yeri olan kalbin tasfiyesidir. Bu velî âlimler, suffe ashabı gibi Nebî'nin (a.s.m..) ilmini anlatırlar. Suffe ashabı, daha Nebî'nin (a.s.m..) yükselmesinden önce, miracın esrarı hakkında konuşuyorlardı.

Velî, nübüvvetin cüzü olan vilâyet-i Muhammediyye'yi tamamlayıcıdır, bu cüzün bâtını onun yanında emânettir. "Velî" ile zâhiri ilmi tahsil edip, onu öğretmekle görevli olan kişi kastedilmez. Zira her ne kadar, o da nebevî bilginin mirasçılarından ise de, onun mirasçılığı *zevi'l-erhâm*ın mirasçılığı türündendir. Hâlbuki kâmil mirasçı, oğul makamında olan kişidir. Çünkü oğul, en yakın *asabe*dir[52]. Çocuk, zâhir ve bâtın olarak babanın sırrıdır. Bundan dolayı Rasûlüllah (a.s.m..) şöyle buyurmuştur: "İlmin gizli bir kısmı vardır. Onu ancak Allah teâlâyı tanıyanlar bilebilir. Onlar, bu ilimden bir şeyler anlattıkları zaman, onu sadece dünya hayatına aldanmış gafiller inkâr eder."[53]

İşte bu, Mirac gecesinde Nebî'nin (a.s.m..) kalbine bırakılan, bâtınların en bâtını otuz bin (bilginin) içinde yer alan sırdır. Hz. Peygamber, bu bilgileri çok yakın ashabı

---

51. Kaynağı bulunamamıştır.
52. İslam hukukuna göre, mirasçılar temelde üç gruptur: *Ashâb-ı ferâiz, asabe* ve *zevi'l-erhâm. Ashâb-ı ferâiz,* terekedeki hisseleri belirli olan on bir çeşit hısım olup, bunlar paylarını aldıktan sonra, mirasın geri kalan kısmını, *asabeyi* teşkil eden hısımlar, aralarındaki öncelik sırasına göre alırlar. Bu iki gruptan kimse mevcut değilse, o zaman, *zevi'l-erhâm* grubunu teşkil eden hısımlar mirasçı olurlar. Mâlikî" ve Şâfiîlere göre, ilk iki gruptan hısım olmadığında, miras *zevi'l-erhâm*a değil, devlet hazinesine *(beytü'l-mâl)* intikal eder. (Aydın, M. Akif, "Âile Hayatı", İLMİHAL -İSAM, İstanbul, 1999- II, 247)
53. Deylemî, *Firdevs* nr. 802; Münzirî, *et-Terğîb ve't-terhib* I, 103; Süyûtî, *el-Leâliü'l-masnû'a* I, 221. Kâtip Çelebi, *Keşfü'z-zünûn'da* (I, 49, 414) bu rivayeti delil olarak kullanmaktadır.

ile suffe ashabının dışında avâmdan hiç kimseye ifşa etmemiştir. Allah onların hepsinden razı olsun. Bereketleriyle bizleri faydalandırsın. İyilik ve ihsanlarından üzerimize yağdırsın. Âmîn, yâ Rabbe'l-âlemîn, âmîn. Bu sırrın bereketi sayesinde, temiz şerîat kıyâmet gününe kadar devam edecektir.

Bâtın ilmi, bu sırra (insan için) rehberlik eder. Bütün ilimlerin ve marifetlerin hepsi, bu sırrın kabuğu sayılır. Zâhir âlimlerinin bir kısmı bu sırrın mirasçısıdır; bazıları *ashâb-ı ferâiz,* bazıları *asabe,* bazıları da *zevi'l-erhâm* konumundadır. Onlar, Allah'ın yoluna güzel öğütle davet ile ilmin kabuklarıyla vazifelidirler. Silsileleri kesintisiz bir şekilde Ali b. Ebî Tâlib'e (r.a.) ulaşan ulu meşâyih ise, ilimlerin kapısı vasıtasıyla Allah'a hikmetle davet ile ilmin özüyle görevlidirler. Nitekim Allah teâla şöyle buyurmuştur: "(Bütün insanlığı) hikmetle ve güzel öğütle Rabbinin yoluna çağır. Onlarla en güzel, en inandırıcı yöntemlerle tartış" (Nahl, 16/125)

Zâhir ve bâtın âlimlerinin söyledikleri, asılda aynı ama fürû da farklıdır. Âyet-i kerîmedeki üç mana Nebî'nin (a.s.m..) zatında toplanmıştı. Bunların tamamı ondan sonra hiç kimseye verilmemiştir. Dolayısıyla o üç kısma ayrılmıştır:

1. Hâl ilmi olan özü. Bu kısım, yüce kişilere verilmiştir, zaten onların himmeti de buna uygundur. Rasûlüllah (a.s.m..): "Yüce kişilerin himmeti, dağları yerinden oynatır"[54] buyurmuştur. Bu cümledeki "dağlar" ile "kalp katılığı" kastedilmektedir. "Her kime hikmet verilmişse, doğrusu ona en büyük servet verilmiş demektir" (Bakara, 2/269) âyetinde ifade edildiği gibi, bu kişilerin duaları ve yalvarmaları sayesinde kalp katılığı kaybolur.
2. Bu özün kabuğu. "Güzel öğüt" ve "marûfu emretme-münkerden nehyetme" işi olan bu kısım, zâhir âlimlerine verilmiştir. Rasûlüllah (a.s.m..): "Âlim, ilim ve edeple; câhil ise, dövme ve kızma ile öğüt verir"[55] buyurmuştur.
3. Kabuğun kabuğu. Emîrlere (yöneticiler) verilen bu kısım, zâhirî adâlet ve "onlarla en güzel yöntemlerle tartış" hitabıyla işaret edilen siyâsettir (idare).

Emîrlerin durumu, cevizin dışındaki yeşil kabuk gibi olup, onlar otoriteyi zâhiren sağlar ve dînî nizamı koruma sebebi olurlar. Zâhir âlimlerinin konumu ise, içteki sert kırmızı kabuk gibidir. Ârif-mutasavvıf fakîrlerin makamına gelince, o, ağacın (meyvenin) içindeki asıl gaye yani öz konumundadır. Bundan dolayı Rasûlüllah (a.s.m..) şöyle buyurmuştur: "Âlimlerle oturmaya ve hakimlerin sözlerini dinlemeye büyük önem verin. Zira Allah teâlâ, çorak araziyi yağmur suyu ile dirilttiği gibi, ölü kalbi hikmet

54. Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ'* II, 444; Ezherî, *Tazîru'l-müslimîn* nr. 183; Elbânî, *Silsiletü'l-ehâdîsi'd-da'îfe* nr. 3.
55. Kaynağı bulunamamıştır.

nûru ile diriltir."[56] Diğer bir hadislerinde de: "Hikmetli söz, hakîm kişinin yitiğidir. Nerede bulursa onu alır"[57] buyurmuşlardır.

Avâmın ağzındaki konuşmalar, ceberût âlemi derecelerinden olan *levh-i mahfuz*dan inmiştir. Vâsıl olan kâmil kişilerin ağızlarındaki konuşmalar ise, lisân-ı kuds ile vasıtasız bir şekilde kurbet âlemindeki *levh-i ekber*den nazil olmuştur. Her şey aslına döner. Bu yüzden telkîn ehlinin kalp hayatını talep etmesi farzdır. Nitekim Rasûlüllah (a.s.m..): "İlim telebi, erkek ve kadın her Müslüman üzerine farzdır"[58] buyurmuştur. Bu "ilim" ile "marifet ve kurbet ilmi" kastedilmektedir. Geri kalan zâhirî ilimlerin, ancak kendisiyle farzlar yerine getirilecek olan kısmına ihtiyaç duyulur. İmam Gazâlî'nin (rh. a.) söylediği şu beyitte ifade edildiği gibi:

Asıl ilim, kalbe hayat veren ilimdir, onu kazanmaya bak

Kalbin ölümü ise, en büyük cehalettir, ondan kaçın

Yapacağın en güzel dilek "takva"dır, onu artırmaya bak

Bu nasihatim sana kâfidir, ondan öğüt al

Allah teâlâ "takvâ" konusunda şöyle buyurmuştur: "Kendiniz için hazırlıkta bulunun. Şüphesiz, bütün hazırlıkların en güzeli, Allah'a karşı sorumluluk bilincine sahip olmaktır (takvâ)." (Bakara, 2/197) Allah'ın nzası, kullarının "kurbet" makamına geçip, "derecelere" iltifat etmemelerindedir. "İman eden ve sâlih amel işleyen o kimseler ..."[59] buyruğunda belirtildiği gibi. Diğer bir âyette de şöyle buyrulur: "(Ey Muham-

---

56. Heysemî, *Mecme'u'z-zevâid* I, 125. Yanlarında oturulacak âlimlerin özellikleri ile ilgili bir rivayet için bkz. Ebû Nu'aym, *Hılyetü'l-evliyâ* VIII, 72; Gazâlî, *İhyâ* I, 263.
57. Yakın metinli rivayet için bkz. Tirmizî, İlim", 19, nr. 2687; Kudâ'î, *Müsned* I, 65.
58. Bu hadis için bkz. İbn Mâce, "Mukaddime", 17, nr. 224; Münâvî, *Feyzu'l-kadîr* lV, 267; Ğazâlî, *Minhâcü'l-âbidîn* s. 7-8.
59. Metinde verilen bu kısmın yer aldığı birçok âyet vardır. Bu âyetlerin devamları şu şekillerdedir: "onların ecirleri Rableri katındadır" (Bakara, 2/277), "Rableri imanları sebebiyle onlara hidayet eder" (Yûnus, 10/9), "işte onlar cennetliklerdir" (Hûd, 11/23), "iyi ve güzel olanı yapmakta sebat gösterenlerin emeğini elbette zâyi etmeyiz" (Kehf, 18/30), "firdevs cennetleri onların konaklama yerleri olacaktır" (Kehf, 18/107), "onlar için cennetler vardır" (Bürûc, 85/11), "işte onlar tüm yaratıkların en iyileridir" (Beyyine, 98/7).
Burada, *"derecelet"* ile irtibat kurulursa, Kehf sûresinin otuz ve otuz birinci âyetinin kastedildiği söylenebilir. Bu iki âyetin meâli şöyledir: "İmana erip de, dürüst ve erdemli davrananlara (sâlih amel) gelince, iyi ve güzel olanı yapmakta sebat gösterenlerin emeğini elbette zayi etmeyiz. İçlerinde, derelerin, ırmakların çağıldadığı ebedî mutluluk-esenlik bahçeleri, işte böylelerinin olacaktır. Orada, onlara altın bilezikler takılacak, yeşil ipekli ve işlemeli giysiler giyinecekler ve orada (yumuşak) divanlarda yaslanıp oturacaklar. Bu ne güzel bir karşılık, bu ne güzel bir dinlenme yeri." (Kehf, 18/30-31)
3. Güzel amellerle Allah'a takarrub hususunda sevgiyi. Buna göre *kurbâ* nesep yakınlığı değil, *kurbet* yani Allah'a yakınlık anlamındadır. Bu son açıklama, hem daha şümullü, hem de âyetin öncesine ve sonrasına daha muvafıktır. (Elmalılı Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur'ân Dili* VI,

med) de ki: 'Bu (mesaj) karşılığında, sizden, yakınlıkta sevgiden* başka bir şey beklemiyorum" (Şûrâ, 42/23) Bu âyetteki *"el-mevedde fi'l-kurbâ"* ifadesinin tefsirindeki görüşlerden biri de, bununla "kurbet âlemi"nin kastedilmiş olmasıdır.

4241) Muhammed Esed, âyetin bu kısmını "yol arkadaşlarınızı sevmenizi" şeklinde tercüme edip, bunun "kardeşlik/dostluk ilişkisi yani bir başkasının maddi ve manevi iyiliğini düşünmeyi öngören temel ahlâkî varsayıma işaret eden bir ilişki" olduğu açıklamasını yapmıştır. Başka bir âyette: "De ki: Bunun için sizden, dileyen kimsenin Rabbine giden yolu bulmasından başka bir karşılık istemiyorum" (Furkân, 25/57) buyrulması da, bu son görüşü teyit eder görünmektedir.

* Bu âyetteki *el-mevedde fi'l-kurbâ* ifadesi başlıca üç şekilde açıklanmaktadır:
1. Hiç olmazsa size akrabalığımdan dolayı hukukuma riayet etmenizi.
2. Bana karabeti olanları yani akrabamı sevmenizi.

Altıncı Fasıl

TASAVVUF EHLİ[60]

Bu gruba "tasavvuf ehli" denmesinin sebebi hakkında üç ihtimal vardır.

1. Bâtınlarını marifet ve tevhid nuru ile temizlemeleri (tasfiye)
2. Suffe ashabına intisap etmeleri (ashâbu's-suffe)
3. Yün elbise giymeleri (sûf).

Mübtedi (tasavvufa yeni giren) koyun yününden, orta derecede olan keçi yününden, sona varmışlar ise keçi kılının altındaki kısa tüylerden niamul sert elbise *(mir'ız* yünü) giyer. Bâtın halleri de, bu şekilde, bulundukları derecelere uygundur. Helâl ve temiz yiyecekler konusunda da durumları böyledir.

Tefsîru'l-Mecma' adlı eserin müellifi şöyle der: "Zühd ehline, giyecek, yiyecek ve içeceklerden hep sert/katı olanlar uygundur. Marifet ehline ise, bunların hep yumuşak olanları lâyıktır. Zira "insanların bulundukları derecelere yerleştirilmesi" sünnet olan hususlardandır. Böylece, hiç kimse haddini aşmaz. Yahut marifet ehli, hazrat-ı ehadiyyede ilk safta oldukları için buna lâyıktırlar."

"Tasavvuf" kelimesi, dört harften oluşur: Tâ', sâd, vâv, fâ'.

Tâ' harfi, "tövbe" kelimesinin başındaki tâ'dan alınmıştır. Tövbe, zâhir ve bâtın olmak üzere iki kısımdır. Zâhirî tövbe, "kişinin, bütün zâhirî organlarıyla günahlardan ve kötülüklerden tââta (iyiliklere, sevaplara), söz ve eylem olarak emirlere aykı-

60. "Tasavvuf ve "sûfî" tanımları için bkz. Kuşeyrî, *Risâle* s. 217-218.

rılıklardan uygun olanlara dönmesi" demektir. Bâtınî tövbe ise, "kişinin, kalbin tasfiyesi sayesinde, bâtının bütün halleri ile emirlere bâtınî olarak aykırı olan hususlardan uygun olanlara dönmesi" anlamına gelir. Kötülenen huyların övülen huylarla değiştirilmesi gerçekleştiği zaman, tâ'nın makamı sona ermiş olur ve o kişiye "tâib" (tövbe eden) denir.

Sâd harfi, "safâ" (saf, temiz, halis/an) kelimesindeki sâd'dan gelmektedir. Bu da iki çeşittir: Kalp temizliği ve sır temizliği.

"Kalp temizliği", "kişinin, kalbini beşeri kirlerden ve tasalardan temizlemesi" dir. Bunlar; helal rızklardan da olsa çok yiyip-içme, çok konuşma, çok uyuma; ayrıca fazla kazanma hırsı, cimaya düşkünlük, çocuk ve hanıma karşı aşırı sevgi gibi nefsânî menhiyâttan ötürü hep dünyevî şeyleri düşünmek sebebiyle kalpte oluşan ilintilerdir.

İşte, kalbin bunlardan temizlenmesi, başlangıçta ancak cehrî telkîn yoluyla Allah'ın zikrine devam etmekle mümkün olabilir. Bu kişi nihayet, "Müminler, ancak o kimselerdir ki, her ne zaman Allah anılsa, kalpleri korkuyla titrer..." (Enfâl, 8/2) buyruğundaki hakîkat makamına ulaşır. Bu âyetteki "kalplerinin titremesi", "kalplerinin haşyetli (korku içinde) olması" demektir. "Haşyet"[61], ancak kalbin gaflet uykusundan uyanması ve zikirle cilalanmasından sonra elde edilir. Öyle ki, bundan sonra, hayır ve şerden gayb resimleri o kalbe nakşolur. Nitekim şöyle bir söz vardır: "Âlim, nakşeder; ârif ise, cilalar."

"Sır temizliği" ise, "kişinin, sır lisanı ile tevhîd isimlerine devam etmek suretiyle, Allah teâlâdan ve O'nun sevgisinden başka her şeyi düşünmekten/aklına getirmekten kaçınması"dır. Bu tasfiye hâsıl olunca, sâd makamı tamamlanmıştır.

Vâv harfi, "velâyet" kelimesindeki vâv'dan gelmektedir. Tasfiyeden sonra velâyete ulaşılır.[62] Bir âyet-i kerimede şöyle buyrulmuştur: "Unutmayın ki, Allah'a yakın olanların (evliyâ) korkmaları için bir sebep yoktur. Onlar acı ve üzüntü çekmeyecekler" (Yûnus, 10/62). Velâyetin sonucu, Allah'ın ahlâkı ile ahlâklanmaktır. Nitekim bir hadiste "Allah'ın ahlâkı ile ahlâklanınız"[63] buyrulur. Yani, "Allah'ın sıfatları ile sıfatlanın" demektir. Allah'ın sıfatları ile ancak beşerî sıfatlardan soyutlandıktan sonra sı-

---

61. "Havf ve racâ" hakkında bkz. Kuşeyrî, *Risâle* s. 101-102; Sülemî, *Tabakâtu's-sûfiyye* s. 303.
62. Ebû Sa'îd el-Harrâz'ın "velî kul" hakkındaki açıklaması için bkz. Kuşeyrî, *Risâle* s. 203.f" ve "sûfî" tanımları için bkz. Kuşeyrî, *Risâle* s. 217-218.
63. Kaynaklarda bu metinle bulunamamıştır. "Güzel huylu olmak, Allah'ın ahlakının en yücesidir" şeklinde bir rivayet için bkz. Tabarânî, *el-Mu'cemü'l-Evsat* VIII, 184; Deylemî, *Firdevs* II, 140; Münzirî, *et-Terğib ve't-terhib* III, 273; Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid* VII, 20; Münâvî, *Feyzu'l-kadîr* III, 384; 'Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ* nr. 449. el-Hakîm et-Tirmizî, *Nevâdirü'l-usûl*'ünün 261. aslını, "*ahlâkullah"* konusuna ayırmıştır. O, burada ve kitabın başka yerlerinde (I, 351; II, 312; IV, 39) "Allah'ın yüz on yedi ahlakı vardır" rivayetini söz konusu ederek, güzel ahlaka dair özellikleri anlatmaktadır.

fatlanılabilir. Nitekim bir kudsi hadiste şöyle buyrulmaktadır: "Ben bir kulu sevdiğim zaman, onun kulağı, gözü, eli ve dili olurum. O benimle işitir, benimle görür, benimle tutar, benimle konuşur ve benimle yürür."[64] O halde, "De ki: Değişmeyen gerçek geldi, sahte ve tutarsız olan yıkılıp gitti ..." (İsrâ, 17/81) âyetinde buyrulduğu gibi, Allah teâlânın dışında her şeyden arının. Böylece vâv makâmı hâsıl olur.

Nihayet, "tasavvuf kelimesindeki son harf olan fâ' harfi, *fenâ fi'llâh'a* işaret etmektedir. Yani, Allah teâlâdan başka her şeyden geçip, O'nda yok olmak. Beşerî sıfatlar yok olunca, geriye ehadiyyet sıfatları kalır. O sıfatlar yok olmaz, başkasına geçmez ve zâil olmaz. Böylece, fânî olan kul, bâkî olan Allah ve O'nun hoşnutluğu ile, fânînin kalbi de bâkînin sırrı ve nazarı ile birlikte kalmış olur. Şu âyette buyrulduğu gibi: "O'nun (ebedî) zâtından başka her şey, herkes yok olmaya mahkumdur" (Kasas, 28/88). Bu âyette geçen "vech" kelimesi, "rıza" şeklinde tevil edilebilir. Yani: "O'nun vechi ve rızası için yapılarak, O'na yönelen sâlih ameller" şeklinde anlaşılıp, "râzı olunanın râzı olanla birlikte kalacağı" söylenebilir.

"Sâlih amel"in neticesi, *tuflü'l-meânî* adı verilen "insanın hakikati"nin canlı kalmasıdır. Şu âyette buyrulduğu gibi: "Bütün güzel sözler O'na yükselir, bütün doğru ve yararlı işleri (sâlih amel) O yüceltir" (Fâtır, 35/10). Allah'tan başkası için bir ortaklık bulunan her amel, kendisini işleyeni helâk edicidir. *Fenâ fi'llâh* gerçekleşince, kurbet âleminde *bekâ* hâsıl olur. Nitekim Allah teâlâ şöyle buyurmuştur: "Allah'a karşı sorumluluklarının bilincinde olanlar, kendilerini bir bahçeler ve akarsular (cennetin)de bulacaklar; her şeyin belirleyicisi olan Kudret Sahibi'nin huzurunda, (saf) gerçeğin tahtı üzerinde" (Kamer, 54/54-55). İşte bu, lâhût âleminde, peygamberler ile velîlerin makamıdır. "Siz ey imana erişenler, Allah'a karşı sorumluluk bilincinden uzaklaşmayın ve hep doğru sözlü kimselerle birlikte olun" (Tevbe, 9/119) âyetinde buyrulduğu gibi.

O halde, hâdis olan, Kadîm ile birleşince, ortada onun varlığı diye bir şey kalmaz. Şu beyitte dile getirildiği gibi:

Zât'ın sıfat ve fiillerinin hepsi, kadîmdir, zevâlden korunmuştur

Fenâ makamı gerçekleşince, sûfî, ebedî olarak Hak ile birlikte kalır. "İman edip, sâlih amel işleyenlere gelince, içinde ebedî kalmak üzere cenneti hak edenler işte bunlardır" (Bakara, 2/82) âyetinde buyrulduğu gibi.

---

64. "Velî hadîsi" olarak meşhur olan bu rivayetin tamamı için bkz. Buhârî, "Rikâk", 38 (Ebû Hüreyre'den); Ahmed b. Hanbel, *Müsned* VI, 256 (Hz. Âişe'den). Heyet, *el-Ehâdîsii'l-Kudsiyye* 81-84.

Yedinci Fasıl

EZKÂR (ZİKİRLER)

Allah teâlâ, "Arafât'tan kalabalıklar halinde dalga-dalga indiğinizde, kutsal mahalde Allah'ı anın. O'nu size doğrusunu öğrettiği gibi zikredin / Yolunuzu gerçekten kaybetmişken size doğru yolu gösteren bir ilâh olarak anın O'nu" (Bakara, 2/198) buyruğuyla, zikredeceklere zikrin mertebeleri hususunda yol göstermiştir. Nebî (a.s.m..) de: "Benim ve benden önceki peygamberlerin söylediği en üstün (zikir cümlesi), *lâ ilâhe illallâh'tır"*[65] buyurmuştur.

Her bir makam için, ya *cehrî* veya *hafî* olmak üzere özel bir mertebe vardır. Önce lisânın zikri, sonra sırasıyla, nefsin, kalbin, rûhun, sırrın, hafînin ve nihâyet ahfa'l-hafînin zikirleri gelmektedir.

Lisanın zikri ile kalbe unuttuğu Allah teâlanın zikri hatırlatılmış olur. Nefsin zikri, harfler ve ses ile duyulmayan bir zikirdir. Bilâkis o, bâtında his ve hareket ile duyulur. Kalbin zikri, kendi derûnundaki celâl ve cemâli mülâhaza etmesidir. Ruhun zikrinin neticesi, sıfatların tecellilerinin nurlarını müşahede etmektir. Sırrın zikri, ilâhî esrârın mükâşefesini murakabe (gözetlemek) etmektir. Hafinin zikri, (saf) gerçeğin tahtı üzerinde, Zât-ı ehadiyye'nin cemâlinin nurlarını beklemektir. Ahfa'l-hafînin zikri de, Hakku'l-yakîn'in hakikatine bakmaktır. "O, (insanın) gizli (düşüncelerini de) bilir, gizlinin gizlisi (duygularını) da" (Tâhâ, 20/7) âyetinde ifade edildiği gibi. Buna

65. Bu hadis için bkz. Muvatta', "Kur'ân", 32; Tirmizî, "De'avât". 122; İbnü'l-Esîr, *Câmi'u'l-usûl* IV, 324

Allah'tan başka kimse muttali olamaz. Bu derece, bütün âlemlerin ulaşılabilecek son noktası ve bütün gayelerin en sonudur.[66]

Şu da bilinmeli ki, orada başka bir ruh daha vardır. O, bütün ruhlardan daha latiftir. İşte bu ruh, *tıflu'l-meânî* olup, bu merhaleler vasıtasıyla Allah teâlâya çağıran bir latifedir. Mutasavvıflar: "Bu ruh, herkes için değil, bilâkis havâs için söz konusudur" derler. Nitekim Allah: "O, kullarından dilediğine kendi iradesiyle vahiy (rûh) indirir ki, (bütün insanları) O'na kavuşacakları Gün(ün gelip çatacağı) konusunda uyarsın" (Ğâfir, 40/15) buyurmuştur. Bu ruh, hep kudret âlemiyle birlikte ve hakikat âleminin müşâhedesinde olup, asla Allah teâlâdan başkasına meyletmez. Rasûlüllah'ın (a.s.m..) şu hadisinde buyurduğu gibi: "Dünya, âhiret ehline; âhiret de, dünya ehline haramdır. Dünya ve âhiretin ikisi de, Allah ehline haramdır." [67]

Allah teâlâ'ya vusûlün yolu, bedenin, sırât-ı müstakim üzere, şerîatin ahkâmına bağlılığını her an devam ettirmesidir. Allah'ın zikrine devam da, tâlipler üzerine kuvvetli bir farzdır. Nitekim bir âyet-i kerimede: "Onlar ki, ayakta dururken (kıyâm), otururken (kuûd) ve uyumak için uzandıklarında (cünûb) Allah'ı anarlar ve gökler ile yerin yaratılışı üzerinde inceden inceye düşünürler" (Âl-i İmrân, 3/191) buyrulmaktadır. Bu âyette geçen "kıyâm"dan kasıt, "gündüz"; "kuûd"dan kasıt da "gece"dir. "Cünûb" kelimesi ile de, "darlık-genişlik, sıhhat-hastalık, zenginlik-fakirlik, saygınlık-zillet gibi hususlar" kastedilmiştir.

66. "Zikir" hakkında yapılan bazı açıklamalar için bkz. Kuşeyrî, *Risâle* s. 173; Sülemî, *Tabakât* s. 477; İbn Manzûr, *Muhtasaru Târîhu medîneti Dımaşk* VIII, 249.
67. Deylemî, *Firdevs* nr. 3110; Süyûtî, *el-Câmi'u's-sağîr* nr. 4269. Bu rivayet hakkında bilgi için bkz. Münâvî, *Feyzu'l-kadîr* III, 544.

Sekizinci Fasıl

ZİKRİN ŞARTLARI

Zâkir (zikredecek kişi), güzel bir abdest alarak, şiddetli bir vurma ve yüksek bir sesle zikretmelidir. Böylece, zâkirlerin bâtınlarında, zikrin nurları hâsıl olur ve onların kalpleri bu nurlar sebebiyle ebedî-uhrevî bir hayatla hayat bulur. Nitekim bir âyette şöyle buyrulur: "Orada, önceki ölümlerinden sonra, (başka) bir ölüm tatmayacaklar" (Dühân, 44/56). Rasûlüllah (a.s.m..) da: "Peygamberler ve velîler, evlerinde kıldıkları gibi, kabirlerinde de namaz kılarlar"[68] buyurmuştur. Bu hadisteki "namaz kılmak"tan kasıt, onların sürekli Rablerine münâcât (gizlice yalvarma) etmeleridir. Yoksa kıyam, rükû, sücûd ve kuûd rükünlerinden oluşan zâhirî namaz değil. Zaten kul tarafından mücerret münâcât yapılır. Marifet hediyesi ise, Hak teâlâ'dandır. Ârif kişi, kabrinde münâcâtı artırmak suretiyle, Allah teâlâ için ihramlı (kendini O'na adamış) olur. Nitekim Peygamber (a.s.m..) bir hadisinde: "Namaz kılan, Rabbine münâcât (gizli görüşmek) etmektedir"[69] buyur-

---

68. Rivâyet bu metinle bulunamamıştır. "Peygamberler kabirlerinde diri olup namaz kılmaktadırlar" şeklindeki metin için bkz. Ebû Ya'lâ, *Müsned* VI, 147; Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid* VIII, 211; a. mlf., *Keşfü'l-estâr* III, 100; Deylemî, *Firdevs* nr. 403; Sehâvî, *el-Kavlü'l-bedî'* s. 225-247; Münâvî, *Feyzu'l-kadîr* III, 184. Beyhakî, "peygamberlerin hayatı" hakkında telif ettiği küçük hacimli kitabında, bu hadisi Enes b. Mâlik'ten merfû olarak sahih bir isnatla rivayet etmiştir. *(Şerhu'z-Zürkânî 'alâ Muvattai'l-imâm Mâlik* IV, 357) Ayrıca bkz. Elbânî, *Sahîha* nr. 621.

69. Beyâdî'nin (r.a.) naklettiğine göre; Hz. Peygamber (asm), (bir gece) insanlar namaz kılarken yanlarına gelmiş, onlar yüksek sesle okuyorlarmış. Bunun üzerine: "Namaz kılan kişi, Rabbine münâcât etmektedir. Ona hangi cümlelerle münâcâtta bulunduğuna dikkat etsin. (Namazı-

muştur. Diri kalp, uyumadığı gibi, ölmez de. Nebî (a.s.m..): "Gözüm uyur, ama kalbim uyumaz"[70] buyurmuştur.

Rasûlüllah (a.s.m..) bir hadisinde de "Kim ilim tahsili yaparken ölürse, Allah onun kabrine iki melek gönderir. Bu iki melek, ona marifet ilmini öğretir. O, kabrinden âlim ve ârif bir kişi olarak kalkar/dirilir"[71] buyurmaktadır. Bu "iki melek"ten kasıt, Nebî ve velînin rûhâniyetidir. Çünkü melekler, marifet âlemine giremez ve onu öğretemezler. Başka bir hadiste şöyle buyrulur: "Nice kimse vardır ki, câhil olarak öldüğü halde, kıyâmet gününde âlim ve ârif olarak dirilir. Yine nice kimse vardır ki, âlim olarak öldüğü halde, kıyâmet gününde câhil ve müflis olarak dirilir."[72] Nitekim Allah teâlâ şöyle buyurur: "Hakikati inkâra şartlanmış olanlar, ateşin karşısına getirilecekleri Gün, (onlara) 'bütün güzel şeyler(deki payınızı) dünya hayatında tükettiniz, (öteki dünyayı hiç düşünmeden) onlarla sefa sürdünüz' denilecektir. 'O halde bu gün, yeryüzünde küstahça büyüklük tasladığınız ve haklı olan her şeye karşı mücadele ettiğiniz için ve yaptığınız bütün sapkınlıkların karşılığı olarak, aşağılanma cezası ile cezalandıracaksınız." (Ahkâf, 46/20) Hz. Peygamber şu iki hadisinde niyetin önemini dile getirmektedir: "Ameller, niyetlere göre değerlendirilir ..."[73]; "Müminin niyeti, amelinden daha iyidir. Fâsıkın niyeti ise, amelinden daha kötüdür."[74] Zira ameller, niyet üzerine bina edilir. Bu yüzden, 'sahihin (sağlam) sahih üzerine bina edilmesi sahih, fâsidin (bozuk) fâsit üzerine bina edilmesi ise fasittir' denilmiştir. Bu konudaki bir âyet meâli şöyledir: "Kim, öteki dünyada kazanç elde etmek isterse, onun kazancında bir artış sağlarız. Bu dünyada bir kazanç isteyene ise, ondan bir şeyler ver(ebil)iriz. Fakat böyle biri, öteki dünya(nın nimetlerin)den hiçbir pay alamayacaktır." (Şûrâ, 42/20)

O halde, kula gerekli olan şey, vakti kaçırmadan önce, daha dünyada iken, telkin ehlinden uhrevî kalbî hayatı talep etmektir. Rasûlüllah (a.s.m..): "Kim, âhiret amelleri ile dünyayı talep ederse, âhirette onun için hiçbir pay yoktur"[75] buyurur. Zira dünya âhiretin tarlasıdır. Burada ona bir şey ekmeyen, âhirette bir şey hasat edemeyecektir. "Âhiretin tarlası"ndan kasıt, dünyada yani varlık âleminde olandır, yoksa göklerde olan değil.

---

nızda) Kur'ân'dan yüksek sesle okuyarak, birbirinizin münâcâtına engel olmayın" buyurmuştur. (Muvatta', "Salât", 29). Ayrıca bkz. Buhârî, "Salât", 33, 36, 39; "Mevâkît", 8; "el-'Amel fî's-salât", 12; Müslim, "Mesâcid", 54; Ebû Dâvûd, "Tatavvu", 25; Dârimî, "Salât", 116.

70. Buhârî, "Menâkıb", 24; İbnü'l-Esîr, *Câmiu'l-usûl* VI, 93.
71. Kaynağı bulunamamıştır.
72. Kaynağı bulunamamıştır.
73. Buhârî, "Bedü'l-vahy", 1; İbnü'l-Esîr, *Câmiu'l-usûl* XI, 555.
74. Bu rivâyet hakkında bilgi için bkz. Zerkeşî, *el-Leâlî* s. 65; Deylemî, *Firdevs* nr. 6842; Münâvî, *Feyzu'l-kadîr* VI, 292:
75. 'Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ'* II, 342. Benzer bir rivâyet için bkz. Tabarânî. *el-Mu'cemü'l-kebîr* II, 268; Heysemî, *Mecmau'z-zevâid* X, 220.

Dokuzuncu Fasıl

ALLAH TEÂLÂ'NIN RÜ'YETİ

Rü'yet (görmek) iki çeşittir:

1. Âhirette, kalp aynası vasıtası olmaksızın, Allah'ın cemâlini görmek[76]
2. Dünyada, kalp aynası vasıtasıyla gönül gözü ile O'nun cemâl nurlarının aksinden olan sıfatlarını görmek.

Nitekim Allah teâlâ: "(Kulunun) kalbi, gördüğünü yalanlamadı" (Necm, 53/11) buyurmuştur. Nebî (a.s.m..) de: "Mümin, müminin aynasıdır"[77] buyurur. Bu hadiste geçen ilk "mümin"den kasıt, "mümin kulun kalbi"dir. İkinci "mümin" ile de "Allah teâlâ" kastedilmiştir. Allah, kendisini "... Kurtuluşun tek kaynağı *(es-Selâm),* İman bağışlayan *(el-Mü'min),* Doğru ile yanlışın tek belirleyicisi *(el-Müheymin) ..."* (Haşr, 59/23) âyetinde görüldüğü gibi *"el-Mü'min"* olarak vasıflamıştır.

Dünyada O'nun sıfatlarını görenler, âhirette nasıllığı olmaksızın Zâtını görecekler. Evliyâdan, Allah'ı görme hususunda sâdır olan iddiaların tamamında, "O'nun sıfatlarını müşahede etme" söz konusudur. Meselâ Hz. Ömer (r.a.): "Kalbim, Rabbimi -yani O'nun nurunu- gördü" derken; Hz. Ali (r.a.) de: "Ben görmediğim bir Rabb'e kulluk etmem" demiştir. Bu sözlerdeki "görmek" ile, "Allah'ın sıfatlarının müşahedesi" kastedilmektedir. Nasıl ki, pencere vb. gibi bir yerden güneşin ışığını gören birinin, "ben

76. "Müminlerin âhirette Rablerini göreceklerini bildiren hadisler" için bkz. Müslim, "İmân", 296-303; İbnü'l-Esîr, *Câmiu'l-usûl* X, 560.
77. Tahrici 36. dipnotta geçmişti.

güneşi gördüm" demesi, mecaz yoluyla doğru kabul ediliyorsa, velîlerin "Allah'ı gördüm" demesi de bu şekilde açıklanır.

Allah, kelâmı olan Kur'ân'da, "nûrunu" sıfatları itibariyle şu benzetme ile izah eder: "Allah göklerin ve yerin nurudur. O'nun nuru, içinde kandil bulunan bir oyuk(tan yayılan ışığa) benzer..." (Nûr, 24/35) Bu âyette geçen *"mişkât"*ın, müminin kalbi; *"misbâti'*ın da, fuâdın sırrı olduğu söylenmiştir. İşte bu (fuâdın sırrı), *rûh-u sultânî*dir. *"Zücâce"* ile de, fuâd kastedilmiştir. O (zücâce), çok nurlu olmasından dolayı, "parlayan bir yıldız" olarak tavsif edilmiştir.

Sonra Allah, kaynağı şöyle açıklar: "O kandilin yakıtı, eşine ne doğuda ne de batıda rastlanan mübarek bir zeytin ağacından alınmaktadır" (Nûr, 24/35). O, telkîn ve has tevhid ağacıdır ki, vâsıtasız bir şekilde kuds lisanından hâsıl olur. Bu husus, "Kur'ân'ın aslında doğrudan Nebî'ye (a.s.m..) taalluk ettiği halde, sonradan avâmın maslahatı, kâfir ve münâfıkların inkarının ortaya çıkması için Cebrâîl'in (a.s.m.) onu indirmesi" gibidir. Nitekim "emin ol ki sen, bu Kur'ân'ı, her şeyin aslını bilen (ve dolayısıyla) her konuda doğru hüküm ve hikmetle edip-eyleyen (Allah) katından almaktasın." (Neml, 27/6) âyeti buna delildir. Bundan dolayı, Nebî (a.s.m..) hemen başlayarak, gelen vahyi okumada Cebrâil'den önce davranıyordu. Öyle ki, bu hususta şu âyet nâzil olmuştur: "Kur'ân'ın vahyi sana bütünüyle ulaştırılmadan önce, onun hakkında (görüş bildirmekte) tezlik gösterme ve (daima) 'ey Rabbim benim ilmimi artır' de." (Tâhâ, 20/114) Yine bundan dolayıdır ki Cebrâîl (a.s.m..), mirac gecesinde arkada kalmış ve *sidretü'l-müntehâ'*nın ilerisine geçememiştir.

Allah, yukarıda zikredilen âyette (Nûr, 24/35) temsil olarak zikrettiği, "mübarek bir zeytin ağacı"nı, "ne doğuda, ne de batıda eşine rastlanan" şekilde tavsif etmiştir. O ağaca, hudûs (sonradan olma), adem (yokluk), doğuş ve batış ârız olamaz. Bilâkis o, hep ezelîdir. Zira vâcibu'l-vücûd olan Allah, hep kadîm, ezelî ve ebedî olduğu gibi, O'nun sıfatları da böyledir. Çünkü bu sıfatlar, O'nun nurları ve tecellîleridir. Onlar, Allah'ın zâtı ile kâim nispettir. O halde, kalp yüzünden nefis perdesinin kaldırılması mümkündür. Böylece, o nurların ilavesiyle kalp hayat bulur. Ruh da, o pencereden Hakk'ın sıfatlarını müşahede eder. Zaten, âlemin yaratılmasındaki asıl gaye, -yukarıda geçen beyitte dile getirildiği gibi-[78] bu gizli hazinenin ortaya çıkmasıdır.

Allah teâlâ'nın zâtının görülmesine gelince, bu inşaallah *tıflü'l-meânî* denilen sır nazarı ile ayna vasıtası olmaksızın âhirette olacaktır. Nitekim bir âyet-i kerimede: "Bazı yüzler, o gün mutlulukla parlayacak. Rablerine bakarken" buyrulmaktadır. Peygamber'in (a.s.m..): "Rabbimi, (rüyamda) yeni yetme bir delikanlı suretin-

78. Kitabın muhakkikleri bunun şu beyit olduğu kanaatindedir:
Zât'ın sıfat ve fiillerinin hepsi, kadîmdir, zevâlden korunmuştur

de gördüm"[79] hadisiyle kastedilen, muhtemelen *tıflü'l-meânî*dir. Rab, ruh aynasında, tecelli eden ile tecelli olunan arasında vasıta olmaksızın bu surette tecelli eder. Yoksa Hak teâlâ, sûretten, maddeden ve cisimlerin özelliklerinden münezzehtir. O halde sûret, görünenin aynasıdır, ayna ve gören değil. Bunu iyi anla, zira o sırrın özüdür. Bu durum, sıfatlar âleminde söz konusudur. Zât âleminde ise, bütün vasıtalar yanıp yok olur. O âlemde Allah teâlâ'dan başkası bulunamaz. Nitekim Rasûlüllah (a.s.m..): "Rabbimi, Rabbim ile -yani Rabbimin nuru ile- tanıdım"[80] buyurmuştur.

İnsanın hakikati, o nur için ihrama girmiştir (yani kendisini ona adamıştır). Bu konudaki bazı hadislerin meâlleri şöyledir: "İnsan, benim sırrımdır; ben de, onun sırrıyım"[81] (kudsî hadis) "Ben Allah teâla'danım, müminler de bendendir"[82]. "Muhammed'i vechimin nurundan yarattım"[83] (kudsi hadis). Buradaki "vecih"ten kasıt, erhamiyye sıfatları ile tecelli eden zât-ı mukaddese'dir. Şu kudsi hadiste ifade edildiği gibi: "Rahmetim, gazabımı aşmıştır/ona üstün gelmiştir"[84]. Yüce Allah Peygamberi hakkında: "Biz seni, yalnızca bütün âlemlere rahmetimiz(in bir işareti) olarak gönderdik" (Enbiyâ, 21/107) buyurmuştur. Başka bir âyette de şöyle buyurur: "Şimdi size, Allah'tan bir nur ve apaçık bir ilâhî kelâm ulaşmıştır" (Mâide, 5/15). Bir kudsî hadiste: "Sen olmasaydın, sen olmasaydın, Ben felekleri (yıldızları/gezegenleri) yaratmazdım"[85] buyrulmuştur.

---

79. Bu rivayet hakkında bilgi için bkz. Süyûtî, *Leâlî* I, 30; Ali el-Kârî, *Esrâr* nr. 209.
80. Kaynağı bulunamamıştır. Bu kitapta, daha önce "Kalbim, Rabbimi -yani Onun nurunu- gördü" şeklinde, Hz. Ömer'e nispet edilen bir söz geçmişti. Münavî, bir hadisin şerhinde, *"faide"* başlığı altında şu bilgiyi aktarın "Sıddîk'a, 'Rabbini ne ile bildin?' diye sorulunca, 'Rabbimi Rabbim ile bildim" cevabını verdi" *(Feyzu'l-kadîr* VI, 181)
81. Kaynağı bulunamamıştır.
82. Tahrici 5. dipnotta geçmişti.
83. Bilgi için 3. dipnota bakınız.
84. Buhârî, "Bedü'l-halk", 1; "Tevhîd", 15, 22, 28, 55; Müslim, "Tevbe", 14-16; Tirmizî, "Deavât", 99; İbn Mâce, "Mukaddime", 13; "Zühd", 35. Bu konudaki bir âyet-i kerimede şöyle buyrulur: "... Azabıma dilediğim kimseyi uğratabilirim, ama rahmetim her şeyi kuşatır." (A'râf, 7/156)
85. Bu rivâyet hakkında bilgi için bkz. Sağânî, *Mevzûât* nr. 78; Ali el-Kârî, *Esrâr* nr. 385.

Onuncu Fasıl

ZULMÂNÎ VE NÛRÂNÎ PERDELER

Allah teâlâ: "Bu (dünyada kalbi) kör olan, âhirette de kör olacak ve (doğru yoldan) daha da sapmış bulunacaktır" (İsrâ, 17/72) buyurmuştur. Bu âyetteki "körlük"ten maksat, "kalp körlüğü"dür. Nitekim diğer bir âyette şöyle buyrulur: "Zira hakikât budur ki, gözler körelmez velâkin sînelerdeki kalpler körelir!" (Hac, 22/46)

Kalbin körelmesinin sebebi, Rabbinden uzun süre uzak kalması nedeniyle, unutma, gaflet ve perdelerin zulumâtıdır. Gafletin sebebi, emr-i ilâhînin hakikâtini bilmemektir. Bu cehlin sebebi, kibir, kin, haset, cimrilik, kendini beğenme, gıybet, nemîme (iftira) ve yalancılık gibi kötülenen zulmânî sıfatların onu kaplamasıdır. Aşağıların aşağısına *(esfel-i sâfilîn)* inmesinin sebebi, işte bu sıfatlardır.

Bu kötü sıfatlar, kalp aynasının, tevhid, ilim, amel ve güçlü bir mücâhede cilası ile zâhirî ve bâtinî olarak cilalanması ile giderilebilir. Böylece kalp, isimlerin ve sıfatların nuru ile hayat bularak, aslî vatanını hatırlar ve onu özler. Nihayet, ona döner ve Rahmân'ın inayetine kavuşur. Bu zulmânî perdeler kalkınca, geride nûrânî olanlar kalır. Kalp, ruh basîreti ile görür hale gelir ve isim ve sıfatların nuru ile nurlanır. Nihayet, tedrîcî bir şekilde, nûrânî perdeler de kalkar ve Zât'ın nûru ile aydınlanır.

Şu bilinmeli ki, kalbin bâtında iki gözü vardır; küçük göz ve büyük göz. Küçük göz, isim ve sıfatların nuru ile derecât âleminin sonuna kadar sıfatların tecellilerini müşâhede eder. Büyük göz ise, lâhût âleminde Zât'ın nurlarının tecellisini müşahede eder. Bu, ehadiyyet tevhidinin nuru ile kurbet demektir. İnsan, bu mertebe-

leri ölümle elde edebilir. Ölümden önce de, nefsânî-beşerî vasıfların yok olmasıyla bunlara ulaşmak mümkündür. Kulun o âleme ulaşması, nefsânî-beşerî özelliklerinden sıyrılması ile doğru orantılıdır. Bunlardan ne kadar uzaklaşırsa, o âleme o kadar yaklaşmış olur.

"Allah'a vuslat"ın manası, cismin cisme, ilmin malûma, aklın makûla, vehmin mevhûma vuslatı türünden bir kavuşma değildir. Bu vuslatın manası, Allah'tan başkasından ilişkisini kestiği ölçüde, yakınlık-uzaklık, yön-karşıgelim, bitişiklik-ayrılık söz konusu olmaksızın, O'na yakın olmaktır. Zuhûrunda-hafâsında, tecellisinde-istitârında ve marifetinde büyük bir hikmet olan Zât'ı tespih ve tenzih ederiz. Kim, dünyada iken, bu manayı elde eder ve hesaba çekilmezden önce kendini hesaba çekerse, başarıya ve kurtuluşa erenlerden olur. Aksi takdirde, kendisini, kabir azabı, haşr, hesap, mîzân, sırât gibi âhiretin dehşetli yaptırımları beklemektedir.

Onbîrincî Fasıl

SAÂDET VE ŞAKÂVET

Bilinmeli ki, insanlar mutlaka bu iki kısmın (saâdet-şakâvet) birindendir. Saâdet ve şakâvet, aynı insanda birlikte de bulunabilir. Onun iyilikleri ve ihlâsı ağır basarsa, şakâvet ciheti saâdete, yani nefsâniyeti rûhâniyete dönüşür. Hevâsına tâbi olunca, iş tersine döner. İki cihet aynı derecede olursa, recâ (ümit) ve iyilik tarafı baskındır. Nitekim bir âyette: "Kim, (Allah'ın huzuruna) iyi bir iş ve davranışla çıkarsa, bu yaptığının on katını kazanacaktır" (En'âm, 6/160) buyrulur. Allah dilerse daha da (kat-kat) artırır.

Mîzân, saâdet ve şekâvetin birlikte bulunmasından dolayı kurulur. Zira nefsâniyetin tamamen ruhaniyete dönüşmesi durumunda, mîzâna ihtiyaç kalmaz. Bu kişi, hesaba çekilmeksizin cennete girer. Aksi de böyledir, yani rûhâniyeti tamamen nefsâniyete dönüşen de, hesaba çekilmeden cehenneme girer. İyilikleri ağır basan, azap görmeksizin cennete girer. Kötülükleri ağır basan ise, suçunun karşılığı kadar azap gördükten sonra, şayet imanlı idiyse, cehennemden çıkarak cennete girer. Bu konuyla ilgili bir âyet grubunun meâli şöyledir: "O zaman, (iyiliklerinin) tartısı ağır basan, kendisini mutlu bir hayat içinde bulacak; tartısı hafif gelen ise, bir uçurumun girdabına sürüklenecektir. Bilir misin nedir o (uçurum)? Dağlayan bir ateştir." (Kâri'a, 101/6-11)

Saâdet ile şekâvetten kastımız, bunların iyilikler ve kötülükler manasında olup, birinin diğerine dönüşebilmesidir. Nitekim Rasûlüllah (a.s.m..): "Saîd, bazen şakî olabilir. Şakî de, bazen saîd olabilir"[86] buyurmuştur. İyilikleri çok olan saîd, kötülükleri

86. Sonraki hadisin tahririne bakınız.

çok olan ise şakî olur. Kim, tövbe edip mümin olur ve sâlih amel işlerse, Allah onun şekâvetini saâdete dönüştürür.

Ezelde belirlenen (kader) saâdet ve şakâvete[87] gelince -ki, "saîd, anasının karnında iken saîddir; şakî de anasının karnında iken şakîdir"[88] hadisinde belirtildiği gibi, ikisinin de bir kapsayıcılık alanı vardır- hiç kimsenin bu hususta araştırma yapma hakkı yoktur. Zira o, kader sırrındandır. Hiç kimsenin kader sırrı ile delil getirmesi caiz değildir.

Tefsîru'l-Buhârî adlı eserin müellifi şöyle demektedir: "Kader sırrı gibi birçok sır bilinir, ancak anlatılmaz. Zira İblîs, durumunu kader sırrına havale ettiği için lânetlenmiş; Âdem (a.s.m..) ise, isyanını nefsine nispet ettiği için kurtulmuş ve merhamet görmüştür. Nakledilir ki, âriflerden biri: 'İlâhî, Sen takdir ettin, Sen irade buyurdun, nefsimdeki masiyeti Sen yarattın' diye münacatta bulunduğunda, ona şöyle bir nida gelmiştir: 'Ey kulum bu, tevhidin alâmetlerindendir, kulluğun alâmeti nedir?' Bunun üzerine o kişi pişman olarak: 'Ben hata ettim, günah işledim, nefsime zulmettim', demiştir. Karşılığında şöyle bir nidâ duyulmuştur: 'Ben de bağışladım, affettim ve merhamet ettim."

Yukarıdaki hadiste geçen "anne" ifadesi, "kendisinden beşeri kuvvelerin ortaya çıktığı ana unsurlar" şeklinde yorumlanmıştır. Öyle ki, toprak ve su, saâdetin belirtisidir. Zira bu ikisi, kalpte ilim, iman ve tevâzuu yaşatır ve yetiştirir. Ateş ve rüzgar ise bunun tersinedir. Onlar yakıcı ve öldürücüdür. Bu zıtları tek bir cisimde bir araya toplayan Zât'ı tesbih ve tenzih ederiz. Bulutta, su ile ateşi ve ışık ile karanlığı bir arada tuttuğu gibi. Nitekim bir âyet-i kerimede şöyle buyrulur: "(Hem) korkuyu, (hem de) umudu tattırmak için, size şimşeği gösterip, (yağmur) yüklü bulutları yükselten O'dur." (Ra'd, 13/12)

Yahya b. Muâz er-Râzî'ye, "Allah teâlâ ne ile bilinir?" diye sorulduğunda, "zıtları bir araya toplamasıyla" cevabını vermiştir. İşte bundan dolayı insanoğlu, *ümmü'l-kitab*ın nüshası, celâl ve cemâl yönüyle Hakk'ın aynası ve mevcûdâtın toplanmış hali olmuş; "câmi' bir varlık" ve "büyük bir âlem" adını almıştır. Zira Allah, onu, iki eliyle yani kahr ve lutf sıfatlarıyla yaratmıştır.

---

87. Yazma nüshalardan birinin kenarındaki notta, Abdülkâdir el-Geylânî'nin şu sözü nakledilmiştir: "Ezel saâdeti ile saîd olana ne mutlu, o bundan sonra asla mahzûl (terkedilmiş) olmaz. Ezel şekâveti ile şakî olana ise yazıklar olsun, o bundan sonra asla makbûl olmaz."

88. Müslim, "Kader", 3 (Abdullah b. Mesûd'un sözü olarak: "Şakî, anasının karnında iken şakidir. Saîd ise, başkasının durumundan ibret alandır" şeklinde); İbn Mâce, "Mukaddime", 7 (Abdullah b. Mesûd, aynı cümleyi Rasûlüllah'ın sözü olarak nakleder); Dârimî, "Mukaddime", 23 (Cümlenin sadece ilk kısmı, Abdullah b. Mesûd'un sözü olarak nakledilir); Ahmed b. Hanbel II, 176; İbnü'l-Esîr, *Câmiu'l-usûl* X, 115-116. Bu ve benzeri rivayetlerin açıklamaları için bkz. İbn Hacer, *Fethu'l-bârî* XI 488.

Ayrıca, bir aynada mutlaka kesâfet ve letâfet olarak iki yön bulunmalıdır. O halde, cami' ismin mazharı, diğer eşyanın tersine olur. Zira onlar, bir el ile yani bir sıfatla yaratılmıştır.

Melekler gibi sadece lutf sıfatı ile yaratılanlar, yalnız sübbûh ve kuddûs[89] isminin mahzarıdırlar. İblîs ve zürriyeti gibi kahr sıfatı ile yaratılanlar, cebbâr isminin mazharıdır. Bundan dolayı Âdem'e (a.s.m..) secde etme hususunda kibirlenip büyüklük taslamışlardır.

İnsan oğlu, bütün kâinâtın ulvî ve süflî özelliklerini kendinde toplayan bir varlık olunca, peygamberler ve veliler zelleden tamamen uzak kalamamışlardır. Zira peygamberler, nübüvvet ve risâletten sonra, kebâirden (büyük günahlar) masumdurlar, sağâirden (küçük günahlar) değil. Velîler ise masum değildir. Şöyle bir görüş de vardır: Velîler, vilâyetin kemâlinden sonra, kebâirden mahfûzdur.

eş-Şakîk el-Belhî[90] (rh. a.) şöyle demiştir: "Saâdetin alâmeti beştir: Kalp yumuşaklığı, çok ağlamak, dünyaya karşı zâhidlik, ileriye dönük beklentilerin az olması ve hayânın (utanma) çokluğu. Şekâvetin alâmeti de beştir: Kalp katılığı, gözün yaşarmaması, dünyaya rağbet, ileriye dönük beklentilerin çokluğu ve hayânın azlığı."[91]

Rasûlüllah'ın (a.s.m..) bu konudaki bir hadisi şöyledir: "Saîd kişinin alâmeti dörttür: Güvenilince âdil davranır, söz verince yerine getirir, konuşunca doğru söyler, hasım (düşman) olunca küfretmez. Şakî kişinin alâmeti de dörttür: Güvenilince hıyânet eder, söz verice sözünde durmaz, konuşunca yalan söyler, hasım olunca insanlara söver ve onları hoş görmez."[92] Nitekim bir âyette şöyle buyrulmaktadır: "O halde kim, düşmanı affeder ve barış yaparsa, mükâfatı Allah katındadır. Çünkü O, zâlimleri sevmez" (Şûrâ, 42/40)

Şu da bilinmeli ki, şekâvetin saâdete veya saâdetin şekâvete dönüşmesi, Rasûlüllah'ın (a.s.m..) "Her doğan, İslam fıtratı üzere doğar. Ancak anne-babası, onu Yahûdî veya Hıristiyan yahut Mecûsî yapar"[93] hadisinde belirttiği gibi, terbiye ile olur. Bu hadis, her insanda, saâdet ve şekâvet kabiliyetinin bulunduğuna işaret etmektedir.

---

89. Bu iki ismin açıklaması hakkında bkz. Hattâbî, *Şe'nü'd-duâ* 40-154.
90. Biyografisi için bkz. Zehebî, *Nübelâ* IX, 313; Ziriklî, *A'lâm* III, 171.
91. Yazma nüshalardan birinin kenarındaki notta şu bilgi vardır: "Şekâvetin âlâmeti dörttür: 1. Geçmiş günahları unutmak, halbuki onlar Allah katında mahfuzdur. 2. Önceden yapılan iyilikleri hatırlamak, halbuki onların Allah katında kabul edilip-edilmediği bilinmemektedir. 3. Kendini, dünyalık olarak daha üstün olanlarla mukayese etmek. 4. Dînî yaşantı olarak da kendinden aşağıdakilerle kıyaslamak."
92. Metni bu şekilde olan rivayetin kaynağı bulunamamıştır. Burada, şakînin alâmeti olarak sayılan dört husus, meşhur sahih hadislerde münafığın özellikleri olarak geçmektedir. Bunların karşılıkları olan özelliklerin de, saîd kişinin alâmeti olarak kabul edildiği anlaşılmaktadır.
93. Bu konudaki rivayetler için bkz. İbnü'l-Esîr, *Câmiu'l-usûl* I, 268.

Bu yüzden, "şu kişi, mahza saîddir" veya "mahza şakîdir" denmesi câiz olmaz. Ama şöyle denmesi câiz olur: "İyilikleri kötülüklerinden fazla ise saîddir" veya "Kötülükleri iyiliklerinden fazla ise şakîdir".

Kim, bu ölçüyü değiştirirse, sapıtmış olur. Zira o, "bazı insanların amel ve tövbe olmadan cennete gireceğine" veya "bazılarının günah olmadan cehenneme gireceğine" inanmış demektir. Hâlbuki bu görüş, naslarda belirtilene aykırıdır. Çünkü Allah teâlâ, cenneti, salâh ehline; cehennemi de günah, şirk ve küfür ehline vaad etmiştir. Bu konudaki bazı âyetlerin meâlleri şöyledir:

"Kim doğru ve yararlı bir iş yaparsa, kendi iyiliği için yapmış olur; kim de kötülük işlerse, kendi aleyhine işlemiş olur. Allah hiçbir zaman kullarına haksızlık yapmaz" (Fussilet, 41/46) "O gün, her insan, kazandığının karşılığını görür. O gün hiçbir haksızlık yapılmaz. Şüphesiz Allah, hesabı çabuk görendir" (Ğâfır, 40/17) "İnsana, uğrunda çaba gösterdiği dışında, bir şey verilmeyecektir, zamanı geldiğinde kendisine çabası(nın gerçek anlamı) gösterilecek ve sonra ona tam karşılığı verilecektir" (Necm, 53/39-41) "Kendiniz için önceden yaptığınız her iyiliği, Allah katında mutlaka bulacaksınız" (Bakara, 2/110).

Onikinci Fasıl

"FUKARÂ" KİMLERDİR

Onlara "sûfî" adının verilmesi hakkındaki üç görüş şu şekilde sıralanabilir:

1. Yün elbise (sûf) giymeleri
2. Kalplerini Allah'tan başka şeylerden temizlemeleri (tasfiye)
3. Kıyâmet gününde ilk safta durmaları (saf), ki o kurbet âlemidir.

Zira dört âlem vardır: Mülk âlemi, melekût âlemi, ceberût âlemi ve lâhût âlemi. Bunlar hakikat âlemidir. Aynı şekilde dört ilim vardır: Şerîat ilmi, tarîkat ilmi, marifet ilmi ve hakikat ilmi. Yine dört çeşit ruh vardır: Cismânî ruh, ravânî-seyrânî ruh, sultânî ruh ve kudsî ruh. Tecelliler de dört türlüdür: Âsârın tecellisi, fiillerin tecellesi, sıfâtların tecellisi ve Zât'ın tecellisi. Akıl da dört çeşittir: Meâşî akıl, meâdî akıl, zamânî akıl ve akl-ı küll.

İnsanlar; ilim, ruh, tecelli ve akıl yönünden bu dörtlerle kayıtlıdırlar. Bazıları, ilk sıradakilerle, yani birinci ilim, birinci ruh, birinci akıl ile kayıtlı olup, ilk cennettedir. İlk cennet, *me'vâ cenneti*dir. Bazıları, ikinci sıradakilerle kayıtlı olup, ikinci cennettedir. İkinci cennet, *naîm cenneti*dir. Bazıları, üçüncü sıradakilerle kayıtlı olup, üçüncü cennettedir. Üçüncü cennet, *firdevs cenneti*dir.

Üç grup da, bu işin hakikatinden gafildir. Fukarâ-i ârifinden hak ehli ise, bu mertebelerin tümünü geçerek, kurbete varmışlardır. Onlar, Allah teâlâ'dan başka hiçbir şeyle kayıtlı değillerdir. "Böylece (ey Muhammed onlara söyle:) (sahte ve kötü olan her şeyden) Allah'a sığının" (Zâriyât, 51/50) buyruğuna tâbi olmuşlardır. Rasûlüllah (a.s.m..)

da: "O ikisi (dünya ve âhiret), ehlullaha haramdır"[94] buyurmuştur. Bir kudsi hadiste: "Muhabbetim, fukarânın muhabbetidir"[95] buyrulmaktadır. Peygamber (a.s.m..) başka bir hadisinde: "Fakirlik, övüncümdür"[96] buyurmuştur.

"Fakirlik"ten kasıt, *fenâ fillah*tır. Öyle ki, onun nefsinde kendisi için hiçbir düşünce kalmaz; kalbine Allah'tan ve O'nun sevgisinden başka hiçbir şey girmez. Nitekim bir kudsi hadiste: "Arzıma ve semâma sığmam, ama mümin kulumun kalbine sığarım"[97] buyrulmaktadır. Yani, kalbi beşerî sıfatlardan tasfiye olan ve ağyârdan (Allah'tan başka şeyler) tamamen boşalan mümin kulun kalbine, Hak (c.c.) aks yoluyla sığar.

Ebû Yezîd el-Bistâmî (rh. a.) şöyle demiştir: "Şayet, arş ve içindekiler, ârif kulun kalbinin bir köşesine atılsaydı, o bunu hissetmezdi bile. Kim, o muhipleri severse, âhirette onlarla beraber olur. Onları sevmenin alâmeti, sohbetlerini sevmek, Allah'a ve O'na kavuşmaya iştiyak duymaktır. Şu hadis-i kudsîde ifade edildiği gibi: "Bilin ki, ebrârın bana kavuşma arzusu uzun sürdü. Ben onlara daha fazla arzu duymaktayım."[98]

Sûfilerin giysileri üç çeşittir: Mübtedi (tasavvufa yeni giren) koyun yününden, orta derecede olan keçi yününden, sona varmış ise keçi kılının altındaki kısa tüylerden *(mir'ız* yünü) mamul sert elbise giyer.

Tefsîru'l-Mecma' adlı eserin müellifi: "Zahidlere, giyecek, yiyecek ve içeceklerden hep sert/katı olanlar uygundur. Çünkü onlar henüz işin başındadırlar. Vâsıl olan âriflere ise, bunların hep yumuşak olanları lâyıktır" der.

Müptedinin (başta olan) ameli, övgü ve yergi ile renklenir (yani değişir). Mütevassıtın (ortada olan) ameli de, şerîat, tarîkat ve marifet nuru gibi övgü renkleri ile renklenir. Bunların giysileri, beyaz, mavi ve yeşil gibi renklerle boyalıdır. Müntehinin (sona varan) ameli ise, bütün renklerden uzaktır. Güneşin nuru gibi. Zira onun nuru hiçbir rengi kabul etmez. Giysileri de böyledir, hiçbir rengi kabul etmez. Siyah renk gibi ki, o fenâ (yokluk) alâmetidir. Siyah renk, marifetlerinin nurunun peçesidir. Gecenin, güneşin nurunun perdesi olduğu gibi. Gece ile ilgili iki âyette şöyle buyrulur: "Şüphesiz, Allah'tır... gündüze kendisini ivedilikle kovalayan geceyi sarıp-sarmalayan ..." (A'râf, 7/54). "Uykunuzu ölüm(ün bir sembolü) kıldık. Geceyi (onun) örtüsü yap-

---

94. Tahrici, 67. dipnotta geçmişti.
95. Metni bu şekilde olan bir rivayet bulunamamıştır. "Fakirliği ve fakirleri öven rivayetler" için bkz. İbn Mâce, "Zühd", 5-7; Ğazâlî, *İhyâ* IV, 199; Semerkandî, *Tenbîhü'l-ğâfilîn* s. 181, 184;
96. Bilgi için bkz. Sehâvî, *Makâsıd* nr. 745; Ali el-Kârî, *Esrâr* nr. 320; 'Aclûnî, *Keşfü'l-hatâ* nr. 1835. Benzer bir rivayet için ayrıca bkz. Deylemî, *Firdevs* nr. 2399. Ahmed b. Abdurrahmân el-İsbehânî, bu rivayet hakkında bir risâle yazmıştır. *(Keşfü'z-zünûn* I, 880)
97. Bu rivayetle ilgili açıklamalar için bkz. Ğazâlî, *İhyâ* III, 15; Zerkeşî, *Leâlî* s. 135; Münâvî, *Feyzu'l-kadîr* II, 496; Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ* II, 255; Süyûtî, *Dürer* s. 362.
98. Deylemî, *Firdevs* nr. 8067; Fettenî, *Tezkiretü'l-mevzû'ât* s. 196.

tık. Gündüzü de hayat(ın sembolü)" (Nebe', 78/9-11). Kavrayış sahipleri için burada latîf bir işaret vardır.

Kurbet ehli; dünyada, hapishane, gurbet, keder, sıkıntı, mihnet, şiddet ve zulmet içinde yaşar gibidir. Nitekim Rasûlüllah (a.s.m..) bir hadisinde: "Dünya, müminin hapishanesidir"[99] buyurmuştur. Zulmete (karanlığa), siyah elbise yaraşır. Sahih hadislerde belirtildiği gibi, Peygamber (a.s.m..) siyah elbise giymiş ve başına siyah sarık takmıştır.[100] Siyah giysi, belâ ve musibete uğrayanların elbisesidir. Müşâhede, mükâşefe ve muâyeneye ehliyet nurunu kaybetme ve şevk, aşk, kudsî ruh, kurbet ve vuslat mertebesi gibi ebedî hayatın ölümü musibetine uğrayanların! Bunlar, en büyük musibetlerdendir. O halde ömrü boyunca, musibete uğrayanların giysisi gibi siyah giymek gerekir. Zira o, uhrevî faydayı kaçırmıştır. Bilindiği gibi, Allah teâlâ, kocası ölen kadına, dünyevî faydayı kaçırması sebebiyle, dört ay on gün boyunca yas elbisesi giymeyi emretmiştir.[101] Uhrevî faydayı kaçırmanın yas müddeti için ise bir son yoktur.

Bu konudaki bazı hadislerde Rasûlüllah (a.s.m..) şöyle buyurur: "İnsanların (dünyada) en fazla belâya uğrayanı peygamberlerdir. (Sonra veliler, sonra sâlihler) daha sonra da, sırasıyla üstün olanlar gelir."[102] "İhlâslı kişiler, büyük bir tehlike içindedir."[103]

Bunların hepsi, *fakr* ve *fenâ* sıfatındandır. Şöyle bir söz nakledilir: "Fakirlik, iki dünyada da yüz karasıdır"[104]. Bunun anlamı şudur: Allah'ın vechinin nurundan başka hiçbir rengi kabul etmez. Siyah renk, güzel bir yüzdeki ben konumunda olup, onunla o yüzün güzelliği ve hoşluğu artar. Öyle ki, kurbet ehli O'nun cemaline bakar. Bundan sonra, onların gözlerinin nuru, Allah teâlâdan başkasını kabul etmez ve O'ndan başkasına muhabbetle bakmazlar. Bilâkis, iki dünyada da mahbûb ve matlûpları, yalnız O olur. O'ndan başkasına yönelmezler. Zira Allah, insanı, kendisini tanıması ve O'na kavuşması için yaratmıştır.

O halde, insanın görevi, iki dünyada da, yaratılış gayesini talep etmektir. Böylece, ömrünü lüzumsuz şeylerle zâyi etmemiş, ömrünü zâyi etmediği için de ölümden sonra ebedi pişmanlık duymamış olur.

---

99. Müslim, "Zühd", 1; Tirmizî, "Zühd", 16. Şerhi için bkz. Nevevî, *Şerhu Sahihi Müslim* XVIII, 93
100. Müslim, "Hac", 451-453 (Bu hadislerde, sadece "siyah sarık" tan bahsedilmektedir).
101. İşaret edilen âyet şudur: "İçinizden biri ölür de ardında kadınlar bırakırsa, yeniden evlenmeleri için dört ay on günlük bir bekleme süresi geçirmeleri gerekir." (Bakara, 2/234)
102. Bu muhtevadaki hadisler için bkz. Buhârî, "Merdâ", 3; Tirmizî, "Zühd", 57; İbn Mâce, "Fiten", 23; Dârimî, "Rikâk", 67.
103. Hût, *el-Ehâdîsü'l-müşkile* nr. 276'da zikredilen rivayetin son cümlesidir. el-Hatîb el-Bağdâdî, benzer metni ihtiva eden cümleleri, Sehl b. Abdullah et-Tüsterî'nin sözleri olarak nakletmektedir. *(İktizâü'l-'ılm el-'amel* s. 29) Ayrıca bkz. 'Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ* nr. 2796; Fettenî, *Tezkire* s. 200.
104. Sağânî, *Mevzû'ât* 80; Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ* II, 131. Ayrıca bkz. Deylemî, *Firdevs* nr. 4422.

Onüçüncü Fasıl

TAHÂRET

Tahâret[105] iki çeşittir: Zâhirîn tahâreti ve bâtının tahâreti.

Zâhirin tahâreti, şerîat suyu ile hâsıl olur. Bâtının tahâreti ise, tövbe, telkîn, tasfiye suyu ve tarike girme ile elde edilir. Şerî abdest, (bedenden) necis olan bir şeyin çıkması sebebiyle bozulunca, onun yeniden alınması gerekir. Rasûlüllah: "Kim, abdestini yenilerse, Allah da onun imanını tecdid eder"[106] buyurmuştur.

Bâtinî abdest de, kibir, kin, haset, kendini beğenme, gıybet, yalan ve hıyânet gibi kötü fiiller ve âdî huylar sebebiyle bozulunca, onun yenilenmesi, fesat kaynağı olan bu hususlara ihlaslı bir tövbe, pişmanlık ve istiğfar ile inâbetin yenilenmesi ve bâtından bu kötülüklerin kökünün kazınmasıyla meşgul olma ile mümkün olur. Burada kötü huylar arasında sayılan "hıyanetle; gözün, ellerin, ayakların ve kulakların hıyâneti gibi hususlar kastedilmektedir. Nitekim Rasûlüllah (a.s.m..): "Gözler zinâ eder, kulaklar da zinâ eder"[107] buyurmuştur.

---

105. "Tahâret'in tanımı için bkz. İbn Kudâme, *Muğnî* I, 6; Necefî, *Cevâhiru'l-kelâm* I, 4; Sa'dî, Ebû Ceyb, *el-Kâmûsu'l-fikhî* s. 233.

106. Kaynaklarda, metni bu şekilde olan rivayet bulunamamıştır. Ancak, güzel abdest almayı teşvik eden başka hadisler mevcuttur. Meselâ bkz. İbn Mâce, "Tahâret", 47; Ğazâlî, *İhyâ* I, 135 (Abdest üzerine abdest, nur üzerine nurdur)

107. Bu konuda, Ahmed b. Hanbel'in rivayet ettiği bir hadisin metni şöyledir: "Gözler zinâ eder, eller zinâ eder, ayaklar zinâ eder, tenâsül uzvu zinâ eder" *(Müsned* I, 412) Aynı muhtevanın daha anlaşılır şekilde yer aldığı diğer hadisler için bkz. Müslim, "Kader", 20-21; Ebû Dâvûd, "Nikâh", 43. Bu hadislerin şerhi için bkz. Nevevî, *Şerhu Sahîhi Müslim* XVI, 206.

Ârifin, tövbesini, bu âfetlerden koruması gerekir. Böylece onun namazı tam olur. Nitekim bir âyet-i kerimede: "Size vaad edilen (yer) budur!' denilecek, 'Allah'a yönelen ve O'nu her zaman aklında tutanlara (vaad edilen)" (Kâf, 50/32) buyrulmuştur. Zâhirî abdest ve namaz, belirli vakitlerle kayıtlıdır. Bâtinî abdest ve namaz ise, kişinin bütün ömrünü kaplar, süreklidir, her gün ve gece devam etmektedir.

Ondördüncü Fasıl

ŞERÎAT VE TARÎKAT NAMAZI

Şerîat namazı, şu âyet-i kerime ile sabittir: "Namazlarınıza ve orta namaza dikkat edin"[108] (Bakara, 2/238). Bu âyetteki namazlardan kasıt, zâhirî organların cismânî hareketiyle yerine getirilen rükünlerdir. Kıyâm, kırâat, rükû, sücûd, kuûd, ses ve lâfızlar gibi. Bundan dolayı, "namazlarınıza" şeklinde çoğul söylenmiştir.

Tarîkat namazı ise, kalbin namazı olup, devamlıdır. Bu namaz, yukarıdaki âyette geçen "orta namaz" ifadesinden anlaşılır. "Orta namaz"dan kasıt, kalbin namazıdır. Zira kalp, bedenin ortasında, sağ ile sol, ulvî ile süflî ve saâdet ile şekâvet arasında yaratılmıştır. Rasûlüllah (a.s.m..) bir hadisinde şöyle buyurmuştur: "Kalp, Rahmân'in parmaklarından iki parmak arasındadır. Onu dilediği gibi çevirir."[109] Bu hadisteki "iki parmak'la, kahr ve lutf sıfatları kastedilmiştir. Yoksa Allah teâlâ, parmakları olmaktan münezzehtir.

Yukarıda zikredilen âyet ve hadisin delâletiyle, kalp namazının asıl olduğu anlaşılır. Öyle ki, kişi bundan gafil olunca, namazı ve organların namazı fâsid olur (bozulur). Nitekim Rasûlüllah (a.s.m..) "Kalp hazır olmadıkça, namaz (sahih) olmaz"[110] buyurmuştur. Ayrıca, namaz kılan, Rabbine münâcâtta bulunmaktadır. Münâcâtın ma-

---

108. "Namaz"ın tarifi için bkz. Cürcânî, *Ta'rîfât* s. 175-176, "Orta namaz"ın hangi namaz olduğuna dair görüşler için bkz. Sa'dî, *Kâmûs* s. 216.
109. Müslim, "Kader", 3; Ğazâlî, *İhya* 1, 102.
110. Kaynaklarda, metni bu şekilde olan bir haber bulunamamıştır. Yakın bir rivayet için bkz. İbn Hıbbân, *Sahîh* nr. 1889. Bu konuda bazı açıklamalar için bkz. Ğazâlî, *İhyâ* I, 160.

halli de kalptir. O halde, kalp gafil olunca, kişinin namazı bâtıl ve organların namazı da bozulmuş olur. Zira kalp asıl, diğer organlar ise ona tâbidir. Şu hadiste belirtildiği gibi: "Dikkat edin, bedende öyle bir et parçası vardır ki, o iyi olduğu sürece bütün beden iyi; o bozuk olduğu zaman bütün beden bozuk olur. Dikkat edin, işte o et parçası kalptir."[111]

Şerîat namazı, her günde beş vakittir. Bu namazın, Kâbe'ye yönelerek, riya ve gösterişten uzak bir şekilde, imama uymak suretiyle mescitte cemâat ile kılınması sünnettir.[112] Tarîkat namazı ise, ömür boyu hep devam eder. Onun mescidi kalptir. Cemâati, bâtinî kuvvelerin, bâtın lisânı ile tevhîd isimleriyle iştigal üzere bir araya toplanmasıdır. İmamı, gönüldeki (füâd) şevktir. Kıblesi de, hazret-i ehadiyye ve cemâl-i samediyyedir ki, zaten asıl kıble budur. Kalp ve ruh, daima bu namaz ile meşguldür. Zira kalp, ne ölür, ne de uyur. Ârif kişi, kalbin devamlı canlı olması sebebiyle, uykuda ve uyanıkken, hiçbir ses, kıyâm ve kuûd olmaksızın bu namaz ile meşguldür. Böylece o, Nebî'ye (a.s.m..) tâbi olarak, Allah'ın "Yalnız Sana kulluk eder ve yalnız Senden yardım dileriz"[113] (Fâtiha, 1/5) buyruğu ile hitap etmektedir.

Kâdî Beydâvî, *Tefsîr*'inde[114] şöyle demiştir: Bu âyette, ârif kişinin haline ve onun gaybet (yokluk) halinden hazrata (mevcut olma) intikaline bir işaret vardır. Bu yüzden o, böyle bir hitaba hak kazanmıştır. Rasûlüllah (a.s.m..) bir hadisinde: "Peygamberler ve veliler, evlerinde kıldıkları namaz gibi kabirlerinde de namaz kılarlar"[115] buyurur. Yani, kalplerinin canlı olması sebebiyle, Allah ve O'na münâcât ile meşguldürler.

Şerîat ve tarîkat namazı, zâhirî ve bâtinî olarak bir araya toplanınca, salât (namaz) tamam olmuştur. Yani, o kişinin namazı, tam-kâmil bir namaz olur. Böyle bir namazın, rûhâniyet yönüyle kurbette, cismâniyet yönüyle de derecâtta ecri çok büyüktür. Bu kişi, zâhirde âbid, bâtında da ârif biri olur.[116] Buna karşılık, kalp canlılığı ile tarîkat namazı elde edilmedikçe, o kişi noksandır; ecri de kurbet cinsinden değil, derece cinsinden olur.

---

111. Hadisin tamamı için bkz. Buhârî, "Îmân", 39; Müslim, "Müsâkât", 107.
112. "Namazları cemâatle kılmanın fazileti" hakkında bazı rivayetler için bkz. Buhârî, "Ezan", 30.
113. Bu âyet hakkında Kuşeyrî'nin açıklaması için bkz. *Risâle* s. 72.
114. Kâdî Beyzâvî, *Envâru't-tenzil ve esrâru't-te'vîl* I, 31.
115. Tahrici 68. dipnotta geçmişti.
116. "Arif" için yapılan tanımlamalar hakkında bkz. Kuşeyrî, *Risâle* s. 244-245.

Onbeşincî Fasıl

TECRİD ÂLEMİNDE MARİFET TAHÂRETİ

Marifet tahâreti iki çeşittir: Marifet-i sıfât tahâreti ve marifet-i zât tahâreti.

Sıfatları marifet tahâreti, ancak telkînle ve kalp aynasını isimler vasıtasıyla beşerî ve hayvânı nefislerden tasfiye yoluyla elde edilir. Böylece, kalp arınmış olur. Öyle ki, kalp aynasında Allah'ın cemâlinin yansımasına, sıfatların nuru ile bakması için, Allah'ın nurundan olan kalp gözüyle nazar hasıl olur. Bu konudaki iki hadis şöyledir: "Mümin, Allah'ın nuru ile bakar."[117] "Mümin, müminin aynasıdır."[118] Şöyle bir söz de nakledilir: "Âlim, nakşeder; ârif ise cilâlar." İsimlere bağlılıkla tasfiye gerçekleşince, kalp aynasında müşahedeleriyle sıfatların marifeti hâsıl olur.

Sır makamında zâtı marifet tahâretine gelince, bu ancak sır gözüyle, tevhid nuru ile, on iki tevhid isminden son üçüne mülâzemetle (devamla) hâsıl olabilir. Zâtın nurları tecelli edince, her şey tamamen erir ve yok olur. İşte bu, *istihlâk* ve *fenâü'l-fenâ* makamıdır. Bu tecelli, "O'nun (ebedî) zâtından başka, her şey, herkes yok olmaya mahkumdur" (Kasas, 28/88) âyetinde ifade edildiği gibi, bütün nurları yok eder. Nihayet, rûh-u kudsî, kuds nuru ile ona bakar vaziyette, onunla, ondan, ona bakar halde kalır ve böylece, hiçbir keyfiyet ve teşbih olmaksızın O'na delâlet eder. Zira Allah: "Hiçbir şey O'na benzemez. Yalnız O'dur her şeyi işiten, her şeyi gören" (Şûrâ, 42/11) buyurmuştur.

---

117. Tirmizî, "Tefsîr", 15, 6; İbnü'l-Esîr, *Câmiu'l-usûl* II, 205-206; Deylemî, *Firdevs* nr. 6554. Bu rivayetin açıklaması için bkz. Münâvî, *Feyzu'l-kadîr* I, 143.

118. Tahrici 36. dipnotta geçmişti.

Sonunda sırf mutlak nur kalır. Bunun ötesinden bir şey anlatmak mümkün değildir. Çünkü o, mahv (yokluk) âlemidir. Orada, ondan haber verecek bir akıl kalmaz, orada Allah'tan başka hiç bir şey yoktur. Nitekim Rasûlüllah (a.s.m..) şöyle buyurur: "Benim, Allah ile birlikte olduğum öyle bir vakit vardır ki, o zamanda, ne bir mukkarrab meleğe, ne de mürsel bir peygambere yer vardır."[119]

İşte bu, Allah teâlâdan başka her şeyden tecrîd âlemidir *(âlemü't-tecrîd)*. Bir kudsî hadiste: "Tecerrüt et (her şeyden sıyrıl), kavuşursun"[120] buyrulur. Bu tecerrütten kasıt, beşerî sıfatların bütünüyle yok olmasıdır. Böylece, kendi âleminde, Allah'ın sıfatı ile muttasıf olarak kalır. Nitekim Peygamber (a.s.m..): "Allah'ın ahlâkı ile ahlâklanınız"[121] buyurmuştur. Yani "Allah teâlânın sıfatları ile sıfatlanınız" demektir.

119. Tahrici 11. dipnotta geçmişti.
120. Kaynağı bulunamamıştır.
121. Bilgi için 63. dipnota bakınız.

Onaltıncı Fasıl

ŞERÎAT VE TARÎKAT ZEKÂTI

Şerîat zekâtı, dünya kazancının bir kısmını, hakkı olanlara vermektir. Bu, belirli bir zamanla kayıtlıdır. Her yılda, bir defa, belirlenen nisaptan verilir. Tarîkat zekâtı ise, âhiret kazancının tümünü, Allah rızası için, din fakirlerine ve uhrevî miskinlere vermektir. "Sadakalar, yalnızca, yoksul ve düşkünler,... içindir" (Tevbe, 9/60) âyetinde olduğu gibi, şerîat zekâtına, Kur'an'da "sadaka" da denmiştir. Zira sadaka, fakirlerin eline ulaşmazdan önce, Allah'ın eline ulaşır. Yani, onu, önce Allah teâlâ kabul etmektedir.

"Âhiret kazancının sevabını, Allah rızası için günahkârlara vermek" anlamına gelen "tarîkat zekâtı" devamlıdır. Allah bundan dolayı onları bağışlar. Namaz, zekât, oruç, hac, tesbih-tehlîl, Kur'ân tilâveti ve hayır-hasenat gibi hususların sevabının tamamen verilmesi gibi. Öyle ki, iyiliklerinin sevabından kendisine hiçbir şey bırakmaz, âdetâ kendini müflis duruma düşürür. Zira Allah, cömertliği ve eli açıklığı sever. Şu hadis-i şerifte ifade edildiği gibi: "Müflis (iflas eden?), iki dünyada da Allah'ın himayesindedir."[122]

---

122. Kaynağı bulunamamıştır. Hadislerde, "müflis", "dünya hayatında namaz, oruç, zekât, sadaka gibi ibadet ve iyilikleri yapmakla birlikte, insanlara zulmeden, haksızlık yapan kişi" olarak tarif edilmektedir. Kıyamet gününde bunun hesabı görülürken, iyiliklerinin sevabı o kişilere verilecek, şayet yetmezse onların günahlarından bir kısmı buna yüklenecektir. İşte asıl müflis böyleleridir. (Buhârî, "Edeb", 102; Müslim, "Birr", 60) Bazı kaynaklarda, "emaneti koruyanın (muhâfız)" (Hakîm-i Tirmizî, *Nevâdiru'l-usûl* III, 168) ve "muhlis kişinin" (Münâvî, *Feyzu'l-*

Bilindiği gibi, kulun kendisi ve sahip olduğu şeyler, aslında efendisinindir. Kıyâmet gününde, Allah teâlâ, onun her bir iyiliğine, on kat mükâfat verecektir. Nitekim bir âyet-i kerimede şöyle buyrulmaktadır: ""Kim, (Allah'ın huzuruna) iyi bir iş ve davranışla çıkarsa, bu yaptığının on katını kazanacaktır" (En'âm, 6/160)

"Zekât" terimi, kalbin nefis sıfatından tezkiyesi (temizlenme) anlamına da gelir. Allah teâlâ bir âyet-i kerimede şöyle buyurur: "Allah'ın kat kat fazlasıyla geri ödeyeceği güzel bir borcu, O'na verecek olan kimdir?" (Bakara, 2/245).

Bu âyetteki "borç verme"den kasıt, kazandığı iyiliklerini, Allah yolunda, sırf O'nun rızası için, bir iyilik olmak üzere kullarına vermek ve başa kakmadan onlara şefkat göstermektir. Şu âyette belirtildiği gibi: "Siz ey imana ermiş olanlar, servetini gösteriş ve övgü için harcayan, Allah'a ve âhiret gününe inanmayan kişinin yaptığı gibi, iyiliğinizi başa kakarak ve (muhtaç kimsenin duygularını) inciterek, yardımlarınızı (sadakalarınızı) değersiz hale sokmayın" (Bakara, 2/264)

Bir de, dünyalık bir karşılık beklentisi olmamalıdır. İşte bu da, şu âyet-i kerimede ifade edilen "Allah yolundaki infak"ın bir şartıdır (kısmıdır): "Sevdiğiniz şeylerden (Allah yolunda) başkaları için harcamadıkça, gerçek erdeme ulaşmış olamazsınız" (Âl-i İmrân, 3/92)

---

kadîr VI, 164) Allah'ın himayesinde olacağına dair bilgi bulunmaktadır. Buradaki "muhlis" kelimesi, yanlışlıkla "müflis" şeklinde okunup aktarılmış olabilir.

Onyedinci Fasıl

ŞERÎAT VE TARÎKAT ORUCU

Şerîat orucu, gündüzün yiyecek içecek ve cimadan uzak durmaktır.[123] Tarîkat orucu ise, kişinin, bütün azalarını, zâhirî ve bâtinî olarak, haram, yasak ve kötü olan şeylerden uzak tutmasıdır. Kendini beğenme, kibir, cimrilik vb. gibi. Zira bunların hepsi, tarîkat orucunu bozar.

Şerîat orucu belli bir zamanla kayıtlıdır. Tarîkat orucu ise kişinin ömrü boyunca devam eder. Bundan dolayı Rasûlüllah (a.s.m..): "Nice oruç tutan vardır ki, orucundan elde ettiği kazanç, sadece aç kalmasıdır"[124] buyurmuştur. Yine bundan dolayı şöyle denmiştir: "Nice oruçlu, aslında oruçsuzdur. Nice oruçsuz da, aslında oruçludur." Yani, azalarını günahlardan alıkoymakta ve organlarıyla insanları incitmekten geri durmaktadır. Bir kudsi hadiste şöyle buyurulmuştur: "Oruç ibadeti, yalnızca Benim için yapılır, onun mükâfatını da Ben veririm." Başka bir kudsî hadiste de: "Oruç tutanın iki sevinç zamanı vardır: İftar esnasındaki sevinç ve cemâlimi görme anındaki sevinç"[125] buyrulmuştur.

---

123. "Oruc"un tarifi için bkz. Cürcânî, *Ta'rîfât* s. 178. *Avâm, bavâs* ve *havâssu'l-havâs*ın orucu için bkz. Ebşîhî, *Müstatraf* I, 28.
124. İbn Mâce, "Sıyâm", 21; Ğazâlî, *İhyâ* I, 235.
125. Müslim, "Siyâm", 161-165. Buradaki hadisler şöyledir: "Allah telâ şöyle buyurur: Oruç ibadeti, yalnızca Benim için yapılır, onun mükâfatını da Ben veririm. (Rasûlüllah buyurdu ki:) Oruçlunun iki sevinci vardır: O, iftar ettiği zaman sevinir ve Allah'a kavuştuğu zaman sevinir. Muhammed'in hayatı elinde olan Zât'a yeminle söylüyorum ki, oruçlunun ağız kokusu, Allah

Şerîat âlimleri, bu son hadisteki "iftar" ve "rüyeti" şöyle açıklar: "İftar ile, güneşin batışıyla birlikte yenilen yemek; rü'yet ile de, bayram gecesinde hilâlin görülmesi kastedilmiştir." Tarîkat ehli ise, bu iki kavramı şöyle açıklar: "İftar, cennete girme esnasında orada bulunan nimetlerden yemek; rü'yet de, kıyâmet gününde Allah'a kavuşma anında, sır nazarı ile O'nu görmek demektir."

Ayrıca, bir de hakikat orucu vardır. Bu oruç, gönlü Allah'tan başka her şeyin sevgisinden, sırrı da O'nun müşahedesinin dışındaki muhabbetten uzak tutmaktır. Bir kudsi hadiste şöyle buyrulur: "İnsan, benim sırrım; Ben de, onun sırrıyım"[126]. O halde "sır", Allah'ın nurundan olup, O'ndan başkasına meyletmez. Sırrın, dünyada ve âhirette, Allah'tan başka sevgilisi, arzu ettiği ve istediği yoktur. Bu yüzden, onda Allah'tan başkasına bir muhabbet olunca, hakikat orucu bozulur. Bu kişi, Allah teâlâya ve O'na kavuşmaya dönmek suretiyle orucunu kaza edebilir. Bu orucun (hakikat orucu) mükâfatı, âhirette Allah'a kavuşmadır.

---

nezdinde, misk kokusundan daha güzeldir." Görüldüğü gibi, yukarıda, bu hadis, ikiye bölünerek verilmiş ve ikinci kısım kudsi hadis olarak kabul edilmiştir. Ayrıca, bu hadislerde "Allah'a kavuşma anındaki sevinç"ten bahsediliyor. Bunun "bayram gecesinde hilali görme" şeklinde açıklanması mümkün görünmemektedir. Hadislerin şerhi için bkz. Nevevî, *Şerhu Sahîhi Müslim* VIII, 31-32.

126. Kaynağı bulunamamıştır.

Onsekizinci Fasıl

ŞERÎAT VE TARÎKAT HACCI

Hac iki çeşittir: Şerîat haccı ve tarîkat haccı. Şerîat haccı, beytullahı (Kâbe) şartlarına ve erkânına uygun olarak ziyaret etmektir.[127] Bu şekilde yapılınca, hac sevabı hâsıl olur. Şartlarında bir eksiklik olursa, haccın sevabı da eksik olur. Zira Allah teâlâ, "Haccı ve umreyi, Allah için tamam yapın" (Bakara, 2/196) buyruğuyla, bize haccı tamamlamayı emretmiştir.

Haccın şartlarından bazıları şunlardır: İhrâm, Mekke'ye girme, kudüm tavâfı, Arafat'ta vakfe yapma, Müzdelife'de bir müddet durma, Mina'da kurban kesme, Harem'e girme, Kâbe'yi yedi şavt (tur) ile tavâf, zemzem suyu içme, İbrâhîm'in (a.s.m..) makamında iki rekât tavaf namazı kılma.

Bu vazifeler yapıldıktan sonra, av vb. gibi Allah'ın kendisine (ihramı sebebiyle) haram kıldığı şeyler helâl olur. Bu haccın mükafatı, cehennemden azat ve kahr sıfatından emin olmaktır. Nitekim Allah teâlâ: "... kim (Mescid-i Harâm'ın) içine girerse, emin olur" (Âl-i İmrân, 3/97) buyurmuştur. Daha sonra, sudûr (vedâ) tavafı yapılıp, vatana dönülür.[128]

Tarîkat haccının, azığı ve bineği, öncelikle telkîn sahibine meyledip, ondan telkin almaktır. Sonra, lisan ile zikre devam etme ve manasını düşünme gelir. Böylece, o ki-

---

127. "Hacc"ın tarifi için bkz. Seyâğî, *er-Ravdu'n-nadîr* III, 120.
128. "Hac yapanın, (bütün günahlarından arınarak) anasından yeni doğan çocuk gibi olduğunu" bildiren hadis için bkz. Buhârî, "Muhsar", 9-10.

şi için, kalp hayatı hâsıl olur. Sonra, bâtın zikri ile iştigal ederek, sıfatların isimlerine devam etmek suretiyle bâtınını tasfiye eder. Böylece, sıfatların nurları ile sır kâbesi ortaya çıkar. Nasıl ki, Allah teâlâ, İbrâhîm ile İsmâîl'e (a.s.m..) ilk önce Kâbe'yi temizlemelerini şu şekilde emretmiştir: "İbrâhîm ile İsmâîl'e şöyle emrettik: Mabedimi, onu tavaf edecekler, ... için temiz tutun" (Bakara, 2/125)

Zâhirî kâbenin temizlenmesi, onu tavaf edecek insanlar içindir. Bâtinî kâbenin temizlenmesi ise, kendisinden başka şeylere yöneltebilecek hususlardan, Yaratıcı'nın nazarı içindir. Sonra, kudsi ruhun nuru ile ihramlanıp, kalp kâbesine girer. İkinci isme devamla kudûm tavafını yapar. Sonra, münâcât yeri olan kalbin Arafât'ına gider. Üçüncü ve dördüncü isme mülâzemetle orada vakfe yapar. Sonra, füâd (gönül) Müzdelife'sine giderek, beşinci ve altıncı ismin arasını cem eder. Sonra, sır Mina'sına geçer ki, orası iki Harem'in arasıdır, o ikisinin arasında durur. Sonra, yedinci isme devamla mutmainne nefsi kurban eder. Zira bu isim, fenâ (yokluk) ismi ve küfür perdesini kaldırıcıdır. Nitekim Rasûlüllah (a.s.m..) şöyle buyurmuştur: "Küfür ve iman, Arş'ın ötesinden iki makamdır. Bu ikisi, kul ile Hak arasında iki perdedir. Birisi siyah, diğeri beyazdır."[129] Sonra, sekizinci isme devamla ruh başını beşeri sıfatlardan tıraş eder. Sonra, dokuzuncu isme devamla sır haremine girer. Âkiflerin (itikafta olanların) rü'yetine ulaşarak, onuncu isme devamla üns ve kurbet yaygısında itikafa girer. Sonra, hiçbir keyfiyet ve teşbih olmaksızın cemâl-i samediyyeyi görür. Sonra, furûâttan altı isimle birlikte on birinci isme devamla yedi şavt ile tavaf eder. Sonra, "Rableri onlara en temiz içeceklerden ikram edecek" (İnsan, 76/21) buyruğunda ifade edildiği gibi, on ikinci ismin kadehi ile kudret elinden içer. Bâkî-mukaddes vechin ref'i ile yücelerek, O'nun nuru ile O'na bakar. İşte bu, bir kudsi hadiste geçen "hiçbir gözün görmediği" ifadesinin anlamıdır ki, bundan maksat, Allah'a kavuşmaktır. "Hiçbir kulağın işitmediği"nden kasıt, harfler ve ses vasıtası olmaksızın Allah teâlâ'nın kelâmıdır. "Hiçbir beşerin kalbine gelmeyen" ile, rü'yet ve hitap zevki kastedilmektedir. Sonra tevhid isimlerinin tekrarı sayesinde kötülüklerin iyiliklere dönüştürülmesiyle, (ihramlı iken) Allah'ın haram kıldıkları helâl olur. Şu âyette ifade edildiği gibi:"... Ancak, pişman olup doğru yola dönen, iman ederek dürüst ve erdemli davranışlarda bulunanlar, bunun dışındadır. Zira Allah'ın (önceki) kötü hallerini iyi hallere dönüştürdüğü kimseler işte böyleleridir." (Furkân, 25/70) Sonra, nefsânî tasarruflardan azat olmak. Sonra, "Unutmayın ki, Allah'a yakın olanların (evliyâ) korkmaları için bir sebep yoktur. Onlar acı ve üzüntü çekmeyecekler"[130] (Yûnus, 10/62) buyruğunda belirtildiği gibi, korkudan ve hüzünden emin olmak. Allah, fazl ve keremiyle, bizi ve sizi (bununla) rızıklandırsın. Sonra, bütün isimlerin tekrarıyla sudûr (sader/veda) tavafını yapar. Daha

129. Kaynağı bulunamamıştır. Böyle bir sözün Rasûlüllah'a nispeti mümkün değildir.
130. "Velî"nin bazı özellikleri için bkz. Kuşeyrî. *Risâle* s. 202.

sonra, yakîn âlemine tutunmuş olarak, on ikinci isme mülâzemetle âlem-i kudsîdeki aslî vatanına en güzel şekilde geri döner.

Yapılan bu yorumlar, lisan ve akıl dairesinde olan yorumlardır. Daha ötesinden haber vermek mümkün değildir. Zira anlayışlar ve zihinler O'nu idrak edemez. Akılların bunu kaldırmaya gücü yetmez. Nitekim Rasûlüllah (a.s.m..) şöyle buyurmuştur: "İlmin gizli bir kısmı vardır. Onu ancak Allah teâlâyı tanıyanlar bilebilir. Onlar, bu ilimden bir şeyler anlattıkları zaman, onu sadece dünya hayatına aldanmış gafiller inkâr eder."[131]

"Ârif olan", altındaki; "Allah'ı bilen" ise, üstündeki şeylerden bahseder. Çünkü ârifin ilmi, Allah teâlânın sırrıdır, onu Allah'tan başkası bilemez. Şu âyette ifade edildiği gibi "O dilemedikçe/O'nun dilediği kadarından başka, insanlar O'nun ilminden hiçbir şey edinemez, hiçbir şey kavrayamazlar" (Bakara, 2/255) Buradaki "insanlardan kasıt, peygamberler ile velilerdir. Allah teâlâ yine şöyle buyurmaktadır: "Sözü (ister gizle, ister) açığa vur. O, (insanın) gizli (düşüncelerini de) bilir, gizlinin gizlisi (duygularını) da. Allah ki, kendisinden başka tanrı olmayan O'dur. En güzel, en yüce nitelikler (isimler) O'nundur." (Tâhâ, 20/7-8)

131. Tahrici 53. dipnotta geçmişti.

Ondokuzuncu Fasıl

VECD VE SAFÂ

Bu konudaki âyetlerin meâli şöyledir: "O halde, Allah'ın; Rabbinden (gelen) bir ışıkla aydınlansın diye, kalbini kendisine tam teslimiyet arzusuyla genişlettiği kimse, (kalbi kör ve sağır olanla bir) olur mu?! Kalpleri Allah'ı anmaya karşı katılaşmış olanların vay haline! Onlar apaçık bir sapıklık içindedir. Allah, bütün öğretilerin en güzelini; kendi içinde tutarlı, (gerçeğin) her türlü ifadesini çeşitli biçimlerde tekrarlayan bir ilâhî kelâm şeklinde indirir. (Bir ilâhî kelâm ki) Rablerinden korkanların ondan tüyleri ürperir; (ama) sonunda Allahı(n rahmetini) hatırlayınca, kalpleri ve tenleri yumuşar, sakinleşir" (Zümer, 39/22-23)

Bir hadiste: "Hakk'ın cezbelerinden bir cezbe, bütün ins ve cinnin ameline denktir"[132] buyrulur. Hz. Ali (r.a.) şöyle demiştir: "Vecdi olmayanın dini yoktur." Cüneyd-i Bağdâdî[133] de bu konuda şu açıklamayı yapmıştır: "Bâtının Allah ile karşılaşmasından öyle bir vecd doğar ki, o (sahibinde) hem sevinç ve hem de hüzün meydana getirir."[134]

Vecd iki çeşittir: Nefsânî-cîsmânî vecd ve rahmânî-rûhânî vecd.

Nefsânî vecd, üstün rûhânî cezbe kuvveti olmaksızın, riyâ, gösteriş ve meşhur olma gibi cisim kuvveti ile duyulan vecddir. Bu çeşit vecdin tamamı batıldır. Zira o ki-

132. Aclûnî, bu rivayet hakkında "bu şekilde meşhur olmuş, araştırılmalı" demektedir. *(Keşfü'l-hafâ* nr. 1069) Ayrıca bkz. *Şerhu Süneni İbn Mâce* nr. 3822.
133. Biyografisi için bkz. Ziriklî, *A'lâm* II, 141; Şa'rânî, *Tabakât* I, 84.
134. "Vecd" hakkında bilgi için bkz. Kuşeyrî, *Risâle* s. 58.

şinin ihtiyarı kaybolmamış ve çekilip alınmamıştır. Bu şekildeki bir vecde muvâfakat (onay vermek) câiz olmaz.

Rûhânî vecd, cezbe kuvveti ile olur. Güzel bir sesle Kur'an okunması[135] veya vezinli bir şiir terennüm edilmesi yahut tesirli bir zikir yapılması gibi. Bunda, cisim için, bir kuvvet ve ihtiyarın bulunması söz konusu değildir. İşte bu, rûhânî ve rahmânî vecd olup, ona muvâfakat etmek müstehaptır. Şu âyette buna işaret vardır: "... öyleyse, kullarıma bu müjdeyi ver, (şu) söylenen her sözü (dikkatle) dinleyen ve onların en güzeline uyan (kullarım)a" (Zümer, 39/17-18) Âşıkların, kuşların sesleri ve şarkıların nağmeleri de böyledir. Bunların hepsi, ruha kuvvet verir. Bu gibi vecdlerde, nefis ve şeytanın bir rolü yoktur. Çünkü şeytan, nefsânî-zulmânî şeylerde tasarruf eder, rûhânî-nûrânî şeylerde tasarruf edemez. Zira o, bunlarda, tuzun suda eridiği gibi erir. Bir hadiste de böyle ifade edilmiştir.* O (?) şöyle der: Kur'ân âyetlerinin tilâveti, hikmet-muhabbet ve aşk şiirlerinin söylenmesi ve hüzünlü sesler, ruh için nûrânî birer kuvvettir. O halde, nûrun nûra -yani rûha- kavuşması gerekir. Şu âyette belirtildiği gibi: "Tayyibât tayyibler için, tayyibler de tayyibât içindir (Temiz-pâk kadınlar, pâk erkekler içindir; temiz-pâk erkekler de, temiz-pâk kadınlar içindir)" (Nûr, 24/26)

Vecd, şeytânî ve nefsânî olursa, onda hiçbir nur bulunmaz. Bilâkis, zulmânî ve küfür olur. Zulmet de, zulmânîye -yani nefse- ulaşır ve onunla birlikte olmaya düşkün olur. Şu âyette ifade edildiği gibi: "Habîsât, habîsler içindir; habîsler de, habîsât içindir (Kötü kadınlar, kötü erkekler içindir; kötü erkekler de kötü kadınlar içindir)" (Nûr, 24/26) Rûhun, bu tür vecdlerde bir kuvveti yoktur.

Vecd hareketleri iki çeşittir: İhtiyârî ve ıztırârî.

İhtiyârî olanlar (isteyerek yapılanlar). Bedeninde herhangi bir ağrı, hastalık ve zafiyet bulunmayan sağlıklı bir insanın yaptığı hareketler böyledir. Yukarıda belirtildiği gibi, ihtiyârî vecd hareketleri meşrû değildir.

Iztırârî olanlar (elinde olmadan yapılanlar). Bunlar kişinin isteğinin dışında meselâ rûh kuvveti gibi başka bir sebeple hâsıl olur. İnsanın buna mani olmaya gücü yetmez. Zira bu tür hareketler, cismânî harekete baskındır. Sıtmadan dolayı titreme gibi. Ateş aşırı derecede yükselince, insan bedeni ona tahammül edemez. İşte o zaman, insan için bir ihtiyar söz konusu değildir.

---

135. Bir örnek için bkz. Ğazâlî, *İhyâ* III, 297.

* "Tuzun suda erimesi gibi erimek" deyiminin, hadislerde iki konuda kullanıldığı görülmektedir:

1. Deccâl'in Hz. Îsâ'yı (a.s.) görmesi esnasındaki korkulu hali, bu korkudan dolayı tuzun suda eridiği gibi eriyip yok olacağı (Müslim, "Fiten", 34; İbn Mâce, "Fiten", 33 (II, 1361).
2. Medine halkına kötülük yapan kişinin, tuzun suda eriyip yok olduğu gibi helâk olacağı (Buhârî, "Fezâilü'l-Medîne", 7; Müslim,"Hac", 460, 492-495.

Bunun gibi, vecde ruhânî hareketler hâkim olunca, o vecd, hakîkî ve rahmânî olur. Vecd ve semâ, âşıkların ve ârifilerin kalplerinde olduğu gibi, harekete geçirici birer vasıtadır. Vecd, muhiplerin gıdasıdır, tâliplerin dopingidir. "Semâ, bir grup için farz, bir grup için sünnet, bir grup içinse bidattir" denilmiştir. O, havâs için farz, muhipler için sünnet, gâfiller içinse bidattir. İşte bundan dolayı, kuşlar, sesini dinlemek için Dâvûd'un (a.s.m..) başına konmuşlardır.

Vecd hareketi on şekilde olur. Bir kısmı, celî (açık) olup, tesiri hareketlerde ortaya çıkar. Bir kısmı ise, hafî (gizli) olup, tesiri bedende görülür. Kalbin Allah'ın zikrine meyletmesi ve güzel bir sesle Kur'ân okuma gibi.[136] Görülen bazı vecd şekilleri şunlardır: Ağlama ve elem duyma, korku ve üzüntü, Allah zikredilince mahzun olma ve hayrete düşme, (her şeyden) soyutlanma ve (Allah'tan) yardım görme, bâtın ve zâhirde değişiklik. Talep, şevk ve hararetin (artması) da vecd şekillerindendir.

136. "Güzel sesle Kur'ân okuma" ile ilgili bazı rivayetler için bkz. Dârimî, "Fezâilü'l-Kur'ân", 34; Tebrîzî, *Mişkâtü'l-Mesâbîh* nr. 2208; Heysemî, *Keşfü'l-estâr* nr. 2330.

Yirminci Fasıl

HALVET VE UZLET

Halvet ve uzlet, zâhir ve bâtın olarak iki şekilde olur. Zâhirî halvet, nefsini (arzularından) tecrit etme ve bedenini insanlarla muameleden alıkoymadır. Böylece, kötü huyları ile insanlara zarar vermemiş ve nefsin alışık olduğu şeyleri terk etmiş olur. Yine, zâhirî halvet; ihlâs niyeti, irâdî ölüm ve kabre girme yollarıyla, bâtinî özellikleri ortaya çıkarmak için, nefsin zâhirî özelliklerine gem vurmadır.

Bütün bu durumlarda, kişinin niyeti, "Allah'ın rızasını kazanma ve Müslümanlardan nefsinin kötülüğünü giderme" olmalıdır. Nitekim Rasûlüllah (a.s.m..): "Müslüman, Müslümanların kendisinin dilinden ve elinden emniyette olduğu kişidir"[137] buyurmuştur. Halvette olan, dilini, boş şeyler konuşmaktan uzak tutar, "İnsanın selâmeti, dili vasıtasıyla olacaktır"[138] hadisinde ifade edildiği gibi. Gözlerini, hain bakışlardan ve harama bakmaktan alıkoyar. Aynı şekilde, kulaklarını, ellerini ve ayaklarını da günahlardan korur. Nitekim bir hadisinde Peygamber (a.s.m..): "Gözler zinâ eder, kulaklar da zinâ eder"[139] buyurmuştur. Hadiste bildirilen bu azaların her birinin zinâsından, kötü sûretli çirkin bir şahıs hâsıl olup, kıyâmet gününde o kişinin yanında durur ve Allah katında onun aleyhinde şahitlikte bulunur. Sahibini yakalayarak, ona cehennemde azap eder. Ama o, tövbe edip bir daha bu günahı işlemezse, "Rabbinin makamın-

137. Buhârî, "Îmân", 4; Müslim, "İmân", 64-66; İbnü'l-Esîr, *Câmiu'l-usûl* I, 240-241.
138. Kaynaklarda metni bu şekilde olan bir rivayet bulunamamıştır. Benzer muhtevadaki bir rivayet için bkz. İbn Ebi'd-Dünyâ, *es-Samt ve âdâbü'l-lisân* 11; Heysemî, *Mecmau'z-zevâid* X, 297-298.
139. Tahrici 107. dipnotta geçmişti.

dan korkanın ve nefsini kötü arzulardan alıkoyanın varacağı yer cennettir" (Nâziât, 79/40-41) âyetinde ifade edildiği gibi, bu şahsın kötü sûreti, yeniyetme güzel bir genç sûretine dönüşüp sahibini cennete götürür. Böylece onun şerrinden kurtulmuş olur.

Halvet, sanki insanı günahlara karşı koruyan güçlü bir kale gibidir. Bu sayede, kişinin ameli sâlih olarak kalır, kendisi de muhsin bir kişi olur. Bu konudaki bazı âyetlerin meâlleri şöyledir: "Allah, iyilik yapanların (muhsinler) emeklerini asla boşa çıkarmaz" (Tevbe, 9/120) "Allah'ın rahmeti, her zaman iyilik yapanlarla beraberdir" (A'râf, 7/56) "Öyleyse, artık her kim Rabbine kavuşmayı arzu ediyorsa, sâlih amel (dürüst ve erdemli davranışlar) işlesin ve Rabbine özgü kullukta hiç kimseyi-hiçbir şeyi (O'na) ortak koşmasın" (Kehf, 18/110)

Bâtinî halvet, kişinin kalbine nefsânî ve şeytânî düşünceleri koymamasıdır. Yiyecek-içecek sevgisi, hanım-çocuk sevgisi ve diğer varlıkların sevgisi gibi. Bâtınî halvet sahibi, riyâ, gösteriş ve meşhur olmaktan da uzak durur. Zira Rasûlüllah (a.s.m..) bir hadisinde şöyle buyurmuştur: "Şöhret (meşhur olma), büyük bir âfettir, ne var ki herkes onu istemektedir. Fark edilmemek, aslında büyük bir rahatlıktır, ne var ki herkes ondan kaçınır."[140] Bâtinî halvette olan, kibir, kendini beğenme, cimrilik gibi kötü huyları kendi isteği ile kalbine koymaz. Halvet sahibinin kalbine bu tür kötü huylar girince, onun halveti, kalbi ve kalbindeki sâlih ameller ile ihsan bozulur. Böylece kalbi bütün faydalı şeylerden mahrum kalmış olur. Allah teâlâ: "Gerçek şu ki, Allah, bozgunculuk yapanların (müfsitler) işini asla ileri götürmez" (Yûnus, 10/81) buyurur. Kendisinde yukarıda sayılan mefsedetlerden bulunan herkes, müfsitlerdendir. Her ne kadar, câhirde, sâlihler sûretinde olsa da.

Rasûlüllah'ın kötü huylar hakkındaki hadislerinden bazıları şunlardır: "Kızgınlık, sirkenin balı bozduğu gibi, imanı ifsat eder"[141], "Haset, ateşin odunu yakıp bitirdiği gibi, iyilikleri yok eder"[142], "Gıybet, zinâdan daha kötüdür"[143], "Fitne uykudadır.

---

140. Bu, Hz. Peygamber'in değil, seleften bir zatın sözüdür. Bilgi için bkz. Sehâvî, *Makâsıd* nr. 458; Ali el-Kârî, *Esrâr* nr. 187-188; Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ* I, 460.

141. Ğazâlî, *İhyâ* III, 165. Metni bu şekilde olan rivayet, şu kaynaklarda bulunmaktadır: Tabarânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* XIX, 417 ("iman" kelimesi yerinde, "emr" kelimesi vardır); el-Hakîm et-Tirmizî, *Nevâdiru'l-usûl* I, 73; Deylemî, *Firdevs* III, 114; 'Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ* nr. 1806.
Bu konuda, daha sağlam görünen ve fazla sayıda kaynakta geçen diğer rivayetin metni şöyledir: "Kötü huy, sirkenin balı bozduğu gibi, ameli bozar." Bu metnin kaynakları şu eserlerdir: *Müsnedü 'Abd b. Humeyd* I, 255; Tabarânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* X, 319; a. mlf., *el-Mu'cemü'l-Evsat* I, 259; Beyhakî, *Şu'abü'l-îmân* VI, 247; Deylemî, *Firdevs* II, 200; Heysemî, *Mecmau'z-zevâid* VIII, 24; Münzirî, *et-Terğib ve't-terhîb* III, 276; Münâvî, *Feyzu'l-kadîr* III, 506; IV, 113, 153; 'Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ* nr. 126, 1498.

142. Ebû Dâvûd, "Edeb", 44; İbn Mâce, "Zühd", 22; İbnü'l-Esîr, *Câmiu'l-usûl* III, 265. Açıklaması için bkz. Münâvî, *Feyzu'l-kadîr* III, 414.

143. Heysemî, *Mecmau'z-zevâid* VIII, 91; Deylemî, *Firdevs* nr. 4320; Ğazâlî, *İhyâ* III, 143; Zebîdî, *İthâfü's-sâdeti'l-muttakîn* VII, 533.

Onu uyandırana Allah lânet etsin"[144], "Cimri, isterse âbid ve zâhid biri olsun, cennete giremez"[145], "Riyâ, gizli bir şirktir"[146] onu bırakmak ise günahlara kefârettir[147], "Nemâm (lâf taşıyan), cennete giremez"[148]. Kötü huylar hakkında daha bunlara benzer birçok hadis vardır. O halde, bu konuda oldukça ihtiyatlı olmalıdır.

Tasavvufa dair hususlarda ilk gaye; halvet, riyâzet, az konuşma, zikre devam etmek suretiyle kalbin tasavvufî kazanımlar için tasfiye edilmesi ve nefsin nevasının kökünden kazınmasıdır. Bu husus; irâde, muhabbet, ihlâs, tövbe ve -sahâbe ve tâbiînden selef-i sâlihînin izine ve ilimleriyle âmil olan âlim ve şeylerin yoluna tabi olmak suretiyle- doğru sünnî itikada bağlılıkla başarılabilir. Muvahhid bir mümin, belirtilen bu şartları sağlayarak tövbe ve telkîn ile hâlvette oturunca, Allah onun amelini hâlis kılar, kalbini nurlandırır, tenini yumuşatır, dilini temizler, zâhirî ve bâtinî duyularını bir araya toplar, amelini huzuruna yüceltir. *Semi'allâhü limen hamidehû* (Allah, kendine hamd edeni işitir)[149] cümlesinde ifade edildiği gibi, onun duasını işitir. Yani, duasını, övgüsünü ve yalvarışını kabul eder. Karşılığını, kurbet ve derece olarak, kuluna ihsan eder.

Bir âyet-i kerimede şöyle buyrulur: "Bütün güzel sözler O'na yükselir, bütün doğru ve yararlı işleri (sâlih amel) O yüceltir" (Fâtır, 35/10). Bu âyetteki "güzel sözler"le, "kişinin, Allah teâlâyı zikir ve tevhid vasıtası olan dilini, boş şeyler konuşmaktan koruması" kastedilmiştir.[150] Nitekim Allah teâlâ şöyle buyurur: "Kesin olan şudur ki, inananlar kurtuluşa ereceklerdir. Onlar ki, namazlarında huşûludurlar. Onlar ki, boş ve anlamsız şeylerden yüz çevirirler" (Mü'minûn, 23/1-3) Demek ki Allah; ilmi, ameli ve amel edeni, mağfiret ve hoşnutluğu ile kurbetine, rahmetine ve derecelerine yükseltmektedir.

Halvet sahibi için bu makamlar hâsıl olunca, onun kalbi, insanların zarar vermesiyle hâli değişmeyen bir deniz gibi olur. Bir hadiste şöyle buyrulmuştur: "(Âdetâ) hâli değişmeyen bir deniz gibi ol. Zira bünyelerinde akıcı kan olan kara hayvanları onun

144. Münâvî, *Feyzu'l-kadîr* IV, 461.
145. Ali el-Kârî, *Esrâr* nr. 117. Bunu destekleyen bir rivayet için bkz. Tirmizî, "Birr", 40 (nr. 1961).
146. "Riyanın şirk olduğunu" ifade eden birçok rivayet vardır. Meselâ bkz. Tirmizî, "Nüzûr", 9 (I, 110-111); İbn Mâce, "Fiten", 16 (II, 1320-1321); Hâkim, *Müstedrek* I 44; III, 303; IV, 364, 366. "Riya"nın, "küçük şirk" ve "gizli şirk" olduğunu bildiren iki rivayet için bkz. İbn Mâce, "Zühd", 21 (nr. 4204); Heysemî, *Keşfü'l-estâr* IV, 217.
147. el-Fudayl (b. 'Iyâz) şöyle demiştir: "İnsanlardan sakınmadan dolayı bir işi terk etmek riyadır. Onların takdirinden dolayı bir işi yapmak ise şirktir" (Kuşeyrî, *Risâle* s. 163). Bu açıklamaya göre, yukarıda hadise bitişik olan cümlenin anlamı, "insanlardan sakınmadan dolayı bir ameli terk etmek küfürdür" şeklinde de düşünülebilir. Kitabın muhakkikleri, *"küfr"ü "keffâret* olarak açıklamışlar. Bu yüzden çeviride o anlam esas alınmıştır.
148. Buhârî, "Edeb", 50; Müslim, "Îmân", 168-170; Ebû Dâvûd, "Edeb", 33; Tirmizî, "Birr", 79.
149. Namazda rükudan doğrulunca söylenen bu cümle için bkz. Buhârî, "Ezân", 125.
150. "Dilin korunması hususundaki rivayetler" için bkz. Tirmizî, "Zühd", 61-63. "Samt" (susma) hakkında bilgi için bkz. Kuşeyrî, *Risâle* s. 97-98.

içinde ölür, (ama o bunlardan hiç etkilenmez). Firavun ve avânesi denizde boğulmuş, ama deniz bundan dolayı bozulmamıştır. Ayrıca, şerîat gemisi, sâlim bir şekilde onun üzerinde akıp gitmektedir. Kudsî ruh da, onun dibine dalarak hakikât incisine ulaşır ve marifet incisi ile gizli latîfeler mercânını çıkarır. Şu âyette belirtildiği gibi: "Bu (su kütle)lerinin ikisinden, büyüklü-küçüklü inciler çıkar" (Rahmân, 55/22) Zira bu deniz, zâhir ve bâtın denizlerini bir araya toplayan kişiler için hâsıl olur. Bundan sonra, artık kalpte fesat bulunmaz. O kişinin tövbesi, nâsih (samimi/uyarıcı); ameli ise, nâfî (faydalı) olur. O, yasaklanan şeylere bilerek meyletmez. Yanlışlıkla ve unutarak yaptıkları da, istiğfâr ve pişmanlık ile inşallah affolunur.

Yirmibirinci Fasıl

HALVET EVRÂDI

Halvette olan kişinin, yapabiliyorsa oruç tutması ve beş vakit namazı, sünnetlerine, şartlarına ve erkânına riayet ederek, vakitlerinde devamlı mescitte cemaat ile kılması lâzımdır.[151]

Ayrıca, gece yarısından veya gecenin üçte ikisinden (birinden?) sonra *teheccüd* niyeti ile on iki rekât namazı kılar. Nitekim bu konudaki âyette: "Gecenin bir vaktinde kalkıp, sana mahsus fazla bir namaz olarak, Kur'ân ile teheccüd kıl. Böylece, Rabbin seni (âhirette) övgüye değer bir konuma yükseltir" (İsrâ, 17/79) buyrulmuştur. Başka bir âyette de şöyle buyrulur: "(Onlar geceleri) yataklarından kalkarak, korku ve ümit içinde Rablerine yalvaranlardır" (Secde, 32/16)

Güneşin doğuşundan sonra, *işrâk* niyeti ile iki rekât namaz kılar. Sonra, Felâk ve Nâs süreleriyle *istiâze* niyeti ile iki rekât daha kılar. Daha sonra da *istihâre* niyeti ile iki rekât daha kılar. Her bir rekâtta, bir defa *Fâtiha* suresini, bir defa *Âyetelkürsî*'yi, yedi defa da *İhlâs* suresini okur. Bundan sonra, *duhâ* niyeti ile altı rekât namaz kılar. Arkasından *keffâret-i bevl* niyeti ile iki rekât kılar. Her bir rekâtta, *Fâtiha* suresinden sonra yedi defa *Kevser* suresini okur. Bu iki rekâtlık namazı kılınca, bevl (idrar sıçratma?) günahları affolunur ve kabir azabından kurtulur. Zira Rasûlüllah (a.s.m..) şöy-

151. "Cemaatle namazın faziletine dair hadisler" için bkz. Buhârî, "Salât", 87; "Ezân", 30.

le buyurmuştur: "Üzerinize idrar sıçratmaktan kaçının. Çünkü kabir azabının çoğu, bundan dolayı olacaktır."[152]

Tesbîh niyeti ile dört rekât namaz kılar. Her bir rekâtında, *Fâtiha* ile bir sûre okur. Kırâatten (okumadan) sonra kıyamda iken on beş defa şunları söyler: *Sübhânallâh, ve'l-hamdü lillâh, ve lâ ilâhe illallâh, vallâhü ekber.* Sonra tekbir alıp rükûa gider. Rükûda on defa *sübhânallâh* der. Sonra tekbir alıp doğrularak bunları on defa (daha söyler). (Sonra tekbir alıp) secdeye gider. Birinci secde de yine on defa söyler. (Sonra tekbir alıp) oturduğu zaman iki secde arasında da on defa söyler. (Tekbirle) ikinci secdeye gittiğinde de on defa söyler. İki secdeden sonra da on defa söyler. İkinci, üçüncü ve dördüncü rekâtları da bu şekilde kılar.

Gücü yeten bu tesbih namazını günde bir defa kılar. Her gün kılamıyorsa, her Cuma günü; bunu da yapamıyorsa ayda bir defa; bunu da yapamıyorsa senede bir defa, bunu da yapamıyorsa ömründe bir defa kılar. Çünkü Peygamber (a.s.m..), amcası Abbâs'a (r.a.): "Kim, bu namazı kılarsa, Allah onun bütün günahlarını bağışlar. İsterse o günahların sayısı; çöldeki kumların, semadaki yıldızların ve bütün varlıkların adedinden daha çok olsun"[153] buyurmuştur.

Tâlib (tasavvufa yeni giren), her gün, bir veya iki defa *seyfî duası*nı[154] okumalıdır. Yine, her gün, Kur'ân'dan iki yüz âyetlik bir bölüm okur. Ayrıca, bol-bol Allah teâlâyı zikreder. Cehrî zikri benimseyenlerdense bu zikri cehrî (sesli), hafî zikri benimseyenlerdense hafî (sessiz) yapar. Hafî makamı, kalbin hayat bulmasından ve sır lisanı ile konuşmasından sonra olur. (Herkes Allah teâlâyı istidadına göre anar) Nitekim bir âyet-i kerimede şöyle buyrulmuştur: "O'nu, size doğrusunu öğrettiği gibi zikredin / Yolunuzu gerçekten kaybetmişken size doğru yolu gösteren bir ilâh olarak anın O'nu" (Bakara, 2/198)

Yine her gün, Allah'ın bir ismini zikreder ki, Rab o isminin ehlini bilir. (?) *İhlâs* sûresini her gün günde yüz defa okur. Her gün Peygamber'e (a.s.m..) yüz defa salât-ü selâm getirir. Yine her gün, (yüz defa) *estağfirullâh ve etûbu ileyh* der. Yapabiliyorsa, dilediği kadar fazla *nâfile* namaz kılar ve Kur'ân okur. Böylece Allah katındaki ecri/sevabı zayi olmaz. Şu âyette bildirildiği gibi: "Allah, iyilik yapanların (muhsinler) emeklerini asla boşa çıkarmaz" (Tevbe, 9/120)[155]

---

152. Hennâd, *Zühd* I, 218; İbn Ebî Hâtim, *'Ilelü'l-hadîs* I, 26; el-Hâkim en-Neysâbûrî, *Müstedrek* I, 183-184; Dârakutnî, *Sünen* I, 128; Zeylâî, *Nasbu'r-râye* I, 128, 212; İbn Hacer, *Dirâye* I, 59, 92-93; a. mlf., *Telhîsu'l-habîr* I, 106; İbrahim b. Muhammed el-Huseynî, *el-Beyân ve't-ta'rîf* I, 94.
153. "Tesbih namazı" ile ilgili rivayetler için bkz. Ebû Dâvûd, "Tatavvu"; 14; Tirmizî, "Vitr", 19; İbn Mâce, "İkâmet", 189; İbnü'l-Esîr, *Câmiu'l-usûl* VI, 252-253.
154. Bu duanın oldukça uzun olan metni için bkz. Nebhânî, *Câmiu's-senâ' 'ale'llâh* s. 278-288.
155. Bu ifade, Kur'ân'ın iki yerinde daha geçmektedir: Hûd, 11/115; Yûsuf, 12/90.

Yirmiikinci Fasıl

UYKU VE ŞEKERLEME ESNASINDA GÖRÜLEN RÜYÂLAR

Uykuda ve şekerleme esnasında görülen rüyalar tâbir edilirler. Nitekim bir âyet-i kerimede "Allah, Elçisi'nin sâdık rüyasını gerçekleştirmiştir"[156] (Feth, 48/27) buyrulur. Peygamber (a.s.m..): "Nübüvvet bilgisinden, sadece mübeşşirât (müjdeleyiciler) kalmıştır" buyurunca, oradakiler "Mübeşşirât nedir?" diye sormuşlar. Rasûlüllah da: "Sâlih rüyadır" cevabını vermiştir.[157] Müminler rüyalarında bu mübeşşirâtı görür veya onlar müminlere görünür. Nitekim bir âyette: "Onlar için, hem bu dünya hayatında, hem de âhirette müjdeler var" (Yûnus, 10/64) buyrulmuştur. Buradaki "müjdeler"den kasıt, bazılarına göre, "sâlih rüya"dır.[158]

Peygamber (a.s.m..): "Sâlih rüya, nübüvvetin kırk altı cüzünden bir cüzdür"[159] buyurmuştur. O yine şöyle buyurmuştur: "Kim, rüyasında beni görmüş ise, o beni uya-

156. Hz. Peygamber, Hudeybiye'de sona eren seferden kısa bir süre önce, rüyasında kendisinin ve arkadaşlarının Mekke'ye hac yapmak üzere girdiklerini gördü. Bu rüya, bir yıl sonra, hicretin yedinci yılında, müslümanların Mekke-i Mükerreme'ye ilk barışçıl hac ziyaretlerini yerine getirmeleriyle gerçekleşmiş oldu.

157. Buhârî, "Ta'bîr", 5. Ayrıca bkz. İbnü'l-Esîr, *Câmiu'l-usûl* II, 526.

158. Muvatta', "Rüyâ", 5. Ayrıca bkz. İbnü'l-Esîr, *Câmiu'l-usûl* II, 526.

159. Bu konudaki hadisler için bkz. Muvatta', "Rüyâ", 1, 3; Müslim, "Rüyâ", 6; Ebû Dâvûd, "Edeb", 88; Tirmizî, "Rüyâ", 1, 7, 10; İbn Mâce, "Ta'bîr", 3; Dârimî, "Rüyâ", 6; Ahmed b. Hanbel II, 269, 507; VI, 147. Hadislerin açıklamaları için bkz. Nevevî, *Şerhu Sahîhi Müslim* XV, 21..

nıkken görmüş gibidir. Çünkü şeytan, benim ve bana tâbi olanların kılığına giremez."[160] Yani, "bana; şerîat ameli, tarîkat, marifet, hakikât ve basîret nuru ile tâbi olan" demektir. Şu âyet-i kerimede ifade edildiği gibi: ""De ki: İşte benim yolum bu! Basiret üzere (akla uygun, bilinç ve duyarlılıkla donanmış bir kavrayışa dayanarak) Allah'a çağırıyorum. Ben ve bana uyanlar (aynı çağrıyı yapıyoruz)." (Yûsuf, 12/108)

Şeytan, bütün bu latîf nurların kılığına giremez. *Mazhar* adlı kitabın müellifi şöyle der: Bu, sadece Peygamber'e (a.s.m..) has bir durum değildir. Bilâkis şeytan; rahmet, lütuf ve hidayet mazharı olanların hiçbirinin kılığına giremez. Bütün peygamberler, veliler, Kâbe, güneş, ay, beyaz bulut, Mushaf vb. böyledir. Zira şeytan, kahr mazharıdır. Bu yüzden, ancak *Mudill* ismi suretinde zâhir olabilir. Nasıl olur da, *Hâdî* isminin mazharı olan birisinin suretinde görünebilir. Zira zıtlardan biri, aralarındaki iticilik ile uzaklıktan dolayı ve hak ile bâtılın birbirinden ayrılması için, diğer zıddın sûretinde zâhir olamaz. Nitekim bir âyette: "İşte Allah, hak ile bâtılı, böyle bir benzetmeyle, göz önüne koyuyor..." (Ra'd, 13/17) buyrulur.

Şeytanın, Rab sûretinde görünmesine ve Rablik davasında bulunmasına gelince, bunun sebebi şudur: Allah'ın sıfatı, celâl ve cemâldir. Şeytan, celâl sıfatına bürünür Zira o, kahr mazhandır. O halde, Rab sûretinde görünmesi ve bu davada bulunması, açıklandığı gibi, sadece *Mudill* isminden dolayıdır. Yoksa *Câmi'* ismi sûretinde görünemez. Çünkü bu isimde, hidâyet anlamından bir kısım vardır. Bu konuda daha başka birçok görüş bulunmaktadır. Onların şerhi oldukça geniş yer tutacağı için bu kadarla yetiniyoruz.

"Basiret üzere (akla uygun, bilinç ve duyarlılıkla donanmış bir kavrayışa dayanarak) Allah'a çağırıyorum. Ben ve bana uyanlar (aynı çağrıyı yapıyoruz)." (Yûsuf, 12/108) âyetinde, vâris bir mürşid-i kâmile işaret vardır. Yani: "Benden sonra, irşâd görevine, bir yönden benim basiretim gibi bâtinî bir basirete sahip olan lâyıktır" anlamındadır. Bununla -"Allah kime yol gösterirse, doğru yolu bulan odur. Kimi de sapıklık içinde bırakırsa, artık onun için doğru yolu gösteren (mürşid) bir dost, bir koruyucu (velî) bulamazsın" (Kehf, 18/17) âyetinde ifade edildiği gibi- "kâmil velâyet" kastedilmektedir.

Bilinmeli ki, rüyalar iki çeşittir; â*fâkî ve enfüsî.* Bunların her biri de, yine iki çeşittir. Enfüsî rüyalar, ya güzel huylardan veya kötü huylardan olur. Güzel huylardan olan bazı rüyalar şunlardır: Cennetleri ve nimetlerini; hûrîler, saraylar, gılmân (hizmetçiler), beyaz nûrânî çöl; güneş, ay, yıldızlar vb. gibi *kalbe* bağlı şeyleri görmek.

Eti yenen hayvanlar ve kuşlar gibi *mutmain nefse* bağlı şeyleri görmek, bu nefsin cennetteki gıdasının -kızartılmış koyun ve kuş eti gibi- bu tür şeylerden olacağın-

160. Buhârî, "İlim", 38; "Edeb", 109; "Ta'bîr", 10; Müslim, "Rüyâ", 10-13; Tirmizî, "Rüyâ", 4, 7; İbn Mâce, "Ta'bîr", 2; Dârimî, "Rüyâ", 4. Bu hadislerde "bana tabi olanlar" kısmı yoktur. Ayrıca bkz. İbnü'l-Esîr, *Câmiu'l-usûl* II, 528. Şerhi için bkz. Nevevî, *Şerhu Sahîhi Müslim* XV, 26.

dan ötürüdür. Sığır, dünyada kendisiyle çiftçilik yapması için, Âdem'e (a.s.m..) cennetten gelmiştir. Deve de, zâhir ve bâtın kabesine yolculuk için, yine cennetten gelmiştir. At, küçük ve büyük cihadın âleti olarak, cennetten gelmiştir. Bunların hepsi, âhirete âittir. Bir hadiste: "Koyun, cennet balından; sığır, cennet safranından; deve, cennet nurundan; at da, cennet kokusundan yaratılmıştır"[161] buyrulur. Katır, *mutmainne nefs*in en alt sıfatındandır. Rüyada katır görmenin tâbiri şöyledir: Bu rüyanın sahibi, ibadette tembellik yapmakta, kıyâm ve kuûdda ağır davranmaktadır. Amelinden hakikatte tövbeden başka bir sonuç hâsıl olmaz. Hâlbuki "inanıp dürüst ve erdemli davranışlarda bulunan kimseye gelince, böyle biri, (yaptıklarının) karşılığı olarak, (âhiret hayatının) nihâî güzelliğine, iyiliğine ulaşacaktır" (Kehf, 18/88). Cennetin taşlarından olan eşekler, Hz. Âdem'in ve zürriyetinin âhireti dünyada iken kazanma maslahatı içindir.

Rûha taalluk eden hususlara gelince, (rüyada) yeni yetme genç (görmek) buna örnektir, ilâhî nurlar onda tecelli eder. Zira cennettekilerin hepsi bu görünümde olacaktır. Şu hadis-i şerifte ifade edildiği gibi: "Cennet ehli, kılsız, tüysüz, sürmeli gözlüdür. Gençlikleri sona ermez ve elbiseleri eskimez."[162] Başka bir hadiste: "Rabbimi, (rüyamda) yeni yetme bir genç sûretinde gördüm"[163] buyrulur. Bazıları bunu şu şekilde açıklar: "Bu sûretten kasıt, Hak teâlânın rubûbiyyet sıfatı ile *tıflü'l-meânî* adı verilen rûh aynasında tecellî etmesidir. Zira o (ruh), cesedin terbiye edicisidir ve onunla Rab arasında vesiledir. Emîrü'l-müminîn Hz. Ali (r.a.): "O mürebbî olmasaydı, Rabbimi tanıyamazdım" demiştir. Bu mürebbî, bâtın mürebbîsidir. O, ancak, bir zâhirî mürebbînin telkîn ile terbiyesi sebebiyle hâsıl olur. Buna göre, peygamberler ile velîler, bedenlerin mürebbileridir. Kalplerin mürebbîleri ise, -yukarıda belirtildiği gibi?- bunların terbiyeleri sonucunda, başka bir rûh ile buluşma şeklinde hâsıl olandır. Şu âyette ifade edildiği gibi: "O, kullarından dilediğine kendi iradesiyle vahiy (rûh) indirir ki, (bütün insanları) O'na kavuşacakları Gün(ün gelip çatacağı) konusunda uyarsın" (Ğâfir, 40/15). İşte, bir mürşit aramak, kalbin kendisiyle hayat bulacağı ve Rabbini tanıyacağı bu ruh içindir. Bu incelik iyi kavransın.

İmam Gazâlî (rh. a.) şöyle der*: "Zikredilen bu tevile göre, rüyada, Rabbin, (uhrevî) güzel bir sûrette görünmesi mümkündür.[164] Zira görünenin temsili, Allah

---

161. Kaynağı bulunamamıştır. "Koyun, cennet hayvanlarındandır" şeklindeki rivayet bir için bkz. İbn Ebî Hâtim, *'Ilelü'l-hadîs* nr. 380; Hatîb, *Târîhu Bağdâd* VII, 432; Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-ummâl* nr. 35229.

162. Tirmizî, "Sıfatü'l-cennet", 8. Ayrıca bkz. İbnü'l-Esîr, *Câmiu'l-usûl* X, 528.

163. Tahrici 79. dipnotta geçmişti.

* Bu bilginin, Gazâlî'nin *İhyâ*'sından alınmış olabileceğini düşünerek, onu taradık ama bulamadık. Gazâlî, bu konuyu, başka bir eserinde, genişçe ve anlaşılır bir şekilde izah etmiştir. *(el-Madnûn bih "alâ ğayri ehlih* s. 337-339) Oysa yukarıdaki açıklamalar oldukça muğlaktır. Kitabı derleyen, muhtemelen, bu bilgileri bizzat kaynağından değil, hatırında kaldığı şekliyle nakletmektedir.

164. "Rüyasında Rabbini gören bazı kişiler" için bkz. Kuşeyrî, *Risâle* s. 307.

teâlânın görenin istidat ve uygunluğu ölçüsüne göre yarattığı şeyin misalidir. Yoksa görünen, hakîkat-i zâtiyye değildir. Zira Allah teâlâ, sûretten münezzehtir. Yahut Peygamber'in dünyada zâtı ile görünmesi gibi olur. (?) Bu kıyasa göre, görenin istidat uygunluğu ölçüsüne binaen, onun farklı bir surette görünmesi mümkündür. Ama *Hakikat-i Muhammediyye*'yi, ancak, zâhirî ve bâtinî olarak, amelinde ve ilminde, hâlinde ve basîretinde kâmil vâris görebilir. *Lâ fî hâlihî* (?)" (Nevevî'nin) *Sahîh-i Müslim Şerhi*nde* de bu şekilde açıklamalar vardır.

Zikredilen tevile göre, Allah teâlânın, nûrânî beşerî bir sûrette görünmesi mümkündür. Kıyâs, her bir sıfatın, bu şekilde tecelli edeceğini gösterir. Nitekim Mûsâ (a.s.m..) için, hünnap ağacından, ateş sûretinde tecelli etmiştir. "Hani o (Mûsâ), (uzakta) bir ateş görmüş ve ailesine: 'Siz burada bekleyin. Ben bir ateş gördüm. Belki size ondan bir meşale getiririm yahut ateşin yanında bir yol gösterici bulurum' demişti" (Tâhâ, 20/10). "O sağ elindeki nedir, ey Mûsâ?" (Tâhâ, 20/17) âyetinde ifade edildiği gibi, (Mûsâ için) kelâm sıfatından da (tecelli etmiştir).

Mûsâ'nın gördüğü nâr (ateş), aslında nûr idi. Ama Mûsâ'nın zannından ve talebinden dolayı, ona nâr (ateş) denmiştir. (Bilindiği gibi) insan, ağaçtan daha alt mertebede (bir varlık) değildir. O halde Allah'ın, sıfatlarından biriyle, hayvânî vasıflardan insânî vasıflara tasfiye ettikten sonra hakîkat-i insâniyyede tecelli etmesinde garipsenecek bir durum yoktur. Nitekim bazı evliyada tecelli etmiştir. Ebû Yezîd el-Bistâmî şöyle demiştir: "Kendimi tespih ve tenzih ederim, şanım ne yüce." Cüneyd-i Bağdâdî de: "Cübbemde, Allah'tan başkası yok" demiştir.[165] Buna benzer daha başka sözler vardır. Bu makamda, tasavvuf ehlinin öyle garip nükteli sözleri vardır ki, onların burada açıklanması çok yer kaplar.

Şu da bilinmeli ki, eğitim ve terbiyede, mutlaka uygunluk/ilişki gereklidir. Bu yüzden, tasavvufa yeni girenin, daha işin başında, kendisi ile Allah ve Peygamber'i arasında bir ilişki kurması düşünülemez. O, şüphesiz, ilk önce bir velinin terbiyesine ihtiyaç duyar. Zira "veli kişi", beşerî yönden onunla Allah/Peygamber arasında bir ilişki/vasıtadır. Hz. Peygamberin sağlığında olan durum gibi. Zira Peygamber (a.s.m..)

---

* Kanaatimizce, burada *Sahîh-i Müslim Şerhî*'nden yapılan alıntı, bu nüshaya eksik nakledilerek, ondan sadece *lâ fî hâlihi* ifadesi kalmıştır. Bu ifade, herhalde, asıl metindeki *lâ telîku bi hâlihî* ifadesini karşılamaktadır. Nevevî, bu konuda, Kâdî ('Iyâz)'dan şu açıklamayı nakletmektedir: "Âlimler, rüyada, Allah teâlânın görülmesinin câiz ve sahih olduğunda ittifak etmişlerdir. Her ne kadar insan, O'nu, şanına uygun düşmeyen cisimlere âit sıfatlardan bir sıfat üzere görmüş olsa da. Çünkü o görülen, (asla) Allah teâlânın zâtı değildir. Zira, (rüyada) Nebî'yi (a.s.) görmenin hilafına, Allah teâlâ hakkında, tecessüm ve hallerin değişikliği (gibi hususlar) câiz olmaz." *(Şerhu Sahîhi Müslim* XV, 38)

165. Sûfîlerin *sekr* halinde söyledikleri *şatahât* kabilinden olan bu sözler hakkında bazı açıklamalar için bkz. İbn Teymiyye, *Mecmûu'l-fetâvâ* X, 337; İbn 'Arabî, *Mevâkıu'n-Nücûm* s. 74; Ğazâlî, *Mişkâtü'l-envâr* s. 40.

hayatta iken, hiç kimse başkasına ihtiyaç duymazdı. O âhirete intikâl edince, taalluk sıfatı sona erdi ve mahza tecerrüde vâsıl oldu. Evliyanın durumu da böyledir. Onlar da âhirete intikal edince, hiçbirine maksûda irşâd işi ulaşmaz / onlardan hiç kimseye maksûda irşad işi ulaşmaz. Anlayış ehlinden bir kişi isen, bu inceliği iyi anla. Onlardan değilsen, nefsânî-zulmânî tarafa galip gelen nûrânî riyazet ile anlayış talep et. Zira anlayış, zulmânî ile değil, nûrânî ile hâsıl olur. Yine, nûr, ulaştığı yere mutlaka ışık saçıcı olur. Demek ki, müptedînin onunla (nur) her hangi bir ilişkisi olamaz.

Hayatta olan velinin ise, bir münasebeti vardır. Zira onun, kâmil vârislik cihetiyle, cismânî-taallukî ve rûhânî-tecerrüdî olmak üzere iki yönü bulunur. Öyle ki, Peygamber'den (a.s.m.) ona nebevî vilâyet yardımı peşi-peşine gelir. O, insanları bu yardımla tanır / onlara bununla yardımcı olur. Bunu iyi anla. Zira bunun ötesinde, öyle derin bir sır vardır ki, onu ancak ehli idrak edebilir. Bir âyet-i kerimede şöyle buyrulmuştur: "Asıl şeref, Allah'a, O'nun Elçisi'ne ve Müminlere âittir. Ama iki yüzlüler (münâfıklar) bunun farkında değiller." (Münâfıkûn, 63/8)

Ruhların bâtındaki terbiyesine gelince, önce *cismânî ruh* cisimde terbiye edicidir. Sonra sırasıyla, *ravânî ruh* kalpte, *sultânî ruh* füâdda, *kudsî ruh* da sırda terbiye edicidir. *Kudsî ruh/(Su),* insan ile Hak teâlâ arasındaki vasıta ve Hak'tan halka tercümandır. Zira o, Allah'ın ehli ve O'nun mahremidir.

Emmâre, levvâme ve *mülhime* (nefsin) sıfatından olan kötü huylardan dolayı görülen rüyalarda; kaplan, aslan, ayı, kurt, köpek, domuz gibi yırtıcı hayvanlar ile tavşan, tilki, pars, kedi, yılan, akrep, büyük eşek arısı gibi zarar verici mahlûkların görülmesi söz konusudur. Rüyada bunların görülmesi, kaçınılması ve ruhun yolundan izale edilmesi gerekli olan kötü huyların sıfatından neşet etmektedir.

Kaplan: Kendini beğenme -ki Allah'a karşı kibir demektir- sıfatındandır.

Aslan: Kibir ve halka üstünlük taslama sıfatındandır.

Ayı: Gazap (kızma) ve emri altındakilere hükmetme sıfatındandır.

Kurt: Haram yeme, dünya sevgisi ve dünyalık için baskı yapma ve kızma sıfatındandır.

Domuz: Kin, haset ve şehevî hususlara hırs gösterme sıfatındandır.

Tavşan: Alçak dünya işlerinde hıyanet ve hile yapma sıfatındandır. Tilki de böyledir. Ancak tavşanda gaflet yönü ağır basmaktadır.

Pars: Câhilî şeref duygusu ve yönetme sevgisi sıfatındandır.

Kedi: Cimrilik ve nifâk (iki yüzlülük) sıfatındandır.

Yılan: Sövme, gıybet ve yalan gibi dil ile zarar verme sıfatındandır. Bu sıfattan dolayı, gerçek manalarıyla yırtıcı hayvanlar da görülür. Ehli olan o hakiki manaları basiretle idrak edebilir.

Akrep: Kaş-göz işareti, iğneleyici sözle alay ve laf taşıyıcılık sıfatındandır.

Büyük eşek arısı: Gizli olarak diliyle insanları incitme sıfatındandır.

Rüyada yılan görmek, bazen insanlarla düşmanlığa işaret eder.

Sâlik, nefsinde (rüyasında), zarar verici varlıklarla mücadele ettiğini görür de, rüyadan sonra onlara karşı başarılı olamazsa, onları alt edene ve öldürerek yok edene veya onları beşerî sûrete dönüştürene kadar, ibadet ve zikri çoğaltmaya çalışmalıdır. Onları alt eder ve tamamen öldürürse, bu kötülüklerin keffâreti anlamına gelir. Nitekim Allah teâlâ, tövbe eden bazı kişiler hakkında şöyle buyurur:"... Allah, onların (geçmişte işledikleri) kötü fiillerini silecek ve kalplerini sükûna kavuşturacaktır" (Muhammed, 47/2). Onların insan sûretine dönüştüğünü görürse, bu durum, kötülüklerin iyiliklere dönüştüğü anlamına gelir. Tövbe edenler hakkında şu âyette buyurulduğu gibi:"... Ancak, pişman olup doğru yola dönen, iman ederek dürüst ve erdemli davranışlarda bulunanlar, bunun dışındadır. Zira Allah'ın (önceki) kötü hallerini iyi hallere dönüştürdüğü kimseler, işte böyleleridir." (Furkân, 25/70).

Onlardan bu defalık kurtulmuş olabilir. Ancak daha sonrası için kendini güvende hissetmemesi gerekir. Zira nefis, isyan ve hata pisliklerinden bir güç elde edince, kuvvetlenerek mutmainne (nefis)e üstünlük sağlar. İşte bundan dolayı, Allah teâlâ, dünyada hayatta kaldığı süre boyunca kulun her zaman yasaklardan kaçınmasını emretmiştir.

Bazen, rüyada, *nefs-i emmâre* kâfir, *levvâme* yahûdî, *mülhime* ise hıristiyan sûretinde görünür. Mülhime nefis, bidatçi sûretinde de görünebilir.

Yirmiüçüncü Fasıl

TASAVVUF EHLİ

Tasavvuf ehli, on iki gruptur. Onlardan sadece birisi sünnîdir. Sünnîler, işleri ve sözleri, şerîat ve tarîkata uygun olanlardır. İşte bunlar, ehl-i sünnet ve cemâattir. Bunların bir kısmı hesaba çekilmeden, bir kısmı da azap gördükten sonra cennete girecektir.

Geri kalan gruplar bidatçilerdir. Onların isimleri şu şekilde sıralanabilir: Hulûliyye, Hâliyye, Evliyâiyye, Semerâhıyye, Hubbiyye, Hûriyye, İbâhiyye, Mütekâsile, Haddiyye-Mütecâhile, Vâkıfiyye ve Hâmiyye.

1. *Hulûliyyeden* olanlar şöyle der: "Kadınların ve oğlanların güzel yüzlerine bakmak helaldir. Zira güzel yüzde, Hakkın sıfatı vardır." Ayrıca onlar, raks ederler ve el öpme ile sarılmanın (gerekliliğini) iddia ederler. *Hulûliyye*nin görüşleri tam bir küfürdür.
2. *Hâliyye*den olanlar, "raks etme ve el çırpma (alkış) helâldir" derler. Onlar şunu da iddia ederler: "Şeyhin öyle bir hali vardır ki, şerîat onu ifade edemez/açıklayamaz." Bu görüşler bidat olup, Rasûlüllah'ın (a.s.m..) sünnetinde böyle bir şey yoktur.
3. *Evliyâiyye*den olanlar şöyle der: "Kul, evliyanın mertebesine ulaşınca, şeriatin getirdiği yükümlülükler ondan sâkıt olur." Ayrıca şunu iddia ederler: "Veli, peygamberden daha üstündür. Çünkü peygamber, ilmini Cebrâîl vâsıtasıyla

elde eder; velî ise, ilmine Cebrâîl vâsıtası olmaksızın kavuşur." Hâlbuki bu yorum yanlıştır. Onlar bu inanıştan dolayı helâk olurlar. Bu görüşler küfürdür.

4. *Semerâhiyyeye* göre, "sohbet kadîmdir, bu sohbet ile (kişiden) emir ve nehiy kalkar." Onlar, def, tanbur vb. gibi şer'an yasak olan şeyleri helâl sayarlar. Kadın olmaları cihetiyle kızlarını (kendilerine) helal görürler. Bunlar kâfir olup, öldürülmeleri mubahtır.
5. *Hubbiyye*den olanlar şöyle der: "Kul, Allah katında muhabbet derecesine ulaşınca, ondan yükümlülükler sâkıt olur." Onlar, kendilerinden olan kişilerin yanında avret mahallerini örtmezler.
6. *Hûriyye*nin görüşleri, *Hâliyye*ninki gibidir. Onlar, ayrıca, "(vecd) hallerinde hûrîler ile cinsel ilişkide bulunduklarını" iddia ederler. Ayılıp kendilerine gelince,boy abdesti alırlar. Hâlbuki yalan söylemektedirler, bundan dolayı helâk olurlar.
7. *İbâhiyye,* emr-i maruf (iyiliği emretme) görevini terk eder, haramları helal sayar ve bütün kadınlarla (evlenmeyi) mubah görürler.
8. *Mütekâsile,* çalışıp-kazanmayı bırakarak, kapılarda dilencilik yaparlar.(Böylece) dünyayı terk ettiklerini iddia ederler. Hâlbuki bu yüzden helâk olurlar.
9. *Mütecâhile,* üzerlerine fâsıkların elbiselerini giyerler, ama bâtınlarının (temiz olduğunu) iddia ederler. Bundan dolayı helâk olurlar. Şu âyette ifade edildiği gibi: "Asla, zulümde ısrar edenlerden yana eğilim göstermeyin. Yoksa (âhirette) ateş size de dokunur..." (Hûd, 11/113)
10. *Vâkıfiyye*den olanlar, "Allah'ı, asla Allah'tan başkası bilemez" diyerek, marifet (Allah'ı bilme) talebini bırakmışlardır. Bu yüzden helâk olurlar.
11. *Hâmiyye*den olanlar, ilmi bırakır, öğretimi yasaklar ve hakîm kişilere tabi olurlar. Onlar: "Kur'ân, perdedir. Şiirler ise, tarîkatin Kur'ân'ıdır" deyip, buna inanmışlardır. Bu yüzden, Kur'ân'ı bırakırlar, çocuklarına şiirleri öğretirler. *Virdi* de terk ederler. Bu inanıştan dolayı helâk olurlar.

(Bu gruplar), içlerinde bâtıl (bir inanış) olduğu halde, "biz, ehl-i sünnet ve cemâatiz" derler. Hâlbuki onlar, ehl-i sünnet ve cemâatten değildir. Zira ehl-i sünnet ve cemâat şöyle der: Sahâbe, Peygamberin (a.s.m..) sohbetinin kuvveti sayesinde *cezbe* ehliydi. O *cezbeler,* Hz. Ali'den (r.a.) sonra, tarîkat şeyhlerine yayılmıştır. Daha sonra, çok sayıda silsileye ayrılmış, nihayet zayıflayarak onların birçoğunda sona ermiştir. Öyle ki, bir kısmında, herhangi bir faydası olmaksızın, şeyhlik sûretinde rüsûm (formalite) kalmıştır. Daha sonra, onlardan bidat ehlinin kolları çıkmıştır. Böylece, bir kısmı Kalender'e, bir kısmı Haydar'a, bir kısmı Edhem'e ve diğer kısımlar da daha başkalarına intisap etmiştir. Onların burada anlatılması çok yer kaplar.

Bu zamanda, *fakr ve irşad ehli,* azın da azıdır. Gerçek *Hak ehli,* şu iki şahitle bilinir: Zâhir ve bâtın. *Zâhir,* emir ve nehiylere uymak suretiyle şerîate güçlü bir şekilde bağlanmayı ifade eder. *Bâtın* ise, kişinin sülûkünün basiret müşâhedesi üzerine olmasıdır. Böylece o, kendisine uyulacak zâtı görür -ki o Hz. Peygamber'dir-. (Şeyhi de), kendisi ile Allah arasında ve Peygamber'in (a.s.m..) rûhâniyeti, hattâ yerine göre cismaniyeti arasında bir vasıta olur. Zira şeytan, Hz. Peygamber'in kılığına giremez. Dolayısıyla (bu durum), ondan kendisine ve sâlik müritlerine bir işaret olur. Böylece, onların sülûkleri, körü-körüne olmaz. İşte burada, temyîz (ayırma) hususunda, öyle ince alâmetler vardır ki, onları ancak çok az sayıda kişi idrak edebilir.

Yirmidördüncü Fasıl

HÂTİME: SON NEFES

Sâlikin; zeki, basîretli, işlerin sonlarını görebilen ve onların geri gitmesi hakkında tefekkür edebilen bir kişiliğe sahip olması gerekir. O, zâhirî hallere aldanmamalıdır. Zira tasavvuf ehli, "hallere yönelen sâlikin, kendisine o halleri veren zattan gafil olacağında" ittifak etmiştir. Nitekim bir âyette şöyle buyrulur: "... Kendilerine yazık eden kavimlerden başkası, Allah'ın mekrinden emin olmaz" (A'râf, 7/99). Bir kudsî hadiste de: "Ey Muhammed, günahkârlara, benim çok bağışlayıcı olduğumu müjdele. Sâdıkları da, çok kıskanç olduğumu bildirerek, uyar"[166] buyrulmuştur.

O halde, evliyânın kerâmetleri ve halleri, *mekr* ve *istidrâc*dan güvende değildir. Hâlbuki peygamberlerin mucizelerinde durum bunun tersinedir. Zira onların mucizeleri, bunlardan ebediyen güvendedir. Denilir ki: "Kötü sondan korkma, genellikle kötü sondan kurtulma sebebidir." (Korku, ümitten fazla olmalıdır). Tâ ki, beşerî yön, insanları aldatmasın ve farkına varmadıkları bir yerden onların yolunu kesmesin.

(Âlimler) der ki: Sıhhat ve âfiyet içinde iken, havf (korku) ağır basar. Hastalıkta ise, ümit daha fazla olur. Rasûlüllah (a.s.m..) şöyle buyurmuştur: "Şayet, mümin kişinin korkusu ve ümidi tartılabilseydi, ikisi de birbirine eşit çıkardı."[167] Ölüm hastası

---

166. Kaynağı bulunamamıştır. Hakîm-i Tirmizî, "Allah'ın, Dâvûd (a.s.)'a 'Ey Dâvûd, günahkarları müjdele, sıddîkları da uyar'..." buyurduğuna dair bir haber nakletmiştir. Ancak, bu haberin devamı, yukarıdaki rivayetten farklıdır. *(Nevâdiru'l-usûl* IV, 78)

167. Anlamı doğru olmakla birlikte, bunun, Peygamber'e nispeti sahih değildir. O, bazı kaynaklarda, Mutarrif'in sözü olarak geçer. Bilgi için bkz. Ahmed b. Hanbel, *Zühd* 293; Kuşeyrî, *Risâle*

olan müminin, Allah'ın fazlını ümidi daha çok olmalıdır. Nitekim Nebî (a.s.m..) şöyle buyurmuştur: "Sizler, mutlaka, Allah'a hüsn-ü zan besleyerek ölmelisiniz."[168] Yani, ölümcül hasta; Allah'ın rahmetinin gazabını aştığını, O'nun rahmetinin ve yardımının genişliğini, *erhamurrâhımîn* (merhametlilerin en merhametlisi) olduğunu düşünmelidir. Böylece, kendini hakîr görerek, yalvararak, özür dileyerek, yaltaklanarak, kapısında günahını itiraf ederek, O'nun kahrından lütfuna, O'ndan yine O'na sığınır. O'nun lütuflarının feyzini ve günahlarına karşı rahmetini ümit eder. Hiç şüphe yok ki, "Allah'tır gerçekten iyilik eden ve gerçek rahmet kaynağı" (Tûr, 52/28) ve "son derece eli açık, çok cömert olan"*

Ey sapıtanlara (saptıranlara) hidayet bahşeden, ey günahkârlara acıyan Allah'ım! Senin ilmin, söze hâcet bırakmaz. Cömertliğin de, istemeye hâcet bırakmaz. Allah'ım, Rasûllerin efendisini, bütün âl ve ashâbını iyiliklerle kuşat! Salât ve selâm onların üzerine olsun! Ey âlemlerin Rabbi!

Allah teâlânın tevfikiyle, risâle (bu küçük kitap) sona erdi.

---

s. 106; Beyhakî, *Şü'abü'l-îmân* II, 12-13; Sehâvî, *Makâsıd* nr. 909; Ali el-Kârî, *Esrâr* nr. 387; a. mlf., *Şerhu 'Ayni'l-'ılm ve zeyni'l-hılm* II, 247-273; Süyûtî, *Dürer* 349; 'Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ* nr. 2131.

168. Müslim, "Cennet", 81, 82; Ebû Dâvûd, "Cenâiz", 13; Ahmed b. Hanbel III, 293; İbnü'l-Esîr, *Câmiu'l-usûl* XI, 693. Şerhi için bkz. Nevevî, *Şerhu Sahîhi Müslim* XVII, 209.

* "... Nankörlük yapan kişi ise, (bilsin ki) Rabbim, hem sınırsız cömert, hem de mutlak manada kendine yeterlidir." (Neml, 27/40)

TERİMLER SÖZLÜĞÜ

(Arap Harflerine Göre Alfabetik)

Ehadiyyet: Bütün varlıkların yok sayılmasıyla en yüce zâtın ismi.

Esmâü't-tevhîd: Kendilerinden altı fer'î ismin çıktığı altı (yedi?) aslî isim. Bunların toplamına *"esmâü't-tevhîd"* denir. Aslî olanlar şunlardır: *Lâ ilâhe illallâh, Huve, Hayy, Vâhid, 'Azîz, Vedûd.* Fer'î isimler ise şunlardır: *Hakk, Kahhâr, Kayyûm, Vehhâb, Müheymin, Bâsıt.*

Ünsiyyet: Rûhun, kalpteki tam (kâmil) bir müşâhede sebebiyle haz duyması.

Ehlü's-suffe: Kendilerini davete hasreden Rasûlüllah'ın (a.s.m..) fakir sahâbîleri.

Bidâyet: Ruhlar âleminde isimler ve sıfatlar ile gerçekleşmek.

Basîret: Kuds (Hak) nûru ile aydınlanan kalpte veliler için açılan bir kuvvet. Bununla, eşyanın hakikatleri ve bâtınları görülür. Ona "*kudsî kuvvet"* de denir.

Tecrîd: Kulun, sırrını, Allah'ın hakkının gerekliliği (vücûbu) sebebiyle, O'nun dışındaki şeylerden, yani bütün dünyevî amaçlardan, şimdiye ve geleceğe dair isteklerden, boş tutması.

Tecellî: Kalpler için açılan bazı gayb nurları.

Tecellî'z-zât: Mükâşefe. Bunun temeli Zât'tır. Fakat sadece isimler ve sıfatlar vasıtası ile hâsıl olur.

Tecellî's-sıfât: Kulun zâtının, Rabbin sıfatları ile vasıflanmayı kabulü.

Telbîs: İstikâmet, tevhîd ve ihlâs elbisesini giydiğini zannetme. Hâlbuki aslında, şeytanın kıyâfetini giymiştir. Bazen ondan kerâmetler de görünebilir. Biz bunlara *"muhâdaât"* (aldatmalar) deriz.

Tevhîd: Allah teâlânın, hiçbir şerik (ortak) olmaksızın, vahdaniyetine (tekliğine) hükmetme. Tevhidin çeşitli rükünleri ve mertebeleri vardır.

Cism-i cismânî (cismâniyye): Mülk âlemindeki cisim.

Celâliyye (Celâl): *Kahr* (galip gelme), *azamet* (yücelik), *kibriyâ* (büyüklük), *mecd-senâ* (medh ve övgüye lâyık) ve *iktidâr* (kudret sahibi) sıfatları.

Hucub-u zulmâniyye: Matlûp ile tâlibi arasındaki engeller/perdeler. Bunlar, şehvetler ve lezzetler gibi cisim zulmetinin engelleridir.

Hucub-u nûrâniyye: Matlûp ile tâlibi arasındaki engeller/perdeler. Bunlar, bâtınî müdrikelerden *akıl, sır, rûh-u hafî* gibi, rûh nurunun perdeleridir.

Haceletü'l-üns: *Lâhût âlemi.*

Hakka'l-yakîn: *Vâsıl*ların hedefinin son noktası ve yakını sıdk. *Sâlik*ler, yüce makamlarda, kulun Hak'ta fânî olduğu durumlarda, buna şahit olurlar.

Hakîkat-i Muhammediyye: Müminlerin kalpleri için, canlılığın ve rûhî hayatın kaynağı. *Zât-ı Muhammedî.* O, aynı zamanda, diğer varlıkların yaratılma ve icat edilme vâsıtasıdır.

Derecât: Zâhir (şerîat) ilmine bağlılığının neticesinde, kul için hâsıl olan sevaplar.

Dâru'l-fervâniyye : Yüce makamları bulunan konak. Allah, *ârif*leri orada muhafaza eder/barındırır ve onları varlıklardan perdeler/örter. Ârifler, *vusûl*lerinin derecesine uygun olarak, orada kubbeler altında konaklayacaklar.

Rüâ (?): Allah teâlânın muhlis kulunun kalbine koyduğu ilimden bir sır.

Rûh-u a'zam: *Akl-ı evvel, hakîkat-i Muhammediyye* ve *nefs-i vâhide.* O, Allah'ın yarattığı ilk varlık, en yüce yaratık ve nûrânî cevherdir. Ona, cevher olması itibariyle *"tek nefis"*, nûrânî olmasından dolayı da *"ilk akıl"* denmiştir. Âlemde bazı mazharları (görüntüleri) ve isimleri vardır: *Akl-ı evvel, kalem-i a'lâ, nûr, nefs-i küllî* ve *levh-i mahfûz* gibi.

Rûh-u ravânî: Ruhların, melekût âleminde nurdan kisvesi/örtüsü. Ona *"Rûh-u seyrânî"* de denir.

Rûh-u sultânî: Allah teâlânın, lâhût ve ceberût âlemleri arasında, ruhlara giydirdiği (bahşettiği) nuru.

Rûh-u seyrânî: bkz. *Rûh-u ravânî*

Rûh-u kudsî: *Lâhût âlemi*nde nurdan bir kisve.

Riyâzat: Nefsin, mizacın (insan tabiatının) karışım ve meyillerinden arıtılması.

Sevâdül-vech fi'd-dâreyn: Allah teâlâda tamamen *fenâ* (yok) olma. Öyle ki, sahibinin, ne zâhiren ne de bâtınan, ne dünyevî ne de uhrevî hiçbir varlığı olmaz. İşte bu, hakîkî fakirliktir ve aslî yokluğa dönmektir.

Tarîkat: "Menzileleri kat etme ve makamlarda yükselme" şeklinde sâliklere has yürüyüş ile Allah teâlâya yürümek.

Tıflü'l-meânî: Allah teâlânın, *lâhût âlemi*nde, rûhu yarattığı ilk sûret. Ona, bu yüzden, *"insan-ı hakîkî'* denir.

Âlem-i aslî: Allah teâlânın, kendisinde, ruhları Muhammed'in (a.s.m..) nurundan yarattığı âlem. O, *lâhût âlemi*dir.

Alemû'l-ceberût: Ruhların, *lâhût âlemi*nden kendisine indiği âlem. O, *lâhût âlemi* ile *melekût âlemi* arasında orta âlemdir. Allah'ın, kendisinde, işleri hükümlerine göre icrâ ettiği (yürüttüğü) için, ona *"âlemü'l-ceberût"* denilmiştir.

Âlemü'l-hakîkât: Peygamberler ile velilerin *lâhût âlemi*ndeki makamı. Diğer iki görüşten birinde, "kulun, Allah teâlâ ile visâl mahallinde ikâmeti"; ötekinde de "ihsan âlemine giriş" şeklinde tarif edilmiştir. O, *kurbet âlemi*dir.

Âlemü'l-kurbet: *Âlemü'l-hakîkat.*

Alemü'l-lâhût: Ruhların kendisinden yaratıldığı ilk vatanı. *Mahv* ve *fenâ,* fânînin orada Allah teâlâya kurbetinden dolayı, bu âlemde gerçekleşir. Meleklerin ve başka varlıkların bu âleme ulaşması mümkün değildir.

Âlemü'l-melekût: Ruhlara ve nefislere has gayb âlemi.

Alemü'l-mûlk: Şahâdet veya cisimler ve istekler/hedefler âlemi. Ruhlar, cesetlere orada girer. O, *süflî âlem*dir.

'Ilmü'l-bâtın: Fenomenler olmaksızın kalpte zuhûr eden ilim. Büyük sûfîler onu şu ilimlere ayırır: *Hâl, Havâtır, Yakîn, İhlâs, Marifet-i ahlâki'n-nâs, Marifet-i aksâmi'd-dünyâ, Zarûret ve hakâiku't-tevbe, Tevekkül, Zühd, İnâbe, Fenâ,*

İlm-i Ledünnî.

'Ilmü'l-hakîka: Bâtın ve zâhir ilimlerinin bir araya toplanması.

'Ilmü'z-zâhir: Zâhirî uzuvlarda/organlarda ortaya çıkan ilim. O, erkek-kadın her Müslüman'ın öğrenmesi farz olan ilimdir. O, *şerîat ilmi*dir.

'Ilmü'l-furkân: Kalbin, kendisiyle, hayrını ve şerrini gördüğü lâmbası. (Allah'ın) mülkünde, melekûtunda ve sıfatlarında tefekkür ettiği derecede, O'nun cemâlinin açılması, isimlerinin ve sıfatlarının anlamlarını düşünmesi sebebiyle, kalbin (O'na olan) sevgisi artar. O, *tefekkür ilmi*dir.

'Ilmül-yakîn: Allah teâlânın, sâlih-mukarrab velilerine, ilhamlar, tecelliler, fütûhât, keşifler ve müşâhedeler yoluyla, kendi katında bir itibar olarak bahşettiği ilim. O, *ledünnî ilim*dir.

'Aynu'r-rûh: Basiret. Bkz. *Basiret*

'Ayne'l-yakîn: *İlme'l-yakîn*den rabbânî bağış.

Fânî: Nefsinin hazlarına ulaşmaktan kaçınarak yok olmayı tercih eden kişi.

Fakr: Şerefli bir makam. Fakirler kendilerini her şeyden soyutlarlar. Sadece Allah teâlâ ile yetinirler.

Fenâ: Kötü beşerî sıfatları, "Zât" hâriç güzel ilâhî sıfatlar ile değiştirmek.

Kurbet: Kulun, ilim ve marifetteki isim ve sıfatlara hâkim olması. Öyle ki, istediği herhangi bir şeyi elde etmesi, (artık) onun için zor olmaz.

Kudret: Varlıkları yokluktan varlık alanına çıkarak kuvvet. "Rab" olma, bu kuvvet ile belli olur.

Kisve-i 'unsuriyye: Mülk âlemindeki nurdan kisve.

Kenz: Gayb âleminde gizli *hüviyyet-i ehadiyye.*

Mahviyyet: Kulun, Hakk'ın varlığından başka her varlıktan soyutlanması.

Müşâhede: Kalp gözüyle Hakk'ın görülmesi.

Ma'rifet: Hak teâlâyı, isimleri ve sıfatları ile bilen velinin sıfatı. Öyle ki o, işlerinde Allah'a karşı daima itaatli olur. Ayrıca, kötü huylarından ve manevi hastalıklarından arınır. Sonra, uzun bir vukûf (bekleme/tefekkür) dönemi olur. Bu arada, itikâfı ve sır makamında Allah teâlâ ile münâcâtı devam eder. Nihayet, Hak tarafından, mukadderâtta icrâ ettiği tasarruflardaki esrarının kendine tanıtılmasıyla *muhaddes* bir kişi olur. İşte o zaman, ona *"ârif"* denir.

Makâm: Kulun, Allah teâlâ'nın huzurundaki makamı. Kul, burada, çeşitli mücâhade, riyâzet ve ibadetlerle nefsini düzeltir. Tövbe, zühd, sabır, tevekkül makamları gibi. Ancak, önceki makamın hükümlerini tam olarak yerine getirmedikçe, bir makamdan diğerine yükselemez.

Mükâşefe: Kalplerle irtibat kurma sonucunda, anlayışa (zihne) örtülü olan şeyler, kalpler için açılır, sanki gözle görme gibi olur.

Nefs-i Emmâre: Beşerî-şehevânî tabiatın gereklerine boyun eğen nefis. Öyle ki, emirlere ve yasaklara aldırmadan, lezzet verici şeylere dalar.

Nefs-i Mutmainne: Hakk'a yönelmek suretiyle sükûnet bulan ve O'nunla huzura eren nefis.

Nefs-i Mülhime: Hayrı (iyiliği), ilâhî bir ilhâm ile yapan nefis. Kötülüğü ise, tabîatının gerektirmesi ile yapar.

Nihâyet- (Rûhun) cesede taallukundan önceki safâya (arılığa) geri dönme.

Nûr-u kudsî: Melekût ve ceberût âlemlerine yayılıp onları kaplayan nur.

Vecd: Hakk'ın sırrını mütâlaa esnasında ruhun huşûsu. Şu şekilde de tarif edilir: Zikrin halâvetinin (tadının) husûlü sırasında, şevkin galebe ihtimaline karşı, ruhun âciz kalması.

Vücûd: Hakîkat sultanının galebesinde beşeriyyetin yok olması.

Visâl: Halktan kopma miktarınca, Hak ile ittisal (birlikte olma). Visâlin en alt derecesi, kalp gözü ile müşâhededir. Perde kaldırılıp da kendisine tecelli gerçekleşince, o zaman bu sâlike *"vâsıl"* (ulaşan, eren) denir.

Vatan-ı aslî: Lâhût âlemi. Bkz. *Âlemü'l-lâhût.*

Yakîn: Şekkin (şüphenin) ortadan kalkması. Yakînin üç kısmı vardır: *İlme'l-yakîn, 'ayne'l-yakîn ve hakka'l-yakîn.*

KAYNAKÇA

Abdurrahmân b. Muhammed en-Necdî, *Mecmûu fetâvâ şeyhi'l-islâm İbn Teymiyye,* Matbaatü'r-Riyâd, Suûdî Arabistan, 1381/1961.

Abdülmümin b. Abdilhak el-Bağdâdî (h. 739), *Merâsıdü'l-ittılâ' 'alâ esmâi'l-emkine ve'l-bikâ',* Dâru'l-merife, Lübnan, 1373/1954.

Abdülmün'ım el-Hafenî, *Mu'cemü mustalahâti's-sûfiyye,* Dâru'l-mesîre, Lübnan, 1400/1980.

Aclûnî, İsmâîl b. Muhammed (h. 1078-1162), *Keşfü'l-hafâ' ve müzîlü'l-ilbâs 'amma iştehere mine'l-ehâdîs 'alâ elsineti'n-nâs,* Müessesetü'r-risâle, Lübnan, ts.

Ahmed (b. Muhammed) b. Hanbel (h. 164-241), *ez-Zühd,* Dâru'l-kütübi'l-ilmiyye, Lüban, 1403/1983.

Ahmed (b. Muhammed) b. Hanbel (h. 164-241), *Müsned,* Dâru'l-fikr, Lübnan, ts.

Ahmed el-Küveytî, *Fehârisü Keşfi'l-estâr,* Dâru Ammâr, Ürdün, 1408/1988.

Ali el-Kârî, Ali b. Muhammed b. Sultân (h. 1014), *el-Esrâru'l-merfü'a fi'l-ahbâri'l-mevzû'a,* Dâru'l-emâne, Lübnan, 1391/1971.

Ali el-Kârî, *Şerhu 'ayni'l-'ılm ve zeyni'l-hılm,* el-Matbaatü'l-münîriyye, Mısır, 1353/1933.

Âlûsî, Mahmûd (h. 1270), *Rûhu'l-meânî fî tefsî'ri'l-Kur'âni'l-'azîm ve's-seb'el-mesânî,* Dâru ihyâi't-türâsi'l-arabî, Lübnan, ts.

Bağdâdî İsmâil Paşa, *Îzâhu'l-meknûn fi'z-zeyli 'alâ Keşfi'z-zünûn,* Dâru'l-fikr, Lübnan, 1402/1982.

Beyhakî, Ahmed b. el-Huseyn (h. 384-458), *ez-Zühdü'l-kebîr,* Dâru'l-cenân, Lübnan, 1408/1987.

Buhârî, Muhammed b. İsmâîl el-Cu'fî (h. 194-256), *el-Edebü'l-müfred*

Buhârî, *Sahîhu'l-Buhârî,* Dâru'l-ulûm, Suriye, 1401/1981.

Cürcânî, Ali b. Muhammed b. Ali (h. 740-816), *et-Ta'rîfât,* Dâru'l-kitâbi'l-arabî, Lübnan, 1405/1985.

Dârakutnî, Ali b. Ömer (h. 306-385), *Sünenü'd-Dârakutnî,* Dâru'l-mehâsin, Mısır, ts.

Dârimî, Abdullah b. Abdurrahmân (h. 181-255), *Sünenü'd-Dârimî,* Dâru ihyâi's-sünneti'n-nebeviyye, Suriye, ts.

Dâru'l-me'mûn li't-türâs, *fehârisü Müsnedi Ebî Ya'lâ -el-kısmu'l-evvel-,* Suriye, 1410/1990.

Deylemî, Şîrûye b. Şehrazâd (h. 445-509), *el-Firdevs bi me'sûri'l-hıtâb,* Dâru'l-kütübi'l-ilmiyye, Lübnan, 1406/1986.

Ebşîhî, Şihâbüddîn Muhammed b. Ahmed (h. 790-850), *el-Müstetraf fî külli fennin müstezraf,* Dâru'l-kütübi'l-ilmiyye, Lübnan, 1406/1986.

Ebû Dâvûd, Süleyman b. el-Eş'as es-Sicistânî (h. 202-275), *Süneni Ebî Dâvûd,* Dâru'l-hadîs, Suriye, 1388/1969.

Ebû Nu'aym el-İsbehânî, Ahmed b. Abdillah (h. 430), *Hılyetü'l-evliyâ ve tabakâtü'l-asfiyâ,* Dâru'l-fikr, Lübnan, ts.

Ebû Tâlib el-Mekkî, Muhammed b. Ali (h. 386), *Kûtu'l-kulûb fî muâmeleti'l-mahbûb ve vasfu tarîki'l-mürîd ilâ makâmi't-tevhîd,* Matbaatü'l-Halebî, Mısır, 1381/1961.

Ebû Ya'lâ el-Mevsılî, Ahmed b. Ali (h. 210-307), *Müsned,* Dâru'l-me'mûn Suriye, 1406/1986.

Ebü'l-Hasen Nedvî, Ali el-Hasenî, *Ricâlü'l-fikr ve'd-da've fi'l-İslâm,* Matbaatü Câmiati Dımaşk, Suriye, 1379/1960.

Ezherî, Muhammed el-Beşîr Zâfir, *Tahzîru'l-müslimîn mine'l-ehâdîsi'l-mevzû'a 'alâ seyyidi'l-mürselîn,* Dâru'l-kitâbi'i-arabî, Lübnan, 1406/1985.

Fadlullah el-Cîlânî (el-Geylânî), *Fadlullahi's-samed fî tavdîhi'l-Edebi'l-müfred,* el-Mektebetü'l-islâmiyye, Suriye, 1388/1969.

Fettenî, Muhammed (b.) Tâhir b. Ali (h. 896), *Tezkiretü'l-mevzû'ât,* Lübnan, ts.

Fîrûzâbâdî, Muhammed b. Yakûb (h. 729-817), *el-Kâmûsu'l-muhît,* Dâru'l-fikr, Lübnan, 1398/1978.

Ğazâlî, Ebû Hâmid Muhammed b. Muhammed (h. 450-505), *İhyâü 'ulûmi'd-dîn,* Dâru'l-marife, Lübnan, ts.

Ğazâlî, *Minhâcü'l-'âbidîn,* Matbaatü'l-Halebî, Mısır, 1377/1958.

Ğazâlî, *Mişkâtü'l-envâr ve mısfâti'l-esrâr,* Dâru'l-îmân, Suriye, 1411/1990

Hâkim en-Neysâbûrî (h. 321-405), *el-Müstedrek 'ale's-Sahîhayn,* Mektebü'l-matbûâti'l-islâmiyye, Suriye ts.

Hâlid Abdurrahmân ve diğ., *Fehârisü't-Terğîb ve't-terhîb fi'l-hadîsi'ş-şerîf,* Dâru'l-îmân, Suriye, 1409/1988.

Hatîb el-Bağdâdî, Ahmed b. Ali (h. 392-463), *İktizâü'l-ilm el-amel,* el-Mektebü'l-islâmî, Lübnan, 1404/1984.

Hatîb et-Tebrîzî, Muhammed b. Abdullah (h. 741), *Mişkâtü'l-Mesâbîh,* el-Mektebü'l-islâmî, Lübnan, 1405/1985.

Hatîb, *Târîhu Bağdâd, ev (Medînetü's-selâm),* Dâru'l-kitâbi'l-arabî, Lübnan, ts.

Hattâbî, Hamd b. Muhammed (h. 319-388), *Şe'nü'd-duâ,* Dâru'l-me'mûn, Suriye, 1404/1984.

Heyet, *el-Ehâdîsü'l-kudsiyye,* Dâru'n-nasr, Suriye, 1403/1983.

Heysemî, *Mecmau'z-zevâid ve menbau'l-fevâid,* Dâru'l-kitâbi'l-arabî, Lübnan, 1387/1967.

Heysemî, Nûreddîn Ali b. Ebî Bekr (h. 735-807), *Keşfü'l-estâr 'an zevâidi'l-Bezzâr 'ale'l-kütübi's-sitte,* Müessesetü'r-risâle, Lübnan, 1405/1985.

Hût, *Esnâ'l-metâlib fî ehâdîsi muhtelifeti'l-merâtib,* Dâru'l-kitâbi'l-arabî, Lübnan, 1403/1983.

Hût, Muhammed b. Dervîş el-Beyrûtî (h. 1209-1276), *el-Ehâdîsü'l-müşkile fi'r-rütbe,* Âlemü'l-kütüb, Lünan, 1403/1983.

Imâd Abdüsselâm Raûf, *el-Âsâru'l-hattıyye fi'l-mektebeti'l-kâdiriyye (fî Câmii'ş-şeyh Abdülkâdir el-Geylânî bi Bağdâd),* Matbaatü'l-irşâd, Irak, 1394/1974.

Irâkî, Abdurrahîm b. el-Huseyn (h. 725-806), *el-Muğnî 'an hamli'l-esfâr fi'l-esfâr fi tahrîci mâ fi'l-İhyâ' mine'l-esfâr (mea'l-İhyâ),* Dâru'l-marife, Lübnan, ts.

İbn 'Arabî, Muhyiddîn (h. 560-638), *el-İsrâ ilâ makâmi'l-esrâ, ev (el-Mi'râc,)* Dâru dendere (?), Lübnan, 1408/1988.

İbn Arabî, Muhyiddîn Muhammed b. Ali (h. 560-638), *Mevâkı'u'n-nücûm ve metâli'u ehilleti'l-esrâr ve'l-ulûm,* Matbâatü's-seâde, Mısır, 1325/1907.

İbn Arâk, Ali b. Muhammed (h. 907-963), *Tenzîhü'ş-şerî'ati'l-merfû'a 'ani'l-ahbâri'ş-şenî'ati'l-mevzû'a,* Dâru'l-kütübi'l-ilmiyye, Lübnan, 1399/1979.

İbn Balabân, Alâüddîn Ali el-Fârisî (h. 739), *el-İhsân bi tertîbi Sahîhi İbn Hıbbân,* Dâru'l-kütübi'l-ilmiyye, Lünan, 1407/1987.

İbn Ebi'd-Dünyâ, Abdullah b. Muhammed (h. 208-281), *es-Samt ve âdâbü'l-lisân,* Dâru'l-ğarbi'l-islâmî, Lübnan, 1406/1986.

İbn Hacer el-'Askalânî, Ahmed b. Ali (773-852), *ed-Dirâye fi tahrîci ehâdîsi'l-Hidâye,* Dâru'l-marife, Lübnan, 1384/1964.

İbn Hacer, *ed-Dürerü'l-kâmine fî a'yâni'l-mi'e es-sâmine,* Dâru'l-cîl, Lübnan, ts.

İbn Hacer, *Fethu'l-bârîbi şerhi Sahîhi'l-Buhârî,* Dâru'l-marife, Lübnan, ts.

İbn Hacer, *Lisânü'l-mîzân,* Müessesetü'l-a'lemî, Lübnan, 1390/1971.

İbn Hıbbân, Muhammed b. Hıbbân Ebû Hâtim el-Büstî (h. 354), *(Kitâb) el-Mecrûhîn mine'l-muhaddisin ve'd-duafâ' ve'l-metrûkîn,* Dâru'l-marife, Lübnan, ts.

İbn Kayyım el-Cevziyye, Şemsüddîn Muhammed (h. 691-751), *el-Vâbilü's-sayyib ve râfi' el-kelimi't-tayyib,* Mektebetü dâru'l-beyân, Suriye, 1412/1991.

İbn Kudâme el-Makdisî, Abdullah b. Ahmed (h. 541-620), *el-Muğnî,* Dâru'l-kitâbi'l-arabî, Lübnan, 1392/1972.

İbn Kudâme el-Makdisî, Abdurrahmân b. Ebî Ömer, *eş-Şerhu'l-kebîr 'ale'l-Muğnî,* Dâru'l-kitâbi'l-arabî, Lübnan, 1392/1972.

İbn Kutluboğa, Kâsım (h. 802-879), *Men ravâ 'an ebîhi 'an ceddihî,* Mektebetü'l-muallâ, Kuveyt, 1409/1988.

İbn Mâce, Muhammed b. Yezîd el-Kazvînî (h. 207-275), *Süneni İbn Mâce,* Dâru ihyâi't-türâsi'l-arabî, Lüban, 1395/1975.

İbn Manzûr, Muhammed b. Mükerrem (h. 630-711), *Lisânü'l-'arab,* Dâru Sâdır, Lübnan, ts.

İbn Manzûr, *Muhtasaru Târihi medîneti Dımaşk (li'bni 'Asâkir),* Dâru'l-fikr, Suriye

İbn Şattî, Muhammed Cemîl b. Ömer el-Bağdâdî, *Muhtasaru Tabakâti'l-Hanâbile,* Dâru'l-kitâbi'l-arabî, Lübnan, 1406/1986,

İbn Tağriberdi (Tanrıverdi), Ebü'l-Mehâsin Yûsuf el-Atabegî (813-874), *en-Nücûmü'z-zâhire fî mülûki Mısr ve'l-Kâhire,* Vizâretü's-sekâfe, Mısır, ts.

İbnü'l-Cevzî, Ebü'l-Ferec Abdurrahman b. Ali (h. 597), *el-Muntazam fî târîhi'l-mülûk ve'l-ümem,* Dâru'l-kitâbi'l-arabî, Lübnan, 1357/1938.

İbnü'l-Esîr el-Cezerî, el-Mübârek b. Muhammed (h. 544-606), *Câmiu'l-usûl fî ehâdîsi'r-Rasûl,* Dâru'l-beyân, Suriye, 1389/1969.

İbnü'l-Esîr, Ebü'l-Hasen Ali b. Muhammed (h. 555-630), *el-Kâil fi't-târîh,* Dâru Sâdır, Lübnan, ts.

İbnü'l-Imâd el-Hanbelî, Abdülhayy (h. 1089), *Şezerâtü'z-zeheb fî ahbâri men zeheb,* Dâru'l-fikr, Lübnan, 1399/1979.

İbnü'l-Mülakkın, Ömer b. Ali (h. 723-802), *Tabakâtü'l-evliyâ,* Dâru'l-marife, Lübnan, 1406/1986.

İbnü'l-Verdî, Zeynüddîn Ömer (h. 749), *Tetimmetü'l-Muhtasar fî ahbâri'l-beşer (Târîhu İbnü'l-Verdi),* Dâru'l-marife, Lübnan, 1389/1970.

Kâşânî, Kemâlüddîn Abdürrezzâk (h. 730), *Istılâhâtü's-sûfiyye,* Mısır, 1400/1981.

Kâtip Çelebî (Hacı Halîfe), Mustafa b. Abdullah (h. 1017-1067), *Keşfü'z-zünûn 'an esâmîl-kütüb ve'l-fünûn,* Dâru'l-fikr, Lübnan, 1402/1982.

Kehhâle, *Mu'cemü'l-müellifîn (terâcimü mussannifî'l-kütübi'l-'arabiyye),* Mektebetü'l-müsennâ, Lübnan, 1376/1975.

Kehhâle, Ömer Rızâ, *el-Müstedrek 'ala Mu'cemi'l-müellifîn,* Müessesetü'r-risâle, Lübnan, 1406/1985.

Kudâ'î, Muhammed b. Selâme (h. 454), *Müsnedü'ş-Şihâb,* Müessesetü'r-risâle, Lübnan, 1407/1986.

Kuşeyrî, Ebü'l-Kâsım Abdülkerîm b. Hevâzin el-Kuşeyrî (376-465), *er-Risâletü'l-Kuşeyriyye fî 'Ilmi't-Tasavvuf mea şerhi şeyhi'l-islâm Zekeriyyâ el-Ensârî,* Dâru Üsâme, Lübnan, 1407/1987.

Kütübî, Muhammed b. Şâkir (h. 764), *Fevâtü'l-Vefeyât ve'z-zeyl 'aleyhâ,* Dâru Sâdır, Lübnan, 1393/1973.

Mahmûd Ebü'l-Feyz el-Menûfî el-Huseynî, *Cemheretü'l-evliyâ ve a'lâmü ehli't-tasavvuf,* Müessesetü'l-Halebî, Mısır, 1387/1967.

Mâlik b. Enes (h. 95-179), *Muvatta*', Dâru ihyâi't-türâsi'l-arabî, Lübnan, 1406/1985.

Muhammed b. Yahya el-Halebî (h. 899-963), *Kalâidü'l-cevâhir fî menâkıbı Abdilkâdir,* Matbaatü'l-Halebî, Mısır, 1375/1956.

Muhammed el-Medenî (h. 1200), *el-İthâfâtü's-seniyye fi'l-ehâdîsi'l-kudsiyye,* Dâru'l-cîl, Lübnan, ts.

Muhammed Emîn el-Kürdî el-Erbilî (h. 1332), *Tenvîru'l-kulûb fî muâmeleti 'allâmi'l-ğuyûb,* Dâru't-türâsi'l-islâmî, Suriye, 1404/1983.

Muhammed es-Saîd b. Besyûnî Zağlûl, *Fehârisü Târihi Bağdâd,* Dâru'l-kütübi'l-ilmiyye, Lübnan, 1407/1986.

Muhammed es-Saîd b. Besyûnî Zağlûl, *Mevsûatü etrâfi'l-hadîsi'n-nebeviyyi'ş-şerîf,* Âlemü't-türâs, Lübnan, 1410/1989.

Muhammed es-Saîd, *Fehârisü Hılyeti'l-evliyâ,* Dâru'l-kütübi'l-ilmiyye, Lübnan, 1406/1986.

Muhammed Hasen en-Necefî (h. 1202-1266), *Cevâhiru'l-kelâm fî şerhi şerâi'i'l-islâm,* Dâru ihyâi't-türâsi'l-arabî, Lübnan, 1401/1981.

Muhammed Riyâd el-Mâlih, *Fihrisü mahtûtâti Dâri'l-kütübi'z-zâhiriyye (et-Tasavvuf),* Matbûâti Mecmau'l-lüğati'l-arabiyye, Suriye, 1398/1978.

Muhammed Sâdık el-Kâdirî, *Tefrîhu'l-hâtır fî menâkıbı tâci'l-evliyâ ve bürhâni'l-asfiyâ eş-şeyh Abdülkâdir el-Geylânî,* (Farsça'dan Arapça'ya tercüme: Abdülkâdir b. Muhyiddîn el-Erbilî), Matbaatu Mustafa el-Halebî, Mısır, 1377/1957.

Mustafa Dîb, *Fehârisi Sahîhi'l-Buhârî,* Dâru'l-ulûm, Suriye, ts.

Münâvî, Abdürraûf (Muhammed), *Feyzu'l-kadîr şerhu'l-Câmii's-sağîr,* Dâru'l-marife, Lübnan, 1391/1972.

Münzirî, Abdülazîm b. Abdülkavî (h. 581-656), *et-Terğîb ve't-terhîb mine'l-hadîsi'ş-şerîf,* Dâru ihyâi't-türâs, Lübnan, 1388/1968.

Münzirî, *et-Tekmile li vefeyâti'n-nakale,* Müessesetü'r-risâle, Lübnan, 1401/1981.

Müslim, Ebü'l-Huseyn Müslim b. el-Haccâc el-Kuşeyrî (h. 261), *Sahîhu Müslim bi şerhi'n-Nevevî,* el-Matbaatü'l-Mısriyye, Mısır, 1392/1972.

Nebhânî, Yûsuf b. İsmâîl, *Câmiu's-senâ' 'ale'l-lâh mine'l-ehâdîsi'n-nebeviyye ve kelâmi eimmeti's-sûfiyye,* el-Matbaatü'l-edebiyye, Lübnan, 1324/1904.

Nesâî, Ahmed b. Şu'ayb (h. 215-303), *Sünenü'n-Nesâî mea şerhi's-Süyûtî,* Mektebetü'l-matbûâti'l-islâmiyye, Suriye, 1348/1930.

Nevevî, Yahyâ b. Şeref (h. 631-676), *Fetâvâ en-Nevevî (el-Mensûrât ve 'uyûnü'l-mesâ-ili'l-mühimmât),* Dâru'l-kütübi'l-islâmiyye, Mısır, ts.

Riyâd Abdullah, *Fehârisü'd-Dirâye fî tahrîci ehâdîsi'l-Hidâye,* Dâru'l-marife, Lübnan, 1408/1988.

Sa'dî Ebû Ceyb, *el-Kâmûsu'l-fikhî (lüğaten ve ıstılâhen),* Dâru'l-fikr, Suriye, 1408/1988.

Safedî, Salâhuddîn Halîl b. Aybek, *el-Vâfî bi'l-vefeyât,* Almanya, 1381/1962.

Sağânî, el-Hasen b. Muhammed (h. 577-650), *Mevzûât,* Dâru'l-me'mûn, Suriye, 1401/1980.

Sehâranfûrî, Halîl Ahmed (h. 1346), *Bezlü'l-mechûd fî halli elfâzı Ebî Dâvûd,* Dâru'l-kütübi'l-ilmiyye, Lübnan, ts.

Sehâvî (h. 831-902), *el-Makâsıdü'l-hasene fî beyânı kesîtin mine'l-ehâdîsi'l-müştehire 'ale'l-elsine,* Dâru'l-kitâbi'l-arabî, Lübnan, 1405/1985.

Sehâvî, Muhammed b. Abdurrahmân (h. 902), *el-Kavü'l-bedî" fi's-salâti 'ale'l-habîbi'ş-şefî',* Dâru'l-beyân, Suriye, ts.

Semerkandî, Nasr b. Muhammed (h. 373), *Tenbîhü'l-ğâfilîn bi ehâdîsi seyyidi'l-enbiyâ ve'l-mürselîn,* Dâru'l-kütübi'l-ilmiyye, Lübnan, 1406/1986.

Seyâğî, el-Huseyn b. Ahmed (h. 1180-1221), *er-Ravdu'n-nadîr şerhu Mecmûu'l-fikhı'l-kebîr,* Dâru'l-beyân, Suriye, 1388/1968.

Sindî, Nûreddîn b. "Abdi'l-Hâdî (h. 1138), *Hâşiyetü's-Sindî (mea Süneni'n-Nesâî)* Mektebetü'l-matbûâti'l-ialâmiyye, Suriye, 1349/1930.

Suâd el-Hakîm, *el-Mu'cemü's-sûfî,* Dâru dendere (?), Lübnan, 1401/1981.

Sübkî, Tâcuddîn Abdülvehhâb (h. 727-771), *Muîdü'n-ni'am ve mübîdü'n-nikam,* Dâru'l-hadâse, Lübnan, 1404/1983.

Sühreverdî, Muhammed b. Muhammed (h. 539-632), *'Avârifü'l-meârif fi't-tasavvuf (mea'l-İhyâ),* Dâru'l-marife, Lübnan, ts.

Sülemî, Ebû Abdirrahmân (h. 412), *Tabakâtü's-sûfiyye,* Dâru'l-kitâbi'n-nefîs, Suriye, 1372/1953.

Süyûtî, Celâlüddîn Abdurrahmân b. Ebî Bekr (h. 849-911), *Tahrîcü ehâdîsi Şerhil-mevâkıf fî 'ılmi'l-kelâm,* Dâru'l-marife, Lübnan, 1406/1986.

Süyûtî, *ed-Dürerü'l-müntesire fi'l-ehâdîsi'l-müştehire,* Câmiatü'l-Melik Suûd, Suîdî Arabistan, 1403/1983.

Süyûtî, *el'Câmiu's-sağîr min ehâdîsi'l-beşîri'n-nezîr,* Dâru'l-kütübi'l-ilmiyye, Lübnan, ts.

Süyûtî, *el-Fethu'l-kebîr fî dammi'z-ziyâde ile'l-Câmii's-sağîr,* tertip: Yûsuf en-Nebhânî, Dâru'l-kütüb, Mısır, 1353/1933.

Süyûtî, *el-Hâvî li'l-Fetâvî,* Dâru'l-kütübi'l-ilmiyye, Lübnan, 1395/1975.

Süyûtî, *Tenvîru'l-havâlik şerh 'alâ Muvâttai Mâlik,* el-Mektebetü's-sekâfiyye, Lübnan, 1404/1984.

Şa'rânî, Abdülvehhâb b. Ahmed, *et-Tabkâtü'l-kübrâ (Levâkıhu'l-envâr fî tabakâti'l-ahyâr),* Mektebetü'l-Haklebî, Mısır, 1373/1954.

Tabarânî, Ebü'l-Kâsım Süleymân b. Ahmed (h. 260-360), *el-Mu'cemü'l-kebîr,* Vizâratü'l-evkâf, Irak, ts.

Taberî, Muhammed b. Cerîr (224-310), *Câmiu'l-beyân 'an te'vîli'l-Kur'ân (Tefsîru't-Taberî),* Dâru'l-meârif, Mısır, 1380/1960.

Tayyibe (Tîbe?) binti Yahya, *Kurratü 'ayni'l-müs'ad bi tertîbi Etrâfi'l-Edebi'l-müfred,* Mektebetü'l-mu'allâ, Kuveyt, 1406/1986.

Tirmizî, Muhammed b. Îsâ (h. 209-279), *el-Câmiu's-sahîh (Sünenü't-Tirmizî),* Dâru ihyâi't-türâsi'l-arabî, Lübnan, ts.

Uleymî, Abdurrahman b. Muhammed (h. 860-928), *el-Menhecü'l-ahmed fî terâcimi ashâbi'l-imâm Ahmed,* Âlemü'l-kütüb, Lübnan, 1404/1984.

Yâkût er-Rûmî el-Hamevî, Şihâbuddîn b. Abdillah (h. 574-626), *Mu'cemü'l-üdebâ',* Dâru'l-fikr, Lübnan, 1400/1980.

Yûsuf ez-Zebîbî, *Fehârisü Câmiu'l-usûl fî ehâdîsi'r-Rasûl,* Dâru'l-me'mûn, Suriye, 1400/1980.

Zebîdî, Muhammed b. Muhammed (h. 1145-1205), *İthâfü's-sâdeti'l-muttakîn bi şerhi İhyâi 'ulûmi'd-dîn,* Dâru'l-fikr, Lübnan, ts.

Zehebî (h. 673-748), *Mîzânü'l-i'tidâl fî nakdi'r-ricâl,* Dâru ihyâi'l-kütübi'l-arabiyye, Mısır, 1382/1963.

Zehebî, *el-'Iber fî haberi men ğaber,* Dâru'l-kütübi'l-ilmiyye, Lübnan, 1405/1985

Zehebî, Muhammed b. Ahmed (h. 748), *Siyeru a'lâmi'n-nübelâ,* Müessesetü'r-risâle, Lübnan.

Zerkeşî (h. 794), *Luktatü'l-'aclân,* Mektebü'n-neşri'l-arabî, Suriye, 1353/1934.

Zerkeşî, Bedreddîn Muhammed b. Abdullah (h. 745-794), *el-Leâlî'l-mensûre fi'l-ehâdîsi'l-meşhûre (et-Tezkire fi'l-ehâdîsi'l-müştehire),* Dâru'l-kütübi'l-ilmiyye, Lübnan, 1406/1986.

Ziriklî, Hayruddîn (m. 1892-1976), *el-A'lâm,* Dâru'l-ilm li'l-melâyîn, Lübnan, 1400/1980.